Ex Libris
JOHN LANDWEHR
Voorschoten

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/naauwkeurigebesc00bald

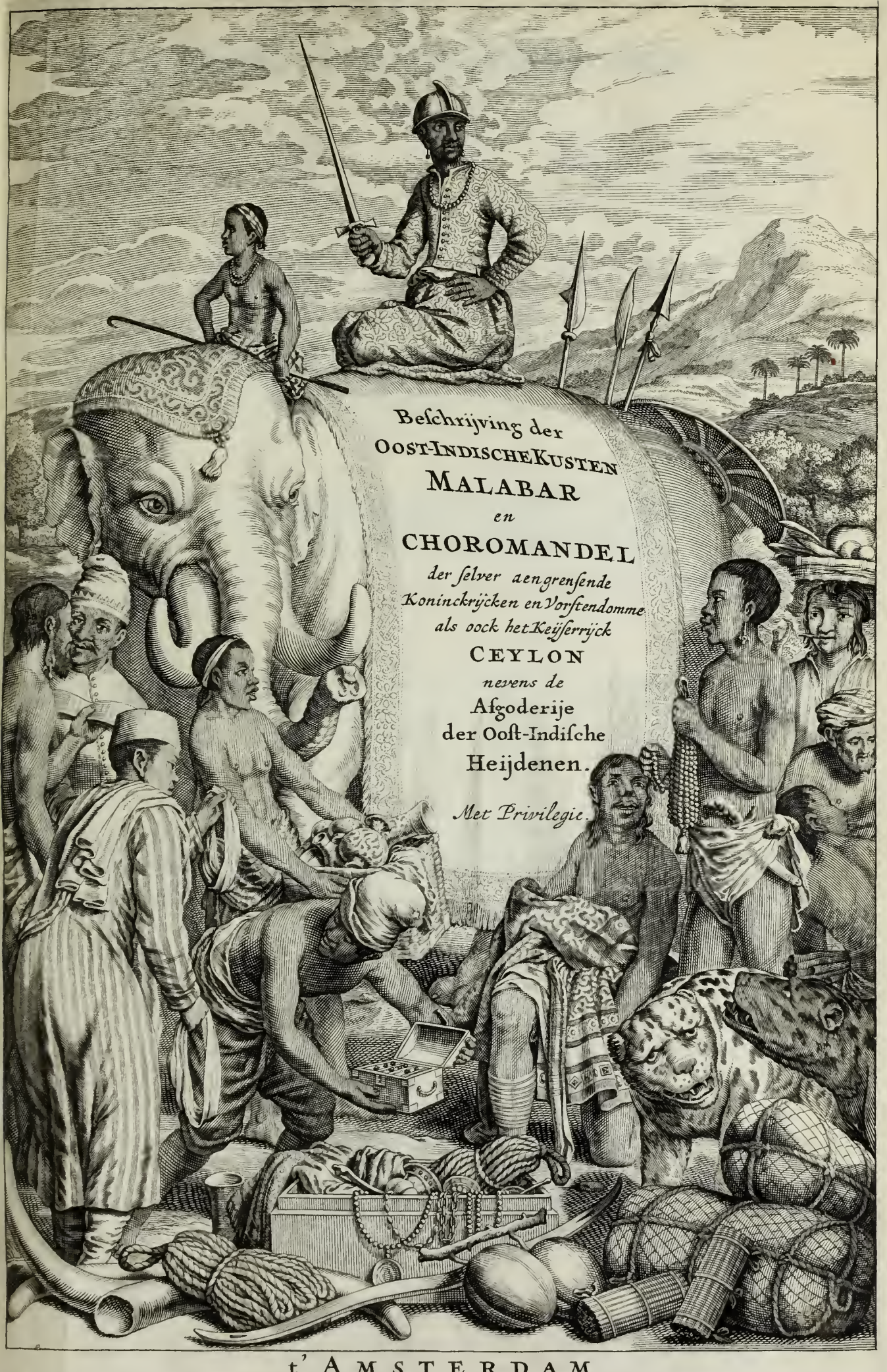

t' AMSTERDAM,
By JOHANNES { JANSSONIUS van WAASBERGE, En van SOMEREN. Anno 1672.

Naauwkeurige Beſchryvinge

VAN

MALABAR

EN

CHOROMANDEL,

Der zelver aangrenzende RYKEN,

En het machtige EYLAND

CEYLON.

Nevens een omſtandige en grondigh doorzochte ontdekking en wederlegginge van de

Afgoderye der Ooſt-Indiſche HEYDENEN.

Waar inne der zelver grootſte Geheymeniſſen, zoo uyt de eygene Geſchriften, als t'Zamenſpraak, en Bywooninge der voornaamſte *Bramines*, en andere Indiaanſche Wet-Geleerden, getrouwelijk werden aan 't licht gebracht.

Zijnde hier by gevoeght een

MALABAARSCHE SPRAAK-KONST;

Zeer dienſtigh voor alle die het luſt met dien Landaard om te gaan.

Met Kaarten, en afbeeldingen van Landen, Steden, Drachten, Boomen, Vruchten, na het leven in Indiën afgeteekent, en kurieus in kooper geſneden.

Door PHILIPPUS BALDÆUS, *Dienaar des Godlijken Woords;*
Eertijdts op Ceylon, *en nu tot* Geervliet.

t'AMSTERDAM,
By JOHANNES { JANSSONIUS van WAASBERGE, En van SOMEREN. Anno 1672.
Met Privilegie voor 15 Jaren.

PRIVILEGIE.

DE Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, DOEN TE WETEN: Alzo Ons vertoont is by *Johannes Janſonius van Waaſberge* ende *Johannes van Someren*, beyde Boekverkoopers tot Amſterdam, hoe dat zy Supplianten hadden aangevangen, en onder de Pers gebracht om te drukken zeker werk, zullende beſtaan in twee, drie of meer Volumens in Folio, behelzende de Beſchrijvingh van geheel *Aſia*, en onder het zelve mede van de Zeekuſten van *Goa* langhs de geheele *Malabaarſche* Streek. Item *Ceylon*, ende de Belegeringh van *Columbo*, en anderen, beſchreven de laatſte door *Philippus Baldæus*, Dienaar Jezu Chriſti eertijts in 't Koninkrijk *Ceylon*, ende nu tot *Geervliet*, ende het vordere van 't voorſz. Werk door *Lambertus Bidlo*, gelijk breeder te zien was uyt de Tituls daar van zijnde. Ende alzoo zy Supplianten zeer zware ende groote koſten hadden moeten doen en verſtrekken, zoo wegens het drukken van 't voorſz. Werk en Boeken, als mede van de Platen die daar toe nodigh waren, ende gebruykt zoude werden, ende anderſints, ende dat zy beducht waren dat het voorſz. Werk ofte de gemelte Boeken by de voorſz. Perzonen reſpectivelijk met veele moeyten gemaakt, ende noch te maken; en by hen Supplianten met exceſſive koſten te drukken, by andere zouden mogen werden nagedrukt, ende zulks niet alleenelijk zoude ſtrekken tot verminderingh van de luyſter van de zelve Werken, maar voornamentlijk tot ongemeene ſchade ende nadeel van hen Supplianten, ende van de vertieringe van de voorſz. Boeken, met den aankleven van dien; ende al 't welke alles zoude konnen geremedieert ende voorgekomen werden door ſpeciaal *Octroy of Privilegie* van Ons. Zoo waren de Supplianten genootzaakt hen te keeren aan Ons; Verzoekende zeer onderdanighlijk dat het ons geliefden aan hen Supplianten voor hen ende hare reſpective Erfgenamen, mitſgaders Actie van hen verkrijgende, te Conſenteren en Octroyeren, dat zy alleen, met ſecluſie van allen anderen, voor den tijdt van twintigh eerſtkomende Jaren, ofte andere langer of korter tijdt volgen onze gelieven, de gemelte Werken ende Boeken ten deelen gemaakt, ende noch door de voorſz. reſpective Autheuren te maken, zouden mogen drukken, ofte doen drukken en verkoopen in alle Talen ofte Spraken, ende zoo in 't groot als kleyn, als mede in't geheel ofte ten deele, in alle Formaten, en dat niemandt zoude vermogen na te drukken, ofte elders nagedrukt zijnde, alhier ofte binnen onze Provintie van Hollant ende Weſt-Vrieſlant in te brengen, te verkoopen, te verruylen, ofte anderzints te beneficeren op zekere groote pœne daar tegens te ſtatuëren: en daar van aan hen Supplianten te verleenen Acte van Octroy ofte Privilegie in der beſte Forma. ZOO IST; dat wy de zake ende 't verzoek voorſz. overgemerkt hebbende, ende genegen wezende ter bede van de Supplianten, uyt Onze rechte wetenſchap, ſouveraine macht ende authoriteyt de voorſz. Supplianten reſpectivelijk Geauthorizeert ende Geoctroyeert hebben, Authorizeren ende Octroyeren de zelve mits dezen, ten eynde zy-luyden hare Erfgenamen ofte hare Actie verkrijgende de voorgeroerde Boeken by opgemelte Autheuren, over het voorſz. ſubject albereyts gemaakt ofte als noch te maken in allerley Talen ende Formaten, gedurende den tijdt van vijftien achter-een-volgende Jaren binnen Onze Landen van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, zullen mogen drukken, doen drukken, uytgeven en verkoopen: verbiedende alle ende een yegelijk de voorſz. Boeken in eenigerley manieren na te drukken, uyt te geven ofte verkoopen, ofte elders nagedrukt in onze voorſz. Landen te brengen, te verhandelen, ofte verkoopen, directelijk ofte indirectelijk in eeniger manieren, op verbeurte van de ingebrachte, verkochte, verhandelde of vermangelde Exemplaren, ende een boete daar-en-boven van ſes hondert Carolus Guldens, t'appliceren, een derde part voor den Officier die de Calangie doen zal, een derde part voor den Armen van de Plaatze daar de zake zal voorvallen, ende het overige derde part voor de Supplianten: Laſtende alle ende een yegelijken die het aangaan magh hen daar na te reguleren. Gedaan in den Hage onder Onzen grooten Zegele daar aan doen hangen, den xviij Marty in 't Jaar ons Heeren en Zalighmakers duyzent zes hondert negen-en-tſeſtigh.

JOHAN DE WITT Vt.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HERBERT VAN BEAUMONT.

Aen den Eed. Geſtrenge wel-wijze HEERE

CORNELIS DE WIT,

Gecommitteerde Raad van haar Ed. Groot-Mogende, de Heeren Staten van Holland en Weſtvrieſland, Ruwart, Bailiu, en Opper-Dijkgraaf der Landen van Putten, en Schout van de Stadt Geervliet, &c.

MYN HEER,

ONtfanght dit papiere Kind, 't welk wel een goede Voeſter-heer van noden heeft, 't is meeſt op den akker U Ed. aanbevolen gezaghs geboren. Het zwakke zoekt altijdt aan het ſterke te leunen, den wijngaard verkieſt de wand, het klim een vaſte boom; zoo hebben van ouds de uytſtekenſte Mannen

haar werken uytgegeven en toege-eygent aan de gene die van God in eenige hoogheyt geſtelt waren; zoo den H. *Lucas* zijn Euangelium aan den voortreffelijken *Theophilus*, en den wijdberoemden *Cyrillus Alexandrinus* aan den doorluchtigen *Thedoſius*, de tweede van dien naam, met deze woorden: „Grootmachtige *Theodoſi*, dewijl U „andere, overwinninge, kroonen, gelukwenſchinge „en lof-dichten toezenden, zoo zal ons werk zijn, U „Boeken op te offeren, ter eere van den grooten God „gemaakt. Zulks deden zulke uytſtekende Lichten, om voor de bitze tanden der nijdige Menſchen eeniger maten beſchermt te zijn, veel meer betaamt het dan my, die nauwelijks by zulke Lichten, een vuur-vliege ofte een ſtal-kaarsjen mach gerekent werden. Ik durf my verzekeren dat U Ed. mijn geringen arbeyt niet onſmakelijk ofte onaangenaam zal zijn: want U Ed. weet dat de zelve tot ſtichtinge van Godes Kerke, en winninge van veel dwalende zielen is aangeleyt.

Ik oordeele dat God niemant te vergeefs heeft aan den dagh gebracht, en zijn geboorte gegeven, en dat men (na *Ciceros* zeggen) niet mach ſpreken, *Satis vixi*, ik heb genoegh geleeft: want een deel van ons leven eyſchen onze Vrienden en Magen, maar byzonder den ſtaat van Godes Kerke, zonder welke de zuylen van een goede regeringe waggelen en t'eenemaal wankelen. En zoo zijn wy van God alle gemaakt om wat goets te doen, anders waren wy niet waardig te leven: want een ledigh Menſch is een levendige krengh (*vivum cadaver*) wat eer is het doch te pronken en te pralen op de wapenen, tekenen, beelden en ſchilden der Voorvaderen? die doch geen eenen eenigen Edelman konnen uyt-maken.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice longo
Sanguine cenſeri, Pictoſque oſtendere vultus
Majorum & ſtanteis in curribus Æmilianos?
„*Nobilitas ſola eſt atque unica Virtus.*

Dit

Dit heeft U Ed. betoont (maar ik zal liever met uwe aangeboren en beſcheydene nedrigheyt ſpreken) God door zijn ſterkte, in de vermaarde ſtrijd op de Riviere van *Chattam*, waar over wy A°. 1667. den 6 van Hoymaandt, opentlijk den Heere dankten binnen *'s Gravenhage*. Zoo is het niet genoegh voor een edele ziele en rechtſchapen inborſt (die de ziele niet voor zout is gegeven) van dappere Mannen geſprooten te zijn, maar altijt te trachten dat de Nakomelingen niet mogen zijn verbaſterde af-zetzels.

Et Genus & Proavos & quæ non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra voco.

't Is een goddelijke en opgeleyde laſt, altijd goet te doen, dat werk maakt een luyſter aan een eerlijk geſlacht, ſchoon dat het tot armoede na den lichame verviel, *fuimus Troes*, zeyde den grooten *Joſeph Scaliger*, hy vergat haaſt zijn aaloud geſlachte van *Verona*, dat vervallen was, maar hy klaverde op vry hooger top des adeldoms door zijn uytſtekende geleertheyt, waar door hy noch leeft en leven zal. 't Is genoegh van vroome Mannen te zijn geſprooten, als men ſtandvaſtigh blijft in de deught, want de ſlagen van het ongeval raken niet aan de man. Zoo deden mijn Voor-vaderen, die niet zonder eere ten grave daalden: want A°. 1584 als *Alexander de Farneſe*, mijn voorvaderlijke Stadt *Yperen* zoo hart benauwde, datze haar moſt overgeven, zoo weygerde mijn over-Grootvader niet, nevens drie andere voorname mannen hem te pande te laten ſtellen, op het Slot van *Gent*, om de vroome en trouwe Borgers voor overlaſt te bewaren, en van ſchoffieringe en onheylen te verzekeren, en de Stadt te bevrijden van plunderinge, haar trooſtende goet en alles te verlaten, ja ook haar Vaderlant, dewijl de vryheyt der gewiſſe haar niet wiert ingewillight. Zulke voetſtappen zoude ik gaarn volgen: want 't is een groot werk Staat ofte

Kerke te konnen dienen, en dit is mijn herten wenſch dat de geduyrige gebeden van U Ed. en Me-Vrouwe U Ed. Beminde, niet te vergeefs mogen gedaan werden, op dat de kinderen mogen zien op haer Voor-vaderen, en die na ſporen; en dat U Ed. nevens zijn Beminde, met *Monica*, den Moeder van den grooten Opziender van *Hippone* (*Auguſtijn*) mach verzekert worden.

Filii & filiæ tantarum lachrimarum perire non poſſunt.

Zoo dunkt my dat het ons alle zal wel gaan als men zulke zalige eynden betracht, niet mikkende na dingen die ons te hoogh zijn, maar den welſtant van *Jeſu Chriſti* Rijke en des Vaderlants; 't ware wel te wenſchen dat alle nieuwigheyts ſmeders (*Novatores*) vrienden van λογομαχίαν en woorden ſtrijden, die niet dan al te veel in deze laatſte eeuwe haar opdoen, dit betrachteden, op dat wy in deze bekommerlijke tijd alle mochten komen tot de eenigheyt des geloofs, den welſtant van ons lieve Vaderland, onze diergekochte vryheyt na lichaam, en byzonder na de ziele. Met zulken ooghmerk, Ed. Heer, heb ik dit werk aangenomen, door Godes genade vol-eynd, en U Ed. toege-eygent. Ontfangt het met zulken herte als het werd gegeven,

Geervliet den 15 *Auguſti* 1671.

Van U Ed. dienſtwillige en bereyde Dienaar in Jeſu Chriſto,

PHILIPPUS BALDÆUS.

Voor-Reden tot den beſcheydenen Lezer.

BEſcheydene Lezer; Na dat ik in het 21 Jaar mijns ouderdoms Anno 1654. (na wettelijke beroepinge) binnen *Amſterdam*, tot den heyligen dienſt, en uytbreydinge van de eere Gods, en het Koninghrijke *Jeſu Chriſti*, in de af-gelegene Geweſten verzonden wierd, beelde ik my in (gelijk ook niet t'onrecht) dat een zware laſt op mijn hooft en ſchouderen geleght was, te meer, op dat ik de Bedieninge, die ik van den Heere ontfangen hadde, mochte vervullen. Dus bedacht ik deze dingen, de zwarigheyt van mijn Ampt, ten aanzien van de waardigheyt des zelfs, en dat heerlijk voorwerpzel de bekeeringe der zielen, die onder de ſtrikken des Satans gevangen waren: welke en diergelijke dingen my dede vreezen, of ik ook wel mocht bequaam zijn. Geen kleyne prikkelen gaven my tot naarſtigheyt in mijn Ampt, de Brieven der Vrienden uyt mijn Vaderlant jaarlijks van Godzalige en geleerde Mannen my toegezonden, die my als met ſcherpe ſporen aandrongen.

Hier toe verplichten my te meer de voorbeelden van de Roomſche Dienaren, die ik gaarn in haar yver (door Gods genade) altijdt, in haar dwalinge nimmermeer, wil volgen. Ik bedacht by my zelf, dat ik mijn Bedieninge na mijn zwakheyt noyt konde volgens den eyſch vervullen, want wie is daar toe bequaam, ten zy ik in die Landen, die ik moſt doorwandelen, de Heydenſche Heyligdommen of heylooſheden, zoo veel doenlijk was, in trat, hier van tijt tot tijt mijn werk makende, en immers derf ik my dat wel verzekeren, dat ik na lange onderzoekinge van den beginne mijner vreemdelinghſchap in die Geweſten, niet alleen in 't portaal van hare Pagoden, maar al diep in haar geheymen ben getreden, ja heb ook zelf een der geleertſte *Braminen* een geruymen tijt by my woonachtigh gehadt, en de authentijke en originele ſchriften hunner Godsdienſten, en afbeeldingen der Afgoden, tot mijn gebruyk gekregen, gaarn willende zien dat anderen na de voet van *D. Abrahamus Rogerius*, en my verder mocht geraken, om met nuttigheyt onder de Heydenen te verkeeren, waar toe voor eerſt de ſleutel der konniſſe der Talen noodigh is, om de dwalinge en dwalende met haar eygen wapenen te dooden en te keer te gaan. Deze Koninghlijke wegh hebben in-geſlagen *Arnobius*, *Lactantius*, *Panthenus Frumentius*, en in de voorgaande Eeuwe *Xaverius*. Ten dien eynde heb ik ook achter aan dit Werk gevoeght een *Malabaarſche Spraak-konſt*, van wiens nuttigheyt en gebruyk de inleydinge tot de zelfde Fol: 191 omſtandiger bericht doet. 't Is waar dat wy een gevaarlijk werk voor hadden, gelijk alle Dienſt-knecht en getrouw in des Heeren ooghſt hebben gedaan; maar wie zal zijn leven dierbaar achten om *Jeſu Chriſti* wille, van wien hy het zalige wel-leven heeft ontfangen. *Paulus* wilde gaarn met verlies van zijn tijdelijk leven zijn loop met blijdtſchap volbrengen, en zijn dienſt, welke hy van den Heere ontfangen had, om te betuygen het Euangelium der genade Gods, *Actor.* 20.24. Immers zien wy baarblijkelijk, hoe de Roomſche noch zee, noch ſtormen, noch gevaar ontzien, om hare Leere voort te zetten, om geen oude voorbeelden op te halen, ziet maar een ſtaaltje uyt deze Brief Anno 1668. den 1 April uyt *Canton* in *China*, geſchreven van de Jeſuit *Staniſlao Torrenti*, aan *Sr. Paulo de Vado*, my onlanghs door zeker Vrient uyt *India* toegezonden, waar van kortelijk den Inhoudt aldus luydt:

Alhier in Canton *is op-geſtaan een geweldige vervolgingh tegen ons H. Geloof, welke de vier Gouverneurs, by minder-jarigheyt des Keyzers, dit Rijk regeerende, verwonnen zijnde door gelt-zuchtigheydt, en geſchenken der* Bonzen *en Moren, aangericht hebben, belaſtende met een gezegelde Brief alle de Euangeliſche Predikers te vangen en te ſpannen, en na het Hof gebracht te werden, alwaar zy terſtont Pater* Jan Adams, *beleyder van den Raat van Mathematica, voor dezen zoo begunſtight en hoogh vermaart, en nevens hem noch anderen aldaar woonachtigh, aanranſden en in hechtenis hielden: Geen beter geluk hadden alle de andere Prieſters in't geheele Rijk, andere onder welke* Staniſlaus del Torrente *was, wierde in't Gevangen-huys geſtelt, daar in derde half Maant met veel verdriet en hertzeer blijvende, naderhant met yzere ketenen aan hals, handen en voeten geknevelt. Pater* Adams *te vooren des Keyzers troetel-kint, had zijn vonnis al wech om gevierendeelt te werden, ondertuſſchen op dat men aan de hulpe Godes onder barbariſche Volkeren niet zoud twijffelen, ziet zoo geeft God een wonder aan den Hemel, en maakt de woedende Heydenen verbaaſt: want boven de vreeſſelijke Staart-*

ſterre,

ſterre, na dat de jonge en nieuwe Keyzer de Prieſters belaſt had met 40 ſlagen te geeſſelen, waar van (na het ſchrijven van Staniſlao) *twee genoegh waren, om een Menſch uyt de landen der levendigen te jagen, en zy het penceel (na de wijze des Landts) in de handt hadden, om dit Godloos werk te ondertekenen, zoo quam op dat zelfde oogenblik een vervaarlijke en ſchrikkelijke Aardbevinge, ontroerende het gantſche Hof, zoo dat het ſcheen of de Helle haar kaken open-ſperde, en de gronden des Aardbodems wankelden, en op haar pilaren ſchudde den, rakende met eene des Keyzerinnes Hof in brant, zonder te weten waar van daan de zelve zijn oorſpronk nam. Onder het onnozel Vee ontſtont een naar en yſſelijk gehuyl. Over deze zaken wierd de Keyzer en de Koninginne Moeder niet weynigh ontſtelt en verſchrikt, zoo dat de Hemel haar dwongh het onrechtmatigh oordeel aan ſtukken te ſcheuren, en een algemeene vergiffeniſſe over het geheele Keyzer-rijk uyt te roepen. De jonge Keyzer naderhant in zijn Rijk volkomentlijk beveſtight, gaf laſt om de eerſte van de vier Gouverneurs, of te beſtierders zijnde, als van de voornaamſte vervolgers der Chriſtenen, te verworgen, en al zijn Kinderen levendigh te vierendeelen.*

En zoo toont God altijt dat hy niet en ſlaapt, maar als een Held ter wrake, 't'zijner tijt, ontwaakt, en alzoo moeten alle getrouwe Dienſt-knechten altijdt op God hopen in haar zwarigheden. Met zulken ooghmerk, Chriſtelijke Lezer, heb ik de Landen der Heydenen betreden, en de woeſte golven geklieft, en eyndelijk ben ik door Gods genade in 't lieve Vaderland gevoert, en hebbe alzoo, 't geen lang in ſchets op papier gebracht was, de Werelt vertoont, oordeelende het een groote onbarmhertigheydt te zijn in deze ons gegeven talent te begraven, en zoo zullen anderen een gebaanden wegh hebben om verder en verder te gaan, en zoo meyn ik door Gods gunſte mijn weynige jaren of dagen, die ik overigh heb, te verſlijten, en zoo God de Heere my leven en gezontheyt verleene, gelijk als ik nu door zijn genade geniete, zal ik noch aan den dagh brengen een korte en practicale wijze tot bekeeringe der Heydenen, daar veele wel veel van hebben geſchreven, maar, of eer zy de Heydenen bezochten, of noyt gezien hadden. Den kloeken *Ridder* van *Rotterdam*, onze byzondere Vrient heeft my de ſtoffe van de overtuyginge der Chriſtenen uyt de Heydenen onthaalt, door zijn onlangs *Beſchaamde Chriſten*, waar by ik niet zoude konnen doen, als alleen eenige voorbeelden van de hedendaaghſche Indiaanſche Heydenen. 'k Weet wel dat in deze wijze Eeuwe, zoo wel het eene als het andere werk, van een deel gehekelt, geraſpt, en gegeeſſelt zal werden, maar ik laat my daar weynigh aangelegen. 't Is licht om te beſchimpen, maar zwaar na te volgen. Beſcheydene Lezer, het werk der Godsdienſten aldus ons voornaamſt ooghmerk wezende, zoo vonde ik onder des raadzaam tot nodige kenniſſe der Landen, wiens Afgodery wy aan den dagh brengen, mede te beſchrijven, te meer, om dat wy veelerhande geſchriften tot de materie des Godsdienſt gehoorende, doorzoekende, zoo vonde ik daar onder zoo veele aanmerkenswaardige zaken, de gelegentheyt van Ooſt-Indiën betreffende, nevens Dagh-regiſters der voor-gevallene zaken, Kaarten en Afbeeldingen van Landen, Steden, Volkeren, enz. Dat ik de moed nam ook van deze dingen den Nauwkeurigen yets mede te deelen, te meer, om dat ik zelfs veele plaatſen bewoont, doorreyſt, en voorname Belegeringen en Heyrtochten vergezelſchapt hebbende, met te meerder waarheydt als oogh- en oor-getuyge van de voornoemde ſtoffe zoude konnen ſpreken: en nadien ik voornamentlijk de beſte kenniſſe hadde van de Kuſten *Malabar* en *Choromandel*, nevens het machtige Eylant *Ceylon*, alwaar een geruymen tijt geſideert hebbe, zo dacht het my raadzaamſt mijn Beſchrijvinge met deze en de naaſt aangrenzende Rijken te bepalen: waarom wy het verder vertoogh af-brekende, den Lezer tot het Werk zelf verzenden, verzoekende dat hy dezen onzen arbeyt ten beſte gelieve te oordeelen, en te gebruyken, en ondertuſſchen de vordere Beſchrijvinge der Aziatiſche Rijken en Landtſchappen, waar mede de Drukkers dezes Werks reets bezigh zijn, af te wachten. Biddende voorts den Vader der Lichten, dat de verhandelinge der Gods-dienſten met zulken ooghwit mach gelezen werden, als zy van my is aangeſtelt, op dat der Heydenen zaligheyt en onze ſtichtinge mach gevordert werden. *Amen.*

Geervliet den
15 Auguſti
1671.

U E. toegenegenen Dienaar in Jeſu Chriſto,

PHILIPPUS BALDÆUS.

Op de

BESCHRYVINGE

VAN

INDIEN,

Uitgegeven door den Heer

PHILIPPUS BALDÆUS,

Predikant te *Geervliet*.

Aſpice & extremis domitum cultoribus orbem,
Eoaſque domos.

BALDÆUS (*rijk van gloet, gelijk de zonneſtralen,*
Vol drifts, gelijk de zon, om zich aen velen mê
Te delen met zijn' geeſt, en ſchuw van enge palen,
Gelijk de zon om hoogh) trok Ooſtwaert over zee.
Gewinzucht, die van outs geen' wegh vint opgedolven,
Terwijlze op 't gulden vlies van't Indiſch Kolchos vlamt,
Ontſtak zijn' yver niet op d'ongeſtuime golven;
Maer Thomas heiligh ſpoor in't groote Apoſtelampt.
Op Thomas voetſpoor quam hy d' Aſiaenſche volken
Geen droomen, als Xaveer, van't menſchelijk vernuft,
Maer 's hemels wijsheit en 't geheim van't Kruis vertolken,
Waer in't geſlepen brein des wijſten Brachmans ſuft.
Toen zagh men, hoe voor 't licht van Chriſtus heldre waerheit
De nacht des Heidendoms zich ſchaemde en ſnel verdween,
Waer hy met zulk een' glans en meer dan middaghsklaerheit
In 's aertrijx morgenſtont hun toeſtraelde en beſcheen.
Men zagh een heirkracht (eerſt van's afgronts liſt betovert,
En dravende met luſt als onder 's afgronts eedt)
Voor Chriſtus heerſchappy gewonnen en verovert,
Waer hy voor d'eere en't rijk van 's werelts Heilant ſtreedt.
Geen Alexanders kracht, die Porus trots bejegent,
Gemoedight door den roof, in't bloedigh oorloghsvelt,
Magh halen by den helt, die zielen trooſt en zegent,
Ook door de nederlaegh, met lieflijk gewelt.
Maer dit geluk moght geen Ceilon altoos gebeuren.
Baldæus ſcheit, en keert naer't waerde vaderlant,
Dat ook zijn' dienſt behoeft: dies alle kerken treuren,
Daer al te vroegh berooſt van 's hemels afgezant.

Wat

Wat raet, om haren rou met reden te verzoeten?
Dit paſt Baldæus zelf: en hy weet raet alleen,
Om door de pen 't verlies van zijne tong te boeten;
Een pen tot nut van elk geſneden en verſneên.
Hy geeft u Indiën in eenen bondel blaren,
Tot daer de Ganges ſtroomt, naer 't leven afgebeelt.
Hy melt den aert van 't volk, gezien een ry van jaren,
En wat de gront van 't lant gewilligſt voedt en teelt.
Hy toont ook, 't geen hy zagh door vlijtigh onderzoeken,
De veſtingen en ſteên en dorpen, net gemaelt;
En 's lants hiſtoriën, uit oude en nieuwe boeken
Met arbeit, overlegh, en kunſt by een gehaelt.
Hier komt de Batavier met vloten aen laveren,
En wint de beurs vol gouts te water en te lant,
En leert de koningen naer zijn bevel regeren,
Terwijl beleit en moedt de braefſte rijxkroon ſpant.
De Godtsdienſt boven al komt in dit werk te voorſchijn,
By Heiden en by Moor in razerny verkeert,
Op dat nu Ieſus Kerk met ſchooner ſtralen doorſchijn',
Waer zy met duizenden den helſchen nacht braveert.
Ook laet dees kerktrompet in 't Malabaerſch zich hooren,
Met lettren, noit voorheen in druk by ons gezien;
Op dat uitheemſche tael, de vloek van Babels toren,
Het heiligh Sion bouwe, en nu ten zegen dien'.
Schep moedt, Ceilon, ſchep moedt. Baldæus, die u ſtichte,
Blijft u in Hollant by, en met zijn beſte deel.
Gy raekt hem nimmer quijt, die u zoo dier verplichte,
En beter ſterkte, dan de geur van uw kaneel.
Schep moedt, Iafnapatnam. in uw geweſte en veſte
Gaf hy zich niet alleen met onvermoeiden vlijt,
Maer nu te Geervliet ook geheel aen u ten beſte.
Oprechte liefde bint zich aen geen plaets noch tijdt.
Wy zien hier op den dagh, in 't Ooſten aengebroken
Tot vreught van al, wat leeft, met aller lichten bron,
Veel geuriger voor u, veel blijder opgeloken.
Wy zien u meer verlicht, dan 's morgens van de zon.
Wy zien den zegen van ons rijkgelade vloten
Nu rijkelijk betaelt met ſchatten, die niet veil
Voor 't gout van Ofir zijn, u in den ſchoot gegoten;
Het onbegrepen goet, der zielen eeuwigh heil.
Zoo kan dees Leeraer niet een kerk in 't Ooſten bouwen,
Maer alle kerken door veel Leeraers te gelijk.
Lang moet hy 't licht, zegge elk, met zulk een werk aenſchouwen,
Ten dienſt van 't Vrye Lant en meeſt van Chriſtus Rijk.

J. VOLLENHOVE.

Descriptio Nova
IMPERII
MALABAR,
CANARA, DECAN,
et Aliarum
PROVINCIARUM.
DELI REG.
DECAN REG.
CUNCAN
CAMBAIA
NARSINGA
BISNAGAR
Surat
Bombaia
Goa
Mangalar
Ambar
Beder
Patan
Pelagonga
Pornel
Balaguate
Visapor
Chocana
Vmbra
Porcho
Asiary
Gandebery
Callara
Nawbon
Dabul
Zongaizara
Dobtella
Cayripor
Coropatan
Sasset. R.
Anchediva
Cocumba
Curka
Necampore
Bachar
Narderbar
Litgus
Srudkerry
Netherbery
Chapra
Rawd
Beaule
Bavere
Hassere
Camla
Brampore
Degauw
Martegam
Ieckedome
Doltabad
Nisiampor
Lasoer
Ratipor
Saddose
Sailote
Dutonna
Patoda
Berrenara
Ziner
Gonnowry
Drytaeote
Ghandebarry
Gannotra
Camela
Onory
Anowuw
Bochara
Strio
Pona
Agoim
Bassin
Diou
Chaull
Damon
Sfordon
Porcelyns
Suely
Berenger
Gandria
Pessan
Damam
Don
Tarapor
S. Iuan
Enseada de Cambaya
Goga
Candestgoir
Dant
R. Moa
Madelia-bat
Hoeck van Malabar
Mandel
Gradanor
Duchepatan
Charidar
Diu
Ilas Vacas
Capes Eylanden
De Brands Eylanden
Tarnassari
Narsinga
Zyl
Bisnagar
Rio Negrado
R. de Gacin
Gange
Au.
Sep tentrio
Ori
Occi

14 13 12 11 10 9 8

REG:

Odeschira

Cendergisha

Guate

REG.

Mons

Sapaton

Mouckeuryn

Bempiater

Tute coryn

Ponte keyl

Keylapatam

R. Port Iryslander

Manapor ofte witte Sandbay

Kloofter

Cabo Comoryn

MALABAER.

Malabar

Cochyns

Chinanor

Tricur

Mubicolam

Temple de Gara-geli detto mati

mons

MARARA.

Pagoda de Arumuga perumal

Temple Dirsyt

Mirim

Mt. Dely

Mt. Dely

Mangelor

Cadenara

R. Vir

Batacala

Os Pendas

Barsslor

Baquanor

Coracyfera

Cananor

Mirim

Tregapatam

Calichut

Cygnale

Bergare

Tanur

R. de Cirii

Panani

Crangenor

Cotchyn

S. Iago

S. Andre, ct. de Padre

Porca

Calicolan

Coulan

Andaro

Qualepeni

Manale

Gedeelte vande

Malique

Mal: divische

Sundell

B. de Padua

I. Tatino

Eylanden.

De Cubile

De Pracel

Macanapor

Cheiro Baraiapo

Meridies

107 106 105 104 103 102 101 100 99 98 97

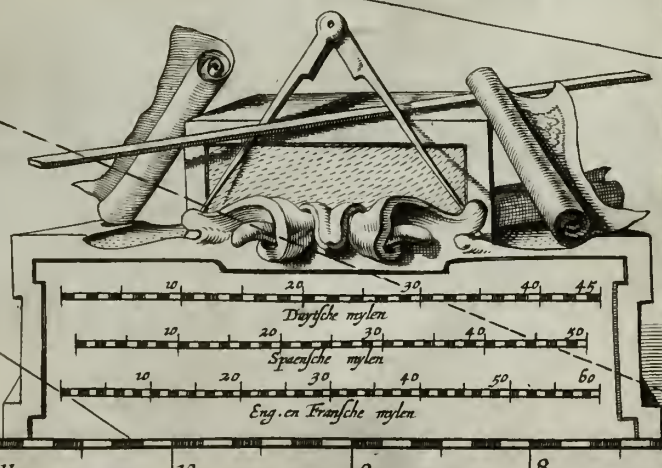

14 13 12 11 10 9 8

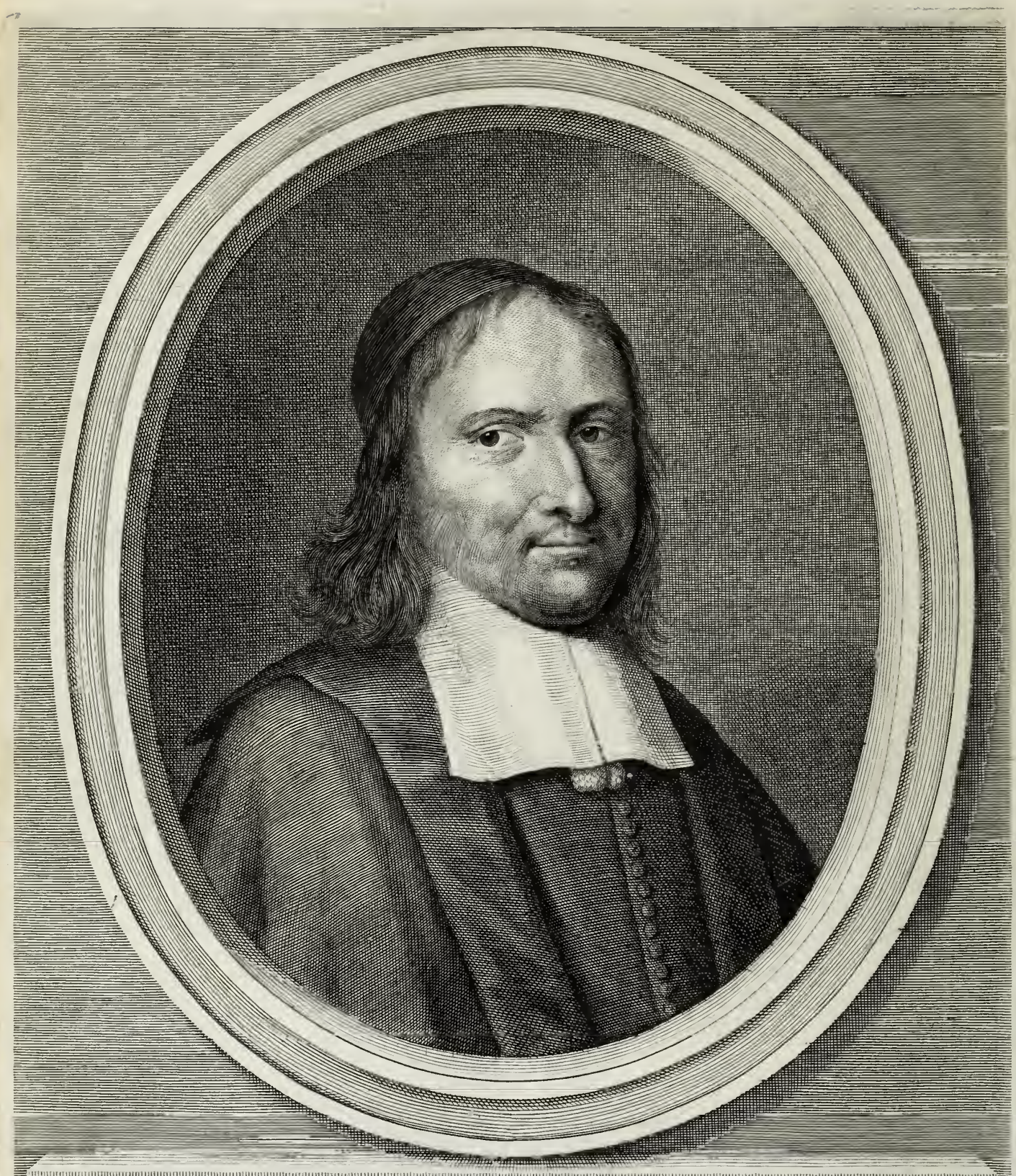

PHILIPPUS BALDÆUS DELPHENSIS V. D. M.
PRIMO ANNUM IN PUNTE GALE, POSTEA
IN REGNO IAFFNAPATNAM IN INSULA CEY-
LON 8 Annos, Iam in Geervliet 2. Ætatis 38. A. 1671.

Dit is Baldæus self, die t' Blinde Heÿdendom
Door Leven en door Leer bracht tot het Chriſtendom.

vr. Sÿdervelt. I: v. D. *A. Blooteling Sculp.*

Naauw-keurige Beſchrijvinge
Der Indiſche Kuſten
MALABAR
ENDE
CHOROMANDEL.

HET EERSTE CAPITTEL.

Verdeelingh van Indiën. *Beſtek des* Autheurs *in zijne Verhandelingh. Beſchrijvingh van* Cambaja, Zuratte. *Tractaat met den Grooten* Mogol, *onder den Heer* Van Teylingen.

VOor-genomen hebbende die deelen van *Indiën* te beſchrijven, welke ons door eygen ervarentheyt, of getrouwe correſpondentie, met geloofwaardige Mannen beſt bekent zijn, namentlijk, de Kuſten van *Malabar*, en *Choromandel*, nevens het Machtige Eylandt *Ceylon*, met eenige onderhoorige Plaatzen, zoo heeft ons echter dienſtigh geacht, den *Lezer* voor af, en kortelijk een algemeene bepalingh en verdeelingh van geheel *Indiën* te vertoogen, om uyt de zelve, en nevens-gaande Kaarte, de gelegentheydt der Plaatzen, in welks Beſchrijvinge wy zullen bezig zijn, met op-merkinge te konnen naſpeuren.

Bepalinge van India.

India dan heeft zijn bepalinge met de Reviere *Indus* aan de *Arabiſche* Zee aan het Weſten, met het Geberghte *Taurus* aan het Noorden, de groote *Oorſterſche* Zee aan 't Ooſten, ende met de *Indiſche* Zee aan 't Zuyden. Het is van outs gedeylt geweeſt in twee deelen, in het *Ooſterſche* zijnde *India* buyten de *Ganges*, het Weſterlijkſte *India* binnen de *Ganges*, nu *Indoſtan* genaamt, eertijts (na de meyninge van vele) *Havila* in de H. Schrift gezeght.

India wordt in verſcheyde Koninkrijken ende Landtſchappen verdeylt; als namentlijk, het Rijk van den Grooten *Mogol*, *Decam*, *Malabar*, *Orixa*, *Pegu*, *Ziam* ende *Cambodia*, daar-en-boven werden in *India* bevonden de ontallijke Eylanden der *Maldiven*, *Ceylon*, (van welk laatſte in het tweede Boek zal geſproken werden) *Zumatra*, *Borneo*, *Celebes*, *Mindenao*, *Amboina*, *Luſſon*, *Banda*, ende de *Molucken*, zijnde *Tarnaten*, *Makian*, *Bachian*, *Tidor*, *Motir*, *Potebakker*, enz.

Des Autheurs meyninge.

Onze meyninge is niet van geheel *India* te ſpreken, maar alleen van zeker gedeelte, 't welke meeſt van ons bezichtigt is, om de geſchiedeniſſen onzes tijdts, die veelvoudigh zijn door d'Oorlogen, &c. de Nakomelingen bekendt te maken, te meer, om dat wy de zake noch levendigh in de geheugeniſſe hebbende, oordeelen, dat die by ons niet alleen behooren te vernachten. Evenwel, dewijl men een vaſte paal moet zetten, waar van daan dat men begint, en waar dat men eyndight, zullen wy nootwendigh den aandachtigen *Lezer* moeten aan-wijzen onze begin-plaatze. Deze zal wezen in het Rijke *Cambaja*, en van des zelfs Hooft-plaatze, alzoo na 't Rijke genaamt. De eyndt-pale op *Bimilipatam*,

Zijn eyndpalen, in de welke hy blijft.

tam, op de Kuſte van *Orixa* gelegen, ſtootende naaſt aan de Grenzen van *Bengala*.

Gelegentheydt van Cambaja.

Cambaja is een Landtſchap, onderſcheyden van *Guizuratte*, gelegen op 22 graden benoorden den *Evenaar*, heeft zijn naam van de Hooft-plaatſe *Cambaja*, eertijts het Indiſche *Cayrus* genaamt, liggende aan den uytgank van de Reviere *Indus*, eertijts van de Inwoonders *Sandus* genaamt, hebbende by verſcheyde Volkeren onderſcheyde namen, ontſpringende op den Bergh *Paramiſus*, uyt welke 19 Revieren in hem loopen, waar van de voornaamſte zijn *Hydaſpes* ende *Hypaſis*, die de pale is geweeſt van *Alexanders* omtrekken, hy valt met zeven, andere zeggen vijf uyt-loopen in de *Indiaanſche* Zee.

De Reviere Indus, *eertijdts* Sandus *genaamt, ook* Pangab, *om dat met vijf ſtroomen zich in Zee loſt.*

De Grenzen ende eyndt-palen van Cambaja, *na* Maffæi *meyninge.*

Het is een Koninkrijk, daar de Reviere *Indus* met twee Hoornen haar in de Zee uyt-looſt. Van't Ooſten (na *Maffæi* beſchrijvinge) ſtoot het aan't Landt van *Mandoa*, van 't Weſten aan de *Nautakos*, ofte *Gedroſios*, van't Noorden eyndight het aan de Rijken van *Sanga* ende *Dulcinga*, van't Zuyden heeft het zijn eynd-palen aan de Zee ende *Decam*.

Koſtelijke Waren die Cambaja *uyt-levert.*

Het is een van de vruchtbaarſte Landen van geheel *India*, voorziende alle de omliggende Plaatzen van Granen, Terwe, Rijs, Erweten, Boter, Olie, ende andere Levens-middelen, de Inwoonders worden *Guizuratten* ende *Benjanen* genaamt, ſneedige ende geſlepen Koopluyden, zy maken zeer fijne Lywaten van alderley zoorten; den koſtelijken Indigo waſt in dit Landt: Hier van daan komen ook alderhande dierbare Geſteenten, als *Eſpinellen*, *Granaden*, *Iacinthen*, *Amatiſten*, als mede vele uytſtekende Droguen, &c.

Lenghte en breedte van Cambaja, *na* Cluveri *meyninge.*

Na de rekeninge van den Hooghgeleerden Heere *Philippus Cluverius*, zoude *Cambaja* langh zijn ontrent 150 mijlen, en by na even breedt.

Cambaja, het *Benjaanſche Paradijs* genaamt, is (na de gemeyne rekeninge) 16 mijlen Noordwaarts van *Brochia*, gelegen op het uyterſte van den grooten Inham der Reviere *Indus*. Ontrent drie mijlen tegens over de Reviere van *Cambaja* leght een aanzienlijk Dorp, daar de *Raſpouten* (Rebellen) van den Koning woonen, een boos, hartnekkigh ende roofachtigh Volk, de wegen ende landen onveyl makende. De Reviere loopt met laag water meeſt droog, doch blijven drie ofte vier killen gemeynlijk met water vervult, de zelve vloeyt met een dagelijks Tye eenige vademen op ende neder, en met laagh water kan men tot aan de armen ofte keele door-wandelen, ende met hoogh water konnen de Schepen dicht onder de Stadt ten anker komen. Men acht de Stadt eens zoo groot als *Zuratte*, zijnde met een drie-dubbelde Muur omringt, met ſchoone Huyzen ende Straten voorzien, die des nachts werden af-geſlooten. In't midden zijn drie Markten, daar alle Waren zijn te bekomen: de Stadt heeft 12 Poorten, behalven de Binnepoorten, die in grooten getale zijn. Zy is in den omme-gang twee uuren gaans, heeft vier ſchoone Tanken ofte waſch-plaatzen, ook 15 çierlijke ende wel-gemaakte Hoven, daar yeder zich in mach vermaken. De Inwoonders zijn mede Heydenen, in Koopmanſchappen zeer ervaren ende afgericht, doende haar handel op *Diu*, *Goa*, *Atchin*, *Mecha*, *Perſia*, met alderhande ſlagh van Kleeden.

Beſchrijvingh van de Hooftſtadt van Cambaja, *eertijts door de ſterke Koophandel rijk, ende zeer vermaart: nu door de trotsheydt der* Mooren, *die de Koop-lieden van alle kanten hebben verjaaght, vermindert. Jaarlijks plachten twee, dry Caffilas uyt de* Portugéſche *Steden aldaar te komen, beſtaande uyt 4 à 500 Fuſten.*

Beſchrijvinge van Amadabath.

Van *Cambaja* is 18 mijlen *Amadabath*, de Hooft-ſtadt van 't Rijke *Guizeratte*, gelegen op 23½ graadt Noorder breette. De Stadt *Amadabath*, is gebouwt op een vlakte, aan den Oever van een heerlijke Reviere, zijnde een neeringhachtige en volk-rijke Stadt, zes ofte zeven mijlen in zijn rondte om-vattende, zijnde omringt met een ſterke Muur met 12 Poorten, ende ſterke ronde Toorens, is met breede Straten, ſchoone Huyzen, en uytſtekende Moorſche Tempels verçiert. In 't midden van de Stadt is een ſterk Kaſteel, met geweldige hooge Muuren, daar het

Opper-

AMAD

BATH

Opper-hooft zijn verblijf heeft. Deze Stadt is te vooren geweeft het Hof der Koningen, de Poorten zijn geduurigh met wachten bezet, zonder welkers toeftemminge niemandt mach uyt ofte in gaan. De Stadt is niet alleen Volk-rijk, maar ook vol van alderhande Waren, Gordels, Toulbanden, Goude Lakens, Zijde Stoffen, Satynen, Damaften, Attelas, Alegres, Goude Alcatyven, Baftas, Zuyker, Amphioen, Gommelak, Borax, Geconfijte Gember, alle flagh van Confituuren, Mirabolanen, Salpeter, Sal Armeniacum, ende Indigo. Men zeght, dat onder het gebiedt van *Amadabath*, 25 byzondere Dorpen ftaan, ende 2998 mindere.

De Stadt Zuratte.

Zuratte heeft een deftigh Kafteel, aan de Reviere gelegen, met fchoon Geschut† voorzien, is een uytftekende Koop-ftadt, de *Hollanders* ende *Engelfche* hebben aldaar hare Logien, aan de Water-kant leght de Stadt open, maar aan de Landt-zijde is zy met een Aarde wal om-graven, niet machtigh om *Europâs* gewelt te wederftaan, hebbende drie Poorten, buyten het Kafteel leght de Wooninge van den Gouverneur, en daar naaft aan het Tol-huys, daar alle in- ende uyt-gaande Waren voor gerechtigheydt drie en een half betalen, behalven Gout ofte Zilver, dat maar twee ten hondert geeft.

†A°. 1617. *bleef het Schip* Middelburgh, *daar van de* Mooren *het Geschut kochten, zoo dat het Kafteel nu met* 40 *zoo Metale als Yzere ftukken en baffen voorzien is.*

Twift der E. Compagnies *Dienaars met de Tollenaars in* Zuratte.

Dewijle wy terftondt van de Tollen in *Zuratte* begonnen te fpreken, zoo is noodigh, dat wy eens ophalen, hoe dat de Dienaars der *E. Compagnie*, van de Tollenaars zoo nu en dan zijn gequelt geweeft. Dit zal byzonder blijken uyt dit naarvolgende Tranflaat van 's Koninghs *Firman*, noopende de Tollen van de *Ed. Compagnies* uyt-gaande Goederen in *Zuratte*, geschreven den 15 dagh van de Maandt *Rammafay*, van zijne Regeeringe A°. 16. ende van *Mahometh* 1052.

De Hollanders *verfchijnen daar over by den Koning.*

DE Hollanders *zijn gekomen voor de Poorte van's* Koninghs *Hof, ende door hulp van hare Gunftelingen, ftaande onder aan de voet van zijn* Majefteyts *Throon (welkers luyfter is gelijk de Zon, en ftrekt tot den Hemel toe) genietende het doorluchtigh Gezichte van den grootften* Monarch: *Hebben vertoont haar ernftige klachten, hoe dat des* Koninghs *Dienaren in* Zuratte *regeerende, haar in het vertollen der Goederen, die in* Agra, *ende* Amadabath *in-gekocht, ende tot* Zuratte *gebracht wierden, veel moeyten aan-deden, verzoekende dat zijne* Majefteyt *door zijnen* Duwan *ofte* Commiffaris, *daar op zoodanige wijze gelieffde te ftellen, welke de Tollenaars in* Zuratte *zoude hebben na te volgen, ende zoodanigh alles wederom aan zijn* Majefteyt *in rekeninge te brengen.*

Hier op heeft de Koningh belaft, dat de Tollenaars haar Goederen, komende van *Agra*, niet hooger als van 10 op 12, van *Amadabath*, van 10 op 10½ zoude taxeeren ofte Cargeeren, ende zouden moeten op hare Factuuren betrouwen, ende geen meer Tol ten hondert af-nemen, als de maniere is. De goederen in *Brodra* ende *Zuratte* in-gekocht, zullen (volgens den inkoop) vertolt werden, behalven dit zal den *Hollanders* geen overlaft aangedaan, nochte yets buyten reden afgevordert werden. Hoewel voor die tijdt de *Hollanders* goede toezegginge verkregen, zoo en bleef evenwel de *E. Compagnie* niet buyten bekommeringh ende moeyte: gelijk blijkt uyt deze navolgende, van den Heere *Joan van Teylingen*, Præfident, ende Opper-hooft van de Commercien der *E. Ooft-Indifche Compagnie*, in de Quartieren van *Guizeratte*, *Indoftan*, *Mocha*, ende verdere aankleven van dien. Den Brief luydt aldus:

Hollanders *willen de* Mooren *haar fchepen aan-ftaan.*

ALzoo wegen de menighvuldige Gewelden ende quellingen, ende bekommeringen in den Handel, plunderinge van 's Compagnies *Logie* in Zuratte, *mitfgaders ophouden van den gewezen Onder-Barbier* Daniel Maf-

ſouw, *als meer andere ongelijken, welke des* Ed. Compagnies *Dienaren, in't Rijk van den Grooten* Mogol, *door de Subalterne Gouverneurs (tegens den inhoudt van des* Majeſteyts *vergunde* Firmans) *hebben geleden ende uytgeſtaan, waar door de* E. Compagnie, *in plaatze van de gewenſchte profijten, groote ſchade en onlijdelijke affronten geleden heeft, invoegen de Generale* Compagnie, *rechtvaardige redenen ende oorzake gegeven zijn, om met den Oorlogh daar van exemplare revengie ende wrake te nemen. Dierhalven is by den Ed. Heer* Gouverneur *Generaal* Cornelis van der Lijn, *ende de Ed. Heeren Raden van* India *goet gevonden, ende ten dienſte van de Ed. honorable* Compagnie *hooghnoodigh geacht, des zelfs rechtvaardige zake, tegens den* Mogolder *met de Wapenen uyt te voeren, ten welken eynde alreets vaardigh zijn de Jachten* Leeuwerk, Sluys, Lillo, *ende* Aachte-kerke, *waar by noch eenige anderen van* Batavia *te verwachten ſtaan: Over welke, in mijn af-wezen, het Opper-gezagh zal hebben den Opper-koopman* Gerardo Pelgrim, *tot tijdt en wijlen dat ik perzoonlijk in de Vloote, ofte een der Schepen gekomen zal zijn, als wanneer zijn Commando ende Bevel zal op-houden: Ende om alle dis-ordre, plunderen, ende andere onbehoorlijkheden voor te komen, zoo hebbe een yeder, zoo wel hooge als lage Officieren, ook gemeyne Zoldaten ende Matroozen, niemandt uytgezondert, die op de voornoemde Jachten van deze navale Macht beſcheyden zijn, mits dezen wel duydelijk willen bekendt maken, hoe dat de meyninge, nochte de begeerte van de Ed. Heer* Generaal *ende Raden van* India *niet en is, eenige der* Mooren *aan goet ofte lijf te beſchadigen; maar alleen haar Schepen, Contanten ende Koopmanſchappen in ons gewelt te bekomen, ende de zelve onbeſchadight in arreſt ende verzekeringe te houden, tot dat de* Ed. Compagnie, *wegens hare rechtvaardige pretenſien, volkomen zal voldaan zijn. Waarom wy mits dezen de Opperhoofden van meer-gemelte Schepen, nevens de gemeene Zoldaten ende Matroozen, jonk ende oudt, niemandt uytgezondert, gebieden ende beveelen, niemandt van de* Mooren (*by veroveringe van eenige der zelver Schepen*) *aan lijf ofte goedt in't minſte te beſchadigen ofte te berooven, op pœne, dat de geene die daar tegens mochte komen te doen, aan den lijve, ofte na exigentie van zaken, zonder de minſte diſſimulatie op het rigoreuſte geſtraft zal werden, waar voor zich een yeder te wachten, en voor ſchaden te hoeden heeft. Actum in't Nederlants Comptoir* Zuratte, *dezen* 10 *Febr.* 1649.

Uyt-ſchrift daar van.

Onderſtondt

JOAN van TEYLINGEN.

Hier by voeghden den voornoemden Heer *Van Teylingen* een ſecrete Ordre, waar na den Opper-koopman *Gerardo Pelgrim*, ende den Koopman *Pieter Ruttens* haar hadden te ſchikken, luydende aldus:

Secrete Inſtructie van de Heer Van Teylingen *aan de EE.* Gerardo Pelgrim, *ende* Pieter Ruttens *gegeven.*

„ AAngezien by ons den 28 Oct. vaſt geſtelt is, het belaſte deſ-
„ ſeyn des Ed. Heers *Generaals*, ende
„ Ed. Raden van *India*, 't welk door
„ ons ſpade aankomſt miſlukt is, by
„ nader gelegentheydt te hervatten,
„ zoo zijn daar toe voor-geſtelt, de
„ Jachten *Sluys*, *Leeuwerk*, *Lillo*,
„ ende *Aachte-kerke*, waar van twee
„ na *Mocha* tot den Jaarlijkſchen
„ handel, ende de twee anderen om
„ voor *Dabul* te verwinteren, ge-
„ deſtineert zijn, en zal over dito
„ Vloot (wanneer by den anderen
„ gekomen zullen wezen) het bevel
„ hebben, den Opper-koopman *Ge-*
„ *rardo Pelgrim*, op het Jacht de
„ *Leeuwerk*, ofte daar hy zal gelieven
„ op te gaan, de welke van de groote
„ Stenge de Vlagge zal laten waayen,
„ den Raadt beroepen, ende aldaar
„ voor-zitten: In zijn af-wezent-
„ heydt, of zoo lange van den ande-
„ ren zullen geſcheyden zijn, zal ge-
„ lijke macht hebben den Koopman
„ *Pieter Ruttens*, op het Schip *Sluys*,
„ 't welk zal op-houden, zoo haaſt
„ den Præſident *Joan van Teylingen*

„ by

„ by haar zal gekomen zijn. Ofte nu
„ beyde de Jachten te gelijk, ofte
„ verſcheyden van *Mocha* ſcheyden
„ zullen, daar toe konnen wy nu
„ geen ordre geven: Maar dit werdt
„ U E. ernſtigh bevolen, dat, zoo
„ haaſt verneemt, dat de *Chaſirouan*
„ (een groot Schip) van *Cambaja*,
„ ofte een van d'andere uyt *Zuratte*,
„ haar gereet maken om te vertrek-
„ ken, een van beyde eenige dagen
„ te vooren zult af-ſteken, gelijk of
„ naar oudt gebruyk na *Gamron* zou-
„ de gaan, wel verſtaande, zoo alle
„ affairen noch niet mochten geëyn-
„ dight zijn, anders zouden zy mo-
„ gen gelijk vertrekken, ten ware
„ gelegentheydt ware om meerder
„ gelt op vracht te bekomen, dat
„ voor al waar genomen, ende niet
„ verzuymt dient, als het geen ver-
„ hinderinge in het principaalſte kan
„ veroorzaken: Want dit moet U E.
„ voornaamſte maxime zijn, dat niet
„ een van de Schepen, in 't gebiedt
„ van den grooten *Mogol* t'huys
„ hoorende, ja zelfs uyt *Diu* varen-
„ de, ende derwaarts trekkende,
„ ontkome. Diervolgende op ge-
„ zeyde *Chaſirouan*, die gemeynlijk
„ vroeger als d'andere vertrekt, ende
„ ook meerder gelt wegh voert, wel
„ gepaſt moet werden. Of het ge-
„ beurde (dat niet hoope) dat het
„ Jacht *Aachte-kerke*, dewijl noch
„ van *Gamron* te komen is, en daar-
„ om later te vertrekken ſtaat, door
„ eenig ongeval zijn reyze niet kon-
„ de krijgen, ende dienvolgende van
„ dezen aanſlagh onkundigh moch-
„ ten blijven, zoo is dito Opper-
„ hoofden den gelijke van deze ter
„ handt geſtelt, waar na zy haar zul-
„ len hebben te reguleeren, doch
„ haar reyzen volbrengende, zullen
„ de zelve geſlooten aan U E. over-
„ leveren, om ter beſtemder tijdt van
„ haar vertrek weder in haar handen
„ geſtelt te werden, op dat, by ſchey-
„ dinge van malkander, konnen we-
„ ten wat te verrichten hebben.
„ Doch voor al moet het geheym
„ zijn, op dat de *Moorſche* Schepen
„ daar van geen kenniſſe bekomen,
„ en om die reden hare reyze ſtaken
„ mochten. De *Leeuwerk* ende *Lillo*,
„ of by 't niet verſchijnen van de zel-
„ ve, de Fluyt *de Poſt*, wanneer hier
„ zullen verſcheenen, en wederom na
„ *Gamron* verzonden wezen, zullen
„ van daar, als na *Batavia*, wat laat
„ ſcheyden, ende onder ſchijn, dat
„ de reyze niet konnen gewinnen,
„ voor *Dabul* loopen, van waar den
„ 15 *Auguſti* haar Anker zullen
„ lichten, ende haar cours recht uyt
„ na de *Zuratſche* Revier zetten, al-
„ waar zoo lange zullen blijven leg-
„ gen, tot tijdt en wylen, dat den
„ Ed. Heer Præſident *Jan van Tey-*
„ *lingen* (meermaals genoemt) zelfs
„ in Perzoon zich aan boort zal ver-
„ voeght hebben, trachtende de
„ *Moorſche* Schepen van *Mocha* daar
„ in te wachten, ende te overmeeſte-
„ ren, 't welk liever met minne, ende
„ onder toezegginge, dat haar geen
„ leet zal geſchieden; maar dat zy
„ alleenlijk in arreſt zullen blijven,
„ tot dat den Koningh *Chaſſiaan* de
„ Ed. *Compagnie* voldoeninge geve.
„ Zoo haaſt eenigh *Moorſch* Schip
„ zal verovert zijn, zullen de *Nacho-*
„ *das*, met de byzonderſte Koop-
„ luyden ofte Reyſigers, daar uyt
„ gelicht, ende in goede verzekerin-
„ ge in onze Schepen over-genomen
„ werden, zonder de zelve eenige
„ overlaſt aan te doen: maar in te-
„ gendeel alderhande Vriendtſchap
„ ende beleeft te bewijzen. Men
„ zal in hare Schepen zoo veel Zol-
„ daten, Matroozen, en Volk ſtel-
„ len, dat wy de zelve meeſter zijn.
„ Te vooren zal men met een Plac-
„ caat afkundigen, dat niemandt
„ zich zal verſtouten de *Mooren* ee-
„ nigh leet aan lijf of goet te doen,
„ en dat op verbeurte van ſware
„ ſtraffe, ende om alle wan-ordre
„ voor te komen, zoo zal men be-
„ quame Officieren daar by voegen,
„ die de moetwillige in den toom
„ houden. Men zal ook goede zorge
„ dragen, dat geen Paſſagiers ofte
„ Schepen uyt onze handen komen.
„ Wanneer alle, ofte de meeſte part
„ der *Moorſche* Schepen in ons ge-

„welt zullen gekomen zijn, zoo zul-
„len U E. in een van de zelve alle
„de Facquiers, ende andere geringe
„Perzoonen doen over-gaan, ende
„(om niet verlegen te zijn) haar's
„weeghs laten zeylen, ende dit zoo
„verricht zijnde, zullen U E. be-
„quaam weder waar nemen, om
„eerst de gereede gelden, en daar na
„de Koopmanschappen in onze
„bodems over te schepen, lettende
„dat alles wel verzegelt, geslooten,
„en behoorlijk opgepakt werde,
„voornamentlijk het gelt, en dat
„onder een wel-uytgebreyde Inven-
„taris, met de name van den Eyge-
„naar, en zijn merk oft handt-teken,
„gevende yeders goedt een byzon-
„dere letter, ende den presenten
„Meester een Briefken latende,
„daar-en-boven zult door de *Na-*
„*chodas* een recepisse laten tekenen,
„van 't gene over-leveren zullen, op
„dat by goet accoort, niemandt in 't
„zijne verkort werde, daarom zal
„den Koopman in 't over-schepen,
„ende den Schipper in het wegh
„stouwen, wel besichtigen, of alles
„behoorlijk geconditioneert zy,
„ofte zy zullen de schade moeten
„boeten. Het *Engelsch* Jacht van
„*Mocha* komende, zullen U E. on-
„gemoeyt laten varen, 't welk om
„wichtige redenen, den 14 dezes
„alzoo is goet gevonden. Eenige
„*Franse*, *Deensche*, ofte andere
„vreemde Potentaten, onzer Vrien-
„den Schepen ontmoetende, zult
„de zelve onverhindert laten haar
„reys volvoeren, doch zy yets op de
„*Mooren* (in u gewelt zijnde) atten-
„teerende, zult de zelve na u uyter-
„ste vermogen beschermen. Tot
„een besluyt mocht dit werk zoo-
„danigh bestiert werden, dat de
„*Mochaas-vaarders*, de Schepen tot
„*Cambaja* t'huys hoorende, aan-
„troffen, ende overweldighden, ende
„'t zelve uytgewrocht hebbende,
„haar aanstonts na *Zurattâs* Revier
„vervoeghden, om 't verdere werk
„met omsichtigheyt te helpen uyt-
„voeren, zoo zoude het een ge-
„wenschte zake zijn. Waar mede
„cyndigende, willen U E. gezont-
„heyt, ende behouden reyze, nevens
„een gelukkige uytval, in het voor-
„genomen exploict toe-wenschen,
„tot voordeel der *Ed. Compagnie*,
„als mede U E. byzondere eere.

„In 't Nederlants Comptoir *Zu-*
„*ratte*, den 20 Febr. 1649.

Was ondertekent

Arent Barentsz.
Joan van Teylingen.
Joost Dirik.
Adriaan van der Burgh.
Daniel van der Hagen.
Gerardo Pelgrim.
Elias Boudaan.

Het II. Capittel.

Vervolgh der Handelingh. Articulen by de Hollanders *voor-gestelt, en van den* Koningh *toe-gestaan. Des zelfs* Firman, *en bekrachtigingh van het Verdragh.*

EVenwel om den Grooten *Mogol* geen reden van misnoegen te geven, schreef men een zeer beleefde Missive aan die Majesteyt van dezen inhoudt:

Brief aan den Grooten Mogol.

BEroemde, Grootmachtige, Hooghgeboorne Koningh, *Heere van groote* Majesteyt, *Rijkdommen, ende blinkende Vorst onder de Aldergrootste: Den Oorlogh die buyten wettelijke reden tegens eenige* Koningh *ofte Vorst van deze ofte gene Natie werdt aangenomen, is by alle Volkeren verfoeyelijk, en zal noyt ofte zelden wel gelukken. 't Gene door ons uyt last van den Ed. Heere* Gouverneur Generaal, *ende E. E. Raden van* India, *als nu by der handt is genomen, spruyt uyt rechtvaardige oorzaken: Want by zoo verre uwe* Majesteyt *in ons vergunde* Firman *verleent, ware gehoorzaamt van uwe Subalterne Officieren, en met ons, na den inhoudt der zelve, nauwkeurigh hadden om-gegaan, zoo zouden wy ten geenigen dage met uwe* Majesteyt *in verwerringe zijn gekomen, veel min tot eenige feytelijkheydt uytgeborsten zijn geweest. Doch gemerkt,*

merkt, onzen handel niet alleen in deze, maar ook in de quartieren van Bengale *met ſchandelijke Monopolie, ende andere ongerijmtheden werdt verdorven, zulks de* Ed. Compagnie *op verre haar behoorlijke winſten niet heeft konnen erlangen, ende wy Jaarlijks van uwe* Majeſteyts *Bevelhebbers groote overlaſt zijn lijdende, zoo door ſchelden, als andere ongelijken ende affronten. Wyders, dat op de zoo ernſtige en ootmoedige Verzoek-ſchriften, de twee vluchtige beſneedene Dienaren der* Ed. Compagnie *ons niet weder ter handt zijn geſtelt, ende mede vermits onze Comptoiren, die met het afloopen ende berooven van de* E. Compagnies *Logie zijn quijt geraakt, op dezen dag noch niet weder bekomen hebben:* Zoo is't, *dat de Ed. Heer* Gouverneur Generaal, *ende de E. E. Raden van* India, *hoogh noodigh geacht hebben, om onze rechtvaardige zake, eenmaal met de Wapenen voor te ſtaan; tot welken eynde welgemelte Heer* 4 *Schepen van* Batavia *ons heeft gelieven toe te zenden, waar mede op den* 12 *en* 16 *dezer, uwe* Majeſteyts *Schepen, de* Genjauwer *ende* Sahabbi *(zoo als uyt* Mocha *quamen) in ons gewelt gekregen, en de contante Penningen daar uyt in 's* Compagnies *Schepen over genomen hebben; doch zijn de* Genjauwer *ende* Sahabbi, *(ten reſpecte U E.* Majeſteyt *toebehoorende) uyt een goet ende liberaal herte van ons los gelaten, ende door de Zeevarende Luyden in de Reviere voor het Kaſteel* Zuratte *gebracht, dat vertrouwe uwe* Majeſteyt *by deze gelegentheyt gunſtelijk in 't handthaven ende beſchermen van onze rechtmatige zake erkennen zal. De aangehaalde, ende by ons in Arreſt zijnde penningen, zullen in geenigen deele vermindert werden: Maar zoo lange in onze bewaringe moeten blijven, tot tijdt en wijlen U Ed.* Majeſteyt *ons een nieuw, vaſt ende bondigh* Firman *vergunt, ende daar mede de onderſtaande ſtukken in behoorlijke forme met zijn volle Leden geadvoyeert ende toegeſtaan zal hebben.*

't Gene dan in-brenge, ende op zijn Majeſteyt, *ten beveele van de E. Heer* Generaal, *met recht ende alle billijkheydt verzoeke, zullen de volgende Articulen uyt-wijzen.*

I.

Voornaamſte Stukken, die de Ed. Compagnie *van den grooten* Mogol *verzoekt.*

TEn eerſten, Zoo verzoeken wy, dat een eygen Pakhuys na ons welgevallen op het pleyn van het Kaſteel, ofte daar ontrent mogen timmeren, om daar in onze Cargazoenen, in plaatze van de Alphandigo, *daar de zelve jaarlijks zeer verkort ende vermindert werden, ende al te merkelijken onderwicht onderworpen zijn, ter eerſter inſtantie te mogen brengen, mits dat wy den gewoonlijken Tol in alle oprechtigheydt zullen voldoen, en dat voorts den onbekommerden Handel, zonder eenige moeyelijkheydt ofte af-perſſinge van ongewoone gerechtigheden zullen mogen drijven.*

Antwoordt daar op.

Het antwoordt van den *Zuratſche* Gouverneur op dit eerſte ſtuk, was zoodanigh, dat een plaats ofte Huys buyten, dicht by de *Alphandigo*, tot *'s Compagnies* eygen gebruyk ons wierdt toe-geſtaan.

II.

Ten anderen, Wierdt verzocht dat onze Koopmanſchappen in Bengale, *ende de omleggende Plaatzen vry en onverhindert mochten gedreven werden, met uyt-ſluyten van alle Tollen, behalven in* Pipeli, *(waar de Goederen werden afgezonden) gelijk te vooren by het* Firman *van zijn* Majeſteyt *is beveſtight, doch by de gelt-gierige ende ſchrapende* Gouverneurs *niet achtervolght.*

Hier op was het antwoordt, dat dit poinct van den Commandeur ofte Gouverneur *Miermoſa*, ontrent de *Koningh* zoude verzocht werden.

III.

Ten derden, Wierdt voorgedragen de wedergevinge ende reſtitutie van de Penningen, die ons naaſt eenige Jaren, zoo in Zuratte *als* Amadabath, *zonder eenige reden waren onthouden; nevens dien ook vergoedinge van de Tollen, die onze Caffilas op den wegh van* Agra *ende* Amadabath *hadden moeten betalen, niet tegenſtaande zijn*

Ma-

Majeſteyts *Firman het tegendeel duydelijk belaſte, en dit (ten onrecht afgeperſte gelt) maakte uyt een zomma van* 41479 *R^a. Van deze penningen als der voorgaande, wierd ernſtigh een uytreykinge en weder gevinge verzocht.*

IV.

Ten vierden verzocht men, dat zijn Majeſteyt *zoude gelieve te belaſten, dat de geroofde penningen uyt de Logie der* Ed. Compagnie *in* Zuratta *met den eerſten mocht te goet gedaan werden, ende dat ons wegens het beroven van onze voorzeyde Woon-plaats, ende ombrengen van ons Volk, nevens dien, het groot afront ende den hoon en ſmaat ons aangedaan, een byzondere zomma (na des* Majeſteyts *beſcheydentheyt) mocht te uytgereykt werden. De geroofde penningen nu bedroegen* 66000 *R^a.*

Men antwoorde op dit ſtuk, dat het weder geven van het geroofde billijk was: maar het moorden ende de verdere ongerijmtheden gepleegt door Dieven, (die vluchtigh ende niet te bekomen waren) konden zy niet bezuuren, doch indien men de zelve konde bekomen, wilde zy die gaarne in onze handen geven.

V.

Ten vijfden, dat voortaan geenige Schepen van zijn Majeſteyt *ofte andere Kooplieden van* Zuratta, Bengale *ofte andere plaatſen na* Achin, Pera, Queda, Oedjang, Zalang, Malacca *&c. zullen varen, of dat by ons de zelve voor goeden prijs zullen aangeſlagen werden, ter oorzake de* Ed. Maatſchappye *met de Regeerders der Landen van* Achin *in oneenigheyt is, ende zullen haar ſtroomen bezet werden gehouden, om den toegank van Uytheemſche Natien te beletten, waar van de* Ed. Compagnie *niet genegen is afſtant te doen, voor en al eer haar voldoeninge is geſchiet.*

VI.

Ten zeſten, dat zijn Majeſteyt *ons gelieve de twee Beſnedene* Nederlanders *over te leveren: ende indien de zelve wat verre van de hant mochten zijn, dat ons in zulken gevalle* 400000 *R^a. dienden ter hant geſtelt te werden. Onder zoodanige voorwaarde dat gemelte zomma (zoo haaſt ons de genaamde* Nederlanders *zullen werden ter hant geſtelt) weder van ons zal uytgekeert werden.*

Op dit laatſte ſtuk wierdt geantwoort, dat de eerſte beſnedene, al over veele Jaren na *Perſia* was vertrokken, en dat de laatſte vluchtigh zijnde, over 8 Maanden dezer Werelt was overleden. Dies (indien wy het doode gebeente begeerden) ons het zelve na vermogen zoude zoeken te beſtellen.

VII.

Ten zevenden, dat geen Dienaren van de Ed. Compagnie, *die na dezen mochten wech loopen zullen aangehouden werden, veel min beſneden, ende by aldien eenige Subalterne ofte Onder-Gouverneurs, haar hier in mochten te buyten gaan (zonder kenniſſe van zijn* Majeſteyt, *zoo zullen de zelve verbonden zijn, haar ons weder over te geven. Dit wierdt ons van de* Majeſteyt *ingewilligt (met deze conditie) indien de zelve niet in de plaatze der* Raſpouten *gevlucht waren, als zijnde buyten de Juriſdictie van zijn* Majeſteyt *en zijn godtlooze Rebellen.*

VIII.

Ten achtſten, wierdt verzocht, men vergoedinge mochte erlangen van de onkoſten gedaan, (tzedert het beklimmen van de Logie) zoo ter Zee als te Lande gedaan.

Dit Artijkel wierdt afgewezen, om dat in het voorgaande eenmaal voldoeninge was belooft.

IX.

Ten negenden, dat voortaan zoodanige wacht zal moeten gehouden werden, dat des Ed. Compagnie *Dienaars ende middelen van diergelijke aanval bevrijt blijven, ende zulks wedergeſchiedende, zal den Gouverneur de ſchade moeten boeten.*

Hier op wiert belooft datmen in het toekomende zoodanige wacht zoude laten houden, dat de *E. Maetſchappye* buyten alle ſchade zoude blijven.

X. *Ten*

X.

Ten tienden, Of het gebeurde t'eeniger tijdt, (dat God verhoede) onze Caffila *in den wegh van eenige ſtruykroovers aangerant, en door haar zommige Goederen ten roove wegh gevoert wierden, dat den Gouverneur dier plaats zal gehouden wezen, de zelve op te zoeken, ende bekomende, ons weder te geven, ofte by nalatigheydt, zelfs de geſtolen Goederen weder te herſtellen.*

Het antwoort hier op was, dat men aan den *Koningh* hier op een *Firman* zoude verzoeken, die 't zelve ongetwijffelt zoude toeſtaan.

XI.

Ten elfden, Dat in alle Steden, Vlekken ende Wegen onder zijn Majeſteyt *uytſtaande, van Tollen ende Gerechtigheden, ofte wat naam het mochte gegeven werden, zullen vry blijven, uytgenomen de Tol van* Zuratte *ende* Brochia, *ende by zoo verre onder dien ſchijn, yets anders des* Ed. Compagnies *Caffilas, ofte hare Dienaars afgedrongen zy, dat de Penningen door den* Duwan *van zijn* Majeſteyt *in* Zuratte *zullen moeten betaalt werden.*

XII.

Ten twaalfden, Dat de Ladinge der uytgaande Goederen in den Tol van Zuratte *zal blijven op dien voet, als by het laatſte* Firman *geſtelt is.*

Hier op wierdt belooft, dat noyt eenige veranderinge zoude geſchieden.

XIII.

Ten dertienden, Dat wy de Tol der inkomende Waren, naar gewoonte, zoorte met zoorte zullen voldoen en betalen.

Dit wierdt volkomentlijk toegeſtaan.

XIV.

Ten veertienden, Dat onze aangebrachte laſten en Cargazoenen mochten verzenden ende verkoopen, aan wien en werwaarts 't ons zoude gelieven, zonder dat den Zuratſchen *Gouverneur ons, of eenige Koopman daar in zal hinderlijk zijn.*

Dit wierdt als het boven-ſtaande ingewilligt.

XV.

Ten vijftienden, Dat geen Gouverneurs *meerder of minder in't koopen van alle Waren, die ons zouden mogen dienſtigh zijn, zullen hinderlijk zijn, nochte ook beletten ons zoodanige Makelaars, ofte andere Dienaars te gebruyken, die wy oordeelen ons de beſte dienſt te konnen doen, zonder de zelve eenige ſchattinge ofte laſten op te leggen.*

Hier op wierdt geantwoordt, dat men niet twijffelde, of de Majeſteyt zoude dit toeſtaan, ondertuſſchen ſtondt men aldaar vaſt, dat niemandt zich met de koopmanſchap der Ed. *Maatſchappye* zoude bemoeyen.

XVI.

Ten zeſtienden, Dat ook niemandt, 't zy groot of kleyn, zal ondernemen ons, in't verzenden onzer Goederen, tegen te ſtaan, ofte onze Caffilas op te houden, daar toe Karren ofte Kameelen aan te nemen, veel min ons de zelve afhandigh te maken, wanneer wy onze vracht hebben aangenomen.

Men twijffelde niet, of de *Koningh* zoude ons dit ſtuk, op verzoek, toe-ſtaan.

XVII.

Ten zeventienden, By aldien tuſſchen beyde de Natien eenigh verſchil ontſtondt, en daar door een Doodtſlagh mochte geſchieden (dat God verhoede) dat de Gouverneurs *haar daar in niet verder zullen moeyen, als den miſdadiger een Inboorlingh zijnde, na behooren te ſtraffen, doch een* Nederlander *zal men onze* Commandeur *en* Directeur *over-geven, om, volgens onze Wetten, na vereyſch van zaken geſtraft te werden. Ende indien yemandt met de Inlandtſche Vrouwen zich quame te vermengen, dat de zelve in onze handen zoude moeten beſtelt werden, om behoorlijke ſtraffe daar over te erlangen.*

Hier op gaf men ten antwoort, dat

deze zake aan den Koningh moſte verzocht worden, doch men zoude de *E. Compagnie* in *Zuratta* daar van volkomen vergenoeginge doen.

XVIII.

Ten achtienden; Of het gebeurde dat by ſtorm of onweder eenigh Schip quame te verongelukken, ende de goederen ſtrandende, door zijn Majeſteyts *Onderdanen wierden behouden ende geberght, dat de zelve aan de Eygenaars zullen herſtelt worden.*

't Welk volkomentlijk wiert toegeſtaan.

XIX.

Ten negentienden, Dat wy voortaan het bekomen van de rouwe Salpeter, mitſgaders het raffineren der zelve vredigh zullen mogen bevorderen, en dat ons de ſubalterne Gouverneurs; noyt in't verzenden van dien zullen tegen zijn, veel min eenige ongemeene tol ofte gerechtigheyt (gelijk over twee Jaren den Hertogh Zaatſchan *tegens alle reden gedaan, ende de* E. Maatſchappye 600 *R^a. afgeperſt heeft) opleggen zullen.*

Dit point wierdt aan den Koning geſtelt.

XX.

Ten twintighſten, Dat de gene die in't toekomende onze Natie zal ſchelden ende laſteren, van den Gouverneur ofte Rechter, in tegenwoordigheyt van den gelaſterde zal behoorlijk geſtraft werden, op dat in het toekomende alle onheylen mochten gemijt werden.

Ende alzoo deze zake billijk was, had men hier niets tegen.

XXI.

Ten een-en-twintighſten, Dat het Hollants *vaartuygh, 't welk wy voor dezen in de Rivier van* Zuratta *gehadt hebben, en't gene daar na (wanneer't oude mochte vergaan, ofte verſleten zijn) noch mochte laten timmeren, niet zal afgeſchaft ofte verboden werden, maar in tegendeel't zelve op zijn oude plaatze zal blijven leggen; zoo dat wy ons vermaak met heen en weer varen in de Rivier zullen mogen nemen.*

Wy willen dan niet twijffelen, of U E. Majeſteyt *zal (volgens zijn aangeboren goeden aart) deze onze rechtmatige, beleefde ende billijke verzoeken eenmaal ter herte nemen, en toeſtaan, 't welk wy gantſch ootmoedigh in alle nedrigheyt verzoeken, en wenſchen dat de zake ſpoedigh mach voortgank nemen; als wanneer wy op den ontfank van U E.* Majeſteyts *Firman, alle de aangeſlage Comptoiren, ende in arreſt genomen Perſoonen dadelijk zullen ontſlaan. En wijders onze handel (als voornoemt) in uwe* Majeſteyts *Landen zullen vervolgen. Doch by zoo verre uwe* Majeſteyt *('t welk wy niet willen vertrouwen) dit ons verzoek geliefde af te ſlaan, zal U E.* Majeſteyt *ons tijdelijk daar van beſcheyt laten weten, op dat wy ons daar na mogen aanſtellen, en met toe-latinge van uwe* Majeſteyt *deze geweſten verlaten, en onze Koophandel op andere plaatzen drijven, alzoo wy niet gezint zijn hier te verblijven, ten zy het boven ſtaande ons ingewilligt werde, doch willen ons geheel en al uwe* Majeſteyt *beroemde billijkheydt ende beſcheydenheydt over geven, verwachtende een gunſtelijk antwoort.*

Den aanhank hier by was van dezen inhoudt:

Grootmachtighſte Koningh,

„ DEze geringe Letteren dus „ verre gebracht, ende om te „ ſluyten vaardigh zijnde, hebben „ ons de Afgezanten van den Heer „ Gouverneur *Miermoſa*, namentlijk *Mierſia Mamoeth, Hagie Siaasbeecq, Zabandaar*, ende meer andere gequalificeerde Perzoonen, die alle van *Miermoſa* volle macht hadden, om de gerezene ſwarigheden en moeyelijkheden, zoo veel in haar macht was, neder te leggen, en alles in der minne af te doen, beloovende de geroofde Penningen, volgens den laſt van U E. Majeſteyt, al over een Jaar gegeven, te betalen en uyt te keeren. Daarenboven, dat de vaart van hier, van *Bengale*, &c. naar *Aetchin*, *Pera*, *Queda*, ende *Oetjang Zalang*, &c. zullen ophouden, tot

„ tijt

„ tijt en wijlen ons volk met de Hee-
„ ren der Landen zal bevredight
„ zijn, en op dit alles zal men nader
„ laſt van den Heer *Gouverneur Gene-*
„ *raal* van *India* moeten verwach-
„ ten. Mede dat een eygen Pak-
„ huys, om onze Goederen na wel-
„ gevallen te bewaren, ontrent de
„ *Alphandigo* zullen mogen timme-
„ ren; welke aangeboden voorwaar-
„ den op de gedane eedt-zweeringe
„ der gezeyde Gecommitteerde ein-
„ delijk aangenomen, ons hebben
„ bewogen de aangehaalde penning-
„ gen los te laten en over te geven,
„ ende ons weder na *Zuratta*, om
„ den handel der *E. Compagnie*, (na
„ behooren te bevorderen) te bege-
„ ven, 't welk wy hopen uwe *Maje-*
„ *ſteyt* ten hooghſten zal behagen.
„ Onderwijlen verzoeken wy ander-
„ maal met de aldergrootſte nedrig-
„ heyt, dat uwe *Majeſteyt* ons ver-
„ der verzoek in achtinge gelieve te
„ nemen, ende ons ſpoedig met uwe
„ *Firman* ende bondigh verbont wilt
„ vertrooſten, op dat wy niet weder
„ met den anderen in droevige ver-
„ werringe (die ons van herten leet
„ zijn) mochten geraken; maar dat
„ in tegendeel de vriendtſchap ende
„ verbinteniſſe voor altijt onverbre-
„ kelijk mach blijven ende ſteets aan-
„ groeyen, 't welk van onze zijde
„ (zoo lange uwe *Majeſteyts* Firman
„ van de onderhoorige *Gouverneurs*
„ niet geſchonden werdt) noyt zal
„ feylen. Hier mede wenſche U E.
„ *Majeſteyt* een voorſpoedigh lank
„ leven, ende bidde Godt dat ſteets
„ uwe *Majeſteyt* over zijne Vyanden
„ mach triumpheren ende zege-pra-
„ len.

Geſchreven in uwe *Majeſteyts* Stad *Zuratta*, den 28 dagh van *September* 1649. na de geboorte onzes Heeren *Je-ſu Chriſti.*

Hier op volghde het Firman *des* Koninghs *aldus luydende:*

Firman *van den* Koningh.

„ DEn *Koningh Chaasjaan* laat
„ aan zijne Gouverneur in *Zu-*
„ *ratte*, *Mierſia Arep* dit navolgende
„ weten:

„ Zoo als de *Zajets* onder de Hey-
„ lige geacht zijn, alzoo is *Mierſia*
„ *Arep* onder zijn Geſlachte geëert.
„ Weeſt van mijn Koninklijke gun-
„ ſte t'uwaarts ten vollen verzekert.
„ Wy hebben uwe Perzoon, met het
„ gene ghy te vooren bekleet hebt,
„ begiftight met een belooninge van
„ *Paans Zeddi*, ende 300 Ruyters,
„ wegens de goede dienſten, die
„ U E. Perzoon, in 't beheerſchen
„ van de platte Landen bewezen
„ heeft, waarom ik goet gedacht
„ hebbe, met 't vertrekken van *Mier-*
„ *moſa*, U E. in des zelfs gouverno
„ te zetten, ende tot onderhoudinge
„ van de nieuwe Regeeringe, (waar
„ toe U E. Perzoon door my ver-
„ hooght is) zult ghy van de Jaarlijk-
„ ſche Koninklijke inkomſten der
„ twee bedieningen, waar van ghy
„ Gouverneur zijt, onderhoudt trek-
„ ken, welk beſtier ghy met opmer-
„ kinge, ende alle naarſtigheyt, zult
„ waar nemen: ghy zult ook met
„ de voornaamſte Kooplieden met
„ alle minne ende eendracht om-
„ gaan, ende zult alle vreemde Na-
„ tien, zoo gaande als komende, de
„ behulpzame handt bewijzen, op
„ dat door der zelver koopman-
„ ſchappen, ende menigvuldige toe-
„ voer, de Koninklijke ſchatten mo-
„ gen vermeerdert werden. Van
„ wie het ook zy, zult ghy boven de
„ gewoonlijke Tol niet vermogen
„ af te dwingen, maar zult alles na
„ uwe Gewiſſe waar nemen. Alle
„ Rariteyten die van vreemde plaat-
„ zen aangebracht werden, zult ghy
„ (gelijk u voorzaat *Miermoſa* ge-
„ daan heeft) aan mijn Dochter *Sa-*
„ *hebbejen* zenden, die tweemaal ter
„ maandt voor mijne *Koninklijke*
„ Throon verſchijnt.

„ Ingevalle yets byzonders te voor-
„ ſchijn quam, laat het waardeeren,
„ ende voldoet den Eygenaar na de
„ taxatie ofte waardye, doch zoo
„ ghy niet kondt over een komen,
„ zendt den Bezitter herwaarts, op
„ dat hy van alle ſchade mach vry
„ zijn.

„ Zoo haaſt U E. mijn Koninklijk

„Firman zal ter handt geſtelt zijn,
„zult ghy na 10 vermaarde Conſta-
„pels (*Chriſtenen* zijnde) vernemen,
„die buyten gemeen in 't beſtier der
„Oorloghs-zaken geoeffent zijn,
„bequaam om met grof Canon om
„te gaan, en om die te bekomen,
„zult geen gelt ofte koſten ontzien,
„maar my die met den eerſten her-
„waarts zenden.

„Het is mijne *Koninklijke Majeſteyt*
„ter ooren gekomen, dat twee Jaren
„geleden uyt de *Hollandtſche* Logie
† *Den* Koningh *vermeerdert de zomma niet.* „†50000 R^a. zoude geſtoolen zijn,
„om welke geleden ſchade, zy van
„de Jaarlijkſche Contanten, dien zy
„met haar Schepen uyt *Mocha* voor
„verſcheyde Kooplieden herwaarts
„brachten, in arreſt gehouden heb-
„ben, ende vorders hare meyninge
„aan den Gouverneur *Miermoſa* ge-
„ſchreven, de welke op alles geant-
„woordt heeft: Zoo gebiede U E.
„dat de *Hollanders*, 't geen zy van de
„Kooplieden in bewaringe hebben,
„zullen weder geven, alzoo de zelve
„van hare geſtoolen penningen vry
„ende onbewuſt zijn: Ende of het
„gebeurde, dat deze zake met de
„*Hollanders* in verſchil bleef, zoo
„belaſten wy U E. de ontvreemde
„Contanten van *Miermoſa* ende
„*Ommerchan* terſtondt te vorderen,
„ende aan de Kooplieden (welkers
„goederen in arreſt zijn) te behan-
„digen, op dat een yeder aan 't zijne
„mach geraken. Alzoo was deze
Brief van woordt tot woordt uyt het *Perſiaans* vertaalt.

Het III. Capittel.

De Chom van Zuhali. *Hollanders, Engelſchen, Mooren, en Portugéſchen handel op* Zuratte, Guizuratte, Brochia, Goga, Pattepatane, Mangerol, Brodera, *en andere.*

MEn bevindt uyt oude Schriften, dat de Stadt *Zuratte* (wanneer daar Bevelhebber was *Ganna Ganna*) aan den Koningh *Achabaar*, over de twintigh hondert duyzent *Mamoydis*, dat is tien honderd duyzent guldens van pacht opbracht, ſtaande 1800 Dorpen onder haar. Buyten *Zuratte* zijn aanzienlijke en vermakelijke Speel-huyzen, en koſtelijke Begraaf-plaatzen, (gelijk de Mooren veeltijts hebben) nevens Tanken en Water-plaatzen van harde zolide ſteen gemaakt. Byzonder munt eene uyt, hebbende over de 100 hoeken, yeder 28 ellen, met ſteene trappen nedergaande, in 't midden ſtaat de Begraaf-plaatze van den Stichter. *Vermakelijke plaatzen buyten* Zuratte.

Anderhalf uur ten Noorden van de mondt der Reviere van *Zuratte*, genaamt *Tap-Gyly*, is gelegen een Haven, bevrijdt voor ſterke winden, door het vaſte Landt eenſdeels, ende anderdeels de Zandt-plate, daar de Schepen ankeren: En zoo laten onze *Nederlanders* haar Goederen daar van daan met Karren, die de Oſſen voort-trekken, op-voeren na de Stadt, die vier mijlen van de Reede (gemeynlijk de *Chom* van *Zuhali* genaamt) gelegen is, op de Noorder breette van 21 graden, 50 minuten, op den loop (by de Zee-verſtandige cours genaamt) van Noordt-Ooſt ten Noorden, ende Zuydt-Weſt ten Weſten. Den inkomſt is niet wijdt, en met hoogh water heeft men zeven, en met laagh maar vijf vademen diepte, met een harde zandige vlak afgaande grondt, makende aldaar een Noordt Noordt-Ooſte, ende Zuydt-Weſte Manc, 't hoogſte water. *Zuhali*, daar de Schepen leggen, is maar een muſquet-ſchoot wijt, de Zuydt Zuydt-Weſte winden maken de Reede vry onveylig, de Banken vallen met het minſte water zeer droogh en ſteyl, zoo dat de Stierman op zijn Loot niet te veel dient te ſteunen, ofte zich te verlaten. De *Engelſchen* hebben A°. 1609, de *Hollanders* A°. 1616 haar Comptoiren aldaar beveſtight. *De* Chom *van* Zuhali.

Door de aankomſte van beyde deze Volkeren, is de Stadt wederom op-geloken, veele Handt-werkers ende treffelijke Kooplieden zijn daar na toe gevloeyt, de welke verzenden op kleyne ende groote Schepen *De* Hollanders *en* Engelſche *aankomſte in* Zuratte, *doet de Stadt weder bloeyen.*

SUR

RATTE.

pen in 't *Roode Meer*, de Landtſtreke van *Arabia*, na *Aden*, *Mocha*, *Hideda*, *Juda*, *Mecca*, *Chihiry*, *Catziny*, *Doffer*, ende *Zouakin*, (gelegen op het Landt van *Æthiopien*) fijne en grove Indiaanſche *Guizuratze*, *Decanze*, ende *Bengaalſche* Kleeden, Catoenen, Indigo, Zuyker, Gomme, Gember, Tabak, Terwe, Rijs, Booter, ende andere eet-waren, daar 't Landt vol van is. Alle Jaren varen ook een ofte twee Koninghs Schepen op vracht, met byzondere Kooplieden, ende groote Meeſters haar Goederen, na *'t Roode Meer* in *Juda*, *Mocha*, *Souakin*, ende andere plaatzen meer, over ende weder, 't welk een ongelooffelijke zomme gelts op-brenght.

De *Ed. Maatſchappye* heeft nu en dan wel de gewoonte om haar deze of geene van haar Dienaren voor een tijdt ter leen te geven, alzoo zy in 't Stiermanſchap en Konſtapelſchap weynigh ervaren zijn, ende in korte Jaren hebben zoo nu en dan van de *Deenen* (met welke de *Moren* in *Bengale* in vyandtſchap zijn) veel ramp ende aanſtoot ter Zee geleden.

In 't Jaar 1618 quam alhier een *Koninghs* Schip, genaamt *Sahy*, uyt het *Roode Meer*, van *Mocha* ende *Juda*, meeſt met Retouren van het voorleden Jaar, waardigh (na het getuygeniſſe van de Schrijvers des Tolhuys) vijf-en-twintigh hondert duyzent *Ropias*, elk zijnde op 24 ſtuyvers gerekent; de Koopmanſchappen waren deze, Rouw ende gewrocht Bloedt-coraal, Camelotten, Satijnen, Fluweelen, Armozijnen, Wolle Lakenen, Lywaten, Tin, Quikzilver, Vermelioen, Leer, Saffraan, Witte Slaven ende Slavinnen, Swarten ende Swartinnen, van groote waarde om haar getrouwigheydt geacht; Voorts Gomme van *Arabia*, Aloë van Zocotora, Amber Grijs, ende Civet, nevens Drakenbloedt, Myrrhe, Rozijnen, Amandelen, Dadels, de Wortels daar men Krab-root van maakt, ſwarte Boontjes, Cauwa genaamt, dat de Mooren gebruyken met heet water, als de *Chinezen* de *Thee*, alles werdt uyt *Arabia Felix* gebracht, daar by overkomende 600 à 700 Paſſagiers, die uyt Godtſdienſtigheyt, om *Machomets* Graf te beſichtigen, tot *Mecha* en *Medina* reyzen.

Hoe veel een Ropia *waardigh is.*

Zoodanige Schepen vertrekken na het *Roode Meer* in Maart ende April, en komen weder t'huys in September, ofte in October, met goede winſte, blijven boven 25 à 26 dagen niet onder wege. Die van *Goa*, *Dabul*, *Baſſain*, *Daman* ende *Diu* zenden mede al Schepen na *Mocha* ende het *Roode Meer*, met *Benjanen*, ofte *Armeniers*, ende plachten eertijdts in *Zuratte* te komen met lichte vaartuygen, ende kleyne Koopmanſchappen handelende, daar voor in Retour Terwe, Lywaten, Rijs en Boonen mede nemende.

Vaart der Moren *op het* Roode Meer.

Vaart der Portugezen.

In 't laatſte van het Mouſſon, namentlijk in de maanden Maart ofte April landen ook hier veel *Malabaarſche* Kooplieden, ſterk tegen de *Portugezen*, haar doodt-vyanden, gewapent. In oude tijden hebben zy den *Luzitaan* met haar ſnelle Vaartuygen veel afbreuk gedaan, yeder van haar is met Roer en Sabel gewapent, ende zit om te roeyen; de Waren die zy mede brengen, zijn Jager, ofte ſwarte Zuyker, Cardemon, Peper, Cayr, daar men Anker- en Vyger-touwen af maakt, oude Kokos-nooten, die in 't Landt van de arme Gemeynte worden vertiert ende verteert.

Vaart der Malabaren *eertijts zeer groot.*

In voorgaande tijden zonden die van *Zuratte* in de maanden Mayo, Junio, buyten het zaizoen des Jaars, langhs de Landt-ſtreek van *India*, (wanneer de *Portugezen* met haar Vaartuygen binnen waren) een ofte twee Schepen na *Achin*, *Tanaſſeri*, *Queda*, de *Maldives*, geladen met Kleeden, Catoenen, brengende in Retour Peper, Campher, Nagelen, Nooten, Foely, Zandel-hout, Porceleyn, Chinéſche Zijde, by die van *Malacca* daar gebracht; voorts Tin, Benjuin, Sapan- en Agel-hout,

Die van Zuratte *handelden eertijdts op* Achin, Tanaſſeri, Queda *en* Maldives.

Elephants-tanden, en van de *Maldives* Kokos, alzoo daar weynigh andere koopmanschap valt.

Nature der Moren.

De Grooten in deze Plaatzen en daar ontrent zijn zeer trots en hoovaardigh, hoewel zy van den *Koningh* hardt in toom worden gehouden: maar overmidts de *Koningh* dikmaals verre van de handt is, door de grootheyt zijner heerschappye, welke tot aan *Persien* grenst, tot aan de *Auwa*, *Ganges* ende *Bengale*, wyders aan *Decan*, ende in 't Westen aan de Zee, zoo doen zy veel quaat: Want het Landt *Guizuratte*, daar in deze voorname Steden zijn, strekt hem in de lenghte Zuyden ende Noorden, beginnende van *Daman*, eyndigende ontrent 40 *Cos* van *Amadabath*, steuytende tegens het Landt *Pathan*, daar in Heydenen woonen, zijnde in de lenghte ontrent 180 *Cos*, ofte 90 Hollandtsche mijlen, en tegen 't Ooosten palende, tegens het Landt van *Parta Basia*, tot 40 *Cos* ofte 20 mijlen, en op de zijde van *Amadabath* strekkende, Ooostwaarts ontrent drie dagen reyzens, en tegen het Westen aan de Zee, ende het Koninkrijke *Zundi*, 't welk met een groote wilderniss van *Persia* werdt afgescheyden; Dit Landt placht (eer den *Mogol* het verheerscht heeft) zeer vruchtbaar en volkrijk te zijn.

Hoe veel een Cos *is na onze rekeninge.*

Twaalf mijlen van *Zuratte* noordwaarts is *Brochia* gelegen, 9 ofte 10 mijlen van de Zee te landewaarts in, doch men kan met redelijke groote Schepen tot ontrent half wegen in de Revier komen. De Stadt leyt op 21 graden, 56 minuten, dicht by een schoone Reviere, van boven *Decan* ende *Mandouw* af-komende. Half wegen de Reviere leyt een Bank van ontrent 9 ofte 10 voeten waters. De Stadt is vermakelijk, sterk, ende wel gelegen, gebouwt op een hoogen Bergh, omringht met harde steene muuren. Men maakt hier alderhande Kleeden ende Doeken, meer als op eenige plaatzen van geheel *India*. Hier zijn ook de beste Bleekeryen van Lywaten, waar door dat alle de kleeden beter in het oogh zijn, als van andere plaatzen. De *Malabaren* dreven ook eertijts hier sterken handel, quamen met 9 en 10 Schepen. D'Onze ende d'Engelsche hebben al over veel Jaren daar haar Comptoiren gehadt. De meeste Inwoonders zijn *Benjanen*, die met de Lywaten omgaan. Rontom de Stadt zijn twee Voor-steden, bewoont van Wevers, ende Catoen-koopers. Men segt dat onder het gebiedt van *Brochia* staan 85 Dorpen, en het zoude zich wijder uyt-gebreydt hebben over drie andere Steden, die nu onder byzondere Heerschappyen staan. De Landen ontrent *Brochia* zijn leegh zonder geberghte; maar 5 à 6 mijlen in 't Zuydt-Ooosten zijn de *Vindaatsche* geberghten, die veel Agaat-steen voort-brengen. De koopmanschappen en Waren, die door *Brochia* na andere plaatzen werden vervoert, betalen voor tol twee ten hondert.

Brochia.

De Stadt Brochia *heeft een schoone Reviere,* Nardabath *genaamt.*

Het gebied van Brochia *is eertijts grooter geweest dan nu.*

Goga is een kleyn stedeken, liggende aan den inham van *Cambaja*, te weten, daar de zelve nauwer werd, ende by na een Reviere gelijkt, is zonder Wallen en Poorten, behalven aan de Zeek-ant, daar een muur is van vaste steen. Hier worden alle de groote Schepen, die na *Arabien*, ende de Zuydt gezonden werden, (door de Kooplieden van *Cambaja* ende *Amadabath*) toe gemaakt, om dat daar een bequame Reede is, het isser zeer verde vlak ende meest modderachtigh. De aankomst-plaatze der *Portugezen* is ook aldaar eertijts geweest, welke met haar Oorloghs Fregatten, tot geleyde van de *Caffilas* ofte Koopvaardy-schepen, daar verscheenen.

Goga *een stedeken 30 mijlen van* Cambaja *gelegen.*

Daar zijn meer andere Plaatzen, doch weynigh van belangh, die derhalven kortelijk zullen voorby gaan: Als *Pattepatane*, *Mangerol*, by zommige Schrijvers de laatste plaatze een andere name hebbende, daar weynig van valt te zeggen, als dat de Landtbouw ende Catoen-neeringe daar in swang gaat. Gelijk *Brodera* ook een Landt-

Pattepatane. Mangerol.

Brodera.

Landt-ſtadt is, beſtaande meeſt in Bouwerye, daar werden ook grove Doeken en Kleeden gemaakt, zoo voor *Arabia* als *Æthiopia*. De *Compagnie* heeft eertijdts alhier haar Makelaars mede gehadt, tot opkooping van kleeden.

Mamadabath. *Mamadabath* is nu vervallen, was eertijdts een *Koninklijke* Luſt-plaats, zeer vermakelijk, is gelegen op de kant van een redelijke ſchoone Reviere, doch is nu niet meer dan een arm Dorp. Wat verder van *Broderâs* Veſtingen, Sterkte, Poorten, Gebied, Thuynen, Begraaf-plaatzen, Voor-ſtadt aangaat, hier af zullen wy, om voor andere ſtoffe wat meerder plaats te bewaren, over-ſlaan. Zoo mede van

Nariauw. Waſſet. Iſſempour. Batona. *Nariauw*, *Waſſet*, (een oudt vervallen Kaſteel) *Iſſempour*, *Batona*, &c. gelijk ook van de Koopmanſchappen van *Guizuratze* Indigo, Salpeter, Borax, Aſſa Fœtida, Amphioen, Gomme-lak, verſcheyde Droguen, als de welke reeds genoegh beſchreven en bekent zijn.

Wy zullen dan noch een weynigh ſpreken van de gezegende Koophandel in die Geweſten, ende dan onzen loop zetten na de *Portugéſche* Plaatzen (NB.) *Diu*, *Daman*, &c. tot dat op *Goa* een weynigh vertoevende, onze reyze op *Malabar* mogen volbrengen, en dan die Landtſtreeke door-wandelen. 't Is zeker ende gewis, dat in *Zuratte*, ende de onderhoorige Plaatzen, ſtaande onder het Hooft-Comptoir, groote winſten te doen zijn, maar daar moet ook geen gelt gebrek zijn. De *Heeren Zeventhienen* geven haar Dienaars, waar dat zy komen te reſideren, te letten doorgaans op zes ſtukken, en dat met groote reden: Niet alleen hoedanigh de gelegentheydt en zeden der Volkeren zijn, maar wat daar te verhandelen valt, en wat daar moet gebracht zijn, wat en hoedanigh onze Vyanden en Wederpartijders zijn, welke Godtſdienſt daar in ſwang gaat, welke Munte, &c. nevens de gelegentheyt der Plaatze, na de hooghte bezuyden en Noorden.

De Bewinthebberen willen dat haar Dienaars op zes Stukken zullen letten.

Aangaande dan d'omſtandigheden van den *Guizuratzen* handel, daar van de Hooft-logie en plaatze is *Zuratte*, is dit kortelijk aan te merken. Men moet met de Inwoonders voorſichtigh om gaan, niet al zeggen wat men weet, maar wat konnen binnen houden, want een Zot laat zijnen heelen geeſt uyt, en wat in 't binnenſte des Dwazen is, wordt haaſt geopenbaart, ende deze Mooren vertoonen een uyterlijke deftigheyt ende manhaftigheyt in hare ſprake, maniere ende ommegangh. Zy zullen lichtelijk met yemandt vriendtſchap houden, als zy zien dat men tot haar eere genegen is; dit komt by zonder te paſſe, als een ander volk, gelijk de *Engelſche*, voor onze Schepen willen vertrekken, &c. Voor al moet men daar niet aangaan, gelijk zommige Regeerders doen op andere Plaatzen, (of men was in *proprio Territorio*) maar zien in wat Landt men is want ik wete door ervarentheyt wat ſchade, ſchande, en ellende, de *Ed. Maatſchappye* door zulke op-gequeekte, maar qualijk-geaarde Kinderen, heeft bekomen, waar van het Lichaam der voornoemde *Maatſchappye* noch diepe wonden ende lidtteken heeft. Godtzaligheyt van leven, vyandſchap van dronken-drinken, oprechtigheyt in woorden, onvervalſtheyt, onderhoudinge der beloften, waarheyt, goede onderdanigheyt onder eyge Dienaars, wat ſtaat ende uyterlijken aanzien, zijn alhier ten hooghſten noodigh.

Den handel van Guizuratte.

De voorzichtigheyt die ons Volk aldaar behoort te houden.

NB. *De Regeerders zelfs moeten zien in wat Landt zy zijn, en geen Dwingelandy bedrijven.*

Men heeft van tijt tot tijt gezien, hoe den handel in *Zuratte*, en de onderhoorige Comptoiren heeft aangenomen, met by zondere voordeelen, en hoe dat God de Heere het werk gezegent heeft, voornamelijk onder goede Godzalige Directeurs ende Beſtierders. In't Jaar 1624, den 20 January wierdt daar van daan het eerſte Chriſten Schip verzonden, genaamt *Heuſden*, waar op Schipper was *Jan Gijsbertſz. Booneeter*, ende Koopman *Hendrik Adriaanſz.* met een koſtelijk Cargizoen,

Het eerſte Chriſten Schip uyt Zuratte na Hollandt gezonden.

zoen, om naar 't Vaderlandt te zeylen, langhs de Kuſten van *Melinde* ende *Soffala*, en *Cabo de Bona Eſperança*.

Het tweede Schip van Zuratte *na* Hollandt *gezonden.*

In't Jaar 1624, den 12 Maart wierd het tweede Schip (onder Godes geley) afgevaardight van *Zuratte*, genaamt *de Vrede*, met een heerlijke en koſtelijke Ladinge, maar na dat het te laat in 't Jaar was, konde niet verder als de *Commoriſſe* Eylanden geraken, dies genootzaakt wierdt na de kuſte *Choromandel* te loopen.

Derde vertrek der Schepen.

A°. 1625, den 23 April vertrokken de Schepen *Dordrecht*, Schipper zijnde *Willem Janſz. Koſter*, ook 't Jacht *Weeſp*, daar Schipper op was *Dirk Claaſz. van Rotterdam*, vergezelſchapt met den *Perſiaanſchen* Gezante *Moſſabek*, ende S^t. *Joan van Haſelt*, over het Eylandt *Mauritius*, anders *Ilhâ de Cerne* genaamt, om te verwinteren, want het te laat in 't Jaar was. Hier nevens ging een *Engelſch* Schip, genaamt *de Sterre*.

Vierde vertrek.

A°. 1626. vertrokken de naarvolgende Schepen, *de Goude Leeuw*, *Walcheren*, *Oranje*, (door de Zuydtzee gekomen) met haar volle ladinge na het Vaderlandt, zijnde Bevelhebber den Opper-koopman *Joan Carſtenſz.*

Vijfde vertrek.

A°. 1628, den 16 December vertrok het Schip *Dordrecht*, met den Koopman *François Pelſſer*, ende Schipper *Adriaan Jacobſz.* om binnen door de Engte van *Madagaſcar*, ende de *Fuſſabeſche* kuſte te zeylen.

Wanneer de Schepen van Batavia *op* Zuratte *komen.*

Onze *Nederlandtſche* Schepen komen herwaarts van *Batavia*, gemeenlijk in het begin ofte ten laatſten van de maandt Auguſtus, of op het eerſte ofte laatſte van October, zomwijlen ook in't begin van November ofte half December. Ende om tijdt te winnen, ende alle voordeelen de *Ed. Maatſchappye* toe te brengen, heeft een trouw Dienaar uyt *Zuratte* na *Perſia* in December, ofte ten laatſten in Januario of half Februario de Schepen afgezonden, om tegens het laatſte van Maart op *Batavia* te wezen, ende aldaar bequame Retouren in tijts te brengen. Zoo dat men ziet hoe veel aan een wakend' ende trouw Hooft gelegen is, gelijk in 't naarvolgende klaarder blijken zal.

Het IV. Capittel.

Gewichtigheydt van den Zuratſchen *Handel. Omſtandige Beſchrijving van* Mocha, *en Coſtumen aldaar gebruykelijk.* Agra. *Zijn Sterkte. Afkomſt des* Mogols. *Zijn Staten en Rijkdommen.*

Gewichtigheyt van den handel van Zuratte, *ende de onderhoorige Comptoiren.*

VAn hoedanigen gewichte ende voordeel den handel van *Zuratte* zy, is al over vele Jaren van ervaren ende verſtandige Dienaren der *Ed. Compagnie* aan haar Heeren Meeſters wijtloopigh vertoont, zelfs al in het Jaar 1616. De Waren die daar getrokken werden, zijn Loot, Quikzilver, Vermelioen, Elephantstanden, Tin, Koper, Zabels, Giroffel-nagelen, Nooten Muſcaten, Foelie, Peper, fijn Porceleyn, &c. Te meer is den handel in die Geweſten van aanzien, om dat verſcheyde treffelijke Comptoiren daar onder behooren, gelijk te vooren is aangehaalt: Daar-en-boven *Agra* ende *Mocha*, nevens andere Plaatzen, gelegen op de kuſte van *Gelukkigh Arabia*, op welken de koopmanſchappen in den Jare 1616 in treyn zijn gebracht, welke zeker zijn na alle ſchijn, by aldien wy met de Inwoonders in goeden vrede, ende buyten verwerringe blijven, waar door niet alleen onze Negotie ſtaat te verwakkeren: maar in tegendeel voor andere Chriſten Natie te verſwakken, gelijk de ervarentheyt ons met de *Portugezen* geleert heeft: Want voor al dienen daar geen Moorſche Schepen ('t zy ook van wat plaatzen onder deze Natie zorterende) aangetaſt, beſchadigt, ofte genomen te werden, daar door groote onheylen en ſchade voor de *Ed. Maatſchappye* te verwachten ſtaat, ende de vlamme van onluſten niet altijt zoo gelukkig werden uytgebluſt, als in 't voorgaande van ons

Waren in Zuratte *getrokken.*

Vrede met Inwoonders in die Geweſten is alderbeſt.

is

Niet lichtelijk Moorsche Schepen aan te taſten.

is vertoont, maar zoude dikmaals een kleyn vonxken een groot vuur maken.

Twee Voorbeelden daar van, zoo van't Jaar 1621, als 1628.

Hier van hebben wy een voorbeelt in den Jare 1621 gehadt, doen de Schepen *Samſon* ende *Weeſp* de Moorſche Schepen aanhaalde, waar door den handel in *Arabia* (daar goede hoope van was) ſtil ſtondt, ende hier mede groot gevaar vermenght was, indien met geen groote naarſtigheyt voor-gekomen ware. Het aanhalen van het *Guizurats* Schip, door 't Jacht *Grootenbroek* A°. 1628 op de kuſte *Choromandel* gebracht, verwekte ook harde Proceduuren tegen ons, zoo dat onzen handel wierdt verboden, de Pakhuyzen geſlooten, met dreygementen van onze Goederen aan te taſten, achtende het Schip over de drie hondert duyzent guldens waardigh, dat noch (door Godesgenade) met een kleyntje wierdt ter neder geleydt. 't Is wel zeker, dat de Moren onze vriendtſchap in alle manieren zoeken: maar eens qualijk gehandelt, zijn nauwelijk tot reden te brengen, alzoo (gelijk gezeght is) van natuuren trots, hartnekkigh en hoovaardigh zijn, en willen met vriendtſchap in alles gekent zijn, dat lichtelijk met eenige erkenteniſſe kan geſchieden.

't Is noodigh om in die Landen wel en geruſt te handelen, dat men een bondigh Firman *met den* Koningh *aan-ga.*

Men moet ook wel aanmerken, dat in deze Landen niet wel den handel kan gedreven werden, zonder een vaſt ende bondigh *Firman* des *Koninghs*, om de ontrouwigheyt des Landaarts, te meer ook, om dat zoo wel *Cambaja*, *Zuratta*, als *Brochia*, *&c.* hare eygen baatzuchtige ende ſchrapende Gouverneurs hebben, die zelfs op malkanderen zeer nijdigh zijn. De *Portugezen* hebben ons altijdt door hare Papen, die doorgaans in 't Land zijn als Sprinkhanen (na haren aart) by de Moren vuyl en verdacht zoeken te maken.

Dat men op 't Gewichte leite.

Men dient ook wel een oogh in 't zeyl te houden, om met vervalſchen van Gewichten, niet bedroogen te werden: gelijk geen kleyne fielteryen, eertijts door *Godjanizan* ende *Godjaäſſan* aan S^r. *Herry Middelton*, Engels-man, gepleegt wierdt, 't welk hy gewaar wordende, haar beyde op 't Schip in d'Yzers klonk, tot dat zijn vergenoegen hadde.

Handel op Mocha, *en het* Roode Meer.

De vaart op *Mocha*, over vele Jaren begonnen, zoo nu en dan door onluſt ende ongelegentheydt geſtut en geſtaakt, is ook van belangh en aanzien. *Mocha* leyt in *Arabia Felix*, in de mondt van 't *Roode Meer*, op de hooghte van 13 graden, 28 minuten Noorder breette, is groot en onbemuurt, aan de Water-kant gelegen, op een dorre en onvruchtbare plaatze, heeft ſchoone Huyzen, zommige van roode gebakken, andere blaauwe Arduyn-ſteen, boven plat, gelijk die van *Conſtantinopolen*. Drie ſchoone Tempels heeft de Stad, waar van twee zonder Toorens, en een met een hoogen Tooren voorzien is, ſtaande in 't midden van de Stadt, aan de Noordt-kant ſtaat een Kaſteeltjen, in maniere als een Reduyt, van blaauwe Arduyn-ſteen, met twee ronde punten, tot beſcherminge van de vier Galeyen en andere lichte Schepen, by tijde van S^r. *Herry Middelton*, Engels-man, A°. 1612. opgemaakt, en is beleydt geweeſt met vijf Metale Stukken, van 14 pont Yzer, nevens eenige lichte Metale als Yzere Baſſen.

Korte Beſchrijvinge van Mocha.

Opkomſte van Mocha.

Men zegt, dat *Mocha* over 90 ofte 100 Jaren maar een Viſſchers Dorp is geweeſt, doch tzedert den *Grooten Turk* over deze plaatzen heeft beginnen te heerſchen, is zoo verbetert, dat nu een van de Hooft-plaatzen is. Want te vooren plachten alle de *Indiaanſche* Schepen *Aden* (eertijts mede een vermaarde Stadt, nu met vervallen muuren) aan te doen. Zijnde *Mocha* beter gelegen voor de Kooplieden, die jaarlijks met de Caffels af komen. De Stadt beſtaat uyt *Turken*, *Arabiers*, *Benjanen* en *Joden*, die zeer by de *Turken* en *Moren* zijn veracht. Van oudts is hier van de eerſte Maart tot half September, groote toevloeyinge van Volk geweeſt, tegens dat het groote Schip de *Manſouri*, 't welk in September van 't uyterſte des *Roode Meers* ver-

't Vertrek van het groote Schip de Manſouri *na* Mocha.

trekt, hier aanland, welk Schip van wegen den grooten *Sultan* van *Constantinopolen* komt, die het op vracht voor de Kooplieden over en weder laat varen.

Men moet 10 per cento (ten hondert) betalen van de koopmanschappen, en behalven dit Schip mogen geen andere Schepen deze reyze doen. 't Voornoemde Schip komt van boven af-zakken zeer kostelijk geladen, zomtijts waardigh 25 ofte 30 hondert duyzent Realen van Achten: Zoo in Contante Realen, *Venetiaansche* ofte *Moorsche* Ducaten, *Italiaansche* Goude Lakenen, Camelotten, Safferaan, Quikzilver, alderhande Kramerye, als meenigte van Christen Vrouwen, Mans ende Kinderen, in de *Levant* verovert, die hier terstondt voor Slaven ende Slavinnen verkocht werden, zijnde meest *Grieken*, *Hongaren*, *Italianen*, ook van *Cyprus*, ende andere Eylanden, geboortig. Dit Schip vertrekt gemeynlijk den eersten January wel en rijkelijk geladen met Speceryen, Indigo, kostelijke fijne Catoene Lywaten, Toulbanden, ende andere *Indiaansche* Waren. Men heeft ook gemeynlijk alle Jaren, in 't eerste ofte half Maart, alhier een *Caffila* ofte *Caravane*, sterk over de 1600 Kameelen, zijnde de Kooplieden meest *Turken*, *Arabiers*, *Armeniers*, nevens andere vreemde Natien; zy komen over *Aleppo* en *Alexandria*, zy zijn gemeynlijk twee maanden op de wegh, ende reyzen niet meer dan drie ofte vier *Hollandtsche* mijlen daaghs. De koopmanschappen die zy mede brengen, zijn Naayende Stik-zijde, Gout-draat, Root Coraal, Vermelioen, Saffraan, alderhande *Neurenberger* Waren, Naalden, Brillen, Schaeren, Messen, Spiegels, Myrrhe, ende andere Krameryen meer; deze *Caffila* vertrekt gemeynlijk in de maant December, met alderhande *Indiaansche* Waren, zoo dat zy een Jaar gints en weder besteden, ende de Reysigers tijdt genoegh hebben om het Graf van *Mahometh* te besichtigen.

De Caravane van Cayro over Aleppo ende Alexandria vertrekkende.

Waren die zy mede brengen.

In *Cayro* komen vele *Pelgrims* te zamen in't begin des Jaars, die met de *Caravane* reyzen tot in *Gelukkigh Arabia*, na *Mecha*, waar van daan 8 mijlen *Medina* leght, de Begraafplaats van haren Propheet, welke zy besichtigen; 't gebeurt meenigmaal dat 30000 en 40000 *Pelgrims* derwaarts trekken. Men zeght, dat den *Grooten Heer* ongemeyne onkosten tot deze tocht der *Pelgrims* jaarlijks doet. Men zendt ook groote Geschenken en Vereeringen na het Graf van *Mahometh*.

Pelgrims die met de Caravane na Medina reyzen, om Mahomets Graf te bezichtigen.

Voorts moet men weten, dat *Mocha* van over lange zoo machtigh is geweest, dat het jaarlijks den Keyzer van *Constantinopolen* op-bracht twee hondert duyzent Realen van Achten, zoo van Tollen als andere gerechtigheden, zoo dat het een aanzienlijke, en een van de grootste Plaatzen is, die de *Bassa van Yeman* onder hem heeft. Den Gouverneur van de Stadt, als daar veel te verrichten is, zit zelfs in het Tol-huys, en in zijn tegenwoordigheydt worden alle Zakken, Pakken, ende Kisten geopent, en 't gene daar in is, getelt ofte gewogen. Uyt elke Zak wordt yets voor den *Gouverneur* genomen, dat hem geen kleyne winste aan-brenght. De Schepen betalen alhier ook Anker-gelt, namentlijk na hare grootte, van 10 tot 50 Realen van Achten, zoo dat de Tollen, quade gewoonte, die de *Indiaansche* Kooplieden betalen, bedragen over de 15 ten hondert van inkomen: Daar-en-boven alle de *Indiaansche* Schepen op de Reede komende, zoo werden de Hoofden, by de Moren *Nachodes* genaamt, voor den *Gouverneur* gebracht, en zoo zy welkom zijn, laat hy haar met een Gout of Zilver Lakens kleet om-hangen, en worden dan alzoo met Pijpen en Trommelen na haar wooninge gebracht. Wanneer de voornoemde Schepen wederom willen vertrekken, gaan de Schippers haar afscheyt van den *Gouverneur* nemen, die haar andermaal met een kostelijk gewaad verçiert, van zijn Hof-meester tot in de

Wat Mocha den Grooten Heer jaarlijks opbrenght.

Ankergelt voor Mocha betaalt.

Hoe de Schippers ontfangen werden.

de Boot laat geleyden, dan neemt men haar het kleedt wederom af, en voor yeder kleedingh, ofte *Caffitane* by haar genoemt, moeten zy 20 ofte 25 Realen betalen.

De Roers en Zeylen moeten aan Landt gebracht werden.

Zoo haast de Moorsche Schepen op de Reede komen, ende haar Anker laten vallen, zoo moeten zy terstondt haar Roers ende Zeylen aan landt brengen, en daar na alle de over-gebrachte koopmanschappen, eer dat zy yets konnen verkoopen, en of al schoon eenige goederen ofte koopmanschappen mede brachten, daar verlies aan zagen, zoo mogen zy die niet aan boordt laten, om weder te vervoeren, maar moeten die aan landt brengen ende vertollen; zoo haast de Schepen los zijn, zy schieten eenige schooten, op dat yemant uyt name van den *Gouverneur*, of hy zelve aan boordt kome. Zoo men yets vindt dat verboden is, raken de Schippers in groote ongenade.

Groote waart op Mocha.

Veel Schepen komen hier in 't Voor-jaar, de *Portugezen* van *Goa*, *Goga*, ende andere plaatzen, brachten eertijts alhier veel Indigo, Lak, Catoenen, Zeyldoek, alderhande zorteeringe van *Guizuratze* Kleeden, Tabak, Rijs, verscheyde Medicamenten, welke Waren meest van de Turksche *Caffilas* op-gekocht wierden, doch den Tabak ende Rijs wordt daar te lande verteert.

Haar Retouren die zy mede nemen.

Voornoemde Schepen brachten in Retour Realen van Achten, Moorsche Ducaten, eenige Wortelen, daar de *Indianen* Krap-root van maken: Zoo quamen eertijts aldaar Schepen van *Daman*, *Cambaja*, *Malabar*, met *Peper*, *Cambaische* ende *Choromandelsche* Kleeden, *Allegias*, *Tafficillas*, witte en roode Kassen, roode *Petas*, *Cannekins*, *Baftas*, witte en blaauwe fijne Toulbanden, Gordels ofte Commerbants, voorts geschilderde Kleeden, Rijs, Tabak, fijn en grof Porceleyn in overvloet, nemende in retour Paarden, Rozijnen, Amandelen, Camelotten, Elephants-tanden van *Soffala*, roode Wortelen om te verwen, die alleen in *Arabia* vallen, voorts swarte Boontjes ofte *Chauwa*, ook komen die van *Achin*, van *Paty*, ende andere Plaatzen van de kuste *Melinde*, mede aldaar om te handelen, en vertrekken in 't midden van Oogst-maandt, moeten wel op haar Mousson passen, ofte zouden van haar reyze versteken zijn. In Sprokkel-maandt, of in 't begin van Lente-maandt vertrekken zy van huys.

Water en Brandthoudt beswaarlijk in Mocha *te bekomen.*

De Schepen konnen in *Mocha* geen goet water nochte brand-hout, dan voor een hoogen prijs, bekomen. Maar voor de Stadt *Mocha* leyt een Eylandeken, daar onder de *Engelsche* eertijts haar Schepen plachten te verdubbelen, ende over te halen. Hier kan men voor slechte Kleeden wel verversching bekomen, van gelijke aan de vaste Kuste, daar water en brand-hout in overvloet is.

Zoo dat in *Zuratta*, *Mocha* ende *Agra*, de Stadt *Cihiry*, &c. (mede in 't *Roode Meer*, op de hooghte van 14 graden, 50 minuten gelegen, zijnde een bequame Zee-stadt, hebbende een Kasteel met vier ronde Punten ofte Bolwerken, drie Moorsche Tempels) heerlijke koopmanschappen te doen zijn, gelijk dat de *Engelsche* niet onbewust is geweest.

De Stadt Agra, *de Hooftplaatze en 't Hof van den* Grooten Koningh.

Maar 't zal tijdt zijn dat wy nederwaarts dalen, ende t'eenemaal *Zuratte* met zijn Comptoiren verlaten, na dat wy noch een weynigh van de Stadt ende het Kasteel *Agra* zullen gesproken hebben. Het Kasteel daar de *Koningh* zijn hof houdt, is een voortreffelijk Werk, en een van de byzonderste Gebouwen van gantsch Oosten, leggende aan den Oever van de Reviere *Jemeni*, is gebouwt met een sterke Muur van roode gehouwen steen, voorzien met wijde Grachten, en sterke Val-bruggen, en vier Poorten. Dit is de Schatplaatze van den *Grooten Koningh*, ende de Stadt der verzamelinge der Grooten, daar zoo nu en dan wel eenige oneenigheyt valt.

Zeldzaam voorval Ao. 1644. *aldaar geschiet.*

In 't Jaar 1644, den 4 van Oogstmaandt geschiede aldaar een droevige Tragœdie. Des avondts na Zonnen ondergangh, als wanneer

alle *Animerauwen*, volgens gebruyk in *Gozalchanna*, voor de *Majeſteyt* moeten verſchijnen, is geſchiet, dat den grooten *Raja Ammerzing* (zijnde een Heer van 5000 Paarden, door ziekte ende ſwakheyt eenige dagen afwezigh was geweeſt) aldaar mede verſcheen, de welke door *Zillabatchan*, opperſte *Baxia* van zijn *Majeſteyt*, aangeſproken zijnde, waarom hy *Raja* in zoo vele dagen zijn wacht niet waar genomen, nochte ook voor den *Koningh* verſcheenen ware; hy ontſchuldigde zich met alle beleeftheyt, zeggende, zijn quade geſteltheyt daar van de oorzake geweeſt te zijn, anders zoude hy geenſints in gebrek gebleven hebben, waar op *Zillabatchan* hem hard, en niet zonder ſcheldt-woorden, aan-ſprak, ende beſtrafte. Deze *Raja* hem zelven hier in geraakt voelende, heeft, zonder een woordt meer te ſpreken, zijn geweer ofte zijmder uytgetrokken, ende *Zillabatchan* daar zoodanigh mede in 't hert getroffen, dat hy dadelijk doodt ter Aarde viel. Den Heere *Galilchan*, die wel de naaſte daar by ſtondt, ziende *Zillabatchan*, in tegenwoordigheydt van den *Koningh*, zoo ſchandelijk vermoort, kapte den voornoemden *Raja* met zijn Houwer den gantſchen Arm, tot de ſchouder toe, glat af. De Zoon van *Raja Rittelda*, ziende dat het noch geen doodelijke wonde was, gaf hem de reſt, ende doodde hem, zoo dat beyde die groote Perzonagien in een oogenblik van 't leven berooft waren. Den *Koningh* belaſte, dat men *Zillabatchan* na zijn Huys zoude laten brengen, om begraven te werden, en dat men het Lichaam van *Raja Ammerzing* in de Reviere zoude laten werpen. Zoo ras geboden, zoo ras gehoorzaamt: Maar zoo haaſt het Lichaam van deze *Raja* buyten de Poorte *Gozalchanna* was gebracht, quamen eenige zijner Raſpouten (een volk die den *Mogol* zelfs niet in toom kan houden) die hem in zijn leven bedient hadden, daar ontrent; dezen ziende haren Heere als een dooden Hondt

langhs

langhs de ſtraten ſlepen, wierden als ſinneloos en wanhoopende, dies zy de Wapenen in de handt namen, en brachten over de 30, zoo *Mancepdaars*, *Grosbordaars*, als andere *Konings* Amptenaren, om 't leven, daar onder mede was des *Majeſteyts* gouden Stok-drager, echter liet den *Koningh*, met meerder macht van volk, den dooden *Raja Ammerzing* (om wiens wille acht Vrouwen haar levendigh hebben laten verbranden) in de Reviere werpen, en is de Heer *Aſſalatchan* daaghs daar na van zijn *Koninklijke Majeſteyts* geheele Krijghs-macht, in plaats van den overleden *Zillabatchan*, verkooren, 't welk geacht wierdt, een van de voornaamſte Bedieningen des gantſchen Rijks te zijn.

Agra heeft vier Poorten, eene na 't Noorden, met groote werken ſterk gemaakt. De tweede na 't Weſten, daar de Markt is, waar binnen des *Koninghs* Vierſchaar ſtaat. De derde gaat na 's *Koninghs* Hof, en is altijdt met ketenen geſloten, en niemandt mach daar te Paarde in-komen, behalven den *Koningh* en zijn Kinderen, zy ſtrekt haar na 't Zuyden. De vierde ſtrekt na de Reviere, daar den *Koningh* alle dage uyt-ziet, om de Zonne te groeten. Hier ziet hy des middaghs het vechten der Elephanten, Leeuwen, en andere Dieren.

Binnen *Agra* dan wordt nu het Hof gehouden, en de byzonderſte ſchatten zijn daar bewaart, en is de Hooft-plaatze van den *Mogol*, ende *India* binnen de *Ganges*. Men zegt, dat het van den Koningh *Accabar*, na het veroveren van *Guizuratte* is gebouwt, welke uyt het Geſlachte van den *Grooten Tamerlanes* (wiens eygen name *Tamer* geweeſt is, bygenaamt *Langue*, om dat hy kreupel was) zoude geſproten zijn. Het Hof zoude te vooren in *Lahor* geweeſt zijn. De pracht, praal, ende rijkdommen van deze *Mogollen* zijn niet met een penne of ſwakke veder uyt te drukken; zijn Krijghs-macht in 't Jaar 1630, doen hy zelfs tegen *Chaasjaan* te velde was, beſtondt in 144 duyzent 500 Paarden. Men getuygt, dat hy 5000 Elephanten heeft, welke alle lekkerlijk met Zuyker-riet ende *Arak*, ofte ſterken drank gevoedt werden.

Groote Krijghsmacht van den Mogol.

Veelheydt zijner Elephanten.

Met deze Dieren vermaakt zich den *Grooten Mogol*; hy rijdt zelfs op een aanzienlijken *Elephant* na de Vecht-plaatſe, verzelt met veel gevolgh van Ruyteren. Het is niet om uyt te ſpreken, hoe dat dit Beeſt moed draaght, zijnde verçiert met Gout, en alderhande Ringen ende verçierſelen, dat het den grooten *Koningh* op zijn rugge ladet, vrolijk zijnde in zijne kracht, als een anderen *Bucephalus* met de vracht van den grooten *Alexander* verheerlijkt. Wanneer dit onvernuftige Dier ontrent de Schouw-plaatze, en den Throon des *Majeſteyts* is gekomen, doet het een teken van eerbiedigheyt, gelijk ook alle de andere met gebogen knien, en ſwaayen van haren ſlorp. Men geeft een teken eer den ſtrijdt aangaat, dan ziet men een wonderlijke vaardigheydt ende eerzucht in deze Schepzelen, om (in de tegenwoordigheyt des Konings) den ſtrijdt te winnen; doch om malkander niet te ſchande te brengen, zoo wordt een ander teken gegeven van aftocht en ſtilſtant van vyandtſchap, en wordt de vriendtſchap beveſtigt, met om-vatten van de ſlorpen der wederpartijders, als of zy den anderen de handt gaven, waar op dan Zuyker-riet geſchaft werdt, daar zy haar in vermaken, ende ſterken drank, tot een belooninge van hare dapperheyt, om dat zy haar wel hebben gequeten.

Strijdt der Elephanten.

Maatſchap en vriendtſchap der Elephanten.

Den zelven grooten *Mogol*, wiens naam men wil, dat *wit* gezeght zy, om dat de witte Menſchen dit groote en Machtige Rijk eerſt hebben ingenomen, vertoont ook zijn pracht ende mogentheyt in zijne Feeſten, die hy alle Jaren houdt, zoo op het nieuwe Jaar, op de eerſte nieuwe Mane, 't welk is in onze Lentemaandt ofte *Martius*, 't welk 18 dagen duurt, als op den dagh van de

De Mogollen *zijn afkomſtigh van den* Grooten Tamerlanes.

Waar van daan de Naam van Mogol *zoude komen.*

Feeſten van den Grooten Mogol.

geboorte des Jongen Prince, in welke Feesten een yeder voor den dagh brenght wat kostelijkst is, ende een yeder beschenkt den Koningh, hy deelt ook ten laatsten giften en geschenken uyt aan zijn Hovelingen die hem wel gedient hebben, en vermeerdert de inkomste van zommige zijner Dienaren. Op de geboorten-dagh van den Prince speelt men op alle instrumenten en werk-tuygen der Muzijke, ende men vertrekt na het Palleys der Koninginne, zoo zy in 't leven is, en werden vele Geschenken aan hare *Majesteyt* gegeven, daar na zit den Prince in een kostelijke Kamer, en weeght zich in een kostelijke schale van Gout, tegens Gout, Zilver, &c. het Gewichte wordt nauwkeurigh waar genomen; om te weten wat verschil met de voorgaande Jaren is, daaghs daar aan wordt al deze kostelijkheydt den armen gegeven. Den tweeden September wordt de Geboorten-dagh des Koninghs gevierd, in welk Feest den *Koningh* wordt gewogen, tegens zommige Juweelen, Gout, Zilver, Zilvere, Goude, ende zijde Stoffen, Boter, Rijs, Vruchten, 't welk alles daar na den *Bramines* werdt gegeven. De Schale daar in de Vorst wordt gewogen, is van Gout, zoo ook de Ketenen, waar mede zy vast gemaakt is. Hier na worden van den Throon Nooten, Amandelen, ende andere vruchten van Gout, zeer dun en aardigh gemaakt, gestroyt, zoo dat 1000 Nooten geen 60 *Ropias* kosten, en het gewichte van 20 *Ropias* hebben, by ondervindinge, een geheele Schootel van goude Fruytagie uyt-gemaakt. Na deze Ceremonien, brengt men den gantschen nacht met zuypen en swelgen door, ('t welk niet is na de Wet van *Mahometh*) en als hem de kop te zeer draeyt, dat hy hem niet langer kan ophouden, gaat hy slapen. *Sr. Thomas Roe* verhaalt, hoe hem, uyt last van den *Grooten Mogol*, op zoo een Feest een goude Kop wierdt toe-gebracht, zijnde de zelve met Turkoyzen, Robynen ende Esmerauden in-geleyt, welke hem ook vereert wierdt, om die vier of vijf malen uyt te zuypen.

Het wegen van den Grooten Vorst in een Goude Schaal.

Het zuypen en swelgen op de Geboorten-dagh van den Grooten Vorst.

Daar zijn meer Feesten die de Moren vieren, als het Feest *ter gedachteniss van de twee Gebroeders*, Dienaars van *Mahometh Rali*, die na *Choromandel* gegaan zijnde, om bedevaart te doen, ende Aflaten te verdienen, welke van de Heydenen omringht zijnde in een vastigheydt, daar op zy gevlucht waren, zijn belegert, ende dewijl haar voor-raat begon te ontbreken, en haar water door een *Egdisse* (by de Moren onreyn geacht) bezoetelt wierdt, zoo hebben zy met een manlijke dapperheyt vele van de Heydenen overvallen, ende met de scherpte des sweerts verslagen, tot dat zy zelfs, te krachtigh overvallen, gedoodt wierden, dezen haar doodt wordt in Junio ofte Zomer-maandt, tien dagen na de Nieuwe Maan, jammerlijk beweent. Men draaght dan Doots-baren langs de straten, met Pijlen, Toulbanden, Bogen en Swaarden behangen, men hoort Klaagh-liederen, groot gewoel, zommige door-snijden haar Lichamen met Messen, als de *Baals-Priesters*, dat het bloet daar uyt-vloeyt, 't welk zy op de kleederen werpen. Op de Markt werden eenige Mannen, van stroo gemaakt, gestelt, als vertoonende quanswijs de Moordenaars van de twee voornoemde Heyligen, welken zy door-schieten, en eyndelijk tot Assche verbranden. Op dit Feest derven de *Heydenen* en *Benjanen* niet op straat komen, om dat de Moren, uyt gedachtenisse van deze moort, als dul van wrake zijn. Men zeght, datze noch een Feest houden tot gedachtenisse van *Abrahams Offerhande*, 't welk in de Zomer-maandt gehouden werdt, wanneer zy veel Bokken slachten, en die met malkanderen op eeten.

Twee andere Feesten die Geestelijk zijn, en van een anderen opzicht.

Wat schatten dezen *Grooten Mogol*, zijnde een Heere over 37 Provintien en Koninkrijken, bezit, zal niemandt lichtelijk voor den dagh brengen, te meer, om dat hy is erfgenaam van alle Staats-perzonen groot

Groote Geschenken die den Mogol van Uytheemsche Vorsten ontfanght.

groot en kleyn, niet eens aanhalende alle de Geschenken, die hem van Uytheemsche, en zijn eygen Volk, werden toe-gebracht, want niemant mach met leedige handen voor hem komen.

Daar wierden op een tijt van den Koningh van *Visiapour* aan 't Hof gezonden 30 Elephanten, twee van de zelve waren met goude Ketenen, wegende 400 pont, twee andere met Zilvere, ende de overige met Koper verçiert, daar benevens 50 Paarden, met een aanzienlijk geschenk van Diamanten, Paarlen en Robijnen. De schatten van den Koningh *Achabaar*, Groot-vader van *Chiapaham*, zoo in Gout, Zilver, edele Gesteenten, Beelden, Huys-raat, Koper, Porceleyn, Tapijten, Lakenen, Boeken, Ammunitie van Oorloge, Geschut, Wapenen, Schilden, Boogen, Toomen en Kleeden van Paarden, kan by *Joan Twist* die de zelvige nauw-keurigh opgerekent heeft, na gezien worden.

Het V. Capittel.

Tijtels van den Mogol, Achemmer, *en* Ziammer. *Gods-dienst des* Mogols. Mahomeths *Af- en Opkomste. Zijn valsche Wonder-daden*; Alkoran, *en ongerijmde Stukken daar in vervat.*

Hoedanigh den Mogol *van zijn Onderdanen ge-eert wert.*

HEt is dan niet vreemt, dat zulken Vorst vele Eer-tijtelen van zijne Onderdanen ontfanght, ja als een grooten Godt (doch die sterven zal) op Aarde geacht werdt. Zijn redenen worden als Orakelen gehouden, ende uyt-spraken van de Goden; op den wenk zijner oogen buyght zich een yeder, zijn toorn is als het brullen van een Leeuw, zijn gunste als den Regen op het Gras, zijn vingeren druypen in zijn spreken van Koninklijke bevalligheyt, uyt zijn mondt (na het oordeel der Onderzaten) komen niet dan kostelijke Paarlen en Diamanten van welsprekentheydt, ende Vorstelijke deftigheyt neder te dalen, een yeder sperret met verwonderinge zijnen mondt open, om te zien vloeyen den Nectar uyt de zoetvloeyende Reviere zijner Tonge: Op elke reden die de *Majesteyt* voort-brenght, roept men, als ten tijde *Herodes*, (in zijn herte,) *een stemme Godes, en geenes Menschen*: Ja men meynt, datter een glants, als van de goude Zonne, rondtsom zijn Hooft ende Toulbant is. Dus wert hy genaamt: „ De machtighste des „ Aardtbodems, Gebieder des We- „ relts, groote Monarch, hooghste „ Majesteyt, alderblinkenste Vorst „ onder de Grooten, &c.

Tijtels van den Grooten Mogol.

Wonderlijke Eer-tijtelen hebben doorgaans de groote *Koningen* van *India*. Boven alle munt uyt den *Koningh* van *Achem*, die zich noemt: „ *Koningh* van al de Werelt, die van „ Godt gemaakt is, wiens Lichaam „ recht glinstert als de Zonne, die „ zijn glans recht op de middagh „ geeft, een *Koningh* die Godt laat „ schijnen volmaakt te zijn, gelijk „ de Mane op zijne tijdt vol is, *Ko-* „ *ningh* van Godt uyt-verkooren, „ *Koningh* die volmaakt is als de „ Noordt-sterre, *Koningh* boven alle „ *Koningen*, Kindt ofte Kinds-kindt „ van den grooten vermaarden *Ale-* „ *xander*, *Koningh*, daar alle *Konin-* „ *gen* haar Hooft voor moeten buy- „ gen en haar onderwerpen, *Ko-* „ *ningh*, die zoo verstandigh is als een „ volmaakte ronde kloot, ook een „ *Koningh* die gelukkigh is als de „ Zee: *Koningh*, slave van Godt, „ *Koningh* die Godt ziet, *Koningh* „ die alle menschen laat blijken dat „ Godt rechtvaardigh is, en die een „ Voor-stander van zijn gerechtig- „ heyt is, een *Koningh* van Godt ge- „ zegent, *Koningh* die alle menschen „ haar schand-vlekken kan bedek- „ ken, en oock alle haar misdaden „ kan vergeven; *Koningh*, die, als hy „ over eynde staat, komen alle sla- „ ven onder zijn schaduwe schuylen, „ noch *Koningh* die volmaakt is in „ alle Raats-pleeginge over alle Vol- „ keren, een *Koningh* die zijn On- „ derdanen veel goet geeft; *Koningh* „ die rechtvaardigh is, en alles nauw- „ keu-

De groote Koningen *van* India *hebben groote Eer-tijtels. By voorbeelt den Koning van* Achem.

„keurigh onderzoekt om Godts „rechtvaardigheyt na te zien; *Ko-* „*ningh* die de aldernutſte is op den „Aardtbodem, die een ſchoonen „reuk van onder zijne voeten heeft, „en geeft over alle *Koningen*; *Ko-* „*ningh*, die God Almachtigh zijn „Gout-mijnen heeft verleent, die „zeer zuyver ende reyn zijn, wiens „oogen als de Morgen-ſterren glin- „ſteren, die ook bezit den Elephant „met Tanden, den rooden, geco- „leurden, ſwarten, witten, en den „geſprinkelden Elephant, die meer „een Wijfken dan een Manneken „gelijkt, als mede den Queen Ele- „phant. *Koningh*, die God Almach- „tigh geeft kleedinge tot de Ele- „phanten, van Gout ende Geſteen- „ten verçiert, nevens een groot ge- „tal van Vecht-Elephanten, met „yzere Huyzen op hare ruggen, „welkers Tanden met yzere *Mallo-* „*las*, ende kopere Schoenen ge wa- „pent zijn. *Koningh*, die God Al- „machtig geeft Paarden met goude „kleeden, edel Geſteenten en Eſ- „merauden voorzien, nevens hon- „derden van Paarden ten Oorloge „uytgeruſt, heerlijke Hengſten van „*Arabia*, *Turkye*, *Catti*, en *Balakki*: „*Koningh* die het gebiedt heeft over „'t Zuyden en Noorden. *Koningh* „die gunſtigh ben den genen die my „lief hebben, en blijdtſchap gevende „den bedroefden. *Koningh* die alles „kan vertoonen dat God heeft ge- „ſchapen. *Koningh*, die God geſtelt „heeft over alles te regeeren, en alles „op den Throon van *Achem* te ver- „toonen.

De Tijtels van den Koningh van Ziam *loopen vry hooger.*

Den *Koningh* van *Ziam* gaat noch vry wat hooger, en ſchoeyt op meerder leeſt, en praalt verre boven andere Vorſten. Want zoo luyt de voorreden van zijnen Brief aan den Heere Prince van Oranje, *Fredrik Henrik*, Z. G. geſchreven in den Jare 1636.

„Dit is een goude ſchriftelijke „Brief van verbinteniſſe en vriendt- „ſchap, zijnde vol Godlijke glants, „ja de alderuytnemenſte, begrijpen- „de alle wijze wetenſchappen, de „gelukkighſte, welke in de Werelt „by menſchen niet en is, de beſte, „de verzekerſte, die in den Hemel, „op der Aarde, ende in de Helle zy, „de grootſte, zoetſte, ende vriende- „lijkſte koninklijke woorden, wel- „kers krachtigh-luydende eygen- „ſchappen en heerlijke roem, zooda- „nigh door den Aardtbodem loopt, „als of door Goddelijke kracht, de „Dooden verrezen, en wonderlijk „van alle geeſtelijke en lichamelijke „beſmettingen wierden gezuyvert, „waar in haar niet alleen de Prie- „ſters, maar ook de Kooplieden, en „alle dienſtbare Menſchen, met by- „zonderlijke blijdtſchap verwonde- „ren, alzoo dat dit by geen waardig- „heden eenige gelijkeniſſe heeft: „Want, wie is zulken doorluchtig- „ſte, machtigſte, en onverwinlijke „Heere, als ik? zijnde Heere van „hondert en een koninklijke goude „Kroonen, met negenderley edele „Steenen verçiert. Opper-gebieder „(want wy ſlaan de Godtslaſterlijke „Tijtels over) van het edelſte en „grootſte Rijk van *Ziam*, den glans „van de ſchoone Stadt *India*, wel- „kers menighte toe-wegen, en open „poorten vol Menſchen krielen, en „de opperſte Hooft-ſtadt des We- „relts is, verçiert met d'aldergroot- „ſte koſtelijkheyt, en de heerlijkſte „Landtsdouwen, welkers Heerſcher „zijn Huys van Gout en edele Ge- „ſteenten heeft. Heere zijnde van „de goude Throonen, ook van den „witten, rooden, ende rondt-ge- „ſtaarten Elephant, welke drie uyt- „nemenſte Reys-dieren, den Op- „perſten Godt aan niemandt gege- „ven heeft: een Godlijke Heere, in „wiens hand het victorieuze Swaart „beruſt, en die den viergearmden „God des Oorlogs gelijk is.

De Indiaanſche Koningen hebben een groot gevoelen van haar zelven.

Waar uyt men lichtelijk kan bemerken, hoe dat die *Koningen* een groot gevoelen van haar zelven hebben, en hoe dat zy van hare Hovelingen geflatteert werden, zoo dat zy met den machtigen *Alexander*, haar Zoonen van den grooten God *Jupiter* achten, en met eenen *Nebu-*

cadne-

cadnezar roemen op haar ſterkte; met *Herodes* God de eere niet te geven; met den Koningh van *Aſſyrien* tegen Godt op ſtaan, met *Pharao* geen Heere erkennen, als haar alleen, met de *Babyloniſche* en andere Hoovaardige, als die van *Tyrus* haar achten als Verzegelaars der Zonne, willende haar ſtoel ſtellen boven de Sterren, waar door den *Koningh der Koningen* in gramſchap ontſteken, zulke Morgen-ſterren uyt hare vaſtigheyt werpt, en zulke Zoonen des Dageraats verachtelijk maakt. Zoodanigh was *Pharao*, den Koningh van *Ægypten*, dien grooten Zeedraak, welke dorſte zeggen, *Mijn is de Reviere, en ik hebze voor my gemaakt*: Maar haaſt bevroede hy, en andere, dat Godt verachtinge op de Princen kan uyt-ſtorten, en los maken den riem der Geweldigen.

De ſprake van den grooten Mogol.

Den *Grooten Mogol*, onder welken alle deze Landen ende Steden ſtaan, ſpreekt de *Perſiaanſche*, als zijnde een Hoofſche en deftige ſprake: Voorts werden doorgaans in zijn Landen drie Talen gebruykt.

Zijn uyterlijke pracht en ſtatie.

Voornaamſte Perſonen aan't Hof als de Schatbewaarder, d'Overſten der Kamerlingen, de bewaarders der Tenten.

Aan't Hof van den Grooten Vorſt zijn veele machtige Perzonagien, hebben groote Soldie die haar alle Maanden zonder feyl betaalt werden, zommige tot onderhoudinge van 12000 Paarden, en zulke zijn vier in getale, doch de zoonen des Koninghs hebben 15000 Paarden, d'andere minder tot 1000 en 100 Paarden. *Raja Amerſing* die binnen *Agra* vermoort wiert (waar van in't voorgaande is geſproken) was een Heer van 5000 Paarden; Men zegt dat den *Mogol* aan zijn *Omaras* en andere hoofden over den ſtaat beſteedt de zoldye voor 100000 menſchen. Alle dagen heeft hy veranderinge van kleedinge, welke hy aan zijn Grooten wech ſchenkt, die in zijn gunſte ſtaan, 't welk haar een uytnemende eere is datze met des *Majeſteyts* gewaat verçiert zijn. De groote *Mogol* heeft zijne *Nababs* zoo binnen *Zuratta* als elders, zijnde uitſtekenſte Heeren die verdrach met de Uytheemſche maken, des grooten Heers beveelen met alle zorghvuldigheydt in buyten plaatſen uytvoeren, andere beletten de rooveryen op gemeene wegen, en ſtraffen de quaatdoenders.

Schat-kamers der Mogollen.

't Is ook gebruykelijk by de groote *Mogollen* Schat-kamers op te richten, op dat men 't geldt (de zenuwen van den Oorlogh) in tijt van onvrede en vyandtſchap, by de hant mocht hebben, en deze maniere is prijſſelijk. *Fœlix enim eſt civitas quæ tempore pacis de bello cogitat*; Dat is,

Gelukkigh is de Stadt, waar in dat al de leden
Gedenken aan den krijgh in't midden van de vrede.

Want gelijk dit geen kleyne wijſheydt is, altijt met gelt voorzien te zijn ('t welk byzonder den grooten *Mogol* licht valt) ten aanzien van alle zijn machtige inkomſten, zoo is ook te merken, dat van al het Zilver dat daar in-gebracht wierdt, niets uytgaat, zoo is het ook prijſſelijk, dat men in tijts goede voorraat van eetwaren op doet, om niet van den honger overweldight te worden, nochtans zie ik niet dat in deze zake zulken zorge gedragen werdt: want men zoude anders van zulke gewelddige ſtormen des hongers uyt die geweſten niet hooren, gelijk nu bekent is. *Pharao*, de Koningh van *Ægypten*, zorgde zoo wel voor het eene, als het andere, *Gen.* 4. 't Eerſte bezorgde hy na den raad van *Joſeph*, en zoo bouwde hy ook ſchat-ſteden *Pithon* en *Rameſes*, welke ſchatten 't zy datze beſtonden in granen ofte gelt, gelijk het zelve woordt *Exod.* 1. 12, ook 2 *Chron.* 16. 4. geſchreven ſtaat, en van *Hieronymo Apothecæ frumenti*, dat is, bewaar-plaatzen van Koorn, over-gezet wert: want *Ægypten* was de gemeene ſchuure van de omleggende Landen en Volkeren, ende deze Steden, immers *Rameſes* waren gelegen aan de grenzen ende eynd-palen, de eerſte naaſte voor de gene die uyt *Paleſtina* quamen, zoo dede hy dit, om op zijn hoede te zijn, ten eynde de

Iſraëliten (haar vermeerderende en een Krijgh voorvallende) met haar vervoegen mochten tot den Vyant. Den grooten *Vorſt* laat zich driemaal des daaghs zien, en van 7 uuren 's avondts tot 9 uuren houdt hy raadt met zijn Grooten.

Godtsdienſt der Mogollen.

Den grooten *Mogol* heeft de Moorſche Godts-dienſt, maar deze Vorſten zijn doorgaans de Godtsdienſtighſte niet, gelijk *Athanaſius Kircherus* verhaalt van den Heer *Gelal Edim Mahomet*, zijnde de tiende in rangh uyt het geſlachte van *Tamerlanes*, een over kints kint van den Koningh *Accabar*, die eerſt de Vaders (*Jeſuiten* genaamt) in zijn Rijk geroepen heeft, en byzonder *Rudolphum Aquavivam*, welke hy van de zake des Godts-dienſt hoorde ſpreken, maar quam zoo na niet als *Agrippa*, dat hy zeyde, *Gy dwingt my by na een Chriſten te zijn.* Voornoemde *Kircherus* zeght, dat hy wel belijdeniſſe dede van de *Mahumetaanſche* en zijner Voorzaten Godsdienſt, maar 't was zoo verre daar van daan, dat hy die in zijn herte en ziele hoogh achte, dat hy in tegendeel de zelve dikmaals belachte en beſpottede. Dit blijkt ook klaarlijk uyt het voorgaande dronke zuypen en ſwelgen, recht ſtrijdigh tegen de *Mahometaanſche* Godts-dienſt, zoo dat meeſt door ganſch *India* de *Moren* (gelijk dikmaals hebbe gezien) zeer tot ſterken drank zijn genegen, alleen zijn zy gewoon die te genieten in 't heymelijk, op dat zy van niemant betrapt en te ſchande mochte gemaakt werden. Ook bevindt men nergens na de kenniſſe van den *Alkoran* en van *Mahometh's* Wetten onder haar, als in de Landen van *Africa, Marocco, Feſſa, &c.* zoo dat het met een woordt doorgaans grove en onwetende *Moren* zijn, ende is evenwel te verwonderen, hoe dat die Secte in de tijdt van 50 of 60 Jaren, als een booze zuurdeeſſem, de Eylanden van *Java*, groot en kleyn, *Borneo*, *Celebes*, *&c.* door-kroopen heeft, nevens meer Landen en verſcheyde Eylanden.

Alle de *Mahometanen* zijn verbonden vijf maal 's daaghs hare gebeden te doen, 's morgens, 's middaghs en 's avonts, op 't ondergaan van de Zon, en 's nachts op de tijdt van hare gebeden hebben zy eenigh gehuurt Volk, 't welk op den Toren van de *Moske* klimt, en 't Volk waarſchouwt met deze woorden: *La illa, illa, illa Mahomed Reſul Lalla*; als zy haar gebeden zullen doen, ſpreyden zy een tapijt op de Aarde, ſtaan recht over eynde, houden beyde haar handen aan de ooren, zeggende haar gebeden daar na op haar dyen, daar na zich een weynigh buygende, richten zy haar op, en daar na twee maal op de Aarde aangebeden hebbende, ende een weynigh zittende, beginnen zy weder met de zelve wijze tot vier ofte vijf maal. Zommige meynen dit ter eeren van de 4 Uytleggers des *Alkorans* te geſchieden. Voorts is bekent dat zy *Mahometh* voor haar grooten Propheet houden, zy noemen haar *Muſilmannen* ofte ware Geloovigen.

Godtsdienſt der Moren *in't gemeyn.*

Der *Moren* wet-boek is den *Alkoran* ofte *Aſphurcan*, hebbende 114 Capittelen, beduydende een onderwijzinge, begrijpende de byzondere ſtukken van de *Mahometaanſche* leere. *Mahometh* heeft zijn opgangh gehadt in 't Jaar 600 na *Chriſti* geboorte, en is geſtorven in 't Jaar 632, zijn metgezel is geweeſt *Sergius* een *Arrianer*. Deze *Alkoran* is een mengelmoes uyt het *Jodendom* en *Chriſtendom*.

Ongerijmtheden des Alkorans.

Mahometh is een Krijghs-knecht geweeſt onder den Keyzer *Heraclius*. De ongerijmtheden van den *Alkoran* zijn oneyndigh, wy zullen eenige hier te voorſchijn brengen. Voor eerſt, zy ſtelt Godt lichamelijk, en dat hy op een zetel van de Engelen zoude gedragen worden. Zy leert dat *Chriſtus* alleen een menſche is, dat *Mahometh* de Trooſter zoude zijn, daar van *Johan.* 14. 16. wordt geſproken. Van het laatſte Oordeel heeft zy veele verdichtſelen en fabulen, willende dat een zekeren Engel des doodts alles zal neder maken,

maken en ombrengen, zelfs de zielen ende de overige Engelen, en ten laatſten zijn eygen zelven, en dat Godt daar na een nieuwen Engel zoude verwekken, die met een baſuyne zoude blazen, langh zijnde 500 Jaren reyzens, en dat hy uyt de zelve eerſt de levendige ziele zoude uytblazen, die hare beenderen zoude zoeken, daer na zoude de zelve na 40 Jaren wederom baſuynen en geluyt geven, en dan zouden de beenderen met vleeſch bekleet worden, ende na een langen tijdt zouden zy met de lichamen weder vereenight werden, en 40 Jaren zouden zy in 't vuur gezuyvert werden, en daar na zouden zy van *Mahometh* verloſt werden, ende in alle vreughde en vermaak leven. Van *Adam* leert zy dat hy Man ende Vrouw is geweeſt, ende met een yder vleeſchelijke gemeenſchap heeft gehadt.

Mahomets *Vader.*

De Vader van *Mahometh* is geweeſt *Abdalla* עבך אללה, 't welk beduyt een Dienſtknecht des Heeren; zijn Moeder *Emina*, uyt een doorluchtige ſtamme der *Korei-ſchiten*; hy is geboren binnen *Mecca* in woeſt *Arabia*, hy heeft zijn vyanden die van *Mecca*, zijnde van de *Medinenſen* geholpen, in verſcheyde veldtſlagen overwonnen. Den geleerden *Schikardus* noemt zijn Groot-vader *Abdalnatalibum*, welke hy onder de Koningen van *Arabien* telt. Van *Mecca* verjaagt zijnde (welkers Inwoonders hy dikmaals in zijn *Alkoran* vervloekt) is hy na *Medina* gevlucht, van welke vlucht de *Mahometanen* meeſt hare tijdt-rekeninge maken. Zoo noemen zy ook *Medina Alnabi*, dat is, de Stadt des grooten Propheets.

De *Mahometanen* houden vaſt dat de *Engelen* de ingewanden van *Mahometh* (wanneer hy vier Jaren out was) zouden gewaſſchen hebben, en dat zy hem de buyk zouden op geſneden hebben, zonder eenige pijne te voelen, en dat zy uyt zijn herte een zwart graan zouden gehaalt hebben; dat door *Mahometh* het heylig vuur der *Perſianen Orimaſda* uytgebluſcht zoude zijn, 't welk onwaar wordt geoordeelt, om dat *Heraclito Auguſto* 't zelve wierdt toe-geſchreven. *Mahometh* heeft gewoont by een Koopman, ende diende zijn Heer, in 't drijven ende beſtellen zijner Kameelen. Zijn Heer geſtorven zijnde, trouwde hy een zeer rijke weduwe *Chadiga* genaamt, doch met de vallende ziekte gequelt zijnde, was hy zijn Huysvrouwe weynigh aangenaam, dies hy geeſt-drijverye in zijn herſſenen ſmede, (hier toe niet weynigh *Sergius* helpende;) hy roemde niet dan van hemelſche openbaringen, en dat hy met ſtukken en deelen den *Alkoran* uyt den Hemel ontfingh, dat de Aerdts-Engel *Gabriël* van boven neder dalende, hem veele geheymeniſſen openbaarde, door welkers verſchijninge hy als buyten zijn zelve gerukt wiert. Zijn Huysvrouwe ſtelde hier haar zelven in te vreden, roemende op de grootheyt van haren Man den Propheet. Wonderlijkke dingen worden van *Mahometh* reize na den Hemel (op een Muyl) verhaalt, zijn t'ſamen-ſprake met *Adam*; twee met *Noah*; in den derden Hemel met *Abraham*; in den vierden Hemel had hy gezien *Joſeph* de zone *Jakobs*, ende een Engel de zonden des Volks beweenende; in den vijfden Hemel had hy t'ſamen-ſpraak met *Moſes* gehadt; in de zeſte was *Johannes de Dooper* met andere *Engelen*; in de zevenſte was *Jeſus Chriſtus*, die zich in de gunſte van *Mahometh* (hooger na Godt trekkende) beveelde; ende in de achtſte Hemel zach hy de *Engelen* duyzent maal grooter dan de gantſche Werelt, welke 70 hoofden hadden, hier nam *Gabriël* zijn afſcheyt van *Mahometh*, want het hem niet geoorloft was verder te gaan. *Mahometh* quam by Godt zoo na by, als men twee maal met de booge kan ſchieten, daar zagh hy het aanſchijn Godes, met 70000 dekzels van Hemels licht bedekt. Dat alle deze dingen waarachtigh waren, ſwoer *Mahometh* by de Avondt-ſterre.

Wonderlijke reyze van Mahometh *na den Hemel.*

Zijn ontmoetingh aldaar.

Welke het geloove van Mahomet *eerſt hebben aan-genomen.*

Dit geloove van *Mahometh* heeft eerſt aan-genomen zijn Huyſvrouw *Chadiga*, ende zijn Dienſt-knecht *Zeydin*, ook *Ali Abubeker*, *Omar*, *Otman*, en andere, die daar na *Mahometh* gevolgt zijn, *Caliphæ* genaamt. De *Perſianen* ſtellen *Hali* boven *Mahometh*, de *Turken Omar*. *Abubeker* heeft twee Jaren geregeert, *Omar* tien, ende heeft den *Alkoran* die eerſt zeer verwert, en zonder ordre was, in een Boek gebracht, inſtellende met eenen het Vaſten-feeſt des maandts *Rammadan*. *Otman* regeerde twaalf Jaren, onderbrengende *Cyprus* ende *Mauritania*. *Hali* was by Teſtament Na-volger en Succeſſeur van *Mahometh* gemaakt, maar de drie andere, met uytſluyten van hem, vaarden de heerſchappye aan, waarom ook de *Perſianen* de drie andere vervloeken: Want daar is een onverzoenlijken haat tuſſchen de *Turken* en *Perſianen*, uyt oorzaak van de verſcheydentheyt der Uytleggingen over den *Alkoran*, manieren en zeden, dekkinge des Hoofts, en Gebeden, &c.

Onverzoenelijke haat tuſſchen de Turken *en* Perſianen, *en waar uyt ontſtaan.*

Het VI. Capittel.

Vervolgh der ongerijmde Leere des Alkorans. *Der* Mahometanen *Sabbatthen, Prieſters, Religieuzen. Der* Mahometanen *Zaligheydt en Hemel. Zeden der zelve.*

Ongerijmtheden ontrent de Scheppinge by de Mahometanen *gedreven.*

DE ongerijmtheden ontrent de Scheppinge die *Mahometh* leert, zijn vele. Hy ſtelt dan vaſt dat God eerſt een Penne gemaakt heeft, met welke penne lank zijnde 500 Jaren reyzens, en breedt 80, Godt alles zoude aantekenen, daar by ook een tafel; dat *Adam* zoude geſchapen zijn uyt een handt vol ſtoffe van alderhande verwe, waar door het is geſchiedt dat d'eene menſche blank, d'ander bruyn, de derde zwart is. Voorts houdt deze Leere ſtaande, dat de Zon en Maan van eene groote zijn gemaakt, maar dat *Gabriël* de Maan vermindert heeft, dat'er Sterren zijn die vuur uytwerpen tegens de Duyvelen, die het Paradijs willen in-nemen; dat den Hemel van zekere Bergh onderſteunt werdt; zy ſchrijft de *Engelen* Vrouwen toe; leert dat de Duyvelen van Godt geſchapen zijn uyt een peſtilentiaal vuur; dat *Belſebub* uyt den Hemel is geworpen, om dat hy voor *Adam* niet wilde op ſtaan; dat het middelpunt des Aardtrijcks in een hoorn van een Stier beſtaat onder de aarde zijnde, welke als zy haar roert, geſchiedt een Aardtbevinge, deze Stier zoude met zijn kop na het Ooſten ſtaan, hebbende 40 Hoornen, en zoo veel Tanden, zijnde van den eenen Hoorn tot den anderen, de lengte van 1000 Jaren. Dat den Boom, daar van *Adam* zoude hebben geſmaakt, zeven Koorn-ayren zoude gehadt hebben, dat *Mahometh* daar van een afgebroken hadde, welke vijf Granen hadde, daar van hy twee op at, de twee andere zijn Vrouw *Chadiga* gevende, het vijfde nam hy met zich, 't welk ontrent de grootte van een Ey hadde, 't welk hy in 600 deelen verdeelt heeft, waar van daan de verſcheydentheydt der Verwen in de Zaden ontſtaan zijn. Voorts houdt deze Leere voor gewis, dat *Adam* van *Gabriël* is beſneden, daar nochtans de H. Waarheydt eerſt ten tijde van *Abraham* van dit Verbondt gewagh maakt.

De *Moren* beſnijden de Vrouwen zoo wel als de Mannen, de Mannen gemeynlijk op de 13 Jaren, zomtijts wel vroeger, wanneer zy belijdeniſſe hares Geloofs, met opgeheven duym hebben gedaan: welke deze is, *La Illach, &c.* dat is, daar is maar een Godt, ende *Mahometh* zijn Propheet. Een *Jode*, *Mahometaans* werdende, wort niet wederom beſneden: maar gewaſſen en gereynight. Merkt hier kortelijk, dat de Beſnijdenis der *Moren* veel gevaarlijker is als der *Joden*, ja is menighmaal voor de bejaarde dodelijk. Zoo yemant de voornoemde Leere aan-neemt, die zet men op een Paart om na de Kerk te rijden, en na hem volght een Man met een bloot ſwaart, die bereyt is om den genen

NB. *Als de Jonge Dochters beſneden werden, zoo houdt men een groote maaltijdt drie dagen geduurende, dan ſlacht men Beeſten en Schapen.*

genen die op 't Paart zit, (zoo wanneer hy om-ziet) ter neder te hakken: want zy oordeelen, dat men recht na de *Moske* moet gaan, en dat die om-ziet geen waardige dienſtknecht van *Mahometh* kan zijn, maar een huychelaar.

Driederley Waſſinge der Mahometanen.

De waſſinge der *Mahometanen* zijn driederley. 1. Na dat zy de natuure voldaan hebben, ofte by haar Vrouwen geweeſt zijn. 2. Als zy na den Tempel gaan, ofte den *Alkoran* willen lezen. 3. Als zy groote zonden begaan hebben. De Overſte van de Geeſtelijke onder de *Mahometanen* wordt den *Mufti* genaamt, die als de Opper-Prieſter is, en van den *Sultan* zelfs in achtinge wordt gehouden, en komt in de hooghſte Vergaderinge, en werdt in de wichtighſte zaken gebruykt, en is de vijfde met de vier *Viſiers* in den heymelijken Raat, naaſt den *Mufti* zijn de *Cadileſcheri*, die tot zijn hulpe en raat zijn, (gelijk de *Cardinalen* den *Paus*) welke hare toegeleyde Provintien hebben, d'eene een deel van *Europa*, d'andere *Natolia*, &c. Onder deze zijn weder de *Cady Seriphen*, *Santonen*, *Hoggy*, *Taliſmanni*, en *Derviſy*, welke in de Gebeden en Leeringen tegenwoordigh zijn, ende de minder verſchillen des volks ſliſſen.

Geen Mans en Vrouwen komen te gelijk in de Badſtove, op pœne van verbranden.

Den Opperſten Leeraar der Mahometanen Mufti *genaamt.*

Sabbath der Mahometanen.

Op den Vrydagh wort by de *Mahometanen* haar Sabbath gehouden, die zy zoo Godtsdienſtigh komen te vieren, als de *Joden* den Saturdagh, immers vry yveriger dan de *Chriſtenen* den Zondagh. In elke Stadt, neffens veel *Moskiten* of *Mosken*, hebben zy een Hooft-kerke, in welke zy te zamen komen om te bidden. Zy vaſten in de maandt February met de Nieuwe Mane, 't welk 30 dagen duurt met groote ſtrengigheydt, zonder eenige ſpijze of drank te genieten, zoo lange het dagh is, doch zommige braſſen en zuypen na den ondergank der Zonne, doch de Heylighſte zullen in deze Maandt geen Wijn noch ſterken drank proeven, noch met haar Vrouwen gemeynſchap hebben, want haar †gewoonte vergunt haar zoo veel Vrouwen als zy konnen onderhouden. Haar Vrouwen mogen langs de ſtraat niet ongedekt gaan, maar met gedekten hoofde en aangeſicht.

NB. †Door Traditie, anders ſtaat den Alkoran *maar vier Vrouwen toe.*

Hoedanig de Kerken der Mahometanen *zijn.*

De Kerken der *Mahometanen* zijn boven plat, laagh by de aarde gebouwt, met kalk en ſteenen geplaveyt, ſtaande op hooge en verhevene plaatzen, om boven andere Gebouwen uyt te munten. De Muuren zijn ſchoon ende wit, zonder eenige verçierzelen of ſchilderyen: doch hebben eenige Zerken met uytgehouwen letteren uyt den *Alkoran* genomen. Aan de Zuydt-Ooſt-zijde van haar Tempels ſtaat een gemetzelde Predik-ſtoel, met drié trappen opgaande, daar de Leeraars de Gebeden doen, en uyt den *Alkoran* den Volke yets voor-lezen. De grootſte Tempels hebben gemeynlijk twee hooge Toorens, die van binnen hol zijn, en tot boven in de toppen met trappen konnen beklommen werden. Men heeft ontrent de Tempels groote Tanken ofte Waſch-plaatzen, daar in de *Mahometanen* het Aangeſicht, Handen en Voeten waſſchen eer zy gaan bidden. Haar Tempels hebben weynigh ofte geen inkomſte, dan alleen van zommige kleyne Kamerkens die aan de zelve ſtaan, die de Prieſters verhuuren, welk gelt tot onderhoud van de *Mosken* gebruykt werdt. De Kerken zijn meeſt door rijke Perſonagien gebouwt tot haar gedachteniſſe, zommige zijn ook met jaarlijkſche inkomſten tot onderhoudt begiftight. 't Is aanmerkens waardigh, dat geen *Jode* een *Muſilman* mach worden, of onder de *Moren* aangenomen voor een Geloofs-verwant, 't en zy dat bekenne, dat hy een *Chriſten* zy. Onder de *Mahometanen* zijn ook verſcheyde Religieuſen, daar zijn drie Ordren die niet en bezitten: Men vindt ook zoodanige, die haar voor zulke Heyligen houden, dat zy meynen zonder manlijk zaat geboren te zijn. Zommige doen geloften gelijk de Munniken in 't *Pauſdom*, zommige gaan naakt, andere alleen bedekt hebbende

De Joden *konnen geen* Mahometanen *worden, 't en zy dat zy* Jeſus Chriſtus *eerſt belijden.*

Verſcheyde Religieuzen onder de Mahometanen.

bende de Schamelheyt, andere ſwijgen geduurigh ſtil, ende zullen niet een woordt ſpreken, daar zijn 'er die water in de ſtede voor niet brengen, daar zijn 'er die haar priemen en prikkelen, daar zijn 'er die aan haar manlijk lit een ring van drie ponden dragen.

Verdere ongerijmtheden van de Leere der Mahometanen.

De verdere ongerijmtheden in haar Leere, zijn deze: Dat zy een middel-plaats ſtellen tuſſchen den Hemel ende de Helle, zy doen ook Gebeden voor de Overledenen.

Haar gevoelen aangaande 't Laatſte Oordeel.

Aangaande 't Laatſte Oordeel gevoelen zy, en erkennen, datter een byzonder ende algemeen Oordeel zal wezen. Zy leeren, dat de Menſchen zullen moeten voor twee ſwarte *Engelen* verſchijnen, d'eene *Mungir*, en d'andere *Quaregner* genaamt, d'eene een yzere knodze in de hand hebbende, en d'andere een haak, en indien zy wel konnen antwoorden, bekomen zy twee andere *Engelen*, die haar geleyden en byſtaan in 't Oordeel, maar indien zy boos zijn, zoo vermorſelt den *Engel* haar den kop met de knodſe. Zoo dat zy met eene ſlagh 7 ellen onder d'aarde gejaaght werden, en zoo worden zy na de Helle gezonden, ende dewijl deze *Engelen* in haar graven verſchijnen, zoo maken zy die hol om te beter op haar knien daar in te konnen aan-bidden, en voor de *Engelen* neder te buygen, hierom bidden zy, *O Godt! verloſt ons van den vragenden Engel, van de pijne des Grafs, ende een quaden wegh.* Zy houden ook ſtaande, dat zekeren *Engel*, genaamt *Adriël*, voor den dagh des Oordeels alles zal dooden, zelfs de *Engelen*, Viſſchen, Vogelen, ende ten laatſten zal hy zijn zelven ophangen tuſſchen den Hemel ende Helle, ende hy zal een gevaarlijk geluyt geven, waar van de Menſchen (indien zy niet alreede waren geſtorven) den geeſt zouden geven, daar na zal de Werelt 40 Jaren leedigh leggen, daar na zal tot het leven opgewekt werden den Engel *Zeraphiel*, welke een Bazuyne langh 500 dagen reyzens zal gegeven werden, hy zal zijn geluyt uyt *Jeruſalem* geven, daar toe alle de Zielen haar begeven zullen, en alle de Beenderen t'zamen zullen loopen. Na 40 Jaren zal wederom de Bazuyne klinken, en dan zullen de Beenderen met vel en vleeſch overdekt werden, en wederom na 40 Jaren, als de Bazuyne klinken zal, zullen de Zielen haar Lichamen aannemen, en dan zal een vier van den ondergank der Zonne aangeſteken werden, 't welk haar alle na *Jeruſalem* zal drijven, en wanneer zy aldaar zullen zijn, zal het ophouden. Dan zullen de Menſchen *Adam* vragen, Vader *Adam* waarom hebt ghy ons geteelt? doch *Adam* zal haar na *Noah* zenden, *Noah* na *Abraham*, op dat hy voor haar bidde: *Abraham* zalze na *Moſem* wijzen, *Moſes* na *Jeſus*, *Jeſus* zoude haar na *Mahometh* zenden, als zy nu zullen bidden, zal daar een Brugge over de Helle gemaakt werden, aan het hooft van de Brugge zal een weeghſchaal zijn, daar in alle de daden der Menſchen ten nauwſten onderzocht ende gewogen zullen werden. *Mahometh* in zijn t'zamenſpraak met den Jode *Abdia*, houdt ſtaande, dat den dagh des Oordeels 1000 Jaren zal duuren, en die geoordeelt zullen werden, zoude in 120 hoopen verdeylt werden, daar van maar drie zoude behouden werden, zijnde elke hoop lang 1000 Jaren reyzens.

Gelooven de Opſtandinge der Dieren.

Zy houden ook ſtaande, dat de Zielen der onvernuftige Dieren hier na zullen leven, en dat haar Lichamen zullen opgewekt werden.

In 't *Paradijs* gelooven zy, datze zeer lekkerlijk zullen leven. Zy deylen het *Paradijs* af in zeven Deelen, waar van 't eene van Gout, 't andere van Zilver, het derde van koſtelijke Paarlen, Geſteenten, Diamanten, Smaragdus, &c. zouden zijn.

Gewaande vleeſchelijke vreughde in 't Paradijs.

Hier zullen geenſins ſchoone Vroulieden ontbreken, die zy Hemelſche noemen, van Godt daar toe van eeuwigheydt geſchapen. Haar eygen Vrouwen, die *Mahometh* ende andere *Muſilmannen* zullen gehad hebben, zullen af-geſloten zijn, en door

de

de tralie aanſchouwen, de vreugde ende gemeynſchap die haar voorige Mannen met deze Maaghden hebben, deze Vrouwen zullen zy niet gebruyken tot voort-teelinge van Kinderen, maar alleen tot byſonder vermaak; deze Vrouwen zullen geen gewoonlijke Maandt-ſtonden hebben, de Mannen zullen dapper en ſterk in 't byſlapen zijn, gelijk eertijts *Mahometh*, die den geylen Poët *Nazo* overtrefte in dit werk, de welke roemde, *Et memini numeros ſuſtinuiſſe novem*, daar deze Propheet van tweemaal roemde. De ſchoonheydt van deze Vrouwen is zoodanigh, dat zoo een der zelve in de Zee quam te ſpuwen, alle de ſiltigheyt van de Zee zoude wegh genomen zijn. Voorts zal in 't *Paradijs* groote vreugt zijn: Men zal daar drinken uyt de Fonteyne *Alcazar*, die *Mahometh* is geopenbaart, breedt zijnde 70000 dagen reyſens. Men zal daar rieken Citroen-appelen, daar uyt ſchoone Maaghden terſtondt zullen voort komen, de welke de *Muſilmannen* lieflijk zullen omvatten, die in alle welluſt 50 jaar met haar zullen leven; na welke tijdt Godt haar zijn aangeſicht zal toonen, 't welk gezien hebbende, zy terſtont op der Aarde zullen vallen, daar na zullen zy op-gericht worden, en in alle vreughde leven. In den ingank van 't *Paradijs* zullen zy eten van den viſch *Albechbut*, ende zy zullen de *excrementa* en vuyligheden niet uyt de darmen looſen, maar door de ſweetgaten.

Mahometanen *en* Joden *dromen by na de zelve dromen van wereltſche welluſten.*

Dus ziet men hoe de *Mahometanen* met der *Joden* Kalf ploegen, en by na de zelve fabulen van het leven hier namaals en vleeſchelijke welluſten drijven. Dus blijven deze arme menſchen verhart in haar dwalinge, en blint in de dikke duyſterniſſe, te meer om dat zy geen onderſoek over hare Leere willen lijden. Zy bannen de Boekdrukkerye uit hare Landen, en hebben een groot getal Boeken, tot uytlegginge van den *Alkoran* dienende, in de Riviere doen werpen. Zy meynen de waarheydt van hare Leere uyt de veelheydt van haar Geloofs-verwanten te beveſtigen, daar in zy dwalen, want het meeſte deel des werelts hanght de Duyvel aan. Die onder haar deze navolgende ſtukken onderhoudt, wordt zekerlijk zaligh, in Godt te loven, dat'er een dagh des Oordeels zal zijn, dat'er een opſtandinge der dooden zal zijn, zoo men gelooft dat'er een Godt is en zijn Propheet *Mahometh*, zoo men op zijn gezette tijden zijn gebeden doet, zich reynight en waſcht, zich buyght in 't bidden, &c. zoo men tienden betaalt, zoo men in de maant *Ramadan* vaſt, zoo men na *Mecca* reyſt, zoo men nacht en dagh bidt, zoo men zich van woeker onthoudt, geen wijn drinkt, want dat is verboden, om dat twee Engelen *Arot* en *Marot*, van Godt in de werelt gezonden, om de Menſchen byzonder van doodtſlagh, onrechtvaardigh oordeel en wijn drinken af te raden, welke zich langh wel gedragen hebbende, ten laatſten van een Vrouwe te gaſt genoodt zijnde, dronken wierden van de wijn, door welke zy verhit zijnde, wenſchten by de Vrouwe te liggen, 't welk zy niet weygerde, maar met dit beding, dat zy zouden zeggen, hoe en met wat woorden zy ten Hemel klommen en nederdaalden, waar van zy onderwezen zijnde, zelfs ten Hemel op ſteegh. De Vrouw wierdt in *Lucifer* verandert, de Engelen wierden aan ketenen op gehangen in de Put *Bebil*, tot den dagh des Oordeels. Gelijk den wijn, zoo is ook het Verkens-vleeſch haar verboden, om dat uyt den drek van den Elephant ende den Menſch in *Noahs* Arke een groot Swijn is te voorſchijn gekomen. Voorts verbiet *Mahometh* het ſpeelen met Taarlingen ende het Schaakbert, uyt oorzaak van de twiſten die daar uyt ontſtaan. Voorts belooft *Mahometh* het *Paradijs*, zoo men niet ydel by Godt zweert, noch te tegen yemandt Godt tot getuyge roept, zoo men niet haaſtigh oordeelt, zoo ghy uwe Broeder van voren of van achteren niet bedrieght, een deughtſame Vrouw niet van u jaaght,

Byzonder ſtukken die de Mahometanen *moeten onderhouden.*

Den Wijn haar verboden, zo mede 't Verken vleeſch.

Ook het ſpeelen met Dobbelſteenen en het Schaakbert.

Wien Mahometh *het* Paradijs *belooft.*

jaaght, een yder zijn fouten niet verwijt, niemandt bespot of met gewelt dwinght, zoo men de vreeze van Godts straffe niet heeft wech geworpen; ofte 't geen onder de Menschen gezeyt werdt, door achterklapperye uytspreyt, zoo men niet de eere en naam van een ander schent, zoo men Godt voor yder weldaadt dankbaar is, zoo men geduldigh is in ellend, zoo men niet en wanhoopt van Godts barmhertigheydt, indien ghy gelooft dat het gene u overkomt niet by geval is (want de *Mahometanen* houden zeer sterk vast aan Godts voorsienigheyt) zoo ghy uwe Broeder yets van u eysschende, niet gierighlijk weygert, zoo ghy Godts toorn uyt liefde der Schepselen niet op en haalt, ende deze eeuwe niet bemint boven het toekomende, zoo ghy in de zake van Godts-dienst let op de geen die boven u is, maar in Wereltsche geschachten op dien die onder u is, zoo ghy niet en sweert, noch met den Satan een verbondt maakt, indien ghy de ydelheyt een scheyd-brief geeft, den Weesen haar goet niet ontvreemt, een gehoort geroep niet verswijght, uw' Kinderen wel onderwijst in de zaken die haar in den dienst Godts te stade komen, zoo ghy uwe Buuren goet doet, zoo ghy geen Schepsel vloekt, Godts lof verkondight, zoo ghy t'allen tijden in den *Alkoran* leest, behalven als ghy onreyn zijt, zoo ghy de Vergaderinge niet verlaat, zoo ghy een ander doet, dat ghy wilt dat u gedaan werdt. Dit zijn de bysondere Leerstukken ende Hooft-zaken, van welke men nader lesen kan, de Hooghgeleerde Heer *Johannes Henricus Hottingerus*, een Man, langer leven waardigh, wiens komste de Hooge Schoole van *Leyden* met verlangen te gemoete zag, maar door een schielijke en ongelukkige doodt verhindert wierdt.

Mahometanen *drijven sterk de Voorsienigheyt Gods.*

Zeden en manieren der Mahometanen.

Wat de zeeden en manieren der *Turken* en *Mahometanen* aangaat, daar van getuyght zeker geleert Man aldus: „Wie, zegt hy, 't zy een vou„digh ofte wijs zijnde, zoude in 't „eerste niet bewoogen werden, „ziende de gesetheydt der manieren „van dit Volk, hatende alle ydel„heydt in haar doen, woorden, „werken, gebaarden, en kleedinge, „want zy haten de zelve als de peste: „Want zy siende de ydelheydt der „*Christenen*, noemen de zelve Gey„ten en Apen, zy hebben zoo Man„nen als Vrouwen een zedigh en ge„schikt gewaat, 't zy kleyn, groot, „machtigh, edel, on-edel, Arbeyder „en Landtman, met een woordt, in „al haar beweginge zoude men mey„nen, dat het *Fratres Regularis ob„servantiæ* waren, ofte Broeders „van reguliere onderhoudinge. Van „kindts-been aen leert de Jeugt den „*Alkoran*, en prent alle dagen een „lesse in haar geheucheniſſe, welke „de Meester schrijft op een houte „bert, zoo dat zommige in twee Ja„ren den *Alkoran* van buyten weten „op te zeggen, en meer in haar hers„senen, dan in haar huys hebben.

De Kinderen leeren van jonghs aan den Alkoran *van buyten, en werden in lezen en schrijven alle onderwezen.*

Wat verder belangt de zaken des Huwelijks en Trouw-beloften, als mede de tekenen des Maaghdoms, de manieren hoe men met een Dochter handelt, die eerst begint te bloeyen en huwbaar wordt, daar van dient in 't kort dit navolgende: Een Dochter die nu haar gewoonlijke Stonden begint te krijgen, werdt na zeven dagen tot de Reviere gebracht met een groote statie, en werdt met Bloemen en andere welriekende Kruyden beworpen, en men maakt groote vreughde, dan mach zy een wijl tijdts niet anders eeten, dan 't gene van den *Kokos-boom* komt. Onder de *Portugezen* ('t zy dat zy dit van de *Moren* of elders geleert hebben) roept men mede als met Bazuyne uyt, dat de Dochter tot byslapen is bequaam geworden, en men noodigt de Vrienden en bysonderste van de Stadt op een aansienlijk Feest, om met den anderen vrolijk te zijn. In 't maken van Huwelijken dinght men gints en weder zeer om de Dote of Huwelijks-gifte, ende wanneer den Trouw-bandt vast geleyt is, met toe-

De zaken des Huwelijks ende de Trouw-beloften.

Wat zy doen wanneer een jonge Dochter huwbaar werdt.

toeſtemminge van de Ouders ofte Vooghden en naaſte Vrienden, en dat de tijdt gekomen is om 't zelve Houwelijk te beveſtigen, zoo werdt een Paart met koſtelijk behanghſel ende welriekende Kruyden opgetoyt, te voorſchijn gebracht, daar op den Bruydegom gaat zitten, by hem hebbende zijn naaſte Vrienden. Men draagt boven zijn hooft twee papiere Zonne-ſchermen, dus rijdt hy door de voornaamſte ſtraten, met alderhande Speel-luyden, ſpeelende op Trommels, Trompetten en Schalmeyen, vergeſelſchapt. Men werpt ook in de Lucht Vier-ballen ende andere ſeldtzame Werken, kunſtigh van Bus-poeder gemaakt, ten laatſten nadert den Bruydegom voor de deure des Bruydts, alwaar ontrent een half uure met zijn geſelſchap gewacht hebbende, en met alle ſlagh van Muſijk-inſtrumenten vreughde plegende, hy in huys gelaten werdt, en zitten gaat op een verheve plaatze met Tapijten beleyt, daar de Bruydt met haar Ouders en verdere Vrienden by hem komen, nevens een Moorſche Paap, ende den Overſte ofte Rechter van de Stadt, (zonder wiens kenniſſe de Huwelijken krachteloos zijn.) Den Moorſchen Prieſter leeſt yets uyt een Boek, den Bruydegom ſweert, zoo hy zijn Vrouwe quame te verſtooten, hy zal gehouden zijn de Bruyt-ſchat haar weder uyt te keeren; daar na ontfangen zy den zegen van den Prieſter, en zoo is het Huwelijk beveſtight, en dan gebruykt men wat Betel, Arak, ende andere ſnuyſſeryen zonder ſterken drank, maar wel eenige bollekens (ik gelove van *Opium* of *Amphioen*) daar zy duyzeligh of dronken van worden. Voorts houdt men Feeſten van 2, 3, 6, 7, 8, en meer dagen, na yders vermogen.

Hoe de Bruydegom na de Bruyd rijdt, en de Trouw beveſtight werdt.

Den Echten-ſtaat mach by de Mahometanen *gebroken werden.*

Den Echten-ſtaat wordt dikmaals by de *Moren* gebroken, want op zulke voorwaarde gaat men het Huwelijk aan, dat, wanneer de Man de Vrouw wil verlaten, hy haar uytreyke 't gelt en goet te vooren verklaart in de gezeyde voorwaarde. De Vrouwen brengen niets ten Huwelijk, dan haar Juweelen ende Klederen, zoo dat zy van de Mannen geheelijk moeten leven. Om Hoererye mach de Man zijn Vrouwe dooden: maar de Vrouwe haar Man in Overſpel bevindende, mach daarom niet van hem ſcheyden. Wanneer nu de Vrouwe van de Man is geſcheyden, neemt zy haar Dochters met haar, en laat de Zoonen aan de Man, zoo dat de Vrouwen by de *Moren* arme Slavinnen zijn, en weynigh of niet geacht. Als den Bruydegom den eerſte nacht by de Bruyd heeft geſlapen, ende de Maaghdom haar benomen is, zoo zal men 's morgens over de gantſche Stadt roepen, ('t welk een groote vreugde en eere voor de Ouders is) en dan komt de Moeder van de Bruydt by het bedde van de Jong-getrouwde, beſiende de ſlaap-lakens, en om dat men de gewoone teekenen des Maaghdoms vind, zoo is 'er byſondere blijdſchap, en werden de Lakens by de Ouders van den Bruydegom gebracht, die ten hooghſten haar vermaken, dat haar Zoon met een oprechte Maaght is getrouwt: Maar in tegendeel als deze teekenen niet werden bevonden, zoo werdt den Bruydegom beſpot, en tot groote hoon zendt men hem een ſpinrok, om te verwijten; dat voortaan Vrouwen werk doen moet.

Voorts zijn de *Moren* vyanden van bloedt-ſchande. Ja des Grooten *Sultans* oudtſte Soon is wel meeſter van zijn overleden Vaders Wijven, over welkers lijf hy macht heeft, en zijn Slavinnen werden, doch raaktſe niet aan, maar doetze binnen *Conſtantinopolen* op een Slot bewaren. De nature der *Mahometanen* is vuyl, geyl, ende ſchandelijk luxurieus, tot ſtomme, ongehoorde Sodomitiſche zonden zeer genegen, ja ſchamen haar niet (zoo verduyvelt zijn zy in haar boosheyt) met het ſtomme onnooſele Vee op de wegen gruwelen te bedrijven, daar van den Hemel ſchrikt, de Aarde ſich ontſettet, en de geheele nature van dit alles ſittert

De Moren *zijn vyanden van bloedt-ſchande: maar zeer ontuchtigh ende onkuys.*

en beeft, *Levit.* 18. 23. ja het Landt zijn Inwoonders als onreyne Swijnen en Honden uyt-braakt: Men heeft zelfs, ô ſchrikkelijke Godlooſheyt, in *Perſia* geſien, dat twee Hoeren (een gehaat geſlachte by dien Landaart) verwezen wierden, de eene met een Paart, en den anderen met een Ezel ſich te vermengen, waar van de eerſte het beſtierf, maar de tweede af quam.

Spijze der Moren.

Het gene de *Moren* tot haar onderhoudt gebruyken, en haar in plaatze van Broot dient, is den Rijs, die doorgaans zeer overvloedigh in die Landen en *Bengale* is, ende van goede ſmaak, werdende de zelve meeſt door ganſch *India*, *China*, *Japan*, *Formoza*, *Java*, *Celebes*, *Borneo*, *Ceylon*, *Malabar*, en andere plaatzen gebruykt, hoewel ſchoone Terwe in *Japan* en *Bengale* waſcht. De *Moren* zeggen, dat den Rijs uyt het ſweet van *Mahometh* is voort-gekomen, wanneer hy by Godts Throon verſcheen, en Godt na hem om-zagh, doen zoude hy uyt ſchrik beyde den Rijs ende een Rooſe geſweet hebben.

De Moren *zeggen, dat den Rijs van* Mahomets *zweet is voortgekomen.*

't Gemeyne Volk, welkers ſtaat ellendigh en arm is, en boven 4 à 5 ſtuyvers daaghs niet konnen winnen, eeten meeſt (om haren hongerigen Buyk te vullen) *Kitzery*, zijnde toegeſtelt van wat gemale Boontjes, ende een weynigh Rijs, welke t'zamen gemengt zijnde met wat water, op het vuur gekookt werdt. Zy behelpen haar met geringe Wooningen en Huys-raat, de Huyzen zijn leegh, en van Leem, gelijk meeſt alle de *Indiaanſche*, oft zomtijts van ſlijk met ſtroo door-mengelt. Haar Huyſraat is weynigh, twee ruſt-plaatzen, een voor de Man, en een voor de Vrouw, want elk ſlaapt alleen: Men zit op geen ſtoelen, maar matten ofte kleeden. Zy hebben eenige kopere Bekkens, haar vuur maken zy van Koeyen-drek, gelijk zy ook de Huyzen, Muuren, en Vloeren, voor 't ongedierte, daar mede beſtrijken: maar de Huyzen der Machtigen zijn ruym, wijdt ende groot, met vele Kameren voorzien, en zijn getimmert na de *Joodſche* wijze met platte daken, om des avondts op te wandelen: Groote pracht betoonen zy in haar Maaltijden, in haar Vrouwen, en in haar Huyzen ziet men vele Rijkdommen ende ſtaat, Goude en Zilvere Vaten.

't Gemeyne Volk eet Kitzery.

Huyzen en Huysraat van 't gemeyne Volk onder de Moren.

Huyzen der grooten Moren.

In haar kleedinge zijn zy onveranderlijk en deftigh, de Mans dragen Rokken, die wy Moorſche *Kabayen* noemen, van Lywaat ofte van koſtelijke Zilvere, Goude, ofte andere Stoffen. Deze Rokken zijn boven nau, aan de zijde om de Lendenen gebonden en geſlooten, hangende tot de knien. De Broeken zijn boven wijdt, onder ſmal vol fronſſen, langh tot op de Beenen toe, aan de voeten dragen zy *Seripous*, of ſchoenen van koſtelijk vergult Leer, die zy op de hielen neder trekken, om te gemakkelijker af te konnen leggen als het noodigh is. Op 't Hooft dragen zy groote Toulbanden, waar aan zy met de handt raken, als zy yemandt *Salam* zeggen ofte groeten, want zy nemen die niet af als wy den Hoedt. Om haar Lendenen hebben zy Gordels van koſtelijke ſtoffe, die men *Commerbants* hiet, en over deze Gordels dragen zy gemeynlijk een kleyn wit gevouwen Gordelken van fijn Lywaat, ende een breedt kort geweer op haar ſlinker zijde, *Zijmder* genaamt, tuſſchen den *Commerbant* en haar Lichaam in-ſtekende. De çieraat der Vrouwen beſtaat meeſt in Gout ende Zilvere Arm- en Voet-ringen, Oorhangzels, Neus-ringen, ende andere Kleynodien, gaan gedekt uyt, ende worden in 't Aangeſichte niet geſien, zy hebben het Hayr op de Rugge gevlochten, en 't Hooft met een Sluyer bedekt.

Kleedinge der Moren.

Dracht der Vrouwen.

Wonderlijke manieren hebben zy in de Begraaffeniſſe harer Dooden. Wanneer yemandt overleden is, beginnen Vrouwen, Kinderen, Na-buuren met luyder keele te huylen en te ſchreyen, vragende den Overledenen, waarom hy is geſtorven? of wat hem in dit leven heeft ont-

Begraaffeniſſe der Dooden onder de Moren.

ontbroken? 't welk tot den derden dagh duurt, dan wordt een maaltijdt ter gedachteniſſe van den Overledenen aangericht, men waſcht ondertuſſchen het doode Lichaam, benaayt het in een ſchoon linnen kleet, met welriekende Kruyden beſpreyt, en zoo werdt het op een Draaghtafel geleyt, vergezelſchapt met drie Prieſters, die geduurigh leezen, tot dat het Lyk in 't Graf geleyt is. Het doode Lichaam wordt van 10 à 12 Perzoonen gedragen, en de Vrienden vergezelſchappen den Overledenen al zingende. Den Dooden leydt men in 't Graf op de rechter zijde, met de voeten in 't Zuyden, 't hooft na 't Noorden, 't aangezicht na 't Weſten, en wordt dan 't Lijk met planken bedekt, op dat de Aarde het niet zoude raken; terwijl het Graf gevult werdt ſpreken de Omſtanders eenige gebeden by haar zelve, en keeren dan met de Prieſters na des geſtorvenen huys, die voor de Ziele des Overledene bidden, 'twelk 2 à 3 dagen duurt of meer, na dat de Dooden van vermogen is geweeſt; niemandt mach ook in die treur-tijdt eenigh vuur maken oft e eten koken, maar wert de ſpijze haar van buyten toe-gebracht. Zy leggen twee ſteenen om de lenghte van 't doodt lichaam te tekenen, den eenen aan 't hooft, d'ander aan de voeten; dat de Prieſters uyt den *Alkoran* lezen eenige Capittelen, ende 't broodt breken, 't welk zy onder 't Volk deylen, op den ſteen liggende; op 't hooft zet men de figure van een Toulbant, op de Vrouwen graven zet men een huyf.

Dus verre van der *Mogollen*, *Mahometanen*, *Moren*, en de Onderdanen van den grooten *Mogol*, haar Godts-dienſt, dwalingen, zeden, manieren, huyzingen en kleedingen &c. Wat de Godts-dienſt der *Gentiven* en den aankleve van dien aangaat, zal byzonder in 't derde Deel van dit Boek verhandelt werden.

Het VII. Capittel.

Beſchrijvingh van Diu. *Zee-ſlagen der* Portugezen *met* Jazy *en* Hocenus. Laurens d'Almeyda, *en* Nonnius Vaſques Pereiza *dapperheyt*. *De Haven van* Diu *door de* Portugezen *verovert*. *Vlucht van* Hocenus *en* Jazy. *Turkſche Vaandels na* Portugaal *gezonden*.

Beſchrijvinge van de Stadt ende het Eylandt Diu.

AAn het uyterſte van 't Rijk *Guizuratte*, (gelijk te voren is verhaalt) ofte aan den uytſtekenſten hoek, na het Zuyden, is gelegen de Stadt *Diu*, welkers afbeeldinge in de volgende *Pagina* vertoont werdt. De *Portugezen* hebben aldaar drie Sterkten, men noemt de plaatze *Diu*, maar de verſtandigſte meynen dat het *Tivo* is, 't welk in de *Malabaarſche* Tale een *Eylandt* beduyd. Zoo heeft men verſcheyde Namen *Naynativo*, *Anchativo*, of vijf Eylanden, byzonder is dit aangemerkt in de Eylanden van *Jafnapatan*, *Maltivo*, ofte de vermaarde *Maldiviſche* Eylanden zijn mede na dit woordt genaamt, zy zijn wijdt in de Zee uytgeſpreyt, zomtijdts dicht by den anderen, te rechte mach men de zelve *Sporades* noemen, om datze als gezaayt zijn. Men rekent de zelve 60 mijl van *Cabo Commorijn*, en datze 7 graden van 't Noorden beginnende, haar uyt-ſtrekken tot op 3 graden Zuydwaarts, doch dewijl daar weynigh te halen valt, zoo is men tot noch toe zeer ſlof geweeſt om de zekerheydt van de gelegentheyt dezer Eylanden na te zoeken, zy zouden haar uyt-ſtrekken (na het gemeyn gevoelen) tuſſchen de 140 en 148, ofte 150 mijlen. *Zijn Naem.*

Nu zal het tijdt zijn, dat men eens verhale, welke het begin en de wiege van *Diu* zy, en hoe de *Portugezen* daar aan gekomen zijn, wat byzondere zaken, tuſſchen den Landaart ende de *Luzitanen* zijn voorgevallen, 't welk wy kortelijk by den anderen in een bundelken zullen t'zamen gorden. Zommige (gelijk *Maffæus* zeght) hebben *Cambaja*,

onder welke Landtſtreke gerekent is dit Eylandt, ende het Landt rondtom, zeer verkeerdelijk *Carmania* gemeynt genaamt te zijn. Men zeght, dat eertijts eenen *Jazy*, van geboorte uyt *Sarmatia*, over dit Eylandt 't Opper-gezagh hadde, den welken de na-buurige *Turken* (op de Landen der *Chriſtenen* roovende) met andere *Chriſten* Kinderen van 's Moeders Borſten hadden afgerukt, wech genomen, en tot ſlaven vervoert. Hy nam daar na de *Mahometaanſche* Godts-dienſt aan, ende alzoo hy ſterk, kloek ende dapper was, geſwindt in het verſtandt, zoo bequam hy de grootſte kenniſſe en ſnedigheydt in 't ſchieten met de Boge, door dagelijkſche oeffeninge ende geduurige hanteeringe. Hy van hant tot hant van den eenen Heer en Meeſter aan den anderen verkocht zijnde, quam ten laatſten in *Cambaja*, en wiert geſchonken door eenige Kooplieden aan den Koningh *Madrafaxaon*, Vader van *Mamudius*, by welken *Koningh* (zeer tot waarzeggerye genegen) hy een byzondere preuve gaf van zijn Boogh-ſchutterye, hebbende getroffen een onreyne Vogel in de vlucht: Hier door bequam hy geen kleyne lof ende aanzien, en dit diende hem tot de eerſte trap van zijn navolgende waardigheydt, en 't verkrijgen van zijn vryheydt, ten laatſten wierdt hem het Eylandt door *'s Koninghs* weldadigheydt opgedragen.

Jazy, een Sarmatier, heeft aldaar 't Opper-gezagh.

Jazys opkomſt.

Dit Eylandt, vermaart alleen door oude voetſtappen ende overblijfzelen van een verwoeſte ende omgekeerde Stadt, wiert door *Jazy* haaſt en ſpoedigh in aanzien gebracht, zoo om de wel-gelegentheyt der plaatze, als mede om dat men, als uyt een middel-punct, lichtelijk na de *Arabiſche* ſtranden, ende in 't Koninkrijke van *Decan* een uyttocht konde doen. Hy bouwde ook Sterkten en Bolwerken tot zijne zekerheyt. Hy macht en gelt bekomen hebbende, maakte een Vloote vaardigh en gereet, om op zijn Vyanden te rooven. Hy ontfink *Hocenum*, anders *Mir Ami-*

Bouwingh en regeering over Diu.

Amirazen (langh met zijn hulpe en macht van hem verwacht) met alle beleeftheyt. *Hocenus* was een *Perſiaan*, de eerſte overſte der Schepen, die uyt *Ægypten* in *India* quamen, die met *Laurentio* en *Françiſco d'Almeyda* ſlaaghs is geweeſt. *Hocenus* en *Jazy* maken een vaſt Verbondt t'zamen, om den anderen met alle getrouwigheydt by te ſtaan. Terwijl zy raadt plegen, en t'zamen ſpreken van de zaken des Oorloghs, wordt ſchielijk tijdinge gebracht, dat *Laurentius d'Almeyda* met weynigh Schepen voor *Chaul* ten Anker lagh, welke zijn volk aan Landt gezet hebbende, niet minder als van de aankomſte van deze nieuwe *Ægyptiſche* Vloote wiſt. Over *Chaul* hadde doen het gebiedt *Nizamaluc*, een van de opperſte van *Decan*, welken (haar Koningh hebbende in de gevankeniſſe geworpen) zijn ganſche Rijke, als booſe Geweldenaars, onder haar verdeelt hadden. Deze *Nizamaluc* was *Chaul* tot zijn deel gevallen, en hoewel hy, om de verſcheydentheydt van de Godtsdienſt, de *Chriſtenen* hatede, nochtans om winſte, ende van wegen de Koopmanſchappen, hadde hy zijn Onderdanen belaſt, dat zy met de *Portugezen* in alle minſaamheydt zouden om-gaan, dierhalven bleef *d'Almeyda* daar zonder zorgen, om de geladen Koopvaardy-ſchepen, die daar lagen, na *Cochin* te geleyden. Op deze tijdt komt een geruchte (zonder dat men wiſt door wien uytgeſpreyt) dat de *Ægyptiſche* Vloote, wel gemant en gewapent, in *India* was aan-gekomen. Dit hadde weynigh of geen geloof by den *Portugeeſch*: maar men gaf voor, dat de Jaarlijkſche Schepen van *Mecca*, in een grooter en ongewoon getal als vooren, tot *Diu* waren aan-gelandt, en dat de tijdinge (die gemeynlijk onder de handt groeyt) daarom zoo hoogh liep: dat men ook met zulke maren zocht het herte der *Portugezen* t'elkens kleynmoedig en vertſaagt te maken.

Zijn Verbondt met Hoceno, *den* Perſiaan, *Overſte van de* Ægyptiſche *Vloote.*

Laurentius d'Almeyda *leyt voor* Chaul *met eenige Schepen.*

Nizamaluc, *Overſte van* Chaul, *handelt vriendelijk met de* Portugezen.

D'Almeyda liet hem weynigh aan deze loopende geruchten gelegen zijn, en oeffende ondertuſſchen zijn Volk met ſpiegel-gevecht. Middelerwijle wordt van de gene, die boven in de Stenge, ende 't hooghſte van het Schip, de wacht en uyt-kijk hadden, gezien een aanzienlijke Vloote, doch om de verheydt kon men niet beſcheydentlijk het getal der Schepen weten. Men wiert daar na gewaar, dat het *Hocenus* was, terwijl *Jazy* ook vaardigh was om met alle ſpoet zijn Vloote uyt te ruſten, om *d'Almeydam* te overrompelen. De *Portugezen* meynden in 't eerſte dat het den vermaarden Hopman *Albuquerc* was, die men al lange uyt *Arabia* verwacht hadde. Men ontfing daar na zekerheydt van des Vyandts aankomſte, dies *d'Almeyda* in der yl zijn volk doet te ſcheep klimmen, en haar met alle ſpoet na boort begeven, om de Wapenen aan te vaarden. Naulijk was het gelaſte volbracht, of de *Ægyptenaars*, ten ſtrijde toegeruſt, met neder-geſtreken Reen, loopen de Haven recht in. De *Barbaren* meynden, datze den *Portugeeſch* zoo onverſiens op 't lijf vallende, haaſt in haar macht zouden hebben: maar ziende de moedigheyt en dapperheyt der *Luzitanen*, oordeelden zy, het veyligſt te zijn, de Schepen van *Jazy* in te wachten. Men ſchermutſeerde wat aan beyde zijden op dien dagh, maar men hielt ſich buyten merkelijk gevaar. *Hocenus*, om niet ſlaaghs te raken, liep ſlechts voor by de *Portugezen*, en ſettede zijne Schepen aan den oever van de Reviere, daar het ſandigh en platigh was. Ondertuſſchen de Zonne haar verlatende, bleef men des nachts beſigh om 't volk moedt en dapperheydt in te boeſemen, ende met eenen om 't lijf wat te ſterken tegen den aanſtaanden aanval. *d'Almeyda* (onkunſtigh van *Hoceni* gedachten en raadt-pleginge, als mede van de toevoer die van *Diu* ſtondt te komen) light zijn Ankers, en vol van vier, loopt op den Vyandt aan.

Ziet van de reyzen van Albuquerque *in de* Portugéſche *Commentarien, gedrukt binnen* Liſſabon, *by* Joan de Bareira 1576.

Hocenus *meynt* Almeyda *te overvallen.*

d'Almeyda *valt* Hocenum *op 't lijf.*

Den *Portugeeſch* had de grootſte hoope van overwinninge, indien hy

maar de *Ægyptiſche* Schepen, met het inwerpen van dreggen en haken hadde konnen benauwen, en van dichte by beſtrijden, 't welk hem de natuurlijke gelegentheydt van de plaatſe verhinderde. Men ſtreet dapper, de pijlen ſnorde door de lucht, men braakte vuur en vlam tegens malkander, hier lagen de doode lichamen aan flarſen geſchooten, de boorden met breyn en bloedt doorgaans begruyſt, Hemel ende Aarde wierd met een naar gekrijt en gehuyl vervult, daar zach men de zijden en boorden der Schepen verbreken, en tot ſpaanderen maken. De *Barbaren* waren vry grooter in getal van Krijghs-knechten en mannen van wapenen, zeer overvloedigh voorzien van ſchichten en pijlen, meerder in getal van Schepen, bedekt met gepekte touwen van de voor- tot de achter-ſteven, als in maniere van een net geweven, buyten twijffel om de aanklampers in de Lucht door de vlamme te zenden. Haar boorden waren ook veel hooger dan der *Portugezen*, zoo dat zy haar ſchiet-werk met meerder gemak en zekerheydt in de Schepen der *Luſitanen* konden werpen. Maar alle deze ongemakken en wederwaardigheden ſtapte de dapperheyt en fierheyt van *d'Almeydas* gemoedt en inborſt verre te boven, ſchoon dat aan beyde zijden geen kleyne nederlage geſchiede. *Laurens d'Almeyda* wierdt tweemaal met pijlen getroffen, niet zonder groote pijne, doch hem ontviel het herte niet.

Voordeel der Barbaren *in veelheyt van Volk ende Schepen boven de* Portugezen.

Laurens d'Almeyda *tweemaal gequetſt.*

Dus duurde de ſtrijt tot den avont, ondertuſſchen komt *Jazy* van *Diu* met 40 bodems (zoo wel tot roeyen als zeylen bequaam) mede aldaar te voorſchijn. 't Is onuytdrukkelijk en onuytſprekelijk wat een groote blijtſchap en vreugde over zijn aankomſt wierdt getoont, 't ſcheen of de Zee en de Lucht van haar gejuygh weergalmde. *Jazy* had de moedt niet om de *Portugeſche* Vloot aan te klampen, dies hy aan de mondt van de Riviere het ten anker zette. Hy voegde zich (om de *Europeſche* magt t'ontwijken) zoo nauw als mogelijk was, by den *Perſiaan Hocenus*. Den *Portugees* dit vernemende, en brandende van yver, gaat na haren Zeevoogt *d'Almeyda*, vertoonende baarblijkelijk dat zy lofs en eers genoegh uyt de voorgaande ſtrijden behaalt hadden, en dat men nu met wijſheyt (dewijl 't getal der vyanden zo groot was aangewaſſen) de tijdt yets moſte toegeven, en voor de zelve wijken, ende de Schepen uyt de enghte in de ruimte ende in Zee brengen. *d'Almeyda* verſtondt de meyninge der Hopmannen zeer wel, maar zijnde van een edele en hoogh-ingeborene hartvochtigheydt, kon tot geen nacht-vlucht ſtemmen: maar oordeelde dat men met den dagh en heldere zonne-ſchijn moſte wijk nemen, en van deze zijne meyninge was hy geenzins af te raden. Het morgen-roodt was nauwlijks aangebroken, of hy gebiet zijn Schepen, en de Koopvaarders van *Chaul* ontboden, met de voor-vloet in Zee te loopen, en ſtelt zich voor aan in de ſpitſe, om de zelve te beſchermen.

De Portugezen *willen dat* Almeyda *op 't verſchijnen van* Jazy *vertrekke, en in Zee ſteke.*

't Welk hy toeſtaat, maar niet by nacht.

De *Mahometanen* ziende den *Portugees* de vlucht nemen, ſpatten op haar uyt, en zoeken haar met alle kracht den uyttocht te beletten. In dezen oploop gebeurde het, (dat zonder yemandt te weten) een yzere kloot het Schip van *d'Almeyda* ontrent het Roer gevaarlijk quam te treffen, waar door een groot lek wierdt veroorzaakt, ende veel waters in 't Schip in drongh, en 't zelve bezwaarde, zoo dat het met de dwarsvloet op de Viſſchers ſtalen aan ſtiet, ende geenzins met touwen en banden (hoewel *Pelagius Zoſa* met zijn Galey en Riemen alle krachten inſpande) daar van daan konde gerukt ofte geloſt werden. Den Vyant ſtont ondertuſſchen niet ſtil, de Scheepsverſtandige, merkende de tegenſtroom en vloedt, die aldaar als een andere ſnelle *Euripus* af-loopt, ende geen middel ziende om *d'Almeydum* te redden, wiſte niet beter te bedenken, dan haar Zeevooght een Boot toe te zenden, om zich te redden, ende

De Barbaren *zoeken den* Portugeeſch *het uytloopen te benemen.*

d'Almeydas *Schip krijght een Lek.*

Op den ernſtigen raadt van zijn Volk verlaat hy 't zelve.

ende der Vyanden gewelt te ontſnappen; men badt hem daar toe met alle beleeftheydt, op dat hy 't zelve zoude inwilligen, en dat hy zich (zoo langh het den Hemel geliefde) zoude bewaren tot trooſt van zijn Vader *Françiſcus d'Almeyda*, en ten dienſte van *Don Emanuel*, Koning van *Portugaal*. Hier op antwoorde hy met geen minder manhaftigheydt als welſprekentheyt: „ Dat behoede „ Godt, en de Hemelſche Macht, „ dat ik oyt zulk een ſchelm-ſtuk „ zoude begaan, en mijn trouwe Me- „ de-makkers, deelgenooten van ons „ geluk en ongeluk, in welkers dien- „ ſten mijn Vaderlandt en Vader, „ zoo diep en krachtigh verbonden „ zijn, oyt zoude begeven, ofte in ly „ laten. Dus verliet hy zijn boord, en ſtreedt dapper op zijn voordeel: Hier door wierden Zoldaat en Matroos niet weynigh gehardt en verſterkt, ziende haar opperſte Hopman met alle kracht tegen den vyand inbooren. Men wilde van vrede of over-geven, en genade of ſparingh van leven niet een woordt hooren reppen. Men achtede het eerlijker te zijn, een bloedige en heerlijke doodt voor 't Vaderlandt te behalen, dan ſchandelijk achter de vaten te ſchuylen, en de *Portugéſche* naam en roem eeniger maten door bloohertigheydt te bevlekken. De *Barbaren* hadden haar oogh byzonder op den Zee-helt geſlagen, om die levendigh of doodt te krijgen, daar in den *Koningh* van *Syrien* gelijk zijnde, die noch groot noch kleyn wilde beſtrijden, dan den *Koningh* van *Iſrael*, 1 *Reg.* 22. 31.

Zijn dappere aanſprake aan zijn Volk.

De Barbaren *trachten* d'Almeydam *in haar handen te krijgen.*

De Vyanden dan hadden byzonder het op den *Admiraal* gemunt, die op de klippen vaſt zat. *d'Almeyda* wierdt ſwaarlijk gewondt, en de halve Dye af-geſchooten, hy liet zich by de groote maſt in een ſtoel zetten, en vermaande zijn volk tot dapperheydt ende kloekmoedigheydt met half beſturven woorden in de mondt, en dewijl hy hier mede beſich is, en verhaalt den loon, de welke die gene te verwachten hebben, die voor *Jeſu Chriſti* name ſterven, ziet een ander ongelukkig loot komt aangevlogen, en rukt hem de ribben van de borſt af, en ontbloot ('t was een ſchrik om aan te ſchouwen) de ingewanden. Het gewonde en afſchuwelijk lichaam wierdt terſtondt (om niet ten toon te leggen) van boven na beneden beſtelt. En dit was het eynde van dien dapperen Helt, die zich zoo deftigh en trouwhertigh in vele voorvallen, in dienſt van den *Koning* van *Portugaal*, heeft gequeten.

Laurens d'Almeyda *ſwaarlijk gequetſt zijnde, ſpreekt zijn Volk moedt in.*

Men verhaalt twee aanmerkens waardige Daden in deze ongelegentheyt der *Portugezen* voorgevallen. *d'Almeyda* hadde eenen huys-knecht *Laurentius Frerius Catus* genaamt, deze in den ſtrijdt zijn oogh verlooren hebbende door een ſcherpe pijl, niet willende zich van den dooden romp van zijn Heer laten af-rukken, ſtortede uyt zijn eene ooge niet dan tranen, uyt het andere niet dan bloedt, wierdt van de *Mahometanen* overvallen, doch weerde zich dapper, trok zijn geweer, en maakte noch vele ter neder, en ſtierf niet zonder byzondere wrake genomen te hebben over de doodt van zijn Heere. Het tweede Helden-ſtuk wierdt uytgevoert van een *Andræas van Portua*, de welke een uytziender was, en boven in de hooghte van de maſt de wacht hiel, deze met een loode kogel in de ſchouder gequetſt zijnde, ende te gelijk het gebruyk van zijn ſlinkerhandt hebbende verlooren, ſtreed met zijn rechterhandt meer dan twee dagen uyt de mars, waar door de *Barbaren* ontzet waren, haar grootelijks verwonderende over zoo een dapper feyt, en zulke ongehoorde kloekmoedigheyt, ten laatſten gaf hy zich op, en beval hem met zijn leven der *Moren* woordt en belofte: Hy wierdt daar na, by de zijne komende, na verdienſten geloont ende vereert.

Twee zeldzame Helden-daden.

De *Mahometanen* des *Admiraals* Schip verovert hebbende, ende gevangen genomen eenige *Portugezen*, die zy wel verzekerde, waren vrolijk, ende wenſchten malkanderen

veel

veel geluk met hare overwinninge. Men vergroote het getal der doode *Mahometanen* in dezen ſtrijdt tot 600, en der *Chriſtenen* tot 140. Men begaf zich hier na tot het begraven der Dooden: Men zocht met alle vlijt en naarſtigheydt na het Lijk van *d'Almeyda*, maar 't wierdt niet gevonden, nochte men konde het niet kennen. Deze droevige tijdinge van de *Portugéſche* nederlage, wierdt door d'ontkomene Schepen op *Cochin* gebracht, welke aldaar geen kleyne ontſtelteniſſe baarde, aan d'ander zijde ook de gemoederen in weerwraak tegen de *Barbaren* dede ontfonken ende branden, en zoo veel Scheeps-macht by den anderen rukken als doenlijk en mogelijk was, gelijk ook korts daar aan *Albuquerque* zijn zake in *Zocotora* (een Eylandt by de mondt van 't *Roode Meer* gelegen) verricht hebbende, met drie Schepen, onlangs uyt *Portugaal* gekomen, ende ontrent 300 Bootsgezellen, na *Ormus* trok, en ontrent die Geweſten den Vyandt geen kleyne afbreuk dede, gelijk ook *Françiſcus d'Almeyda*, Vader van *Laurens*, die *Dabul*, *Diu*, en *Panane* verovert, en geen kleyne overwinninge over *Hocenus* en *Jazy* daar na bekomen, en genoeghzaam de dood van zijn Zone gewroken heeft, blijkt, gelijk daar na breeder zal vertoont werden.

Getal der dooden, zoo Mahometanen *als* Chriſtenen.

Den Koningh *Emanuël* verſtaan hebbende de gelegentheydt van de haven van *Diu*, gaf aan *Sequeria* laſt, om, 't zy met wille oft in weerwil van de Koningh van *Cambaja* ende *Jazy*, een ſterkte aldaar te bouwen.

Françiſcus d'Almeyda, na het veroveren van *Dabul*, trok met zijn macht na *Diu*, en overwon de Haven van de zelve Plaatze. *Hocenus* trachte der *Portugezen* aanval te beletten: maar door aanraden van *Jazy*, van zijn voornemen zijnde verandert, onthielt zich in de haven, om te gelijk op eene tijdt met zijn troepen te Water ende te Lande de *Chriſtenen* afbreuk te doen: want behalven de *Ægyptiſche* bodems, en die van *Diu*, nevens ontrent 80 *Brigantijns*, of Zee-roovers Schepen, die van *Calechut* afgezakt waren, met welke den Vyand voorzien was, zoo had men op de muuren en de ganſche ſtrandt het Geſchut op bequame ende wel-gelegen plaatzen geplant. *Jazy* hadde den laſt op zich genomen, om het vluchten der Krijgs-knechten te beletten, ende om geduurigh toevoer van nieu volk te zenden. *d'Almeyda* buyten zijn meyninge, ziende den Vyandt in zijn ſterkte beſlooten, achte dit voor een goede voorbode van zijn nakende overwinninge, dies hy den overigen dagh door-bracht in 't af-zien van de natuure en ſterkte dier plaatze, en voorders met rijpe raat-plegінge. Hy nam voor 't Hooft-ſchip der *Ægyptenaren*, daar *Hocenus* op was, te beſpringen: maar wederhouden zijnde door zijne Hop-mannen, om dat in 't bewaren van zijn Perzoon te vele gelegen was, (gelijk eertijts de Onderdanen van *David* zeyden, ghy zijt nu als onzer tien duyzent, 2 *Sam.* 18. *v.* 3.) zoo wierdt *Nonnio Vaſæo Pereriæ* dit werk toevertrouwt. Men beſteede de naaſtvolgende nacht, om yeder op zijn poſt te beſtellen, het lichaam te verquikken, ende malkanderen goede moet te geven. Des anderen daaghs, als de vloet aanquam, ende de Zee-wind hardt door-blaaſde, zettede hy het recht de haven in. *Nonnius* had de voortocht met 200 uyt-gelezene Voor-vechters, bereyd of te ſterven, ofte te overwinnen. Den Admiraal *d'Almeyda* (om den Vyand te beletten het inbooren in den ſtaart, terwijl de voorſte in den ſtrijdt waren) hadde zich begeven aan de achter zijde. Daar na het Krijgs-alarm opgeheven zijnde, Trompet en Trommel-geluyt gevende, ging den ſtrijdt op het hevighſte aan: Hier op donderde niet weynigh het ſwangere Metaal, en dede Hemel en Aarde beven, en de Huyzen ſchudden en bewegen, en de Zee als van verbaaſtheydt op-ſpringen. *Nonnius* onder-tuſſchen paſte op zijn voordeel, en gaf

De haven van Diu *van de* Portugezen *gewonnen.*

Den Vyand verſterkt zich dapper te Water ende te Lande.

d'Almeyda *wil* Hoceni *Schip beſpringen: maar zijn Volk wederhoudt hem, ende* Nonnius Vaſæus Perera *wordt daar toe verkooren, die met voorwindt en ſtroom de Haven inloopt.*

Scheeps-ſtrijdt tuſſchen Nonnius, Hocenus *en* Jazy.

gaf den Vyandt zoo veel de nederlage, als doenlijk was, maar een hardt gedreven kogel nam 10 Matroozen wegh, die bezig waren om de Rheen te ſtrijken. *Nonnius* begeeft zich in 't midden der *Barbaren*, en maakt zich met yzere haken aan *Hoceni* Schip vaſt. Hier zagh men een bloedigh gevecht aan weerzijden. Den *Portugees* enterde, en ſprong over op des Vyandts *Admiraal*, kapten het netten-werk, ende andere hinderlijke borſtweeringen aan ſtukken, en quamen malkanderen met Zabels, Houwers, ende Poken aan 't lijf, ende wierden handt-gemeen met vele bloet-ſtortinge. *Nonnius* wiert met een flitze in de keele getroffen, waar van hy na drie dagen quam te overlijden. 't Gelukte dat de *Portugezen* weynig of niet ontſtelt wierden door de doodt van haren Hopman, zoo dat zy de minſte flaauwhertigheyt niet toonden, maar den ſtrijdt verdubbelden, ontſonkt door wraakgierigheyt. De *Barbaren* (hoewel van Wapenen genoegh voorzien) konden den fellen tegenſtant, ende de blinkende Swaarden der *Portugezen* niet langer verdragen. *Hocenus* neemt zelf met een boot de wijk, en beducht dat *Jazy* hem aan de *Chriſtenen* mochte over-leveren ende verraden, (want der *Barbaren* trouwloosheydt was hem niet onbekent) begaf zich te Paart met een ſnelle galop na den *Koningh* van *Cambaja*. Die van *Calechut*, ziende zulken merkelijke nederlage, en veel van haar *Brigantijns* verlooren ende doorboort, namen de vlucht na huys met de minſt-diepgaande vaartuygen, om op de drooghte niet vaſt te geraken. Twee Galeyen van *Hocenus* bracht *Roderik Zoares* op, en ſleepte de zelve in 't geſichte van *d'Almeyda*. De *Barbaren* benart en in de klem, werpen haar in Zee; het lazuure marmer, en de ziltige vloet, wierdt met haar bloedt geverft. *Jazy* pooghde te vergeefs, met zijn ontſcheede en bloote Zabel, de vlucht van zijn volk op het ſtrandt te beletten.

Een kogel neemt tien Mannen van Nonnius *wegh.*

Nonnius *klampt* Hocenus *aan boort.*

Nonnius *werdt met een pijl in de keel getroffen, daar van hy na arie dagen ſterft.*

Hocenus *neemt de vlucht na den Koningh van* Cambaja.

Die van Calechut *vluchten mede.*

Daar was nu noch overigh *Jazys* Schip, een geweldigh gevaart, voorzien boven maten met Volk ende Wapenen, zijnde als een ſterk blokhuys en drijf-kaſteel op het Water, 't zelve was met rouwe Oſſen-huyden boven bedekt, hardt zijnde om de kracht der Pijlen te breken, gladt om de voeten der over-komende te doen ſlibberen, vochtigh om den brandt te beletten. Dit Schip (op 't welke den *Portugeeſch* meermaal te vergeefs hadde aan-geleyt) is eyndelijk door vele ſchooten in de gront geboort. *Nonnii* Schip oudt zijnde, en nauwelijks met twee Pompen konnende gaande houden, was wonderlijk in den ſtrijdt (die geduurt heeft van den middagh tot den avont) bewaart, en hoewel vry doornagelt, hadde echter geen waters-noot: Doch na den ſtrijdt (zoo de *Portugezen* verhalen) quam van alle kanten een overvloedige vochtigheydt door de lekken en breuken indringen. Het getal der dooden (vyanden) wiert tot 3000 verſpreyt. De *Mamalukken* ofte *Ægyptenaren* zijn meeſt gedoodt ofte gevangen: Van de *Portugéſche* zijde zijn ruym 30 gevallen, en 300 gequetſt.

Het groote Schip van Jazy *van de* Portugezen *verovert.*

't Getal der dooden.

Hoe ſchaars en zober den toeſtant der *Portugezen* (waarlijk een volk dat zich met weynigh kan behelpen, daar in verre onze Natie overtreffende) doen was, blijkt hier uyt, dat men geen Lywaat en konde vinden, om de wonden van *Nonnius* te verbinden, zoo dat men tot dien eynde een hembde moſte nemen, ende aan ſtukken ſcheuren. Nu ziet men door ervarentheydt, hoe dat, gelijk eertijts de *Carthaginenzen* in *Capua*, de *Romeynen* in *Syria* en *Griekenlandt*, zoo ook de *Europæiſche* Volkeren, door de overvloet van *India*, verbaſtert, ende als verwijft werden, en veeltijts door lekkernye en weelde des Landts, haar Vaderlandt en Vaderlijke zeeden, als ontaarde Kinderen en andere *Lotophagi*, vergeten, gelijk *Ovidius* van *Ulyſſes* Matroozen verhaalt, de welke zekere vrucht geproeft hebbende, niet

Schaarze toeſtant der Portugezen.

van den Boom, en de plaatze daarze stondt, waren af te rukken, en zonder slagen niet na boort wilden.

Roof der Portugezen.

Den roof die den *Portugeesch* in dit gevecht bequam, bestondt in vier Schepen voor met yzer beslagen, ook zoo veel Last-dragers, nevens een groote meenighte van Gout en Zilver, kostelijke Kleedingen, en verscheyde Oorloghs-gereetschappen. *d'Almeyda* gaf alles Zoldaat en Matroos ten besten. Men stierde alleen in *Portugaal* drie Koninklijke Vaandels van den *Sultan*, om tot een eeuwige gedachteniſſe in de Kerke opgehangen te werden. Zoo kreegh den *Portugeesch* volkomen wrake over zijn Vyanden, en maakte een schrik onder de *Indiaansche* Volkeren. *d'Almeyda* zijn rouwe en droefheydt afgeleght hebbende, dankte Godt voor zijn groote uytnemende genade.

Drie Vaandels van den Sultan *na* Portugaal *gezonden, en in de Kerke tot gedachteniſſe opgehangen.*

Het VIII. Capittel.

Vrede met Jazy. Ferdinando Coutinho *werdt Onder-Koning. Twist tusschen* d'Almeyda *en* Albuquerque. Portugezen *verlaten* Diu. *'t Welk* Jazy *versterkt.* Nonnius *en* d'Almeyda *na* Diu. *Het Eyland* Betel *verovert.* Saldania *overrompelt* Goga.

Vrede tusschen Jazy *en den* Portugeesch *getroffen.*

Jazy maakte vrede, en bekende zijn schult, en beloofde dat alle de omleggende Grooten en Koningen haar onder de gehoorzaamheydt van *Don Emanuël*, Koningh van *Portugaal*, zouden begeven, waar toe hy zijn uyterste krachten wilde inspannen. Dies men vriendschap met hem maakte, onder zoodanige voorwaarden, dat alle de over-gebleven *Ægyptische* Schepen den *Portugeesch* zouden in handen gegeven werden, ende de gevangenen by *Chaul* bekomen, als mede dat hy de *Christen* Vloote van alle nootwendigheden zoude voorzien. Hier in gehoorzaamde *Jazy*, en voor die tijt dede men afstant om *Diu* nader te benauwen, om reden, dat Koningh *Emanuël* niet gaarn zagh, dat men met den *Koningh* van *Cambaja* in on-min geraakte. *d'Almeyda* vertrok van *Diu*, met overwinninge, na *Cochin*, alwaar hy heerlijk wierdt ingehaalt ende verwelkomt, na dat hy, in 't voorby-varen, *Nizamaluc* (tot *Chaul* het opper-gezagh hebbende) de gewoonlijke schattinge (die hy een wijl niet voldaan hadde) dwong te betalen.

d'Almeyda *werdt verloſt, en van zijn bedieninge ontslagen. In zijn plaatze komt* Ferdinando Coutinho.

D'Almeyda wierdt door last van Koningh *Emanuël* van zijn bedieninge verloſt, en in zijn plaatze quam *Ferdinando Coutinho*, een geacht Edelman, met 15 Schepen, gemant met 3000 koppen, om (na *d'Almeydâs* vertrek) zich met *Albuquerque* te vervoegen, ende der *Moren* zenuwen te breken, en zelfs de plaatze en zetel des Oorloghs (de Stadt *Calechut*) aan te tasten, in te nemen, ende te vernielen. Omtrent deze tijt ontstondt geen kleyne twist ende tweedracht (een schadelijk beest in zulke verre af-gelegen Landen) tusschen *d'Almeyda* en *Albuquerque*, ontbrekende aan beyde zijden geen Oorblazers om dit vuur meer te doen ontvonken: doch deze vlamme wiert door *Coutinhos* aankomste gestilt, en *d'Almeyda* (achtende het by-zondersten hooft-stuk te zijn, den *Koningh* zijnen Heere te gehoorzamen) liet zich met *Albuquerque* verzoenen, en leyde zijn bedieninge vry-willigh af.

Twist tusschen d'Almeydam *ende* Albuquerque.

Ter neder geleyt door Coutinho.

Een rampzaligh ende ongelukkigh eynde hadde *d'Almeyda*, na dat hy vier Jaren het Roer van de *Indische* Regeeringe gestiert hadde. In zijn wederkomste na *Portugual*, ontrent het Hooft *de Goede Hoope*, om zijn volk te ververschen, aangelant zijnde, is het gebeurt, dat de zijne haar by de naast-gelegen hutten begaven. Onder het koopen en mangelen (gelijk meermalen gebeurt) ontstondt tusschen den Landaart en de *Portugezen* eenige onlust, om welke te stillen, *d'Almeyda* de Wapenen (die voor de handt waren) aangegrepen hebbende, en daar na toe loopende, zoo quam een groote toeloop van volk, uyt de naast-gelegen Dorpen,

De doodt van Franciscus d'Almeyda.

pen,

pen, op hem en de zijne aan-dringen, zoo dat noch *d'Almeyda*, nochte de zijne tijdt hadden om haar ſcheep te begeven, dies den Admiraal met een gebrande thuyn-ſtaak wierdt doorreegen; hy aldus getroffen zijnde, viel op zijn knien, ende zijn oogen opheffende na den Hemel, gaf den geeſt, tot groote droefheydt van al zijn volk. Ontrent hem ſneuvelde mede twaalf oude dappere Krijghsknechten. En zoodanigh was den uytgank van deze vermaarde Veldtheer, die *Europam* en *Aſiam* doorſworven hadde, op een on-eedele ſtrandt van *Africa*, tot een bewijs van de wiſſelvalligheyt der menſchelijke zaken, zijnde niet alleen berooft van de belooninge, die hem over zijn trouwe dienſten van den *Koningh* ſtondt te verwachten: maar ook zelfs van een eerlijke en heerlijke Begraaffeniſſe, die hy verdient hadde.

Hoe hy is geſtorven.

Te vooren is verhaalt, hoe men, om reden, (die den Koningh *Emanuël* krachtigh vondt) *Diu* niet nauwer wilde belegeren: Nu moeten wy eens zien, hoe evenwel den *Portugeeſch* trachte tot zijn oogh-wit te geraken, 't zy door Vrede of Oorlog, om een ſterkte op het zelve Eylandt te maken. Den *Koningh* van *Cambaja* was hier in den *Portugeeſch* gunſtigh, immers niet tegen: Maar *Jazy* trachte met alle krachten, en zijn uytterſte vermogen, zoo by den *Koningh*, als de Grooten van 't Hof, den *Portugeeſch* de toegank tot zulken bezittinge te beletten, ende met yver tegen te ſtaan. Hy dede de voorby-varende Schepen alle afbreuk die hy konde, en wiſt niet weynigh te veynzen, betoonende uytterlijk zijn groote toegenegentheyt, zoo tot den Koning *Emanuël*, als zijn Dienaar den Admiraal *Sequeria*. Den *Portugeeſch* merkte deze nukken, en betaalde hem met gelijke munte. Zoo ras *Sequeria* van *Ormus* was weder gekeert tot *Diu*, wierdt hy met alle beleeftheydt ontfangen, ende zijn Vloot van alle ververſſinge voorzien, en de Scheeps-Amptenaren met vele geſchenken begiftight.

Jazy zoekt de Portugezen *met alle macht tegen te ſtaan, en wil niet gedoogen dat zy op* Diu *een ſterkte bouwen.*

Maar als men trachte met *Jazy* te handelen van wegen de ſtichtinge van een Sterkte, zoo verſchoonde hy hem, om dat de zake alleen in zijn macht niet ſtondt, en zeyde; dat men een gezandtſchap na des *Koninghs* Hof moſte zenden, met groote betuyginge, dat hy ten hooghſten op *Don Emanuëls* eere, hoogheydt, en doorluchtigheydt was vertrouwende, ja dat hy (zoo wiſt hy den geveynſde te ſpeelen) by den *Koningh* de zaken, tot believen ende wenſchen der *Portugezen*, na zijn uyterſte macht zoude bevorderen.

Jazys geveynſtheydt ontrent de Portugezen.

Den *Luzitaan* kreegh de ſnuf in de neus, ende was zoo ongevoeligh niet, of verſtondt, dat men hem met woorden ende flatterye verleyde, dies hy zijn gedachten tot de Wapenen wende, te meer, om dat men de plaatze niet onwinbaar oordeelde, en weynig van bezettinge voorzien. Den Hopman *Sequeria* bequam een groote ende aanzienlijke Macht van *Don Emanuël* uyt *Portugaal:* maar *Jazy* dede blijken in al zijn doen zulken zachtmoedigheydt ende bedaartheyt, zoodanige kloekheyt des geeſtes in 't vertoonen van zijn macht, gewelt en kracht, ende voorraat van allé behulp-middelen, dienſtigh ten Oorloge, dat *Sequeria* voor die tijdt zijn toorn moſt ſtaken, en water in zijn wijn mengen, ende zich niet de twijffelachtige Taarlingh des Oorloghs dorſt onderwerpen, liever willende wachten den uytval van het aanſtaande Jaar, wanneer met meerder volk zoude verſterkt zijn.

Den Portugeeſch *merkt dit.*

Sequeria doet afſtant van Diu *nader te bezetten.*

Het vertrek van *Sequeria* verheughde *Jazy* ende de zijnen niet weynigh, niet alleen om dat hy den gedreyghden Oorlogh, en het voorgenome belegh, door zijn voorſichtigheydt hadde af-geſchut ende ontweken, en dat zonder eenige bloetſtortinge: Maar dat hem nu ook tijt en bequame gelegentheyt was gegeven, om zijn Stad met nieuwe ſchanſſen ende Bolwerken te verſterken. Hy maakte het Kaſteel in 't midden van den mondt ende ingank van de

Hier over is Jazy *verheught, en ſterkt* Diu *zoo te Water als te Lande.*

Haven, van't welke hy een groote keeten dede ſpannen tot aan de Stadt; aan d'andere zijde liet hy drie ſware laſt-dragende Schepen beſtellen, om de zelve (als't noodig was) te doen zinken. Aan de derde zijde (op dat de Roey-ſchepen en Galeyen aan den muur niet mochten naderen) dede hy groote Klip-ſteenen en Rotzen in Zee neder-dalen, ende wende alle vlijt aan om met alderhande touwerk de inkomſt der *Portugeſche* Schepen te beletten, ofte in den dwarrel-ſtroom te doen ophouden. Tot meerder zekerheydt van zijn vaſtigheydt ende Haven, hadde hy (om de aankomſt te water ende te lande te beletten) in zijn dienſt genomen 180 Roey-vaartuygen ende kleyne ſcheepkens, en hielt eenige boodems der Kooplieden aan, om by hem te verblijven, nevens verſcheyde *Arabiers*, *Perſianen*, en *Turken*, (de felſte ende bitterſte Vyanden der *Chriſtenen*) doende ondertuſſchen alle vlijt, om by den *Koningh* de zaken en verzoeken der *Portugezen* te verhinderen, ondertuſſchen *Didacus Lupius Sequeria* wantrouwende den Moor *Jazy*, bereyde ſich ten Oorloge, om te zijner tijdt hem te beter t'overvallen.

De tocht van Nonnius Acunia *na* Diu.

Nonnius Acunia, Opperſte van *India*, nam zijn tijdt waar, en wilde met kracht op *Diu* een tocht doen, om te zien of men eens tot het gewenſchte eynde konde komen. Hy gebruykte alle voorſichtigheyt ende liſtigheyt, en kreegh aan zijn zijde (met vele giften) eenige ſneedige en kloeke Mannen, die (als Kooplieden haar gedragende) *Diu* zouden verſpieden, en des zelfs gelegentheyt af-zien. Deze zondt hy van *Goa* voor uyt, om met veel woorden en ſtijve kaken de groote en ſchrikkelijke macht der *Luzitanen*, zoo te Water als te Lande, uyt te blazen, ten eynde dat *Tocan*, (Broeder van *Saca*, Zoone van *Jazy*, die nu overleden was) die aldaar 't gezagh hadde, mochte bewogen werden, om na vrede te luyſteren: Voorts wat aldaar omgingh, zoude *Nonnio* ſtilſwijgens kondt gedaan werden door de voornoemde gehuurde ende aangenomen Mannen. Den opperſten Bevelhebber dan ſtelt tijdt om alle zijn macht (zoo veel doenlijk was) by een te verzamelen, ende vondt geraden, dat men de by-een-komſte op *Chaul* zoude houden.

Stelt de Vergader-plaats van zijn Macht op Chaul.

Hy vertrok van die plaatze met 300 Bodems, zoo kleyn als groot, wel gewapent en gemant; hy voerde met ſich 3000 *Portugezen*, even zoo veel *Malabaren*, ende 2000 *Canarijns*, ende quam tot *Dabul*, een Stedeken aan den Zoom van *Cambaja* gelegen, de Inwoonders waren uyt vreeze gevlucht, ende hadden haar Plaatze verlaten. Men moedighde het volk aan door een heerlijke aanſpraak van Broeder *Anthony Petron*, Franciſcaner, om met alle macht voor de zake *Chriſti* te ſtrijden, ende de bitterſte Vyanden van de ware Godts-dienſt uyt haar roof-neſt te verdrijven. Van *Dabul* vertrok de Vloote na *Betel*, (een Eylandeken van een mijlken in 't ronde, met een zeer enge ſtrate van 't vaſte Landt afgeſcheyden) rontsom zeer klippigh ende rudſigh, ontrent 8 uuren van *Diu* gelegen, hebbende hooge Rots-ſteenen, een plaatze (na het getuygeniſſe van vele Schrijvers) zeer bequaam om met verſterkinge onwinbaar te maken, gelijk ook den *Koningh* van *Cambaja* een weynigh te vooren zeker Hopman, een *Turk*, daar na toe gezonden hadde met 2000 gewapende Mannen, en 1000 Arbeyders, om 't zelve Eylandt te bolwerken en vaſt te maken. Doch zy waren zoo verre noch niet gekomen met haar verſterkinge, dat zy eenige aanſienlijke uyterlijke macht konde weder-ſtaan. Dies zy (bevoelende haar onmacht) in handen van den *Portugeeſch* haar moeſten over geven.

Hoegrootheydt van zijn Macht en Schepen, en 't getal der Mannen.

Hy komt tot Dabul.

Den Koningh van Cambaja *was bezigh om* Betel *onwinbaar te maken.*

Het Eylandt Betel *van de* Portugezen *bemachtight.*

Den Opperſten van dit Eylandt (hebbende vrye verzeekeringh) quam zelfs over tot geſprek met den *Portugeeſch*, verzoekende dat hy en zijn byhebbende Macht, met hare have

De Moren in't Eylandt Betel verzoeken met zak en pak te vertrekken.

't Welk haar werdt geweygert.

have ende goederen van 't Eylandt mochten vertrekken, 't welk *Nonnius* hem wel in-willighde, maar niet al den hoop, welke hy wilde, dat alles wat zy bezaten, op 't Eylandt zouden laten blijven, en zy alleen (zoo gingen en ſtonden) zouden vertrekken. Zoo een bitze antwoorde, ende harde weygeringe, in de Sterkte gehoort zijnde, verwekte een groote toorn, met wanhope vermenght, in de herten der Krijgers. Des *Koninghs* Rente-meeſter dede met alle ſpoet van eenige bygeraapte balken een vaartuygh maken, om des Rijks middelen wegh te voeren, ende aan 't vaſte Landt te brengen, gelijk ook gelukte, hem volghde vele al ſwemmende na. Anderen (hebbende genomen een wrede en ſchrikkelijken raadt) vergaderende haar dierſte panden, Vrouw en Kinderen, by den anderen op eenen hoop, ſtaken haar gezamentlijk in brandt. Uyt de bezettinge waren ontrent 700, de welke uyt byzondere Godts-dienſtigheyt (haar Hooft kroons-gewijze in de ronte beſchooren zijnde, gelijk de *Munniken* in 't *Pauſdom*) geſwooren hadden kloekmoedelijk de doodt onder d'oogen te zien. De *Barbaren* blindt door woedheyt en dulheyt, maakte van boven uyt haar Sterkte, met haar ſchiet-geweer, nevens veel bygaande ſcheldt-woorden en laſteringen, den *Portugeeſch* het dapper moede. De *Portugéſche* Veldt-heer doet hier op een aanval met de zijne op de vier hoeken van hare vaſtigheydt, en dat in de nacht, doch met een heldere Mane-ſchijn. Men ſtreedt hevigh aan beyde zijden. De Opperſte der *Moren* ſneuvelde, en met zijn doodt namen de overige Vyanden de vlucht, en dewijl haar aan alle kanten het ontkomen benomen was, hebben vele haar van boven de Rotzen, en van de ſteylte des ſtrandts, in Zee neder geworpen. Anderen zochten ſchuyl-hoeken en ſpelonken, vele wierden van dichte by ter neder gehakt, andere van verre geſchooten, ende eenige tot Slaven gemaakt. Hier gebeurde een zeldzame daadt: Zeker Man in de engte beſlooten zijnde, als hy zijn makker zagh gedoodt, en aan zijn zijde hangende, ende met eenen de Lancie van een *Portugeeſch* op hem drillende, zoo liep hy (zonder dralen) zelfs in 't geweer van zijn Vyandt, en zijn Pook ofte Dagge uytgerukt hebbende, trof de Dye van zijn weder-partyder zoodanigh, dat zy beyde (malkanders bloedt vermengende) den geeſt gaven ende ſtierven.

Dit verwekte wanhope in haar, na dat zy des Koninghs *middelen met behendigheydt hadden weg gevoert.*

Een zeldzame daadt van een Moor.

Aanval der Portugezen *op de Sterkte der Vyanden.*

Nederlage der Moren.

Daar wierden van den *Portugéſchen* Adel gemiſt 17 Mannen, men bevondt ruym 150 Gequetſten, waar van vele daar na ſtierven. Den *Admiraal* der *Portugezen* vertoefde in alles op het voornoemde Eylandt acht dagen, en verwachte aldaar door zijn Verſpieders tijdinge van *Diu*. Zijn vertoeven quam die van *Diu* wel te paſſe, nademaal op die tijdt *Muſtafa* en *Zophar* (die onlangs van de bezettingh van *Aden* gekomen waren) met een getal van 600 *Turken*, ende 1300 *Arabiers*; voor *Diu* waren geankert, mede brengende, behalven het kleyn Geſchut, drie aanzienlijke Kopere Slange-ſtukken, dien zy in de Stadt plaats gaven. Hier door wierden de Inwoonders van *Diu* niet weynigh geſterkt ende aangemoedight, daar zy te vooren van meyningh ende gedachten waren, (verſchrikt door het geruchte van de aankomſte der *Portugéſche* Vloote) de Stadt en haar Sterkte op te geven. Men zondt, na den Raadt van *Muſtafa*, buyten de Stadt de weerloze hoop der Vrouwen en Kinderen, met de uytgelezenſte koſtelijkheden. Men maakte een overſlagh van alle de weerbare Mannen, en telde (behalven de nieuwe aangekomen *Turken* en *Arabiers*) by de elf duyzent die de Wapenen konden handelen. Men verboodt ſtrengelijk, dat niemandt zich uyt de Stadt zoude begeven. Men beſtelde de wachten aan de Poorten, en rukte het Kanon op de Wal. Men maakte

't Getal der Portugéſche *doden en gequetſten.*

Nonnius *blijft acht dagen op 't Eylandt* Betel, *welk vertoeven die van* Diu *zeer te ſtade komt, alzoo* Muſtafa *en* Zophar *met 1900 Man van* Aden *in* Diu *quamen.*

't Getal der Mannen binnen Diu, *die alte zamen de Wapenen konden handelen.*

vele mijnen, en vulde die met Buschpoeder, om den stormenden Vyandt in de lucht te jagen. De mondt van de Haven was met een yzere keeten bewaart en versterkt. Drie-en-tzeventigh Roey-galeyen wierden tot beschuttinge van de Haven geleyt. Men liet niets achter, dat tot vast-makinge en bewaringe van de Stadt, zoo te Water als te Lande, konde strekken.

Men versterkt Diu *aan alle kanten.*

Nonnius Acunia zocht ondertusschen op het Eylandt *Betel* (met voor-bedachten raadt) het futzelboek, te meer, om dat hy door de zijne, noch van *Diu* ofte daar ontrent eenige zeekerheydt konde bekomen, alzoo het uyt-komen op het aldernauwste belet wierdt. Ten laatsten onkundigh van alle de zaken die in *Diu* voor-vielen, begaf hy zich op reyze derwaarts, niet twijffelende, ofte daar zoude in de Stadt eenige ontstelteniſſe ontstaan uyt het gesichte van zoo een schrikkelijke Vloote.

Nonnius Acunia *trekt eyndelijk na* Diu.

Hy hadde nauwlijks zijn Anker voor *Diu* laten vallen, van meyninge zijnde, om door vriendelijke t'zamen-spraak der Inwoonderen gemoet te peylen ende te onderzoeken, of terstondt van alle kanten der Sterkten ende Bolwerken wierdt een jacht van Kogels in *Nonnii* Vloot gedreven, in des *Admiraals* Schip quamen drie gevlogen, de welke een groote verbaastheydt veroorzaakte. Men lichte het Anker, en gingh buyten schoots leggen. Men zagh de baken alzoo gestelt, dat noch tot Vrede-handelinge ofte over-geven eenige hope was.

Nonnii *Vloot uyt* Diu *hardt beschooten.*

Hy gaat met de Vloot buyten schoots leggen.

Ondertusschen liet men de Sterkte ende de Stadt nader besichtigen, ende bevondt over al groote bezettinge van Volk, ende dat de Belegeringe eerder aan de Landt- dan Zee-kant konde geschieden, dat men van de Noordt-zijde de beste toegank tot de Stadt konde hebben. Alle deze dingen by *Nonnio* wel overleyt zijnde, en dat hy alleen ter Zee was uyt-geruſt, ende geen noodige behoeften tot den Landt-oorlogh hadde mede gebracht, zoo nam hy eyndelijk voor de Slooten van de Haven aan stukken te breken, des Vyandts Vloote te bestrijden, ende uyt de zelve, de Muuren ende Wallen met alle kracht te beschieten ende te krenken, tot welken eynde daaghs daar aan Schut en Schepen wierden vaardigh gemaakt. Maar den *Portugeesch* rechte weynigh uyt: want die op den vasten grondt waren deden gewisser schooten, als die op Zee dobberde. Ook dede het breken van 't grof Kanon, en het berſten der zelve (door 't geduurigh laden en loſſen) den *Portugeesch* de verdere hoope van een goet geluk t'eenemaal ontvallen, verslappen ende verdwijnen. Dies *Nonnius* (hoewel moeyelijk, ende knarſſende van spijt op zijn Tanden) onverrichter zaken, ende gelijk men zeght, met de kous op het hooft, ende als een Hondt met de staart tusschen de beenen, na *Betel* gingh druypen, ten laatsten quam hy met zijn Schepen in *Goa*, hebbende *Anthony Saldania* op de kuste van *Cambaja* gelaten, om daar den Vyandt alle afbreuk te doen.

Den Portugeesch *doet weynig voordeel.*

Zijn grootste Stukken berſten.

Nonnius *vertrekt onverrichter zaken na* Betel.

Saldania lande niet lange hier na mede tot *Goa*, na dat hy vele nederlagen zijn Weder-partijders gegeven, en *Goga*, een Stedeken, hadde overrompelt, ende 25 *Brigantijns* in vlamme gezet, latende in zijn plaatze *Jacobum Sylveriam*, een kloek ende geacht Krijghs-man. Men bracht den Winter tot *Goa* door met 't herstellen der Schepen, en in 't voor-jaar vertrok *Nonnius* na *Chial*, twee mijlen van *Calechut* gelegen, een zeer bequame plaatze om den handel der *Arabiers* te stutten.

Goga *van* Saldania *overrompelt.*

Het IX. Capittel.

Nonnius *slaat de* Mahometanen; *wint* Bazain, Martin, Zouza, *vermeestert* Daman. Badur, *Koning van* Cambaja *sluyt een Verdragh met de* Portugezen. *Zijn Macht en vertrek na* Citor. *Ellendige onder-*

ondergangh van die Stadt. Badur *tweemaal geſlagen, vlucht na* Diu. *Zijn Doodt.*

Sylveria *doet den Vyandt rondtsom* Diu *alle afbreuk.*

Sylveria dede ondertuſſchen alle afbreuk en ſchade aan de geene die op de macht van *Tocan*, Overſte van *Diu*, ſteunde, verſtroyde en vernielde vele Schepen die na *Diu* quamen, verbrande ettelijke Vlekken, maakte een groot getal ſlaven tot Roeyers op zijn Galeyen, en ſloot (zoo veel doenlijk was) de Stadt alle toevoer af, zoo dat een groote ſchaarſheyt ende gebrek van levens-middelen in de zelve ontſtont. 's Jaars daar aan verwoeſte *Sylveria* dicht by de Stadt aan de ſtrandt, Vlekken, Dorpen, en Schepen, die verbrandende, ende veel volks wegh voerende, maakte ſich meeſter van de twee Steden *Pate* en *Patane*, zoo ook van *Mangalor* in *Cambaja*, 't welk de *Mahometanen* uyt vreeze hadden verlaten. Den Soldaat bequam veel roofs. De ſchatkiſte des Koninghs wierd hier door merkelijk geſtijft. Den nieuwen Koningh van *Cambaja* (met inwendige Oorloogen belet en opgehouden) konde het niet wachten die van *Diu* byſtand te doen.

Nonnius *vol van ſpijt, laat zijn gedachten andermael op* Diu *gaan.*

Nonnius konde noch niet opkroppen den hoon en ſmaat voor *Diu* geleden, en dat zijn voornemen zoodanigh miſlukt was, dat de *Barbaren* daar over juychten, dies hy by hem zelven den ondergangh van *Bazain* (een Stadt in *Cambaja*) lange overdacht hadde, hy ſpoedighde zeer om den Vyand onverziens op 't lijf te vallen, vertrok met meer dan 80 Bodems en 4000 Krijghsknechten (even ſoo veel *Portugezen* als *Malabaren*) uytmakende een aenzienelijke ende ontzaggelijke macht.

Zijn macht daar mede hy vertrekt na Bazain.

Hy zond van *Chaul Emanuël Albuquerque*, met eenige Schepen voor uyt, om den ingank van de Haven te bemachtigen. Hy ontboodt *Jacobum Sylveriam* van gene zijde van *Diu*, en volghde zelfs met de reſt van de Vloote. *Tocan*, Overſte van *Diu*, onthielt zich doen tot *Bazain* met een groot getal Ruyters ende Voet-knechten, die hy by malkanderen gerukt hadde, om dat het geruchte van des Oorlogs-toeruſtinge der *Portugezen* by hem en de zijne gehoort was; hy verſterkte zich aldaar zoo veel hem mogelijk was. *Nonnius* door een Overlooper van de gelegentheyt der Sterkte verwittight, ſtelt zijn volk op drie plaatzen, hebbende de voortroep *Jacobus Sylveria*, de Bataillie ofte middelordre *Ferdinandus de Za*, de hinderſte en laatſte *Nonnius* zelfs.

De Portugezen *worden wonderlijk bewaart.*

Als men de Sterkte genaakte, zoo quam een ſchrikkelijk geſnor van pijlen (op den *Portugeeſch* gemunt) van alle kanten rontſom gevlogen. 't Is te verwonderen dat zoo veel ſnelle Javelijnen en Pijlen van de Boogen met kracht afgeſchooten, zoo veel Kanon-ſchooten, niet een der *Portugezen*, zijnde op een open ſtrandt, geraakt, veel min gedoodt hebben. Men zeght dat zommige der Barbaren dit wonder met aandacht overdenkende tot de Chriſtelijke Godsdienſt zijn bekeert, vaſt ſtellende, dat de God der *Portugezen* voor haar ſtreedt. Den Overſten *Tocan* hadde zich aan d'uyterſte Sterkte met 10000 gewapende begeven, hier vertoonde zich een heviger dan langhdueriger gevecht. Den *Portugeeſch* boorde deur, en beſprongh de *Mahometanen* zoo fel, dat zy (gemaakt hebbende een Brugge over de Revier) de vlucht namen na 't Gebergte, en zich aldaar vaſt maakte. Die van binnen hier van verwittight, wierden mede flauhertigh, en hadden weynigh moet om een Belegeringe uyt te ſtaen, dies zy met alle man uyt de vaſtigheydt haar begevende, de voetſtappen van *Tocan* na-volgen.

De Mahometanen *geſlagen.*

Bazain *van* Nonnio *gewonnen.*

Dus wierdt de Stadt en Sterkte eerder gewonnen dan men gedacht hadde. Het getal der Doode *Moren* wierdt op 550 vergroot, der *Portugezen* alleen tot 6. Men vondt alhier geen kleyne roof van Zulpher, Buſch-poeder, Yzere Klooten, ende andere

Den beuyt aldaer bekomen.

andere Oorloghs-ghereetſchappen. *Nonnius* prees zeer de dapperheydt van *Sylveria*, die de voortroep ofte Avant-guarde hadde: Want tot de tweede ordre quam den Strijdt niet. *Sylveria* wierdt met de zijne met giften (na de wijze der Krijgers) vereert. Men verbrande voorts alles wat op 't Velt ſtondt, en vertoonde alle daden van vyandtſchap. Men vulde de Grachten, wierp de Veſtinge ter neder, ontblootende de Sterkte tot haar grondtveſten: Men oordeelde dat men geen volk genoegh hadde (of immers dat het zelve niet konde gemiſt werden) om de verwonnen plaatze te bewaren.

Bazain *gedemolieert ende ter neder geworpen.*

Dus kreegh *Nonnius* wrake van wegen den hoon die hy voor *Diu* geleden hadde, en vertrok met zijn Vloote om in *Goa* te verwinteren. De *Mahometanen* gevoeligh van deze en andere wonden en nederlagen, zoo ter Zee als te Lande, op *Betel* en elders ontfangen, en wel byzonder in het veroveren van *Daman*, (waar van daar na zal gehandelt worden) gaven beter koop, en ſtonden eyndelijk de *Portugezen* toe op *Diu* een vaſtigheyt te bouwen.

Hoe dit nu geſchiet is, moeten wy kortelijk en ordentelijk verhalen.

Martinus Alphonſus Zoza *komt uyt* Portugaal *als* Opper-Zeevooght, *trekt na* Daman, *en vermeeſtert de Sterkte.*

Martinus Alphonſus Zoza quam ontrent deze tijdt uyt *Portugaal*, (van den Koningh tot opperſte Zeevooght geſtelt) met vijf groote geladen Schepen, zoo Karaken als anderen, binnen *Goa*. *Zoza* hebbende van *Nonnii* macht ontfangen 35 bodems, gemant met 600 *Portugezen*, nam voor *Daman* te overweldigen, mede een Stadt gelegen in *Cambaja*, niet boven 14 mijlen van *Bazain*: Dit zullen wy kortelijk en ter loops van deze Plaatze nu zeggen, datze ſwak was, ontbloot van Muuren, t'eenemaal ontmantelt, dies de Inwoonders niet zonder reden geen vaſtigheyt in haar Huyzen ende Schanſſen vindende, de zelve in haar voeten zochten. Evenwel de *Raſpouten* (een ſnoodt geſpuys van Volk, waar van te vooren is geſproken, die na den Grooten Koningh zelfs niet en vragen) met eenige Turken bewaarden met haar 500 een aanmerkelijke Sterkte, en lagen op haar voordeel, en hadden den toegank van de Haven tot de Stadt met Loop-graven verzekert, ende doorgaans haar geſchut geplant.

Jaaght die van Diu *geen kleyne ſchrik aan.*

M. Alphonzus Zoza nam de moeyte, om met een kleyn Roey-vaartuyg de gelegentheydt (gelijk een wijs Veltheer betaamt) ende de Sterkte af te zien, aan: daar na vermijdende de Haven in den donkeren en naren nacht, niet zonder gevaar des levens, begaf hy zich nederwaarts na het barre ſtrandt, en liet de Ladders aan de muuren voeren, ende terwijl zommige uyt vreeze de vlucht namen, breekt hy ter Poorten in. Hier ontſtont geen kleyn gevecht met de *Turken*, te meer, om dat men niet konde uyt komen: Zommige van binnen ontquamen, d'andere wierden meeſt ter neder gehakt, zoo dat weynige ontſnapten; tien *Portugezen* lieten aldaar het leven, maar het getal der gequetſte was grooter. Drie dagen na deze overwinninge verbrak men de Poorten, Sterkten, Veſtingen en Bolwerken van *Daman* zoodanigh, dat men de minſte overblijfzelen nauwelijks konde zien. *Zoza* als Overwinner, en kloek van gemoet, vertoefde niet, maar verwekte een ſchrik op het gantſche ſtrandt, en de Landt-ſtreke van *Cambaja*, en quam dicht onder *Diu*, en dede alles trillen en beeven.

Daman *werdt gedemolieeert, en met de grondt gelyk gemaakt.*

Den Koningh van *Cambaja* was zeer ontſtelt, hoorende de tijdinge van *Damans* ondergank, te meer, om dat (geljk te vooren is verhaalt) met andere Oorloogen ingewikkelt was. Wat zoude ondertuſſchen *Badurius* (zoo was de Name van den Koningh van *Cambaja*) doen? Hy vreeſde dat hem den *Portugeeſch* de voet zoo dwars zoude zetten, en verder benauwen, dat hy geen ademhalinge ten laatſten zoude konnen genieten, dies hy geraden vondt de veylighſte wegh te verkiezen, ende na *Nonnium Acuniam*, Overſte van *India*, een Ambaſſade af te vaardigen,

Badurius *Koningh van* Cambaja *is ontſtelt over* Damans *ondergangh.*

Verzoekt Vrede met Nonnio Acunta *met zeer groot voordeel der* Portugezen.

gen, met verzoek van vrede, ende onder beſchreven voorwaarden, om den Koningh *Don Joan* niet alleen *Bazain*, maar ook de nabuurige Eylanden, (waar onder die van *Salzete* begrepen waren) ende een goet gedeelte van het vaſte Landt in te willigen, om te meer de dringende aanval zijner Vyanden, die hem zeer benarden, af te weeren: waarom hy met *Portugaal* vrede gemaakt hebbende, zich terſtondt met dubbele macht ten Oorloge uyt-ruſtede.

Van het Noorden wordt Badurius *van de Koninginne van* Sanga, *en de* Mogores *hart gedreyght.*

Want van het Noorden quam hem een groot quaat over, en drongen hem twee gevaarlijke ende ontzaggelijke Vyanden, als *Cremantina*, (een andere *Amazone*) zijnde een Weduwe en Koninginne van *Sanga*, ende de *Mogores*, (een onvertzaagt Volk uyt *Scytia*, gewoon met de *Perſianen* te ſtrijden) dezen roemden haar van *Tamerlanes* afkomſtig te zijn, byzonder haren Koningh *Miramudius*, die te vooren in *Cambaja* met een ſwaar Heyr een inval hadde gedaan. *Badurius* ſtelde zich in tegenweer, en zocht voor eerſt de Koninginne van *Sanga* te dwingen, daar na de *Mogores*.

De groote Macht van den Koning Badurius.

Zijn Krijghs-macht was beſtaande uyt 150000 Ruyters, en 500000 Voet-knechten, daar-en-boven een groot getal Uytheemſche, die onder *Badurio* om zold diende, welke zommige Schrijvers tot 15000 vergrooten, behalven *d'Abiſſinen* en andere Volkeren, als ook de Chriſten Slaven, zoo *Franſche* als *Portugezen*, die men tot 80 telde. Met een woort, *Badurii* heyr was boven maten volkrijk. Hy hadde zeer veel Geſchuts, ende alderhande Werktuygen van Oorloge, 200 ſtrijdende Elephanten, en alles wat tot een Velt-tocht van noode was.

Zijn Oorloghs-gereetſchap.

Badurius *trekt na* Citor, *en bemachtigt de Stadt.*

Hy toog met deze macht na *Citor*, een ſchoone en wel-bebouwde Stad, die onder de gehoorzaamheydt van de Koninginne van *Sanga* ſtondt. Deze overwon *Badurius*, en hadde met hooge Toorens, waar uyt een groot gewelt geſchiede, de Stadt in onmacht geſtelt. De Koninginne was met haar Kinderen ſtilſwijgens te vooren ontvlooden. De Inwoonders van *Citor* volghde na het voorbeelt van die van *Betel*, daar te vooren van is geſproken: Zy verzamelde al haar Gout, Zilver en andere kleynodien, en verbrande haar en haar Goederen uyt wanhoope. Men zeght dat meer dan 70000 zoo Mannen als Vrouwen door de vlamme, die drie dagen duurde, verteert zijn.

Rampzalig verbranden der Inwoonderen van Citor.

Den Overwinner trok met groote ſtatie en deftigheyt ten Poorten in, en verheerlijkte vele van de Krijghshelden met Geſchenken en gaven, vermeerderde de Zoldye: maar dit geluk duurde niet lange, het radt van avonture draayde haaſtelijk. O wonderlijke onzekerheyt van Menſchelijke zaken, die even als de Mane zijn, noit in den zelven toeſtant blijft! Hy trekt zijn andere Vyand te gemoet, en wert tweemaal deerlijk geſlagen, van de zijne verlaten, en wel byzonder van *Muſtafa* zijn Krijgs-overſte, en vlucht (met afgeſchooren baart en knevels, ende een ſlecht kleet om niet bekent te werden) recht na *Diu*, alwaar hy, zijnde vol van vreeze, begoſt gedachten te voeden in zijn herte, om zijn Schatten na *Meca* te vervoeren, en zelfs zijn Rijke te verlaten; maar de zijne trachtede hem van zoo een voornemen af te raden, dies hy zijn Gezanten zond na *Zoliman*, den Turkſchen Keyzer, met een Geſchenk van 600000 Kroonen, ten eynde hy van den grooten Heer een goet getal wel geoeffende Krijghsknechten tot zijn hulp mochte bekomen: maar hy beducht zijnde dat deze geëyſchte toevoer te laat mocht te aan-landen, vond geraden, want zijn hoogh-hertigheydt was veel gedaalt, niet alleen *Zozam*, die doen ter tijd voor *Chaul* lagh, maar ook *Nonnium Acuniam* binnen *Goa* met alle minlijkheyt, door Gezanten en Brieven, aan te zoeken, beloovende, indien den *Portugeeſch* hem in zijn Oorlogh tegen zijn Vyand wilde behulpzaam zijn, dat hy hem zoude inwilligen een plaatze om op *Diu* een ſterkte te bouwen.

Badurii *geluk draayt. Hy werdt tweemaal geſlagen.*

Vlucht na Diu.

Zend Gezanten aan den Turkſchen Keyzer *om hulpe.*

Zoekt vriendſchap met Zoza *ende* Nonnio Acunia.

Dus wiert *Portugaal* opgedragen van zelfs, dat men langh te vooren met zoo veel moeyten hadde verzocht. 't Was nu geen tijdt om te ſlapen, het yzer moſt geſmeet zijn dewijl het heet was, deze bequame gelegentheyt moſt by 't hayr gevat zijn, dies *Zoza* voor uyt, en *Nonnius* na *Diu* op het ſpoedigſte (zonder vertoeven) zeylden.

Men maakte een vaſt verbondt van vriendtſchap, wederzijts ondertekent ende bekrachtight, om in 't nakomende bewaart te werden. Men ſtelde een vaſt beſtek ende bepalinge, hoe wijt zich de ſterkte zoude uyt ſtrekken, waar zy zoude gebouwt werden, namentlijk op een uytziende Bergh in Zee over de Haven hangende.

Ao. 1535 *wordt* Diu *van de* Portugezen *gebouwt.*

Alle deze zaken vielen meeſt voor in den Jare 1535. Men hadde nu de plaatze af-gemeten, dies men met alle man arbeyde tot den bouw. Men zagh niet alleen Timmerlieden en Metzelaars, maar zelfs Zoldaat en Matroos de handt aan 't werk ſlaan, de Overſten en byzondere Amptenaren ſtonden mede niet ſtil. De geſtalteniſſe der ſterkte wiert drie-hoekigh gemaakt. De grondt-ſlagen aldus geleyt zijnde, haalde men een muur op, 17 voeten dik en 20 hoog, beginnende van de Zee tot den binnenſte Heuvel, recht over de Stadt gelegen, op de welke een Reduyte gebouwt wiert, aan d'ander zijde een ſterke en vaſte Tooren (gelijk veeltijts de *Portugezen* gewoon zijn geweeſt, zoo in *Cranganor*, *Cananor*, en elders diergelijke op te richten) aan d'andere zoom des Eylants wiert mede een Muur opgetrokken. Men leyde een Gracht om de Muur, zoo veel mogelijk was, ende de Klippen en Rots-ſteenen ende ſteyle te wilde lijden. Tot verwonderinge van den *Sultan Badurius* was de ſterkte in 49 dagen voltrokken. Men gaat in het Fort door de Poorte geſtelt, tuſſchen en in 't midden van beyde de Toorens, waar van de eene den *H. Thomas*, en d'ander *St. Jacob* is toegewijdt. Men ſtelde de verder bouwinge aen de zijden, die van de Zee beſpoelt wierden, tot nader gelegentheyt uyt. Deze blijde overwinninge wiert den *Koningh van Portugaal* door *Jacobo Bottelho* (een dapper Zeeman) tot *Lisbon* aangezeght. 't Is aanmerkens waardigh hoe dat deze *Bottelho* van zijn benijders wiert beklaaght, als of hy voor hadde (tot nadeel des Rijks) den *Koning van Vrankrijk Françiſcus* zijnen dienſt aan te bieden, dies hy hier over onderdrukt, en na *India* als verbannen wiert. *Bottelho* brande van yver om gelegentheydt aan te treffen, dat hy het tegendeel mochte met der daat betoonen en laten blijken zijn trouwhertigheyt omtrent de Kroon van *Portugaal*, hy nam dan voor den *Koningh* deze blijde mare te brengen, ende (waar 't mogelijk) de eerſte te zijn. Hy bequam een Galeye, van lenghte 18 voet en 6 breet, die hy met zijn eygen gelt hadde doen op maken, hy voerde met zich eenige rappe Boots-gezellen, die weynigh wiſten waar zy na toe voeren, en vry veel onderwegen t'onvreden wierden, welke hy zoo met vereeringe, als dreygementen tot ſtilte bracht, en eyndelijk na veel gevaar gelukkigh de *Tagus* inzeylende, in gezontheyt voor *Liſſabon* ankerde. Hy wierd in zijn eer herſtelt, van den Koningh begiftight, en hadde alzoo zijn Vyanden de mondt geſtopt.

De Figure *van de ſterkte is drie-hoekig.*

Diu *wordt in* 49 *dagen verſterkt, tot verwonderingh van den* Sultan.

Ongehoorde ſtouthertigheyd van Jacobo Bottelho, *met een kleyne Galey van* Goa *na* Liſſabon *zeylende, en* Koningh Joan *de tijdinge van de verſterkinge van* Diu *brengende.*

Men liet binnen *Diu* een aanzienlijke bezettinge van 800 Mannen, ende een groot getal Geſchuts, onder het bevel van *Emanuël Zoza*. Het gebeurde niet lange na deze voorvallen, dat *Badurius* berouw kreegh, dat hy den *Luzitaan* als een ander *Troyaans* Paerdt hadde ingehaalt, 't welk de ſtaart al te veel zoude tegens hem opheffen; 't ſcheen ook dat hy geen vergenoeginge nam in den toevoer, de welke hem van *Goa* tegens zijn Vyandt den *Mogor* toequam, zoo dat hy aan zijn Dienaar *Ninaar*, Overſte van de Stadt *Diu*, beval, dat hy (onder ſchijn van doorgaans de Stadt te omringen ende te beſluy-

Bezettinge binnen Diu *gelaten.*

Badurius *heeft berouw dat hy den* Portugeeſch *op* Diu *heeft doen woonen.*

Badurius *bouwt tegens de Sterkte der* Portugezen, *'t welk haar misbaaght.*

besluyten) daar in met eene zoude begrijpen ende omvatten een matelijke ruymte van de Koninklijke stal, 't welk sich op de uyterlijkste deelen uytstrekte, ende alzoo tegens der *Portugezen* Sterkte een muur zoude opwerpen.

Hier hadden de *Portugezen* vele reden tegen, oordeelende het tot nadeel en verswakkinge van hare Vestinge grootelijks te strekken, en zeyden 't zelve niet te zullen gedoogen. Den *Sultan Badurius* buldert en stuyft hier over tegens den *Luzitaan* met vele smaat-redenen, scheltwoorden en lasteringen uyt, daar na speelt hy de geveynste, en meynde onversiens den *Portugeesch* met verraat te overvallen. Men verhaalt ook, dat den *Sultan* niet alleen den *Zamorijn* van *Calechut*, maar ook de Koningskens van *Malabar* ophitste tegens den *Portugeesch*. *Nonnius* van dagh tot dagh meer en meer van *Badurii* valsheydt verwittight, en door geen duystere tekenen daar van verzekert zijnde, vertrok in 't Jaar 1537 zelfs na *Diu* met dertigh Bodems, op-hebbende 500 *Portugezen*, belastende *Martinum Alphonsum* hem van de *Malabaarsche* Landtstreke te volgen, om bereyt te zijn de listen en lagen niet alleen (indien men konde) te ontdekken, maar ook feytelijk te wreken.

Zoekt den Portugeesch *met list te overvallen.*

Nonnius *vertrekt daar op na* Diu.

Nonnius wierp het Anker voor *Diu*, en veynsde zich ziek te zijn, hem zelven verontschuldigende dat zijne behoorlijke plicht, van den *Sultan* te begroeten, niet konde uytvoeren, doende ondertusschen zijn gebiedenisse en gehoorzame groetenisse aan voornoemde *Sultan*, die korts daar na met een Galey aan *Nonnii* boort quam om hem te bezoecken, zijnde vergezelschapt met *Emanuël Zoza*, Overste van 't Kasteel. *Nonnius* treet buyten de Cajuyt, en komt met ongedekten hoofde tot aan de Valreep, om den *Sultan* binnen boort op het beleefste te ontfangen. *Nonnius* (hoewel dat den *Sultan* alreede by hem en de zijne stilswijgens ter doodt veroordeelt was) wilde quanswijs het recht van Gast-vryheydt niet schenden, dat *Badurium* aan zijn boort zoude dooden: Maar wachte de gelegentheyd af, dat weder na huys zoude vertrekken. Den *Sultan* begaf zich van boort, na dat zijn Volk in de *Persiaansche* Tale hadden gevraaght, of achter by het Roer geen gewapende Mannen verborgen waren, en tot antwoordt krijgende, neen, sprong hy in zijn galey, *Nonnius* hem tot de trappen volgende, meynende dat hy nu het gevaar ontvlucht was. *Nonnius*, na het af-steken van den *Sultan*, sprak zijn volk met bittere en scherpe woorden aan, haar noemende een deel bloode Menschen. Zy lange tot de Moort vaardigh, sprongen in de bestelde Vaartuygen, en besetten den *Sultan*, en krijgen hem als in haar gewelt.

Nonnius *veynst sich ziek, verontschuldigt zich dat den* Sultan *in Perzoon niet kan bezoeken.*

Den Sultan *en* Zoza *komen aan* Nonnii *boort.*

Daar ontstont een swaar gevecht, aan beyde zijden wierden vele gequetst en gedoodt, onder anderen *Zoza*, (die van *Sofars* Schoon-zoon, om zijn felheydt den Tyger des Werelts genaamt) met een dagge doorstooten, en in Zee geworpen wierdt. 't Is aanmerkens waardigh, dat den Dienaar van den *Sultan*, met een Pijl-kooker gewapent, 18 flitzen op den *Portugeesch* schietende, het geluk hadde, dat niet eene feylde, maar 18 Mannen daar mede gewond en ter neder geveldt wierden; echter ten laatsten wierdt hy zelfs met een loot getroffen, en uyt dese Wereldt gejaagt. Men trachte van landt den Koningh te hulpe te komen, gelijk ook drie Jachten van *Mangalor* verscheenen met veel *Turken* gemant, welke door het heftig schieten geensins te rugge gehouden, den *Koningh* sochten met alle macht te verlossen, en lieten meest aldaar haar leven. Het Koninklijke Schip was door de Nederlage meest van volk ontbloot. Den *Koningh* gewond zijnde, porde de Roeyers aan, zoo veel als konde, en hy was niet verre van de strandt. Drie Roeyers wierden met een Kogel wegh gerukt, een andere Galey raakte op de droogte. Den *Koning*,

Zoza *gedoodt.*

Den Sultan Badurius *insgelijck.*

Den Dienaar van den Sultan *doodt met* 18 *Pijlen* 18 Portugezen.

tot behoudeniſſe des levens, ſpringt buyten boort in Zee, hy geraakte al ſwemmende aan 't Schip van *Triſtan Paiva*, hy openbaart zich den *Sultan* te zijn, bid met vele beloften men hem in 't leven zoude behouden. *Paiva* reykte hem een riem toe om daar op te ruſten, en hem aan boort te bergen, doch een Matroos trof hem zoodanigh met een kloet-ſtok, dat hy 't leven verliet. Het Lichaam (na dat het langh gedreven hadde) is noyt weder gevonden. Zoodanigh dan was de doodt van *Badurius*, een van de machtigſte en rijkſte Koningen van *Aſia*, die onlangs met de ſchrik van zijn Naam, de Aarde en Zee vervult hadde, tot een merkelijk bewijs van de ongeſtadigheydt der aardſche dingen, en de grootheydt dezes levens, en hoe men op de zelve geen vertrouwen kan ſtellen, en niemandt gelukkigh kan gezeght worden voor zijn ſterf-dagh, hoe de grootſte Koningen en Vorſten meenighmaal verachtelijke dooden moeten ſterven.

Hoedanig Badurii *uytgang is geweeſt.*

De grootſte Koningen der Aarden ſterven meeſt de verachtſte doodt.

Voorbeelden daar van, zoo uyt Gods Woord als Wereldtſche Gedenkboeken.

De *H. Bladeren* leeren ons dit overvloedigh, niet alleen in *Sanherib*, Koning van *Aſſyrien*, *Belſazar*, en andere. In *Juda* en *Iſraël* ontbreken mede geen voorbeelden om die waarheyd te beveſtigen, als in *Nadab*, *Ela*, *Zimri*, *Omri*, *Achab*, *Jeſabel*, *Hoſea*, *Manaſſe*, met twee kopere Keetenen gebonden, en na *Babel* gevoert. *Joram*, *Ahaſia*, *Joſia*, een vroom Koningh te *Megiddo* gedoodt, en zijn Zoone *Joahas* van *Pharao Necho* te *Ribba*, in 't Landt van *Hamath* gebonden, *Zedekia* gevangen, geſpannen, geblindt, zijn Zoonen voor zijn oogen ziende dood geſlagen: in *Saul*, d'eerſte Koningh van *Juda* en *Iſraël*, met zijn Zoone *Jonathan* op *Gilboa* deerlijk verſlagen, en in zijn eygen Swaardt gevallen.

De Wereldtſche Gedenk-boeken zijn vol van zulken ſtoffe. Beziet eens het eynde van *Ninus*, *Darius*, *Cræſus*, en de wonderlijkſte Geſchiedeniſſe van *Belizarius*, vermaart Veldt-overſte van *Julianus*, eertijts *Decus & ornamentum Imperii* genaamt, dat is, *De eere en de grootſte çieraat en pronk-juweel van 't Rijk*, daar na (zoo dwars zette hem d'avonture de voet) niet alleen blindt, maar een arme Bedelaar geworden. *Polycrates*, *Koningh* van *Samien*, beelde zich in dat zijn Throon onverzettelijk en onwinbaar was, maar van *Orontes*, *Darii* Veldt-overſte gevangen en aan een Cruyce gehangen, toen zag hy wel hoe by hem zelven bedroogen was. *Apries*, Koningh van *Ægypten*, roemde, dat hem de Goden van zijn Throon niet zouden konnen af-rukken: maar hy bevroede haaſt het tegendeel, wanneer hy van *Koningh Amaſe* gevangen ende opgehangen wierdt.

Maar waarom zoo hoog geloopen, onze moderne en dagelijkſche Gedenk-boeken verſwijgen deze zekere waarheyt niet: ganſch Chriſtenrijk waagt noch van de ſchandelijke Nederlage der Chriſtenen, tegens den Turkſchen *Amurathes* optrekkende, voorgevallen in *Bulgaria* A°. 1444. den 10 van Slacht-maandt, alwaar *Ladiſlaus*, Koningh van *Polen* en *Ungaryen*, van zijn Paart gevallen, met veel wonden getayſtert ende gedoodt zijnde, een Ezels Begraaffeniſſe bequam. Den Cardinaal *Juliaan* (oorzaak van de Vrede-breuke, welke *Ladiſlaus* en *Amurathes* hadde gemaakt) mede als een dooden Hondt op 't Veldt geworpen wierdt. Ter nauwer noodt (door Gods beſtieringe, en om *Ungaryen* de behulpzame handt te bieden) ontquam *Johannes Hunniades*, een doorluchtigh Man, den ſchrik der *Turken*. En hoe menighmaal ſnijdt Godt den draat van het leven der Vorſten af, en haren geeſt als Druyven, wanneer zy in haar meeſte woelingen zijn. By voorbeelt blijkt dit in *Henrik de IV.* van eenen *Raveljac* zoo boos-aardig en ſmadelijk in zijn Koetze vermoort. Een ſchrikkelijke tijdinge vervulde ganſch *Europa* in 't Jaar 1649. alle Ooren klonken daar van, men zag in *Engelandt* een wettigh *Koningh*, met een drie-dubbelde

belde Kroone niet alleen gevangen zetten, maar op een bloedigh Treurtoonneel voor al de Wereldt, met een vervloekte Bijl van 't hooft en leven berooven. Wat is'er dan waar op de Koningen haar vaſtigheydt zouden bouwen? daar alles is ydelheydt, en de geheele Wereldt voor Godt niet anders als een glaze Zee. De hooghſte Bergen zijn de meeſte Winden onderworpen, de Koningen en Koninkrijken de meeſte veranderingen. De plaatzen daar de Grooten ſtaan zijn zeer glat en ſlibberigh: *Stet quicunque volet, Aulæ culmine lubrico, &c.* En het zeggen van den zoet-vloeyenden Dichter wordt meeſt bewaarheydt:

Weynigh Koningen ſterven haar eygen doodt.

Ad generum Cereris ſine cæde & ſanguine pauci,
Deſcendunt Reges & ſiccâ morte Tyranni.

Dat is:

Men ziet dat Koningen en Vorſten groot van waarden,
Meeſt all' bebloedt, gewondt, weerkeeren na de Aarde.

Het X. Capittel.

Sofar *gevangen.* *Den* Portugeeſch *meeſter van het geheele Eylandt.* Mamud *Koningh van* Cambaja. *Groote Macht van* Ottoman *na* Indiën *gezonden.* Diu *door de* Turken *belegert. Geweldige ſtrijd tuſſchen de* Mahometanen *en* Portugezen. Diu *ontzet.* Garzias Noronja *werdt Onder-Koningh.*

MAar om weder te komen tot *Diu*, ende de Zee-ſtrijdt daar wy van ſpraken, zoo dient aangemerkt, hoe dat na het gevecht den *Portugeeſch Sofar* gevangen nam. *Nonnius* onthaalde hem zeer beleefdelijk, liet zijn wonden genezen, en zond hem daar na tot de Stadt, om den oploop ende d'ontſteltenisſe te ſtillen, gelijk geſchiede. De dood van *Badurius* was ſtrekkende tot weynigh eere van de Chriſtenen, (zoo getuygen zelfs de *Portugéſche* Schrijvers) doch zy was de Landaart niet onaangenaam: want hy was een grooten Onderdrukker en Tyran van zijn Volk, van kindts been af tot alle ondeughden genegen, een verachter van den Godts-dienſt, een Roover, ende (met een woordt) een wreedt en Godloos Menſch, zoo wantrouwende op zijn volk, dat hy zijn eygen ſpijze bereyde, en te gelijk Koningh en Kok was. Na de doodt van den *Sultan* wierden de *Portugezen* meeſter van 't ganſche Eyland.

Sofar *gevangen.*

Badurii *doodt is weynigh tot eere van den* Portugeeſch *ſtrekkende.*

De Inwoonders zijn blijde over des Sultans *doodt.*

Hoedanigh hy in zijn leven is geweeſt.

De Portugezen *wierden na de doodt van den* Sultan *meeſter van 't ganſche Eylandt.*

Men liet een goet getal van 600 Krijghs-knechten aldaar verblijven, tot bewaringh van de Vaſtigheydt, en byzonder wierdt verzorght, dat men den Tol tot *Diu* ende *Rumenſtad* wel mochte ontfangen. *Petrus Maffæus* in zijn vierde Boek van de *Indiſche Hiſtorien*, leert ons hoe dat *Rumenſtad* ofte *Rumopolis* dichte by *Diu* leggende, zijn naam heeft bekomen, namentlijk van het woord *Romen:* want tweederley *Turken* zijn in *India*, na het zeggen van den voornoemden Schrijver, die voor gelt gehuurt, haar in den Oorlogh begeven, namentlijk die van *Aſia* en *Europa*, genen noemen, zoo wel de *Portugezen* als *Indianen*, *Turken*; d'andere die van *Conſtantinopolen* ende die omleggende plaatzen komen, om dat aldaar ten tijden *Conſtantini*, en daar na, de *Roomſche* mogentheyt haar zetel heeft gehadt, geven zy de naam van *Rumes*, wat verbaſtert zijnde. *Rumopolis* dan is van *Jazy* geſticht, van welke in 't voorgaande in 't brede is geſproken. De reden waarom dat de zelve Sterkte is gebout, is deze, namentlijk om met de vreemdelingh geen moeyte en zwarigheyt te hebben, en op dat die van *Diu* in geruſtheyt mochten woonen.

Rumopolis *ofte* Rumenſtad, *eertijdts* Gogala *genaamt.*

Waar van daan die Naam afkomſtigh is.

Tweederley Turken.

Van wien Rumopolis *is geſticht.*

Den *Portugeeſch* nu meeſter van het geheele Eylandt *Diu* zijnde, bevondt in de Koninglijke Schat-kiſte minder als de verwachtinge was: maar Schuuren ende Wapen-kamers zagh men vol Rijs ende Eet-waren, neffens Oorloghs-gereetſchappen. Scheeps-behoeften ontbraken geenzints. En om dat niets tot verzekeringh van *Diu* zoude feylen, zoo

Den Portugeeſch *meeſter van* Diu *zijnde, maakt zich vaſt aan de Zeekant.*

bemantelde men de Stadt ook aan de Zee-strandt, daar zy te vooren open lagh, om niet alleen van *Indiaansch* maar ook *Europees* gewelt verlost te zijn.

Mamudius, *Zusters zoon van* Badurius, *wordt Koning van* Cambaja.

Na *Badurii* doodt wiert tot Koningh van *Cambaja* verkoren *Mamudius*, een zusters zone van den overleden *Sultan*. De Bestierders van *Mamudii* jonge en onmondige Jaren, waren drie Heeren, *Driacan*, *Madremaluk* en *Alucan*. Deze wierden van *Sofar* ('t zy uyt haat van de *Portugésche* Natie, ofte van haar Godsdienst) aangehitst om den Oorlogh aan te vaarden, ende *Diu* te belegeren. *Alucan* wierd hooft van 5000 Ruyters, ende 10000 Voet-knechten. *Sofar* hadde (op zijn eygen beurs) 3000 Voet-gangers, en 1000 dappere Helden, op Paarden rijdende, aangenomen. Zy vertrokken beyde in Zomer-maandt, en plantede haar Leger niet verre van *Rumenstad*. *Sofar* met deze voorgenoemde macht met alle felheydt op de Sterkte aanvallende, wiert swaarlijk in zijn handen gequetst. Dit voorval gaf den *Portugeesch* tijt om de nieuwe Sterkte op te maken: want de ouden van *Rumenstad* had men (om reden) afgebroken; men maakten mede een schoone waterbak. *Antonius Sylveria* was in 't eerste genegen het geheele Eylandt te verdedigen tegen den inval der Vyanden, doende aan de strandt goede wacht houden om het aanlanden te beletten. *Alucan* ondertusschen maakte met zijn hevigh schieten de straat ofte engte t'eenemaal onveyl ende onbruykbaar, zoo dat den *Portugeesch* zeer beklemt wiert, en zijn standt-plaatze zonder groot gevaar niet konde bewaren. Het geviel ook dat den *Portugeesch* (door onweder) geen kleyne schade hadde geleden, verliesende verscheyde Schepen, ende veel Geschut. Zoo ras het Eyland van den *Portugeesch* verlaten was, quamen de *Mooren* in de Stadt, en wierden hartelijk van de Burgers verwelkomt, daar vielen zoo nu en dan eenige schermutzeringen voor tusschen beyde deze Volkeren: want de *Mooren* bleven in haar voordeel, ende wilde geen gevaar ofte hacchelijkheyd haar onderwerpen. *Lupo Zoza Coutinho* queet zich hier manlijk, en dede de Kroon van *Portugaal* groote dienst.

Drie bestierders gekoren om Mamudio *in zijn minderjarigheyt by te staan.*

Deze maken een nieuwen Oorlogh tegen de Portugezen, *en benauwen haar op het uytterste.*

De Portugezen *moeten het Eylandt verlaten.*

Byzondere dienst van Lupo Zoza Coutinho.

Terwijl aldus de zaken in *Cambaja* stonden, zond den grooten *Ottoman* (verstaan hebbende de doodt ofte liever de moort van *Badurius*, als mede veele klachten van zijn Vrouwe de Weduwe) een aanzienlijke Vloote, niet om den *Mogor* te bedwingen: maar (indien het mogelijk was) den *Portugeesch* te Landen uyt te jagen, ende de kostelijke Rijken van het machtigh *India* onder zijn gewelt te brengen. Hy hadde door voorzorge van een van zijne grooten, *Ibrahim* genaamt, een Vloote laten toerusten, bestaande uyt 64 Schepen, niet alleen groot zijnde, maar ook bequaam om te roeyen, daar by zich zeven van *Cambaja*, en drie van *Malabar* voegden.

Den grooten Ottoman *zend een aanzienlijke Scheepsmacht tegen de* Portugezen.

Over alle deze Schepen hadde het opper-bevel *Zoliman* van *Peloponezus*, Overste van *Ægypten*, een man niet alleen door zijn vettigheyt ende grofheydt des Lichaams, maar ook door zijn gierigheydt en wreetheydt bekent. Hy voerde met zich 1500 *Janitzers*, 2000 *Turken* en andere Volkeren ter Zee wel ervaren. Na dat *Zoliman* tot *Aden* hadde geweest, nam hy zijn streck recht na *Diu*, niet twijffelende of hy zoude de *Portugésche* Vastigheydt haast overwinnen, ende met eene Heer werden van het ganssche Eyland (zijnde van groot belangh) bequaam om den Stoel des Oorloghs aldaar te vesten, op hoope van in 't toekomende ganssch *India* te dwingen. Tot dien eynde hadde *Zoliman* met *Sofar* verscheyde Brieven verwisselt. *Sofar* quam *Zoliman* te gemoet omtrent 15 mijlen van *Diu*. Men verstondt het naken der *Mooren* niet alleen door het geruchte, maar *Antonio Sylveria* wiert van de uytzienders de komste van de *Turksche* Vloote bekent

Den Overste van de Turkze *Zee-macht, is* Zoliman *van* Peloponezus.

Zoliman *trekt na* Diu.

Sylveria *bereydt zich ten Oorloge.* kent gemaakt. Hy wiert geensins door hare groote macht verslagen, beſtelde zijn wachten, en maakte zich ſterk na vermogen, en 't kleyn getal zijner Krijghs-knechten. Hy zond ook Brieven na *Goa* om toevoer van Volk en alderhande Oorloghs-behoeften.

Schrijft na Goa om toevoer van Volk.

De *Turken* ſtuurden haar bodems recht na *Diu*. *Sylveria* ſpreekt zijn Volk met een heerlijke reden aldus aan: *Zie daar Mannen, de tijt nu gebooren, om te betoonen der Voor-vaderen dapperheyd ende trouwhertigheyd die wy onze Koningh ſchuldigh zijn, deze twee ſpooren en prikkelen zullen ons genoeghzaam aanmoedigen, om alle gevaar, 't welk ons over 't Hooft hanght, kleyn te achten: want het vertrouwen dat ik hebbe op uwe kloekmoedigheyt en op de rechtvaardigheyt van onze zake, verzekert my, ô trouwe ſpits-broeders, dat wy in 't korte op deze ongeloovige Barbaren een groote overwinninge zullen bekomen, ende dewijl ik wete dat dit geloof en deze ſterke hoope in u allen is, zoo acht ik het niet noodigh te zijn hier ter plaatze op te halen alle de zege-pralen en loffelijke Victorien by u lieden tegens de gemeene Vyanden van de Chriſtelijke Godsdienſt bevochten.* Hier op wiert yeder zijn ſtand-plaatze aangewezen. Men nam nauwkeurige zorge over de eet-waren, verſterkte de Veſtinge, men ſmeekte en bad dagh en nacht om de Godlijke hulpe ende byſtandt.

Hy ſpreekt zijn Volk aan.

Zoliman *zet een gedeelte van zijn Volk aan Landt.* *Zoliman* hebbende zijn Anker laten vallen voor *Diu*, zette terſtond 700 Voor-vechters aan ſtrand, om de belegeringe van de Sterkte te onderſtaan, deze waren met de Booghſchutters vermenght. 6 *Portugezen* wierden met pijlen gedoodt, 20 ſwaarlijk gequetſt, 50 *Janitzers* ſneuvelde aan de *Turkſche* zijde, en geen kleyn gedeelte wiert doodelijk gewont, de reſt begaf zich na *Sofars* ſterkte.

Omtrent deze tijt wiert door een harde Zuyde windt de Vloote by na op 't Landt gejaaght. *Zoliman* bevreeſt ende veel pijlen uyt de Sterkte in zijn Schip ontfangende, brak op, lichte het Anker, en week na de Haven van *Madrafaba*, vijf mijlen van *Diu*. *Sofar* en *Zoliman* hielden t'zamen raadt over het beleyt des Oorloghs, en hoe men beſt Heer en Meeſter van geheel *Cambaja* konde werden, daar na quam hy weder voor *Diu* met zijn Krijgs-macht en veel Geſchuts.

Hy wijkt van Diu *na* Madrafaba.

Alucan mede Vooght van den jongen Koningh van *Cambaja*, kreeg een quaat vermoeden van der *Turken* ſchelm-ſtukken ende onverzadelijke zucht tot heerſchappye, brak op van *Diu*, verlatende de Belegeringe, en begaf zich tot de Middelandtſche plaatzen, en verwittight den Koningh *Mamudius* en zijn Grooten zijn gedoente, daar in den Koningh een welgevallen nam, en belaſte door zijn ganſche Rijk, dat men het *Turkſche* Leger geen toevoer zoude beſtellen. Dit verzettede *Zoliman* zeer, en gaf weynigh hoope tot zijn zeer verlangde overwinninge. Evenwel den *Mahometaan* wende alle vlijt ende arbeydt aan, om zijn muur-brekers te planten.

Alucan *breekt op van* Diu.

Brenght zoo veel te wege by den Koningh van Cambaja, *dat* Zoliman *geen toevoer in zijn Leger bekomt.*

Zy hadden ook een ſwaar Schip in de Haven beſtelt, 't welk in maniere als een Brander, vol pik, teer, ſwavel en andere brand-baren en ſtinkende ſtoffen gepropt was. Zy waren ook te rade geworden, een grooten hoop van brandent hout in 't Water-fort te werpen, om zoo met de Zee-vloet, door ſtank en rook de Wachters in onmacht te brengen, en den adem als toe te ſluyten. Immers zy meenden, als de *Portugezen* zoude bezich zijn om den brandt te leſſen, de Sterkte te beklimmen. Maar dewijl dit diepgaande Schip niet konde dicht aan de Sterkte gebracht werden, dan met de hooghſte Vloet, zoo is het zelve daar na in vlamme gezet van *Franciſcus Goveanus*, niet zonder gevaar zijns levens, des nachts voor by den Vyand tweemaal moetende paſſeeren. De Wachters tot 20 toe ſprongen in Zee, die meeſt ter neder gemaakt wierden.

Oorloghsvonden der Turken.

Franciſcus Goveanus *ſteekt het groote Schip der* Turken *in brandt.*

De *Turken* vry van hare hoope ontſte-

ontsteken zijnde, begaven haar na *Rumenstad*, om de Muuren af te breken. *Patieco*, die het gezagh aldaar hadde, vondt geraden (dewijle alrede groote Bressen in de Sterkte waren, en hy onmachtigh was het *Turksche* gewelt te wederstaan) het Fort te verlaten, en op een goede uytkomst te zien. Na den uyt-tocht der *Portugezen* drongen de *Barbaren* met alle gewelt in 't Kasteel. Dit droevigh treur-spel konde de andere *Portugezen* met geen droge oogen aanschouwen. Met deze voorspoet wierdt den *Turk* aangemoedigt, en spanden alle zijn krachten in om de sterkte van *Diu* te overweldigen. Men aanving dan de Belegeringe zoo te Water als te Lande; met groote Donder-klooten verbrak men de Muuren. Den *Luzitaan* herstelde de schade, en verbeterde steets de breuke. Den Vyand ondermijnde de Aarde, zoo dede mede aan zijne kant den *Portugeesch*. Men vocht hevigh aan beyde zijden, men bracht Galderyen aan, en naakte dicht met de Loop-graven. Men dede zoo nu en dan uytvallen. De felste en grootste strijd was de laatste. De *Turken* quamen met drie slaghordren tot de Wallen. Het gevecht duurde vier geheele uuren met zulken woedentheydt ende yver, dat zeker *Portugeesch*, hebbende alle zijne Koogels verschooten, zich een tandt (na *Maffæi* zeggen) uyt-trok, en die in plaatze van een loot na den Vyandt zond. Men zegt dat op dien dagh 500 *Turken* ter neder gevelt wierden, en niet minder dan 1000 gequetst; De *Portugezen* verlooren 14 dappere Helden en uytstekende Mannen, zommige waren swaarlijk gewond, andere waren deerlijk gebrandt, zoo dat nauwlijks 40 gezonde Krijgers over bleven, bequaam om de Wapenen te handelen. Men was tot d'uyterste benauwtheydt gekomen, de spijze en de Rijs verminderde dagelijks, zoo ook het Buschpoeder, echter gaf den *Portugeesch* de moet niet verlooren, maar wilde van geen over-geven, ja zelfs niet van 't minste gewagh van Vrede hooren. Zelfs de Vrouwen en Kinderen sloegen de handen aan 't werk, en waren van zulken kloeken inborst, dat zy zelfs 't volk vermaande, om een eerlijke doodt voor een goede en Christelijke zake te verkiezen, dan ellendige Slaven der *Barbaren* te werden.

Patieco *verlaat zijn Sterkte, ende vlucht met zijn Volk, alzoo hy niet machtigh was 't gewelt der* Turken *te wederstaan.*

Den Turk *belegert* Diu *te Water en te Lande.*

Groot gevecht tusschen den Portugeesch *en den* Turk *vier uuren geduurende.*

Getal der Dooden en Gequetste Turken: *Als mede der* Portugezen.

Nonnius Acunia verwittight van den toestant der Sterkte *Diu*, stond niet stil om een Vloot nacht en dagh vaardigh te maken, en om dat gevaar was in het dralen, zoo zondt hy voor uyt 16 *Petachos* ofte Jacht-schepen, deze quamen ontrent *Madrafaba* des nachts, en men stak op elke Campagnie 4 Lichten aan om den vyandt te bedriegen, ende van wegen het getal een schrik aan te jagen, 't welk niet misslukte: want den *Turk* wierd hier door verbaast, bedenkende hoe hy alrede 3000 Man verlooren hadde, hoe den *Portugeesch* noch meer toevoer van *Goa* stondt te verwachten, en den Winter op handen was: vloekte niet weynigh op *Sofar*, ende stak de Stadt in brandt, en nam des nachts de vlucht na zijn Schepen, latende wel 500 Gequetsten, en veel Geschuts aan landt. Zoo wonderlijk verloste God de Heere den *Portugeesch*, want die moet den lof van dit werk hebben, geenzins de Heyligen, hoewel het op Alderheyligen dagh geschiede, ofte op den eersten van Slacht-maandt.

Nonnius Acunia *zendt 16 Jachten na* Diu, *welke by* Madrafaba *komende, haar Lichten verdobbelen, om den* Turk *een schrik aan te jagen van wegen het getal der Schepen.*

Wonderlijke Verlossinge der Portugezen *door de vlucht der* Turken.

Den *Turk* verzeylde na *Arabiën*, ende na zijn vertrek begaf sich *Sofar* mede in verder en afgelegener Landstreken. Den *Portugeesch* bequam daar na wederom het geheele Eylandt zonder slagh ofte stoot. Deze overwinninge was niet alleen strekkende tot groote eere van *Portugaal*, maar de Fame blaasde die uyt door ganssch *Europam*, *Asiam*, en *Africam*, te meer, om dat den Oorlogh niet met naakte *Indianen*, of andere weerlooze en vertsaagde Vyanden, maar met wel ten oorlogh-afgerichte Zoldaten gevoert was. Zelfs *Franciscus*, Koning van *Vrankrijk*, (een groote waardeerder van kloekmoedig-

De Portugésche *Overwinninge ende dapperheydt klinkt door* Europam *en* Asiam.

digheyt) ontboot van *Portugaal* de afmalinge ende Schilderye van den Held *Sylveria*.

Waarlijk als men deze Geſchiedeniſſe met een rijp Oordeel overweeght, zoo mach men met reden zeggen, dat Godt noch alle dagen wonderen doet, ende meenighmaal niet eer de Verloſſinge toe-zendt, en 't licht zijner genade laat blijken, voor dat de Wateren tot de Lippen zijn gekomen, en alle Menſchen hulpe verre is, hy zet de *Chriſtenen* dikmaals in vuur en vlamme, eer dat hyze een aangename ververſchinge geeft. Zoo gink het met die van *Samaria*, daar twee Vrouwen beſlooten haar Zoonen te eeten, en d'eene haar eygen vleeſch en bloedt met hare Tanden verſcheurt en ingeſlikt hadde, daar een Ezels kop 80 Zilverlingen, ende een kop Duyve-meſt 5 Zilverlingen waart was: Maar haaſt dede Godt de *Syriers* vlieden, (na datze gehoort hadden een geluyt van Wagenen en Paarden, ende een groote Heyr-kracht) zoo datze des nachts af-weken, verlatende haar Tenten, Paarden en Ezelen. Zoo geſchiede het ook ten tijde *Hiskia*, wanneer *Sanherib* met een groot Heyr in *Juda* viel, en vele Godtslaſteringen tegen den Godt des Hemels uyt-braakte, zoo dat *Eliakim* en *Sebna* van *Hiskia* gezonden wierden na *Eſaia* den Propheet, ende bekende dat den Heere zeyde, dit is een dagh der benauwtheydt, ende der ſcheldinge, ende der laſteringe: want de Kinderen zijn gekomen tot de geboorte, en daar is geen kracht om te baren. Den *Koningh* zelfs ſcheurde zijn kleederen, en bedekte zich met een zak: Maar Godt zond haaſt zijn *Engel*, en ſloegh onder *Sanheribs* Volk hondert en vijf-entachtigh duyzent Mannen, en leyde *Sanherib* een haak in zijn Neuze, een gebit in zijne Lippen, en dede hem wederkeeren door den wegh die hy gekomen was, en ten laatſten wierdt hy van zijn eygen Zoonen gedoodt.

God werkt noch dagelijks wonderbaarlijk.

Voorbeelden daar van zoo uyt oude als nieuwe Geſchiedeniſſen.

Het is noch geen Eeuwe geleden, dat God de Heere zoo krachtigh wrocht in het ontzetten van de benauwde en uytgehongerde Stadt *Leyden*, wanneer den Vyand, door waters-noot gedrukt, zijn heyl in zijn voeten moſt zoeken. Dit geſchiede in de diepſte benauwtheyd, wanneer men Honden, Katten, Rotten voor lekkernye op-at, ende een zak Tarw 100 gulden halen konde.

Ziet van Leydens hongers noot E. de Meteren *folio* 94.

Doen moſt den Overſten *Franciſco du Valdes* zijn Schanſſen verlaten, ende even als de *Syriers* zijn Hutten laten ſtaan en vluchte na 's *Gravenhage*, met verlies van veel Volk ende Geſchut. Hy moſt met ſpijt en grimmigheyt 62 Schanſſen varen laten, verlieſende in 't belegh 1000 man, daar d'onze boven 40 in het ontzet niet quamen te miſſen. Hy gaf zijn wrevel en ongenoegen met onechte Latijnſche woorden te kennen: *Vale Civitas, valete Caſtelli parvi, qui relicti eſtis propter aquam, & non propter vim inimicorum.* Dat is: *Vaar wel* Leyden (*en ghy Schanſſen*) *die verlaten wert door kracht des waters en niet der Vyanden.*

Om weder te komen daar wy het gelaten hadden, zoo dient aangemerkt te werden dat *Nonnius*, die van *Diu* alle hulpe trachte toe te ſchikken, doch buyten verwachtinge quam binnen *Goa Garzias Noronia* om *Nonnius* te vervangen, den Koningh van *Portugaal*, Don *Joan* had de voornoemde *Garzias* uytgeruſt met 11 Schepen, ende 7000 gewapende Mannen. De *Majeſteyt* hadde op een Schip *Callaica* (na een gedeelte van *Spangie* alzoo genaamt) doen zetten een deel miſdadigers, doodt-ſlagers, guyten, en afgerichte fielen, om te betoonen zijn barmhertigheyt: maar God de Heere toonde datze verkeert was aangeleyt, dewijl door zijn rechtvaardigh oordeel dat Schip noch al het ſnoot geſpuys oyt te rechte quam.

Garzias Noronia *komt in plaatze van* Nonnius Acunia.

Zijn macht van Volk en Schepen die hy uyt Portugaal *mede brenght.*

Het Schip Callaica *daar het geboefte op was is noyt te recht gekomen.*

Waarlijk een vroom Krijghsknecht is in den Oorlogh meer te achten dan 1000 Godlooſen: want na Gods belofte kan een eenige duyzent verjagen, daar zelfs de Godlooze moet vlieden daar geen ver-

volger is, in tegendeel is de rechtvaardige moedigh als een jonge Leeuw. Door 300 Mannen verloſte Godt, ten tijde *Gideons*, *Iſraël* van de *Midianiten*: zoo dat tegens *Gideons* eene Man 450 *Midianiten* ſtonden, en zy als een eenigh Man geſlagen wierden, *Judic.* 8. 10: want de gevallene waren 120000 Mannen. Die maar de H. Schrift aan den drempel gegroet heeft, weet hoe dat *Abia*, tegen *Jeroboam* zullende ſtrijden, hem daar in trooſte, en als d'overwinninge beloofde, om dat zijn Volk God niet hadde verlaten, en dat de Heere by hem en de zijne was, en zijne Prieſters met de Trompetten des geklanks om tegens zijn Vyanden alarm te blaſen. *Joſaphath*, Koningh van *Juda*, zich met *Ahaſia*, Koningh van *Iſraël* vergeſelſchappende, die Godlooſlijk in zijn doen handelde, verwekte Gods toorn, zoo dat haar Scheeps-macht verbroken wiert, datze na *Tarſis* niet konden zeylen, want *Jehu* hadde *Joſaphath* te vooren aangezeght: Zoud ghy den Godloozen helpen en die den Heere haten lief hebben? nu is daarom over u van het Aangezichte des Heeren groote toornigheyt. God wil niet alleen dat men de Oorlogen des Heeren zal voeren voor de Gods-dienſt, Vryheydt en Wetten, maar dat een Leger, 't welk overwinnen zal, moet heyligh zijn. 't Is niets by God door veel of weynige te verloſſen. Als een ban onder *Iſraël* was, vielen voor *Ay* omtrent 36 Man. Die van *Iſraël* wierden tweemaal van de *Benjamiten* geſlagen, om dat zy haar voor den Heere niet genoegh hadden verootmoedight. *Abimelech*, baſtert Zoone van *Gideon*, (die van *Sichem* door zijn Vrienden bewogen hebbende) wierp hem op voor Koningh, hy huurde ydele en lichtvaardige Mannen: maar hy quam haaſt om, en wiert te *Thebes* met een Meulen-ſteen gedoot en de herſſen-panne verplettert.

Een vroom Kryghs-knecht is beter in den Oorlogh dan 1000 Godloozen.

Bewijs daar van.

Maar om weder te komen daar wy het gelaten hadden, zoo is nodigh aan te merken, hoe dat *Noronia Nonnium Acuniam* verloſt, en in zijn plaatze het roer van de *Indiſche* regeeringe beſtiert heeft: *Acunia* vertrok na *Portugaal*, maar hadde het geluk niet om zijn Vaderlandt te herzien na 10 jarige dienſten: maar ſtierf zijn eygen doodt omtrent het Voorlandt van *Africa*, en den hoek van goede hoop hier in alleen gelukkiger dan d'*Almeyda*, om dat van de wreede *Barbaren* niet wiert vermoort, wiert evenwel zijn lichaam (een eerlijke begraffeniſſe waardig) de Viſſchen der Zee ten proye ende ſpijze gegeven: Maar wat is daar aan gelegen, als de Ziele maar in Godes hand bewaart werdt? Het Lichaam zal zoo wel van de Zee als het graf moeten uytgeworpen werden.

Noronia komt in plaatze van Nonnius Acunia, die onderwegen ſterft.

— *Facilis jactura Sepulchri.*

Dat is:

Waar dat mijn Lichaam valt, mijn Ziel zich niet ontſtelt,
Als zy maar met Godts Zoon haar reek'ningh heeft geſtelt.

Het XI. Capittel.

Noronia *verdraaght met* Mamud. Lupius Zoza *Opper-hooft in* Diu. Sofars *liſt en gewelt tegen de* Portugezen. *Belegert met* Mamud Diu. *Werdt door-ſchooten. De Stadt heftig beſtormt en verweert. Ongelukkigen uytval der* Portugezen.

Noronia zend Gezanten na Diu *om Vrede te bekomen.*

Noronia in zijn bedieninge beveſtight, liet alle zijn gedachten gaan over de zaken van *Diu*: Hy zond Gezanten aan *Mamudium* om den vrede te bekomen, die hy niet dan met veele moeyte erlanghde. Want hoewel de Regeerders tot ruſt en ſtilſtant van Wapenen genegen waren, zoo ontbraken ook geen ſtokebranden en aanhitzers, die den jongen Koningh *Mamudium* tot wrake aanporden over de doodt van zijn Oom *Badurius*, namentlijk de Groot-moeder *Mamudii* ende *Sofar*.

De Vrede beſtondt in deze voorwaarden: Den *Cambajer* zoude het Eylandt en de Stadt *Diu* bezitten, den

De Vrede wert geſlooten.
De Artijkelen van den Vrede.

den *Portugeeſch* het Kaſteel ende de Haven; yeder zoude genieten de helft van den Tol; den *Cambajar* zoude mogen bouwen een Muur recht over het Kaſteel (na zijn welgevallen) doch blijvende een bequame afſcheydinge tuſſchen de muur ende de Sterkte der *Portugezen*. *Lupius Zoza* wiert in plaatſe van *Sylveria* tot Opperhooft van *Diu* geſtelt, met een macht van 900 mannen. *Mamudius* geprikkelt door aanraden van zijn Groot-moeder, zondt een goet getal Volk om *Bazain* te veroveren; maar *Laurenço Tavora* leverde haar ſlagh, zoo dat zy van hem den Vrede moeſten afbidden. *Sofar* trachte niet anders dan door ruſte zijn adem te halen, ende bereyde in de tijdt van 6 Jaren alles wat tot ondergank der *Portugezen* konde ſtrekken, hebbende zich byzonder in de gunſte van den jongen Koningh *Mamudius* in-gewikkelt, zoo dat hy niet alleen kundigh was van alle geheyme ſaken, maar zelfs ook de beſtieringe ende het bewindt van hadde. Men zondt over al Gezanten, om die mede op te wekken, tot uyt-boenen van dat ſnoodt geſpuys die vreemdelingen de *Portugezen*, (zoo wierdenſe genaamt) die onder ſchijn van koophandel alles vermeeſterden, de Zee t'eenemaal onveyligh maakte, het welk de Koningen van *India* niet te dulden ſtondt. *Sofar* en *Mamudius* beſtelden alle hare zaken bedektelijk; 't was doen in *India* een bedorven tijdt, daar was een groot verval, de oorloghs-oeffeningen hielden op, yder trachte maar zijn blauwe zakken te vullen, de koninghlijke ſchatten en financien waren uyt-geput, de Vloten vergingen door de worm en ſtil leggen, by gebreck van hanthavingh, Matroos vergat zijn plicht en dienſt, Soldaat vluchte, want van 900 die onder *Lupius Zoza* lagen, waren ten tijde *Maſcarenhas* maar 250 over-gebleven. Men had van binnen geen buspoeder voor eene maant, daar was ſchaarſheyt van lijftocht. Alle deze dingen waren *Sofar* niet onbekent, want hy hadde met liſtigheyt uyt de *Portugeſche* Koop-lieden (die in *Cambaja* verkeerden) alle die geheymeniſſe verſtaan; men ruſte nu zich ten Oorloge, *Sofar* was Veldt-overſte, zijn zoon *Rumecan* hadde het bewint over de wapenen ende de vordere werk-tuygen des Oorloghs.

Lupius Zoza *wort tot Opperhooft van* Diu *gelaten met* 900 *Zoldaten.*

Mamudius *zend Volk na* Bazain *om dat te veroveren, maar werden van* Tavora *manlijk tegenſtaan, die zy om Vrede bidden.*

Mamudius *en* Sofar *hitzen de omleggende Koningen op tegens den* Portugeeſch.

Bedorven toeſtandt in India *onder de* Portugezen.

Welke Sofar *bekent wert gemaakt.*

Men verkoor den Winter (aldaar in April of Gras-maant zijn aanvank nemende) als zijnde bequaamſt, dewijle dan de Vaart als geſlooten is, op dat den *Portugees* van *Goa* geen toevoer mochte bekomen. *Sofar* wiſte geweldigh met veynſen om te gaan, hy liet een geruchte ſtroyen dat hem de Stadt *Diu* van den Koningh geſchonken was, dat hy haaſt tot bezittinge van de zelve zoude komen, van meyninge zijnde met alle vermogen de Stadt tot haar oude luyſter en vermaartheydt te brengen, zulks ſchreef hy zelfs aan *Maſcarenham*, hem verheugende dat hy de eere van zijn gezelſchap haaſt zoude genieten, vertoonende met eene hoe hy tot des *Koninghs* van *Portugaals* welſtandt ende voordeel ten hooghſte geneyght was, en alzoo dit niet konde geſchieden (om de trouwlooſheyt van het Volk) zonder Mannen van Wapenen, zoo meende hy met zijn ſtoete en veel Volks over te komen, verzekerende den *Portugeeſch* met diere belofften, dat hy niet te vreeſen hadde. *Maſcarenhas* vernam deze valſcheyt te laat, en zagh dat het op hem en de zijne gemunt was. Evenwel hy ſtelde zich in 't poſtuur, verſterkte zich, zond Brieven na *Bazain*, *Chaul*, en *Goa*, verwittigende zijne ſtaat en 't uyterſte gevaar, daar in hy met de zijnen was.

Groote geveynſtheyt van Sofar.

Maſcarenhas *verneemt in't laatſte zijn valſcheyt.*

Maakt zich vaardigh, zend Brieven na Goa, *&c.*

Dit alles viel voor in 't Jaar 1546. Den onweerbaren hoop van Vrouwen ende Kinderen verzond hy, blijvende binnen in de Sterkte een noodig getal ſlaven, en eenige kloekhertige Vrouwen die haar Mannen niet wilden verlaten. *Maſcarenhas* kocht ook van de *Portugeſche* Koop-lieden Rijs, Vleeſch, ende gedroogde

Maſcarenhas *zend Vrouwen en Kinderen wech.*

Viſch, om in de aanſtaande belegeringe gebruykt te werden. Men zocht oorzake tegen den *Portugeeſch*, die niet en konde verſtaan dat *Sofar* of de zijne den Muur van de Stadt buyten het gezette park zoude uyt zetten, gelijk eertijts *Ninar* door *Badurii* laſt hadde gepooght te doen, zoo dat eyndelijk *Sofars* geveynſtheyt in feytelijke daden van vyantſchap uyt brak. Men begon de vaſtigheyt te beſchieten.

Sofars *geveynſtheyt breekt uyt in openbare Vyandſchap.*

Maſcarenhas ſprak zijn volk aldus aan: *Mannen, niemandt ontvalle de moedt, het is onze Landaart eygen, de Werelt te vertoonen wat zy (onderſteunt door Gods genade) doen kan, hier van zijn vele doorluchtige bewijzen, en om niet verre te gaan, noch onlangs heeft men ten tijde* Sylveriæ *gezien, hoe d'onze het tegens den Turk en zijn machtigh Leger hebben uytgehart, en hoe den Vyandt, en zelfs* Sofar (*die ons nu dreyght*) *geweken is. Men hadde niet te twijffelen, of God (die noch leefde) zoude de trouwlooze Verbondtbrekers ſtraffen, ende die ellendige Slaven des Duyvels, verachters van Goddelijke en Menſchelijke rechten, ter neder ſlaan: Daar-en-tegen de voorſtanders van zijne eere behoeden ende beſchutten. 't Was haar een groote trooſt, dat zy wiſten een genadige God, ende een rechtvaardige zake te hebben. Wat de Winter aangingh, men hadde niet te vreezen, alzoo de* Portugezen *wel op de Zee-vaart afgericht, geenſins zouden na-laten toevoer van Volk, en andere nootzakelijkheden, zoo van* Diu, Chaul, *als* Bazain *te brengen. Men moeſte nu toonen, dat men* Sylverias *Zoldaten niet wilde te goet geven.*

Aanſprake van Maſcarenhas *tot zijn Volk.*

Na deze aanſprake beſtelt *Maſcarenhas* alle de wachten, en verſterkt zich, bevelende het Water-fort aan *Martinho Carvalho* met 30 beweerders, aan de ſtrandt van *Cambaja* ſtelt hy *Jacobo Leti*. *Sofar* bracht ondertuſſchen zijn macht nader aan de Sterkte, makende Loop-graven, Bateryen ende Galderyen: want een ſchielijke ſtorm op het Fort te doen wiert hem belet, door de kloekheyt, niet alleen van de binnen-leggende Krijghs-knechten, maar ook door de wijde Gracht, welke (na *Sylverie* vertrek) van *Emanuël Zoza* eens zoo ruym was gemaakt, *Sofar* ſtelde een Wal tegen 't Fort, plante zijn Geſchut, maakte hooge Toorens, alles geſchiede meeſt by nacht, om minder van de *Portugezen* getroffen te werden. *Sofar* leyde het aan op 't Water-kaſteel, op dat hy by veroveren van 't zelve de Haven voor zich vry en veyligh mochte hebben. Hier toe was een hoogh groot Schip toegemaakt, 't welck men in brandt zoude ſteken, en op de Sterkte met de Vloet laten aanzetten, en onder den rook en het geſchreeuw zoude de gewapende met Ladders het Kaſteel beſpringen. Maar zoo weynigh als dit werk eerſt de *Turken* gelukte, zoo ook nu *Sofar* ende de zijne. *Jacobo Leti* wiert met 20 man afgeſonden om dit Schip in brandt te ſteken, 't welk ook voorſpoedigh uyt viel, maar met een groote ſtouthertigheyt, op dat ik niet en zegge lichtvaardigheyt: want men ſleepte het groote Schip door 't midden van 's Vyants gewelt (ſnorrende rontſom de Kogels ende de Pijlen) met een touw, ende roeyden 't zelve dicht onder het Kaſteel, alwaar men de rooden Haan in 't zelve ſtak: Tot verwonderinge was in 't gaan en wederkeeren maar een eenigh Man gequetſt, en dat niet ter doodt.

Sofars *werken tegen* Diu.

Een groot Schip van de Turken *van* Jacobo Leti *verbrandt, zonder verlies van zijn Volk.*

Dus wiert *Sofar* van het beſtrijden te water afgehouden, maar te Lande arbeyde hy zoo veel te naarſtiger. Ondertuſſchen bequamen die van *Diu* eenigh toevoer van den opperſten Bevelhebber van *India*, *de Caſtro*, die zijn jonghſte Zoone (een Jonghman van groote verwachtinge en hoope) tot dien eynde hadde afgezonden. 't Was geen wonder, want het *Mouſſon* was tegenſtrijdig, den Hemel donker van Wolken en Regen, dik en ſwart, datze een groote Storm op Zee beliepen, en dat eenige Schepen *Bazain* en d'andere omliggende Plaatzen, met alle mogelijkheyt, aandeden. Evenwel *Ferdinando de Caſtro* quam met

Sofar *breekt zijn belegeringe te water op.*

Die van Diu *bekomen toevoer met veel gevaar.*

8 Boo-

8 Boodems, door kracht van roeyen, voor de Haven van *Diu*, en bracht (in weerwil en ſpijt van den Vyand) niet alleen verweerders, maar ook alderhande nootzakelijkheden (tot beſcherminge noodigh) binnen de Sterkte. Den *Portugeeſch* was over deze blijde komſte ten hooghſten verheught, men wierdt moediger, en twijffelde niet aan d'overwinninge. Men telde doen het getal der Krijgers 450.

Mamudius *komt zelfs voor* Diu *met een groote macht.*

Mamudius, Koningh van *Cambaja*, bracht op deze tijt grooter macht met zich om zijn Volk meer aan te moedigen, en bezagh zijn Leger. *Maſcarenhas* wilde hier van zekerheyt hebben, zondt dierhalven eenige Buythalzen, wel in 't ſwemmen ervaren, deze ontroofden een van de Schiltwachten het leven, door welkers geroep een ſchrik ende ontſteltenisſe in 't Leger des Vyandts ontſtont, en drie *Portugezen* ſneuvelde in dit gewoel. D'overige namen een verlooren Wachter die op 't uyterſte ſtont, wech, en ſchorten hem met haar (in wil of weerwil) en brachten den zelven voor *Maſcarenhas*, die alles uyt hem vernam. Den *Portugeeſch* (van binnen hebbende eenige tekenen van vreughde getoont) wierdt gevraaght door 's Vyandts Volk, welke de reden was van haar blijdtſchap. Daar op antwoorde men, om dat nu met *Mamudii* komſte haar hoope was gebooren, om met een Koning, en niet met een deel Schelmen en Vluchtelingen te ſtrijden. Hier op volghde ſcherpe woorden en pijlen aan beyde zijden, en zoo wierd de tzamen-ſpraak geſtut.

Maſcarenhas *wil daar van de zekerheydt weten.*

Zend des nachts eenige ſwemmers over.

Mamudius liet alle dagen met gewelt van Geſchut de Muuren breeken. Men gebruykte ook een Mortier wel geſtelt zijnde, daar by was een ervaren Meeſter des Geſchuts. Deze Mortier hadde in weynigh dagen 30 Donder-klooten (meer tot ſchrik als ſchade der *Portugezen*) uytgebraakt. Den *Conſtapel* wierdt korts daar na uyt het Kaſteel met een loot getroffen: In wiens plaats een ander quam, die by de eerſte in

De Mahometanen *gebruyken een Mortier.*

ervarentheyt en kenniſſe niet was te vergelijken, want door zijn onverſtandigheydt quamen drie Granaten in 't Leger te rugge ſpringen, (gelijk dikmaals geſchiet, wanneer de Mortiers niet wel geſtelt zijn) hier door wierden drie van *Mamudii* mannen gedoodt. Zulks is ook in 't Leger voor *Jafnapatan* gebeurt: want in plaatze van binnen de Sterkte te vallen, zoo viel den Granaat over den muur, en (zomtijts de zelve op de muuren vallende) quamen de Stukken te rugge, en beſchadighden de daken, en zoo yemandt het ongeluk aangetroffen hadt, dat zoo een Stuk hem op den kop gevallen hadde, zoude buyten twijffel het met de doodt bezuurt hebben.

Die van binnen maken een ſterke Muur om haar breſſen te ſtoppen.

Een groote breſſe ende breuke was in de muur door het geduurigh ſchieten gebracht, waar tegens die van binnen dapper arbeyde ende de reete toemaakten: Veel werken wierden aan beyde zijden gemaakt. *Maſcarenhas* met de zijne waren meeſt beducht, hoe zy den Vyandt het ſtoppen van de Gracht (onder beſcherminge van haar Galderyen) zoude beletten. Men vondt onder aan de voet van de Wal een kleyn gewelf. Dit gat wierdt geopent en ruym gemaakt, men arbeyde hier aan vier dagen ende vier nachten, men dede hier mede veel voordeel, en belettede den Vyandt het vullen van de Gracht. *Sofar* wierdt op deze tijdt met een Kogel zoo getroffen, dat hy van Handt, Voorhooft en Leven te gelijk berooft wierdt, waar door zulken ſchrik ontſtondt, dat vele de Belegeringe wilde opbreken: Maar *Rumecan* zijn Zoone ſtutte haar voornemen met vele redenen, ende boven al de ongetwijffelde overwinninge, die zy haaſt zouden genieten.

Sofar *doodt geſchooten.*

Over *Sofars* doodt waren de *Portugezen* zeer verblijdt, alzoo het een ſtooke-brandt ende een ſchadelijk werk-tuygh tegen haar geweeſt was. Maar na *Sofars* doodt dede den Vyandt alle gewelt om de Gracht te vullen, zoo dat *Maſcarenhas* in d'uyterſte noodt was: Want het Gewelfzel dat haar te vooren te ſtade quam, om ſteenen en andere ſtoffen uyt de Gracht te lichten, was nu verſtopt geworden. *Maſcarenhas* in deze benauwtheydt ſchreef na *Goa* aan *de Caſtro* om hulpe.

De Mahometanen ſtellen een vaſten en beſtemden dagh om de Vaſtigheyt te beſtormen.

Oogſt-maandt was nu by na tot de helft gekomen, doen zagh men de *Mahometanen* ſich tot den hevighſten ſtrijdt uyt-ruſten. Des nachts bezocht men met alle yver de Tempelen, (na dat men doorgaans in de Stadt lichten hadde ontſteken) men ſmeekte met alle Godsdienſtigheydt *Mahometh*, om een goede uytkomſte: Men hadde *St. Jacobs* dagh geſtelt om met alle gewelt op 't Kaſteel aan te vallen. Voor den dagh ſtonden de ſlagh-orden vaardigh, en naderden eerſt met groote ſtilte, of miſſchien den *Portugeeſch* mochte ſlapen, maar hem wakker vindende, verhieven zy een groot geluyt en geſchreeuw na de Lucht, zoo dat de Aarde als dreunde van haar geroep. Den aanval wierdt manlijk van die van binnen tegen geſtaan met Wapenen, Vyer, Steenen, en alles wat den Vyandt konde af breuk doen. Zommige de ebbe waar nemende, beklommen de Water-ſterkte, en plante de *Mahometaanſche* Vlagge aldaar. *Maſcarenhas* dit verſtaande, voeght ſich terſtondt derwaarts, benauwt den Vyandt, en kloptze tot 30 dood, de overige wierden van de ſteylte, uyt de Sterkte verjaaght, en van de ſcherpe Rotz-ſteenen ellendig afgeworpen en verplettert. Na verrichter zaken begeeft hy ſich weder na de macht, en daar de ſtrijdt alderſterkſt was, hy ſpreekt zijn Krijgers moet in, en doet niet alleen het ampt van een Overſte, maar ook van de minſte Zoldaat. Ontrent 6 uuren duurde dit gevecht, in welke tijdt de overwinninge dan aan deze, dan aan geene zijde helde: tot dat eyndelijk *Rumecan* (door veel verlies van de zijne) genootzaakt was den aftocht te laten blazen. Hier leyde niet alleen *Maſcarenhas* onſterffelijke eere in, maar ook *Ludovico Zoza*, *Ferdinando*

Dapperheyt der Portugezen.

Byzonder van Maſcarenhas.

Het gevecht duurt omtrent 6 uuren.

nando de Caſtro, en *Anthonio Paſſanio*, nevens eenige Heldinnen, die in 't heetſte van den ſtrijdt haar halzen waaghden. Den *Mahometaan* ruſte evenwel daar na niet, ſchietende met vyerige en vlammige Pijlen, doch ziende, dat weynigh of geen ſchade den Vyandt deden, zoo maakte zy onder-aardtſche Mijnen, met welke zy geen kleyne ſchade deden. *Maſcarenhas* merkte dat zomtijdts den Vyandt door liſtigheydt (niet uyt vreeze) de wijk nam. Zond na *de Caſtro*, en andere Hoofden, dat zy de plaatze (die hy achte zeer gevaarlijk te zijn) zoude verlaten: Maar zy hoorden weynigh na haar Opper-hooft, opgeblazen door de onlangs bevochten Overwinninge, maar haar ongehoorzaamheydt ſtondt haar duur: Want den Vyand ziende dat'er veel volks op den Tooren was, ſtak de Mijne in brandt, de welke haar en den Tooren, met een ſchrikkelijk gedruys, na de lucht op-joegh, en hier en daar de Lichamen verſtroyde, en aan ſtarſten ſloeg, zommige wierden in 't Leger der Vyanden geworpen, op welkers doode Rompen de bloedt-dorſtige *Mahometanen* zelfs woeden, de zelve met haar Deegens wreedelijk doorſtootende; dus ſneuvelde 100 *Portugezen* op eenen tijdt, meeſt van doorluchtigen Geſlachte, onder welken *de Caſtro* mede getelt wierdt. Nauwelijks was de vlamme verdweenen, of de *Mahometanen* trachten (by deze nederlage) de Sterkte in te dringen, doch *Maſcarenhas* ſtuttede haar, en liet zijn volk aanzeggen, datze doch op haar hoede zouden zijn, en door het onlanghs gebeurde voorſichtiger behoorden te wezen, gelijk daar na den Tooren van *St. Jacob* om-geworpen wierdt, zonder een eenigh Man te verliezen: Inſgelijk wierdt *St. Thomas* Tooren ook uyt haar grondtveſte gelicht, ende doode 300 *Turken*, die bereydt waren om een nieuwen aanval te doen.

Een Mijne der Mahometanen vernielt 100 Portugezen.

300 Turken gedoodt door 't opſpringen van St. Thomas Tooren.

Slechte toeſtant der Portugezen in Diu.

Waarlijk de *Portugéſche* zaken hadden om deze tijt binnen *Diu* een ſlecht aanzien, want zy moſten geduurige affnijdinge doen, en hadden nu vier Maanden zoo een ſtrenge belegeringe uytgeſtaan, daar by quam een ſcherp-dringent en dwingent zwaart den honger, die de bezettelingen dwongh veel onreyne dingen te eeten, waar door ook ſiekte wiert verwekt, ja men zagh tot verwonderingh nauwlijks 150 gezonde mannen, bequaam om de wapenen te handelen die noch met veel moeyten binnen gehouden wierden, liever willende een uytval op den Vyand doen, en een zekere haſtige doodt te gemoet zien, dan langer in hare neſt te vertoeven en duyzent dooden te ſterven.

Als het water naaſt aan de lippen was, naakte de hulpe Godes, die medelijden hadde met d'onderdrukte. Van *Goa* quamen 50 Fregatten die gelukkigh tot *Bazain* ankerden, over deze Vloote hadde *Alvares de Caſtro* en *Françiſco de Meneſes* het bewind. *Alvares* trok voor uyt na *Diu* met een goet gedeelte van d'armade, d'andere met alle macht arbeydende, quamen voor den laatſten September mede aldaar: 900 gewapende Mannen, wierden *Maſcarenhæ* toegevoeght, niet alleen met alderley toevoer, maar ook overvloedt.

Bekomen toevoer van Goa.

De vreughde en de blijdtſchap die was zoo groot onder deze afgeſloofde ende afgeteerde Menſchen, dat haar zwakheyt ende onmachtigheyt de zelve nauwlijks konde dragen. Zoo wonderlijk was de verloſſinge der ellendige bezettelingen van *Diu*: maar den Zoldaat begon van binnen te morren, ende *Maſcarenham* te beſchuldigen en verdacht te houden, als of hy maar trachte achter de muuren te ſchuylen. 't Ware nu tijdt om een manlijke uytval op den *Mahometaan* te doen, en hem zoo te verſlaan, dat de gedachteniſſe daar van in eeuwigheyt haar mochte aankleven. Men wiſt hoe heerlijk de *Portugéſche* name was, en hoe de Fame door de gantſche werelt de daden van haar Voor-vaderen wijd-luchtigh uytgekraeyt hadde, niet alleen

Groote vreughde binnen Diu.

Den Zoldaat mort tegen Maſcarenham.

Zijn hooghmoedige redenen.

in

in *Europa*, *Mauritania*, *Sofala*, *Giloa*, *Ormus*, *Malacca*, en *Calechut*, maar ook elders, en hoe haar eere vermaart en genoegh bekent was.

Men hadde langh genoegh in de enghte gebleven, ende met Mijnen en Donder-buſſchen malkander vermoort; 't was nu de tijdt om al de werelt te vertoonen hoe men handt tegen handt konde vechten, en met eenen een byzonder helden-ſtuk de naſaten, tot eeuwige gedachteniſſe op te offeren. Indien *Maſcarenhas* hier na niet wilde hooren, zy wilde een Hooft al was hy van een ſtroowis afkomſtigh op werpen.

Byzondere ſtoutigheyt.

Natuur en aart der Portugezen.

Een levendigh Toonneel vertoont zich alhier van den *Portugeſchen* aart, hoe zy haar gedraaght in voor en tegenſpoet, daar-en-boven hoe weynigh gezagh een Overſte in de minſte anghſtvalligheydt over zijn Volk heeft. Onder alle redelijke Dieren wert geen trotzer en moediger gevonden, dan den *Luzitaan* in zijn welvarentheydt: maar in zijn ongeval en wederwaardigheyt geen nedriger en kleynmoediger noch flauwhertiger; wy hebben dit met ervarentheyt niet dan al te wel bevonden, zoo dat hy vry de beſte zake heeft, die tegens hem overwinner is, als die het onderſpit delft. Haar Zoldaten ongehoorzaamheydt is doorgaans bekent, niet alleen in deze Belegeringe voor *Diu:* maar voor *Jafnapatan* heeft men gezien, dat een dapper en wakker Man *Alvo Rodrigo Boralho*, 't volk met gevouwen handen bad om te vechten. De *Nederlanders* weten daar beter raad toe, (gelijk in 't beſtormen van *Columbo* is gebleken) en maken dat haar volk of vrywilligh of onwilligh eer en eedt moeten betrachten, liever willende den eerſten Bloodaart of vluchtelingh een Zabel door de nek vereeren, of een goede *Staten Muſquet-kogel* door den kop, dan zulke trouwloosheydt gedoogen. Hoe kan het ook anders wel gaan? Want in wel gebieden, en wel te gehoorzamen, beſtaat alle goede Regeeringe. Men ziet hier ondertuſſchen, wat Mannen van Staat en van Beſtieringe, 't zy in Politie ofte in Kerkelijke zaken, van het gemeyne grauw dikwils moeten uyt-ſtaan, en hoe zy voor alle trouwe dienſten meeſt qualijk beloont werden. *Moſes* leert ons dit in zijn eygen Perzoon, en al die murmureringe die tegens hem en byzonder Godt geſchiet zijn: maar 't is tijdt dat wy eens beſichtigen, hoe deze voorbarige Mannen met haar uytval gevaren zijn. Men kan haar niet beter vergelijken, als by de ongehoorzame *Joden* (alleen in deze ongelijk) dat de *Joden* eerſt bloode waren om *Canaän* in te nemen, om dat een quaat geruchte tot haar gebracht was, doch daar na buyten en tegen *Moſis* raadt en wille trachtede zy de hoogte des Bergs in te nemen, en wierden tot *Horma* ſchandelijk verſlagen. Maar deze waren eerſt hevigh, daar na loom en vertzaaght.

Hoe weynigh gezagh de Overſten over haar Volk hebben.

Heel anders gaat het onder de Nederlanders.

Mannen van ſtaat moeten dikmaals veel van 't gemeyne Volk verdragen.

Maſcarenhas gebruykte tegen zijn wederſtrevigh volk alle ſachtſinnigheydt, vertoonende hoe het zekerſte beſt was, en dat men uyt zijn neſt zoo ras niet moſt vliegen, dat de Winter haaſt ten eynde was, dat men Godt voor eerſt voor zijn genade behoorde te danken. Maar 't was al voor doove deuren geklopt.

Sachtmoedigheyt van Maſcarenhas.

Maſcarenhas de zaken dus ziende geſchapen, begint met een heerlijke en doorluchtige reden aldus de wederſpannige aan te ſpreken: *Mannen 't waar betamelijker geweeſt, dat de Knechten van haar Heere en Voorganger wierden gelaſt, dat zy geen heerſchappye voerden, maar veel eer gehoorzaamden, dat ze om zagen na het zeyn des Velt-heers, maar geen gaven: maar nu, dewijl ghy my de handen bindt en genoeghzaam dwinght, en uwe oproerigheyt niet alleen met gelaat, maar duydelijke woorden te kennen geeft, zoo zal ik (die tot noch toe gewoon was te gebieden) gehoorzamen. Gaat toont uwe dapperheyt, uwe ſterkte, kenniſſe ende ervarentheyt van wapenen te handelen: Ik zal die gene volgen die ik behoorde voor te gaan.* (en 't geen aanmerkens waardigh is voeghde Maſca-

Maſcarenhas *reden tot de wederſpannige Zoldaten.*

Maſcarenhas daar by,) *Ziet maar wel toe, dat, met zulken moet als ghy nu uyt trekt, ook met de zelve mooght te rugge keeren.*

Quade uyt-ſlagh van der Zoldaten ongehoorzaamheyt.

Dit gezeght zijnde, gaf *Maſcarenhas* de voorbende aan *Alvares de Caſtro*; de middeltroep aan *Françiſco de Meneſes*; met de reſt volghde hy zelfs, latende eenigh Volk tot bewaringh van 't Kaſteel: maar 't gelukte qualijk: Men zagh zommige van deze voorbarige Mannen de vlucht nemen ende ſchuyl-hoeken zoeken, want het was aldaar vry wat heet: Doen berſte *Maſcarenhas* (met reden) uyt in deze woorden: *Is dit den ſtrijdt die ghy begeert hebt? eerſt toonde men zich als helden, nu als bloode honden. Meneſius* hadde het dapper hardt, en verloor veel Mannen van Adel en goeden geſlachte; *Alvares de Caſtro* met een ſwaren ſteen getroffen, wiert door *Maſcarenhas* noch behouden. De Zoldaten namen, in weerwil van *Maſcarenhas*, de vlucht na haar Sterkte: En zoodanigh was de uytkomſte van zoo een onbehoorlijke en ongehoorde uyt-tocht, daar na (zoo ſtraft God de ongehoorzaamheyt aan zijn wettige Overigheyt bewezen) darde zy nauwlijk de minſte tegenſtant doen, ofte haar gezette plaatze bewaren, tot dat met de tijt de ſchrik en vreeze begon te verſlijten, en men gedachten kreegh om die vlekke door een goede daadt uyt te wiſſchen.

Maſcarenhas *reden tot de uyt-getrokken Zoldaten.*

Den *Mahometaan* bleef even vaardigh en wakende om zijn oogh-merk uyt te werken, maakte bruggen om alle ſware laſten zonder kommer over te voeren, en krenkte geduurig de muuren.

Het XII. Capittel.

De Caſtro *na* Diu. *Neemt eenige* Arabiſche *Schepen. Slaat de* Turken, *die het Eyland verlaten.* Rumecan *gedoodt.* Zolimans *verrichtingh voor* Aden, *wiens Koningh hy voor de Maſt verworght, en de Stadt in-neemt. Beſchrijvingh van* Daman, Dabul, *en* Viſiapour.

De Caſtro *Overſte van* India *zend* Alvaros d'Acunia *na* Diu *met 5 Schepen en* 400 *Zoldaten.*

DE Caſtro verſtondt binnen *Goa* niet alleen de doodt van zijn Zoon, maar ook hoedanigh den toeſtand van *Diu* was, dies hy beſloot, met het afbreken van de Winter, *Alvaros d'Acunia* met 5 Schepen derwaarts te verzenden, daar in alle Oorlogs-behoeften en 400 Muſquettiers waren, met laſt dat de bezettelingen haar niet zouden verſtouten een voet buyten haar vaſtigheyt te zetten, voor en al eer de geheele Vloote was aangekomen. *Alvaros* ontmoeten onderwege eenige *Arabiſche* Schepen, welke hy alle bemachtighde, ende het Hooft met ſich gevangen na *Diu* nam. Deze zijnde een nabeſtaande van *Sofar*, (nevens zijn Grooten) boden een groot gewichte Gouts tot behoudinge hares levens: maar men dreef haar de Zabel door de nek, en lietze over de klingh ſpringen, en wierp de Hoofden in de Reviere, op dat zy met de vloet in 't gezichte van de Stadt mochten opgevoert werden.

Hy neemt eenige Arabiſche *Schepen.*

De Lente was aan 't naken, dies *de Caſtro* zelfs hem na *Bazain* met 40 ſnelle Jachten begeeft, met zich nemende 1400 *Portugezen* buyten het Boots-volk, 300 *Canarijns*, met deze liep hy de ganſche Stranden van *Cambaja* af, ende verwekte alomme geen kleyne vreeze onder de Inwoonders: begaf ſich naderhandt na *Ilha dos mortos*, ofte het dooden Eyland. Hier van daan liet hy *Maſcarenhæ* de weet doen, dat hy alles zoude vaardig maken om uyt te konnen komen, en dat zonder ſtil-ſtaan den opgeworpen wal der Vyanden met geduerigh ſchieten zoude krenken en vernielen, om alzoo een toegangh tot de Stadt te bekomen. Dit wiert van *Maſcarenhas* naarſtig achtervolght, en kort daar na volght *de Caſtro* met zijn Vloote. Den Zoldaat wierdt aan Landt gezet zonder veel gewoel. De Schepen zeylden de Haven in, en hielden haar veyligh.

De Caſtro *begeeft zich zelfs na* Bazain *en* Diu *met* 1400 Portugezen *en* 300 Canarijns.

De Caſtro ſtapt zelfs aan land, verwondert ſich ziende de Toorens ter neder gevelt, nauwelijk een over-

De Caſtro *verwondert zich over den deerlijken toeſtant van* Diu.

blijfzel van een gracht, eer een puynhoop dan een Sterkte gelijk. Hy beraatſlaagt met de byzonderſte hoe men een eynde van dezen Oorlogh zoude maken; zommige raden dat men noch wat zoude wachten, tot dat het Volk (verſch uyt Zee komende) wat verfriſt ware. *De Caſtro* oordeelde dat het niet betamelijk was dat een Opperſte van geheel *India* eenen dagh ſich van de *Indianen* zoude laten beſluyten, dies hy wilde men den ſtrijdt daaghs daar na zoude aanbinden; dit geſchiede ook alzoo, men liet het Volk eerſt wat harts maken: Men trok de Val-brugge op, ten eynde niemant na het Kaſteel zijn toevlucht mochte nemen, men liet daar in met weynige Mannen tot bewaringh *Anthonio Correa*: Men zocht den Vyand te bedriegen, als of men nu van deze dan van geene kant wilde uytvallen. *Nicolao Gonzalvo* trok met eenige Schepen na d'andere zijde van 't Eylandt. *Rumecan* wiſt niet waar hy het zoude waarnemen, beſtelde zijn Poſten over al.

Uytval der Portugezen.

Den *Mahometaan* dus ſterk van volk, en op zijn hoede zijnde, verachte den *Portugeeſch*, en meynde dat hem niemandt konde deeren. Den *Portugeeſch* hebbende zijn vertrouwen op Godt, vat de Wapenen aan. Broeder *Anthonio Caſſalio* bad den Heere vyerighlijk, dat hy wilde een ſchrik den Vyanden van d'algemeyne waarheydt in 't herte jagen. *De Caſtro* voeght het zijne daar by, (zoo veel als de kortheydt des tijdts konde lijden) namentlijk: *Dat* Don Jan *een trouwe belooner was van Helden-ſtukken, dat zy voor Chriſti zake ſtreden, dat aan deze Slagh, de geheele aanſienlijkheydt van* Portugaals India *gelegen was, dat men nu moſt overwinnen of ſterven, alzoo de Schepen van de wal, ende de Poorten des Kaſteels geſlooten waren, en ganſch geen ontvlieden was.*

Broeder Caſſalio Françiſcaner *en* de Caſtro *ſpreken 't Volk aan eer zy uyt trekken.*

Gonſalvo aan d'andere zijde van 't Eylandt met zijn Vloot zijnde, ſtelde alles in rep en roer, makende de mijne of hy dan hier dan daar wilde landen. Hier op loopen de *Mahometanen* met geheele troupen uyt. Nu ſpatte *Maſcarenhas* met zijn oude Krijgs-knechten voor uyt, hier op volghde *de Caſtro*, t'zamen hadden zy by na 3000 Mannen. Broeder *Caſſalio* licht de Beelteniſſe van den gekruyſten *Chriſtus* om hoogh, en ontfonkte de herten der *Luzitanen* door zijn aanſprake, die op den Vyandt vol van moet en vertrouwen uyt-trekken: Hier gink het aan houwen en kerven. *Rumecan* meynende dat het Kaſteel leedigh van Volk was, trachte het te beklimmen, maar *Correa* dede haar haaſtigh de wijk nemen. Den Vyandt geraakte op de vlucht, door ſchrik en vreeze ingenomen zijnde. *Maſcarenhas* achtervolght zijn Vyandt, komt zelfs in de Stadt, geeft aldaar een groote nederlage, maakt het getal der verſlagenen groot. De *Mahometanen* moſten eyndelijk 't Eylandt verlaten, en haar na 't vaſte land begeven. Het woeden in de Stadt gingh zoo hoogh, dat men geen ſexe ontzagh noch oudt ofte jongh, zelfs gingh het onvernuftige Gedierte niet vry, zoo bitter was *Maſcarenhas* volk op dien Landaart, van welke zy zoo veel geleden hadde. Men bequam de Koninklijke Standaart van *Cambaja*, den Krijgs-man wierd met veel beuyt verrijkt. Dit Gevecht koſte den *Portugeeſch* 60 Mannen, den *Moor* 4000. *Rumecan* liet hier mede zijn leven. 600 Gevangenen, daar onder vele van aanzien, bequam den *Portugeeſch*, behalven een oneyndig getal van Wapenen en Pijlen, 35 Metale Stukken, onder welke een *Arabiſch* was van ongemeyne grootte, 't welk noch tot *Liſſabon* in 't Magazijn te zien is.

Krijghs-liſt by Gonſalvo *gebruykt.*

De Mahometanen *deerlijk geſlagen moeten 't Eylandt ruymen.*

Schrikkelijk moorden in de Stadt.

Rumecan *gedoodt.*

Veel beuyt by den Portugeeſch *bekomen.*

Dit was een heerlijke en boven maten gewichtige Overwinninge: men dankte hier over den Alderhooghſten, gelijk betamelijk was. *De Caſtro* ſchreef aan Koningh *Don Joan*, meldende de voornaamſte Helden en hare daden. Men brak al 's Vyandts werk af, en maakte den zelven met den grondt gelijk, men her-

herſtelde de Sterkte met alle vlijt en kracht, opende de Gracht, herboude de Toorens. Na dat *de Caſtro* alles verricht, en den Krijghs-man zoldye betaalt hadde, vertrok hy in Herſtmaandt na *Goa*, daar hy heerlijk ingehaalt, ende als Overwinner met toe-juychen van allen ontfangen wierdt.

Dapperheyt van Rumecan *na het getuygeniſſe van* Caſtagnedo.

Den Hiſtory-ſchrijver *Caſtagnede* getuyght, dat het *Rumecan* aan geen moed en beleydt ſchorte, ja hy gaf den *Portugeeſch* zoo veel te doen, dat hy, zonder *Maſcarenhas*, die zijn Zoldaten geduurigh aan-moedighden, (ſtrekkende haar tot een byzonder Beeldt van dapperheydt) hem ſteets in de ſpitze begevende, buyten twijffel de Nederlage zoude bekomen hebben.

Verlies van Mannen aan beyde zyden.

De *Portugezen* verlooren niet min dan 150 Mannen in den laatſten ſlagh, en byzonder deze Hopmannen, vermaart door hare Heldenſtukken, *George de Souſe*, *Johan Manoël*, *Françiſco Azevedo*, *Koſmo de Paiva*, *Balthazar George*, *Eduardo Rodrigo*, *Juliano Ferdinando*, *Vaſque Ferdinando*, en andere Mannen van aanzien. Van des Vyandts zijde bleven ruym 3000 mannen. Dus verkreegh den Onder-koningh wat hy begeerde, hebbende zijn voeten op de nekke zijner Vyanden. Men oordeelde dat de *Portugezen* in de aanvallen en ſtormen, by de 2000 mannen geſpilt hebben, zoo dat haar *Diu* bloedt en gelt gekoſt heeft.

Wat Zoliman *tot* Aden *uytgericht heeft eer hy voor* Diu *quam.*

Te vooren hebben wy geſproken hoe dat *Zoliman* met zijn macht na *Diu* vertrok: maar is noodigh dat wy noch een weynigh verhalen van 't gene voor zijn tocht na *Diu* is voor-gevallen. Den voornoemden *Zoliman* quam voor de Stadt *Aden*, en gingh om verſch water na een bequame plaatze, 20 mijlen daar van daan: Hy vaardighde terſtond volk af, om den Koningh van *Aden* een Brief te brengen, vol van aanbiedinge, dienſt en vriendtſchap, daar by gaande tot een Geſchenk een lange Rok van Gout Laken, daar by laſt voegende, om den Koningh aan te zeggen, dat den *Grooten Heer* hem deze Armade toe-zond, om daar op te gebieden ende te verzorgen, dat hy de *Portugezen*, Vyanden van *Mahometh*, uyt *India* verjoeg, ende dat, indien hy in dezen Oorlogh niet perzoonlijk konde wezen, de Vloote van Hout en Vleeſch, (waar van zy behoeftigh was) geliefde te verzorgen. Hoewel den Koning van *Aden* doen çijnsbaar aan den *Portugeeſch* was, en hem jaarlijks 10000 Ducaten moſt op-brengen, zoo ontſink hy evenwel de Gezanten zeer heerlijk, en beloofde openhertighlijk te zullen zenden wat noodigh was. Zeven dagen daar na quam de geheele Vloote in de Haven van *Aden* leggen, en wierdt met groote tekenen van blijdſchap ontfangen, dewijl niemandt eenigh quaat vermoede, of voor eenigh Schelm-ſtuk beducht was. Den Koning zond zijn voornaamſte Edelen en Hovelingen na *Zoliman*, om hem te verwelkomen, en met eenen te verzekeren, indien hy aan landt en in de Stadt zich wilde vermaken, dat men hem (gelijk zijn Hoogheyd betaamde) zoude onthalen. Hier op antwoorde *Zoliman*, dat hy de mildadigheyt ende goede genegentheyt van den Koning niet verwierp: maar dat hy, noch onpaſſelijk zijnde, door de geleden ongemakken op Zee, ſich noch wat binnen Scheeps-boort zoude onthouden, doch wanneer hy ſich beter bevond, zoude hy de eere nemen, om den Koning te begroeten. Zoo haaſt des Koninghs Gezanten vertrokken waren, zond *Zoliman* 300 mannen na, die haar hielden of zy wilden door de Stadt wandelen, ende aan land haar wat vermaken, en om den aanſlagh te volbrengen, liet *Zoliman* een van zijn Huysgenooten aan landt gaan, en den Koningh aanzeggen, dat hy (om te beletten dat de voornoemde 300 Mannen geen beroerte mochten maken) den volgenden dagh 100 oude ervaren Krijgs-knechten zoude zenden, om de andere wederom in de Galey te voeren. 't Is noodigh dat de Lezer wete, dat deze 300 de ſtoutſte Zol-

daten waren uyt de gantſche Vloot.

Den Koningh van *Aden* gink in deze zake zoo eenvoudigh te werk, dat hy de zelve in zijn Paleys ontfingh, om te zijn zijne Wachters: Maar *Zoliman*, in plaatze van de 100 mannen, zond 2000 *Janitzers*, waar over den Koningh (niet zonder reden) verſtelt ſtondt, en zoo hy beſig was om te bedenken, hoe hy hem uyt deze ſtrik zoude redden, zoo quam, met het aanbreken van den dageraat, een Onder-hopman van *Zoliman*, gevolght van een grooter troep dan de voorgaande, ter ſtede in, vermanende den Koningh met een halflacchend gelaat, dat hy met eenige van zijn Hof-genooten den *Baſſa Zoliman* wilde bezoeken, te meer, om dat hy ziek was. Den Koningh het gevaar ziende, en de lage hem van binnen en buyten gelegt, derfde niet te rugge deynzen, maar liet ſich na *Zoliman* leyden, latende *Aden* in der *Turken* macht. In't ſchip gekomen zijnde, ſprak hy met een Koninglijke deftigheyt aldus den *Baſſa* aan:

Zoliman zend 2000 Janitzers in de Stadt Aden, *daar op noch grooter troep volgt.*

Den Koningh van Aden *ſchandelijk bedrogen en verraden, aan boort van den* Baſſa *nevens vier Edelen verworght.*

Zoliman, *ik bidde u dat ghy my zeght, waarom ghy hier in hechteniſſe hebt doen komen zoodanigh een Prince gelijk als ik, een vrient van uwen Heere als van U E? Betaamde het dat men my door liſt en bedrogh quam aan te lokken, even of ik een booſdoender was?* Hier op antwoorde *Zoliman*, ſteunende op zijn groote macht: *En ghy, hebt ghy geen ſchaamte, dat ghy den Lieutenant van den* Grooten Heer *drie volle dagen voor uwe Stadt laat leggen zonder hem te bezoeken?* Hier op antwoorde den Koning van *Aden*: *Indien den* Turkſchen Keyſer *hier was, ik had mijne plicht waar genomen, hy en zoude ook met my zoodanigh niet omſpringen. Ghy hebt my tegenwoordigh in uwe handen, 't welk niet zoude gebeurt hebben, indien ik mijn Perzoon en mijn Koninkrijk niet in uwe macht geſtelt hadde, my latende door uwe ſchoone woorden verleyden.* Aden *is een Stadt die U E. noch uwe Armade ontziet: Maar iſſer wel een menſch die zich voor ſinaat en verraderye bewaren kan? Ik zie dat mijn lichaam*

Zijn reden tot den Baſſa *gevoert voor zijn doodt.*

lichaam door't vonnis van een trouwlooze geweldenaar vergaan zal: maar de dapperheyt der Burgeren van Aden, *en de ſtam van hare Princen, zal zelfs noch na uwe doodt leven. Zoliman* liet den Koningh uyt toorn aan de groote Maſt verworgen, nevens vier van zijn voornaamſte Hovelingen. *Zoliman* bedekte zijn ſchendigh ſtuk met den laſt van den *Grooten Heer*, om dat den Koningh een vrient van de *Portugezen* was geworden.

Zoliman *bedekt deze vuyle daadt om dat den Koningh van* Aden *met den* Portugeeſch *vrient was geworden.*

Dus hebben wy zoo kort (als mogelijk was) alle de byzonderſte geſchiedeniſſe van *Diu* den aandachtigen Lezer voor gedragen, en wel byzonder, om dat het een van de beſte en aanmerkelijkſte plaatzen van geheel *India* is, op welke de *E. Maatſchappye* (in tijde van Oorlog) geen eenmaal haar oogen geſlagen heeft, zelfs in den Jare 1658 was het op *Diu* gemunt: maar dewijl de Schepen van malkander verſtroyden, zoo wiert den ſtrijdt elders gewendt, namentlijk na *Manaar*, *Jafnapatan* ende *Negnapatan*.

Diu *meermaals van de* E. Maatſchappye *begeert.*

Daman. *Daman* is mede een oude vermaarde plaatze geweeſt in 't Rijk van *Cambaja*, waar van niet veel te zeggen is, alzoo een weynigh te vooren is verhaalt, hoe *Martino Alphonzo de Zoza* die Sterkte verovert, ende de Veſtingen tot de gront heeft doen neder maken.

Chaul. Van *Chaul* inſgelijks is niet aanmerkens waardigh te ſchrijven, alzoo in de geſchiedeniſſe van *Diu* alles is gemelt wat die plaatze aangaat, gelijk ook van *Bazain*.

Bazain.

Beſchrijvinge van Dabul, *gelegen op* 17 *graden* 45 *minuten, Noorder breete.*

Dabul gebouwt aan een ſchoone Reviere, voort-komende uyt het Geberghte van *Ballaguatta*, is omtrent twee mijlen van de Zee af gelegen: wierdt eertijts van veel Uytheemſche Kooplieden bezocht, ende was door lange vrede rijk ende weeldrigh geworden. *Sabajus*, die eertijds hadde getracht den *Portugeeſch* uyt het Eylandt *Anchetiva* te verdrijven, (zijnde een groote Vyandt van de *Portugezen*) hadde hier een Kaſteel gemaakt aan de Haven, ende met eenen een muur rontzom de Stadt getrokken, zijnde met 6000 Mannen verſterkt, onder de welke 500 *Turken* waren. Hier op was den *Saraceen* niet alleen moedigh, maar ook zorgeloos, zoo dat hy op de aankomſte der *Portugéſche* Vloote, zelfs alle vermakelijke vertooningen aanging, in 't minſte voor haar aankomſte beducht zijnde.

d'Almeyda hadde by ſich 1300 *Europæiſche* Mannen ende 400 *Malabaren*, des nachts liet hy de gronden af peylen, daaghs daar aan zond hy zijne Galeyen voor uyt om het Kaſteel te beſtrijden. Terwijl deze met den anderen in 't gevecht waren, quam *d'Almeyda* met de zijnen aan landt. Den Vyand met geopende Poorten uyt trekkende, gingh *d'Almeyda* tegen, zoo langh het gevecht met pijlen duurde was noch aan d'eene of andere zijde de boven-handt: maar wanneer den *Portugeeſch* nader aandrongh, en met Daggen en Swaarden den Vyandt te keer gingh, zoo was'er haaſt een groote veranderinge, waar op een ſchandelijke vlucht volghde. Dit gelukte den *Portugeeſch* wel, dat de gene die binnen gebleven waren, uyt haar Toorens en Vaſtigheden niet derfden ſchieten, uyt vreeſe dat zy zoo wel haar eygen Volk als den Vyand mochte treffen. Terwijl de *Barbaren* ter loops na de Stadt haar begeven, volgen haar de *Portugezen* dicht op de hielen. Hier konmen zien hoe verwoet de toorn en gramſchap den menſche maken kan: Men ontzagh noch jongh noch out, kleyn nochte groot, Man noch Vrouw; men wierp den brand in de daken, een deel van den roof rukte men na het ſtrandt, maar het meeſte wiert door de vlamme vernielt. Veele menſchen (die uyt vreeze van de doodt) haar verſteken hadden, wierden door 't vuur verteert, of verſmoort in den rook. Den brandt bleef niet alleen in de Stadt, maar taſten ook zommige Schepen in de Haven aan; en zoo is *Dabul* in de macht der *Portugezen* vervallen, ende haar çijnsbaar geworden.

De Eynd-palen van Decan.

Dus verre dan hebben wy gesproken van de byzonderste Steden van het Rijk *Decan*, palende in 't Zuyden aan *Malabar*, in 't Oosten aan *Bisnagar*, in 't Westen aan de Zee, in 't Noorden na het Land van *Cambaja*, zijnde in drie deelen bestaande, als *Cuncan*, *Canara*, en *Ballaguatte*, een zeer hoogh Geberghte, boven vlak met schoone Weyden, geheel voor by *Goa* zich uyt-strekkende. Nu begeven wy ons na *Visiapour*, een machtigh Koninkrijk, 150 mijlen breedt, en 250 langh zijnde. De Koninklijke Hooft-stadt gelegen 70 mijlen boven *Goa*, (mede *Visiapour* genaamt) en 80 van *Dabul*. Men zeght dat deze Stadt (die van sommige verkeerdelijk onder de Steden van *Cambaja* getelt wert) de groote van 5 mijlen zoude hebben, voorzien zijnde met 5 geweldige sterke Poorten, en hooge Muuren.

Het geberghte van Ballaguatte.

Visiapour.

Den Koningh van *Visiapour* was voormaals een zouvereyn Heere en Prince, niemant onderworpen: maar na een langhduurigen Oorlogh is hy, nevens andere Vorsten, onder het jok van den *Grooten Mogol* geraakt. In voorige tijden heeft den *Portugeesch* zoo nu en dan met den Koningh van *Visiapour* in de Wapenen getreden. De Hooft-stad van zijn Rijk, *Visiapour* genaamt, is wel van Geschut voorzien, ja met een getal van duyzent zoo Metale als Yzere Trompen zijn de Wallen doorgaans bezet. Men verhaalt dat den Koningh een Stuk heeft, 't welk in zijn balg 540 pont Kruydt kan laden, waar van de Werk-meester een *Romeyn* zoude geweest zijn, die, na het gieten van dit Monster-stuk, zijn Zoone geslacht, en zijn bloedt over 't zelve werk zoude gesprenght hebben: Men doet daar by, dat den Rente-meester van den Koning eens by hem quam om rekeninge af te vorderen, een wonderlijk Slot bequam; want den *Romeyn* hadde in den Put (waar in het stuk gegooten was) een groot vuur laten aansteken, en daar in den Ontfanger of Schatmeester levendigh laten werpen, zeggende, dat hy aldaar de rekeninge moste vinden en op-maken.

Den Koningh van Visiapour *eertijts zouvereyn, daar na Vassaal van den* Mogol; *doch heeft in de laatste Jaren door 't in-nemen van veel Sterkten, zijn Landt van den inval der* Mogollen *bevrijdt.*

Een groot getal van Geschut by den Koning vap Visiapour.

Men heeft byzonder in 't *Visiapoursche* Rijk aan te merken, dat het zelve bezuyden *Wingurla* te water paalt tot de Reviere *Mirsee*, alwaar 't Landt van *Carnatica*, onder 't gebied van *Sivipaneyk*, scheyd. Van het Noorden na *Wingurla* is de eerste Haven *Danno*, alwaar het *Visiapoursche* en 't *Mogolsche* Rijk scheyden, zijnde ontrent 10 mijlen van *Daman*. De Revier heeft hoogh water $4\frac{1}{2}$, en by ebbe $1\frac{1}{2}$ vadem diepte. De tweede Revier is *Terrapour*, hebbende 2, en by ebbe $\frac{1}{2}$ vadem waters. De derde Revier *Chunam* behoudt meest 2 vadems diepte. De vierde is *Machyn*, heeft $2\frac{1}{2}$ vadem waters met vloedt, en ebbe $\frac{1}{2}$. De vijfde Haven is *Quelleny*. De zeste is *Bazain*. De zevende *Bombain*, zijnde een groote Bahy, met hoogh water 6, en leegh 4 vadems diepte hebbende. *Sjouwel* is de achtste, heeft met de vloet 6 vadem waters. Alle deze Revieren zijn wel in 't gebiedt van 't *Visiapoursche* Rijk, doch meest van den *Portugeesch* versterkt en bewoont. De Reviere *Dabul*, *Radiapour* en *Carapatan* zijn van de Ingezetenen bewoont. De laatste Reviere is gelegen 12 of 14 mijlen benoorden *Wingurla*, alwaar de grootste schepen, die in Christenrijk gemaakt werden, veyligh konnen havenen.

Gelegentheyt van Visiapour.

Voorts heeft de *Majesteyt* van *Visiapour* niet alleen veel Geschut, maar ook Kruydt-kuylen, daar in meenighte van Menschen dagelijks arbeyden. In 't midden van de Stad leght het Kasteel, ende het Koninklijke Palleys, met dubbele Wallen ende sterke Grachten verzien, gewapent met meer dan 100 Muur-brekers, en wordt met 2000 Zoldaten bewaart. Na het getal der Poorten zijn ook de Voor-steden van *Visiapour* van aanzienlijke Kooplieden bewoont. Daar zijn in dit Koninkrijk meer Steden, als *Cintapour*, dicht aan de Zee gelegen; voorts *Razapour*, *Banda*, en *Rajebaag*, strekkende landwaarts in: als mede *Arecq*, *Mirdsy*,

Koninghlijk Palleys.

't Engelse Fort

't Engelse Fort

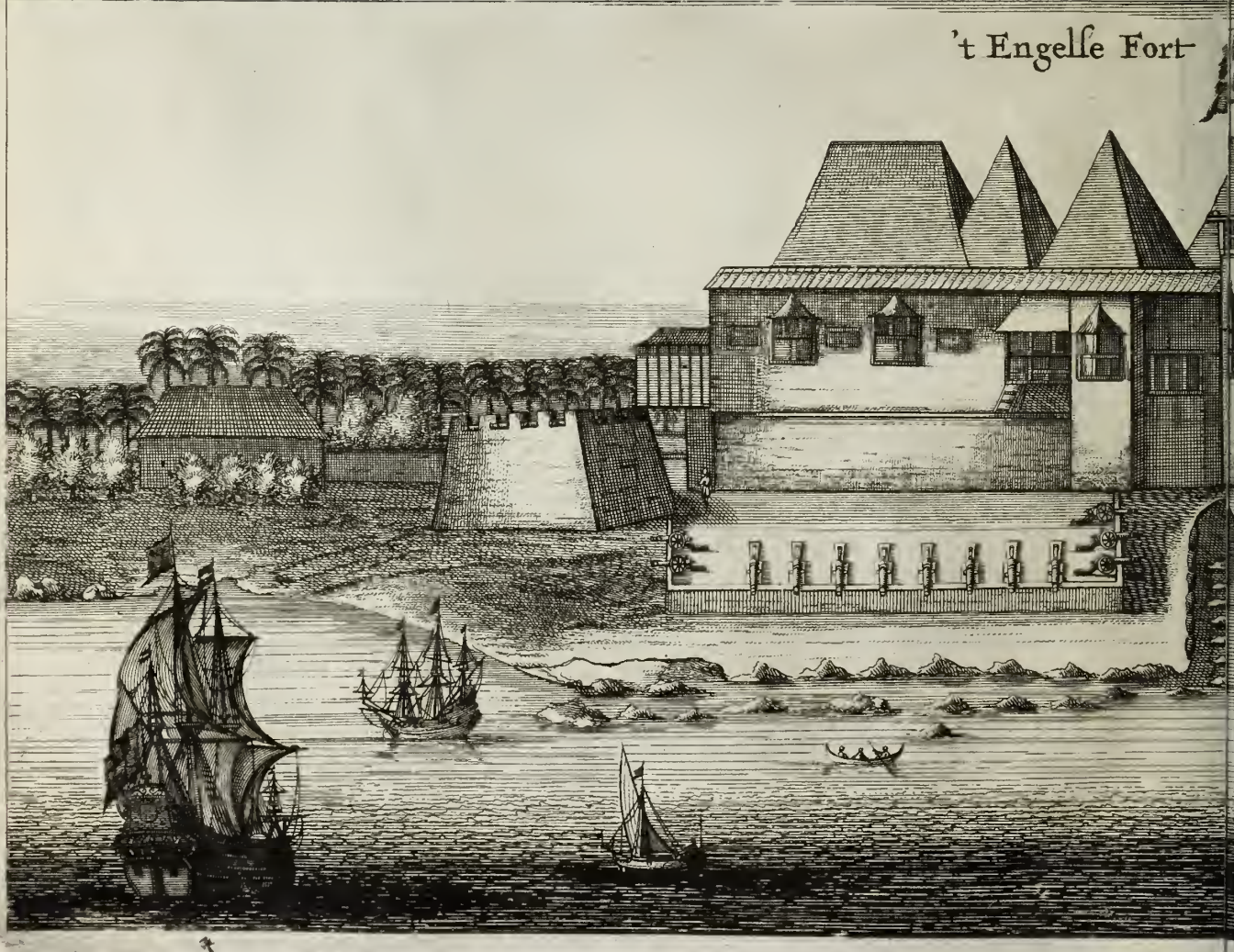

n Bombaja

in Bombaja

GOA
See
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
18
19
20
23
24
25
26
27
30
32
33
41
42

GOA

1 A Madre de Deus	16 S. Francisci marckt	31 S. Andreas
2 S. Joseph	17 S. Marco	32 S. Matthæus
3 Weg na Dangin	18 de Burse	33 S. Joan Batista
4 S. Doms	19 Misericordia	34 S. Laurentij
5 N. Sig. de Monte	20 N.S. de Serra	35 N. Signora de
6 S. Amara	21 Terros dos Gallos	Guadalupa
7 S. Bras	22 Rua d N.S d monte	36 S. Anna
8 Houtmarckt	23 S. Paulo	37 S. M. Magdalena
9 Grote Visch marckt	24 S. Thomæ nouo	38 S. Joan Evang.
10 Die Waag	25 weg na S. Jacob	39 S. Petro
11 Paleys vañ Vice Rey	26 Spital dos pop.	40 N. Signora de
12 Plaets vañ Vice Rey	27 Ertsbisschops Pal.	Ribondo
13 Galeye plaets	28 N.S. da Graça	41 Tolhuys
14 Timmer werff	29 S. Antoni Plats	42 de Hall
15 S. Catharyn	30 N.S. da Lu	43 Dnc. de Pangin

Mirdſy, *Aſta*, *Tamba*, en *Wingurla*, daar onze *Nederlanders* een deftige wel bebouwde woon-plaatze hebben. Deze Plaatze is op de hooghte van 15 graden 7 minuten benoorden den Evenaar gelegen, is overvloedig van alderhande Eet-waren, koſtelijke Terwe, Rijs, &c. *Wingurla* is niet alleen een goede ververſch-plaatze voor ons volk, de welke Jaarlijks de Bhare van *Goa* benauwde: Maar ook om de nabuurigheydt van *Goa* zeer bequaam om alle nieuwe tijdinge (en de geheymeniſſe van den *Raad* van *Goa*) te weten, om te beter het oog in't zeyl te houden, 't welk byzonder in de tijden van Oorlogh noodigh was. Den Koningh kan 150000 Ruyters uyt maken, en 7500 Voet-knechten, is machtigh in Oorlooge, gelijk hier na in de Beſchrijvinge van *Negnapatan* zal blijken.

Beſchrijvinge van Wingurla.

Nu zal het tijdt zijn dat wy ons na *Goa* begeven, en kortelijk verhandelen, niet alleen het begin van die Plaatze, maar ook haren voortgang, en wat byzonderlijk tuſſchen onze Natie en de *Portugezen*, omtrent en op de Bhare van *Goa*, is voor-gevallen.

Het XIII. Capittel.

Goa *van* Albuquerque *gewonnen. Doodt van* Sabay. Hidalcan *voor* Goa. Albuquerque *wint* Goa *ten tweedemaal. Slaat de* Mooren; *veſtigt het Chriſtendom in de Stadt. Beſchrijvingh van* Xaverii *leven en bedrijf in* Indiën, China *en* Japan, *zijn byzonderen yver en Godvruchtigheydt.*

Goa.

DE Stadt *Goa* is gelegen op een Eyland van een redelijke groote, op de hooghte van by na 16 graden benoorden den Evenaar, de lucht ende het climaat is aldaar vry ongezont, zoo dat hier (gelijk by ons op *Batavia*) het gaſt-huys van *India* is, niet alleen om dat vele eerſt uyt *Europa* komende, aldaar ſterven: maar dat zy ook de ſware Lucht niet konnen verdragen, gelijk eertijts op *Batavia*, alwaar nu door het dempen der moeraſſen veel gezonder en aangenamer Lucht is.

Heeft een zware lucht, quaat water moet meeſt van 't vaſte land zijn lijf-tocht en van Zalzette *als* Bardes *halen.*

Goa is de Hooft-plaatze van *Portugaals India*, den zetel des Oorloghs ende der Koopmanſchappen, de zit-plaatze van den Onder-koningh, ende des Aarts-biſſchops. De Stadt is wel bebouwt na de wijze der *Portugezen*, yeder Huys heeft by na zijn eygen Thuyn en Hof, gelijk ook binnen *Cochin*, ende andere *Portugéſche* Steden in *India*.

Goa *van* Albuquerque *gewonnen.*

De vermaarde Stadt *Goa* is in handen ende gewelt der *Portugezen* gebracht, door den grooten *Albuquerque*, waar van wy nu ordentelijk willen ſpreken: Zeker beroemt Man *Timoja*, hadde een kleyn Eylandeken van het Rijke *Onor* met zijn Scheep-macht bezet, deze was een groot vyand van *Sabajus* (van welke te vooren is geſproken,) als mede van de *Mahometanen* binnen *Goa* woonachtigh, te meer om dat zy de Koopmanſchappen van *Onor* ende *Baticalo* hadden afgetrokken, dies hy geen kleyne ſchade de *Ægyptenaren* en *Zarazenen*, die na *Goa* wilden, aandeed, ende t'ſamen-ſpannende met de *Portugezen*, branden hy met een ongewoone yver om Koningh *Emanuël* een byzonderen dienſt te doen, daar toe al lange te vooren met *d'Almeyda* in onderhandelinge geweeſt zijnde; hy wiert ook van *Albuquerque* verzocht tot een t'zamen-ſpraak, en verſcheen voor hem met zeker bericht, dat *Sabajus* (na het veroveren van *Dabul*) met een onverzoenlijke haat, tegens den *Portugeeſch* ingenomen, Schepen liet timmeren, ende met veel gelt oude Zoldaten werfde, ende een groote toeruſtinge des Oorloghs tegen de *Chriſtenen* maakte; doch dat in't midden van zijn gewoel en draven met een gevaarlijke ziekte bevangen, uyt deze werelt was gerukt; dat na zijn doodt veele wederſpannigheyt hadden getoont, en dat de nabuurige Koningen opgeſtaan waren om de geleden hoon en ſmaat te wreken; dat ook zijn Zoone *Hidalcan* nauwlijks zijn Troon beveſtight,

Timoja *toont zijn gemegentheyt tot de* Portugezen, *en haat tegens* Sabajus, *en die van* Goa.

Sabay *doot.*

veſtight, zeer verwert was met binnen als buyten-landſche Oorlogen. Dat *Goa* krank lagh van beroerte, ende in 't midden van zijn ingewanden een ellendigh twiſt-vuur voelde blaken, dat het meeſte Guarnizoen verlopen was. Hy twijffelde niet of *Albuquerque* zoude (indien hy nu de reyze van *Ormus* ſtaakte, en recht na *Goa* trok) meeſter van de Stad werden; en op dat het geen ydele woorden zoude ſchijnen die *Timoja* ſprak, zoo offerde hy zelfs zijn dienſt aan *Albuquerque* op, ende wilde ſich het gevaar des Oorloghs gewilligh onderwerpen. *Albuquerque* deze dingen van *Timoja* verſtaan hebbende, beroept zijn Raadt. Men ſtelde de tocht van *Ormus* uyt, en beſloot *Goam* aan te doen. *Timoja* (in ſchijn van den Oorlog tegen *Ormus*) Volk wervende, quam kort daar na by *Albuquerque* met 14 wel toegeruſte en gemande Schepen.

Zwarigheden Albuquerque *voor-gekomen op* Anchadiva.

Albuquerque vertoefde op 't Eylandt *Anchadiva* elf dagen, zonder te weten wat hy in 't werk zoude ſtellen: want men maakte hem moeyelijk en ſwaar-hoofdigh, dewijl veele voorgaven, dat hy geen vaſtigheyt ofte grondt konde leggen op de belofte van *Timoja*, dat ook 4000 mannen tot bewaringh in *Goa* waren. Evenwel hy ſtapte alle deze ſwarigheden voorby, en zeylde van *Anchadiva*, en liet zijn ankers vallen op de Bahre van *Goa*. Hy verzond *Anthonium Noroniam*, zijn Zuſters Zoone, ende *Timojam*, met ſnelle Schepen voor uyt, om de twee Kaſteelen te bemachtigen, die meeſt hinderlijk waren, en den toegank tot de Stadt belettede. Zy overwonnen de Sterkte zeer gelukkig. Men zond aan die van *Goa* een Bode met deze tijdinge: Indien zy wilden haar overgeven aan de barmhertigheydt der *Chriſtenen*, dat men met alle beleeftheydt ende minzaamheydt haar zoude onthalen, ende het derde deel des çijns, die zy den voorgaanden Tyran betaalt hadden, zouden quijt ſchelden, en van dien laſt haar verloſſen. Zoo zy in tegendeel haar halſtarrigh wilden toonen, dat alſdan de ſcherpte des Swaarts, ende de ongemakken des Oorloghs hadden te bezuuren.

Hy ſtapt die voorby, en laat zijn Anker voor Goa *vallen.*

Anthonio Noronia, *en* Timoja *worden voor uyt gezonden, bemachtigen twee Kaſteelen.*

Goede conditien werden die van Goa *voorgedragen.*

Zy geven haar over.

Wat zouden die van *Goa* doen? 't Was haar beſt geraden (dewijl haar Krijghs-knechten gevlooden, de Sterkte overwonnen, ende *Hidalcan* afwezigh was) zich in genade der *Portugezen* te begeven, dies zy de zelve met alle beleeftheydt, en de hooghſte eere, in-halen, haar brengende de Sleutelen der Stadt, tot een gewoon teken van onderdanigheydt. *Albuquerque* reed ten Poorten in met een deftigh en wel geçiert Paart, onder 't gejuygh ende beleefde ontmoetinge van al het volk. Voor hem gink een *Dominicaner* met een Wimpel, daar in 't *Cruyce Jeſu* afgemaalt was, tot een bewijs, dat deze overwinninge Gode en zijn Zoone *Jeſu* toequam.

Onthalen Albuquerque *met alle eere.*

Albuquerque hielt trouwelijk zijn belofte aan den Burgeren geſwooren, bezagh de Sterkten ende Vaſtigheden, verbood onder ſware ſtraffen het rooven, ſtropen en moeskoppen der Zoldaten. Men vond binnen de Stadt verſcheyde Schepen, zoo noch ſtaande op ſtapel, als t'eenemaal af-gemaakt. Het Wapenhuys was boven maten wel voorzien van alderhande Oorlogs-nootzakelijkheydt. In de Koninklijke Stal was een aanzienlijk getal van wakkere Roſſen en Hengſten uyt *Perſia* aangebracht. Voorts beſtede *Albuquerque* zijn tijdt in alle vlijt om op alles goede ordre te ſtellen. Want *Albuquerque* oordeelde aan *Goa* veel gelegen te zijn, dewijl hy meynde (niet zonder reden) dat *Goa*, als een Voor-burgt, lagh tuſſchen het voorlandt van *Corus* en de ſtranden van *Cambaja*, dierhalven bequaam tot een ſtoel des Oorloghs, om d'omleggende Koningen en Volkeren in toom te houden.

Hy houdt zijn beloften in alle trouwigheyt.

Wat in de Stadt bevonden wert.

Hoe nu de vermaarde Stadt *Goa* andermaal in handen der *Portugezen* vervallen is op den 25 van Slachtmaandt in 't Jaar 1510, zullen wy kortelijk verhalen. En voor eerſt, een eeuwige ende onſterffelijke eere hebben

Goa gewonnen van de Mooren, *naderhandt weder van de* Portugezen.

Vermaarde Helden in't bemachtigen van Goa.

hebben hier ingeleyt de navolgende Helden *Manuël de Cunha*, *Manuël de Lacerda*, *Don Joan de Lima*, ende zijn Broeder *Don Jeronimo de Lima*, ende *Denijs Fernandes*, voorts *Diego Mendes de Vasconçelos*, ende anderen.

Hidalcan *en zijn Velt-overste* Camalcan *trekken na* Goa.

Hidalcan gehoort hebbende het eerste verlies van *Goa*, niet weynigh hier door verslagen, maakte zoo binnen als buyten zijn Landt vrede, hoewel op geen voordeelige voorwaarden, en trok met alle zijn macht na *Goa*, hy hadde by sich een geweldigh en dapper man *Camalcan* genaamt, deze zondt hy voor uyt met 8000 Voet-knechten, en 1500 Ruyters, om den doorgank van zeker arm van de Zee, in welke het water blijft leggen om zijn leeghte, te onderstaan; dezen arm omringht het Eylandt. *Hidalcan* zoude daar op volgen met 5000 Paarden, en 40000 Voet-knechten, die wat trager aan-quam, om het slepen van sware Oorloghs-gereetschappen. *Camalcan* hadde met alle snelheydt zijn Leger op het strandt geplant. Geen kleyne schrik en verbaastheyt ontstondt in 't ganssche Eylandt, te meer, om dat men verstont de aankomste van *Hidalcan*, met zoo een swaar Heyrleger. *Goa* hadde doen tweederhande slagh van Inwoonders, namentlijk *Mahometanen* en *Heydenen*. De *Mooren*, van wegen den onverzoenlijken haat die zy de Christenen toe-dragen, riepen om *Hidalcan*, de Zoone van *Sabajus*, een man van hare Godts-dienst en bygeloovigheyt, welke zy tot haar Koningh en Heer begeerden. De *Heydenen* daar-en-tegen bevreest, dat zy daar na zouden gestraft werden, indien zy de Stadt alzoo zonder bloedtstortinge zouden over-geven. Dies zoo *Mooren* als *Heydenen*, als verraders, met *Camalcan* aan-spannen, ende maken alle de raadtslagen van *Albuquerque* door heymelijke boden bekent, zoo dat zy niet na en lieten 't geen strekken konde, of om *Hidalcans* gram gemoet ter neder te zetten, ofte om zijn gunste te verwerven.

Schrik en ontsteltenis binnen Goa.

Mooren, Heydenen *en* Portugezen *vallen den Vyand toe.*

Dit quaat, als een loopent vuur, hadde niet alleen de *Barbaren*, maar ook zelfs de *Portugezen* aangesteken. Men beschuldighde *Albuquerque* (gelijk ook te vooren voor *Ormus*) van dwaasheydt ende onkundigheyt, om dat hy alleen aangemoedight, door d'afwezentheyt van *Hidalcan*, zoo een volkrijke Stadt met zoo weynigh Mannen hadde aangetast, dat het hem om een handt vol eere te doen was, en dat hy ondertusschen minst zagh op het voordeel van de Koopmanschappen, ende de rijkdommen van *Portugaal*. Evenwel ontviel *Albuquerque* geensins in deze ongelegentheyt de moedt. Hy sprak de *Portugezen* aan met alle zachtmoedigheyt, om alzoo haar tot stilte te brengen. Van de *Barbaren* liet hy 'er hondert vast zetten, Hoofden zijnde en Belhamels der vloekverwantschap: Hy onderschepte ook eenige Brieven aan *Camalcan* geschreven, ende liet den instelder der zelve met een wreede doodt straffen, andere dede hy aan de Galge ophangen, zommige nam hy in hechtenisse ende zekere bewaringe.

Beschuldinge der Portugezen *tegens* Albuquerque.

Nu was zijn bysonderste werk toe te zien, hoe hy *Camalcan* van 't Eylandt zoude verdrijven, dies hy zijn Geschut op de bequaamste plaatzen plantede, en ontrok den Vyandt alle lichte vaartuygen, waar mede zy haar mochten over-zetten. *Camalcan* hadde dikmaals op verscheyde plaatzen getracht over te varen, maar wierdt steets door het schieten van 't Kanon verhindert. Ten laatsten diep in den naren nacht, met vuyl en regenachtigh weder, (gelijk dikwils in den Herfst voor-valt) brenght hy zijn Ruyterye en Infanterye over, zonder veel letzel door den *Portugeesch* te bekomen. Nu stondt den Vyandt gewapent, en dreyghde de Stadt, de Inwoonders liepen tot den Vyandt over: De *Portugezen* van de hare verlaten, vluchtede na de Stadt, daar zy niet veyligh waren. *Camalcan* liet *Albuquerque* voordragen de voorwaarde van vrede, op welke hy sich hadde over te geven.

Camalcan *brengt zijn Ruyterye en Voet-volk over de Vloet.*

Veel ſwarigheden omringen Albuquerque.

Veel ſwarigheden drongen *Albuquerque* van alle kanten, en wel byzonderlijk den aanſtaanden Wintertijdt, welke van Bloey-maandt tot Herfſt maandt duurt, ende in Zee groote en gevaarlijke Stormen verwekt, waar door de mondt van de Haven van *Goa* met zanden geſtopt werdt, zoo dat dan nauwlijk doortocht is voor kleyne Scheepkens. Evenwel *Albuquerque* nam voor *Hidalcans* komſte te verwachten, ende het uytterſte te wagen, en de Belegeringh uyt te ſtaan, en als de noot hem zoude dwingen om te wijken, zoo had hy beſlooten (in weerwil van den Vyandt) in de Haven zelfs te verwinteren. *Camalcan* verwondert over *Albuquerques* ſtouthartigheydt, deed verſcheyde aanvallen op den *Portugeeſch*. Ondertuſſchen verſcheen *Hidalcan* met zijn macht, en bezette het geheele Landt met zijn tenten. Hy nam voor den *Portugeeſch* in alle manieren te benauwen, van alle levens-middelen te ontzetten, en van honger te doen vergaan, en alzoo meynde hy haar Sterkte te zullen bemachtigen. Hy zond een Heraut van Vrede in de Stadt, ondertuſſchen terwijl men beſich was met verhandelen van deze zake, zoo gaat hy een weynigh beneden de Stadt af, alwaar de Zee-arm enger en nauwer was als op andere plaatzen. Hier liet hy een ſwaar Schip, vol ballaſt geladen, neder ſinken, en meynde noch een ander daar by te laten neder zetten. De Zee-verſtandigen diende deze zake *Albuquerque* aan. Men hield terſtont raat, en niemant twijffelde daar aan, of zy zouden den naaſt-aanſtaande nacht, eer dat de Vloet geheel zoude geſtopt zijn, haar redden uyt die doodelijke beſluytinge.

't Was de vierde nacht-wake doen men allenghskens uyt het Kaſteel trok, de vlucht wierdt meeſt ruchtbaar gemaakt door 't vuur, 't welk in 't wapenhuys geworpen was. Men viel met macht op de vertrekkende aan, en *Albuquerque*, terwijl hy zijn Volk opvoerde, konde nauwlijks veyligh aan zijn Schepen geraken, daar na de Ankers gelicht hebbende, zijn eenige voor uyt gezonden, die nauwkeurigh den doorgangh zoude beſichtigen. De engte konde nauwlijks de Schepen door-tocht geven; doch met groote moeyte zakten de Schepen verder van de Stadt af om te verwinteren: veele rampen en ongemakken omçingelde de *Portugezen*. De gelegentheyt en de natuur van de plaatze, door de kromme en hoekachtige bochten der ſtranden, veroorzaakte dat zy in 't zeylen voor de pijlen der Vyanden open lagen. Ook was haar het water-halen ontzet, zoo dat men vuyl en brak water moſte drinken, alles begon zeer ſchaars om te komen, de Paarden die men gezouten hadde waren al verteert: men at muyzen en andere onreyne dieren, zommige kauwde leer. Hier uyt ontſtonden ſware ziekten, de lichamen vervielen zeer jammerlijk: maar meeſt leden de *Portugezen* ſchade van het Geſchut, 't welk den Vyand op de twee Kaſteelen (van de *Luzitanen* om de ſchaarſheyt des Volks verlaten) geplant hadde: want deze Stukken troffen haar van vooren, van ter zijden, en van achteren. *Albuquerque* trachte tegens dit quaat eenigh middel uyt te vinden: Hy beſloot een raadt by ſich, die in 't eerſte aanzien onbedacht, zot ende lichtvaardigh ſcheen: maar d'uytkomſte leerde, dat in de diepſte nooden en angſtvalligheden de ſtoutſte poogingen de veyligſte zijn. Beyde deze Kaſteelen en Sterkten waren met een ſterk Guarnizoen van *Hidalcan* bezet: Doch door den voorſpoet waren de *Barbaren* zeer zorgeloos geworden; want zy alle uuren niet anders verwachtende waren, als dat de uytgemergelde *Portugezen* haar zouden overgeven, dies geen wachten noch ſtandt-plaatzen waar namen, maar geduurigh met drinken en ſlapen den tijdt door brachten. Alle deze dingen waren *Albuquerque* genoegh bekent, dies hy uyt zijn geheele Vloot 300 uytgelezene Mannen verkieſt,

Albuquerque verovert met 300 Mannen twee Kaſteelen, daar uyt de Vyanden hem met de zijne veel quaat deden.

kieſt, welke met veele beloften aangemoedight, ook ontſteken door yver en wraakluſt in tweën verdeelt zijnde, op beyde de Sterkten aanzetten: Zy bevinden de wachten ſlapende, hakken de zelve ter neder, en jagen de overige op de vlucht, nemen de twee Kaſteelen in, en vervoeren de Stukken na boort. Dit byzonder helden-ſtuk bracht *Hidalcan* een groote ſchrik aan, dies hy duchte dat de *Portugezen* op zijn Perzoon diergelijke mochten by der handt nemen, en om die reden liet hy zijn Tente verder van de Stadt ſpannen.

Hidalcan *kier door bevreeſt.*

Den Vyand wende alle moeyte en yver aan, om met jonge Wijngaartsranken ende drooge Rijzeren met pik ende hars beſtreken, de *Chriſten* Vloot in vlamme te zetten, 't welk *Albuquerque* merkende, zelfs Volk af zond om die ſtoffe bedektelijk in brandt te zetten: Doch de *Barbaren* den aankomſt harer Vyanden vernemende, quamen op haar aan met eenige Roey-barken, en verwekten geen kleyne ſtrijdt. *Anthonio Noronia* (een dapper jongh Man van uytſtekende hoope, die ook met goetvinden van Koningh *Emanuël* tot na-zaat van *Albuquerque* was verkooren,) wiert ſwaarlijk in zijn ſlinkerknie getroffen, waar van hy na weynigh dagen quam te ſterven. Aan de zijde van den Vyand bleef ook een aanzienlijk getal: maar de doodt van *Noronia* was den *Portugeeſch* te bitter.

Anthonio Noronia *verſt van zijn quetſure.*

Zijn doodt y de Portugezen *eer belaaght.*

Na veele rampen en tegenſpoeden uyt-geſtaan te hebben, zoo wiert den *Portugeeſch* genootzaakt met zijn Schepen te vertrekken, brengende de zieken op het Eyland *Anchediva*, om daar (waar het mogelijk) haar gezontheyt weder te bekomen: maar *Albuquerque* brande van yver, om die van *Goa* andermaal onder zijn gewelt te krijgen.

Den Portugeeſch *vertrekt van* Goa.

Uyt *Portugaal* quam (tot groot geluk) in *India* een Vloot van 10 Schepen, met treffelijke helden, en den bloem des Adels gemant. *Albuquerque* met deze toevoer verſterkt zijnde, en zijn Krijghs-macht van een deel oproerige ontledight hebbende, vertrok met 34 bodems, met 1500 dappere mannen voorzien, ende 300 *Malabaren*, na *Onor*, ende aldaar den toeſtandt der zaken binnen *Goa*, uyt de mondt van *Timoja* verſtaande, ende drie Schepen van hem leenende, met laſt, dat noch eenige Zoldaten zoude werven, vattede zijn zaken met alle ernſt aan, en toonde een ongemeene ſtoutheyt, dat zoo een Stadt van Volk en alle nootdruft rijkelijk opgepropt, dorſte aandoen: Maar indien oyt God een ſtouthertigh helden-ſtuk gezegent heeft, zoo is het alhier geſchiet: want ſchrik en bevinge hadde de Ingezetenen zoodanigh aangegrepen, uyt geheugeniſſe van de voorgaande daden, dat zy als buyten verſtant waren. Twee Kaſteelen wierden op de aankomſte der *Portugezen* van de Schilt-wachten verlaten, hier op wordt de Stadt hevigh bevochten en beſchooten. Omtrent het Kaſteel ontſtondt een bloedigh gevecht; terwijl zommige de wooninge van *Hidalcan* met alle dapperheydt trachten te bewaren. Deze en andere ter neder gemaakt zijnde, hebben de overige de vlucht genomen, andere wierpen ſich van boven de muuren nederwaarts, zommige wierden op 't ſtrandt gedoodt, eenige verzoopen in 't water, andere wierden verſpreydt door 't gantſche Eylandt.

Afbuquerque *komt de tweedemaal voor* Goa.

Hy wint de Stadt.

Na dat den Krijgh geëyndigt was, quam *Timoja* met 3000 Voet-knechten, doch niet zijnde te beſchuldigen van nalatigheyt, alzoo het gevecht in 6 uuren geëyndight was. Nu gingh het eerſt op een hakken en kerven aan, en gelijk te vooren de barmhertigheyt plaatze hadde genomen, zoo nu de wreetheyt: men zocht in alle ſchuyl-plaatzen om het *Moorſch* geſpuys met Vrouwen en Kinderen van kant te helpen, en noch tak noch wortel van haar over te laten: Dit moorden geduurde (na 't ſchrijven van zommige) vier dagen, het getal der gedooden was tuſſchen de 6000 en 7000. De *Heydenen* waren

Schrikkelijke nederlagen der Mooren *door de* Portugezen.

ook verbittert op de *Mooren*, om dat zy haar Landen hadden afgenomen, en velde veele van de zelve ter neder, onder anderen een Schat-bewaarder ende Betaal-meester van *Hidalcan*, wiens schatten de *Heydenen* roofden: Ook namen zy veele *Mooren* gevangen, welke *Albuquerque* in een *Mesquyt* ofte *Moorsche* Tempel liet sluyten, en nevens een afvallige *Christen*, die sich by *Hidalcan* in 't eerste belegh van *Goa* gevoeght hadde, liet tot assche verbranden. Hier na was *Albuquerque* besich om de vastigheyt te versterken, liet veel kalcks branden en steenen toe bereyden. Men zeght dat onder oude grondt-vesten van een Muur, in 't afbreken een koper Kruyce is gevonden, 't welk de *Portugezen* niet alleen voor een wonder hielen, (alzoo men daar te vooren van geen *Christenen* gehoort hadde,) maar ook tot een goet teken, dat voortaan aldaar een zitplaatze der *Christenen* zoude zijn. Voorts oeffende *Albuquerque* gerichte over de misdadige, ende de gewezene hoofden van den eersten afval, stelde op alles goede ordre: Hy gaf de jonge Dochters des Lands (na datze gedoopt waren) aan de *Portugesche* jeught ten huwelijk, om alzoo haar sterk te maken, en voort te teelen.

Een Kruyce na het zeggen der Portugezen *onder een oude Muur gevonden binnen* Goa, *en daar na aan Koning* Emanuël *gezonden.*

Goa (gelijk te voren is aangehaalt) is de Hooft-plaatze van *Portugaals India*, ende boven dien heeft den Aarts-Bisschop aldaar zijn verblijf. *Segueria* heeft aldaar eerst laten bouwen de Kerk, den *H. Franciscus* toegewijdt, nevens het Klooster, ende de aanklevende Huyzen. Omtrent het Jaar 1548 wierdt de Kerke der *Dominicanen* en haar Klooster (mede tot groot cieraat van de Stadt) van Kalk en Steen t'zamen gestelt: Want 12 Leeraars van die ordre waren in *India* gekomen, hebbende tot haar Voorganger *Jacobus Bermudius*, Kastiliaan.

Goa, *de Hooft-plaats van* Portugaals India, *ende een Aarts-bisdom.*

Het bouwen van de Kerken der Franciscanen, Dominicanen, *en* Jesuiten.

Men bespeurde in *Goa* in weynige Jaren een grooten aanwasch in 't *Christendom:* Inzonderheydt na de komste der *Jesuiten* aldaar, en het opmaken van haar Vergader-plaats: Want men getuyght, dat aldaar in vier Jaren 17290 zijn gedoopt, zonder te rekenen de geene die te vooren door de *Franciscanen* en *Dominicanen* met het H. Water besprengt waren. In de Kapelle der *Jesuiten* is gebracht het Lijk van *Xaverius*, van welkers Lichaam na de doodt vele wonderen by de *Portugezen* verhaalt werden. Geen wonder! want 't zelve doen zy ook van zijn leven: 't Welk in 't breede van *Joan de Lucena* in 't *Portugeesch* is beschreven, van anderen in 't *Latijn*, gelijk ook van *Daniël Bartholi* in 't *Italiaans*, *Ignatius* ende *Franciscus Xaviers* lof wijtluftigh wordt uytgebreydt, ende door andere, waar na toe wy den nauwkeurigen Lezer zenden, als mede na het Boek *Bartoli* A°. 1653 binnen *Romen* gedrukt in de Drukkerye van *Ignatio de Lazzer*, daar alle de daden der *Jesuytsche* Vaderen op het cierlijkst ten toon neele en ten eeuwige gedachteniſſe gebracht werden, zoo heerlijk weten zy malkander onsterffelijk te maken.

Aanwasch van't Christendom *in* Goa *binnen vier Jaren.*

Maar komende tot *Xaverium* en zijn doode Lichaam, moeten wy aanmerken wat wonderen de *Portugezen* daar in de nakomelingen hebben willen bekent maken. *Xavier* stierf op 't Eyland *Sanchan* in *China*, in 't Jaar 1552, den 2 December, zijnde aangetast van een sware Koortze, in 't elfde Jaar van zijn *Indische* Reyzen en om-swervingen. Het doode Lichaam wilde men onder de *Barbarische Chinezen* niet laten, maar men leyde het met de kleederen in een kiste, daar in geworpen zijnde ongebluste kalk, op dat te eer het vleesch verteert mochte zijn, en zy de dootsbeenderen alleen zouden over-voeren. Na vele dagen opent men de kiste, en getuygen de *Portugezen*, dat zijn Lichaam niet alleen onbeschadigt was gebleven, maar ook aangenaam was te aanschouwen, en een lieffelijke reuke van sich gaf: Men voerden 't Lijk eerst na *Malacca*, en bracht het in de L. Vrouwe Kerk. 't Was

Waar hy is gestorven.

Wonderen die men van Xaverii *doode lichaam verhaalt.*

Xaverii *doode lichaam binnen* Malacca *en* Goa *gebracht.*

't Was nu de derde Maandt dat *Xaverius* overleden was, men opende andermaal de kiſte, ende bevond geen ſtank ofte eenige verrottinge, tot verwonderingh van allen. Na dat hy vijf Maanden aldus was begraven geweeſt, quam een uyt de *Maatſchappye* van *Jeſus*, van *Goa* gereyſt, om *Xaverii* lichaam te zoeken; deze was verlangende om 't Lijk te zien: Hy bevond het lichaam lieffelijk riekende en onbeſchadight; de kleederen niet veroudert. Men achte eyndelijk het onbetamelijk te zijn, zoo een lichaam in d'aarde te beſluyten, dies *Didacus Pereria* een koſtelijke kiſte liet toe maken, met zijde ende gout heerlijk voorzien, en bewaarde binnen *Malacca* het lichaam tot dat de vaart na *Goa* open was, wanneer het derwaarts wiert gezonden, en met groote vreugde ontfangen. Men zagh op die tijdt binnen de Stadt den Opperſte van *India*, en de grootſte van de Regeeringe, alderhande ſtaats Perzoonen, wereltlijke, geeſtelijke, het gantſche gezelſchap der *Jeſuytſche* Vaderen, het Lijk van buyten de Poorten de Stadt in halen. Een groot getal van menſchen hadden de ſtraten, muuren, en venſteren bezet. Voor aan gingen 90 Kinderen in 't wit gekleedt, met Waſch-kaarſſen in haar handen; men ſtak over al reuk-werk aan, beyde de zijden van de doodt-bare waren bezet met konſtige zilvere Wierook-vaten: Men ſtelde het lichaam in de Kapelle van den *H. Paulus* met groote eerbiedigheyt. Het volk was zoo begerigh om 't lichaam te zien, dat men haar 't zelve niet konde weygeren: maar op dat het niet mochte beſchadight werden, ofte daar van eenige overblijfzels geſtoolen, zoo wiert de plaatze daar het Lijk ſtond met tralien af gezet: want te vooren zagh men 't volk de doode *Xaverium* geen eenmaal kuſſen, omarmen, haar *Pater noſters* op zijn aangezichte leggen. Men ſprak niet als van *Xaverii* lof, ongemeene yver in 't voortplanten van de *Chriſtelijke* Gods-dienſt, van zijn geleertheydt, Godzaligheydt, zachtmoedigheydt, beleeftheydt, vriendelijkheyt, zijn reyzen en menighvuldige gevaren en ongemakken, zijn kuyſheyt, matigheyt, wakkerheyt, zijn vaſten, Gods-dienſtige werken, waken, gebeden, mededogentheyt ontrent de Armen, Wezen, Weduwen, en Hulpeloozen, zijn wonder-werken en uytſtekende daden, de ſtandtvaſtigheyt van zijn gemoedt, zijn wijze raadt, dappere aanſlagen, kloekheyt om de zake *Jeſu* (niet tegenſtaande duyzent hinder-palen) te bevorderen. Men oordeelde dat God in hem het aanſchouwelijke en dadelijke leven op 't volmaakſte t'zamen gepaart hadde.

Xaverii *lichaam (na dat 16 Maanden overleden was) binnen* Goa *gebracht.*

Begeerte *van 't volk om den dooden* Xavier *te zien.*

Xaviers *lof by 't Volk.*

't Is aanmerkens waardigh, als men hem de reyze na *Japan* en *China* zocht af te raden, van wegen de veer-afgelegentheyt en d'uyterſte gevaarlijkheydt, met welke ſtantvaſtigheyt ende kloekheyt des gemoets hy antwoorde. Wy konnen niet nalaten de woorden zelve hier in te voegen.

Xaviers *reden tot de gene die hem de reyze na* Japan *en* China *af raden.*

Ik kan mijn niet genoegh verwonderen, hoe dat ghy lieden de eeuwige en oneyndige kracht Godts, en zijn goedertierentheydt dagelijks loovende, nu zoo wantrouwende zijt van zijn goetheydt en barmhertigheydt over mijn Perzoon. Is het U L. vergeten wie den Regeerder en Beſtierder van dit alles is? En hoe dat alles aan zijn wille hanght, gebreken daar van getuygen? Roept dit niet uyt de Zee en hare Baren, die des Heeren dienſt-knechten tot een vaſte wegh verſtrekt hebben? Swijgen dit de Winden, die op des Heeren woordt, tot behoudeniſſe zijner Dienaren, haar moeten neder leggen? Laat Job *hier van getuygen, op welke den Duyvel niets, zonder des Heeren toelatinge, konde doen. Getuyge is hier van de mondt der Waarheydt zelve, zeggende, dat de hayren onzes hoofts getelt zijn. Zoo dan, gelijk als de Afgezondenen van Koningen en Vorſten, alleen op haar Koninklijke Eer-tijtelen, ende Wapenen ſteunende, door het midden van't Leger, ende de ſpitze der Vyanden ongewapent ende zonder zorge gaan, alzoo betaamt het ook de Uytleggers van de Godlijke Wetten, ende*

de Leeraars der Heydenen, alleen onderstut door de hulpe en Majesteyt Gods, door veel gevaar, zoo ter Zee als te Lande, door vuur en swaart, na den wille van haren Grooten Meester, onbevreest te wandelen. Want schoon dat zulke trouwe Knechten vervallen in handen van Moordenaren, of worden van't wilt Gedierte verscheurt, of lijden Schip-breuke, en hebben met veel ziekten te strijden, zoo ook met hitte, koude, honger, dorst, en alderhande rampen ende ellende, zoo geschiet doch dit alles na Godes wille, om zijner Dienaren Geloove en standtvastigheyt te beproeven, anders hoe veel voorbeelden hebben wy niet? Die ons in een Spiegel vertoonen, hoe God voor zijn Arbeyders zorght. Hoe d'Engelen haar spijzigen, ja zelfs de Ravens des Hemels, hoe zy haar rontsom de zelve legeren, hoe 't Water tot lessinge des dorsts haar gegeven is, hoe wilde verscheurende Dieren haar hebben gespaart en Vriendschap bewezen, hoe de vlamme haar niet hebben beschadight, noch alle de dreyginge der Tyrannen met hare wreetheden. Ende hoewel in deze strijden altijt niet blijkt de Overwinninge, en dat vele en groote poogingen dikmaals te niet geraken, nochtans betaamt het den geenen, die Gods eere en de zaligheydt der Zielen betrachten met Geloove alles te beproeven, en by de handt te nemen. Zoude dan een Zoldaat om een weynigh tijdelijke eere, door't midden zijner Vyanden derven in-dringen? Ende een Schipper het landt verlaten, ende als den bandt der natuure verbrekende, op dat woeste Element zijn leven betrouwen, op hoope van eenige winste? Ende zouden wy Dienaars Jesu *weygerigh zijn ons leven te geven aan God, en al wat wy hebben om* Jesu *Rijke uyt te breyden, dierbaar achten? Dat zy verre, daar moet dan niets zijn dat ons in deze zake van den H. Dienst zoude konnen wederhouden.*

Xavierius *vertrekt met een Jonk, door Zee-roverye vermaart, na* Japan.

Waarlijk een heerlijke en Godzalige Reden, waardigh om van alle Dienaren betracht te werden: En zoo als de woorden *Xavierii* waren, zoo zijn daden: Want van *Goa* vertrokken zijnde, ende op *Malacca* aangelant, begaf hy zich in een Jonk, die hem na *Japan* voerde, (zijnde de zelve Jonk beroemt door zijn rooverye, want daar waren geen andere Schepen) hy lande gelukkigh aan (volgens zijn brandende yver) tot *Cangoxima*, en terstondt begon hy de *Japansche* tale aan te leeren, en alle zijn krachten in te spannen, om het Christendom aldaar te planten. Zoo schaamde sich dien grooten Leeraar niet, het *A B C* Boek in de handt te nemen, en om Christi wille een Kindt te worden, om *Jesu* veel Zoonen en Kinderen toe te brengen.

Een Jonk is een Chinees *Vaartuygh.*

Xavier *leert het* A B C *der* Japannezers.

Hy was met alle krachten arbeydende, dat doch de byzonderste gronden van de Gods-dienst der Christenen, in de *Japansche* tale getrouwelijk mochten over-gezet werden, (waar toe hy zelfs te swak door onkundigheydt van de sprake) de beste en getrouwste Tolken gebruykte, ondertusschen nacht en dagh wakende om zoo veel kennisse van die Tale te bekomen, dat de beginzelen der *Christenheydt* konde zaayen. Waarlijk een onuytsprekelijke en heyligen yver in een Leeraar, zelden te vinden onder het grootste getal, en indien de Gods-dienst van *Xavierius* met d'onze over een quam, waarlijk hy ware ook by ons als een anderen *Paulus* te achten ende te eeren. Zijn yver, naarstigheyt, Godzaligheyt, &c. moet evenwel allen vroomen aan-prikkelen om 't werk des Heeren niet tragelijk te doen: Want indien de wakkerheydt der *Jesuiten*, de droomende en slapende *Françiscanen*, &c. niet hadde opgewekt, en den *Roomschen* vallende Stoel gestut, wie is onder ons onkundigh, of de *Roomsche* Kerke hadde lange in duygen gelegen? De bequaamheden *Xavierii* om *Christi* zake te vorderen, konnen mijn gedachten nauwelijks begrijpen, veel min mijn swakke veder uyt-drukken: Want merk ik aan zijn lankmoedigheydt en verdraaghzaamheydt, om 't heyligh nat des *Euangeliums* in kleyne en groote vaten, met druppelen

len te gieten. Zijn verdraaghzaamheydt in wederwaardigheden, zoo mach ik zeggen met *Paulo*; *Wie is tot deze dingen bequaam?* En men zoude met reden wenschen, dat *Françiscus Xavier* ons ware: *Talis cum fuisti utinam noster esses aut fuisses.* Gelijk het *Chrysostomi* lof was, dat hy sich zoo wist na het begrijp zijns Volks te schikken, dat hy scheen met zijn Leerlingh te stamelen: zoo mach dit *Xavierio* te rechte toegeschreven werden; want hy oordeelde met *Augustino* het waarachtigh te zijn: *Melius nos reprehendant grammatici quam non intelligant Populi.* Dat is, *'t Zal beter zijn dat ons de Letter-kundige berispen, dan dat het gemeyne Volk* (voor welke wy meest moeten prediken, *Joh.* 8. 2.) *ons niet en versta.* Een zeker deftigh Leeraar van onze Kerke hadde deze Spreuke veeltijts in de mondt: *Maluimus esse indocti quam ἀλιθῶτοι. Wy willen liever ongeleert, dan onnut zijn.*

Nu willen wy *Xavierium* verlaten, die lichtelijk, indien hy noch in't leven ware, veel zoude ontkennen waar te zijn, dat van hem geschreven werdt, by zonder aangaande zijn wonderwerken, &c. uyt-roepende: *Haud equidem tali me dignor honore.*

Het XIV. Capittel.

Aanwas van Goa. *Vaart en handel. Leven en omgangh der* Portugezen *binnen de Stad. Verhandelingh van het belangh der* Nederlandtsche Maatschappye, *noopende den Oorlogh tusschen haar en de* Portugezen. *Gezanten van* Goa *op* Batavia, *verschijnen in den Raadt; haar voorstel*, enz.

Goa van Jaar tot Jaar vermeerdert en vergroot en vergenomen.

VOorts is in *Goa* aan te merken, dat de zelve Stadt van Jaar tot Jaar is vermeerdert ende vergroot, en met sterke Water-kasteelen (tot verwonderingh) voorzien, 't welk niet vreemt is, alzoo het de Hooftplaatze van *Portugaals India* is. Den handel placht aldaar vry grooter te wezen in voorgaande tijden als nu: want door onze jaarlijksche bezettinge op de Bahre van *Goa* zijn zy t'elkens zeer verhindert geweest, om haar Schepen uyt te zenden, ende binnen te doen komen. In *Goas* bloeyen was een sterke vaart op *Pegu*, *Siam*, *Japan*, *Persia*, *Cambaja*, *Arabia*, *Malabar*, *Choromandel*, *Bengalen*, *Achem*, en andere plaatzen. De Stadt is wel bewoont en bevolkt, niet alleen van *Europeanen*, maar ook van *Canarins*, *Mooren*, en alderhande slagh van *Heydenen*, die alle Handt-werken en Koopmanschappen by woonen. Men heeft in *Goa* een aanzienlijke Strate, daar in Zijde, &c. en Porceleyn-Winkelen zijn, en verscheyde kostelijke waren veyl gestelt werden; zoo ook in andere plaatzen vindt men Droguen, ende medicinale Kruyden te koop. De Stadt is ook vervult van alle kunstige Arbeyders, alle dagen wort een openbare markt gehouden. Men kan ook zoo lange deze duurt, by den uyt-roeper (*Lalangh* genaamt) laten verkoopen waar aan men eygendom heeft, 't zy roerende of onroerende goederen, vernuftigh en onvernuftigh, slaven, beesten, &c. doch wort de markt om de groote hitte der Zonne vroegh op gebroken.

Vaart van Goa.

Volkeren die de Stadt bewoonen.

Openbare dagelykse Markt-dagen binnen Goa.

De maniere van leven der *Portugezen* in *Goa*, is meest gelijk doorgaans in *India*: Men verdeelt de Mannen meest in *Cazados*, dat is getrouwde, en *Zoldados*, dat is ongebondene en Vryers, die meest geacht zijn. De *Portugezen* steken nauwelijks een handt aan 't werk: maar die wat vermach, laat alles op zijn Slaven aankomen, zoo dat men weynigh of geen Ambachts-lieden onder haar vindt. De Vrouwen zijn traagh, gemakkelijk en luy, houden haar meest ofze ziek waren, zoogen zelden of weynigh haar eygen Kinderen, maar laten die moeyte de swarte Slavinnen over. De Mannen trouwen veel met Ingeboornen des Landts, doch nu zoo veel niet als eertijts, en de Kinderen die zy dan met die Vrouwen winnen, worden gemenghde ende Misticen genaamt: maar der zoodanigen Kinderen nakome-

Maniere van leven der Portugezen *in* Goa.

komelingen Casticen. De Mans zijn doorgaans groote Hoeren-jagers, houden meest met de Slavinnen. Ja, ik hebbe gezien, dat op een tijdt drie Slavinnen van een *Portugeesch* beswangert, te gelijk in 't Kinder-bedde lagen. Zy maken ook weynig werks van Hoerery en Overspel, maar zijn vyanden van Dronkenschap en Zuyperye, doch twistgierigh en moordadigh. De Mannen zijn van een hoovaardigen geest gedreven, die wat is moet een Zonne-scherm of Luyffel boven 't hooft hebben, daar-en-boven een knecht die hem den mantel draaght, een ander die zijn *Cingpalm* of Degen in de handt heeft, en zoo *Senhor* die zelfs aan zijn heupe heeft gegort, gaat hy draay-naarsen langhs de straat, en is niet te vreden, 't en zy hy zoo nu en dan over zijn schouder de punte van zijn Rapier zie. De slinkerhandt is gemeynlijk met een (*Polvyt*)-doos, by ons Snuyftabak genaamt, voorzien, die hy gestadig gebruykt, en maakt zijn Neuze daar mede tot een afzienlijke Schoorsteen, t'elkens die met een blaauw doexken af-vagende, want de vuyligheyt zoude op het witte Linnen te veel af-steken. De Jonge Dochters en getrouwde Vrouwen zijn mede op deze Snuyf-tabak zeer verslingert. Voorts zal den *Portugeesch*, langs straat gaande, meermaal zijn Knevels strijken en opzetten.

Hoogmoed der Portugezen.

De Vrouwen gaande of gedragen werdende over straat, zijn bedekt: Want de Mannen zijn boven maten (en misschien niet zonder reden) op haar jalours. Zy bestellen haar op Kamers, die daar toe met vreemde Lucht-vensters zoo gemaakt zijn, dat haar gesichte niet dan na boven, geensins na beneden op de strate sich kan uytstrekken, en dat ter oorzake zy geen gesprek met andere Mannen of Pollen zoude konnen houden.

Naauwe wacht op de Portugésche *Vrouwen.*

De Landt-siekte die binnen *Goa* meest regeert, bestaat in sware Koortzen, waar tegen de *Portugezen* meest de latinge des Bloedts gebruyken, dikmaals 5 à 6 maal op een dag, maar t'elkens weynigh Bloedts aftrekkende. D'onreyne Ziekte ('t zy dat menze *Morbus Gallicus*, of *Hispanicus* noemt, ik laat die twee Natien om de eer-tijtel twisten) is 'er zoo gemeyn, (gelijk ook meest door ganisch *India*) dat het te verwonderen is, 't is ook geen schande voor een *Fidalgo*, in *Goa* een of andermaal daar mede aangetast te zijn; hierom is het *Lignum Chinenze*, ofte *Chinees-hout* zeer onder haar geacht. De *Portugezen* in *Goa* gebruyken veel Confituren, drinken daar op een dronk kout water, zijn Vyanden van sterken drank, zijn matigh in 't eten, weten met weynigh toe-spijs veel Menschen te verzadigen. De Vrouwen eeten meest Rijs, hoewel zy kostelijk en zeer wit en fijn broodt bakken, gebruyken veel *Betel* en *Areek*, zijn genegen tot veel zouts en zuurs, waar door 't gebeurt, datze een ongezonde verwe hebben.

Goa *heeft sware Koortzen.*

De Majesteyt van *Visiapour* is wel genegen geweest tot het bemachtigen van *Goa*, en byzonder doen den Heer Bevelhebber *Cornelis Symonsz.* Zalt. (op wien de *Mooren* groot vertrouwen gezet hadden) noch in 't leven was. Den Koningh zoude hebben af gekomen met een machtigh Leger, want den Heer *Asselchan* hadde al volkomen last, om *Goa* van de Landt-zijde te benauwen, en alle toevoer af te snijden; doch na de doodt van voornoemde *Heer Cornelis Symonsz.* zijn den *Koningh* en *Asselchan* van voornemen verandert, te meer, om dat zy twijffelden of zoo een Helt en Man van moedt weder over de Vloot mochte gestelt werden: want het verbranden van de Galjoens onder den *Mormagon*, hadde den voornoemden *Commandeur* by de *Mooren* in groot aanzien gebracht; ook waren de *Portugezen* schaars van Volk voorzien, want in twee Jaren weynigh of geen toevoer uyt *Portugaal* hadde bekomen.

Den Koningh van Visiapour *is wel gen gen* Goa *te Lande aan te tasten.*

In 't Jaar 1641 dede de *Majesteyt* wederom toezegginge van zijn Leger voor *Goa* te brengen, zoo wanneer de *E. Maatschappye* eenige Schepen, 't zy in *Dabul*, *Oortzery*, ofte

ofte andere Havenen van zijn *Majesteyt* liet verwinteren. Den *Koningh* hadde hier toe gewichtige redenen: want indien het misslukte dat men *Goa* niet bemachtighde, zoude den *Portugeesch*, eer onze Schepen in Herfst-maandt weder voor *Goa* quamen te Ankeren, hem meester van de Havenen gemaakt hebben, en by verwintering zoude hy in toom zijn gehouden geweest: want den *Koningh* van *Visiapour*, zonder onze hulpe, hem tegen de *Portugezen* te swak bekent. In oude tijden placht men beducht te zijn, om onze Oorloghschepen voor Wijn-maandt na de Bahre van *Goa* te zenden: maar de ervarentheyt heeft geleert, dat men in 't laatste van Ooghst-maandt of Herfst-maandt de Landt-streke van *India* wel mach aandoen, en dan komen by zonder de rijke Schepen van *Mosambique*, *Mascatte*, &c. gelijk d'onze zoo nu en dan eenige (wanneer vroeg verscheenen waren) verovert hebben, gelijk meermaal gebleken is: Anders zoo komt onze Vloote te laat, ende kan niet uytrichten, dan op de Galjoens die onder de Kasteelen leggen, eenig voordeel te zoeken.

Men mach de kuste van India *in Wyn-maant niet alleen, maar ook in't laatste van Ooghst-maant ende in Herfst-maant aandoen.*

In 't Jaar 1640 hadde den *Portugeesch* uyt zijn Vaderlandt twee *Karaken* en twee *Galjoens* bekomen, wel bevolkt zijnde, en van alles voorzien, zoo dat zy doen het Eylandt *Mormagon* (alwaar eenig aankomen was) gesterkt hebben. Om de Bahre van *Goa* wel bezet te houden, heeft men nu eenige Jaren herwaarts een ofte twee kloeke Jachten met een Chaloup ontrent de *Caap*, als mede by de verbrande Eylanden, (*Ilhas quimadas*) genaamt, laten kruysen, om de toekomende Fregatten het inkomen te benemen: want by het kruysen van deze Jachten, derft den Vyand zijn *Caffilas* niet uytzenden; ook wordt op deze wijze het inkomen der *Caffilas* belet, door welke nochtans den *Portugeesch* de meeste levens-middelen toe-gebracht werden, dewijl van buyten moeten gespijst werden.

De Portugezen *versterken de* Mormagon.

Hoe de Bahre *van* Goa *moet bezet werden.*

Men kan in alles klaarlijk zien dat de *E. Maatschappye* wel in 't eerste, maar daar na geen lust gehad heeft om *Goa* te bemachtigen en te overwinnen, want buyten alle twijffel zoude het tot een last van haar geweest hebben: maar het meeste voordeel was te doen met de bezettinge van *Goas* Bahre, en oordeelde niet alleen de Heeren *Bewinthebberen*, maar ook de Heer *Generaal* en *Raden* van *India*, den Oorlogh tusschen ons en *Portugaal* in *India* voor de *Maatschappye* voordeeligh te zijn: gelijk blijkt uyt het verzoek-schrift der Heeren *Bewinthebberen* in Bloey-maant 1641, in *'s Gravenhage* aan de *Ed. Hoog: Mogende Heeren Staten Generaal der Vrye Vereenighde Nederlanden* vertoont.

De E. Maatschappye begeert Goa niet.

Oorlogh tusschen de E. Maatschappye en den Portugeesch is voordeligh geoordeelt in zeker Verzoekschrift van 't Jaar 1641 aan de Ed. Hoog: Mogende Heeren Staten Generaal vertoont.

Het mergh ende substantie van dit *Geschrift* bestond hier in, hoe dat de *Maatschappye* in 't begin van Anno 1601, 1602, 1604 aangevangen, daar toe alleen was aangeleydt geweest, omme alleen een vreedzamen handel te drijven: Maar dat d'ervarentheyt hadde geleert dat de *Portugezen*, die over lange Jaren in *India* de meester gespeelt hadden, over al de Koopmanschappen der *Nederlanders* zochten te krenken, ja de Schepen feytelijk aan te tasten, de *Koningen* en *Vorsten* tegens ons op te hitzen, en over al verdacht te maken. Dat haar *Ed. Hoog: Mogende* met veele moeyten de *Maatschappye* 1602 onder een Lichaam en *Octroy* hadden gebracht, en by vergunnen van dit *Octroy* hebben *U Ed. Hoog: Mogende* toegestaan twee aanmerkens-waardige zaken: Voor eerst, een gemeene t'zamengevoeghde beschermingе van den handel van *India* is bekrachtight geworden in handen van een gemeen Lichaam: Ten anderen, dat door de representatien van zoodanigh een gecombineerde macht de *Indiaansche* Potentaten en Volkeren zijn verzekert en verwillight geworden, om met de *Nederlandtsche* Natie te handelen uyt natuurlijke vryheyt, en buyten vrees van den *Portugeesch*, op den welcken zy alle een doodelij-

Een kort begrijp van dit Request.

ken haat hebben. Op deze wijze is de Compagnie welvarende geworden, zoo is mede de Zee van haar Stroopers ende Roovers gezuyvert, en heeft de *E. Maatſchappye* zedert den Jare 1604. haar vaſt-geſtelde Comptoiren beveſtigt, en de vaart, niet alleen van de *Roode Zee* af, langs alle de Landen van aanzien, ende de Eylanden, tot in 't Rijke van 't vergelegen *Japan* toe: Ook in 't gebiedt van den *Grooten Heer van Conſtantinopolen*, in *Arabia*, *Mocha*, 't Koninghrijck van *Perſia*, ja zelfs in de Hooftſtadt *Eſpahan*, zoo ook in 't Rijke van *Cambaja*, en de machtige Landen van den grooten *Mogol*, ook in *Decan*, de Landtſtreken van *Malabar*, *India*, *Narſinga*, *Choromandel*, *Golgonda*, *Bengale*, *Aracan*, *Pegu*, *Achin*, *Sumatra*, *Jambi*, *Palinban*, *Bantam*, *Cambodia*, *Siam*, *Cochin*, *China*, *Tonquin*, zonder *Ceylon*, *Amboina*, *Banda*, en de *Molukken* aan te raken. Alle de zekerheyt van de Koopmanſchappen die de *E. Maatſchappye* in zoo veel plaatzen heeft, en haar welvaren daar in beſtaat, dat men met den Erf-vyand in Oorlogh blijve, om de *Indiaanſche* Vorſten geen quaat vermoeden te geven: want wy ons doorgaans (by haar) Vyanden van *Portugaal* hebben verklaart, op welken voet ook onze onderhandelinge met de zelven zijn beſlooten.

Grooten handel van de E. Compagnie.

Thien krachtige redenen brachten de *Heeren Bewinthebbers* in haar geſchrift te voorſchijn.

Thien redenen waarom de Bewinthebbers *den Oorlog met* Portugaal *dienſtigh achten.*

EErſtelijk, om dat de E. Compagnie *met den Oorlog der* Portugezen *was groot gemaakt, en dat op dien grondt nu by na den gantſchen handel van* India *in hare handen vervallen was, en dat zy jaarlijks een retour van* 78910 *millioen verwachteden, en indien men op dezegront voortging, dat het zelve Retour jaarlijks noch zoude verbetert werden.*

Ten tweeden, Dat by ſtilſtant van wapenen de winſte te Lande zoude ophouden, ende de overwinninge op den Vyant, om meer en meer zijn heerſchappye te ſtutten, 't welk ten hooghſten noodigh was.

Ten derden, By ſtilſtant van wapenen zoude de Equipagie ende toeruſtinge uyt de Nederlanden *na* Ooſt-Indiën, *voor eengroot gedeelte komen te verminderen, en daar door zoude het Landt ontzet en gebrekkigh van zoo veel machtige Oorlogh-ſchepen zijn.*

Ten vierden, Dat door verminderinge van Equipagie na Ooſt-India, *mits door verminderingh der Retouren uyt* India *herwaarts, het Lant zijn voordeel van uyt- en inkomende Convoyen zoude miſſen.*

Ten vijfden, Dat duyzenden van de Indiaanſche *Huys-geſinnen en andere Menſchen haar broodtwinninge zouden miſſen, nevens haar onderhoudt.*

Ten zeſten, Dat deze Indiaanſche *voortreffelijken handel, zoo veel Millioenen gelijkelijk is bedragende, t'eenemaal zal komen te vervallen, voor zoo veel als de* Portugezen *van* India *daar in zullen toenemen.*

Ten zevenden, Voor zoo veel raakt het intereſt van de Ed. Compagnie *zelfs, zoo ſtondt aan te merken, en wel te overwegen, dat de zelve van den beginne aan, en byzonder eenige Jaren herwaarts, ſware en ongewoone laſten hadden gedragen, zoo in 't toe-ruſten van Schepen, als bezending van meerder volk van Oorloge, en wat daar meer aanhangt, zoo dat (door Gods genade) in 't kort op den Vyandt grooter Conqueſten te doen waren.*

Ten achtſten, Dat door verval van den Indiaanſchen *handel, de winſte der* Ed. Compagnie *komende te verminderen, en de laſten groot zijnde, die men doorgaans in* India *zal moeten dragen, ten aanzien van de groote bezettinge, en de vreeze van* Europæiſche *Vyanden, de* Ed. Maatſchappye *onder zoodanige ſware pakken zoude moeten quijnen, vervallen en vergaan.*

Ten negenden, Dat daar door dan de Nederlandtſche Compagnie *gevaar zoude loopen, om bedorven ende onderkroopen te werden in zoodanigen handel, als zy by recht van uyt ſluytingen, contracten van eygen poſſeſſien, en inzonderheyt met de wapenen geopent,*

en

en tegens den Portugeesch *zoo lange Jaren voor haar bewaart heeft.*

Ten laatsten ophoudende de vyandtschap tusschen ons en den Portugeesch, *zal mede alle het goet vertrouwen der* Indiaansche *Vorsten, 't welk zy op ons hebben, vervallen, ende de middelen van de* E. Compagnie *en haar Dienaars groot gevaar loopen, en wel byzonder in* Japan, *welken handel verloren zijnde, de Commercie op* China *van geen waarde is. Ook zoude de Vrede zeer nadeeligh zijn, als strijdende tegens onze Verbonden met de* Indiaansche *Koningen gemaakt.*

Aangezien dat de vrede met den *Portugeesch* in *India* zoo schadelijk voor de *E. Maatschappye* is, zoo baden met alle eerbiedigheyt de *Heeren Bewinthebberen* haar *Ed Hoogh: Mogende* dat alles wel geliefde te overleggen, en of de schade die de goede Ingezetenen en Participanten ofte Deel-genooten in de *E. Compagnie* zoude komen te lijden, niet verre zoude overhalen de voordeelen die geheel *Portugaal* aan dezen Staat zoude konnen by-brengen, ende indien haar *Ed. Hoog: Mogende* de zake van *Portugaal* zullen maintineren, ofte *Oost-Indiën* buyten het Tractaat niet zoude konnen geslooten zijn: Als A°. 1609 ten tijde van den *stilstandt* is geschiet, gelijk ook exempelen zijn in *Europa*, tusschen de Kroon van *Vrankrijk*, *Engelandt*, en *Spanje*, niettegenstaande haar onderlinge Alliantie van Vrede alhier in *Europa*, zoo heeft evenwel in *India* den Oorlogh zijn voortgangh genomen, als blijkt by de exploicten van de *Engelsche* voor *Mosambique*, *Goa*, *Manilha*, zoo hebben ook doen de *Engelsche* den *Portugeesch Ormus* afhandigh gemaakt, en 't zelve den *Persiaan* weder gegeven.

Indien hare *Ed. Hoogh: Mogende* de bovenstaande redenen zoo wichtigh niet geliefde te achten: maar oordeelden dat het *Bestandt* ook in *Oost-Indiën* moste plaatze hebben tusschen de *Nederlantsche Compagnie* en de *Portugezen* in *India*, die *Spanjen* afgevallen zijn, en sich onder de vleugelen van den nieuwen Koningh *Don Jan de IV.* hebben begeven, zoo verzochten de *Bewinthebbers* ootmoedig dat haar *Ed. Hoog: Mogende* haar besluyt ontrent dien *Treves* geliefden uyt te stellen, tot datmen weten konde of ook eenige *Portugesche* plaatzen in *India* den nieuwen *Koningh* waren toe gevallen, op dat de *Heeren Bewinthebberen* haar zaken daar na hadden aan te stellen, en by gevolgh van *bestant* in tijts haar Dienaren, die tot behulp van de *Indiaansche* Vorsten mochten in 't Velt zijn, in tijts t'huys te ontbieden, om haar middelen en Dienaren te verzekeren, en niet overvallen of overrompelt te werden, op dat alzoo alle schade der *E. Maatschappye* ende der goede Deel-genoten der zelve mochten geweert werden. Dit was de substantie van het request. Lager stondt na gewoonte, 't welk doende, &c.

Goas *Bahre met jaarlijckssche bezettinge benaurwt door de* Nederlanders.

Men benauwde ondertusschen doorgaans met jaarlijksche bezettinge van een aanzienlijke Scheepsvloote de Bahre van *Goa*, om den Vyand alle afbreuk te doen. *Jacob Kooper* hadde drie Jaren met een goede macht aldaar de wacht gehouden, en het *Commandeurs* ampt bekleedt; daar na *Adam Westerwolt*, waar van in de beschrijvinge van *Ceylon* zal gewagh gemaakt werden, na hem de *Heer Anthonio Kaan*, en A°. 1639 *Cornelis Symonsz. van der Veer*, een dapper Man (en gelijk gezeght is) door zijn Helden-daden vermaart: Zoo ook A°. 1641 den Bevel-hebber *Matthijs Hendrikssz. Quast* met 10 Schepen, (waar van *'s Hertogenbosch* de Vlagge voerde,) gemant met 1147 koppen, deze Vloote maakte sich meester van een goede rijke wel-geladen Caraque uyt *Portugaal* komende, doch den Bevelhebber wiert door een splinter in 't been gevaarlijk gequetst, waar op de doodt volghde, in zijn plaatze (volgens ordre van de *Heer Generaal* en *Raden* van *India*,) quam *Cornelis Leendertsz. Blaau*, te vooren Schout by Nacht.

In 't Jaar 1642 verscheenen op *Ba-*

Twee Gezanten van Goa *verſchijnen op* Batavia.

tavia twee Gezanten van den *Vice-Roy* van *India*, afgevaardight na den *Heer Generaal* en *EE. Raden* van *India*; zy waren genaamt *Diego Mendes de Britto*, en *Gonſalvo Villoſo de Sanct Joſeph*, Religieus van de ordre van *St. Françiſcus*, ende alzoo den *Ambaſſadeur* van den nieuwen Koningh *Don Joan de IV.* in 't Vaderlant van haar *Ed. Hoog: Mogende* feeſtelijk was in-gehaalt, vondmen op *Batavia* goet inſgelijk 't zelve na gelegentheyt te doen: Men zonderde af eenige byzondere en geachte Mannen, om de Heeren Gezanten van boort te geleyden na het Huys van den *Ed. Heer Generaal*, namentlijk, den *Raadt-Penſionaris Joan Maat-zuyker*, *Juſtus Schouten*, *Raadt extraordinaar van India*, *Mr. Symon van Alphen* J. v. D. *Baljou der Stede Batavia*, *Sebalt Wonderaar*, *Ontfanger Generaal*, *Pieter Soury*, *Barent Wichtmans*, *Dirk Snoek*, *Ewout Spieringh*, Opper-kooplieden; *Joan Lamoot*, *Sargiant Major*, *Mr. Gerard Herbers* J. v. D. *Opper-koopman*, *Françiſco de Souſa de Caſtro*, en *Anthonio Fialho Fereira*, Portugéſche Edel-lieden.

Worden deftigh ingehaalt.

Verſchijnen in den Raadt.

In 't af-ſteken van 't Boort van 't Schip den *Dolphijn* wierden vijf Stukken geloſt: Zy wierden terſtondt in de vergader-plaats van de Hooge Regeeringe gebracht, en beleeft verwelkomt. Een van beyde de *Gezanten* voerden 't woort, hoe *Portugaal Caſtilien* was afgevallen, ende *Don Jan*, *Hertogh van Breganſa*, tot Koningh verkooren hadde, en hoe gedachte *Majeſteyt* aan haar *Ed. Hoogh: Mogende* een *Gezante* hadde af-geſtiert, ten eynde met den anderen in een vaſt verbondt des vredes mochten treden, gelijk niet en twijffelde, of 't zelve zoude al getroffen zijn, in welke inzichte zy van den *Onder-koningh* in *Goa* af-gezonden waren, om ſchorſingh van wapenen te verzoeken, volgens haar *Geloofsbrieven* die zy mede brachten, de welke zijn *Ed. den Heer Generaal* ter handt geſtelt wierden, hebbende deze ſuper-ſcriptie *A. O. Senhor Anthonio van Diemen*, *Capitaon Generaal de Naçaon Ollandeſa n'eſte Oriente*, aan d'andere kant ſtondt *de Conde d'Aveiras*, *Viçeroy e Capitaon d'India.*

Haar voorſtel.

Den Brief was verzegelt met het Wapen van *Portugaal*, geſchreven in de *Portugéſche* Tale, hebbende deze navolgende Inhoudt:

Inhoudt van de credentie Brief der Ambaſſadeurs.

IN't eerſte van Herfſt-maandt dezes Jaars is aangelandt in Onor (*onze Sterkte*) *een Caravel uyt* Portugaal, *en door de tijdinge met het zelve bekomen, verſtaan wy, dat de* Portugéſche *Natie een eygen* Koningh *hadden uytgeroepen, en voor zoodanigh geſwooren, zonder eenigh tegen-ſpreken. In eene van de Brieven liet zijn Ed. de* Majeſteyt *aanſchrijven, dat al vooren Gezanten aan de* Ed. Hoog: Mogende Staten Generaal *hadde afgezonden, om van Vrede te handelen, die haaſt ſtondt geſlooten te werden, en dat dien volgende in* Europa *ſtilſtant van Wapenen was beraamt, dat aan den* Commandeur Quaſt *hadde Brieven doen behandigen, om (gelijk met* Portugaal *en* Hollant *in* Europa *geſchiede,) alzoo hier alle Vyandtſchap zoude ophouden, waar toe ook den* Onderkonigh *volkomen genegen was. Na het overlyden van den* Bevel-hebber Quaſt, *hadde den* Onder-koningh *'t zelve* Cornelis Leendertſz. Blaau *verwittight; doch deze Perzoonen hadden haar beroepen op het oordeel van den* Hoogen Raadt *van* India, *zonder welke zy in die zaken van gewichte niets konden doen. Den* Onder-koningh *zond dan* Diego Mendes de Britto, *Edelman van't Huys des Koninghs*, *en* Pater Gonſalvo Villoſo, *geachte Lieden, om van wegen deze zake met haar Ed. op* Batavia *te handelen, zijnde in alles voorzien met* Credentie *en oorſpronkelijke Brieven van zijn* Majeſteyt *zelve, dat 't geene met deze Perzoonen zoude verhandelt werden, voor vaſt en onverbrekelijk zoude gehouden werden. Wenſchende verder den zegen over het Rijke van* Portugaal *en de* Vereenigde Nederlanden. *Den Brief was getekent den 6 December Anno* 1641.

Met deze Onderſchrijvinge

CONDE D'AVEIRAS.

De

De Gezanten vertrokken hier op; ook oordeelde den Ed. *Heer Generaal* dat het nodigh was dat een weynigh uytruſtede, alzoo van de reyze vermoeyt waren: Voorts vielen eenige beleefde redenen aan beyde zijden voor, onder andere van de onlanghs genomene Caraque, vragende zijn *Ed.* of men den *Onder-koningh* niet met een Vat 2 of 3 goede Wijn hadde vereert? waar op de *Gezanten* neen antwoorde; zijn *Ed.* getuygde het zelve hem van herte leet te zijn, en dat men hem zulks moſte ten beſte afnemen, alzoo de Zee-verſtandige meer kloeke Zoldaten dan Courtizanen waren. De middagh ondertuſſchen genaakte, en bleven de voornoemde *Gezanten* by zijn *Ed.* ten eeten; daar na wierden zy (op behoorlijke wijze) na haar Logement, ten huyze van *Jacob de Harder*, geleydt, tot tijdt en wijle dat beter gelegentheyt te bekomen was. De *Gezanten* waren beyde aanzienlijke en bedaagde Mannen, den *Françiſcaner* tuſſchen de 60 en 70 Jaren oudt, en den *Edelman* omtrent 50; haar ſuite beſtondt uyt zes Perzoonen, twee Pagies, en vier Laqueyen, behalven de Swarte ende Myſtice Dienaars, een Schrijver, een Chirurgijn, twee Jongens, en twee Caffers, al te zamen op eene wijze gekleedt, en met een Orangie Liverye verçiert. Den 8 van Sprokkel-maant A°. 1642 verzochten de *Gezanten* andermaal gehoor in den *Raadt* van *India*, doch wierden uytgeſtelt tot den 10, alzoo eenige andere zaken na gewoonte te verhandelen waren.

den ouder-
m der Ge-
nten.

De Ge-
nten ver-
ijnen
or de
eedemaal
den
aadt van
dia.

Den 10 van Sprokkel-maandt des morgens ontrent 9 uuren verſcheenen de Gezanten andermaal in den *Raadt* van *India*, doende haar voorſtel om van wegen den *ſtilſtant van Wapenen* te handelen, ende of zijn *Ed.* zoo volle kenniſſe van den toeſtant der zaken in *Europa* niet mochte tot noch toe bekomen hebben, zoo vertoonde zy de autentijcque Brieven van de *Majeſteyt* van *Portugaal* zelf, aan den Onder-koningh overgezonden, zijnde een Certificatie of verzekeringe van eenige *Hollantſche* Kooplieden binnen *Lixboa* woonende, nevens een Brief van hare *Ed. Hoogh: Mog*: aan de *Admiraliteyt* aldaar, de welke gelezen zijnde, bevondt men het de zelve te wezen, die te vooren uyt de Vloote voor *Goa* over *Choromandel* gezonden, en met de Chaloupe *Pipeli* herwaarts gebracht was. Dies zijn *Ed.* zeyde, de zelve Brieven te vooren door den Bevelhebber *Quaſt* over-gezonden te zijn, en dat den zelven alhier weynigh konden dienen, alzoo in den Brief van hare *Ed. Hoogh: Mog:* wel klaarlijk uytgedrukt ſtont, dat d'onze die van *Portugaal* niet en zouden beſchadigen aan gene zijde, ofte benoorden den *Evenaar*, daar *India* voorbedachtelijk uytgeſloten ſcheen. Ook hadden de *E. Heeren Bewindthebbers* in haren laatſten dies aangaande niet bevolen ofte gelaſt, echter om te betoonen dat (gelijk goede *Chriſtenen* betaamt) tot geen ander eynde, tot noch toe zoo bloedigen Oorlogh hadden gevoert, als om door dat middel tot een gewenſchte vrede te komen, zoo zoude zulks zijn *Raadt* in bedenken geven, dat de *Heeren Ambaſſadeurs* wel haar *Credentie* hadden over gelevert, maar niet vertoont waar by bleek, dat den *Onder-koningh*, om met ons van diergelijke zaken te handelen, door zijn *Majeſteyt* bemachtigt was, zoo dat getwijffelt zoude konnen werden, of het gene tuſſchen ons en haar lieden beſlooten wierdt, by zijn *Majeſteyt* al zoude werden geratificeert ende aangenomen. Waar op een van de *Gezanten* antwoorde, dat den *Onder-koningh* in *India* macht hadde van Oorlogh en Vrede, gelijk zulks van over vele Jaren in alle gelegentheden was gebleken, zulks zijn *Ed.* daar aan niet en konde twijffelen, en toonde zy beyde haar bereyt t'allen tijden daar voor by ons in bewaringe te blijven. Zijn *Ed.* antwoorde, dat wel geloofde den *Onder-koningh* macht hadde om Vrede en Oorlogh te maken onder de *Indiaanſche* Koningen, maar of zulks

ook tot de *Europæische* Natie wiert uytgebreydt, hadde hy zijn bedenkinge, alzoo dat een geheele andere zake was, evenwel vertrouwde zijn *Ed.* dat den *Onder-koningh* zijn last daar in niet te buyten was gegaan, dies ook haar als volkomen bemachtighde Perzoonen aanzagh en aannam, dat dierhalven om tot de zake te komen, eens openinge wilde doen, op wat wijze den *stilstant van Wapenen* verzochten. Hier op wierdt geantwoordt, dat zy van die meyninge waren, het niet van nooden te zijn veel voorwaarden en bepalinge te maken, alzoo eerstdaaghs vaste tijdingh van vrede uyt *Europa* te verwachten stont, by welke zoodanige conditien zoude vast gestelt zijn, na het goetvinden van onze Hooge Overigheyt, waar na aan beyde zijden wy ons zoude moeten schikken, zy verzochten nu anders niet dan *stilstant van Wapenen*, alleenlijk had men den tijdt te stellen van welke de opschortinge des Oorlogs zoude aanvank nemen, en dat volgens haar oordeel het begin moste genomen werden van de uure af, dat tusschen haar en zijn *Ed.* met zijn *Raadt* de *stilstant* beslooten was. Waar op den *Ed. Heer Generaal* antwoorde, dat insgelijk van gevoelen was, dat men niet behoefde veel Conditien te maken: Maar dat het niet practicabel was van nu (na het besluyten van ophoudinge van Vyandtschap) den *stilstant* te doen begin nemen: Want onze Vloote voor *Goa* zoude niet nalaten (tot nader ordre en last) den Vyandt alle afbreuk te doen. Daar was mede een goede macht na *Ceylon* uytgezet, die lichtelijk of op *Negumbo* of *Columbo* haar voordeel mochte gedaan hebben. Ook konde de haren yets op *Gale* of elders uytgewrocht hebben tot ons nadeel. Den *Onder-koningh* hadde *Don Philippo Mascarenhas* aangeschreven, dat op *Ceylon* op den Vyandt (onze Natie) eer men de tijdinge van stilstant bequam, alle zijn kracht zoude uytzetten. Dies op zoodanige wijze niet dan vele verschillen zouden ontstaan, niemandt van beyde de Volkeren genegen zijnde, de plaatzen die zy mochten overwonnen hebben weder te geven, en een ander in te ruymen. Zijn *Ed.* oordeelde, dat het veel gevoechelijker zoude zijn, dat den *stilstant* zijn begin zoude hebben, na dat zy wederom binnen *Goa* waren gekomen, wanneer zulks aan wederzijds Onderdanen konde bekent gemaakt zijn. Hier hadden de *Ambassadeurs* vry wat tegen, en zouden gaarn gezien hebben, dat haar eerste voorstel ware ingewillight geweest. Zy zeyden mede niet te gelooven, dat den *Onder-koningh* zulks aan *Mascarenhas* hadde geschreven, waar op den *Generaal* haar diende, als dat hem 't zelve van *Ceylon* was aangeschreven, evenwel hy vertroude dat de *Heeren Ambassadeurs* met goet contentement en vernoegen van *Batavia* zouden scheyden.

De Gezanten blijven ter maaltijdt by den Heer Generaal Anthonio van Diemen.

Des middaghs bleven de *Gezanten* by zijn *Ed.* ten eeten, zijnde een kostelijke maaltijt aangericht, men dronk op de gezontheydt van den *Koningh van Portugaal*, ende zijn *Hoogheyt den Prince van Oranjen, &c.* en zoo wierdt dien dagh met vrolijkheyt en vreughde geëyndight.

De Gezanten verschijnen voor de dermaal in den Raadt van India.

Op den 18 van Sprokkel-maandt verscheenen voornoemde *Gezanten* wederom in den *Raadt* van *India*, verzoekende bescheyt op het verzochte, alzoo zijn *Ed.* uytstel begeert hadde, om met zijn *Raadt* van de bewuste zake te spreken, zy verhoopten dat zijn *Ed.* een goede en Christelijke resolutie zoude genomen hebben, te meer, om dat op den 14 van Febr. eenige Jachten waren aangekomen, mede brengende de zekerheydt van de vrede tusschen beyde de Natien, en dat de zelve alrede afgekundigt was. Zijn *Ed.* gaf daar op ten antwoorde, dat de aangekomen Jachten tot *Pharnabuque* waren aengeweest, en van daar mede gebracht hadden de *Articulen* van 't *tien-jarigh Bestandt*, tusschen de *Majesteyt* van *Portugaal*, *Don Joan de Vierde*, en de *Ed. Hoogh: Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenighde Neder-*

Nederlanden, te weten, voor zoo veel *Europa*, en hare onderhoorige Landen en Plaatzen, buyten de reſpective Limiten van de Octroyen van de *Ooſt-* ende *Weſt-Indiſche Compagnie* gelegen, aangaat; mitſgaders ook de *Articulen* en *Pointten* tuſſchen hare gemelte *Hoogh: Mog:* en den *Ambaſſadeur* van *Portugaal*, *Triſtan de Mendoza*, aangaande de *Weſt-Indiſche Maatſchappye*: maar was wel uytdrukkelijk belooft, dat eerſt by zijn *Majeſteyt* bekrachtight, en daar van Acte aan hare *Hoogh: Mog:* zoude over gezonden werden, en alſdan noch geen aanvank zoude nemen, voor aleer daar van kuntſchap in *Braſil* zoude gedaan zijn, 't welk aangaande de *Ooſt-Indiſche Compagnie* mede in gelijke voege gementioneert was, en alzoo aan de voorſz. *Ratificatie* niet of weynigh getwijffelt wierdt, en dat onze Schepen in September uyt *Hollandt* geloopen, niet lange konden vertoeven, maar alle dagen verwacht wierden, waar mede buyten twijffel de *Ratificatie* zoude over komen, zoo hadde zijn *Ed.* met zijn *Raadt* goet gevonden, de zelve in te wachten, en dan hem te ſchikken na 't gene dat van zijn Principalen beſlooten was; en dat te meer, alzoo voorſchreven Schepen ſtonden te verſchijnen, aleer het Zaizoen zoude bequaam zijn om de *Heeren Gezanten* weder na *Goa* te laten weder-keeren, zulks daar mede geen tijdt wierdt verlooren. Hier op zeyden de *Gezanten*, dat het haar vreemt voor quam, hoe men in *Europa* met den anderen in alle ruſt en vrede leefde, ende dat men in *India* dagelijks vyandtſchap en hoſtiliteyt oeffende. Zijn *Ed.* antwoorde zulks by onze *Hooge Machten*, op aggreatie van zijn *Majeſteyt* van *Portugaal*, goet gevonden te zijn, en nademaal ons 't zelve bekent was gemaakt, ook daar na moſten reguleren. Hier op de *Gezanten* aldus antwoorden, dat zy aldaar op haar aankomſte zulks niet hadden verwacht, hoewel zy bekenden, dat van zijn *Ed.* en *Raden*, geduurende haar aanwezen, zoo menighvuldige weldaden en eere hadden genooten. Zy verzochten alleenlijk dat haar Acte mochte gegeven werden, van 't gene ten tijde harer aanwezentheydt was verhandelt, op dat t'allen ſtonden mochte blijken het devoir en haar yver aangewent, en dat zy haar tijdt niet met ſpeelen of vermaak te zoeken, hadden door-gebracht, 't welk zijn *Ed.* haar toe-zeyde, en op dat de *Heeren Gezanten* van den beſlooten *Treves* beter kenniſſe mochten hebben, wilde zijn *Ed.* de boven-gemelte afkundinge ende *Articulen* haar *Ed. Perzoonen* mede deylen, ondertuſſchen niet twijffelende, of de Schepen zouden haaſt te voorſchijn komen; en by aldien (buyten verwachtinge) mochten vertoeven, wilde dan de zake andermaal in beraadt nemen, en (zoo veel doenlijk was) haar contentement geven, daar op haar vryelijk mochten verlaten. 't Welk zy dankelijk aan-namen, verheffende andermaal de groote beleeftheyt, het goet onthaal, en de eere die zy dagelijks genooten. De *Heeren Gezanten* bleven, nevens de *Raden* van *India*, des middaghs by den *Ed. Heer Generaal* ter maaltijt, en na-de-middag tegens den avondt reedt men om vermaak eens na buyten, en zoo wierdt dien dagh geëyndight.

Den Ed. Heer Generaal *en* Raden *van* India *ſtellen de* Ambaſſadeurs *uyt tot de* komſte *van* 'e Schepen, *in* Septemer *uyt* Hollandt *geloopen.*

Naderhant den laatſten Martii zijn de Gezanten weder in den *Raad* verſcheenen, overleverende een ſchriftelijke Propoſitie, welke in de Vergaderinge wiert gelezen, en den zin daar van begrepen zijnde, heeft den *Heer Generaal* aldus geantwoort, dat alles, 't geene in haar geſchrift verhaalt ſtondt, waarachtigh was, en zulks ook in 't dagh-regiſter ware aangetekent: Maar dat de goede hoope, door het vertoeven van de Schepen, haar niet moeſte ontvallen, zijn *Ed.* niet twijffelende of alles zoude tot contentement geſchieden. 't Was zijn *Ed.* leet, dat de verwachte Schepen noch niet gezien wierden. De *Gezanten* zeyden vorders, dat zijn *Ed.* haar hadde gelieven te beloo-

De Gezanten *verſchijnen voor de vierdemaal in den* Raadt *van* India.

belooven, (dat ingevalle de Schepen binnen de tijdt van haar vertrek sich niet mochten op-doen) haar evenwel verlof van vertrek zoude geven, en met contentement, dat is met obtenue harer Commissie, zoude laten verscheyden. Zijn *Ed.* diende daar op, dat met die woorden niet hadde willen te kennen geven, hare *Ed.* den *stilstant van Wapenen* toe te staan, waar toe niet bemachtight was, voor en aleer nader tijdinge met de meer-gemelte Schepen erlanghde: maar dat zy in alles zouden bemerken, het aan zijne goede wille niet te haperen, ende dat haar met alle eere zoude laten vertrek nemen. Dat, dewijle zijn *Gebiedende Heeren* de bewuste zake by der handt hadden genomen, en uytdrukkelijk gestipuleert den *thien-jarigen Treves*, op aggreatie van zijn *Koninklijke Majesteyt van Portugaal*, aangaande de *Oost-Indiën*, en dat de *stilstant* van *Oorlogh* geen aanvank zoude nemen, voor aleer de aggreatie in *Hollandt* aangebracht, en daar van de wetenschap in deze Landen zoude gedaan zijn, 't welk in alle maniere diende afgewacht te werden, om niet te schijnen wijzer te willen wezen als onze *Souvereynen*, gelijk ook niet en wil vertrouwen, dat het den *Onder-Koningh* in *Goa* zoude willen doen. Een van de Gezanten sprak hier op, dat niet en konde gelooven, of den *Heere Gouverneur Generaal* hadde volkomen macht, om in deze Landen, aangaande Vrede en Oorlogh, na zijn welgevallen te handelen, en tot meesten dienste van de *Vereenigde Nederlanden*, en dat de *Heeren Staten*, die alrede met *Portugaal* in vrede zijn, dezen handel van *stilstant* geensins zouden konnen onaangenaam zijn: Wat den *Onder-Koningh* belangde, de zelve was niet alleen in 't gemeyn tot diergelijke zaken gemachtight, maar had met een Caravel byzondere last van zijn *Majesteyt* daar toe bekomen: maar met ons bleek het tegendeel, dewijl de *Heeren Majoors* uytdrukkelijk hadden bevolen, dat men (niet tegenstaande de vrede in *Europa*) alhier tot nader last den Oorlogh zoude continuëren.

Haar *E E.* ziende dat in deze zake niets meer te doen was, hebben daar van niet meer voor die tijdt gesproken: Zy verzochten andermaal een geschrift van haar naarstigheyt en devoir by haar gepleeght, ende aangezien de tijdt gekomen was, dat men *Choromandel* konde bezeylen, dat hoe eer hoe liever mochten vertrekken, om voor de Winter-tijdt over Landt binnen *Goa* te wezen, dat anders by langh wachten, van wegen den geduurigen regen, onmogelijk zoude zijn. Den *Heer Generaal* dede haar *E E.* zoo van het een als t'ander toe-zegginge, hy wilde voor haar *E E.* een Schip gereet laten maken: maar was van gevoelen, aangezien de Schepen van uur tot uur verwacht wierden, daar mede de *Ratificatie* stond te komen, dat beter zoude doen, indien noch een kleynen tijdt verbleven. Zy antwoordeden den last des *Onder-koninghs* te zijn, dat met de eerste gelegentheyt weder na *Goa* zouden keeren, 't welk zy mosten na komen, ten ware zijn *Ed.* het contrarie haar belaste, daar op zijn *Ed.* diende, dat haar niets hadde te commanderen, maar alleen ten besten wilde raden, zonder haar een uure langer op te houden, als haar goede gelieste zoude zijn. Wat den *Onder-koning* angingh, zijn *Ed.* konde wel aan den zelven advizeeren met het Schip dat nu na *Choromandel* stondt te vertrekken; ook konde wel een van haar *E E.* na *Goa* gaan, en laten een alhier verblijven, tot dat de *Ratificatie* zoude over gezonden zijn. Dit vonden zy goet, den *Padre* zoude zijn reyze over *Choromandel* nemen, latende den *Fidalgo* op *Batavia*, die de *Ratificatie* zoude verwachten.

De Gezanten verzoeken dat eenige Misticen en vrye Swarten, nevens een Portugeesch, mochten van haar gevankenis ontslagen werden, 't welk haar ingewillight wert, nevens een Pardon aan vier misdadige Portugezen.

Voorts stelde den *Gezant* voor, hoe noch verscheyde Misticen gevangens, als vrye Swarten onder ons waren, verzoekende uyt de name van den *Onder-koningh* dat de zelve van zijn Ed. mochten vry gelaten werden,

werden, en yeder na de zijne vertrekken, 't welk zijn *Ed.* van den *Heer Generaal* vergunt wierdt; verzocht wijders, dat zekere vier Perzoonen, die eenige tijdt voorleden onder de Burgerye van *Batavia* oproer hadden aangeſtelt, en daar over in de kettingh geſlagen waren, en ſwaarlijk ſtonden geſtraft te werden, mede mochten vry geſproken werden, 't welk zijn *Ed.* mede vergunde, mits datze met den *Padre* zoude vertrekken, om geen meer moetwil aan te richten; deze gunſte wiert zeer dankelijk aangenomen. Voorts wierdt geſproken van *Françiſco de Zouza de Caſtro*, welke (op ernſtigh aanhouden van zijn *Ed.* den *Heer Generaal*) van de ellendige gevankeniſſe, onder die van *Achin*, was ontſlagen, en in onze handen overgelevert. Zijn *Ed.* ſtondt hem toe met den *Padre* te vertrekken, mits dat zijn gemaakte ſchulden betaalde.

Daar na op den 2 April (ter gelegentheyt dat daaghs te vooren de Schepen den *Tyger* en *Naſſau*, den 16 September uyt het Vaderlandt geloopen, op *Batavia* aangelandt waren) zijn de Gezanten wederom in den *Raadt* van *India* verſcheenen: Is van haar voorgeſtelt, hoe verſtaan hadden, dat op het vertrek van meer-gemelte Schepen, de verwachte *Ratificatie* der verzonde *Articulen*, aangaande de Quartieren van *Ooſt-India* van zijn *Majeſteyt* van *Portugal*, noch in *Hollandt* niet aangebracht en waren, dat haar ten hooghſten wonder gaf, zeldzaam zijnde waar aan het mochte haperen; vragende verder of zijn *Ed.* geen nader bericht bekomen hadde, waar na haar *ſtilſtant van Wapenen* mochte ingewilligt werden. Zijn *Ed.* antwoorde hier op, dat ten alderminſten geen twijffel geſlagen hadde, of de confirmatie van de *Articulen* des *Beſtants* zoude nu mede gekomen zijn, doch zulks niet zijnde, konde zijn *Ed.* den *ſtilſtant van Wapenen* haar *Ed.* niet toe ſtaan. Voorts vraaghde zy, of dan beyde eerſtdaaghs zouden vertrekken, dan of zijn *Ed.* noch noodigh achte een van beyden te verblijven. Zijn *Ed.* antwoorde, dat haar gelieven hadden te doen: maar alzoo de Winterſchepen mede alle dagen ſtonden te verſchijnen, oordeelde hy beſt te zijn noch op *Batavia* wat te vertoeven, alzoo de *Ratificatie* niet lange konde achter blijven.

Hier op beſlooten zy andermaal dat den *Padre* over *Choromandel* zoude vertrekken, ende den *Edelman* op *Batavia* naarder tijdinge uyt-wachten. Men verleende de Gezanten een Acte van haar naarſtigheydt en yver in haar commiſſie aangewent, met ondertekeninge van den Ed. *Heer Generaal Anthonio van Diemen*, *Cornelis van der Lijn*, *Joan Maatzuyker*, *Juſtus Schouten*, *Cornelis Witzen*, en *Pieter Boreel*, van dato 9 April 1642. in 't Kaſteel *Batavia*.

De Gezanten ontfangen een Acte van haar devoir.

Men gaf den *Padre* mede deze navolgende Brief aan den *Onderkoningh*.

Een Brief aan den Onderkoningh door den Ed. Heer Generaal geſchreven.

DOorluchtige Heer, *U Ed.* Gezanten, Diego Mendes de Britto, *Edelman van het Huys des* Koninghs *van* Portugal, *en den Eerwaardige* Vader, *Broeder* Gonſalvo de S. Joſeph, *zijn den* 28 *January met den* Dolphijn *alhier ter Reede wel aangelandt, en daaghs daar aan by ons aangenaam ontfangen. Wy hebben ook* U H. Ed. Illuſtre *Brieven van* Credentie *ontfangen, getekent in* Goa *den 6 Decemb. dezes voorleden Jaars, nevens de Brieven van* U E. Excellentie, *door de* H. Majeſteyt *van* Portugal *toegeſonden, aangaande de* ſchortingh der Wapenen *tuſſchen* Portugal *en de* Vereenigde Nederlanden. *De* Ed. Heeren Gezanten *zijn verſcheyde malen in onze vergaderinge geweeſt, en hebben met byzonderen yver, devoir, en naarſtigheyt op den* ſtilſtandt der Wapenen *aangehouden, 't welk tot noch toe geen uytwerkinge heeft konnen bekomen, ter oorzake dat den* 14 Febr. *over* Pharnambuque, *en nu onlangs op den eerſten van* April *ofte* Gras-maandt *alhier Schepen zijn*

aangelant, die ons belaſten en bekent maken, hoe onze reſpective Souvraynen, *zijn* Koninklijke Majeſteyt *van* Portugal *en de* Ed. Hoog: Mogende Heeren Staten Generaal der vrye Vereenighde Nederlanden *de zake, waar over* U Ed. Gezanten *gekomen zijn, alreede by de hant genomen hadden, en met den* Heere Ambaſſadeur *van zijn* Majeſteyt *van* Portugal, Triſtaon de Mendoza Furtado, *op aggreatie van zijn Hoogh-gemelte* Majeſteyt *over een gekomen en verdragen waren, dat onder andere pointen de* Articulen, *gelijk in* Europa, *alzoo ook in deze Landen, tuſſchen onzen* Staat *ende* U Ed. Eminentie *Onderdanen, by proviſie* beſtandt *zoude gehouden werden voor de tijt van* 10 *Jaren: maar dat de zelve niet zal ingaan, voor en al eer de voorgezeyde* Ratificatie *van zijn* Majeſteyt *zal over-gebracht zijn, en daar van openbare bekentmakinge in deze Landen zal gedaan zijn: gelijk* U Ed. Eminentie *uyt deze nevens-gaande Brieven kan zien. Zoo dat wy niet verder hier in hebben konnen treden, alzoo het ons ampt is onze* Souvraynen *te gehoorzamen, en dewijl wy alle dagen Schepen uyt* 't Patria *verwachten, hebben wy* U Ed. Eminentie Gezanten *geraden, dat een van beyde op de* Ratificatie (*die niet langh kan achter blijven*) *alhier zoude vertoeven, ten eynde* U Ed. Eminentie *Gezantſchap niet t'eenemaal vruchteloos mochte afloopen. Den* Ed. Heer Diego Mendes de Britto, *zoo ras nader tijdinge uyt* Nederlandt *bekome, zal zijn reyze na* Goa *aannemen, 't welk vertrouwe* U Ed. Excellentie *welgevallen zal. God beware* U Ed. Eminentie. *In 't Kaſteel* Batavia *den* 8 *April* 1642.

Onderſtondt

Den *Gouverneur Generaal* wegens den *Staat der Vereenigde Nederlanden* in *Ooſt-India.*

Het XV. Capittel.

De Ratificatie *van het* thien-jarige Beſtandt *komt op* Batavia. *Proteſt tegen den Grave van* Aveiras. *Verdragh met den* Onder-koningh. Articulen *van het zelve. Limijtſcheydinge tuſſchen de* Nederlanders *en* Portugezen *op* Ceylon. Proviſioneel Contract *tuſſchen* Maſcarenhas *en* Cornelis van Sanen.

De Ratificatie *komt uyt* Europa *in* Indiën, *en wordt gepubliccert, zy was in den* Hage *gekomen den* 15 February Ao. 1642, *en getekent binnen* Liſbona *den* 16 January 1642.

NAderhandt quam de *Ratificatie*, zoo zeer van de *Gezanten* verlanght: de zelve wierdt op den 8 van Wijn-maant door ganſch *India* bekent gemaakt, luydende als volgt:

„ *ANthonio van Diemen, Gouverneur Generaal*, en *Raden* „van *India*, over den ſtandt der „ *Vereenighde Nederlanden* in *Orien-*„*ten*, Saluyt, *Doen te weten*, Alzoo „hare *Hoog: Mog: de Heeren Staten* „ *Generaal der vrye Vereenighde Ne-*„*derlanden*, gelijk by twee onder-„ſcheydene Brieven van *Februarii* „22, en 15 *Martii* 1642, ons jongſt „door 't Schip den *Salamander* op „den 2 van *Octobor* toe-gebracht, „aan-geſchreven hebben, hoe den „12 *Juny* 1641, tot eere Godts en „welſtant van het Gemeene-beſte, „tuſſchen den Grootmachtigen *Don* „ *Joan de IV. Koningh van Portu-*„*gal, Algerve*, ende *Heer in Gui-*„*nea*, en de Conqueſten van de Zee-„vaart, ende handel in *Æthiopia*, „ *Arabia, Perſia*, ende *India*, &c. „ter eenre, ende hare *Hoog: Mog:* „boven gemelt, ter andere zijde ge-„maakt ende beſlooten zy, belan-„gende de voorſz. Koninkrijken, „Landen, Provintien, Eylanden, „en Plaatzen, zoo wel aan deze als „geene zijde van den *Evenaar* al-„omme (geene uytgezondert) ge-„legen, en dat voor zoo veel zy met „den meer-gemelten *Koningh*, en „haar *Hoog: Mog: Staat* reſpecti-„ve in der daat zijn houdende, of „hier na bevonden zullen werden te „houden tegens den Koningh van „ *Caſtilien*, een goet, vaſt, getrouw „ende onverbrekelijk Verbondt, „ *beſtandt* en ophoudinge van Wa-„penen voor thien achter-een-vol-„gende Jaren, in welke alle daden

„van

„ van hoſtiliteyt en vyandtſchap te „ Water en te Lande zullen ophou- „ den, en dat onder alle Onderdanen „ van wederzijden, zonder uytne- „ minge van Plaatzen, Perzoonen, „ ofte eenige hoedanigheden, gelijk „ alles beter en klaarder is uytge- „ breyt in de Articulen van het voor- „ ſchreven *Beſtand*. Dies onze *Hee- „ ren Souvraynen* ons belaſten alhier „ alle Wapenen op te ſchorten voor „ 10 Jaren, waar na alle Onderdanen „ zich zullen hebben te reguleren, „ op dat het voor-gemelte Verbondt „ ongeſchend onderhouden werde, „ en op dat niemandt hier van igno- „ rantie zoude pretenderen, hebben „ wy goet gevonden alomme deze „ Publicatie te doen, op dat nie- „ mandt daar tegen kome te zondi- „ gen, op pœne van ſwaarlijk geſtraft „ te werden, als Verbrekers en Per- „ turbateurs van de algemeyne ruſte, „ en dat zonder eenige genade, fa- „ veur ofte diſſimulatie.

„ Aldus gedaan ende gearreſteert „ in 't Kaſteel *Batavia*, den 4 *Octob.* „ 1642. en gepronuntieert den 7 des „ zelven Maandts, hebbende het „ Zegel der *Ed. Compagnie* in Roo- „ den Waſſche.

Lager ſtondt

ANTHONIO van DIEMEN.

Ter Ordonnantie van haar boven gemelte Ed.

PIETER MESDACH, *Secretaris.*

Dus was'er, na het bekomen van de *Ratificatie*, ſtilſtant tuſſchen ons en de *Portugezen*: maar den *Onder-Koningh* en betrachte niet dat tot den Vrede diende, en wel byzonder op het Eylandt *Ceylon*, in de Landen van *Gale*, dies den *Heer Generaal* en *Raden* van *India* hem dit naarvolgende *Proteſt* met groote redenen toe-zonden.

Proteſt tegens den Grave van Aveiras.

„ DOor Miſſive van onzen Com- „ miſſaris *Pieter Boreel*, dien „ (met bekomen van de *Ratificatie* „ des *Tractaats* van *Beſtandt* tuſſchen „ den *Ambaſſadeur* des *Koninghs* „ van *Portugal*, en de *Gedeputeer- „ den* der *Heeren Staten Generaal der „ vrye Vereenighde Nederlanden* ge- „ raamt) af-gezonden hadde na „ *Goa*, omme (volgens laſt van hare „ *Hoogh: Mog:*) *U Excellentie* daar „ van kundſchap te doen, is ons wel „ onverwacht bekent gemaakt, hoe „ dat op zijn verſchijninge aldaar, „ *U Excellentie* in der minne, uyt „ krachte van 't *vijfde Artijkel* des „ voorzeyden *Tractaats*, en in con- „ formité van onze ſpeciale laſt, ver- „ zocht ende geinſinueert hebben „ het Veldt-leger, 't welk uwen *Ge- „ neraal Don Philippo de Maſcaren- „ has* op *Ceylon* vyandelijk, ende in „ præjudicie van 't voorſz. *Tractaat*, „ op onzen bodem van *Punte-gale* „ was houdende, daar van te ontle- „ digen, en van alle hoſtiliteyt afſtant „ te doen: Edoch *U Excellentie* is „ hier in niet alleen weygerigh ge- „ weeſt, maar heeft ſich daar-en-bo- „ ven zoo ongevoeligh gedragen, „ dat, niet tegenſtaande het by bren- „ gen van onwederſprekelijke rede- „ nen tot juſtificatie van ons deugh- „ delijk recht, en de favorable pre- „ ſentatien, tot byleggen van de ge- „ ſchillen, by ons gedaan, na ver- „ ſcheyden conferentien met *U Ex- „ cellentie* Gedeputeerden over de „ zelve gehouden; eyndelijk ziende „ dat daar in niet te doen was, ge- „ nootzaakt waar geworden onver- „ richter zake te ſcheyden, en ver- „ mogens onze byzondere laſt en „ commiſſie in zulken gevalle op hem „ verleent, *U Excellentie* continuatie „ van Oorlogh te denuntieren, tot „ dat ons ſatisfactie van wegen het „ voorzeyde gravamen geſchiede, en „ alzoo den intreſt der Landen on- „ der *Gale* ons geweldig door *U Ex- „ cellentie* onthouden werdt, en wy „ zeer groote ſchade lijden, zoo heb- „ ben wy na ernſtige reſumptie der „ geſchriften door *U Excellentie* aan „ den *Commiſſaris* voornoemt over- „ gegeven, uyt de zelve niet anders „ konnen bemerken en begrijpen,

Don Philippo Maſcarenhas *houdt zijn Zoldaten in de Landen van* Gale, *met welke den Heer* Ambaſſadeur *op* Ceylon, *veel moeyten heeft en verſcheyde debatten: Want de* Portugezen *juſtineerden dat* Gale *geen Juriſdictie hadde buyten zijn muuren, daar nochtans* Joan de Barros Gale *een Koninkryk noemt. Zy meenden ook dat een vliegent Leger eenige poſſeſſie fondeerde, 't welk tegen alle reden is.*

„ of *U Excellentie* zy in voornemen,
„ niet anders als met een deel onge-
„ fondeerde malignatien en opge-
„ zochte protexten, het *Tractaat*
„ van *Beſtandt* tuſſchen onze Re-
„ ſpective *Souvraynen* te illuderen
„ ende om verre te ſtooten, konnen
„ wy ook niet nalaten 't geene by
„ onzen voornoemden *Commiſſaris*
„ gedaan is, in allen deelen te appro-
„ beren, dienvolgens tot bekomen
„ van ons goet recht, zoodanige mid-
„ delen aan te leggen, als ons Godt
„ Almachtigh verleenen zal, en het
„ recht der Volkeren in diergelijke
„ zaken mede brenght, gelijk *U Ex-*
„ *cellentie* kan zien de Vloote waar
„ mede deze gebracht werdt, tot
„ dien eynde wederom uytgezet, en
„ alzoo daar uyt geſchapen ſtaan ve-
„ le onluſten ende moeyelijkheden
„ tuſſchen hoogh gemelte *Majeſteyt*
„ van *Portugal*, en de *Hoog: Mog:*
„ *Heeren Staten Generaal der vrye*
„ *Vereenighde Nederlanden*, onze re-
„ ſpective *Souvraynen*, zoo ook veel
„ onheylen en bloedt-ſtortingen, be-
„ halven de onkoſten en andere in-
„ convenientien, zoo is 't dat wy by
„ dezen Godt en de Werelt tot ge-
„ tuygen roepen, en proteſteeren
„ daar aan geen ſchult te willen heb-
„ ben, als by ons niet ſtaande, dat het
„ voorſz. *Tractaat* van *Beſtandt* niet
„ onderhouden en nagekomen wer-
„ de, achtervolgens de goede inten-
„ tie ende oprechte meyninge der
„ meer-gemeldte reſpective *Heeren*
„ *Souvraynen*, dewijl wy met recht
„ om het onze ſpreken, en de Lan-
„ den van *Gale* voornoemt, ons met
„ gewelt ende onrecht onthouden
„ werden, en *U Excellentie* tot geen
„ billijke accommodatie heeft willen
„ verſtaan. Gegeven in 't Kaſteel
„ *Batavia*, den 5 *Auguſty* 1643.

Onderſtondt

Anthonio van Diemen,
Cornelis van der Lijn,
François Caron,
Joan Maatzuyker,
Juſtus Schouten, ende
Salomon Sweers.

Aldus ſchokten de zaken tuſſchen Ons en den *Portugeeſch* in *India*, tot dat eyndelijk in 't Jaar 1644, op den 10 *November*, den Heere *Maatzuyker* een vaſt Verbondt van *ſtilſtant* met den *Viçe-Roy* ende *Grave* van *Aveiras* quam te treffen. Voornoemden Heere *Maatzuyker* hadde volkomen laſt, om van wegen de *Hoog: Mog: Heeren Staten Generaal*, en uyt de namen van den *Ed. Heer Gouverneur Generaal* ende *Raden* van *India*, met zijn *Excellentie* te handelen, en de oneenigheden te vergelijken, te weten, by proviſie, tot dat by onze reſpective *Souvraynen* finale deciſie zoude gedaan werden. Men quam dan in *Goa* over een op deze navolgende Conditien.

Een Verdragh van ſtilſtandt beſlooten tuſſchen den Onder-Koningh *en den Heer* Ambaſſadeur Joan Maatzuyker.

I.

De Conditien van het Verdragh.

E Erſtelijk proteſteren Partyen wederzijds, dat deze tegenwoordige vriendelijke over-een-kominge geſchiet tot accommodatie van de verſchillen en differenten, om welkers wille veel Menſchen bloedt is vergoten, ende den gewenſchten Vrede lange achter gebleven, geenſins zal præjudiceren't recht ofte Domeynen zoo der doorluchtigen Majeſteyt *van* Portugal, *als der* Ed. Hoog: Mog: Heeren Staten Generaal der vrye Vereenighde Nederlanden, *dat in alle Steden, Kaſteelen, Fortreſſen, Vlekken, Havens en Zeën, wederzijds in ganſch* India (*achtervolgens het Verdragh, gecelebreert tuſſchen de* Majeſteyt *van* Portugal, *ende de* Ed. Hoog Mog: Heeren Staten Generaal) *zuyver, vaſt en onverbrekelijk zal werden onderhouden, zoo haaſt 't zelve in deze Stadt* Goa *andermaal publijk en zolemneel zal zijn gepromulgeert.*

II.

Voorts alzoo op het Eyland Ceylon *eenige twijffelingen zijn ontſtaan, aangaande de Limijt-ſcheydinge, &c. om welkers wille het* Beſtandt *tot noch toe geen effect en heeft genooten, zoo is goet gevonden, der zelver deciſie bloot ende geheel te reſerveren tot d'uyt-ſpraake der meer-gemelte Heeren, en ondertuſſchen aldaar volkomen ſchorſſinge van Wapenen te houden, blijvende de zaken,*

zaken, Fortreſſen, &c. in den zelven ſtaat, in welke op den dagh der Publicatie in deze Stadt Goa *zullen werden gevonden, zonder dat yet op nieuws geëxtrueert, ofte in beter forme gebracht, gealtereert ofte geinnoveert, nochte eyndelijk yets geattenteert zal werden, pertinerende tot Defenſive ofte Offenſive Oorlogh.*

III.

De opſchortinge van Wapenen zoodanigh vaſt geſtelt, en de deylinge van den eygendom en poſſeſſie der Landen, ter deciſie van de Souvraynen *gerefereert zijnde, op dat de onzekerheydt der geſchorte poſſeſſie, de vruchten ondertuſſchen niet komen verlooren te gaan, zoo is verdragen, de zelve in twee gelijke deelen te parteren, waar van een den* Portugeeſch, *het andere den* Nederlander *zal genieten, en zal het inkomen by de* Nederlanders *zijn in depoſito, tot dat de voorſz. deciſie uyt* Europa *kome, met verbinteniſſe van reſtitutie, by aldien de meer-gemelte* Souvraynen *zulks komen te beveelen, onder geïtereerde proteſtatie van de zijde van den* Heer Ambaſſadeur, *dat met die tijtel van depoſitie, die ter inſtantie van zijn* Excellentie *alleen tot accommodatie des geſchils is in-gewillight, om dat om 't zelve geen meer Chriſten bloed vergoten werde, in geenderley wijze zal gepræjudiceert werden het recht ende poſſeſſie der* Heeren Staten Generaal, *in de voorſz. Landen en vruchten, en op dat omtrent het innen der Vruchten geen contentien en rijzen, is goet gevonden dat de* Portugezen *vry en veyligh zullen innen alle de Vruchten, die voort zullen komen in't halve deel der voorſz. Landen, dat na haar Fortreſſe is gelegen, en de* Nederlanders *alle de Vruchten in het deel dat na hare Sterkte is gelegen. Welke Declaratie van halveringe op gelijke wijze ook verſtaan zal werden plaats te hebben in de Adminiſtratie van de Juſtitie, op dat om de onzekerheydt van de Juriſdictie de miſdaden niet ongeſtraft blijven. Deze Declaratie zal geſchieden op 't gemelte Eylandt door wederzijds Capiteynen.*

IV.

Den Koningh *van* Candy Raja Singa *zal onder deze* Treves *begrepen zijn, achtervolgens den Inhoudt van het derde Artijkel, met de Landen en poſſeſſien zijn's Rijks.*

V.

Het zal de Eygenaars ende Erfpachters der Dorpen geoorloft zijn te keeren tot haar eygenſchappen, erfpachten ende oude poſſeſſien van haar Dorpen en Goederen, hoedanigh die mogen wezen, en haar Familien aldaar te brengen, mits dat binnen zes Maanden te voorſchijn komen, 't welk zullen vermogen te doen door haar zelven ofte hare Lant-pachters, mits conditie dat de ſchuldige gerechtigheyt ende inkomſten zullen betalen, gelijk voor dezen, aan de zijde in wiens quartier zullen zijn gekomen, en niets tegen de zelve zullen mogen molieren, en op dat de zoodanige in hare Conſcientie geen ſchade komen te lijden, zoo wert de Parochien ook toegeſtaan vryelijk tot hare Kerken te keeren, den Godts-dienſt te adminiſtreren, en Zielen te verzorgen, gelijk voor dezen, te weten, in de Velden en Dorpen, maar niet in de Nederlandtſche *Fortreſſen, tot dat de voornoemde deciſie uyt* Europa *komen zal.*

VI.

De Werk-lieden des Eylants Ceylon, *die tot het ſchellen van den Caneel gebruykt werden, en de naam van* Schalias *dragen, zullen aan beyde Partyen haar dienſt doen, mits hebbende al vooren conſent der geener, welkers deel zy zijn toe-gevallen, en tot beter nakominge van den* Treves, *zal geen partye de* Ceylonſche *Landt-luyden, Ingezetenen, ofte eenige andere Huurlieden van d'andere Partye, zonder des zelfs toeſtant, by hem roepen; maar de Overloopers zullen wederom tot de hare gezonden werden.*

VII.

Alle de Goederen die ſtaande deze verſchillen, en ter oorzake van de zelve aangehaalt zijn, zullen van beyde zijden gereſtitueert werden in de zelve ſpecie daar het kan geſchieden, of in gereet gelt, te weten, die Goederen die

effective in het gewelt van wederzijds Partyen zijn gekomen, en geen andere, en tot volbrengen van dit werk, belooft den Heer Ambaſſadeur *hier in* Goa *ofte* Zuratte *te betalen ten uyterſte in de Maandt* January *aanſtaande, de zomme van* 100000 *Spaanſche Patacques, naderhandt te reduceren na de eſtimatie van* Batavia, *en waar de taxatie der Goederen geſchiet, ter zelver plaatze zal ook de betalinge gedaan werden, het gene na de betalinge der gezeyde zomme, tot de volle genoeghdoeninge bevonden zal werden van den* 22 *dagh der maandt* February 1643, *op welke vervult is een Jaar na de* Ratificatie *des doorluchtighſten* Koninghs van Portugal *in* 's Gravenhage *over-gebracht.*

VIII.

Zoo het mochte gebeuren, dat ten tijde des voorſz. Beſtants *eenige differenten tuſſchen Partyen quamen te rijzen, zal het Contract daarom geenſins gediſſolveert, maar geheel ende religieus onderhouden werden, blijvende ondertuſſchen de zaken in den zelven ſtaat, tot de deciſie van de* Souvraynen; *of zoo de zake geen uytſtel lijden kan, door Arbiters, met conſent van beyde Partyen te eligeren, gedefineert werden, en middelertijt dat de Quæſtie hanght, zal de zake, van welke het geſchil zal wezen, blijven in't gewelt des geenen die het geſchil gemoveert heeft.*

IX.

Met deze jegenwoordige vereeninge zal geen præjudicie geſchieden aan de deciſie of definitie, die over verſcheyde differenten of bevonden werden gedaan te zijn, of namaals gedaan te zullen werden van onze Souvraynen, *maar zal de zelve in alle geval ſtandt werden gedaan, zoo van deze als geene zijde, niet tegenſtaande de jegenwoordige Capitulatien, tot accommodatie der Geſchillen middelertijt tuſſchen ons gemaakt. Welk Verdragh tot onderhoudinge des* Beſtandts, *en ſchortinge der Wapenen, mitſgaders alle Acten van Hoſtiliteyt op't Eyland* Ceylon, *gelijk boven verhaalt is, d'eene en d'andere Partyen belooft hebben, van haar terſtont ſolemneel gepromulgeert, onderhouden, en naar-gekomen zal werden, ende te zullen doen van de Onderdanen wederzijds onderhouden en naar-gekomen werden, den* Excellente Viçe-Roy *door hem zelven, ende de* Onder-koningen *die namaals mochten komen, en door zijn Generaals en Gouverneurs: inſgelijks belooft den* Heer Ambaſſadeur *zulks van wegen de* Vereenigde Nederlanden, *en de* Ooſt-Indiſche Compagnie, *uyt kracht van volle Commiſſie, hem van den* Ed. Heer Generaal Anthonio van Diemen *verleent, begeerende dat alles aan beyde zijden vaſt en krachtigh, zonder eenige quetſinge, zal onderhouden werden, en zulks is met eede geſwooren op het* H. Euangelium, *ten overſtaan van den eerwaardigen* Aarts-Biſſchop, *Primaat,* Don Frey Françiſco de Martyres, *en* Don Alphonſo Medis, Patriarch van Æthiopia, Raden *van zijn* Koninklijke Majeſteyt, *en de vordere* Raden *dezes* Staats, *de welke het zelve conſenterende, approberende, ende admitterende, en als Getuygen daar over hebben geſtaan* Wollebrandt Gleynzen, *Præſident in* Perſia, Abrahamus Fierens *Predicant*, Joan Pottey *Fiſcaal*, Andræas Friſius *Secretaris, en* Thomas Kuyk *Opper-koopman, met welke den Excellenten* Grave Viçe-Roy, *en den* Ed. Heer Ambaſſadeur, *met haar eygen handt-teken hebben ondergeſchreven, ende* Joſeph de Chaves Soto Major, *Secretaris van zijn* Excellentie, *heeft het doen ſchrijven. De ondertekeninge was*

Den Grave van Aveiras,
Joan Maatzuyker,
Fr. Françiſco de Martyres,
Alphonſo Medis,
Françiſco de Melo de Caſtro,
Don Manoel Pereira,
Anthonio Saria Mochado,
Anthonio Movis Baretto,
Joſeph Pinto Pereira,
Wollebr. Gleynze de Jonge,
Abrah. Fierens, Joan Pottey,
Don Bras de Caſtro,
Louis Mugilhaon,
Andr. Friſius, Andre Selem.

Alzoo

Alzoo van dit *Verdragh* meerder Exemplaren waren geſchreven, zoo in 't *Latijn* als *Portugeeſch*, is tuſſchen den *Onder-koningh* en den *Ed. Ambaſſadeur* verdragen; dat by aldien over 't verſtant der zelve eenige twijffelingen quamen te ontſtaan, dat men tot het *Latijn*, als het autentijcque, zal gaan, en 't zelve geheelijk, en zonder eenige deflectie zal ſtandt grijpen, tot welkers beveſtinge deze Verklaringe is gemaakt, en hebben de voorſz. Heeren andermaal ter zelver plaatze en dagh het ondergeſchreven ondertekent.

Den Grave van Aveiras,
Joan Maatzuyker,
Fr. Françiſco de Martyres, Aarts-biſſchop en Primaat.
Alphonſo Medis, Patriarch van Æthiopien.
Françiſco de Melo,
Don Manoel Pereira,
Anthonio Saria,
Anthonio Monis Baretto,
Joſeph Pinto Pareira,
Wollebrant Gleynſz. de Jonge.

Scheydinge der Landen tuſſchen Portugezen en de Nederlanders op Ceylon.

Naderhandt geſchiede de ſcheydinge der Landen op het Eylandt *Ceylon*, in de Stadt *Columbo*, den 10 *January* 1645, onder de Regeeringe van den *Onder-Koningh Don Philippo Maſcarenhas*, Succeſſeur van den *Grave van Aveiras*.

Erſtelijk, belangende de Landen tuſſchen Columbo *en* Negumbo *gelegen, dat de zelve zullen verdeylt werden in gelijke deylinge by geheele* Corlen *ofte Provintien, daar het geſchieden kan, op dat de Oude Juriſdictien niet kome geconfundeert te werden, ofte daar zulks niet kan geſchieden, by Dorpen ende Limiten, te weten, aangezien alle de Provintien, die tuſſchen voornoemde uyterſte Fortreſſen geſcheyden moeten werden, zeventien in getal zijn: Dat de Stadt* Columbo *eerſtelijk toegeſchreven zullen werden zeven der zelve, namentlijk* Herracorla, Omapauduna-corla, Quatigora-corla, Biligal-corla, Galbare-corla, Apitigan-corla, *en* Pernacur-corla, *die alle aan die kant gelegen zijn. De Fortreſſe* Negumbo *zal acht deelen hebben, als* Pitigal-corla, Diomede-corla, Urupula-corla, Carvagal-corla, Vili-corla, Madura-corla, Hieriela-corla, *en* Mangur-corla, *de reſteerende zullen in twee gelijke deelen verdeelt werden, te weten,* Alicur-corla *door de Reviere* Dandugan, *als een gemeyne ſcheyd-paal, in maniere dat* Negumbo *zal volgen al dat aan geene zijde noordtwaarts, en* Columbo *al dat aan deze zijde zal bevonden werden, en* Catugambala-corla, *die drie mindere diſtricten heeft, genaamt* Udacahapato, Mendapato, *en* Jetigalapato *door de zelve, invoegen dat* Negumbo *ten deele zal vallen* Jetigala, *en* Columbo Udacaha: *maar* Miendapato *zal in gelijke deylinge tuſſchen Partyen geſchift werden by Dorpen met gelijke getal, van welke die* Negumbo *zullen werden geaſſigneert, die na* Jetigalapato *zijn liggende, en* Columbo, *die na* Udacaha *ſtrekken. Den* Portugeeſch *zal hebben* Putelaon *en* Calpentijn, *maar tuſſchen* Columbo *en* Gale *aan de andere zijde zal de ſcheydinge geſchieden door de Reviere* Alican, *blijvende het gedeelte dat aan geene zijde is by de* Nederlanders, *en dat aan deze zijde is, met de Reviere en Haven zelfs, by den* Portugeeſch, *gelijk van oudts geweeſt is, met die conditie nochtans, dat de* Nederlanders *en der zelver Onderdanen, zoo hier als elders woonachtigh, het vry gebruyk des zelfs zullen hebben, om met recht haar koopmanſchappen daar uyt en in te voeren, in de zelve te Viſſchen, &c. zonder betalinge van eenige gerechtigheydt. Maar alzoo in de Capitulatien binnen* Goa *gemaakt, by het zevende Artijkel verdragen zy, dat de Werk-lieden die tot het Caneel-ſchillen gebruykt werden,* (Schalias *genaamt*) *ten tijde van den Ooghſt beyde Partyen dienſt zullen doen, op dat daar uyt niet eenige twiſt en kome te rijzen, zoo is doen mede vaſtgeſtelt, dat de* Nederlanders *jaarlijks ten genoemde tijde uyt de Dorpen* Bili *en* Coſgure, *die aan geene zijde van de Reviere* Alican *gelegen zijn,*

en

en dien volgens haar ten deele gevallen, de helft der genoemde Werk-lieden, die van outs aan die plaatze beſcheyden zijn, den Portugeeſch *tot het ſchillen des Caneels van haar kant zullen byzetten, mits conditie dat de voorſz. Caneel, die door de zelve in der* Portugezen *diſtrict geſchilt zal werden, in een gemeyne plaatze, aan de Reviere* Dandugan, *zal werden gebracht en aldaar bewaart, mitſgaders alle Jaren in twee gelijke deelen tuſſchen Partyen geparteert zal werden, betalende yeder voor 't gene geniet aan de* Schalias *het loon van outs daar toe ſtaande, en zal in 't aſſigneren der voorſz. Werk-lieden equaliteyt werden gehouden, niet alleen in 't getal, maar ook in qualiteyt der zelve.*

En deze ſcheydinge zal zoodanigh plaats hebben, en zoo lange geobſerveert werden, tot dat van onze Souvraynen *uyt* Europa *over de principale eygendom deciſie zullen doen, met deze cautie nochtans van de zijde der* Nederlanderen, *die noch de exacte kenniſſe van de Landen niet hebbende, en haar bevindende merkelijk bedroogen te zijn, dat zy zullen mogen van de zelve provoceren, en reparatie op hare grijven verzoeken; doch of het mochte gebeuren, dat Partyen daar over niet konden verdragen, zoo zal men daarom niet weder tot de Wapenen keeren: maar het* Beſtandt *zal evenwel vaſt blijven na den inhoudt van't negende* Artijkel *der voorgezeyde Capitulatie. Welke deylinge ende ſcheydinge der Landen den tegenwoordigen* Onder-Koning Don Philippo Maſcarenhas, *en den* Ed. Heer Joan Maatzuyker *belooft hebben terſtondt te publiceren, op dat yeder kenniſſe daar van bekomen mach, en alle Ingezetenen des Eylands mogen weten wien zy hebben te gehoorzamen, en te doen onderhouden ter goeder trouwe, waar toe haar met Eede hebben verbonden, en na gewoonte het* Contract *ondertekent, zoo in de* Latijnſche *als* Portugéſche *Tale, met die voorwaarde, dat men in twijffelinge over de interpretatie, ſich tot het* Latijns *Exemplaar zal gedragen.*

Daar na in den Jare 1647 wierd een *Proviſionele Compoſitie* gemaakt tuſſchen den *Excellentiſſimo Viçe-roy Don Philippo Maſcarenhas*, en den *Ed. Manhaften Cornelis van Sanen*, Opper-koopman en *Directeur* op *Wingurla*, tot accomodatie van de twijffelingen, gemoveert aangaande de rechten, gepretendeert in de Fortreſſe *Malacca.*

Contract *tuſſchen* Don Philippo Maſcarenhas *ende den Opper-koopman* Cornelis van Sanen.

IN den Name Godes, AMEN. *Laten weten aan alle de geene die dit* Contract *zullen zien: Dat in't Jaar* 1647, *den* 18 April, *in't Hof van de Fortreſſe der Stadt* Goa, *by wezenden den* Excellentiſſimo Viçe-Roy Don Philippo Maſcarenhas, *Raadt van Staten van zijn* Majeſteyt, *en den zeer Manhaften* Cornelis van Sanen, *Opper-koopman, Capiteyn ende Directeur tot* Wingurla, *met expreſſe Commiſſie van den* Ed. Heer Generaal *ende* Raden *van* India, *om* proviſioneel te accorderen *de geſchillen, aangaande de gepretendeerde rechten in de Stadt ende Fortreſſe* Malacca, *van welke Commiſſie den inhoudt aan den* Heere Viçe-Roy *gezonden, zoodanigh is als volght:*

Over de Tollen en gerechtigheden van Malacca, *zijn met zijn* Ed. *en de* Macauſche *Kooplieden niet over een gekomen, maar wel in geſprek geweeſt, niet tegenſtaande van onze zijde ganſch billijke voorſlagen zijn gedaan, by aldien* U Ed. (*tot voorkominge van ongenenghte*) *noodigh achte daar yets zekers van te beramen, zoo kan* U Ed. *met* Cornelis van Sanen, *onzen Opper-koopman in* Wingurla, *tracteren. Door kracht der zelver Commiſſie hebben wy eerſt geconfereert de zaken wegens den* Ed. Heer Viçe-Roy *met den zelven* Commiſſaris, *en aan den zelven vertoont, by puncten van rechten, geen impoſitie ſchuldigh te zijn de Schepen van dezen Staat die voor by* Malacca *paſſeren, zonder daar Goederen te loſſen ofte te verkoopen, waar op zijn* Ed. *geantwoort heeft, zeggende dit recht ofte impoſitie ſchuldigh te zijn, als blijkt door de Papieren van d'een en d'ander zijde op 't zelfde: Maar om onheylen te ſchouwen, in*

con-

conſervatie ende continuatie van vrede en onderlinge correſpondentie tuſſchen beyde Natien, is geaccordeert ter deciſie van onze Souvraynen, in naarvolgende wijze:

Dat deze proviſionele Compoſitie is gemaakt tot goeden eynde van Vrede, geenſins tot præjudicie der Poſſeſſien, zoo van den Koning van Portugaal, *als van de* Ed. Hoog: Mog: Heeren Staten Generaal, *dat de Schepen van zijn* Majeſteyt, *ofte Koopvaarders van dezen* Staat, *gaande na* China *ofte andere Plaatzen om de Zuyd, recht op* Malacca *varende, eenlijk zullen hebben te betalen van de Goederen die zy effectuelijk daar verkoopen 6 ten hondert, en 't zelfde zullen de* Hollanders *van de Goederen, die mede verkocht werden in de plaetze van zijn* Majeſteyt *moeten betalen. Volgens het* Contract, *gehandelt in* Batavia, *door de* E. Heeren Raden *met de Kooplieden van* Macau, *in 't byzijn van den Reverend.* Frey Gonzalvo de S. Joſeph, *yeder vaartuygh groot of kleyn na* Macau, *tenderende zonder Goederen te loſſen of te verkoopen in* Malacca, *zal betalen voor gaan en komen twee Schuytjes Gout, van welke contributie vry en liber zullen zijn de Schepen van zijn* Majeſteyt, *doch zullen alleenlijk by eede mogen beſichtight werden, om te weten of eenige Kooplieden Goederen in hebben, die vindende, zullen de eygenaars 4½ ten hondert betalen voor gaan en komen, van de geene die zullen excederen de ladinge van een Patache, zullen niet meer als twee Schuytjes Gout betalen by depoſito.*

Dat de Schepen die voor by Malacca *zullen paſſeren, en niet na* China *varen, zullen betalen 4½ ten hondert, niet tegenſtaande dat zy op de zelve plaatze geen Goederen loſſen ofte Verkoopen, ende zoo zullen zy hare reyze mogen volvoeren zonder eenige vexatie, maar met alle hulpe van de* Hollandtſche *Natie. Welke geſtabileerde en welgeſtelde Compoſitie hebben wederzijds belooft te laten uyt-roepen, te houden en te bewaren, en te doen onderhouden, tot nader definitie van wederzijdts Souvraynen, en voorts is het Contract met eede reciproce beveſtigt.*

Onderſtondt

Don Philippo de Maſcarenhas,
Cornelis van Sanen,
Duarty de Fugeredo de Mello,
Frey Gonzalvo de S. Joſeph,
Françiſco de Melo de Caſtro,
Anthonio Souza Coutinho,
Jan van Teylingen, *Opper-koopman*,
Anthony Ondermeulen,
Jacob Roſcam,
Leendert Janſz. &c.

Het XVI. Capittel.

Beſchrijvingh van Anchediva, Canara, Onor, Batecala, Malabar. Cananor *gebouwt; Belegert van de* Malabaren; *Dapperlijk verweerd door* Laurens de Britto; *Weder belegert, en overwonnen door de* Nederlanders.

Het Eylandt Anchediva.

WY zullen nu een weynigh ſpreken van het Eylandt *Anchediva*, dichte by *Goa* gelegen, ende ontrent 50 mijlen van *Calechut*, het zelve is vol Boſſchagien, ende bovenmaten Viſch-rijk. De *Portugezen* hebben in oude tijden alhier een Sterkte gehadt. *Sabajus*, Vader van *Hidalcan*, (waar van te vooren is geſproken) zond 60 Bodems na *Anchediva*, terwijl *Glineyda* tot *Cananor* was, om de *Portugezen* van het Eylandt te verdrijven, hebbende verkooren tot Hooft van de Vloote zijn byzonderſte Raats-man *Anthony Fernando*, een afgerichte Guyt en Overlooper, noch God noch zijn Volk getrouw, hebbende zijn Gods-dienſt verzaakt, ende de *Mahometaanſche* name van *Abdala* aangenomen, hy was ervaren in zeezaken en Scheeps-timmeren, daarom ook hoog geacht. Deze dan met zijn volk aan landt geſtapt zijnde, trachte de nieuwe Sterkte der *Portugezen* te overweldigen. Den Bevelhebber aldaar was *Emanuël Paſſangie*, een Man van dapperheydt en groote lof, geboortigh van *Genua*,

Hier hebben de Portugezen *in voorgaande tijden een Fort gehad.*

uyt een doorluchtige stamme, deze, hoewel weynigh voorzien van noodwendigheden, ook mede onkundigh van zulken schielijken overval, stelde hem met alle manlijkheyt eenige dagen in tegenweer. *Abdala* verschrikt door het geruchte van de aankomste der *Portugésche* Vloote, die met overwinninge t'huys keerde, pakte zich met alle spoet wech van 't Eylandt.

Het zelve is naderhant ter neder geworpen.

De Sterkte is daar na van de *Portugezen* zelfs afgebroken, ter oorzake, dat een sware bezettinge van nooden hadde. De *Portugezen* waren doenmaals wijzer als in onze eeuwe: Want d'ervarentheyt heeft haar geleert, dat veel sterkte en bezettinge d'oorzake van hare ondergank zy geweest. Zy vergeleken haar zeer aardigh by een Henne, die al te veel kiekens hebbende, de zelve met haar vlerken niet kan bedekken, zoo dat het niet vreemt is, dat zoo nu en dan de Kieken-dief met een van de Jongen door-gaat. Het is ook zoo in der waarheydt: want men kan het nauwelijks over al waar nemen, en de groote onkosten der Guarnizoenen verminderen de inkomsten, en men kan beswaarlijk gelijk Zoldaat en Koopman zijn. Dit is wel het byzonderste dat van dit Eylandt te zeggen is, daarom wy 't zelve kortelijk verlatende, ons elders begeven.

Uyt wat reden.

Canara. De Landtstreke van *Canara*, welkers Inwoonders *Canarijns* genaamt werden, is vruchtbaar van Rys ende andere levens-middelen; de *Canarijns* zijn doorgaans gezont en sterk van leeden, bequaam tot alderhande arbeydt. Aan de Zee-kant zijn deze naarvolgende Steden:

Onor. De Stadt en 't Koninkrijke *Onor* is mede niet verre van *Goa* gelegen. Den *Portugeesch* heeft ook eertijdts alhier een Sterkte gebouwt. In voorgaande tijden was op deze plaatze een groote Scheepvaart ende Koophandel.

Baticala. Naast aan *Onor* is *Baticala* gelegen, 25 mijlen van *Goa*, den Koning van dese plaatse is ten tijde van *Don Emanuel* aan *Portugaal* chijnsbaar geworden: Maar naderhant weygerigh zijnde, niet willende opbrengen de jaarlijkse lasten, is hy van *Sequeria* daar toe gedwongen, welke *Alphonsum Menesium* voor uyt zond met eenige Schepen om de mont van de Haven te bezetten, en den afvalligen Koning tot gehoorzaamheyt te brengen: Naderhant quam de Koninginne van *Baticala* de zelve gang te gaan, welke *Sosa* tot onderdanigheyt op deze maniere bracht. Hy nam met zich 40 Bodems, gemant met 1500 kloeke Soldaten, en zettede zich in den ingangh van de Haven, zond zijn Gezanten aan de Koninginne om de jaarlijkse inkomste ten dienste des Koninghs in te vorderen, ende de Rovers Schepen op te halen: want deze Koninginne hadde zelfs de Vyanden der *Christenen* en Zee-roovers een veylige toegangh in haar Haven verleent. Zy wiert door d'aankomste der *Portugezen* niet weynigh ontstelt, gaf terstont 4 Roof-schepen over, makende ondertusschen veel blaauwe uytvluchten om den *Portugeesch* op te houden, die onverduldigh aan Lant stapt, en zijn Volk in ordre stelt. Die van *Baticala* begonden hevigh met haar Bogen uyt de hooge Palmeer-boomen te schieten, daar na ziende dat dit alles krachteloos was, begaven zy haar ter loops na de Stadt, alwaar zy t'zamenrottende in 't gezichte van Vrouw ende Kinderen, (doch in afwezentheyt van de Koninginne,) den strijdt met alle hevigheyt hervatte, die in 't eerste twijffelachtigh was, doch korts daar aan wierden de *Baticalezen* verstroyt en doorgaans verjaaght, en bequamen een ellendige nederlage. De Stadt bevont men ledigh, welke in vlamme wiert gezet: den *Portugeesch* verloor hier 12 man, maar den *Moor* ongelijk meerder. In deze voorvallende gelegentheydt geschiede een aanmerkens waardige zake. Zeker Krijghs-helt *Almeyda*, ziende een van zijn Mede-makkers omringht van den Vyandt, ende in gevaar zijns le-

Den Koninghende Koninginne van Baticala chijnsbaar aan de Kroon van Portugaal weygeren haar jaarlijkse lasten op te brengen, worden daar toe gedwongen.

levens, dringht door den Vyant hene, verloſt zijn Spits-broeder, ſtaat den hevigen aanval zoo lange uyt, tot dat tijdt vergunt wiert, om van zijn Lants-lieden geholpen te werden.

De Landeryen wierden voorts afgeloopen, de Koninginne gedwongen om haar jaarlijkſche laſten op te brengen, en de Roovers voortaan geen toegank te verleenen; voorts van *Barcelor*, *Baranor*, *Mangalor &c.* valt weynigh te zeggen, dies wy ons tot de Landtſtreke van *Malabar* begeven.

Mangalor *s eertijdts aan* Silvei*a ver*rant. *Den* Portugees *equam aer uyt tot uyt* 60 gro*e ſtukken* ſcſchuts, *eel Buſpoe*er, *Koper*, Coraal, Quikzilver *de zijde* offen. *Eyndpalen an* Malaar.

Malabar heeft zijn begin (na de gemeine rekeninge) omtrent 50 mijlen bezuyden *Goa*, en eyndight aan 't hooft van *Comorijn*, zijnde d'uyterſte eynd-paal van *India* binnen de *Ganges*. Deſe Lantſtreke is van binnen zeer rivier- en water-rijk, zoo dat men binnens Landts meeſt de ſelve door varen kan, doch de Rivieren zijn ondiep, onbequaam om eenige geladen Scheepkens binnen te brengen. De grootſte Rivieren zijn *Bergera* (alwaar zich de *Malabaarſche* Roovers onthouden) *Panane* ende *Cranganor*, die 't Rijk van *Calechut* en *Cochin* ſcheyden; deze zijn met hoogh water 18 a 19 voeten diep, gelijk ook de Riviere van *Cochin*. Het Landt van *Malabar*, of daar eygentlijk de ſpraak geoeffent wordt, is in vijf Koninghrijken verdeylt, *Cananor*, *Calechut*, *Cranganor*, *Cochin*, ende *Coulang*, daar by ook *Trevancoor*, zijnde wel 't onvruchtbaarſte nevens andere Koninghrijkſkens moeten gerekent werden, als *Porca* en *Caleculang*.

Malabar *ertijts door en Heer eſtiert.*

In voorige tijden wierdt *Malabar* alleen door een Opper-heer en Koningh beſtiert, de welke zijn Hof binnen *Calechut* hielt, (gelijk nu ook den grooten *Sammorijn*.) Het gebeurde dat de groote Koningh zich op reyze begaf, (door ſterk aanraden) naar 't Roode Meer, om *Mahometh* graf te bezichtigen, en verder in die Leer onderwezen te werden, doch in zijn weder-tocht quam hy te overlijden, zoo dat zijn Rijk in drie deelen verdeelt wierdt,

Sammo*ijn is zoo veel als* Keyzer *gezeght.*

't eerſte aan den Koningh van *Cananor*, de welke te vooren zijn wapendrager was, het tweede aan den Koningh van *Calechut*, zijn gewezene zwaert-drager, 't derde aan den Koningh van *Cochin*, eertijts zijn Scepter-drager.

Winden en zayzoenen des Iaars aldaar.

De *Malabaarſche* lantſtreke heeft des nachts een koude lucht, daar valt ook een ſterke dauw, byzonder in de Maant *Januarij*, *Februarij*, ende *Maart* &c. in welke tijden een groote en onverdraaglijke hitte des daags is. Men heeft doorgaans Landt- en Zeewinden, beginnende de eerſte des morgens tuſſchen 9 a 10 uuren, de laatſte kort na Sonnen ondergank; de ſtranden zijn zeer bar om aan te doen: want den grooten Oceaan met alle kracht daar op brekende, maakt de zelve boven maten ſteyl. Men dient in April aldaar van daan op te breken, zoo men yets van Lant bequamelijk zal halen; de lucht is helder en klaar; de Winter neemt zijn aanvank in Bloey-maandt, en duurt tot Wijnmaant.

Vruchten van Malabar.

De byzonderſte vruchten die op *Malabar* groeyen, zijn de *Peper* en de *Cardemom*, hoewel *Cochin* veel Peper uyt levert, zoo valt nochtans de zwaarſte in 't Rijk van *Cananor*, te landewaarts in, daar eertijdts veel *Moorſche* Kooplieden quamen, zoo van *Carnatica*, *Viſiapour*, als elders. In *Calechut* valt de *Peper* kleynder van greyn, ende in minder overvloet als op *Cananor* en *Cochin*. De *Peper* werd gekocht op d'eene plaatſe dierder als op d'andere. Men kooptſe in met de *Canda* zomtijdts tot 390 en 400 *Sanams*, elke *Sanam* tegens 10 ſtuyvers gerekent, in 't Jaar 1640 ſteigerde de prijs tot 450. De *Peper* groeyt alderbeſt in ſchaduwachtige plaatzen, de ſtamme is zwak, zoo datze gelijk den wijngaart wel wil ondersteunt zijn, of als de Klim ergens tegen op loopen, aan yder ſtruik hangen gemeenlijk 6 boſſen, elk omtrent een voet langh, van verwe de onrijpe Druyven gelijk zijnde. Men plukt de *Peper* groen zijnde in de Maanden van October en Novem-

Daar is driederley Peper in India, *zwarte, witte en lange. De Peper valt niet alleen op* Malabar, *maar ook op* Java, Sumatra *en de Weſt-kuſt.*

ber, en legtze in de zonne op matten te droogen, ende zy werdt in weynigh dagen zwart. Nevens de *Peper* en *Cardemom* valt alhier ook den *Gengber* ende *Borborri*, hebbende de verwe van *Saffraan*; men heeft eertijdts de man *Gengber* en *Borborri* voor 5 *Sanams* gekocht. Den *Aloë* groeyt daar mede, doch in geen overvloet. De Koopmanſchap die *Malabar* verders uyt levert boven de gezeyde, zijn weynigh, als wat *Bezoarſteenen*, ende weynigh *Salpeter*, ook *Gommelak* (zijnde ſlecht ende ſtokachtigh, ende het man voor 4 *Sanams* te bekomen) mede wat *Waſch* ende *Honigh*. Het geheele Landt is boven maten beplant met *Kokos-boomen*, die aldaar in een on-eyndigh getal ſtaan, ende de gantſche Landtſtreek welluſtigh maken, voorts heeft men daar de gewoonlijke boomen van *India*. De Waren die op *Malabar* getrokken werden, zijn deze navolgende: Voor eerſt den *Amphioen*, daar de Inwoonders haar niet alleen zot, maar half dul aan eeten; en de *Nairos* als zy ten ſtrijde zullen gaan, zullen eerſt deze *Opium* nuttigen, op datze met meerder felheyt, (op dat ik niet zegge uytzinnigheydt) door den Vyandt zoude breken.

Grijſen Amber is ook in goede achtinge by de *Malabaren*, zy wert veeltijts van de *Maldiven* aldaar aangebracht; men heeft voor 6 Realen de onçe in *Cananor* konnen in-koopen.

Malabar trekt vorder de drie hooft-ſpeceryen, *Nagelen*, *Noten*, en *Foely*, voorts den *Aluyn*, *Radix Chinæ*, *Loot*, *Tin*, *Spiauter*, *Rood* en *Geel Koper*, *Swavel*, *Vermilioen*, *Carmozijn*, en *Krap roode Lakenen*, *zwarte Kannekijns*, *roode Damaſten*, *Benjoin*, *grof Porceleyn*.

Deze gantſche Lant-ſtreke is viſchrijk. Men heeft in *Cochin* en elders uytſtekende *Goaſche Cabeljauw*, goet van ſmaak. De leeftocht is in alles boven maten, en voor een kleyn gelt te bekomen: want Verkens zijn overvloedigh in't land, zoo ook Hoenders, Eyeren, &c. Drank ontbreekt mede aldaar geenzins: want de Klap-

De Bezoarſteenen vallen op Cananor alderſchoonſt. Men vintſe in de Baviannen. Men verkouptze by't ſtuk. Eenige hebben de groote van een duyven ey, en zijn voor 6 à 7 Realen zomtijts te bekomen. Men heeft daar gezien die de groote

van een hoender-ey hadden, e voor 12 Realen te koop waren Om den Bezoar van d valſche t'on derſcheiden is nodig ee gloeyende priem op a zelve hard te drukken is hy oprech zoo zal hy geen letſel daar door bekomen. Men kanz ook eerſt we gen, en da na in't wa ter leggen een geheele nacht, zoo den Bezoa dan zwaar der wordt, is hy valſch behoudt h zijn eerſte gewicht z is hy goet.

pes-

pes-boomen dagelijcks haar vochtigheydt tweemaal geven, welke tot drank matelijk gebruykt zijnde, de gezontheydt niet nadeeligh is; van deze vocht maakt men den *Arak*, daar Matroos en Soldaat niet dan al te veel op verſlingert is, ende werdt door des zelfs misbruyck veel ziekte veroorzaakt.

De eerſte Koningh (om met ordre te ſpreken) is die van *Cananor* niet wel in macht en mogentheydt: maar om dat hy gelegen is op de uyterſte grenzen van *Malabar* en naaſt aan *Goa*. Hy houdt zijn Hof 3 a 4 mijlen opwaarts de Riviere van *Balipatan*, beginnende zijn Rijk aan *Montedely*, en eyndigende omtrent *Bergera*, zijn Oorloghs-macht beſtaat uyt een goet getal Muſquettiers; ook zijn hier veel die met den Boogh en Pijl wel af-gerecht zijn, en byzonder met Rondaſſen en zware Houwmeſſen, die zy aan de heupe voeren, zijnde van ruggen ruym een vinger dik, en krachtigh toe dringende.

Cananor. *Cananor* is een volk-rijke plaatze, beſtaande ten meerendeele uyt *Mahumetanen* ofte *Moren*, de byzonderſte der zelve zijn machtige Kooplieden, woonen buyten de Sterkte, doch konnen van het Kanon des Kaſteels gedwongen worden. Men kan genoeghzaam zien en bemerken, gelijk my ook gebleken is, dat van wegen den rijkdom die zy noch bezitten eertijts een groote Vaart van deze plaatze is geweeſt op *Zuratte*, *Cambaja*, ende het *Roode Meyr*, zoo dat men hier eertijts jaarlijks 25 a 30 Schepen uyt-reede, maar nu is de Koopmanſchap zeer vervallen, en ſtaat buyten twijffel noch ſlimmer te werden.

Termapatan. Ontrent twee mijlen zuydwaarts van *Cananor* is gelegen *Termapatan*, zijnde aan de Landt-zijde rondtom me met een muur beſloten, de voornoemde plaatze wordt door een *Mahumetaan* geregeert. De Koningh van *Cananor* heeft eenige wederſpannige onder zich, zijnde namentlijk de Rovers van *Bergera*, hare Hoofden zijn *Moren*, hare Soldaten beſtaan uyt *Heydenen* ende *Mahumetanen*. Die van *Cananor* zijn gewoon Paſpoorten van voornoemde Roovers te bekomen, om dat zy daar toe genootzaakt werden, zoo mede de omleggende plaatzen die de Zee gebruyken. Men heeft de tijdt beleeft dat zy met 40 Fregatten in 't vaarwater kruyſten, dat zy in voorgaande tijden geen meerder roof bequamen, wijten zy de *Hollanders*, om dat de *Portugezen* uyt ſchrik van die Natie nu zoo ſterk niet meer op Zee quamen, dies zy geraden waren ons mede als Vyanden aan te taſten, gelijk zy 't zelve aan de Fluyt den *Dolphijn* (tot haar ſchade) hebben zoeken in 't werk te ſtellen; dies alle Schepen deze plaatze voorby varende, wel mogen op haar hoede zijn.

Malabaarſche *Rovers van* Bergera.

Cananor leght noordewaerts van *Cochin* ontrent 40 mijlen, heeft een ſchoone Haven, wijdt ende veyligh, het Landt is overvloedigh van *Peper*, *Cardemom*, *Gengber*, *Mirabolanen*, *Tamarinda &c.* *Petrus Alvarus Capralis* Hooft van de tweede Vloote van *India*, ten tijde van *Don Emanuel*, hebbende bezocht den Koning van *Cochin*, ende den grooten *Zamorijn*, quam mede tot *Cananor*, en ſprak met den Koningh, die hem een Gezant mede gaf na den Koningh *Emanuel*. Daar na vertrok *Capralis*, hebbende eenige Laſten van *Peper* ende andere Waren in-gekocht.

Het Kaſteel van Cananor *door* Almeyda *gebouwt.* *Almeyda* bouwde (met bewilligenge van den Koningh, en tot beveyling van de Koopmanſchappen) alhier een Sterkte, welke daar na hevigh van die van *Calechut* en *Cananor* wiert beſtreden, maar van de *Portugezen* dapper beſchermt. In welke gelegentheyt *Laurens de Britto* onſterffelijke eere in-geleydt heeft. 't Zal noodigh zijn dat wy de oorzaak van dezen Oorlogh eens verhalen, ende daar na van de Belegeringe zelfs ſpreken, alzoo daar in veele en verſcheyde aanmerkenswaardige ſtukken zijn voorgevallen. Den *Portugeeſch* hadde door zijn wapenen hem t'eenemaal Meeſter van de Zee gemaakt, niet alleen in dat geweſte 't welk ſtrekt na *Æthiopien*, maar ook *India* ende *Arabia*, zoo dat het niemandt van de Inlantſche Vol-

Lof van Laurens de Britto.

Oorzake waarom Cananor *belegert werdt van de* Malabaren.

ken vry stont de Vaert te gebruyken, als hebbende passen en brieven van geleyde uyt handen van de *Lusitanen*. Men hielt dan tot dien eynde nauwe opzicht langhs de geheele streke van *Malabar*. 't Gebeurde dat zeeker Hopman een Schip van *Cananor* aanranste, 't welk hy meynde van *Calechut* te komen, ende valsche Geleybrieven te hebben. Een byzonder man van aanzien nevens den Schipper wierden in een kleet genaayt, en buyten boort geworpen, en dat dicht onder *Cananor*; na dat het kleedt was gebroken, zoo quamen de Lichamen dicht onder de Stadt drijven, ende wierden terstont van d'Inwoonders van *Cananor* bekent, 't welk zulken bitterheydt ende toorn in haar verwekte (want zy leyden de schuldt op de *Portugezen*) dat zy met volle klachten na den Koningh liepen, ende niet dan moort ende wraak tegens hare Vyanden uytblazende, daar na het Casteel belegerden, ende of wel *Almeyda* haar zocht voldoeninge te geven, den persoon, die dit misdrijf begaan hadde, van zijn Ampt af-zettende, zoo mocht dit in alles de aangesteke vlamme niet blussen. Waarlijk men ziet dikmaals wat door de dartelheydt, hooghmoedt ende ongebondenheyt van lossebollen een Staat ende Maatschappye moet uytstaan, ende hoe door haar onbedachtzaamheyt ende uytsporigheyt zware Oorlogen en schrikkelijke bloetstortingen veroorzaakt wierden.

Laurens de Britto *zent na* Almeyda *om hulpe.*

Laurens de Britto de Belegeringh te gemoet ziende, zondt Boden na *Almeyda* om hulp ende bystant, ende stelde zich in tegenweer. Den Koningh van *Cananor* stondt niet stil, versterkte zich langhs de Haven en zee-strant, ende sloot de Stadt van het Casteel af met Wallen en Grachten.

Den Zamorijn *helpt die van* Cananor.

Van *Calechut* bequamen de *Moren* ontrent 20000 gewapende, het welk haar stoutmoedigh maakte, en met alle vlijt tot de Belegeringe aandrong Daar was een Put midden tusschen de Stadt en 't Casteel gelegen, uyt welke de *Portugezen* alleen haar versch water konden bekomen, omtrent de zelve geschiede veele schermutzingen, en wierden dagelijks veele *Portugezen* ter neder gevelt, zoo dat weynigh water veel bloedts kostе, dies *Laurens de Britto* (door raat van *Thomas Ferdinand*, een vernuftelingh en groot Wiskonstenaar) een hol dede graven onder d'aarde, hebbende zijn toegangh tot de meer-gemelde Put, met een buyze ofte piipe, zoo dat de Bezettelingen water konden bekomen, ende met een uytval de Put met Aarde stopte, om den vyandt niet meer dienstigh te konnen zijn.

De Put van Cananor *den Vyandt af-handigh gemaakt, en door konst den* Portugees *veylig.*

Deze Put is daar na in de vastigheyt beslоten geworden.

De *Moren* hier door ontstelt, meinden dat elders eenige water-leydingen ofte Fonteyn-ader mochte zijn, dies zy haar Leger van die plaatze op braken, en elders ter neder sloegen, vullende veel zakken met Catoen, om de kracht van de uyt-geworpen donder-klooten te breken, ('t welk de *Barbaren* wel gelukte) ook de gracht met bundelen van ryzeren met een gelukkigen uytval vullende, zoo dat de *Portugezen* in groote benautheydt geraakten: maar de Godlijke hulp quam haar te gemoet, want den aandringende Vyandt door 't grof en swaar Canon ellendig met haar borstweeringen om verre wierden geschoten, ende een groote nederlage bequamen; waar op ook de *Britto* ter Poorte uyt spattende, een groote menighte ter neder velde. Nu zach den *Barbaar* verschrikt door 't verlies van de zijne, geen veyliger wegh te kiezen, dan zijn Vyandt nauw te besluyten, en uyt te hongeren, alzoo de tijt van 't Jaar den *Portugeesch* geen toevoer beloofde. Ondertusschen deden de *Lusitanen* verscheyde uytvallen, welke haar Vyanden duur stonden; in-deze queet zich manlijk boven andere zeker Castiliaan *Guadalajara* genaamt, welke in 't midden van de Winter ende de nare nacht met 150 Man ter Poorte uyt stoof, ende veele Schiltwachten, zoo slapende als sluymerende ter neder hakte, en niet weynigh Lijken maakte. Men vergroot het getal tot 300, men ontweldighde den Vyandt ook eenige voorname stukken Geschuts.

Dapperheyt van den Castiliaan Guadalajara.

't Ge-

Groote brandt in de Sterkte der Portugezen.

't Gebeurde omtrent deze tijdt dat door onachtzaamheyt van een Slaaf een groote brant in *Cananors* Sterkte ontſtont, waar door zommige huyzen der *Portugezen* (doen licht ende van een brandbare ſtoffe opgerecht) in vlamme gezet wierden, waar door veele ſchade geſchiede, ende een groot gedeelte van de eetwaren verteert ende verbrant wierden. Deze zake ontſtelde de *Britto* niet weynig, welke hy (zoo veel doenlijk was) voor zijn volk verborgh ende verkleynde. De ſchaarſheyt van levensmiddelen dede veel Slaven tot den vyandt over loopen, die de toeſtant der Belegerden ſteedts openbaarde. Men at onreyne ſpijze, Ratten ende Muyzen, tot dat van den Hemel een groot getal Sprinkhanen uyt der Zee op *Cananor* aan quam (gelijk meermaal in die Geweſten ſchielijk geſchiedt) welke niet alleen tot voedtſel, maar ook tot gezontheydt van veele Zieken ſtrekten. Deze zegen werdt niet zonder bygeloovigheydt van de *Portugezen* de *Maget Maria Koninginne des Hemels* toe-geſchreven: want zy voorgeven dat dit wonder-werk op den dagh van *Mariæ hemelvaart* zoude geſchiedt zijn.

Wonderlijke verrijzinge voor de Portugezen in Cananor.

Een Samorijn dringt harder nauwen der Portugezen.

Ondertuſſchen naakte de Lente en Voortijdt, zoo dat den *Samorijn* hard aandrongh tot nauwer bezettinge, ende benauwen van den Vyand, beſchuldigende die van *Cananor* van nalatigheyt, vadzigheyt ende traagheydt, zendende geduurigh nieuwe toevoer van Volk, zoo dat men vaſt ſtelde, dat de Belegeraars niet min dan 50000 ſterk waren. Het gelukte in deze benautheyt den *Portugeeſch*, dat zeker Inboorlingh (verbittert op den *Samorijn*, en den *Luſitaan* toegeneyght) niet alleen de Sterkte met levens-middelen voorzach, maar ook veel geheymeniſſen openbaarde, dies *De Britto* verwittight van des vyants voornemen (na zijn tegenwoordige krijghs-macht) alle toegangen ter Zee ende te Lande bezettede, zoo dat, wanneer den beraamde ſtormdagh was aangekomen, ende die van *Cananor* op de *Portugeſche* Sterkte

Grootheyt in het Leven der Barbaren.

Zeker Malabaar openbaart den Portugees veel geheymeniſſen.

met alle man aanvielen, haar d'overwinninge beloofden; maar ellendig wierden zy bedrogen, want daar zy waanden het begin van haar geluk te hebben, daar was de plaatze van haar vlucht ende ongeval; ende zoo wiert *Cananor* verloſt, ende den *Koningh* tot vrede gebracht.

Dus verre van *Cananor* ten tijden der *Portugezen*, 't zal nu nodigh zijn dat wy verhalen hoe ende wanneer die plaatze in onze macht is vervallen. Na dat de *Neerlanders* zich meeſter hadden gemaakt van *Cranganor* ende *Cochin*, nevens *Coulang*, zoo achte men ten hooghſten dienſtigh te zijn voor de *E. Maatſchappye Cananor* te overweldigen, gelijk als te vooren zoude geſchiedt zijn geweeſt, ten ware onze Vloot op ontboden ware geworden, om gewichtige redenen, ende de Soldaten elders moſten gebruykt werden. Na dat in't Voorjaar 1663. *Cochin* verovert was, vertrok den *Hr. Jakob Huſtaart* van daar, met een goet getal Krijghsknechten, en nodige voorraadt des Oorloghs na *Cananor*, by zich hebbende den Capiteyn *Pierre du Pon* ende *Hendrik van Rhede*, nevens andere wel beproefde Officieren. Men ſtapte aan Landt met de macht, ende na weynigh tegenſtant naderde men dicht onder de Stadt (die onbeſloten was) ende ten laatſten onder de Sterkten zelfs. Men plantede het geſchut, ende zondt den Vyandt verſcheyde kogels toe; het geſchiede dat na veel ſchoten weynigh ſchade aan de muuren bevonden wierdt, en alleenlijk van boven wat ſteen en kalk was af-gehaalt. Men konde den vyandt aan de zeekant niet beſchadigen, want *Cananor* aan die zijde onwinbaar is, alleenlijk aan de Landtzijde was eenigh voordeel op den vyandt te doen, hoewel het aldaar mede met hooge Bolwerken en een zeer diepen Gracht (uyt de Klippen gehouwen) voorzien was. Na eenige dagen belegeringh, dewijl den vyandt geen ontzet te gemoet zach, ook geen hope van uytkomſte, te meer alzoo *Cochin* hem was ontwel-

Hoe en wanneer Cananor in de macht der Nederlanders is gekomen, namentlijk Anno 1663 in 't Voorjaar Gelegentheydt der Sterkte van Cananor.

Waarom den Vyandt Cananor *op geeft.*

weldight, gaf men de Sterkte op billijke voorwaarden op, welke ingewillight ende volbracht wierden, en zoo trokken d'onze na binnen, men liet aldaar een Guarnizoen van 200 koppen. Dus zach men een van de oudtste en sterkste plaatzen der *Portugezen*, zoo veel Jaren by haar bezeten, in onze handen vervallen, voor welke genade Godt den Heere der Heyrscharen niet genoegh kan gedankt ende gelooft werden, gelijk Anno 1664. in Sprokkel-maandt in d'eerste Predicatie aldaar gehouden, van my onder onze *Nederlanders* is geschiedt. Men maakte doen mede een nauwer verbinteniſſe met den Koningh van *Cananor*, tot verzekeringh van de Koopmanschappen der *E. Compagnie*

Cananor *by de* Portugezen *meer dan anderhalf Eeuw bezeten, want Anno* 1604 *schreef den Koning aan onze* Admiraal, *dat de* Portugezen 102 *Jaren in zijn Landt gewoont hadden.*

Het XVII. Capittel.

Beschrijvingh van Calechut, Panane. *Aankomst van* Vasco de Gama; *zijn verhandelingh met de* Samorijn. Panane *versterkt, belegert, en geslecht door den* Portugeesch. *Verbondt der* Nederlanders *met den* Samorijn. *Der* Portugezen *Sterkte op* Calechut *door den* Samorijn *heftig bevochten, en beschermt door* Johan de Luna.

Het tweede Koninkrijk van Malabar, *waar van de hooft plaatze is* Calechut.

HEt tweede Koninghrijk van *Malabar* is bestaande in *Calechut* ende de onderhoorige Landen, over welke den grooten *Samorijn* heerscht. Zijn gebiedt begint ende neemt zijn aanvank omtrent 3 ofte 4 mijlen zuydwaarts van *Bergera*, eyndigende aan de Riviere *Cranganor*, begrijpende in de lenghte 32 mijlen, in de breedte 20, hy is de grootste en de machtighste van alle de Koningen, kan een groot getal *Nairos*, zoo die met Roers als Pijl en Boge omgaan, te velde brengen. Hy heeft in vorige Jaren veel plaatzen bemachtight, welke hem jaarlijks niet minder dan 300000 *Sanams* op brachten. Deze welke in onze tijdt noch in't leven was, ende Anno 1662 gezien hebbe, was omtrent 50 Jaren, begon al te suffen, van wegen zijn onmatigh eten van *Amphioen* ofte *Opium*, waar op de geheele *Malabaarsche* natie zeer verslingert ende verzot is.

Anno 1503 *bracht den* Samorijn *tegens* Eduard Pachieco *groot Hopman van Koning* Emanuel *te velde* 60000 *man. Anno* 1529. *bracht hy tegens den* Portugees 100000 *koppen in den strijt.*

In't Koninghrijk van den grooten *Samorijn*, ende doorgaans op de *Malabaarsche* kusten, heeft men vreemde Wetten in't stuk van erfſeniſſe ende succeſſie op de Koninghlijke Zetel: want men rekent in deze niet na de Vader, maar na de Vrouwe ofte Moeder; want de Vader houden zy onzeker, dewijl de Vrouws-persoonen 't zy van hooger ofte lager staat, zoo veel Mannen aanhouden, als haar gelieft, ten eynde zy tot een redelijken ouderdom gekomen zijnde, haar met een Man vergenoegen; by voorbeeldt Anno 1642. den Koningh die doenmaals leefde, hadde een Broeder van een Moeder, die most (na de Wetten des Landts) na zijn overlijden in volkomen bezit treden, en by versterven most des Koninghs Zusters zoon in zijn plaatze komen: want zy oordeelen dan dien den wettigen Erfgenaam ende Succesſeur na den bloede te zijn. De Inwoonders van deze Landtstreke staande onder de gehoorzaamheyt van den *Samorijn*, vermogen niet eenige *Peper* te verkoopen, dan alleen aan zijn *Koninghlijke Majesteyt*, die zich van eenige *Moren* zijn Makelaars d'ooren laat vol blazen, zoekende alzoo de geheele handelinge tot haar alleen te trekken.

Wonderlijke wetten aangaande de erfſeniſſe en succeſſie in Malabar.

Tusschen *Cananor* en *Calechut* vind men *Panane*, zijnde een plaatze aan de Zee-strant gelegen, daar d'onze Anno 1607. ook quamen, om met den *Samorijn* te spreken; maar vonden hem op die plaatze niet, dewijl hy in't veldt was tegens zijn vyandt den *Portugeesch*, doch naderhandt wierden drie Gesanten aan boort van den *Admiraal* gezonden, met Brieven van zijn *Excellentie Prince Maurice de Nassau* ondertekent. In deze plaatse onthielt zich den *Samorijn*, wanneer *D. Vasco de Gama* voor *Calechut* ten anker lach, die in alle spoet Gezanten aan de *Majesteyt* af-vaardighde, om zijn aankomste te laten weten,

Panane.

Aankomst der Hollanderen *aldaar.*

weten, en hoe hy met Brieven van den *Koningh van Portugaal*, als uyt een andere Werelt gekomen, doch dat geneyght zijnde met de *Majesteyt* te spreken, zulks niet wilde doen zonder byzondere last en ordre van den grooten Vorst.

Vasco de Gama *spreekt met den* Samorijn.

De Koningh was niet weynigh in zijn schik en blijde over deze nieuwe mare, dewijl de doorluchtigheyt van zijn naam tot de ver gelegenste volkeren gekomen was. Hy zondt zijn volk na *D. Gama*, om hem op veyliger reede te geleyden, dies hy van *Calechut* vertrekkende, in de Haven van *Capocate* ankerde, naderhandt wierdt *D. Vasco de Gama* heerlijk ingehaalt. *Gama* hoewel door zijn volk gewaarschout, ende zelfs weynigh vertrouwende op den *Samorijn*, begaf zich met zijn volk aan Landt, bestaande in 8 mannen çierlijk gekleet, hebbende zijn Boten met vlaggen en wimpels wel toe-gerust, stapte aan Landt, hebbende last gelaten alle dagen met de Vaartuygen aan strant te komen, om (indien eenigh ongeval haar mochte ontmoeten) daar mede aan Boort te konnen komen, anders dit mislukkende, weder na *Portugaal* te stevenen, en den *Koningh Emanuel* aan te dienen, dat *India* nu ontdekt was. Zoo ras *Don Vasco* aan Landt quam, ontmoetede hem met alle eerbewijzinge een Heer *Catual* genaamt (zijnde een persoon gestelt om de recht-zaken en geschillen der Vreemdelingen ter handt te nemen ende te slissen) deze met een groot getal krijghs-knechten met pijpen en trommelen, en veel gezanghs en geschals, Palankijns ende Draagh-beesten, bracht *Gama* na *Calechut*, ende geleyde hem tot den *Samorijn*, die in *Panane* was, met zulken toeloop van volk, dat zommige wierden doodt

Ontheal van Dom Vasco de Gama *by den* Samorijn.

gedrongen. Wanneer *Gama* omtrent het Koninklijke Hof genaakte, wiert hy zeer beleeft van eenige *Caimalen* (deze zijn de Hof-grooten van *Malabaar*) verwelkomt, daar na quam een Opper-priester der *Bramine* in't Lywaat gekleet, hem begroeten, en vattede *Gama* zachjes met de handt,

brachte zijn Persoon door veele vertrekken (aan welkers deuren steedts 10 Schiltwachten stonden) ten laatsten in een breede Zale, alwaar gespreyt lach op de vloer een kostelijk zyde kleedt, de muuren waren bekleedt met uytstekende vergulde behanghzelen. Men zach daar konstige Trappen van hout gemaakt, na de gedaante en rondte van een Toneel, daar de Grooten des Rijks zaten. *Gewaat des Koninghs.* Den Koningh zat (na de wijze des Landts) op een *Alcatijf* ofte kleedt, aangedaan met een gewaat van fijn sneeuwit Catoen, met gulde Roozen en strikken van Diamanten heerlijk doorstikt, verçiert zijnde aan d'Ooren met kostelijke Juweelen, boven was het Hooft bedekt met een mutsje ofte hoed (na haar manier) verrijkt met Gesteenten, dierbare Diamanten, ende uytstekende Paarlen, voorts de naakte voeten, armen en vingeren met een groote schat van zeltzame Gesteenten ende Ringen. Een van des Koninghs voornaamste Dienaars quam met een goude Schotel, daar in *Areek* en *Betel* was, de welke deze Landaart gebruykt, om den mondt te ververschen, ende den adem aangenaam te maken, zijnde ook een goet middel om de Tanden wit te bewaren, ende het tant-vleesch van verrottingh. Dit is ook het beste onthaal waar mede zy Vreemdelingen eere aan doen: want wijn en sterken drank is by haar niet gebruykelijk. Na dat *Gama* de gewoonlijke beleeftheden af-geleght hadde, begon hy door een Tolk de *Majesteyt* aldus aan te spreken: Emanuel *Koningh van* Portugaal *zijnen Heere, was door de wijdt-beroemde name van de* Malabaarsche Majesteyt *aangeprikkelt geworden, om met de zelve in een vast verbondt van vriendtschap te treden, ende de handen t'zamen te voegen door minlijke correspondentie ende t'zamen-spraak der letteren, daar anders de ver-gelegentheyt der plaatzen de lichamelijke omhelzingen verbood.* Hier na volgden de geschenken, daar op antwoorde den Koningh: *Dat men de vriendtschap van zijn Broeder* Don Emanuel *baarblijkelijk konde zien, dewijl hy met zoo een aanzienlijke Ambassade (na zoo veel gelede gevaar en rampen) uyt de alder-verste geweesten hem quam begroeten; belooovende een vast ende goet verbondt zoo van vrientschap als ten aanzien van de Koopmanschappen, met eenen verklarende welke Waren in zijn Landt vielen, en welke hy begeerde in-gevoert te hebben.* Naderhant vraaghde de Koningh veel aangaande de reyzen en de Scheep-vaart, eyndelijk liet hy *Gama* vertrekken in zijn Logement daar toe bereydt. Dit geruchte quam haast ter ooren van de *Mahumetanen* ende *Arabiers*, die daar door ontsteken wierden met een groote haat tegens de *Portugezen*, alzoo zy oordeelden, en dat niet te vergeefs, dat door haar aankomste, de winste op haar Koopmanschappen zeer zoude verzwakken. Hierom trachten zy alzins het Verbondt te niet te maken, ende den *Portugeesch* over al verdacht te stellen, voorgevende dat *Gama* een vermaarde Zee-roover was, dat het den Koningh veel veyliger was met haar te handelen, die nu onder zijn gebiedt leefden, ende van welke hy meer was verzekert, als van Vreemdelingen, die uyt d'af-gelegentste deelen der Werelt quamen; zy wisten ook de Grooten met geldt om te koopen; onder deze zelfs een *Catual*, aan welke het onthalen van *Gama* met de zijne belast was; dies den *Portugeesch* in het grootste gevaar aldaar geraakte, dewijl den *Samorijn* deze Stokebranden al te veel het oor leende. 't Gelukte dat zeker Inboorlingh van *Tunes*, kundigh in de Spaansche tale, deze geheele handel aan *Gama* openbaarde; deze hadde eertijdts in *Africa* lange met de *Portugezen* omgegaan. *Gama* achte het tijdt te zijn om zich met de zijne stilzwijgens wech te pakken, en na Boort te begeven. Hy stak in Zee, en schreef een brief aan den *Samorijn*, van dezen Inhoudt: *Dat de godtlooze listen en lagen die hem de* Moren *geleght hadden, door Godts genade hem bekent gemaakt waren, dat het zijn*

Aanspraak van Gama *aan den* Samorijn.

Antwoort van den Samorijn.

Gama *vertrekt na zijn Logement.*

De Moren *en* Arabiers *maken* Gama *verdacht.*

Hy is met de zijne in groot gevaar.

Vertrekt stilswijgens, en schrijft een Brief aan den Samorijn.

Ko-

Koninghlijke Majesteyt *niet en betaamde zulke godtlooze Menschen gehoor te geven, maar zijn gedane beloften te houden, dat meer voordeels uyt de vriendtschap met den Koningh van* Portugaal, *dan van alle de* Moren *ende* Arabiers *te verwachten hadde.* Den *Samorijn* beloofde dat na deze daat naukeurigh onderzoek soude doen, en zulke straffen de misdadigers soude aandoen, dat men over al horen soude wat het was het recht der Gezantschappen te quetzen. Hy schreef ook een korte Brief aan *Koningh Emanuel*, zeggende: *Dat de komste ende de handelingen der* Portugezen *in zijn Landt hem soude aangenaam zijn, midts dat daarom in zijn Rijk geen onlusten ontstaan, ofte de oude vriendtschap, die hy met andere Volkeren onderhiel, soude gebroken werden.* Met dit bescheyt vertrok *Gama* naar het Eylandt *Anchediva* (waar van in't voorgaande gewach is gemaakt) hy ververschte zijn volk aldaar, en dankte Godt, en maakte zich weder vaardigh om na *Portugaal* te verzeylen, ende den *Koningh Emanuel* van zijn gedoente bescheyt te brengen. Deze wijdt-beroemde Heer *Vasco Gama* stierf Anno 1524. zijnde geweest d'eerste die voorby het *Hooft van goede Hoop*, den wegh na *India*, geopent heeft.

Bekomt een Brief van den Samorijn, *ende sort antwoort aan den Koning Emanuel.*

By deze gelegentheyt kan ik niet nalaten yets aanmerkens waardigh den Lezer te vertoonen. *Ferdinand Lopes de Castanheda* in zijn Historien van *India lib.* 1. *c.* 16. in't eynde, gedrukt tot *Conimbre* Anno 1654. verhaalt van *Dom Vasco de Gama* ende zijn gezelschap, wanneer zy de *Indien* ontdekten, ende in *Calechut* binnen een Pagode traden, datze haar voor de Afgoden dier plaatze neder bogen, meynende dat het Beelden waren na hare, dat is de Roomsche wijze: klaarlijk ziet men uyt des Schrijvers penne vallen, hoe groote namaaghschap dat Bygeloove en Afgoderye t'zamen houden.

Vonderlijke geschiedenisse van Gama ende zijn Volk.

Panane is eertijdts van den *Samorijn* versterkt geweest, vreezende dat hem eenigh quaat van *Cochin* mochte over komen. Hy maakte twee Casteelen aan den ingank, wel met grof Geschut voorzien, en bewaarde de plaatze met een goet getal Soldaten. De *Portugezen* quamen met een groote Vloote voor de Haven, ende de Inwoonders wierden niet weynig ontstelt door haar aankomste, dies zy den gantschen nacht door brachten om haar te vaster te maken. Een groot getal *Moren* begaf zich in een Tempel, en zwoeren malkander getrouwigheydt, beloovende uyt den strijt niet anders dan Overwinners te komen, indien zy anders deden verzwoeren zy haar zelve, en vervloekten haar hoofden en leven op het schrikkelijkste. *Tristan d'Acunha* zoo als den dagh aan brak (na gehouden raadt) zondt voor uyt twee dappere Jongelingen *Laurens* en *Nonnius* met lage Roey-vaartuygen, best bequaam om 's Vyants kogels te ontgaan, daar op volghde eenige Galeyen, ten laatsten de last-dragende Schepen. De voornoemde twee dappere mannen streefden midden door een hevige Jacht van yzere ballen met de vloet, en quamen tusschen beyden voorverhaalde Sterkten, en dat met zoo veel te minder gevaar, om dat de Krijgers haar ter neder hadden geworpen, om van't Geschut ende de Roers niet beschadight te werden: want de *Malabaren* deden meest vergeefsche schooten in de Lucht, zonder den *Portugeesch* te krenken. De *Moren* ziende haar Vyandt in de Haven, begeven haar met alle felheyt, zonder eenigh aanzien van gevaar, ten strijde, en sprongen in't water, trachtende de byzonderste Schepen te vermeesteren. Men vocht hevigh onder de Sterkte, men konde naulijks het gezicht gebruyken van wegen den geweldigen damp en rook van het Buspoeder; men hoorde niet dan een naar geroep der gewonde en ziel-togende, na't verdwijnen van den nevel quam het licht te voorschijn. Zeker *Portugeesch Vaandrager*, met eenige dappere mannen zach men zich als helden quijten, waar door andere niet weynigh aan-

Panane van den Samorijn versterkt.

Bevochten van de Portugezen.

gemoedight wierden. Men had den zwaarsten strijdt met de *Saracenen*, die zich t'zamen gezworen hadden: onder deze was een Hopman van groote lenghte, welke *Laurens* in 't gezicht krijgende, zich onder zijn Schilt verbergende, en hem meynende de knien af te hakken, ('t welk hy met een sprongh ontquam) met een Swaart in beyde handen genomen, zoo aantrof, dat hem den kop tot de borst kloofde; ten laatsten drongen de *Portugezen* met alle kracht op den Vyandt in, jaaghden de zelve op de vlucht, en dooden een groot getal der zelver; beyde de Kasteelen wierden af-gebroken, de Schepen met hare rijke ladinge in brandt gestoken, als mede de Stadt met alle hare schatten; tot verwonderingh der *Barbaren* dat men zo machtigen buyt de vlamme over gaf. Den Krijghs-man beviel het mede niet wel, om dat hy geen deel aan den roof hadde. Maar *Almeyda* wederhielt met bedachten raadt zijn volk van 't plonderen, dewijl het dikmaals geschiedt dat den Soldaat hier mede bezigh zijnde, onverwacht van deze of geene zijde overvallen wordt. Deze strijdt stont den Vyandt duur, en verloor niet minder dan 500 koppen, aan de *Portugésche* kant vielen 22 mannen. Deze nederlage smerte den *Samorijn* zeer. Na deze overwinninge vertrokken de twee Veltheeren na *Cananor*, en wierden met alle blijtschap ontfangen. Naderhant nam *Almeyda* zijnen wegh na *Cochin*, en *Acuneha* verzeylde na *Portugal*. Omtrent *Panane* vindt men, behalven de *Peper*, de alderbeste *Cardemom*, die voor een redelijke prijs aldaar te bekomen is.

De Kasteelen van Panane *afgebroken.*

500 Geslagen van des Vyands zijde, 22 van de Portugezen.

Dus verre van *Panane*, nu vereyst de tijdt en gelegentheyt dat wy spreken van *Calechut*, de Hooftstadt van het *Malabaarsche* Rijk, en de woonplaatze van den grooten *Samorijn*, met welke den Hollantschen Admiraal *Steven van der Hagen*, in den Jare 1604. een vast verbondt maakte, 't welk gins ende weder beëdight en bezworen wierdt, beloovende den *Koningh* onze Natie vrye toegang en commercie op zijn bodem, en doorgaans in zijn gantsche Rijk. Lange te voren hadde den *Portugeesch* ook een Verdragh met den *Keyzer* gemaakt, haar vergunnende Huyzen in de Stadt. Men zach voor een korten tijdt de Koopmanschap aldaar bloeyen en toe-nemen, de Priesters waren bezigh in haar Gods-dienſten, zoekende de *Heydenen* te bekeeren; maar de afgunstigheyt der *Moren* en *Ægyptenaren* liet haar niet toe lang in vrede te zitten; want zy maakten eenige *Nairos* op, verslingert en verlekkert op den aanstaanden roof, die de *Portugésche* Logie af-liepen, de goederen ontstalen, komende in een getal van 4000 gewapende mannen de *Portugezen* te lijf, die in alles boven de 70 niet sterk zijnde, meest alle sneuvelden.

De Portugezen *binnen* Calechut *woonende, schandelijck vermoort, en haer Logie afgeloopen.*

Pieter Alvares Capral nam deze schandaleuze daadt ter herte, maar onderzocht eerst naukeurigh of den *Samorijn* hier in zijn toestemminge hadde gegeven, dan of het buyten zijn wil en weten geschiedt was; maar bevindende dat in dezen de hant des *Samorijns* was, nam hy voor wrake te doen over zijn Vyanden. Hy stak den rooden haan in 10 gelade Schepen, leggende in de Haven van *Calechut*, de Schippers wierden ten deele door 't vuur verteert, ende eenige gevangen genomen. Men donderde met grof Canon niet weynigh op de Stadt, en maakte veele Lijken, en velde veele huyzen ter aarde, daar sneuvelden zoo te Water als te Lande 600 mannen; ende aldus wreekte *Capral* het ongelijk zijn Landts-genooten, door de wreede *Barbaren* aangedaan, gelijk ook naderhandt *Hendrik de Menesses* wrake genoeg over de trouwlooze *Malabaren* en *Mahometanen* genomen heeft.

Dit feyt word van Pieter Capral *gestraft.*

Alle de moeylijkheden op te halen, die de *Portugezen* zoo nu en dan met den *Samorijn* hebben uytgestaan, lijd den tijdt niet, wy willen ook den aandachtigen Lezer daar mede niet op houden: maar de gene die nieusgierig zijn, verzenden na de gedenkboeken

Calechut.

Verbondt met de Hollanders *en den* Samorijn.

Veel moeylijkheden tusschen den Portugeesch *en* Samorijn.

boeken der *Lusitanen*, in welke men bevinden zal hoe de Stadt ende de Schepen in vlamme gezet zijn, zoo door *Albuquerque*, *Hendrik Meneses*, *Jakob Sylveria* en *Capral*, (van welke laatste te vooren is gewagh gemaakt) dit moet men weten hoe van de *Portugezen* aldaar een Sterkte is op-geworpen, in tegen-morren van de *Moren*. Den Koningh van *Cochin* en *Cananor*, uyt vreeze dat al den handel haar zoude onttrokken worden, en uyt nijt, om dat *Nanbeadar*, Zusters zone van den ouden *Samorijn*, den *Portugees*. te zeer toegenegen was; welke Fortresse naderhant van den *Koningh* benauwt ende belegert zijnde, byzonder in de wintertijdt, in welke dat geen toevoer te verwachten was, ende maar 300 verweerders daar in waren, stondt in groot gevaar om tot overgeven gedwongen te werden, daar by komende, dat zeker *Siciliaan*, een Overlooper, een goet Wis-konstenaar, die in de veroveringe van *Rhodus*, *Soliman* den grooten Heer goede dienſten hadde gedaan, veel voordeelige werken, ten dienste van de *Malabaren*, liet toestellen, tot versterkinge van haar, en verzwakkinge der *Portugezen*. *Joan Lima* toonde zijn dapperheydt in 't beveyligen ende bewaren der Fortresse, vulden groote vaten met zant, en strekte alzoo zijn Borst-weeringe uyt tot het strant, op dat de *Barbaren* het aankomen van het gewenste toevoer, (waer op zy alleen naest God de hoope hadden) niet zouden beletten.

Kloekheyt van Joan Lima, *in 't bewaren van de Fortresse.*

Hy liet ondertusschen *Henrik de Meneses* den toestant en zobere staat van *Calechut* weten, die daer na twee Schepen af-zond, met 140 mannen, onder *Christoffel Jusart* en *Eduard Fonseca*, d'eerste kon boven 80 koppen niet uyt maken, en den laatsten, wegens de schrale winden en kalmte, geenzins aan-naderen. *Joan Lima* aan strant komende, kon het niet geraden vinden, om met soo een hantje volks door te breken tot de Sterkte, gelijk ook veele de moed ontzakte, ziende de grootheyt van 't volk en de sterkte

elegeringh an der ortuge- en Sterkte Cale- nut, door en Samo- jn.

van hare werken. *Juſart* evenwel geprikkelt door eerlieventheyt, ſtapte met 30 vrywillige in een Vaartuygh, bevont geen kleyne tegenſtant, en verloor vier van zijn gezellen. Terwijl men bezigh was deze lieden uyt haar gevaar te redden, beklommen de *Barbaren* met alle macht de *Portugeſche* Sterkte, die, zoo veel doenlijk was, geweert wierden, inzonderheyt met het werpen van vuurpotten, een ſchadelijk tuygh by de *Portugezen* zeer gewoon in zulke gelegentheydt gebruykt te werden. Hier door wierden de *Indianen* verzenght, verbrant en gewont, en met verbaaſtheyt geſlagen zijnde, na haar ſtant-plaatze gedreven.

Gebruyk van vuurpotten.

Terwijl deze zaken aldus voorvielen, quam *Fonſeca* met zijn Schip te voorſchijn; hy bondt een Briefken aan een pijl, en zondt het zelve aan *Lima*, om te weten wat hem te doen ſtont, waar op *Lima* weder antwoorde, dat niet zoude landen, of zich in zulken merkelijken gevaar ſteken als zijn metgezel *Juſart*: maar dat in der yl na *Meneſes* zoude trekken, en verzoeken om 500 Mannen, en voorraat van Buſpoeder, om de Belegeringe te konnen uyt ſtaan. Hier op vertrekt *Fonſeca* door de onſtuymige baren na *Cochin*. *Meneſes* ziende de ongelegentheyt der Belegerden, zont terſtont *Anthony de Sylva* met eenige Schepen, makende middelerwijle alles vaardigh, om tegens den Voortijt een overvloedigh ontzet de benauden toe te brengen.

Lima *ontraat* Fonſeca *te landen: maer na* Meneſes *te gaan, en meer toevoer van volk te verzoeken.*

Ondertuſſchen den *Samorijn* hier van verwittight, wende alle moeyten aan, en ſpande alle krachten in, om zijn Vyant te beanghſtigen, waar toe voornoemde *Siciliaan* alle zijn verſtant te werk ſtelde, zoo met Mijnen, ſterke en dichte Loop-graven, Mortieren &c. welke werken nochtans de *Barbaren* meer ſchade dan voordeel deden, dies den *Samorijn* zijn eenighſte hope op den Winter hadde, van meyningh wezende zijn Vyandt uyt te hongeren ende te verteeren, 't welk hem niet zoude miſlukt hebben, indien hy maar een kleyne macht Schepen ter zee gehouden hadde.

Ondertuſſchen bequamen den *Portugeeſch* zoo nu en dan ververſching, zoo dat zy den Vyandt, die haar tot op-geven aan rade, verſch vleeſch, en verſcheyde ſpijze, ja zelfs *Betel* (een lekkernye der *Indianen*) vertoonden. Deze zake maakte den *Samorijn* en zijn Volk kleynmoedigh, en den winter-tijt nu voorby zijnde, quam *Meneſes* met 20 Bodems en 1500 Krijgers afzakken. Doen ontſtont niet alleen een ſchrik onder de *Malabaren*, maar ook een nederlage van 3000 Mannen, onder welke ook den *Siciliaan* gerekent werde, die ellendigh verbrande, en loon van zijn trouloosheyt ontfingh. Den *Samorijn* beducht dat zijn Vyant mochte woeden over ſijn Volk, Landt, en byzonder *Kokos* boomen, badt om vrede. Doen vondt men goet de Sterkte ter neder te vellen, en met den grondt te effenen, te meer, om dat men oordeelde dat *Don Joan* zulks belaſt hadde, als uyt de ſchriften van *Vaſco de Gama* bleek. Men liet de Fortreſſe met buſpoeder op ſpringen, en veele *Malabaren* raakten mede om hals, meynende noch yets te roven. Dus was haar begeerte ende geltgierigheyt een ſtrik ende een mes waar mede zy de keel af-geſneden wierden.

De Portugezen *bekomen ververſchinge.*

Meneſes *komt met* 20 *Schepen*, 1500 *Man*, *en ſlaat* 3000 Malabaren.

Demolicert de Sterkte, gelijk ook de Portugezen Coulet, *een Koopſtadt onder den* Samorijn *ſtaande, vermeeſtert ende verbrant hebben.*

Evenwel en liet den *Samorijn* in het navolgende niet na om alles in't werk te ſtellen, waar mede hy den *Portugeeſch* eenige afbreuk konde doen; inzonderheyt zocht hy zijn voordeel in de twiſten en verſchillen der *Portugezen* onder malkander, als by voorbeeldt, ten tijde van *Meneſes* ende *Gama*, ook van *Sampajo* ende *Maſcarenhas*, t'zamen dingende tegens den anderen om het Onder-koninghſchap. Waarlijk geen ſchadelijker beeſt in een wel-geſtelde regeeringe, dan oneenigheydt onder de Grooten: wat een krak verkreegh de *Roomſche Mogentheyt* door de tweedracht van *Cæſar* ende *Pompejus?* Hier door werdt het zwaart gewet tegens malkanders eygen ingewanden,

Den Samorijn *zoekt zijn voordeel uyt de* Portugéſche *oneenigheden.*

Schade van zulke tweedracht.

CRAN
Van allen Syd

GANOR
aan te sien.

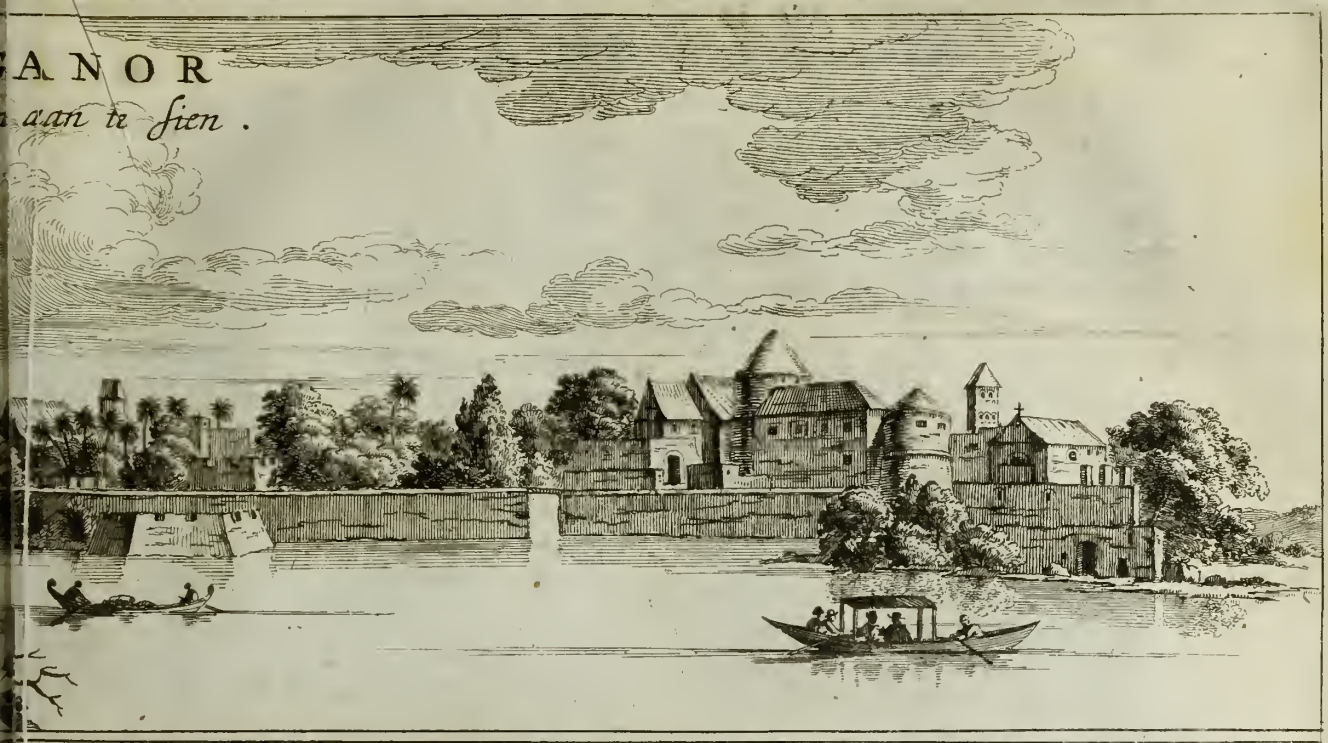

den, zulke tweeſpalten zijn als binne-koortzen, die het Lichaam uytmergelen en verteeren, en veel gevaarlijker zijn dan uytwendige ziekten. Dit zal naaktelijk blijken uyt den Brief van *Chriſtoffel de Souſa* aan *Sampajo* geſchreven, waar in hy zeyde zich ten hooghſten te verwonderen, dat hy zulke partyſchappen voede, nademaal de *Turken* met een ſterke en aanzienlijke macht tegens een kleyn getal der *Portugezen* in aantocht waren, en dat het aanhouden van zulke oneenigheden een van de grootſte ſchelmſtukken was die men konde bedenken, doende daar by, indien *Sampajo* zich voor een wettig Onder-koningh achte, dat hy zich moſte bereyd toonen om de zake aan onpartijdige Richters te ſtellen, wanneer *Maſcarenhas* van *Malacca* zoude gekomen zijn, verſtaande dat dit ſtuk niet met de wapenen (gelijk de meyningh van *Sampajo* ſcheen te wezen) maar met redenen ter neder moſte geleydt werden, ende indien *Sampajo* dien wegh niet wilde inſlaan, dat hy hem niet genegen was te gehoorzamen. *Sampajo* was hier door niet weynigh verſtelt, want den Schrijver was een van de voornaamſte en dapperſte Hopmannen, hebbende veel Volks op zijn handt, wezende zijn perſoon zeer onthalende, en geern herbergende, gemeenzaam met een yder, niet wrekkigh ofte ſpaarzaam, maar milt omtrent arme Edelen en Soldaten, zoo dat zijn huys een Koninghlijk Hof ſcheen. Wat al quaat verder deze onluſten in de ſtaat van *India* hebben veroorſaakt, blijkt in 't breede uyt de *Portugeſche* gedenk-ſchriften. Eyndelijk raakte *Maſcarenhas* na *Portugaal*, wierdt van den *Koningh* minlijk ontfangen, die geen behagen ſchepte in deze proceduren; ten laatſten *Sampajo* t'huys ontboden zijnde, wierd in alle onkoſten gecondemneert, zoo dat *Maſcarenhas* na veel gelede hoon en ſmaat, banden, boeyen, en gevankeniſſe, eyndelijk tegens zijn party triumpheerde. Dus verre hebben wy geſproken van de byzonderſte voorvallen in ende omtrent *Calechut*, wy zullen ons nu begeven na het Koninghrijk van *Cranganor*, ende van des zelfs begin ſpreken, en verdere gelegentheden, en hoe die Sterkte in de macht der *Nederlanden* is gekomen.

Dit blijckt uyt de Brief van Chriſtoffel de Souſa, *aan* Sampajo *geſchreven.*

Het XVIII. Capittel.

Beſchrijvingh van Cananor, *van de* Hollanders *belegert en overwonnen. Voortreffelijkheydt van die Stadt. Het Eylant* Vaypijn. Cochin *geſterkt, zijne Inwoonders, voornaamſte Gebouwen, overvloedigheyt van Vis enz. eerſtmaal door de* Hollanders *belegert, en weer verlaten.*

CRanganor is gelegen noordelijk van *Cochin* 5 mijlen, en 20 mijlen bezuyden *Calechut*, voor aan in de mont op een zant-punt, aan de zuydzijde van de Rivier is een kleine Pagger, om den aanloop der Vyanden te ſtutten, genaamt *Paliport*. Het groote Fort *Cranganor* leydt omtrent een quartier uurs de Rivier op; de Sterkte is bequaam om voor een goeden tijt *'t Europees* gewelt uyt te ſtaan, gelijk in onze dagen is gebleken. *Cranganor* is meermalen by de *Portugezen* verſterkt geworden, eerſt was alleen daar een Toren, naderhandt is de Sterkte vergroot en omringht met een ſteene Muur, eyndelijk met een vaſte aarde Wal voorzien, bequaam om een Kanon-ſchoot uyt te ſtaan. Den Koningh van *Cranganor* heeft niet verre van het Fort zijn Hof ende wooninge, is noch een jongh, ſterk ende langh Man, heeft geſtadigh in vyandtſchap met de *Portugeeſch* geleeft, gelijk ook den *Samorijn*, hoewel in oude tijden zijn Voorvaders mede in verbont waren met Koning *Emanuel*, 't welk van *Vaſco de Gama* zelfs in perſoon op *Cranganor* met den Koning handelende, is bekrachtight. Cranganor.

In 't laatſte van 't Jaar 1661. wanneer wy (door Godts zegen) vermeeſtert hadden *Coulang*, het zelve verſterkende, ende met een goet getal Soldaten voorziende, oordeelde

men,

men, dat gelijk wy nu aan de zuydzijde een veylige zekerheyt hadden, dat alzoo (eer men *Cochin* zoude met de wapenen aantasten) het nodigh was aan de Noort ons mede van *Cranganor* bezitters te maken, te meer, om dat de maant December op handen was, en lichtelijk het overwinteren op die Landt-streke ons mochte te beurte vallen. Men lande dan op *Cranganor:* maar men bevont de Fortresse zoo versterkt, dat de zelve niet als met grof Geschut ende een formeele Belegeringe te dwingen was, 't welk geheel buyten onze gissingh gingh; dies men van boort metale en yzere Muurbrekers, en alderhande oorloghs-gereetschap most aanbrengen, en Matroos genoegh werks vondt; 14 dagen was de Sterkte bezet en beschoten; den tijt drong ons om een korte uytkomste te zoeken, dies men kondtschap hebbende van zeker Inboorling, aangaande de gelegentheydt van binnen, geraden vondt, des Sondaghs 's morgens den 15 van Lou-maandt 1662. een storm te onderstaan aan de Rivier kant.

Cranganor *van de* Nederlanders *bestormt en overwonnen den 15 January 1662.*

Het gebedt van my in de Loopgraven onder een Heuvel (daar een groot gedeelte van onze macht zich achter verberghde) gedaan zijnde, loste het Geschut, en onder voordeel van dien rook stoven d'onze recht op de Sterkte aan, beklommen het Bolwerk, verjaaghde den Vyandt, die zich in de groote Kerk der *Jezuïten* begaf. Hier leyde onsterffelijke eere in den Hopman *Poolman*, en den Capiteyn *Schuylenburgh*, d'eerste met een yzere kogel voor de star des Voorhoofts geworpen, de laatste zwaarlijk en gevaarlijk in 't Hooft gewont, den Schipper *Here Simons van Werdingh*, den Luytenant *Salomon Silvestre*. Dezen storm stont den Vyandt zeer duur, want hy verloor by de 200 blanke koppen, behalven een groot getal *Nairos*, die in de Rivier geworpen, met de ebbe na Zee dreven; zelfs den Bewaarder der Sterkte *Urbano Fialho Fereira* zwaar gewont zijnde, most het met de doot bezuren. Aan onze kant verloren wy niet minder als 78 Mannen, veele waren ook gequetst.

Dappere Mannen in 't bestormen van Cranganor.

Dooden aan beyde zijden.

Na deze nederlage quamen de *Portugezen* uyt met de witte Vlagge, verzoekende billijke conditien om haar op te geven, 't welk haar wierd ingewilligt; en zoo vertrokken zy uyt *Cranganor*, ende des Koninghs Soldaten stonden na *Europa* vervoert te worden. Over deze veroveringe dankten wy Godt opentlijk in een van de Hooft-kerken (want 7 stonden daar in getale) uyt *Deuteron.* 23. *vs.* 14. Gedurende deze Belegeringe en doorgaans omtrent dien tijdt des Jaars zijn de nachten aldaar zoo boven maten kout, dat te verwonderen is, en des daaghs weet men zich niet te verbergen van wegen den schrikkelijken brant der Zonne. De Koopmanschappen die in deze Geweesten vallen, zijn weynigh, want behalven de gewoonlijke *Malabaarsche* Waren, levert deze plaatze niets uyt dan eenigh *Zant-gout*, en dat zeer weynigh.

Die van Cranganor *geven haar op billijke conditien over.*

Na de overwinningh van *Cranganor* liet men de Vastigheyt vervallen in handen van den Koning, ten laatsten is de zelve wederom versterkt, wanneer men in onmin met den *Samorijn* raakte, die zoo nu en dan zich met zijn stroperyen tot onder *Cochin* begeeft, zoo dat in deze Landtstreke eer den vrede met zoo veele Hoofden en Koningen te wenschen, dan te verkrijgen is, (en met een woord gezeght) veel geschreeuws en weynig wol te bekomen valt. Ten hoogsten zijnde te beklagen, dat het Inlantsche *Christendom* zoo tot *Cranganor* als *Cochin*, te landewaarts van *Roomsche Leeraars* ontzet, en van de onze onvoorzien is, ende meest tot het *Heydendom* te vervallen staat: want *Cranganor* is ten tijden der *Portugezen* in zulken aanzien geweest, dat het een *Aerts-Bisschop* hadde van wegen het groot getal der *St. Thomas Christenen*, in die Landtstreke woonende. Men gelooft vastelijk onder de *Portugezen*, dat den *Apostel S. Thomas* tot deze Volkeren gekomen is.

Cranganor *eertijdts een Aerts-Bisdom.*

Veel St. Thomas *Christenen aldaar.*

Hy

Hy zoude om zijn ongeloovigheydt na de Ongeloovigen af-gezonden, en eerſt te *Socotora*, een Eylandt by de mont van 't *Roode Meyr* aan gelant, ende daar na (veele tot het *Chriſtendom* gebracht hebbende) na *Cranganor* verreyſt, van daar (na veele kinderen door den *Euangelio* geteelt te hebben) tot *Coylang* gekomen, van waar op de Landtſtreke van *Choromandel*, doen na *China*, eyndelijk op *Meliapour*, om zijne Nieuwelingen te bezoeken, en in 't geloove te verſterken, met de kroone des Martelaarſchaps verheerlijkt zijn. Wat van deze *S. Thomas* Chriſtenen zy te oordeelen, zal naderhandt van ons vertoont werden. Alleen zullen wy nu verhalen, wat yver by de *Roomſche* Dienaars onder deze Natie is aangewent.

geſtelt, van de Syriſche en Uyt heemſche Tale; tot nodige voort-plantinge des Geloofs.

De Kerke e het Con- ent der Je- ſten in Canga- nr.

ver der Room- ſe, om- nt de St. homas Chriſtenen.

Men vont binnen in de Fortreſſe *Cranganor*, een aanzienlijk Convent ende Kerke der *Pauliſten*, ofte Leerlingen en navolgers van *Ignatius Lojola*, voorzien zijnde met verſcheyde Prieſters ende jonge aanquekelingen, ende een heerlijke Boek-kamer, zijnde het gebouw vaſt ende konſtig, niet behoevende voor eenigh *Europeeſch* te wijken, na de gelegentheyt en toeſtant der plaatze. Behalven der *Franciſcaner* was aldaar de *Cathedrale* ende Hooft-kerke, daar in alle verſchillen na gewoonte af-gedaan wierden, zijnde een konſtigh en wel gemaakt werk, met eene de Begraafplaatzen der *Aerts-Biſſchoppen*. Buyten *Cranganor* heeft men het *Collegium* van *Chanotte*, daar eertijts een groote toevloeyinge der *St. Thomas* Chriſtenen was, welke in de *Syriſche* tale de Godts-dienſt leerden, en onder andere oeffende men aldaar ook de jonge Jeught, zijnde zelfs veele van de Inlanders Leeraren en Prieſters, gelijk nader in de beſchrijvinge van *Cochin* zal aangewezen werden. Deze Tale dan in de Godtsdienſt by dit Volk hoogh geacht zijnde, heeft veroorzaakt dat men binnen *Romen* niet alleen goet gevonden heeft een Drukkerye op te rechten; maar ook een Verzamel-plaats aan te ſtellen, in de welke Mannen zouden aangequeekt en geleert werden in die zelve ſprake, die onze *Heylant* ende zijne Afgezanten eerſt gebruykt hebben. Hier toe zijn gedrukt binnen *Romen* Anno 1622 niet alleen het Woorde-boek van *Joan Baptiſta Ferrarius van Sena*, maar ook de Letter-konſt van *Georgius Amira*, Voeſterlingh van het Collegie der *Maroniten*, een vermaart Godt-geleerde ende Werelt-wijze, geboortig omtrent den Bergh *Libanus*, ende Anno 1628. quam in 't licht de eerſte en grondige onderwijzinge van *Abrahamus Ecchelenſis*, geprent met de ſtempels van de genaamde Heylige Vergaderinge, in 't bevorderen van de zaken des Geloofs. Zoo dat in deze (hoewel de ſchatten van de *Roomſche* Kerke oneyndigh zijn, en hare rijkdommen overtolligh, en wy niet dan ydele beurzen dragen) haren yver en arbeyt te prijzen is; zoo heeft men gezien dat zelfs in de *Malabaarſche* tale met de eygen letteren en characteren van die Natie boeken tot onderwijzinge van de *Parruas* zijn gedrukt, gelijk ik noch een Exemplaar onder my beruſtende hebbe. Dit heyligh werk veroorzaakt niet alleen een byzondere liefde tot de Gods-dienſt ende de Leeraren; maar is ten hooghſten nodigh (hoewel het wat koſtelijk valt) tot onderwijzinge des Volks: want of men al yet uyt geeft met onze letteren in de tale der Inwoonderen, zoo heeft dit gantſch geen aart; in deze zegge ik wederom, dat het beter is dat een Leeraar de tale van allen, dan dat alle de tale van een leeren: want indien dit niet en geſchiedt, zoo was dit veel nutter en nodiger, dat men in den beginne de jonge Jeught de *Nederlantſche* tale dede in de Schoolen aan leeren; maar mijns oordeels (en na ervarentheydt) zoude dat met ons zoo wel niet gelukken, als met de *Portugeezen*; want onze ſprake veel moeyelijker en zwaarder valt als de hare, ja men bevindt onder de *Parruas* verſcheyde die het *Portugeeſch* zoo wel als een ingeboren van *Lisbon* ſpreken.

Het Colle- e van anotte.

Drukkerye anen Ro- en aan.

Tusschen *Cranganor* ende *Cochin* is gelegen het Eylant *Vaypijn*, welkers eynd-palen zijn de Rivieren van *Cranganor* en *Cochin*. Wanneer de *Hollanders* d'eerste maal *Cochin* quamen belegeren Anno 1662. in Sprokkel-maant, zoo heeft men aldaar aan de kant van de Rivier, recht over de Stadt, een Sterkte gemaakt, genaamt *Nieuw Orangie*, bequaam om van die zijde de Stadt te beschieten, want de voornoemde Rivier op die plaatze niet wijt is, ende met een Musquet ten naasten by kan overgeschooten worden. Hier stondt een aanzienlijk Huys van den *Bisschop*, als mede een groote Kerk, in welke den 29 Januarij 1662. het zuyvere woordt Godts eerst van my wierde geleert. Het Eylandt is redelijk vruchtbaar, en behoort onder den Koningh van *Cochin*, want zijn Rijk begint van *Cranganors* Riviere, ende eyndight 6 mijlen bezuyden de *Portugésche* Stadt *Cochin*, zijnde langh 10 mijlen. Van oudts heeft den Koningh van *Cochin* aan den *Portugeesch* getrou geweest, al van de tijden van *Triumpara*, die van den Koning van *Calechut* overwonnen, en door den *Portugeesch* in zijn Rijk herstelt, daar na in eenzaamheyt gingh leven.

't Eylandt Vaypijn.

Beschrijvinge van de Stadt Cochin.

Cochin is een zeer oude vermaarde Stadt, is eerst begonnen versterkt te werden in den Jare 1504. want *Alphonso* en *Francisco Albuquerque* zijnde Neven, verzeylden ten tijde van *Don Emanuel* uyt de Haven van *Belem* in *Portugaal* in 't Jaar 1503. na de *Indias*, en zijn (eer men hier toe quam) verscheyde veldtslagen met den *Portugeesch* gehouden tegens den *Samorijn*. Van deze twee *Albuquerquen* quam *Alphonsus* alleen weder in *Portugaal*, die naderhant den naam van den *Grooten Alphonsus* bekomen heeft, wiens leven en daden tot *Lissabon*, by *Joan Bareira* 1576. gedrukt zijn. In deze Sterkte wierdt een Kerk gebouwt, den *H. Bartholomæus* (na die wijze) toe-gewijt. Na het voltoyen van 't Fort ende de Kerk heeft men Godt opentlijk voor zijn bewezen weldaadt en zegen gedankt. Men droegh een Kruyce voor uyt, en toonde alle tekenen van vreughde, te meer om dat dit den dagh was, van welke den voortgank in geestelijke en wereltsche zaken in die Gewesten zijn aanvank nam; want korts daar na quam zelfs den *Samorijn* in verbont van vrientschap met den *Portugeesch* te treden. Naderhandt is van *Eduard Pachieco Cochin* tegens den aanval der Vyanden meerder versterkt, ten laatsten aan de zee-kant met een Muur omcingelt door *L. Vasco*, eyndelijk tot een groote Stadt aangegroeyt, die voor geen *Europeesche* behoeft te wijken, zijnde in de lengte een half uur gaans.

Van wien de eerste Sterkte op gworpen is.

In de eerste bewooninge van *Cochin* woonden de *Christenen* met de *Mahometanen* vermenght, ende geschieden veele schelmstukken dagelijks, zoo dat *Albuquerque* noodigh achte deze twee volkeren van een te scheyden, makende tot dien eynde een voorzichtigh ende wijs verdragh met den Koningh *Naubeadora*, waar door een afscheydinge wierdt te wege gebracht tusschen de huyzen der *Malabaren* ende der *Christenen*, ende die den Christelijken Godts-dienst ongenegen waren, wierden genootzaakt te wijken onder zware ende hooftstraffe, welke daadt niet alleen goet was om de huyzen ende hutten der *Christenen*, (want doen bewoonde men zulke gebouwen niet als naderhant) te zuyveren, maar ook om 't getal der Geloovigen te doen vermeerderen, ende aanwassen: want door dit verbodt zijn meer dan 400 bewogen geworden de ydelheyt der afgoderye te verlaten, en den waren Godt aan te hangen. Prijsselijk was dit werk van *Albuquerque*, hier in navolgende het voorbeelt van *Ezra* (na den raadt van *Zechanja*) scheydende het heylige van het onheylige, als mede van *Nehemia*.

Christenen *en* Mooren *woonende eerst in* Cochin *onder malkander worden door* Albuquerque *gescheyden.*

Binnen *Cochin* ende omtrent de Stadt hebben van oudts af niet alleen de *Christenen* en *Mahometanen*, maar ook de *Joden* gewoont, gelijk zy als noch buyten de *Portugésche* Sterkte een Synagoge en vergader-plaatse heb-

DE STADT
Aen de No

COVCHIN, *Vande Zeekant.*

COVCHIN.

COVCHIN
zy.

COVCHIN, *ten deele Aen de Landt zy.*

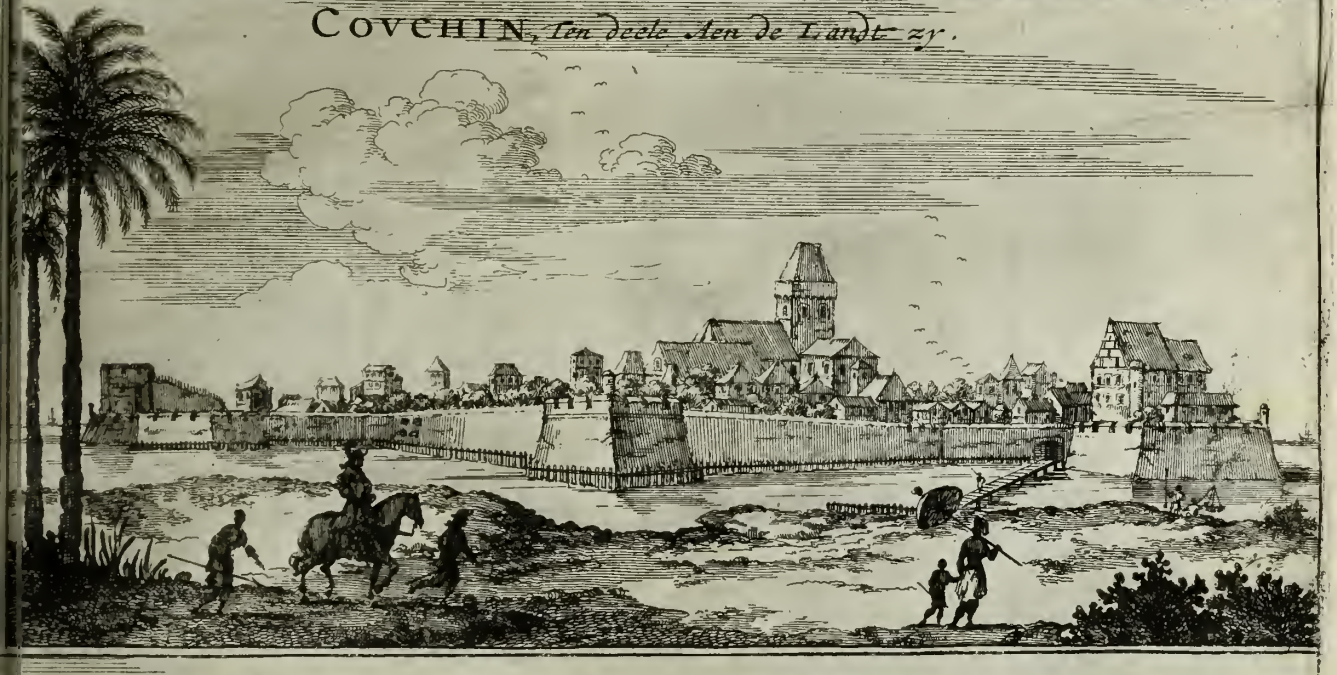

de Landt zyde.

hebben, zijnde niet blank van gedaante of bruynachtigh, maar zwart.

Booze daat van de Joden.

Men verhaalt in de *Portugéſche* gedenk-boecken, dat de *Joden* een godloos en gruwelijk laſter-ſtuk aldaar onderſtonden te doen, want in een boſſe geſtelt in de groote Kerk tot vergaderen der aalmoſſen, wierden eenige papierkens bevonden vol van Duyvelſche laſteringen tegen den eenigen *Heylant* en *Zalighmaker Jeſus Chriſtus*. Men quetſte met eene ſchendigh de goede naam van *Gonſalvus Sylveria*, Prieſter van de *Maatſchappye van Jeſus*, naderhandt omtrent *Monomotapa* als *Martelaar* gedoot. Deze booze daat had zijn oorſpronk buyten twijffel van eenige *Joden*, die uyt *Europa* zoo nu en dan ſtilzwijgens gezonden wierden, en veroorzaakte dat men naderhant (uyt laſt des Koninghs) den Raadt van onderzoekers in 't geloof binnen *Goa* na de *Spaanſche* en *Portugeeſche* wijze aan ſtelde.

By wat occaſie d'Inquiſitie binnen Goa is angeſtelt.

Cochin *is oo groot iet als* Batavia.

Men mach *Cochin* met recht de grootſte Stadt noemen naaſt *Goa*, die eertijdts de *Portugezen* bezeten hebben; het is evenwel zeker dat het nu de grootte van de Stadt *Batavia* niet kan op halen. *Cochin* is gelegen benoorden den Evenaar op 10 graden, hebbende de Zee ten Weſten, de Rivier heeft met hoogh water 17 a 18 voet: maar des Winters is hy zeer gevaarlijk in te komen, en raakt menig Vaartuyg aan ſtukken, gelijk d'ervarentheyt geleert heeft; want in die tijt waeyen zeer onſtuymige winden, waar door die groote Zee met een gevaarlijke kracht tegen de ſtranden aan-kletſt, de zelve zeer ſteyl makende, welke winden een grooten hoop wolken t'zamen drijvende, die na 't gebergte vervoeren, daar zy een wijl blijven hangen, tot daar eyndelijk het water komt uyt berſten, het welk met groote ſnelheyt neder valt, niet weynigh zants en aarde met zich nemende, en 't zelve met zich na Zee voerende, waar tegens de Zee van wegen de veelvuldige moeraſſen wederom op zwellende, de voornoemde aarde en zant uyt haren boezem

Gevaarlijk inkomen in de Mont van de Rivier des Winters.

lozende, en landtwaarts drijvende, veroorzaakt dat de mondt van de Rivier als met een Dijk geſtopt werdt, welke zich in de Zomer-tijt van zelfs wederom ontſluyt, gelijk aangewezen werdt, dat veel op het Eylant *Ceylon* dit zelve gezien werdt. Men heeft omtrent *Cochin* des Zomers (gelijk langhs de gantſche Lantſtreke van *Malabaar*) landt- ende zee-winden, beginnende de eerſte des avonts, de laatſte omtrent ten 10 uuren voor middagh: een wijl voor het blazen van de zee-windt is een groote ſtilte op 't water, met een ſchoone en heldre Lucht. *Cochin* werdt zoo gezont niet geoordeelt als andere plaatzen op deze kuſten, en dat van wegen de leeghte des Landts, ende de veelvoudige moeraſſen, anders is hier alderley overvloet van Vis en Vleeſch, en een groot vermaak der Rivieren en binne-wateren, verrijkt met verſcheyde wel beplante Eylandekens zeer vermakelijk, gelijk de *Portugezen* doorgaans op de zelve haar Speelhuyzen hebben gehadt, gelijk ook op het vaſte Landt. De Stadt leydt zeer aangenaam langhs de Rivieren, de huyzen ſpringen van achter uyt tegen de zelve aan; de Inwoonders konnen met ſchep-netten bequamelijk de Viſch uyt de ſtroom vangen, gelijk eenige *Chinezen* aldaar woonachtigh, gewoon zijn te doen. *Cochin* heeft prachtige huyzen, zware en hechte gebouwen, inzonderheyt langhs de Rivier. Verſcheyde heerlijke Kerken verçierden eertijts de Stadt, die nu al tot de grondt af-gebroken zijn; onder andere muntede uyt der *Jeſuïten* Kerk met haar Collegie, ſtaande dicht aan de zeekant, met een dikke uytſtekende Toren, van Klokken wel voorzien, en boven op het gewelf des Choors gemetzelt. Een groote Muur bevrijde het Convent, in 't welk by de 70 a 80 Cellen en Kamerkens waren, zijnde drie Verdiepingen hoogh; de *Cathedrale* ofte Hooft-kerke was mede een wel-gemaakt werk met twee rijgen Pylaren, ende een aanzienlijke Toren, voorts de Kerke der *Au-*

Cochin *wert ongezont geoordeelt.*

Vermakelijkheyt van Cochin *en zijn Rivieren.*

Overvloed van Viſch in de Rivier van Cochin, *die men achter de Huyzen kan vangen.*

Sware Gebouwen en Kerken van Cochin.

gustiners met haar Kloofter çierlijk zich in de voorby loopende Riviere ſpiegelende, nevens der *Dominicanen* Tempel konſtigh en koſtelijk gebouwt, met dubbele Pylaren van uytſtekende ſteenen met haar woonplaatzen, daar-en-boven veele andere Kapellen ende kleynder vergader-plaatzen, zijnde nu noch alleen blijven ſtaan de Kerke, en 't Klooſter der *Franciſcaners*, in welke noch twee van de Broeders zijn verblijvende, plegende openbaar en veyligh haar Gods-dienſt, die buyten twijffel haar vertrokken metgezellen haaſt ſtaan te volgen. De aanzienlijkſte Huyzen van *Cochin* hebben doorgaans haar Thuinen en Hoven met hooge muuren (zeer dun, nochtans hecht gemaakt zijnde) bevrijt, zoo dat den eenen Buurman den anderen niet begapen kan, ofte met zijn gezichte zijns nabuurs Erf onveyligh maken. Door de Stadt en loopt geen water, maar de zelve (gelijk te voren is vertoont) ſtaat aan de Riviere gebouwt, zy is ook vry langer dan breedt; de meeſte breete is aan de zee-kant voor aan, en op het eynde van de Rivier is zy zeer nau en ſmal, gelijk uyt de af-beeldinge naaktelijk kan gezien werden, zoo ook mede wat de Sterkten en Bolwerken belanght, waar aan wy ons in dezen gedragen, te meer om dat de zelve na 't leven, (gelijk men zeght) zijn af-getekent.

Het Malabaarſche Cochin.

Het *Malabaarſche Cochin* benedenwaarts leggende, is na de wijze des Lants bewoont, en bebouwt met breede ſtraten, is wel bevolkt. Des Koninghs Hof is na de maniere van *Europa* van kalk en ſteen gemetzelt, voorzien met verſcheyde Kameren ende Vertrekken, is van een groote hooghte, by 't zelve ſtaat een groote Water-plaats ende Pagode tot den *Heydenſchen* Godts-dienſt. In Februario 1662. als wy eerſt voor *Cochin* landen, ende des Koninghs *Nairos* ons tegenſtant deden (niet tegenſtaande dat men haar aan-zeyde, dat wy de wapenen geenzins tegens haren Heer den Koningh van *Cochin*, maar tegens den *Portugeeſch* voerden) geſchiede in dit huys ende de *Pagode* een groote ſlagh, en ſneuvelden niet min dan 400 van de zelve, zoo dat het doorgaans vol Lijken op den anderen geſtapelt lach. Voorwaar 't was deerlijk om te zien, de wanden waren geverft van bloet en met breyn beſpat: want deze Menſchen met den *Amphioen* als dul en uytzinnigh gemaakt, niet willende na reden hooren, haar onbedachtelijk in een onnodige Oorlogh inwikkelende, moſte ten laatſten vluchten, en verzamelden haar in een plaatze by malkanderen, alwaar deze ſchrikkelijke bloetſtortinge geſchiede.

Groote derlage d de Nair *bekomen van de* N derlande

De oude Koninginne, aan welke de *E. Compagnie* veel gelegen was, wierdt door den Vaandrager Jonkheer *Hendrik van Rhede* gevangen genomen, ende in onze macht verzekert. Nu begoſt men onze Troupen in drien te verdeelen, zijnde den *Veldtheer* in 't midden gelegert omtrent aan *S. Thomas* Kerk, welke ons voor een Bede- ende te gelijk voor een Zieken- ende Gequetſten-huys diende. Aan de zee-kant hadde den Bevelhebber *Ysbrandt Godskens* de wacht, en het opperſte gezagh; aan het eynde van de Stadt by de Rivier, den Commandeur *Adriaan Roothaas*. Men maakte Loop-graven tot malkanderen, naderhandt Bateryen. 'tGeſchiede des Sondaghs 's morgens in de maant February (wanneer wy maar weynigh dagen gelant waren) dat men eenigh voordeel den Vyant meynden af te zien, ende op 't eynde van de Stadt den zelven te beſpringen, tot hier toe was alles vaardigh gemaakt. Des morgens ten vier uuren wierdt het gebedt gedaan; de Hooft-hopman *Pieter Waſch* zoude de Troup aan voeren; men draalde zoo lange, dat de Zonne al met zijn ſtralen ſtak. Den Vyant d'aanval en komſte gewaar werdende, klepte de Klokken; van alle zijden quam men op d'onze aandringen, die nader aan de Stadt waren dan zy wel meynden. Hier waren d'onze in de ly, en 't was nu konſt om onbeſchadigt af te trekken. Voornoemde *Pieter Waſch* wiert

De oud Koningin van Co chin *ge vangen.*

met

Nederlage der Nederlanders voor Cochin in de eerste Belegeringh.

met twee kogels zoo getroffen, dat korts daar na den geeſt gaf. Den Veltheer *R. van Goens* ende den Bevelhebber *Adriaan Roothaas* ſtelden haar leven op dien dagh geen eenmaal in hare handen, d'eerſte wierdt meermaal door zijn hayr-lokken geſchoten, den gouden haak die hy aan zijn hoedt hadde, geheel krom geworden en miſmaakt zijnde, d'andere in groot gevaar om ruggelingh in een ſteyle Put te vallen, ende een droevigh eynde te bekomen. Veele dappere Mannen ſneuvelden dier tijdt: want den Vyant groot voordeel op haar hadde, dewijl zy niet konden retret nemen dan op het doel des zelfs. Men gink ondertuſſchen voort met het maken der loopende naek-graven, hoewel bezwaarlijk door het veelvoudigh water, het welk de onze niet alleen hinderlijk, maar ook in de gezontheyt ſchadelijk was; weynigh of geen dagen gingen door of het koſte ons eenige mannen, die in die tijdt dierbaar als gout waren, dewijl wy niet alleen op *Coulang* 300 Zieken en Gequetſten, nevens een behoorlijk Guarnizoen gelaten hadden, maar ook een goet getal Soldaten op *Cranganor* ende in *Vaypijn* op *Nieuw Orangie*, zoo dat onze macht dagelijks verdunde, en als ſneeuw verdween.

chaarsheyt van Nederlants Volk.

Evenwel men donderde niet weynigh met grof Canon tegen de Stadt, en maakten verſcheyde Bateryen, ons verſterkende zoo veel doenlijk was, den Vyant alle voordeel afzienде, en in-ſtellende alle werktuygen waar mede men den zelven konde afbreuk doen. Deze eerſte Belegeringe duurde een Maant, tot dat eyndelijk rijp overſlagh wierdt gemaakt wat verder te doen ſtont. Men bevondt ons Leger geen 1400 Mannen ſterk; men zach de Winter op handen, d'onzekerheydt van een goede uytkomſte, en de wiſſelvalligheydt van den Oorlogh, de ſchaarſheydt van veele zaken, inzonderheyt van Lont, dies men beſloot de Belegeringe op te breken, en beter tijdt af te wachten. Men pakte dan alles by tijdts wech, ſoo ſtil als het mogelijk was, 't Kanon ende Mortiers wierden met vlotten na Boort gebracht: Matroos vlammende op den roof, en mis-trooſtigh over deze arbeyd, wiſt niet wat dit zeggen wilde. Den Commandeur *Roothaas* maakte haar wijs, dat het op een algemeene ſtorm was aangeleyt, en dat (om de onſekerheydt van uytval) men alle die zware werk-tuygen Scheep zond: Maar Matroos niet ſlinghs antwoordde, met zijn gewoonlijke beleefde termen (onder oorlof aandachtige Lezer) dat het wel gat-ſchuuren geleek. Ondertuſſchen alles raakte t'Scheep, 't welk op de ſchouderen niet tilbaar, veel min draagbaar, was. Nu was het een Meeſter-ſtuk met eere, en niet met ſchandige hielen te vertrekken, 't welk ik moet bekennen van den *Veldt-heer* met zulken wijsheyt aangeleyt wiert, dat noyt *Fabii* dapperheydt, met zijn dralen tegen *Hannibal*, om geen onrijpen ſlagh te doen, meerder lof kan verdienen, dan ons eerlijk en ſtatig vertrek: want met goede geſontheydt verlieten wy de Stadt *Cochin*, evenwel zonder Trommel-ſlagh, gevende zeker *Jode* een goede zilvere penningh, dat hy het overige van den nacht, tot 's morgens ten 6 en 7 uuren, de gewoonlijke Klok-ſlagen zoude geven, om den Vyandt wakende te houden, die weynigh wiſt dat wy het Landt moede waren, ende (om onſe gezontheyt) een Zeeluchje wilde halen. Dit werk deed dien *Jode* getrouwelijk: maar boven dien eenen Conſtapel *Hendrick Boerdorp*, maakte den gantſchen nacht geen kleyne bravade: Roepende, *Wie daar? Ronde, ſta! Korporaal, &c.* na Krijghs-gewoonte, wetende zeer aardigh t'elkens zijn ſtemme te veranderen. Ten laatſten ſpoedighde hy zich mede na ſtrant, na dat eenige yzere Stukken hadde doen ſpringen, en quam aen Boort; zoo dat al ons Volk Scheep was voor den opgangh der Zonne, en na monſteringe niemant wiert gemiſt, dan een eenige zwarte Slaaf, die in zijn ſlaap en buy-

Besluyt de elegeringh op te breken.

Vertrek der Nederlanders voor Cochin.

Hoedanigh de manieré was.

ten zijn weten van Meester veranderde.

Den vyant wordt het vertrek niet gewaar, of wil het niet gelooven voor dat het middagh was.

Dus heeft den Lezer verstaan ons eerste komste voor ende zedigh vertrek van *Cochin*. Den Vyant was onkundigh van ons verreyzen, te meer om dat wy niet eens afscheyt hadden genomen, en wierd ook onzen uytgank niet gewaar, of de Zonne stont al in't middel-punt des Hemels. Men konde nauwlijks gelooven, dat de Stadt van zijn Belegeringe ontlast was, even gelijk eertijdts de *Syriers* van *Samaria*, meynende dat wy ons in't velt versteken hadden, 2 *Reg.* 7. *vs.* 12. Daaghs daar aan zach men het Geschut los branden, buyten twijffel na gedane Dank-zegginge en zeker bericht van ons doorgaan: want zy blijkelijk zagen, dat alle de Schepen, tot 21 sterk, het Anker lichten. Men gaf ondertusschen last om het Fort *Nieuw Orangie* in den Winter te bewaren tot onze weder-komste in't Voor-jaar. Men stelde eenen *Verspreet* tot Bevelhebber in *Cranganor*, zijnde met een goet getal Soldaten, Oorloghs- en levens-middelen voorzien, blijvende over de geheele Krijghs-macht tot *Groot-Hopman* aldaar, den wel beproefden ende manhaften *Pierre du Pon*. *Coulang* wiert mede van alles wel bezorght, en dus vertrok elk zijns weeghs, ende de *Veltheer* na *Batavia*, die in't Voorjaar weder keerde: maar niet ander maal op de eerste wijze van *Cochin* vertrekkende, waar van in't naarvolgende zal gehandelt worden.

Het XIX. Capittel.

Formosa *door de* Chinesen *overrompelt*. Cochin *andermaal door de* Hollanders *belegert*, *geeft zich op*. Artikulen *van't* Verdragh *getrouwelijk nagekomen; de Stadt wordt tot een beknopte Vestingh gemaakt*. Roomsche *Bisschop over de* S. Thomas *Christenen gestelt*, *komt binnen* Cochin; *zijn authentijke Aflaatbulle*.

IN deze tijt hoorde men den droevigen toestant van't Eylant *Formosa*, gelijk ons den Vyant in't beleegh van *Cochin* geen eenmaal verweet, dat wy derwaarts zouden gaan om onze noodt-lijdende Lantzaten te helpen. 'k Zal in't breede niet op halen alle de rampen en ellenden van dat Eylant; maar alleen den Lezer vertoonen wat zwarigheyt de af-gesloofde *Nederlanders* aldaar hebben uyt-gestaan, gelijk blijkt uyt deze Brief van de Eerw. nu zalige ziele, *D. Johannes Kruyf*, eertijts getrouw Leeraar in't Hooft-kasteel *Zeelandia* aldaar, naderhant geworden onze nabuur op de Kuste *Choromandel*, en vlijtige ziel-zorger tot *Negnapatan*, alwaar in Gode Godzaligh is gerust, de zijne dan aan my en eertijts waarde nu zal. Collega *D. J. A. Breyl* geschreven, luyt aldus:

Droevige toestant omtrent deze tijdt in Formoza, *door den inval der* Chinezen *onder den Oversten* Coxinga. *De belegerde* Portugezen *raden de* Nederlanders *dat zy haar bedrukte Broeders uyt den noot zonde redden.*

Z Oo wanneer ik met mijn Huysgezin den 6 Octob. alhier was aangelant, wierd van zulken zwaren en gevaarlijken heete Koortze gequelt, dat geen bequaamheydt hadde U E. met eenige letteren te begroeten, evenwel hebbe de hartelijke groete door den Schipper Roos, *ende de Boekhouder* Reuf *aan U E. laten doen, doch of die geschiedt zy weet ik niet; tzedert heeft my de Koortze veele dagen zoo geweldig aangetast, dat twijffelde van oyt wederom gezont te werden, echter, de Heere zy gedankt voor zijne genade, ben tot tamelijke gezontheyt wederom gekomen, zoo dat voorleden Donderdagh mijnen dienst hebbe aangevangen, en Sondaghs daar aan voor en na de middagh gepredikt, verhoope morgen de Gemeynte te bezoeken, en aanstaande Sondagh des Heeren H. Avontmaal te bedienen.*

In het breede te verhalen d'ellende en rampen van Formosa, *en laat noch d'ongelegentheyt van tijdt, noch mijne zwakke gezontheyt toe. Ik worde beroert ende beve, als ik gedenke, hoe den Vyandt als een Arent tegen het huys Godts is aangekomen,* Sacam *met duyzenden van Tenten bezayt, het Kasteel bezet, de wegen af-gesneden. Op den eersten dagh mijn oudste Zoon ende een Broederken van mijn Huysvrouwe gevangen genomen, en den laatsten by na*

Ellende van Formoza *naetelijk uytgedrukt in een Brief van* D. Joannes Kruyf, *eertijts Predikant in* Formoza *in't Hooft-kasteel Zeelandia, aan de Eerw.* D. Joannes à Breyl, *ende den* Autheur *geschreven.*

na den rechter arm af, en de Soldaten die haar waren gaan halen, in ſtukken gehouwen, daaghs daar aan't Schip de Hektor *in het gevecht met's Vyandts Jonken in brant geraakt, en in de lucht geſprongen, wanneer men ook zagh het puyk van onze krijghs-macht, ende mijn Schoon-vader* Thomas Pedel *door den Vyandt verſlaan ende vellen. Na weynigh dagen't Kaſteel van* Sacam (*door gebrek van water ende andere levens-middelen en noodtwendigheden aan den Vyant over-gegeven. Alle Predikanten, Politijken, School-meeſters en Soldaten ten platten lande genoot drukt, haar met verdragh onder het gezagh deszelfs te begeven, wy daar na van alle kanten nauwer bezet ende beſchoten. De Vloot van de E. Heer* Kauw (*na dat weynig tijdt ons gezichte vermaakt ende't herte verblijdt hadde, door onweder verſtroyt ende verdreven eer hy yets hadde konnen uyt-richten, of ons eenighzins helpen.* Urk *op de ondiepte en in 's Vyants handen vervallen, waar door zy de gantſche gelegentheydt van de Vloot vernamen, welke na 5 a 6 weken eerſt wederom wierdt gezien, hoe daar na ons Volk wierdt geſlagen, hoe wy van den Vyandt genomen, ende* Koukerken, *niet verre van't Kaſteel, in brant wierdt geſchoten; onze* Nederlanders *verſtroyt onder de macht van den Vyandt hier ende daar. De Eerw.* D. Hambroek *met zijn zoon en anderen in* Tilocen, D. Petrus Mus *in* Favorlang, *ende* D. Arnoldus Winſhemius *in* Zinkan *zijn onthooft geworden, en harer en andere Weduwen onder de Inwoonders, om voor de koſt te werken, zijn uyt-gedeylt. De Soldaten en anderen in de Belegeringe (door gebrek van ververzinge aan de Loop, Scorbutum ende Waterzucht, als Mollen wech geſtorven, zulks Kerken en Pakhuyzen (behalven die zieklijk gingen) by honderden Kranken in hadden, en in 9 Maanden tijts zoo door ziekte, als het zwaart omtrent de 1600 van de onze zijn geſneuvelt; zoo dat wy eyndelijk door't gewelt van's Vyants Geſchut zoo verre zijn benauwt, en tot zulk een uyterſte gebracht, dat om't leven te behouden met den Vyandt hebben moeten handelen, en't Kaſteel over geven. De verdervinge van zoo veel aankomende Gemeynten daar omtrent 3 a 34 getrouwe Leeraren haren arbeydt hebben beſteedt, gezontheydt en leven afgeſlooft, het vergieten van zoo veel bloets van Leeraren en andere vromen, de groote ſchade en ſchande van de* E. Compagnie, *'t verlies van goedt en bloet der particulieren, waar onder wy ook moeten gerekent werden, want hebbe mijn Huysvrouwen Vader verloren, de onnozele Wezen, van welke het jonghſte is drie Jaren, en met Vader en Moeder by na alle levens-middelen; al wat my Godt in 15 Jaren tijts verleent hadde, is mede, zelfs tot omtrent een derden-deel van mijn Boeken toe, onder de* Chinezen *verbleven. Wie zoude dit alles zonder ontzettinge konnen gedenken ende in't breede verhalen? inzonderheyt als op onzen vergramden Godt, en d'oorzake van dien, onze zonden zien. Meer zal ik daar niet by doen, als alleen dat my ten hooghſten bedroeft, dat de zake zoo qualijk op* Batavia *genomen en geduyt werd, &c.*

t Schip Urk verſt in 'Vyants nden, den Hector *ele* Koukerken *in ndt.*

D. Hambroek, D. Petrus Mus, D. Arnoldus Winſhemius, *drie Leeraren o hooft.*

Soo Menſen in 9 Maanden n Formoſa geſtorven.

oe zich 't Kaſteel o geeft.

Onderſtont

UE. gantſch toe-genegenen en dienſtw: Mede-Broeder

JOANNE'S KRUYF.

Nagapatnam den 13 Octob. 1662.

Wie kan zonder beweginge zulken beklagelijken verſtoringh lezen?

Quis talia fando, temperet à lachrymis?
Certe animus meminiſſe horret luctuque refugit.

Mijn Ingewant ontroert, mijn leden beven al,
Wanneer ik maar bedenk *Formoſas* ramp en val.

Zoo heeft Godt in zijn rechtvaardige toorn door de wreedtſte en tyrannighſte der *Heydenen*, een Parel van de Kroon der *E. Maatſchappye* af-gerukt, zoo is zelfs de eere van ons hooft gedaalt; en, ô wee ons! dat wy zoo gezondight hebben; zoo zijn de *Heydenen* in't erfdeel Gods gevallen,

en

en de doode lichamen zijner Knechten 't Gevogelte des Hemels ten spijze gegeven, en 't vleesch zijner gunstgenoten aan het gedierte des veldts, en haar bloedt is als water vergoten; zoo zijn de *Nederlanders* in die Gewesten in dat Jaar een spot ende een schimp geworden alle die rontomme waren; zoo is *Jakob* op-gegeten, en zijn lieflijke wooningen verwoestet, zoo heeft de Heere in zijnen toorn zelfs aan zijn Kerke noch Gemeynte, ende den voetbank zijner voeten niet gedacht. Zoo quam den woedenden *Chinees* als een anderen *Zanherib*, in 't wout des schoonen velts, *Jes. 37. vs. 24.* Zoo is het *schoonste* Eylandt in korte Maanden van zijn cieraat berooft geworden.

't Eylant Formosa *eertijts zoo genaamt van de* Portugezen, *om de* schoonheyt *der Lantsdouwe.*

Wy verlaten dan de beklaaghlijke geschiedenisse van *Formosa*, en komen met onze Heyrkracht ten tweeden maal voor *Cochin*. Den E. Heere *Jakob Hustaart* Raadt Extraordinair van *India*, gewezen Gouverneur van de *Molukkes* ende *Amboina*, naderhandt van *Ceylon* ende *Malabar*, vertrok voor uyt met den Commandeur *Ysbrant Godskens*, zijnde met een goede Krijghs-macht vergezelschapt, verzeylende van *Batavia* in September 1662. want den E. Heer *Rijklof van Goens* verbleef voor een tijt op *Batavia*, alzoo hy krank was, doch tot redelijke gezontheydt herstelt zijnde, volghde kort daar na. In November begon men de Stadt te benauwen, en met het Geschut op de zelve te speelen, de Mortieren braakten gruwelijke donder-klooten en steenen. Men repte zich zoo veel men konde, te meer om dat den uytslach van de Vrede tusschen ons en de *Portugeesch* alle uuren te verwachten stont. Men hadde 's Jaars te vooren van de E. Heeren *Bewinthebberen* een Brief ontfangen, in welke dat alle *Portugezen*, die haar onder de gehoorzaamheyt van de *E. Maatschappye* wilden begeven, vrye handel en oeffeninge van haren Godtsdienst, in zoo veel Kerken als zy van nooden hadden, zouden genieten. Men stelde doen die van *Cochin* de voornoemde Voorwaarden ter handen, daar by doende dat wy alleen een Kerk zouden hebben, en dat ons Guarnizoen in de Vastigheyt alleen hadden te waken. Zommige luysterden een weynigh; maar den Oppersten der Stede *Ignatio Sermento* woude daar toe geenzins verstaan. Men most dan om de kortheydt des tijdts noodtzaaklijk *Cochin* met geweldt aantasten. Men onderstont aan het eynde van de Stadt een aanval te doen, wanneer het water laaghst was; en om het Volk te beter over te brengen, zoude men zakken in de Rivier leggen, doch dit mislukte, en wierden veele gequetst, 't zy door nalatigheydt van de gene die daar 't commando hadde, ofte dat den Vyandt door het geruysch onze aankomste gewaar wierdt, immers het geluk en diende ons voor die tijdt niet: want de *Portugezen* zeer roemden van die zakken-dagh, ende daar mede den spot dreven. Eyndelijk, dewijl men de Vrede tusschen ons en *Portugaal* zach aan komen, besloot men aan 't uyterste der Riviere de Stadt te bestormen. Den Hopman *Pierre du Pon* geraakte met de zijne met een wonderlijke snelheyt ende voorspoet binnen, versterkte zich in de huyzen, en hielt kloekmoedigh stant (na dat aan weerzijden op den eersten en hevigsten aanval veel dappere Mannen waren gesneuvelt) daar op volgde meer toevoer van Krijgers, zoo dat den Vyandt ten laatsten wierdt genootzaakt hem op te geven, ende het scherpste niet te wagen. Men zont Volmachtighde uyt, om met de onze van overgeven te handelen.

Ongelukkige uytvaart voor de Nederlanders.

Capiteyn Pierre du Pon *beklimt het Bolwerk van* Cochin.

Den *Franciscaners* wierdt vergunt in Stadt opentlijk en vry haar Godsdienst te oeffenen, ook beschermingе tegen alle moetwilligheyt der Soldaten en Matrozen. Men verwilligde den Vyandt, datze haar Beelden ende vergramde Goden ongeschent mochten wech voeren, dat verder de Clergie haar verçierzels, heylige overblijffels en vaten onverhindert zouden mede nemen, ende wat vorder tot de Godts-dienst en Kerken behoor-

Artikul *van* Vedragh, *op* Coc *aan onze Staat zi over gee*

De E. Heeren Bewinthebberen *laten de* Portugezen *vrede aan zeggen, midts overgeven van haar Sterkte, om onder ons als* Onderzaten *te wooncn.*

behoorde, als mede haar eygen middelen; zoo dat die van *Cochin* van vry beter geluk konden roemen als die van *Jafnapatan:* want die haar op genade en ongenade moſten overgeven, en geen goudt ofte zilver gemunt ofte ongemunt mochten uyt-voeren. Voorts zoude den Gouverneur *Ignatio Sermento* met zijn huyshoudinge, nevens andere hooge en lage Amptenaren (gelijk ook geſchiedt is) onthaalt werden met alle vriendelijkheydt ende beleeftheydt. Den Vyant zoude met haar kentekenen, vliegende Vaandels, ſlaande Trommels, brandende Lonten, en kogels in de mont, ende haar Have mogen uyt-trekken, mits haar Vaartuygen tot dien eynde zoude verleent werden, om na *Goa* te verhuyzen. Des Koninghs Soldaten zouden (volgens gewoonte) na *Portugaal* vervoert werden. Het zoude de Inwoonders die onder des *E. Compagnie* gehoorzaamheit wilden ſtaan, vry zijn in hare huyzen te verblijven. De Gequetſten en Sieken zouden wel bezorght werden. Deze waren wel de byzonderſte *Artikulen* van't *Verdragh* tuſſchen ons en den Vyandt gemaakt, op welke de Stadt in onze handen is vervallen, en na gewoonte de ſleutelen zijn over-gelevert.

Cochin heft meer geluk dan Jafnapatan.

Nu was het tijt dat onze Krijghsmacht met vreughde zich na binnen begaf. Den *Veltheer* geſtegen op een moedige Ros, ſtreefde met groote ſtatie, en op zijn koſtelijkſt gekleet, als Overwinner ter Poorten in, ende reedt na zijn Logement. Men dede gewoonlijke eer-tekenen, en op het ſpoedighſte wierdt de Dankzeggingе tot Godt over deze zegen gedaan in de groote Kerke, eertijts den *Jeſuïten* toe-behoorende. Men acht

Onze Soldaten trekken na binnen, als mede den Veltheer.

Dankzeggинge tot God zonder uytſtel gedaan.

deze zake, volgens alle Chriſtelijke billikheyt, ten hooghſten noodigh: want het ſpreekwoort is waarachtig: *Bis dat qui cito dat, ſed qui moratur eſt neganti proximus.* Dat is: *Hy geeft tweemaal die haaſt geeft, maar die lange zammelt en draalt, is na by den genen die weygert.* Zoo zien wy dat

Prijswaardigheyt van deze zake.

Moses kort na de overwinninge tegen *Amalek*, tot een teken van schuldige dankbaarheit een Altaar bouwt, die noemende *De Heere is mijn baniere*, *Exod.* 17. *vs.* 15. Als *David* beleedt dat hem de Heere uyt vuur ende water verlost hadde, en in een overvloeyende verversching gebracht, zoo voeght hy terstont daar by, *Ik zal met brant-offeren in u huys gaan, ik zal mijn belofte betalen, die mijne lippen hebben geuytet, ende mijnen mont heeft uyt-gesproken, ten tijde doen my bange was.* Godt wilde ook in *Moses* wet, dat het vleesch des dank-offers op den zelven dagh soude op-gegeten werden, *Levit.* 7. 23. Anders (gelijk veele de gewoonte hebben) spot men met den Heere, en werdt het spreekwoordt der *Joodsche Rabbinen* niet dan al te veel bewaarheyt: *Dat de beloften in den tijt der anghstvalligheyt een over-strominge zijn: maar in den tijdt van verlossingen, een uyt-gedrooghde beke ende adem-halinge.* Waarlijk dit is met Godt te spotten, die hem niet zal laten beschimpen. De Heere heeft tegen dit quaadt uytdrukkelijk in zijn Woordt gewaakt, en zijn Volk gewaarschout, *Deut.* 23. 21. *Wanneer ghy den Heere uwen Godt een gelofte zult gelooft hebben, ghy en zult niet vertrekken die te betalen. Want de Heere uwe Godt zalze zekerlijk van u eysschen, ende zonde zoude in u zijn.* Ende *Num.* 30. 2. *Wanneer een Man den Heere een gelofte zal gelooft hebben, ofte eenen eedt gezworen, zijne ziele met een verbinteniſſe verbindende, zijn woort en zal hy niet ontheyligen; na alles dat uyt zijnen mont gegaan is, zal hy doen.* Ja *Salomon Eccles.* 5. 3. de wijste Koning komt noch nader, zeggende: *Dat wy niet snel noch onbedacht moeten zijn om onzen mont voor Gods aangezichte te openen, en wanneer wy een gelofte aan God, zullen belooft hebben, dat wy niet zullen uyt-stellen die te betalen: want Godt heeft geen lust aan de zotten; wat ghy zult belooft hebben betaalt het: want het is beter dat ghy niet en belooft, dan dat ghy belooft en niet en betaalt.* Zoo zien wy dat *Samuel* terstont na de nederlage der *Philistijnen*, een steen nam, en stelde die tusschen *Mispa* ende *Sen*, en noemde de name אבן העזר, ofte *steen der hulpe*, zeggende, *Tot hier toe heeft ons de Heere geholpen*, 1 *Sam.* 7. 12. Godt de Heere wierdt van ons opentlijk over deze overwinninge gedankt uit *Psal.* 147. *vs.* 12. zoo ras als wy deze blijde mare gehoort hadden.

Na deze Dankzegginge ende lof tot Godt den Almachtigen, wierdt op alles goede ordre gestelt, en bezorght dat niemant aan de overwonnen *Portugezen* eenigh leet ofte schade zoude doen, ten eynde men eedt en trouwe (aan haar belooft) onderhiele. Men brak terstont verscheyde Huyzen ende Kerken af, om een beknopte Vastigheyt te maken, alzoo de Stadt met haar ommeslagh voor de *E. Maatschappye* te groot was, ende veel bezettinge van nooden hadde. Men trof een vast verbondt met de naburige Koningen, die bezuyden de Riviere van *Cochin* gelegen waren. Men kroonde den Koningh van *Cochin*, onderwerpende d'andere Koningskens, die stellende onder zijne Scepter. En dus hebben wy gezien hoe dat die machtige oude en vermaarde Stadt in *Neerlandts* macht vervallen is, welke ruym 150 Jaar by de *Portugezen* is bezeten geweest. Zoo ziet men hoe alle wereltsche zaken haar gedurige ommekeer hebben, en dat'er tijden zijn om steenen wech te werpen zoo wel als te vergaderen, zoo wel om te zoeken als verloren te laten gaan. Als eens de mate der godtloosheyt vervult is, zoo is de uure geboren om de sterkste vastigheden ter neder te vellen, om *Jeruzalem* tot steenhopen te zetten, om den ploegh op de rugge van 't machtige *Carthago* te laten gaan, om *Troja* door de vlamme zoodanigh te vernielen, dat alleen een bloote gedachtenis daar van der Nakomelingen is gelaten. Dwaas was dan het zeggen der *Jebuziten*, roemende en zoo dapper op haar sterke Burght stoffende, met deze woorden: *Ghy*

Men bel
scherpelijc
dat geen
leet aan o
overwonn
Portuge-
zen *zal*
schieden.

Men ma
een bekn
te Sterkt
Cochin.

Verbont
de nabu
Koninge
staande o
der den
ningh v
Cochin.

Hoe la
de Port
gezen
chin *h*
ten heb

en

Aenwijsingh vant Out Couchin
1. S. Paulus Clooster
2. 't Logijs vanden Goverueur
3. De Kerck Bon voyagie
4. Kerck en Clooster S. Domingo
5. Maria Kerck
6. 't Raathuys
7. 't Ontwerp vant Nieuw Couchin
8. Concept vande Heer. Hustaart
9. Timmer werf
Aenwijsingh vant Nieuw Couchin
a. 't Bolwerck Gelderlandt
b. 't Bolwerck Hollandt
c. 't Bolwerck Zeelandt
d. 't Bolwerck Vrieslandt
e. 't Bolwerck Utrecht
f. 't Bolwerck Groeningen
g. Overijsel
h. Cuylenburgh
i. Vianen
k. De Beer
l. Binnen Graft
m. Buyten Graft
n. Conterscherp
o. Faucebrée

De voornaemste gebouwen vant Nieuwe Couchin.

1. De Woning vande Commandeur
2. Woning vand' Administrateur
3. Woning vande Predicant
4. 't Logijs voor de 3.e Persoon
5. De Kerck daer d' onse nu Godts dienst doen
6. De Hoost Kerck Cé genaemt
7. De Kerck Misericordia
8. Franciscaner Clooster
9. 't Raethuys

1 10 50 100
100 Rijnlanse Roeden
Rivier van Couchin
IE STADT COVCHIN
ie geweest is doen hy verovert wiert door den
ee Admirael en Velt-Ooverste Rykloff van Goens
den 8. Janvary A°. 1663.
Augustiner Cloester
Calievette ofte
Sterre punct
DE STADT COVCHIN
Soo die tegenwoordigh is.
Verdroncken landt.

en zult daar niet in komen: maar de blinde en kreupele zullen u af-drijven, 2 *Sam.*5.6. en der *Babyloniers Jeſ.*47. *vſ.*7. dit woort ſteets in den mondt hebbende: *Ik, ik zal Koninginne zijn in der eeuwigheyt, ik ben het, en niemant meer, ik zal geen Weduwe zitten, noch beroovinge van Kinderen kennen*; daar nochtans beyde die dingen haar op eenen dagh in een oogenblik over quamen. Zoo wordt een menſche bedrogen door zijn ſchrikkelijkheyt ende trotſheyt zijnes herten, als woonende in de kloven der ſteenrotzen, en op de hooghte der heuvelen: maar al maakt men zijn neſten in de hooghte als de Arenden, zoo kanze Godt ter neder ſtooten, *Jer.*49. 16. en als hy alarm blaaſt tegen de vaſte Steden, zoo moet *Ninive* werden als *No*, de volk-rijke Stadt, gelegen in de Riviere, die rondtom heenen water heeft, welkers voor-muur de zee was, en haar muur was van zee, *Nah.* 3.8. En alle menſchelijke vaſtigheden zijn voor God niet anders als vyge-boomen met haar eerſte vruchten, die vallen als zy geſchuddet werden. De hooghſte en machtighſte thronen der Koningen zelfs zijn ſneeu-banken die meeſt verſmelten, en haaſt den ondergank dreygen, als de zonne van geluk en voorſpoet op haar ſchijnt.

Veranderykheyt van alle menſchelijke zaken.

Omtrent deze tijdt quam binnen de Stadt *Cochin*, niet alleen om den *Veltheer* te begroeten, maar ook om verder na *Europa* te vertrekken den Eerw. *Biſſchop* ende Opziender der *S. Thomas* Chriſtenen, van den *Paus van Romen* aldaar gezonden, genaamt *Joſeph de Sancta Maria*, van d'Ordre der *Carmeliten Diſcalceaten*, ten eynde dat het teere *Chriſtendom* meer en meer aldaar in den Lande mochte opluyken, gelijk een groot getal der zelve in die plaatze bevonden werdt. Dezen *Biſſchop* wierdt met alle beleeftheydt ontfangen, hy hadde ten tijde zijns verblijfs aldaar twee groote tegenpartijders, voor eerſt de *Portugezen* zelfs, want die wilden liever een van haar Landtzaten in zulken hoogen ſtaat gevordert zien, en van den Koningh daar toe verkoren, 't welk evenwel niet mogelijk was, zoo lange *Portugaal* en *Spangien* niet geſcheyden waren, en het eerſte voor een eygen wettigh Rijk erkent, ten anderen waren de oude *Portugéſche Biſſchoppen* verſtorven, ende nieuwe ſtont men niet te verwachten, voor dat *Spangien* van zijn recht op *Portugaal* af-ſtont. Noch hadde den *Biſſchop* tot zijn vyandt den *Archidiaken*, die de *Portugezen* gemeynelijk *Archidabo* noemden. Deze was een Zwart en Inlander, zijnde de opperſte Herder der *S. Thomiſten*, die geenzins den *Roomſchen Stoel* wilde erkennen, veel min hem en de zijne die onderwerpen. Wat nu de *S. Thomas* Chriſtenen en haar leven ende leere belanght, daar van zullen wy nader en klaarder van ſpreken. Dezen voornoemden *Fr. Joſeph de Sancta Maria* hadde zijn Bulle en Brief van *Romen* mede gebracht, inhoudende veele *Indulgentien* ende *Aflaten*, hem verleent den 16 Januarij Anno 1660. in 't vijfde Jaar van het Pauſdom van *Alexander de VII.* van die naam, met de handt van den *Cardinaal Barberin, Joſeph Caëtanus, Franciſcus Cinus, Petrus Baſſanus, Carolus de Comitibus, Marianus Vecchiarellis, Joan Baptiſta Ciofanus* als *Deputaten* getekent.

Den Roomſchen Biſſchop geſtelt over de S. Thomas Chriſtenen, komt binnen Cochin.

Dewijl onder my het authentijke ſtuk hebbe beruſtende, dunkt my dat het niet ondienſtigh zal zijn het zelve van woort tot woort den aandachtigen Lezer voor oogen te ſtellen, te meer om dat het licht en openinge naderhant geven zal, in 't verhandelen van de zaken der *S. Thomas* Chriſtenen, met welke zich de *Roomſche* Kerke al over lange gemoeyt heeft. Het luydt dan, overgezet zijnde, aldus:

De authentijke Credentiebrief *van den* Roomschen Bisschop, Joseph de Sancta Maria.

FRANCISCUS, Portuensер Bisschop, *Cardinaal* BARBARIN, Onder-Cancelier van de H. Roomsche Kerk, Beschermer van 't eerwaardig Aarts-broederschap der Liefde in de Kerke *Hieronymi* regelmatigh in-gestelt; JOSEPHUS CAETANUS, Prelaat, Referendarius van beyde de Signaturen van onzen zeer heyligen Heere den PAUS; CAROLUS ANTHONIUS à PUTEO, Ridder; FRANCISCUS CINUS, Voorspraak in het Roomsche Hof; JOANNES BAPTISTA VALENTIS, Abt; PETRUS BASSANUS, CAROLUS DE COMITIBUS, POMPEJUS SERINUS, MARIANUS VECCHIARELLUS, en JOANNES CIOFANUS, Gedeputeerden:

AAn onze wel-beminde in Christo; *de Broederen en Susteren des Eerweerdigen Broederschaps, onder den Titel van den H. Apostel* Thomas, *in de Kerke des zelven Heyligh, buyten de muuren der Stadt* Cochin, *met de gewoone opper-macht regelmatigh op-gerecht, eeuwige welvaren in den Heere. U E. byzondere genegentheydt tot de Godtzaligheyt en heylige oeffeningen, welke ghy draaght tot de werken der liefde, verdienen dat wy, die, volgens den schuldigen plicht van onze bedieninge, der Geloovigen heyl, ende den voortgangh der Godzaligheyt en Godsdienst moeten bezorgen, die Broederschap die zich in alle goede liefde-werken in den Heere, en tot den Armen bezigh houdt, met onze Aerts-broederschap aan te nemen en te vereenigen gelijk wy U E. aldus aangenomen hebbende, derhalven de Aflaten, Volmachten, en alle andere geestelijke gaven, ons van wijlen* Paus Paulus de Vijfde, *gelukkiger gedachten toegestaan, bedeelen, en dewijle den zeer eerwaardigen Vader, Broeder* Joannes de Sancta Maria, *van de ongeschoeyde* Carmeliter *Order, en Mede-broeder en Bezorger van U E. Broederschap, uyt des zelfs naam dusdanigen aannemingh, en mede-deelingh der Aflaten zeer ernstigh verzocht heeft, zoo hebben wy Prelaten en Gedeputeerden de tegenwoordige* instellinge *door* Paus Clemens de Achtste *gelukkiger gedachten, over deze aanneminge en bedeelinge van de schatten der Hemelsche Kerke den 7 van Winter-maandt des Jaars* 1604. *uyt-gegeven, willen op volgen met dezen onzen Brief, en alleen gedreven door liefde tot Godt, de Heyligen, en vermeerderingh des Godsdienst, zoo werdt U E. voornoemde Broederschap, uyt Apostolischer macht, of na gewoone ordre regelmatigh opgerecht, t'oirkonde des zeer eerweerdigen Heere den Bisschop, of gewoonelijke toe-stemminge der Stede, en Getuygh-schriften, by de welke de Godtzaligheyt en Heyligheyt der voornoemde* instellinge *gerecommandeert wert, zoo werd (zeggen wy) tot onze Aarts-Broederschap, volgens de Apostolische macht ons toe-gestaan, gevoeght U E. Broederschap, en der zelver Broederen de af-laten en Geestelijke genaden hier hier onder byzonderlijk beschreven, en onze Aarts-broederschap door de Pauzelijke Bullen beneden geregistreert, uytdrukkelijk en byzonder toe-gestaan, zoo schenken en bedeelen wy U E. met de zelve, op dat ghy alzoo des te williger U E. liefden-werken ter hant nemende, niet alleen waarachtige en uytnemende eere op der Aarden, maar, 't welk het opperste is, de prijze des eeuwigen levens in den Hemel onder Gods genade overvloedighlijck mooght erlangen. Den Inhout des voornoemden Apostolischen Briefs luyd dan, als hier onder volght:*

PAus PAULUS *de* VYFDE, *ter eeuwiger gedachtenis, nadien*

wy

wy goet geacht hebben alle Aarts-broederſchappen zekere Aflaten en geeſtelijke genaden, die zy in toekomende mochten gebruyken, voor te ſchrijven; daarom alle en yegelijke Aflaten, vergevingen der zonden, en quijtſcheldinge der pœnitentien, aan de Aarts-broederſchap der liefde van den H. Hieronymus, *en zijne Broederen, tot noch toe door ons of eenige Roomſche* Pauſen *onze Voorgangeren, zoo by levende ſtemme, als op eenige andere wijze toegeſtaan, herroepende, vernietigende en van gene kracht, of weerden, verklarende in toekomende na dat deze zullen bekent gemaakt zijn. Op de barmhertigheydt des Almachtigen Godt, en de macht zijner zalige Apoſtelen* Petrus *en* Paulus *vertrouwende, zoo geven wy Aflaat aan alle Chriſt-geloovige Mans- en Vrouws-perſoonen, die de voornoemde Aarts-broederſchap hier na zullen aannemen van den eerſten dagh harer inkomſte, indien zy waarachtige boete en bieghte gedaan hebbende, de* H. Eucharistie *zullen hebben genomen, zoo voor die gene die zich als dan zullen laten inſchrijven, of reeds in geſchreven zijn in de voornoemde Broederſchap; aan alle Broederen en Suſteren, waarachtige geboete en gebieghte, en met de heylige Communie verſterkt, die de Kerke of Gebeae-plaats der voornoemde Broederſchap, of het feeſt van den zelfden* H. Hieronymus, *'t welk het voornaamſte der gemeldte Broederſchap geacht werdt, van den eerſten Veſper-tijdt tot aan der zonnen ondergank op de zelfde Feeſt-tijt alle Jaren Godts-dienſtelijk zullen hebben by-gewoont, ende aldaar voor de eendracht der Chriſten Vorſten, uytroeyinge der ketteryen, en verhooginge van de heylige Moeder de Kerke, Godtvruchtige gebeden tot den Heere zullen hebben opgeoffert; ook in de uure des doodts aan alle de Broeders en Suſters, die geboet en gebieght, met de heylige Communie zullen wezen verquikt, of indien zy zulks onvermogens zijn geweeſt, wanneer echter alleenlijk vernedert den name* Jeſu *met den monde, of anderzins met een oprecht herte zullen aangeroepen hebben. Allen dezen verleenen wy volkomen Aflaat van alle hare zonden, en ontſlaan ook daar nevens barmhertighlijk in den Heere alle de Broeders en Suſters, welke waarlijk geboet en gebieght hebbende, met de heylige Communie verſterkt zijn, die de voornoemde Kerke of Bede-huys op de Feeſt-dagen der ontfangeniſſe, geboorte, reyniginge, en Hemelvaart der Maget* Maria, *van de eerſte Veſper-tijdt mede tot den ondergank der zonne van het voornoemde Feeſt bezocht, en de gewoone gebeden zullen hebben gedaan, ten welken dage van deze Feeſten zy zulks zullen gedaan hebben, zeven Jaren en zo veel quadrageſimas; zoo dikwils zy waarlijk voor de arme Huiſgeſinnen een zekeren dagh van broodt uytdeylingh zullen hebben vaſt-geſtelt, hondert dagen voor yeder reyſe; maar wanneer zy zulk brood den Armen zullen hebben uytgereykt, ſeſtigh dagen. Wanneer zy de Kerkers en Gevangenen bezocht, en der zelver vryheydt na vermogen bezorgt hebben, twee hondert dagen; Wanneer zy de Gevangenen broodt uytgereykt of gezonden hebben, of uyt te reyken of te zenden bevolen hebben, ſeſtigh dagen; zoo dikwils zy de Gevangenen Geeſtelijke of Lichamelijke hulpe bewezen, of op eenige wijze door andere bezorgt hebben, hondert dagen; Wanneer zy de arme Dochters, om hen eenigh gelt mede te deelen, waar door zy lichtelijken konnen huwelijken, zullen hebben bygeſtaan, en haar, wanneer zy de huwelijks-giften zullen gaan ontfangen, verzelt hebben, ſeſtigh dagen; Boven deze aan alle Broeders en Suſters die alleenlijk vernedert zullen zijn, en jaarlijkſche miſſen voor de Zielen der Afgeſtorvene in de voorzeyde Kerke des Heyligen* Hieronymi, *na de ordre die de Vergaderinge in dien tijdt zal celebreren en opzeggen, zullen bygewoont, en gecelebreert hebben, ook die gene welke de Zieken zullen bezorgen na het Gaſt-huys te brengen, hondert dagen; ook die gene, welke de doode Lichamen, ſchoon verdronken, die binnen of buyten de Stadt onbegraven zullen bevonden werden, bezorgen dat ten grave geraken, en voor hare Zielen zullen gebeden en Miſſe gedaan hebben, ofte te doen be-*

zorght hebben, zoo dikwils zy zulks waarnemen, drie Jaren en zoo veel quaarageſimas ; die aan het Klooster der arme Bekeerde, of andere heylige plaatzen aalmoessen zullen hebben uytgereykt, of bezorght, of tot vermeerderingh der gereedschappen tot den heyligen Dienst, in de voornoemde Kerke des H. Hieronymi, *en des zelfs Bedienaren op eenigerhande maniere haar zullen hebben bevlijtight, zestigh dagen; ook die gene, welke de* forma *of* zeven Psalmen *hebben op gezeyt, of eenige andere gebeden tot Godt zullen gestort hebben, twee hondert dagen ; die gene, die de vergaderde Broederschap in haar Processie zullen ontfangen, en de zelve tot aan de Kerke zullen hebben verzelt, voor elken maal drie hondert dagen; maar zoo dikwils zy de Processien der voornoemde Aarts-broederschap zullen hebben by-gewoont, ofte in het celebreren der Misse, of eenige andere dienſten in de Kerke, ofte het Beden-huys voor dien tijt te celebreren, of op te zeggen, of om de Lichamen der overledene Broederen te begraven zullen hebben by-gewoont, ofte ook in de zaken der Weezen en Weduwen te beschermen, bezorgen, uyt te voeren, ofte in de onkosten van het Proces op te brengen, zich zullen beneerstight hebben, ofte tot deze of andere Godtvruchtige werken zullen t'zamen komen, of vergadert geweest hebben, en tot die dingen welke tot uytvoeringh der voornoemde zaken, van nooden zijn, alle voorzieninge zullen gedaan of geraden hebben, hondert dagen; die den vrede met haar eygene, of eens anders vyanden zullen gemaakt, of te maken bezorght hebben, of daar toe alleen hun beste gedaan hebben, deze ontslaan wy zestigh dagen van hare op-geleyde pœnitentien, ofte op andere wijzen by de Kerken geordineerde straffen; daar-enboven dat het de voorseyde Aarts-broederschap geoorloft zy de Broederen buyten de Stadt (te vooren regelmatigh bevestight zijnde) tot hare Broederschap te voegen, ende de zelve alle de voornoemde Aflaten en geestelijke genaden, behoudende de forme voor-geschreven in de instellinge van wijlen onzen voorganger Paus* Clemens den Achtsten *gelukkiger geheugenisse, over de vergaderingh der voornoemde Broederschap, vryelijken geoorloft vermogen mede te deelen, zoo nochtans dat de bykomende Broederschappen dusdanigen vollen Aflaat maar eens des Jaars op het hooghste Feest van yder Broederschap met Apostolischer macht zullen mogen genieten; hier toe verleenen en bedeelen wy volle macht met deze onze tegenwoordige Brieven ; niet tegenstaande alle inzettingen, en Apostolische ordeningen, en allen anderen die dezen zouden mogen tegenspreken ; zullende deze tegenwoordige eeuwigh in de toekomende tijden duuren. Gegeven in* Romen, *by* St. Petrus *onder des Visschers zegel, den 5 van Sprokkel-maant des Jaars 1607. het tweede van ons Pausschap.* Alle welke Aflaten en Geestelijke genaden, hier boven byzonderlijk beschreven de voornoemde Broederschap, en des zelfs Broederen mogen genieten en gebruyken, na de instellinge van Paus *Clemens de Achtste,* gelukkiger gedachten, welks Inhoudt aldus luydt: Paus *Clemens de Achtste ter eeuwiger geheugenisse dezer zake. Schoon alle die dingen, welke van den Apostolischen Stoel, tot bevorderingh van de zaligheyt der Geloovigen oyt vergunt zijn, met rijpe beradingh, en groote voorzichtigheyt en voorzorg bevestight en beslooten zijn, nochtans nadien den* Roomschen Paus, *bekommert over de zaligheyt der zielen, van tijt tot tijt allenxkens eenige misbruyken, in het onderhouden van de zelve inzettingen ende besluyten vernomen heeft, en nadien hy volgens zijn Herderlijken dienst en plicht de zelve verschuldight is op alle manier tegen te gaan, en zoo veele hy in den Heere vermach, daar inne met heylsame middelen te voorsien. En dewijle dan van veele* Roomsche Pauzen *onze Voorgangers, en misschien ook van ons zelve aan eenige Reguliere ordren en Godts-dienſten, als ook mede aan eenige wereltlijke Aarts-broederschappen en vergaderinge ván Christ-geloovigen van verscheyde Volkeren, namen ende inzettingen, zoo in deze onze gezegende Stadt,*

als

als andere Steden, Dorpen en plaatſen der Chriſten werelt, vergunt zijn Volmachten, om op te rechten en aan te ſtellen in de zelve, en andere Kerken en Collegien 't gene daar toe behoort, zoo ook om Broederſchappen met zich te vereenigen, ende te verzamelen in de zelve Stadt en andere plaatſen, en de zelve met Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geeſtelijke genaden, en zoodanige toelatingen andere mede te deelen, uytdrukkelijk zijn voorzien, en echter daar af geen zekere form en maniere is voor-geſchreven, de welke in duſdanige oprechtingen, inzettingen, vergaderingen, en bedeelingen in't werk te ſtellen, moeten werden onderhouden, en nadien door nalatigheyt der ordren, en inzettingen, ofte der officialen, die Aarts-broederſchappen en Vergaderingen oprechten, inſtellen, vermeerderen, en mede-deelen die dingen welke gehooren tot het oprechten, inſtellen, vermeerderen, en mede-deelen aan die Broederſchappen en Verzamelingen, en door welke de mede-deelingh der Voorrechten, Aflaten, en andere byzondere geeſtelijke genaden geſchieden, geene forme houden in zoodanige oprechtingen, inzettingen, vermeerderingen, en bedeelingen te onderhouden noodtzakelijk, noch geen regulen voorſchrijven, op welke zoodanige Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geeſtelijke gaven, en de voorzeyde toelatingen, behoorde te werden bekomen; ofte ook wel dat door de zorgeloosheyt der Broederſchappen en Vergaderingen zelf, niet neerſtigh genoegh onderzoekende die dingen, welke zy behoorden te doen, die daar toe zoude vermogen werden aangenomen, eenige quade gewoonten zijn ingeſlopen, en daar uyt veele ongemakken ontſtaan, waar inne Wy, na de plicht van onze aanbevolen Apoſtoliſche zorghvuldigheyt, en vaderlijke liefde tot alle Chriſt-geloovigen willende voorzien. Zoo werdt door deze onze tegenwoordige conſtitutie die eeuwigh duuren zal, vaſt geſtelt en beſloten, dat in het toekomende zoo dezer onzer gezegender Stadts, als anderer Steden, en desgeheelen Chriſtelijken werelts, regulieren, ordren, reguliere Godsdienſten, en inzettingen, welke in der zelver, en alle andere Kerken en Collegien, wereltlijke Broederſchappen, en inzettingen op te rechten, gemachtight zijn, als ook alle Aerts-broederſchappen en Vergaderingen, van wat voor Volkeren, namen ofte inzettingen die zouden mogen zijn, in wat voor andere Kerken, Wooningen en Bede-huyzen, zoo van wereltlijke, als ook van eenigerhande biddende Ordren, Godts-dienſten, en reguliere inzettingen, door eenige zoo gewoonlijke, als Apoſtoliſche volmacht op-gerecht, en ingeſtelt, of anderzins, of op eenige andere wijze in-gevoert zullen werden bevonden, door welke het haar om andere Broederſchappen en Vergaderingen aan te ſtellen, en op te rechten, en met zich te vereenigen, en de zelve de Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geeſtelijke genaden, en voor-gemelte toelatingen te ſchenken en mede te deelen, veroorloft is, door eenige Roomſche Pauzen onze Voorgangers, ofte ook zelf van ons en den Apoſtoliſchen Stoel is toe-geſtaan. Zoo hebben, te weten alle Magiſters, Prioren, Rectoren, Gubernatoren, Præceptoren, Primiceren, Prelaten, Cuſtoden, Guardianen, Præfecten, Adminiſtrateurs, en andere Officialen, ofte Superioren, hoe die zouden mogen werden genoemt, dat alle Regulieren, Ordren, Godtsdienſten, en inzettingen, maar eene Broederſchap en Vergaderingh zullen mogen tot zich nemen, en met de zelve vereenigen, en zulks wel uytdrukkelijk met toeſtemminge van den Ordinarius van die plaatze, en met zijne getuygh-brieven, met welke de Broederſchap en Vergaderingh als dan op te rechten, en in te ſtellen, omme haar Godtvruchtigheyt en byzondere Chriſtelijke liefde-werken, ons werdt gerecommandeert. Ook zal in het oprechten, in-ſtellen en vergaderen van deze Broederſchap en verſamelingen alleenlijk vergunt werden zoodanige Voorrechten, Aflaten, Volmachten en andere Geeſtelijke genaden en toelatingen, welke den genen die de ordre, Godtsdienſt, of inzettinge zelf, in-geſtelt, op-gerecht, mede-gedeelt, ofte de Aarts-

broeder-

broederschap ofte verzamelinge vereenight heeft, zijn toegestaan, en zulks met name, en yder in het byzonder, maar geenzins door uytbreydinge, ofte gelijkvormigheyt, op hoedanigh een wijze die ook zoude mogen wezen toe gestaan, noch ook zelf niet onder een algemeene form van woorden, ofte gelijk als; maar uytdrukkelijk en in het byzonder. Ook zullen de Wetten voor de Oprechters, Instellers en Mede-deelers der Ordren, Godts-dienſten en instellingen, om Aarts-broederschappen en Vergaderingen met zich te vereenigen, opgerecht, in het oprechten, instellen en vereenigen met eenige harer Mede-broederschappen of Vergaderingen, geene Voorrechten, noch eenige der voorgezeyde Genaden vermogen mede te deelen, ten zy de zelve al vooren van den Bisschop in die Parochie, en na wijze van die plaatse zal wezen voor goet gekeurt, die ook noch echter in alles en altijt de Decreten en onderzoekinge en verbeteringe van dien Bisschop zullen blijven onderworpen. Daar boven zoo willen en ordineren Wy, dat de voorgemelte Ordren en Godts-dienſten, in het oprechten, aanstellen, en mede-deelen van hare inzettingen, ofte in eenige Aarts-broederschappen en Vergaderingen aan te nemen, neerstelijk zorge dragen, dat zy de formule van het oprechten, instellen, vereenigen, nieuwlingh van ons voor goet gekeurt, wel onderhouden; door welke zy alleenlijk zullen gemachtight zijn, de Voorrechten, Aflaten, Volmachten, nevens andere geestelijke Genaden, en toelatingen, verleent aan die gene, welke de Ordren, Godts-dienſten en instellingen hebben op-gerecht, in-gestelt, en mede-gedeelt, of andere Aarts-broederschappen en Vergaderingen hebben aangenomen, met namen uytdrukkelijk, maar niet by gelijkvormigheyt, noch ook gelijk deze of geene, ten eynde zy de boven-genoemde toelatingen in het oprechten, instellen, en aannemen harer Mede-broederschappen, en Vergaderingen, mogen mede deelen: met welke de Mede-broederschappen en Vergaderingen alleenlijk van eenerley Volk, Naam, Ordre, Godts-dienst en inzettingen, nevens de Aarts-broederschappen, en Vergaderingen, daar mede zy vereenigen, zoo die alreeds te vooren vereenigt zijn, als daar na vereenigt zullen werden, vermogen te ontfangen, genieten en gebruyken; zoo dat de Priesters, Officialen, en andere Dienaren boven genoemt, der voorgemelte Broederschappen, en Vergaderingen (zoo als zy opgerecht, ingestelt en vereenight zijn, met welke zy gemeenschap zullen gemaakt hebben) de Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geestelijke genaden, en zulke toelatingen, ter behoorlijker tijdt zullen vermogen uyt te reyken, doch dat den Ordinarius van die plaatze daar af te vooren kennisse hebbe, die met zich nemende twee mannen van het Capittel der zelver Kerke, de zelve genaden na de Decreten des Conciliums van Trenten uyt-deelt; door de welke ook de Priesters, Officialen, ende andere voor-genoemde Dienaren macht gegeven werdt te ontfangen de aalmoessen, en andere Christelijke liefden-offers, achtervolgende de mate en wijze door den Ordinarius van de plaatze voor te schrijven, wech genomen zijnde de tafels, bekkens en dozen, welke men in de Kerken en Bede-huyzen der gemeldte Broederschappen en Vergaderingen openbaarlijk gewoon is op te rechten. En dit zelfde zullen gehouden wezen te doen ende te onderhouden alle die Ordren, Godts-dienſten en Inzettingen oprechten, aanstellen en mede-deelen, ofte Aarts-broederschappen en Vergaderingen met zich vereenigen, zoo binnen deze Stadt, als eenige andere Steden en plaatzen, achtervolgende de maniere van des Stadts Vicarius, of den Ordinarius van de plaatze uytdrukkelijk voor te schrijven. Maar de aalmoessen op zoodanigen wijze vergadert tot herstellinge en cieraat der Kerken, zoo van die gene welke de Ordren, Godts-dienſten, Instellingen, en mede-deelingen, als de vereenigingen der Aarts-broederschappen en Vergaderingen aanstellen, en noch zullen oprechten, instellen en vergaderen, nevens die gene aan wien de mede-deelingen geschieden, of tot andere Godtvruchtige gebruyken, ten overstaan van

onzen

onze Vicarius te dier Stede, als ook van de Ordinarius van die plaatzen, zullen bezorgen dat deze aalmoessen getrouwelijk werden besteedt en uytgegeven, dat yder daar uyt verneme dat de schatten der hemelsche Kerke, niet uyt woeker, ofte om gewin, maar alleen tot opwekkinge der Godtzaligheydt en liefde, uyt mildadigheyt des Apostolischen stoel de Christ-geloovigen geopent werden. Daar-en-boven zoo willen wy ook dat de Biechtvaders, welke uyt kracht der zelve Voorrechten, toe-gestaan aan de Oprechters, Instelders en Bedeelers der Ordren, Godts-dienſten en Instellingen, ofte die de Aarts-broederschappen en Vergaderingen vereenigen, en tot Mede-broederen en Verzamelingen aan te nemen, voor een tijdt konnen werden verkoren, zullen bevestight wezen, de wereltlijke namentlijk in deze onze heylige Stadt van onzen voornoemden Vicarius, maar buyten die van de Ordinarij van die plaatzen, maar de Regulieren niet alleen van onzen voornoemden Vicarius, en Ordinarij dezer plaatzen, maar ook van hare Superieuren. Dat zy ook hare Mede-broederen biechtende, de zelve alleenlijk zullen vermogen te ontslaan van misdrijven, vergrijpingen, en oordeelen na de forme en inhouden der Voorrechten, voor zoo veel de zelve in gebruyk zijn, ende de Decreten des Conciliums van Trenten, nochte der Roomsche Pauzen onzer Voorgangers, ofte ook onze eygene Constitutien niet tegen gaan, nochte herroepen, ofte onder eenige andere herroepingen begrepen zijn. Zoo beveelen Wy ook dat de zelfde Biechtvaders, die hare voornoemde Mede-broeders, van wat staat, ordre, hoedanigheydt, waardigheydt of uytnementheyt, alwaar het ook dat door eenige byzondere tekenen gewaardight waren, van de gevallen welke men gewoon is op den dagh van des Heeren Avondtmaal voor te lezen, te ontslaan, namentlijk van Kerkelijke ongeschentheyt, vry geleyde, en vryheyt in de Nonnen Kloosters, indien zy zonder noodtzakelijke of dringende oorzaak, en verlof harer Superioren, ofte ook indien zy het toe-gestane oorlof misbruyken, de voornoemde Kloosters zijn in getreden, noch ook niet dat men geweldiger handt een Geestelijke overvallen heeft, en lijf-gevecht of duellen, en van andere gevallen, welke van onzen Vicarius, en der plaatsen Ordinarij aangemerkt zullen zijn, ofte voor dien tijdt aangemerkt zullen werden, ofte ook van eenige uytgesproken ban ofte vloek te ontslaan; en uyt oorzaak dat daar geen regel af is, of dat de misdaden uyt gebrek of dwang ontstaan zijn, op voorgeven der voornoemde Voorrechten op eenigerhande wijze met yemant te verdragen. Eyndelijk zoo stellen wy vast en besluyten, dat alle Broederschappen en Vergaderingen, die t'eeniger plaatzen zijn, schoon, gelijk men zeght, met volmacht op-gerecht en in-gestelt, en welke de voor-gezeyde mede-deelingen gemaakt zijn van eenige der voornoemde Ordren, Godts-dienſten, Insettingen, Aarts-broederschappen en Vergaderingen, zich ergens onthoudende, en tot noch toe vergadert van der zelver respective Ordren, Godts-dienſten en Insettingen, Aarts-broederschappen ende Vergaderingen, nieuwe Brieven van hare oprechtingen, insettingen, mede-deelingen en aannemingen zullen hebben te halen, achtervolgende de forma daar over van ons jonghst voor goet gekeurt, en zulks binnen den tijt van een Jaar, indien zy in Europa, en in twee zoo zy daar buyten zijn, te rekenen van den dagh, dat deze tegenwoordige in het Roomsche Hof zullen wezen afgekondight, anderſins zoo zullen na verloop van dezen tijt, de voornoemde oprechtingen, insettingen, en alderhande bedeelingen van Voorrechten, Volmachten, Aflaten, en andere Geestelijke genaden, en toelatingen, en der zelver vereenigingen haar toe-gestaan, van geen kracht en waarde, herroepen en vernietight zijn. De Brieven nu van dusdanige oprechtingen, insettingen, mede-deelingen, en aannemingen tot noch toe gemaakt, of in toekomende te maken, zullen van de Ordens, Godsdienſten, Insettingen, of Aarts-broederschappen en Vergaderingen, geheelijk om niet, en zonder eenige vergeldinge moeten besteet en gegeven werden,

gelijk als die deze ontfangen van die gene, welke de zelve uyt goetwilligheydt gegeven hebben. Indien eenige Prieſters, Superioren, ofte andere Officialen, van deze Ordren, Godts-dienſten, Inſettingen, ofte Aarts-broederſchappen, of Vergaderingen, met wat namen die zouden mogen werden genoemt, of welke macht, voorrecht en bedieninge zy bezitten, en uyt-ſteken, tegen deze eenighzins zullen gedaan ofte voor-genomen hebben, zoo zullen de oprechtingen, inſtellingen, en alderhande bedeelingen van Voorrechten, Aflaten, Volmachten, Geeſtelijke genaden, en andere toelatingen hier vooren verleent, en ook de Vergaderingen daar van te ſtellen ofte te vernieuwen, van geene kracht en waarde zijn, en zullen alle der zelver Prieſteren, Superioren, Officialen, en andere voor-gemelte Geeſtelijken, vervallen zijn van de bedieningen daar in zy geſtelt zijn, ende in onbequaamheydt omme deze of andere in toekomende te genieten, welke ſtraffe van niemant dan van ons zelve, of eenige andere Roomſche Paus, die als dan regeeren zal, vergeven zal konnen werden. Bevelende dat dezen onzen tegenwoordigen Brief voor altoos krachtigh gehouden zal zijn en blijven, en in alle en yegelijke zaak, die daar toe gehoort, ongeſchent nagekomen werden; en zal dus onze meeningh en inzicht moeten werden geoordeelt en uytgeleght, ende zoo en niet anders willen wy de zelve door alle gewoonelijke Rechters, en ook af-gezondene Auditoren van het Roomſche Hof, en Cardinalen der H. Roomſche Kerke, ook de Legaten à Latere; de zelve hare en een yders macht, die deze anders zouden oordeelen of uyt-leggen, benemende; en aldus zal vergeefs en ydel zijn, alles wat van yemant op eenigerhande macht met of zonder weten zal ondernomen werden. Onaangezien allerhande Apoſtoliſche Conſtitutien en Ordinantien nevens aller Ordren, Godts-dienſten en Inzettingen, van Aarts-broederſchappen en Vergaderingen, ook met een wereltlijke eedt, Apoſtoliſche beveſtiging, ofte door eenige verſterkinge bekrachtight, door Wetten, Gewoonten, verleende Voorrechten, en Apoſtoliſche brieven, ook het genoemde Mare magnum, en de Bulla Aurea, verleent aan de Regulieren, Ordren, Inzettingen, Aarts-broederſchappen en Vergaderingen, en wereltlijke Broederſchappen, en der zelver Overſten, en allen Perſoonen, van wat ſtaat, ordre, toeſtant; waarde en uytnementheydt de zelve mogen zijn, en op wat forme van woorden, inhoudt en derogatoiren der derogatoiren, ofte eenige andere krachtiger of ongewooner clauſulen, en andere Decreten in't gemeen of byzonder, uyt eygen beweginge, ofte conſiſtoriaal, ofte op eenige andere maniere deze tegen ſprekende, ſchoon dikwils toe-geſtaan, goet gekeurt en vernieuwt. En ſchoon over dit alles en een yegelijks beſtandelijke vernietigingh, als ook der zelver geheelen inhoudt een byzondere uytdrukkelijke, en onafſcheydelijk berichtinge en uytdrukkinge, zonder eenige algemeene clauſulen die zulks mede brengen, behoorden gedaan te werden, en eenige andere naukeurige uytdrukkelijke forme daar toe moſte werden bewaart; zoo willen wy der zelver inhoudt, als was alles woordelijk uyt-gedrukt, en deze tegenwoordige in-gelaſt, voor beſtandelijk uyt-gedrukt en in-gelaſt hebben gehouden, zullende de zelve hier na noch krachtiger beveſtigen; voor deze maal zoo vernietigen wy alleen byzonder en uytdrukkelijk alles wat daar zoude mogen tegen gaan. Ende op dat dezen onzen tegenwoordigen Brief te gemakkelijker mach komen ter kenniſſe van die zulks aangaat, zoo willen wy dat de zelve aan de Valbruggen van den heyligen Joannes Lateran, en den Prince der Apoſtelen, en in Floras velt openbaarlijk zullen werden af-gelezen, en aangeſlagen, en dat men deze wech genomen zijnde, andere gedrukte aldaar bezorge te verblijven. Ende duſdanige afkondiginge gedaan zijnde, zoo zal men alle Regulieren, Ordren, Godts-dienſten, Inſettingen, Aarts-broederſchappen, Vergaderingen, ende wereltſche Broederſchappen, welke binnen deze Stadt zijn, na een Maant, binnen Europa natien, en die daar buyten zijn, na 18 Maanden

den van den dagh der afkundiginge te rekenen, zoodanigh handelen, als ware yegelijk der zelve by name verdaghvaard. Evenwel op dat deze tegenwoordigen bekender, en aan allen openbaar werden, te weten, de eerwaardige Broeders, de Patriarchen, Primaten, Aarts-Biſſchoppen, Biſſchoppen, en andere Ordinarii der plaatzen, zoo werdt haar door deze tegenwoordige aangelaſt ende bevolen, dat zy door haar zelf, yemand anders, of eenige anderen, deze onzen Brief, zoo dra zy daar van een afſchrift hebben, ofte daar van kenniſſe hebben bekomen, een of meermalen, na dat zy het van nooden zullen bevinden, in hare Cathedrale Kerken, en grootſte Collegien der Steden, Dorpen, en Plaatzen van alle hare Parochien, wanneer het meeſte Volk ter Miſſe komt, plechtelijk op-lezen, en door onze Opper-macht doen afkundigen. Voorts om dat het moeyelijk zoude vallen deze jegenwoordige tot alle Plaatzen daar zy zouden mogen gehooren, te voeren, zoo willen wy en beveelen met gelijke macht, dat der zelver af-ſchriften of drukſels, met de hand eenes openbaren Notaris onderteken, en met het zegel van eenigh Perſoon, in eenige uytſtekende Kerkelijke waardigheydt beveſtight, over al het zelfde geloof gegeven werde, gelijk men den Brief zelf zoude doen, indien zy overgegeven of getoont wierdt. Gegeven in Romen *by den* H. Petrus, *onder het Zegel des Viſſchers, den zevenden van Winter-maandt des Jaers* 1604, *het dertiende Jaar van ons Pausſchap, willende en beveelende dat dezen onzen jegenwoordigen Brief het zelfde geloof gegeven werde, die men de ingelaſte Originalen zoude doen, wanneer overgelevert of getoont wierden. Ten trouwe van alle deze en een yegelijk der zelve, hebben wy dezen Aanneming-Brieven gelaſt te maken, en door des Aarts-broederſchaps Geheym-ſchrijver te onderteykenen, af te kundigen, en met het Zegel onzes Aarts-broederſchaps, en des zelfs Beſchermers plechtelijk te beveſtigen. Gegeven in* Romen *ter gewooner plaatze onzer ſamen-komſt, in het Jaar na de Geboorte onzes Heeren* Jeſu Chriſti 1660. *de dertiende Indictie, den zeſtienden dagh van Louwmaandt, in't Pausſchap van onzen Heyligen Heere.*

Cardinaal Barbarin, *Beſchermer,*
Joſeph Caëtanus, *Prælaat.*
Françiſcus Cinus,
Carolus Chiarinus à Puteo,
Marianus Baſſanus,
Joannes Baptiſta Ciofanus,
Philippus de Rubeis.
} *Gedeputeerden*

ANDRÆAS LEONIUS,
Eerſte Geheimſchrijver.

Het XX. Capittel.

Reyzen, wonder-werken en doodt van St. Thomas. *Leere der* St. Thomiſten, Griekſche, Syriſche Chriſtenen, Georgianen, Ruſſen, Neſtorianen, Jakobiten, Cophti, Abyſſynen, Armeniers, Maroniten. *Nodige gemeynſchap der Ooſterſche en Weſterſche Kerken; voorbeelden en proeven van de zelve.*

MEn houdt voor vaſt ende zeker dat den *Apoſtel S. Thomas* in de Geweſten van *India* is geweeſt, en byzonder in deze Landt-ſtreken, en dat hy om zijn ongeloovigheydt tot de uyterſte af-gelegenſte Afgodiſten zoude verzonden zijn geweeſt.. Hy wordt gezeght aan het Eylant *Socotora* (aan de mondt van de *Arabiſche* Zee gelegen) eerſt aangekomen te zijn, aldaar veele tot *Chriſtum* bekeert te hebben, gelijk ook een groot getal Inwoonders aldaar *S. Thomas Chriſtenen* genaamt werden. *Xavier* in zijn reyze na d'*Indias*, quam daar mede te lande, en wilde gaarn daar verbleven hebben, gelijk *Joan de Lucena* getuyght: want hy oordeelde dat aldaar een grooten ooghſt te verwachten ſtont. Van *Socotora* zoude *S. Thomas* na *Cranganor* verzeilt zijn, alwaar (na dat veele Kinderen in *Chriſto* gebaart hadde door het woort der genade) naar *Coulang* vertrok. Men heeft binnen *Coulang* op het ſtrant, 't welk klippigh is, noch een Pilaar ſtaan van ſteen, dien de In-

S. Thomas wordt voorzeker gezeght in India *geweeſt te zijn.*

Zijn verſcheyde reyzen.

woonders zeggen van *S. Thomas* opgericht te wezen. Van *Coulang* zoude den *Apostel* zijn reyze vervordert hebbe over de moeyelijke spitsen der Bergen, ende de Landtstreke van *Choromandel* onderwezen hebben; van daar na *China* om het woort der waarheyt te planten, ten laatsten weder gekeert zijnde om zijne Kinderen in 't geloove te versterken, tot *Maliapour* met de kroone des Martelaarschap begenadight zy.

St. Thomas Pilaar *op* Coulang *Anno* 1662. *van den* Autheur *noch gezien.*

Maliapour was doen een vermaarde Stadt van *Choromandel*, (naderhandt van de *Portugezen S. Thomas* genaamt) hier begon den H. Man een Kerke te bouwen: maar wierdt van de *Braminen*, en Duyvels dienaars, als mede den Heydenschen Koningh *Sagam*, in zijn werk verhindert. Ondertusschen gebeurde (zoo men zeyt) een wonderlijke zake, tot bewijs van *J. Christi* kracht, ende het geloove des *Euangelij*. De Zee hadde een geweldige zware boom aan strant geworpen, den Koning was zeer begeerigh om dat hout tot bouwen van een huys te gebruyken, hebbende veele sterke Mannen, als mede de hulpe der *Elephanten* in dezen arbeyt te vergeefs gebezight. Den *Apostel* dit werk aangezien hebbende, zoude den Koningh zijn dienst hebben aangeboden, indien dit stuk houts hem mochte geschonken werden, dat hy het zonder eenige moeyte zoude aan de Stadt brengen: want men getuyght dat het wel thien mijlen daar van af gelegen was. Den Koningh spottede met den H. Man, meynende dat hy uytzinnigh was, stont het hem toe. *Thomas* nam zijn gordel, en bont de zelve aan een van de takken, ende slaande een teken des kruyces, sleepte hy zonder moeyte dit gevaart met zich, hem volghde een groot gedrangh van volk, hy stelde de zelve in 't gezicht van de Stadt, ende voorzeyde aldaar (op-gerecht hebbende een steene kruys) dat wanneer de zee tot dien steen zoude genaken, dat als dan door Godes bevel witte Menschen zouden komen uyt de af-gelegenste Landen, om zijn opgerichte Heylighdommen te eeren en te voltoyen. Deze voorzegginge willen de *Portugezen* dat met hare komste zoude vervult zijn.

Wonderwerk van St. Thomas, *na het getuygenisse der* Portugezen.

S. Thomas door dit wonder-werk en andere krachten, als mede door het bekeeren van veele, in grooten aanzien gekomen zijnde, wiert door een *Bramine* gedoot met een Lancie, op zeker hooghte by de Stadt, daar hy gewoon was te bidden. Men hadde den heyligen Man eerst een doot-slagh van een kleyn Kint op-geticht, hem daar over by den Koningh beschuldight ende aangeklaaght: maar *Thomas* zoude den Dooden op-gewekt hebben door zijn gebeden, welke terstondt den Doodtslager openbaarde ende bekent maakte; deze was zijn eygen Vader, door dit wonder stuk zoude veele Grooten, zelfs den Koningh de Christelijke Godtsdienst hebben aangenomen. Zommige hebben gemeent dat hy binnen *Calaminha* zoude geleden hebben: maar dit misverstandt ontstaat hier uyt, om dat in plaatze van *Calamina* moet gelezen werden *Calor* ofte *Calurmina*, 't welk is te zeggen, *boven den steen:* want het eerste woort in't *Malabaars* een *steen*, en tweede *boven* betekent, want *Thomas* wordt gezeght op een hooge steen-heuvel gedoodt te zijn; en indien men noch een van de *St. Thomas* Christenen vraaght, waar heeft *St. Thomas* geleden, zoo zal geantwoordt werden *Maliapore Calurmina*, dat is, te *Maliapour boven den steen*, alwaar hy gesteenigt, en ten laatsten door-regen is.

St. Thomas *van doodslagh beschuldigt.*

Wonderlijk ontschuldight.

Hy sterft als Martelaar.

Men vertelt verder dat uyt zijn bloedt een wonderbaarlijk kruyce zoude voort-gekomen zijn, staande in een steen uytgedrukt, 't welk noch zoude te zien zijn, waar van *Joan de Lucena* veel schrijft. Wonderlijke characters zoude ronts om 't cruyce staan, welke na 't zeggen *Lucenæ* van een *Bramine* over-gezet, aldus luyden: *Op het* 30 *Jaar den* 21 *December na de verkondinge van de Christelijke Leere, is de* H. Thomas *in* Maliapour *gestorven, welke Stadt hem ook heeft dank te weten, dat ze de verkondinge*

Een kruyce zoude uyt St. Thomas *bloedt voort-gekomen zijn van 't welke veele miraculen verhaelt werden*

kondinge van de Chriſtelijke Godts-dienſt, de kenniſſe Godts, ende de verbrekinge van des Duyvels Rijke heeft ontfangen. Godt is geboren uyt de Maget Maria, *onder welkers gehoorzaamheyt hy* 30 *Jaren is gebleven, ende hy was Godt zonder eynde; deze Godt leerde zijn twaalf* Apoſtelen *zijn Wet. Uyt het getal van deze quam eenen binnen* Maliapour, *met zijn ſtaf in de handt &c. Hy is gedoot door de handt van eenen* Bramine, *ende dit kruyce is door zijn bloet uyt-gedrukt.* Men verhaalt verder, dat dit Cruyce op den vierdagh van de H. Maaght *Maria* zich in verſcheide verwen verandert, en zomtijdts bloet en zweet in overvloet te voorſchijn brenght, 't welk men voor een quaadt teken houdt, ende een voorboode van zware ſtraffen en ellenden. Wat wonder-werken verder dit Cruyce toe-geſchreven werden, kan den Lezer zien by *Lucenam, Oſorium,* ende by *Baronium Tom.* 1. Anno 1657.

De *St. Thomas* Chriſtenen werden zelfs van jonghs deze ſtukken geleert. Door de *H. Thomas* is d'Afgodery verdwenen; door hem zijn de *Chinezen* ende *Moren* bekeert; door hem hebben zy ontfangen het *Sacrament des Doops*, ende het teken der aanneminge tot kinderen; door hem hebben zy beleden Godt Vader, Zoon en H. Geeſt; door hem hebben zy bewaart 't Geloove in den eenen Godt &c.

Deze en meer diergelijke dingen werden van *St. Thomas* verhaalt, als mede dat de drie *Wijzen* uyt *Ooſten*, van welke een als Koning van *Ceylon Perumal* genaamt, door hem zoude bekeert geweeſt zijn. Andere geven ook voor dat zijn doode lichaam niet in *Maliapour* zoude verbleven zijn, maar na *Edeſſen* in *Meſopotamia* vervoert.

In alle deze onzekerheydt dunkt my het genoegh te zijn, dat yder zijn oordeel ſtake, en het beſte gevoelen is in't gemeyn vaſt te ſtellen uyt geen duyſtere bewijzen, dat den *H. Thomas* die voornoemde plaatzen bewandelt heeft, ende veele duyzenden door zijn leere tot bekeeringe zijn gekomen: want zelfs moet den *Roomſchen Stoel* bekennen, dat zy van haar de heylige waarheydt niet hebben ontfangen, en tot verwondering hebben deze *S. Thomas* Chriſtenen aan *Gama*, wanneer hy eerſt op *Cranganor* aanlande, vertoont hoe zy oude Dienſt-knechten *Jeſu Chriſti* waren, dierhalven zeer tot de *Chriſten* natie der *Portugezen* genegen, hoe zy veel van de *Barbaren* quamen te lijden, dat Koningh *Emanuel* haar de hant wilde bieden, en Scherm en Schuts-heer zijn, vereerende hem een Scepter geheel en koſtelijk vergult, welke hy aanvaarde, met belofte om zijn Koningh van haar verzoek te verwittigen, mits zijn hulpe haar op-offerende; met eenen vertoonende, hoe hy door liſten en lagen van die van *Calechut* niet konde doen dat hy wel wilde en wenſchte. Dies den roem van *Romen* hier niet alleen zoude ydel zijn, maar ook zelfs in veele deelen van *Europa*, immers in *Engelant* en *Schotlant* heeftze geen plaatze, daar de Koningen *Lucius* en *Donaldus* al in den Jare 124 naar *Chriſti* geboorte het *Euangelium* hebben aangenomen, en dat geenzins van de *Roomſche Kerke*. En getuyght elders *Tertullianus*, *Brittannorum loca Romanis inacceſſa Chriſto ſubdita eſſe*. Ook ſtaat nergens geſchreven, dat de *Wet* van *Romen* zoude uyt gaan, maar van *Zion*, en dat Godt daar van daan den Scepter zijner ſterkte zoude zenden. *Jeruzalem*, niet het verbaſterde, maar 't ware is de Moeder Kerke, *Jeſa.* 51. 18. die veele Kinders heeft gebaart. Van die plaatſe moſten zy gezonden werden, die nu verwacht hebbende de kracht uyt de hooghte, en aangedaan met de H. Geeſt, met vierige tongen zouden ſpreken, om koude en bevroze herten te ontſteken, 't welk ook met zulken gezwinden kracht is geſchiedt door de gantſche Werelt, dat *Cyprianus*, de zalige ziele en verheerlijkte Martelaar zeyt: *Ecce à Domini redemptoris temporibus anni effluxerunt plus minus* 240. *jamque hujus vitis*

De St. Thomas *Chriſtenen vereeren* V. de Gama *met een ſilvere Scepter, verſoeken beſcherminge van Koningh* Emanuel.

De St. Thomas *Chriſtenen hebben haar Geloove niet van de* Roomſchen *Stoel.*

palmites te latius sparserunt quam Romanum imperium; vertoonende hoe in 240 Jaren na *Jesus Christus* geboorte, het *Euangelium* en den wijnstok van Godts genade zich wijder uyt-gebreyt hadde, dan de *Roomsche* mogentheyt. De eerste twaalf Mannen zijn niet ledigh geweest, maar als Gezanten Gods hebben zy alomme 't woort verkondigt. Geen wonder dan dat *Thomas* in *India* de *Heydenen* bekeert heeft; gelijk God daar na ook verscheyde werktuygen zijner genade op-gewekt heeft, als *Panthenus* wiens Leerlingh was *Clemens Alexandrinus*, *Frumentius*, ende andere &c. *Dorotheus* Bisschop van *Tyrus*, die ten tijde *Constantini* leefde, getuyght, dat den *Kamerlingh* van de Koninginne *Candace*, in *Ceylon* het *Euangelium* geleert heeft, als mede in 't *Gelukkigh Arabia*. Immers God de Heere laat noyt Mannen ontbreken, die uyt-gezonden worden om de zaligheydt ende de bekeeringe der zielen. Wel is waar, dat gelijk de tijdt alle veranderinge brenght in wereltsche zaken, zoo ook in 't stuk van de Godsdienst.

St. Thomas *Christenen zijn verbastert geworden.*

De *St. Thomas Christenen* bleven veele Jaren by de oprechte en ware Leere: doch daar ontstont niet alleen gebrek en schaarsheit onder haar van Leeraren, maar zelfs verval in den yver: want daar de Prophetie op houdt, wordt het Volk ontbloot. Veele Heydensche dwalingen quamen in-breken in 't midden van het Christendom, en bedorven als een vuylen zuurdeesem de heylige Massa, zoo dat het geschapen stont in't kort te zien een geheele vertredinge van de hemelsche waarheyt, ten ware Godt een byzonder werk-tuygh zijner genade op-gewekt hadde, namentlijk *Martome* (die een *Syrier* van geboorte zijnde) den vervallen Tabernakel *Davids* wederom oprichte, ende 't gene daar aan gebroken was, weder op bouwde; hy zach den wijngaart des Heeren geheel met distelen en doornen bezet, hy zuyverde de zelve na vermogen, weide het Volk met wetenschap en verstant, bequam daar na mede Arbeyders in 't werk des Heeren, zoo uyt *Syria*, als *Babilonia*, *Chaldea* ende *Ægypten*, invoerende onder deze Volkeren de *Syrische* tale, in welke eertijdts den hooghsten Herder *Jesus Christus* en zijn Gezanten geleert hadden. Het Woort Godts nam in't korte een sterke loop, ende een wye deure wierdt den *Euangelio* geopent: maar des Satans nijdigheydt en list ruste niet om dezen aanwas te beletten, vergiftigende van langhzamer hant de *Syrische* Opzienders en Leeraars met de Ketterye van *Nestorius*, gelijk de oude gedenk-boeken zelfs der *Malabaren* getuygen; 't kan ook niet onbekent zijn voor yemant die wat gelezen heeft, wat quaat zaat de Duyvel in den Akker des Heeren heeft zoeken te zaeyen, en wat veranderinge in de Godts-diensten ingeslopen zijn door gantsch *Europa*, zoo door de Leere der *Mahumetanen* als der booze Ketteren. Naderhant hebbende *Martome* gemaakt groot aanzien by de Koningen van *Cranganor* ende *Coulang* (daar toe zijn name beduydende Heer *Thomas*) wikkelde zich zoo in de gunste van de *S. Thomisten*, dat zy alle hem voor haar hooft erkenden; ende van die tijdt af stelde men vast alleen uyt *Syria* Opzienders te zenden, ende dat men de heylige Tale zoude gebruyken in alle stukken des Godts-dienst (gelijk ook noch geschiedt) en zoo zijn die Bisschoppen in *Cochin*, *Coulang* en *Cranganor* gekomen, hebbende hare bezendinge van den *Patriarch* van *Alexandrien* ofte *Babylonien:* naderhandt zijn deze *Christenen* aan den *Roomschen Stoel* verbonden geworden, van welke zy veele by-geloovigheydt geleert hebben. Den *Aerts-bisschop* der *Indianen* viel van zijn *Patriarch* af omtrent den Jare 1562. en gaf zich (door aanraden der *Portugezen*) onder den *Bisschop* van *Romen*, behoudende nochtans de oude Godts-dienst, 't welk den *Paus* toestont, zoo dat in een *Synode* binnen *Goa* gehouden, geen veranderinge in oude Ceremonien

St. Thomisten *met de Ketteryt van* Nestorius *besmet.*

God verwekt een yverigh Leeraer onder haar, Martome *genaamt, die de Kerke zuyvert.*

ofte

ofte Religien wilde gedogen. Maar na den doodt van dien *Bisschop* heeft zijn nazaat Anno 1599. in een ander *Synode*, met zijn Mede-priesteren het *Roomsche* Geloof geheel aangenomen.

Welke de Landtstreke die de S. Thomisten bewoonen.

Deze *S. Thomas* Christenen woonen meest op den *Malabaarschen* bodem, beginnende van *Cananor*, en worden de zelve in de Landtstreke van *Cranganor*, *Cochin*, *Coulang*, *Trevancor*, ende eenige weynige op *Choromandel* bevonden, evenwel maken zy met malkanderen een groot getal uyt; eer de zelve zich met den *Roomschen Stoel* vereenighden, waren zy met Ketterye besmet, gelijk noch hedendaaghs die *Romen* niet erkennen. Het gevoelen van *Nestorius* omhelsden zy, ontkennende de vereeninge der twee naturen in eenigheyt des persoons in *Jesu Christo*, tegens 't welke *Eutyches* dwers drijvende, immers zoo grove dwalinge met gewelt dreef, stellende een vermenginge der twee naturen in *Jesu Christo*. *Nestorij* leere is voor valsch verklaart in het *Synode* van *Ephezen*; ten tijde van den *Jongen Theodosius*, Anno 431. Voorzitter was in deze eerw: Vergaderingh *Cyrillus* Opziender van *Alexandryen*, en wierde de zelve twee Jaren na *Augustini* doodt gehouden. *Nestorius* was *Bisschop* van *Constantinopolen*, gelijk *Eutyches Archimandrijt* ofte *Abt* in die zelve vermaarde Stadt; zijn leere is verdoemt van alle vrome: maar in *Synodo* λῃστρικὴ *Ephesina*, door beleyt van *Chrysapius*, Kamerlingh van *Theodosius*, (tot wel-gevallen van *Eudoxia*, des Keyzers Huysvrouw) omhelst, nochtans liet *Pulcheria Theodosii* zuster naderhant *Chrysapium* dooden, gelijk ook onder *Martiano* Anno 451. *Eutyches* leere, ende dat eerste godtlooze *Concilium* is verwezen binnen *Chalcedon*.

Het gevoelen der S. Tomisten.

Vorders willen de oude *S. Thomas* Christenen dat men het Nachtmaal op beyde manieren om-deyle, gebruykende broodt ende Wijn. Zy willen 't zelve houden, *salito pane* met *gezouten broodt*, ende in plaats van wijn, daar men die niet bekomen kan, gebruyken zy zap van Rozijnen. Daar is van oudts een gebruyk onder haar, dat zy haar Kinderen niet laten doopen voor dat zy 40 dagen oudt zijn, ten zy in doodts nood. Zy gebruyken geen zalvinge van buyten. Het tweede Huwelijk is haar Priesteren verboden, hebben geen beelden der Heyligen, dan alleen 't Cruyce in hare Kerken. Zy verfoeyen *Cyrillum van Alexandrien*, die het *Nestoriaansche* geloof krachtigh tegen stont, en eeren *Nestorium* en *Dioscorum* als Heyligen; andere stellen in plaatze van *Dioscorus Diodorus*. Zy kennen geen *Paus* voor Opperhooft, houden het *Syrische* Testament, en gebruyken 't zelve in haar Kerken.

Secten der Christenen in't Oosten.

Men moet weten dat veele *Secten* onder de *Christenen* zijn zoo wel in't *Westen* als *Oosten*. In't *Westen* staan de *Papisten* en *Gereformeerden* tegen malkanderen, en wie en weet niet wat een verscheydentheydt van gevoelen onder de zelve is. In't *Oosten* zijn voor eerst de *Grieken*, staande onder den *Patriarch* van *Constantinopolen*, onder wiens bestieringe staat *Natolia* (uytgenomen kleyn *Armenia* en *Cilicia*) ook *Græcia*, *Russia*, *Bulgaria*, *Servia*, *Bosnia*, *Walachia*, *Moldavia*, *Podolia* en *Moscovia*. Ten 2. de *Syriers* ofte *Melchiten*, wel geacht voor de grootste *Secte* in 't *Oosten*, *Syriers* genaamt van *Syrien* haar Stadt en Landtschap, *Melchiten* van haar wederpartijders (na het getuygenisse *Nicephori Hist. Eccles. lib.* 18. *c.* 58. en *lib.* 18. 45.) om dat zy haar na des Keyzers ordinantie schikten in't stuk van de Godts-dienst; deze staan onder den *Aerts-bisschop* van *Damascus*, zijnde de *Patriarchale Stoel* eerst te *Antiochia* geweest. De 3 *Secte* is der *Joristen* of *Georgianen*, bewoonende het Landt, van oudts genaamt *Iberia*, tusschen de *Euximische* ende *Caspische* Zee. Zommige meynen dat zy zoo genoemt zijn, om dat zy *S. Joris* eerden, maar dit is belacchelijk, alzoo *Plinius* en *Mela* van de Natie der *Georgianen* gewagh maken. Lan-

1. Griecksche.

2. Syrische.

3. Georgianen.

ge

ge te vooren eer die *S. Joris* (wie hy ook zy) geboren was; haar Godtsdienst is in wezen en omstandigheden de zelve als der *Grieken*. Zy hebben haar eygen *Bisschoppen* 18 in getale, bewijzende gehoorzaamheydt aan haar eygen *Metropolitaan*.

4. *De* Muscoviters *en* Russen.

De 4 *Secte* is der *Muscoviters* en *Russen*, houdende de *Griecksche* Religie en gemeynschap, ontkennende met de zelve de voortgank des *H. Geests* uyt de *Zoon*, gelijk byzonder om dit geschil de *Oosterssche* en *Westersche* Kerken zijn gesplitst en gescheyden, en alzoo de Broederschap tusschen *Juda* ende *Israël* verbroken.

5. *De* Nestorianen.

De 5. *Secte* is der *Nestorianen*, alzoo genaamt, om dat zy van oudts *Nestorii* Ketterye navolghden, zijn veel onder de *Heydenen* en *Mahometisten* vermenght, bewoonen *Babylon*, *Assyrien*, *Mesopotamia*, *Parthia*, *Media*. Hoe wijdt zich deze *Secte* heeft verspreyt, getuyght *Marcus Paulus Venetus*, zoo wel ten Noorden van *Cathaja*, als ten Zuyden van *India*, invoegen dat voorby de Riviere *Tygris* oostwaarts by na geen andere *Secte* van *Christenen* te vinden is. De oorzake van deze wijde uytbreydinge schrijft men *Cosroës* Koningh van *Persen* toe, die alle zijn Onderdanen, uyt haat tegen den Keyzer *Heraclius*, het *Nestoriaans* geloove dwongh aan te nemen. Den *Patriarchalen* stoel der *Nestorianen* is in de Stadt *Muzal*, op de Riviere de *Tygris* in *Mesopotamia*, nu den bloedigen *Mahometaan* onderworpen, evenwel zijn aldaar noch 15 Kerken, gelijk men verhaalt, en omtrent 40000 *Christenen*.

Sommige der Nestorianen *hebben haar onder den* Roomschen *Stoel begeven, ten tijde van* Julius *de* III. *die Paus wierd Anno* 1550. *en regeerde* 5 *Jaren. Zoo is oock* Abdiesu, *ontfangen hebbende den Mantel van* Pius *de* IV, *als* Patriarch *in 't* Concilie *van* Trenten *verscheenen.*

6. *De* Jacobiten.

De 6. *Secte* is der *Jacobiten*, alzoo van eenen *Jacobus* genaamt, van *Syrien*, na het getuygenisse *Damascени* en *Nicephori*, welke Anno 530. een harde Voorvechter was van de dwalinge en leere *Eutychis*. Zy zijn veel in *Syria*, *Aleppo*, *Cyprus*, *Mesopotamia*, *Babylon*, en *Palestina*, den *Patriarch* die zich onthoudt te *Jerusalem*, is mede een *Jacobijt*. Men zeght dat den *Patriarch* der *Jacobiten* binnen *Caranut* woont, een oude Hooft-stadt van *Mesopotamia*. Zy drijven slechs eene wille en nature in *Jesus Christus*, en kruycen haar zelven alleen met een vinger, 't welk andere met twee doen. Zy brandtmerken haar Kinderen voor den Doop, of in 't aangezicht, of op den arm, met een teken des kruices, staande gedrukt in een gloeyent yzer, gebruyken ook de Besnijdenisse; zy gelooven dat de ziele in de aarde slapen tot den dagh des Oordeels, verwerpen 't Vagevuur, willen dat de Engelen uyt vuur en licht bestaan.

7. *De* Cophti.

De 7 *Secte* is der *Cophti*, ofte *Christenen van Ægypten*, en is veel eer een naam van Natie dan van Religie, want zy met de *Jacobiten* in een gevoelen zijn; zoo dat *Cophti* zoo veel is als *Ægophti*. De Leere van *Eutyches* (niet tegenstaande datze in het *Concilium* van *Chalcedon* was veroordeelt, en daarom *Dioscorus Patriarch* van *Alexandrien* afgezet) schoot zeer diepe wortelen doorgaans in 't *Oosten*, en wierde byzonder by de *Ægyptenaren* gehanthaaft, gelijk ook de *Bisschoppen* van *Alexandrien* ende *Antiochien*, en hebben noch de *Concilien* en *Decreten*, noch de ondertekeninge van dertigh provinciale *Synoden*, noch al de Brieven van oude Leeraars aan Keyzer *Leo* geschreven, tot approbatie van de vast gestelde Leere in 't *Concilium* van *Chalcedon*, noch *Leos* macht dit onkruyt oyt konnen uyt wieden, en byzonder stak het alder-diepst in *Ægypten*, en was ook geen gedeelte des Werelts daar de Kerke Gods zoo doodelijke wonden kreegh. Deze *Ægyptenaren* staan onder den *Patriarch* van *Alexandrien*, wiens Stoel nu is in *Cairo*.

De 8 *Secte* is der *Abissynen* of *Middelantsche Æthiopiers*, zijn ten meestendeele *Jacobiten*, haar Koningh die men gemeen (maar na 't oordeel der Geleerde verkeert) *Priester Jan* noemt, werdt dikmaals den *Prins der Jacobiten* genaamt. Zy zullen uyt hare Schriften het *Concilium* van *Chalcedon* t'eenemaal uyt laten, als ten hooghsten op het zelve verbittert zijnde; haren *Patriarch* noemen

zy

zy *Albuna*, ofte *onze Vader*, welke moet een zijn uyt de jurisdictie van *Alexandria* ende *S. Anthonis* Ordre. Want het is aanmerkens waardigh, dat alle *Patriarchen* ende *Bisschoppen* van het *Ooſten*, ofte van *S. Basilius*, groot Opzienders van *Cæsarea*, *Cappadocia*, of *S. Anthonius* Ordre zijn. Want de *Patriarchen* van *Constantinopolen*, en van *Antiochia*, en *Armenia* zijn Monniken van *St. Basilius* Ordre, die van *Alexandria*, *Æthiopia*, zoo ook der *Jacobiten* en *Maroniten* zijn van *S. Anthonius* Ordre; en insgelijks de *Patriarchen* der *Nestorianen* van beyde.

De Abissine zijn eenigs den Patriarch van Ethiopie onderworpen en gezwet, en kennen noch keren aan het aanhangh: want uyt zijn dispensatie verkiesen zy een Patriarch van de ordre van S. Anthony, en by onder uyt iegene, die het Heilige Gryt, alzo ezegt, worden: welcken den Bischop van Alexandrien confirmeert en wyeden.

Wat van der *Abissynen* gevoelen zy, kan men uyt andere Schrijvers onderzoeken, als *Damianus à Goes*, *Sagazabo*, *Athanasius Kircherus* in *Prodromo Cophtico*, *Thomas à Jesu*, *Nicolaus Godingius*, *Alvarerius* ende *Dresserus* &c. ten byzonderste is dit aan te merken, dat zy alle Jaren op den dagh *Epiphanie* haar doopen, gelijk ook andere *Orientaalsche* Christenen, tot gedachtenisse van *Jesus Christus* Doop doen. Zy maken na de oude Wet onderscheyt tusschen reyn en onreyn. Het is aanmerkens waardigh, dat zy tegen de wijze van alle *Oosterssche* Christenen, de *Armeniers* uyt-gezondert, het Avontmaal met ongeheve broodt houden, hoewel anderen zeggen, dat dit alleen Donderdaaghs voor *Paasschen* gheschiedt, en buyten die tijdt met geheve broodt. Zy houden 't Avontmaal zoo Geestelijke als Wereltlijke al staande, en dat eenmaal des weeks, deylende den *Priester* het broot, en den *Diakon* de wijn, en dit moet alleen in den Tempel geschieden, zelfs zoude het den Koningh niet geoorloft zijn dit Sacrament buyten de zelve te genieten. Op dien dagh des Avontmaals mach niemandt eenigh speeksel uyt werpen; de Besnijdenisse ten achtsten dage heeft mede onder haar een gewoonte; de Kinderen werden met vuur en water gedoopt: doch niet na de *Joodsche* maar eer *Moorsche* wijze geschiedt de Besnijdenisse, want zy deze Ceremonien aan beyde Sexen gebruyken, doch het is gelooffelijk dat dit niet zoo zeer uyt Godts-dienst als oude landts-wijze geschiedt: want indien zy van de oude *Æthiopiers* zijn, zoo wijst ons *Herodotus* aan, dat het aldaar van veele Jaren af is in gebruyk geweest; zoo zy uyt de *Arabiers* afkomstigh zijn, zoo is de zake immers zoo klaar: want veele *Arabiers* uyt *Ismaël* zijn gesproten, hoewel dat zy dat niet geerne willen hooren, maar liever uit *Sara* als *Agar* haar geslachtregister op maken. Zy kennen geen Vagevuur, houden geen offerhanden voor de dooden, gelooven alleen aan 't Woort Gods, verwerpen de Traditien, maar zy zijn mede *Jacobiten*, erkennen maar een natuur in *J. Christo*.

De Abissinen *zijn* Jacobiten.

De 9 *Secte* is der *Armeniers* zeer begunstight by de *Turken*: want zy zijn groote Kooplieden, en Mannen van achtbaarheyt en zedigheyt. Andere zeggen de reden te zijn, waar om de *Armeniers* by de *Turken* zo wel gezien zijn, om dat seker *Armenier*, *Mahomet* zoude voorzeyt hebben zijn groote Macht, die hy daer na bekomen heeft. Anno 1656. was een *Armenier* een geacht Koopman in ons gezelschap na *Macassar*, wanneer na den Koning vertrokken om Vrede te maken, en hy om zijn rechtvaardige eysch op de *Denen*, aldaar liggende, in te vorderen, zijn naam was *Goja Salomon*, een wijs en verstandig Man, met welke ik menige zoete reden voerde, zo wel belangende geestelijke als wereltlijke zaken; zijnde gemeenlijk deze *Armeniers* deftigh en statig in haar ommegangh; zy behooren Kerkelijk van oudts onder *Constantinopolen*, na het besluyt van 't *Concilium* van *Chalcedon*: maar zy hebben haar daar na van die regeeringe, en dien *Patriarch* ontslagen, als ook van de *Grieken*; zy hebben haar twee *Patriarchen* onderworpen, den eenen van *Armenia major*, d'ander van *Armenia minor*, zonder yemant anders te kennen. Men zeght van haar dat meer te verwonderen is, als van de *Russen*, die den kinderen van zeven Jaar het heiligh Avondtmaal uyt deylen, dat zy

De Armeniers.

dit de nieuw-gedoopte Zuygelingen doen. Zy zijn harde Vyanden van het *Vagevuur*, strijden hart tegen de *Transubstantiatie* der *Papisten*. Zy ontkennen dat de Sacramenten *ex opere operato* de genade toe brengen; zy herdoopen de gene die van de *Latijnsche* oft *Westersche* Kerke tot haar komen; zy gelooven geen vreughde voor de Godzaligen, dan na den dagh des Oordeels, en aan die ziel-dromery is 't meeste deel van 't *Oosten* vast.

De Maroniten.

De 10 *Secte* is der *Maroniten*; deze heeft haar name niet van den Ketter *Maron*, gelijk veele verkeert meinen, als *Wilhelmus Tyrius* en *Prateolus*: maar van een vermaart heylig Man, alzoo genaamt. Want men vint in de oude Boeken gewagh van het Klooster van *S. Maron*, welkers Moniken *Maroniten* genaamt wierden. Men vint deze *Maroniten* in *Aleppo*, *Damascus*, *Tripolis*, *Syria*, ook in *Cyprus*, doch byzonder omtrent en in den Bergh *Libanus*, welke gezeght werdt by de 700 mijlen ront te zijn, en van de *Maroniten* meest alleen bewoont werdt. Zy betalen aan den *Grooten Heer* (om haar onder de *Mahometanen* niet te vermengen) yder die over de 12 Jaar oudt is, alle Jaren 17 *Sultanijnen*, bedragende yder een Hollandtsche Rijksdaalder, en voor yder stuk Landts van 16 spannen in't vierkant, een *Sultanijn* jaarlijks. Men zeght dat zy de minste van alle Secten zijn, en boven de 12000 Huysgezinnen niet uyt maken. De Bergh *Libanus* is steyl, ende in de meeste plaatzen onbequaam om dicht bewoont te werden; zy kan door haar hooghte wel 40 mijlen gezien werde, is gedurigh met Sneuw bedekt, ende heeft daarom in de Hebreeusche taal zijn naam van wittigheyt. Den *Patriarch* der *Maroniten* heeft 8 a 9 *Bisschoppen* onder zich, is een Monnik van de Ordre van *S. Anthony*, woont meest in de *Libanus*, in een Klooster van *S. Anthony*, en zoo nu en dan in *Tripoli*; de *Patriarchen* houden meest de naam van *Petrus*, doch de *Patriarchen* der *Jacobiten* de name van *Ignatius*. De *Maroniten* staan tegenwoordigh onder den *Paus van Romen*. Binnen *Romen* ten tijde *Gregorij de derthiende* is gesticht het *Collegium Maronitarum*, om de Jeught in die Natie in de Godts-dienst op te voeden ende te onderwijzen. Deze *Gregorius* wierdt *Paus* 1572. ende heeft den Nieuwen Stijl in-gestelt, en den *Calendarium* verandert, welke 1582. is over al openbaar gemaakt.

Den Bergh Libanus, *de woonplaatze der* Maroniten, *heeft zijn naam niet van 't Griekse woordt* AIBANOΣ, *Wierook, maar van het Hebreeusch* לבן *wit werden, gelijk de Alpes van* Alpum, *in de* Sabijnsche *Tale en in de* Latijnsche Album.

Ziet Wilhelmum Tyrium *de* Bello Sacro, 22. *cap.* 8

De *Maroniten* onder anderen drijven sterk met de *Grieken*, dat de *heylige Geest* uyt den *Vader* alleen voortkomt, dat alle de zielen in den beginne zijn geschapen, zijn Herdoopers. Een Knechje is by haar tot op den 40 dagh onreyn, een Meysken tot den 80 dagh, waarom zy de Kinderen voor die tijdt niet doopen; zy deylen 't Nachtmaal uyt aan Kinderen, na datze gedoopt zijn; zy bewaren 't Sacrament niet, noch laten het niet om brengen aan de Kranken. De vierde Trouw verfoeyen zy met allen in alle Menschen; zy willen geen Priesters of Diaken verkoren hebben, dan die getrouwt zijn; zy willen dat de Vader den H. Echtenstaat van zijn Zoon of Dochter (als zy hem mishaaght) mach scheyden; verfoeyen 't verstikte en bloet; leeren dat niemant in den Hemel raakt voor den dag des Oordeels. Voorts zijn zy van outs vast geweest aan de dwalinge der *Monotheliten*, stellende maar eene wil in *Jesus Christus*. Deze *Maroniten* hadden al over de 400 Jaren met de *Roomsche Kerke* verzoent, en haar dwalinge afgesworen; maar korts daar na als *Saladijn* Koning van *Ægypten* en *Syrien*, die Gewesten den *Christenen* af-handigh makende; zoo zijn de *Maroniten* af-gevallen, en verlieten de *Roomsche* gemeynschap, tot dat zy ten tijde *Gregorij XIII.* en *Clementis VIII.* de zelve weder vernieuwden.

S. Tho *Christe*

De laatste *Secte* is der *S. Thomas Christenen*, waar van wy nu gesproken hebben. In alle dese *Orientaalse Secten* vint men weynigh gevoelen die den grondt der zaligheyt tegen zijn, als alleen in 't stuk van de leere *Nestorij* en *Eutyches*: want alle vervloeken zy den *Beelden-dienst*, verwerpen het

Vage-

Vagevuur; oordeelen *'t Huwelijk* der *Geeſtelijken* geoorloft; deylen het *Avontmaal* uyt aen de Leken, met beyde de tekenen, Broot en Wijn, ontkennen meeſt alle de verzierde *Tranſubſtantiatie*; verwerpen de *Opperhoofdigheydt* des *Paus* van *Romen*. Want *Maffæus* verhaalt, dat wanneer door aanraden van den Koning der *Abyſſinen*, den *Patriarch* verzocht wierdt met den *Jeſuït Roterigio* te diſputeren, hy het zelve niet alleen weygerde, maar deze rede uytede, *Dat hy met de Ketters geen geſprek wilde houden*; daar by den Koningh dreygende, indien hy haar Schriften verder quam te lezen. Zoo weten wy van de *Cophti*, dat zy de *Roomſche Kerke* ſchuwen, ende den ommegangh met de *Latijnen* zoo wel als met de *Joden*; en al is 't dat den *Cardinaal Baronius* gewach maakt, van een Gezantſchap af-gevaardight door *Markus Patriarch* van *Alexandryen*, aan *Paus Clemens VIII*, daar in hy gedacht werdt, zich zelve en de Provintie van *Ægypten* geſubmitteert en verzoent te hebben met den *Paus* van *Romen*; maar de zake nader zijnde onderzocht, bevondt men het enkel bedrogh te zijn. Ziet *Thomam à Jeſu*, *lib. 7. c. 6.*

... We-ſtſche *Oo-ſter-hoof-dig-heydt wort by de* Oo-ſterſche *Kerke niet gent. Ja de* Grieken *zijn gewoon geweeſt alle Jaren, 5 dagen voor 't* Paſcha, *de Paus te excommuniceren.*

Zy bewaren het Sacrament niet als de *Papiſten*; zoo dat zy zuyverder waren al eer zy van de *Roomſche Kerke* wiſten, dan na dat zy met de zelve hebben gemeenſchap gehouden. 'T Is waar, 't is een groove dwalinge die zy drijven, aangaande de voortgank ende het uytgaan van de *H. Geeſt*: want de heylige Schrift ons leert, dat de *H. Geeſt* van de *Vader* en de *Zoon* uyt gaat, *Joh.* 15. 26. en 16. 7: 14. 26. *De Trooſter de H. Geeſt welke de Vader zenden zal in mijnen naam.* Maar wie en weet niet de onvoorzichtigheydt van de *Latijnſche Kerke* in dezen gepleeght? de welke zonder weten der *Grieken*, ſtelde *Proceſſionem SS. à Patre Filioque*, het laatſte ſprong haar voor de ſcheenen, en was een harde Noot om voor haar te kraken. 'T Is ook waar datze meeſt in die dwalinge zijn, dat niemandt in de Hemel komt voor den dagh der opſtandinge, dat zy de jonge Kinderen, die noch geen verſtandt hebben, doopen, dat zy de Ketters (tot haar komende) herdoopen, dat zommige Saturdagh en Sondagh vieren, de Beſnijdeniſſe en den Doop zamen houden: maer 't is bekent, dat veele van deze Leer-ſtukken den grondt der zaligheyt niet om verre werpen: Want te vooren is getoont, dat dit laatſte meer uyt gewoonte gedaan werdt, 't welk krachtigh werdt beveſtight, om dat zy andere Ceremonien van de Oude Wet niet onderhouden: maar ziet eens wat een troep van mis-verſtanden en feylen de *Roomſche Kerk* heeft, als van de verdienſten der goede en overtollige werken, en de rechtvaardigheyt uyt de Wet; dat de H. Schriftuure als een waſſe Neuze is; dat zy al haar authoriteyt van de Kerk heeft; dat zy is een doode Letter, dat de Traditien zijn een levendige Letter, van de Opper-hoofdigheyt des *Paus van Romen*, 't verbieden der *H. Schrift*: dat de eerſte beweginge tot de begeerlijkheyt geen zonde zy, datter van natuure veniale miſdaden zijn, die de doodt niet verdienen: dat de Menſch uyt zijn natuure geſtelt is om te bevatten 't gene Godes is, en zijne genade te ontfangen: dat daar geen zekerheyt is der zaligheydt: datter een Vagevuur is, een voorburgh der Vaderen en Kinderen, die zonder den Doop ſterven: datter zeven Sacramenten zijn: dat Jeſus dagelijks in de Miſſe moet opgeoffert werden voor de doode en levendige, dat *Jeſus Chriſtus* lichamelijk is in 't Avontmaal, dat broot en wijn in 't wezentlijke lichaam en bloet *Jeſu Chriſti* verandert werden; dat men de Heyligen mach aanroepen; zoo van de eere der beelden, van de communicatie onder een ſpecie, en wat diergelijke grove dwalingen meer zijn: de welke vergeleken zijnde by de mis-verſtanden van de *Ooſterſche Kerken*, by een hant volks een groot heyr van *Xerxes* zoude uyt maken.

De Roomſche *Kerke heeft ook vry meerder en grover dwalinge.*

D Ooſterſche *Kerke is yverder geweeſt voor haar gemeenſchap met de* Weſtſche, *als u.*

Deze *Ooſterſche Chriſtenen* en oef-

fenen haar Godts-dienst niet in eene tale, de *Armeniers* hebben den *Bibel* in haar eygen sprake: veele meynen dat de zelve van *Chrysostomo* in zijn ballinghschap zoude overgezet zijn. Zommige geven voor dat alle de *Christenen* tot de tijden des *Keyzers Hadriani*, dat is 120 Jaren na *Jesus Christus* geboorte eenderley sprake, namentlijk de *Hebreeusche*, gebruykte: maar ik kan niet zien met wat zekerheyt dit bevestight werdt.

De Armeniers hebben den Bybel in haar eygen Tale, in welke zy ook haar Gods-dienst houden.

Alvares getuyght van de *Abyssinen*, dat zy de *H. Schrift* in haar eygen tale hebben, en dat zy in de zelve haar Godts-dienst oeffenen, zoo ook de *Muscoviters* en *Russen*; en 't is ook reden dat elk in een bekende tale zijnen Godt danke, loove en prijze, daar nochtans nu de *Roomsche Kerke* het tegendeel wil. *Paus Pius de IV.* loopt zoo hoogh, dat hy de *Bibel* onder de verbode Boeken stelt. *Erasmus* verhaalt in een Brief aan *Karel Uytenhoven* geschreven, dat *Ludowijk Berquin* te *Parijs* verbrandt is Anno 1529. alleen om dat hy hadde geschreven dat den *Bibel* in de moederlijke tale overgezet zijnde, van't Volk mochte gelezen werden, daar andere *Pauzen* 't zelve hebben toe-gestaan, ende de *Outvaders* daarom haren arbeyt hebben aangewent, als *Hieronymus* en *Chrysostomus*.

In wat spraken deze Christenen Godt dienen.

De andere *Christenen* van 't *Oosten* oeffenen in deze 3 talen haar Godtsdienst, namentlijk de *Griekschе*, *Latijnsche*, ende *Chaldeusche*, 't is waar, zy hebben verscheyde *Liturgien*, als van *Petrus*, *Jakobus*, en *Sixtus*, &c. maar deze dry voornoemde spraken worden in de *Oosterschе* Gewesten in 't gemeyn gebruykt, zoo dat de onderhandelingh met deze *Christenen*, en de gemeynschap (die na het zeggen *Thuani* vry nauwer en nader behoorde te zijn als tot noch toe) te lichter zoude konnen onderhouden werden, waar door de eere Godes en de zaligheyt der zielen niet weynigh stont gevordert te werden, dit konde door letteren en brieven niet alleenlijk en bequaamlijk gedaan werden, maar ook door getrouwe, wijze, ende verstandige Afgezanten; ende klaaght niet zonder reden zeker geleert Man, *Nimium ab aliis Ecclesiis & longius dissitis avulsos nos gerimus atque alienos*; *dat wy ons al te vreemt houden van de af-gelegene Kerken*; daar eertijts tusschen de Kerken van 't *Oosten* en *Westen* zoo nauwen bandt der vereeninge ten tijde der *Apostelen* wierdt gehouden, en lange na die eeuwe; voorwaar een nodige zake en van groote nuttigheyt. Men bevint in deze een groot verzuym in onze Kerke: want of al dikmaals den staat der uytlandtsche Kerken werdt uyt verre Gewesten aan gedient den Opzienderen en Herders, zoo zal men zoo nu en dan wel een algemeyne Brief aan eene Kerke af-gezonden, tot antwoort bekomen, van welke alle de andere Kerken geen copie bekomen, noch zoo gelukkigh zijn dat zy de zelve zien; daar het niet alleen een krachtige spore zoude zijn voor de Leeraren, als zy haar zagen aangemoedight in haren zwaren dienst, maar byzonder zoude het zeer troostelijk zijn, zulke letteren het teere Christendom mede te deylen, de welke daar uyt den yver en de gebeden en zucht tot haar zaligheyt uyt zoo verre Gewesten met groote vreughde des herten zoude bespeuren, en daar op wederom antwoorden, gelijk zy nu en eertijdts gedaan hebben aan hare getrouwe Leeraars, die alreede na den lichame van haar gescheyden waren: zoo doende aan de eene en andere zijde mach ik zeggen met den geleerden en Godtzaligen Yveraar, *Quantam bone Deus! illis Ecclesiis salutem, nostris solamen, & contra hostes omnes Robur ac gloriam, cœlo denique ipsi gaudium conciliaret.* Verre beschamen ons in deze de blinde *Papisten*. Hoe yverigh is men om met de Heydensche Koningen brieven te verwisselen, om vrye Koopmanschappen te hebben, en schatten te vergaderen, en zal men hier in zoo nalatigh zijn, dat men de dierbaarste paarl des *Euangelij* niet zal zoeken andere gemeyn te maken; te meer, dewijl

Gemeenschap tusschen Onde Oosterschе houden te werden.

Te meer, wijl zy de elve zoe- n.

dewijl wy weten dat die van *Conſtantinopolen* twee Jaar voor het innemen van de Stadt in voorgaande eeuwen aan de *Bemen* en *Huſſiten* hebben geſchreven, haar aan te moedigen tot wederſtant der *Roomſche* dwalingen, gelijk ook de *Huſſiten* alle naarſtigheyt hebben aangewent (na *Camerarij* getuygeniſſe) om met de *Ooſterſche* Chriſtenen (die haar tegen de *Paapſche* leere kanteden) gemeynſchap te houden, zoo heeft inſgelijks *Joſeph Patriarch* van *Conſtantinopolen* na *Wittenbergh* gezonden zijnen *Diaconum Demetrium*, om na te vorſchen de verſchillen in't *Chriſtendom*, welke ook mede te rugge bracht een Grieks exemplaar van de *Augsburghſche* belijdeniſſe. Zoo weten wy dat in't Jaar 1595. tot de generale *Synode* van *Torn* in *Polen*, een Griekſch Gezantſchap is af-gezonden, aanradende de vrede en eendrachtigheyt tuſſchen ons en de *Lutheranen*; maar waar toe zoo verre geloopen, zelfs in onze Eeuwe Anno 1616. heeft *Cyrillus Patriarch* van *Alexandrien*, aan den wijt-beroemden *Aarts-biſſchop* van *Cantelbergh Georgius Abbotus* geſchreven, hem toezendende een Prieſter, om nader in de Gods-dienſt onderwezen te werden in de Hooge Schoole van *Oxfort*; hoe veel te meer zijn wy gehouden zulke Menſchen te hulpe te komen, die in een Landt woonen van't welke alle wereltſche wijſheyt tot ons is af-gedaalt, en die ellendigh klagen, *Simul ſe cum imperio & artes liberales & libertatem propter peccata amiſiſſe*; dat is, *datze om haar zonde haar rijke, vryheyt ende de konſten verloren hebben.* My dunkt dat zulke Menſchen als een *Macedoniſche* man tot ons roepen *Act.* 16.9. *Komt over tot ons, en helpt ons.* Wat zal ik zeggen van *Cyrillus* van *Conſtantinopolen*, ende zijn belijdeniſſe, welke wel van *Parthenio* ende zijne vyanden is vervloekt; maar klaarlijk over-een-komende is met ons in't ſtuk van de heylige en onveranderlijke *Prædeſtinatie*, hoewel niet alleen de *Papiſten*, maar ook de *Remonſtranten* in dezen tegen ons willen

xempelen ar van.

ſtrijden, en inzonderheyt *Hugo de Groot:* maar *Cyrilli* wederpartijders hebben hare rechtvaardige ſtraffe ontfangen. 't Is waar, *Cyrillus* is Anno 1638. door aanſtoken der *Jeſuiten*, als Martelaar en een getrouw getuyge geſtorven, zijnde door laſt van den *Turkſchen Baſſa* verworght, dit geenſins tot zijn oneere, maar onſterffelijke lof dienende. Hy heeft voor zijn doodt een Brief geſchreven aan zeker Vrient, in welke zijn ſtantvaſtigheyt in't geloove en vertrouwen op Godt blijkt, welke by den hoogh-geleerden *Andreas Rivet* te vinden is, luydende als volght:

Percio ho voluto Scriver a V. R. e proteſtarvi che mi ſiate teſtimonio ſe jo more que jo more Catholico Orthodoxo, nella fede del N. S. Jeſu Chriſto nella doctrina Evangelica conforme la confeſſione Belgica la confeſſione mia e le altre delle chieſe Evangelice che ſoni tutti conformi. Abhorriſco li errori delli Papiſti, *e le ſuperſtitione delli* Greci, *provo e abraccio la dottrina del* dottore *meritiſſimo* Giovanni Calvino, *e de tutti che ſentono con lui, in queſto voglio che mi ſiate teſtimonio, per che con ſincera conſcienza coſi Tengo, coſi profeſſo e confeſſo como anco la mia confeſſione moſtra, e recommando a vos queſto depoſito, caſo che morſſi, di farne partecipi Tutti li fratelli Chriſtiani Orthodoxi: e mi recommando alle preghiere di V. R. Alli* 15. 25. *Marzo.*

Cyrillo Patriarcha
di Conſtantinopoli.

Dat is:

Een Brief van Cyrillus, Patriarch *van* Conſtantinopolen.

Daarom hebbe ik aan UE. Eerw. willen ſchrijven, en betuygen dat ghy my ten getuyge gelieft te zijn, indien ik ſterve, dat ik ſterve rechtzinnigh Catholijk, *in het geloove onzes Heeren* Jeſu Chriſti, *achtervolgende de* Euangeliſche *Leere, over-een-komende met de Nederduytſche geloofs-belijdeniſſe, gelijk ook de mijne met deze en andere* Euangeliſche Kerken *geheel is over-een-ſtemmende. Ik hebbe een afſchrik van de dwalingen der* Papiſten, *en't bygeloove der* Grieken, *keure voor*

Goet, en omhelze de leere van den zeer waardigen Leeraar Joan Calvijn, *en van alle die met hem eens-gevoelens zijn. Hier in begeere ik, dat ghy my ten getuyge zijt, om dat ik met een oprecht geweten aldus gevoele, betuyge en belijde, gelijk ook mijne byzondere belijdenisse dat betoont; en ik beveele U E. deze af-geleghde betuygingh, om de zelve, in gevalle ik kome te sterven, alle de Broederen, die rechtzinnige Christenen zijn, mede te deelen, en beveele my zelve in U E. Eerwts gebeden.*

Den 15 Maart.

CYRILLUS *Patriarch van Constantinopolen.*

Uyt welke woorden wy zien *Cyrilli* over-een-komste met *Calvino*, en hoe hy genegen is in die Leere te leven en te sterven, en wie weet hoe veele *Christenen* van dat zelve gevoelen zijn met onze Kerke, indien men nader gemeynschap met den anderen hadde; immers niemant is zoo dwaas, of hy ziet uyt dezen alle baarblijkelijk, hoe alle de *Orientaalsche Christenen* een op-genomen haat hebben tegen den *Roomschen Paus*, en hoe onze leere met de hare best over-een-komt. Dit weet den Jode *Benjamin* in zijn reys-boek aan te merken, hoe te *Constantinopolen* den *Patriarch* den *Paus* van *Romen* tegen is. Wanneer ik Anno 1664. binnen *Cochin* was, bad ik met ernst dat den *Archi-diakonus* der *S. Thomisten* eens mochte verzocht werden binnen de Stadt te komen, ten eynde wy een minlijke t'zamensprake met den anderen in't stuk van de Godts-dienst mochten hebben, en meerder licht bekomen, als tot noch toe. Den E E. Heer *Jakob Hustart*, zijnde niet alleen een beleeft, maar wijs Heer, niet onervaren in de God-geleertheyt, maar een Man van goede kenniss ende studie, stont my dit gaarn toe, vaardighde een Brief tot dien eynde af aan den *Aarts-diaken*; maar deze verontschuldighde zich, en zijn rede was niet vreemt, om dat men te vooren kort na het overgaan van de Stadt, zijn vyandt den *Roomschen Bisschop Joseph de Sancta Maria* (van welke te voren is gesproken) zeer feestelijk hadde in-gehaalt, zoo dat tot mijn groote droefheyt, zoo een gewenst werk achter bleef, en ik niet konde voldoen mijn belofte aan de *E. Heeren Bewinthebberen*, in mijn Brieven Anno 1662. gedaan. Zeker onsterffelijke lof verdienen in deze de *Ed. Hoogh-Mog. Heeren Staten der Vereenighde Provintien*, welke op hare onkosten het *N. Testament* en onzen *Catechismum* van de *Grieken* in haar eygen tale hebben laten drukken en overzetten; want hare gemeyne tale nu van de oude *Griecksche* vry is verbastert. En hier mede zullen wy af-breken van het *Oosterssche*, ende inzonderheyt het *S. Thomasche Christendom*, ons ten hooghsten leet zijnde, dat wy d'aandachtige Lezer daar van geen nader openingh konnen doen, alzoo het ons niet te wijten is, ende de Schrijvers in dezen zeer zober en schaars vallen.

Het XXI. Capittel.

Beschrijving van het Koninghrijk Percatti, Calecoulang. Coulang *tweemaal door de* Hollanders *in-genomen. Aart en nature der* Nairos. Parruas *werden* Christenen; *groote zorge voor hun door* Don Joan *Koningh van* Portugaal.

Het Koninghrijk van Percatti *ofte* Porca.

DEn Koningh van *Percatti*, andere zeggen *Porca*, begint 4 a 5 mijlen bezuyden *Cochin*, tot aan *Coulang*, begrijpende ongevaar de lenghte van 12 mijlen. De *Hollanders* zijn in Gras-maant Anno 1642. d'eerste maal voor den Koningh verschenen, zijnde genaamt *Siam Baatchery Vaubaar*, doenmaals 23 Jaren oudt; hy was zeer verblijt over hare komste, alzoo geen van onze Natie aldaar voor dezen waren verschenen, dies hy van meyninge was in een vast verbont van vrientschap met ons te treden, en ons den vryen Peper-handel te vergunnen, die de *Portugezen* eertijts quamen te genieten, met de welcke

Eerste onderhandelinge der Nederlanders *met den Koning A.* 1642.

De Stadt Covlang.

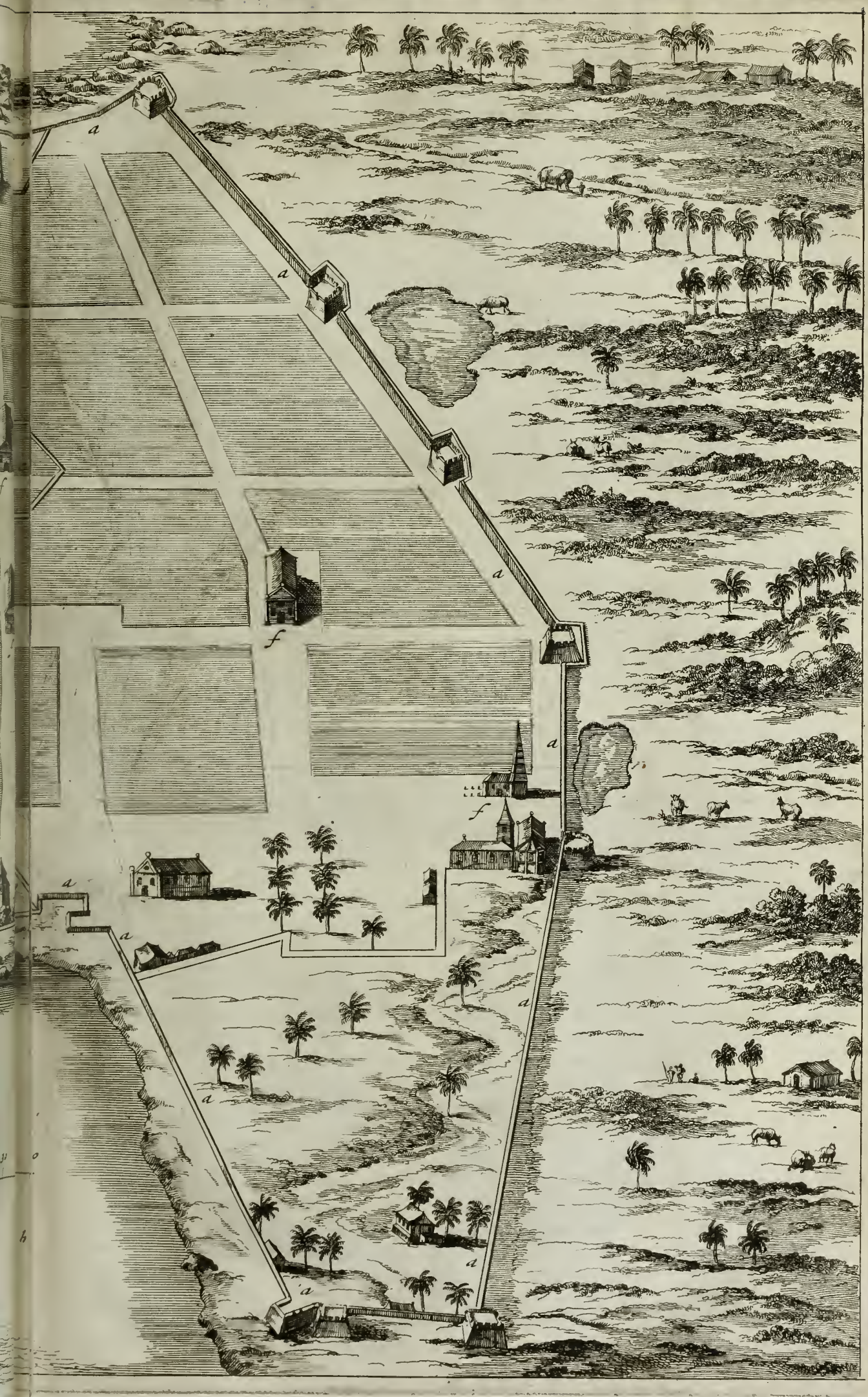
a
a
a
f
a
f
a
a
a
a
a
a

welke hy drie Jaren herwaarts in oorlogh was geweeſt, uyt oorzake dat zy hem eenige plaatſen zochten af handigh te maken, en eenige Sterkten in zijn Landt wilden opwerpen. Hy gaf d'onze doen mede een beſloten Brief aan de *E. Heer Generaal*, en de *E. Heeren Raden van India*; hy verzocht dat d'onze eenmaal 's Jaars met een Schip aldaar wilden verſchijnen, geladen zijnde met zoodanige Waren als voor dezen op *Cananor* en *Calechut* gebracht wierden, zoo dat daaghs daar aan den Tolk aan Boort quam, verzoekende een geſchrift tot teken van vrientſchap, om by aldien eenige onzer Schepen daar voorby paſſeerden, 't zelve aan haar te vertonen, 't welk haar ingewilligt wiert. Men placht eertijdts van deze plaatſe veel *Pepers* na *Mocha* te vervoeren. In onze tijt Anno 1664. wanneer ik met den E. E. zal. Gouverneur *Jakob Huſtaart* voor den Koningh verſcheen, zijnde doen een Heer van 23 a 24 Jaren, rap ende fris van leden, koſtelijk aan handen, armen en ooren met Juweelen verciert, hadden de *Engelſche* aan de Strant aldaar een Logie, gelijk zy al een geruymen tijdt daar met den *Peper* gehandelt hadden. De Oorloghs-macht van dezen Koningh beſtaat in Fregats; in het regen-mouſſon als de Rijſt-velden meeſt onder water leggen, kan hy omtrent 500 der zelve by den anderen brengen, zoo dat hy het gantſche Landt van den hooft-hoek *Comorijn* tot *Panane* geheel kan door varen. Van outs heeft hy Oorlogh gevoert tegens den Koning van *Cochin*, welke hy meynt dat onder zijn gebiedt behoorde te ſtaan. De *E. Maatſchappye* heeft veele moeyte gehadt eer zy hem tot gehoorſaamheyt gebracht hebben, zijnde alleen door de ſchrik der *Nederlanders*, die op hem quamen af-zakken, daar toe gedwongen. In de Belegeringe van *Cochin* was gemeldte Koningh den *Portugees* toe-gedaan, en ons wangunſtigh.

ogie der Engelſche *o. Porca.*

Te Landewaart in woonen veel van de *Portugezen*, gemaakte *Chriſtenen*, die mede dezen Koningh onderworpen zijn; zy vergaderen de meeſte *Peper* in, die zy aan des Koninghs geſtelde Koopman, een *Bramine* zijnde, moeten leveren.

Het Landt van Porca *is ongezont, de Inwoonders hebben veel dikke Beenen, als van jonge Elephanten; men noemt deze* St. Thomas *Beenen.*

Het Climaat van dit Landt is zeer ongezont, het meeſte deel der Inwoonderen zijn met dikke beenen geplaagt; zy oordeelen dat het quaat zijn oorſpronk uyt het water drinken heeft, 't welk ſiltigh ofte brakachtigh ende zalpeterachtigh is. Men vindt in die Landtſtreke ook veele Blinden; anders is het Aartrijk zeer vruchtbaar, en bequaam tot aanteelinge van Rijs, en ook behelpen haar de Inwoonders meeſt met de Landtbouwerye.

Den Koningh van Calicoulang.

De naaſte gelegen Koning aan den *Percatter*, is die van *Calicoulang*; zijn Lantſtreke is niet groot; van outs heeft de *E. Maatſchappye* aldaar een wel-bebouwde Logie gehadt, ende men placht jaarlijks een groote quantiteyt *Peper* van die plaatſe te vervoeren, en gaf het Comptoir goede profijten.

Den Koningh van Coulang.

De laatſte *Malabaarſche* Koningh is die van *Coulang*, en eyndight zijn Rijk aan den hooft-hoek van *Comorijn*, ofte het *Promontorium Cori*, begrijpende in de lengte 15 à 16 mijlen. De Stadt *Coulang* is van de *Portugezen* gebouwt, is omtrent van de groote als *Puntegale* op *Ceylon*, doch aan de zee-kant neemt het jaarlijks af. Van binnen ſtaan zeven Kerken en eenige Huyzen; men heeft by duyzenden Clappus-boomen in de Stadt en aan het ſtrant. Men oordeelt deze plaatſe de gezontſte van geheel *Malabaar*; het ſchoonſte water is hier te bekomen; de Lucht is uytermaten gezont en fris. De *Portugezen* hebben eerſt een ſterk huys, waar uyt zy in tijdt van noodt haar tegens aanval der Vyanden konden verweeren, aldaar gebouwt, gelijk den Lezer uyt de afbeeldinge van de Stadt kan beoogen.

De Lucht is zeer gezont, en in Coulang *is het beſte water.*

Anno 1503 *quam binnen* Coulang *een* Dominicaner *Leeraar.*

In't Jaar 1503. quam aldaar Frater *Rhotericus Dominicaner*, om het *Euangelium* voort te planten, en bracht veele Zielen uyt des Duyvels Schoole in *Chriſtus Ieſus* ſchoot over, vondt

vondt ook veele *S. Thomas* Christenen ter plaatse, van welke wy te voren hebben gesproken. De *Portugezen* zijn van de Inwoonders in haar bewooninge op eenen tijdt, zijnde met de Inwoonders ende *Moren* in twist geraakt, altezamen vermoort; welke daadt *Laurens Almeyda* zoon van *Françiscus* wreekte, stekende 20 geladen Schepen der *Moren* in brant. De Inwoonders van dit Landt zijn groote Verraders, en niet te vertrouwen, gelijk onze *Nederlanders* meermalen hebben bevonden: want zy eenmaal in de ongelegenste tijdt een aanval deden op de Stadt, hebbende d'onze genoegh te doen om haar af te weeren. Den Capiteyn *Hendrik Gluwink* op een Sondagh met eenige Officieren na buyten gaande om zich wat te vermaken, wierdt met eenige van de zijne schandelijk en verradelijk van haar vermoort.

Moordadigheyt van die van Coulang.

Ten tijde der *Portugezen* was een *Pagode* omtrent vier mijlen van de Stadt gelegen, die door geheel *India* zeer geldt-rijk geroemt was; deze wierdt van *Sosa* berooft, en dat wanneer daar vrede was tusschen den Koningh en de *Portugezen*: de *Nairos* op de been komende, dooden 30 van haar Vyanden. *Sosa* hadde tot buyt bekomen een pot vol *Fanams*, welke hy aan Koning *Joan* na *Portugaal* verzont. De *Pauzen* vonden geraden dat men de zelve den Koningh van *Coulang* weder zoude bestellen, 't welk geschiede, en wierdt de zelve op zijn oude plaatze gestelt.

Sosa *berooft een* Coulangsche Pagode.

In't Jaar 1661. in December namen de *Nederlanders* de Stadt *Coulang* in, na dat wy driemaal met de *Nairos* slaaghs waren geweest, ende al veel dooden en gequetsten hadden bekomen. Deze *Nairos* waren zeer sterk te velde, gewapent met Houwmessen ende Lont-roers, ende niet min dan 7 a 8000 sterk, komende als dul en uytzinnigh van den *Amphion* op de onze uytvallen, zelfs in 't midden van de geleden in springende, en eenige doodende. Den Onder-koopman *Dublet* hem een weynigh ter zijden begevende, was in der yl van Hooft en leven berooft. Wy moeten hier een weynigh stille staan, en van deze *Nairos* spreken; zy zijn *Indiaansche* Edellieden, en van 't hoogste geslachte naast het *Koninghlijke* en *Priesterlijke* of der *Braminen*, zijn trots en hovaardigh; zoo yemant van minder geslachte haar te gemoet komen, moeten zy in tijts de wijk nemen, want men *po po* voor uyt roept, 't welk te zeggen is *wech wech*; zijn ook veel met Schilt en Swaart gewapent, zijn gemeenlijk zeer hoorachtigh, en meynen dat zy voordeel boven andere hebben, ende tot andere Vrouwen gaan mogen, als het haar wel gevalt; zelfs zou de Man (schoon een *Nair* by zijn Vrouwe was) ziende een Schilt voor zijn deure staan, niet derven in zijn huys treden. By deze *Nairos* staat het geheele bewint der wapenen. Van haar zeven Jaar af worden zy ras en vaardigh van leden gemaakt, en weten zy de zenuwen van de teere Lichamen uyt te rekken; voorts werden zy met olie ende zalve gestreken, zoo dat zy haar leden konnen buygen als zy willen, ende ongelooflijk vaardigh zijn in't zwieren, drayen, voor en achter uyt springen; in't worstelen hebben zy niemant haars gelijk; van haar kints been aan tot haar ouderdom hanteeren zy de wapenen. Men zach en hoorde haar in onze tijt met zoo goede ordre chargeren, en haar geweer lossen, als of het *Europeesch* volk geweest was; zy weten nu niet alleen met Pijl, Boogh, en Musquet, maar zelfs met grof Canon om te gaan, en maken goede en sterke Lopen, zoo mede haar eygen Lont ende Buspoeder; zy komen naakt in den strijt, alleen de Schamelheydt bedekt hebbende; zy hebben dikmaals haar meeste voordeel in de vlucht, want zy om haar snelheyt niet te achter halen zijn; met een gezwintheyt zullen zy haar Vyandt ontspringen, en by de minste voorval van eenig voordeel de zelve weder op het lijf zijn; aan het geveest van haar Houwers hebben zy klater-gout ofte yets diergelijk, 't welk een groot geluyt geeft, en

Den aan ende de tuure der Nairos.

Anno 1661 *nemen de* Hollanders Coulang *in voor de tweede maal, na dat zy het de eerste maal hadden verlaten.*

en haar tot den Oorlogh als opwekt en aanmoedight; met haar Schilden weten zy wonderlijk 't geheele Lichaam te bevrijden en te bedekken; zy ſtrijden met meer voordeel na by met hakken en kerven, dan van verre met Schiet-geweer, alzoo zy te veel in de hooghte dolen. Onder deze *Nairos* zijn wel de byzonderſte en felſte de *Amokſpeelders*, die haar ende haar Huys-gezinnen verzweeren, om wrake te nemen over geleden ongelijk. Zulke *Amokſpeelders* openbaren haar zomtijts op de dagelijkſche Markten ofte *Bazaar* van de Stadt *Batavia*, ende vermoorden alles wat haar voorkomt. Men oordeelt een Koningh in *Malabaar* machtigh te zijn, na dat hy veel van dit ſlagh van Volk onder zich heeft. Indien haar Koningh was omgebracht, ſchrikkelijk zouden zy die dood wreken, met een onvertſaaght herte ende driftige moedt door vuur en zwaart in dringende.

Onder de Nairos zijn de byzonderſte de Amokſpeelders.

Deze *Nairos* zijn de hardſte vyanden van de *Chriſtenen*, ende het Chriſten geloove, en geen wonder: want zy vyanden zijn van liefde en nedrigheyt, en vrienden van alle onkuyſheydt en dertelheydt, welke dingen klaarlijk tegens de Godts-dienſt en de H. Schrift ſtrijden.

De Nairos zijn de grootſte vyanden van de Chriſtenen.

Na dat wy door Godes genade *Coulang* hadden verovert, het H. Avondtmaal met 150 Ledematen gehouden, ende den Heere opentlijk gedankt voor de beweze weldaden, zoo beliep ons een zware ſtorm, durende drie etmalen, onze Schepen zoo kleyn als groot tot 23 ſterk, alle op lager wal leggende, ende in groot gevaar om tegen de klippen aan ſtukken te ſtooten. De Schepen waren deze navolgende: *Vlielandt*, *'t Zeepaart*, *de Beurs van Amſterdam*, *de Schelviſch*, *Bantam*, *Vliſſingen*, *de Goutsbloem*, *de Kat*, *Tertolen*, *'t Raathuys van Amſterdam*, *de Roode Leeuw*, *Eraſmus*, *Sluys*, *d'Achilles*, den *Romeyn*, *Bloemendaal*, de *Noote-boom*, en *'t Huys te Swieten*, *&c. Elborgh*, *'t Raat-huys van Amſterdam*, de *Beurs* en *'t Huys te Swieten* (waar op den Capiteyn *Burchart Koks* was) quamen recht toe uyt *Patria* op *Ceylon* en *Malabar* aan-gezeylt, hebbende een goet getal Soldaten op, ende ververſſinge uyt Vaderlandt, zijnde redelijk van Vleeſch, Spek, Kaas, Wijn, Olie en Mom voorzien. De nieuwe aangekomen Soldaten vielen veel in, en gingen aan de Roode Loop, zoo dat wy in korten tijdt een Gaſthuys op-gepropt van Zieken en Gequetſten hadden. Gedurende deze ſtorm, en leggende alle de Schepen in groot gevaar, wierdt meermaals een ernſtigh gebedt in de Kerke gedaan. Het Schip *'t Raadthuys* had het alderſlimſte, dede ſchoot op ſchoot, maar te vergeefs, alzoo het niet mogelijk en was dat yemandt het zelve konde redden, het ſtiet meermalen, en hadde by de 6 voet waters in. De *Eraſmus* was met zijn Anker door gegaan, en geheel tot zijn geluk over de drooghte zonder ſchade wech gerukt, 3 a 4 Sloepen ſloegen aan flarden. Den derden avont wierdt wederom een yverigh gebedt gedaan, (want de windt hadde noch niet afgenomen) doen verhoorde ons Godt genadelijk en wonderbaarlijk: want van die uur af dat wy uyt de Kerke gegaan waren, ſtilde het weer overhandt, ende des middernachts had men bequame ſtilte, ende weynigh windts. Waarlijk hier ſtont ons geheel vermogen in diep gevaar, en alle onze Scheeps-macht om in een oogenblik verbroken te werden, ende wy geheel om ten ſpot van onze vyanden, in haar handen t'zijner tijt te vervallen: maar Godt voorzach het, gelijk wy ook zijn Name loofden en dankten den 23 van Wintermaant 1661. uyt *Pſalm* 66. 12. *Wy zijn in vuur en water gekomen, maar ghy hebt ons uyt-gevoert in een overvloeyende ververſchinge, ik zal met brant-offer in u Huys gaan, ik zal mijne gelofte betalen, die mijne lippen hebben geuytet, en mijne mondt heeft uytgeſproken als my bange was.* Want het aanmerkens waardigh was, dat onze Schepen in haar noot niet alleen met de zee ende winden, maar ook met

De Hollanders krijgen een ſware ſtorm, al haar Schepen zijn in groot gevaar.

Dankzeggingе tot God, gedaan voor het bewaren der Schepen.

De Vloot vertrekt na Cochin.

vuur te strijden hadde, dewijl tot dry verscheyde malen op 't Schip *'t Zeepaart* den brant was geweest, die t'elkens noch tijdelijk wierdt gebluscht. Voorts dewijl de tijdt van 't Jaar ons noodtzaakte te vertrekken, wierd in *Coulang* met een redelijke macht gelaten den Hopman *Koks* voornoemt, ende tot Koopman *G. Nyhof*; ende wierdt de Stadt met een aarde wal versterkt, en hier mede nemen wy ook ons afscheyt van *Coulang*.

G Nyhof wordt voor Koopman op Coulang *gelaten, en voor Capiteyn* Burchart Koks.

't Rijk van Trevancoor.

Naast aan *Coulang* is het gebied en 't Rijk van *Trevancoor*. Aan de zeekant zijn woonachtigh de *Parruas*, alle meest *Christenen*, en is het strant tot aan *Comorijn* met kleyne steene Kerkjes voorzien, en zelfs voorby *Comorijn* tot op *Tutecorijn*. Alle deze Landen zijn van *Francisco Xaverio* doorwandelt, die eerst het *Christen* Geloove aldaar geplant heeft, ende veel duyzenden van 't Heydendom af-getrokken. Deze Volkeren namen met groot genoegen aan de thien Geboden, ziende daar in de billijkheyt ende rechtvaardigheyt, voorts d'eerste beginzelen van den Godts-dienst, by duyzenden wierden gedoopt; de gelegentheydt tot de bekeeringe der *Parruas* (na het schrijven van *Joan de Lucena*) was deze: zoo zijn de eyge woorden: *Como Antigamente a briga de hum Egyptano com hum Hebreo foy principio da liberdade espiritual e corporal do povo do Senhor, assi permetio aqui o mesmo Senhor brigasse o* Mouro *com o* Paravá, *pera mostrar nos mouros sua justiça e livrar com sua misericordia a os gentios d'hum e d'outro cativero.* Dat is: *Gelijk als het gevecht tusschen een Hebreer ende Ægyptenaar het begin was van de verlossinge van Godts Volk, en hare lichamelijke ende geestelijke verlossinge, alzoo liet Godt haar toe, dat een* Parrua *met een* Moor *in gevecht quam, op dat hy aan de* Moren *zoude toonen zijn rechtvaardigheyt, en aan de* Parruas *zijn barmhertigheydt, om haar te ontslaan zoo wel van de geestelijke als tijdelijke slavernye.*

De Stranden zijn van de Parruas *bewoont, die doorgaans aldaar haar Kerken hebben.*

Occasie van den Doop der Parruas.

De *Parruas* van dagh tot dagh haar zelven meer en meer gedrukt ziende, wierden van *Joan de Crus*, die een *Malabaar* was, ende zelfs in *Portugaal* hadde verkeert, en beleeft van *Don Joan* den Koningh onthaalt, en met een *habito de Christo* (zoo spreken de *Portugezen*,) vereert geraden na *Cochin* (om hulpe tegens de *Moren* te verkrijgen) een Gezantschap af te vaardigen, ende met eenen den H. Doop te verzoeken: want zeyde de voornoemde *Crus*, dat de Goddelijke waarheyt en kennisse alleen by de *Christenen* was. Men volgde deze raadt: Men zondt eenige voorname groote *Patangatis* genaamt, na *Cochin*, verzoekende hulpe tegen den H. Doop ende de *Moren*. Deze ontfingen zy in de Stadt eer zy vertrokken; en om te toonen dat zy dankbaar waren aan haren raadt-gever, namen zy de toenaam van de *Crus* aan, gelijk de voornaamste onder de *Parruas*, die van- ofte toenaam meest voeren. Dus wierden de *Parruas* haast geholpen, de *Moren* haar Vyanden verdreven, en zy, als vooren in oude tijden, Meesters van de Paarl-visschery gemaakt. Op dertigh plaatzen wierden 20000 gedoopt. Maar haast verdween dat *Christendom*, en daar was niets dan den uyterlijken Doop, veele en meest hadden zy haar namen vergeten, in leere, in wandel, in zeden waren zy als *Heydenen*, met een woordt alles was vervallen, zoodanigh zijn *Maffæi* en *Jan de Lucenas* eygen klachten: ende het verhaal van *Michaël Vas* aan *Francisco Xavier* gedaan, getuyght het zelve. Daar was dan groot gebrek van Arbeyders, ende men bemerkt hier de quade manieren der *Portugezen*, te voorbarigh zijnde in het Doopen, gelijk de Inwoonders van *Jafnapatan* my geen eenmaal vertelt hebben, dat zy in 't begin geheele troupen van Mannen en Vrouwen doopten, die alleen het *Geloove*, *Vader onze*, ende *Ave Maria*, als de Papegayen wisten te klappen, ende hoe wy in onze eerste reformatie dat *Portugesche Christendom* gestelt vonden, weten wy best, ende in wat diepe on-

De Parruas *zenden, na den Raedt van* Don Jan de Crus, *een Ambassade na* Cochin, *om hulpe tegens de* Moren, *en om gedoopt te worden.*

pe onwetenheyt dat Volk ſtak, zoo dat de *Roomſche Prieſters* niet veel te roemen hebben, en wel wat waters in haar wijn mogen doen.

Koningh Don Jan trekt zich de zaken der Parruas ter herten.

Koningh *Joan* trok zich deze zake ook aan, dede zijn uyterſte vlijt om veel Jongelingen tot de Gods-dienſt op te queken, om het *Indiſche Chriſtendom* te hulpe te komen; veele wierden na de Hooge Schoole van *Salamanca* en *Complutum* (om in de Studien te vorderen) gezonden; zommige wierden op's Konings koſten zelfs te *Parijs* onderwezen, alleenlijk was binnen *Lisbon* doen een leer-plaatſe van Koningh *Denijs* ingeſtelt: maar in de zelve wierden meeſt de Rechten verhandelt, tot dat naderhandt Koningh *Joan* de Schoole verleyde, ende te *Coimbra* bracht, een vermaarde Stadt, en van oudts de *Muſen* toe-geëygent. Omtrent deze tijdt openbaarde zich *Ignatius Lojola*, den Vader der *Jeſuiten*, die zich binnen *Romen* onthield, die met de zijne gelofte hadde gedaan, over al het woordt te prediken zonder aanzien van gevaar, veraf-gelegentheydt, of eenige andere hinderpalen; hier van quam het geruchte mede ter ooren desKoninghs, die aan zijn Gezant *Petrus Maſcarenhas* laſt gaf, om met *Ignatio* van deze zake te ſpreken, ende zes Mannen te verzoeken, welke na de *Indiſche* geweſten haar mochten begeven. Twee wierden den Koning ingewilligt, met namen *Simon Roterigius* een *Portugeeſch*, welke de Koningh zelfs tot *Parijs* in de ſtudien hadde laten opvoeden, ende *Franciſcus Aſpilcota Navarrus*, met de bynaam *Xavier*; d'eerſte gingh aan de vierden-daaghſche Koortze, en verbleef binnen *Lisbon*: *Xavier* alleen verreyſde na *India*, na dat hy Anno 1540. van *Romen* vertrokken was, en den zegen van *Paus Paulus III.* aldaar hadde ontfangen. *Xavier* in *India* gekomen zijnde, ende alle deze ongelegentheydt der *Parruas* aan hoorende uyt de mondt van *Michaël Vas*, wierd zoo ontroert in zijnen geeſt, dat hy niet en konde ruſten of trachte deze Menſchen te hulpe te komen, buyten twijffel quam hem in den zin zijne droom, die hy aan zijn mede-makker *Diego Laines* vertelde, namentlijk dat hy een zwarte *Indiaan* een wijl op zijn rugge hadde gedragen, waar van hy zoo vermoeit was geworden, dat hy zijn hooft niet konde opheffen. Hy ſprak binnen *Goa* met den *Biſſchop*, *Joan Albuquerque* ende den Onder-koningh *Martijn Alfonſo de Souſa*, van welke hy verlof bequam om te vertrekken, hoewel hy van de Paus, *Nuntius Apoſtolicus* verklaart was, zoo erkende hy evenwel de hooge machten. Hy ſcheyde van *Goa* in't begin van Wijnmaant Anno 1542. hebbende in zijn gezelſchap *Franciſcum du Mancias*, en twee jonge Tolken, opgevoedt in het Collegie van *S. Paul.* Met groote vreughde nam *Xavier* zijn reyze aan, ende arbeyde in den Wijngaart na alle kracht ende vermogen, ende verbleef aldaar meer dan een geheel Jaar, en nam naukeurige opzichte op de *Canacapoles* ofte Schoolmeeſters, of die de jonge Jeught wel onderwezen, want hy hadde nu de eerſte beginſelen van't *Chriſtendom* in de *Malabaarſche* tale doorgaans doen overzetten. Wat zorge dat den Koningh *Joan* vorder voor deze *Parruas* ende het *Indiaanſche Chriſtendom* heeft gedragen, blijkt uyt deze navolgende Brief, aan *Joan de Caſtro* Onder-koningh van *India*, geſchreven, Anno 1546. luydende aldus:

Xavier komt in In-

Hy trekt na Parruas.

Aan *Joan de Caſtro* Onder-koningh van *India*, veel heyl.

Inhoudt van den Brief van Don Jan, *Koning van* Portugaal, *aan* Joan de Caſtro, *Onder-koningh van* India, *waar in zijn zorge voor de Kerken blykt.*

GHy weet wat een gruwel de afgoderye is, zoo dat ik de zelve geenzins in mijn Rijken wil gedogen. My is ter ooren gekomen hoe dat in de lantſtreke van Goa zoo in't openbaar als in't heymelijk, de Tempels der Afgoden geëert werden, en dat men aldaar Heydenſche ſpeelen aanricht, dies ik u eens en andermaal belaſte, dat ghyze zult verbreken, vermorzelen, vergruyzen ende verbranden, en't zal u ſcherpelijk te letten ſtaan, dat niemandt eenigh afgodiſch beeldt van Koper, of

eenigh ander Metaal, hout, aarde, leem, gemaakt in't Landt in voeren. Heydensche speelen zullen gestut werden, de Braminen *geenzins begunstigt, indien het tegendeel bevonden werdt, zal den Delinquant zwaarlijk gestraft werden. Ende dewijl de* Heydenen *tot de Godts-dienst ende de zaligheydt niet alleen door de hope des eeuwigen levens; maar ook door eenige vereeringe en begiftinge moeten getrokken werden, zoo is't dat ghy van nu voortaan geen Tollen, ofte eenige Ampten, daar eenige winste mede te doen is, aan* Heydenen *zult verleenen (als voor dezen wel is geschiedt) maar aan de* Christenen. *Voorts hoore ik dat om mijn Vloot te mannen, in't gemeyn de* Indianen *geprest werden; ik versta voortaan dat men de* Christenen *in dezen zal sparen, ende indien de noodtzakelijkheydt u mochte dringen, ende ghy haren dienst niet en kondet derven, zoo geeft haar zoldy en belooninge: want zoo is mijn begeerte, in dezen zult ghy hebben te spreken met* Michaël Vas, *een Man van Godtzaligheyt, en yverigh in de voortplantinge van de Godts-dienst. Ik versta mede, hoe dat zommige Slaven, by onze* Christenen *op-gekocht, die lichtelijk in de gronden der zaligheydt konden en mosten onderwezen werden, om winste aan de* Moren *verkocht werden, tot verderf der zielen. Dit schelmstuk, op dat het in't toekomende niet meer en geschiede, zult ghy met sterke verboden weeren. Den schandelijken woeker, die aldaar mede in zwangh gaat, zult ghy verhinderen en doen op houden. Ghy zult in de Stadt* Bazain *een Kerk laten bouwen, toe-geheylight den* H. Joseph, *ende verzorgen dat den* Vicaris, *ende eenige die by hem zijn, eerlijk haar konnen onderhouden, daar toe yets van het mijne by doende. De jaarlijksche* 3000 Pardaus, *eertijts aangeleydt tot de Tempelen der* Mahumetanen, *en de onderhoudinge van hare onreyne Godts-dienst, zullen den Priesteren, en die haar in't werk der bekeeringe behulpigh zijn, toe-getelt werden. Den Nieuwlingen in't geloove door* Michaël Vas *onderwezen, en zoo daar noch eenige tot* Christum *mochten bekeert zijn, zullen uyt mijne inkomsten jaarlijks* 300 *mudden Rijs genieten. Het gene eertijts in't stuk van gewichte, onderhandelinge, ende prijs met de* S. Thomas *Christenen is besloten, zal onderhouden werden, daar wy nochtans het tegendeel vernemen te geschieden in de Lantstreke van* Cochin, *in't stuk van den Peper-handel: dies zult ghy voortaan deze* Christenen *de hant bieden, en verzorgen dat zy buyten alle schade gehouden werden, ende zult haar in alle minlijkheyt bejegenen, gelijk het onder* Christenen *betamelijk is. Ghy zult ook hart aanhouden by den Koningh van* Cochin, *dat in de verkoopinge van den* Peper *geen duyvelerye ofte waarzeggerye plaatze hebbe. Wy verstaan ook dat dien Koningh zijn Onderdanen, die haar tot het* Christendom *begeven, zeer hart valt, ende van alle haar middelen berooft, van dit quade werk zult ghy den Koningh met alle uwe krachten af manen, ende wy zullen ook zelfs daar over aan hem schrijven. De zaken van* Socotora *hebt ghy my door uwe Brieven ernstigh aan bevolen, ik wilde van herten dat de arme Menschen uyt de slavernye verlost waren, doch evenwel zoodanigh, dat den* Turk (*onder den welken zy staan*) *niet op haar verbittert wierde. Deze zake kan U E. met* Michaël Vas *overleggen, ende daar in na uwe voorzichtigheyt handelen. Ik versta mede dat de* Parruas *zoo nu en dan van mijn Dienaars eenige overlast lijden, en dat zy werden gedwongen hare geduykte en verkregè Paarlen voor een geringe en onbehoorlijke prijs te geven, dit zal U E beletten, en verzorgen dat zy haar goet vry verkoopen, en tot zoo goede en hooge markt brengen als zy konnen. Ghy zult ook toezien of die stranden en de Inwoonders zonder mijne Vlooten konnen beveylight werden, ende evenwel mijn gerechtigheden in-gebracht, om elders de Schepen te gebruyken. Ghy zult naukeurigh met Meester* François Xavier *overleggen, of het geraden zy (tot aanwas en opbouw van de Kerken) alleen oorlof van te mogen visschen de* Christenen *te geven, met uytsluytinge van* Moren *en* Heidenen.

Byzondere zorge van Don Jan *voor de* Parruas.

Ik

Ik verſta dat de gene, die onder die Natie van het Heydendom *tot het* Chriſtendom *overgaan, zeer qualijk getracteert, en van alles ontledight, en als Booſwichten van Vrienden en Magen verlaten werden, deze zult ghy in haar armoede uyt mijn eygen inkomſten behulpzaam zijn, na dat met* Michaël Vas *de zake rijpelijk zult overleyt hebben.*

Wy hebben mede verſtaan, dat een Koninghlijken Jongelingh de onheylige en godlooze handen, 't zy van zijn Oom ofte Vader, ontvluchtende, zich na Goa *heeft begeven om gedoopt te werden. Op zijn perſoon zal men goede achtinge ende opzicht nemen, nademaal aan zijn bekeeringe veel hanght, dies ghy zult verzorgen dat hy in't Collegie van* S. Paul, *met andere Voeſterlingen wel en grondigh onderwezen werde. Wat verder belanght zijn eten en kleedinge, nevens behoorlijke ſtaat, men zal hem deftigh en overvloedigh op mijne koſten onthalen. Hy heeft aan my geſchreven dat hy wettigh recht tot de Kroon van* Ceylon *heeft, hier na zult ghy grondigh vernemen, ende my alles bondigh over ſchrijven. Dat nu den* Ceylonſchen *Tyran zoo woedet tegens die gene, die het* Chriſten *geloove omhelſen, doet my u deze laſt geven, dat ghy langhzame, maar nochtans ſtrenge wrake over hem nemen zult, op dat zy alle mogen weten dat ik niets meer behertige, dan de Bekeerde uyt het* Heydendom, *en de uyt-gerukte uyt de klauwen des Duyvels (na alle mijn Koninglijke macht) te beſchutten en te beſchermen. Wy hooren gerucht en dat de beelden van* Jeſus Chriſtus *ende de* Maget Maria, *door de* Heydenen *gemaakt, over al te koop gebracht werden, 't welk wy onbehoorlijk en den* Chriſten *name onwaardigh en nadeeligh achten, dies dit zal moeten geſtaakt werden. De Hooft-kerken van* Cochin *en* Coulang *al over lange onderhande geweeſt zijnde, hoort men dat door wateren verderven, 't welk ſchandelijk is: ghy zult de zelve met den eerſten laten voltoyen, ende onder dicht dak helpen. 't Is ook mijn begeerte dat in de ſtraat* Noroa *een Kerke geſticht werde, den* H. Thomas *toe-geëygent, de Kerke van* St. Cruz *tot* Calapor *begonnen, zal men voleyndigen; voorts op het Eylant* Cioran *zult ghy een Tempel bouwen, ende ten laatſten eenige vergader-plaatzen, daar niet alleen op de gezette tijden de jonge* Chriſtenen, *maar ook de* Heydenen *zullen komen om gecatechiſeert, en met levendige ſtemme onderwezen te werden. Ik wenſche mede van herten, dat uyt de* Salſete *en de* Bardes *d'afgoderye verdreven wierde; maar men moet hier in voorzichtigh zijn, dat alles zonder beroerte en verbitteringe geſchiede, 't welk beſt zal gelukken als men de Menſchen met zachte redenen vertoont, in hoe grove dwalinge zy ſteken, eerende, in plaatze van den waren Godt, de ſtomme Beelden en Afgoden. 't Zal ook u byzonder werk zijn, de voornaamſte van die Volkeren zoo nu en dan hier over aan te ſpreken, en tot het* Chriſtendom *aan te moedigen, en de gene die haar bekeeren, byſonder gunſtigh te zijn en te vereeren. Weet dan dat deze dingen ons byzonder ter herten gaan, en neemt onze ſchrijven in acht.*

Zoodanigh was *Don Joans* Brief. Waar zoude men nu zulke Koningen vinden? 't is immers al voor de Godts-dienſt ende verbreydinge van *Jeſus Chriſtus* Rijke, daar van hy ſchrijft, naulijks een letter is'er aangehaalt, om zijn inkomen grooter te maken: maar in tegendeel opent hy zijn Schat-kamer tot onderhout van Leeraars, Behoeftige en onderdrukte *Chriſtenen.* Hoe wonderlijk is dan de voorgaande Eeuwe (die zegen van den Hemel bequam) van deze verbaſterde verſchillende; waar zoude men zulke Koningen vinden en aantreffen? Gelukkigh Landt, daar de Koningen als andere *Joſaphats* haar herte verheffen in de wegen des Heeren, en met *Joſua* en *Hiskia* het zelve van alle onreynigheyt en afgoderye zuyveren, de duyvelſche Altaren verbreken, en den waren Godt alleen willen gedient hebben met volkomen herten en zielen.

Lof van Koningh Don Joan.

Het XXII. Capittel.

Beschrijvingh van Tutecorijn *en Parel-visschery. De Stadt door de* Nederlanders *bemachtight. Het Eylandt* Rammanakoyel ; Adams brugh , *Figuren door zijn voet in steen gedruckt.* Tindi ; Negnapatan *verovert , belegert door de* Naik; *groote hongers-noot ; andermaal bevochten en beschermt.*

De Parruas *zijn niet van't* Roomsche *Geloove af te brengen.*

DE *Parruas* dan van oudts onderwezen in de *Roomsche Godsdienst*, houden haar by de zelve tot noch toe, en worden gedurigh met Leeraars voorzien, dragen meest *Pater nosters*, en gebruyken na de *Paapsche* wijze de maniere van een kruyce te maken op't voorhooft ende de borst, zy zijn van weynigh kennisse in't stuk van de Godts-dienst, maar werden in een blinden yver gehouden, en zijn gantsch ongenegen om in't stuk van Religie te veranderen. Anno 1661. wierd ik verzocht om van *Coulang* te lande tot aan *Tutecorijn* te reyzen, ende alle de Kerken langhs de zee-strant te bezichtigen, ende ware het doenlijk, te reformeren: maar weygerden het met reden, alzoo de *Roomsche Ministers* rontom in't Lant noch haar verblijf hielden, daar-en-boven dat of al schoon zulke Kerken wierden bezichtight ende gereformeert, waar van daan dat de Leeraars zouden komen? om zoo een Landtstreke vol Volks te onderwijzen, ook my niet onbekent zijnde de hartnekkigheyt van het Volk, ende hare gedurige aanhangh met de *Portugezen*, gelijk ik ook zelfs te voren op *Tutecorijn* (waar van wy nu zullen spreken) bevonden hadde: want na dat wy de plaatse hadden overwonnen Anno 1658. ben ik een wijl daar geweest, ziende of men yets ten beste van deze verblinde *Parruas* konde uyt richten : maar alles was vergeefs: want predikende in't *Portugeesch*, dorst niet een eenige *Parrua* (uyt vreeze van de omliggende *Papen*) in de Kerk komen : maar bleven zitten in't Portaal ; in mijn eerste aankomste hadde ik wat aanhangh op de Straten, maar dit verdween van dagh tot dagh. 't Is wel waar dat doenmaals de *Priesters* niet meer in de Stadt mochten woonen, daar nu de *E. Compagnie* eygendom hadde , maar evenwel brachten zy hare Kinderen in't Landt ten Doop, en ontzagen geen moeyte om een uur of twee te gaan. 't Gebeurde eens dat des avondts over de *Basaar* ofte Markt quam gaan, alwaar een zeer groot getal Menschen was, dat een kleyn schelleken begon geluyt te geven , waar op zy alle ter aarde op de knien neder vielen , ende binnens mondts yet prevelden, even als de *Portugezen* op de uure van *Trinidade*; ik bleef alleen over eynde staan, en vraaghde of de Markt een bedeplaats was, indien zy wilden bidden, dat wy t'zamen in de naast gelegenste Kerke zouden gaan; hier op gaven zy geen antwoort, als alleen dat de Kerken nu ontbloot waren van haar beelden ende vercierselen, ende dat wy vyanden van de beelden waren; waar op ik antwoorde, dat wy geen vyanden van de beelden, maar van de beelden-dienst waren; dat wy de Historie van den Doop *Jesus Christus*, van de bekeeringe *Pauli* en diergelijke uyt de Kerke niet en bande : maar dat de bygeloovigheyt der menschen de eenighste reden was, waarom de Beelden uyt de Kerken mosten blijven. Ik bevond dat de Kinderen het *Geloove*, *Vader onze*, de *thien Geboden*, ende *Ave Maria*, *&c.* wisten op te zeggen, ende hier in bestaat de kennisse zoo wel der oude als jonge.

Vlijt des Auteurs *ende* D. Fereira *aangewent tot bekeering der* Parruas.

Beschrijvingh van Tutecorijn.

Hoe en wanneer het van de Hollanders *is gewonnen.*

Na mijn vertrek (dewijl daar niets was uyt te richten) wierdt de Eerw: *D. Johan Fereira d'Almeyda* aldaar geplaatst, zijnde een geboren *Portugeesch* binnen *Lisbon :* maar deze wilden zy noch minder gehoor geven, te meer om dat zy hem voor een Apostaat ende Afvallige hielen, wiens beeldtenisse tot *Goa* opentlijk verbrant was; de voornoemde *Fereira* bleef aldaar ruym een Jaar, en scheyde mede vruchteloos van haar.

Nu staat ons kortelijk aan te merken,

TUTE

CRYN.
A R S
S C H E R Y E.

ken, hoe *Tutecorijn* in der *Nederlanders* handen is vervallen. Anno 1658 in *Januarij* vertrokken wy met onze Krijgs-macht van *Negumbo* na *Tutecorijn*, ende in 't eerſte van *Februarius* landen wy; den Vyant deed eenigen wederſtant, maar 't duurde niet lange; want hy verliet de Stadt, ſtak zijn Fregatten aan brant, en verkoos het hazen-pad. De Stadt *Tutecorijn* is open, en zonder Muren, Poorten ofte Grachten, heeft dry byzondere groote Kerken welke haar ſchoon in Zee vertoonen; heeft ook veele hooge Huyzen van ſteen gebouwt; hier werdt de witſte en alderfijnſte Kalk gemaakt die in gantſch *India* te vinden is. De *E. Compagnie* heeft ganſch geen Sterkte ofte Vaſtigheydt aan Landt, maar alleenlijk een Logie in een van de drie Kerken. Men heeft dikmaals een voorſlagh gedaan om eenige Fortreſſe ter plaatſe op te werpen, maar dit komt niet over een met den zin van den *Naike* ofte grooten *Landtheer*. Gemeynlijk verblijven in de Logie een Koopman ende Onderkoopman, nevens 2 a 3 Aſſiſtenten, en 6 a 8 Soldaten. De eerſte Koopman die aldaar het Comptoir heeft vaſt geſtelt, is geweeſt *Eduart Ooms*, naderhandt *Cornelis Valkenburgh*, ende *Willem Boezen*, nu verblijft aldaar den Opperkoopman *Cornelis Pijl*, met den Koopman *Cornelis van der Duyn*.

tecorijn nder ol en en eten, een e Vlek.

Grezen erlant- l Opper- len op eco- ij

Hier is een vermaarde *Paarl-viſſcherye*, men zeght dat'er drie in geheel *Ooſten* zijn, eene by *Ormus*, de tweede in de Bocht van *Ainam* op de kuſte van *China*, de derde alhier ofte in de Bocht, de welke tuſſchen *Comorijn* ende 't Eylandt *Ceylon* gelegen is, zijnde daar in *Manaar* ende *Aripou* begrepen. Men vanght de Paarlen beſloten zijnde in de *Oeſters* (welke hardt ende wreedt zijn om te eten) zy worden op 7, 8, 9, a 10 vademen geduykt, waarlijk een ſwaar en moeylijk werk, en dikmaals op den hals aan komende. Men vanght alle Jaren de Paarlen niet: want somtijdts werden de banken met zandt overdekt, of de *Oeſters* zijn te kleyn.

ſchrijvinge der rl- icherye Tute- ijn.

Men weet hoe veel Paarlen in hondert *Oeſters* moeten zijn, ende dan maakt men overſlagh of de Viſſcherye de onkoſten ruym kan op-brengen, anders werdt zy geſtaakt. Als men nu vaſt beſlooten heeft te viſſchen, zoo komen duyzenden van Menſchen van alle kanten met haar Vaartuygen met Vrouw ende Kinren, maken haar Tenten op de ſtrant, ende verblijven zoo lange tot dat de vanghſt een eynde heeft. De Paarlen werden in 't openbaar zoo tot *Tutecorijn* als *Cailpatnam* op de Markt verkocht. De *E. Compagnie* geniet haar gerechtigheden, ende bevrijt de Viſſchers met haar Schepen voor alderley onheyl. Behalven de Paarlen, zoo duyken ook de *Parruas* naar de *Chankos*, zijnde groote Kinkhoorns, die zeer in *Bengale* getrokken zijn, van de welke Ringen gemaakt werden.

De Parruas hoe wel zy Chriſtenen zijn, derven haar niet tot duyken begeven, voor dat bezweringe over de hayen is gedaan.

Men oordeelt de *Tutecorijnſche* en *Manaarſche* Paarlen zoo goet niet als die van *Perſia* ende *Ormus*, uyt oorzake dat zy zoo zuyver van water, nochte zoo wit niet en zijn. 't Is zeker dat de Paarlen zoo wel haar voetſel hebben van het zoete als het ſiltige water, ende datze uyt beyde t'zamen groeyen, daarom ook veel gelet werd op de afwateringe der Riviere.

Het Paarl-gruys komt in groote menighte hier van daan, ende werdt in ons Vaderlandt onder de καρδιακα ofte hert-ſterkende Medicijnen gerekent. De groote Paarlen dienen tot cieraat, en werden na haar grootte, gelijkheyt met malkanderen, en wittigheit, gewaardeert. Voorts worden op *Tutecorijn* veel kleeden geſchildert, ende neemt de Wevery alle Jaren daar noch aan. Leeftocht is hier in overvloet, Rijſt, Kitzery, en Zuyker, die zeer bequaam is om Bier te brouwen: ende met een woort gezeght, het is een bequame ende profitable plaatze voor de *E. Maatſchappye*.

Felle en ſterke winden waeyen op deze plaatze in de Maanden *October*, *November* ende *December*: wanneer het Winter is, zoo valt alhier

een

een zware regen. De Landtstreke is voor aan zeer dor ende zandigh, het water brak ende siltigh, veroorzakende veel schurfdigheydt aan het lichaam, gelijk ik zelfs by ervarentheydt hebbe bevonden. In de Maanden *Januarius*, *Februarius* ende *Martius* is het des nachts zeer kout, van wegen het sterk vallen des dauws, maar des daaghs is een onverdraaghlijke hette, ende het zant verbrandt de voeten, dies de Inwoonders *Seripous* ofte open schoenen dragen. Dewijl wy terstondt van de winden gewagh maken, zoo moeten wy aanmerken, dat *Tutecorijn* zoo na by *Comorijn* leggende, zulken verscheiden zaisoen heeft met de plaatse die dicht benoorden de *Caap Comorijn* gelegen zijn: want in *April*, *May*, *Junius*, *Julius*, *Augustus*, en *September*, is het Zomer bezuyden de *Caap*, wanneer het benoorden Winter is, op d'eene plaatse wayen dan doorgaans sterke winden, op d'andere is stilte, 't welk noodtzaaklijk door dit hoogh Geberghte wordt veroorzaakt; want daar hooge Bergen zijn, onthoudt zich windt, regen, ende sneeu, ende dit kan men ook byzonder in *Afrika* aanmerken, ende in veele Gewesten van *India*. Indien *Afrika* geheel vlak Lant was, het zoude t'eenemaal onvruchtbaar ende onwoonbaar zijn; en indien onder de *Zona Torrida* ofte *gezenghde lucht-streek* geen Bergen waren, daar zoude geen Rivieren zijn (die uyt de af-dalinge der wateren haar oorspronk hebben) nochte slagh-regens op 't Aardtrijk vallen, en is aanmerkens waardigh, dat aan de zijde van *Columbo*, *Gale* ende *Mature &c.* veel meer regens, en dat op verscheyde tijden vallen, om dat dit deel van *Ceylon* berghachtigh is, daar op *Manaar*, *Jafnapatan*, ende de geheele inbocht, daar het vlak is, niet anders dan op een zekere gezette tijt in *October*, *November*, ende een weynigh in *December*, alleen regen valt, voorts 't geheele Jaar door valt geen vochtigheyt als van den dauw: want de sterke winden die als dan van de *Caap Comorijn* bezuyden af waeyen, verhinderen den regen. Dit bevinden ook die van *Peru:* want de Inwoonders die op de vlakte woonen, vernemen geen regen, daar nochtans de zijden der Bergen aldaar met gedurige slagh-regens bevochtigt werden; ende men getuyght dat de aan strant gelegen Volkeren noyt regen hebben vernomen, maar alleen dauw zijnde zeer dun, daarom zien wy hoe wijsselijk de groote Godt de heete Landen met hooge Bergen bemuurt heeft, om door dit middel het Aartrijk woonbaar te maken, 't welk in't Noorder deel des Werelts gemeenlijk anders bevonden wordt.

Tutecorijn heeft quaat water.

Verscheyde zayzoen bezuyden en benoorden de Caap.

Zoo ook op andere plaatzen.

Dus zien wy hoe dat de hooge Bergen zoo nu aan deze, dan aan gene zijde regen ende windt buyten keeren, waar uyt noodtzaaklijk verscheidentheydt der zayzoenen werdt veroorzaakt. Dit kan men niet beter bemerken dan aan de *Caap*, ofte de zuyd-hoek van *Afrika:* want daar de kloven der Bergen zijn, bemerkt men met wat een kracht de winden daar door blazen, dat ik zelfs te Paart zittende, bevondt zulken kracht van die uyt-berstende windt, dat t'elkens meynde met Paart om ver te wayen, gelijk ook geschiedt is dat zulken sterk gedreven windt de *E. Compagnie* Karosse met Volk en alles om verre wierp. Men heeft ook door ervarentheydt waargenomen, dat wanneer aan de *Caap de goede Hoop*, de Tafel-bergh met dikke nevels ende wolken overdekt werdt, dat korts daar aan onweder volght. Men heeft ook bevonden dat de hooge Bergen omtrent de *gezenghde lucht-streek* groote veranderingen veroorzaken: want de Volken die onder de Middagh-lini woonen, hebben alle Jaar twee regen-tijden, zoo in Lente- als Herfst-maant; ende zoo brengen de Bergen in deze stale ende onveranderlijke wet der nature deze veranderinge voort: want veele van de zelve met haar toppen ende kruynen den loop der lucht (aldaar van 't Oosten na 't Westen gedurigh schietende) geheel en al tegen houden ende stutten, en waar zulks gebeurt, wordt

De E veroor ken v scheyd zoenen

de

de Lucht tot wolken, waar uyt noodzakelijk winden ende slagh-regens ontstaan, en dit onderscheppen van den loop der Lucht in dezer wijze, veroorzaakt nootwendigh aan d'ander zijde der Bergen helder weder, zoo dat de toppen der Bergen scheydingh tusschen Zomer ende Winter maken, wat verder van de oorzaken, bewegingen, voortekenen der winden zy, kan den Lezer na-speuren in den Hoogh-geleerden ende scherpzinnigen Heere *Bacon Verulamius* en den Heere *Renatus des Cartes in principiis Philosophiæ*. Vorders van *Tutecorijn* tot het Eylandt *Rammanakoyel* is een kleyne Lantstreke, ende zijn ook eenige Kerken der *Parruas* gelegen, als *Baipaar* ende *Manapar*, alwaar den voornoemde *Xavier* ook verkeert heeft. Op het Eylant *Rammanakoyel* heeft den *Teuver* ofte Lantheer een schoone Pagode, zeer rijk van Vee zijnde; men meynt dat het Eylandt zoo genoemt is, om dat hier *Rammas* of *Brammas* Tempel was: want dit beduyt *Koyel* inde *Malabaarsche* tale. Men zegt dat hier oneyndige schatten bewaart werden. De Pagode staat dicht aan de Zee, en wordt het water doorgaans gestut met zware steenen, die met Menschen handen in ordre daar geleght zijn, op welke de Zee in 't zuyder zaizoen, en in 't wayen van de doorgaande sterke zuyde winden met alle kracht aan kletst. Het Eylant hebbe ik maar redelijk vruchtbaar bevonden, staande op 't zelve mede noch een andere oude Pagode die ook vermaart is, maar ter plaatze daar de zelve staat is het t'eenemaal zandigh, ende werdt het zant door den windt bewogen gelijk de golven van de Zee, zoo dat ghy uyt uwe oogen niet kondt zien. Op dit Eylandt heeft den Landtheer ook een Sterkte, welke recht tegen de vaste kuste van *Choromandel*, ende het Lant van den *Naike* aan ziet. Anno 1662. door-reysde ik met den Luytenant *Harman Egbertsz.* deze plaatzen, ende wierden van de Inwoonders op gevat ende in gevankenisse gestelt, lieten ons een geruymen tijdt zonder eten of drinken zitten. Eyndelijk raakten wy los door zeker Inwoonder van *Manaar*, die my kende. Voor het Fort is een enghte de welke met Fregatten kan doorgevaren werden, de zelve stopt den *Teuver* als het hem gelieft, met eenige groote steenen; wanneer daar openingh is kan men tot *Manaar* en *Jafnapatan*, als mede tot *Negnapatan* varen, zoo dat den zelven Landtheer ons dienst en ondienst daar mede gedaan heeft.

Het gat ofte de enghte van den Teuver.

Hier van daan komt men tot *Adams Brugh*, welke tot aan *Manaar* loopt; zijnde niet anders dan zant, drooghte, en hier en daar klippen; op zommige plaatzen na het zayzoen des Jaars, met kleyne Vaartuygen kan men daar doortocht krijgen. Wy hebben in de beschrijvinge van *Ceylon* van deze *Brugge* yets gesproken, en vertoont hoe dat het zeer waarschijnlijk is dat *Ceylon* en 't vaste Lant in oude tijden is vast gehecht geweest. 't Is zeker dat niet alleen by de *Cingalezen* van *Adam* veel gesproken werdt, 't welk is vertoont als wy van *Adams Bergh* spraken, maar ook by de *Siammers* zelfs: want zy vertoonen aldaar de voet van *Adam*, ofte den eersten Menschе, op een Bergh van steen, zijnde de voornoemde voet 1½ ellen lank, en drievierendeel breedt, staande uyt-gedrukt in een steen, gelijk of yemandt in zachte kley hadde getreden, de voet-zool is diep ¼ el, is rondtom de kant met zilver beslagen, hier by is een cierlijke Tempel gebouwt, ende woonen hier omtrent veel *Siamsche* Priesters, ende andere Volkeren des Landts. Onze *Nederlanders* hebben in Lente-maant 1654. (met toestaan des *Majesteyts*) deze voet bezichtigt. De Priesters vertoonden haar een gouden plate van de lenghte van *Adams* voet, ende van de zelve breete, alwaar verscheyde Figuren op stonden, welke zy zeyden dat te vooren in de voet gestaan hadde; maar na dat zy van de Priesters in 't gout gegraveert waren, zoude d'andere zijn verdweenen. Deze Figuren waren 68 in alles, welke haar vertaalt wier-

Adams Brugh.

By veele Indianen *is de Historie van* Adam *bekent, als* Adams *piek op* Ceylon, *zoo is ook de voet van* Adam *zeer hoog by de* Siammers *geacht.*

den uyt de *Siamse* Priesters tale. Men trekt met duyzenden menschen niet alleen uyt de Hooftstadt *India*, maar van alle plaatzen met Vrouw en Kinderen tweemaal des Jaars hier na toe, ende verblijft aldaar 3 a 4 dagen. De *Siammers* gelooven, dat wanneer in't hol van deze heylige Voet eenig water gedaan, en daar van een weynigh op het hooft werdt gegoten, dat zy dan Aflaat der zonden bekomen, ook wordt dit water niemant geweygert. Eer men in den Tempel verschijnt, zoo steekt men 10 a 12 Was-kaarssen aan, yder na zijn vermogen, zoo dat duyzenden van Kaarssen binnen en buyten den Tempel branden; als men weder na huys keert, brenght yder 2 a 3 Rieten, *Bamboezen* genaamt, met zich, deze zijn met het heyligh water gevult, in zommige van deze *Bamboezen* gaan twee, in de andere vier kannen waters, op dat de gene die t'huys zijn verbleven, geen gebrek zouden hebben. Eer deze het water over haar hooft gieten, doen zy groote eerbiedigheyt na de wijze des Landts. De *Majesteyt* zelfs gebruykt dit water tot Aflaat van zijn zonden, ende gaat met alle zijn *Mandorijns* en Grooten, dit Heyligh-dom in Sprokkel-maant bezoeken, wanneer de Mane vol is, ende de geheele nacht schijnsel geeft, des avonts neemt men met speelen, drinken, en dansen zijn vermaak. De Figuren die in *Adams* voet eertijts stonden, waren deze: 1. Piek. 2. Een Koninginne met een ringh aan de vinger. 3. Eenige Roozen. 4. Een Keten. 5. Een Arm. 6. Goude Ledekant. 7. Goude Stoel. 8. Een Elephants haak. 9. Een Koninghlijk Paleys. 10. Een gout Geweer-rak. 11. *Sombreiros* ofte Zonne-schermen. 12. Een Koninghlijken Houwer. 13. Een Wayer van een Terriboom gemaakt. 14. Een wayer van een Pauwe-staart gemaakt. 15. Koninghlijke Kroon. 16. Een Priesters yzere Bedel-pot. 17. Een keten van edel Gesteente. 18. Een rode Water-bloem. 19. Een witte Do. 20. Een dubbelde roode Do. 21. Een witte Water-bloem, zijnde 't hart zwart. 22. Een dubbelde witte Do. 23. Een Drink-pot vol waters. 24. Een groote Test vol waters. 25. De Zee. 26. De Werelt. 27. Een Bosch staande buyten de werelt, zijnde 't Vagevuur der *Siammers*. 28. Den grootsten Bergh van de werelt. 29. De Zon. 30. De Maan. 31. De Avond-star. 32. d'Oppersten God des Hemels. 33. Den God van de vier winden. 34. 2000 Dienaars van de vier winden. 35. Een Kinkhoorn. 36. Een paar goude Visschkens. 37. Zeven Moeder-rivieren. 38. Zeven Bergen met alderley Gesteenten. 39. Zeven Koninghlijke water-tanken. 40. Den Koning van de Beesten. 41. Den Koningh van de *Caimans* of Krokodillen. 42. Een Vaandel. 43. Een papiere Vaandel. 44. Een Draagh-stoel. 45. Een Wayer met een lange steel. 46. Een Berg op een Eylant. 47. Den Koning van de Slangen. 48. Den Koningh van de Tygers. 49. Een springent Paart. 50. Een rooden Elephant. 51. Een witte Do. 52. Een Water-slangh. 53. Een *Casuaris*, zijnde een Dier by na van de groote van een Struys. 54. Een Koningh van de witte Koeijen. 55. Een Elephant met dry hoofden en dry staarten. 56. Een Serpent. 57. Een gout Schip. 58. Een Engel. 59. Een Koebeest dat zijn kalf zoogt. 60. Een die half Mensch en Vogel is. 61. Een Do. Vrouw. 62. Een zingende Vogel. 63. De Koningh van de Pauwen. 64. De Koningh van de Kranen. 65. Een Vogel genaamt *Krapat*. 66. Den vogel *Kuyshidt*. 67. Zes Hemelen. 68. Zestienderley Hemelen.

68 Figuren die in Adams Voet uyt-gedrukt zijn geweest.

Heyligh Water in Adams Voet.

Deze voornoemde *Adams Brugge* loopt tot *Tellemanaar*, zijnde den uyterssten hoek van *Manaar*, van welk Eylandt wy in de Beschrijvinge van *Ceylon* zullen spreken.

Wy vervoegen ons dan aan het zuydelijkste deel van de vermaarde Landtstreke van *Choromandel*, ende de Landen die ten deele onder den *Naik* van *Madure* en *Tanjouwer* gelegen zijn. Het Lant zwenkt zich hier als in een bocht. *Tondy* is de eerste plaat-

Tondy de Kust Choromandel

MALABAR.
CANARA
Cabo Comoryn
Kloster
Belaguate mons
Belaguate
BIJSNA
NARSINGA.
Coromandel
Cendergisia
Odeschira
Manapoer ofte Witte Sand bay
Punt Tresander
Keylepatam
Ponte keil
Tutecoryn
Benpiaer
Moutchapyn
Sapetour
Naspatam
Karikella
Kotteron
Tarangabare
Cochmar
Allen brue
Lange bis
Sadrapatam
Sevenpagoden
Kabelom
S. Thome ofte Maliapor
Maderapatan
Jenor
Pallecatta
Kondan
Sickorkoery
Pondy
Armagon
Callerpare
Pennr
Adams bruch
Ceylon
Manaar
Jaffanapatnam
CEYLON.
Puncto des padras
Passo secko, of Palcreauw
Trinquenemaly
Larepatam
Kromdenaes
Porto nova
Pulesere
Tyssever
Meridies
REGIONUM
CHOROMANDEL,
GOLCONDA,
et
ORIXA,
Nova et accurata descriptio.

CUNCAN.
GAR.
Pelagonga
Pornel
Andamagor
Zyl
Beder
Tarnassari
Negrais flu.
Goudsjam
Montagoely
Petitapoely
Mecka
Masulipatam
Tsuredorp
Golipalem
Moglatoura
Narsapoer
Goudevery
Wingforan
Narsipelle
Sienga
Pomare
Atary
Watery
Visagapatam
Bimlipatam
Connare
Sicacol
Calingapatam
Altery
Pondy
Barue
Sonnevaron
't Fort Masserkata vande Koning van Golconda
Carapara
Manigepatam
Pagola Ingemaatam
Calicoste
Pagod Comaron
Clayne Pagode
Masspoor
Arsspoor
Caeyn
Cafsyere
Pta Palmeros
Bellatam
Bellspoor
Pizpily
Ziner
Berrenera
Gominary
Patola
Dutonna
Ratipor
Lasper
Nasampor
Sailoir
Doltabad
Saddese
Ieckedonna
Amber
Degauw
Hartigon
Mangalar
Cataepor
Kafria
Lauworra
Gandaur
Carna
Boggaraga
Mellicanssar
Chancentagour
Condepoully
Abrahampatam
Condaviry
Golconda
CONDA
Guenga flu.
Srudkerry
Netherbery
D E L I
Chyra
Rawd
Beaule
Ravere
Haßere
R E G. Rergom
Brampore
Camla
Magergom
Ranapore
Cottea
Gudura
Nerver flu.
Fiela
Septentrio
Vizuagan
REG:
Orixa.
Orixa
NUM.
Var
Duytsche mylen
Spaensche mylen
Engelsche en Fransche mylen

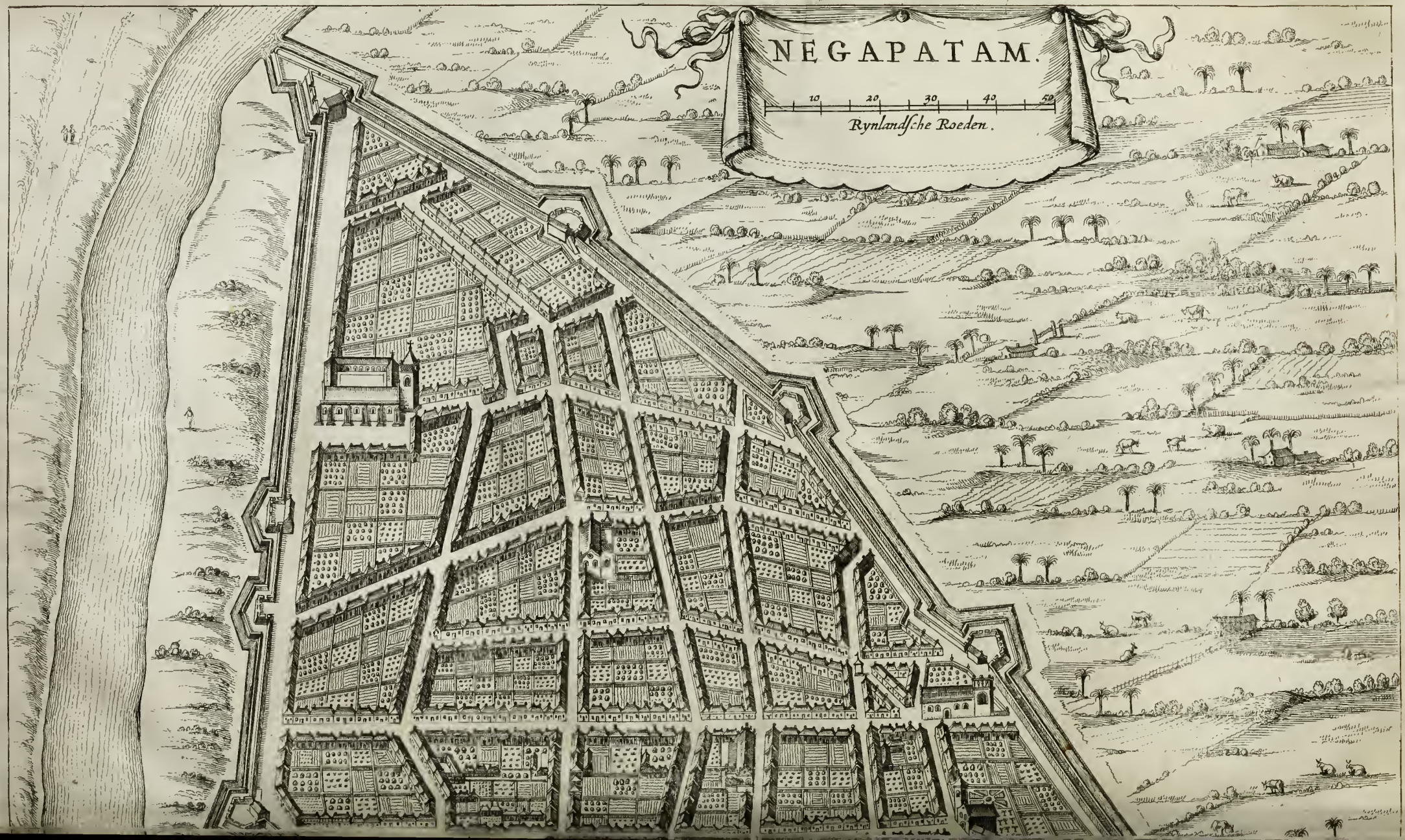
NEGAPATAM.
10 20 30 40 50
Rynlandsche Roeden.

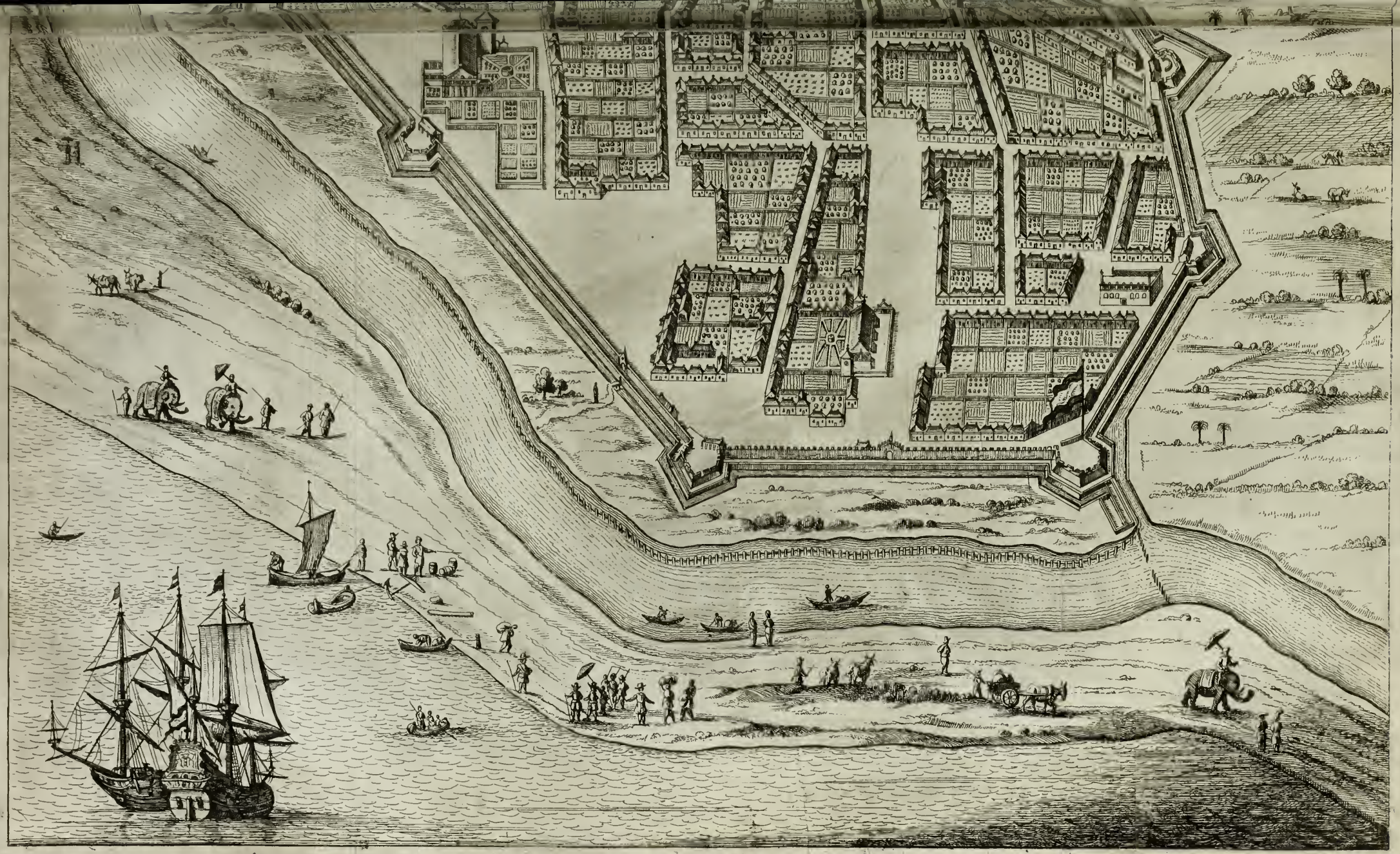

plaatze, welke naast aan *Jafnapatan* light: want tusschen *Jafnapatan* ende *Choromandel* is een kleyne distantie; ik ben 's middaghs ten 11 uuren t'zeyl gegaan van *Jafnapatan*, dat wy ten 4 uuren al onder 't Landt waren, ende 's avonts ten 9 uuren voor *Negnapatan* al op Anker lagen. Van *Tondy* 't welk zeer vee-rijk is, worden jaarlijks honderden Koebeesten op *Jafnapatan* gebracht. Niet verre van *Tondy* staat de Pagode *Kailiemeer*, van een redelijke hooghte; van de zelve is een kleyne Landtstreke tot de Stadt *Negnapatan*, ofte *Nagapatnam*, is zoo veel als *Slange-stadt* gezeght: want *Naga* in 't *Malabaars* beduyt een *Slange*, ende *Patnam* een *Stadt*, om dat in deze Landtstreke veel venijnige Slangen zijn, by de *Portugezen Cobres Capellos* genaamt, welke de *Heydenen* niet dooden, vrezende dat daar door haar eenigh onheyl mochte ontmoeten. De Stadt is van de *Portugezen* gebouwt, en van oudts een Capitanye geweest. Zy is Anno 1658. in Hoymaandt in onze handen by contract en onderhandelinge, zonder eenige moeyte, vervallen. De Inwoonders gaven haar op, ende maakten een verdragh met den Heer *Joan van der Laan*, ende den Koopman en Fiscaal *Lukas van der Dussen*, nu Commandeur over *Cochin*, ende de onderhorige Sterkten van *Malabaar*. Het Verdragh bestont byzonder in deze stukken: datze met hare goedt en have vry mochten uyt gaan ende vertrekken, nevens de Kerkelijke Ornamenten, dat tot dien eynde haar Vaartuygen van de *E. Compagnie* zoude beschikt werden, 't welk ook geschiede. De Stadt is gelegen aan de Riviere, maar heeft geen bequame Haven gelijk nergens op *Choromandel* een te vinden is. Zy is wel bebouwt met schoone Huyzen ende verscheyde Kerken, vertoont zich zeer aangenaam in Zee. Men heeft hier gedurigh Landt-winden, die zeer heet en benauwt zijn: maar de Zee-winden verkoelen en verfrissen Menschen ende Vee. Evenwel is aanmerkens waardigh, dat by het waeyen van de Landt-wint het water in steene Gorgeletten ofte drink-vaten gestelt zijnde, zeer koudt wordt; zoo lange deze wint duurt, kan men tot zweten niet komen, 't welk groote benautheydt veroorzaakt; diergelijke winden heeft men op *Masulipatan*, waar van dikmaals de Menschen sterven.

De Pagode Kailiemeer.

De Stadt Negnapatan.

Vervalt in handen van Nederlanders.

Heete Landt-winden op Negnapatan.

Anno 1660. in *Hoy-maant* den 14 dagh vertrok ik van *Jafnapatan* na *Negnapatan*, om de Kerken aldaar te reformeren, ende van den zuurdeesem des *Pausdoms* te zuyveren; en dede den 18 de eerste Predikatie, zoo in het *Nederlants* als *Portugeesch*. Den *H. Doop* wierdt bedient, ende het *H. Avontmaal des Heeren* voor de eerste maal gecelebreert met 20 Ledematen, na dat door de geheele Stadt ende op de Bolwerken de bezoekinge geschiedt was. De eerste vaste Predikant (na dat *D. Frederikus Frontenius* en ik die Kerke hadden waargenomen) is geweest *D. Johannes Kruyf*, eertijdts Leeraar ende getrouwe Ziel-zorger op 't Eylandt *Tajovan*, in 't Kasteel *Zeelandia*, die aldaar is overleden, in wiens plaatze quam de Eerw: *D. Nathanaël de Pape*, eertijdts Herder der Gemeynte van *Dalem* ende *Veurn* buyten *Gorinchem*, een Man van onverdrietige arbeyt, die in korten tijdt de *Portugesche* tale aangeleert heeft, ende al heel verre in de kenniss van de *Malabaarsche* tale is gekomen, doende veel naarstigheydt buyten de Stadts muuren in de Dorpen, om het Christendom te planten, waar in hem trouwelijk de handt geboden heeft den *E. Heer Cornelis Speelman*, doenmaals Gouverneur op de kuste van *Choromandel*, nu zeer beroemt in de vijf-jarige Oorlogen ende overwinningen tegen de *Makassaren* en Koningen van 't Eylant *Celebes*.

De Kerke van Negnapatan, eerst door den Autheur gereformeert.

Den H. Doop en H. Avontmaal aldaar gehouden.

In onze eerste aankomste tot *Negnapatan* bevonden wy de Stadt van den *Naik* ofte *Heer des Landts* belegert (om dat eenige misnoegen tegens de *E. Compagnie* hadde) men kon met reden noch met goede woorden hen af-keeren, tot dat eyn-

Negnapatan van den Naik belegert.

delijk d'onze ten Poorte uyt trokken, en tusschen de 300 en 400 Man ter neder hakten, doen gaf hy beter koop.

Den *Visiapourder* hadde te vooren 't geheele Landt af-geloopen, de *Pagoden* tot Paarde-stallen gemaakt, en met een woort gezeyt, over al schrikkelijke en afschouwelijke voetstappen der verwoestinge gelaten. Al het gewas des veldts was verteert, den Landtman hadde geen zaadt om te zaeyen, de Inwoonders geen Rijst om te eten, duyzenden van Menschen quamen na de Stadt, om haar, en Vrouw en Kinderen te verkoopen, van wegen den schrikkelijken hongers-noodt, de straten en wegen lagen met Lijken bezayt: waarlijk een schriklijk en deerlijk schouspel, men kon zommige om niet en voor de kost tot Slaven bekomen, de hooghste prijs was 4 a 5 gulden voor een Mensch; 4 a 5000 van deze wierden alleen na *Jafnapatan* vervoert, niet min na *Columbo*, ende ettelijke duyzenden na *Batavia* ende elders. De Menschen geleken eer doode geraamten, dan levendige Schepselen, zwart van nature, en nu ook door de magerheyt met uyt-gemergelde beenen, holle kaken, en oogen diep in't hooft staande, de buyken als ydele zakken hangende, de huyt hard geworden zijnde, door welke men alle de beenderen zach leggen; hier by quamen zware Koortzen en Kinderpokjes, waar van duyzenden uyt de Werelt wierden wech gerukt, zoo dat yders herte ontzet was die deze ellende aan zagen.

Groote Hongers-noot in en ontrent Negnapatan.

Anno 1669. heeft den *Naik* andermaal zijn hooft tegens de *E. Compagnie* op-geheven, maar wiert dapper van de *Jafnapatansche* Soldaten geslagen. Dicht by de Stadt aan de noordt-zijde staat een *Pagode*, zijnde genaamt *China*, van een uytstekende hooghte, by de welke is een schoone Plantagie, met een aangename Hof, eertijdts bezeten by *Francisco d'Almeyda*, een rijk *Portugees*, een Man van hooge Jaren, zich nu op *Trangebaar* onthoudende.

Den Naik *van* Tanjouwer, *werpt zich tegens de* E. Compagnie *op, als blijkt uyt de laatste Brieven aan den* Autheur *geschreven, en A.* 1670. *in* Augusto *ontfangen.*

Het XXIII. Capittel.

Beschrijvingh van Carcal, Trangebar, Trinilivaas, Colderon, Porto Novo, Tegnapatan, Tirepoplier, Chengier, Sadraspatan, Madraspatan, S. Thome, Paleacatte, Carnatica, Penna, Caleture, Petapouli *en* Masulipatan.

TWee mijlen van *Negnapatan* is gelegen *Carcal*, daar de *Nederlanders* over eenige Jaren een Logie hebben gesticht, ende zijn de meeste zuyder Comptoiren tot groot voordeel der *E. Compagnie*, door de Heer *Adriaan van der Meyden* op-gericht, die zelfs aldaar een geruymen tijdt als Opper-koopman is verbleven. Naderhant den Opperkoopman *G. Cracou*, *N. van der Markt*, ende *N. Nieulant*, doch met het veroveren van *Negnapatan* blijft de Logie ledigh staan, en wordt door Inlantsch volk (daar toe gehuurt) voor brandt bewaart. Deze plaatzen verschaffen eenige Lywaten, en byzonder de *Ramborijns*, by de *Javanen* zeer getrokken. Carc

Van *Carcal* tot het Deensche Fort *Trangebar* is drie mijl. Het Kasteel heeft 4 Bolwerken, wordt wel ende net onderhouden; het Guarnizoen bestaat meest uyt Toepassen en zwarte Soldaten, die alle goet *Portugeesch* spreken; in mijn tijdt lagh daar een Sargeant met eenige *Nederlandtsche* Soldaten, voor een wijl de *Denen* (op haar begeerte) geleent; het Opperhooft was eenen *Eskel Andries*; de Stadt is bewoont ten deele van *Portugezen*, *Heydenen* ende *Moren*, die tol en schattinge aan *Denemarken* betalen. Den handel der *Denen* is geringh ende weynigh, haar meeste voordeel doen zy op de *Moren*, met welke zy in vyantschap zijn, om dat van oudts de *Moren* haar mishandelt hebben. Trang

Een Jaar 2 a 3 voor ons vertrek had Schipper *Simon van Medenblik*, in haar dienst zijnde, een *Moorsch* Schip aangeklampt, daar uyt goede roof bequam, ende liet veel van de *Moren*

over

over de klingh ſpringen. 't Is wonder dat de *Denen* op de geweſten van *India* niet meer varen als tot noch toe, daar zy immers zoo goede gelegentheydt, ja beter daar toe dan de *Engelſche* hebben.

rinili- v s. Clderon.

Van *Trangebar* over *Trinilivaas* komt men tot *Colderon*, hier ſteekt zich in Zee uyt een Rif dat zeer gevaarlijk is, ende de onkundige dikmaals ſchipbreuke veroorzaakt; van waar men komt tot de vier *Pagoden*, ende dan op *Porto Novo* ofte nieuwe Haven, leggende 5 uuren van *Trangebar*. In *Porto Novo* onthouden zich eenige *Portugezen* ende *Miſticen*, en hier komen veel Barken aan, geladen met Jager-hout, 't welk zeer duurzaam is, en bequaam om Spanwerk in de Huyzen te maken, ook *Kokosnoten*, *Areek* en *Cair*, *&c.*

orto Novo.

Een mijl van *Porto Novo* is gelegen *Tegnapatan*, alwaar de *Nederlanders* mede een Logie hebben. Na *Tegnapatan* volght *Tirepoplier*, gelegen by een verſche Riviere, leydende tot op de Bhare een half mijl van der *Nederlanders* Logie, bequaam om te loſſen ende te laden, de Rede leyt op de hooghte van 11 graden $\frac{3}{4}$ noorder breedte, ende is op $77\frac{1}{2}$ vadem grauwe zant grondt goet om te ankeren, zijnde een derde part van een mijl van de wal. Men kan daar, gelijk doorgaans op *Choromandel*, in 't zuyder Mouzon zonder zorge, maar niet in 't Noorder blijven leggen. 't Fort *Tirepoplier* is na de *Gentijffſche* maniere redelijk wel gebouwt, en bequaam tegens Inlantſche beroerte, voorzien met een halve Kartou, en drie andere ſtukjes, voor dezen door *Arent Martenſz.* in de onderhandelinge met den *Naik*, aan den grooten *Aya* vereert. Der *Nederlanders* huys, daar in zy over veele Jaren haar onthielen, was in het Fort voornoemt, zijnde eertijdts de *Pagode* van *Aya* geweeſt, gemetzelt van blauw Arduynſteen. Binnen dit zelve Fort is mede een groote *Pagode* met een hoogh verheven Gebouw, van gehouwe beeldtwerk uyt ſteen gekapt, zich in Zee (als de Schippers aanmerken) gelijk een dikke ſtompe Toren vertoonende, ook dienſtigh tot een goede Baak: gelijk zich mede van verre laat zien het af-gebroke Fort, eertijts van de *Portugezen* bezeten, liggende op een heuvelken dicht by de ſtrant, aan de noordt-zijde van de Riviere, van een zeer goede gelegentheydt.

gnapa- tan

repo- pl.

Dit Landt heeft doorgaans meeſt een zandige grondt, veel klippigh en arduyn-ſteenigh Geberghte. *Tirepoplier* behoort onder *Criſtappaneyks* van *Chengier*, welke zijn verblijfplaats heeft in *Chengier* voornoemt, gelegen om de Zuyd, twee dagen reyzens van *Tirepoplier*.

De groote Stadt Chengier.

De Stadt *Chengier* is deftigh bevolkt, met het Palleys van den *Naik* verciert, wordt geſchat drie maal zoo groot te zijn als *Rotterdam*, is gelegen in een groot Dal, hebbende om de zuyd een verſche loopende Riviere, rondtsom bewalt ende bemuurt met dubbele Arduyn-ſteen, omringt ende verſterkt met vier groote klipachtige Bergen, op de drie leggen drie onwinbare Kaſteelen, ende op de vierde een heerlijke *Pagode*, zijnde een Bergh, met twee wallen, de tweede met vier, ende de derde met zeven wallen verſterkt, yder hebbende een byzondere groote Poorte, te zamen van blauw Arduynſteen opgetogen, blijvende de Poorten altijt met ſterke Wacht bewaart. Door de ſchrikkelijke hooghte kan men nauwelijks op de Kaſteelen komen, hebbende maar eenen wegh van gemetzelde Arduyn trappen, als mede uyt de vaſte Klippen gehouwen. 't Hof van den *Naik* ſtaat aan de voet van twee Kaſteelen, zeer heerlijk ende uytnemende ſterk. Buyten de Stadt leydt noch een Fort op een groote hooge Steenrotze, tot bevrijdinge van de byzonderſte toegangh en nakingh van de Stadt. Boven op deze Kaſteelen (dat te verwonderen is) zijn ſchoone Fonteynen en Tanken, en verſche Aderen die water geven, nevens vermakelijke Luſt-hoven. Men heeft hier weynigh ſtukken Geſchuts, en die zy hebben zijn van

yzer geſmeedt, ofte (gelijk ik Anno 1658. als den *Naik* van *Tanjouwer*, *Negnapatan* belegerde) gezien hebbe, van groote en lange ſtukken yzer, met zware banden van 't zelve metaal t'zamen als gekuypt ende gebonden; zy ſchieten zware kogels van ſteen die zy weten rondt te kappen. Men verzorgt in de boven-genoemde Fortreſſe, dat men van behoeften ten Oorloge ende levens-middelen voor een Jaar voorzien is, ende dit werk wordt jaarlijks vernieuwt.

Den *Naik* voorſz. onthaalde in vorige tijden onze Natie zeer minlijk, ende eens zeer Koninghlijk, tot 14 dagen toe. Ons Volk verwonderde zich ten hooghſten van wegen zijn pracht in kleedingen, koſtelijke Juweelen, zijn zilvere ende gout overtrokken Tafel, zijn Raadt, Krijghsmacht (zoo in Ruyterye als Voetvolk beſtaande) de veelheydt zijner Elephanten, Paarden, het groot getal zijner Vrouwen als Byzitten. Den doenmaals levende *Naik*, verſtaande dat *Iteragio* met een Heyr tegens ons aan trok, gaf oorlof van vertrek, het welk niet en geſchiede, voor dat de onze zijn illuſtre perzoon hadden aanſchouwt. Hy waarſchoude ook de *Nederlanders*, dat zy de Onder-overigheden des Landts niet en zouden betrouwen, alzoo hy door ouderdom kindts geworden zijnde, van Vrouwen en andere Raden beſtiert wierd. Over dezes *Naiks* heerlijkheden was doen het bewint hebbende *Trinvingelaya*, doorgaans den *Grooten Aya* genaamt, hy was mede opperſte *Veltheer*, een menſch van wreedtheyt en tyrannye opgepropt, en die zich zelfs de manlijkheydt af-gerukt hadde, doch ſtraf, ook over de Miſdadigers, zoo dat in zijn tijdt het Lant vry was van moorderyen: maar hy was boven dien met den geldtzuchtigen Duyvel zeer bezeten, onverzoenlijk in verbitteringh ende gramſchap, die hy eenmaal op-genomen had. Deze *Aya* was d'onze hard aan om een bedingh te maken, aangaande de jaarlijkſche Tol, voor altijdt eyſſchende 1800 Realen van achten jaarlijks, onder aanbieden van 't Gouverno van *Tegnapatan*, nevens volkomen macht om het vervallen *Portugéſche* Fort te mogen op maken, onder gebruyk van onze *Chriſtelijke* vryheydt.

Hoewel deze Lantſtreke overvloedigh Rijſt, Zout, Vruchten, en Eetwaren verſchaft, zoo moet het evenwel van wegen de veelheydt der Inwoonderen, van andere plaatzen voorzien werden. Den handel van de Inlandtſche Waren werdt gedurigh met de Ingezetenen op zeker monſter van doeken gedreven, daar wel op dient gelet, aangezien het veelvoudigh bedrogh, ende de goederen die met de monſters niet overeen komen, mogen uyt-gekipt werden; op de *Eſſaye* van de doeken moet ook wel gelet werden, dat met geen valſche verwe vermenght zijn. Hier vallen Lywaten die in de *Molukken*, *Amboina*, *Banda*, ende andere *Maleytſche* plaatſen zeer getrokken zijn. Men heeft van oudts hier verhandelt deze navolgende Waren: Nagelen, Notemuskaten, doch meeſt in contract, weynigh in contant, Peper, Sandelhout, Chineſche waren, als Fluweelen, Satijnen, Armozijnen, geborduurde Dekens, zijnde van roodt, groen, blauw, geel, en Orangie verwen, konden als doen haar Koopers wel vinden, ende den Verkooper een redelijke winſte geven, zoo mede ruwe Zijde ende *Patanijſche* Gordels, Muskus, Vermilioen, Quikzilver, maar geen Porceleynen, nochte *Chineſche* Camphora, maar wel die van *Borneo*, maar ook Benjoin, Tin, Spiauter, Loot, Koperroot, &c.

Van *Tirepoplier* komt men over *Poelezere*, *Poelemoer*, en *Alembrue*, tot *Sadraſpatan*, daar d'onze een Logie hebben, op *Madraſpatan*, anders ook *Chinnepatan* geheeten, alwaar de *Engelſche* een Vaſtigheyt hebben, genaamt *S. George*, meeſt met Toepaſſen ende Miſticen bewaart; hier van daan verzenden zy jaarlijx hare Schepen, gelijk ook van *Zuratte*. *S. Thome* een *Portugéſche* Stadt, over 8 a 9 Jaren van de *Moren* verovert, in *Maliapour* Sadraſ tan. Madraſ tan. S. Thor

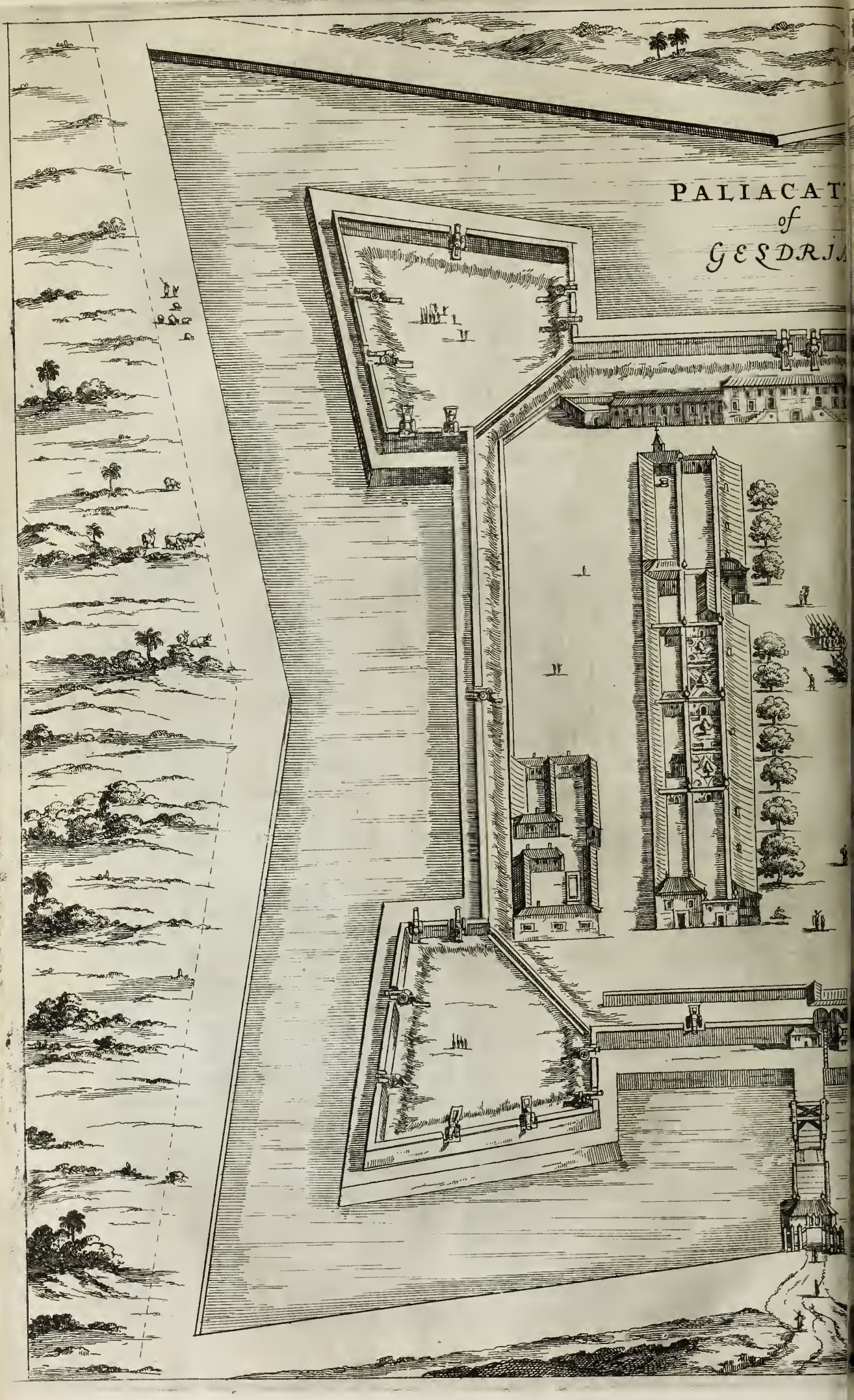
PALIACAT
of
GESDRI

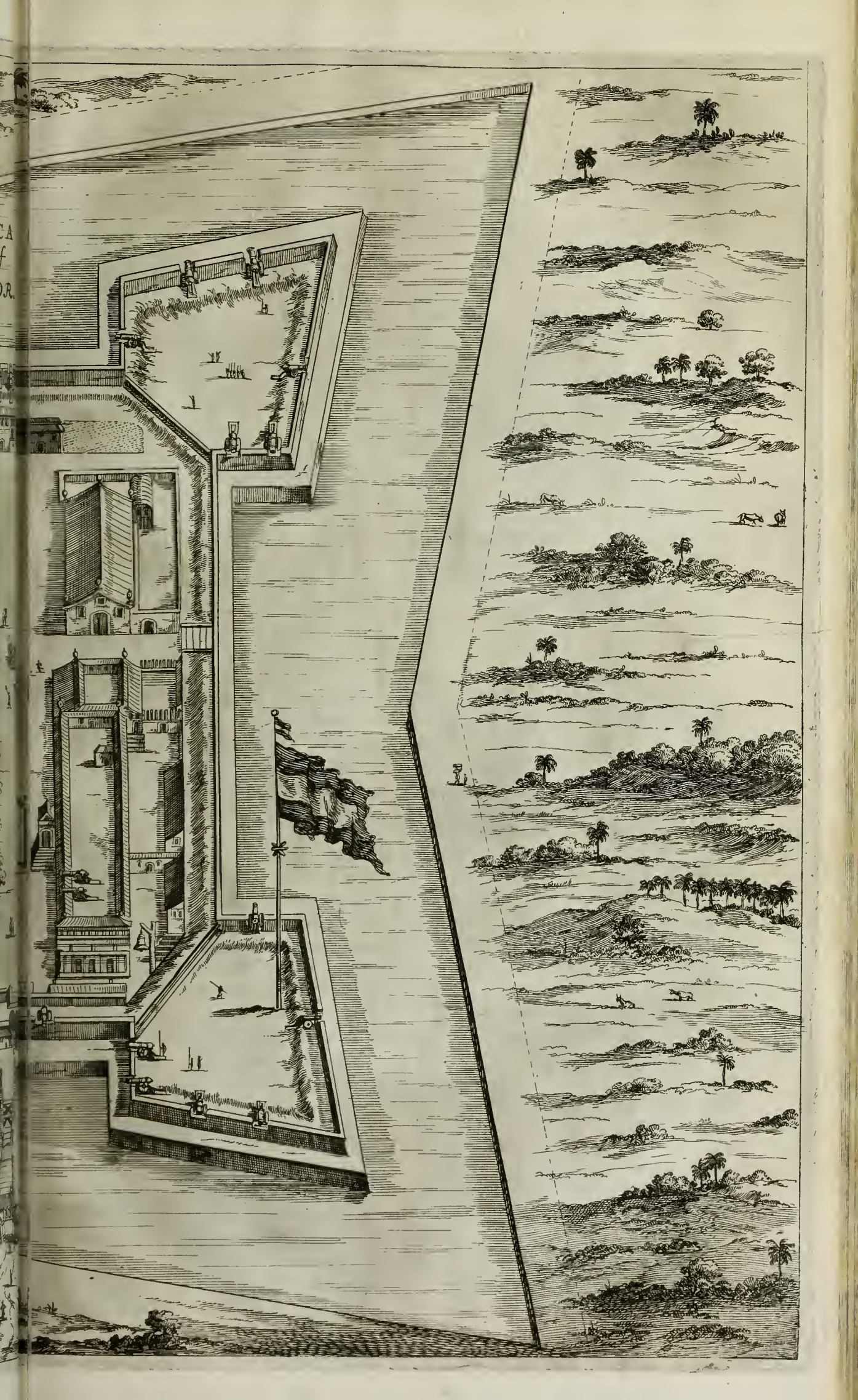

liapour gelegen, op de hooghte van 13½ graden Noorder breedte, een kleyne dagh-reys van *Paliacatta*, is geweeſt een oude vermaarde ende rijke Koopſtadt, levert alderhande zorteringe van gekoleurde ende geſchilderde Kleeden, ende geweven Doeken, getrokken onder de *Malayers*, ook in *Java*, de *Molukkes*, *Siam* en *Pegu*, &c. Hier woonen de vermaartſte Schilders ende Wevers, zeer ervaren op zuyver ende nette werken, ende de vaſte *Eſſay*, daar toe grootelijks den byzonderen aart des waters helpt, met welk de doeken moeten gezuivert werden, ſpruitende verſch ende onbezoedelt uyt de witte zanden, ende niet de kleyachtige en ſmeerige Aarde, hebbende 't zelvige water een zonderlinge ſmaak uyt den brakken en zoeten.

Paliacatte alzoo in de *Malabaarſche* tale genaamt, beduyt het *Oude Fort* ofte *Sterkte*, is gelegen op 13 graden 22 minuten Noorder breedte, ſtijf 5 mijlen benoorden *S. Thome*, omtrent 3 mijlen t'zeewaarts van de Rhede ziet men eenige *Tamerijn-boomen* die omtrent ⅓ mijl weſt-landtwaarts in ſtaan, in rechte oppoſitie van de Bhare ende Haven van *Paliacatta*, mede een hoogh Geberghte, ſtrekkende Zuyd ende Noord, leggende omtrent 6 mijlen landewaarts; op het zuydelijker Hooft vertoont zich een vlakke hoek met een groote Valeye, als oft van den anderen waren af-geſcheyden, daar op van oudts het Fort *Rama Geridorgon* gelegen heeft. Het Fort *Geldria*, alwaar den Gouverneur zijn verblijf-plaatze heeft, is van de *Nederlanders* alhier getimmert, is kleyn in zijn begrijp, redelijk ſterk, en met bequame Bolwerken voorzien, doch onvermogen om eenigh *Europeeſch* geweldt uyt te ſtaan, maar bequaam voor de aanvallen der *Moren*. Tegenwoordig heeft de Heer *Anthoni Pavilioen* Raad Extraordinair van *India* aldaar het opperſte gezagh, welke in plaatze van den E. Heer *Cornelis Speelman* is gekomen, voor wiens komſte aldaar den Heere *Laurens Pit*, en den Heer *Arnout Heuſſen* en *N. Gardenijs*, met lof geregeert hebben; het Guarnizoen beſtaat uyt 80 a 90 Koppen.

t Nederdtſche rt Gelia.

Men ankert gemeynlijk alhier op 7 a 8 vadem zant-gront, zoo wat met Kley gemenght; omtrent ⅓ mijl van de wal by zuyder mouzon maakt het een goede Rhede, maar niet in het Noorder: want hoe verder men om de Noord is, hoe onſtuymiger weêr, felle ſtromen, en barre Rhede; vallende de winden ende ſtromen dikmaals met groote kracht uyt de *Bengaalſche* bocht ende de *Ganges*. Derdehalf mijl buyten deze Rhede is gelegen een zant-rif, ſtrekkende van de Rivier omtrent ⅔ mijl t'zeewaarts, moet niet nader gegiert werden als op 4½ a 5 vadems diepte: om de Noort 2 mijlen leydt den hoek *Sicerecourdi*, van de welke een zant-rif 2½ mijl zeewaarts ſtrekt; ook is'er zeer oneffen grond, men moet niet nader als op 6½ ofte 7 vadems komen. Op deze bhare in het zuyder mouzon vindt men met hoogh water van 6 tot 10 vadems diepte, men kan met *Manchous* ende Boots de goederen loſſen en laden; men houdt uyt ende in varende, de zuyd-wal aan boort, want het aan de Noord-zijde zeer droogh is; een Gotelinghs-ſchoot binnenwaarts de Rivier, onder 't gebiedt van 't Fort is een goede Winter-rhede, voor de *Moorſche* ende *Gentijfſche* Schepen, welke Riviere wel vijf mijlen noorden ten weſten in 't Lant loopt by de Stadt *Armagon*, voorby het Boſch *Sicerecourdi*, van waar al het Branthout, ook Timmerhout tot Balken, Planken, en Aſſuyten gehaalt werdt; anders is *Paliacatta*, het welk dor is, van deze ſtoffe t'eenemaal ontbloot. Voorby 't Fort loopt ook een Rivierken, men kan zich met kleyn roey-vaartuygh daar op vermaken.

De Rheede van Paliacatta.

Paliacatta heeft in 't zuyder mouzon een Canaal, meeſt droogh, ende in 't noordelijke is het rondtom vol waters, zoo dat het dan wel een Eylandt van twee mijlen groot gelijkt. Voorts is *Paliacatta* van een barre, brakke en zandige grondt, van lijf-

tocht

tocht gantsch onvoorzien, alleenlijk is'er geen gebrek van visch, voorts moeten andere eetwaren van buyten in-gebracht en toe-gevoert werden. In voorgaande tijden wierden groote onkosten gedaan om't Fort staande te houden, als staande op een wellige grondt, zoo dat men beducht was dat op elken regen-tijdt om verre zoude vallen. Deze brakachtige gront strekt zich wel 4 a 5 mijlen landewaarts. Onder het gebiedt van't Fort *Geldria* leggen twee Dorpen, een om de zuyd *Diramamy* geheeten, staande op een kleyn Eylandeken; het tweede genaamt *Coupon*, binnen een roerschoot aan de noordzijde van't Kasteel, bewoont met Visschers, ende *Christenen*, eertijdts van de *Portugezen* gedoopt, en zich aldaar onthoudende.

Wy moeten hier nu ook een weynigh spreken eer wy verder gaan, van het Rijk van *Carnatica*, strekkende (zuyd en noord 70 *Badagarsche* mijlen, yder omtrent drie *Nederlandtsche* groot) van *Paliacatta* recht over tot de *Malabaarsche* kuste van *India* 40 *Badagarsche* mijlen. Alhier onthouden zich de drie mogenste ende machtighste Heeren ende *Naiken* van het Rijk, die aan de Kroone *Velour* onderdanigheyt ende homagie moeten betoonen, ende veel hondert *Pagoden* op-brengen, zijnde yder *Pagode* 6 gulden, te weten *Virapanaik Madure* des Koninghs *Cuspidoor*-drager 600 *Pagoden*, ende *Cristapanaik* van *Chengier* des Koninghs Betel-gever 200 *Pagoden*; den *Naik* van *Tanjouwer* 's Koninghs Waeyer-drager, onder welk *Negnapatan* gelegen is, 400 *Pagoden*. Deze Ampten hebben de *Naiken* van oudts bedient, ende daarom zijn haar de Landtschappen van *Madure*, *Tanjouwer* ende *Chengier* toe-gewezen, onder jaarlijkssche contributie der voorsz. *Pagoden*, blijvende voorts verplicht, dat zy op den dagh der Kroninge van een wettige en gerechte Successeur, in perzoone haar Ampten zelfs moeten komen bekleeden.

3 Naiken *in't Rijk van* Carnatica.

Cuspidoor *is een Spuwbekken of Pot.*

Van *Paliacatta* verder om de noort is gelegen *Penna* ende *Caleture*, tusschen welke plaatzen de beste *Essaye* valt, zijnde een dagh varens met goede windt van *Paliacatta*. De *Essaye* (die ook op de Eylanden van *Jasnapatan* valt) is een kleyn wortelken gelijk een rijsken, de beste zoorte een half cubit langh, wordt uyt de gront gespit. Om te oordeelen wat de beste *Essaye* is, dient men te weten het navolgende: men zalze in stukken breken, en letten op hooge roode koleur, ook de zelve in de mondt nemen ende kauwen, en zoo zy zalpeterigh van smaak is, werdt zy voor goet gehouden. De proeve op de doeken om te weten of de *Essaye* oprecht is, werdt aldus gedaan; Men zal het Lywaat met zap van Limoenen hard wrijven, ende als dan in de Zonne laten droogen, valsch zijnde, zal de roode verwe verschieten; daar is noch een lankwerpige vijf-kantige vrucht, genaamt *Carunbolle*, welkers zap noch meer bijtende is als van de Limoen, ende is mede zeer goet om de vastigheyt van de *Essaye* te beproeven.

Penna en Caleture; *aert ende nature van de* Essaye, *de rechte preuve daar van.*

Men moet op deze *Essaye* naukeurigh letten, anders kan men door deze bedrieghlijke Natie licht misleydt werden: want zy dikmaals in de Schilderyen valsche *Essayes* gebruyken, genaamt *Sordaco*, ook een bast van zeker boom wassende in *Orixa*, ende ghy zult bevinden dat de Schilderyen zal trekken na donkerachtigh roodt, ende gewreven tusschen de handen met versch water, zal hem de verwe t'eenemaal begeven; in dezen doen zy ook bedrogh in de behoorlijke lenghte en breedte: want zulk goet voor de *E. Compagnie* nergens toe nut is. 't Gout is op deze Landtstreek zeer gewilt, en weten de Inwoonders het zelve nauw en op zijn caraten te toetzen. De *E. Compagnie* heeft alhier ook het Munt-yzer van den grooten Koningh, zoo dat dagelijks de *Pagoden* geslagen werden, en altijdt hier goudt gebrek is. Van *Orixa* noordwaarts van *Masulipatan* wordt hier met goede winste Nely, Rijst, Gingely-zaadt, Oly, Boter,

MASU

UPATAM.

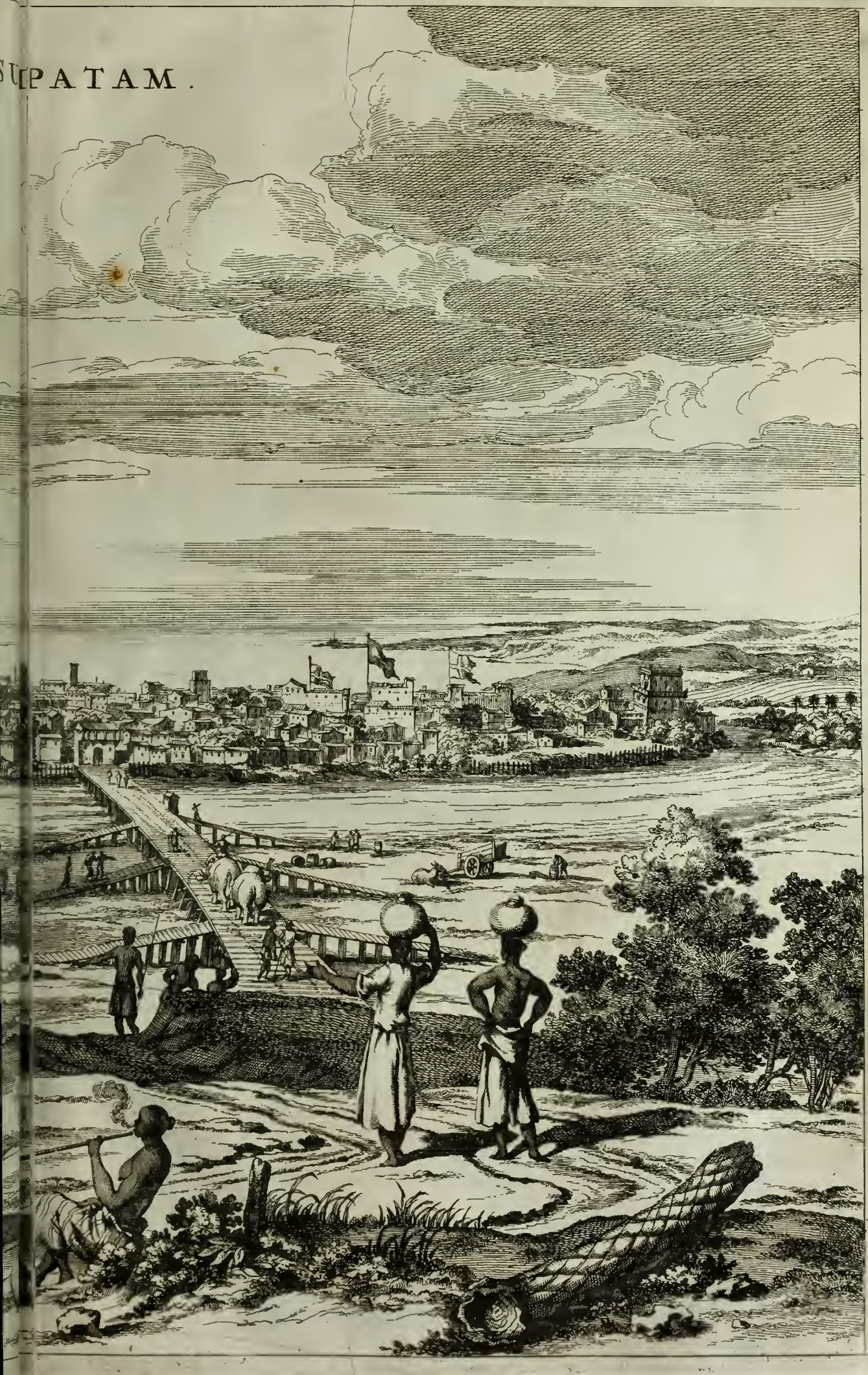

Boter, Negros kleeden, Yzer, Honigh en geel Wasch, doch niet zeer zuyver aan-gebracht; men doet de tocht gins ende weder gemeenlijk in vier Maanden. Op *Arracan*, *Pegu*, ende *Tanassery*, geeft men van hier tot vracht derwaarts, zoo van Peper, Zandelhout, Doeken, Staal, Yzer, ende andere Waren 8 en 10 ten hondert; het Retour bestaat meest in Gout, Robijnen van *Ava*, Gommelak, lange witte Peper, en Loot &c. Tusschen *Tanassery* ende *Queda* naast *Malakka* leggen de Havens van *Tanangar*, *Sencaza* ende *Perach* tegens over *Achem*, daar mede een hooge winste te doen is: in Retour geeft het uytnemend schoon Tin, 't welk by de *Moren* wel begeert is, die haar kopere Potten daar mede vertinnen.

Petapouli. *Petapouli* is gelegen op 16½ graden Noorder breedte: om deze Reede te kennen, vertoonen hem op 't Eylandt, 't welk maakt de noord-zijde van de Rivier, een groote menighte Kokus-boomen, wanneer ghy die, zeylende Oost en Oost ten Noorden, 1½ mijl van't Schip beziet, zoo zijt ghy op de Reede in oppositie van de bhare 1 ofte ⅔ mijl van de wal, daar men anker-grondt vint op 6 vadems diepte, zandige en opgaande gront, zoo dat men wel dient de Ankers te beschoyen. In het Noorder mouzon is dit wel de veylighste Haven op deze Kuste, door dien de zeelijke punt strekkende benoorden 't gemelte Eilandt omtrent 3 mijlen de Reede bewaart, 't welk ook de reden is dat in 't zuyder mouzon alhier een onstuymige Bhare is, met invallinge van zware aandringende zuydelijke zeen. Op deze en diergelijke zaken heeft den naukeurigen Zeeman te letten, gelijk hem in deze Kaarte vertoont werdt, daar met alle naarstigheyt en een waarachtige ondervindinge de gronden af-gepeylt zijn, de Riffen ende gevaarlijke platen aangewezen, waar na wy den aandachtigen Lezer verzenden. De Bhare van *Petapouli* heeft een lange ende ondiepe Plaat, niet anders nut als voor kleyne Vaartuygen, maakt van daar een redelijke groote Rivier, een groote mijl tot de Stadt toe leydende, ende zoo verre in 't Landt tot de Riviere *Meca*.

Petapouli is niet groot, wordt bewoont door eenige aanzienlijke *Moren* en groote *Persianen*, doch meest *Gentiven*, staande onder den Koningh van *Golgonda*.

In 't stuk van de roode geverfde doeken, ende eenige zoorten geschilderde kleeden is *Petapouli Masulipatan* weynig overtreffende, hebbende de beste ende alderkostelijkste *Essaye* van de Kust, genaamt *Tambrevelle*, 't welk mede een dun rijsken is, qualijk een voet lang, geeft zoo hoogen verwe, dat het moet met de *Essaye* van *Arrical* ofte *Ortacour* zijn vermenght, om de hooge wat donkerachtige verwe te mitigeren. Deze *Essaye* valt op het Eylant, aan de over zijde van de Rivier in tegenstellinge van de Stadt, komt niemant ter handt dan den Gouverneur, die daar over groote pacht betaalt; niemandt durft qualijk zonder zijn weten in koleurde doeken met ons handelen: want het Volk voor hem moet arbeyden, alzoo hy zijn pacht gemeynlijk met doeken aan den Koningh voldoet, die als dan aan den Koningh van *Persien* werden verzonden, ende aldaar gesleten, zoo dat den *Gentif* in dit Gouverno zeer onderworpen is. Op dit Comptoir mach men wel *Indigo* uyt het Landt bekomen, doch tot duurder prijs dan in *Masulipatan*, ook Katoene Garen voor 't Vaderlandt, mede witte en geverfde *Perkallen*, *Bethilhes*, ende veelderhande witte doeken, ook geschilderde *Tapes* voor *India*, ook andere geschilderde zorteringen, zoo dat dit een nodigh Comptoir is.

De Stadt Masulipatan. De Stadt *Masulipatan* alwaar de *Nederlanders* en *Engelsche* haar Logie ende wooninge hebben, heeft een groote Riviere van de Bhare een mijl gelegen; de Rivier is schoon, doch vol van Krokodillen en Vis. *Masulipatan* is een treffelijke groote Stadt, den Gouverneur moet jaarlijks veel opbrengen aan den Koningh van *Golgonda*, zijnde dikmaals genegen

't Volk veel overlast te doen. De Inwoonders zijn veel *Persianen* en *Moren*, zy verdrukken de *Gentiven*, ja zoo, dat zy nauwlijks derven Koopmanschap drijven, zonder weten van de Gouverneurs, uytgezondert die gene, die den handel van de gekoleurde doeken ofte andere Commercie van de Grooten gepacht hebben, het welk in alles duurder inkoop maakt. Indien men 's Koninghs *Firman* vast hadde om den Inlandtschen handel vryelijk te mogen drijven, men zoude veel konnen vorderen, waar tegen zich van oudts de Gouverneurs gestelt hebben. De *Moren* alhier zijn valsch ende hovaardigh, prachtigh en wellustigh, inzonderheyt de *Persianen*, alle Natien behalven de hare verachtende; zy houden groote staat met Pallinkijns ende Paarden, veel Dienaars, *Rondeliers*, *Tochiers*, ofte Licht-dragers, Sombreir-dragers, *Capados*, *&c.* Veel ongerechtigheyt werd zoo nu en dan by de Gouverneurs gepleeght, uyt oorzaak dat den Koningh van *Golgonda* verre van de hant is, ende men kan den Koning niet komen te spreken zonder groote schenkagie aan zijn Hof-grooten te geven.

De Stadt *Masulipatan* is anders een deftige plaatze van negotie, en werden de Waren zoo uyt *Patria*, *Molukka*, en *China* &c. wel aan den man gebracht: hier komen mede veel Vreemdelingen zoo van *Cambaja*, *Suratte*, uyt de Landen van den *Mogol*, van *Goa*, *Orixa*, *Bengale* ende *Pegu*. In voorgaande tijden hebben de Gouverneurs over dit Gouverno aan den Koningh jaarlijks van pacht betaalt 140000 *Pagoden*. Men drijft hier ook sterken handel in Robijnen en Diamanten; de Diamanten werden gegraven in 't Landt van *Golgonda* ende *Decan*, achter *Bengale*, by de Stadt van *Bysilaga*. Den Koning van *Bysilaga* laat daar wacht by houden, en zoo daar steenen gevonden werden die meer dan 25 *Mangely* wegen, die zijn voor den Koningh, yeder *Mangely* zijnde een karaat; de mindere Diamanten zijn voor de Pachters. Daar is noch een Bergh in't Lant van *Deyam*, die genaamt werd *Cotsa vuytthya*, dat is, oude Rots, daar werden de alderbeste Diamanten gegraven. *Borneo* is ook vermaart van wegen dit Gesteente, ende inzonderheit de Stadt *Bangar Massing*.

Het XXIV. Capittel.

Handelende van alderhande edel Gesteente, Diamanten, Robijnen, Esmerauden, Saphyren, Amethisten, Jaspis, Sardonix, Agat, Granaten, en andere.

HEt edelste van alle Gesteente, is (zonder twijffel) den zuyveren *Diamant*, by de *Grieken* ΑΔΑΜΑΣ genaamt, om dat hy werdt geoordeelt ἀδάματος, onverkracht, ontemlijk, ongetemt, gelijk *Sophokles* een Maaght die noch geen Man bekent heeft, de zelve name geeft. *Plinius* meynt dat hy met geen hamerslagh op een Aanbeelt is te breken; andere dat hy door 't vuur geen schade kan lijden, hierom werdt hy *indomita vis* genaamt, een onbedwingelijke kracht, zoo gebruyken de Geleerde de gelijkenisse van deze steen, om een onbeweeghlijk hart uyt te drukken, een hardnekkige noemende ἀγνώμωνα καὶ Αἰπειθῆν, gelijk den hoogh-geleerden *Erasmus* ons in zijn noyt genoegh geprezen *Chiliaden* leert, 't welk over-een-komt met de heylige waarheydt. *Zach.* 7. 12. *Zy maakten haar herten als een* Diamant. *Ezech.* 3. *vs.* 9. *U voorhooft heb ik gemaakt als een* Diamant, *harder dan een Rotze*. Het woordt שמיר beduyt in de *Hebreeusche* tale niet alleen een *harde doorn*, *Esai.* 32. 13. en *cap.* 5. 6. maar ook een *Diamant*; ziet *Jerem.* 17. 1 *De zonde van Juda is geschreven met een punt van een* Diamant, 't welk de 70 Overzetters vertalen ὄΝΥΧΙ ΆΔΑΜΑΝΤΙΝῷ. Hoewel den *Diamant* van een vaste en harde zelfstandigheydt is, zoo heeft evenwel *Plinius* by my geen geloof, dat men hem met geen hamer zoude konnen breken, even veel toestemminge geef ik aan de meyninge der gener,

Den mant benam.

Den mant Exod. vs. 17. קת genaan van h woordt רק 't welk duyd Ἀστρώ blixeme

gener, die voorwenden dat hy niet dan met Bokken-bloedt kan verzacht worden. In de *Latijnſche* tale voert deze ſteen den naam van *Adamas*, in 't *Hooghduyts Demant*, in 't *Spaans Adamanto*, in de *Arabiſche Almaes*, in 't *Maleytſche Jutan*, in de *Hindoſtanſche* ſprake *Hiera*, van andere Volken werd zy ook *Jua* genaamt.

Tekenen an goede Diamanten.

Den glans van een *Diamant* is levendigh, wit, doorblinkende, doorſchijnende, hebbende een groote hardigheyt, met een glinſterende licht, waar door hy zeer krachtigh is, gewreven zijnde zal hy ſtroo na zich trekken, gelijk zommige Schrijvers aanmerken, die hem mede de kracht van de droefheydt te verdrijven, en de hertſterkinge toe-eygenen. Een volkomen *Diamant* moet zuyver zijn en geſlepen, dat de bovenſte tafel zoo groot zy, dat de twee tafelkens van 't lever van de zijde een tafel van boven maken, en dat het ſchijnzel van 't lever van't onderſte van de *Diamant*, de drie daar van een tafel maken van boven, en moeten diep wezen na mate, en de tafel van ter zijde na de tafel, zoo zeer als een Pavilioen van een Tente hanght na den Appel, wezende van gelijke diepte, en moet een weynigh meer langhwerpigh als vierkant zijn, doch niet meer als men kan bemerken, de lenghte en breedte moet zonder eenige faute aan de hoeken en kanten wezen; de vier hoeken moeten ſcherpachtigh zijn, ende goet van water en kriſtalachtig. Men vindt weynigh *Diamanten* van zoodanigen volmaaktheyt, evenwel gaan zy al voor goet door, daar zy nergens na in waardye by de volmaakte konnen geſchat werden. Om nu te weten hoe zwaar dat een ruwe *Diamant-ſteen* zal blijven als by bearbeydt zal zijn, zoo neemt visbeen ofte zee-ſchuym, en drukt daar in den ſteen, en giet dat vol loot, zoo hebt gy dan d'oprechte grootte des ſteens, die beſnijdt dan tot dat ghy daar een patroon van gemaakt hebt, op zoodanigen fatzoen als ghy den ſteen begeert geſlepen te hebben. Als nu de Patroon volmaakt is, zoo weeght de zelve met u karaat-gewichte, ende merkt hoe veel karaten het Patroon weeght, en de gerechte derde part is de zwaarte van den *Diamant*, want het loot is driemaal zwaarder in zijn corpus als den *Diamant*.

Volkomen Diamanten.

Verſcheydē ſoorten van Diamanten.

Daar zijn ook Diamanten *Boſſchiers* genaamt, en zijn wel een derde ſlechter dan de nieuwe ſteenen, en ook zomtijdts beter, alſſe geheel dun en ſchoon van water zijn; maar zoo de roſſe ſteenen geel van water zijn, onvolmaakt met berſten en onreyn, zoo zijnze geen half gelt waardigh; hier wordt het gewicht in hen zelve niet gemultipliceert, maar enkelt gerekent hoe veel karaten ende greynen de zelve wegen. De rechte proeve van een *Diamant* is deze: Men neemt een ander *Diamant* ofte *Boot*, en daar mede geſneden op de ſteenen die men beproeven wil, het poeder daar van komende moet aſchgraeu zijn, ende zoo daar wit poeder van komt, is het geen rechte *Diamant*, meeſt alle ſteenen geven wit poeder, den *Diamant* uytgezondert, en hoe grauwer zijn poeder is, zoo veel te beter, ende zoo ghy u zelve in deze proef niet en vertrouwt, zoo doet den *Diamant* in 't vuur, en laat hem gloeyen, ende doet hem dan in reyn ſchoon water, en laat hem daar in koud werden, zo de zelve dan niet is geborſten, wordt hy voor goet gehouden, doch geborſten zijnde voor valſch en niet oprecht.

Het poeder van een Diamant *moet aſchgraau zijn*

NB. Het poeder van Diamanten *in genomen, achten veele doodelijk te zijn.*

Maniere om Diamanten *te waardeeren.*

Men is gewoon de *Diamanten* te waardeeren op deze wijze: (zoo als my bekent is door zekere hantſchriften by my beruſtende) Men moet voor al goede opzicht nemen van wat water en fatzoen de zelve zijn, of zy ook haar behoorlijke diepte hebben, en wel toe zien of daar vuylte ofte onzuyverheyt in is; om den prijs te weten, zoo ſtelt men een *Diamant* van een karaat waardigh te zijn 80 guldens, ende wanneer men nu wil weten wat een *Diamant* van twee karaat in gelde mach halen, zoo multipliceert men de twee in zich zelve, komt vier, die gemultipliceert met de waardye van een karaat, zijnde

80 guldens, komt een *Diamant* van twee karaat waardigh te zijn 320, doch dit is te verstaan van zuyvere en volkomen steenen; ende moet men ook in deze gelegentheydt noodtzakelijk weten, hoe veel greynen in een karaat gaan, namentlijk vier, en zoo is men gewoon te rekenen, zoo dat een *Diamant* van 20 karaten 32000 guldens waart is, ende een van 100 karaten 800000 guldens. Ende dus verre van de nature, geboorte-plaats ende waardye der *Diamanten*; by deze gelegentheydt zullen wy kortelijk ook spreken van andere Gesteenten van waardye.

Robijnen; *haar benaminge in verscheyde Talen.*

Den *Robijn* by de *Latijnen Rubinus* ofte *Carbunculus* genaamt, by de *Hebreen* אֶקְדָּה *Esa.* 54. 12. na de meininge van veele, alzoo geheeten om zijn brandende glans, af-dalende van het wortel-woordt קדה, gelijk πυρωπὸς ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἔχειν ὦπα, om datze een gedaante des vuurs heeft. Hy word ook genaamt אֹדֶם *Exod.* 28. 17. van wegen zijn roodigheyt. De *Malcyers* noemen hem *Mamwikam*, de *Siammers Battamora*, de *Hindostanders Laal*. Deze steen houdt zich langen tijdt goet in't vuur. Men vindt *Robijnen* van driederley zoorte, d'eene is rood van koleur, blinkende als vuur, de paarze verwe hoewel de zelve heerlijk staat, vermindert nochtans den prijs; *Orientaalsche Robijnen* werden *Espinellen* genaamt; de *Hooghduytsche* zijn hard en zwartachtigh, ende daarom van geringen prijs, hoewel het een rechte zoorte van *Robijnen* is; men vindt deze niet breeder dan Erweten, vermidts de zelve heel dun zijn, de Steenslijpers maken den steen noch dunder, om dat zy te beter het licht ontfangen zouden; d'*Espinellen* zijn klaarder en lieffelijker om aan te zien, maar van weynigh waardye, nochtans is de hardigheyt verscheyden: want zommige zijn heel teer, en zommige hebben de hardigheydt van een *Saphier*. De *Karbonkels* werden vervalscht, met *Sanderaka* gecorrumpeert zijnde, ende zoo wordt ons venijn voor medicijn gegeven. De valsche worden gekent door een teken van gestelde koleuren, gelijk op een witte *Karbonkel*. Vermilioen ofte Kristal geleydt zijnde, zoo openbaart hem het bedrogh door de hoeken, vermidts zy geen verwe konnen ontfangen. *Orientaalsche Karbonkels* zijn mede tweederley: want die heel bruyn zijn, als men daar water op giet, en by nacht beziet, zoo blinken zy als vuur, en dat zijn d'oprechte, d'andere zijn zoo niet. Men schrijft den *Karbonkel* toe de kracht om de wellustigheyt te verdrijven, ende ingedronken zijnde, werdt hy by veele geoordeelt het Lichaam van veele ziekten te bewaren. Den prijs der *Robijnen* werdt gerekent op de wijze der *Diamanten*, dat een *Robijn* zoude mogen accompagnieren, die men begeert te waardeeren, by een *Diamant* van 1, 2, 3, 4 karaten ofte meer, zoo moet den *Robijn* altijt wat grooter wezen van aanzien als den *Diamant*, daar hy by geaccompagnieert werdt, ende dan kan men zijn rekeninge maken, gelijk te vooren van de *Diamanten* is aangewezen, niet min ofte meer, maar dan moet de *Robijn* ook schoon wezen, ende niet onreyn ofte met wolken van binnen, en soo staet hy in waerdye met den *Diamant*, haar waarde leert ons de H. Schrift, *Prov.* 3. 15. sprekende van de wijsheyt die kostelijker is dan *Robijnen*, *Prov.* 8. 7. alwaar *Salomo* 't woort פְּנִינִים gebruykt, gelijk ook in de Klaagh-liederen *Jerem.* 4. haar Nazireën ofte byzonderste en af-gezonderde (zeyt de *H. Text*) waren rooder van lichaam dan *Robijnen*, gladder dan *Saphyr*, misschien af-dalende van 't woordt פנה, 't welk aanschouwen beduyt, om dat deze steen een steen van aanzien en van vertooninghis, gelijk daarom ook de Toonbrooden, brooden van aanzien genaamt wierden, *Exod.* 25. *vers* 30. לחמי פנים, ende dus verre van den kostelijken *Robijn*.

Waarde a Robijner

Tekenen van goede en quade: driederley zoorten van Robijnen.

Den *Esmeraud* die de *Arabiers Tamarul* noemen, by zommige ook *Jasche* genaamt, is een van de kostelijkste

De Esmerauden.

lijkſte ſteenen ; de *Grieken* noemen dit Geſteente Σμάραγδος, de *Françoyſen Eſmeraude*, de *Hebreen* אֹדֶם, *Exod.*28.17. en 39.10. *Ezech.*28.13. Deze ſteen ſtont ook in de borſtlap van *Aaron*, zijnde het koſtelijke kleedt des Hoogen-Prieſters, van de zelve ſtoffe als de *Ephod*, vierkantig, een ſpanne lank ende breedt, in-gevoeght aan den *Ephod*, die daar toe op de borſt geopent was, zijnde aan hem vaſt gemaakt met twee goude Ringen, en twee goude gedraeyde Ketenkens aan de ſchouder-banden des *Ephods*, zoo dat hy noyt van den *Ephod* af-geſcheyden wierd, ook was hy verdubbelt om met vier rijgen vervult te werden, dat is in alles 12 koſtelijke ſteenen, en zoo beſtont de eerſte uyt een *Sardis*, *Topas*, en *Karbonkel*; de tweede uyt een *Smaragd*, *Saphyr*, en *Diamant*; de derde uyt een *Agaat*, *Hyacinth* ende *Amethiſt*; de vierde uyt een *Turkois*, *Sardonix* ende *Jaſpis*-ſteen, alles na het getal der Kinderen *Iſraëls*, twaalf in getale. Veele meynen dat volgens den glans en eygenſchap van deze ſteenen, de 12 Stammen haar wedervaren in't toe-komende zoude af-gebeeldt zijn; doch deze bedenkingen hebben meer curieuſheyt dan vaſtigheyt, te meer, om dat zelfs de *Joden* niet vaſt konnen zeggen welke de ſteenen geweeſt zijn. Zoo zien wy dat de 12 Fundamenten des muurs van't Hemels *Jeruzalem* met 12 koſtelijke ſteenen verçiert zijn, met onderſcheyt dat de *Jaſpis* in't *Oude Teſtament* de laatſte is, ende in't *Nieuwe Teſtament* de eerſte, niet zonder verborgentheydt, als toonende de t'zamen-voeginge van de twee *Teſtamenten*, makende een eynde van het eene, een begin van't andere: want daar het *Oude Teſtament* op houdt begint het *Nieuwe*. Men vint driederleye zoorten van *Eſmerauden*; daar werden *Eſmerauden* gevonden in *Schytia*, *Ægypten*, ende in andere plaatzen, en werden de beſte gekeurt en genaamt *Orientaalſche Eſmerauden*, welke van de Kooplieden zeer op-gezocht werden, zoo dat de gemeyne Lieden die weynig zien; het is in *Paliacatta* en *Biſnagar* zeer gemeyn, dat de zelve van gebroken glas na geconterfeyt werden: maar die uyt *Schytia* komen zijn van de beſte, die van *Peru* van de tweede zoorte, en hard van nature, doch niet zoo geperſt en gras groen, en zijn daarom klaarder als de *Orientaalſche*. Men moet nauwkeurigh toezien dat zy niet vervalſcht zijn als de voorgaande. De derde zoorte komt uyt *Ooſt-India*, en is een ſnoot en ſlecht goet, zijn harder als die van *Peru*, verblijden met haar eygen licht ſchoonder, nochtans zijn zy by nachte als by dage. Die uyt *Peru* komen zijn meeſt bleek van verwe, en zommige zwartachtigh, waar mede haar frayigheyt verduyſtert werdt, daar werdt geen Steen veyliger gedragen dan een *Eſmeraude*, breken evenwel zeer licht, hoewel zy koſtelijk zijn. De Natuur-kundige oordeelen deze Steen kout van natuur, den brandt der liefde matigende, andere meenen dat hy goet is tegen de vallende Sieckte: men wil ook zeggen zoo daar een *Eſmeraude* gevonden wierde, die in alles, namentlijk, koleur, fatzoen en klaerheydt volmaakt ware, dat hy zoude mogen gezelſchap houden met een *Diamant* van een of meer karaten, en dat de *Eſmeraud* wel twee ofte drie maal meer waart zoude zijn dan den *Diamant*: Want indien een *Diamant* van een karaat 80 gulden waart is, zoo is de *Eſmeraud* waardigh 240, 't welk wel te gelooven is, uyt oorzake dat noyt of zelden een *Eſmeraud* gevonden is, die in alles van verwe, fatzoen en klaarheydt volmaakt was.

Waardye van een volmaakte Eſmeraude.

Den *Saphier*, die mede ſtont in de tweede rijge van den Borſt-lap des gerichtes, des Hoogen-Prieſters *Aarons*, in 't *Hebreeuſch* genaamt פִּטְדָה, hoewel veele Geleerde oordeelen dat het voorgaande woort eer den *Topas* (τοπάζιον by de *Grieken* genaamt) beduyd, dan de *Saphier*: want zy willen doorgaans dat hy zy אבן ירקה, dat is, een groene Steen,

Den Saphier en zijn benaminge, ספיר *van welk woort buyten twijffel* σάπφειρος, *ofte* Saphier *komt* Exod. 28. 19.

daar den *Saphier* hemels-blaeuw is; zoo spreekt *Job cap.* 28. 19. van den *Topas* van *Morenlant*, פטדה כוש, daar onze Overzetters 't woordt van *Topas* gebruyken. En *Exod.* 28.18 zetten zy het zelve *Hebreeusche* woord *Saphier* over, zoo dat men nauwlijks yets zekers hier in kan determineren, als alleen dat door deze en diergelijke woorden, kostelijke en dierbare Gesteenten verstaan werden. De *Arabiers* noemen den *Saphier Mila*, de *Malayers Millam*. Men vindt tweederley slagh van *Saphieren*, d'eene donkerachtigh van koleur, de andere is blinkende, die men in't gemeyn waterachtige noemt, deze zijn de slechtste, ende worden door vermenginge van verwen den *Diamant* zeer gelijk, dat nauwlijk van hem te onderscheyden zijn. De *Saphieren* werden gevonden op *Malabar* in *Calechut*, *Cananor*, in't Rijk van *Bisnagar*, ende op het Eylant *Ceylon*, de beste vint men in *Pegu* ende *Siam*; men oordeelt dat hy goet is gedragen tegen alle hittige ziekte, en ook goet is voor wratten en puysten; ende dat wanneer men hem drie uuren in 't gout laat zieden, dat hy dan den fijnen *Diamant* gelijk is, heel zuyver ende blinkende. Dus verre ook van den edelen *Saphier*.

Tweederley slagh van Saphieren.

Plaatzen daar de Saphieren *gevonden werden.*

Den Steen Hyacinthus.

Den steen *Hyacinthus* staande in de derde rijge van *Aarons* borstlap, werdt in de heylige bladeren *Exod.* 28.19. לֶשֶׁם genaamt, daar nochtans andere willen dat het den *Karbonkel* beduyde, andere den *Smaragdum*. *Kimchius* wil hier door een zwarte steen verstaan hebben: 't welk indien waar is, zoo en kan den *Hyacinth* door dit woordt niet verstaan werden, want hy rood is; zoo dat wy hier wederom als boven de verscheydentheyt zien van gevoelen der Geleerden ende de onzekerheyt. Deze steen valt in zommige Gewesten van *Spangien*, hoe rooder den *Hyacinth* is, hoe beter, en is dan den *Karbonkel* zeer gelijk, maar werdt door het vuur haast verandert. De Juweliers toonen dikmaals in plaats van deze steen, den *Ethiopis*. De *Grieken* noemen hem ΥΑΚΙΝΘΟΣ, ghelijk zeker purpere bloeme by haar ook die name draaght. Men meynt dat deze Steen den Mensche van de Peste bevrijdt, ende zoo yemandt deze sieckte heeft, en zulken steen by hem draaght, zoo zoude hy zijn glans verliezen. Men noemt de *Hyacinthen* tweederley, de roode ende geele, en schrijft haar beyde de kracht toe van 't hart te versterken.

Zommige meenen ook dat hy in de Hebreeusche *Tale* לֶשֶׁם *genaamt werdt.*

Den *Amethist*, die de derde was in de derde rijge van *Aarons* borstlap. By zommige *Hebreen* אחלמה, *Exod.* 28.20, genaamt ἀμέθυστος by de *Grieken*, om dat hy de slaap en droom toe brenght, zoo eenige meynen: want het woordt חלם beduyt droomen, doch andere meynen dat deze naam den *Jaspis* toe-komt. *Exod.* 28. 19. staat het woordt יהלום, by 't welk onze Nederlandtsche Overzetters den *Amethist* verstaan, hoewel andere hier door den *Diamant* beduyden. Den *Amethist* is van purpere verwe, zeer lieflijk om te aanschouwen, men oordeelt de *Indiaansche* de beste te zijn. Men zeght dat deze steen de dronkenschap wederstaat, wanneer hy op den Navel gebonden werd.

Den An thist.

Den *Jaspis*, welke was de laatste in de vierde rijge van den borstlap des gerichtes des Hoogen-Priesters, wert genaamt *Exod.* 28. 20 אחלמה, by de *Grieken* Ἴασπις, by de *Latijnen Jaspis*. Men vindt tweederley zoorten van *Jaspis*, onder andere zijn zommige zoo schoon groen, datze voor *Esmarauden* aangezien werden, ja men vint ook stukken zoo groot dat men daar uyt drink-bekers kan maken, zommige hebben haar groenigheydt met wittigheydt vermenght, zommige zijn purper, andere roos-rood, als oft zy met bloemen geverft waren, andere zijn purper-blauw, andere bruyn-rood, andere hebben de verwe van de Lever van een versch geslacht beest, vol van koleur, ende met lijnen omçingelt; andere zijn ook met witte strepen gesprikkelt, daar zijnder die op d'eene zijde Albaster, ende op d'andere *Jaspis* zijn; ook vindt men zulke die op d'eene zijde

Den St Jaspis.

Den Jas valt ook i Catay *e* China. Kircher Chinæ il luſtratæ pag. 63. Jaspis *du plicis gene est prius flumine C tan à pis toribus in star cras rum silic educitur terum è montibus erutum in saxeas lan nas duabu fere ulnis longas, d funditur.*

Verscheyd Jaspis.

zijde purper, en d'andere zijde grau zijn, zoo dat den *Jaſpis* veelderhande en verſcheyden is. Men ſchrijft den *Jaſpis* de kracht toe om den bloet-gangh te ſtutten, ook het verlichten van de ſmerte der barende Vrouwen, dat hy goet zoude zijn tegens de Koorts, Waterzuchtigheyt, en dat hy het herte komt te verheugen ende vrolijk te maken.

Krachten van den Jaſpis.

Den Steen Sardius.

Den ſteen *Sardius* meynt men dat zijn name heeft van *Sardinia*, om dat de beſte in die Landtſtreke valt. Men zeght ook dat hy in *Epiro* gevonden wordt, en zeght dat hy driederley is; men onderſcheytze ook in mannekens en wijfkens. Deze ſteen is by de Ouden zeer in gebruyk geweeſt; men ſchrijft hem de kracht toe van de toornigheyt te ſtillen, het verdrijven van quade dromen, en 't verblijden des herten. Den *Sardius* en den *Sardonix* zijn dan geen een en de zelve ſteen, maar werden *Apoc.* 2. 20 wel duydelijk onderſcheyden. Zoo mede *Exod.* 28. 17. en 20.

...n Sardonix שֹׁהַם *Exod.* 25. 7. *...rſ.* 9. *Ezech.* 28. *...vſ.* 3. *Gen.* 2. 12. *...'t geſteente dat hy in Hebreen...*

Den *Sardonix* mede ſtaande in de vierde rijge van *Aarons* borſt-lap, σαρδόνυξ by de *Grieken* genaamt, by veele *Hebreen* gehouden voor haren שֹׁהַם, die de *Grieken* ook λιγδιον noemen. Den Hoogh-geleerden Heer *Jakobus Golius P. M.* houdt het voor den *Onyx*, andere meynen dat hy in de heylige tale שֹׁהַם genaamt werd, *Exod.* 28. 20. daar de hedendaagſche Hooghduytſche *Joden* alzoo den *Topas* noemen, zoo dat wy hier wederom zien de oude onzekerheydt. De *Joden* bekennen dat zy niet en weten de betekeninge der namen van Steenen, Vogelen en Dieren. Den *Sardonyx* wordt alzoo genaamt, om dat hy een 's menſchen nagel gelijk is. Het woordt *Sardonyx* wordt dan t'zamen geſtelt uyt *Sarda* en *Onyx*.

...n Agaat.

Den *Agaat-ſteen* van zommige gehouden voor den שֹׁהַם, komt veel uyt *Suratta*, ende is van minder waarde, evenwel vint men in zommige *Agaten* wonderlijke uytdrukkingen van de nature daar in gegroeyt.

Den Barnſteen.

Den *Barn-* ofte *Brant-ſteen*, by de *Latinen Succinum* genaamt, om dat men meynt het een zap ofte Gomme te zijn, uyt zeker Boom vloeyende, wert by de *Grieken* Ἤλεκτρον genaamt, by de *Portugezen Alambre*, komt veel van *Koninghsbergen*, ende andere *Ooſterſche* plaatzen; is in groote achtinge by de *Japonders*, en andere *Indiaanſche* volkeren; den Oly van deze ſteen gemaakt, is goet voor de opſtijginge van de Lijfmoeder, &c. Men ziet in dezen ſteen ook zeltzame Figuren ende Beeldteniſſen. Hy heeft de kracht (gewreven zijnde) om ſtroo, papier, ende andere lichte dingen na zich te trekken.

Den Granaat. Tweederley Granaten.

Den *Granaat* is in 't blinken ende verwe den *Koraal-ſteen* gelijk. Men vindtze tweederley *Orientaalſche* en *Spaanſche*, de *Spaanſche* zijn rood van koleur, welke nochtans goet en ſchoon zijnde, gelijken een ſpringende vlamme; deze ſteen om den hals gedragen, zegt men de droefheit te verminderen, den ſlaap wech te nemen, en het hart te verſterken; men oordeelt hem van een aardige en vyerige ſubſtantie te zijn. Die uyt *Æthiopia* komt is zeer ſchoon en dicht van ſubſtantie, ende is by na van koleur als den *Hyacinth*, zoo dat men die qualijk kan onderſcheyden, doch flikkert zoo zeer niet als d'eerſte.

De Katteoogen.

De *Katte-oogen* by de *Portugezen Olhos de Gatos* genaamt, vallen in *Ceylon*, *Cambaja* ende *Pegu*; zy werden by de *Indianen* meer dan by de *Portugezen* geacht: want zommige *Indianen* meynen dat zoo yemant dezen ſteen draaght, dat zijn rijkdom dan niet vermindert, maar ſteets vermeerdert en aangroeyt. Zommige meynen dat Lywaat met het oogh van deze ſteen hard gewreven zijnde, ende daar na in 't vuur geworpen, niet en zoude branden: maar dit hebbe ik door ervarentheyt onlangs vals en onwaar bevonden.

Den Bloedtſteen.

Den *Bloedt-ſteen* werd Αἱματίτης by de *Grieken* genaamt, om dat hy het loopen des bloets ſtut, andere willen dat hy deze naam heeft om zijn roode donkere ſtrepen. Deze ſteen komt uyt *Nova Hiſpania*, hy wordt geoordeelt een ſpecie van *Jaſpis* te zijn;

Van

van dezen ſteen maken de *Indianen* zommige *Koralen*, welke zy dragen om het bloedt te ſtoppen; men ſtelpt daar mede de ſtonden der Vrouwen, en overtolligh bloedt loſſen. Zy nemen den ſteen, en leggen die in't koude water, daar na drukken zy hem in de handt, en ſluytenze vaſt toe, zy gelooven vaſtelijk zoo eenige bloedige plaats met dezen ſteen geraakt werd, dat het bloet terſtont zal ſtelpen en ophouden. Dezen ſteen valt ook in *Ceylon* en *Cambaja*, ende werd aldaar *Silakenea* genaamt.

Den Nieren-ſteen. Den *Nieren-ſteen* Νεφριτικὸς by de *Grieken* genaamt, van 't woort νεφρὸς, 't welk een *Nier* betekent, wordt geoordeelt goet te zijn tegens de pijn der *Nieren*, zy komt uyt *Nova Hiſpania* hoe groender hoe beter zy werd geacht. De *Indianen* dragen die niet alleen tegens de pijne der *Nieren*, maar ook der *Magen*. Men oordeelt ook dat zy het Zant ende het Graveel af-zet, zy verkoelt de hitte der *Nieren*; men wil dat veele menſchen daar mede geholpen zijn. By de grootſte en aanzienlijkſte van *India* werdt hy zeer hoogh geacht, en veel op-gezocht.

Den Harten-ſteen. Van den *Harten-ſteen* ſchrijven de nieuwe Onderzoekers der natuure, dat Wormen werden vergadert in de kromte der darmen van een *Hart*, 't welk door het eeten der Slangen in doods gevaar zijnde, op dat het venijn het zelve niet zoude beſchadigen, zoo loopt het tot de lippen toe in't water, dan komen daar uyt de Oogen zommige tranen, welke door haar ſlijmigheydt om de Oogen waſſen tot de grootte van een Okker-noot, ende werden zoo hard als een ſteen, als nu het hart zich gevoelt en van pijn en venijn verlicht te zijn, zoo wrijft het (na dat het uyt't water is gekomen) met de Oogen zoo langh tegens een boom, tot dat deze ſteen hem uyt de Oogen valt, welke anders hem het gezichte zoude benemen. Men gelooft dat deze ſteen met wijn in-gedronken zijnde, het venijn wech neemt, vermits hy den Menſch zoo doet zweten, dat hy meynt te ſmelten, en daar door werd het venijn af-gedreven. Men oordeelt ook deze ſteen goet in-genomen in Peſt-tijt.

Den Slangen-ſteen. Den *Slangen-ſteen* valt in *India*, zommige willen dat hy uyt het hooft van de *Slange* komt. Zy is zwartachtigh, met een wit oogh in't midden; andere zeggen, dat, wanneer men een *Water-ſlange* op hanght by de ſtaart, boven een pot met water, zoo dat hy daar na mach ſlikken, dat dan na zommige dagen een ſteen van hem zal uyt-geſpuwt werden, welke in de pot met water vallende, de zelve doet uyt-droogen. Men oordeelt zoo een ſteen op de buyk gebonden van een Waterzuchtige goet te zijn om't water te verdrijven. Deze ſteen werdt by de *Spangiaarts Piedro della Cobra* genaamt, by de *Portugezen Pedra de Cobra*, zy heeft de grootte van een dubbelde ſtuyver, nauwlijks van een halve ſchellingh. Den oprechten *Slangen-ſteen* komt van een *Slangh* die de *Portugezen* noemen *Cobra de Cabelo*, in't *Latijn Piloſus Serpens*, welke is de alder venijnigſte Slange. Den ſteen keurt men voor goet, indien hy in't water gelegt zijnde, eenige kleyne bellekens opwerpt, zoo hy ook aan het gehemelte vaſt kleeft ende hangen blijft, op de wonde en de bete der *Slange* gelegt zijnde, zal hy ook kleven en vaſt blijven gehecht, zoo dat ghy hem met geweldt moet af-trekken, en in zoetemelk ofte zogh van een Vrouw werpen, om door het al te ſterk trekken van't venijn niet te berſten. Hy valt ook van zelfs af, wanneer hy al't venijn uytgetrokken heeft, even als den Bloet-zuyger. Wy hebben de uytwerkinge van dezen *Slangen-ſteen* gezien in een zwarte gebete Slaef van den Opper-koopman *Sr. Jorephaas Voſch* op *Jafnapatan*.

Is tweederley.

Den gemaakten *Slangen-ſteen* die de *Braminen* toeſtellen, welk geheim zy (ſchoon men veel gelt belooft) niet zullen openbaren, zegt men mede groote kracht te hebben, doch werdt zoo veel niet geacht als de natuurlijke; men meynt dat hy t'zamen toe-

toe-geſtelt werdt uyt de levendige deelen, als van 't hooft, hert, lever, tanden, ende een goede quantiteyt van *Terra Sigillata*; maar hier in geſchiedt groot bedrogh. Van deze *Slangen-ſteen* ſchrijft *P. Michaël Boimus* in zijn *Flora Chinenſi*. Wat nu de rede zy waarom deze ſteen het venijn zoo na zich trekt, kan qualijk gezeght werden, die nauwkeurigh is hier van eenigh oordeel te zien, die zoeke zulke Schrijvers, de welke de *viribus & arte Magnetica* hebben geſchreven, ende byzonder *Athanaſium Kircherum l. 9. mundi ſubterranei de venenorum ſympathia & antipathia.*

Den Verkens-ſteen. Den *Verkens-ſteen*, by de *Portugezen Pedra de Porco* genaamt, werdt by *Malakka* gevonden, ende groeyt in de galle van een Verken, is rosachtigh ofte roodt, ende in 't aantaſten ſmeerachtigh gelijk Spaanſche Zeep, is van ſmaak geheel bitter, deze ſteen werdt gebruykt tegens venijn, ende de Koortze; men leght de zelve in zuyver water tot dat het zelve bitter werdt, ende dan drinkt men het in; zy wordt hoogh in prijs gehouden, en kan niet licht bekomen werden.

Den Padden-ſteen. Den *Padden-ſteen* wert gevonden in 't hooft van een *Padde*, zijnde van een wonderlijke grootte en veelverwigh, wat na het groen ſtrekkende, zy is zeer blinkende, het buytenſte is effen, want het is het been zelfs: maar het binnenſte is ſteen ofte een ſteenachtigen aart, die van langen tijdt te zamen gebakken werdt, en dat meeſt rondt, in 't gemeyn hebben zy de dikte van een boon. Men oordeelt deze ſteen goet tegen de pijne der Nieren, ende dat zy het aanwaſſen van't Graveel belet, wanneer zy wordt gedragen; zy wordt gezeght de gebreken der Mage te genezen, ende goet voor de Koortze te zijn, als mede tegen het ſteken van venijnige beeſten. Om nu dezen ſteen te bekomen, zoo neemt een oude groote Padde, ende doetze in een pot vol kleyne gaten, zetze als dan in een Mieren-neſt, en laatze daar ſtaan, tot dat de Padde van de Mieren op-gegeten is, en tot dat'er niet meer dan het gebeente en den ſteen overigh is. Den proef van deze ſteen is, dat, als ghyze een Padde toe houdt, ende ziet dat hem de Padde daar tegen op heft, als of hy die al ſpringende, begeerde te nemen, zoo is zy oprecht.

Den Bezoar-ſteen. Van den *Bezoar-ſteen* is yets gezeght in de Beſchrijvinge van *Cananor*. Den *Bezoar-ſteen* heeft een uytermate kracht tegens het venijn, placht in meerder waarde te zijn als nu hedensdaaghs. Hy groeyt in zeker ſlagh van Bokken in *Perſia*, die in die tale *Pazan* genaamt werden; zy zijn root van koleur, vaſt van ſubſtantie, hy groeyt in de Mage van de Bokken, hy heeft vlieskens op malkander even als den Ajuyn; als hy gebroken is kan men zien hoe dikmaals hy op malkander is gegroeyt; zy zijn verſcheyde zoo van verwe als fatzoen, zommige trekkende na donker-groen, andere na olijf-koleur, zommige zijn rondt, andere langhwerpigh: maar de grootſte en gladſte werden voor de edelſte gehouden. Men vindtze niet alleen in *Perſia*, *Cananor*, maar ook op 't *Koeyen* Eylant, ofte *Ilha de Vacas* 6 mijlen van *Jafnapatan*, (doch zijn zeer weynig aldaar ende bryzelachtigh, gelijk my de Heer *Anthonio Pavilioen* heeft laten zien, de welke uyt 70 a 80 Bokken die hy aldaar hadde laten ſlachten, maar eenige weynige en ſlechte hadde bekomen) De *Malayers* doen de proeve van deze ſteen op duſdanige wijze: Zy nemen toe-gemaakte kalk, en ſtrijken die op haar hant heel dun, en dan wrijven zy den ſteen 5 a 6 maal op de kalk, zoo dan de kalk daar van geel werdt, zoo is hy oprecht, ende hoe ſchoonder geel hoe beter. Die van *Banda* zeggen dat zy deze ſteen uyt het hooft van zommige Apen bekomen. De *Indianen* en *Chinezen* gebruiken dezen ſteen met Rooze-water tegens het venijn, als mede tegens andere ziekten en melancholye. Zy purgeeren haar tweemaal des Jaars, in *Martio* ende *September*, tegens dat de Zon onder den Evenaar komt; na de purgatie drin-

Verſcheyde Bezoar-ſteenen.

Proeve der Malayers *over de* Bezoar.

Verſcheyde gebruyken van den Bezoar-ſteen.

ken zy de vijf navolgende dagen alle dagen 10 greyn van deze steen met Roos-water, waar mede zy gelooven dat zy haar jeught weder krijgen; zy plegen zomtijdts wel 30 greynen in te nemen. Men houdt mede dezen steen goet tegens oude quade ziekten, melancholijke humeuren, quade schurfdigheyt ende melaatsheydt, ende vierden-daaghsche Koortsen. Men verkoopt deze Steen by het gewichte, een steen van 300, 250, 150, en 140 karaat, die betaalt men tegens driemaal ofte $2\frac{1}{2}$ maal zwaarte goudt, 't karaat tegens $1\frac{1}{4}$ gout ofte 8 stuyv. Een steen van 100, 90, en 80 tegens $1\frac{1}{2}$ maal goudt, ofte het karaat tegen 6 stuyvers. Een van 70, 50, 60, en 40 karaat tegen $1\frac{1}{4}$ gout, ofte 4 stuyvers 't karaat; doch die kleynder zijn betaalt men tegens $\frac{3}{4}$, ende een $\frac{1}{2}$ maal gout ofte $2\frac{1}{2}$ stuyvers 't karaat, 'twelk niet te duur is als zy goet van substantie en niet geborsten zijn.

Orientaalsche *en* Occidentaalsche Bezoar-steenen.

Deze steenen werden verdeylt in *Orientaalsche* en *Occidentaalsche*, die van 't *Ooſten* zijn verre de beste, en overtreffen de *Westersche*, byzonder die uyt *Persia* gebracht werden. In *Ooſten* vallen zy niet alleen in *Persen*, maar ook in *Arabia* en *Malabar*, zommige zeggen ook in *Japan* ende *China*. In *West-Indien* levert *Peru* de zelve uyt zijn Geberghte. In't *Persiaans* werdt de *Bezoar* genaamt *Belzoar*, ofte een Heere van't venijn; de *Arabiers* noemen hem *Hagiar Corrahone*, welke naam in *Persia* ook is bekent. Men placht deze steen voor 8 gulden d'once in *Nederlandt* te verkoopen; als men de schellekens af doet, zo is het ander dat onder komt, veel gladder ende blinkender als het eerste, zy zijn niet hard in't breken, en vallende, scheyden zich de deelen (na het zeggen van veele) licht van malkander, in wijn en water geleyt zijnde, zullen zy smelten en vergaan; de *Bezoars* hebben inwendigh geen hart, maar zijn van binnen hol, hebbende in de holligheydt van binnen een materie gelijk meel of stof, 'twelk men om zijn zonderlinge eygenschappen waardiger houdt dan den steen zelfs. Men oordeelt de steenen die op de Bergen gevonden werden beter als die van de Valeyen, om dat de kruyden daar lieflijker en sterker zijn. Deze steen onthoudt zich in een buydel inwendigh aan de Mage hangende, bestaande uyt hayrachtig vleesch, 2 palmen langh en 3 vingeren breet, waar in de steenen zeer ordentelijk als knopen aan een wambays zijn, volgens het schrijven van zeker *Portugeesch*. Zommige beproeven dezen steen aldus: zy nemen een naalde met een draat, en trekken die door het zap van een vergiftigh kruit *Ballestra* genaamt, en dan trekken zy de naalde en draat door een honts oft ander diers been, latende den draat in de wonde blijven, waar door den Hont ofte het Dier in onmacht valt, en weynigh hope van zijn leven is, dan giet men een weynigh schrapsel van deze *Bezoar-steen* met water gemenght, in zijn mondt, indien dan den Hondt daar van geneest, zoo is den steen goet, indien niet, zoo werd hy van de Liefhebbers voor onecht ende valsch verklaart; van andere proeven ziet in de Beschrijvinge van *Cananor*.

Een ana preuve goeden Bezoar.

Dus verre van den handel van *Mazulipatan*, ende de gelegentheyt der zelver Stede, nevens de kostelijke steenen die aldaar vertiert werden; nu dient noch verhandelt te werden, de nature van den *Indigo*, zijnde mede een rijke Koopmanschap, ende in *Mazulipatan* vermaart.

Handel den Ind *op* Mas patan.

Den *Indigo* valt op geen eene plaatze, zy is ook niet eenderley, maar verscheyden. Den platten *Indigo* wast twee mijlen buyten *Amadabath*, de Hooftstadt van *Guzuratte*, in een Dorp *Circhees* genaamt, waar van zy de name voert. Het kruyt waar van den *Indigo* gemaakt werdt, is niet veel verschillende van de geele Peen, doch weynigh korter ende breeder, hebbende kleyne houte taxkens gelijk de Bremmen, wassende by goede Jaren wel een Mans lengte hoogh, haar bloessem is gelijk die van distelen, het zaat gelijk *Fœnum Græcum*, ofte *Grieks Hoy*, by de *Grieken* Τηλις,

ofte

ofte by ons *Fenigriek* genaamt, by de *Françoyzen Duſenegre*, ende werdt gezaeyt in die plaatſe in Hoy-maant, ofte liever in Zomer-maant, en geſneden in Slacht- en Winter-maant.

ndigo Den *Indigo Chirchees* eens gezaeyt
Chirchees. zijnde, duurt drie Jaren, d'eerſte wort omtrent een voet van de aarde af-geſneden, en de bladeren van de takken af-geſcheyden, die men een dagh in de Zonne te droogen leght, de bladeren gedrooght zijnde werden 4 a 5 dagen in ronde tanken ofte kuypen *De tanken kuyp zijn zement breken, geen le aadje te ebben.* *gelegt, zijnde met ſchoon water, doch brak, omtrent een Mans lenghte op-gevult, dit water werdt somtijdts omgeroert, hoewel met zware ſteenen den *Indigo* daar onder gedrukt is, op dat het de kracht van het kruyt na zich zoude trekken; dit water laat men dan in een andere kuyp loopen, ende een geheele nacht in ſtaan zinken, twee Mannen moeten in de bak ſtaan en pleynzen met de armen, gelijk men in *Hollandt* de Boter kernt, tot het water ſtijf ofte dik wordt, blijvende het dikke en de ſubſtantie van den *Indigo* op de gront leggen; deze werdt dan uytgehaalt, ende door fijne ydele doeken gekleynſt, ende dunachtigh op ſchoone plaatſen in de zonne te drogen gelegt, ende dit is dan zuyveren *Indigo*, die men in huys op de vloer legt, met witte aſſche beſtroyt; doch de Boeren om 't gewichte te vermeerderen, weten deze met aarde van verwe den genaamden *Indigo* zeer gelijk, of om in 't water te lichter te drijven, met Olie te vervalſchen en te vermengen. Het tweede Jaar waſcht den *Indigo* wederom aan de af-geſneden ſtruyken die op 't veldt blijven ſtaan, die zoo goet (ofte na 't oordeel van andere) beter valt dan den *Gyngy* ofte wilde *Indigo*: maar zoo men zaad van den *Indigo* begeert, om wederom te zaeyen, moet men de tweede reyze de ſtruyken eerſt op het veldt laten verdroogen, ende dan affnijden, om het zaadt te vergaderen. Den *Indigo* van het laatſte gewas is gemeynlijk weynigh van kracht, en wordt van de *Guzuratſche* Inwoonders veel gebruykt tot verwen van kleeden ende lywaten, alzoo zy van geen uytlandtſche Kooplieden gezocht ofte begeert werdt. De voornaamſte kentekenen van oprechten *Indigo* zijn haar drooghte, lichtigheyt, en dat zy op 't water drijft, dat zy een hooge Violette verwe heeft, en op brandende kolen gelegt zijnde, Violette rook geeft, en weynigh aſſche maakt. Het Landt daar den *Indigo* gezaeyt is, moet na het derde gewas een Jaar ſtille en braak leggen, doch men kan het ook wel met eenige eetwaren beplanten, maar niet terſtont wederom met den *Indigo*.

Den *Indigo* komt hier te voorſchijn, in *Guzuratte* genaamt *Aniel de Biant*, die gezaeyt werdt in de maant *Junio*, in 't Landt dat aardachtigh en zandigh is, waſſende in *Julio*, *Auguſto* en *September* (wanneer aldaar de Regen-maanden zijn, met groote hitte van de zonne vermengt, die goet tot dit gewas zijn) want te veel water doet de *Indigo* ſmoren, doch men moet inzonderheyt wel acht nemen, dat de Aarde, daar in den *Indigo* geplant werd, gezuyvert zy van alle onkruit, diſtelen en doornen. *Groote hitte en regen is goet voor den* Indigo.

Den Kooper van de *Indigo* moet voor al zijn gewaarſchouwt, dat hy geen vochtige aanneme: want hy zoude bevinden, dat in 8 dagen tijdts op 10 pont 3 zal verliezen; dat al te groote ſchade zoude zijn. *Vochtige* Indigo *is quaat.*

Den *Indigo Laura* ofte *Indigo de Bayana* is van drie zoorten, na de benaminge der *Guzuratten*. d'Eerſte is *Vouthy*, de tweede *Gerry*, en het derde *Catteel*; doch deze drie ſpruyten na malkanderen, als voorheenen is aangewezen: Want het eerſte gewaſch wert in 't begin van *Wijnmaant* geſneden, het tweede op de helft van *Slachtmaant*, het derde in *Loumaant*. Indigo Laura *heeft drie zoorten.*

Het eerſte gewaſch is licht-blaauachtigh van verwe, en dan in de Soh gehouden, en met den nagel van den duym daar over geſtreken, daar 't gebroken is, zoo gelijkt het na den Violetten. Het tweede gewaſch *Gerry* genaamt, is te vergelijken by een ſtuk Lever, zacht ende zuyver van binnen, hoe hooger van verwe, en fijnder van ſtof, ſtrekkende na Vio- *Eygenſchappen van de drie zoorten van den* Indigo.

let, hoe beter hy geoordeelt werdt, hoe lichter van gewicht, hoe profijtelijker voor den Koopman.

Het derde gewas van den *Indigo*, (by de *Guzuratten Catteel* genaamt) is met recht voor de slechtste gehouden, en verscheelt in prijs ten minsten $\frac{2}{3}$. Deze *Catteel* is zoo hard van stoffe datmenze qualijk met de hant breken kan, is ook mede ros van verwe. Boven het gene boven is verhaalt van de proeve van den oprechten *Indigo*, moeten wy yets hier by voegen. Men neemt onderzoekinge en dat nauwkeurlijk van deze *Indigo*, op zoodanige wijze: 's Morgens tusschen 9 a 10 uuren met schoon weder en heldere zonne-schijn (want de klaarheyt van de Zonne brenght de schoonheyt of de valsheydt voor den dagh) grijpt men 1 a 2 bollen, ende breektze in stukken, en deze moet men in de zonne-schijn houden, om te zien of daar zand in is ofte niet: want al het gene dat in de *Indigo* glinstert ofte glimpt dat is zant, dat daar in verswaart is, om aan het gewichte te winnen. In tegendeel zoo men geen zand in de *Indigo* vindt, zoo is zy goet: maar evenwel om de zekerheyt, zoo neemt de nagel van uwen duym, en strijkt die dwers over de gebroken stukken, zoo zal het schoon Violet zijn, ende hoe zy hooger van Violet is hoe beter van stoffe. Men neemt ook de proeven van den *Indigo* met water ende vuur. Met water werd den *Indigo* aldus beproeft: Men neemt een ton vol waters, daar in plompt men een bolle *Indigo* tot 40, 45 ofte 50 maal, zoo zy als dan noch drijft werdt zy voor goet gehouden, en zoo zy langer drijft, voor beter.

Andere proeve van den oprechten Indigo.

Zand-achtige Indigo *is niet oprecht.*

Proeven van den Indigo *met vuur en water.*

Met vuur beproeft men den *Indigo* op deze wijze: Men neemt houtskool-vuur in een schoone teste, dan neemt men de bol ofte het stuk *Indigo*, en werpt het op't vuur, als dan de rook ende de vlam onder malkanderen schoon en hoogh Violet vertoonen, zoo houdt men de *Indigo* voor goet.

Den *Indigo* gelijk wy te vooren zeyden, valt op geen eene plaatze.

Waar den Indigo *valt.*

Den *Indigo Laura* werdt rondtom *Agra* gemaakt ende gekocht op $2\frac{1}{2}$ ofte 3 dagen reyzens. Zy valt in *Agra* (een byzondere ende voorname Hooftplaats) in *Fettapour* 12 *cos* van *Agra*; in de Stadt *Byana*, 30 *cos* van *Agra* daar wel van de beste en veel *Indigo* valt; in de Stadt *Bassaune* 38 *cos* van *Agra*; in de Stadt *Kindouwen* 40 *cos* van de voornoemde Stadt *Agra*. Op verscheide Dorpen valt mede den *Indigo*, maar de Inwoonders zijn (na gewoonte des Landts) gedwongen die in de groote Steden te brengen. En dus verre ook van de nature, gewas, en waardye van den *Indigo:* wat hier mocht onbreken, laten wy den Koopman bevolen, die het zelve genoegh door ervarentheyt uyt gevonden heeft.

Men gel dat de I woonder van Ch roman zoo go Indigo konnen ken als van A

Van *Mazulipatan* dus verre gesproken zijnde, valt noch yets te zeggen van *Bimilipatan*, alwaar de *Nederlanders* over lange een Comptoir ende Logie hebben gehadt. Van deze plaatse worden met goede winste, gelijk ook van geheel *Orixa* de eetwaren als Rijst, Erweten, &c. na andere Landen vervoert. Alle deze Landtstreken, daar van wy tot noch toe hebben gehandelt, zijn gezont van lucht, doch d'eene meerder dan d'andere; 't is waar de hitte is groot, ende zoude onverdraaghlijk zijn: maar Godt de Heere heeft de zelve met verkoelende sterke winden, die uyt de Zee komen, begenadigt; en ten is niet zoo zeer de lucht (alhoewel in *Bengale* sterke Koortsen d'overhant hebben) als wel de onmatigheydt, zuyp-gierigheydt, en onordentlijkheydt van 't leven onzer *Nederlanderen* te wijten, datze dikmaals zoo bleek en ongedaan van aangezichte uyt de *Indiens* in 't *Vaderlant* komen: dies mijns oordeels nodigh is alle die deze Landen willen bezoeken, (in welken Godt wonderlijk zijn zegen heeft gegeven) haar maniere van leven na den inhoudt van den volgenden Brief aan te stellen; als waar in niet alleen goe levens-ordre, maar ook goede regulen van voorzichtigheydt en omzichtigheydt voor alle

Bimilip tan.

Gezon lucht v deze L den.

Reden waarom veel In diëns-l ders zo lijk en o daan zi

Staats-

Staats-perzoonen zijn aan te merken, om welke reden het ons niet verdrieten zal die hier in te voegen. Zy dan begint aldus:

Voortreffelijken Brief aan zeer Neder-nds Op-er-hoofd, aar in be-opt de aniere n leven, veele erlijke atslagen rden ge-ven, aan genen, naar In-n wil-reyzen.

HEt is my van herten leedt dat my de gelegentheyt en ramp, my overgekomen, niet hebben toe-gelaten uwe aangebodene en bewezene getrouwigheyt t'mywaarts met eenige belooninge t'erkennen; nochtans om mijn dankbaar herte noch eenighzins te bewijzen, met 't gene my't quade avontuur toe-gelaten heeft, zoo zal ik UE. eenige leſſen voor-ſchrijven, na de welke ik my niet qualijk hebbe bevonden, ende zonder twijffel zullen zy UE. ook wel te paſſe komen. Ik hebbe na mijn krank vermogen (zonder beveynſtheyt) de openbare heyrbane des deughts bewandelt, ende ben daar mede verre gekomen. 't Zijn de voortreffelijkſte konſten een vroom Man te wezen. Laat het UE. niet ſchijnen te vermetelijk van my gedaan te zijn in deze onderrichtinge te treden, die mede dien zelven wegh hebbe gewandelt; welke UE. kloekmoedigheyt nu voor heeft; ik bidde Godt dat hy die zegenen wil tot uwen beſten. Voor eerſt dan UE. gemeyn leven aangaande, daar toe zullen alle deughden dienſtelijk wezen, van welke de Godts-dienſt het hooft zijnde, voor aan in't eerſte gelit treet; de vreeze Godes is niet alleen het beginſel en't voornaamſte der wijſheyt, maar ook des zegens ende geluks; dies UE. de Godtzaligheydt voor al moet ter harte nemen, en de zelve met eenen goeden wandel alzoo beleven, datze voor al de Werelt zonder geveynſtheyt ten Oogen uyt lichtet, de Godtzaligheyt is tot alles profijtelijk, en heeft de belofte dezes en des toekomenden levens; dit hebbende zult ghy ook met zeker vertrouwen uwe gebeden den Heere uwen Godt op-offeren. En,

ijs van Zaligheyt en reeze Godes

Hebt van zijn Majeſteyt dat Geeſtelijk gevoelen;
Dat hy des Werelts loop niet op't geval laat woelen,
Noch onverwriklijk vaſt met ſtale krammen ſlaat,
Maar alles daaghlijks ſtiert met vry en wijze raadt.

et by ge-, niet d' noodl (Fatum Sicum gnamt) r door G'ts wijſh en raat w de We-re gere-ge.

Zoo zult ghy in voorſpoet konnen wezen dankbaar, in tegenſpoet geduldigh, erkennende dat den zegen van den Hemel komt.

In tegenſpoet zult ghy hulpe zoeken by den genen die u de zelve tot ſtraffe of bezoekinge heeft toe-gezonden, en als het zijn Godlijke wille is, u daar van kan verloſſen. In't begin van alu doen zult ghy uwe gebeden (de welke als een onderhandelinge en t'zamen-ſprake des Menſchen met Godt zijn) tot zijn hooge Godlijke Majeſteyt *uytſtorten, zelfs in de geringhſte zaken moet men Godt om hulp bidden. Matigheyt ende zoberheyt zullen dienen tot cieraats uwes gemoets, en behoudeniſſe van uwe lichamelijke gezontheydt, dit hebbe ik zelfs door ervarentheyt bevonden. De uytwendige hitte van het* Indiſche *Climaat verzwakt en verſlapt genoegh de leden, als dan daar onmatigheit by komt, werden zy voorts ter neder geſlagen.*

A Jove Principium.

Zoberheyt en matigheyt ten hooghſten in India *nodigh.*

Daar is niet dat ons Volk zoo om hals helpt, als 't gene daar zy eenighzins van nature toe-genegen zijn, het gulzig zwelgen van alderhande vochtigheyt. Heete dranken konnen niet anders verwekken dan heete ziekte, ofte die vermeerderen, die men in dat Climaat niet dan al te veel onderworpen is, Sagueer, Touak, Kokos-nooten, *en andere koude Dranken verſlappen de Mage al te zeer, en verwekken met'er tijt de ellendige ziekte des Bloetganghs ofte den Graeuwen-loop; 't is waar dat den Drank daar meer Menſchen ombrenght dan het zwaart; vindt ghy UE. (door den eyſch van ommegangh ofte vergetenheyt uwes zelfs) op d'eene maaltijdt of d'andere wat te veel van eten of drinken overladen, brenght het zelve wederom te rechte met onthoudinge en matigheyt. De Kuysheyt die wel voor aan behoorde te ſtaan, waar door den Tempel des Heeren de wooninge der ziele reyn gehouden werd, moet voor al UE. ter harten gaan: want daar door heeft de gezontheydt langer duur. De Lichamen door locht, voedzel en arbeydt die zy dragen moeten, zomtijdts ook door onmatigheyt verzwakt zijnde, raken door vleeſſchelijke welluſten, die zonderlingh in heete*

Wat den Bloet-gank en Graauwen-loop veroorzaakt.

Kuysheyt is nodigh in India.

Landen ontbinden ende verſlappen, geheelijk t'onder; zoo dat deze ongebondentheden ofte het leven geheelijk verkorten, ofte ten minſten een uyt-gemergelt lichaem den ouderdom overlaten: Want een ongebonden en onmatige jeught laat den ouderdom gematteerde en uyt-gemergelde leden over. Den raat die Paulus gebruykt tegens het branden zach ik niet gaarn, dat in die Landen van u gebruykt wiert: want de Vrouwen van't Landt, door anderen aangezocht zijnde, konnen niet wel weygeren. Kondt ghy u niet onthouden, gebruykt de welluſten immers zoo ſchaars als eenighzins zoude mogen toe-gelaten werden, of door de vingeren gezien, op dat de Ouders ofte Maagden door u toedoen niet bedroeft en werden. Wy leven ook in zulke tijden daar men bedorven werd, ofte haſtelijk yemandt ziet bederven; en uyt ons Landt en gaat het beſte ſlagh niet altijdt daar na toe, daar-en-boven die al ſchoon vroom zijn, werden lichtelijk Hoerenjagers en debauchanten, of door gebrek ofte faute, ofte door ommegangh (die zeer beſmettelijk is) bedorven, en dat men zulks met harde wetten meynt voor te komen, is te vergeefs. De zachtzinnigheyt zal u zonderlingh by een yeder bemindt maken, en in alle voorvallende zaken en ſwarigheden uwe zinnen doen by een houden, zoo dat ghy met beter voorzichtigheyt op alles zult konnen order ſtellen. Onmatige gramſchap daar-en-tegen, werpt niet alleenlijk het verſtandt en vernuft uyt den zetel der redelijkheyt (want de gramſchap is een korte razernye) maar ontſtelt ook het geheele lichaam, en bekleet het zelve met zoodanigh een mom-aangezicht dat een yeder daar van walght ofte ſchrikt, ofte daar mede ſpot, zoo dat zommige, om dit quaat af te wenden, geraden hebben, in die geſtaltenisſe na een ſpiegel te loopen, om te zien hoe ſchandelijk het aangezichte miſmaakt is. De deughdelijke gramſchap (den toorn zonder zonde) die men over ondeught ter herten trekt, of tegens zijn Vyandt opneemt, wort niet verworpen: veel meer zult ghy u wachten van opgeleyden haat, den Mannen geenzins betamende, veeltijts den Wijven eygen, gelijk Homerus en Virgilius die Junoni toe-ſchrijven. Zoodanige wrok doet doorgaans den menſch op wraak denken: Met een woordt, alle hertstochten, die het verſtant, ofte lichaam, ofte ook alle beyde uyt haar poſtuur zetten (gelijk ook is onmatige vreughde) moeten geſchouwt, ofte ten minſten t'ondergebracht werden, en getracht na een eenparigh en effen leven.

Mis-ſlagh van den Schrijver deſes Briefs.

Dit gaat een toon te hoogh.

Dit gaat ook niet vaſt, en heeft een twijfelachtigen zin, en wort van zommige verkeert op alle Vrouwen die in India *zijn, geduyt, 't welk godlooſlijk geſchiet; het is ook niet waar van alle* Indiaanſche *in-gebooren Vrouwen: want daar onder ook veel vroome en deughtzame zijn.*

Lof van zachtzinnigheyt.

Quade uytwerkinge van toorn.

Opgenomen haat is zeer ſchadelijk.

Rechtvaardigheyt tegens u Evennaeſten wert U E. ten hooghſten aan bevolen; want die is de zuyl en ſtut van den Burgerlijken ommegangh: en drukt deze ſpreuke diep in u herte, Dat ghy niet en wilt dat de menſchen u doen, doet het zelve ook niet aan haar; *daar uyt ghy zult leeren niet alleen u te onthouden van andere geen overlaſt te doen uyt dertelheyt, ofte wangelatigheyt, ofte luſt om quaat te doen, ofte miſbruyk uwes vermogens, maar ook niets uyt te richten met inzicht, om u zelven te verrijken met een ander zijn ſchade: voornamentlijk zult ghy dit ter herte nemen in't beroep daar in ghy geſtelt zijt, omme tot nadeel uwes Meeſters, daar van ghy gagie trekt, ofte anderzins ook (tegen beloften en eedt op den Artikel-brief gedaan) u zelven niet te vergrooten. Godt de Heere zegent het gene dat met gerechtigheyt gewonnen werd. Het Broot der leugenen daar-en-tegen, of het wel zoet op de tonge ſchijnt, laat een bittere ſmaak na zich. Schijnt u hier de bezoldinge te geringh te zijn om een eerlijke ſtut des levens t'uwer wederkomſte te hebben, neemt het in andere zaken wederom waar, alles wat ghy met een goet gemoet genieten kondt, paſt daar wel op, genooten hebbende, tracht zulks wel by een te houden, en ontziet u niet de naam van ſpaarzaam te dragen, welk woort in Heeren en Princen Hoven niet wel en klinkt; maar in een gemeen Man is het een zonderlinge deught: Ik bekenne wel dat ik dit ſtuk niet wel hebbe waargenomen, en door groote afkeer van gierigheyt hebbe ik veel verzuymt, daar ik zonder quetzinge van mijn gewiſſe mijn voordeel mede*

Nodighe van de rechtvaardigheyt.

Eygenbaatzuchtigheyt ſchadelij.

Onrechtvaardige winſten ſchijnen eerſte w zoet: in 't laa zijn zy ter.

Spaarzaamheyt is t prijzen.

mede zoude gedaan hebben. Zuynigheyt bouwt het huys, wan-raad daaren-tegen verſlint zak en pak, dit en plant ik evenwel U E. niet in om gierigh te zijn, veel minder om met onbehoorlijke middelen U E. te verrijken: maar op dat ghy eerlijke middelen met moeyten en arbeyt ſwaarlijk bekomen hebbende, de zelve zult weten niet als in deughdelijke zaken en werken wederom te beſteden, en te bewijzen dat ghy voor u zelve niet alleen geboren zijt, noch deel wilt hebben met die gene, die van een ander alle dingen willen hebben. De kranken, zieken en gequetſten onder u opzicht zijnde, ſpreekt die vriendelijk aan; kleyne dingen vermaken haar arme gemoederen. Kloekmoedigheyt ende manhaftigheyt heb ik in de tijdt van ons ongeval in U E. genoegh vernomen, zoo dat ik zulks U E. niet behoeve in te planten; evenwel wil ik u vermanen de zelve niet alleen aan te houden: maar ook (zoo het doenlijk is) van tijt tot tijt te vermeerderen, en by zonderlijk zoo ghy in eenige Krijghs-dienſten werd gebruykt, het is wel de gevaarlijkſte, maar de kortſte wegh tot hooger bedieninge en eere.

Ardua per præceps gloria tendit iter.

Laat u altijdt u eere en naam liever zijn dan u leven: Want zonder deze deught wert niets groots verricht. Nu alzoo ghy tegenwoordigh te gehoorzamen zult hebben, en ten deele te gebieden, zoo zal ik van't een en 't ander een weynigh reden voeren, mogelijk of daar yets in voorquam dat ghy tot u voordeel zult weten te gebruyken: Voor eerſt, dan zult ghy niet alleenlijk den genen die over u en andere bevel hebben, maar alle andere die in byzondere hoogheyt geſtelt zijn, als Raden van India, *ofte andere Bevelhebbers alle eerbiedigheyt toe-dragen, niet alleene, om dat ghy het haar eere en eedshalve ſchuldigh zijt; maar zult ook in alle voorvallende gelegentheden haar alle gedienſtelijkheyt bewijzen. Voegt u zoo veel doenlijk is na haar humeuren, nochtans ben ik niet van zins een vleyer ofte panlikker van u te maken; ondeught wil ik noch gevolght noch geprezen hebben; in rade ſtelt u meyninge ten beſten genomen vrymoedigh voor. Evenwel hekelt niet al te ſtijfzinnigh als ghy ziet dat zommige hare meyninge met gewelt willen doorgedrongen hebben. Als de zaken na uwe voorſlagh uytvallen, laat niet eens blijken dat ghy beter dan een ander hebt geoordeelt. Vergenoeght u met een zuyvere naam ende een goede gewiſſe; helpt altijdt de gemeyne raatſlagen voorſtaan en verdedigen, alwaar het ſchoon dat ghy daar tegen, ofte afwezigh waart geweeſt. Ghy zult u immers wel wachten tegens uwe Overigheyt hartnekkigh ofte eenzinnigh te wezen, veel minder wederſtrevigh aan hare geboden. Tweeſpalt en muyterye moet u een gruwel zijn, en zult u niet alleen verre ende daar buyten houden: maar ook altijdt de partye ende achtbaarheyt uwer Overigheden helpen, handthavenen en ſtijven. Men moet de raatſlagen van een goede Overſte voorſtaan, indien zy maar eenighzins verdragelijk zijn. Wacht u ook met de zelve al te vrypoſtigh te zijn, ſchoon ghy eenigen toegank by haar bekomen hebt: want als men meent dat het ſchoon weder is, dan komt daar menighmaal regen, veel minder zult ghy met haar jokken ofte boerten. Vindt ghy ook dat zy yets van u houden, en dat ghy daar door in eenigh vermogen begint te raken, zuynight dat met beſcheydentheyt. Verdt U E. yets op geleyt dat ghy meent voor uwe ſchouderen te laſtigh zijn, neemt het evenwel met beleefde erkenteniſſe uwer zwakheden aan, voert het met zedigheydt, wijsheydt, kloekmoedigheyt en getrouwigheyt uyt, dat is dat ghy over u doen niet te veel ſtanks ofte rooks zult maken, en alzoo ſchijnen den Al-beſchikte wezen; betracht u beroep door uwe bedieningh eerlijk te maken; volght op het naauſte uwe laſten en inſtructien, ten ware dat u in forma van memoriale onderrichtinge waren gegeven, ofte met bequame redenen en clauſulen bekleet, om alles te doen na dat tijdt en gelegentheyt preſenteert, en leert ten meeſten oirboor van het Gemeene-beſt. Mijns oordeels nochtans, be-*

Vrymoedigheyt om in Rade zijn meeninge voor te ſtellen.

Hartnekkigheyt en ſtijfſinnigheyt is ſchadelijk.

Tweeſpalt te mijden.

Niet al te vrypoſtigh tegen zijn Overigheyt te zijn.

Hoe men zich dragen moet, wanneer zware laſten op geleght worden.

Men moet zijn inſtructie na volgen.

behoort men in die Landen, als men wat verre van der hant gestiert werdt, gelijk meesten tijt gebeurt, geen andere als zoodanige slagh van last te geven, want anders gebeurt het dikmaals dat de wagen voor de paarden werdt gespannen; tracht byzonder dat uwe eerste exploicten een goede uytkomst mogen hebben; zulks doende zal UE. niet alleen in't gebiedt blijven: maar ook van tijt tot tijt hooger geraken. Dat is dan het tweede stuk daar van ik voorgenomen hadde te handelen; en aan d'ander zijde moet ghy bedenken dat het beste van het snoode zeer noode begeert werdt, en derhalven zult ghy trachten boven dien in deught en vromigheyt uyt te munten, over welke ghy zult te gebieden hebben.

Voorgangers moeten uytsteken in deughden boven andere.

't Is een Prince schande in deughden van zijn Onderdanen overwonnen te werden, als ghy dan komt daar ghy als Hooft zult te gebieden hebben, schouwt alles wat ghy in andere gewraakt hebt; 't is het bequaamste in't korte te bedenken 't quaat ende't goet dat wy in andere Princen berispen, ofte toe-gestaan hebben: verheft u niet te zeer in hoogheyt, verandert niet in kleedinge, al is't dat ghy in meerder gebiedt komt, en isser yets te veranderen in uwen treyn, en fatzoen van leven, zoo steekt u niet terstont in't ooge der menschen, maar verwint alles allenghskens en met den tijdt. Dit wort Vespasiano *ter eere toe-geschreven, dat in hem geen opgeblazentheyt en was, noch hy achte ten eersten zijn zelve niet waardiger als hy was. Evenwel moet ghy trachten u zelve een achtbaarheyt ende ontzagh te maken: Kondt ghy dit doen met dingen die het uyterlijk ook willen, het zal veel helpen. Den voornoemden* Vespaziaan, *die zich zoo weynigh op zijn nieuwe Majesteyt verhefte, was evenwel in alles dat hy verrichte geacht ende ontzien: maar voornamentlijk zullen u hier toe brengen de deughden, hier vooren aangeroert, en die ik hier na noch zal voorslaan. Het woort* Reputatie *drukt deze ontzachelijkheyt en achtbaarheyt beter uyt, en zal daarom voortaan het zelve woordt gebruyken;* Reputatie *dan werdt verworven door uytmuntende deughden en gaven van het gemoedt, die den gemeenen loop der menschen te boven gaan: maar sonderlinge door bedrijf van krijghshandel, en de dingen daar in vereyscht, als goedt beleydt, kloekmoedigheyt, en bevalligheyt in't heerschen, kleynachtinge in gevaarlijkheden, reddinge uyt swarigheden, niet vreezende eenigh quaat, maar altijdt een gemoedt behoudende. Reden en goeden raadt zijn't voornaamste der konsten, en wel byzonder raat in Oorloge, en dan als het pas geeft, handen en voeten te hebben. Komt hier by dan zegen en overwinninge van den Hemel, zoo raakt men voort op de hooghste trap, van't geene wy te vooren* Reputatie *noemden. Dit stuk laat ik my voorstaan dat UE. ten deele zal toevallen, en de kennisse die UE. van de wis-konste hebt, welke de kracht en volmaaktheyt aan de krijgs-konste moet geven; als mede om uwe studien in't gemeyn, die een Man tot alle groote dingen bequaam maken, noch dagelijks te vorderen, zoo ghy maar het geluk aantreft datze aldaar in waarde zijn. Men bekomt ook* Reputatie *door politijke bedieningen, met raadt geven, goet recht uyt te deelen, zijn Meesters groote profijten aan te brengen door handel, ofte andere behoorlijke middelen, Oorlogen voor te komen ofte ter neder te leggen, Vrede ende Alliancien te maken, goede wetten te stijven, ordonnantien en goede policien te maken, teel-plaatzen ofte Colonien aan te planten, tegens geveynsde Vrienden en openbare Vyanden zich zelve en zijn plaatze wel te verzekeren. Vrede en ruste hebben goede wis-konsten van nooden, en is zoodanigen wezen by een groote rechte Rivier vergeleken, die stil vloeyende veel water aanbrenght, ende geneuglijk te gebruyken is; den Oorlogh daaren-tegen by een neder-stortende waterbeek, die met weynigh vochtigheyt veel rumoer maakt, en weynigh nuts geeft. In de bedieninge van de Justitie zult ghy een yder't zijne geven, wel ter herten nemende het verschil tusschen twistende partijen, doch in criminele zaken en daar den Fiscaal eischt voldaan te*

Wijsen eere en Reputatie *te legge*

Hoe handel moet i bedien van J tie.

Zich niet te verheffen als men tot hooger staat gevordert wort.

Achtbaarheyt en ontzagh is noodigh in een Overste.

zijn;

zijn, is dikmaals het spreek-woort waar, summum jus summa injustitia, hoe grooter recht hoe grooter ongerechtigheyt. Evenwel moet ghy van het begin trachten de name te bekomen van een goede Justicier, om over de misdaden straf te doen, daer toe ghy zult geraken, ingevalle uwe eerste Vonnissen over zoodanige misdaden gaan, die zonder nadeel van het gemeyne beste niet en konnen werden verschoont, als zijn schelm-stucken, en die de Rechtsgeleerde Atrocia (moetwillige) noemen: Want na't zeggen van yemandt is men zijn eygen zelven in het licht, wanneer men de misdaden, die tot nadeel van het gemeyne beste strekken, door de vingeren ziet. Deze reputatie bekomen hebbende, zult ghy voortaen barmhertiger ende mede-doogender konnen zijn, altijdt toonende dat u de liefde tot rechtvaardigheyt ter herte gaat. Wanneer de over-een-kominge ende vonnissen vereyschen of zorghvuldige straffe, ofte somtijts barmhertigheyt; denkt altijt dat het beter is tien Misdadigers vry te spreken, als een Onschuldige te veroordeelen. Voeght u dierhalven altijdt aan de zachtste zijde, ten ware in moetwillige Schelmstukken. Komen u misdaden voor die niet ruchtbaar en zijn, en zonder groot nadeel ongestraft konnen blijven, ziet of zulke met vermaninge tot een beter leven konnen gebracht werden; weest niet altijt met de straffe, maar ook met haar berouw te vreden, maakt ook onderscheyt tusschen moetwillige en by gevalgebeurende misdaden, de straffe moet ook noyt zwaarder zijn dan de misdaat. Laat het u niet verdrieten klachten te hooren, en neemtze van de geringhste liefst aan, op dat u niet voorkome 't gene Philippo (Vader van den Grooten Alexander) geschiede, welke van zekere Vrouwe, die hy afwees, dit in't openbaar te gemoet gevoert wierdt. Laat het dan liever zoo Koning te zijn. Om giften en gaven ofte achtbaarheyt van Perzoonen en krenkt het recht niet. Niemandt zult ghy ook verdoemen zonder eerst gehoort te zijn, ten zy door ongehoorzame hartnekkigheyt, wanneer zy niet verschijnen op behoorlijke daghvaarden. Beroept den Raadt over alle voorvallende zaken, op dat gy u doen te beter verantwoorden mooght, doch niet in zoodanige, daar de daadt meer dan den raadt noodigh is, en daarom met raadt te plegen de gelegentheyt van wel te doen, voor by laat loopen. (Dum deliberant Romani, saguntus Capitur) zoo zal u niet na gaan, door onnoodige uytstellinge van te beraatslaan heeft hy zijn tijt verfleeten. *In uwe beraatslaginge moet ghy niet al te zeer op u zelve staan, laat u noyt na-gaan, dat ghy een verachter van goeden raadt zijt. Stijfsinnigheyt ende eensinnigheyt wil van niemant geraden zijn, en eyndelijk wil de zelve ook niemant raden, zoo dat zy haar (na het zeggen van* Plato) *in een woestijne bevint. En wijkt niet af van het advijs by u gegeven, ten ware u een ander met gezonde reden overwon. Laat uwe resolutie niet al te spitszinnig zijn: maar voorzichtigh en op goede redenen wel gegront. Voorzichtige resolutien gebouwt op vaste redenen zijn beter en behaaghlijker, als uyt spitszinnige oorzaken. Houdt van alles goet register, en eer ghy uwe veranderinge laat gaan, laatze tekenen. Kondt ghy yemant, al was het u vyant, met raat en daat helpen, ten voordeel van het gemeyne-beste, laat dat niet na. Laat uwe beraatslaginge niet te præcipitant zijn; doch in krijghs-zaken wanneer in't begin van u bedrijf de overwinninge u eenigh blijck geeft, zoo moet den kans gewaaght zijn, op hoope van goede uytkomste, op dat ghy in den Oorlogh een goede naam mooght verkrijgen, doet altijdt blijken dat het u aan geen moed noch couragie ontbreekt. Laat u tegens het ydel geroep der Soldaten onbevreest blijken, 't gemeyn Volk is t'huys zijnde wreed, in den Oorlogh bloode, en weest tegens haar aanlokkinge onvertzaaght, acht de Vleyers niet, elk moet waar nemen dat hem belast is. Een Overste zal dikmaals met toezien en beraatslaan, en met uytstellen meer voordeel doen als met onbesuystheyt. Al te haastigh is quaat. Laat u niet verdrieten te hooren dingen die u tegen gaan, ofte bekommernisse mede brengen.*

't Is veylighst in alle voorvallen zijn raden te gebruyken en niet op zijn zelve te staan.

Haastige raatslagen zijn te mijden, als ook stijfsinnigheyt.

klachte hooren

Recht te krenken door gen en zijn.

Maakt geen Ordonnantie als die ghy machtigh zijt uyt te voeren: want het is ſchandelijk yets te maken dat niet kan uytgevoert werden; en die ghy gemaakt hebt tracht die op het nauſte te beleven.

Niet veel wetten te maken.

Maakt niet al te veel wetten, want de ſlimſte Republijcquen hebben de meeſte.

Hoe men op zijn Vrienden moet vertrouwen.

U E. Vrienden die ghy verkieſt laat dat altijt eerlijke Lieden zijn, en van de beſte ſlagh: daar zijn geen beter Inſtrumenten van regeeringe als goede Vrienden, die zelzaam zijn in zulken gelegentheyt, en hoe ghy hooger komt, hoe gyze qualijker onbeveynſt vinden zult: want zy ſpreken meer met u geluk, dan met u zelve, derhalven moet ghyze ook niet te veel vertrouwen, maar die ghy trouw vint houdt die voor een ſchat.

Non ſic Præſidium nec circumſtantia tela quam tutatur Amor.

In u commando moet ghy noch ſtuurs noch verwijtigh, veel minder ſcheldigh zijn: want ons Volk wil liever ſtraffe dan ſcheld-woorden lijden, noch weyniger zult ghy u den gal zoo laten overloopen, dat ghy van zin en wit berooft werdt; maar bekleedt uwen laſt met korte en bondige woorden, vergezelſchapt de zelve met een ontzachlijk gebaar. Houdt het voor geen goet ſpreekwoordt den Tyrannen eygen, oderint dum metuant, *laat zy haten als zy maar vreezen. Ik wilde liever van de mijne in eeren gehouden zijn, dan gevreeſt: want vreeze en ſchrik zijn ſlappe banden der liefde, de welke daar ghyze wech genomen hebt, die aflaten te vreezen, ook ophouden te haten. Ghy moet ook niet vervallen in ſlappigheyt, en daar door in verachtinge; menght uwe zachtzinnigheydt met behoorlijke ſtrafheyt, en maakt daar alzoo een bitter zoet van, en als een van beyde wezen moet, laat het bitter d'overhant hebben, de ſtrengigheyt en onderhoudinge van reſpect baten veel. Dit ſtuk zult ghy wel in dwangh konnen houden als ghy zelfs met een goet exempel voort gaat. Iſſer ook yets ſwaars te verrichten, ofte te lijden, en te verdragen, toont dat ghy de zelve ſwarigheden ook deelachtigh zijt. Als u volk op een kleyn rantzoen nauw moet gehouden werden, moet de weelde van de Cajuyt beſnoeyt zijn, immers niet in't oogh blijken; want zoo raakt het volk door oproer en muyterye licht aan 't hollen, waar tegen met groote moedigheyt aangegaan moet zijn: want daar is niet dat Matroos meer vervaart maakt als de ſchrik van veracht ende geſtraft te werden. Het beſte hier in is de belhamels by de kop te vatten: want de hoofden wech zijnde genomen, komt lichtelijk de reſt in ſtilte, en als dit quaat in 't groeien is moet men met de borſt daar op vallen. In tijts dient hier gewaakt: want het is te laat de put te dempen als't Kalf verdronken is. Indien het quaat de overhandt genomen heeft, en dat het u boven 't hooft gewaſſen is, zoo moet ghy voor een tijt gedult gebruyken en veynſen. De raſende werden van zelfs ontſteken, dies moet men de razernye tijdt geven, op dat zy veroude: want alles wordt met den tijt machteloos, en brenght de vervallene tot berouw, gelijk den* Italiaan *en* Spangiaart *wel aanmerkt, en dan moet men zich van de gelegentheyt wel dienen; in zulke beweginge gebeurt het dikmaals dat'er veele beſmet zijn, ende een grooten hoop ſtraf baar, en dan moet men met het exempel van weynige, en (zoo het doenlijk is) den ſchuldighſten ſtraffen, op dat de ſtraffe aan weynigen, en de vreeze aan veelen beklijve, te meer, op dat men niet zoude ſchijnen luſt te hebben in't bloet-vergieten. Wacht u voor al dat ghy niet in wreetheyt en vervalt, ik zagh u gaarn zoo getempert, dat uwe authoriteyt door wreetheyt noyt quam te verminderen. Draaght u voorts in al u doen tegens u meerder nedrigh en eerbiedigh, tegens uwen gelijke beleeft, tegens u minder vriendelijk. Merkt hoe leelijk het luyt zijn meerder te pluymſtrijken, en zijn minder niet te achten. Arbeyt ook noyt den geringhſten op uwen hals te halen, want ſchoon zy u niet voordeeligh, ten minſten konnen zy u ſchadelijk zijn.* Habet & muſca ſplenem & formicæ ſua bilis ineſt. *Een Mierken heeft zelfs zijn galle. Zooghy yder een niet kondt te vrient hebben (gelijk qualijk doenlijk is) weeſt ghy ten minſten niemants vyant; neemt alle zeghwoorden niet licht ter herten: want Ooren die licht geopent werden tot alle woorden ver-*

Hoe men zich ontrent zijn Volk ontzachelijk en minzaam zal maken.

Niet al te ſlap te zijn.

Geen overdaat te gebruyken als het u Volk ſchaars heeft.

Hoe m handelen zal in m terye.

Wreet te mijde

Hoe m zich dr moet te grooten zijns g ke, en minſte.

Niet geloov zijn.

verwekken wreede handen. Die zich aan een ſtroowil ſtooten kan noyt geruſt zijn; alle ſchelt-woorden moet ghy niet ten hooghſten wegen. De Inwoonders des Lants zijn van verſcheyde bedenkingen, derhalven met de zelve moet onderſcheydentlijk om-gegaan werden; zommige zijn onze volkomentlijke Onderzaten, tegens deze zult ghy na u beroep, daar in ghy zult geſtelt werden, betamelijke achtbaarheydt gebruyken, nochtans zodanige die zonder grauwen en ſnauwen zijn; andere zijn alleen door contracten ende onderhandelingen door eyge vrywilligheyt aan ons verbonden, ende alzoo onder onze ſcherm en ſchilt gekomen, tegens deze moet men meerder vriendelijkheyt en beleeftheydt gebruyken, zoo nochtans dat de authoriteyt niet en werde gekrenkt ofte inbreuk lijde, evenwel moet ghy met haar niet al te zeer den goeden man ſpeelen, en ſtreelen daar zy geheelt moeten zijn, ofte de playſter buyten het zeer leggen; men begaat dikmaals meer fauten, als men yemants gratie door gedienſtigheyt verwerft, dan dat men haar tegen komt. Andere Princen en Volkeren zijnder die ons door macht van haar gebiedt uyt gunſte en vrientſchap den handel hebben toe-gelaten, daar op wy met haar in haar eygen Landen ommegaan, deze moeten geëert en vry nedrigh gehandelt wezen: maar niet tot kleynachtinge van onze geheele reputatie in't gros, 't zy ook van wat conditie zy zijn. Men moet haar wijſſelijk en met groote voorzichtigheydt handelen, want alle die Natien lichtvaardigh, liſtigh ende trouwloos zijn, en hebben van over lang van ons het gevoelen gehadt, dat wy licht te bedriegen zijn: want niemant daar beter gelegentheyt toe heeft als die men meynt daar alderverſt van te wezen. Doch ik achte dat zy beter zullen geleert hebben; tegens uwe Vyanden, zoo lange ghy daar van geen Meeſter zijt, zult ghy kloekmoedigh, vermuftig, naarſtigh, yverigh, ook ſtraf zijn: maar haar verwonnen hebbende, en 't hecht in uwe handen, weeſt haar niet alleen genadigh, maar ook tegens haar medegende en beleeft:

Hoe men ſtrent de rwoonden des ants, die erſcheyde ijn, moet oorzichgh en omchtigh ndelen.

loe men h tegen n onverinnen en wonnen ant moet igen.

Parcere ſubjectis & debellare ſuperbos.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe Leoni,
Pugna ſuum finem cum jacet hoſtis habet.

Kondt ghy alle deze dingen betrachten zoo hebt ghy veel uyt-gewonnen: want de deught gaat altijt met haar belooninge vergezelſchapt; maar ik bekenne dat deze dingen beter gezeyt dan gedaan werden: want wy alle menſchen zijn en menſchelijke bewegingen onderworpen. My dunkt dat zy zeker wel geloofwaardigh zijn, die op den wegh der deughden lof en eere tot haar baken nemen. De oude Romeynen hadden niet zonder reden den Tempel der deughden aan die van de Eere gehecht, en dat op zodanige wijze dat men niet tot d'eene dan door d'andere konde komen. d'Eergierigheyt (liever had ikze eerlieventheyt genaamt) kan ik U E. niet t'eenemaal af-raden, dies ik niet en begeer dat ghy alleen na lof, en een handt vol eer zult trachten, maar dat yder met eere na verhoogingh en verbetering van zijn ſtaat mach ſtaan, midts dat het niet en geſchiede met valſche en onbehoorlijke middelen, ſtemmen, giften of middelen, om yemant om te koopen, of met nederige en ſlaafſche af-bedeelinge, ofte met eenige godlooze kuyperye (zoo wy in ons Lant ſpreken) veel min door een ſchandelijk middel om andere uyt haar ſtoel te lichten, ofte verdacht te maken, en in zijns naaſtens ſchade zijn voordeel te zoeken, met bekladden en verziere achterklap, met een goede ſchijn van vrientſchap voor d'Oogen te geven, en ondertuſſchen van achteren te krabben, en de voet te zetten. Eergierigheyt en zuchten tot de zelve maakt doorgaans den menſche dubbelhartigh en valſch. 't Was beter dat ghy altijt bleeft die ghy zijt, als door zulke middelen te klimmen. Ghy zult u zelve ook niet al te zeer haaſten en voort-dringen als veele doen. Uwe deughden moeten in d'Oogen der Overigheydt zulken ſchijn en luyſter hebben, dat zy u met eere in verhooginge niet voorby mogen gaan; het is betamelijk door deugt, maar niet door

Na eere mach men met behoorlijke middelen ſtaan.

Goede Historyschrijvers aan-bevolen.

gunste yets te begeeren. Leest veelgoede Historien, en wat ghy daar in deughdelijk en navolgens waardigh vindt, volght dat na: want door voorbeelden en exempelen leert men alderbest, ende dewijl ik van't lezen hebbe gerept, kan ik niet nalaten UE. 't vervolgh uwer studien op't hooghste aan te beveelen, waar door ghy te zekerder, tegens alle gevallen 't gemeyne beste kondt beschermen, als mede om u leven meer en meer te verbeteren, en uwen ommegangh bequamer te maken. Ik wil UE. geraden hebben niet veele Boeken mede te nemen, maar UE. te vergenoegen met de beste en weynige, wie UE. in de Wis-konste best zullen dienen heb ik UE. niet te raden; maar wil UE. vermaant hebben de Koninginne van alle wetenschappen, de Wiskonste welke zich zoo zeer uytspreyt onder de menschen, als een Cypressen-boom onder de jonge boomen, vlijtigh aan de hant te houden. In de loop des Hemels (om die volkomentlijk waar te nemen) zoo weet dat het climaat des Lants met een gedurige heldre lucht begenadight, UE. in die studien zeer voordeeligh en dienstigh is. Ik vertrouwe ook dat ghy meest zult wesen op die plaatsen, daar ghy beyde de Hemisspherien *op haar Axen zult zien omme gaan, hebt ghy de tijdt, neemt eens waar, hoe verre* Ptolomæus *en de Oude kennisse van de Zuyd-hemel hebben gehadt, en of alle die lichamen, die men nieuwlijks door deze verre tochten daar by gevoeght heeft, wel na haar lenghte en breedte gezet zijn, en andere dingen meer die voor ons nieu zullen zijn. Van Histori-schrijvers moet ghy voor al* Titum Livium *mede nemen, om de veelheyt en verscheydenheyt der stoffen en geschiedenissen, en kennisse van de Roomsche Republijke, valt hy u te groot neemt* Florum *tot een compendium of kort begrijp.* Salustius *(hoewel ons weynigh van zijn werk is nagelaten) mach met recht de voorsittingh in dit gezelschap hebben.*

Astronomie *kan men alderbequaamst in* India *oeffenen.*

Julius Cæsar, Titus Livius, Salustius, Florus, Tacitus *en* Plutarchus *aan-geprezen.*

Romana primus Crispus in Historia.

Julius Cæzar *om de zuyverheyt van zijn penne, en een voorschrift te hebben van een goet Velt-overste, die zelfs in't bedrijf van die saken is geweest, zy UE van my op't ernstige gerecommandeert, voor al ook* Cornelius Tacitus, *in welke ik verhope dat UE. smaak zult gekregen hebben, als ghy hem my voorlaest, ende dat ghy zijn stijl en maniere van schrijven (die wat swaar is) ten meesten deele sult hebben geleert te verstaen. Van deze wilde ik wel dat ghy u hooftstuk maakte, vermits hy niet alleen tot de kennisse der Historien, maar meer als eenigh* Politicus *zijn Lezer van borgerlijk ende zedelijk leven is dienende.* Plutarchus *beschrijvinge van het leven der doorluchtige Mannen rade ik UE. aan: want behalven dat hy zoo treffelijke voorbeelden van deughden geeft, zoo leyt hy u met de hant zachjes op den top der vromigheden. Van d'oude Griekesche geschiedenissen is in't Nederduyts een Boek gemaakt, met het opschrift van* den opgank en ondergank der Grieken, *deze Autheur kan u dienen tot een gemeyne kennisse vande geschiedenissen, hy schrijft ook goet Duyts, en 't gene ghy voort in* Plutarcho *zult lezen, zal UE. wat meerder licht geven.* Theucidides *dient u ook wel (om vergelijkinge van de Republijcq van* Athenen *met d'onze) voor al wilde ik wel dat gy met u naamt* Xenophon: *is u het Grieks ontgaan, zoo koopt de France overzettinge, het schijnt dat die twee Talen sonderlinge gemeynschap met malkanderen moeten hebben. Wat France Historien ghy lezen zult, zullen u beter raden die gene die wat meer werks als ik van die Tale hebben gemaakt, nochtans wil ik niet nalaten* Philippum de Comines *u op 't hooghste aan te raden, denkt als ghy hem leest dat ghy in gemeyne ommegank een voortreffelijk man hoort vertellen, 't geen hy in Princelijke en Koninklijke Hoven, den Krijgh en bedrijf van zaken aangaande, gehoort en gezien heeft.* Guicciardijn *is groot, doch zoo ghy hem hebt, neemt hem mede in onze Nederlantse tale, om te zien een* Tacitum *op't leven na gebootst. Laat het u niet verdrieten de Heer* P. Hoofts Hendrik de Groot *mede te voeren. In* Politicis *zult ghy by 't leven van* Tacitus, Politicam Lipsii *voegen, om een* Politicum Commentarium *des zelfs te*

Historische Boeken gerecommandeert Cominæus. Guicciardijn.

P. Cornelisz. Hoo

Lipsius.

te hebben, zijnde den tweeden Tacitus. *Voorts behalven* Aristotelis *werk over dit stuk, zoo koopt* Systema Politicum Kekkermanni, *ofte yemant anders, die zijn werk daar van gemaakt heeft. Particuliere discoursen hebben de* Italianen (*die haar zelven meesters van dit stuk achten*) *veele geschreven: maar alzoo de Italiaansche tale niet gemeyn is, kan u de zelve niet recommanderen: maar daar is eenen* Giouanni Botero, *ziet dat ghy die in 't Latijn ofte Frans bekomt.* La Noüe *heeft geschreven* Discours militaires, *maar dewijl ik van mijn Boeken afwezigh ben, kan ik UE. niet dienen zoo wel gaarn wilde; vergeet geensins* Vegetium. *UE. Jaren hebben u zoo veel beschey denheyt gegeven, dat ghy nu wel lezen meught dien* Schrijver, *die voor al de werelt zoo leelijk af-gemaalt werd, dat hy schier voor een Ketter in de materie der Policie gehouden werd, en nochtans werdt hy van yder een, en byzonder die meest op hem krijten, zoo fijntjes nagebootst, ghy zult wel konnen oordeelen, wat in hem prijsselijk ofte verwerpelijk is, 't is een zonderlingh groot vernuft uytmuntende, in oordeel een goede kender der Republijcquen, hoewel hy een Onderrichter van Tyrannen schijnt te wezen, die hy evenwel leelijk genoegh afschildert, mogelijk om een yder daar van te doen af-keer hebben. Daar is een Boek* Anti-Machiavel *genaamt, tegens hem geschreven, my dunkt het te* Geneven *is gebroeyt, het is wel een lamme Gans, vindt ghy niet wat beters tegens hem, laat het vry berusten. Om uwe zeden te formeren neemt de* Officia Ciceronis, *en* Senecam de tranquillitate animæ, Boëtium de Consolatione Philosophiæ, Lipsium de Constantia, *hoewel hy zijn eygen Lessen niet beleeft heeft: voorts* Balthasar Castilion *ende* Stephano Guazzo *hebben over deze stoffe in't Italiaans geschreven, zoo zy overgezet te bekomen zijn, voertze mede; neemt een ofte twee goede* Theologanten *met u: maar laat de* Polemicos *vry t'huys, want dat Volk doet niet veel nuts: want met haar te lezen raakt men altijdt in twijffelingh. Die de aardigheyt der Poëten verstaat zal wonderlijke treken vinden in de* Satyricis, Horatio *en* Juvenale, *voeght daar by* Apulejum *en* Petronium, *en gebruyktze tot nut. Ik weet voorwaar niet oft ghy het* Studium Juris *hebt aan-geroert, zoo zulks is, zal mijn onderrichtinge van gener waarde zijn, zoo niet, neemt ten minsten mede* Corpus Juris, *de* Politijke Ordonnantien, *ende andere Instructien, op't stuk van de Justitie gemaakt, de* Practijcq van Damhouwer *ende andere meer, die u van Rechts-geleerden konnen aangewezen werden: want het zal u beurt vallen zomtijdts mede Recht te spreken, daar qualijk uyt te raken is, als men daar van niets en verstaat. Zijn daar noch andere wetenschappen daar ghy lust toe hebt, ik meyne dat ghy tijt genoegh zult vinden om UE. daar in te oeffenen, de konst is licht om dragen, ende de generale wetenschap van veel zaken maakt een Mensch zonderlingh bemint by goet gezelschap, ende alle Verstandigen, als men daar op niet en roemt, ofte al te toon-gierigh is. In't stuk van uwe gezontheydt kan ik UE. geen zonderlinge onderrichtinge geven, waar ik by mijn papieren, ik zoude UE een brave Instructie mede deelen, indien zy anders met de laatste ramp niet en is verloren op uwe reyze, als u Medicijns ontbreken.*

Recommandatie van Juvenalis *en* Horatius, Apulejus *en* Petronius.

Medici tibi sunto,
Hæc tria, mens hilaris, requies moderata, diæta.

Drie Medicijn-meesters voor den reyzenden Man.

Ik hebbe bevonden dat my de matigheyt veel goets heeft gedaan, eenparigheydt van't gemoedt 't schouwen van onmatige harts-tochten ontstellende lijf en geest, daar van te vooren is gehandelt. Voorts heb ik my van alles gewacht, waar van de Inwoonders des Landts een afkeer hebben; 't is goet niet veel te drinken, den mont dikmaals met water te spoelen, daar op Zirypinang *te kauwen.* Tabak *heb ik in't eerst wonder gulsig misbruykt: maar ziende dat my zulks schadelik was, heb ik daar van opgehouden, had ik daar in voortgegaan, ik had al lang (op zijn Matroos gesproken) van mijn neus een anker gemaakt, hoewel gy aldaer in heete landen*

Onmatigh gebruyk van Tabak *is zeer schadelijk.*

zult zijn, zoo kleet u niet al te luchtigh; voor al houdt buyk en lendenen, als zijnde wekelijke en gevoelige partyen, wel warm; op't heetste van den dagh, houdt u van't strant, straten of wegen; gaat niet in de Lucht, veel min in de Zon met ongedekten Hoofde. Loopt niet bloots Beens, zoo om de koude die men daar door aan de buyk bekomt, en zoo voorts na de edele partyen slaat, als mede dat de wonden van de knien en nederwaarts daar door qualijk genesen willen, en bloots Beens loopende, bekomt men yets daar men niet licht af raakt, als de Beribery. *Nuttight liever Rijst als ghy geen Broot kont bekomen, en liever drooge* Sagou *dan versche. Purgeert u te met zachjes met infusie van* Rhabarber, *daar heb ik my wel mede bevonden. Die overtolligh in't bloet zijn, moeten zomtijts ader-laten. Ververst dikmaals van Kleederen, inzonderheyt van Lijnwaat: Doch wat wil ik my veel bemoeyen, uwe tocht om den Kloot des Aartbodems gedaan, sal u genoegh en overvloedigh geleert hebben. 't Is genoegh dat ghy ziet dat ik u niet alleen gaarn gezondt en welvarende weder t'huys zagh, maar dat u deze Reys ook tot een trap na hooger mochte dienen, daar toe U E. Godt de Heere verleenen wil sijn genadige hulpe en zegen,* Amen.

Men moet buyk en lendenen in India *warm houden.*

Niet bloots Beens gaan.

Broodt is beter dan Rijst en Sagou.

Infusie van Rhabarber *is goet in* India *gebruykt.*

Was ondertekent

U E. geaffectioneerde Vriendt N. N.

Het XXV. Capittel.

Maniere van't leven der Nederlanders *in* Oost-Indiën. *Hoedanigheyt en gebruyk van de* Tee *en* Chocolate; *drank der* Nederlanders. *Wijze van slapen. Omstandige beschrijvinge van den* Ganges *en* Nijl.

Geregelde maniere van leven der Nederlanders *in* India.

HEt gemeyne leven van onze *Hollanders* in't gros is berispelijk: maar der geschikste in't meeste prijsselijk, daar van wy nu yets willen zeggen, beginnende van den morgen-stont tot den avont. Men staat op met het rijzen der zonne: want den morgen-slaap na den opgank der zonne werd ongezont geoordeelt; veele hebben de gewoonte dat zy dan niet alleen de mondt, maar ook het hooft en het geheele lichaam met kout water wasschen (na de wijze van den Land-aart, en byzonder der *Braminen*) daar zijn veele die dit reynigen met kout water ongezont achten, ter oorzaak dat de puysten en Bloedt-vinnen ende het Rootvonk binnen gejaaght werdt, meyne dierhalven het beter te zijn zich met laauw water te wasschen twee of driemaal 's weeks. Ik hebbe met ervarentheyt bevonden dat het eerste de gezontheydt schadelijk, en 't laatste voordeeligh was. Verschooningh van lywaat is alle dagen by de *Nederlanders* meest in gebruik; Brandewijn ofte sterken drank wordt by de geschikste in den morgen-stondt niet gebruykt: maar wel een weynigh voor den eten tot de quantiteyt van een lepel vol, of des avondts eer men tot rust gaat. De *Tee* (welke de *Chinezen* oordeelen alder gezontst te zijn nuchteren gebruykt) wordt nu veel tot gezontheyt en wakkerheydt van onze Natie gedronken. De beste *Tee* komt uyt *China*, ende is een plante niet heel hoogh van de Aarde wassende; de bladeren werden gebruykt, de welke in een gerolt zijn door het droogen, ende een zeer aangename reuke hebben; de beste *Tee* groeyt in de Provintie van *Kiangnan*, in de Lantstreke van de Stadt *Hocicheu*. Zy werd nu door geheel *India* gebruykt, en ook zelfs in ons Vaderlant is zy nu zeer gemeyn geworden. *Pater Martinus Martinij* in zijn *Chinesschen Atlas*, beschrijft den *Tee* aldus: Zy is een bladeken zeer gelijk het gene 't welk *Rhus Coriaria* ook *Sumach* genaamt werdt, zijnde een *Arabisch* woort, in't *Griekſch* ῥῶς. Ja ik beelde my in, zeght den Autheur, dat het een zoorte daar van is, het is evenwel niet wilt, maar bebouwt, 't is geen boom maar een klein boomken (φρύγανον, by de *Latinen Vergultum* genaamt) dat alleen maar Rijzen voort-brenght, en zich in verscheyde

Nederlanders *gebruyken veel* Tee *in* India.

Wat de Tee *is, waar zy groeyt.*

Hoe de Tee *bereyt ende gebruykt wort in* India

tax-

taxkens ofte roedekens uytſpreyt, niet veel van den anderen in de bloem verſchelende, als alleen dat de wittigheyt van 't eene meer na de geelheyt ſtrekt. Het ſchiet eerſt in de Somer een bloem uyt van een lichte aangename reuk, daar op dan volgt een groender greyn, naderhandt na het ſwarte trekkende. Om nu den *Tee* te koken en bequaam te maken, zoo neemt men eerſt een vroegh en zachter bladt, 't welk met de hant af-geplukt werdt, daar na in een yzere ketel met een langhzaam en zacht vuur word het een weynig warm gemaakt, daar na op een fijne en lichte mat geleght zijnde, wordt in een gerolt, en dan werdt het weder op 't vuur gezet ende gewreven, tot dat het in een gedrayt en t'zamen op-gehoopt, geheel droogh is geworden, dan werdt de *Tee* in tinne ofte loode Fleſſen bewaart voor alle vochtigheden ende dampen die haar licht beſchadigen zouden. Deze *Tee* werd (om te drinken) in ziedent water gekookt, dan openen zich de in-gerolde bladerkens, ende het water werdt met een zoete reuk vervult, en de bladeren komen weder tot haar eerſte groente en jeught. De *Tee* is zeer verſcheyden, dierhalven ook van prijs ende waardye. 't Is zeker dat de *Tee* veel krachten en deughden heeft, immers zy verdrijft zware dampen, ſlaperigheyt en vadzigheyt, maakt nuchteren en vrolijk, verdrijft de dronkenſchap, ontledight de herſſenen van de waaſſemen, die anders ontſtellen, en 't verſtant voor een tijdt beletten zijn werkinge te doen. Men ſchrijft de deugt van den *Tee* toe, dat in *China* geen voet-euvel of graveel heerſchet. *Kircherus* ſchrijft de *Tee* een kracht toe, om de Nieren te zuyveren, zoo zijn zijn woorden: *Eſt diureticæ facultatis omnes meatus nephriticos ſeu renum mirifice aperit.* Zy is bequaam voor de gene die met het verſtandt haar werk doen, ende kan zelfs de nacht-ſlaap uyt d'oogen houden. De ſmaak van de *Tee* is bitter, en niet zeer aangenaam als men die voor de eerſte maal drinkt, maar men wendt lichtelijk daar aan, zoo dat de gene die gewoon zijn de zelve te drinken, bezwaarlijk de zelve konnen nalaten. De *Caua* der *Turken* ende de *Chocolate* van *Hiſpanien* ende *Mexico* ſchrijft men mede de krachten van de *Tee* toe: maar d'ervarentheydt leert ons, dat de *Caua* de Galle te veel ontſteekt, de *Chocolate* te veel voedt, en op heete tijden te zeer het bloed ontſteekt, daar de *Tee* vry getemperder van aart ende natuure is. Daar is onder ons Volk, en byzonder de Vrouw-luyden een groot miſbruyk van de *Tee*, niet alleen om dat zy te veel gedronken werdt (daar *Kircherus* verkeerdelijk meynt, dat zy hondertmaal op een dag gebruikt, de gezontheyt niet zoude nadeeligh zijn) want zoo bederft zy de kokinge van de Mage. Byzonder is dit een quade gewoonte terſtont op een volle Mage en Buyk die te gebruyken, prijſſelijker en nuttiger is zy als de meeſte teeringe der ſpijze over is, hoewel *Pater Martinus Martinii* meynt datze goet is na den eten genomen, wech nemende alle rauwigheyt van de Mage, de concoctie helpende, en doende de Mage ſluyten. 't Is ook een groot gebrek dat men by de *Tee* Zuyker-kandy gebruikt: want dat nergens anders toe dient, dan om de Galle te verwekken, het tegendeel doen de *Chinezen*, die ook geen *Tee* op de volle Mage gebruyken. De *Chineſche Tee* overtreft in prijs ende waardye verre de *Japanſche*; men ſchrijft de *Tee* een kracht toe om de overtollige vochtigheden wech te nemen: maar onmatigh gebruykt zijnde, verdrooght zy te zeer, ende maakt vroeg oude Mannen en Vrouwen. De *Tee* noch verſch zijnde en eerſt geopent, heeft zulken kracht (gelijk ik zelfs in *India* bevonden hebbe) dat na het drinken van 4 a 5 kopjes, alle de Ledematen beven, ende het Hooft licht werd. Voorts verdrijft de *Tee* hooftpijn en melancholye; zy moet nauwkeurigh bewaart werden in Fleſſen van Tin of loot, liever dan in glas; men moetze by geen lywaat of boeken zetten, ook

De Tee is van vry getemperder natuure als de Caua ofte Chocolate.

Hoe de Tee moet gebruykt worden.

Tee moet zonder Zuyker gedronken werden.

Chineſche en Japanſche Tee.

ook niet tegen een vochtige muur, het is beter datze van Mannen als Vrouwen gehandelt werde. De Liefhebbers nemen kleine loode fleskens, daar een vierendeel van een pont in gaat, om hare groote Fleſſen niet dikmaals te openen, 't welk voor de zelve ſchadelijk is. Het Tee-gereetſchap beſtaat in een Tee-potken van *Chineſche* of *Japanſche* aarde in 5 a 6 kopkens, ende een kopere ketelken daar in het water gekookt werd, ende ziedende in het Tee-potken gegoten, 't welk dan een weynigh ſtaat te trekken, en geſtort zijnde in een kopken, doet men wat water daar by: want de *Tee* alleen gedronken zonder by doen van wat waters, wordt te ſterk, en de gezontheydt nadeeligh geoordeelt, hier in nochtans vergrijpen haar veele. De *Tee* en haar gebruyk en misbruyk is niet alleen in *China* en *Japan* gebleven, maar ook tot ons overgevlogen, en werd in de zelve veel gelt verdaan. Menighmaal betaalt men in *Hollant* voor 't pont van de zelve 22, 23 en 24 guldens, doch dan is zy van de beſte. Of nu de *Tee* in *India* gezonder is, en meerder goet doet dan in *Hollant*, ſtaat te onderzoeken, en konnen van beyde zijden gewichtige redenen by gebracht werden. Datze in *Hollant* ofte *Nederlant* gezonder zy en noodzaaklijker, ſchijnen deze redenen te bewijzen: Om dat wy een vochtige en dampige lucht hebben, om dat Flerezijn en Podagra ofte Voet-ziekte, pijn in't Hooft, zwaarmoedigheyt, verſtoptheyt in d'Ingewanden, 't Graveel, Mildt-ziekte, zwarte Gal, Scheurbuyk en Lammigheydt in de Leden onder ons zeer graſſeert, doet hier by verſtoppinge van de Pori ofte zweet-gaten, om nu niet te ſpreken van Koortzen en venijnige ziekten, tegens de welke de *Tee* een goet *antidotum* is.

Gebruyk en misbruyk van Tee.

Tee *natelijk in* Hollant *of* Nederlant *geöruykt, is immers zoo gezont als in* India.

't Is waar, in *India* is zy van een byzonder gebruyk, tegens de vadzigheyt, die de groote hitte veroorſaakt, en byzonder voor zoodanige perzoonen die met ſtudien ofte de penne omgaan: maar al de werkinge die zy in *India* heeft, doetze ook in onze vochtige Landen. Doet hier by dat *India* een gezegende lucht en climaat heeft, dat de ziekten kort zijn, ende niet langhdurigh gelijk in 't Vaderlandt, dat de zweetgaten licht geopent werden, dat geen Scheurbuyk daar onder die Lantaart plaatſe heeft, maar alleen in onze Natie die deze quale uyt haar Landt mede brengen. Men is doorgaans vrolijker en luchtiger van geeſt in de *Indias* dan in deze plaatzen. 't Is waar, dat in de dautijden ende Regen-maanden den *Tee* in die Geweſten zijn beſte nuttigheit heeft, ende byzonder goet is voor die gene die het *Aſthma* ofte aenborſtigheyt (door de ſcherpe door-dringende koude dau des nachts veroorzaakt) onderworpen zijn, 't welk dan zoo veel te meer mijn meyninge beveſtight, dat namentlijk de *Tee* immers zoo gezont is in *Nederlant* gebruykt dan in *India*. Ik wil niet ſtaan of op eygen oordeel of ondervindinge aan my byzonder beſpeurt, maar gaarn onderwerp ik my beter oordeel; doch wy zien dat by onze Medicijn-meeſters verſcheidentlijk daar van geſproken werd, de welken wy (als zy baarblijkelijke reden geven) 't zelve toevertrouwen.

Proef van de Tee.

De goede en beſte *Tee* heeft de reuke by na van verſch Hoy, doch wel zoo lieffelijk. Indien zy twee of drie maal warm water kan verdragen, en redelijk krachtigh blijft, 't is een onfeylbaar teken dat zy van de beſte zoorte is. De *Tee* (wanneerze in't water is gebruykt) werd by ons volk t'ſcheep voor Zalade gebruykt, met Azijn, Olie en Peper, en is van geen onbillijke ſmaak. Dit zy genoeg aangaande de *Tee*, en haar gebruyk en misbruyk.

Drank de Nederlanders India *gebruyken welke a gezont zijn.*

Van het morgen-leven komen wy tot den middagh en namiddagh; onze *Nederlanders* zijn gewoon ofte water ofte bier van zuyker met water wel gekookt zijnde te drinken. Zommige nemen aarde kannen die zy zuurachtigh maken, ende des nachts met water, en 3 a 4 glazen Spaanſche wijn gemenght, in den dauw zetten,

't welk

't welk 's morgens *Wit Bier* is, en aangenaam om te drinken, doch wordt al te kout geoordeelt, waarom sommige een weynigh *Mom* in de kannen doen. Den *Brunswijkschen Mom* is vry aangenamer en gezonder in *India* dan in ons Vaderland, ende wil zeer wel over zee gevoert werden. Zy werd (matelijk gebruykt zijnde) gezont en zeer voedsaam geoordeelt, 't is waar datze zeer kostelijk is en duur, en menighmaal voor een vat 40, 50, 60, 70, 80 en 100 Realen betaalt werd, maar men heeft ook veel wils daar van. De *Sek* en *Spaansche wijn* werdt meest gebruykt en aldergezontst geoordeelt, 't is wel waar datze wat galle verwekt, maar daar tegen gebruykt men den *Rhabarber* en de *Cremor Tartari*. De *Françe* ende *Rinse-wijnen* werden schadelijk geoordeelt voor de Mage, en 't is zeker, hoe heeter Climaat hoe zwakker Magen, en slappen drank doet de geesten te veel uytwazemen; by voorbeeldt, drinkt een goede dronk waters, zoo zal u het zweet van alle kanten uyt breken, maar in tegendeel zoo blijft de warmte binnen als een weynigh *Brandewijn* ofte *Sek* gebruykt werdt. Men nuttight in deze Landen doorgaans vaste en versche spijze, de Geyten, Schapen, Hoenderen, Hazen, Pauwen en Patrijzen (die daar niet ontbreken nevens andere Dieren en Vogelen) geven goet voetzel.

't Is by onze Landaart de gewoonte den middagh-slaap aan te houden, gelijk *Italianen* en andere Volkeren in *Europa* mede doen. Zy wordt voor ongezont van veele Artzen geoordeelt: maar als men aanmerkt de onmatige hitte van die Landen, zoo kan ik niet zien dat deze slaap de gezontheydt nadeeligh zoude zijn; en zoo oordeelen meest alle de *Indianen*: want te wandelen op die tijdt in de heete zonne-schijn is t'eenemaal ongeraden; binnens huys eenige zware oeffening te doen kort na de maaltijt, is mede niet dienstigh, stil te zitten zoude zelfs slaap verwekken. Onze *Nederlanders* zijn gewoon ('t welk ook prijselijk is) na den eten den mondt te reynigen, en dan *Betel* te nemen, en die op te kauwen, 't welk zeer verfrischt, en de slijmerigheyt van de tanden ende het tandt-vleesch wech neemt. Den middagh-slaap evenwel moet matigh zijn, en niet boven een uur duuren. Tusschen 3 en 4 uuren gaat men na de *Tee-bak*, wanneer de meeste verteeringe der spijze geschiedt is, ende dan (dewijl de hitte der zonne is geweken) begeeft men zich tot een wandeling, of eenig ander exercitie.

Des Avonts als de hitte der Zonne is geweken, werdt het wandelen gezondt geacht.

De Avont-stonden zijn zeer vermakelijk koel en boven maten aangenaam, zoo ook de nachten, by zonder als de Mane haar schijnsel geeft, zoo dat men lichtelijk zijn slaap-tijdt vergist. Des avonts werdt weynigh spijze immers matelijk gebruykt; men vervoeght zich gemeynlijk ten 7 a 8 uuren (na dat het dagelijkssche Avondt-gebedt voor 't Volk is gedaan) aan tafel, en gaat gemeynlijk ten 10 a 11 uuren rusten. Zelden slaapt men op Bedden, maar op *Alcativen* of Matrassen; men verzorgt de Buyk en Lendenen wel, en maakt dat de beenen voor de koude bewaart zijn, op dat men de kramp niet krijge. Het slapen onder den blooten Hemel, en by zonder in de Maneschijn is zeer verderffelijk en schadelijk: want Matroos en Zoldaat van de hitte des *Araks* van binnen brandende, en zoekende de koele nachtlucht, bekomt hier door menighmaal veel ellende, ziekte en qualen.

Vermakelijkheyt van den Avontstondt, en den Nacht.

Bedden van veeren werden weynigh in India gebruykt.

In de koude Lucht te slapen is seer ongezondt.

En dus verre ook van de maniere des levens onzer *Nederlanders*, in de Gewesten van *India*. Wat belanght de verscheydentheyt der geslachten, de zeden en manieren der *Bramines*, ende andere Heydenen, op de kuste van *Choromandel*, de gestrengheydt des levens; den inhoudt van den *Vedam*, de Privilegien der *Braminen* boven andere Volken, de verbonden van Huwelijken, de dagh-verkiezinge, tijt-rekeningen, vasten en feesten der zelver, haar begraaffenissen, verbrandingen der doode lichamen, daar van kan *D. Abrahamus*

De zeden ende manieren der Braminen *op de kuste* Choromandel, *en verscheyde geslachten, de stichtinge der* Pagoden, *en wat meer aanmerkens waardigh is, heeft* Do. Abrahamus Rogerius *nauwkeurigh beschreven, waar toe den Lezer gewezen werdt.*

Rogerius na gezien werden, alzoo hy 't zelve met alle naarstigheydt ende waarheydt beschreven heeft; gelijk mede de stichtinge der *Pagoden* ofte *Heydensche Tempels*, zijnde prachtige Gebouwen van vaste blauwe steenen ende solide zarken, de groote inkomsten der zelver, de Beelden die daar geëert werden; de uytstekentheyt van *Wisnous* en *Eswarus* Pagoden, boven andere de namen der vermaartste *Pagoden*, en hoe dat zelfs de beste *Pagoden* donkere en afzienlijke gaten zijn, daar geen licht in komt dan door de deure, hoe zy gemeynlijk drie deelen hebben, het verwelft staande op steene pylaren het welk van een yder mach betreden werden; ten anderen, het binnewaarder deel, met een sterke Poorte af-gesloten, staande by dage open, maar van de *Bramines* wel bewaart, die den ingank verbieden; het derde deel zijnde de plaatze van den Afgod, wien de *Pagode* toe-geëygent is, en hoe men nacht en dagh lampen ter eere van hem brandt, in wat heyligheit de *Pagoden* by de *Braminen* gehouden werden, die de zelve niet zullen betreden met de schoenen aan de voeten, maar laten die buyten voor de deure, en diergelijke dingen meer zijn by den voornoemden Autheur te vinden. Wat de Godts-dienſten van deze Inwoonderen zoo van *Choromandel*, *Ceylon* en *Malabar* aangaat, zal in 't derde Deel verhandelt werden.

En dus verre hebben wy tot noch toe gesproken van de byzonderste plaatzen tusschen de *Indus* en de *Ganges* gelegen, gemeynlijk *India* binnen de *Ganges* genaamt. De *Ganges* zich uyt-boezemende in de Zee ofte Golf van *Bengalen*, anders *Sinus Gangeticus* genaamt, ofte van *Ptolomeo Sinus Argaricus*. Het Oosterlijke deel van *India* buyten de *Ganges* gelegen, begrijpende *Bengale*, *Aracan*, *Pegu*, *Malakka*, eertijdts (na de meyninge van veele *Aurea Chersonesus* genaamt) *Achim*, *Sumatra* (by zommige voor *Taprobana* gehouden) ende de verdere Eylanden en Rijken laten wy over voor die gene die lust mochte hebben om die zelve plaatzen te beschrijven. De Riviere de *Ganges* welke het Westerlijk *India* van 't Ooſten scheyt, wordt na de meyninge van de meeste oude God-geleerden, in de H. Schrift *Pison* genaamt, zoo oordeelen *Epiphanius*, *Augustinus*, *Ambrosius*, *Hieronymus*, *Theodoretus*, *Damascenus*, *Josephus* ende andere. *Plinius* getuyght dat de *Ganges* zelfs goudt voort-brenght, ende zoo werd gezegt dat de *Ganges* zijn name heeft van *Pison*, afkomstigh van het *Hebreeusche* woord פרש en פשה, 't welk beduyt *overvloeyen*, *vermeerdert werden*, *dertel zijn*: want meynt *Josephus lib.* 1. *Antiq. c.* 2. dat 10 Rivieren zich in de *Ganges* ontlasten. Dat *Pison* de *Ganges* zoude zijn meynen zommige te vaster, om dat die gezeght werd het landt *Havila* ofte *Suhiana* om te loopen; zijnde *Havila Indostan* by de Inwoonders alzoo genaamt, van *Havila* de zone van *Joktam*, na *Junij* meyninge; ook werdt *Cus* zone *Havila* geheeten. De heylige Schrift maakt ook gewagh van tweederley *Havila*, *Gen.* 2. 11. 1 *Sam.* 15. 7. *Gen.* 25. 18. De Nakomelingen van *Ismaël*, *Gen.* 25. 18. hebben gewoont van *Havila* tot *Sur*, waar van men gaat na *Ægypten*, dat is zy hebben beslagen de geheele woeste streke van *Arabia*, 't welk naast *Ægypten* en *'t Roode Meyr* paalt. Andere willen dat *Pison* niet de name zoude zijn van de *Ganges*, maar van een arm van de *Euphrates*, vallende onder *Apamea* in de *Tygris*, en van daar in de *Persische* zee, dragende de name van *Pasitigris* ofte *Pisotigris*. *Cornelius à Lapide* bewijst met veele redenen, dat *Pison* de *Ganges* niet kan zijn, noch *Geon* de *Nijl*, en byzonder uyt *Viegas* in *Apoc.* 11. *sect.* 5. om dat noch de *Ganges*, noch *India*, of andere Landtstreken ofte Rivieren, die over de *Persische Golf* gelegen zijn, in de H. Schrifture het *Oosten* of het oosterlijke deel genaamt werden: maar alleen die Landen welke aan deze zijde zijn, als *Armenia*, *Idumea*, *Madian*, nu is de meyninge

De G
ges sch
het We
lijke en
Oosterl
deel v
India
malkan
ren, d
alhier
zakelij
van de
ve gew
gemaak
werdt.

Hav
tweed
Jokta
Zoone
Cus
worde
Gen.
beyde
vila
naam

ninge nochtans dat het *Paradijs* in't *Ooſten* is gelegen geweeſt, en wel, na de meeſte gevoelen der God-geleerden, omtrent *Meſopotamia* en *Armenia*, alwaar de *Tygris* en *Euphrates* t'zamen loopen, te meer om dat het *Paradijs* in *Eden* is geweeſt, en *Eden* is geweeſt omtrent *Haran*, *Ezech.* 27.23. *Jeſ.* 37.21. Nu *Haran* was omtrent *Meſopotamia* of *Syrien* der twee Rivieren ארם בחרים genaamt. *Haran* is de Stad der *Parthen*, daar *Craſſus* deerlijk geſlagen wierd. Doch hoewel deze dingen een goede ſchijn van bewijs hebben, zoo is evenwel de gelegentheydt van deze Riviere onzeker: want de oordeelen der Geleerden hier veel in zijn verſchillende, ende de ervarentheydt ons leert hoe dat eene Hooft-riviere volgens zijn verſcheyde loop en uytſtrekkinge zijner armen, veele benamingen krijght, gelijk by ons de *Maze*, *Waal*, *Linge* en *Merve*. Ten laatſten vertoont den voornoemden *Jeſuït à Lapide*, dat *Piſon* de *Ganges* niet kan zijn, noch *Gihon* de *Nijl*, om dat het *Paradijs* moſte omvat hebben alle de Landen tuſſchen de *Nijl*, *Euphrat*, *Tygris* en *Ganges* gelegen, als *Babylonia*, *Armenia*, *Meſopotamia*, *Syria*, *Media*, *Perſia*, 't welk niet te gelooven is, alzoo het *Paradijs* als een byzondere plaatze van welluſtigheyt ons aangewezen, ende als een Hof beſchreven werdt, ten zy men met zommige de gantſche werelt voor het *Paradijs* wilden houden, 't welk ongerijmt is, alzoo *Adam* na den val uyt het *Paradijs* geworpen ende verdreven, nochtans niet uyt de Werelt of van de Aarde is verbannen geworden. *Gihon* is de *Nijl* niet, hoewel *Mozes* zeght dat zy het gantſche lant *Chus*, 't welk is *Æthiopie*, omloopt: Want *Mozes* ſpreekt van het Ooſterlijke *Chus* ofte *Arabia*, ende niet van het Weſterlijke, 't welk onder *Ægypten* gerekent werd. *Mozes* vrouwe *Sippora* werdt een *Chuſitiſche*, *Num.* 12. genaamt, dat is een *Arabiſche*: want zy was de Dochter van *Jethro*, Prieſter in *Madian*, 't welk in *Arabia* is. Men oordeelt de *Ganges* zijn oorſpronk te hebben uyt den Bergh *Caucaſus*, gelijk den *Euphrat* en de *Tigris*, uyt het Geberghte van *Armenia*, ende de *Nilus*, uyt het Maan-geberghte (*Montibus Lunæ*) nawaarts het voorlant van't zuyder *Afrika*, de *Kaap van goede Hoope* genaamt. Maar de naukeurige doorſnuffelaar van de geheymen der Nature *Athanaſius Kircherus*, brenght de Hooft-bron van de *Nijl*, tot het Lantſchap *Agaos*, grenzende aan het Koninghrijke *Goiam*, en dat het lant waar uyt hy begint, *Sagela* genaamt werd. Den Bron zich vertoonende op den kruin des Berghs op een vlakte, rondtom met boomen bezet zijnde, in zijn middel-lijn anderhalf voet breedt, berſtende aan de voet des Berghs uyt, alwaar hy zoo dra uyt het ingewant des Berghs ſchiet, zich in een Vliet verbreyt, die eyndelijk verrijkt met andere Vlieten, zijn water in een Meyr van 30 mijlen langh en 14 breedt uyt braakt. De Rivier uyt dit Meyr neder ſchietende, en zwierende met bochten ende lange kromten, by na tot de zelve plaats van waar zy gekomen was, valt met een bocht recht door groote ſteylte en onnaakbare Steenrotzen, en ſchiet tot in het binnenſte van *Morenlant*. Hoewel de Heer *Izaak Voſſius* in ander gevoelen is, meynende dat de Hooft-bron een oorſpronk van de *Nijl*, en van alle andere Rivieren alleen den regen moet werden toe-geſchreven. Gelijk de oude *Ægyptiſche* Wijzen oordeelden, dat in de zelve een Goddelijke kracht was, en den zelve brachten onder het getal der voornaamſte Goden, noemende de zelve *Oſiris* arm, en toe-vloeying. *Homeer* meynt dat hy uit den Hemel van *Jupiter* zijn begin heeft, zommige de zelve noemende *den ader des Paradijs*, *de tranen der Goden*, *het zaat der Goden*, *Protheus Rivier*, *ende een Gemaal van de Goddinne Iſis*. De *Heydenen* en natuurlijke Menſchen hebben gemeynt, dat of het vuur, of de lucht, of de wint, of den ommeloop der Sterren, of het krachtige water (βίαιον ὕδωρ) of de lichten

Oorſpronk van den Nijl, na Kircheri gevoelen, uyt Petrus Pays *onderzoekingh, welke Anno* 1618. *vergezelſchapt met den* Keyzer *der* Abyſſinen *de bronnen des* Nijls, *nauwkeurigh onderſocht heefs.*

Voſſius *lib.* 2. *cap.* 71. *bewijſt dat de oorſpronk van de* Nijl *by de oude onzeker is geweeſt: maar dat men nu vaſt houdt, dat zy uyt* Goyome *voort komt, gelegen in't* Abyſſinen *Landt, welke Koningh zijn Titel voert:* Rex de Goyome ubi Nilus oritur X. Ægyptii quidem habent exitus oſtiaque Nili, Ætiopes autem ejus fontes.

des Hemels, Goden waren; te meer ook, om dat het een wonder in de natuur is, hoe dat de beweginge van de grootste Rivieren van de werelt, van 't Noorden naar 't Zuyden gaan; gelijk de *Indus* van 't Geberghte *Caucasus*, de *Tygris* en *Euphrates* van *Syrien*; uyt *Asia* ende *Pontus*, de *Borysthenes*: te meer ook, om dat zommige wateren den vloet der zee volgen, andere met het hoogh water der zee af-nemen, zommige altijdt afloopen, andere op en af. Zelfs de schrandere *Aristoteles* konde de snelheyt van d'*Euripus* niet vatten, welke zeven maal in de tijt van een dagh en nacht ongemeyn krachtigh voortliep. Zoo weten de *Heydenen* de *Ganges* een Goddelijke oorspronk ende kracht toe te schrijven, ja zy noemenze *een Hemelsche Riviere*, zy gelooven vastelijk dat de gene die haar met het water van de *Ganges* wasschen, dat zy ten vollen van haar zonden gereynigt werden. Ja zommige gaan zoo verre dat zy derven staande houden, dat de kracht van de *Ganges* zodanigh is, dat al was het dat men geen lust hadde tot afwasschinge van de zonden, evenwel zoude gereynigt werden. De Inwoonders van *Bengale* hebben van deze Rivier zulken gevoelen, dat zy haar zieken en stervende daar na toe voeren, leggende 't halve lichaam in 't water. Men maakt ook het volk wijs (dewijl yder niet gelegen komt tot de *Ganges* te reyzen) dat, wanneer zy haar met water wasschen, en maar aan de Riviere gedenken en zeggen, *Ganga, wascht my*, dat zegge ik, zy dan mede van zonden gereynight worden.

Den Nijl en de Ganges Hemelsche Rivieren genaamt.

De ouden noemde den Nijl, Ægyptium Jovem, æmulum cœli. Siet Vossium lib. 2. de origine & Progressu Idololatriæ cap. 71. Siet l. Sapientiæ cap. 13. 2.

Het is een oude ingewortelde dwalinge onder de *Heydenen* geweest, dat het water de zonde wech nam, als *Servius* waar neemt over 't zeste Boek *Ænæidos* van *Virgilius*. In die meininge is buyten twijffel ook geweest *Pilatus Matth.* 27. 24. waar van de *Pharizeen* niet schenen vreemt te zijn, *Matth.* 23. 26. *Marc.* 7. 3. alwaar gezeght werdt, dat de *Pharizeen* ende alle de *Joden* niet en eten, ten zy dat zy haar handen dikmaals wasschen, houdende de inzettinge der Ouden, dat zy ook van de Markt komende, niet aten dan gewasschen zijnde, en veele andere dingen zijnder die zy hebben aangenomen te houden, als de wasschinge der drinkbekeren, kannen, kopere vaten, en bedden. Het woordt πυγμῆ in de *Griekse* tale, by d'onze dikmaals overgezet, werdt by andere bequamelijk vertaalt, tot aan de elbooge wasschen (gelijk de *Pygmei* haar naam van πυγμῆ, *cubitus*, een elboge hebbe om dat zy niet grooter waren) zoo heeft *Theophylactus* dit wasschen uyt-geleght Μέχρι τῦ ἀγκῶνος, *tot de ellebooge*.

Superstitieuze wasschinge by Joden en Mahomtanen.

Hier van daan hebben na het getuygenisse van *Clemens Alexandrinus* zulke by-geloovige Menschen den naam van ἡμερο-βαπτίσται, om dat zy haar dagelijks wiessen. De *Mahumetanen* zijn mede niet vry van deze superstitie, als boven is aangewezen. Dit water van de *Ganges* word in potten en kruyken vervoert, gelijk by ons het *Spa-water*. Men getuyght ook dat men om zich in dit water te wasschen eenige tol en tribuyt aan de Koningen moet geven. De *Persianen* hebben de Rivieren zoo geëert, dat het by haar een schelmstuk was in de zelve te pissen, ofte zijn gevoegh te doen, ofte daar in te spuwen, ofte eenigh doodt krengh in te werpen. Wonderlijke krachten hebben ook de Ouden zommige Rivieren toegeëygent, zoo ten goede als ten quade. De *Clitorius* een Rivier in *Arkadia* zoude den Mensch zober maken, zoo dat zy geen wijn zouden proeven. In 't Eylandt *Chio* zoude een Fonteyne zijn, welkers water onvoorzichtigh gedronken, den mensch gek zoude maken, wederom andere wateren die dronken maken, die vruchtbaarheyt of onvruchtbaarheit toebrengen. In *Bæotia* werden twee Rivieren gezeght te zijn, d'eene de memorie versterkende, d'andere weg nemende, en daarom Μνήμης, en Λήθης genaamt; voorts hebben de wateren of een genezende kracht, gelijk by ons het *Born*- en *Spa-water*: zommige gene-

De Persianen hebben 't vuur en water hooge-eert.

genezen de ſchurfdigheyt en gezwellen, andere zouden jongh maken, of een doodende, in *Thracia* zoude een Meyr zijn, in 't welk den menſch zich waſſchende, ofte het water daar van drinkende, zeker komt te ſterven. Het water van de *Nilus* wierdt ook zoo heyligh gehouden, dat als men maar een kruyk na den Tempel tot offerhande bracht om te gebruyken, zoo viel het Volk daar voor ter aarde, ende deden met gevouwe handen daar voor eerbiedigheydt, ende niet minder werd het zelve by de *Indianen* geacht; het zout water by de *Pagode Rameſwara*, by de *Malabaren Ramanakoil* genaamt, loopende, werdt mede voor heyligh gehouden, om de zonden te reynigen. *Kircherus* zeght dat de *Ganges* zijn oorſpronk heeft uyt de hooge Bergen *Thebeth*, altijdt met ſneeu bedekt zijnde, in welke een groot Meyr is, zijnde de groote water-bewaarſter van de *Indiſche* Rivieren, uyt welke de *Indus*, de *Ganges*, *Ravi* en *Athec* haar begin hebben; maar de *Heydenen* ſchrijven zijn beginzel uyt den Hemel te zijn geraakt, op de plaats *Dewendre*, en van de plaatze *Dewendre* op der aarde, en byzonder in *Bengale*; hoe nu de *Ganges* in *Dewendre Locon*, ofte onder-hemelſche werelt gekomen zy en op de aarde, verhaalt wijdtloopigh *D. Abrahamus Rogerius*, in zijn *Geopende Deure van de Godts-dienſt der Bramines*, *cap.* 19.

Vorder gelooven de *Heydenen*, dat wanneer zy bezorgen dat de doodts-beenderen van den Overledenen na de Riviere *Ganges* werden gebracht, en daar in geworpen, dat de ziele der gener wiens doodts-beenderen het zijn, daar door groot nut en profijt verkrijght, en dat voor yder Jaar dat deze beenderen in de Riviere leggen, dat zy daar voor duyzent Jaren vreughde in de plaatze van *Dewendre* genieten: want zy gelooven dat dit water de kracht niet en heeft om den Hemel zelfs te geven, maar den wegh aanwijſt om eyndelijk in den Hemel te geraken. Want zy meynen dat de gene die hier van daan ſcheyden, en andermaal na de werelt moeten komen, zeven plaatzen verordineert zijn, welke onder-hemelſche Werelden genaamt werden, en yder plaatze werdt genaamt na het hooft die daar over gebiedt, en deze zeven werden alle onder den gemeynen naam van *Dewendre locon* begrepen, ofte door *Surgam* verſtaan: doch *Bramma locon* de plaatze daar *Bramma* heerſcht, is naaſt den Hemel; en die daar komen, moeten na een wijl verblijf, in de Werelt weder keeren, en dan komen zy zeker in den Hemel, zonder andermaal op d'Aarde te verſchijnen. Onder de *Joden* en *Heydenen* heeft men veele gehadt die meynden dat'er buyten Hemel ende Helle plaatzen waren, daar de zielen der Overledenen na toe gingen; gelijk *Cicero* meynde dat de zielen der Helden *in orbe lacteo*, in de melkwegh opgenomen wierden, en aldaar leefden. De *Chriſtenen* zelfs zijn niet vry van deze meyninge, als zy behalven Hemel en Helle noch een Vagevuur, ende een *Limbus Patrum*, een Voorburgh der Vaderen en der jonge Kinderen verdicht hebben, of als andere een *moram pœnalem*, een vertoevinge der ſtraffe, eer men in den Hemel komt.

De Heydenen ſtellen behalve den Hemel en Helle noch zeven plaatzen.

De Chriſtenen dwalen ook daar in, dat ze meer als twee plaatzen na de doodt ſtellen.

Tot de Riviere *Ganges* dan gekomen zijnde, zal het tijdt wezen te ruſten, ende een eynde van dit geringe Werk, en onze eenvoudige wandelinge te maken, te meer dewijle wy ruym ten eynde van onze voor-geſtelde en bepaalden wegh ende beſtek zijn. Ons herten wenſch is, dat deze Landen, zoo byzonder gezegent met den dauw des Hemels, ende overvloet en vettigheyt der Aarden, ook meer en meer mogen met de zaligh-makende kenniſſe van de heylige Waarheyt begenadight werden, en met de ſtralen van de zonne der Gerechtigheyt beſchenen, dat yverige en gezegende werktuygen en getrouwe Dienaars Jeſu Chriſti derwaarts (met een heylige brant ontſteken) mogen gezonden werden, daar komende, dubbele eere om haar Ampts wille mogen waardigh geacht

Beſluyt en wenſch van den Autheur.

werden, op dat zy niet al zuchtende haren last mogen dragen, maar met blymoedigheydt; dat ook Recht en Gerechtigheyt byzonder plaatse nemen mach, en boven alles staan, by die gene die Godt tot hoofden des Volks, ende Voorstaanders van de Godts-dienst, en Pylaren der rechtvaardigheyt gestelt heeft, op dat deze Landen niet alleen mogen zijn een gezegent *Asylum*, en toevlucht, waar toe zich alle Man mach begeven die benauwt is, ende alle Man die een Schult-eysscher heeft, ende alle Man wiens ziele hier bitterlijk bedroeft is, niet alleen tot vier hondert, maar tot zoo veele duyzenden: gelijk men nu de handt aan de Colonien begint te slaan, die och ofze over 20 a 30 Jaren al in 't werk gestelt waren, ons menschelijke wijze gesproken, van een vaster stant in d'*Indias* zoude verzekeren, doch alle dingen hebben haren gezetten en bepaalden tijt. Mijn laatste wensch is, dat de *E. Maatschappye*, welkers Koopmanschappen niet bepaalt zijn tusschen de *Indus* en de *Ganges*, meer en meer buyten en binnen mogen aanwassen en groeien, tot welvaren van ons Vaderland, ende een stut van veele Weduwen ende Wezen.

1 Sam. 22. vss. 2, 3.

Het Vader onse in de Malabaersche tale en letteren.

Pater noster
qui es in cœlis
Sanctificetur nomen
tuum Veniat
tuum regnum tua
Fiat in terra
voluntas ut
in cœlis
hodie Panem
da nostrum
nobis quotidianum
et debita nostra
nobis remitte
ut et nos
remittimus nostris
debitoribus et non
inducas nos
in tentationem

verum tu
libera nos
a malo
nam est
tibi
et tuum
regnum
et quoque
potentia
gloria in sæcula
sæculorum Amen

't Geloof int Malabaers

in Deum
Patrem omnipotente
cæli et terr
creatorem Credo ego
et in Jesum
Christum Filium
ejus unigenitu

ராயண ஔசசுககிரீ
Dominum nostrum
நணது யெயிசசுவி
qui est
ஈகிஔணஔ உணக
conceptus ex
தமாண ஔசபபிரீ
Spiritu Sancto
தூவிணலசசணத
natus ex
ஈகணணிமரிபஈள
Maria virgine
பிஔலநிணஉபிஔஈத
Passus est
னஔபாஞசியாப
sub Pontio
லாததிணகீளட
Pilato crucifixus
வாடபடுககுருசி
est et mortuis
லஉணஔயணடுஔ
et sepultus est
உஉடககபபட
ad inferna
ரணபாதாளநுக
descendit die
பிலஔஔஈகழனர
tertia resurrexit
ளசஔசஔஉாகள
mortuis ad cælos
னடயிலநிணஉஉ
adscendit ad dextram
ிததாணஉாணந
sedet Dei
ளிலனஈசசஉஉதது
patris omnipotentis
ஔமஉலலிகாஉா
unde ille
பாதமிரானஉலப
judicatum venict
ாகததலஔருககிர
et vivos et
ணஉயிடததலநிணஉ
mortuos in
ருககிஔஉாக ளுக
Spiritum Sanctum
குஞுசததஉாக ளு
Credo ego
ககுமஈடுததஔகஉரு
Sanctam et
உாணசுததமாணஔ
Catholicam
சபபிரீததுணஉஔ
ego et Credo
யயிசசுஉதிகஔணக
Ecclesiam et
தஔதாலிக்கஉாகிய
Sanctorum quique
சுததமாணஔகஔாண
ego Credo
சுயுஞசுததமானஉ
communionem
ாகளகூடழமஉ
peccatorum
ணஔடனஉயிசசுஉதி
et remissionem
ககிஔணபிணழகளஔ
carnis hujus
பாஉததலுஞுசெத
et quoque
தஉாகளஉபிாதத
resurrectionem
லுமனணஔணணஈக
et vitam
குமஉளளஊயிஔஉ
in secula
மஉணஔடனஉபிக
seculorum
சுஉதிககிஔண ஊமண
æternam Amen.

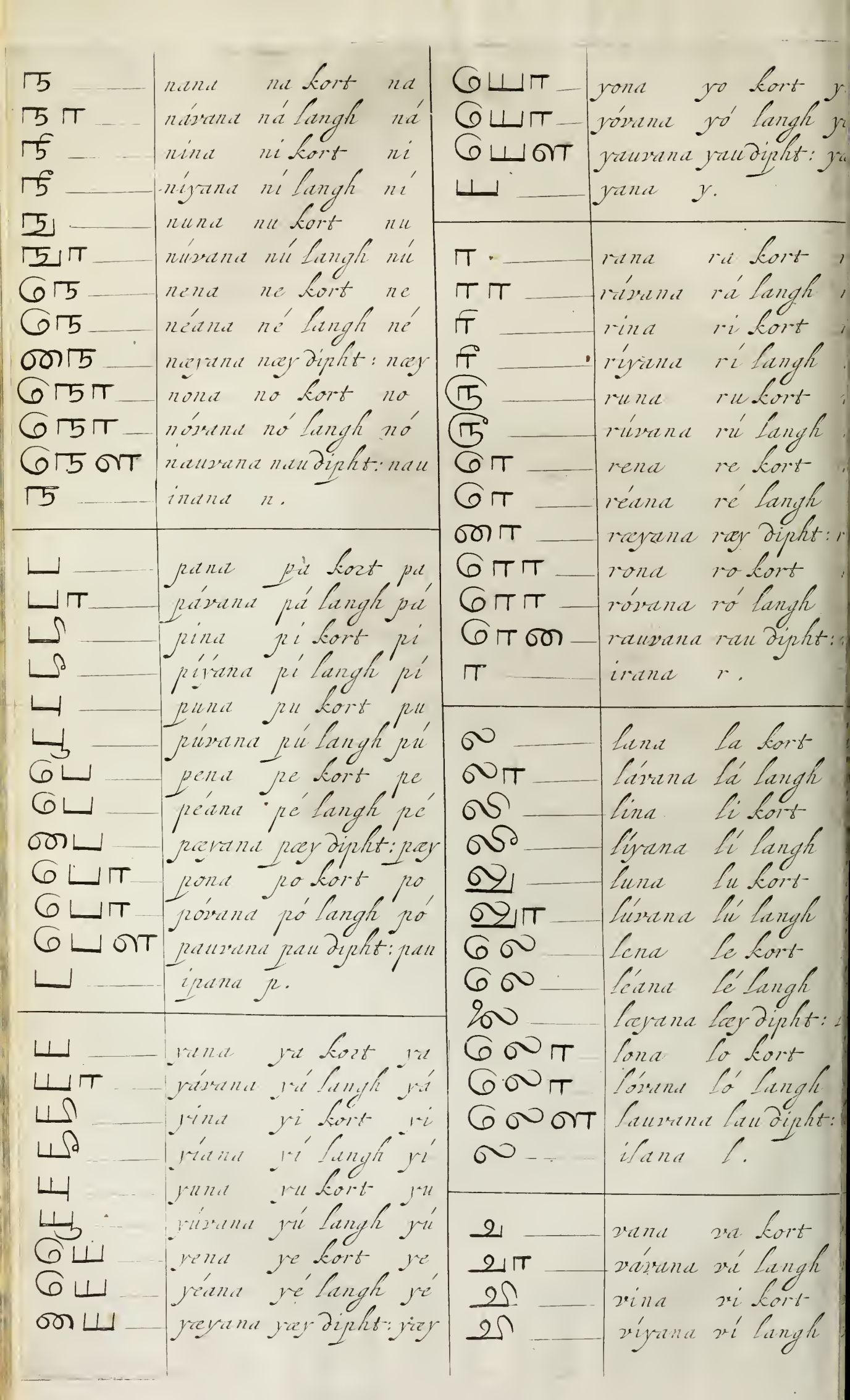
nana na kort na
návana ná langh ná
nina ni kort ni
níyana ní langh ní
nuna nu kort nu
núvana nú langh nú
nena ne kort ne
néana né langh né
næyana næy dipht: næy
nona no kort no
nóvana nó langh nó
nauvana nau dipht: nau
inana n.
pana pà kort pa
pávana pá langh pá
pina pi kort pi
píyana pí langh pí
puna pu kort pu
púvana pú langh pú
pena pe kort pe
péana pé langh pé
pæyana pæy dipht: pæy
pona po kort po
póvana pó langh pó
pauvana pau dipht: pau
ipana p.
vana va kort va
vávana vá langh vá
vina vi kort vi
víana vi langh vi
vuna vu kort vu
vúvana vú langh vú
vena ve kort ve
véana vé langh vé
væyana væy dipht: væy
yona yo kort y
yóvana yó langh y
yauvana yau dipht: ya
yana y.
rana ra kort r
rávana rá langh r
rina ri kort r
ríyana rí langh r
runa ru kort r
rúvana rú langh r
rena re kort r
réana ré langh r
ræyana ræy dipht: r
rona ro kort r
róvana ró langh r
rauvana rau dipht: r
irana r.
lana la kort l
lávana lá langh l
lina li kort l
líyana lí langh l
luna lu kort l
lúvana lú langh l
lena le kort l
léana lé langh l
læyana læy dipht: l
lona lo kort l
lóvana ló langh l
lauvana lau dipht: l
isana l.

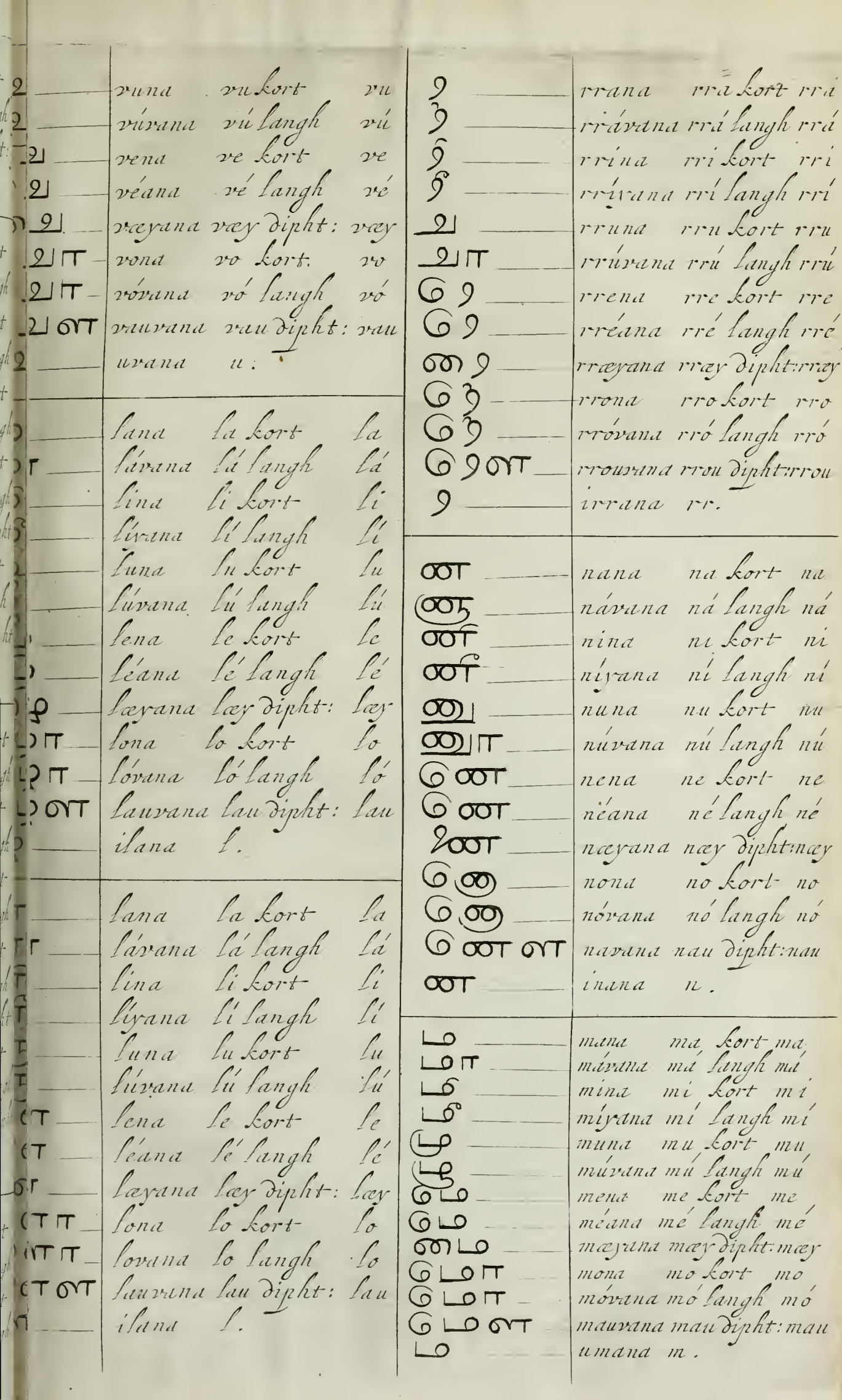

KORTE MALABA

De Malabaren sijn gewoon op bladeren van wilde palmeer of jagerboome
Hare letteren sijn aldus onderscheyden. 1. sommige korte genaemt of loopende
genaemt werden, omdat zij de Ziele en't leeven aen de medeklinckers geve
zijn. 5. sommige hecten sij gemengde letters, die wij diphtongen noemen, u
alleen in't begin van een woort gebruyckt

Dese verthoonen de Vocalen ofte klinckers			
അ	àna	een korte à	a
ആ	àvanà	een lange à	á
ഇ	ina	een korte i	i
ഈ	ýana	een lange í	í
ഉ	una	een korte u	u
ഊ	úvana	een lange ú	ú
എ	ena	een korte e	e
ഏ	eana	een lange é	é
ഐ	àyana	ày diphthongus	ày
ഒ	ona	een korte o	o
ഓ	óvana	een lange ó	ó
ഔ	auvana	au diphthongus	au
ക	aquana	ac	ac
ൻ	æi	ci, l, æi diphthongus	ei
Dese worden in't beginsel van een woort gebruyckt, by haer Taleyelutu genaemt.			

De medeklinckers vereenicht met de klinckers maken een syllabe.			
ക	cana	ca l ka kort	ca,k
കാ	cavana	cá, l, ka, langh	cá,k
കി	quina	qui, kort	qui
കീ	quiyana	qui langh	quí
കു	cuna	cu, kort	cu
കൂ	cuvana	cu langh	cú
കെ	quèna	ke kort	que
കേ	quéana	ké, langh	qué,k
കൈ	cæyana	cæy, diphthongus	cæ
കൊ	cona	co, kort	co
കോ	covana	có, langh	co
കൌ	cauvana	cau, diphthongus	ca
ഗ	iguana	g	

Dit syn Consonanten ofte medeklinckers			
ങ	càna	c, l, k	
ങ	nagana	ng	
ച	chàna	ch	
ഞ	nhana	nh	
ഞ	ïana	ï	
ന	hnana	hn	
ട	tàna	t	
ണ	nana	n	
പ	pana	p l b	
മ	mana	m	
യ	yana	y	
ര	rana	r r	
ല	lana	l	
വ	vána	u	
ഴ	ïana	ï	
ത	tana	t	
റ	rana	r	
ന	nana	n	

ങ	ngnàna	ngna kort	ng
ങാ	ngnávana	ngná langh	ng
ങി	ngina	ngni kort	ng
ങീ	ngniána	ngni langh	ng
ങു	ngnuna	ngnu kort	ng
ങൂ	ngnúvana	ngnú langh	ng
ങെ	ngnena	ngne kort	ng
ങേ	ngnéana	ngné langh	ng
ങൈ	ngnàyana	ngnay diphthong	ng
ങൊ	ngnona	ngno kort	ng
ങോ	ngnóvana	ngnó langh	ng
ങൌ	ngnauvana	ngnau diphthong	ng
ങ	ingnana	ngn	

chijven met ysere pennen, sij hebben hare letteren van ouden tijden af gehadt.
nere lange. 3. sommige klinckers of vocalen, die by haer letteren van leven
. sommige medeklinckers of lichaem letters, waer van de klinkers het leven
e klinckers gesprooten. 6. sommige werden genaemt letteren, die men
sommige in't midde. 8. sommige in't eynde.

___	*chana*	*cha kort*	*cha*
___	*chárana*	*cha langh*	*cha*
___	*china*	*chi kort*	*chi*
___	*chijrana*	*chi langh*	*chi*
___	*chuna*	*chu kort*	*chu*
___	*churana*	*chu langh*	*chu*
___	*chena*	*che kort*	*che*
___	*cheana*	*che langh*	*che*
___	*chæyana*	*chæy diphtongus*	*chæy*
___	*chona*	*cho kort*	*cho*
___	*chórana*	*chó langh*	*chó*
___	*chaúrana*	*chaú diphtongus*	*chaú*
___	*ichana*	*ch.*	

___	*nhana*	*nha kort*	*nha*
___	*nhárana*	*nhá langh*	*nhá*
___	*nhina*	*nhi kort*	*nhi*
___	*nhijrana*	*nhi langh*	*nhi*
___	*nhuna*	*nhu kort*	*nhu*
___	*nhurana*	*nhu langh*	*nhu*
___	*nhena*	*nhe kort*	*nhe*
___	*nheana*	*nhe langh*	*nhe*
___	*nhæyana*	*nhæy dipthong*	*nhæy*
___	*nhona*	*nho kort*	*nho*
___	*nhórana*	*nhó langh*	*nhó*
___	*nhaurana*	*nhau dipthong:*	*nhau*
	inhana	*nh.*	

___	*ïana*	*ïa kort*	*ïa*
___	*ïarana*	*ïá langh*	*ïá*
___	*ïina*	*ïi kort*	*ïi*
___	*ïijrana*	*ïí langh*	*ïí*
___	*ïuna*	*ïu kort*	*ïu*
___	*ïurana*	*ïú langh*	*ïú*
___	*ïena*	*ïe kort*	*ïe*
___	*ïéana*	*ïé langh*	*ïé*

___	*ïayana*	*ïay diphtongus*	*ïay*
___	*ïona*	*ïo kort*	*ïo*
___	*ïorana*	*ïó langh*	*ïó*
___	*ïaurana*	*ïau diphtong*	*ïau*
___	*iïana*	*ï*	

___	*hnana*	*hna kort*	*hna*
___	*hnárana*	*hná langh*	*hná*
___	*hnina*	*hni kort*	*hni*
___	*hniana*	*hní langh*	*hní*
___	*hnuna*	*hnu kort*	*hnu*
___	*hnurana*	*hnú langh*	*hnú*
___	*hnena*	*hne kort*	*hne*
___	*hnéana*	*hné langh*	*hné*
___	*hnæyana*	*hnæy diptong*	*hnæy*
___	*hnona*	*hno kort*	*hno*
___	*hnorana*	*hno langh*	*hnó*
___	*hnaurana*	*hnau dipthong:*	*hnau*
___	*hnana*	*hn*	

___	*tana*	*ta kort*	*ta*
___	*tárana*	*tá langh*	*tá*
___	*tina*	*ti kort*	*ti*
___	*tijrana*	*tí langh*	*tí*
___	*tuna*	*tu kort*	*tu*
___	*túrana*	*tú langh*	*tú.*
___	*tena*	*te kort*	*te*
___	*téana*	*té langh*	*té*
___	*tæyana*	*tæy diphtong:*	*tæy*
___	*tona*	*to kort*	*to*
___	*tórana*	*tó langh*	*tó*
___	*taurana*	*tau dipthong:*	*tau*
___	*itana*	*t.*	

INLEYDINGH

Tot de

Malabaarſche SPRAAK-KONST.

AAndachtige Lezer; Alzoo deze *Malabaarſche* letteren noyt onder de Nederlandtſche Drukperſſen geweeſt zijn, zoo zal ik voor eerſt aanwijzen, de redenen waarom dat tot noch toe niet geſchiedt is, ten tweeden hoe noodigh het zijn zal de zelve boek-ſtaven zoo wel als de *Hebreuſche*, *Chaldeuſche*, *Arabiſche*, *Perſiſche*, *Samaritaanſche*, ende andere Ooſterſche Letteren t'zijner tijdt in 't breede deze nauw-doorſnuffelende Werelt bekent te maken, op dat de volheyt der *Heydenen* meer en meer mochte in Gods heylighdommen treden, waar in onze ongeliefde in 't ſtuk des Geloofs, nochtans geloofde en beminde in haren yver, de Onderſchragers van het vallende *Babylon*, 'k meyne de Jeſuïtiſche Vaders en *Lojoliten*, ons met loffelijke ſchreden hebben voor-geſtapt, zoo dat wy haar nauwelijks met een verre-kijker konnen beoogen, ende wel byzonder heeft in de ontdekkinge van de *Malabaarſche* tale, onder haar uyt-gemunt *P. Gaſper d'Aquilar*, zoo dat zy alle Leeraren, inzonderheyt die na de Ooſterſche Geweſten verzonden worden, behoorden tot yver te verwekken, om na haar kleyn getal dat zy uyt maken, tegen geſtelt het groote der Roomſche Sprinkhanen, haar tijdt en arbeyt toe te brengen, en de naarſtige handt aan deze Ploegh te ſlaan, op dat dagelijks vervult mochte werden 't gene *Eſaias* den Man Gods voorzeyt, *cap.* 43. 6. *Ik zal zeggen tot het Noorden, geeft, en tot het Zuyden, en houdt niet te rugge, brengt mijne Sonen van verre, en mijne Dochteren van het eynde der aarde.* En *cap.* 49. 22. en wel byzonder 't gene den Godlijken *Jeremias cap.* 16. 19. voorſtelt. *Tot u zullen de* Heydenen *komen van de eynden der aarde, en zeggen, immers hebben onze Vaders leugen erffelijk bezeten, en ydelheyt, daar in doch niet en was dat nut dede.* Op dat zy alzoo door het geloove *Jeſu Chriſti*, verlatende haar hooghten en heuvelen, den Sone Gods, den Heylant des Werelts de handt mochten geven.

Waarom nu tot noch toe de *Malabaarſche* letteren onder ons onbekent zijn geweeſt, is deze reden, om dat de *Malabaarſche* lantſtreke eerſt in den Jare 1661. 1662. ende 1663. door de gezegende wapenen der *Ed. Maatſchappye* van den *Portugeeſch* is verovert: want daar deze geen heerſchappye heeft, is zy niet gewoon Dienſtknechten des Heeren te zenden; 't is waar dat ik aldaar te lande geen eenmaal ben geweeſt, en alle de velttochten ende belegeringen zoo voor *Coulang*, *Cranganor*, *Cochin* &c. hebbe by-gewoont, echter noyt aldaar mijn vaſt verblijf gehadt: maar na dat ik in de Stadt *Gale*, op het vermaarde Eylant *Ceylon*, een Jaar het Herders-ampt hadde waargenomen, behaaghde het den opperſten Herder, na dat ik Anno 1658. acht Maanden den Leger-tocht voor *Tutecorijn*, *Manaar*, *Jafnapatnam* ende *Negnapatan* hadde bygewoont, my te verplaatſen, en van mijnen wachttoren te nemen, en te ſtellen in *Turre Angulari*, op den hoek-toren *Pſephina*, van dat Eylant, namentlijk in't Koninghrijk *Jafnapatnam*, waar van men niet, gelijk eertijdts, een groote uitzicht hadde na *Arabia* (als den hoogh-geleerden *Arias Montanus*, in zijn *Nehemias* ofte Beſchrijvinge van de heylige Stadt, getuygt) maar over 24 Kerken, die anders, indien zy Harderloos waren gebleven, ſlimmer dan een ſteenachtigh en woeſt *Arabien* zoude in korten

tijdt gelegen hebbe. Ik bevondt in den aanvangh mijnes dienſts aldaar, wat my in zoo een groot werk (te meer om dat ik vierdehalf Jaar alleen was) zoude ontbreken, namentlijk de kenniſſe van deze tale, om mont aan mont met dat Volk, zwaar van ſprake, ende voor ons belachelijke lippen te konnen ſpreken, te meer om dat ik beyde de handen genoegh vol werks had in den Nederlandtſchen en Portugeſchen dienſt, evenwel die buyten Kerken der Inwoonderen, daar aan zoo veel Roomſche Leeraars hadden gearbeyt, om haar d'eerſte beginzelen van den Godsdienſt na hare wijze (want *Jeſus Chriſtus* word op alderhande maniere geleert) in te ſcherpen, konde niet als een vervloekt *Gilboa*, ofte een dor *Cabul* blijven leggen: God de Heere dan na zijn grondelooze barmhertigheyt voorzagh my met een goede Tolk, niet alleen in zijn moeder-tale de *Malabaarſche*, maar ook in de *Portugeſche* wel ervaren, niet alleen met den monde, maar te gelijk ook met de penne vaardigh af-gericht, waarlijk een vroom ende Godzaligh Man, wel beproeft in de acht-jarige dienſt te dier plaatze, zijn name is *François*; want waarom zoude ik hem verzwijgen, hy is my geweeſt een trouwe Medegezel in't werk des Heeren, en mijn Sone in *Jeſu Chriſto* door het eeuwigh en ware Euangelium geteelt, en met eenen als de eerſtelingh van dat Landtſchap, en deelgenoot aan des Heeren heylige en hooghwaardige Tafel, noch jaarlijks de Chriſtelijke vriendtſchap en broederſchap met zijn verſnede pen onderhoudende, tot mijn groote blijtſchap nevens andre zijner Lantgenooten. Met zijne hulpe dan ende goetvinden van de hooge Overigheyt dier plaatze, maakte ik een kort begrip van de gronden der waarheit, alleen ſtellender wijze, om geen aanſtoot te geven, wetende dat eenmaal het licht voor den dag gebracht zijnde, de duiſternis van zelfs moet verdwijnen. Naderhant bouwde men verder op dien grondt en deze Leeringen, kort zijnde om de geheugeniſſe niet te bezwaren, wierden in alle getrouwigheyt uyt mijn *Portugeſche* ſchriften in de *Malabaarſche* tale overgezet van den voornoemden Tolk: wat vruchten die gedaan hebben kan *Ceylon* noch getuigen, en welke die ſtukken zijn, kan den Lezer (hem daar aan gelegen zijnde) tot *Rotterdam* ſien en bekomen by *Joannes Borſtius*, alwaar de zelve in dit Jaar 1671. zijn gedrukt. Naderhant verkreegh ik een weynig adem-haling, als my toe-gevoeght wierd *D. Joannes à Breyl*, in den *Nederlandtſchen* dienſt niet alleen, maar ook de *Portugeſche* bequaam; en een Jaar voor mijn vertrek *D. Bartholomeus Heyne*, die in mijn tijt al proeven gaf van zijn naarſtigheyt, om in de *Portugeſche* tale dienſt te doen in 't Catechizeren, en buyten twijffel (noch zijnde een Jonghman van weynigh Jaren) in 't *Malabaars* goede dienſt te zijner tijt zoude hebben gedaan, nu met een Slinger op *Gale* geworpen, alwaar nu in plaats van zijn *Malabaars* te onderhouden, van nieuws zal moeten *Cingalees* leeren, 't welk beklaaghlijk, verdrietigh, ellendigh en zeer nadeeligh is voor Gods Kerke; deze wech-rollinge der Dienaren heeft zo langh geduurt op die plaatze, dat het buyten twijffel haaſt den Hemel zal verdrieten: want zoo mach men nu met recht en reden leeren zeggen, *Oleum & operam perdidi*. Maar om tot een beſluyt te komen, hoewel my het aanleeren van die tale moeyelijk en by na onmogelijk ſcheen, want de Letters quamen my voor als nieuwe Monſters, hebbende wel wat gemeyns met de *Hebreeuſche* Tale, maar met zulken grooten onderſcheyt. Ik wilde evenwel niet t'eenemaal wanhopen, zoo dat ik nu en dan (zoo veel als mijn tijdt lijden kon) de hant aan 't werk begon te ſlaan (*in magnis etiam voluiſſe ſat eſt*) leerende eerſt met de Kinderen in 't zant ſchrijven, gelijk den Lezer in deze Plate levendigh vertoont werdt. Ik nam mede de *Olen* ofte de bladeren in de hant, en

de

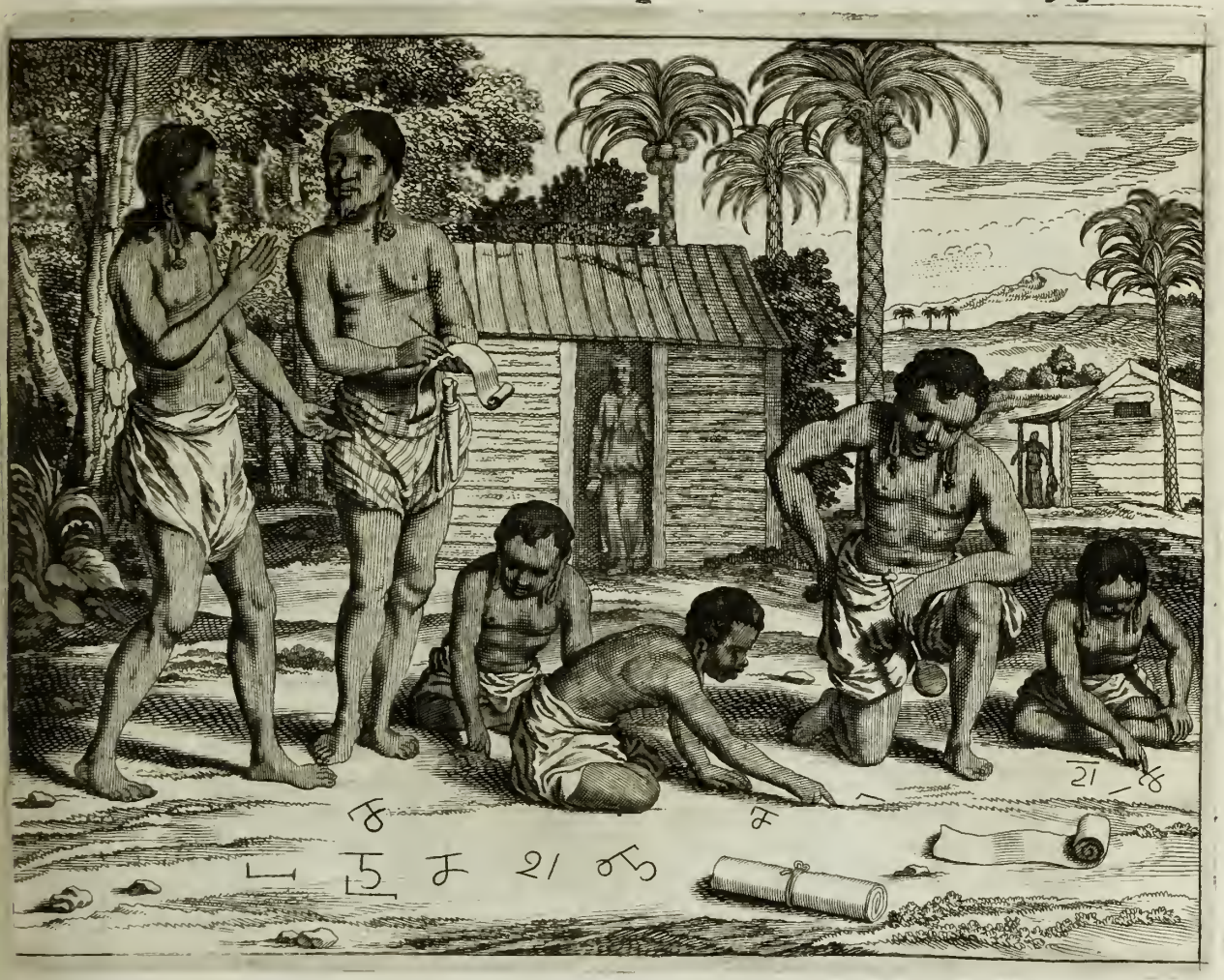

de yzere griffie (denkende menighmaal om 't gene dat *Cicero* van *Attilius* getuyght, al gebruyk ik een yzere en ſtale ſtijl, laat ik maar hier mede nuttigh werde) ik leerde dan zoo wat krabbelen, en om 't gebruyk van deze harde pen wat aan te wennen, verwierp ik in 't Landt onze veders, en ſchreef mijn Brieven na huys ofte Vrienden op de voornoemde bladeren, hebbende voorgenomen my meer en meer daar in te oeffenen, maar ziende dat een ſchrikkelijke Sterre-ſtaart Anno 1664. wonderlijke veranderingh voorzeyde, en dat de Planeten in dien Almanach, ende op die Polus hooghte wonderlijk begonde te drayen, zoo kreegh ik dan zin om de Noord-ſterre, die alle avonts maar boven den top van mijn huys zich vertoonde wat hooger te zien, *& in medio ſtellæ cœli*; zoo vont ik dan (na beraatſlagingh met God, na mede nemingh van overvloedige getuygeniſſen, ende behoorlijk verzoek van ontſlagh en elf-jarige dienſt aldaar te Lande) goet den Evenaar twee maal te kruyſſen, op dat my niet mochte over gekomen hebben, dat andere noch dagelijks over komt, arbeyt, koſten en moeyte verloren. En dit is, aandachtige Lezer, de reden, waarom ik my niet voor een volmaakt Man, maar noch nauwelijks voor een Jongelingh in de kenniſſe van die tale erkenne, ende evenwel, op dat al mijn werk niet verloren mochte gaan in dezen, heb ik deze weynige beginzelen aan den dagh gebracht, wie weet waar toe? en wie veracht den dagh der kleyne dingen? *Zach.*4.10. *Magnarum rerum tarda ſunt molimina.*

Om nu te komen tot de tweede reden, namentlijk hoe nodigh dezer tale kenniſſe is, zal ik kortelijk maar aanwijzen, want ik loop ten eynde (op dat het hooft niet grooter gelijke dan het lichaam) voor eerſt ſtaat vaſt, dat de eere Godes, en de kenniſſe *Jeſu Chriſti* het hooghſte ooghmerk van alle ſtaat, ſtanden, ende koopmanſchappen, en alle ons doen moet zijn (want zoo geven wy zelfs

voor in onze gebeden) en God laat zich niet beſpotten, *Gal.6.7.* anders 't mach voor een tijdt voorſpoedigh zijn, maar *den voorſpoedt der Godtloozen doot haar*, na het zeggen van de Wijsſte der Menſchen. 'k Weet wel dat in deze verbaſterde Eeuwe, by veele, nochtans niet by de vromen, dit mijn zeggen zal in de wint geſlagen werden: maar God geve dat ik de waarheydt niet mach zeggen, hoewel het in deze tijdt licht is een Propheet te zijn. Zoo men niet meer in die Geweſten voor de eere Gods wil yveren, den zegen zal niet beſtendigh zijn, maar in vloek veranderen, en die mate die onze vyanden de *Portugezen*, die nochtans geen koſten ontzien hebben om geheele Boeken in de *Malabaarſche* tale te laten drukken, (niets nu ſprekende van de *Chineſche* ende *Japonſche*) is in gemeten, zal ons ook vergolden werden, dat God verhoede, 't welk noodtzakelijk door de kenniſſe der tale moet geſchieden, waar door de Godsdienſt ingeprent zijnde, een vrientſchap en vaſte bant gemaakt werdt met d'Inwoonders des Landts, en dit wiſt Koningh *Emanuel* wel, die meer met weynigh Jeſuïten, als met alle zijn oorlogen (die hem ten laatſten zouden uytgemergelt hebben) uyt-gericht heeft, en waarlijk de Godsdienſt en voortzettinge van de ware Leere, is een zuyl en gront-ſteen van een vaſte regeeringe, gelijk zeker vermaart Politicus al langh voor my gezeyt heeft; zoo lezen wy hoe dat Godzalige *Leviten* den vallenden ſtaat van *Rehabeam* drie Jaren onderſtutteden, en zijn Rijk verſterkte, 2 *Chron.*11.17. En den vromen *Joſaphat* zeyde zeer wel, *Gelooft in den Heere uwen God, zoo zult ghy beveſtight werden, geloovet aan zijne Propheten, en ghy zult voorſpoedigh zijn*, 2 *Chron.* 20. *vſ.* 20. En zoo doende zoude men lange konnen zien den vrede van *Jeruſalem*, en met weynige bequame beproefde Godzalige, niet met de geringhſte des Volks, maar die alreede hier redelijk bewijs van haar kundigheyt in talen konden doen, 't welk des Heeren gelukkigh voortzetten, en de *E. Maatſchappye*, die nu by 70 Jaren gebloeyt heeft, beſtendigh make, 't welk God gunne, en van den Hemel af te bidden is, en wenſcht

U E. Dienaar en Vrient
in Jeſu Chriſto

PHIL. BALDÆUS.

Geervliet 21 *Julij* 1671.

MALA-

MALABAARSCHE SPRAAK-KUNST.

DE eerſte *declinatie* der *Malabaren* begrijpt alleen de namen die *maſculini generis* zijn, veranderende de *n*, die in *ſingulari* is, *in plurali* in *r*. Zy hebben haar *ſingularis* en *pluralis* gelijk wy. Item *nominativum*, pradamei genaamt, *genitivum*, dutiei, *dativum*, tritei, *accuſativum*, chadurti, *vocativum*, panchami, *ablativum*, xaſti.

Nomen. Exempel van de eerſte *declinatie*, uytgaande in *an*.
Singul. *Vanan* een voller.
Nom. *Vanan* een voller.
Genit. *Vananureja* van den voller, des vollers.
Dativ. *Vananucu* tot een voller.
Accuſ. *Vananer* den voller.
Vocat. *Vanano* o voller.
Ablat. *Vananiratil* van den voller.

Haar *ablativus* is vierderley.

1 *Localis* van plaatſe.
2 *Cauſalis*, *vananale*, uyt oorzake van den voller.
3 *Socialis* van gezelſchap, *vana nore* met den voller.
4 *Compar. vananil*, in vergelijkinge d'eene met d'ander.

Pluralis. *Vanar fullones* vollers.
Nominat. *Vanar* vollers.
Genitiv. *Vananareia* van de vollers.
Dativus. *Vanarcul*, *vanaruccu* tot de vollers.
Accuſat. *Vanarei* de vollers.
Vocativ. *Vanare* o vollers.
Ablativ. 1 *Localis. Vanar iratil*, *vanar iratile*.
2 *Cauſalis. Vanaral vanarale*, om der vollers wille.
3 *Socialis. Vanarore vanarorum*, met de vollers.
4 *Compara. Vanaril vanarilum*.

Om den nieuwsgierigen Lezer eenigermaten te voldoen in dit werkje, 't welk maar een *Prodromus Grammaticus* is, en waar op te zijner tijdt een grooter *Grammatica*, in 't volkomen geſtelt, zoude in Druk konnen uytgegeven werden, alzoo zy alreede onder ons beruſtende is, zal ik een kleyn voorbeelt van een *conjugatie* hier by voegen.

PRÆSENS.
SINGULAR.

ik *nan*	*Vichuvadigirren*	ik geloof.
ghy *ni*	*Vichuvadiguirray*	ghy gelooft.
hy *avan*	*Vichuvadiguirran*	hy gelooft.
zy	*Vichuvadiguirral*	zy gelooft.
dat	*Vichuvadiguirraduvel*	dat gelooft.
	Vichuvadiguidu	

PLURALIS.

wy *nangal*	*Vichuvadiguirron*	wy gelooven.
ghy *ningal*	*Vichuvadivirgal*	ghy-lieden gelooft.
zy *maſc.* en zy *fæm. N.* zy. *Adugal.*	*Vichuvadicrargal*	zy mannen en vrouwen gelooven.
	Vichuvadicradu	die of die zaken gelooven.
	Vichuvadiguidu	dat of geven het geloove.

Negativum. Præſens. Actuale. Singul.

ik *nan* ut *ſupra*	*Vichuvadieren illei*	ik gelooft niet.
	Vichuvadicrei illei	ghy gelooft het niet.
	Vichuvadiezan illei	hy gelooft het niet.
	Vichuvadiezal illei	zy gelooft het niet.
	Vichuvadicrad' illei	dat gelooft het niet.
	Vichuvadiguid illei	

PLURAL.

wy *nangal.*	*Vichuvadicrem illei*	wy gelooven 't niet.
	Vichuvadicrirgal illei	ghy gelooft het niet.
	Vichuvadicrarga lillei	zy M. F. gelooven 't niet.
	Vichuvadicrad' illei	M. deze zake gelooven het niet.
	Vichuvadiguid illei	

Præſens honoris van eere, als men tot een Koningh of groote Perſonagie ſpreekt.

Eerſt tot *Affirmatie.*

Vichuvadicrora,	ik, wy, en de Koningh gelooft dat.
Vichuvadicrir,	U Ed. U E. zijn Majeſteyt gelooft dat.
Vichuvadicrare,	Zijn Ed. zijn Eerw. zijn Kon. Majeſt. gelooft dat.

Præſens Negativum. Actual. Singular.

Vichuvadiren illei,	ik geloof dat niet.
Vichuvadicrei illei,	ghy-lieden gelooft dat niet.
Vichuvadiezan illei,	hy gelooft dat niet.
Vichuvadiezal illei,	zy gelooft dat niet.
Vichuvadicrad' illei,	die zaak gelooft dat niet.
Vichuvadiguid illei,	

PLURAL.

Vichuvadicrem illei,	wy gelooven dat niet.
Vichuvadicrirgal illei,	ghy-lieden gelooft dat niet.
Vichuvadicrargal illei,	hy gelooft dat niet.
Vichuvadicrad illei,	zy gelooft dat niet.
Vichuvadiguid illei,	die zaken gelooven dat niet.

Præſens Negativum. *Honoris* of van eere.

Vichuvidcron illei,	zijn Majeſteyt gelooft dat niet.
Vichuvadicrir illei,	hy gelooft dat niet.
Vichuvadierar illei,	ghy gelooft dat niet.
	zy gelooft dat niet.

Hier

Hier ziet men voor eerſt hoe de *Malabaarſche* tale niet alleen is een zware tale: want buyten dit voorbeelt kan men dat t'zijner tijt naaktelijk toonen uyt de veelheyt van haar woorden, en hoe een dingh zeer veel benamingen heeft, maar ook elke dagh in de weke niet alleen, maar in 't gantſche Jaar zijn eygen naam. Ten anderen, hoe grootelijks dit Volk op haar achtbaarheyt en reſpect ſtaat, en hoe onervaren veel aanzienlijke Mannen dikmaals ſpreken, als of de *Malabaren* ende andere *Indianen* wild waren, daar zy in civiliteyt dikmaals veel *Europæanen* ten hooghſten beſchamen.

Præteritum imperfectum ſingul.

Vichuvadicrane apo vichuvadieren, ik geloofde.

Pluralis.

Vichuvadicreye apo vichuvadierom, wy geloofden.

Dit is wederom *Præteritum, Affirmativum & Negativum ſimplex vel honoris*, en zoo in 't volgende.

Præteritum. Singul.

Vichuvaditen, ik hebbe gelooft.

Pluralis.

Vichuvaditom, wy hebben gelooft.

Pluſquamperfectum. Singul.

A ducu mune vichuvaditay, ik hadde gelooft.

Pluralis.

A ducu mune Vichuvaditon, wy hadden gelooft.

Futurum. Singul.

Vichu va dipen, ik zal geloven.

Pluralis.

Vichuvadipon, wy zullen gelooven.

De geheele *Conjugatie* by te ſchrijven, achten wy thans onnoodig, dewijl de Letteren onder onze Natie tot noch toe onbekent zijn geweeſt, zullende uyt wachten, wat uytkomſte van deze kleyne beginzelen den tijd geven zal.

Onze Vader in 't Malabaars.

VAnan galil yrucrà engàl pidàve unureya namam ellatcum chutam- *In cœlis qui es Pater noſter nomen tuum ſanctifi-*
ga unureya irakjam vara un manadin paryel à navargal vanatil cheyuma *cetur; regnum tuum adveniat; voluntas tua fiat in terra ut in cœlo; da*
pelepumylum elarum cheya andandulla engàl pileycaran carracucù nángal *panem noſtrum nobis ſingulis diebus; remitte nobis debita noſtra, ut debitoribus*
pava carangaley perru : engaley tolxatricù è duvagù ottáde engalucù *noſtris remittimus nos: non inducas in tentationem noſmet verum à malo*
Polángn varámal vilagù &c. Amen.
libera tu nos. fiat.

Het

Het Geloove in't Malabaars.

VAnamum pumium pareyta charvatucum vala pidavagmia tambyra-
Cœli terræque creatorem omnipotentem ego Patrem in Deum
neye vichuvadicren. Avanureyà maguan oruven namureyà nayen Xeju
credo & in Filium ejus unigenitum Jeſum
Chriſteye vichuvadicren.
Chriſtum credo ego &c.

Yven chetamàna eſpirity màl chanitù kannì Marial &c. vaitil nindù
Conceptus ex Sanctum Spiritum qui natus ex virgine Maria.
pirranda Ponxio Pilatin kil parulattu cruxile arraiandù chetù aracapata padalangalil errí charruvatucum valla pidaguia tambiram Balagapatil irucran avaratil nindu irucrà vagalacùm chetavargalucum narutytha varnvan. Chutamana eſpiritù veye vichuvadicren. Chutamana vargal cuſtanum undanu vichuvadicren. pileygal Porrutalu chetavargàl huirtalum endendeycum ulla aytum vindanum vichuvadicren.

FINIS.

BESCHRYVING

Van het machtige

EYLAND

CEYLON,

Met zijne onderhoorige Vorſtendommen, Steden en Sterkten. Der Landen voornaamſte Havenen, Gebouwen, Pagoden, Vruchten, Beeſten, enz. Der Inwoonderen geſtalte, zeden, gewaat, huyshoudinge, ceremonien, enz.

Nevens

Een waarachtigh verhaal van het gene in en omtrent dit Eyland is voor-gevallen, zints d'eerſte aankomſte der Chinezen, *tot op het Iaar* 1665. *en onder dit de voornaamſte Belegeringen, van* Punte Gale, Negumbo, Columbo, Jafnapatnam *en andere. Ook in het byzonder het belegh en overgaan van* Columbo, *zoo als het van de* Portugezen *zelf in een Dagh-regiſter is na-gelaten.*

Verciert met Land-kaarten en Afbeeldingen der voornaamſte Steden, Sterkten, Drachten, Beeſten, Vruchten, enz. in Indiën zelf na het leven af-getekent, curieus in koper geſneden.

Door PHILIPPUS BALDÆUS, *Dienaar des Godlijken Woords, eertijdts op* Ceylon, *en nu tot* Geervliet.

t'AMSTERDAM,

By JOHANNES { JANSSONIUS van WAASBERGE, En van SOMEREN. Anno 1672.

Met Privilegie voor 15 Jaren.

Insula
CEYLAN,
olim
TAPROBANA;
nunc incolis
LANKAWN.
Septentrio
Trinquenemale
COTJARUM
Cotiarum
REGNUM.
Rio de
Patte
Tinnemarwillipatte
TRIN QUE as.
Wed
NEM ALE
Dumbra.
Jampure.
REGN.
Carecate moele
Moelea Wilipatte
WANNIAS PROVINCIA
Mepatte
Carremovepatte
Anarad.
Ouregarepatte
Set te coulang
Peringale
Nanattan
Mousilipatte
Mantotte
Condremale
Putelan
Calpentyn
Tsjenkecoulam
Moelletive
Wafwegal
Tsjemenmojel
Mattemey
Poeresfwaw of Poerissen Coulan
Passo secko of Palerawn
Wannegoela
Correngoettore
Wettelegam
Oeroutoere
Ahancelli
Poenretten
Waraen
Tsjembiampatte
Illond-mamal
Ambon
Calcoulang
Pta das Pedras of Paretiture
JAFNAPATNAM REGN.
Multipatti
Tambamme
S. Lago
Chavatzery
Passo de Catchey
Navacouli
Cotavelli
Tonde manaer
Jafna patnam
Mayletti
Pahwalys
Telipole
Manipay
Batecotta
Ponery
Welipatti
Palicoura
Enckhuysen Hoorn
Amsterdam
Leyden
Hammenhel
Middelburgh
Dona Clara
Brammes
Delft
Peixale
Caracol Stad
I. Manaer
Telle manaer
Bakenburg
Parel bancken van Manaer
Adams brugh

PANOVA
REGNUM.
JAELE
PROVIN:
CIA.
COMJ TA:
TUS.
TANA
OUVA
SSE
UESA
Jaele
Velasse
Nilaga
Fegamo
Blockhuis
Maletenre
Mago
Bondele
Chalankale
Magamme
Palewepane
Pali
Kleyne Baxos
Groote Baxos
Wahawe
Cristal
Gerrewery
of
MATU:
Kardekoes
bay
Eliphants
vangh-plaets.
Colona
Attangalan
Corla.
SAFFRA:
Walalgodde
Bibleagam
GAM
Corla
Catoene
RA
Dolles das
Corla.
Hackmin.
TENEWARA
Matura
Tenewara
Dondere
Galjettes
Lanegamme
Ouva
Bodnore
Arragan
Condesal
Digelegy
Candy
Cotcrenale
Ganiatenay
PRINCIPATUS.
Calpeti
Barlepannentoüe
Morrus
Corla.
Denne moene
Atterbuo
PROVIN.
CANDY
Parnecur.
Galbade
Balene
Corla.
Attapitti
Kindigodde
Corla.
Handepa
dunno.
Dehigam
bale
Corla.
Canafture
Divielle
Arendore
Mœicarvara
Daraquaque
Alaune
Hapittigam
Dangovitte
Corla.
Mattiagam
Cattu
Gampele
Corla.
CHILAUW
CANEEL
REGN.
Chilauw
DUCAT.
Diome
de
Pittigal
Corla.
Balava
langtotte
Kettang
totte
Malvane.
Alicur.
Raygam
watte
Negombo
Madampe
Navadum
Saffragam
Corla.
Battugidere
Picke de Adam
Dimiare
Panavale
Corla
Attulagam
Curre
Tipanave
Ellevale
vite
CEYTA
VACA
Corla
Mooddetott
REGNUM.
Candangane
Timbripole
Ceytavaca
Aigamme
Ialdee
Hma
Corla.
CO
TA
Candampelle
Attenegalle
Divielle
Pelande
Gierredore
Eubitaye
REGN.
Cota
Mahampittigam
Bellangotte
QUATRE
CORLA.
Sapita
Corla.
Colombo
Raygam
Corla.
Anguratotte
Uduare
Corla.
Ieboene
Pernegal
Narrgal
Pasdum
Jackwelle
PRINCI
E
COMITAT.
Agras.
Maplegam
Acuras
Billigamme
Corla.
Billigamme
Simadone
Dorange
rette
Gittegodde
Gannegamme
Rackwelle
Cocholo
GASEY
PAT.
Punta
Gala
Walalwitte
Keleffe
Corla.
COMIT
ATUS.
Pittiga
lle
Beygam
Arabale
Gandore
Madempe
Billeter
Gaffere
Benoer
Abkin
Berberin
Mukene
Caliure
Panture
Palmer grande
Kalkiffe
Maetmel
Ceymelle
Merabile
R. Chilauw
Anenkolam
Lant
Corle-landen
Lom
Eylande vande Caneel landen.
Lanegamme
Pangongamme
Montro
vre
Saldaegne
Bodelgame
Ramequelle
Bible
Digelegy
Cotcrenale
Ganiatenay
Parnecur
Galbade
Balene
Corla.
Attapitti
Handepa
dunno.
Divielle
Arendore
Mœicarvara
Alaune
Hapittigam
Dangovitte
Mattiagam
Cattu
Gampele
Corla.
Chilauw
Balava
langtotte
Diome
de
Pittigal
Corla.
Kettang
totte
Malvane.
Alicur.
Raygam
watte
Negombo
Madampe
Navadum
Saffragam
Corla.
Picke de Adam
Dimiare
Panavale
Corla
Attulagam
Curre
Tipanave
Ellevale
vite
CEYTA
VACA
Corla
Mooddetott
Candangane
Timbripole
Ceytavaca
Aigamme
Ialdee
Hma
Corla.
Divielle
Attenegalle
Candampelle
Pelande
Gierredore
Eubitaye
Cota
Mahampittigam
Bellangotte
QUATRE
CORLA.
Sapita
Corla.
Colombo
Raygam
Corla.
Anguratotte
Uduare
Corla.
Ieboene
Pernegal
Narrgal
Pasdum
Walalwitte
Keleffe
Corla.
Pittiga
lle
Beygam
Arabale
Gandore
Madempe
Billeter
Gaffere
Benoer
Abkin
Berberin
Mukene
Caliure
Panture
Palmer grande
Kalkiffe
Maetmel
Ceymelle
Merabile
R. Chilauw
Anenkolam
Lant
Corle-landen
Lom
Jackwelle
PRINCI
E
COMITAT.
Agras.
Maplegam
Acuras
Billigamme
Corla.
Billigamme
Simadone
Dorange
rette
Gittegodde
Gannegamme
Rackwelle
Cocholo
GASEY
PAT.
Punta
Gala
Walalwitte
Keleffe
Corla.
COMIT
ATUS.
Pittiga
lle
Beygam
Arabale
Gandore
Madempe
Billeter
Gaffere
Benoer
Abkin
Berberin
Mukene
Caliure
Panture
Palmer grande
Kalkiffe
Maetmel
Ceymelle
Merabile
R. Chilauw
Anenkolam
Lant
Corle-landen
Lom
Duytſche mylen
Spaenſche mylen
Eng. en Franſche mylen
Meridies

BESCHRYVINGE

Van het Machtige

Eyland CEYLON.

HET EERSTE CAPITTEL.

Ceylon, *zijne gelegentheyd, grootheyd en eerſte opdoeninge.*

Ceylon,

HEt Eyland *Ceylon*, van *Joannes Barrius* voor het oude *Taprobana* gehouden, werd alzoo by de Portugezen, en alle Vreemdelingen genaamt, na het Land en Stad *Ceylon*, op 't zelve Eyland gelegen, en by de Inwoonders genaamt *Lankawn*.

Zijn gelegentheyd,

Het legt tuſſchen 6 en 10 graden benoorden den Evenaar. Het voornoemde Eyland is eertijds in zijn begrip groot geweeſt 400 mijlen; maar is door de Zee aan 't noord-eynde wel 40 mijlen af-genomen, en is (gelijk in de beſchrijvinge van *Manaar* blijken zal) buyten alle twijffel eertijds aan de vaſte kuſt gehecht geweeſt.

Het heeft de gedaante niet zoo zeer van een *Ey* (als *Petrus Maffæus* ſchrijft) maar van een *Ham*, gelijk ook het uytterſte Fort van *Jafnapatan*, om die reden van de Nederlanders *Hammen-hiel* genaamt werd.

Grootheyt.

Den zelven *Maffæus* zegt dat het 240 mijlen in zijn begrip zoude omvatten, zijnde lang 78 en breed 44 mijlen: Maar onze Nederlanders, die het zelve nu in vrede bezitten, na de overwinninge van *Columbo*, *Manaar*, en *Jafnapatan*, zoo in 't Jaar 1656. als 1658. oordeelen dat het 360 mijlen in de rondte begrijpt; Het heeft veele bequame Havenen, Steden, ende Sterkten, en word in veele Koningrijken en Vorſtendommen verdeelt, gelijk in de eer-tijtelen, die den Keyzer voert, te zien is; noemende hy zig zelve *Raja Singa*, Keyzer van *Ceylon*, Koning van *Candea*, *Cota*, *Ceytavaca*, *Dambadan*, *Amorayapore*, *Jafnapatan*, *Prince van Uva*, *Mature*, *Dinavaca*, *de vier Corles*, *Groot-hartog van de 7 Corles*, *Matale*, *Grave van Cotiar*, *Trinquelemale*, *Batecalo*, *Velaſe*, *Vintana*, *Drembra*, *Panciapato*, *Veta*, *Putelaon*, *Vallare*, *Gale*, *Belligaon*, *Marquis van Duranura*, *Ratienura*, *Tripane*, *Acciapato*; *Heer van de Havenen van Alican*, *Columbo*, *Negombo*, *Chilau*, *Madampe*, *Calpentijn*, *Aripiture*, *Manaar*, *en van de Viſſcherye der Geſteenten en Peerlen*, *Heere van de Gulde Zonne*.

Koningrijken en Vorſtendommen daar in geleen.

Welke wy hier na (gelijk ook andere conſiderabele Steden, en Fortreſſen) onder hare Belegeringen, en by andere occaſien ſullen beſchrijven.

Het Eyland *Ceylon* heeft veele koſtelijke Rivieren, als die van *Chilau*, *Negombo*, *Matual*, *Columbo*, *Alican*, *Mature*, *Batecalo*, *Trinquelemale*, *&c.* waar van zommige haar altijt in de Zee uytboezemen, en anderen door het ſtrand geſtopt, en na verloop van het Mouſſon, weder geopent werden. Het is rijk in veelderley Geſteenten, uytnemende vruchtbaar, voornamelijk in *Caneel* en *Cardamom*; levert de alder-edelſte Oliphanten van gantſch Indiën uyt, gelijk wy dit alles, en het gene meer tot de natuurlijke Hiſtorie behoort,

hoort, hier na zullen aanmerken.

Eerst opgedaan by Chinezen, *die daar ontrent schipbreuk leden.*

Ceylon is eertijds van de *Chinezen* op gedaan, op deze wijze: Zekere *Chineſen* die met een Jonk door ſtorm vergaan waren, aldaar aan landen, welke zeyden dat haar Opperheer was de Zone van de Zonne, welke Zonne de Inwoonderen van *Ceylon* doen mede eerden, gelijk *Eſwara* ook by de *Malabaren* de Zon is, op wiens hooft de Maan ſtaat, om dat zy al haar licht van de Zon heeft; dies wierden de *Chinezen* niet alleen behouden in't leven, maar de Overſte van de voornoemde Jonk wierd met toeſtemminge van alle voor haren Koning van 't Eyland verklaart.

Der zelver Overſte Koning van Ceylon *gemaakt.*

Achter-een-volgend verhaal van Keyzeren en Vorſten van hem afkomſtig.

Uyt hem dan is de opkomſte der Koningen van dit Eyland, en van den Keyzer, en grooten Heere zelfs, die den titel van Heer van de Gulde Zonne voert. Men noemde deze eerſte *Chineze* Koning, *Welbeminde Zonzoon die nimmer ſtil is*; van deze is geſproten *Lankauw Pati Mahadaſcijn*, dat is, *Welbeminde groote Heere van't gantſche Eyland.* Uyt welke eene andere Zone voort quam, genaamt *Lankauw Singe Mahadaſcijn*, gezegt, *Wel-beminde Eylands Leeuw*, welke teelde een Zone met name *Maraſinge Mahadaſcijn*, dat is, *Welbeminde Leeuwen-dooder:* uyt welke zijn afkomſtig twee Zoonen, d'eene *Lankauw Patti Mahaſtane*, ofte *Oog-appel van het gantſche Land*; de tweede *Radgora Adaſcijn*, dat is, *Wel-beminde Koning*, welke na de dood van haar Vaders *Maraſinge Mahadaſcijn* van den anderen zijn verdeelt, en veel bloedige en zware Oorlogen hebbende gevoert, konde den anderen niet overwinnen. De minſte van vermogen *Radgora Adaſcijn*, heeft het Rijk *Candy* in zijn macht, en zijn Broeder de andere Rijken en Heerlijkheden.

Uyt deze twee Koningen zijn veel Zonen en Dochters af-gedaalt, welke by 't leven van haar Vaderen in haar bezittingen wierden bekrachtigt, alzoo dat de oudſte Zoon van elk Opperhooft van de andere bleef, onder eede van de zelve alle gehoorzaamheyt te bewijzen. *Lankaw Patti Mahaſtane* oud 70 Jaren, ſterf, en zijn meerder jarige Zoon *Marandonna Madgora*, ('t welk is te zeggen, *ghy zult dooden den oog-appel*) het Rijk en de Kroone bekomen hebbende, nam de wapenen tegens zijn Vaders Broeders aan, doch wierd eyndelijk een vrede tuſſchen haar beyden getroffen, met het Huwelijk van *Malabande Wandige* genaamt, of *Eerſt-ziende Koninginne*, ten Huysvrouw gegeven aan de Zone van *Marandonne Mahaſtane*, ofte *Eerſt-ziende Koning.*

Uyt dit Huwelijk zijn veel Dochteren geſproten, en na het overlijden van den Vader een Zone, genaamt *Fimala Darma Soria Adaſcijn*, gezegt, *ghy zult het ganſche Rijk t'onder brengen*, gelijk d'ervarentheyd geleert heeft: want hy oud geworden zijnde, heeft alle de Landen en Rijken, die haar onder zijn gehoorſaamheyd niet wilden buygen, voor vyanden niet alleen verklaart, maar ook feytelijk met wapenen aangetaſt; alzoo dat de andere Koningen en Princen t'zamen-rotteden en aanſpanden tegen den voornoemden *Fimala*, en hem onder de oogen zagen en tegenweer boden. Eyndelijk heeft *Fimala* haar overwonnen, en meeſter geworden zijnde, bracht alle aanzienlijke perſonagien, die zijne macht wederhoorig waren geweeſt, om hals, ſtelde zijn Gunſtelingen in haar plaats, tot buyt mede-voerende zijn Suſters Dochter *Rokech Wandige*, ofte *Schoone Koninginne*, tot de welke hy naderende, na een wijl tijd veel Zonen en Dochteren van haar bequam, van welken de volgende Koningen en Princen haar oorſprong hebben.

Het II. Capittel.

Eerſte aankomſt der Portugezen *onder* Laurentius d'Almeyda.

Portugezen *onder* Laurents Almeyd *in* Ceylc.

ONtrent deze tweeſpalten gebeurden het dat *Laurentius Almeyda*, uyt laſt van ſijn Vader, de Moren die van *Malacca* en *Sumatra* over de *Mal-*

Maldiven na *Arabien* vluchte, navolgde; de *Portugezen*, wetende als goede Visschers, dat het in troebel-water de beste vangst geeft, zoekende de rijkdommen en conquesten van 't gantsch Eyland (na haren aart) aan haar te trekken, vermeesterden (na zware en bloedige Oorlogen) de beste Caneel-plaatzen, een goede menighte van die speceryen jaarlijks daar van voerende, hoewel met groot gevaar des levens en diepe benautheyd en benartheyd van wegen de Eylanders die haar niet weynig tegen deze nieuwe Europeanen te weer stelden, byzonder ten tijde van *Raja Singa Adasçijn*, die haar groote tegenpartijder en hater was.

aja Singa dasçijn gen haar velde.

Raja Singa Adasçijn was een Konings Zoon, en Neef van den Koning van *Cota*, hoewel dikmaal hebbe hooren zeggen van de *Portugezen* en onse *Nederlanders* ten tijde mijner residentie en verblijf aldaar, dat hy een Barbier was en in verscheyde Talen wel ervaren. *Raja Singa Adasçijn* geraakten noch jong aan de Kroon, en was overmaten tot den Oorlog gezint, 't welk hem zoo wel gelukte dat hy in korten tijd het geheel Eyland onder zijn geweld bracht, ombrengende na dat hy Keyzer gekroont was, alle Heeren van staat en aanzien, en anderen in haar plaatze stellende.

Belegert olumbo.

Hy een groot vyand der *Portugezen* zijnde, omringde de Stad *Columbo* met een geweldige heyrmacht; zoo dat de Belegerden in de uyterste hongers-nood geraakten. De Portugeze Soldaten, haar zoo benauwt, en geen open ziende, en wetende dat de Gouverneur van geen overgeven wilde verstaan, besloten (indien in acht dagen van *Goa* of elders geen ontzet quam) datze haar Heeren en Meesters wilden dootslaan, en haar in genade van *Raja Singa* overgeven, 't welk door een Pagie aan den Gouverneur ontdekt wierd, met eenige omstandigheden, en woorden zoo wel van den eenen, als van den anderen. De schimp- en laster-woorden van de oproerige Soldaten waren byzonder deze, *Ben servimos*, dat is spots gewijze, *Wy hebben hier een schoonen dienst*, *Mal Merendamo*, *wy zullen geen goet avontmaal hebben*. *Pois filhos de putas que esperamos*, dat is, *wel nu Hoere-kinderen* (want zoo eeren zy malkanderen gemeenlijk, en dat woord zit in haren mond besturven, en liegen daar de helft niet aan) *wat wachten wy?* waar op een ander zeyde, *esperamos oito dies que nossos amos vaon dormir en entaon vamos*, dat is, *wy wachten noch acht dagen, tot dat onze Heeren en Meesters gaan slapen, en dan gaan wy mede deur*.

oproer der rtugesche ldaten.

De Gouverneur met zijn Raad stutte dit voornemen zo veel zy konden, en zochten hun volk met alle minzaamheyd tot gehoorzaamheyd te brengen, doch binnen een korten tijd quam van *Goa* en andere plaatzen ontzet, van allerley nootdruft en volk; zoo dat de Keyzer genootzaakt wierd de Belegering op te breken; na dat te vergeefs met zijn Schepen de Portugeesche Vloot wilde aantasten, die met een goede voorwind door de *Cingalezen* voortgerukt, dicht onder het Fort *Columbo* zetteden. En aldus wierd *Rajaas* storm afgeslagen.

Den Gouverneur tracht de beroerte te stillen.

Columbo *door de* Portugezen *van* Goa *ontzet.*

Raja Singa *afgeslagen.*

Deze *Raja Singa Adasçijn* nu meester van het geheele Rijk, behalven *Gala* en *Columbo*, heeft den wettigen Keyzer *Mahadasçijn* geheeten, verjaagt, zoo dat men niet weet waar hy gebleven is, want hy, van zijn vyanden bezet, liet alle zijn kassen en kisten openen, en zijn gelt en gesteenten op den weg achter hem werpen, waar door zijn vervolgers, op den roof verslingert, hem vergaten verder op de hielen te dringen. *Raja Singa*, nu volkomen Heer en Meester zijnde, stelde tot een bestierder over de boven-landen, een van de voornaamste Raden des Keyzers, genaamt *Vinne Lamantia*, gezegt, *Raad die nimmer stil is*, welke Vader was van *Don Jan*, namaals Keyzer. *Vinne Lamantia* nam tegen den Keyzer den oorlog aan, en hebbende aan zijn snoer veele die van de wreetheyt des Tyrans walgden, zoo

Raja Singa *verjaagt den wettigen Keyzer* Mahadasçijn.

Die zijn schatten en juweelen by de weg stroyt.

En Vinne Lamantia *het overige van zijn bezittingen beveelt.*

Vinne Lamantia *tegen* Raja Singa *te velde.*

maakt hy zich, met toe-ſtaan van den Landaart, Keyzer, en nam aan zich de name van *Vinne Ladarma Soria*, dat is, *Verloſſer van't Rijk.*

Doet zich Vinne Ladarma Soria *noemen.*

De *Portugezen* waren niet weynig om dezen Oorlog verblijt, en konden ondertuſſchen haar adem wat halen. Dezen Oorlog duurden lange, zonder dat *Raja Singa* de overhand behielt; dies vind hy goet een bedrieglijk geſprek en verbond te maken met *Vinne Ladarma Soria*, hem beloovende alle de Juweelen en koſtelijkheden, die hy in den Oorlog tegen den Keyzer *Mahadaſcyn* bekomen hadde, onder deze voorwaarde evenwel, dat hy *Raja*, voor opperſte Macht, Keyzer en Heer zoude erkent worden.

Blijdſchap der Portugezen *over deze tweeſpalt.*

Liſt van Raja Singa *om zijn wederpartye in handen te krijgen.*

Ondertuſſchen dat deze Vrede wierd geſloten, is *Vinne Ladarma*, een Zoon van dien eygen naam geboren, welke namaals Keyzer wierd,

Vinne Ladarma *door* Raja Singa *ten Hove genodigt.*

deze een Jaar oud geworden zijnde, heeft *Raja Singa* den Vader met vele lagen en bedrieglijke beloften ten Hove gekregen, (hoewel die van *Candy* daar tegen waren, vrezende voor ongeval, gelijk de uytkomſt geleert heeft) want hy aldaar gekomen zijnde, hadde *Raja Singa* omtrent zijn Hof laten maken verſcheide affchutzels, daar *Vinne Ladarma* voorby moſte, dies hy door *Rajas* volk van de zijnen afgeſneden, by *Raja* wierd gevankelijk gebracht, die hem levendig in 't Hof tot het halve lijf in een kuyl dede begraven, en in zijn tegenwoordigheyd, met houte klooten na 't hooft ſchieten, tot hy eyndelijk, na vele ellende, aan zijn dood geraakte. Gelijk ook de Heeren die by hem geweeſt waren, onder zware tormenten tyranniglijk omgebracht wierden.

Werd va zijn gevol afgeſneden verraden e gevangen voor Raja *geſtelt, di hem ellendi om't leven doet bren gen.*

Aldus vertrok *Raja* na *Candy*, dat

Raja *trek na* Candy

't welk hy verovert, en de Ingezetenen tot ſlaven maakt.

hy haaſt machtig wierd, makende alle de Ingezetenen tot ſlaven, edel, noch onedel verſchoonende, en dede haar al te zamen ontwapenen, om niet wederom tegens hem op te ſtaan. Hy nam de Keyzerinne gevangen met haar Kinderen, en vroeg haar, als zijnde een groote Tooveraar,

raar, ſcherp na den tijd en dag van de geboorte der Kinderen: Maar de Keyzerinne van de Waarzeggers te vooren verwittigt, zeyde, dat zy het niet en wiſte, alzo zy in deze ongelegentheyd de beſchrijvinge daar van verlooren hadde.

Cingalezen van Raja Singa ... harde ... verny ... drukt, ... sluyten ... de Portugezen te ... derhandelen.

De *Cingalezen* wierden van dezen Tyran hard gedrukt, en moeſten van *Candy* tot aan *Settavacca*, een groote ſtreek lands, tot maken van Forten en Sterkten, op hare hoofden aarde dragen. Waarom zy van die ſlaverny willende ontſlagen zijn, beſloten met de *Portugezen* te onderhandelen, en haar beſcherminge te verzoeken. Dit weygerde den *Portugeeſch* niet, dies zy *Andreas Furtado* een beroemt Man, met een aanzienlijke Armade na *Jafnapatan* afvaardigden, die de Plaatze onvoorziens aantaſte en bemachtigde. Zy namen den Koning gevangen, en wilden door zijn Land den doortocht na *Candy* hebben, als mede zijne gunſte, om de bedrukte Inwoonders te hulp te komen.

Andreas ... rtado ... aantocht ... Candy, ... elk hy ... oorziens ... neemt.

Die van *Candy* eerſt ontzet over de aankomſte der *Portugezen* ofte *Parangijs*, gelijk die Landaart de vremdelingen noemen, te meer, alzoo zy noch te zamen geen volkomen verbond en contract gemaakt hebbende, vreeſden uyt de eene ſlaverny in de andere te geraken, want zy hebben daar na wel bevonden, dat deze remedie ſlimmer dan haar ſickte was.

Andyne- ... hier ... or on- ...

Dit voorzag den ſchrandren Admiraal *Don Andreas Furtado*, dies vind hy goed den Neef van *Don Jan* en *Donna Catharina*, zijnde beyde Konings kinderen en ingeboornen, in de Roomſche Gods-dienſt opgevoed, na *Candy* te vervoeren, om aldus de gemoederen beter tot hare devotie en wille te trekken, makende tot Koning den Neef van *Donna Catharina*, die gedoopt zijnde, den naam van *Don Philippus* kreeg, en *Don Jan* overſte Veldheer. *Donna Catharina*, Dochter van den wettigen verdreven Keyzer *Mahadaſcijn*, en rechte erfgenaam van 't Rijk, liet hy tot *Manaar* blijven, doende de byſonderſte inwoonderen van *Candy* door verſcheyde poſten weten en heymelijk waarſchouwen, met groote beloften, van haar van 't Jok des Keyzers te ontlaſten, 't welk zy aen-namen, met voorwaarde van gemeene beſcherming tegens den Keyzer *Raja Singa Adaſcijn*.

Artados ... bydinge ... haar ge- ... te ſtel- ... le.

Maekt D. Philip. Koning, en D. Jan opp. ſte Veldheer.

Den Tyran dit vernemende, rukt in der yl met een machtig Leger na *Jafnapatan*, om de *Portugezen* den door-tocht tot *Candy* te beletten; meynende, dat de Inwoonders van *Candy*, de middelen van tegenweer benomen zijnde, zijne macht niet meer en zoude kunnen wederſtaan: doch eer hy in 't Rijk van *Jafnapatan* quam, waren de *Portugezen* al in *Candy*, en kroonden *Don Philippo* terſtont tot Koning, en maakten *Don Jan* overſte Veldheer; met zulke belofte, dat zy beyde *Portugeſche* vrouwen zoude trouwen; en dat de Inwoonders den Koning van *Portugal* homagie en trouw zouden zweren. Raja Singa *na* Jafnapatan.

Don Jan ziende *Don Philippo* voor hem begunſtigt, nam een doodelijken haat tegens de *Portugezen* op, hem evenwel voor *Don Philippo* wijſſelijk veynzende, doende alles dat zijn ampt mede bragt, tot dat hy gelegentheyt vond om zich te wreken: de Stad *Candy* wiert ondertuſſchen zoo ſterk gemaakt, dat *Raja Singa Adaſcijn*, daar tegens niet konde beſtaan noch voornemen. Het Keyzerlijke Hof wierd door *Don Jan* hermaakt, ('t welk *Raja Singa* hadde laten om verre werpen) om den nieuwen Koning *Don Philippo* daar in te herbergen. Ondertuſſchen beraatſlaagt *Don Jan* met een Toveraar om den nieuwen Koning *Don Philippo* te vergeven: gelijk ook gebeurt is. *Haat van* Don Jan *tegens de* Portugezen.

Het III. Capittel.

Don Philippo *vergeven.* Don Jan *word Keyzer. Slaat* Raja Singa, *die korts daar ſterft. Zijn Geheym-ſchryver* Janiere *tegen* Don Jan *te velde.*

DE *Portugezen* onder wijl maakten een ſterk Fort tot *Gannoor* Portugezen *maken een ſterkte.*

tegens *Rajas* aankomst, die zich met alle macht tegens de zelve uytrustede. De *Portugezen* haar onmachtig vindende om *Rajas* gewelt te wederstaan, zonden den Capiteyn *Joan de Melo* en eenige Geestelijke met sterk convoy na *Manaar*, om meer volk en geweer voor de Inwoonderen, zijnde het zelve haar van *Raja Singa* was af-handig gemaakt. Doch eer deze vertrokken zoo voerden zy den Koning *Don Philippo* binnen de Stad *Candy* in 't Hof te vooren gemelt, en dat met groote eere, tot volle vernoeginge van de Inwoonders, die nu meinden eenmaal van de dienstbaarheyt ontslagen te zijn.

Voeren Don Philippo *in* Candy.

Don Jan ziende het gros der *Portugezen* vertrokken, kon zoo lang niet wachten dat het eerste vergift op *Don Philippo* den Koning wrocht: maar bracht hem met noch een tweede om hals, krijgende veel volk aan zijn zijde, die groote vryheden toezeggende. De Portugezen *Don Jans* werkinge verstaande, zonden verscheyde Posten na *Manaar*, de tijdinge van *Don Philippus* dood, en het toevallen van veel volk aan *Don Jans* zijde, mede brengende, en ontboden *Jan de Melo* in grooter spoet tot haar versterkinge af te zakken, alzo haar zaken in gevaarlijke toestand waren, alzoo *Don Jan* met een doodelijken haat tegens haar ingenomen was. *Don Jan* alle wegen bezet hebbende, dede de Portugesche Bode ophouden, en bracht door woorden en beloften zoo veel te weeg, dat die van *Candy* hem voor Keyzer aannamen, hem de naam gevende van zijn Vader *Vinne Ladarma Soria*, die *Raja Singa* levendig in de aarde begraven, en met houte bollen gedood hadde, voorwendende dat hy zijn Vaders dood wilde wreken.

Don Philippo *van* Don Jan *met vergif omgebracht.*

Don Jan Keyzer zijnde, ontzeyde de *Portugezen* alle vrientschap, en dede haar in *Gannoor* door een Heraut aanzeggen, dat binnen 5 a 6 dagen mosten opbreken; alzoo van meninge was zijne Landen, als Souverayn, en opperste macht hebbende, te regeeren, of wilde haar altezamen doot slaan, haar scheldende voor meynedige en trouwlooze Verraders, die niet anders zochten als andere Landen door quade streken en middelen tot haar te trekken, en de ware Eygenaars daar van te ontzetten, en te beroven. Dies de *Portugezen* ziende haar onmacht om 's Keyzers wapenen te wederstaan, en t'eenemaal van hulpe ontbloot zijnde, goet vonden haar vastigheyt *Don Jan* in te ruymen; ende aldus vermochten zy alleen met zijd-geweer, zonder bagagie, uyt te trekken, verlatende al haar buyt.

Don Jan *werd Keyzer, en doet de* Portugezen *vertrekken.*

Daags daar aan quam *Don Jan de Melo* met het verwachte secours, doch te spade, eenige *Portugezen* bleven in dienst by *Don Jan*, die den eed van getrouwigheyt (als alle zijn andere Onderdanen) aan hem deden. Ondertusschen vergaderde *Raja Singa* zijn krijgs-volk, en trok na *Candy*, in meninge zijnde al het Land te verwoesten, en alle levende door het zwaart te vernielen, zonder yemand te sparen.

Don Jan de Melo *met secours*

Welk geruchte ter ooren van *Don Jan* komende, en hem van de hulpe der *Portugezen* ontzet ziende, was eerst zeer verslagen; byzonder als hy vernam dat de vyant in 't Graafschap van de *Quatre Corles* met zijn macht al aangekomen was, evenwel verzamelde al zijn volk, haar den eed afnemende, dat hem getroulijk zouden bystaan; willende dat den genen die geen geweer hadden, pijlen en bogen zouden maken van Areek-bomen, brandende de punten van de pijlen om hart te zijn, 't welk in korten tijd volbracht wierd; aldus trok hy met zijn Leger te velde tegens *Raja Singa*, die by *Walane* gelegert was, en zich dapper over *Don Jans* kloekmoedigheyt verwonderde, hem aanzeggende, *dat hy zich zoude spiegelen aan het exempel van zijn Vader* Vinne Ladarma Soria: *en indien* Don Jan *hem onder zijn genade niet wilde begeven, dat hy hem van lid tot lid zoude laten aan stukken houwen.* Waar op *Don Jan* al lacchende antwoorde, *dat* Raja *aan hem zijn tyrannye niet*

Den Keyzer te velde tegen Raja Singa.

Raja Singas *vernielheyd.*

Des Keyzers kloekmoedigheyt.

niet konde in't werk ſtellen, alzoo hy in zijn handen niet en was. En waarlijk, *die zich aangort, en beroeme zich niet, als die zich los maakt*, zeyde eertijds den Koning Iſraëls tegen *Benhadad* den Koning van Syrien, en zoo gebeurde het hier mede; hy voegde daar by, *Indien zijn Vader hem*, Raja Singa, *geen geloof hadde gegeven, (gelijk hy voornemens was te doen) dat hy hem niet levendig in de aarde zoude begraven gehad hebben; welkers dood hy ten uyterſte wilde wreken.* Voorts vermaande hy *Raja Singa* dat zich onder zijne gehoorzaamheyt zoude begeven. De Inwoonders zeyden ook, dat zy *Raja Singa* waren verachtende, alzoo zy niet van zins waren haar zijn tyrannye te onderwerpen, welke zy ook allezins aan hem wilden wreken; de Vrouwen riepen dat zy hem met pylangs of rijs-ſtampers den kop wilden verbryzelen, tot weerwrake voor het martelen van haar en haar kinderen.

Raja Singa dit hoorende, ontſtak in grammen moede, zeggende, *wie hy ook is, die tegen my derf aankomen, zal het met zijn dood bezuren.* Ende aldus lichte hy zijn Veld-leger, om *Don Jan* onvoorziens op 't lijf te vallen; maar alles te vergeefs, alzo *Don Jan* wel op zijn hoede en voordeel was: welke *Raja Singa* een dapperen ſlag leverde, en hoewel zijn macht vry zwakker was als die van *Raja*, zo liet hy dat geenzins blijken, doende boven zijn hooft Sombreyros ofte Sonne-ſchermen dragen, namentlijk twee witte rondeelen ende een wit rond ſchild, zijnde een Koninglijke ſtatie, gelijk den zelven op *Jafnapatan* van den Commandeur mede gevoert werde, als zijnde eertijts geweeſt de ſtatie en wijze in dat Rijk, in welkers recht de Compagnie (die plaatze Anno 1658. van de *Portugezen* verovert hebbende) is geſuccedeert.

Raja Singa moetende voor zijn oogen zien dat *Don Jan* op hem onverzaagt aanquam, en dat hy van meninge was of te winnen of te ſterven, wierd verſtelt, zeggende: *Waarlijk het is een Krijgsman, hy heeft goede moed, en de Fortuyn dient hem, hy zal noch eens Keyzer worden, want noyt heeft yemand tegens my deze ſtoutigheyd derven gebruyken.* Voorts berſte hy uyt in deze nare klacht, zeggende: *O* Raja Singa! *waar is nu u eere, u ſtaat, vroomheyt, dapperheyt en adel? waar is uwe kloekmoedigheyt, by de welke niemand op konde halen? het rad is omgekeert, een ander komt in mijn regeeringe; Waar blijf ik? waar is mijn Geſlacht? waar zal ik mijn hooft opſteken? en ghy, ô avonture! hoe loopt ghy my zoo tegen, daar ghy my eertijds zoo diende en vorderlijk waart? Fy! fy!* Raja Singa, *wat wedervaart u?* Hier op ſpat den Vyand tegens hem uyt; *Don Jan* ſtelt hem met de zijne zeer mannelijk, deynzende een weynigh achterwaarts, om den meeſten en heetſten aanval van zijn Vyanden eenigzins te ontgaan, die zoo dapper en moedig aanvielen dat *Raja* geheel moſte wijken. *Don Jan* in perſoon met zijn Guarde voor aan trekkende, bracht te weegh dat na een half uure gevechts *Raja Singaas* Leger op de vlucht wierd geſlagen, niet tegenſtaande hy voor aan trok, en alle manlijkheyd gebruykte.

Hy werd geſlagen, en op de vlucht gedreven.

Den victorieuzen *Don Jan* jaagde zijn vyanden achter na, doodende alle die hy konde bekomen, en bequam zeer veele wapenen, die de vluchtenden langs de weg hadden laten vallen, waar op zijn Volk groote moed namen, keerende met vreugde en blijdſchap wederom na *Candy*, alwaar hy een wijl geruſtelijk leefde, ontſlagen zijnde van *Rajas* tyrannye. Aan de zijde van *Raja* waren gebleven 3000 mannen, aan die van *Don Jans* zijde 700. *Raja* was zoo gevoelig van deze nederlage, dat hy uyt toorne zijn voet in een ſcherpen doorn ſtak, en hem zelven zeer quetſte, willende liever ſterven, dan oneerlijk langer leven. Hy quam dan in *Settevaca*, en begaf zich niet meer buyten de kamer van zijn Paleys; liet ook zijn wonde niet verbinden, zoo dat het vuur in 't been geraakte, waar aan hy ook ten laatſten is geſtorven.

Getal der dooden aan wederzijde.

Rajas miſtrooſtigheyd over de nederlage.

Quetſt zich met een doorn, wil niet verbonden zijn, en ſterft.

Hy

Beklaagt gene van zijne tyrannyen als het verbranden van eenige Priesters, en om wat reden.

Hy beklaagde geen van zijn bedreven wreedheden, dan het verbranden van de Priesters van *Daldowanze*, en dat te dezer oorzake. Hy hadde zijn Oom, Schoon-moeder, en Broeders omgebracht, en vraaghde de Priesters, *of voor zodanigen mensch geen vergiffenis der zonden was?* welke rondelijk *neen* zeyden; waar op den Keyzer verbolgen uytborst, *Wel aan, zo mach ik dan doen al wat ik wil*; waar op hy alle de Priesters in een huys dede verzamelen, en levendig verbranden, behoudende alleen overig die van de *Cingalezen Tireanço*, dat is, *naast God*, werd genaamt.

Priesters van Paraneydeyo *behoeden haar leven.*

Daar na riep hy de Priesters van *Paraneydeyo*, en vraagde haar als voren, deze door het voorgaande exempel bevreest geworden zijnde, zeyden, *dat zoo een Perzoon niet konde in den Hemel komen; maar zoo hy wat berou hadde, dat door haar voorbede tusschen Hemel en Aarde zoude zwerven, en van des Duyvels quellinge zoude bevrijd zijn.* Dit stelde *Raja* wat gerust, en bate de Priesters het leven; daarom bewees hy haar groote eere, zeggende: *De Priesters van Daldowanze zeyden dat God quaad was, en daarom heb ik haar doen ombrengen, maar u-l. die zegt dat hy goed is, zal ik altijd voor mijn Vrienden houden.*

Raja *bid een der over gebleve om vergiffenis.*

Voor zijn dood bad hy de over-geschote Priester, dat hy de moord, aan zijn medebroeders gepleegt, niet en wilde gedenken; hem willende met groote geschenken vereeren, die deze niet aanvaarde, doch vergaf hem al wat hy tegen hem en zijn medemakkers misdaan hadde, en vertrok voort na *Candy*, daar hy wel ontfangen wierd, en stierf oud zijnde hondert en twintig Jaar.

Geheymschrijver van Raja Singa *verkrijgt zijn schatten; werpt zich tot Koning op, doet zich* Janiere Wan laar *noemen.*

Zoo ras *Don Jan* de tijdinge van *Rajas* dood ter ooren quam, dede hy zijn volk by een komen, om het gansche Rijk te bemachtigen: maar den Sekretaris van *Raja Singa*, die mede na de Kroon hoopte, kreeg de schatten van den overleden *Raja* in handen, hem zelven voor Koning opwerpende, met de naam van *Janiere Wandaar*; en alzoo hy vreesde tegen *Don Jan* niet bestandig te konnen zijn, spande hy aan met de *Portugezen*, die om hulpe schrijvende. Kort daar na (op hope van 't geheele Eyland voor den Koning van Portugaal te vermeesteren) quam den Generaal *Pedro Lopes de Susa*, van *Goa* afgevaardigt met 12500 blanke koppen, behalven de mystice of gemenghden hoop, en de andere Indianen. Doch voor haar aankomste waren alle de beneden Landen of laege plaatzen, door die van *Gale* en *Columbo*, met hulp van den op-geworpen Koning *Janiere Wandaar* vermeestert, 't welk *Don Jan* die met zijn macht in *Walane* lach, ziende, en 't zelve niet konnende beletten, was in groote vreeze voor het Portugeze Leger.

Spant m de Portug zen *aan.*

Vergaderi een macht heyrleger.

Pedro Lopes ziende dat de lage landen verheert waren, en voor hem niet veel eere was te halen, wijl aan de lage Landen het meest gelegen is, meynde wederom te vertrekken, het welk de andere Hopmannen tegen hielden, voor-gevende het byzonderste voordeel van schatten en rijkdommen op *Candy* bekomen te zijn; en dat men de mindere Princen eerst onder zijn geweld zoude brengen, gelijk zy daar na ook deden. Want de Koning van de lage Landen, zoo door geweld als middelen van beleeftheyd t'onder gebracht hebbende, vergaarde zy t'zamen haar macht om tegens *Don Jan* te veld te trekken.

Pedro L pes *bemac tigt de la Landen.*

Den Koning dan van *Cota* bracht te velde 6800 mannen, 4 Elephanten van Oorloge, 50 *alias* of Elephanten zonder tanden, 1800 last-dragende Ossen, 1000 *Colys*, of Arbeyders. Den Koning *Janiere Wandaar* Ragora 28980 mannen van wapenen, 24 vechters van Elephanten, 200 *alias*, 5000 Ossen tot Last-dragers, 3000 Arbeyders. Het Koninghrijk van *Jafnapatan* 19900 man, 10 strijtbare Elephanten, 40 *alias*, 3000 Last-ossen, 2000 *Colys* of Arbeyders. Den Koningh van *Cotiar* 7980 mannen, 600 *Colys*, 1000 Ossen, 30 vecht Elephanten, 25 *alias* of zonder tanden. Den Koning van *Palagan* 5890 man,

Geweld heyt van nieres I ger in Me nen en B steu.

1000

1000 *Colys*, 25 *alias*, 3 ſtrijd Elephanten. Den Koning van *Batecalo* 9800 mannen van Oorlog, 2000 *Colys*, 2500 Oſſen, 4 vecht Elephanten, en 30 *alias*. Den Koning van *Panua* met de andere Princen brachten t'zamen 59896 mannen, 2140 *Colys*, 630 *alias*, 16000 Oſſen, zoo dat de voor-verhaalde krijgs-macht beſtont in alles in

151086 koppen: waar onder
139346 mannen van Oorlog.
11740 *Colys* of Arbeyders met
75 ſtrijd Elephanten.
1000 *alias* of zonder tanden.
28500 Laſt-oſſen.

Hro Lo- p *Heyr.*

Des Generaals *Pedro Lopes* Leger beſtond uyt 1474 blanke mannen, 1280 gemengde of Miſticen, en 1224 ingeboornen van 't Landt, hy hadde 47 Oorloghs Elephanten, 945 *alias*, en 19900 Oſſen om de bagagie te dragen. En aldus trok deze aanzienlijke macht gezamentlik na de hooftplaatze *Candy*, leggende onderwege tot haar verzekeringe drie Sterkten, *Manikeroweri*, *Mapati*, en *Gannatari*.

Het IV. Capittel.

Don Jan *tegen* Janiere *en de* Portugezen, *ſlaat haar Leger, krijgt de nederlaag.* Doña Catharina *tot Keyzerinne gekoren, en* Janiere *omgebracht.*

on Jan t *de* P tuge- z *tegen.*

DEn Keyzer *Don Jan* verſtaande dat alle de Koningen van de lage Landen, en de *Portugezen* op hem quamen aanzakken, wierd bevreeſt, wetende dat boven 30 a 40 duyzent man niet konde op de been brengen, evenwel hy wachte zijn Vyand kloekmoedighlijk in, die hy een en andermaal met groot verlies van volk affloeg: doch de *Portugezen* voor de derde reyze met een furie aanvallende, kregen de Stad *Walane*, (onder groot tegenweer) in haar geweld, met verlies van 49 mannen, en 1500 Inwoonders. Voorts kregen zy de verdere Landen zonder tegenſtoot in haar poſſeſſie, behalven *Dolleswagge*, dat zy niet konden bemachtigen.

at haar e en ander n d. rijgt de n rlaag, e verlieſt V lane.

Don Jan vluchte met zijn Keyzerinne in 't boſch en wilderniſſe, etende groene kruyden, alwaar zijne Vyanden hem niet konden achterhalen. De *Portugezen* deze Landen in haar gewelt hebbende, wilden dat de Inwoonders eed van getrouwigheyt aan den Koning van Portugaal zouden doen; hier op verzochten de *Cingalezen* tot haar Keyzerinne *Doña Catharina* die in *Manaar* was, zijnde de Dochter van den wettigen *Mahadaſcijn*, 't welk den Generaal *Don Pedro Lopes* wel beviel, vragende vorders de meninge van den Koning *Janiere*, die het zelve toeſtont, menende door dien dienſt, aan de *Portugezen* by hem gedaan, *Doña Catharina* te trouwen, gelijk hem ook was toegezeyd.

Vlucht met de Keyzerinne in't boſch.

Doña Catharina *tot Keyzerinne gekoren.*

Daar wierd dan een ſterk Convoy na *Manaar* gezonden, om *Doña Catharina* als Keyzerinne tot *Candy* te geleyden; gelijk mede een Schip 't welk door ſtorm in Zee verzonk met 150 Zoldaten en veele Slaven, neffens twee kiſten met gelt, zoo dat maar een Portugees en twee Swarten te lande quamen, die de tijdinge van het verongelukken brachten. Den Overſten Hooftman van dit Schip was genaamt *Louis Perere*, welke zijn dood voor oogen ziende, deze woorden uyt-riep: *A Don* Louis Perere! *cabo de valieſſe andais no mar pera morar? O Criſte ſalva minha alma ſendo voſſa vontade aſſi que faremos?* Dat is; *O* Louis Perere! *Hooft der dapperheden, eyndight ghy alzoo u leven in zee? Chriſte, bewaart mijne ziele, ende alzoo het uwe wille is, wat zullen wy doen?* Men maakte ondertuſſchen vaſt alles gereed, om *Doña Catharina* met alle heerlijkheyd en pracht tot *Candy* in te halen; dies zy in 't afſcheyden ging zitten in een koſtelijken *palakijn*, welkers *bamboe* of riet, waar mede men den zelven draagt, in 't zitten brak, dat voor een quaad voorteken by de Keyzerinne op-genomen wierd, zeggende: *Wada, en voert my niet wech, want dit beduyt een groot quaad.* Den opperſten Bevelhebber van *Manaar*, die

Werd van Manaar *gehaalt.*

Portugeeſch Schip verongelukt.

Doña Catharina *verſchrikt over het breken van een bamboe. Weygert mede te gaan.*

die haar zoude geleyden, zeyde tot hare Majeſteyt, *Wy zijn Chriſtenen, en geen Heydenen, Godt zal met uwe Majeſteyt zijn, dit zijn maar fabulen daar op men geen acht moet ſlaan.* Nemende dan een andere *bamboe*, begaf zich hare Majeſteyt op reyze, en quam acht dagen na haar vertrek van *Manaar* in *Candy*.

Geeft zich op reyze.

Den Generaal *Pedro Lopes* trok haar met alle Heeren van aanzien te gemoet, en haalde haar met groote eer in, en dede voor haar Majeſteyt een voetval met veele ceremonien en gedienſtigheden, neffens gelukwenſchingen; waar op de Keyzerinne kortelijk met dankzegginge antwoorde, vallende voorts de Ko-

Werd met grote pracht binnen Candy in gehaalt.

ningen, Princen, en Cingaelſche Edelen (na de wijze des lands) plat op de aerde *ſambaja* of eerbiedigheyd bewijzende; hier na ging de Keyzerinne weder in haar Palankijn zitten, vergezelſchapt met den Generaal *Lopes*, en alle inlantſche Koningen, Vorſten en Princen. Ende aldus wierd zy binnen *Candy* gebracht; onderwegen wierp men gout en zilver-geld te grabbel, zoo dat de onkoſten die in deze krooninge geſchiede, op 19½ tonnen gouds geſchat wierden, zijnde altezamen geld van den overleden Keyzer *Raja Singa Adaſcijn*. *Doña Catharina* drie dagen binnen *Candy* geruſt hebbende, wierd met grote pracht gekroont.

En tot Keyzerinne gekroont.

Aldus raakte alles in ſtilte, en vertrokken de Vorſten yeder na zijn Landſchap.

Den Generaal *Pedro Lopes* hielt by zich 17 a 1800 mannen, behalven de *Portugezen*, ſtellende op het lijf van *Don Jan* 10000 Pagoden, dat is ruym 20000 Rijksdaalders. Ondertuſſchen quam *Don Jan* als een Bedelaar gantſch miſmaakt heymelijk in *Candy*, op verſcheyde plaatzen des Stads brand ſtichtende, 't welk echter t'elkens gebluſcht wierd; en men verwonderde zich waar zulks van daan mochte komen, want aan de eene zijde gebluſcht zijnde, begon het vuur aan de andere zijde te blakeren, durende den gantſchen nacht door,

Pedro Lopes ſtelt 20000 rijdaalders Don Jan lijf.

Die in Delaars gewaat in Candy komt, en vbrant ſtic

door, echter konde men de ware oorzaak, wat moeyte aangewend wierd, niet op-ſpeuren.

ortugezen balda-heyd en erlaſt.

De *Portugezen* dus meeſter zijnde, konde haar booze aangeboren aard niet langer inhouden, doende groote moetwil en overlaſt aan de Onderdanen, waar over dagelijks klachten by de Keyzerinne quamen, doch ontfingen de Inwoonders weynig trooſt, zoo dat zy te rade wierden alle levens-middelen den *Portugezen* af te ſnijden, waar den Generaal met den Koning *Janiere Wandaar* haar meynden tegen te ſtellen, zendende 2000 *Cingalezen* en 1000 *Portugeze* naar het Prinſdom van *Oue*, om ververſchinge, neffens 2000 Ingeboren en 200 blanke *Portugezen* naar *Laleluya*, een plaatze achter *Candy*, om Rijs te bekomen.

ruwelijke twil.

De *Portugeſche* troepen, ſchoon by de Inwoonders wel ontfangen, deden aan de Landzaten grote overlaſt, berovende haar goederen, haar Vrouwen verkrachtende, en doodende neffens haar Kinderen alle die gene welke eenige wederſtant beſtonden te doen; zy ſtaken den brant in verſcheyde Dorpen, 't welk de Landaard met leetwezen ziende, en duchtende dat de *Portugezen* haar meerder ſlavernye dan haar overleden Keyzers zouden aandoen, beraatſlaagde met de andere, dat, zoo de *Portugezen* in dit geweld voort gingen, zy de zelve altezamen zoude vernielen, makende tot dien eynde een gemeyn verbondt, met toeſtemminge van de menighte, om dezen aanſlagh ter beſtemder tijd in 't werk te ſtellen, en uyt te voeren.

ſſen de Landzaten to vederwik.

niere zoekt de Keyzerinne va Don Pedro ten huwelijk.

Ondertuſſchen verzocht den Koning *Janiere Doña Catharina* van den Generaal *Pedro Lopes* ten huwelijk; die dit weygerde, met voorgeven zulks niet te konnen of mogen doen, voor en al eer van zijn Heer en Koning van Portugaal, daar toe verlof hadde, willende gaarn tot zijn gunſt in deze zaak aan den Koning een brief afvaardigen. *Janiere* deze gezochte uytvlucht wel verſtaande, zeyde, *Geeft my dan mijn Zuſters Dochter*; 't welk hem als vooren afgeſlagen wierd; dies hy een onverzettelijken haat tegen de *Portugezen* op nam, vragende den Generaal, *Of dit de belooninge van zijn getrouwe dienſten was; zwerende dat deze weygeringe hem zoude berouwen.* Den Generaal den Koning *Janiere* aldus verſtoort ziende, ſprak hem met zoete reden aan, zeggende: *Heer Koning, neemt my deze weygeringe ten beſten, alzoo het in mijne vermogen niet en ſtaat*, Doña Catharina, *een geboren Keyzerinne, en Erfgenaam van't Rijk aan U E. uyt te geven, die maar een op-geworpe Koning zijt, die het Lant met* Raja Singa Adaſcijns *geld hebt bemachtight; is'er yets anders waar mede ik U E. Majeſteyt kan dienen, ik zal het garen doen.* Deze antwoorde vergramde den Koning meer als de voorgaande, zeggende: *Ik verſta uwe reden wel, en wat ghy in den zin hebt, 't is zulks, dat ghy maar een gaſt en vreemdeling zijt geweeſt, en nu ghy (door mijne hulpe) alles tot uwe wille hebt verkregen, tracht ghy my de voet op de nek te zetten.* Voorts hem zelven wat inbindende, trad in een ander diſcoers, veynzende als of aan de voorgaande reden niet meer en dachte. Des avonts vaardighde hy een Brief aan *Don Jan* af, die in de Wilderniſſe zich verbergde, wachtende na gelegentheyt om wederom in zijn voorgaande Rijk herſtelt te worden. Den Brief melde wat tuſſchen Koning *Janiere* en den Generaal *Lopes* was voor-gevallen. *Don Jan* het Keyzerrijk aanbiedende, midts dat *Janiere* onder hem als Koning van de lage Landen zoude regeeren, 't welk *Don Jan* toe-ſtont, makende t'zamen in der ſtilte een beſluyt, dat zy haar van de *Portugezen* zouden ontlaſten, en van wegen hare trouwlooze actien, alle doodtſlaan.

Janiere *hier over vergramt.*

Werd noch verachtelijker en bat-ſer toe geſproken.

Heftige reden tuſſchen hen beyden.

Janiere *ſchrijft aan* Don Jan, *en bied hem het Rijk aan.*

Maken t'zamen een verbond.

Don Jan hier op niet ſlapende, of vertrouwende, of vertoevende, heeft hem onder de *Candenezen* en andere omleggende landen bekent gemaakt; welke door der *Portugezen* geweld innerlijk met wrake ontſteken, lich-

Don Jan *ruſt zich toe.*

telijk zijn voornemen toe-ſtonden, hem belovende getrou te zullen zijn, dat zy alle hare macht, tegen dat *Janiere* zoude vaardigh zijn, zouden t'zamen brengen. Ondertuſſchen zond *Janiere* dagelijks veele brieven aan *Don Jan*, waar van de *Portugezen* eenige in handen kregen, waar van zy zeer ontſtelt wierden, vreezende zoo zy *Janiere* het huwelijk met *Doña Catharina* niet toe en zeyden, dat zy haeſt van het gantſche Eyland zouden verſteken zijn. Daar ontſtont in de Portugeſche vergadering groote oneenigheyd; want deze wilden, om alle ongelukken voor te komen, dat het huwelijk met *Doña Catharina* zoude voortgaan, en dat men dan *Don Jan* zoude dooden; andere wilden liever alles zien verloren gaan, dan te verwilligen in dit Huwelijk. Eyndelijk beſloot men *Janiere* om te brengen, en hem te laſte te leggen dat hy de Keyzerinne en den Generaal hadde willen vermoorden, daar van opgemaakte brieven toonende, om het werk een ſchijn te geven.

Portugezen *raadſlagen.*

Beſluyten Janiere om te brengen.

Het gebeurde dan dat *Janiere* met den Portugeſchen Generaal en andere Hopmannen by een zijnde, onder malkander een minſaam geſprek hielden, den Generaal eyſchte des Konings Krits, die met veel koſtelijke Geſteenten verciert was, zich gelatende of hy een na de zelve wilde laten maken, biddende zijn Majeſteyt hem die voor een korten tijd te willen leenen. *Janiere* aldus zonder achterdenken zijnde, en van zijn geweer ontbloot, zoo heeft een Portugeeſch Hopman, op het teken en bevel des Generaals den Koningh met een dagge recht in't herte geſtoten, en alzoo neffens hem

Aanſlag,

en uytvoering der moort.

andere van zijn gezelſchap (na den Portugeſchen aart) ſchelmachtig en verraderlijk vermoort. De Wachten des Konings dit gewoel hoorende, maakten onraat en alarm, roepende, *haddy, haddy*, dat is, verraat, verraat; *radgore Janiere marapue, den Koning Janiere is vermoort.* Hier op nam yder de vlucht, niemand by de *Portugezen* blijvende dan den Koning

van

van *Cota* met zijn volk, die van dit schelmstuk onkundig waren.

ortugezen *maken* oña Catarina Janieres *dood* ent.

De *Portugezen* deden aan de Keyzerinne de weet van *Janieres* dood, en om wat reden zulks was geschied; die, (hoewel jonk zijnde) daar gantsch geen gevallen in hadde, zeggende: *Schoon dat hy een Verrader hadde geweest, zoo behoorde ghy hem niet vermoort, maar in eeuwige gevankenis gesloten, of met recht aangesproken te hebben. Gelooft dat deze daad zal strekken tot uwe ondergank, want al die dit stuk zal hooren zal u verfoeyen, u Vyand werden, en geen geloof meer geven; en och*, zeyde zy, *Waar toe hebt ghy my gebracht? en uwen Koning zoo grooten verlies veroorzaakt; daarom zijt op u hoede, want het zal u gelden, dewijl ghy dwaeslijk gehandelt hebt, voor goede diensten zulken schandelijken loon gevende.* Waarlijk een Prophetie van een half Heydensche vrou, die krachtelijk t'zijner tijd door Gods rechtvaardigheydt is uyt-gevoert. My dunkt ik hier een anderen *Nebuzarhaddan* hoore spreken, en dat van wegen de naarvolgende vernielingen en geheele uytwerpinge der *Portugezen*, die van *Batecalo*, *Gale*, *Columbo*, *Negombo*, *&c.* beginnende ten laatsten op *Jafnapatan*, eyndigde, vervult is; wanneer al dat gespuys van Portugaal, en dien gemengden hoop rechtvaardig om haar hoererye, trouloosheyd, meynedigheyd, en schelmsche verradery en moordery, ten lande van *Ceylon* zijn uyt-gebannen, zoo dat wy die zelfs gevangen en verovert ten poorten hebben zien uyt gaan, van ouderdom half hinkende, zeggende in hare tale, *Saon tres vezes*; dat is, *dit is nu de derde maal dat wy uyt ons nest gestoort zijn.* En diergelijke heeft men in *Cochin* voor de vierde maal gezien; en is het niet te duchten dat ons die zelve mate zal in-geschonken worden van Gods gramschap, om ons uyt dat heerlijk land met den bezem des verderfs uyt te vagen, en het zelve uyt te braken, wanneer niet meer na Gods eere en na billijkheyd getracht

zaar Propetische verzegging.

werd? 't is niet genoegh Landen en Steden te overwinnen, als men het rijke Jesu Christi niet tracht voort te zetten.

Eer men meester werd van de plaatze, zoude men God en zijn heylige Dienst in de armen nemen, en protesterende betuygen dat het daarom te doen was, maar meester geworden zijnde, geenzins, en zijn eere zoo lichtelijk vergeten, God en zijn heylige Dienst verachten, ja 't Heydendom zelfs ergeren, en of God dat niet bezoeken zal, mach de tijd leeren, my aangaande, hoewel dat ik niet anders als den welstant van de *E. Compagnie* wensche, ik zorge dat zulke Godlooshеyd t'zijner tijd zal t'huys gezocht worden, waarom geflatteert? *B. de la Casa* en andere treffelijke Mannen hebben de gruwelen van haar eygen Natie niet verzwegen, uyt yver en kracht harer conscientie: maar wy zouden van *Doña Catharinas* Prophetie verdwalen, God geve datze over ons niet waar en worde, maar dat dat Eyland met zoo veel bloed, goed en tijt gewonnen, de *E. Compagnie* lang tot een gezegende kroon mach strekken.

Het V. Capittel.

Portugezen *verlaten* Candy. *Werden van de* Cingalezen *geslagen. De Keyzerinne gevangen.* Don Jan *bemachtigt het gantsche Rijk. Trouwt* Doña Catharina. Jeronimo Oviedo *geslagen.*

Don Jan *dient zich van* Janieres *moort.*

DEze moort wist *Don Jan* grootelijks tot zijn voordeel te gebruyken, de Inwoonders voor-dragende, by aldien in tijdts geen middelen verschaften, dat alle andere van de *Portugezen*, by wien noch trouwe noch geloof te vinden was, zodanig zouden gehandelt, en in meerder slavernye gestelt worden, als ten tijde van *Raja Singa*, uyt welk hyze hadde verlost, ende als noch was gerezolveert te verlossen, dat als nu genoeg konde geschieden, terwijl haar de middelen noch niet waren ontnomen, 't welk yder goet vondt,

belovende *Don Jan* kloekelijk by te staan, gelijk zy in voortijden tegen *Raja Singa* gedaan hadden.

Portugezen *verlaten* Candy.

De *Portugezen* tijdinge krijgende dat *Don Jan* een groot Heyrleger vergaderde, en na *Candy* trok, bedachten te laat hare begane dwaasheden, wenschende dat de moort van *Janiere* noyt en ware voorgenomen geweest, alzooze nu genoegzaam afmaten dat haren val nakende was. Sy daarom verlieten de Stadt *Candy*, en vluchten binnen het Kasteel *Ganoor*, verscheyde Boden naar *Columbo* om hulpe en ontzet zendende.

Werden van de Cingalezen *onderhaalt en gruwelijk mishandelt.*

De *Cingalezen* van der *Portugezen* vlucht verwittigt, waren noch meer op de zelve verbittert, doodtslaande eenige van die gene, welke als verhaalt, naar *Goa* en *Halalmia* om victualie getrokken waren, zendende omtrent 50 perzonen, in weerwrake van de schoffieringe aan hare Vrouwen en Dochters gepleegt, zonder neuzen, ooren en schamelheden zeer mismaakt te rugge, om hare medemaats de tijdinge van hun ongeval te brengen. De *Portugezen* in deze benautheden weynigh ontzet voorhanden ziende, rezolveerden *Ganoor* te verlaten, en naar *Walane* te trekken, 't welk zy op een Zondag in den Jare 1590. in 't werk stelden, stekende alles in brand, om des te beter te ontkomen, doch de *Cingalezen* door hunne Spien van hare vlucht gewaarschout, bezetten hun op 't af-trekken, en vielen met groote furie van vier kanten haar op 't lijf. De *Portugezen* dus omçingelt zijnde, weerden haar mannelijk, doch wierden ten laatsten geslagen, en op de vlucht gebracht. Daar worden veel der Portugesche Zoldaten en Oversten gevangen, en onder deze mede den Generaal *Pedro Lopes*, met zijn zoon, de Keyzerinne *Doña Catharina* nevens menighte van Inge borenen hare Subjecten; dan den Generaal stierf den derden dagh van zijne quetzuren; voor zijn dood *Don Jan* hooglijk zijn Zoon recommanderende, die hem, volgens belofte, naar *Columbo* zond. In dezen Slagh kregen de *Candenzen* grooten buyt, zoo van geweer als metale geschut, 't welk *Don Jans* macht zeer versterkte.

t' Eenemaal geslagen.

De Keyzerinne en Generaal gevangen.

Don Jan *bemachtigt het gantsche Rijk.*

Don Jan zijn victorie vervolgende, kreegh korteling alle de omliggende Forten en Vestingen der *Portugezen* in zijn geweldt, zommige stormenderhand innemende, in de welke niemand 't leven behield, andere met appointement, die hy beleefdelijk tracteerden, 't welk zodanigen ontzag onder de omleggende Koningen en Princen veroorzaakte, dat van zelf hem te gemoet quamen, brengende veele geschenken, in teken van onderdanigheydt, doende *Sambay*, manier van eerbiedigheyd, met gevouwen handen op haar aangezichten vallende, hun ontschuldigende wegen de hulpe aan de *Portugezen* gedaan. *Don Jan* alles geconqueesteert, en zich wederom in't Rijk gevest hebbende, trouwde de Keyzerinne *Doña Catharina*, die maar 10 of 12 Jaren oud was, om door dit Huwelijk zijn Landen des te meer tegen eenige quaadwillige Vyanden te verzekeren, wiens Bruyloft met zeer groote vreugden en triumphen wiert gecelebreert. Deze Feest duurde wel hondert en thien dagen, in welken tijd wel 5005 Pagoden wierden te kost geleght, behalven 't gene naar coustume der Lande, van de Inwoonders wierd op-gebracht. Geduurende deze Bruylofts-feest gaf *Don Jan* veel geschenken aan de Inwoonders, brengende veele Heeren, die hem voordeelig waren geweest, tot grooten staat, de zelve begiftigende met vele Landen en Heerlijkheden, alles om de herten van de Gemeenten en voorschreve Edelen tot hem te trekken, zulks dat alle de geschenken, uytwijzende de rekening daar van ghehouden, bedroegen 968754 Pagoden, makende naar onze reductie 43595383 guldens.

Trouwt Doña Catharina.

Hy onderwijlen versterkte zijn Land met drie Kasteelen, en maakten een nieuw Paleys geheel in Bolwerken, nevens veel andere Gebouwerren nieuwe werken, aan de welke de gevangen *Portugezen* dagelijks

mosten

moſten arbeyden, hangende de voorzeyde Portugeze vaandelen rondom zijn Hof, tot een vertoninge en gedachtenis van de verkregene overwinninge.

Je nimus d'O iedo vo Gene- raal in Ce on.

Na deze Victorie bezat *Don Jan* zijne Landen een geruymen tijdt in goeden vrede, tot dat *Don Jeronimo d'Oviedo* voor Generaal van de *Portugezen* in *Ceylon* wierd gezonden, die veel liſtige aanſlagen in 't werk ſtelden, om 't geheel Eylandt in onderdanigheyd te brengen; zulks dat eyndelijk uyt laſt van den Spaanzen Koning een groote macht van Portugeeſche Edellieden en Zoldaten, zoo van *Goa* als andere plaatzen, langs de Indiſche kuſt gelegen, by een vergadert heeft, menende met de zelve 't Rijk van *Candy* in te ſlikken, alzoo hy met giften de benedenlantſche Heeren omgekocht, en tot zijn devotie gekregen had, makende, tot meerder verzekeringe, verſcheyde Sterkten op, die van *Don Jan* waren af-geſmeten, om in tijdt van nood daar in te retireren. *Don Jan* ſcheen hem dit weynigh aan te trekken, zeggende, *Laatze die voor my maken, ik zalze haaſt weer om werpen*; niettemin vergaderde zijn volk by den anderen, trekkende *Don Jeronimo* in 't gemoet, welke naar *Wulane* marcheerden, met intentie, wanneer de Hooftſtadt van *Candy* vermeeſtert had, een onwinbaar Fort op *Triquenam* en in *Palugan* te leggen, tot dwang van de omleggende Landen, 't welk *Don Jan* voorquam, leverende de voorſz. *Portugezen* terſtont ſlag, zoo haaſt omtrent de zelve gekomen was, die heftig viel, en langen tijd twijffelachtig ſtont, doch kregen de *Portugezen* eyndelijk de nederlaagh, en moſten wijken, de welke *Don Jan* vijf dagen tot voor *Columbo* achtervolghde; dan alzoo de *Portugezen* in goede ordre retireerden, en vaſt geſloten bleven, quamen meeſt in ſalvo, niet zonder verlies van veel Capiteynen en *Fidalgos* (Edelluyden) zijnde den Generaal *Don Jeronimo* zeer gequetſt, die van den Koning van *Cota* werd ver-

Werd ge- ſlagen.

B yd t egen Do Jan.

verborgen, zonder welk in *Don Jans* handen zoude gekomen hebben. De *Cingalezen* hoewel moede van 't najagen der *Portugezen* waren, namen zonder vertoeven de gemaakte *Tanqueros* of Loop-graven, wederom in, doodt-slaande alle die haar te weer stelden; zulks dat dezen *Don Jeronimos* vleugelen, in *Don Jans* tijden zoodanig gekort wierden, dat binnen zijn leven niet zonderlings meer geattenteert heeft.

Het VI. Capittel.

Dominicus Corré *loopt tot* Don Jan *over. Trekt als Veld-overste met een Leger na* Gale. *Werd geslagen.* Symon Corré *na* Columbo. *Verraderye van* Emanuel Dias. Portugezen *jammerlijk vermoort.* Joris van Spilbergen *in* Ceylon.

Dominicus Corré *loopt over tot* Don Jan.

IN dezen tijd quam by den Keyzer *Don Jan* eenen *Dominicus Corré*, in de wandelinge genaamt de *Goliade*, een vermaart en stout Krijgsman, welke van de *Portugezen* was overgeloopen, van wegen eenig ongelijk hem aangedaan. Hy hadde verscheyde Munneken en andere geestelijke Perzonen neus en ooren afgesneden, en allerley affronten aangedaan, om alzoo zijn leet te wreken. Hy bracht met hem gevankelijk eenen Prince geheeten *Corke Bandaar*, die veel oproer en verraderye hadde te weeg gebracht. Door al 't welke *Don Jan* zeer verblijt zijnde, stelde den voorzeyden *Dominicus Corré* in des Princen plaats, die hy met veel tormenten naar verdienste dede ombrengen. In de Huldinge van dezen *Dominicus Corré*, (die zijn naam werd verandert, en geheeten *Idel Soria Bandaar*) is'er eenen dikken boom van zelfs in stukken gebroken, 't welk de Inwoonders voor een quaad teken hielden, niettemin zant den Keyzer een Leger onder dezen *Dominicus Corré*, en zijn Broeder *Symon Corré*, als Veld-oversten, om *Gale* te vermeesteren, die schandelijken verslagen en verdestrueert wierden, blijvende den voor-gemelden *Dominicus Corré* gevangen, die tegens beloften van de *Portugezen* in *Columbo* gedood werd, waar over den Keyzer zoo gestoort was, dat hy eenige *Portugezen* voor de Oliphanten liet werpen, andere neuzen, ooren, handen, en haar manlijkheden af-gesneden zijnde, zond hy naar *Columbo*, met verklaringe, dat men, by aldien zy *Portugezen* de vordere Gevangenen niet in vryheyd stelden, hare Gevangenen oock zodanig tractement zoude aandoen.

Werd tot een Prins verkoren.

Werd Veld-overste, en trekt met een Leger na Gale.

Werd ge- slagen en t gen beloft omgebrac

Don Ja *wederwra*

De Zoldaten van *Columbo* verstaande het quaad onthaal haarder medebroeders, wilden den Generaal doot slaan, als oorzaak van deze martelizatie, vermits tegen verleende zekerheyd den voorsz. *Dominicus Corré* om 't leven gebracht hadde, roepende gelijkelijk *matta*, *matta este caon*, dat is, *sla doot*, *sla doot dezen hond.* Den Generaal *Don Jeronimo d'Oviedo* de verbolgentheyd van 't gemeene graeu ziende, was zeer beducht voor zijn leven, niet wetende werwaarts heen te vluchten, roepende luyds keels, *Senhores Soldados misericordia*, dat is, *mijn heeren Zoldaten*, *genade*, *genade.* Terwijl zy met haar degens vast na hem staken, en hem op de plaats zouden vermoort hebben, ten ware de Munneken en Papen met perijkel huns levens daar tusschen geschoten, en met gevouwen handen voor zijn leven gebeden hadden, zeggende: *Senhores Soldados, per amor de Jesu Christo nosso Senhor, vede que faces naon vos lavais contra Coroa de Portugal, ten misericordia & non faceis esta perdiçaon*; dat is, *Ghy Heeren Zoldaten, om de liefde van Jesus Christus onzen Heer, ziet wat ghy doet, en werpt u niet op tegen de Kroon van Portugaal, betoont genade, en begaat zodanigen misdaat niet.* Midlertijt verstak hem den voorsz. Generaal in een Klooster, tot dat deze revolte, welke omtrent 16 dagen duurde, gestilt en bevredigt was.

Oproer a Zoldaten Columb

Weynig tijdts hier na vluchte *Simon Corré* na *Columbo*, hem gelatende of hy de doodt van zijn Broeder woude gaan wreken. Hy werdt van de

Sim Corré *vlucht* Colum

de *Portugezen* feeſtelijk ontfangen, en veel eere aangedaan, die hem het Gouvernement van een Lantſchap, nevens een Portugeeſche Vrouw, ten Huwelijk gaven, die by hem zwanger werd, en van de *Portugezen* in *Columbo* tot verzeekeringe bewaart wierd, waar door hy, in plaats van zijn Broeders dood te wreken, den Oorlog tegen den Keyzer en't Rijk van *Candy* aannam, waarſchouwende nochtans *Don Jan* wel op zijn hoede te zijn, alzoo de *Portugezen* hem van kant trachten te helpen. Den Keyzer hier van geadverteert zijnde, beraatſlaagde met eenen *Emanuel Dias*, die ten tijde van den Generaal *Pedro Lopes* Jongen geweeſt, en zedert groot *Modeliar* in *Candy* gemaakt was, en veele deughden van *Don Jan* genoten hadde.

veynſde ...ht van E...anuel D...s.

Deze *Emanuel Dias* nam aan naar *Columbo* te trekken, om de *Portugezen* te bedriegen, voor-gevende van *Candy* was verloopen, gelijk niemand anders dan den Keyzer bewuſt was, op dat den aanſlag des te beter zoude verholen blijven, en quam op Paaſch-dagh in't Jaar 1602. by den Generaal *Don Jeronimo*, hem verſcheyde gelegentheden te kennen gevende, om den Keyzer te vermoorden, waar door hy zeer welkom was,

...leyd de P...tuge...z.

zijn ſtukken met goeden ſchijn zoodanigh beleggende, dat in alles gelooft wierd: accorderende met den voornoemden *Don Jeronimo*, dat hy nevens vijf andere *Portugezen*, daar onder dry Capiteynen, met name *Chriſtiaan Jacobo*, *Alberto Primero*, en *Caſper Perere*, naar *Candy* zouden trekken, veynzende gevlucht te zijn, om den Keyzer *Don Jan* by gelegentheyd te vermoorden, met belofte, dat gemelde *Emanuel Dias*, naar 't volbrengen van dit feyt, het Rijk van *Candy* in eygendom bezitten zoude, hun vaſtelijk inbeeldende, naar *Don Jans* doodt, het gantſche Eyland te bekomen. Hier op heeft *Emanuel Dias* een groote zomme gelds ontfangen, ende naar gedane zolemnele beloften, welke op een zilvere kruys wierden bezworen, om dit feyt uyt te richten, voor henen naar *Walane* vertrokken, zeggende te zullen veynzen, dat andermaal uyt *Columbo*, vermidts het quaad tractement van de *Portugezen*, wech geloopen was.

Komt in Candy, en geeft Don Jan kenniſſe van zijn verrichting.

Maar hy in *Candy* gekomen zijnde, gaf den Keyzer te kennen al wat hy met den Generaal *Don Jeronimo* beſloten hadde, namelijk dat den voorſz. Generaal omtrent de gemelde Fortreſſe *Walane*, een troep Portugeſche Zoldaten zoude verborgen houden, om, zoo haaſt de moord aan zijne Majeſteyt was volbracht, 't zelve Fort te overrompelen, en dat tot dien eynde de voornoemde *Portugezen* eerſtdaaghs zouden over komen, om alzoo met gelegentheyt de moord te helpen volbrengen, en zijne Majeſteyt te wiegen in ſlaap. Den Keyzer trok perzoonlijk met een goet getal van zijn beſte Zoldaten in der nacht, binnen de Fortreſſe van *Walane*, alwaar de voornoemde uytgemaakte *Portugezen* verſchenen, welke van *Emanuel Dias* feeſtelijk wierden onthaalt, en voor den Keyzer gebracht, by haar hebbende ſcherp-ſnijdende *Japanſche* meſſen, genaamt *traſſados*, doch werden datelijk gevat en gebonden, doende die van't Fort een muſquet-ſchoot, zijnde de loze voor de gene die in de Embuſcade verborgen lagen. De *Portugezen* het gegeven teken gehoort hebbende, meenden dat het feyt volbracht was, en trokken in haaſte na 't voorſz. Fort, dan een verloopen Dienaar waarſchoude de *Portugezen* van't gepaſſeerde, die in grooter confuſie weer naar *Columbo* keerden, achterlatende veel geweer, en meeſt alle haar bagagie, dat onder de Zoldaten werd omgedeelt.

Portugezen *jammerlijk verraden.*

Door dezen getrouwen dienſt raakten *Emanuel Dias* in groot aanzien, zijne Majeſteyt hem vereerende met verſcheyde Heerlijkheden, nevens den titel van *Modeliar* of Groot-Edelman. De voorſz. vijf gevange *Portugezen* zijn naar een lange gevankenis ten laatſten met veel tormenten omgebracht.

In dezen tijdt arriveerden in *Ceylon* den Generaal *Joris van Spilbergen*, met twee Schepen, vertrekkende de zelfs in perzoon naar *Candy*, om den Keyzer te begroeten, en uyt de naam van de *Hoogh-Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenighde Nederlanden*, en zijn Princel. Excell. *Mauritius de Nassou*, zal: memorie, den Keyzer alle vriendschap aan te bieden. Hy wierd van *Don Jan* wel ontfangen, en met geschenken vereert, latende in zijnen dienst eenen *Erasmus Martens*, en *Mr. Hans Pempel*, de welke op alderhande Instrumenten speelen konde, en vertrok met groot vernoegen van *Mattecola* naar *Achin*. Den 3 Septemb. 1603. gelijk by 't Journaal daar van in Druk uytgegeven, in 't lange te zien is. De *Portugezen* waren over de komste van de *Hollanders* zeer bedroeft, vrezende by aldien zy met den Keyzer in verbondt traden, uyt dit rijk Eyland te werden verdreven, gelijk het door Goddelijke hulpe Anno 1658. volbracht is.

Joris van Spilbergen *komt in* Ceilon.

Het VII. Capittel.

Sebald de Weert *in* Ceylon. *Onbenoegen tusschen den Keyzer en hem. Werdt omgebracht.* Don Jans *ziekte en dood. Zijn hoedanigheden.*

HIer na quam *Sebald de Weert*, Vice-Admiraal van *Wybrand van Warwijk* in *Ceylon*, en maakten met den Keyzer *Don Jan* een contract; loopende voorts naar *Achin* om meerder macht by een te verzamelen, en arriveerde tot *Matecola* met zeven Schepen op den 26 April A°. 1603. en den Keyzer verwittigt hebbende van zijne komste, trok aanstonts derwaarts om van de aanstaande verhandelinge met malkander te spreken. Hy dan by den Vice-Admiraal *Sebald de Weert* tot *Matecola* komende, vraagde ten eersten na de gevangen *Portugezen*, uyt vier Vaartuygen bekomen, en alzo de voorzeide de *Weert* die onbedachtelijk ontslagen hadde, dede hy daar over zijn onschult, zeggende, *dat volgens het besprek niet en konde overleveren*, waar over

Sebald Weert Ceylon.

Onbenoe tusschen hem en Keyzer.

over *Don Jan* verſtoort werdt, en achterdenken kreegh, welk achterdenken grootelijks vermeert wierd door den Ambaſſadeur des Keyzers met den Vice-Admiraal *Sebald de Weert* van *Achin* gekomen, verklarende zoo lange by de *Hollanders* geweeſt was, niet anders konde beſpeuren, of waren met de *Portugezen* eens, zoekende door valſche middelen zijne Majeſteyt te bedriegen, en des zelfs Landen af-handig te maken, dat, gedurende den tijdt zijns Ambaſſaatſchaps by de *Hollanders* niet geacht, maar wel ſchandelijk getracteert was, doende tot merkelijke vilipendentie van zijne Keyzerlijke Majeſteyt, wiens perzoon hy reprezenteerde, de gevangen *Portugezen* aan't bovenſte eynde van de tafel, en hem achter de hand zitten, ontſlaande daar-en-boven de voorſz. Vyanden, tegen de gedane beloften en 't gemaakte Verdragh, waar uyt men wel konde af-meten in wat meninge zy waren. Vorders getuyghde dezen Gezant verſtaan te hebben, dat den Vice-Admiraal den Keyzer ende de voornaamſte Heeren zoude nodigen, de Schepen te bezichtigen, en groote vreugde-tekenen te betonen, om alzoo zijn Majeſteyt in handen te bekomen, en de Landen t'overvallen, waar van alzoo verzeekert was, hy de Keyzerlijke Majeſteyt wilde waarſchouwen, met verzoek dat de *Hollanders* doch niet wilde gelooven noch vertrouwen, op dat zijnen perzoon met des zelfs Princen en Heeren niet wierden verraden, de Landen verwoeſt, en de Gemeente in ſlavernye gebracht, proteſterende hem gequeten te hebben als een trouw Dienaar van zijn Meeſter, en Voorſtander van der landen welvaren, zulks hem namaals niet konde te laſt geleyt worden de onheylen die voor handen ſtonden, vallende by dezen den Keyzer te voet naar 's lants wijze *ſambaye* ofte eerbiedinge doende.

Don Jan deze redenen gehoort hebbende, beraatſlaaghde met zijne Heeren, wat in deze zake te doen ſtont, nademaal het zeggen des Ambaſſadeurs ten deele waarachtigh ſcheen, door dien de Vice-Admiraal *Sebald de Weert* zijne beloften in't ontſlaan van de *Portugezen* genoegzaam gebroken hadde, proponerende of men hem vorder geloof behoorde te geven, of alle vordere handelingen af te ſlaan, waar op naar verſcheyde deliberatien werd beſloten, dat men by alle middelen zoude trachten den Vice-Admiraal de *Weert* naar *Gale* te trekken, om volgende 't Contract de plaats te bezetten, en middelertijdt te beſpeuren hoedanig hy de *Weert* hem in dit beleg tegen de *Portugezen* zoude dragen.

De Weert nodigt den Keyzer zijn Schepen te bezichtigen,

Sebald de Weert by den Keyzer komende, verzocht en nodigde zijn Majeſteyt naar veele en verſcheyde diſcourzen de Schepen te bezichtigen, 't welk zijne Majeſteyt weygerde, zeggende, dat zijne Lants-heeren dat niet wilden verſtaan, dat het ook geen reden was 't zelve te verzoeken. *Sebald* ziende dat de Keyzer niet van meninge was binnen de Schepen te komen, verzocht dat zijne Majeſteyt op ſtrant de Schepen van verre eens wilden komen zien, dat hy tot dien eynde een Tente met laken hadde doen bekleden, om zijn Majeſteyt daar in te logeren, 't welke hem mede af-geſlagen wierd, en den Keyzer meerder achterdenken gaf, zeggende den voorſz. Ambaſſadeur, die deze gelegentheyd waar nam, en tegen den Vice-Admiraal om de ontſlaginge der *Portugezen*, en de verachtinge hem aangedaan, met grooten haat ingenomen was; *Ziet ghy wel mijn genadighſte Heer, dat mijn zeggen waarachtig is? want hy zoekt uwe Majeſteyt in't net te krijgen, daaromme zijt op u hoede*, met meer andere propooſten, alle ſtrekkende om des Keyzers achterdenken noch meer te verſterken.

die het weygert.

De Weerds onvoorzichtig en dreygend aanhouden.

Den Vice-Admiraal *Sebald de Weert* in deze weygering t'onvreden zijnde, antwoorde, *by aldien zijne Majeſteyt niet begeerde op ſtrant of binnen de Schepen te komen, hy hem te-*

gen de Portugezen *niet wilde helpen oorlogen;* om welke redenen *Don Jan* toornigh werdt tegen de voorsz. de *Weert*, nochtans zijne gramschap inbindende, zeyde dat met de Schepen, achtervolgens zijne beloften, naar *Gale* verzeylen zoude, en dat hy na *Candy* moste op-trekken by de Keyzerinne, die, vermits zijn halven Broeder *Cenuwieraat Adaschijn* op de Frontieren vertrokken was, alleenig was, van waar hem wilde spoedigen met de gantsche macht te volgen.

Waar in met een dronken hooft onbezuyst voort vaart.

Sebald eens meer als behoort gedronken hebbende, gaf onbedachtelijk ten antwoorde, *de Keyzerinne geen Mannen zoude ontbreken, en dat hy naar* Gale *niet begeerde te vertrekken, of tegen de* Portugezen *te vechten, voor en al eer zijn Keyzerlijke Majesteyt de Schepen bezichtight, en hem zoodanige eer-tekenen aangedaan hadde. Don Jan* die een zeer haastigh en wreed man was, ontstak door deze redenen in meerder toorn, en brandende van grimmigheyt gelijk een vuur, stont haastelijk op, zeggende, *banda lapa mebal*, 't welk is, *bintme dien hond*; op welke woorden den Vice-Admiraal van vier Edellieden wierd gevat, die hem zochten te knevelen, dan alzoo hy hem te weer stelde, trekkende aan zijn zijdgeweer, groot gerucht makende om hulpe van zijn Volk te bekomen; maar deze waren op 't begeeren des Keyzers aan strant gebleven, wierd *Sebald de Weert* onderwijl van achteren gevat, en met een breeden za-

Waar o hy aange grepen e omgebra werd.

bel het hooft gekloven, dat hy dood ter aarden storte, 't welk nochtans niemand den Keyzer dorste te kennen geven, dan den *Prince van Ove.*

Don Jan was hier over zeer ontstelt, zeggende: *Waarom hebt ghy hem niet gevangen genomen gelijk ik belast hadde?* 't welk den Prince verklaarde onmogelik geweest was door het trekken van zijn geweer; waar op *Don Jan* antwoorde, *Wel, terwijl hy doodt is, slaat de rest mede doodt, op dat zy gelijk loon met haren meester genieten*; 't welk ook datelijk volbracht

De ov Hollan *vermoo*

bracht wierd, blijvende van de perzonen, die met den Vice-Admiraal aan landt waren, alleenlijk een Jongen, genaamt *Isaak Plevier van Vlissingen*, die den Keyzer by hem hielt, en is in des zelfs dienst den 22 November 1614. behalven eenige die met zwemmen aan de Schepen haar leven zalveerden.

De Keyzer na dat dit feyt volbracht was, vertrok naar *Candy*, zendende een briefken aan de Opperhoofden van de Schepen, met deze weynige woorden in 't Portugeesch, *que bebem vinho noa he bon Deos fes justicia, se quisieres pas, pas, sequires guerra, guerra*; dat is, *die wijn drinkt us niet goet, en daarom heeft God Justitie gedaan; derhalven zoo ghy vrede begeert, ik geef u vrede, zo oorlog, oorlog.*

Don Jan heeft weynig tijd na *Sebalds* dood geleeft, vallende in groote ziekte, hebbende zulken onverdragelijken brand binnen 't lichaam, dat gestadelijk in 't koud water moste leggen, zonder nochtans daar af eenigzins verlichting te krijgen. Zijn drink-water wierde gehaalt uyt een kleyn Riviertjen, genaamt *Halgradoje*, leggende tusschen de Lantschappen van *Ove* en *Matarette*, het welk zoo kout is, dat men 't qualijk kan in de mondt nemen, doch kost dit water evenwel zijnen brant niet verkoelen. Hy beklaaghde dikwils de *Nederlanders*, die onschuldig waren dood geslagen, dan den Vice-Admiraal *Sebald de Weert*, zeyde hy, *dat het wel verdient hadde*; hy koste gedurende zijn ziekte, noyt rusten, noch eenig order in 't Rijk stellen, en dat door onlijdelijke pijn, die hem eyndelik van't leven beroofde in den Jare 1604. Hy liet achter een Zoon, genaamt *Mahastanne Adascijn*, en twee Dochters, de eene geheeten *Soria Mahadascijn*, ofte *Wel-beminde Zonne-schijn*, de ander *Cáthan Adascijn*, dat is, *Wel-beminde Pays*, de welke hy gewonnen hadde by *Doña Catharina*, in 't Cingaleesch genaamt *Mahabandige Adascijn*, dat is, *Wel-beminde Keyzerinne*.

Don Jan was een dapper en wel geoeffent Oorlogs-man, gelijk zijn leven kan uytwijzen, zijnde lang van gestalte, en wel geproportioneert van leden, zwart van coleur, grof en zeer ontzaglijk van spraak; hy hadde groote schatten van geld en juweelen vergadert, en bouwde veele Sterkten, Lust-hoven, en Rust-plaatzen of Herbergen voor den reyzenden man, by de *Cingalezen Ambolan* geheeten. Hy hielt voortreffelijke ordre in zijn regeering, zijnde straf en onverzoenelijk tegen de misdadigen, en aan d'ander zijde uytnemend mild in het beloonen van diegene, welke in burgerlijke of oorlogs-zaken yets voornaams hadden uyt-gerecht, de zelve rijkelijk met gelt, eere, en ampten beschenkende. Hy was een schranderen Staatkundige, en wist met alle uytheemsche Koningen en Vorsten vriendtschap en verbonden te houden, behalven met de *Portugezen*, wien ten opzicht van jalouzie over hare macht in *Ceylon* een geslagen en gedurigen vyandt was. Hy dreef de spot met alle Gods-dienst, latende die yder na zijn wel-gevallen oeffenen, zijnde in alles een volmaakt Hoveling.

Zijn gestalte, gedaante en eygenschappen.

Na dat de uytvaart en begraaffenis van den Keyzer met groote pracht en uytnemende toestel was ten eynde gebracht, deylden zich de groote Heeren yder met haren aanhang van malkanderen, elk na de Kroon dingende. De machtighste onder deze was den *Prins van Ove*, die zich opentlijk voor Keyzer opwierp; hier tegen stelde hem *Cenuxieraat*, Stiefbroeder van *Don Jan*, met voorgeven om zijns Broeders na-gelaten Zoon, die noch jongh was, in zijn recht te beschermen, ter tijt hy mondigh werdende, het Rijk zelf quam te bestieren. Maar *Doña Catharina* dit alles wel inziende, zette zich zelf als Moeder en Gouvernante van den jongen Keyzer op de Rijks-zetel, doende eenige der voornaamste belhamels om brengen, waar door deze revolte en begonnen inlantschen oorlog voor een kleynen tijt ophielden, en alles in rust en vrede geraakte.

Tweespalt onder de Heeren die na de Kroon dingen.

Werd van Doña Catharina gestilt.

Het VIII. Capittel.

Onlust onder de Ceylonsche *Heeren. Den* Prince van Ove *door* Cenuwieraat *omgebracht; die de Keyzerinne* Doña Catharina *trouwt.*

Portugezen bieden de Keyzerinne een onderhandelinge aan, die dat weygert.

DE *Portugezen* over de doot van den Keyzer *Don Jan* zeer verblijt zijnde, zonden verscheyde Posten naar *Goa*, om den Viceroy daar van te verwittigen, die van meninge wierdt met de Keyzerinne een contract aan te gaan, om door dit middel allengskens 't geheele Eylant te invaderen. Maar *Doña Catharina* tot de regeeringe van haar Erflanden genegen zijnde, sloeg die aanbiedinge af; het welk veroorzaakte dat de beneden Landen door veele bedrieglijke lagen te meerendeel haar aan de *Portugezen* verbonden, om bevrijt te worden van de rooveryen en extorsien des *Princen van Ove*, en des Keyzers Broeder, die beyde op nieuws na 't Rijk stonden, doende aan de Inwoonders van de voorzeyde Beneden Landen grooten overlast.

Nieuwe onruste tusschen den Prince van Ove *en* Cenuwieraat.

Werden beyde ten Hove onthoden.

Dezen inlandschen Oorlogh verdroot de Keyzerinne grootelijks, vreezende, zoo een van de party de overhand quam te krijgen, van't gebiedt verstoten te worden; Zy derhalven ontboodt alle de Heeren op den generalen Lants-dagh ten Hove, die op haar bevel ook alle verschenen, behalven den voorsz. *Prince van Ove*, en *Cenuwieraat Adaschijn*, die by openbare Plakkaten voor Verraders veroordeelt, en alle hare goederen geconfisqueert wierden. Doch *Cenuwieraat Adaschijn* verantwoorde hem naderhant zoo wel, dat vry gekent wierd, gelijk ook den *Prince van Ove*, door voorbidden, en interceslie van de voornaamste Heeren, brieven van pardon verkreegh, zulks beyde deze Princen den Oorlogh verlieten, en ten Hove verschenen, hebbende veel volk tot haarder verzekeringh, d'eene party d'ander niet vertrouwende, nemende eyndelik de *Prince van Ove* voor, in't scheyden van deze Vergadering,

En quijt geschelden.

Prins van Ove neemt voor Cenuwieraat *om te brengen.*

Cenuwieraat te doorsteken, de Keyzerinne te trouwen, en hem in't Rijk te bevestigen. *Cenuwieraat* hadde hier van yets verstaan, doch liet niet blijken ergens van te weten, tonende den *Prince van Ove* groote vrientschap, om hem des te beter in slaap te wiegen, en aan gemelten Prince te volbrengen 't geen hy tegen zijn perzoon voorgenomen hadde. Tot dien eynde maakte hy alliantie met alle de groote Heeren, die hem waren beminnende, die hy daar door te lichter tot zijn devotie kreeg.

Zijne geveynsde eerbiedigheyt.

Deze twee Princen ten Hove gaande, om afscheyt van de Keyzerinne te nemen, en komende aan de buytenste Poorte van't Paleys, nodighde den *Prince van Ove* den *Prince Cenuwieraat* voor te gaan, zeggende: *U E. Excellentie komt de eere toe, als zijnde van den bloede des Keyzers*; 't welk de voorsz. *Prins Cenuwieraat* weygerde, zeggende: *U E. Excell. komt de eere toe, vermits zijnen ouderdom*; zulks dat naar lang ontschuldigen te wederzijden den *Prince van Ove* voor uyt trat, en van *Cenuwieraat* fluks wierd doorsteken, zeggende: *Leght daar ghy valschen Verrader*; en vertrok met zijn Volk datelijk uyt der Stadt. Het gezelschap van den *Prince van Ove* ziende haren Heer vermoort, namen de vlugt, roepende, *verraad, verraad*; waar door datelijk een groot geschrey in de Stadt ontstont, d'een den anderen doodt slaande, en een yegelijk menende dat de Keyzerinne vermoort was; maar zy zich aan het volk vertoonende, wierden de beroerten daar door een weynig gestilt, een yegelijk nochtans roepende, dat zy den *Prins Cenuwieraat* wilden najagen, alzoo hy den *Prince van Ove* hadde om't leven gebracht. De Keyzerinne duchtende hier door meerder onheylen ontstaan zouden, liet op lijfstraf verbieden, dat niemand hem zoude vervorderen yets tegen den *Prince Cenuwieraat* voor te nemen, verklarende het ombrengen van den *Prince van Ove*, door haar bevel geschied te wezen; waar mede de Gemeente

Werd zelf van Cenuwieraat *doorsteken.*

Groote onstelteniss in Candyove *deze moort.*

Door de Keyzerinne voorzichtelijk gestilt.

meente haar te vreden hielt. De Keyzerinne niettemin was inwendigh (hoewel haar anders voor het Volk vertoonde) over de moort van den Prince geſtoort, trachtende het zelve ter gelegener tijt aan den Prince *Cenuwieraat* te wreken, die hier af door zijne vrienden gewaarſchout zijnde, op zijn hoede was; betoonende met veele redenen, dat het zelve gedaan hadde tot het gemeene lants welvaren, behoudeniſſe van't Rijk, en voorſtant van haar en haar Majeſteyts kinderen; zulks dat door tuſſchen-ſpreken van eenige Heeren, een Huwelijk beſloten wierdt, tuſſchen de Keyzerinne *Doña Catharina*, en den voorſz. *Cenuwieraat Adaſcijn*, op dat het Rijk in ruſte en vrede mocht beſtiert worden. *Cenuwieraat* gekroont zijnde, wierd genaamt *Camapati Mahadaſcijn*, welke titel ofte naam alle voorgaande Keyzers gevoert hebben.

Cenuwieraat ontſchuldight zich.

Trouwt met Dona Catharina.

Hy nu zich in't Rijk beveſtight vindende, zocht vriendtſchap met de *Nederlanders*, om in een gemeen Verbondt van hulpe tegen de *Portugezen* te treden, gelijk in't vervolgh van deze Hiſtorie zal werden aangewezen.

Heeren Staten ſluyten een Bestant met den Koningh van Spangien voor 12 jaren.

Het geviel dan omtrent dezen tijdt dat de *Hoogh-Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, met de Erts-Hertogh *Albertus* en *Izabella Clara Eugenia*, Infante van *Spangien*, in den Jare 1609. hebbende eenen Treves of Beſtant beſloten, voor den tijdt van 12 Jaren, met verklaringe, dat de voorſz. Treves mede zoude ſtant grijpen in Ooſt-Indien, waaromme de *Heeren Bewinthebberen* van de Ooſt-Indiſche Compagnie, alomme gelijke middelen aanwenden, om hare ſtaat, gedurende dezen Treves, te verzekeren, verzoekende tot dien eynde aan de welgemelte *Hoogh-Mog: Heeren Staten Generaal*, en zijn *Princel. Excell.* voorſchrijvens aan alle Indiſche Koningen, Princen en Potentaten, om met de zelve Contracten te maken, en aan haar Ed. des te meer te verbinden, welke Brieven, nevens de Artijkelen van de Heeren Bewinthebbers met een Jacht de *Hazewint* genaamt, waar Opperhooft op was *Wemmer van Berchem*, naar *Indiën* gezonden wierden. Men equipeerde middelertijdt een Vloot Schepen, onder het beleyt van den eerſten Gouverneur Generael *Pieter Both*, welke den 30 Januarij van't Jaar 1610. uyt *Nederlant* zeyl gaande, den 18 Novemb. daar aan volgende, tot *Bantam* wel aangekomen is, met inſtructie van de *Hoogh-Mog: Heeren Staten Generaal* en zijn *Princel. Excellentie*, om met alle Koningen en Princen vaſte alliantien en verbonden te maken, en van de *Portugezen* af te ſnijden; midtſgaders des zelfs Negotie, zoo veel doenlijk, te verhinderen.

Zenden Generaal Both na Indien met inſtructie.

Het IX. Capittel.

Brieven der Hoogh-Mog: Heeren Staten *en den* Vorſt Maurits, *met* Marcellus de Boſchhouwer, *aan den Keyzer van* Ceylon *gezonden.*

DEn Inhoudt der Brieven die door hare *Hoogh-Mogende* en zijn *Princ. Excellentie* aan den Keyzer van *Ceylon* geaddreſſeert waren, luyden als volght:

Groot-Mogende Koning.

Brief van hare Hoog-Mog: aan den Keyzer van Ceylon.

DEn Eeuwigen Almachtigen God heeft na zijne Goddelijke genade belieft, onze wapenen voor de rechten en vryheden onzes Vaderlands, jegens den Koning van Hiſpanien *en* Portugaal *aangenomen, zulks te zegenen, dat na een bloedigen oorlog van omtrent 42 Jaren ter Zee en ter Lande geſtadelijk gevoert, den zelven Koning, ziende onze eendracht, macht ende volſtandigheyt, en dat wy ons van tijt tot tijt verſterkte, met de vriendtſchappen en alliantien van zeer machtige Koningen en Potentaten onze nageburen, ten laatſten goet gevonden heeft, ons te offereren, 't gene waaromme wy in den Oorlog waren getreden, namentlijk, dat hy ons kende voor vrye Landen, daar op hy niet en pretendeerde, en dat hy te vreden was met ons eenen eeuwigen vrede, of beſtant voor veele Jaren te maken, welke aanbiedingen, als goddelijk;*

delijk, en eerlijk by ons aangenomen zijnde, zijn voorts metter raat, en advijs van de voorsz. Koningen en Potentaten, onze Geallieerdens, met den zelven Koningh van Spangien en Portugaal, en de zijnen in onderhandelinge getreden, en hebben met den zelven eyndelijken den 9 van de maant April laastleden, besloten, een bestant voor den tijdt van 12 Jaren; daar in Wy voor onzen Staat en Ingezetenen bedongen hebben, niet alleen vrye handelinge, navigatie en commercie in alle zijne Rijken en Landen, en met alle Volkeren daar in, en mede wy en den onzen navigatie en handel gehadt hebben, voor den Oorloge, maar ook alomme en zonder exceptie in alle Koningrijken en Landen, en met alle Koningen, Potentaten, Princen en Volkeren; met expres verbandt, dat den Koning van Spangien en Portugaal, zijne Officieren en Onderzaten, en die aan hem dependeren, uyt oorzake van de zelve navigatie, en handelingen gedaan, of noch te doen, onze Onderzaten, noch de Koningen, Princen, Potentaten en Volkeren, met de welke wy gehandelt en getracteert hebben, ofte noch handelen en tracteren zullen, directelijk ofte indirectelijk, niet zal mogen doen eenig hinder of beletzel. Dat ook uwe Majesteyt, gelijk ook andere Koningen, Princen, Potentaten, hooge stants Perzonagien, Republijcquen en Volkeren, zoo in de Indiën als andere Landen, in't voorsz. gemaakte Bestant van 12 Jaren met ons begrepen, en tegens de hostiliteyt, ter oorzaak van onze vriendschap en handelinge verzekert zijn; en zoo yets van wegen den Koning van Hispanien en Portugaal jegens uwe Majesteyt zijn Onderzaten en Landen, met ons en onze Ingezetenen in onderlinge alliantie, vriendtschap en vrye navigatie en commercie blijvende, directelijk te Zee of te Lande voor-genomen werden (het welke wy, midts de zolemnele beloften by zijne hantschrift en zegel bevestigt, niet konnen gelooven) mach uwe Majesteyt wel verzekert houden, dat ook noch wille, noch macht, noch middelen van Schepen, Geschut, Amunitie van Oorlog, noch Volk, zoo van onze eygen Landen, als van de Koningen, Potentaten, Princen, en andere Geallieerden, die ons belooft hebben het voorsz. Bestant in alle poincten, ende namelijk in uwe Majesteyt zijne Onderzaten en Landen, en oock van andere Koningen, Potentaten, Princen, Republijcquen, en Volkeren, zoo in Indien als alle andere Regenten te conserveren, en zullen gebreken, om uwe Majesteyt zijne Landen en Onderzaten te assisteren, defenderen, ende alle ongelijk te doen repareren; ende alzoo 't gene van onzent wege met uwe Majesteyt gehandelt is, en vorder gehandelt zal werden, te doen onderhouden; wy en willen niet twijffelen of eenige Creaturen ende Amptenaren van den voorsz. Koningh van Spangien en Portugaal, zullen arbeyden om U E. Majesteyt en zijne Onderdanen, ook van Koningen, Princen, Republijcquen en Volkeren, een andere inbeeldinge en verstandt van de voorsz. handelinge te doen in-planten: maar wy verzekeren U E. Majesteyt by dezen, van de oprechte waarheyd, en van onze ongeveynsde meyninge, daar op de zelve, en zijne Onderzaten, midtsgaders de andere Koningen, Princen, Potentaten, Republijcquen, en Volkeren vast mogen staan; en wy verzoeken U E. Majesteyt het zelve alzoo zekerlijk te gelooven, en ons en onze Onderzaten zijn vriendtschap te onderhouden, en de scheepvaart, handelinge, en koopmanschap met onzen in alle vriendtschap en oprechtigheyd van tijdt tot tijt te vermeerderen, wy en d'onze zullen van gelijken doen; ende vertrouwe dat de Eeuwige en Almachtige Godt, die een Koning der Koningen is, ende een kender der herten oprechtigheyt is U E. Majesteyt, ons, en alle Onderdanen, gezamentlijk zal houden in zijne heylige bewaringe, door zijn genade in macht en welvaart vermeerderen. Datum Hage den 15 September 1609.

Was ondertekent *A. Coender*, Lager stondt, U E Hoogheyts wel toegedane Vrienden, *De Staten Generaal van de Vereenighde Nederlanden*; Ter Ordinantie en bevelen der selven,

C. Aertzen.

Mau-

Mauritius Prince van Orangie, Grave van Nassau, Catzenellebogen, Dieſt, Vyanden, Meurze, Marquis van Vere en Vlissingen, Gouverneur, Capiteyn, en Admiraal Generaal van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, Weſt-Vrieſlant, Zutphen, Uytrecht, ende Over-Yſſel, &c.

Groot-Mogende Koning;

rief van Pus Mauri aan den Keyzer.

GOd beware *UE.* Koninghlijke Majeſteyt, *en geve hem geluk op der aarde; Wy hebben lange den Oorlogh tegen den* Koning van Portugaal *gevoert, en zijn voornemen tegen geſtaan, gelijk UE. ook gedaan heeft, zedert dat UE. ſtaat gemeynt heeft te overvallen; zoo dat onze wapenen gelijkelijk tegens hem zijn geweeſt, die den grooten God ook zo gezegent heeft, dat wy onzen Vyant tot een twaalf-jarige ſtilſtant van wapenen hebben gedwongen. Welke door tuſſchen-ſpreken van onze naburige Koningen, ten laatſten is volvoert; en alzoo den voorſz. Koning alleen gezocht heeft een ſchorzing van Oorlog, zoo hebben wy geoordeelt dat hy zulks gedaan heeft, om daar door te beter* UE. Majeſteyt, *van onze hulpe ontbloot zijnde, met andere Koningen aldaar, onze Vrienden zoude konnen overvallen, hebbende met hem geen ſtilſtant van wapenen willen maken, zonder* UE. Majeſteyt *daar in te begrijpen, dat hy UE. noch geen van onze Vrienden zal mogen beſchadigen, waar op de Vrede is beſloten; zulks dat wy, en alle onze Vrienden voortaan op alle plaatzen zullen mogen varen, zonder dat de* Portugezen *'t zelve zullen mogen verhinderen; invoegen dat zoo zy* UE. Majeſteyt *ofte yemand van onze Vrienden komen te beſchadigen, wy 't zelve zullen houden aan ons gedaan te zijn. Waar toe wy ons altijdt zullen bereydt houden, om UE. en onze Vrienden over de gedane ſchade te helpen wreken. Wy achten dat de voornoemde Koningh dezen ſtilſtant heeft aangegaan, om de Wapenen en Oorlogen te doen ophouden, om UE. en onze Vrienden over de gedane ſchade te helpen wreken. Wy meynen vorders, dat de voorſz. Koningh niet anders in den zin heeft, dan met alle liſt ons, en* UE. Majeſteyt *te krenken, daarom moeten wy ons wel voorzien, op dat wy van hem niet bedrogen werden; want nu zulks met wapenen niet kan geſchieden, zoo ſtaat te bedenken, dat zy alle bedrogh en liſtigheyt zal aanwenden, om tot zijn voornemen te geraken; dies wy onzen Gouverneur hebben gelaſt, met* UE. Majeſteyt *te handelen, en middelen te zoeken, hoe men beſt tegens hare handelinge zal konnen voorzien, en t'zamen verbonden blijven, alzoo wy op 't woordt van onze verbonden zijde niet konnen zeyl gaan ofte vertrouwen. Wy hebben niet willen voorgeven, dat zijn Onderzaten op* Ceylon *niet zouden mogen handelen, maar 't zelve in* UE. Majeſteyts *beleeftheydt geſtelt, vertrouwende dat* UE. Majeſteyt *na zijn wijsheyt en verſtant, daar in tot ons blijtſchap zal handelen, op dat de* Portugezen *onze vaſte Verbonden niet mogen vanderen; waar toe God zijn zegen verleene, tot eere van zijn heylige Naam, en vermeerderinge van* UE. Majeſteyt, *en onze goede Onderzaten.*

's Gravenhage den 5 Octob. 1609.

Maurice de Naſſau.

Het Opſchrift was;

*Den Doorluchtigen Hoogh-geboore*n Keyzer van Ceylon, Koning *van* Candia, Trinquenemale, Jafnapatan, Sete Corlas, Manaar, Chilau, Cota, Batecalo, *en* Punte Gale, *onzen Heer en waarde Broeder in wapenen.*

Deze Brieven met het Jacht de *Winthond*, op de Kuſte van *Cormandel* aan landende, heeft den Voorzitter van wegen de *Ooſt-Indiſche Compagnie*, genaamt *Joan van Wezik*, goet gevonden de zelve ten dienſte van welgemeldte *Compagnie* in 't werk te ſtellen; daar toe belaſtende naar *Ceylon* te gaan, eenen *Marcellus de Boſchhouwer*, Onderkoopman met het Schip de *Zwarte*

Marcellus de Boſchhouwer *wert met de Brieven nâ* Ceylon *afgevaardigt.*

Leeuw, onder de Vlagge van den Generaal *Pieter Both van Amersfoort* uyt gekomen.

Het X. Capittel.

Marcellus de Boschhouwer *komt in* Candy. *Zijn handeling en contract met den Keyzer.*

DEze is op den 8 Martij 1612. by zijn Keyzerlijke Majesteyt *Cemuwieraat Adaschijn*, in de Hooftstadt *Candy* verschenen; zijn *Majesteyt* de voor-gemelte Brieven overleverende, welke den Keyzer blijdelijk aanvaarde, en nevens hem op een vergulde stoel leyde, en met een wit kleed bedekte; tredende vorders in onderhandelinge, zoo dat den 11 Mey dit navolgende besluyt en verbont getroffen wierd, waar van kortelijk den Inhoud volght:

Verbond met den Keyzer *en de* Nederlanders *gemaakt.*

1. *Het Verbond zal onverbrekelijk en vast zijn.*

2. *Alle daden van vyantschap, te vooren gepleeght, zullen ophouden en vergeten zijn.*

3. *Zoo den* Portugees *zijn* Majesteyt *quam te beledigen, zullen de* E. Heeren Staten *zijn* Majesteyt *met alle middelen van Oorloge behulpzaam zijn, om op het krachtighste te helpen.*

4. *Zijn* Majesteyt *zal toestaan, dat wy een Fort op* Cotiarum *zullen mogen maken, midts dat de Koning van* Cotiarum *zijn tollen, vruchten, en inkomsten des Landts zal behouden.*

5. *Den* Keyzer *zal nodige materialen en stoffe van kalk en steen tot opbouwinge van de voornoemde Sterkte verschaffen; als mede Coelys of Arbeyders, die by de* E. Compagnie *zullen betaalt werden.*

6. *Zijn* Majesteyt *zal in* Candy, *en andere plaatzen, (tot verzekering van de* E. Compagnie *koopmanschappen) verzorgen dat steene Pakhuyzen gemaakt zullen werden, om voor de brand verzekert te zijn.*

7. *Zijn* Majsteyt *zal onze Schepen en Volk, met alle kracht, tegen het geweldt der* Portugezen *zoeken te beschermen, en zoo zullen aan de andere zijde de* Nederlanders *met alle kracht doen.*

8. *Zijn* Majesteyt *zal, in zaken van Oorloge, tusschen ons gemeyn niet voornemen, zonder kondschap van de Heeren Amptenaren, in dienst van de* E. Compagnie *aldaar zijnde; dies in zijn* Majesteyts *Krijgs-raad twee* Nederlanders *zullen zitten, om alle zaken van Oorlogh, met gemeyn besluyt af te handelen.*

9. *Zijn* Majesteyt *zal gehouden zijn de Koopmanschappen met last-dragend Vee na boven te voeren, en de gekochte Waren wederom op het strant in* Cotiarum *(buyten onkosten van de* E. Compagnie*) te brengen.*

10. *By verongelukken van Schepen, Chaloupen en Bootjes, zullen de Onderdanen van zijn* Majesteyt *gehouden zijn, de goederen te bergen, en zonder onkosten ons weder in handen te leveren.*

11. *De* Nederlanders *zullen met vrede haar goederen mogen uytvoeren zonder eenige tollen te betalen.*

12. *Alle de Onderdanen van zijn* Majesteyt, *zonder onderscheyt, zullen met de* E. Compagnie *onverhindert mogen handelen.*

13. *Zijn* Keyzerlijke Majesteyt *zal alle zeltzame en ongemeyne dingen, uyt* Nederlandt *komende, aanvaarden in zulken prijze, als met de* E. Compagnie *in ruylinge van andere Waren zal konnen over een komen.*

14. *Zijn* Majesteyt *zal jaarlijks zoo veel van den besten Caneel aan de* E. Compagnie *leveren, als te bekomen zal zijn; en deze Caneel zal of met contanten ofte andere Koopmanschappen, betaalt werden tot een gezette prijs, die onder den anderen zal beraamt werden.*

15. *Men zal geen andere Perzoonen die in besluyt van Koopmanschappen, met de* Nederlanders *getreden zijn, mogen goederen te leveren, voor en al eer de Nederlantsche Handelaars voldaan zijn; en zoo bevonden werde het tegendeel te geschieden, dat men vry zoo haar goederen als Perzoonen zal mogen aantasten, om alzoo de zelve tot onderhoudinge van het Verbond te dwingen.*

16. *Zijn* Majesteyt *zal geen* Europeisch

ropeiſch *volk in zijn Land laten handelen zonder bevel en laſt van haar* E. Hoogh-Mog: *en zijn* Princel. Excell.

17. *Zijn* Majeſteyt *zal tot bouwen van Schepen, Jachten; &c. een goet en bequaam aantal van hout beſchikken, en't zelve bezorgen aan ſtrant te doen brengen.*

18. *Alle Gevangenen aan wederzijden zullen ontſlagen werden, en volkomen vryheyt bekomen.*

19. *De Nederlandtſche Dienaren zal zijn* Majeſteyt *gantſch geen gewelt aandoen; en zoo de zelve haar ergens in te buyten gingen, zullen de zelve door de Nederlantſche Hoofden over hare miſdaadt geſtraft werden; dies zal het zelve ook plaats hebben omtrent de Onderzaten van zijn* Majeſteyt.

20. *Zijn* Majeſteyt *zal gehouden wezen Geſteenten en Peerlen alleen aan de* Nederlanders *te verkoopen; zo blijven ook de* Nederlanders *gehouden aan zijn* Majeſteyt *te leveren alle juweelen, koſtelijkheden, en zeltzame dingen, midts de waarde van dien betalende, gelijk te vooren is aangeroert; en of men niet konde over-een-komen in deze Koopmanſchappen, zal evenwel de vrientſchap ongeſchent blijven.*

21. *Zijn* Majeſteyt *en de* Heeren Staten *zullen alle vrientſchap en minzaamheyt onderhouden, en men zal den anderen met raad en daad in alle voorvallende zaken by ſtaan.*

22. *Alle vyantlijke daden zoo aan de eene als aan de andere zijde, zullen t'eenemaal zijn vergeten en vergeven.*

23. *Niemandt dan zijn* Majeſteyt *zal vermogen eenig geldt te munten, of hooger 't zelve doen uytgeven, als by zijn* Majeſteyt *en* Nederlanders, *in gelegentheyt van het geld 't welk uyt* Hollandt *mochte komen, zal geſtelt zijn; en zoo yemand van wederzijden bevonden wierd valſch geld geſlagen te hebben, dat met de dood zal geſtraft werden.*

24. *Zijn* Majeſteyt *en de* Nederlanders *zullen met malkanderen overleggen, wat ten beſten nutte wederzijds dienſtig ware, in de handel van grooter of minder munte.*

25. *Dat de Munte, die in den gank nodigh wierd geacht, alle drie Jaren zoude werden verandert, te weten drie Jaar in* Candy, *en drie Jaar in onze verblijf-plaatzen.*

26. *De voorſz. gelden zouden wederzijds op- en af-gezet worden, ten profijte van Oorloge.*

27. *Dat alle Indiſche Volkeren met hare Vaartuygen zoude vermogen in zijn* Majeſteyts *landen te komen, gaan en vertrekken, om haar Koopmanſchappen te doen, zonder eenige tollen te betalen, en dat voor de tijdt van drie Jaren.*

28. *Na verloop van de voornoemde drie Jaren, zal zijn* Majeſteyt *met de gelaſte van haar* Hoogh-Mog *en zijn* Princel: Excellentie *mogen veſtuyten, wat tollen op alle goederen tot welvaren van zijn* Majeſteyt, *en onderhoudt dienen geſtelt en ingevoert te werden.*

29. *Zijn* Majeſteyt *zal van alzulke Tollen hare* Hoogh-Mog: *en zijn* Princel: Excellentie *laten genieten de gerechte helft, waar toe Ontfangers en Schrijvers wederzijdts zullen geſtelt werden.*

30. *Van alle goederen die omtrent de heerſchappye van* Ceylon, *zullen werden verovert, zijn* Keyzerlijke Majeſteyt *en hare* Hoogh-Mog: *en zijn* Princel: Excellentie, *zullen de helft genieten, midts de Gevangenen voor zoen-geldt loſſende, zonder die te dooden.*

31. *Alle die van hare* Hoog-Mog: *en zijn* Princel: Excellentie *af-gevaardight zijn, zullen aan zijn* Majeſteyts *Onderzaten vry geley geven om te handelen, gelijk zijn* Majeſteyt *aan zijn Inwoonderen buyten's Landts handelende, oock gehouden zal zijn te doen; zonder welk vry-geley de zelve zullen mogen werden aangetaſt, ende haar Waren voor buyt verklaart.*

32. *Zijn* Majeſteyt *ende de* Hoog-Mog: *ende zijn* Princel: Excellentie *zullen trachten alle de gangen en doortochten, zoo ter Zee als te Lande, binnen het Eylant* Ceylon *reysbaar en doortrekkelijk te maken, midts weerende alle Struykroovers en Landtloopers, zoo veel mogelijk zal zijn; dies zijn*

Majesteyt *zal gehouden zijn timmerhout te verschaffen, tot opbouwinge van Galeyen, Fusten, en andere Vaartuygen, om daar mede de Zee te beveyligen; en wanneer zulke Roovers, 't zy te Water of te Lande werden aangehaalt, die met de doodt (andere tot een voorbeeld) te straffen.*

33. *Om het voorsz. Verbond heylig en onverbrekelijk te onderhouden, zoo belooft de* Keyzerlijke Majesteyt, *als mede de* Hoog-Mog: Heeren Staten Generaal, *en zijn* Princel: Excellentie, *met alle kracht het zelve te behertigen, en geenzins te lijden, ofte te gedulden dat daar tegen zal gezondight werden, beloovende de Overtreders (aan beyde zijden) op het hertste en zwaarste te doen straffen, en doen haar volkomentlijk de schade vergoeden.*

Het XI. Capittel.

Marcellus de Boschhouwer *verzoekt te vertrekken, 't welk vanden Keyzer niet kan verkrijgen. Werd met groote ampten voorzien.* Portugezen *berooven en vermoorden de* Hollanders *in* Cotiarum. *Den Keyzer vergadert de Staten des Rijks.* Portugezen *voor* Jafnapatan *geslagen.*

Marcellus de Boschhouwer *verzoekt te vertrekken.*

NAar 't sluyten van dit Verdrag verzocht *Boschhouwer* aan zijn *Keyzerlijke Majesteyt*, te mogen vertrekken met de Elephanten die voor het Comptoir van *Tegnapatan*, van zijn *Majesteyt* ontfangen hadde, om vorders den Voorzitter op *Paliacatta*, uyt name van de *E. Compagnie*, aldaar reziderende, van zijn gedoente te bescheyd te geven. Maar zijn *Majesteyt*, en des zelfs Raden, konden zijn vertrek niet goetvinden, inbrengende verscheyde zwarigheden, als dat in het voorgenoemde Verbondt was besloten, dat zijn *Majesteyt* geen zaken van Oorloge, zonder kennisse van de *Nederlanders*, zoude mogen aanvaarden, zoo dat (om hier over te konnen correspondentie houden) zijn verblijf aldaar ten hoogsten nodigh was, doende daar by, dat zoo voornoemde *Boschhouwer* weygerde te blijven, de Brieven van haar *Hoog-Mog:* voor valsch en onwaar hield, dat *Boschhouwer* ten laatsten het verblijf toestont, die ondertusschen van den Keyzer met veel eerampten voorzien wierd, hem makende Prince van *Mingone*, *Kockelecorle*, *Ananagepora*, *Mawitigael*, Heere van de Ordre des *Gulden Zons*, Voorzitter in de Hooge Krijgs-raad, tweede Perzoon in den Geheymen Raad, algemeen Admiraal ter Zee, invoegen dat de voornoemde *Boschhouwer* by zijn aanwezen op *Ceylon*, genoegzaam alles na zijn zin bestierde, hebbende het gemoet des Keyzers zoodanigh ingenomen, dat hy zonder zijn raad niets ter hand nam.

't Welk hem met ernst werd verhindert.

Zijn uyt mendegr keyt, g en aanzi by den K zer.

In den Jare 1611. den 20 Junij trokken de *Portugezen*, met een Leger van 1000 blanke koppen en 3000 Inwoonders van hare Bontgenoten, te velde, waar over opperste Bevelhebber was *Simon Corre*, om door een verborgen wegh, hem van zeker *Candanees* aangewezen, de *Hollanders*, van *Boschhouwers* gezelschap, in *Cotiarum* gelaten, te vermoorden, en des zelfs goederen te rooven, welk hun ook gelukte. Dit bestelt hebbende, keerden in der yl weer na *Sette Corle*, om van des Keyzers volk niet bezet, of den pas af-gesneden te worden. Van 't welk de *Keyzerlijke Majesteyt* gewaarschout zijnde, zondt terstont een Leger van 5000 man, onder het beleyt van Colonel *Marasinge Atsile*, een oud en ervaren Krijghs-man, nevens twee aanzienlijke Edellieden, geheten *Mayndappo* en *Vire Segre*, naar gemelte *Cotiarum:* maar de moord was al verricht, en den vyant vertrokken; evenwel jaaghden zy by nacht en dagh, zonder te rusten, de *Portugezen* na, en haar omtrent *Sette Corle* bespringende, maakte 23 der zelver, met 600 Inlanders ter neder; verbrandende vorders verscheyde Dorpen, en quamen met veel Gevangenen en roof weder binnen *Candy*.

Portug zen *bero ven en v moorden* Holland *in* Coti rum.

Omtrent deze tijdt verscheen ten Hove een Gezant van den Koningh van *Palugam*, verhalende hoe dat zijn broeder *Janne Sangati*, welke het

Gezant Koninghs van Palu gam ten Hove.

Landt-

Landtſchap van *Podere* beheerſte, met den *Portugees* vereenight en in verbandt getreden was, om hem alle de Havenen over te leveren, en tegens zijn *Keyzerlijke Majeſteyt* met haar byſtant den Oorlogh aan te vangen; 't welk hy om de goede genegentheyt tot de *Keyzerlijke Majeſteyt* niet konde verbergen. Hier over wierd den Koningh van *Podere* ten Hove geroepen, die zijn Gezant ter beſtemder dage afzont, voordragende zijns Heeren onſchult, in het tegendeel vertoonende de verraderye van den Koningh van *Palugam*, die over tafel zittende, zijnen oudtſten Broeder doorſteken hadde, en dat zonder eenige oorzake, zoekende alleen gelegentheydt om zijn *Majeſteyt* van kant te helpen, om dan de Landen tot zich te trekken; prezenterende deze Gezant als Oſtagier aan 't Hof te blijven, om, by aldien t'eeniger tijdt bevonden wierdt waar te zijn, 't gene den Koning van *Podere* wierd te laſte geleyt, in zijn perzoon daar voor de ſtraffe te lijden; welke antwoorde zijn *Majeſteyt*, die anders zeer onbenoegt was, dat den Koning zelf niet in perzoon verſcheen, eenigzins te vreden ſtelde; hem ook niet onbekent zijnde, de tweedrachten tuſſchen de beyde voornoemde Broeders ontſtaan, niet alleen om de voorgemelde moord aan zijn oudtſte Broeder begaan, om de ſucceſſie van het Rijk, maar ook wegens de tollen, van de Riviere van *Palugam*, wiens helft by de Lant-ſtaten ten voordeele van den Koningh van *Podere* waren toe-gewezen. Dies beſloot zijn *Keyzerlijke Majeſteyt* den Gezant afſcheyt te geven, en na zijn Koningh met vrede te doen trekken, om de zelve alle achterdenken te benemen, en metter tijdt de waarheydt van de zaken beter te onderzoeken.

Tweedracht tuſſchen de Broeders, Koningen.

D Keyzer vergaderingh der Staten des Rijx.

Zijn *Majeſteyt* van meninge zijnde, een machtigh Leger te velde te brengen, dede de Staten des Rijks by een komen, als namentlijk *Idele* Koningh van *Cotiarum*, *Celle Wandaar* Koningh van *Palugam*, *Comaro Wandaar* Koningh van *Batecalo*, *Corre Witty Raëlhamy* Prince van *Ove*, *Marcellus de Boſchhouwer* Prince van *Migonne*, *Mater Raëlhami* Prince van *Vellene*, *Jallago de Rale* Prince van *Cotomale*, *Mewater Rale* Prince van *Mewater*, *Wik Venezinge* Grave van *Quatre Corle*, *Janne Sangati* Prince en Heer van *Podere*, *Code Rale* Hertogh van *Ode*, *Jattenore* Broeder van Prins *Jalagode*, *Gael Henerad Modeliar* Gouverneur van het Graafſchap *Harcipate*, *Corope Modeliar* Gouverneur van het Graafſchap *Odogo d'Aſkeri*, *Wanategere Modeliar* Gouverneur van het Landtſchap *Matere*.

Zaken daar in vaſt geſtelt.

In deze Vergaderingh verſchenen mede de Gouverneurs en Bevelhebbers van kleyne Landtſchappen, als ook den Gezant van den Koningh van *Jafnapatan*, blijvende alleen afwezigh den Koningh van *Patania*, die, hoewel met Brieven van den 16 Julij 1611. was gedaghvaart, echter niet te voorſchijn quam, hem met ydele uytvluchten ontſchuldigende.

In dezen Raad wierd vaſt geſtelt, dat men een Leger zoude uyt maken van 50000 mannen, d'eene helft onder den Prince van *Ove*, tot belegeringh van de Stadt *Puntegale*, en d'ander helft onder den Prince van *Migonne*, tot afbreuke van *Walane*, welke belegeringh goede uytval verkrijgende, zoude beyde de Legers na *Columbo* vertrekken, om dat te benauwen, waar by als dan zoude gebracht werden de macht van 't gantſche Lant van *Coelys* (Arbeyders) om met de zelve de belegeringh te verſterken. Men hefte doen ook ſchattinge om den Oorlogh te voeren, bedragende ongevaarlijk 45 tonnen ſchats. De zaken tuſſchen den Koningh van *Palugam* en zijnen Broeder *Janne Sangati* voor-geſtelt zijnde, wierden beyde op lijf-ſtraffe belaſt den anderen niet te beſchadigen, alzoo van de beſchuldigingh geen behoorlijke verzekering bekomen was. Men ſtelde ook een Hoogen Raad, om alle voorvallende Landt-zaken, die voor dezen by den Keyzer, en zijn geheymen Raad, af-gedaan waren, tot ontlaſtinge van zijn *Majeſteyt*,

steyt, en voorzeyde Raad, te effenen; van welker vonnis geen appel, of verder beroepinge plaats hadde. In dezen Raad waren den Prince van *Migonne* als Voorzitter, den Prince van *Ove*, den Prince van *Velaren*, den Prince van *Cottamale* &c. met ordre dat gene mindere Richters zouden vermogen, yemant ter doodt te verwijzen zonder kenniſſe en laſt van den Hoogen Raad. Tot zijn *Majeſteyts* geheymen Raad waren geſtelt den Prince van *Ove*, den Prince van *Migonne*, den Prince van *Velare*, den Prince van *Cottamale*, ende den Grave van *Quatre Corle*.

Men beſloot als doen mede alle Zee-varende Lieden, den vryen toegank in zijn *Majeſteyts* Landen toe te ſtaan, hen Woningen en Landen gevende, om van te leven, om alzoo t'zijner tijdt veel varend Volk te bekomen, dienſtigh tot den Oorlogh ter Zee; tot welkers bevorderinge drie Galeyen zouden gemaakt worden, neffens eenige Fuſten, om den *Portugees*, en andere Vyanden van de kuſt van *India*, *Orixa*, *Bengale*, en andere quartieren komende, te bemachtigen, en voor goede buyt aan te houden. Als mede dat men de *Portugezen* en haar Bondtgenooten geen quartier zoude geven, behalven de Vrouwen en Kinderen, die tot nader goet-vinden zouden werden verſchoont. Men maakte ook bekent een algemeene quijtſcheldinge, voor alle Overloopers, die haar in beſtemder tijde van 60 dagen, wederom onder de gehoorzaamheydt van zijn *Keyzerlijke Majeſteyt* zouden begeven. Dit pardon wierd gegeven in *Candy* den 23 Julij 1612. en over al bekent gemaakt.

Portugezen *na* Jafnapatan.

Dewijl de Keyzer met deze en diergelijke dingen vaſt bezigh was, quam daar tijdingh, dat de *Portugezen* met een groot Leger van gewapende mannen, optrokken naar *Jafnapatan*. Den Keyzer hebbende zijn aanſlagh gemunt op *Walane* en *Gale*, zond eenigh Volk den Vyant te gemoet, die den hindertroep der *Portugezen* beſprongen, en op de vlucht

Werden geſlagen.

brachten, menende datze van het geheele Leger des Keyzers omringht waren; doch alzoo geen vervolg gewaar wierden, raakten weder in ordre by den anderen; en in 't wederkeeren naar *Columbo*, namen zy, met verraad, het Prinſdom van *Migonne* in, alwaar zy groote moort bedreven. Men zeyt dat den Gouverneur *Modeliar*, hem, buyten noodt, aan den *Portugees* had op-gegeven, en met gelt was omgekocht; dies hy, om zich te verontſchuldigen, den 30 Auguſti aan den Prins van *Migonne* een Brief ſchreef, daar in verhaalde, hoe dat, na drie ſtormen, genootzaakt was geweeſt, zich in 's Vyants handen op te geven, belovende, zoo ras zijne Onderzaten en zy de Kans zouden zien, haar de ſlavernye der *Portugezen* te onttrekken, zy alle kracht en vlijt in 't werk zouden ſtellen; ook verhalende hoe de *Portugezen* haar principaalſte Vrouwen met haar Kinderen, als mede zijn Huysvrouw naar *Columbo* tot Oſtagiers met haar genomen hadden; tot een teken van haar trouw en onderdanigheyt, zonden zy haren Prince een geſchenk, en was dezen Brief ondertekent 30 Auguſti 1612. uyt laſt van den voornaamſten *Viſego Modeliar*.

Nemen Prinſdom van Migonne in

Op dezen Brief antwoorde den Prince, naar gehouden raad met zijn *Keyzerlijke Majeſteyt*, tonende zijn droefheyt over 't verlies zijner Landen, haar vermanende tot getrouwigheydt, en dat men, zoo ras het doenlijk was, met het Keyzerlijke Leger zoude afzakken.

Het XII. Kapittel.

Doodt van den Erf-Prince. Zijn uytvaart. Koning van Panua *valt af. Werd gevangen, en met zijne Vloekverwanten omgebracht.*

ONtrent deze tijt (na zes dagen ziekte) is geſtorven den Erf-Prince *Mahaſtanne*, zijnde Zone van den overleden Keyzer *Don Jan*, van wiens dood verſcheydentlijk, onder groote en kleyne wierd geſproken, het

Doot den Erf Prince.

het gemeene gevoelen, zijnde dat hy van zijn Schoon-vader *Cenuwieraat* was vergeven, om zijn oudtſte zoon *Comara Singaſtanne*, in 't Rijk te veſten. Immers over deze doot waren de Princen zeer bedroeft, doende een heerlijke uytvaart, na de wijze van dat Landt, vaardigh maken. Zy deden alle de plaatzen van het Hof wel bezetten, met laſt, niemant met geweer doorgank te vergunnen.

Zn Uytvaat. Den Uytvaart geſchiedde den 23 Auguſti na de middagh; de Keyzerinne beklaaghde hem zeer, en adieu zeggende, noemde hem *haar eygen vleeſch en bloet*, *hope*, *leven en eenigſte geneughte*, voornemende wrake over zijn doodt te nemen, en geen ſpijze te nuttigen tot dat zy by haar Zone zoude zijn; zy viel door droefheydt in onmacht, en wierdt in een andere Zale gebracht; haar beyde Dochteren weenden ook bitterlijk. Hier na wierde den dooden Prince aan de Gemeente vertoont, die groote rouwe bedreven, luyts-keels roepende; *waar is dien Verrader*, *die onze Keyzer vermoort heeft*, *op dat wy hem met onze tanden vernielen mogen.* Den Keyzer, voor oploop bevreeſt, dede het Volk, door den Prince van *Migonne* en *Ove* aanzeggen, dat den Prince niet was vergeven, maar van een heete koorts geſtorven, vermanende haar met veele redenen tot ſtilte. Den Dooden wierdt geleyt in een koſtelijke overwelfde Koets ofte Ledekant, van gout, met geſteente verciert, en wierdt na de begraffenisplaatze gebracht.

„ Voor aan gingen zijn Speel-lie-
„den, alle met zwart lywaat ofte gin-
„gam bedekt; daar na quamen de
„Muſquettiers en Lanciers, gaan-
„de drie en drie in 't gelidt; daar na
„de Rondeliers, Schildt-dragers, en
„Helbardiers met haar volle geweer,
„de Helbaarden hebbende om-ge-
„keert; voorts quamen de Elephan-
„ten van Oorloge, geleyt door 40
„Edel-lieden; daar na 8 Perziaan-
„ſche Paarden, geleyt van 8 Heeren
„van de Ordre des Gulden Zons;
„daar na volgden de Kamerlingen,
„die yder haren Staat vertoonden;
„hier na volghde de Scepter gedra-
„gen op een zwart ſluweele kuſſen,
„van gelijken de goude Kroon met
„zijn wapenen ende geweer, waar
„na het Lijk volghde, gedragen van
„acht van de principaalſte Heeren
„van het Landt. Recht achter het
„Lijk wierdt gedragen des Princeſ-
„ſens Palankijn, ofte Rosbaar, met
„16 Wayers, 4 witte Zonne-ſcher-
„men, 8 witte Rondeelen, 6 Betel-
„dozen, item een bosje Goudt, dat
„niemandt dan den Keyzer voeren
„mach. Hier na volghde zijn *Key-*
„*zerlijke Majeſteyt*, gaande tuſſchen
„den Prince van *Migonne* en *Mewa-*
„*ter*, na hem alle de Staten des Rijks,
„ook de Regeerders der Landen, en
„de Gemeente, die van de omleg-
„gende Steden, in grooten getale
„aangekomen waren. Op de Straat,
„meer dan een quartier uur gaans
„waren Bogen gemaakt van alder-
„hande fijne Kleederen, en Taraſ-
„ſen. Het Lijk wierd op de Begraf-
„fenis-plaatze neder geſtelt, alwaar
„na de wijze des Landts veele cere-
„monien en gebeden gedaan zijnde,
„een groote rouwe wierdt bedreven.
„De plaatze was vierkant, met ze-
„ven ſteene trappen opgaande, bo-
„ven plat, met veel geboomte ver-
„çiert, en werdt van de *Cingalezen*
„*Hona* genaamt. Op deze Begraaf-
„plaatze, in 't midden van de hoog-
„te, was een breeden kuyl, in de
„welke de groote Heeren, die het
„lichaam gedragen hadden, menig-
„te van Zandelhout en Agethout,
„nevens veele wel-riekende ſpece-
„ryen, leyden; en hebben het Lijk
„daar op gezet, bedekkende de bare
„rontom met Zandel- en Agethout,
„koſtelijke kruiden en ſpeceryen tot
„de hooghte van een mans lenghte,
„gietende in den voorſz. kuyl drie
„groote potten met Kaneel-olie, en
„een met Boter, latende dit alzoo
„omtrent een half uur ſtaan. Boven
„de kuyl was een verhemelte als een
„Toren gemaakt 7 voeten hoogh,
„met koſtelijke goude klederen ver-
„çiert, waar onder de Heeren, ter-

wijl

„ wijl de ceremonien gedaan wier-
„ den, verbleven. Na dat alles was
„ volbracht, nam den Prince van *Mi-*
„ *gonne* een bondelken ſtroo, van de
„ handt des Voedſters van den Prin-
„ ce, met een goude Pot, daar vuur
„ in was, en twee brandende Toort-
„ zen, gaande met de voornoemde
„ Voedſter, en twee Kamerlingen,
„ na het Graf, om den brandt aan te
„ ſteken; doen wierdt met geween
„ en kermen zulk een rouw bedre-
„ ven, dat niet om uyt te ſpreken was,
„ en na dat het Lichaam tot pulver
„ was verbrandt, zijn de Heeren na
„ 't Hof gegaan, trooſtende de Key-
„ zerinne en haar Dochters.

Koning van Panua valt af.

In de maant September quam tij-
dinge ten Hove, dat den Koningh
van *Panue* was af-gevallen, en zich
met de *Portugezen* vereenight had-
de; als mede, dat den Koningh van
Cotiarum tegens de Kroon een t'za-
menrottinge maakte, waar op by den
Keyzer en den Raad beſloten wiert,
de twee voornoemde Koningen ten
Hove te ontbieden, tot welken eyn-
de den 23 September Brieven wier-
den af-gevaardight, van inhoudt dat
de Beſchuldighde binnen 16 dagen
voor den Keyzer zouden verſchij-
nen, op verbeurte van al haar goede-
ren, en ſtraf van uytbanninge.

Koning van Cotiarum in Candy wordt vry verklaart.

Den Koningh van *Cotiarum* niet
wel te pas zijnde, zondt zijnen Ne-
ve, om de redenen van het dagen ten
Hove te verſtaan: hy quam in *Can-*
dy den 4 October, alwaar zich zoo-
danigh wiſt te verdedigen, dat vry
gekent wierdt, en in vrede na zijn
Landt trok. Maar den Koningh van
Panua ſchuldigh zijnde, quam niet
te voorſchijn; dies men goet vondt
het Rijk van *Panua* met geweldt aan
te taſten; want door zijn afval het
voornemen op *Walane* en *Gale* noot-
zakelijk te rugge wierdt geſtelt. Den
Prince van *Migonne* en *Ove* trokken
den 1 January 1613 uyt, met een Le-
ger van 35000 man, en zette recht na
Panua toe, in voornemen zijnde al-
les te verderven; die van *Panua* de
aankomſte van zulk een macht ver-
ſtaande, zonden hare Gezanten met
veele geſchenken, verzoekende, dat
in hare onſchuldt mochten gehoort
worden, 't welk hen wierdt toe-ge-
ſtaan, zoo dat men eyndelijk over
een quam, dat zy boven de jaarlijk-
ze ſchattingen, datelijk zouden op-
brengen de betalinge van twee maan-
den zolts, voor het geheele Leger,
bedragende 457000 Larijnen, en dat
den Koning binnen 5 a 6 dagen zelfs
ten Hove zoude verſchijnen, 't welk
hy beloofde.

Koning van Panua ten Hove.

Hy dan ten Hove komende, wiert
op den 8 Maart voor den Raadt ge-
ſtelt, alwaar (na dat Koninghlijk
ontfangen was) hem zijne beſchul-
dingen zijn voorgelezen: „ Als zijn
„ t'zamen-rottinge met de *Portuge-*
„ *zen*, dat hem ten Huwelijk zoude
„ gegeven worden de jonge Princeſ-
„ ſe *Hantan Adaſcijn*, met een Bruyt-
„ ſchat van de Koninghrijken *Bate-*
„ *calo* en *Palugam*; dat hy des Key-
„ zers bevelen hadde veracht, ende
„ ten Hove niet was verſchenen; dat
„ hy een Perzoon hadde gebruykt
„ om den Keyzer te vermoorden,
„ dien hy 5000 larijnen hadde op de
„ handt gegeven, met belofte als het
„ feyt zoude volbracht zijn, hem
„ noch met 20000 larijnen te zullen
„ begiftigen, en eenige vaſte Landen,
„ gelijk alles bleek uyt zijn eygen
„ hant-tekeninge, en de belijdeniſſe
„ van den gehuurden Moorder. Daar
op hy, ziende dat zijn zaken niet
konden wederleyt worden, bekente-
niſſe van ſchult dede, biddende dat
men hem zijn miſdaden wilde ver-
geven; „ Verzoekende dat zijn *Ma-*
„ *jeſteyt* en den Raad wilden inzien,
„ dat hy uyt Keyzerlijken bloede ge-
„ ſproten was, wiens Voorouders de
„ Landen merkelijken dienſt hadden
„ gedaan. Hier op wierde hy door
des Keyzers bevel gevangen gebracht
op het Kaſteel van *Meddema Honore*,
en zijn geweer hem af-genomen.
Waar van daan hy een brief aan zijn
Majeſteyt ſchreef, zeer ernſtigh om
zijn leven biddende, en dat in ge-
vankenis mochte bewaart worden.

Den Brief was geſchreven den 9
Martij, voorts zijn al, die aan deze

vloekverwantschap schuldig waren, onderzocht en bevonden 62 in getale te zijn, die in verzekeringh wierden genomen, en daar na met de doodt gestraft.

Koning van Panua te recht gestelt

Zijn *Majesteyt* dede den 20 Martij 50 Raadts-heeren verzamelen, voor welke den Koningh van *Panua*, met zijn medehelpers, te recht gestelt wierd, die alle na wijs overleggen, verklaart wierden begaan te hebben schult van gequetste Majesteyt, luydende het vonnis, Dat den Koning „ met den zwaarde zoude gedoot, „ en d'andere levendigh voor de „ Elephanten geworpen worden; „ voorts dat alle hare goederen zou„ den verbeurt zijn. Dit vonnis van zijn *Majesteyt* ondertekent zijnde, wierdt den 24 's morgens geëxecuteert, na dat het zelve voor't Volk opentlijk was gelezen. Den Koning wierdt in't Kasteel *Meddema Honore*, op een Schavot, met wit linnen, koninghlijker wijze bekleet, voortgebracht, ende komende ter plaatze daar hy sterven zoude, tradt zeer moedigh, en ging ten laatsten op een vergulde stoel zitten. Hy wierd van alle zijne Staten en Heerlijkheden ontledight; het vonnis wierdt hem voor-gelezen, daar op weynigh antwoorde, alleen beklagende zijn ongeluk, menighmaal vragende of'er dan geen genade en was, die niet zijnde te verwachten, wierd hy van zijn Kamerlingen ontkleedt, die in tranen uytbersten; hy vercerde haar met geschenken en kostelijke Juweelen; zijn Cancelier van dit feyt onwetende, verbont zijn oogen, 't welk hy op hem begeerde, en den Koning wat Betel en Arak gegeten hebbende, zeyde, *waarom gewacht?* nemende zijn affcheyt van de Omstanders, zeggende: *Ach my ongelukkige! waar toe ben ik gekomen?* Gaande tot dry maal toe over en weder het Schavot, en is doen gaan neder zitten, wederom wat Betel nemende, zeggende: *Ik ben een Koningh van Keyzerlijken bloede, en kan de doodt niet ontgaan, derhalven is mijn verzoek, dat na mijn doodt, mijn lichaam, van geen oneerlijke Perzoonen aangetast, ofte geschendt, maar op Koninghlijke wijze mach begraven worden.* 't Welk hem van de Heeren wierdt toe-gestaan, waar over hem zelven gerust stelde, biddende dat zijn gedane misdaat mochte vergeven en vergeten worden. Doen liet hy zijn oogen wederom verbinden, leggende zijn hals over een groot blok, en wierdt alzoo de strot af gesneden. Het doode lichaam wierdt (door voorbede van zijn *Keyzerlijke Majesteyt*) eerlijk begraven.

Werdt ter doodt veroordeelt.

Uytvoering van het vonnis.

Zijn laatste handelingen en redenen.

Hy we onthalst.

In plaatze van den onthalsden Koningh, wierd met gemeene inwillinge, den 28 der zelver Maant verkoren den Neve van den overleden Koningh, genaamt *Samarway*, die met een Leger van 5000 man den 8 April in *Panua* aan quam, vindende de Landen in groote onruste, vermidts de overige Vloek-verwanten een groot getal volk hadden verzamelt, om den nieuw-gekoren Koningh te beletten, dat zijn intrede niet mochte doen. Den nieuwen Koning liet deze Belhamels tot 125 toe ter neder hakken, en daar uyt ontstont een stilte en rust. Den Koning in zijn Rijk bevestight zijnde, zond het mede-gegeven Leger te rugge, neffens de inkomsten die achterstalligh waren, belopende een goede somme gelts. De *Portugezen* ondertusschen die in deze ongelegentheyt niet en rusten, zonden Gezanten aan die van *Panua*, om met haar te vereenigen, belovende groote hulpe en vryheden, doch wierden niet eens gehoort.

Zijn N komt in s stede.

Het XIII. Capittel.

Den Keyzer voor Walane. *Den Prince van* Migonne *rust een Vloot uyt. De Keyzerinne werdt ziek; geeft bevel over hare zaken, en sterft.*

ONtrent deze tijdt verzamelde zijn *Keyzerlijke Majesteyt* weder een Leger, en besprongh met groot geweldt der *Portugezen* Sterkte, van *Walane*, het Kasteel stormenderhandt innemende, doch wierdt daar

Den Key besprong Walane

daar door het plunderen der Krijgslieden, met groot verlies weder uyt geslagen. Den Keyzer over deze daat vergramt, dede hondert en vijf *Cingalezen* opknopen; de *Portugezen* ondertusschen ontzet bekomende, veroorzaakte de Keyzerlijkke macht den aftrek.

trekt af.

rince van Migonne t een ot uyt.

Den Prince van *Migonne* Admiraal, en Capiteyn Generaal van de Zee, hadde door 's Keyzers bevel doen toeruſten dry Galeyen van oorloge, en dry Fuſten, om tuſſchen de Caap *Comorijn* en het Eylant *Ceylon*, op des Vyandts vaartuygen te kruyſſen, met zoodanige laſt, dat geen *Portugezen*, ofte eenige wederhoorige van't Rijk (uyt-genomen de Vrouwen, Kinderen, ende Slaven) quartier zoude geven; want de Slaven zouden op de Galeyen gebruykt worden. Deze Vloot vertrok den 16 May uyt de Haven van *Cotiarum*, gaande voor Admiraal den Neve van den Prince van *Ove*, en voor Onder-Admiraal *Wandige Nay Hanni*; en waren de Galeyen en Hoofden aldus genoemt:

1. De Galeye *Candy*, Capiteyn *Sanderappo*.
2. De Galeye *Hollant*, Capiteyn *Kiſtena*.
3. De Galeye *Migonne*, Capiteyn *Dingappe*.
4. De Fuſt *Fortuyn*, Capiteyn *Ordia*.
5. De Fuſt *Geluk*, Capiteyn *Maraſinge*.
6. De Fuſt de *Trouwe*, Capiteyn *Sanderappo*.

e met gr. en buyt t'l. s komt.

Deze Schepen zijn den 6 Maart Anno 1613 weder binnen gekomen, met grooten roof, die niet minder dan op ſes tonnen ſchats wierdt gerekent; hadden omtrent *Chilau* om 't Noorden, tuſſchen *Negumbo* en *Manaar* gelegen, aangehaalt twee Portugeſche Scheepjes, *Pataſios* genaamt, en drie Fuſten met 20 Barken, die zy in de brandt ſtaken. Zy bequamen omtrent *Calecut* en *Cabo Comorijn* een Portugeſche Fuſt, waar van het Volk over boort wierpen, en de voeten ſpoelden, jagende een andere Fuſt aan de wal; namen ook een Moors Scheepjen, komende van *Ormus* 't welk rijkelijk geladen zijnde naar *Cochin* wilde; als mede een Portugees Schip, komende van *Bengala*. Zy zetten de *Portugezen* en *Miſticen* buyten boort, haar van die vracht ontlaſtende, nemende gevangen de Portugeeſche Vrouwen met de Slaven en Slavinnen. Ontrent *Panua* vonden een Schip ten anker leggen waar uyt de *Portugezen* gevlucht zijnde, alles ten proje lieten: zijn Majeſteyt verdeelde den buyt onder de Amptenaren en Krijghsknechten.

De Keyzerinne wordt krank.

Anno 1613. in Julio is de Keyzerinne *Doña Catharina*, zwanger zijnde, zeer krank geworden, hebbende een heete koorts, zy dede den Prince van *Migonne* en *Ove* ontbieden, tegen dewelke zy haar herte openbaarden, met veele heymelijke betuygingen, dies zy met eede moſten beveſtigen de ſtil zwijgentheyt van de zaken die zy haar openbaarde: zy maakten de voorſz. Princen, met kennis en bewillinge van de *Majeſteyt*, Voogden van hare kinderen. Zy was zeer bedroeft over haar outſte Zone, den Prince *Mahaſtanne*, want na zijn overlijden, konde men haar bezwaarlijk tot het nuttigen van eenige ſpijze brengen; zy bekommerde haar zeer, datze by haar leven den geheelen ondergank der *Portugezen* niet hadde mogen zien: en verlangde grootelijks na het beloofde toevoer der *Hollanders*: en konde deſhalven van wraakgierigheyt niet ruſten. En na de doodt van haar Zoon, was zy noyt bly-geeſtigh geweeſt, maar vol bekommeringen en melankolijke gedachten, zonder te kunnen ruſten ofte ſlapen, zy hadde ook haar gedachten hoe het met de andere Kinderen mochte na haar doot toegaan; zy verzorgde haar Dienſt-boden met jaarlijkze inkomſten, gaf vryheyt aan haar Slaven ende Slavinnen, verzorgde haar Kinderen met koſtelijke Kleynodien en andere Schatten, by haar van lange tijden bewaart.

Hare meê lankoly en bekommeringh.

Begiftight hare Dienſtboden en Kinderen.

De ziekte dagelijks vermeerderende,

rende, wiert zy uyt het Hof *Welmantotte*, tot *Modeni* gebracht, alwaar zy inde tegenwoordigheyt des Keyzers, den Prince belaste haar Zoons doot te wreken, mits dat hy den Arts ofte Genees-meester eerst zoude ombrengen, die zy den oorzaak van zijne doodt noemde, welke dingen met discretie wierden aangenomen, alzoo zy somtijts buyten haar verstant was. In deze ontsteltenis, die het gantsche Hof in bekommeringh en belemmering hielt, wierden door last van zijn *Keyzerlijke Majesteyt*, de Grens-plaatzen met dubbele wacht voorzien, om alle onheylen, die met de doot van de Keyzerinne zouden kunnen ontstaan, voor te komen. Zy dan wederomme tot haar verstant gekomen zijnde, ontboot haar vijf Kinderen, namentlijk, den Erfgenaam van de Kroon, den Prince *Comaro*, *Singastanne*, *Janiere Astanne*, ende *Lamait*, ende de Princessen *Mahadascijn* en *Hantan Adascijn*, welke zy alle, den een voor den anderen naar, al weenende, inde armen nam, en kuste, zeggende; *Ziet hier mijn waarde vlees ende bloet, uwe Moeder, die U E. gebaart heeft, en die gy weynigh tijts hebben zult:* voorts riep zy de twee voornoemde Princen, die zy hare Kinderen overleverde, zeggende; *Ziet daar mijn waarde panden, uwe Heeren en Vrouwen, en bewaart-ze als uwe oogh-appel, en betoont dankbaarheyt, voor de deughden van ons genoten:* daar naa ziende op den Keyzer, zeyde; *Gy zijt de oorzake van mijn doot*, 't welk hem, die de Keyzerinne vierighlijk beminde, zeer smertede, ja eyndelijk ook ziekte veroorzaakte. De Keyzerinne in dezen staat zijnde, gaf ten laatsten niemant antwoort, dan den Prince van *Ove*, en dat met een bekommerde spraak, verklarende, *het haar zeer te doen, dat zy Heydenze Afgoden hadde gedient, en den Duyvel geoffert, daar zy, een Christen wezende, wel beter wiste.* Dies zy zeyde, *veel Duyvelen gereet te zijn om haar te verworgen:* Den Prince van *Migonne*, daar zy gedurig het oog op hadde, zeyde: *U* Majesteyt *zal gelieven te verstaan, dat alle de helsche Geesten geen macht en hebben op een Christen mensch, indien hy hem bekeert van zijne zonden, in zijn leven begaan, dies stelt u gerust, en bidt Godt in den name Jezu, dat hy uwe ziele wil genadigh zijn.* Waar op zy antwoorde; *Ik ben een Christen, ende wil bidden*, zeght my maar te vooren. 't Welk den Prince dede, biddende het *Vader Ons*, en de 12 *Artijkelen des Geloofs*; waar op de Keyzerinne inde Portugesche tale zeyde, *ô Christe! Ajuda Mi*; dat is, *ô Christe! helpt my.* Hier naar wierd zy weder gebracht in 't Hof van *Welmantotte*, alwaar zy deze laatste woorden uyttede: *Ach mijn Princen en Princessen! waar laat ik u? gy Heeren*, wijzende op den Prince van *Migonne* en *Ove*, *doet na uwe beloften; want ik vare heene, ô Godt! bewaart mijne ziele.* En zoo is zy den 20 July 1613 gestorven, zijnde 35 Jaren out, en zy wierd den 21 met groote pracht begraven, met de zelve omstandigheden, en op die zelfde plaats als haren Zoone.

Raakt in mymering.

Handeling omtrent haar Kinderen.

Heeft berouw over haar Afgoden-dienst.

Den Prins van Migonne trooft haar.

Zy bidt sterft ko daar aan

Het XIV. Capittel.

Den Keyzer werdt ziek. Vergadert zijn Raad. Zaken daar in voor-gedragen, en besloten.

DEn Keyzer wiert dagelijks zieker, doende zich brengen in een kleyn Stedeken, genaamt *Dilege*, alwaar den 18 Augusti de Rijksstanden dede verzamelen, om by zijn leven een vaste voet in de succesie des Rijks te stellen. De Raden die opgelezen wierden, (na dat den Koningh op een goude Koets in een andere kamer gebracht was) waren deze naarvolgende: *Idele* Koning, van *Cotiarum; Celle Wandaar*, Koningh van *Palugam; Comaro Wandaar*, Koningh van *Batecalo; Samarway*, Koningh van *Panua; Namacar.*, Afgezant van den Koningh van *Jafnapatan; Coriwitte*, Prince van *Ove; Marcellus*, Prince van *Migonne; Materael Hani*, Prince van *Velaren; Jalagode Rale*, Prince van *Cotemale; Mewa-*

Den Keyzer ziek Vergadert zijn Raad

water Rale, Prince van *Mewatre*; *Jane Sengati*, Prince en Heere van *Podere*; *Wiek Veneſinge*, Grave van *Quatrecorle*; *Gael Heneraed*, Gouverneur van 't Graafſchap *Harſipate*; *Corope*, Edelman, Gouverneur van 't Graafſchap *Odogodas*; *Kery Wanaſegre*, Edelman, Gouverneur van 't Lantſchap *Matele*; *Attapatte*, Gouvern. van *Wluat Gamme*, ende *Pasgrame*, *Halvenrale*, Gouverneur van *Atapeli* en *Wilwele*, met een groot getal andere Edel-lieden, in welkers tegenwoordigheyt, hy (na belaſte ſtilzwijgentheyt) met ſtille ſpraken, aldus zijn reden aanvingh:

Mijn Heeren; De reden van uwe t'zamen-roepinge is mijn krankheydt, daar van de doodt haaſt een eynde zal maken; dies is mijn verzoek, zoo ik yemandt mochte beledight hebben, het moet aan my vergeten en vergeven worden, want het onwetende (indien het zoo is) geſchiedt moet zijn; dies ik, mijn doodt gevoelende, nodigh achte, ordre geſtelt te worden over het Rijk, op dat, na mijne aflijvigheyt, geen tweſpalt verwekt werde. Voorts zeggende; *'t Is U E. wel bekent, in wat toeſtant het Rijk was, doen mijn Broeder* Vinne Ladarma Soria *van deze Werelt ſcheyde, 't welk ons tot een voorbeeldt moet dienen; en om dat zelfde te verhoeden, en onzen beminden Zone* Comara Singaſtanne, *als Erfgenaam van het Rijk, voor te ſtaan; zoo hebbe ik goet gevonden, door U E. te doen kiezen twee Momboirs van den Prince, die met volle macht tot zijn mondige Jaren het Rijk zullen regeeren, biddende, dat in ernſt geliefden te overleggen, wie daar toe de bequaamſte zouden zijn.* De Heeren hier over verwondert, gaven echter haar meninge ſchriftelijk in, en noemden daar toe de Princen van *Migonne* en *Ove*, die beyde dien laſt weygerden, eerbiedig en vriendelijk verzoekende, dat zijn *E. Majeſteyt* yemandt van meerder bequaamheden daar toe geliefde te verkiezen.

Den Keyzer hier op zuchtende, zeyde: *Stelt ghy u weygerigh om my dienſt te doen? gedenkt gy niet den dienſt en deugden die ik U E. bewezen hebbe?* waar op zy zeyden, datze bereydt waren voor de *Majeſteyt* haar bloet te ſtorten; maar dat die laſt voor haar ſchouderen te zwaar was; *wel aan*, zeyde de Koningh: *Ik zal door mijn Zoone den Erf-Prince doen kiezen, en daar mede zult ghy te vreden zijn*; 't welk de Vergaderinge toeſtont; de *Keyzer* dede den Koning van *Cotiarum* by hem komen, om den Erf-Prince te halen, zeggende: *Zone, kieſt uyt alle de tegenwoordige Koningen, Princen, ende Heeren twee perzoonen die ghy meeſt bemint, om na mijnen doodt U, ende uw Rijke te beſtieren*; waar op den Prince weenende, zeyde: *Vader, zult ghy ook ſterven? mijn Vader, blijft by my*; welke woorden den *Keyzer* en de geheele Vergaderinge tot traanen beweeghde. Den Keyzer zeyde, *Ik en weet niet wanneer mijn tijt zal komen, dat ik van u zal ſcheyden, daarom kieſt twee perzoonen, die ghy naaſt my bemint. Wel*, zeyde de Zone, *de Prince van* Migonne *hebbe ik lief, als mede den Prince van* Ove, *en naaſt hem de Prince van* Velaren; *'t is genoegh*, zeyde zijn *Majeſteyt*, *gaat brenght ze by my, op dat ik haar U E. perzoon overgeve.* Den jongen Keyzer de twee Princen by de hant genomen hebbende, brachtze na den Keyzer, zeggende: *Deze zullen my beſtieren, en als ik groot geworden ben, van mijne naaſten Raadt zijn*; den Keyzer antwoorde met beroeringe des gemoets; *Mijn lieve Zone, ziet hier uwen Vader, wiens leven miſſchien haaſt zal geëyndight zijn, ghy zijt jonk, doet altijt na den raadt van deze twee Heeren*; ende alzoo zijn *Majeſteyt* van wegen het weenen niet langer konde ſpreken, liet hy zich uyt de Vergaderinge brengen, vermanende de Vorſten, in 't volbrengen van haar beloften getrouw te zijn, die alles beloofden; en tot teeken van haar onderdanigheyt, deden zy alle Sombaye, na de wijze des Lants. Daaghs na de verkiezinge, de Heeren wederom gezamentlijk by een vergadert zijnde, dede de *Keyzerlijke Majeſteyt* voor-

lezen de opdracht van de Landen, aan de twee Princen; waar van den korten inhoudt was:

Twee Voogden voor den Erf-Prince verkoren.

Cenuwiraed *by Godes genade, Keyzer van* Ceylon, *Koningh van* Candy, Settevaca, Trinquenemale, Jafnapatan, Settecorles, Manaer, Chilaon, Panua, Batecalo, Panlugam, *en* Jaële; *Prince van* Ova, Dennevaque, Passadon Corle, Velaren, Cotamale, Mewatre, *en* Ventane; Hertogh van Willegamme, Gale, Ody, *ende* Jattenore; Grave van Quatercorle, Harkepatte, Odogodaskary, Coriwitty, *en* Batagedre; *allen dengenen die dezen zullen lezen, Vrede.*

Op-dracht van alle des Keyzers Landen, aan de twee Princen tot de meerderjarigheyt van den jongen Keyzer.

Alzoo wy ziek te bedde leggen, niet wetende wanneer uyt deze Werelt zullen scheyden, zoo hebben wy alle de Groten en Machtige dezes Rijks doen by een komen, om alles te beraatslagen, dat tot ruste van onzen Lande dienstigh was; als mede tot welstant van onzen lieven Zone Comara Singastan, (*die Godt lange in gesontheyt beware,*) *zoo hebben wy verkoren en gestelt twee Princen, om naar onze aflijvigheyt de Landen te bestieren, als mede onzen Zone, met volkomen macht, tot de meerderjarigheyt van den Erf Prince; en zijn de twee Princen met volle stemmen verkooren, den Prince van* Migonne, *en de Prince van* Ove: *Zoo is't, dat wy aan de meer-gemelte Princen op-dragen alle onze Rijken, Landen, Domeynen, om de zelve te regeeren, tot voorstant van onzen lieven Zone, tot de mondige Jaren desselfs; verklarende groote vreughde te gevoelen, dat wy binnen ons leven, alles hebben mogen verzorgen wat tot welstant onzes Rijks dienstigh was, om alle Inlandtsche Oorlogen voor te komen, dies wy begeeren dat de twee voornoemde Princen de Regeeringe zullen aanvaarden van alle onze Landen, zoo verre ons Keyzerlijk gebiedt is strekkende, zoo lange tot dat ik, of tot gezontheyt zal gekomen zijn, of na mijne aflijvigheyt, den Erf-Prince tot zijn mondige Jaren zal volwassen zijn. En by verstervan van den Erf-Prince, zijne Broeders, onze lieve Zonen; beveelende wel uytdrukkelijk, dat niemant anders de zorge ende opzicht op de voorgemelte Erf-Princen en Princessen zal werden toevertrouwt, dan de twee verkooren Princen, die alles zullen mogen doen zonder tegenspreeken van yemant, op verbeurte van het leven; doende de voornoemde Erf-Princen en Princessen, by malkanderen opvoeden ende van goede Leermeesters verzorgen, op dat, wanneer den Erf Prince tot zijn mondige Jaren gekomen is, in het Rijk mach bevestight werden; ende by aflijvigheyt van den outsten Zone, zal naar hem in 't Rijk komen mijnen tweeden Zone* Janiere Astan, *en na hem zijnen jonghsten Broeder* Lamostanne, *en by haar aflijvigheydt onze welbeminde Dochter de Princesse* Mahadascijn, *en na deze hare Zuster* Hanta Madascijn; *en deze alle overleden zijnde, stelle ik het Rijk in uwe handen om tot welstant zoodanigh een te verkiezen tot Erf-Heer uyt mijnen naasten bloede, als U E. met gemeyn advijs, en toestemminge van alle de Vorsten: zult geraden vinden, 't welk wy uwe wijsheyt bevolen laten; na onze doodt zal yder gehouden zijn aan de voorgestelde Princen rekeningh te doen, aangaanae onze Landen, zonder eenighzins in gebreke te blijven, op de verbeurte van lijf en goet.*

Ordre gestelt om de twee Princen te gehoorzamen en behoorlijke eere bewijzen.

De twee voornoemde Princen, zullen alle Raden, by onzen tijde geweest zijnde, in eeren houden, ende in haren staat de hant bieden, ten ware dat yemant van haar zich in de bedieninge qualijk quam te gedragen, die zy zullen vemogen van haar bedieninge af te zetten, en andere in haar plaats te stellen.

Den staat van de twee Princen meergemelt zal gevoert werden ten laste van het Rijk, en zoo zullen ook alle zaken, uyt de naam van den Erf-Prince bestiert werden, tot welken eynde alle Heeren ende Edelen, Hooge ende Laage-staats Perzoonen, op hun aanschrijven, zullen moeten ten Hove verschijnen, ende alle haar bevelen volkomentlijk gehoorzamen. Zy zullen ook den behoorlijken eed van getrouwigheyt aan den Erf-Prince, en aan de gestelde Voog-

Vooghden gehouden zijn te doen, belovende noyt ontrouw te zullen zijn, nochte te gedoogen dat men de Vyanden, de Portugezen *ofte eenige andere Rebellen, eenigh Verbondt gemaakt werde, 't zy ook om wat oorzake het mochte zijn; en zullen alle die tegens de Kroone op-ſtaan, trachten met kracht onder te brengen, zonder uytzonderinge van haar Perzonen, al waar 't van haar eygen bloedt. De voorſz. Koningen en Heeren en zullen na onze doot in alle ſtilheyt haar gedragen, zonder oproer ofte muyteryen aan te richten, op ſtraffe van de doodt, gelijk het met den Koningh van* Panua, *ende zijn medeſtanders geſchiedt is, waar toe zy haar met Eede zullen verbinden; Tot welken eynde wy belaſten, dat van deze onze laatſte en uyterſte wille zullen gemaakt werden, ende de voornoemde Princen van* Migonne *en* Ove *overgelevert zullen worden, goude Schriftelijke Olen, tot Opdracht-brieven, om, volgens den inhout van dien, uyt onze, en des Erf-Princens Name, de Landen te beſchermen ende te regeren, recht en gerechtigheyt te plegen, in borgerlijke als criminële zaken, gelijk rechte Voorſtanders betaamt.*

Zoo belaſten wy alle Koningen, Princen, Hartogen, Graven, Geeſtelijkheden, Edelen, Gouverneurs, Hoofden der Landen ende Steden, Capiteynen, Preſidenten en Raden, Admiraals, Canceliers, en alle andere Perzoonen van onze financien en Regeringe, Stadt-houders, Wet-houders en Vaſſalen; ook Inwoonders, Krijghslieden, Borgers van de Steden, Dorpen, Vryheden, van onzen Rijke, yder in 't byzonder, en alle in 't gemeyn, dat zy de twee voorgemelte Princen, zullen ontfangen als Vooghden en Regeerders der Landen, tot de meerderjaarigheyt van den Erf-Prince, doende aan de zelve den behoorlijken eedt van getrouwigheyt, haar als onze perzoon alle eere bewijzende, gelijk getrouwe Onderzaten betaamt; voldoende den inhoudt dezer van ſtip tot ſtip, zonder daar tegens yets voor te nemen, op ſtraffe van de hooghſte indignatie: te niet doende alle voorgaande wetten, die deze mochten tegen ſtrijdigh zijn, en tot meerder zekerheydt, hebben wy, nevens den Erf-Prince, en alle de vergaderde Heeren, Princen, Vorſten, en Potentaten, onze hant-teken hier ondergeſtelt, en onzen grooten zegel daar onder doen hangen, willende dat het zal werden ingeſchreven in alle de Hoven onzes Rijks, Secrete Raden, en Kameren van Rekeninge, daar het zal nodigh zijn en behooren, op dat den inhout te beter van waarde zal gehouden werden, alzoo zulks onze uyterſte wille is. Aldus gegeven in 't Keyzerlijke Hof Digelege den 19 Auguſtus 1613.

Het XV. Capittel.

Erf-princen na Cockelecorle *gevoert. Gael Heneraeds volk geſlagen. Hy zelve ten Hove ontboden, werd gevangen, en ter doodt gebracht.*

ZYne *Majeſteyt* dit hebbende doen afkondigen, dede de twee Princen elk een van de goude Opdracht-ſchriften ter hant ſtellen, haar ernſtigh tot eendrachtigheyt en goede zorge vermanende, en bevelende goede toezicht voor de Princen en Princeſſen zijne kinderen te dragen. Waar op zy, gelijk ook alle de Rijksſtanden den eedt van getrouwigheyt deden; na gedanen eedt vielen de Princen Momboirs aan des Keyzers voeten, zijne *Majeſteyt* bedankende voor de eer hun aangedaan, biddende dat God hem noch lange Jaren tot welſtant des Rijks wilde in 't leven behouden. Zijne *Majeſteyt* dede haar opſtaan, en dicht nevens hem zitten, haar veele van zijn verborgen ſchatten openbarende, die heymelijk begraven waren, nevens veel andere Staats-zaken, haar in de Regeering noodigh zijnde te weten. Hier na wierden de drie Princen, en twee Princeſſen voort-gebracht, welke den Vader tot alle gehoorzaamheyt onder hare Voogden vermaanden, ten laatſten nam hy den Erf-Prince in zijne armen, zeggende: *Mijn aangename zone, ik wenſche U E. en U E. Broeders en Zuſters welvaren*; voorts zeyde

Den Keyzer beveelt zijne Kinderen aan de Princen Momboirs.

zeyde hy tot den Prince van *Migonne* en *Ove*, *neemt van mijne handen, en ontfanght deze mijne dierbare schat, die ik U E. toe vertrouwe*; en aldus leverde hy de andere Princen en Princessen de meer-genoemde Momboirs over; die de zelve by nacht door heymelijke wegen, na het Prinsdom van *Cockelecorle* lieten brengen, om te beter voor alle onheylen bevrijt te zijn, belastende hare geleyders op straffe des doots, dit niemant te openbaren: dit verricht zijnde, is de Vergaderingh den 20 gescheyden.

Die de zelze na Cockelecorle *voeren.*

De *Portugezen* de doodt van de Keyzerinne, en de ziekte des Keyzers vernemende, waren niet stil, hoewel den aanslagh op *Panua* misslukt was, en kregen den Zone van *Gael Heneraed Modeliar*, Gouverneur van *Harcipate* tot haar voordeel, zijnde Voorzitter in de Princelijke Landen van *Cockelecorle*, die haar in *Walane* spijzighden, makende aanhangh met eenige Edelen om 't volk in tweespalt en on-eenigheyt te bedrajen, en in zoo verwarden ongelegenheyt, het Rijk aan de *Portugezen* over te brengen. Hier van wierden de twee Princen, door een Bramine gewaarschout, die hier op besloten breeder na de zaak te vernemen; tot welken eynde den Prince van *Migonne* op den 15 September met een goet getal volks op-trok, in maniere of hy de uytterste grenzen zoude gaan bezichtigen; in dezen tocht ontmoetede hy, ontrent *Ode* en *Jatteno*, het volk van *Heneraed Modeliar*, welke van des Princes aankomste verschrikt, voor-gaven datze na *Cottamale* vertrokken, om eenige Domeynen te vorderen. Hier door kreegh den Prince noch meerder nadenken, en dede den Hopman voor hem komen, en hem aan zijn lichaam onder-zoeken: men vant by hem een brief van *Gael Heneraed*, behelzende: *Dat alles wel stont om tot haar voornemen te komen; uytwijzende met eenen het verdragh tusschen hun gemaakt, dat hy de zaken met zijnen Zone* Abecque, *Voorzitter van* Cockelecorle *hadde overleyt, en de vordere Edelen daar toe bewillight; dat zy de Erf-Princen en Princessen, die aldaar tegenwoordigh waren, zouden om hals brengen; als mede den Prince van* Migonne *en* Ove, *waar van hy na't volbrengen van het feyt zoude verwittigen; voorts zondt hy de* Portugezen *kruydt, loot, en vivres, haar waarschouwende wel op haar hoede te zijn, alzoo in* Candy *de Guarnizoenen verdubbelt waren, en men eenige aanslagen voor hadde.*

Portugezen *toerustingen.*

Prince van Migonne *slaat* Gaal Heneraeds *volk.*

Brief van Gael Heneraed.

Den Prince dezen Brief gelezen hebbende, dede den Hop-man ter stont gevangen nemen; doch werdt aanstonts, dewijl hy zich te weer stelde, door-schoten: de Zoldaten en Coelys ofte Arbeyders meenden te ontvluchten, maar wierden bezet, en doodt geslagen, de overige ontquament in 't Bosch. Hier op zont den Prince een brief aan den voorsz. Gouverneur, hem gebiedende, op den ontfangh des zelfs, aanstonts ten Hove te komen, alzoo nootzakelijk over gewichtige zaken, zijn Landen aangaande, met hem hadde te spreeken: den Gouverneur van het voorgaande geen kennis hebbende, verscheen den 20 September in *Candy*, alwaar van den Prince zeer minlijk wiert ontfangen, houdende met malkanderen veele zamen-spraken, waar in hy zeer roemden van zijn getrouwigheyt; dikmaal zeggende: *zijn leven voor het Rijk te willen wagen.* Den Prince van *Migonne* niet langer konnende veynzen, zijn toorn evenwel in-bindende, zeyde; *nochtans hebben wy gehoort, dat ghy verraat tegen de Krone in het herte draagt, en met de* Portugezen *onzen vyant zijt verdragen, 't welk is strijdende, tegen den eedt onlanghs gedaan.* Maar hy zwoer zulks niet te weten, willende dat men zijn Beschuldigers zoude aanwijzen. Den Prince van *Ove*, ziende zijn onbeschaamde stoutigheyt, zeyde; *ik wilde dat de voorzeyde dingen onwaar bevonden wierden, maar wy zijn daar al te veel van verzekert:* dies zy, na eenige redenen, hem deden vertrekken, belastende zijn Perzoon in verzekeringe te nemen, en hem

Gael *Hove o boden.*

Versch onbeschroomlijk.

En roe op zijn trouwig heyt.

Wert gehoud tracht ontkom

hem zijn geweer te doen overgeven. Hy dit gewaar wordende, zeyde tegen den Hopman, mijn vrient, *ghy hebt den onrechten man voor*; dringende na de Poort van 't Hof om te ontvluchten, den Hop-man hem tegen houdende, zeyde, zijt gy niet *Gael Heneraed Modeliar?* hy antwoorde *ja*, daar op den Hopman toevoeghde, *zoo zijt ghy de rechte man, houdt het my ten beſten, ik hebbe laſt om U E. te geleyden, door ordre van zijn* Majeſteyt: hy nu wel ziende, dat hy den dans niet konde ontſpringen, zeyde tegen den Hopman, *wel aan dan, brenght my dan voor zijn* Majeſteyt, *of de Princen*; maar kreegh van hem ten antwoort, zulken laſt niet te hebben; eenige van zijn Zoldaten ſtelden haar te weer, die terſtont gevangen, en daags daar aan tot 32 die haar geweer getrokken hadden, gedoot wierden. De anderen door duyſterheyt van de naght, meynende te ontkomen, wierden tot 50 toe gevangen genomen, dit verzwaarde *Gaels* zaken noch meer.

Zyne Zoldaten ſtellen aan te wee.

50 van die weer om gebracht.

De twee Princen deden des Keyzers Kinderen terſtont op een ander Kaſteel geleyden, gebiedende aan alle Gouverneurs, niemant van *Gael Heneraed Modeliars* volk, doortocht te geven, zonder 's Keyzers vry geleyde.

De Keyzer Kinderen een and Kaſteel gevoe

Den 22 wierdt hy voor den Raadt geſtelt, eerſt met ſtoutigheydt alles ontkennende, daar na viel hy plat en bekende alles, biddende om genade; dat hy dit gedaan hadde, om dat zijn *Majeſteyt* hem tot geen meerder plaats hadde gevordert. Hy ſprak van 26 Edelen, aan de Vloek-verwantſchap ſchuldigh, maar wilde die niet noemen, dies den *Bramine* wiert geroepen, die het feyt ontdekt hadde, welke *Gael* ziende, zeyde: *Ja nu zult ghyze wel te weten komen, doch ik zalze zelfs niet noemen.* Den *Bramine* zeyde voorts, hoe dat hy *Gael Heneraed* twee Edelen zonder forme van proces, hadde laten dooden, die dit gruwlijk feyt niet hadden willen toeſtaan. Deze 26 Edelen ontboden zijnde, beleden de heylooze daat, en wierdt haar bekentenis by de *Majeſteyt* gebracht, de welke begeerde dat men met de zaak zoude voort varen.

Gael Voor den Raadt geſtelt.

Den 25 wierden zy alle wederom voor 't Gerecht geſtelt, en dewijl alles eenſtemmelijk wierdt beleden, is over haar het vonnis des doots uytgeſprooken.

Gael Heneraed met 26 Edel-lieden veroordeelt.

Den 27 geſchiedde de Executie, die zeer ſtreng was. De 50 Zoldaten die tegenweer geboden hadden, wierden onthalſt. De 26 Edelen, die het Verbondt hadden ondertekent, wierden eerſt de handen af-gehouwen, en daar na haar lichamen voor de honden geworpen; zijn vier Raadts-perzoonen met gloeyende tangen 't vleeſch af-genepen, daar na handen en voeten af-gekapt, en het lichaam in vier deelen van een gehouwen, en rontom het Hof op-gehangen. Den rampzaligen Gouverneur moſt dit aanzien, en wierd hem onderwijlen ellendigh door de Stadt van een Elephant geſleept, wordende op alle hoeken van de Straten, het vlees met gloeyende tangen afgenepen, en ten laatſten zijn leden gebroken, en voor de Elephanten geworpen, die hem, hoogh op-ſmijtende, in zijn ſcherpe tanden vingh, en voorts verpletterde. Dus was zijn eynde. Andere ſchuldigh aan deze daat, vluchten naar *Columbo*, en zijn *Majeſteyt* gaf de Grooten laſt om naar huys te gaan.

Uytvoering van het vonnis.

Het XVI. Capittel.

Veldt-ſlagh tuſſchen den Keyzer en de Wederſpannigen. Portugezen *ſlaan een onder-handelinge voor. Werden af-geſlagen. Trekken na* Candy. *Worden verdelgt.*

OMtrent deze tijdt vertrokken den Prince van *Migonne* en *Ove*, en den Graaf van *Quatrecorle*, met 2000 man na de Landen van *Cockelecorle*, alwaar zy, na dat zy wel waren ontfangen, en treffelijk onthaalt, veele zaken herſtelden, en met een ook de Munt veranderden, bevelende geen gelt hooger te doen loopen als by haar geſtelt was.

Den Prince van Ove trekt na Quatrecorles.

Veldtslagh tusschen den Keyzer en eenige Wederspannigen.

Anno 1614 ontstonter een Veldtslagh tusschen den Keyzer en de wederhorige Landen, en wierden aan beyde zijden ontrent 4000 man geslagen; de Rebellen in het laatst haar te zwak vindende, namen in de nacht de wijk, aan de *Portugezen* om hulp schrijvende. Den Keyzer bleef te Veldt, makende een Schans daar hy met zijn voornaamste Heeren, 2000 Zoldaten en 1000 Colijs binnen trok, voorts belastende zijn Veldtoverste met een gedeelte van 't Leger, de Vyanden de wegh af te snijden; De *Portugezen* hier af verwittight, quamen met 100 blanke koppen, en 5000 van hare Inwoonders, en Onderdanen door een andere wegh, en overvielen de Wacht, doodtslaande al die zy konden bekomen, zoo dat elk om een goede uytkomst zagh. Den Prince van *Migonne* wierdt met een lancie in zijn rechter been, en den Prince van *Ove* in zijn rechter arm gequetst; sneuvelende wel 500 man van des Keyzers Leger.

Portugezen overvallen en slaan den Keyzer.

Den 14 Maart 1614. quam in plaats van *Don Jeronimo d'Oviedo*, zijnde in dien tijdt Onder-koning tot *Goa*, den Broeder van den Graaf van *Fere*, op *Columbo*, genaamt *Don Muño de Feriera*, 150 blanke koppen, en een deel *Misticen*, tot versterkinge van de Guarnizoenen mede-brengende, met last, om door alle middelen met den Keyzer te verdragen. Hy zondt den 3 Junij een Gezant, genaamt *Don Francisco de Menezes*, na *Candy*, met volle last, om met den Keyzer te mogen handelen, die zijnen last op volgende, den Brief van den Generaal, als mede van den Onder-koningh van *Indiën*, in *Goa*, uyt de naam van den Koningh van *Spangien*, aan den Keyzer van *Ceylon* geschreven, zijne *Majesteyt* overleverde, welkers inhoudt, na eenige complimenten deze was: *Dat de* Majesteyt van Spangien *geenzins vermaak schiep in bloedtstortinge tot noch toe geschiedt, maar genegen was om met zijne* Keyzerlijke Majesteyt *te handelen, ende een goede vaste Vrede te treffen, daar toe aanzienelijke Perzonagien volle macht overleverende; dies zijn* Keyzerlijke Majesteyt *in alles geliefde gehoor te geven, en gunstigh te zijn.* Goa den 22 Februarij 1614. Neffens den Brief van den Viceroy, gingh die van den Generaal, by na van den zelven inhoudt.

Don Muño de Feriera *in* Ceylon, *wil met den Keyzer van verdragh handelen.*

Brief des Koninghs van Spangien.

Den 13 Junij vergaderde den Keyzer hier op zijnen Raadt, en wierdt goet gevonden, dat zy haar voorslagen schriftelijk zouden ingeven, gelijk den 18 der zelver Maant geschiede, den inhout was in substantie zoodanigh:

1. *Den* Koningh van Spangien *was genegen met den* Keyzer *te handelen als broeder, in alle minlijkheydt.*

Artij... by de P... tugeze... gestelt.

2. *De Vrede die men maken zoude, 't zy voor altijdt of eenige Jaren, most onverbrekelijk ende vast zijn, ende alle vyandtschappen aan beyde zijden, zoo te Water als te Landt, datelijk ophouden.*

3. *Yder zoude blijven bezitten dat hy nu hadde.*

4. *Zijn* Keyzerl. Majesteyt *zoude de verbintenis met de* Hollanders *afbreken, en noyt met haar contracteren, of met eenige Vyanden van de Kroon van* Spangien *of* Portugaal, *noch geen andere Natie in* Europa *zoude aldaar om te handelen, gedooght worden.*

5. *Aan haar beyde zijden zoude het vry staan te handelen, in wat Koopmanschappen dat aldaar zouden mogen voorvallen, zonder eenigh verbont.*

6. *Zijn* Keyzerl. Majesteyt *zoude in* Candy *vrye oeffeningh van den Roomschen Godts-dienst toestaan, dat men daar ook een Klooster en Kerk zoude mogen bouwen, ende 2 a 300 perzonen zoo geestelijke als weereltlijke, daar in laten woonen.*

7. *Zijn* Majesteyt *zoude tot verzekeringe van alles, een van zijne Erfprincen in* Columbo *laten Hof houden, waar tegens een aanzienlijk perzoon van hare Natie by zijn* Majesteyt *zoude verblijven.*

8. *Zijn* Keyzerl. Majesteyt *zoude weder geven al wat in den Oorlogh van Geschut, Juweelen, Gelt, Volk, Slaven en Slavinnen genomen mochte zijn.*

Men

In Keyzerlijke slaat de handelingh af.

Men vond in de Keyzerlijke Raat goet (na het lezen van de voorgaande stukken) niet verder met de *Portugezen* in onderhandelingh te treden; want men vreesde, dat zy onder dezen dekmantel eenig verraat in den zin hadden, gelijk het d'eerste maal niet en was. De *Portugezen* dan bequamen den 20 Junij antwoort; *Dat de* Keyzerlijke Majesteit *met den* Koningh van Spangien *geenzins en wilde contracteren, voor en al eer hem zijn af-genomen Landen en Heerlijkheden wierden ingeruymt. Dat den* Koning van Spangien *niet anders als* Gale *en* Columbo *met de onderhoorige Landen zoude bezitten. Zijn* Majesteyt *wilde het contract met de* Hollanders *niet verbreken, maar voor goet ende van waarde houden. Zijn* Majesteyt *wilde restitutie van de schade, hem in den Oorlogh aangedaan; hy wilde ook de Tollen betaalt hebben van de in- en uytgaande goederen.*

De Portugesen tragten tot een stilstant van wapenen te komen, maar te vergeefs.

De *Portugezen* alles overwogen hebbende, lieten veel van haar Pretensien vallen, zoekende tot stilstant van wapenen te komen, maar kosten 't daar niet toe brengen; wes-halven den Gezant den 8 Junij onverrichter zake vertrok; mede brengende een brief, daar in den Keyzer aen den *Portugeschen* Generaal schreef; *dat hy niet meynedigh tegen de* Hollanders *wilde zijn; dat de* Portugezen *niet en waren te vertrouwen, dies hy met zijn wapenen haar wilde onder de oogen zien, waar op zy haar mochten verlaten.* De *Portugezen* ziende hoe haar zaken stonden, brachten een Leger van 25000 Man te velde, trekkende daar mede naar *Candy:* Den Keyzer had een Leger van 29000 Man, en trok haar te gemoet; zy troffen malkander den 6 Augustij, dicht by *Walane.* Daar sneuvelde 40 Blanke *Portugezen*, en 2100 rebellige Inwoonders. Van des Keyzers zijde bleven 700 Mannen; de *Portugezen* wierden voorts in de vlucht geslagen, doch zalveerden haar veele in de naast-gelegen Bosschen. Over deze overwinninge, bedreef men groote vreugde in *Candy*;

Trekken met een machtig Leger na Candy.

Worden geslagen.

Groote vreughde daar over in Candy.

den Prince van *Migonne*, ende die van *Ove*, eerste aanvallers, wierden met groote eere ingehaalt. Korts daar aan quam een Overloper van de *Portugezen* in *Candy*, bekent makende, hoe het met haar Leger gestelt was, ende by aldien zijn *Majesteyts* Leger de victorie vervolght hadde, dat de *Portugezen* geheel zoude hebben kunnen geslagen worden, en *Columbo* lichtelijk verovert, want daar boven 300 mannen niet in en waren, datter ook groote on-eenigheyt in de Stadt geweest was, welke met de komste van de nieuwe Generaal, en met het ophangen van eenige Bel-hamels, gestilt was.

Den Keyzer wil met zijn Stief-dochter trouwen.

Den 29 Augusti wilde den Keyzer met zijn Stief-Dochter trouwen, daar den Prince van *Migonne* zeer tegen was, doch zijne Majesteyt gaf voor, dat hy haar beslapen hadde, den Prince des niet te min sprak den Keyzer hier in tegen, schoon het hem van al de andere Grooten wiert toe-gestaan, vrymoedigh uyt zeggende; *Dat het tegen Godts gebodt streedt, en een gruwelijke bloet-schande was; dat hy dies halven zulks niet konde toe-stemmen, maar zijne* Majesteyt *moste vermanen, op zijne zaligheyt acht te slaan.* Hier over begon den Keyzer te wenen, belovende zijn Dochter in die zake te verlaten, en zijn Vaderlijke gunst aan haar meer en meer te bewijzen.

Candanezen slaan een Convoy.

Den 5 October sloegen de *Candanezen* een Convoy van 900 man, gaande met victualie en behoefte van Oorloge naar *Walane*; ook zonden zy 500 man, om in Embuscade te leggen, om den nieuwen Generaal, die van *Columbo* in *Walane* verwacht wierdt, onderwegen waar te nemen: doch dit wiert de *Portugezen* ondekt, die de geheele partye om-ringden, en ter neder maakten, uytgenomen twee *Candanezen*, die onder de dooden zich zoo lange stil hielden, tot met de nacht gelegentheyt vonden om te ontkomen.

500 Candanezen werden van de Portugezen tot op twee verslagen.

In 't uyt-gaan van 't Jaar 1614 begosten de Koningen van de benedelanden tegens malkanderen Oorlogh

te voeren, namentlijk die van *Palugam* en *Batecalo*, om dat die van *Batecalo* het Volk en de Gezanten, van den Prince van *Palugam*, op den wegh vermoort hadden, in welke Oorlogh die van *Palugam*, door hulpe van den Prince van *Ove*, de overhandt kregen, om-brengende den Koning van *Batecalo* zelfs, doch door bedroch: wiens Rijk die van *Palugam*, door toedoen van den Prince van *Ove*, ingeruymt wierdt.

Het XVII. Capittel.

Boschhouwer *in Commissie na* Nederlandt. *Sluyt een accoort met* Denemarken. *Trekt na* Indien, *en sterft.*

Marcellus de Boschhouwer *na* Nederlandt *met ample commissie.*

Marcellus de Boschhouwer, die, gelijk gehoort, tot zoo grooten Vorst gemaakt was, en op *Ceylon* alles na zijn wel-believen handelde, wiert op zijn ernstigh verzoek Anno 1615 van zijne *Majesteyt* veroorloft, van *Ceylon* naar *Mazulipatam* te mogen vertrekken, om de gedane toezegginge van hulpe, tegens de *Portugezen* te bevorderen, met volkomen last en onderrichtinge, om met alle Koningen, Princen, Vorsten en Republijken te handelen, en te besluyten zoodanige verbonden, vereenigingen en vrientschappen, als tot welvaren van zijn *Majesteyts* Landen, tegens de ontrouw der *Portugezen*, dienstigh en nodigh zoude oordeelen; tot welken eynde zijn *Majesteyt* hem verscheyden Brieven hadde ter handt gestelt, met een Commissie Credentiaal, waar in hy hem tot zijn gevolmachtighde Ambassadeur stelde, belovende voor goet ende van waarde te houden, al het gene hy *Boschhouwer* in zijnen name zoude verrichten, met welke last hy den 9 May 1615. uyt *Ceylon* vertrok, komende den 2 Juny op *Mazulipatam*, alwaar te dier tijdt het opperste gezagh hadde, den *E. Hans de Haze*, Directeur, en Vizitateur van *India*; welke, wegens de ongelegentheyt van Schepen en Volk, *Marcellus de Boschhouwer* met hem na *Bantam* nam, om met den Heer Generaal *Gerard Reynst* over de verzochte bystant tegen de *Portugezen* te beraatslagen. Doch alzoo de voornoemde Generaal alreede overleden was, en den toestant der E. Compagnie wegen de Oorlogh in de *Molucques*, en de voorgenoemde tocht op *Poulo Ay*, en de Eylanden van *Banda*, te dier tijdt de verzochte bystant des Keyzers van *Ceylon* niet konden gedogen, als hoogh noodigh zijnde, dat haar staat in de *Molucques* eerst wierde vast gestelt, voor al eer men yets nieuws ter hant nam, weshalven by den Raadt van *Bantam* wierdt goet gevonden, *Boschhouwer* op zijn ernstigh verzoek na 't Vaderlandt te laten vertrekken, om zijne Commissie de *E. Hoog-Mog. Heeren Staten Generaal*, en zijne *Princelijke Excellentie*, mitsgaders de E. Heeren Bewint-hebbers der Oost-Indische Compagnie voor te dragen, en haar wegens de gelegentheyt des Majesteyts van *Ceylon*, volkomen te onderrichten.

Komt te Bantam. *Zijne verrichting.*

Onlust de Bewhebbers Hollan

Marcellus in *Hollandt* gekomen zijnde, raakte aldaar in groote onlust met de Heeren Bewint-hebbers, want hy opgeblazen, door de inbeeldigh van zijne grootheyt, pretendeerde dat hem meerder eere dan haar lieden toe quam, welke eer-gierigheydt hem eyndelijk zoo verre bracht, dat hy zijn dienst en eedt vergetende, zich zelfs na *Denemarken* vervoeghde, alwaar hy 1617 den 16 Juny oude stijl aan-lande, en een Contract maakte, 't welk van den Koningh *Christianus* 1618 den 30 Marty binnen *Koppenhaven* is bekrachtight; aldus vertrok hy dat zelve Jaar met een Schip en Jacht uyt *Denemarken*, zijn huys-vrouw, die haar alom Princesse van *Migonne* liet noemen, en eenige familie, neven een goet getal Zoldaten mede nemende, na *Ceylon*. Doch hy quam op de reyze te sterven, verloopende het aangenomen Volk (na zijn doot) meest op de Kuste *Choromandel*, alwaar ook zijn Huys-vrouw is overleden, zoo dat deze tocht in rook verdween.

Contr *cteert* Denen ken.

Vaart die Kr *na* Cey

Sterft reyze.

Zijn

Zijn *Majesteyt* schreef in den Jare 1636 aan den Gouverneur van *Paliacatta* dezen Brief.

Brief van den Keyzer aan den Hollandtschen Gouverneur van Paliacat.

IK Raya Singa, *Keyzer van het Eylant* Ceylon, *Koningh van* Candy, Zetivaca, Danbadany, Anorayapore, Jafnapatan, *Prince van* Ove, Mature, Dinavaca, *de vier* Corlas, *Groot-Hertogh van de zeven* Corlas, Matalte, *Graaf van* Catajar, Trinquelemale, Batecalo, Velafebuitena, Dumbra, Panoa, Patoveta, Putulaon, Vassare, Gale, Billigaon, *Marquis van* Duramira, Ratenura, Tinipane, Axcepaon, *Heere van de Haven van* Alicaon, Caliture, Columbo, Negumbo, Chilao, Madampe, Calpentijn, Ariputure, Manaar, *ende van* de Parel-visscherye, *&c.*

Ik laat weten aan den Gouverneur van de Fortresse Paliacatta, *den goeden uyt-val, die mijn voor-raat tegens den* Portugees *gehadt heeft, hoewel ik weet dat gy van eenige zaken verwittight zijt, evenwel tot uwe zekerheyt, zal ik de zelve U E. in dezen breeder vertoonen. Het eerste is, dat den Keyzer den* Portugees *twee Forten heeft af-handigh gemaakt, met name* Walane *ende* Forago, *ende de Stadt* Marua Goma, *met* 500 Portugezen *ende Kapiteynen van Oorloge, behalven veel Moniken van verscheyden ordre. In dien tijt was Generaal* Don Nuno Alavares Perere, *ende zy door zulken verlies geraakt, trachtede met ons Vrede te maken, en byzonder om de gevangen, die den Keyzer van haar genomen hadde, welke Vrede is gemaakt met het lossen der voornoemde gevangen van Oorlogh. In dien tijdt is gesuccedeert* Constantinus de Zaã *voor Generaal ende Gouverneur, elf Jaren na dat de Vrede is bevestight. De schelm-stukken die zy hebben aangewent zijn verscheyden, als dat zy met verraat* Jafnapatan *hebben vermeestert, ende gemaakt hebben de Fortresse* Batecalo *en* Trinquelemale, *en willende den Keyzer zich daar tegen stellen, gaven voor reden, dat zy zeekere tijdinge hadden, dat eenige Vyanden uyt* Europa *haar in de voornoemde Havenen wilde sterk maken, en dat zy tot bewaringe van het Eylandt de Fortressen op-wierpen. Dit alles is met groot bedroch geschiet: want na het verlopen van een Jaar, hoe wel wy binnen* Candy *een Monnik tot Ostagier hadden, zijn zy met alle macht in dit Keyzerrijk gevallen, hoe wel den voorgaande Keyzer (om zijn Koninklijk woort niet te breken) den Monnik in vryheyt heeft gestelt, daar na als de Vyanden weder waren vertrokken, is dit Keyzerrijk op my gekomen, welke Vyanden elf maanden daar na weder hebben beginnen te rooven, zoo dat wy tegens haar zijn uyt getrokken na* Ambatana, *en hebben haar verdreven na haar lant met eenige schade, ende 7 Maanden daar na, zijn de voorschreven vyanden weder gekomen, wel toe gerust om in't Prinsdom van* Ove *te vallen, al waar wy t'zamen een gevecht hebben gehadt, en is de overwinningh aan onze zijde geweest, op welke tijdt de naturelle Rebellen haar tot my hebben gewent, als mijn wettelijke Onderdanen, waar door de Vyanden zeer verzwakt zijn geworden, zulks dat de onze het velt behielden, doot slaande den Generaal, en de Sergiant Major, met den Veltoverste van* Dinavaca, *daar-en-boven* 400 *Zoldaten, en de Kapiteynen gevangen genomen, en den Maistre de Campo, de Capiteyn* Moors *van de zeve* Corlas, *ende* Matura, *met* 300 *Zoldaten, daar onder ook eenige Kapiteynen ende Vaendrighs waren. Wy hebben ook ingenomen een Fort, in* Mantea Ravane, *met* 100 Portugezen, *ende hare Capiteyns, ende een andere Sterkte in* Sofragaen, *met drie Compagnien, slechtende noch twee andere Forten der voorsz. Vyanden. Omtrent ende in deze tijdt hadde ik de Stadt* Columbo *belegert, houdende de Poorten meer dan* 30 *dagen gesloten, dan ik my niet wel bevindende, vertrok wederom na* Candy, *latende mijn Leger onder* Mara Tana Wandaar; *welke na* 15 *dagen na mijn af-wezen daar van daan is vertrokken, gevende alzoo den Vyant openinge, ende heeft my alzoo anderhalf Jaar met d'Oorlogh op-gehouden. Daar na heeft dien Capiteyn hem by*

de Rebellen begeven; voorts 'ben ik met mijn Leger gevallen in de Landen mijner Vyanden, my sterk makende in de vier Corlas, *in een plaatze, genaamt* Ganetena, *doende vele schade 6 maanden aan de voorsz. Vyanden, binnen welken tijdt van* Goa *voor Gouverneur ende Generaal op* Columbo *is gekomen* Diego de Melo de Castro, *eertijts Gouverneur van* S. Thomæ, *welke Vrede verzocht, die ik hem toestont, om dat ik wist dat het Landt door den Oorlogh wierd bedorven, ende om dat den Generaal voornoemt, uyt den naam van zijnen Koningh, my belofte dede, ende zwoer by zijnen Godt, verlatende de Forten* Trinquelemale *en* Batecalo, *dies wierden alle Gevangenen ontslagen; 13 Maanden na dezen besloten Vrede, heeft den Kapiteyn van* Batecalo *hulpe vergunt aan eenige op-geworpene, om te vermoorden eenen Gouverneur van mijn Landen, herbergende de voornoemde Opgeworpene, beroovende weynigh tijts daar na een Champan ofte Vaartuygh, my toekomende, en boven dit zijn zy noch steets bezigh om verradery tegens mijn Koninghrijk aan te rechten, daarom van langen tijt hare trouloosheydt gezien hebbende, zoo met ons, als andere Indiaansche Koningen, hebbe ik voor-genomen deze Vyanden uyt te werpen; en zal my maken in de wapenen, een Broeder des Koninghs der* Hollanders, *zoo lange als Zonne ende Mane zullen duuren, ende my den Viceroy van* Jacattra *zal onderstant doen, ende den Gouverneur van* Paliacatta, *om te zien het goet der Hollantze Natie, verhopende dat alles zal wel uytvallen na mijn goede meyninge.*

Ik Koningh laat weten aan den Gouverneur van Paliacatta, *hoe dat over 7 Jaar dit Keyzerrijk aan my vervallen is, ende van die tijdt hebbe ik zoeken te weten, wie in* Europa *was de machtighste Koningh, om den* Portugees *tegen te staan; ende hebbe verstaan, dat niet alleen de Koningh der* Hollanders *den geezel was der zelve, maar daar-en-boven hebbe ik vernomen de goede correspondentie die den voorschreven Koningh onderhoudt met andere Koningen, en zijn vrienden ende Bont-genooten, als mede de getrouwigheyt des Gouverneurs van* Paliacatta; *daarom hebbe ik beslooten, zoo lange als Zonne en Maan duuren zullen, dat ik my in de wapenen zal maken een Broeder van den Koningh der* Hollanders, *ende hoewel mijn voor-gaande Voorzaten in voorige tijden gecontracteert hebben met den Viceroy van* Jacattra, *ende den Gouverneur tot* Paliacatta, *zoo is't nochtans noyt tot effect gekomen. 't Schijnt dat het Godt belieft heeft, om dat in mijnen tijdt af te handelen, ende ik vertrouwe (met Godt) dat wy deze zaken zullen ten eynde brengen, my verlatende op den Gouverneur van* Paliacatta, *dat zoo haast het mogelijk zal zijn, hy dit zal doen, hem gerust stellende op dit mijn Koninklijk woort; zoo zy willen een Fort maken, te* Cotiar *ofte te* Batecalo. *Zy mogen met 5 Schepen komen, welke genoegh zijn tegens den tegenwoordigen macht der Vyanden, ik zal hun alle hulpe bewijzen, 't welk zal wezen met mijn Perzoon, of mijns Broeders, ende ik zal haar geven alle den buyt ende Artelerye: of zoo het haar wel-gevalt, de voorschreven Haven van* Batecalo, *ende zal haar tot* Cotiar *verleenen alle noodzakelijkheden die tot het maken van een Fort behooren, my verbindende te betalen, alles wat den Gouverneur mochte gastereren met de gezeyde Vloote, met mijn Koninklijk Woort, ende in welker der gemelte Havenen het haar believen zal my best te assisteren, zoo verbinde ik my alles te zullen dragen. By aldien den Gouverneur dit goet vindt, gelijk in voorleden tijden, zoo kan hy zenden een Vaartuygh naar* Trinquelemale *of* Cotiar, *op dat daar in mogen gaan mijn Gezanten met verzekerheyt, ende indien deze zake door den Gouverneur zal konnen tot effect gebracht werden, het zal van my vergolden worden na merite van de Perzoon, en zoo niet, zal gelieven deze Brief-drager na den Viceroy van* Jacattra *af te vaardigen.*

Datum 9 *September* 1636. *ondergeteekent*

Raja Singa, *Imperador.*

Het

Het XVIII. Capittel.

Karel Reyniers *handelingh op des Keyzers Brieven. Hollandtſchen Ambaſſadeur in* Candy. *Zijne verrichtingh. Groote eer aan hem bewezen.* Portugezen *trachten de* Nederlanders *verdacht te maken.* Karel Reynierſz. *Brief aan den Keyzer. Des zelfs antwoort.*

Karel Reyniers handelingh op deze Brief.

DEn Gouverneur *Karel Reyniers*, namaals Generaal van *India*, dezen Brief ontfangen hebbende, zontze na *Batavia*, aan den E. Heer Generaal, en de Raden van *India*, op dat daar over mochten beraatſlagen, en daar op rezolveren 't gene tot den beſten dienſt der E. Compag. nodig was; die dezen Brief overwogen hebbende, hier omtrent geenzins ſliepen, maar met allen yver waakten, en belaſten, dat men een bequaam Perzoon met het Jacht de Valk, naar *Ceylon* zouden af-vaardigen, om met den Keyzer in nader gemeenſchap te geraken. Men ordonneerde de Vloote voor de bare van *Goa* leggende, daar van nader rapport te doen weten, ende het zelve voort naar *Batavia* te zenden, op datmen met eenen niet alleen vaſte vrientſchap, maar ook een goede quantiteyt Kaneel mochte bekomen:

Rolveerd Scheen en Amitie na Ceylon te senden.

Het voornoemde Jacht de Valk, vertrok den 21 October 1637 naar *Paliacatta*, en quam den 29 voor een Dorp genaamt *Calimony*, weſt ende weſt ten zuyden, omtrent 7 mijlen gelegen van *Cabo de Fradres* ofte Munniks-kap (wel by de Zeeluyden bekent), alwaar op was Schipper *Jan Tyſſen*, naarmaals Gouverneur van *Malacca*, nu Raat Extraordinaar van *India*, ende den Koopman *Andreas Helmont*, met twee Swarten van *Tegnapatan*, op de kuſt van *Choromandel* mede genomen, neffens een ole ofte brief, die zy op voorſchrijven van den voortreffelijken Koopman *Chrimma*, naar *Candy* zonden, om zijne *Majeſteyt* van hare komſte kuntſchap te doen, verzoekende eenig Volk tot verzekeringe, nevens zekere Nederlander, zich aan het Hof van den Keyzer verhoudende, om haar te vergezelſchappen, ende van alles te informeren, waar op gevolght is, dat zijn *Majeſteyts* opperſte Schatmeeſter, met den voornoemde Nederlander, *Jan Albertz.* van *Embden*, over eenige Jaren van den Heer *Antony Caens* Schip gelopen, op den volgenden 13 November ter voorſz. plaatze zijn af-gekomen, om de bovengemelde Gecommitteerden by zijn *Majeſteyt* te geleyden, die haar tot zekere Rivier, genaamt *Nani Legange*, zijnde 50 mijlen van *Candy*, te gemoet quam, alwaar zy op den 19 van de zelve Maant aan-landen, ende gehoor by zijne *Majeſteyt* hadden, met overleveringh van behoorlijke Credentie-brieven, van den Heer Gouverneur van *Paliacatta*, *Karel Reynierſz.*, den Brief hadde dezen inhoudt:

mbaſſadeurs aan d Keyzer e are verr tingh.

Aan den Groot-machtigen Keyzer Raja Singa, &c.

Inhout des Briefs van den Nederlandtſchen Gouverneur op Paliacatta *aan den Keyzer van* Ceylon *geſchreven.*

GRoot-machtige Keyzer, Godt beware U E. Keyzerlijke Majeſteyt. U E. Keyzerlijke Majeſteyt *is genoegh bekent, hoe dat wy veele Jaren met den* Koning van Spangien *en* Portugaal, *zoo te Water als te Lande, groote ende zware Oorlogen hebben gevoert, welke (door Godts genade) tot noch toe wel zijn uytgevallen, zoo in* Europa *als in deze Indiſche geweſten. Wy hebben nu de Hooftſtadt der* Portugezen Goa *met een ſchoone Vloote van Oorlogh-ſchepen bezet, ende de hare zoo beſloten datze niet konnen uyt loopen, tot ſecoers van andere. Wy hebben verſtaan uyt* U E. Majeſteyts *letteren de overlaſten, gewelden en verraderye ende de zware Oorlogen, die de* Portugezen *van die tijdt dat zy in des* Majeſteyts *Rijken ende Landen zijn gezeten, tegens zijn* Majeſteyt *en Rijk bedreven hebben, niet tegenſtaande verſcheyde verbonden van vrede ende vriendtſchap, welke zy met hare troulooze verraderye ſteets hebben verbroken, trachtende het Rijke te bemachtigen, ende zijn* Majeſteyts

On-

Onderdanen in een eeuwige slavernye te brengen. Zulks onzen Heer Generaal tôt Jacattra *verstaan ende gezien hebbende, uwe* Majesteyts *loffelijk voornemen, om zijne Landen ende Onderzaten van zulk een overlast te bevrijden, ende zijn Rijk in ruste te bezitten, ende tegens alle gewelt te beschermen, met voornemen om de* Portugezen *ende haren aanhangh ten Lande uyt te vagen, over welk besluyt den Heer Generaal zeer is verblijdt, te meer, alzoo zijne* Majesteyt *in deze onze hulpe verzoekt, dies zijn* Ed. *belast heeft, deze Gezanten aan U E.* Majesteyt *af te vaardigen, om met de zelve in onderhandelinge te treden, met verklaringe, dat wy zeer genegen zijn in oprechtigheyt met zijne* Majesteyt *ende in zijne Landen, gelijk wy ook gewoon zijn met andere Vorsten, te handelen, en zoo zijn* Majesteyt *zal gelieven ons den handel van de* Kaneel *toe te staan, zoo zijn wy willigh ende bereyd, zijne* Majesteyt, *alle behoorlijke hulpe ende bystandt te betoonen, met Wapenen, Musquetten, Kruyt, Loot, ende alderley amunitie van Oorloge, tot afbreuke ende dempinge der voorsz. vyanden, op dat zijn* Majesteyts *Landen van alle gewelt eens mochte verlost werden; ende indien* U E. Majesteyt *tegens de Maant* May *een ofte twee Scheeps-lasten* Kaneel *ofte meer veerdigh gelieve te maken, ende aan ons te leveren, dat wy dezelve ten danke zullen betalen, 't zy met contanten, Koopmanschappen, ofte Munitien, zoo als met uwe* Majesteyt *zal werden gehandelt; van 't welke deze onze Gecommitteerdens verzekert zijnde, mitsgaders dat uwe* Keyzerlijke Majesteyt *genegen is verder met ons in onderhandelinge te treden, zoo hebben de voornoemde Gecommitteerdens ordre, met het Schip op het spoedighste naar onze Vloote van offensie voor* Goa *te verzeylen, om den Admiraal, daar van te verwittigen, als wanneer de zake by hem overleydt zijnde, zoodanige Schepen uyt zijn Vloote naar* Ceylon *zullen verzonden werden, als de gewichtigheyt vereyst, niet alleen tot ladinge, maar mede om zijn* Majesteyt *te helpen en by te staan. Verzoekende dierhalven dat uwe* Keyzerlijke Majesteyt *deze onze Gecommitteerden van ons uyt een oprechte meninge aan uwe* Majesteyt *gezonden, gelieve te ontfangen, ende een gunstigh gehoor te verleenen, ende op het spoedighste af te vaardigen, op dat voor het verloopene Mousson by onze Vloote van* Goa *mogen verschijnen, om het ooghmerk tot dempinge van den Vyand eens tot een gelukkige uytkomste te brengen. Wy zouden by deze* U E. Majesteyt *geerne met eenige rariteyten hebben bedacht: maar niet wetende de gelegentheyt aldaar, ende of onze Gecommitteerden, van wegens de* Portugezen, *niet mochten aangehaalt werden, zoo gelieve* U E. Majesteyt *in deze ons te excuzeeren. Hier mede Grootmachtighste Keyzer, bidde God, dat hy zijne* Majesteyt *lange in gezontheyt ende voorspoedt spaar; ende overwinninge geve over zijne Vyanden. In't Kasteel* Geldria, *den 20 Octob. Anno* 1637. *was ondertekent* U E. Majesteyts *bereydwillige Dienaar*

Karel Reyniersz.

Groote re de H landers *den* Key *aangeda*

Den Keyzer (terwijl de Gecommitteerden hare last voor-droegen) stondt overeyndt, met de Kroon op zijn hooft, en 't geweer inde handt, zijnde met veele gesteente, baggen, ringen en kettingen behangen, vragende naar de regeering van *Hollant*, na de gezontheyt van den Prince van *Orangien*, en of de Gecommitteerden volle macht hadden, om met zijne *Majesteyt* te handelen, waar op antwoorden; dat zy eygentlijk geen volle macht hadden, maar den Admiraal van de Vloot, voor *Goa* leggende.

Portu zen *tra ten de* H landers *verdacht maken,*

Zijne *Majesteyt* hield dagelijks Conferentie met de Gecommitteerden, en bequam onderwijl een brief van *Columbo*, geschreven van *Diego de Melo de Castro*, aan zijn Majesteyts Broeder den Koningh ofte Prince van *Mateli*, waar in hy hem „over het verbreeken van de vrede „beklaaght, noemende de *Hollan-* „*ders* opgeworpen Rebellen van den „Koningh van *Portugaal*, die by al-

„le

„le Indiſche Koningen genoegzaam „gehaat waren. Hy beſchuldighde „in dien brief *Raja Singa*, van ver- „bont-brekinge, dat hy aan den Vi- „ceroy hadde geſchreven, over des „zelfs lichtvaardigheyt. Zijn *Maje-ſteyt* begeerde dat de Gecommitteer-de dezen Brief in 't Nederlants zou-den over-zetten, om den Admiraal voor *Goa* te vertoonen, zeggende, dat hy hem dat ſchrijven niet aan-trok, alzoo hy haar laſteren nu wel gewent was; zoude daar op met com-plimenten antwoorden, en onder-tuſſchen haar eenig voordeel af-zien, namentlijk om het Fort *Mankewa-re*, liggende in de lage Landen aan de zuyd-weſt zijde van 't Eylant, te bemachtigen. Vorders behandigh-den de Gecommitteerde den brief aan den Heer Admiraal *Adam We-ſterwold* geſchreven, met drie Per-zoonen, om de Schepen te bezichti-gen, en zijn *Majeſteyt* van alles goet rapport te doen. En zijn zy alzoo met groote eere, den 27 der zelver Maant vertrokken. Zijn *Majeſteyt* beſtelde voor haar Palankijns, en voor haar bagagie Elephanten, met 20 Zoldaten, en een Overſten om haar te geleyden; werdende op alle Dorpen ende Ruſt-plaatzen, tot ko-ſten van zijn *Majeſteyt* wel onthaalt, welke eere, als mede dat zijn *Key-zerlijke Majeſteyt* op den ontfang van deze Brief, geſchreven door d' Heer Gouverneur *Carel Reyniers*, en zoo lange de Gecommitteerde haren laſt voort-drongen, van zijnen ſtoel op-rees, en over eynde bleef ſtaan, het welk hy noyt was gewoon geweeſt aan de *Portugeze* Gezanten te doen. Ende aldus zijn de Gecommitteer-den den 4 der volgende Maant met de drie Gezanten met het Jacht de *Valk* t'zeyl gegaan, en quamen den 19 by de Nederlantſche Vloot voor *Goa* leggende, en leverde de E. Heer Admiraal *Adam Weſterwold* den brief van den Keyzer, welkers In-houdt was:

Dat zijne Majeſteyt *in Septem-ber aan den Gouverneur van* Paliacatte *hadde geſchreven, waar op antwoort hadde bekomen Anno 1637. den 19 November, en vermits (zeyde hy) de Gecommitteerden geen volkomen macht hadden om met haar te handelen, maar dat den Admiraal van de Vloot van d'E. Heer Generaal op* Jacattra *in de-zen geauthorizeert was, zoo hebbe ik U E. mijne Gezanten derwaarts afge-zonden, om met U E. in alles te ſtuy-ten. Ook ſchrijft my den voornoemden Scheeps-Gouverneur, van een ofte twee laſten Peper, U E. mogen wel zenden vijf Schepen, om te bemachtigen de Fortreſſe* Batecalo, *ende een ander in die Havenen te maken, ook alle de Ka-neel te bekomen die daar mochte we-zen. My is bericht dat U E. voor* Goa *zult blijven tot April, ende dat als dan weder na* Jacattra *zult vertrekken, ko-mende met de Vloote, zoo het moge-lijk is, voor de Haven van* Columbo, *om van daar drie Schepen te zenden, die genoegh zullen zijn, tot het bemach-tigen van* Batecalo. *Ik zal gaan na de Haven van* Columbo, *en zoo ons den levendigen God, op den welke ik ho-pe, de overwinninge tegen onze Vyanden vergunt, zal ik op mijn Ko-ninklijk woordt U verzekeren, dat de Stadt voor ons beyden zal zijn, en zul-len met U E. van alle de Peper ende Kaneel op dit Eylandt een verdragh maken, daarom zoude het beſt wezen, dat U E. met de geheele macht quame, op dat wy vrede mochte maken die du-ren zoude zoo lange Zonne en Mane zal ſtaan, doch zoo niet, zendt een vertrouwt Perzoon, daar mede wy mogen handelen. U E. dient niet te vertoeven, alzoo de Vrede eertijts met de* Portugezen *gemaakt, verbro-ken is, zoo dat wy uwe hulpe van noden hebben. Ik zende U E. deze drie man-nen, die ik met de wederkomſt van de Vloote alhier verwackte, waar mede eyndigende, &c.*

Uyt Vintane 28 *Novemb.* 1637 *was ondergetekent Imperador* Raja Singa, *en gezegelt met het Cachet van zijn* Majeſteyt *gedrukt in rood Lak.*

Het opſchrift was,

Aan den Heer Admiraal van de Hollantſche Armade voor Goa.

Het XIX. Capittel.

Zee-slagh voor Goa, *tusschen de Hollandtsche en Portugesche Vlooten.*

Zee-slagh voor Goa.

TErwijl deze Gezanten in de Vloote waren, en van den Admiraal *Adam van Westerwold* wel wierden ontfangen, geschiede den 4 Januarij 1638 een Zee-slagh, tusschen ons ende de *Portugezen*.

Namen van de Nederlantsche Schepen.

De Nederlandtsche Schepen waren deze:

Uytrecht op 't welk den Admiraal was, Heer *Adam van Westerwold* Raat Extraordinaris van *India*, Schipper *Reynier Wybrantsz.* Koopman *Jakob Nolpe*, was gemonteert met 42 zoo metale als yzere stukken, 150 koppen, en daar onder 35 zoldaten onder den Luytenant *Hans Maagdelijn*.

Vlissingen, Vice-Admiraal daar op beschreyden was, den Opperkoopman Fiscaal en Commissaris *Joan van Twist*, Schipper *Huybert Huybertsz.* gemonteert met 38 stukken als vooren, 140 koppen, daar onder 20 zoldaten onder den Sergiant *Cornelis Blom*.

't Wapen van Rotterdam Schout by nacht, Schipper Commandeur *Harman Woutersz. Baak*, Boek-houder *Jan Davidsz. van Wolfswinkel*, gemonteert met 38 Stukken, 130 koppen, daar onder 20 zoldaten.

's Graven hage daar op voor Opperkoopman was *Floris van Castel*, Schipper *Minne Willemsz. keert de Koe*, en de Onder-koopman *Jakob van Kapel*, gemonteert met 34 stukken, met 110 koppen, daar onder 20 zoldaten.

Harderwijk, waar op Schipper was *Paulus Klaasz.*, Onder-koopman *Pieter Bruchart*, gemonteert met 36 stukken, 115 koppen, daar onder 20 zoldaten.

Veere, daar op Schipper was *Izak Dirksz. Kien*, Koopman *Laurens de Marschalk*, gemonteert met 30 stukken, gemant met 105 koppen, daar onder 20 zoldaten.

Texel, daar op voor Kapiteyn en Schipper diende *Cornelis Leendertsz. Valk*. Onder-koopman *Joost van Wielijk*, gemonteert met 24 stukken, 77 koppen, daar onder 12 Zoldaten.

Breda, Schipper *Frans Thijsz.* Onder-koopman *Jan Vos*, gemonteert met 24 stukken, 77 koppen, daar onder 12 Zoldaten.

't Jacht *Kleyn Amsterdam*, Schipper *Jakob Jakobsz. Struyk*, gemonteert met 8 yzere stukken, en 25 man.

't Jacht *Kleyn Enkhuyzen*, Schipper *Reynier*, gemonteert met 2 metale en 6 yzere stukken, en 20 man.

't Jacht de *Valk*, Schipper *Jan Tyssen*, Koopman *Adriaan Helmont*, gemonteert met 16 yzere stukken, 40 koppen, daar onder 6 Zoldaten.

't Fregat de *Dolphijn*, Schipper *Pieter van der Kamer*, gemonteert met 6 yzere stukken, en 20 koppen.

De Namen van Portugesche Schepen.

Admiraal van de *Portugezen* was de *Bon Jezus*, daer op was *Anthonio Telles de Menezes*, gemonteert met 76 metale stukken, 300 blanken en 100 zwarte koppen.

S. Sebastiaan, Vice-Admiraal Kapiteyn *Anthonio Menezes Bonrette*, gemonteert met 50 metale stukken, 150 blanke en 200 zwarte koppen.

Madre de Deos Schout by Nacht, Kapiteyn *Louis Gonsalves*, gemonteert met 35 yzere en metale stukken, gemant met 130 blanke en 120 zwarte koppen.

S. Bartholomæus, Kapiteyn *Louis de Castelbranco*, gemonteert met 26 zoo yzere als metale stukken, gemant met 140 blanke en 160 zwarte koppen.

S. Francisco, Kapiteyn *Domingo Fereira*, gemonteert met 26 stukken, met 100 blanke en 100 zwarte koppen.

S. Philippo, *Don Diego de Vaes* Kapiteyn daar op zijnde, met 24 stukken gemonteert, met 100 blanke en 100 zwarte koppen gemant.

Portugezen slek in Zee.

De *Portugezen* na dat zy deze Armade in 't gezichte van de Nederlantsche Vloote hadde toe-gemaakt, zijn op den 4 January 1638. 's morgens voor dage met 6 Galjoenen en 20 Fregatten van Oorloge, uyt de Bhare van *Goa* t'zeyl gegaan.

't Welk

't Welk de *Nederlantſche* Schepen ziende, hebben haar ankers gelicht, en liepen in forma van een halve maan met kleyn zeyl in zee, om den Vyandt uyt te lokken; de wint was Landelijk met kleyne koelte en ſlechte water. De *Portugezen* deelden haar in 2 Eſquadres, houdende den Generaal na den Duytſchen Admiraal, ende den *Portugeſchen* Vice-Admiraal met zijn Eſquadre, na de Schepen *Rotterdam*, *Vere* en het Jacht de *Valk*, doch den Vice-Admiraal was wat verachtert, door dien zoo wel niet en zeylden als de andere Galjoenen, dies de *Nederlandtſche* Schepen met weynige zeylen en de *Portugeſchen* met volle zeylen in Zee loopende, zijn beyde de Armade 's morgens ten 9 uuren 3 mijlen ontrent van de Bhare van *Goa* by malkanderen gekomen, beginnende van verre op den *Nederlantſchen* Admiraal te ſchieten, dies hy de bloedt-vlagge dede op-halen; ende hun geantwoort, welk ſchieten tuſſchen drie *Portugeſche* Galjoenen, en de *Nederlantſche* Schepen, ontrent 3 uuren duurden, zonder dat de overige Galjoenen, vermits de ſtilte, by malkander konde komen, niettemin van verre dapper met grof Kanon ſpelende. Den Vice-Admiraal der *Portugezen* met de andere Galjoenen ondertuſſchen by de werken komende, zoo hebben de Schepen *Vere*, en *Rotterdam* den zelven dapper gegroet, gelijk de andere *Nederlantſche* Schepen haar beſte deden, om aan den Vyant te geraken. Ondertuſſchen wakkerde de zee-wint, en bequam onze Vloot de loef, zoekende den Vyant aan boort te klampen. 't Jacht *Texel*, en 't Fregat den *Dolphyn* tot Branders toe-gemaakt, deden alle vlijt om yemant aen boort te leggen, doch konden niets uytrichten, om dat de vyanden zulks vermerkende, voor de wint hielden, en deze Branders met de andere van onze Oorloghs-ſchepen, na haar uyterſte macht vermijden.

elijk de Nederlanders.

Vlijt der Nederlanders om aan te klampen.

gin van de ſlagh:

Den Heer Admiraal *Adam Weſterwold*, met 't Schip *Uytrecht*, meen-

Portugezen *aarzelen:*

meende den *Portugeeschen* Admiraal aan te leggen, doch hy hielt af na sijn andere Schepen, waar uyt de onze wel zagen dat den Vyandt het naderen niet en zocht, zoo dat onzen Admiraal zienden dat hy den *Portugeschen* Vice-Admiraal konde bezeylen, belaste het Schover-zeyl los te maken, en zette het met volle Zeylen met de Boegh-spriet tusschen het groote, en de Bazaans-wand van den voornoemden *Portugeschen* Vice-Admiraal, die terstondt zijn Wand en Hooft-touwen af hieuw, en alzoo los raakten, evenwel niet zonder schade.

De *Portugezen* losten meest alle hun Kanon op onzen Admiraal, die deshalven zeer wiert beschadight, doch zy schooten veel in de hooghte, om het Ront-hout en Zeylen reddeloos te maken, en deden veel moeyten om de boven-wint van ons te bekomen, vast dicht by malkander blijvende, vrezende dat men haar mochte aan boort leggen. Het Schip *Vere* woude wat nader met S. *Bartholomæus* spreken, doch zy raakten van malkander; 's *Gravenhage* van onder de Lye komende, woude dat hervatten, hem gevende een gehele Lage; *Vlissingen* ziende den Generaal der *Portugezen* dit gesprek wilde beletten, leyde het Galjoen mede te Loef-waart aan boort, zoo dat het voornemen van den Generaal wiert belet, die met de overige Galjoenen allengskens dragende hielt, verlatende het aangeklampte Schip, het welk weynigh tijts daar na, door het schieten van 's *Gravenhage* en *Vlissingen*, of door zijn eygen kruyt in brant geraakte, welken brant zoodanigh toenam dat 's *Gravenhage* die onder de wint lach, mede in brant geraakte; zonder raat om die te blussen; 't Schip *Vlissinge* liet een Anker vallen, en swaayde van het brandende Galjoen af, dan alzoo zijn kamer-stuk in't Galjoens kruys-poorte vast was, zoo raakte hy met het voornoemde Branders-schip weder achter vast, zoo dat de vlamme zoo in de Kajuyt, als Konstapels-kamer

Het Galjoen S. Bartholomæus met de Schepen Vlissingen, ende 's Gravenhage verbrand.

sloegh, en het Schip mede aenstak, zoo dat deze drie Schepen, wat tegenweer men ook dede, alle gezamentlijk verbranden.

De *Portugezen* ziende dat onze Vloot haar wilden aan boort komen, hielden dragende na de Bhare van *Goa*, en wierden van *Rotterdam*, *Vere*, en *Texel* wel anderhalf mijl tot dicht onder haar Fortresse na-gejaaght. Geduurigh schoot men op malkander, de andere Schepen werks genoegh hebbende, om 't Volk van de verbrande Schepen te bergen, en Wand en Zeylen, Steng en Mast, en Reen te herstellen; en zoo eyndighde dit gevecht, en zoude een groote overwinninge aan onze zyde geweest hebben, indien de brant ons mede niet en hadde getroffen.

Portu- sche Ar- de vlucht de Bha van Go

Van ons volk bleven 35 mannen, ende onder de zelve Schipper Commandeur *Herman Wouterſz. Baak*, met een grof Yzer getroffen met 50 gequetsten, waar onder den Koopman *Jacob Nolpe*; aan des Vyants zijde waren 78 blanke en 150 mistiçen gesneuvelt. Uyt het verbrande Galjoen bequamen d'onze tot Gevangenen, *Don Louis de Castelbranco*, Swager van *Francisco de Zouza*, en een Pater Jesuit *Laurens de Merinda*, met 90 blankke *Portugezen* en 49 mistiçen, die nevens het Volk van de Schepen *Vlissingen* en 's *Gravenhage*, door de Jachten en Boots van de overige Schepen, wierden behouden, en daar na tegens den Schipper, Koopman, en 8 Nederlanders, van 't Jacht *Wieringen* (voor *Malacca* verbrandt) in *Goa* gevangen, en voor de zomme van 2200 Realen van achten van den Vice-roy van India, genaamt *Pedro de Zilva* gerantzoeneert. Noch verbrande door een onbekent ongeluk den eersten Martij een *Portugesche* Krake, meest half volladen met Peper en Kaneel, om daar mede naar *Portugaal* te vertrekken, zoo dra als onze Vloot zoude vertrokken zijn. Insgelijks sprongen in April het Galjoen *Madre de Deos* door zijn eygen kruyt, zoo dat zy met het verlies van drie zoo groote Schepen zeer verzwakt waren.

Getal Schepen Volk a beyde z gebleven

Des

Des Keyzers van *Ceylons* Gezanten waren in den slagh tegenwoordigh, en verwonderden haar over de dapperheyt en stoutigheyt van de *Nederlanders*, de welke met kleyne Schepen, zulke groote Galjoenen durfden aan boort leggen, daar den Vyant veel meer Volk en Geschut hadde.

Nederlantsche Vloot ontmoet de Eylanden by Ceylon ten anker.

Na gedane slagh liep de Nedersche Vloot te Rede onder de Eylanden bezuyden *Goa*, om de beschadighde Schepen te herstellen, en daar na den Vyant weder mannelijk het hooft te bieden. Ondertusschen quam by de Vloot het heerlijk Schip *'s Hertogenbosch*, met den Vice-commandeur *Willem Jacobsz. Koster*, komende van *Suratte*, hebbende in een kostelijke last met 412000 gulden in koops, bestaande in alderhande *Kleden*, *Indigo*, *Zalpeter*, en andere Indiaansche Koopmanschappen, welke Goederen (om het minste gevaar) onder de andere Schepen wierde verdeelt; den 12 Januarij quam mede by onze Vloot, het Schip *Henrietta Louiza*, komende van *Batavia* met een Hooft-somme van 760000 Ryxdaalders en andere Koopmanschapppen, voor de Comtoiren in *Suratte*, de welke met de Jachten *Breda* ende *kleyn Enkhuyzen* voortgezonden wierden.

Wordt met twee Schepen versterckt.

Het XX. Capittel.

Willem Jakobsz. Koster *na* Ceylon, *met bezendingh van den Heer* Westerwold. Portugezen *aanslag op* Candy *mislukt*. Hollanders *belegeren* Batecalo.

DEn 23 Januar. vertrok het Jacht de *Valk* mede na *Batavia*, met advijzen, ende de noodighste goederen, als mede de Zieken en Gequetsten, om aldaar in des E. *Compagnies* Hospitaal genezen te worden, en bleef de Vloote doe noch sterk 7 Schepen en 2 Jachten.

Willem Jakobsz. Koster naar Ceylon.

Ende alzoo met de twee weerbare Schepen de Vloote merkelijk versterkt was, en de Vyanden haar gants niet bereyden om weer uyt te komen, zoo wierdt by den Heer *Adam Westerwold* en zijn geheymen Raadt goet gevonden, het Schip *Texel*, nevens *Amsterdam*, en den *Dolfijn*, gemant met 110 mannen en 70 Zoldaten, onder het beleyt van *Willem Jacobsz. Koster*, Vice-commandeur, na het Eylandt *Ceylon* af te vaardigen, om den Keyzer van de aankomende verdere macht tegens May te verwittigen, en midlerwijl in het belegeren van deze of gene Sterkte der *Portugezen*, zijnen dienst te doen, schrijvende tot dien eynde aan de *Keyzerlijke Majesteyt* dezen Brief.

Brief van de Heer Adam Westerwold aan den Keyzer van Ceylon.

ADam van Westerwold *Extraordinaar Raadt van* India, *en Commandeur over de tegenwoordige Vloote van offenzie, leggende ter reede in de bhare van* Goa, *mitsgaders over de navale macht van de* Nederlantsche Geoctroyeerde Oost-Indische Compag: *quartieren van* Suratta *ende* Persien, *wenscht den Groot-machtighsten Keyzer van* Ceylon, *Koning van* Candy *&c. gelnk ende voorspoet, met aanbiedinge van zijnen dienst, om zijne* Keyzerlijke Majesteyt *te ontlasten van het onverdragelijke jok, ende de ontrouwe der* Portugezen.

Groot-machtige Keyzer; alzoo den doorluchtigen Heer Generaal ende Raden van India, *over den Nederlandtschen staat in* Orienten *vast doende waren, om in aller yl een Armade van 16 wel gemonteerde Schepen van* Batavia, *na de Indische kusten uyt te rusten, om onze ende uwe* Majesteyts *vyanden de* Portugezen *te beoorlogen, voor de bhare van* Goa, *en zodanigh te benauwen, dat zy dit verloopende Noorder Mousson met geen Karaken ofte Galjoenen na* Portugaal *zoude varen, zoo quam op* Batavia *het Fluytschip* Huysduynen, *van de Kuste van* Choromandel, *mede brengende Brieven van den Gouverneur aldaar, nevens dien van uwe* Keyzerlijke Majesteyt, *gegeven in* Candy *den 9 September 1636. waar in wel-gemelte Generaal en Raden van* India *bespeurt hebben, de ontrouwe en valsheden der* Portugezen, *in uwe* Majesteyts *landen bedreven, waar tegens uwe* Majesteyt

steyt *ernstelijk onze hulpe is verzoekende, om door zoodanigh een middel uwe Landen te beschermen, ende onze en uwe Vyanden t'eenemaal uyt te roeijen; aanbiedende tot dien eynde met onze bystant, tot* Batecalo *ofte* Cotiar, *welke van beide de plaatzen bequaamst zouden oordeelen, een Fortresse tot last van uwe* Keyzerlijke Majesteyt *te maken; als mede de onkosten der Schepen, die ten dienste van uwe* Majesteyt *zouden gebruykt werden, welke præsentatie by den Heer Generaal en Raden van* India *overwogen zijnde, hebben volgens schuldige plicht, ende goede genegentheydt tot uwe* Majesteyt, *niet konnen nalaten* U E. Majesteyts *verzoek volkomentlijk toe te staan, ende alzoo uwe* Keyzerlijke Majesteyt, *by zijne jonghste Brieven van den 21 November 1637. per't Jacht de* Valk, *als noch by zijn loflijk voornemen persisteert ende volhart, zoo hebbe niet willen nalaten, (op dat uwe* Majesteyt *van onze komste mochte verwittight zijn) voor uyt te zenden een Schip met twee Jachten; waar mede gaat den E. Vice-Commandeur* Willem Jakobsz. Koster, *tweede Perzoon van mijnen Rade, om met uwe* Majesteyt *te handelen wegens de aanstaande zaken, en te vernemen hoedanigh het met de* Portugesche *Sterkten gelegen is, en met hoedanige middelen de zelve tegens onze komste zouden dienen aangetast te werden. Item, dat uwe* Keyzerlijke Majesteyt *tegens die tijt zijn Leger ontrent* Batecalo *of elders gelieve te verzamelen, om het voornoemde Fort met onze hulpe te vermeesteren, tot welken aanslagh eenige Leeren van Bamboezen verzocht werden, als ook eenigh ander Krijghs-gereetschap, om in tijde van noodt die te gebruyken. Hier nevens gaan* U E. Keyzerlijke Majesteyts *Gezanten, die van alles mondelingh breeder zullen met* U E. Majesteyt *spreken, waar aan onsgedragen. Met lief de bezettinge van* Goa, *ten eynde gebracht zijnde tegens ultimo April, zal als dan (zoo Godt my in't leven spare) in eygen Perzoon, met noch drie van mijn grootste Schepen, voorzien met Volk en Ammonitie van Oorloge (volgens de ordre van den Heer Generaal, ende Raden van* India) *naar* Ceylon *verreyzen, om met uwe* Majesteyt *te spreken, ende verder te handelen, ondertusschen sal* U E. Majesteyt, *volgens toezegginge een ofte twee Scheeps-lasten Kaneel vaardigh maken. Hier mede wensche ik* U E. Majesteyt *een langh leven, en voorspoet tegen zijne Vyanden.*

Aankomst van den Vice-commandeur Willem Koster *op Ceylon.*

Den voornoemden Vice-commandeur *Koster* met het Schip *Texel, kleyn Amsterdam*, en den *Dolphijn*, vertrok den 17 Martij van *Goa*, en quam den 2 April voor *Trinquelemale* ten anker, zijnde een Haven aan de noordoost zijde van het Eylant *Ceylon*, alwaar de Gezanten des Keyzers met den Brief van den Admiraal aan lant gingen, om in *Candy* zijn *Majesteyt* de komste van de Schepen te kennen te geven, en verstonden hoe dat de Keyzer na het vertrek van't Jacht de *Valk*, een goede quantiteyt Kaneel, Was, en Peper by een verzamelt hadde. De *Portugezen* dit vernemende, schreven aan zijn *Majesteyt*, *waarom hy die Koopmanschap by een vergaderende, die, volgens verdragh, alleen haar toe quamen*; waar op haar de Keyzer in antwoort diende, *dat zijn* Majesteyt *de* Hollanders *zijn Vrienden zulks belooft hadde, in spijt van die gene die haar 't zelve zouden willen beletten.*

De Portugezen schrijven aan den Keyzer.

Eenigen tijdt daar na wierden de *Portugezen* gewaar, door een verlopen Paap in *Candy* woonachtig, hem gelatende als of weder naar *Columbo* wilde keeren; dat den Keyzer met het meeste Volk na de Zuyder landen was vertrokken, ende zoo nu by tijts naar *Candy* quamen, dat zy weynigh tegenstant en grooten buyt zouden vinden. Dies zy op dezen raat haar macht by een rukten, en trokken na *Candy*, meynende die plaats (gelijk meermalen was geschiedt) te berooven.

Aanslag der Portugezen op Candy.

Zijn *Majesteyt* van dezen aanslagh kennisse hebbende, hadde hem met een goede macht in't Bosch verborgen ontrent *Candy*, de reste (om den

Vyant

BAT

RT
LO.

Vyant te bedriegen) van der handt zendende, en door zijne uytgezonden Spions van der *Portugezen* aankomſte zijnde gewaarſchout, trok na de Stadt, alwaar de *Portugezen* met de *Candenezen* al in gevecht gekomen waren, doch ziende des Keyzers banieren en zoo menighte Volk op haar aandringen, namen ſchandelijk de vlucht, achterlatende 70 *Portugezen*, alle blanke, daar onder was den Generaal *Diego de Melo de Caſtro*, met 2 Capiteynen, ende meer andere Officieren, ende ontrent 800 ingeborene Onderzaten van haar, behalven die in 't najagen gevangen en doodt-geſlagen wierden.

Tot een teken van deze overwinninge heeft naderhandt den Keyzer den degen van *Don Diego de Melo de Caſtro*, aan den Admiraal *Adam Weſterwold* geſchonken.

Ondertuſſchen dat de Gezanten des Keyzers verreyſt waren, beraatſlaaghdemen met den *Modeliar* van *Mattaclape*, wegens de gelegentheyt en ſterkte van het Portugeſche Fort *Batecalo*, en beſloten derwaarts te verzeylen, landende met 100 Zoldaten en Matrozen, verdeelt in twee Vaandelen, makende, met behulp van de Inwoonderen twee Bateryen, d'eene om de Ooſt, d'ander om de Zuyd-zijde van 't voornoemde Fort, op welke geplant wierden twee halve Kartouwen en twee halve metale Slangen, alwaar zijn *Keyzerlijke Majeſteyt* met een Leger ſterk 2000 op den 14 April mede aan quam, latende het principale Leger onder zijn Broeder den Prince van *Mateli*, tot bezettinge van *Columbo*. Den Vicecommandeur *Koſter* by den Keyzer komende, wierd van zijn *Majeſteyt* met groote eere onthaalt; zy beraatſlaaghden in wat manieren het voornoemde Fort met de aankomſte van de Schepen zouden aantaſten.

Be van't Fo: Batecal

K ter mor met t re van d eyzer ſwalt.

Het XXI. Capittel.

Adam Weſterwold *in* Ceylon. Batecalo *ingenomen. Contract tuſſchen den Keyzer en den Heer* Weſterwold.

ONdertuſſchen quam den Heer Admiraal *Weſterwold* op *Ceylon*, na dat den 22 April van de Bhare van *Goa* was vertrokken, den 10 May met de Schepen, *Maſtricht*, *Harderwijk*, *Rotterdam*, *Vere*, ende het Jacht *kleyn Enkhuyzen*, gemant met 840 zoo Officieren, Zoldaten als Matrozen, ter Rede voor *Batecalo*, landende daaghs daar aan met de gantſche macht nevens zes halve Kartouwen, die in aller yl op de Bateryen geſtelt wierden, om onder der zelver gunſte, het volk op het Eylandt, daar het voornoemde Fort op gelegen is, over te brengen, 't welk op den 18 's morgens met 500 wel gewapende mannen gelukte, zulks dat na het ſpeelen van ontrent 4 uuren met ons geſchut, en den Vyandt geen kleyne ſchade gedaan te hebben, de *Portugezen* een vrede-vaandel opſtaken, zendende twee gelaſten om met onzen Admiraal te handelen, met welke verdragen wierdt; het Fort terſtont op te geven, uyt te trekken zonder geweer zak ofte pak, met belofte dat de *Portugezen* ende Myſticen zijnde 108 Perzonen, met Vrouwen en Kinderen naar *Negnapatan* zouden vertrekken, ende met een van onze Jachten daar na toe zoude vervoert worden. Voorts dat de Ingeborene ſterk ontrent 50 koppen, aan den Keyzer zouden werden overgelevert, 50 van de principaalſte, andere tot een ſpiegel, alzoo zy een van zijn *Majeſteyts* Edelen hadden om-gebracht, wierden met een pen door 't lijf op ſtaken gezet, en zijn alzoo ten laatſten met groote ſmerte geſtorven. De overige met Vrouwen en Kinderen wierden aan zijn *Majeſteyts* Grooten voor Slaven uyt-gedeelt.

Komſte van de Heer Adam Weſterwold op Ceylon.

Batecalo by de Hollanders gewonnen.

Conditien van het opgeven der Sterkte.

Straffe die de ontrouwe Cingalezen door den Keyzer werdt aangedaan.

Het Fort *Batecalo* leyt op een Eylandeken groot twee Nederlantſche mijlen, gelegen 3 mijlen binnen de Riviere van *Batecalo*, daar van het zijn name heeft; het heeft hooge ſteene muuren, en 3 punten redelijk ſterk, gemonteert met 11 metale en yzere ſtukken, 5 metale Falkoens, eenige

Beſchrijvinge van Batecalo.

eenige Haaks, en van kruyt en loot ende andere behoeften des Oorloghs wel verzien. Daar wiert noch voorraat van 2 Maanden Rijs bevonden, doch het water moſten zy een muſquet ſchoot buyten 't Fort halen, 't welk haar door d'onzen afgeſneden was. Over dit Fort is geſtelt als hooft, den Vice-Commandeur *Willem Koſter*, en is het bezet gehouden met 100 *Nederlantſche* zoldaten.

Contract met den Keyzer ende de Heer Adam Weſterwold *gemaakt.*

Na deeze veroveringe maakte den Admiraal *Weſterwold* met den Grooten Keyzer van *Ceylon* een Verdragh, wegens de *Ed. Hoogh-Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenighde Nederlanden, en zijn Hoogheyt den Prince van Orangien Frederik Hendrik*, ende de *Geoctroyeerde Ooſt-Indiſche Compagnie*, op goet vinden van den Ed. Heer Generaal en de Raden van *India*, de Articulen zijn deze:

1. *Datter vaſte vrientſchap zal zijn, tuſſchen zijn* Majeſteyt *en zijne Onderzaten, en de* Ed. Compagnie *en* Nederlantſche *natie, zullende wy gezamentlijk zijn* Majeſteyts *Rijk tegen alle gewelt der* Portugezen *beſchermen.*

2. *De Forten met de* Nederlandtſche *wapenen en zijn* Majeſteyts *hulpe gewonnen zijnde, van de gemeyne Vyant, zal den buyt half en half zijn.*

3. *Eenige zulke Forten verovert zijnde op de bovenſtaande wijze, zullen de* Nederlanders *die ſterkte met nodige wapenen en volk voorzien, tegens des Vyants macht, en zoo zy niet ſterk genoegh zijn, zoo zal de* Majeſteyt *op zijn koſten verplicht zijn, de voorſz. vaſtigheden na het goetdunken der* Nederlanders *te ſterken.*

4. *Zijn* Majeſteyt *zal ook de zoldye en gagie der Zoldaten en Officieren, maandelijk verdient, betalen.*

5. *Zijn* Majeſteyt *zal ook in de veroverde ſterkte daar geen bequame Huyzen zijn, een ſteenen huys (na het goet vinden der* Nederlanders*) tot berginge van haar goederen, laten maken, als mede een Kruyt-huys tot bewaringe van Wapenen en Scheeps-gereetſchap.*

6. *Zijn*

Zijn rampſpoed, en deze ongelukkige tocht verdienen wat nauwkeuriger aangehaalt te werden.

Der verkl der Deenſche uytrusting.

Boshouwer dan als gezecht van den Koning *Chriſtiaan de IV.* voor rekening van genoemden *Ceylonſchen* Vorſt, een Schip en Jacht geobtineert hebbende, zoo is den zelven, naar dat de doenmaals opgerichte Compagny binnen *Coppenhaven* daar noch vijf Schepen by gevoeght hadden tot zeven in't getal, doch alle onder't Opper-Commande van zeker Deens Edelman *Gule Gedde* geheten, de Zondt uytgeloopen; die endeling na veel contrary winden, en ander tegenheden door't Canaal van Engelandt in ruyme zee, en zoo vorders, na 22 Maanden omzwervens, met verlies van veel volks, die hun nevens *Boshouwer* door groot ongemak en gebrek van ververſing in den wegh afſtorven, A°. 1620. op *Ceylon* geraakte: daarze tot verſcheyde tijden, eenige voor *Batecalo*, en andere binnen de Bay van *Coutjare* aanlanden, en finalijk by een verzamelden. Wanneer *Gule Gedde* den Keyzer deszelfs verſchijning in gemelte Bay, als't getal der Schepen, en Volk, beneffens de dood van *Boshouwer*, door Gecommitteerdens dede aandienen, met verzoek, order te mogen erlangen, waar na zich nu te reguleren had; doch zoo haaſt den Vorſt de doodt van *Boshouwer*, als d'uytruſting des gedachten Vloots, die men hem totaliter ten laſte bracht, en hoog te gelde liep, gezien had, bleef verſtelt, en konde zich met't gene *Boshouwer* uyt zijnen naam gecontracteert hadde, niet conformeren: Negerende wel expreſſelijk tot diergelijke onderhandeling oyt laſt te hebben gegeven; daar groot diſpuyt uyt ontſtont: zulks de *Deenen* voor al haar moeyten en onkoſten in dezen gedaan, met ydele woorden zonder effect betaalt wierden. Den Commandant *Gule Gedde* zich dan in dier voegen bedrogen vindende, en niet wetende aan wien hem beſt guaranderen zoude, beſtont *Boshouwer*, die reets doodt was, en hem niet verantwoorden kon, de ſchade die zijn Heer Koning geleden had t'enemaal toe te duyden, en daar op beſluyt te maken al de goederen van *Boshouwer*, wiens doode lichaam met dat van zijn Zoontjen (beyde noch binnen Scheeps-boord zijnde) aan te taſten en verbeurt te maken: Maar bevoorens dit effect nam, vond goet de afgeſtorvene eerſt ter aarde te doen beſtellen, 't welk met de Vader vry verachtlijk, doch't Kindt, dat drie Jaren oud, en door den Koning *Chriſtiaan* binnen *Coppenhaven* ten Doop geheven, en daar na genoemt was, ſeer pompeus toeging. Wanneer wijders na deze uytvaart, die op *Trinquenemale* geſchiede, de confiſcatie der goederen voortgang nam, latende hy *Gule Gedde* aan des overledens Weduwe, buyten 't geenze by oogluyking van eenige haarder toegedane verborgen had, niet dan maar zeer weynig goederen tot haers lijfs behoefte verblijven: met welk ze doen beneffens drie Staat-dochters, zoo men die noemt, als noch een oude Dienſt-maaght op eygen verzoek naar *Candy* wiert gebracht, daarze haar ruym zeven Jaren onthielt, en doen door den Keyzer *Zenerat*, op aanhouden van den Generaal *Roelandt Crape*, met haar vorder gezelſchap na *Tranquebare* wiert gezonden.

Gule Gedde eerſte Deenſche Opper-Commandeur.

Confiſqueert Boshouvers middelen.

Aankomt op Ceylon.

Komt met den Koning over een komen.

Na dat nu 't opzenden der gemelte Vrouwen naar *Candy* in zulker voegen als gezegt, effect had genomen, begaf zich den Commandant *Gule Gedde* met een gedeelte der Schepen uyt de Bay van *Coutjare* na *Batecalo*, daar hy des Keyzers nader Rezolutie van hem noch eenige ſatisfactie te doen, met gedult zocht af te wachten: Wanneer door zijn abſentie, 't Volk der reſteerende Scheepen, noch in de Haven van *Trinquenemale* verbleven, een der gezeyde Schepen aſliepen, dat in't uytzeylen op een blinde klip geraakte, en aan duygen ſtiet; waar van't volk hun gezamentlijk met kleyn Vaartuygh na *Choromandel* begaven,

Begeeft zich na Batecalo.

en

en aldaer eenige by de *Portugeezen* in *Sant Thome*, en andere op *Palliacatte* onder de *Nederlandtsche* Compagny dienst namen. Dit werk ondertusschen den *Deensche* Commandant *Gule Gedde* te vooren gekomen, en beducht wezende dat het daar niet by blijven zoude, vond goet d'ankers te lichten, en zich niet zonder groot herten leedt weder na *Denemarken* te transporteren.

Trekt te rugge na Denemarken.

Over dit vertrek waren de *Portugeezen*, die hun in den eersten met de verschijning der *Deenen* op *Ceylon* zeer ontroert vonden, ten hoogsten verblijdt: Zulks van dien tijdt af niet anders practiseerden, dan hoe zy voortaan alle andere Natien van daar zouden weeren; Tot 't welk geen beter remedy uyt te vinden was als in gemelte Bay een Fort te leggen; doch over de bequaamheit der plaats en waar men 't zelve fonderen zoude viel dispuyt, tot dat, naar genomen inspectie, endeling vast gestelt wiert, 't gezeyde werk op de Noordwesthoek des Bays, kort achter de Pagode de *Trinquenemale*, daar 't landt een smallen hals maakt, te begrijpen: te meer wijl den steen van de Pagode tot het voltoyen des Gebouws grootlijks zoude konnen dienen. Zulks het werk in den Jare 1622 zijn begin nam, en ook zeer spoedigde, op dat den *Candischen* Keyzer, met wien zy doen in Vrede waren, daar van geen kennis bequam. Doch zo haast den Vorst van der *Portugeezen* ontrouw kontschap kreeg, bestont tegen haar te protesteren, en daar op een Leger tot hen af te zenden, datze stutten en zeer onheuslijk weder te rug dreven, daar mede haren spot hielden, en met het Gebouw, dat in een irregulier dryehoekigh lichaam bestont, yverig voort voeren, en t'eenemaal voltrokken; wanneer hun ook 't Geschut van 't verongelukte *Deens* Schip, datze 't meerendeel uyt het wrak hadden op doen duyken, treffelijk te stade quam.

Portugezen *bouwen op* Trinquenemale *een Sterkte.*

Even ontrent dezen tijdt, zoo als de *Portugeezen* met den *Ceylonschen* Vorst over het fortificeren van *Trinquenemale* in Oorlog waren geraakt, wiert hun door zeker *Malabaarschen* Radye, 't zy door aanhitzing van *Zenerat Adasjijn*, of wel uyt eygen bewegingh, noch ander werk verschaft, vallende deze met een groote macht van Krijghs-volk in 't Koninkrijk *Jafnapatnam*, in meyninge 't zelve, als hem korts daar bevoorens door hun afgenomen zijnde, weder te vermeesteren; maar hy wiert door de *Portugeezen* onder 't beleydt van eenen *Philippo d'Olivere*, 't welk een ervaren Krijghsman was, manhaftig wederstaan, en in zulker voegen geslagen, dat 'er duyzenden *Malabaren* ter neder gevelt, en alle, uytgenomen weynige die 't met de vlucht ontquamen, verdestrueert wierden.

Slaan een Leger van Malabaren *op* Jafnapatnam.

Doch alhoewel de *Portugeezen* zich op *Jafnapatnam* in zulker voegen, als verhaalt, van der zelver Vyanden ontlast hadden, zoo stelden evenwel vast dat het daar niet by blijven zoude, maar datze noch nieuwe aanstoot stonden te lijden, werpen overzulks, tot meerder verzekering, twee Trenchementen op, die naderhandt in een groot royaal Kasteel met vier Bolwerken verandert wierden, waar van men A°. 1624 de fondamenten begon te leggen; maar die evenwel niet voor in den Jare 1632 uyt witten Koraal-steen voltrokken zijn geworden: en alhoewelze hun hier door nu tegens alle vyantlijke aanval genoeghzaam bevestight vonden, zoo oordeeldenze evenwel heylzaam te zijn met den *Candischen* Vorst weder een Vrede te sluyten, die hy haar ook door het tusschen gaan van eenige Religieuzen, op hoop van 't reets geleden affront wel haast revengie te zullen erlangen, toestont; doch alles onder conditie, datze in 't toekomende niet vermogen zouden op zijn Landt, 't zy ook waar 't wezen mocht, eenige andere Forten te maken, als reets in 't bezit hadden; dit dan alzo veraccordeert, en wederzijts bezworen zijnde, zoo bevonden haar de *Portugeezen* ten hoogsten vernoegt, doch

Werpe nochtw Sterkte

Sluyten een Vred met den Keyzer.

doch evenwel zoo niet, of daar bleef noch al eenige zwarigheydt in der zelver gemoet verborgen,'twelk was dat de Revier van *Palliagamme*, anders *Batecalo* genoemt, waar daar alle Europeïsche en ander Natien toegang tot den *Candiſchen* Koningh konden bekomen, open bleef, dat haar vry wat ontruſten.

Schikeyd om d aven van Ceca- o te ertifi- eren.

Derwegen dan om haar hier van mede te verzekeren, zoo warender geen ander remedien uyt te vinden, als genoemde Revier tegens 't bezwooren Contract te fortificeren, ten welken fine, op dat den Koningh daar van geen kennis zoude bekomen, by hun beſloten wierdt, een toepas of meſtys perſoon, wat geelachtigh van verw, die inde bouwkunſt eenighſins ervaren was, en van de ſituatie der plaatſen om Forten op te bouwen, kennis had, onder de gedaante van een *Guſuratſchen* Joge ofte Bedelaar, derwaarts te zenden: zulks zich dan ook in zoodanigen ſchijn uyt *Columbo* derwaarts begaf, die zich, in't Landtſchap *Batecalo* verſchenen zijnde in een Dorp *Samanture* geheeten, ter neder zette, en twee Jaren lang verbleef, en de minen van een Jogy, zeer aardig wiſt na te bootzen, en onder dat pretext alle plaatzen te doorſnuflen, tot dat hy ongevaar 2½ mijlen van genoemde Dorp een kleen verdronken zantplaat, bequaam om te kunnen vaſt maken, uyt zach; doch bevindende dat de mont van de revier daar maar weinigh afgelegen, meeſt 't geheele Jaar door toegeſlooten bleef, dat het daar ook aan verſch water zoude ontbreken konnen, zoo begaf zich 6 mijlen van daar de revier beneden waarts, alwaar een kleen Eilandeken van omtrent een mijl in't ront en ongeveer ¾ mijls van de mont des altijt open blijvende Riviers, ſeer bequaam om daar op 't voorgenomen project te volbrengen, uyt vont, wanneer zich voorts, om van zijn bevinding rapport te doen weder naar *Columbo* begaf, daar hy de zaak en hoedanigh alles bevonden had op 't breetſt voor droegh. De *Portugezen* dan uyt de mont van dezen man ten genoegen onderrichting bekomen hebbende, begaven hun in den Jare 1627 met 13 Compagnien Soldaten, om 't werk aenvank te doen nemen, op 't ſpoedigſt derwaarts, daazre in den begin tot haar verſekering eerſt een houten bepaggering op wierpen, en daar naa tot het eygentlijke werk traden. Dit ondertuſſchen den *Candiſchen* Vorſt aangedient zijnde, poogde terſtont der zelver voornemen te verhinderen, zendende tot dien eynde zijn Krijghſmaght tot hun af, doch op't Eyland gekomen wezende, wierden van haar party geſtut, en weder van daar gedreven: zulks den Vorſt wijders van zijn voornemen deſiſteerde: in voegen de *Portugezen* met haar aangevangen werk, dat in een vijf hoekkig Lichaam met drie bolwerken beſtont, vlijtigh voort voeren, en wijl 't haar aan geen materialen ontbrak, in korten tijdt ten eynde brachten. Den Keyzer *Zenerat Adaſſijn* zich dan nu door de vaſtigheden der *Portugezen*, dieze tot zeven in 't getal aan alle advenuen ronds om 't Eylandt op geworpen hadden, dapper benauwt vindende, zulks dat met geenderhande uytlantſche natie correſpondentie houden konden, liet evenwel niet na zijn party, waſt doenlijk, noch een trek te ſpelen, hitzende tot dien eynde de aanſienlijkſte *Singaleſen*, die hun binnen *Columbo* onthielden, onder groote beloften tegens de *Portugezen* op, die hier toe ook om de hoon en ſmaat dieze dagelijks van de zelve lijden moſten, zeer lichtelijk bewogen wierden, zulks datſe haar verbonden, den Vorſt in alles te gelieven, met toezegginge, by de eerſte voorvallende gelegentheyt tot hem over te komen. Dit dan nu dus onder de handt en buyten kennis der *Portugezen* beſteken zijnde, zo quam 't maar eenigh lijk aan de uyt voering, waar toe den Generaal *Conſtantijn de Saa* in 't velt moſt worden getroont: tot 't welk deze liſt wiert bedacht, namentlijk alzoo haar niet onbekent was, hoe *Don Michiel de Noronha*, *Conde*

Cingaleeſch *leger geſlagen.*

Des Keyſers *aanſlag met de* Cingaleſen *van* Columbo.

de Linharos, doen Vice-Roy in *Goa*, aan gemelte Generaal een zeer smadigen brief had geschreven, waar in hem verweten wierd, hy geen Krijgsman, maar veel eer een *Chittijn* of Koopman scheen te wezen, die meer op zijn eygen schagheryen, als wel tot Konings dienst, Landen te conquesteren, uyt was; zoo meindenze goet te zijn, naardemaal hy reets twee optoghten naar *Candy* had gedaan, men nu ook eens naar *Ouve* behoorden te gaan, om den vyant aldaar mede afbreuk te doen, dat hem, onwetende wat'er achter schuilde, seer wel geviel; verders zeiden zy hem, om zijn macht t'aanzienlijker te maken, alles wat doenlijk was in't velt te brengen, gelijk ook geschiede.

Portugeeschen *Generaal met een geweldigh Heyr te velde.*

Dit voornemen maakte *Constantijn de Saa*, om te beter zijn genereusheyt te betonen, den Prins van *Ove*, *Commarre Singe Hastanne* geheten, den outsten zoon van *Zenerat Adassijn*, by een kleen briefken bekent; die ook liet weten hem als een goet soldaat in te zullen wachten. Waar op zich den Generaal in aller spoet gereet maakte, en in de maant Augusti 1630 met een groote macht te velde begaf. Midlerwijl stont de genoemde Prins mede niet stil, maar dede al zijn heyrkacht by een verzamelen, daar hun desselfs twee Broeders *Vyssapalla* en *Radja Singa*, yeder met een apart Leger byvoegden, en zoo t'zamen, buyten ander gevolgh, ongevaarlijk 23000 Man uyt maakten: waar mede zy haar, op des Vaders raat, in een verborgen laagh, aan een vorderlijke plaats ter neder leyden, om op die wijze haren vyant in te wachten, die ook niet langh tardeerde, of liet zich daar mede met 1300 blanke *Portugezen*, 1700 *Mestizen* en 8000 naturelle *Singalezen*, vinden: Maar binnen 't geberghte van *Ouve* gekomen wezende, en tot verwondering zijn party niet vernemende, bestont straks de hooft-plaats *Badule*, benefens andere Dorpen, uyt te plonderen en in den brandt te steken. Dit

Plunderd Ouve.

aldus verricht, en alles wat hem voor quam verdestrueert hebbende, zoo begon hy, om uyt het geberghte te geraken, weder aan den aftocht te denken. Ondertusschen zagen de drie Princen haar 's vyants doen met groot gedult aan, doch niet zonder hoop van haast revengie te zullen erlangen; wanneer *Constantijn de Saa*, die zich reets aan de mars begeven had, bekent gemaakt wierd, hoe al zijn *Singalezen* gezint waren tegens hem te conspireren, en tot den vyant over te lopen, daar hy zich, als niet wetende wat'er van wezen mocht, zeer in ontstelde, en de Opperhoofden van dien tot hem dede roepen, en de beschuldigingh, doch onder een beleefde aanspraak, voor droeg, die, 't gene hun te laste geleght wiert, hartnekkigh negeerden. Maar nademaal den tijdt daar ter plaatze niet toe en liet de zaak op 't nauwkeurighst t'examineren, vont den Generaal goet te veynzen, en lietze onder een blijt gelaat weder van hem gaan, doch zich echter op de bloote ontkenteniss dezer luyden niet konnende vergenoeght houden, nam voor daar in met alle omzichtigheyt te voorzien, doende des avonts wanneer men het Leger ter neder zoude slaan, al de *Singalezen*, die anders gewent waren buyten rontom de *Portugezen* heen te leggen, daar binnen sluyten, ende alzoo hy uyt de nader kontschap, die men hem 's nachts toebracht, wel bemerkte, dat het haperen wilde, dede 's morgens met den dageraat al zijn zoldaten by een roepen, en aanzeggen hun bagagie op een hoop te dragen, om die, ten eynde den vyant daar van geen voordeel quam te genieten, in den brandt te steken; doch alles onder deze toestemmingh zoo zich yemant daar uyt van schoone kleederen voorzien wilde, 't zelve te mogen doen. 't Een en 't ander, als gezeght, in diervoegen ten effecte gebracht zijnde, zoo begaf men zich weder aan de mars, wanneer in 't voortrekken al de *Singalezen* van hem afweken, hier

op

op beſtonden de drie Princen, die niet ver van de werken waren, de *Portugezen* met al haar macht aan te taſten, en van achteren in den ſtaart te ſlaan, hebbende inmiddels eenige met moſquets d'epee, zooze die noemen, ter zijden af aan 't hangen des geberghts geordineert, die met den vyant door't bos voort trokken, en hun groote ſchade deden, zulks veel ter neder wierden gevelt: Evenwel zouden hun de *Portugezen* daar deur geredt hebben, maar een grooten ſlagh regen vallende, die zoodanig was datze haar ſchietgeweer niet gebruyken konden, zoo vielen der Princen volk met pijl en boog als pieken zoo dapper daar op in, datze haar vyanden t'eenemaal in route ſloegen, werdende den Generaal *Conſtantijn de Saa* door een van zijn eygen overgeloopen *Singalezen* 't Hooft af geſlagen, en op een trommel voor *Radja Singa* gebracht, die doemaals in de Revier om zich te baden op een ſteen zat. In dezer maniere dan is *Conſtantijn de Saa* met de zijne in 't Geberght van *Ouve* ten eynde zijns levens geraakt, den welken om de deught en vaderlijke vrundtſchap die hy by zijn leven binnen *Columbo* aan verhaalde overgeloopen *Singalezen* doorgaans bewezen had, wel een beter vergelding meriteerde.

erd met de ijne ge- ſl n.

Over deze nederlaag waren de *Portugezen* op *Ceylon*, doch inzonderheyt in *Columbo* daar zich maar weynigh oude Luyden in bevonden, zeer bedroeft die nu niet wiſten watze by der handt nemen zouden. Dit den Keyſer wel bekent wezende, zont onder't beleyt van zijn jongſte Zoon *Mahaſtanne* daar naa *Radja Singa* genoemt, een wel geformeert Leger, om 't zelve te bemachtigen, derwaarts, doch wiert de plaats door de dapperheyt van eenen *Lantcerotte de Seſies* met de daar noch in zijnde oude Burgers, zoo wel gedefendeert, dat *Mahaſtanne* na ſtijf een maant belegs weder aftrekken moſt. Na dit aldus gepaſſeert was, zoo

Columbo va'e Singal en be- leg.

wiert haar een ſecours van 400 man daar 300 Caffers onder waren, beneffens eenige proviſie, amonitie en anders uyt *Goa* toegezonden, waar door zy weder moedt begonden te ſcheppen.

Hier op volgde korts daar aan des ouden Keyzers dood, die na dat hy het Rijk onder zijn drie Sonen, te weten *Ouve* aen den outſten *Commarra Singe Haſtanne*, *Matele* aan *Viſye Palla Haſtanne*, en *Candy* aan den jongſten *Mahaſtanne* geheeten, uytgedeelt had, in den Jare 1632. t'overlijden quam: wanneer *Mahaſtanne* hoewel hy de jongſte was, ſich onder den titul als Keyzer met de naam van *Radja Singa Adaſſijn*, op's Vaders zetel ſtelde, 't welk *Commarra Singa* zeer verdroot, en daar tegens ook veel in te brengen had; maar wijl *Radja Singa* zich hier in door goeden raadt zeer politijklijk droeg, en 't werk zocht dralende te houden, zoo quam *Commarra Singa* aflijvigh te worden: wanneer *Radja Singa Ouve* onder zijn heerſchappy trok, dat *Viſia Palla* ſuſtineerde hem uyt dat Prinſdom de helft competeerde, niet wel geviel, daar alweder nieuwe onluſten uyt ontſtonden.

Dood des Keyzers.

Den jongſten zoon neemt den Vorſtelijke tijtel en de naam van Radja Singa *aan.*

Terwijl zich dit miſnoegen onder de Broeders aldus toedroegh, zoo begonden de *Portugezen*, die reets een geruymen tijdt adem geſchept, en op nieuws een goet ſecours uyt *Goa* bekomen hadden, hun tegens *Radja Singa* weder in 't veldt te begeven, lopende zeer ſubitelijk een groot gedeelte der beneden landen in de *Seven Corles* af, en dwongen de Ingezetenen zich onder hun gehoorzaamheyt te begeven; maar durfden evenwel den Vorſt in 't geberghte niet onder de oogen komen; zulks datze haar aan een plaats *Allago* geheeten, om de landen daar omtrent onder gehoorzaamheyt te houden, ter neder leyden: daar hun *Radja Singa* naar verloop van weynigh tijdts door een verborgen laag dapper de broek verneſtelde, en in de vlucht ſloegh; zulks datze,

na deze geleden schade, raatzaam vonden haar weder na *Columbo* te begeven.

Portugezen *maken vrede met den nieuwen Keyzer.*

De *Portugezen* hun nu zoodanigh verzwakt vindende, datze tegens *Radja Singa* niets meer by der handt dorsten nemen, oordeelden voor haar heylzaamst te zijn, met den Keyzer weder een vrede te sluyten; waar op zy haar Gezanten, om den Vorst der zelver meyninge aan te zeggen, naar *Kandy* zonden, die hun verzoek ook onder een vorderlijke Conditie toestont, doch evenwel niet lang duerde of 't wiert by de *Portugezen* weder om ver gestoten, want zoo haast ze maar profijt zagen, lieten zich aan de gedane belofte in 't minste niet binden, zulks datze in haar oude parten even als voor hene voort voeren.

Radja Singa uyt deze slinkse treken der *Portugezen* wel bemerkende, dat hy met haar noyt gedaan werk zoud hebben, nam voor hier in te simuleren, en haar ter gelegender tijt mede werk te verschaffen, ten welken fine goet vont de *Hollanders* te gebruyken en die in *Ceilon* te roepen. Waar op den 9 September 1636 een brief in handen van zeker *Bramine* aan den Gouverneur *Karel Reinierszen*, gelijk in 't vervolgh dezer breeder verhaalt wordt, na *Palliacatte* zont: welken brief-drager zich door ongelegentheyt van naar *Choromandel* te kunnen geraken, over de 6 Maanden langh, niet zonder perijkel van ontdekt te worden, en 't leven te verliezen, onder de *Portugezen* binnen *Jafnapatan* onthielt, tot dat eyndelijk met een Champan van daar over geraakte, en alzoo te lande binnen *Palliacatte* quam, en den Brief aan den Gouverneur overleverde, dieze voorts na *Batavia* zond; doch eer die daar aangebracht wiert, zoo was by de Heer Gouverneur Generaal *Anthony van Diemen*, en zijnen Raat, uyt eygen beweging al vast-gestelt, de Heer *Reinierszen* voornoemt, de *Ceilonsche* zaak aan te bevelen, om te inquireren of niet doenlijk zoude zijn, aldaar mede beneffens de *Portugezen*, participant in de Caneel te worden, doch eer de Jachten *Valk*, *Voorburgh*, *Kleyn Hollandia*, en de Fluyt *Ruttem*, alle naar *Choromandel* gedestineert, derwaarts vertrokken, zoo wiert alvorens zeker Schipper, waar van hier naar gewach zal werden gemaakt, die in *Ceylon* had gevangen gezeten, over de gelegentheyt des verhaalden Eylandts geexamineert, den welken gemelte Heeren zoodanige informatie gaf, datze te rade wierden de zelve tot de uytvoeringh van haar desseín te gebruyken: wanneer hy den laatsten July 1637 met de genoemde vier Schepen uyt *Bataviaas* rede vertrok, en den laatsten Augusty voor *Palliacatte* verscheen, daar hem de Resolutie van meergemelte Generaal bekent gemaakt wierd: zulks den 21 October over *Tegnapatnam* naar *Ceylon* vertrok, daar naar vijf dagen zeylens voor een plaats *Calmony*, anders *Calarme* geheeten, ten anker quam, en terstont eene der twee Swarten, van *Tegnapatnam* mede genomen, aan landt zetten, die 's nachts by een teken van vuur, hem tot dien eynde geordonneert, bekent maakte, wie aldaar 't gezagh voerde, 't welk bevonden wezende naar wensch te zijn, zoo deed men den Swart, na dat met een prauw van landt weder aan boort verschenen was, ylinghs beneffens zijn makker met een apart briefken, na den Keyzer op reyzen, onder besprek binnen 16 dagen weder af te komen, gelijk geschiede, en ook in 't gesellschap van zeker *Nederlander*, als des Vorsten *Gaberaal*, dat in de *Cingaleesche* taal Hofmeester is gezeght, ter geprefigeerde tijdt aan de zee-kant vinden lieten; om met de Gecommitteerdens weder naar boven te keeren; 't welk voorts zonder vertoeven effect nam; zulks datze naar vier dagen reyzens, uyt het Dorp *Samanture* in de *Vintane*, bin-

Den Keyzer roept de Hollanders *op* Ceylon.

Vier Schepen door de Generaal van Diemen *na* Geylon *gezonden.*

Hollan*sche Gec*
mitteerd
tot den K
zer gezo
den, en h
lijk ont
gen.

binnen *Pangergame* verſchenen, en noch dien zelvigen avont by den Keyzer, die zich over de Revier *Mavilgange* in een Hofſtede onthielt, onder 't flikkeren der flambeauwen audientie kregen; dat zeer pompeus toegingh, en waar af den nieuwſgierigen Lezer hier na omſtandiger berigt zal werden gedaan, zoo in het ontfangen van de H^ren. *Karel Reynierſz.* en *Willem Jacobſz. Koſter*, als wel voornamentlijk van den H^r. Directeur *Hulft* zal^r. en beroemder geheugeniſſe. De Gecommitteerdens ondertuſſchen naar eenige gehouden diſcourſen, die meeſt in complimenten beſtonden, den mede-gebrachten Brief aan den Vorſt overgelevert hebbende, wierden geoorloft, om van der zelver moeyelijke optocht uyt te ruſten, na haar Logement te mogen gaan; wanneer hun 's anderen daags weder gehoor wiert gegeven, daar den Vorſt haar veel dingen de *Europæiſche* gelegentheyt betreffende, afvraaghde: want den Keyzer zich door de *Portugezen* in veelderhande zaken verkeerdelijk onderricht vindende, en aan de Schepen, hun toeſtel, weerbaarheyt en ladingh licht merkende dat de *Hollanders* een machtiger Natie waren, als hy zich tot dien tijdt hadde laten diets maken, zoo was hy met allen neerſtigh en nieuwſgierigh de gelegentheyt en macht te onderzoeken van dat volk, waar mede hy vriendſchap makende, noodtzakelijk den *Portugeeſch* ten vyandt zoude krijgen; doch des tweeden daags begon men eerſt over 't leveren van eenige Caneel en Waſch, mitſgaders 't in-nemen van *Batecalo*, in geſprek te treden.

Ha: handelin. en verti.

Dit alzoo acht etmaal langh, onder tweemaal des daaghs audientie te bekomen, geduurt hebbende, zoo wierdt de zelve weder affcheyt gegeven: wanneerze beneffens drie Keyzerlijke Gezanten, onder 't geleyde van eenige *Laſcarijns* als zes Oliphanten, naar beneden trokken, ende hun aan boort, en zoo voorts na *Goa* begaven. Hoedanigh zich de zaak aldaar met deze Gezanten toegedragen heeft, wert hier achter op zijn plaats aangehaalt, zulks onnodigh achte dezen aangaande breeder vermaan te doen, des maar eenighlijk zeggen zal, wat vorders gedurende 't afwezen der meergemelte Gezanten, tuſſchen de *Portugezen* en den Keyzer *Radja Singa* voorgevallen is.

Ontſteltheyt der Portugezen *over deze zaak.*

De *Portugezen* dan binnen *Columbo* verſtaan hebbende, hoe tuſſchen genoemde Vorſt en de Gecommitteerdens vaſt geſtelt was, *Batecalo* met den eerſten aan te taſten, zoo wierden de zelve zeer ontroert, niet wetende wat zy hier tegens by der handt zouden nemen, want tot dien tijdt alleen met de binnenlandtſche vyanden te ſtrijden hebbende, ſtont haar nu ook de macht van buyten tegen te gaan, en reeds door de boven verhaalde zwarigheden alomme verzwakt, waren de beraadſlagingen, by zommigen, dat men met den eerſten de rijkdommen, geſchut, en wat vervoerlijk was, zoude in-ſchepen, als dan de ſterkten doen ſpringen en verbranden, en zich voorts na *Goa* begeven; andere kloekmoediger en getrouwer voor hun Konings intereſt, verſtonden dat men zoo dierbaren peerl als *Ceylon* was, met zoo veel goet, bloet en tijdt verkregen, zoo lichtelijk niet behoorde ten proy te geven, maar dat men eerſt noch een dapperen kans moeſte wagen, tot dat endelingh, op het hart aandringen van eenen *Damijáo Bottado*, die de gezeyde Fortreſſe eerſt gefondeert had, goet geoordeelt wiert, met alle der zelver macht die men eenighzins by een rapen konde, naar *Candy* op te trekken, om den Koningh *Radja Singa* ten eynde met de *Hollanders* niet zoude combineren, binnen 's landts komen werk te geven. Waar op zy haar volk by een verzamelden en onder 't beleyt van den Generaal *Diego de Mello*, als genoemden *Damijáo Bottado*, en haren Sargiant Majoor, in de wandeling *Sorde*

Die na Candy *optrekken.*

ge-

genoemt, in Maart 1638 naar boven trokken. Dit *Radja Singa* bekent gemaakt wezende, week met alle de zijne uyt de Stadt, en liet de *Portugezen* zonder eenigh tegenweer daar binnen komen, daarze doen met plunderen en brandtſtichten zeer ſchendigh huys-hielden, 't welk den Vorſt alzoo van verre met lepe oogen aanzagh. De *Portugezen* nu finalijk binnen *Candy* op verhaalde wijze hun luſt geboet hebbende, zulks dat 'er voor haar niet meer te verrichten viel, trokken naar den bergh van *Gannor* ofte *Ganneroe*, daarze zich met der zelver gantſche macht, beſtaande uyt ongeveerlijk 2300 blanke *Portugezen* als *Meſtizen*, beneffens zes duyzent Swarten, tot hun uyterſte ruïne ter neder leyden. Dit was *Radja Singa* zeer wel na zijn zin, die ook dadelijk den wegh na *Ballane*, als andere paſſagien rontom gezeyden Bergh, met groote boomen toe dede hakken, waar op volghde dat al hun *Cingalezen* en *Coelijs* ofte bagagie-dragers, zich na den Koning begaven. De *Portugezen* haar in maniere als verhaalt van alle hulpe der Swarten ontbloot vindende, zagen doen wel dat 'et met hun gedaan was: maar om echter noch met eeren uyt het perijkel te geraken, vonden goet twee Prieſters, te weten, een *Auguſtijner* en een *Franciſcaner* Munnik, tot den Vorſt af te zenden, om een Contract te beſluyten datze onverhindert en zonder eenige moleſtie weder na *Columbo* zouden mogen keeren: maar den Keyzer gaf op gezeyde Prieſteren voorſtel zodanigen antwoort, datze raatzamer vonden daar te blijven, als weder tot de hare te trekken: waar door zich de *Portugezen* in grooter noodt bevonden, niet wetende wat datze vorders beginnen zouden, zulks den Generaal *Diego de Mello*, aan *Damijáo Bottado*, Veltoverſte des Legers, verwijtender wijze beſtont te vragen, of dit den goeden raadt was, die hy aan hem gegeven had, en wat hun nu hier op te doen ſtont, die daar op niet anders diende, als dat ſtaat moſt maken daar met hem te ſterven, een trooſt die *Diego de Mello* gants niet wel beviel. Ondertuſſchen bleef *Radja Singa*, om die vreemde gaſten aan te grijpen, den tijdt met gedult af wachte, tot dat 'er eyndelijk een harden ſtort-regen viel, die den Vorſt ook zonder vertoeven waar nam, en daar op order gaf den vyandt te beſpringen, en alzoo wel wiſt dat zijn muſquetiers door den regen niet meer als een chargie zoude kunnen doen, ſtelde de zelve voor in den front, om naar gedane loſſingh hares ſchietgeweers ſtraks weder af te wijken, waar op voorts de *Mangel Correlſche* Booghſchutters, tot een getal van 5000 man, beneffens ruym eens zoo veel Piekoniers, die den troep flooten, volghden, en hun party die mede door den regen in groote ongelegentheyt raakte, zoodanigh aanvielen, datze alle geſlagen en t'eenemaal ter neder gevelt wierden, invoegen van de *Portugezen* niemant, als de gene die den overwinnaar uyt barmhertigheyt 't leven gunden, daar van geraakte. Ondertuſſchen had zich de Vorſt, om den ſlagh aan te zien, dicht op de kant des Riviers, die tuſſchen hem en den Bergh van *Gannor* doorliep, onder een hooge overhangende boom, op een verheven zetel ter neder geſtelt, daar hem alle de hoofden zijnder verſlagen vyanden in groot getal toegebracht, en naar de manier van een Pyramide op den anderen voor den zelven ter neder geleght wierden: zulks dat 'er van der *Portugezen* krijghſmacht niet meer dan 70 Perzoonen, die men gevangen hielt, by 't leven bleven; invoegen den Generaal *Diego de Mello*, met alle de zijne, in maniere als verhaalt, op den Bergh van *Gannero*, aan zijn eynde is geraakt. Wat nu ook vorders in *Ceylon* voorgevallen is, en op wat wijze de *Hollanders* door *Radja Singa* in *Ceylon* geroepen zijn, zal by der zelver Brieven die nu volgen, omſtandigh blijken. Zijn

Branden en plunderen.

Werden van haar Swarten verlaten en door Radja Singa *bezet.*

Werd van den Keyzer dapper gegrepen

En t' maal nield.

Pyra van hu gehoun Hoofd

6. *Zijn* Majesteyt *yets van Oorloge voornemende tegens den gemeynen Vyant, zal met onze principaale Hoofden van militie raatslagen, op dat alles tot welstandt gedye.*

7. *Zijn* Majesteyt *zal verzorgen dat eenige Roey-fregatten vaardig gemaakt werden, en met Volk verzien, en dezelve zullen van de* Nederlanders *met Ammonitie van Oorloge verzien, en met Zoldaten gemant werden, om zijn* Majesteyts *stromen te beveyligen.*

8. *Zijn* Majesteyt *met de Onderzaten des Rijks zullen gehouden zijn te voldoen, de tegenwoordige Equipagie ende uytrustinge der Schepen, Jachten ende andere kleyne Vaartuygen, als ook't Scheeps-volk, Officieren en Zoldaten, ende ammonitie van Oorloge, en den aankleve van dien, mitsgaders van zoodanige Schepen, Jachten ende mindere Vaartuygen, Volk ende Oorloghs-gereedtschappen, als de Heeren* Bewinthebberen, *ofte den Heer* Generaal *en* Raden van India, *ten dienste van zijn* Keyzerlijke Majesteyt *jaarlijks na* Ceylon *zullen af-zenden, welke omgelden by zijn* Majesteyt *zullen werden voldaan, zoo aan Kaneel, Peper, Cardamom, Indigo, Was, Rijs, ende voorts in andere Waren, die in zijn* Majesteyts *Rijke vallen, uytgezondert de Wilde ofte Kaneel de Mato.*

9. *Zijn* Majesteyt *wegens de vrientschap met de* Nederlanders *gemaakt, staat de zelve volkomentlijk toe in alle zijne Landen van* Ceylon *vry te mogen handelen, om vredelijk te mogen komen in alle Steden, Vlekken, Reden, Stromen, Havenen, Rivieren, met hare Schepen, Jachten, en andere mindere Vaartuygen, aldaar te handelen, koopen, verkoopen, ruylen, ontfangen, losschen, laden, zonder eenige Tollen te betalen, hoedanigh ook de Waren mochten zijn; maar zullen alle goederen in zijn* Majesteyts *Landen vry en onbelast in komen ende uytgaan. Niemandt van zijn* Majesteyts *Onderdanen van hooge ofte lage stant, zullen vermogen aan yemandt van de* Nederlanders *te verkoopen eenige Kaneel, Peper, Was, ende Elephants tanden, als alleenlijk zijn* Keyzerlijke Majesteyt, *belangende de Elephanten, zijn* Keyzerlijke Majesteyt *belooft ende verbint hem, wanneer aan yemant eenige der voorsz. Elephanten quam te verkoopen, 't zy 4, 10, 20 ofte meerder getal, dat als dan zijn* Majesteyt *daar tegen gelijke getal aan de* Nederlanders *zal leveren, ten prijze als de voorige zijn gecontracteert.*

10. *Zijn* Majesteyt *met de Edelen ende de byzonderste van het Rijk, zullen van nu voort aan niet gedogen, maar aan yder der Onderzaten verbieden, alle handelingen met eenige Europeische ofte Orientaalsche Natie niemant uytgezondert, 't zy in't verkoopen, ruylen van eenige Waren ofte Koopmanschappen in* Ceylon *vallende, veel min toe te laten eenige van hare Schepen ofte Jachten op eenige Reden van* Ceylon *te verblijven, maar datelijk te doen vertrekken. 't Zal den nabuuren van* Dauei *ende* Tanzouwer *vry staan, met haar Vaartuygen ende Mantimentos in zijne* Majesteyts *Landen te komen ende te vertrekken zonder yets anders.*

11. *Zijn* Majesteyt *zal gehouden zijn, voor de onkosten van de uytrustinge tot zijnen dienste gedaan, Jaarlijks na* Batavia *af te zenden, ten minsten een ofte twee Scheeps-ladinge Caneel, Peper, Cardamon, Indigo, Wasschе, en zoo de ladinge meer quame te monteren dan de gedane onkosten, zoo zalmen het zelve zijn* Majesteyt *voldoen, of in kontanten ofte in Waren, zoo als zijn* Majesteyt *zal begeeren.*

12. *Zijn* Majesteyt *zal mede toestaan, dat de Kooplieden van de* Nederlandtsche Compagnie *vry ende vrank mogen gaan ende keeren, alomme in zijn* Majesteyts *Landen, om haar Koopmanschap te doen, ende eenige goederen binnen's Lants opgekocht hebbende, zullen de Inwoonders gehouden zijn eenige lastdragende Beesten te verschaffen, omme de gekochte goederen op't Srandt, in de Logie of aan de Schepen te brengen, mits dat de voorsz.* Hollanders *zullen staan onder de Justitie ende gehoorzaamheydt van hare subalterne Overhoofden, gelijk de On-*

derzaten van Ceylon, in voegen voorschreven zijn Keyzerlijke Majesteyt zullen onderdanigh zijn.

13. Dat ook alle Perzonen, niemant uytgezondert, die met de Nederlanders handelen, niet en zullen vermogen eenige goederen, met haar gecontracteert ende gehandelt, aan eenige andere te leveren, voor en al eer aan de voorsz. Nederlanders voldoeninge zullen gedaan hebben; ende indien men yemant op het tegendeel bevint, dat alsdan de gemeldte Nederlanders den zelve op staande voet zullen mogen aanslaan en sluyten, om door middel van dien aan de verhandelde goederen te geraken; van gelijken yemandt aan Nederlanders een merkelijke somma schuldigh wezende, ende niet betalende, dat met de zelve zullen mogen handelen als boven aangeroert is, met dien verstande of het gebeurde dat yemandt van zijn Majesteyts Onderdanen, by de Nederlanders gevangen wierd, de Majesteyt ofte des zelfs Gouverneurs daar van zullen werden verwittight.

14. Niemandt, van wat staat hy zy, zal mogen eenigh gelt ofte munte uytgeven hooger ofte lager dan by zijn Majesteyt ende de Nederlanders zal werden geordonneert, en yemandt van beyde zijden bevonden werdende, het tegendeel gedaan te hebben, zullen sonder genade aan den lijve gestraft werden, met verbeurte van alle hare goederen, ofte arbitralijken na exigentie van zaken, welke confiscatien alleen zullen vervallen ten profijte van zijn Majesteyt.

15. Indien het gebeurde, dat een Nederlander door zich qualijk te dragen, ende in zijn Majesteyts Landen quam te vluchten, soo zal de Majesteyt ende zijne Onderzaten gehouden zijn de zelve over te leveren, gelijk aan onze zijde belooft wordt zijn Majesteyts delinquerende Onderzaten tot ons vluchtende, te rugge te zenden.

16. Zijn Majesteyt nochte zijn Onderzaten zullen na deze onderhandelinge niet vermogen eenige heymelijke ofte openbare gemeynschap met den algemeynen Vyandt te houden, namentlijk de Portugezen, veel min met de zelve te handelen, 't zy met Koopmanschappen, Waren ofte anderzins, maar in tegendeel altoos voor openbare Vyanden verklaren ende houden, en gebeurende dat de Onderzaten van zijn Keyzerlijke Majesteyt eenige Waren ofte Koopmanschappen, hoedanigh de zelve soude mogen wezen, aan de voorsz. Portugezen verkochten; zullen aan den lijve, andere tot een voorbeelt, gestraft werden.

17. Zijn Majesteyt en zal in't minste niet gedogen eenige Papen, Monniken, ofte andere Geestelijke perzoonen, oorzaken van alle beroerten, ende ondergank van Koninghrijken ende Landen; maar zijn Majesteyt zal de zelve doen vertrekken.

18. Eenige Nederlandtsche Schepen, die ten dienste van zijn Majesteyt werden gebruykt, eenige Prijzen veroverende, zullen alle de ingeladene goederen, die daar in werden bevonden, vervallen ten profijte van de Nederlandtsche Compagnie, mits dat de zelve Compagnie de verliezen en schaden der Schepen, door het slaan veroorzaakt, alleen zullen moeten dragen.

19. De voornoemde Nederlanders eenige stukken lichtende, om op de Forten geleyt, en ten dienste van zijn Majesteyt gebruykt te werden, zullen de zelve t'allen tijde, ende des noodts zijnde, weder vry, ende sonder tegenzeggen van yemandt, mogen na haar nemen, ende aan hare Schepen brengen, ofte daar zy het geraden vinden.

20. Aldus gedaan ende besloten ten overstaan van zijne Keyzerlijke Majesteyt van Ceylon, en den E. Adam Westerwold, Extraordinaris Raadt van India, Commandeur over de tegenwoordige navale macht, midtsgaders den E. Vice-Commandeur Willem Jakobsz. Koster, in't Landt van Batecalo, in het Paleys van zijn gemelte Majesteyt. 23 Mey 1638.

Aanhangzel. Wert nader verklaart dat alle Vaartuygen, die van hier met Paspoort van zijn Keyzerlijke Majesteyt, ofte des zelfs subalterne Gouverneurs, na eenige andere Havenen soude mogen vertrekken, de Nederlanders gehouden zullen zijn, haar alle gunste,

gunſte, hulpe en byſtant te doen. Actum als boven, ende was ondertekent Raja Singa Emperador, Adam Weſterwold, *ende* Willem Jakobſz. Koſter. *Ter zijden gecachetteert met het Cachet van zijn* Majeſteyt, *ende den gemelten* Adam Weſterwold.

Op dit contract heeft zijn *Majeſteyt* den Heer *Adam Weſterwold* in af-kortinge van gedane onkoſten gegeven 400 balen Kaneel, 87 quintalen Was, 3059 pondt Peper, met belofte zoo haaſt meerder was verzamelt, alle de zelve ontrent *Sammature*, een Haven in het voorſz. Eylandt, te doen leveren.

ree Gezanten van e Keyzer g na Batia met de r Weſterwold.

Tot ratificatie van't voorſz. Contract, zondt zijn *Majeſteyt* in compagnie van de E. *Adam Weſterwold*, naar *Batavia* twee Gezanten, met eenige prezenten aan den Heer Generaal ende Raden van *India*, de welke treffelijk wierden onthaalt, ende met de Jachten *Grijpskerk*, *Valk* en *Venlo*, na de kuſte van *Choromandel*, gedeſtineert aan zijn *Keizerlijke Majeſteyt*, met de Brieven, ende een aanzienlijke ſchenkagie wederom afgevaardight.

n Keyzer timueert belegege van lumbo.

Het Keyzerlijke Leger ſterk omtrent 20000 mannen, continueerde met de belegeringe van *Columbo*, en hadde de *Portugezen* verſcheyde tochten te Lande aangenomen, om ververſchinge te bekomen, maar waren t'elkens met groot verlies geſlagen, zulks dat na alle apparentie deze voornaamſte Sterkte, met de komſte van de Nederlantſche Vloot, onder het beleyt van den Heer *Antonio Caan*, Raadt van *India*, niet zoude konnen tegenhouden.

Het XXII. Capittel.

Puntegale *door* Willem Jakobſz. Koſter *ſtormenderhant ingenomen*. Caleture *belegert*.

illem Jaobſz. Koer voor ntegale.

DEn 8 Martij quam den Commandeur *Willem Jakobſz. Koſter* voor de Stadt *Puntegale*, rakende tegens de middag binnen ſchoots van 's Vyandts kanon in de Bay ten anker, en landen ten zelven dage met weynigh weerſtant aan de noort-zijde. De gantſche Krijghs-macht dan by een vergadert zijnde, zijn de onze dicht onder de Stadt gekomen, zijnde in 3 troepen verdeelt, niet tegenſtaande dat men uyt eenige Swarten verſtont, datter tijdinge was van de komſte van 350 blanke koppen, uyt *Columbo*, tot ontzet van *Gale*, die ook den 9 dapper op ons aan vielen, en veele dooden en ettelijke quetſten. Den Koningh van *Candys* volk quam niet voor den 11 in *Baligamme*, zijnde ruym 6 mijlen van *Gale*, edoch Godt gaf door zijn genade, dat op den 11 Martij 3 Schepen *Haarlem*, *Middelburgh* en *Breda*, op hebbende 400 zoo Matrozen als Zoldaten, gelukkigh ten anker quamen, en 't Volk wierdt aan landt gezet, tot verſterkinge van onze macht.

't Welk by ſtormender handt inneemt.

Den 12. na dat op het Bolwerk *S. Jago* een goede Breſſe was gemaakt, begoſt men van ſtormen te ſpreken, en na aanroepinge van de Name Godts, is de Stadt den 13 ſtormenderhandt ingenomen, na dat anderhalf uur dapper wederſtant van den Vyant gedaan was. Deze Stadt is naderhandt van de *Nederlanders* Anno 1663. en 1664. zeer verſterkt ende als onwinbaar gemaakt.

Men heeft in die Stadt de gewoonte alle Jaren God den Heere voor die overwinninge opentlijk te danken, gelijks my zulks ten tijde mijnes verblijfs in die plaatze, te beurte viel, en mijn beminde en eerwaardige nu zalige Collega *D. Henrikus Bongart* op my verzocht.

Gouverneurs daar inne van tijt tot tijdt geregeert hebbende.

Na de tijdt van de Heer *Koſter*, die gantſch verradelijk van de *Cingalezen* is omgebracht, gelijk ook *Sebald de Weert*, hoewel deze laatſte wat onvoorzichtigh handelde, als boven is aangeroert, is tot Præſident (want de zaken ſtonden doen noch in een ſlechten ſtant op *Ceylon*, en konden geen Gouverneur verdragen) geſtelt den E. Heer *Jan Thijſſen*, van den welken in 't voorgaande is gewagh gemaakt, zijnde noch in't leven, en

waarlijk een Heer die niemants prijs en lof van noden heeft, alzoo zijne kostelijke en ernstige dienſten aan d'*E. Compagnie* bewezen, hem niet alleen vermaart maken, maar met dubbelde dankbaarheyt moeten betaalt worden. In plaatze van dezen Heer is gekomen den E. Heer *Joan Maatzuyker*, doenmaals Raadt in *India*, nu een loffelijk, wijs en ervaren Gouverneur Generaal van dezen gantschen Staat der *E. Compagnie* in *Orienten*, een man niet alleen ervaren in de zaken van de *E. Compagnie*, &c. maar die ook die kroone draagt, dat de gedurigſte Generaal is geweeſt, nu 15 Jaren in 't Gouverno hebbende volhart, neffens wien niemandt dan *Antonio van Diemen* (die 12 Jaren heeft geregeert) zoo lange heeft uytgehart.

Na den Heer *Maatzuyker* quam in 't Gouverno de Heer *Jakob van Kittenſtein*, namaals op *Batavia* overleden; in zijn plaatze de Heer *Adriaan vander Meyden*, in wiens tijdt neffens *Caltura*, ook de Stadt *Columbo* en *Manaar*, als mede *Jafnapatan* zijn verovert. In zijne plaatze quam den E. *Rijklof van Goens*, en na hem den E. *Jakob Huſtart*, gewezene Gouverneur in *Ternate* ende de *Molukken*, als mede in *Amboina*, wien wederom den voornoemden *Rijklof van Goens* volghde. Na dat nu de palen van de E. *Compagnies* regeeringe wijder waren uytgeſtrekt, heeft men de verblijf en hooft-plaats des Gouverneurs van *Gale* op *Columbo* gebracht, en is tot *Gale* een Commandeur geſtelt, de eerſte was *Ysbrant Gotsken van's Gravenhage*, een dapper en wakker Koopman en Krijgsman, in de belegeringe van *Columbo*, *Manaar*, *Jafnapatan*, *Cochin*, *&c.* wel beproeft en beroemt, ook geen eenmaal gevaarlijk gequetſt, naderhandt Commandeur van *Cochin* en *Malabar*, nu Directeur in *Perſia*. Na hem den Heer Commandeur *Adriaan Roothaas*, een vermaart man in Zee-ſlagen, niet alleen in de *Straat* ende *Levant*, maar ook by de *Portugezen* in de bhare van *Goa*; te Lande mede wel beproeft in het eerſte belegh van *Cochin*.

Gale

De Stadt Gale

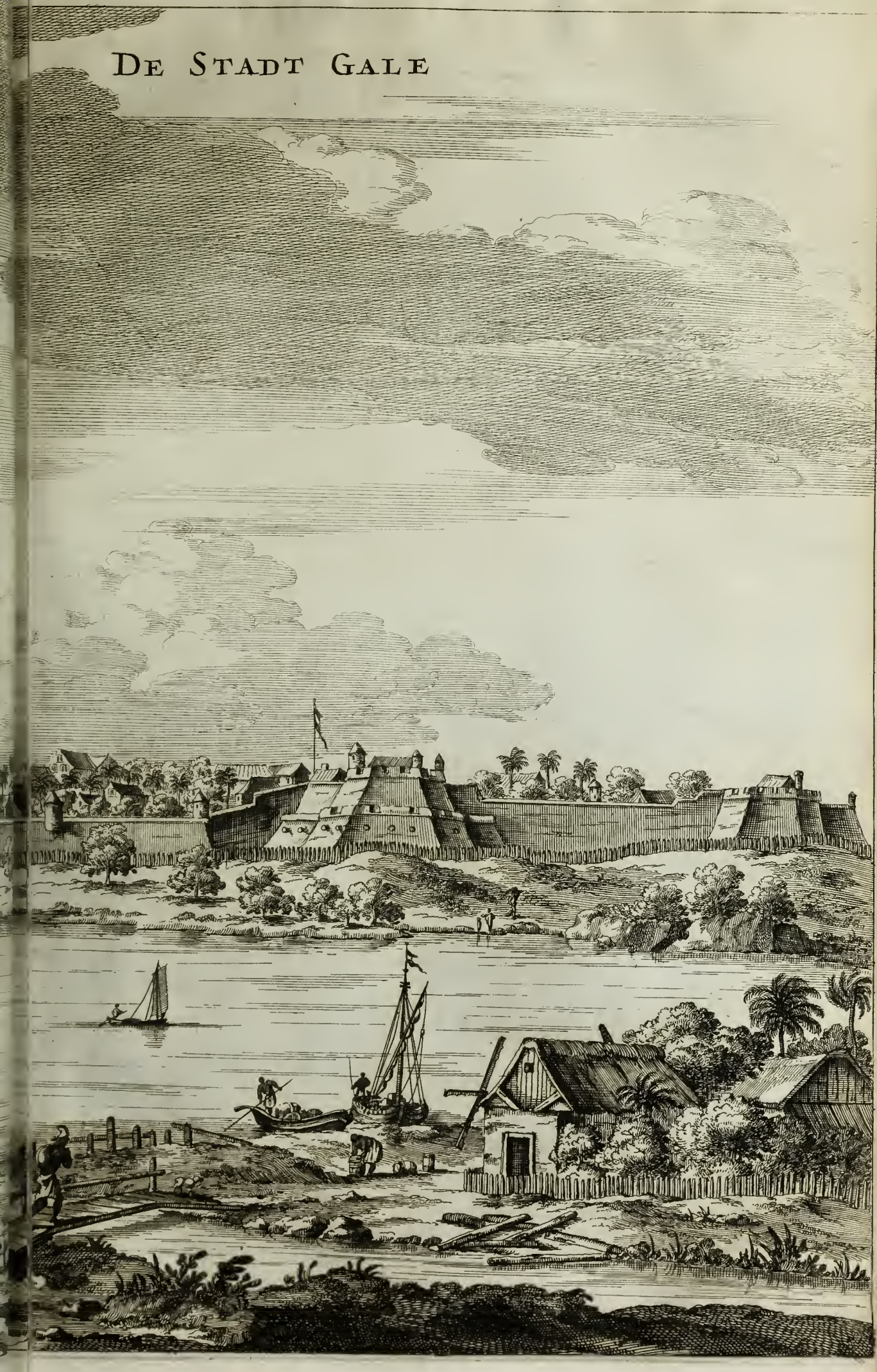

Gale heeft een zeer bequame Baye om voor een goet getal Schepen te ankeren, doch de Zee rolt vry wat ſterk daar in, zoo dat de Schepen veeltijdts zeer ſlingeren, 't welk de Zee-verſtandige met uytwerpen van een touw en anker achterwaarts wat weten te helpen. Voor aan de Haven leggen gevaarlijke Klippen, daar men dicht voorby zeylt, zoo dat het een ſchrik is om te zien, gelijk het Schip de *Herkules*, op de zelve gerakende, in korten tijdt aan duyzent ſtukken ſtiet. Men kan in de Bay niet komen, of men moet het Fort, op een Klip leggende, en het Water-Fort voorby, 't welk met zware metale ſtukken is voorzien, en de Baye zeer beveyligt. De Stadt heeft niet meer als dry Bolwerken, de reſt wordt van de Zee omringht, en is met Klippen zoodanigh gewapent, datter geen aankomen is met eenige Vaartuygen. Voor aan in Zee ſtaat een Klip, op de zelve is een Wachthuys, ende een yzer ſtuk, om de aankomende Schepen te waarſchouwen; boven op de Klip waayt de vlagge van de E. *Compagnie*. De Stadt is wel bebouwt, leyt op de hooghte, heeft goede vaſte ſteene Huyzen en Kerken, ſchoone Thuynen, koſtelijke Putten zeer diep gegraven, buyten is het zeer vermakelijk, de Bergen vertoonen haar zeer aangenaam. Men reyſt door op-gehakte wegen, Gravettes genaamt, om datze door 't Geberghte zijn gemaakt en gegraven.

Een dagh reyzens van *Gale*, leght

CALETVRE.

Beſchrijvinge van Caleture, en de verovringe van de zelve werkte.

de vaſtigheydt *Caleture*, in een zeer lieffelijke Lant-ſtreke, aan de mont van een wijde ende groote Riviere, dicht aan de zee-kant; de plaatze is wel verſterkt met dubbelde aarde Wallen. Zy is in onze macht (door Godes zegen) ende onder het wijs beleyt van den E. Heere Directeur Generaal *Gerard Hulſt* geraakt, den 15 Octob. 1655, na dat onze krijgsmacht eerſt tot *Bentotte* was vergadert geweeſt, ende aldaar 593 koppen wierde getelt; daar na den 28 September noch een aanzienlijk ge-

tal Zoldaten by haar komende, die voor uyt na de *Gravette* van *Caleture* vertrokken, onder het gezagh van den Luyt. *Christoffel Egger*, *Leonard Wiltschut* ende *Melchior van Schoonenbeek*. Ende dewijle men verzekert was, dat den Vyandt genegen was het Fort te bewaren, ende de onze van noodige Oorloghs-middelen noch niet voorzien waren, is geraden geacht, de zake noch wat in te zien; ondertusschen wierd den Capiteyn *Abraham Kous* met vier Compagnien hem by gevoeght, neffens die van *Jurian Gevel*, naar de passe *Oucatte* verzonden, om gelegentheyt af te zien om over de Riviere te geraken, ende door zoodanigen middel den Vyandt alle toegangh te benemen, verwachtende middelerwijle meer volk van boort.

Den 29 September lieten die van *Caleture* de Bloet-vlagge van het Fort wayen, en ondertusschen wierden alle toegangen naukeurigh van d'onze bezichtight, ende overal behoorlijke wacht gestelt, ende wierden den Koopman *Reynier Serooskerken*, met Heer *Ysbrant Godsken* na boort afgevaardight, om Geschut, Granaten, als andere Oorloghs-behoeften te bekomen.

Gebrek van levens middelen in Caleture.

Den 5 October bequamen d'onze tijdinge van twee Inlandtsche Timmerlieden, verhalende, hoe schaars de Vyanden, sterk 300 Koppen, haar met Rijs ende Cansie behielpen, niet meer dan 50 parras Rijs, ende 2 pakjes gedrooghde Visch in voor-raadt hebbende.

Cansie *is Rijs en water t'zamen gekookt*

Den 6 October zijn eenige Stukken op de gemaakte Baterye gebracht, op welken dagh een Toupas over komt, gewezen Schrijver van *Marcello Fialho* Capiteyn, dewelke den E E. Heer *Gerard Hulft*, by geschrifte de sterkten der Vyanden, namen der Hopmannen, en de verdere gelegentheyt vertoonde, dat het Pakhuys (4 a 5 dagen geleden) noch met 210 parras Rijs was voorzien geweest, van welke alle dagen wierden verteert verscheyde maten, nochtans maar eens des daags schaffende, des Koninghs Slaven ende *Kaffers*, neffens andere dienstbare Swarten, wierden dagelijks uytgereykt een quart medide Rijs.

Portugesche *Schrijver komt over.*

Datter ook geen *Lascarijns* in de Sterkte en waren, dat na zijn gissinge, de Vyandt boven 10 dagen niet zoude konnen uytharden.

Dat de Vyanden genegen waren, tot de doot hare plaatze te beschermen, dat zy verhoopten tegens toekomende weeke *Caspar Figeiro* met een goede macht, tot haar ontzet te moet te zien.

Ter zelver dage verschijnt den E. Heer Major *Joan van de Laan*, ende bericht zijne E E. hoe dat alles aan de over-zijde, in goede toestant ende verzekeringe was. *Verv van het legh.*

Den Scheeps-Capiteyn *Jakob Swart*, ende den Koopman *Abraham Hartman*, met 60 gewapende Matrozen, halen de twee achtergeblevene Stukjes.

Den Capiteyn *Dianteiro* wert met 40 *Nederlanders*, ende een goet getal *Lascarijns*, na de doortocht ofte passe *Wellikande* afgevaardight.

Den Heer *Gerard Hulft*, neffens den Gouvern. *Adriaan van der Meyden*, bezichtigen de Baterye, en daar na begeven haar op de moeyelijke wegh van *Palletotte*, om de gelegentheyt van de passe grondigh af te zien, mitsgaders ook na de over-zijde, alwaar alles in ordre, ende de vereyschende wachten bevonden, zijnde aan deze zijde sterk 756 koppen.

Den 7 October voeren zy t'zamen de Rievier op, naar *Wellikande*, omme te vernemen of den Vyandt door de spruyt, ofte wel van boven *Anguratotte* ende *Tiboene*, den voorraat konde af-zenden, waar toe, vermits den grooten afloop van de Riviere, geen kans zagen, maar wierden 5 verborgene *Katapanelen* haar E E. aangewezen, ende zouden d'onze ontrent het nauwe van de gezeyde Rivier, wel met *Lascarijns* voorzien zijnde, ende by den anderen t'zamen gevoeght, na alle apparentie het af-brengen wel verhinderen, en buyten de sterkte houden; 't welk

K
nelen
open
tuyge

den

den Heer *Joan van der Laan* zoude aan bevolen zijn.

Baterye t Mor- rs ver- n.

Den 11 October wiert de groote Mortier, met noch een 12 ponder, op de nieuwe Baterye gebracht.

Ten zelven dage komt den Heer *Joan van der Laan* van de over-zijde, verhalende, hoe de tweede Baterye aldaar, tegens den Avont zoude vaardigh zijn.

Die van Cleture k ien met e Vrede- n.

's Morgens den 14 October, komt een *Portugeſche* Luytenant, met een Tamboer, ende een Vrede-vaan, van den Capiteyn Moor *Anthonio Mendes d'Aranha*, uyt de Fortreſſe, met dit naarvolgende overgezette Briefken:

Deze voorleden dagen hebben onze plicht, die wy aan de vertroude wapenen ſchuldigh zijn (naar mogelijkheyt) betoont, ende alzoo UEE. heden wat ſtilder als op andere tijden zijt geweeſt, zoo heeft het my gedacht, datter eenige gelegentheden open waren, dat onder de Zoldateſque (van onze Natie ende in Europa) *gebruykelijk is, te verhandelen: Tot welken uytwerkinge ik gezint ben, UEE. een vertrout en aanzienlijk Perzoon toe te zenden, ondertuſſchen zal ſtilſtant van wapenen by ons gehouden worden, verhopende van UEE. inſgelijks. Godt beware UEE.*

Caleture 14 *October* 1655. *Was getekent* Anthonio Mendes d'Aranha.

ilſtant va Wape- nen

Hier op wierden de Wapenen geſtaakt ende opgeſchort, ende nevens den afgezonden *Portugeeſch*, afgevaardight den Vaandrigh *Marten Scholtes*, met een kleyn Briefken.

Daar wiert in aller yl een Briefken geſchreven, aan den Koninklijken *Diſſave* van *Saffra Gamme*, met hoogh en ernſtigh verzoek, in die Landen te verſpreyden, hoe den Vyandt binnen *Caleture*, met Volk ende nodige voor-raat ontzet waren, omme alzoo *Gaſper Figeiro* (die hem met zijn Leger noch ontrent *Moutapelle* onthielt) te verbijſteren, op hoope dat aldaar noch mochte verblijven.

Vr waar- de t het over aan van ale- ture

Het verbont tuſſchen ons en den Vyandt gemaakt, was dit in 't kort:

Dat de Compagnien zouden uyttrekken, met gedoofde Lont, Kogels in de mont, ende vliegende Vaandels, ende d'Officieren met haar Ken-teykens, ende die voor den Standaart van de Ed. Compagnie opgerolt neder leggen, de Hooft-Officieren tot Capiteyns van de Infanterye ofte Voet-volk ingeſloten, zullen in dit Mouſſon *na de Overkuſte, ofte* Goa *vervoert werden, de andere reſt van de Officieren ende Zoldaten naar* Batavia, *ende van daar na* Portugaal *op des Ed.* Compagnie *koſten gebracht werden. Alle Officieren ende Zoldaten zullen haar gelt en goederen met haar mogen mede nemen. De dienaren van de hooge Officieren verblijven tot diſcretie ofte beſcheydentheyt.*

Mouſſon *is een gety ende zaizoen des Jaars.*

De vercierzelen van de Kerk, en wat daar toe behoort, zullen mogen vervoert werden.

De getrouwde met blanke Vrouwen ende Miſticen, zullen gebracht werden, ter plaatze daar het haar zal gelieven ofte na Columbo. *Het Swart-volk zoo wel getrouwde, als* Laſcarijns *zullen gelijk als gevangenen werden overgelevert.*

Den Pater *ende zijne medegezellen zal de vryheyt genieten, die de hoogſte Officieren is toegeſtaan: Zullen ook dien eygenſten dagh van* Caleture *werden wegh gebracht, en zullen deze Articulen op morgen vroegh met den opgangh der Zonne werden ingewilligt.*

De hooge Officieren tot Kapiteyns toe, zullen haar zijd-geweer vermogen mede te nemen ende te dragen.

Deze over-eenkoming was getekent, Anthonio Mendes d'Aranha, *ende* Joaon Alonço.

Daar na zijn dezelve van onze, ende de *Portugeſche* zijde getekent, ende aldus gemerkt:

Gerard Hulft.
Adriaan van der Meyden.
Joan van der Laan.
Anthonio Mendes d'Aranha.
Joaon Alonço.

Portugezen *uyt* Caleture *vertrokken.*

Den 15 vroegh komt den voorgemelten *Fialho*, met de getekende Articulen wederom, zulks tegen de middagh, negen Compagnien ſterk

255 Zol-

255 Zoldaten, voor des Ed. *Compagnies* Standaart haar Vaandelen met onderdanigheyt neder-buygen, ende de Zoldaten (volgens gewoonte) ontwapent werden. Namentlijk:

Oversten, Capiteyns en Vaandelen in de Fortresse gevonden.

Het Koninghlijke Vaandel, gevoert by den Capiteyn Moor *Marcello Fialho*, sterk zijnde blanke koppen 31

Joan Anthonio Felthaon	27
Pedro de Barhos	28
Manuel Rodrigos	28
Diogo Frois	36
Jacomo Padraon	28
Manuel Mendes	27
Louys Alvres Pereiro	24
Leonardo de Silva	26

t'zamen 255.

Behalven de gequalificeerde Perzonen der Fortresse, met hare Huysgezinnen, die na *Callamoende* gezonden wierden, ende van daar 50 Perzonen met den Capiteyn Moor *Anthonio Mendes d'Aranha*, onze bekende gevangen, daar na in *Jafnapatan*, naar *Gale*, d'andere Hooft-Officieren naar *Macoene*, om te enbarqueren; de resterende wierden in 't Fort wel verzekert. Van deze overwinninge wiert den Keyzer *Raja Singa* terstont kontschap gedaan. Den EE. Heer Directeur Generaal *Gerard Hulft*, ende de Ed. Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde* binnen de sterkte komende, verwonderde haar over de vastigheyt van de plaatze, ende het onbevreest stormen.

Veelderhande Ammonitie.

Men vont in die vaste Fortresse,

10 Vaandels.

5 Stukken Geschut: 4 metale zoo van 10, 5 als 8 pont, neffens een van yzer 8 pont schietende.

40 Vaten Buskruyt.

204 gevulde Bamboezen.

710 stuks gezorteert Ront scharp.

180 Musquetten.

116 Patroon Tasschen.

62 Pieken.

7 Kisten met musquet-Kogels.

$\frac{1}{3}$ Vat Sprinkhaan-Kogels.

5 Sprinkhanen,

8 Haken.

Verscheyde Vuur-potten.

60 Schoppen.

8 Bijlen, &c.

Het XXIII Capittel.

Slagh van Paneture *ende op* Montual, *beyde tot na-deel der* Portugezen

DEn 16 vertrok den Heer Major *Joan van der Laan* van de over zijde der Rivier na *Paneture*, den Ed. Velt-heer met den Gouverneur volgden na de middagh, met alle nodige wapenen, ende de overige Zoldaten, latende het overwonnen Fort bevolen, den Koopman *Yfbrant Godskens*: blijvende aldaar, tot bewaringe van de voornoemde Plaatze, een Compagnie Zoldaten.

Ifbra Godske tot Gouv neur in leture.

De S van Par ture.

In 't schemeren van den Avont raakten wy aan den Vyant, zulks na hevig schieten en losse den der Musquetten, den *Portugees* de wijk nam, latende 16 a 17 Dooden in 't zant, ende haar Kruyt ende Standaart achter; veele begaven haar in het Bosch; wy hadden aan onze zyde, buyten den Vaandrigh *Arent Janssz. van Norden*, noch 15 gequetste. Volgens het verhaal van den Capiteyn van een Instantie, ende twee andere bekomene gevangenen, vernemen des Vyants troup, bestaande in 6 Compagnien, onder het beleyt van den Capiteyn Moor van *Montual Dominges Sermento*, voor uyt na *Caleture* gezonden te wezen, omme deze passe tot morgen voor *Gasper Figeiro* in te houden die reets uyt *Columbo*, met 600 koppen, ende een deel voor-raat (om het Fort te ontzetten) te verwachten stont; op deze macht vont den Velt-heer goet, tusschen *Paneture* ende *Galkisse* (by een Water-put) den oppas te nemen, ende middelerwijle de andere Compagnien in te wachten.

's Nachts zijnde een klare Maneschijn, wert noch een gevangen (geboortigh van Antwerpen, goet *Nederlants* sprekende) by zijn EE. gebracht, die voor-gaf: dat hy den Koningh van *Portugaal* 11 Jaren gedient hadde, ende dat tegens den dagh

dagh d'onze *Figeiros* aankomſte hadden te verwachten.

Den 17 Zondaghs wert d'onze de aankomſte van de *Portugezen* aangedient, en na gedaan gebedt, gaan de Heer Major *Joan van der Laan*, ende Capiteyn *Kous*, met twee Prince Velt-ſtukjes, dicht aan een gedienſtig hoekje met 5 Compagnien; sonder langh te dralen komt den Vyant daar op aan, die van onze Prince ſtukjes, met driemaal te loſſen, neffens het klateren der Muſquetten, tot wederſtant begroet zijnde; daar op de Houwers uyt de ſchede gerukt zijnde, hevigh op den Vyandt is aangevallen, zoo dat hy de vlucht nam, ende wiert de zelve vervolght, tot aan de Kerk *Noſſa Senhora de Milagres*, ofte *onze Lieve Vrouwe van Wonderen*. De onzen telden op den wegh ende in 't Boſch, ontrent de 150 Dooden aan des Vyants zijde. Den Heer Major *Joan van der Laan* wiert alhier aan zijn wange gequetſt, voorts een Konſtapel, twee Zoldaten, ende een Korporaal der Adelborſten gedoot.

Den 18 October viel een gevecht tuſſchen ons en de *Portugezen* op *Montual*, den Vyandt lagh in zijn voordeel, achter een op-geworpen Borſt-weeringh, uyt welke zy hevigh damp gaven, waar op wy haar niet ſchuldigh bleven; d'onze vielen op haar in, waar op zy haar Muſquetten Kruyt en Loot verlatende, hun heyl in de voeten zochten, en begaven haar na *Columbo*. Men liet midlertijt by de Kerke S. Sebaſtiaan, twee Compagnien goede wacht houden, 22 waren van de Portugeſche zyde, en niet een (Godt zy gelooft) van ons geſneuvelt, zelfs noch gequetſt nochte geraakt; ten zelven dage vertrok (op onze aankomſt) van *Montual*, een inſtantie met Zoldaten der Portugeſche, met een vaartuygh na *Columbo*, achter-latende een yzer ſtuk, ende een partye Kaneel; de paſſe die gemeynlijk met 24 man bezet lágh, was mede voor ons ingeruymt, en voorzien met 2 yzere Stukken.

Tot bewaringe van deze plaatze, wiert een Sergiant met 16 Zoldaten gelaten.

Men bequam hier de tijdinge, hoe dat van de geheele macht, die tot ontzet van *Caleture*, onder het gezagh van *Caſpar Figeiro* uyt *Columbo*, beſtaande in 650 blanke koppen, niet meer dan 160 weder gekomen waren. *Getal der verſlagene.*

Op den 19 dito voor de middagh, waren eenige *Portugezen* buyten de Stadt, in een Cokos-tuyn met 4 Elephanten bezigh, om eenige Boomen ter neder te vellen, zommige van onze krijgers daar op uytgezonden, dreven haar na de Stadt toe, die van binnen gaven vonk op d'onze, doodende een Sargiant, en quetzende den Luyten. *Hans Chriſtoffelſz.* met twee andere Zoldaten.

Den Velt-heer, neffens den Gouverneur, bequamen ten zelven dage Brieven van den Capiteyn *Kous*, ende den Luytenant *Wiltſchut*, met nader onderrichtinge van de nederlage onzer Vyanden, vergroot zijnde het getal op ruym 300 blanke koppen, en wierde telkens noch meer Hoofden ende Gevangenen aangebracht. Wiert doen mede voor zijn EE. den Broek van *Gaſpar Figeiro* gebracht, waar in een Brief wiert gevonden, hebbende in de Portugeſche tale dezen inhoudt:

Inſtructie voor den Capiteyn Moor GaſparFigeiro.

UE. is bekent hoedanige Rezolutie giſteren den 12 October is genomen, als dat UE. de Fortreſſe Caleture *zult trachten te ontzetten; de Krijgs-macht die wy alhier hebben konnen uyt-maken, bedraaght 420 Man, met welke (door Godts genade, als mede door UE. manhaftigheyt, en goet geluk) een groote overwinninge op de Vyanden zult bekomen.*

De gedaante des Oorloghs, ende de maniere die tot uyt-werkinge van deze gewichtige zaken dienen, zal UE. beſtellen, gelijk't zelve verſtaat, en alzoo UE. treffelijke ervaren en yverige dienſt aan de Majeſteyt *meer-malen bewezen, goet vinden zal; ook konnen wy niet voorzien, wat toevallen en gelegentheden, de tijt baren kan.*

UE. zal trachten te weten, op wat plaatze den Vyandt gelegert is, en wat macht de zelve heeft, en voor al, den voorraat van mont-kosten, die aan de pas van Belantotte *leyt, binnen te brengen, ook zal UE. met den eersten laten weten den uyt-slagh der zaken, om UE. derwaarts meerder Rijs te zenden, zoo wel tot onderhoudingh van* Caleture, *als het verder Leger, ende indien eenige Eet-waren in't Landt te bekomen zijn, zal UE. zich daar van voorzien.*

By aldien het Godt de Heere gelieft de Caleture *te ontzetten, ende dat als dan beyde de Legers zich mochten t'zamen voegen tegen den Vyandt, dan moet den Capiteyn* Moor, *die zich wel het grootste ofte opperste gezagh zal toe-eygenen, in deze gelegentheyt, met beleeftheyt wijken; UE. gelieve in dit byzonder werk, dat van zulken gewichte is, ende daar aan de behoudenisse van dit geheele Eylandt, ende de Stadt hanght; alle uyterste vlijt aan te wenden.*

Wanneer Caleture *zal ontzet zijn, ende dat UE E. gezamentlijk oordeelt, dat door gebrek van Eet-waren, ofte andere redenen, de Sterkte niet kan gehouden werden, zoo zult gy-lieden met den anderen besluyten, dat tot dienst van zijn* Majesteyt *meest zal strekken, namentlijk, de Plaatze verminderen, ende die alleen met* 150 *man bezet laten, ende met de rest UE. Leger versterken.*

Ende alzoo het onmogelijk is, eenige voorraat binnen Caleture *te brengen, zoo zal UE. zich op de bequame plaatze legeren, ende van daar* Anthonio Mendes d'Aranha(*Capiteyn van de Fortresse*) *bericht doen, dat hy de Sterkte verlatende, de Stukken vernagele, ende het Kruyt ende Loot (dat niet mede kan voeren) wegh werpe ende verstroye, om alzoo by UE. te komen, om door dat middel zoo braven Volk te behouden, waar in de wederstandt van deze Stadt bestaan zal.* Columbo 13 *October* 1655. *Was getekent* Anthonio de Zouza Coutinho.

Lager stont, dezen geschreven zijnde, komt het toevoer van de Kuste van India, *bestaande in* 200 *Zoldaten, die ook in de Compagnie van UE. gaan.*

Godt beware UE. Columbo 15 *October* 1655.

Het XXIV. Capittel.

Vermaart Boschlooper gevangen. Begin der belegeringe van Columbo. *Den Keyzer biedt de* Hollanders *zijne hulp aan, des zelfs Brief aan den Velt-heer.*

ONtrent deze tijdt verschenen uyt des Keyzers Hof, ende van den *Dissave* van *Saffragamme*, drie *Apahamis*, drie *Haraties* zijnde hooge Amptenaren, ende een deel *Lascarijns*; zy brachten mede eenen Brief van onzen Residenten in *Candy Joris Hervendonk*, meldende hoe zijn *Majesteyt* gelast hadde, zijn lankdurige by-woonende Koortze den EE. Heer bekent te maken, hoe dat in korte met zijnen Adel in *Columbo* verhoopten te wandelen, waar op den 20 een Briefken aan de *Majesteyt* wierdt af-gevaardight, met bekent-makinge, van onze heerlijke overwinninge tegens den Vyandt.

Dis *beduyt veel al* Lantd Lasc *een* sle Zolda Apal *een* ho Ampt naar. Har *zoo ve een* Sa giant.

Ten zelven dage bekomen wy tijdinge, hoe dat den vermaarden Bosch-looper *Francisco Anthunes*, in handen onzer *Lascarijns* vervallen was, men zondt eenigh volk henen, om hem verzekert in 't Leger te brengen, doch door koude ende ongemak, of wel uyt vreeze van straffe, die op zijn menighvuldige wreetheden en schelm-stukken wel volgen mochten, is in 't herwaarts brengen gestorven, ende na dat doot aangebracht was begraven. Ontrent deze tijdt dede men een dank-dagh tegens den 28 October uyt-schrijven, om Godt de Heere opentlijk, in de Kerke voor zijne zegen te danken, ende vierighlijk zijn *Majesteyt* te bidden, dat met de gunste des Hemels, de vordere aan-slagen der Ed. *Compagnie*, mochten begenadight werden.

Een maart Bosch-l Franci Anthu van onz Lascari gevang

Dank-d uytgesch ven.

Den 21 vertrokken den EE. Heer

Heer, nevens den Gouverneur, den Conſtapel, Major ende andere voornaame Officiers na *Quia de Lobo*, om te zien waar men de Stadt op het bequaamſte konden blokqueren, dewijle de Vyandt op alle de Hoeken der Bolwerken zich verſterkte, men eyſte inder yl alle nootwendigheden van *Montual*, tot op-maken van een Baterye, en ſtelde 50 beloonde Arbeyders te werk.

Den 22 verſcheen des Koninghs *Saffragamſe Diſſave* in 't gewezen huys van *Don Diego de Melo de Caſtro*, voor dezen gewezen Generaal van *Columbo*, zijn E E. bekent makende de laſt, die hy van zijn *Majeſteyt* hadde, om ons volk by deze gelegentheyt met alle dienſt by te ſtaan, waar over beleefdelijk wierdt bedankt.

...n Ko-...nin... biedt zij dienſt aan, e Ne-derlanders.

Den 23 beſtede men noch een Baterye aan by de Kerk *S. Sebaſtiaan.*

Twee dagen daar na komt des Koninghs *Diſſave* van de 4 *Corles* met zijn Volk (ſterk 700 man) in 't Leger, ende tegens den Avont bequam zijn E E. door 's Koninghs Brief-dragers, een Miſſive zeer cierlijk met wel riekende Specerye beſtroyt, ende neffens zijne hant-tekeningh, was aan yder zijde een Vrouwen beelt geſchildert, met gevouwen handen na boven ziende, zijnde dezelve in antwoort op de voor-gaande, van den Heer Gouvern. *Adriaan van der Meyden* uyt *Bentotte* geſchreven. Men verſtont dat den Koningh eenigzints miſnoeght was, dat den Brief door den Heer Gouverneur hem toegezonden ('t welk door haaſtigheyt geſchiet was) niet na gewoonte met Lywaat omwonden was, ende zijn Eer-namen niet in 't breede waren uyt-gedrukt, doch daar was overgroote blijtſchap in 't Hof, over de aankomſte van de Hollantſche Vloote: zijn *Majeſteyt* hadde mede voorgegeven, dat de Stadt (by overwinningh) volgens belofte van den out-Gouverneur Heer *Jakob van Kittenſteyn*, ende nader geſchrifte van den tegewoordigen Heer *Adriaan van der Meyden*, in zijn e handen zoude gelevert worden, waar aan hem (zoo hy zeyde) weynigh gelegen liet, als hem maar de eere van d'overwinninge wierde toe-geſchreven, door 'twelke de E. *Compagnie* by zondere weldaden te verwachten hadden: in 't ſluyten van de Brief ſtont mede, dat zijn *Majeſteyt* alomme gelaſt hadde, de wegen en Huyzen vaardigh te maken, om af te komen.

Den 26 was men bezigh het Geſchut op de Bateryen te brengen, ende wierden 4 mannen gequetſt, ende een 't hooft afgeſchoten. Bequamen doen met het Jacht de *Leeuwinne* voor-raat, ende Buſkruyt van *Puntegale*.

Sondaghs den 28 namiddagh na gedane Dank-predicatie, door den Eerwaarde Godtzalige D. *Henricus Bongaart*, eerſt mijn beminde Collega, nu Salige Ziel in de verblijdende Kerke Godes, komt zeker Zoldaat met een Slaef uyt de Stadt over, door het moeras, zeggende, dat *Gaſpar Figeiro* van den Generaal met deze woorden was verwelkomt, *Que era digno de ſer enforcado*, dat is in goet Neerlants, *Dat hy waardigh was op geknoopt te werden*; Ende dat hy tot zijn verontſchuldinge, veele leugenen hadde by gebracht, als onder andere, dat de onze tot de borſt toe op Strant hadden begraven gelegen, dies hy met zijn macht aan de man niet hadde konnen komen.

Gaſpar Figeiros *welkomſt in* Columbo.

Op den zelven dach komt des Koninghs *Diſſave* van de 7 *Corles*, met zijn Leger van 500 koppen ſterk, dewelke wel onthaalt wiert, ende zijn *Laſcarijns* wierden (neffens andere) tot aanbrengen van ſcherp, ende Amunitie van Oorlogh in 't werk geſtelt.

Den 29 komt den overlooper *Harman Lukaſz. van den Boſch*, eertijts met eenen *Walraven* als ſchelm uyt *Gale* geloopen, by de *Portugezen* vernaamt *Joan de Roſa*, namaals binnen *Columbo* een neerlagh gedaan hebbende, na *Candy* gevlught, ende aldaar zich onthoudende, gaf hy voor, van den Generaal uyt-gezonden te zijn, om des Stadts buyten

Jan de Roſa *komt over.*

Doet goede en naakte ontdekkinge van den Staat der belegerde.

werken te bezichtigen ; hy onderrichten zijn E E. van veele aanmerkelijke dingen, verhalende, hoe hy op den 17 mede in de slagh was geweest, en dat van die gantsche troup maar 150 blanke Mannen te recht gekomen waren ; datter in de Stadt noch 9 *Instantias* van Koninghlijke Zoldaten waren , zijnde die met de weerbare Burgers ontrent 800 Mannen ; dat den Generaal over het verlies, en het daar op volgende belegh, zeer beducht was ; dat zommige Borgeren den grootsten zin tot het vechten niet en hadden. Men donderde op dezen dagh hevig met het Kanon , ende raakte de Baterye van *S. Sebastiaan* meest klaar. Daags daar aan bekomen wy in 't Leger een *Portugeesch* van *Milagre* gezonden, die tzedert 14 dagen met gras ende andere groente in 't Bosch, zijn leven onderhouden hadde.

Columbo *heftigh beschoten.*

Den 3 November zijn op de Baterye van *Quia de Lobo*, een Timmerman ende Bosch-schieter met een Kogel ter neder geschoten, en na de middagh quam de Chaloup *Delft* van *Caleture*, met Bus-poeder; doen quam een Zoldaat uyt de Stadt over, weynigh nieus wetende , alzoo het een *Reynol* was, ende jongst uyt *Goa* herwaarts gekomen. In den Avont komt het Schip de *Bruyn-visch*, met Brieven van den Ed. Heer Gouverneur van *Coromandel Laurens Pit* , nu ordinaar Raat van *India* , een zeer getrouw Dienaar der Ed. *Compagnie*, hadde ingeladen 44544 pont Buskruyt. Men hoorde doen ook dat het Jacht *Popkensburgh* in *Gale* wel gelant was, doch de *Schelvis* was tot noch toe niet vernomen. Des nachts wiert gearbeyt om een Baterye aan Strant op te maken.

Tijdinge dat 12 zeylen gezien werden.

's Morgens vroegh den 4 November bekomt den Veldtheer tijdinge, uyt de Fortresse *Negombo* , dat zy van eenige Inwoonders van *Annarolundane* bericht waren geworden, 12 zeylen ontrent *Chilaon* gezien te hebben, daar op het opperhooft *Eduwart Hauw* gelast werde, na te doen vernemen , om in tijts goede kontschap te bekomen, gelijk het zelve den Ed. Opper-koopman *Jan Kroon* in *Gale* aan-geschreven wert, om aldaar wel op hoede te zijn.

Zelzaem voorval van een Koge

Na de middagh komt een zelzaam voorval ; in de Kerk van *Quia de Lobo* te geschieden : De wont-heelders haar verbant doende , vlieght een Kogel van het Bolwerk *S. Steven* onder langs de Galderye , waar mede een Zoldaat zeer deerlijk doorschooten wert, twee Perzonen daaren-boven raakte elk een arm quijt, en drie wierden noch gequetst.

Ter zelver tijdt komt den Gezant *Tenecon Apuhamy*, met een Brief van zijn *Majesteyt* , neffens een Gout borst-juweel , met verscheyde steenen verçiert, hangende aan een keten, welke Brief overgezet zijnde, aldus luyde:

Brief van den Keyzer aan den Veltheer Gerard Hulft.

RAja Singa Raju , *aldergrootste Monarch , en grootmachtighste Keyzer van dit mijn Keyzer-Rijk van* Ceylon, *wenscht* Gerard Hulft, *Directeur Generaal over de Scheepsmacht van de oprechte getrouwe Nederlantsche Natie , veel gezontheyt.*

Door Brieven van den Gouverneur , mijner Keyzerlijke Fortresse Gale *hebbe verstaan , dat U E. met zijn tegenwoordige Scheeps-macht aangelant was , ende korts daar aan de Fortresse* Caleture *hadde bemachtight , ende de eene helft van daar inne (zijnde gevangene* Portugezen) *naar boort verzonden , ende de andere helft tot mijn Keyzerlijke dienſten , aldaar in bewaringh gehouden haddet. En hoe dat U E. onderwegen , tusschen* Caleture *ende* Columbo, *na een scherp gevecht, den Vyandt op de vlucht hadt geslagen , zonder eenigh verlies van mijn getrouwe* Hollanders, *welke niewe mare mijn* Keyzerlijke Majesteyt, *veel vreugde aangebracht heeft ; hebbe ook terstont mijn Keyzerlijke last aan alle mijne* Dissaves *en Oorloghs Capiteynen voort gezonden , dat op het spoedighste mijn geheele Krijghsmacht zouden by een vergaderen. Hier en tusschen hebbe een* Ola *van mijn Saffragamze* Dissave *ontfangen, die hy den 23 Octo-*

Ola is een Brief. Inlanders schrijven op de Bladeren van de Palm-Bomen, met yzere Pennen.

ber

ber aan my hadde geſchreven, waar inne verhaalde, hoe UE. hem hadde laten roepen, ende ten eerſten gevraagt, hoe het met de gezontheyt van mijne Keyzerlijke Majeſteyt *was, en hoe UE. gezeght hadde, dat tot geen ander inzicht gekomen waart, dan om my de Steden* Columbo, Manaar *ende* Jafnapatan *te leveren, ende dit beſloten zijnde, zoude UE. wel voor mijne* Keyzerlijke Majeſteyt *willen verſchijnen. Ik ben in voorleden dagen zeer ziekelijk geweeſt, maar niet te min hadde ik ordre geſtelt, in alles wat tot mijn Keyzerlijke Krijghsmacht behoort; maar zoo haaſt ik tydinge van UE. bekomen hadde, wiert ik met zulken uyttermaten vreugde bevangen, dat daar door naaſt Godts hulpe, geheel gezont geworden ben, zoo dat ik twee maal zoo ſterk ben als te voren, om mijn Keyzerlijke tocht uyt te voeren ende te volbrengen, die (met Godts hulpe) op Dingsdagh den 2 November geſchieden zal; hier by zende ik UE. een Amptenaar, van mijn Keyzerlijke Hof, om UE. gezontheyt te verſtaan, hy zal UE. eenige eere toebrengen, die mijn Keyzerlijke Perzoon UE. zendt, UE. gelieve niet te zien op de waardye van dezelve, maar op de liefde ende de goede genegentheyt, waar mede &c.*

In 't Keyzerlijke Hof in de Stadt Candy, 29 *October* 1655. *Was getekent:* Raja Singa Rajon, *Grootmachtige Keyzer van* Ceylon.

Het XXV Capittel.

Beſluyt om Columbo *te beſtormen, ordre daar toe geſtelt.*

Nwe Batery met 4 metale Stukken verzien.

DEn 9 Novemb. begon de nieuwe Baterye met 4 metale Stukken op de punt *S. Steven* damp te geven. Op den zelven dagh wierden alle de militare hooge Officieren t'zamen geroepen, en na dat Godt ernſtigh was gebeden, wiert voor-geſlagen, de bedenkinge om de Stadt *Columbo* ſtormender hant aan te taſten, met by zondere proteſtatie ofte overtuyginge, dat zoo yemant ware die eenige reden of bedenkinge van zwarigheden hadde, dat hy die vryelijk wilde te berde brengen, zonder eenighzins daar om beducht te zijn, dat hy van blohertigheyt zoude beſchuldight werden; doch niemant iets te voorſchijn brengende dat den aanſtaanden ſtorm ontrade, maar alle eenpaarlijk die goet keurende, en den gemeynen Krijghs-man op den buyt vlammende, wierdt den aanſlagh in de vreeze des Heeren vaſt geſtelt.

Men komt gezamentlijk over een om Columbo *aan alle kanten te beſtormen.*

Kort hier op wert door een Trompetter, met een Vrede-vaan in de hant, een Brief van den E E. Heer gezonden aan den Portugeſchen Generaal, *Anthonio de Zouza Coutinho*, van dezen inhoudt:

Men zendt om alle bloedt-ſtortinge voor te komen, een Trompetter na de Stadt met een Brief.

Door de goede uytſlagh, in het bemachtigen van Caleture, *geſterkt met het vernielen van* Gaſper Figeiros *Leger, op het* Panaturſche *Strant, meyne ik nu in de belegeringe van* Columbo, *zoo verre gevordert te zijn, dat niemant my voor vermetel zal houden, zoo ik UE. verge dat my de Stadt in de name van zijn* Keyzerlijke Majeſteyt Raja Singa, *ende de Ed.* Compagnie *gelevert werde. Immers en verwachte ik niet van UE. voor zoodanigh gehouden te werden, als de welke al bevorens de rekeninge met de Brieven aan* Don Anthonio Mendes d'Aranha, *ende* Gaſper Figeiro, *d'eene van den* 30 *September, d'ander van den* 13 *en* 15 *October (die ons beyde in handen zijn vervallen) gemaakt heeft; namentlijk, dat aan de behoudeniſſe van het volk van* Caleture, *neffens de macht van* Gaſper Figeiro, Columbos *bewaringe gelegen was. Ende aan de andere zijde, en meyne ik ook daar mede uwe moedigheyt geenzins te kort te doen, als die van beyde de middelen ontbloot zijnde, voor al de Werelt uwen genereuzen yver (tot het behoeden van* Columbo) *genoegh getoont heeft; geſchiedende dit mijn verzoek, eenlijk, om by violente atacque, of hevige ſtorm en beſpringinge, het bloetſtorten (inzonderheyt van onſchuldige) te verhoeden, de woedende Krijghs-knechten in zulken geval buyten gezagh, en ontzag wezende.*

Was getekent 9 *November* Gerard Hulſt.

Den Trompetter komt na weynigh vertoeven weder, zeggende, dat hem beneden het Bolwerk *S. Jan*, door een *Portugeesch* Officier, den Brief was afgenomen, en tot antwoort gedient, den Generaal daaghs daar aan zoude antwoorden, waar op terstont het Kanon weder aan donderde. Tegens den avondt wierden de Compagnien, onder de Luytenanten *Willem de Wit*, *Hendrik Gerritsz.* ende *Christoffel Egger*, naar *Montual* (om van daar in de Jachten, *Tergoes* en *Erasmus* t'inbarqueren) afgezonden.

Antwoort op de voorgaande Brief.

Den 10 November bekomt den Heer *Hulft* (tegens de middagh) beschreyt op den voorgaande Brief, luydende (overgezet zijnde) aldus:

De goede uyt-vallen van den Oorlogh, geeft onze Godt aan die het hem believt, gelijk hy dezelve tot nu toe U E. heeft verleent, zoo zoude hy die ook kunnen veranderen, gelijk in hem vertrouwe: want het gene gy ons aandoet is zeer onmatigh: deze plaatze behoort den Koningh van Portugaal, *mijnen Heere, uyt wiens last my die bevolen is te bewaren, en hem daar van rekeningh te geven. De redenen die U E. aanhaalt, konnen my niet bewegen, om de beschermínge van deze Stadt aan kant te zetten; de tijdt, ende de ervarentheyt zal U E. leeren, dat den staat, daar in wy tegenwoordigh zijn, anders is, als U E. zich inbeelt. Godt beware U E. 9 November 1655.*

Was getekent:

Anthonio de Zouza Coutinho.

Ordre tot het het stormen ter Zee.

Nu begost den Veltheer ordre te beramen, waar yder in den storm „ zich hadde te dragen: De Jachten, „ als *de Maaght van Enkhuyzen*, daar „ Schipper op was *Volkert Adriaansz. Schram*, namaals beroemde Zee„ helt, van wegen het Noorder quar„ tier, in de Engelze Oorlogh; ende „ het Jacht *Workum*, daar op het be„ vel hadde, den Opperstierman „ *Arent Groenevelt*, zullen haar zoo „ dicht in *Bahia* (onder het water „ Kasteel) vervoegen, als zy na Zee„ manschap (al te voren de gronden „ afgepeylt hebbende) oordelen zul„ len doenlijk, en ten besten dien„ ste te zijn. Ten welken eynden zy „ elk zullen verzien werden, met 110 „ uytgelezen Matrozen, 5000 pont „ Buspoeyer, rondt ende langh „ scherp schroot &c.

„ De Jachten werden geordi„ neert in de *Bahia*, op de beste „ plaatze te ankeren, om het water „ Kasteel met kracht van Kanon„ schoten te matteren, om onder de „ gunste van de rook, het Volk te la„ ten landen &c.

„ Tot dien eynde zullen de Jach„ ten *Ter Goes*, ende *Erasmus*, zich „ by de voor-gemelte 2 andere Jach„ ten houden, weynigh binnen „ schoots, ende yder van dezelve „ (omme te landen) boven de Ma„ trozen op hebben, hondert Zol„ daten, namentlijk, de Compag„ nien van *Willem de With*, *Hendrik „ Gerritsz. ende Christoffel Egger*, „ om het volk, Zoldaten, ende Ma„ trozen, van de voor aan getogen „ Jachten aan landt te brengen. De „ boots en schuyten zullen haar hou„ den by ofte ontrent de Schepen, „ namentlijk, by *Ter Goes* de groote „ Boot van *Amsterdam* met zijn Cha„ loup, de Chaloup *Wezel*, en de „ Boot van de *Gouts-blom*, de groo„ te Boot van *Hollandt* met zijn „ Chaloup *Delph* ende de Boot van „ *Naarden*. De kleyne vaartuygen, „ van de *Haas* ende *Bruyn-visch*, zul„ len haar in 't water houden, een „ stuk-weeghs boven het quartier, „ aan Strandt, om offer iets te ver„ wittigen voor viel, daar toe vaar„ digh te zijn; gelijk mede alle de „ vaar-tuygen gedurigh zullen moe„ ten letten, op de zeynen by de twee „ vechtende Schepen te doen, om „ op de zelve af te komen, indien zy „ in de grondt mochten geschoten „ werden, dat Godt verhoede. Als „ de wimpel boven de *Bloedt-vlagge* „ van de *Campanie* zal wayen, dan „ zal het landen aangaan moeten, en „ dan zullen de Vaar-tuygen, met de „ Matrozen, en de Zoldaten, uyt de „ andere Schepen af-komen.

„ Als

„ Als de *Wimpel* van de *Bazaans* „ roede waayt, zal het een teken „ zijn dat het Schip in noot van zin- „ ken is, waar op de Vaartuygen met „ roeyers gemant zullen afkomen, „ om 't Volk te bergen.

„ Als de *Prince Vlagge* van het „ Fort wayt, zal het een teken zijn „ van overwinninge, ende dat Godt „ ons genade bewezen heeft.

„ Als wanneer het raatzaam zijn „ zal, met de macht in 't Kasteel of- „ te de Stadt stille te houden, ende „ niet verder te trekken, voor en al- „ eer een *Prince vlagge* van het quar- „ tier, daar den Capiteyn *Cuylen-* „ *burgh* aan strant gelegen heeft, ver- „ nomen werdt, 't geen een wis te- „ ken zal wezen, dat wy van de „ Landt-zijde mede binnen zijn, en- „ de als dan zullen de tegenwoordi- „ ge Officieren, na gehouden over- „ legh, doen ofte belasten, 't geen „ by meerderheyt van stemmen zal „ besloten werden.

„ Als de twee Schepen *de Maaght* „ *van Enkhuyzen* ende *Worcum* on- „ der zeyl zijn, omme de *Bahia* in te „ lopen, zullen alle de andere Sche- „ pen de *Bloet Vlagge* van achteren „ laten wayen, ende Anker lichten, „ ende mede toestel maken, of zy de „ *Bahia* wilde inloopen, of wel van „ buyten aankomen, echter hen „ buyten schoots houden, ende zich „ wachten van den anderen op „ 't lijf te schokken.

„ Door Godts genade gelant zijn- „ de, zal den Ed. manhaften *A-* „ *driaan Roothaas* het gezagh voe- „ ren, den welke dan alle Officieren, „ Zoldaten ende Matrozen, zullen „ hebben te gehoorzamen, ende te „ erkennen.

rdre te L de.

„ Onder het gevecht van de twee „ voornoemde Schepen en 't landen „ van 't Volk, zal de Stadt aange- „ tast werden, aan de Zee-zijde, op „ het Bolwerk *S. Joan*, ende aan de „ Landt-zijde by de Poorte *Rajuha*, „ om door Godes genade het eene of „ het andere Bolwerk te vermeeste- „ ren, ende daar door toegangh tot „ de Stadt te hebben. Op het Bol- „ werk *S. Joan* zullen aanval doen „ Capiteyn *Kous*, ende op het *Couras* „ den Capiteyn *Cuylenburgh*, die „ door den Heer *Joan van der Laan* „ zullen gesecondeert werden, ende „ by gestaan na gelegentheydt, en „ tot dien eynde daar bescheyden „ zijn, de Compagnien van Capi- „ teyn *Cuylenburgh*, *Govert Quar-* „ *tel*, *Jurian Gebel*, *Andries Stek-* „ *kens*, *Lambert Steenhagen*, *Hans* „ *Christoffelsz.*, *Jochem Blok*, *Mel-* „ *chior van Schonenbeek*, *Jan Mol*, „ met 36 *Javanen*, en de halve Com- „ pagnie *Bandanezen*. De Ladders „ zullen aangevoert werden, door „ de *Bandanezen*, *Javanen* ende „ *Mardijkers*, vergezelschapt met „ Nederlandtsche Matrozen, om of „ het gebeurde, dat de *Swarten* de „ Ladders niet op en voerden, die „ zelve aan te vatten; De voorsz. „ Matrozen zullen met Handt-gra- „ naten voorzien zijn, eenige met „ zijdt-geweer ende andere met Pie- „ ken. By *S. Sebastiaan*, om de Bol- „ werken *Clergos*, ende *S. Philips* „ (by de Poorte *Rajuha*) te be- „ klimmen, zullen bescheyden zijn, „ den Capiteyn *Westrenen*, den Luy- „ tenant *Wildtschut*, *Joannes Hart-* „ *man*, *Joannes Cuperius*, *Harden-* „ *bergh*, *Roggen-kamp*, *Jakob Alen-* „ *bier* (namaals voor *Jafnapatan* ge- „ sneuvelt), *Diedelof van der Beek*, „ *Hendrik Broekhuyzen*, *Jan Coert-* „ *ze*, met de *Javanen*, en der *Ban-* „ *danezen* halve Compagnie, ende „ 't Volk dat den Capiteyn *Ruysch* „ van beneden zal brengen.

„ Den Capiteyn *Westrenen* zal het „ Bolwerk *Clergos*, ende *Emondt* „ *Ruysch S. Philippo* zoeken te be- „ klimmen, ende te bemachtigen, „ ende zullen onderstut werden van „ andere by noodtzakelijkheyt; de „ Ladders zullen als voren aange- „ voert werden, door *Bandanezen*, „ *Javanen* ende *Mardijkers*, ver- „ menght met Nederlandtsche Ma- „ trozen. De *Ceylonsche Lascarijns* „ zullen de gequetsten afdragen, om „ geen belet in 't stormen te doen.

Men hoorde onderwijle dat het secours

secours der *Portugezen* in *Goa* was aangelandt, en dat de geruchten aldaar liepen, dat men met een goede macht daar van daan, tot ontzet van dit Eylandt zoude af-zakken. Ondertusschen zoude men goede zorge dragen voor de Stadt *Gale*, of misschien den Vyandt daar op zijn ooge geslagen hadde.

Den storm geschiet niet op den bestemden dagh.

Den 11 van de maant November, zijnde den dagh op welke men meynde te stormen, elk een van de Krijgers vol moet zijnde, ende yder op zijn gestelde plaatze, is het geschiet, dat de Schepen door stilte ende tegenwindt, niet binnen konden geraken, zoo dat (Godt weet waarom) ons voornemen moste gestaakt werden, hebbende ondertusschen al ons Geschut den geheelen dagh een ongemeyn gewelt op de Stadt gedaan; doch die van binnen antwoorde weynigh ofte niet. Zy lieten ook (na hare gewoonte) geen Bloedt-vlagge van het Bolwerk *S. Cruz* wayen.

Het XXVI Capittel.

Columbo *te Water ende te Lande bestormt, met ongelukkigh gevolgh. Brieven van* Raja Singa *aan den Veldtheer. Hollandtsche Gevangenen uyt* Columbo.

De 2 Schepen slaan tegen het Water-Kasteel.

DEn 12 's morgens met den dagh komt het Jacht *de Maaght van Enkhuyzen*, ende weynigh daar na *Workum*, binnen de *Bahia*, konnende de andere Schepen *Goes* en *d'Erasmus*, door scherpe windt en tegen-stroom, qualijk op haar gestelde plaatze komen, deden echter haar uytterste beste: de *Maaght* ontrent een uur na wensch gelegen zijnde, gelijk ook *Workum*, tegens het Waer-Kasteel donderden geweldigh, gelijk ook die van de voornoemde Sterkte d'onze niet schuldigh bleven.

Storm te Lande.

Nu gaf men te Lande ordre om in aller yl aan te vallen, de Ladders wierden opgevat, en op drie by-zondere plaatzen op de Stadt aangevallen, namentlijk, de Velt-heer en den Gouverneur met 10 Compagnien, op de *Porta Rajuha*, de Bolwerken *S. Philippo* ende *Clergos*; Den Heer Major *Joan van der Laan* met 9 Compagnien op de Bolwerken *S. Joan* ende 't *Couras*; en *Jakob Lippens* met 2 Compagnien Krijgers, en een deel Matrozen in 7 Chinesche *Champans* de *Tang* ofte Poel overvarende, alwaar de Stadt op zijn zwakste is, gelast aan te vallen; doch het Volk wierdt meest ter neder gevelt, door het heftigh schieten met schroot; de Matrozen vattede de Ladders niet aan, gelijk het betaamde, ende zy gelast waren, dies zijn EE. merkende datter wan-ordre was, drongh zelfs in perzoon met een wakkere moet, onder het donderen van 's Vyandts Kanon, en vattede de Ladders met noch andere Officieren aan, en brachten eenige der zelve tot aan de *Guardijn*, alwaar zijn E E. met een Musquet koegel, boven in het dikke van het slinkker-been (by de lieze ingaande) gequest is geworden, waar van flauw wordende aftrok, om zich te laten verbinden; doch in 't afgaan zijnde, komt tijdinge, dat de troupen van den Heer Major *Joan van der Laan* aan de strandt al binnen de Stadt waren, daar op zijn E E. nieuwe moed scheppende, en 't Volk een goet hart insprekende (noch zijnde onverbonden) derwaarts aantrok, doch te vergeefs: want het Volk raakte in aftocht, ende de macht van de Major *van der Laan* most mede de wijk nemen, ende de Ladders niet aan-gebracht zijnde, nam zijn E E. mede besluyt tot het aftrekken.

Den Velheer vat a Ladders zelfs aan. Doch wor gequetst.

Den Major *van der Laan* was mede op zoodanige wijze afgeslagen, zijnde by de zijnen de Ladders tot driemalen op-gevat geweest, maar die de zelve aanbrachten meest gesneuvelt ende gequetst, hadden ter nauwer noodt noch eene Ladder aan *S. Joan* gebracht, door welkers hulpe den Ed. Manhaften Luytenant *Melchior van Schonenbeek*, een dapper Zoldaat, zijnde een Hoogduytzer van geboorte, een man van goede opvoedinge, ende in de talen wel ervaren

Melc van Sch nenbee *beklimt leen het Bolwer* S. Joa

varen, alleen op de zelve Punt geraakte, die aldaar geen gevolgh krijgende, het leven voor ons Vaderlant, met een groote moet heeft gelaten. Zijn hooft afgekapt zijnde, wierd op een Piek ten toon gestelt, latende alzoo hare tyrannige aardt aan zoo een dapper Zoldaat blijken.

De Zoldaten ende Matrozen, onder den Capiteyn *Jakob Lippens*, over de *Tank* belast te varen, waren, na datze geen kleyne tegenstandt, van vier wel gewapende *Manchous*, hadden uytgestaan, binnen de Stadt geraakt, zijnde de voornoemde *Jakob Lippens* gequetst, die met eenige andere gewonden te rugge quam; de overige in de Stadt zijnde, bleven ten proye van de Vyanden, alzoo zy niet en wierden onderstut met hulpe van d'anderen.

Het Jacht *de Maaght van Enkhuyzen* was, na langh vechten, doorboort en zeer door-schoten, dat niet langer konde boven houden; over zulks zeynde om zijn Volk te mogen behouden, dies de Chaloup *Langerak* op hem af quam.

Workum zoo dicht niet in de *Bahia* leggende, als wel *de Maaght van Enkhuyzen*, heeft het Anker gekapt, ende even boven het rif geleydt, de *Bahia* (zonder veel verlies van Volk en schade aan het Schip) verlatende; Den Vyandt merkende dat de onze de *Maaght* hadden verlaten, haalden de zelve dicht aan het Strandt, ende die verkrachte *Maaght* gaf haar noch voor een tijdt eeten en drinken.

Het getal der Dooden mach niet minder als op 200, der gequetste 350 gestelt werden: doch daar onder niet gerekent de twee Compagnien Zoldaten, onder 't gezagh aan de Lieutenanten *Jan van Hardenburgh*, ende *Roggenkamp*, ende de Matroozen by den Scheeps-Capiteyn *Jakob Lippens* aengevoert, die in de Stad zijn verbleven.

De Schepen *Ter Goes*, ende *Erasmus*, die de Zoldaten in hadde tot het beklimmen van het Water-kasteel, bleven door de scherpe wind buyten de *Bahia* vruchteloos leggen. Waarlijk dit was voor de E. *Compagnie* een dagh der smerte ende van benauwtheyt, ende stond het geheele Eyland in groot gevaar; doch God de Heere benam de Vyanden hare wijsheyt, die anders d'onze meer hadde konnen beschadigen, evenwel was alles met rijpe overlegginge wel beschikt: maar de zaken des Oorlogs zijn wisselvalligh; den taarlingh des Krijghs twijfelachtig; hier by komt dikmaals wandevoir, ontstelteyt, flaauwhertigheyt, onordentelijkheyt, en met een woordt gezeght, als den Hemel het begonnen werk niet wil zegenen, 't is te vergeefs gestreden: 't Is haast gewonnen, als den Hemel vecht, ende de Sterren uyt hare loop-plaatze tegen den Vyandt in Batalie staan, en dat Weer en Wint t'zamen voor Godts Volk een verbondt maken; gelijk *Claudianus* van *Theodosio* zinght:

Oorloghs zaken zijn wisselvalligh.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et Conjurati veniunt ad Classica venti.

Dat is

O Gunstelingh van Godt, voor wien den Hemel zwaayt;
Voor wien dat Weer, en Windt, en het Compas zich draayt.

Dan kan met recht een Leger Κεφαλοβόλος, onder der vermaarden *M: Anthonius Philosophus*, genaamt werden, dat niet alleen Blikzemt en Dondert op den Vyandt, maar den regen van den Hemel doet nederdalen, en niet alleen de *oude Duytsche* en *Sarmaten*, maar de gantschen hoop der *Nederlanders* vernielen. Als Godt wil, een eenige kan duyzent jagen, ende twee tien duyzenden doen vluchten; hy kan de *Ruyters* niet alleen met blindtheyt slaan: maar haar een gedruys van Paarden en Wagenen doen hooren, ende veldt-vluchtigh maken, door 232 Jongens, een trotzen *Benhadad*, die hem roemde aan-gordende, *als of hy zich los maakte*, met zijn Leger te schande helpen.

Brief van den Keyzer aan den Veldt-heer.

Op dezen ongelukkigen dagh na de middagh, bequam den Veit-Heer een Brief van de *Keyzerlijke Majesteyt*, *waar in na gewoonte voorwerpt, het goet vertrouwen dat hy op zijn E E. hadde, om by veroveringh van* Columbo, *de stad in zijne handen over te geven, ende het na-komen van het Verbond met den Heere* Westerwold *eertijts gemaakt; dat zijne alhier aenwezende* Dessaves *alle wegh-gevluchte inboorlingen zoude overhandight werden, 't zy doodt ofte levendigh, om zich aan haar te wreeken, gelijk voor* Batecalo *geschiet was, dat hy zijne* Dessaves *gelast hadde, alle de Dorpen en beneeden-Landen (zoo veel doenlijk was (te vernielen, ende te verbranden.* Zijnde by deze Brief gevoeght een briefken van den Potugeesch en Generaal *Anthonio de Zouza Coutinho* den 27 October, uyt *Columbo* na het Hof van de *Majesteyt* gesonden, *waar in hy de groote vriendschap met den* Keyzer, *ende by de* Portugezen *eertijts onderhouden, aanhaalt, en dat het haar leet was dat zy in onlust met den* Keyzer *geraakt waren, doch mits de* Hollanders Caleture *hadden vermeestert, en het Leger op* Paneture *was geslagen, ende de Stad benard en omringht geworden van hare Vyanden, zijnde in groote beduchtinge om de zelve te verliezen, dies zy ootmoedighlijk de* Majesteyt *om hulpe verzochten, doende verzekeringh dat de* Hollanders *by veroveringe, de Stad aan zijn* Keyzerlijke Majesteyt *niet zouden overleveren: maar dat als dan de Meester zoude speelen, dieshalve zijn* Majesteyt, *na zijn hooge wijsheyd, wel konde afmeeten, hoe dit tot kleynachtinge van zijn doorluchtige Perzonagie zoude strekken; daar in tegendeel, indien zijn* Majesteyt *te rade wierd haar bystand te doen, het t'eenemaal zoude strekken tot vermeerderinge van het Koninkrijk van zoo een grooten* Monarch.

De gequetsten worden wegh gezonden.

Den 13 November was men gestadigh bezigh om de gewonden te verzenden na *Negombo*, *Gale*, ende *Montual*. Op dezen dagh liet den Vyand twee van ons veroverde Vendels, het eene van 't Bolwerk *St. Jan*, t'andere van *St. Philippo* waeyen.

Doen bequam men zekere tydinge van het aankomen in *Gales-bay* der Schepen *Avenhorn* en *Kampen*, geladen met een kostelijke Vracht uyt *Persia*, om verder na *Batavia* te stevenen. Men verzond ook het Jacht de *Bruyn-visch* na *Gale*, om die zelve wegh te varen, ende wierden daaghs daar aan, zijnde Zondagh (na gedane Gods-dienst) eenige noodige brieven met de voornoemde Bodens na *Batavia* afgevaardight, als mede over Land aan den grootmachtighste *Keyzer Raja Singa*.

Op die tijd ankerde het Jacht *Popkensburgh* voor 't Leger, met Buspoeder, en andere noodwendigheden.

Den 19 quamen des Keyzers *Dessaves* zijn E E. een brief vertoonen, door *Raja Singa* haar toe-gezonden, waar in hy groot leetwezen toonden over de verkregen wonde, van zijn E E. in de laatste storm, en dat hier door genoodzaakt was geworden, om op het spoedighst nacht ende dagh alles te bereyden, wat tot zijn optocht, ende afzakken na het Leger, tot onze hulpe, dienstigh was, en dat de *Majesteyt* verzocht geen tweede storm mochte aengevangen werden, voor en al eer zijn *Majesteyt* met zijne Raad ende Macht zijn E E. hadde by-gewoont: waar op een briefken met alle beleeftheydt ende dankbaarheyt aan *Raja Singa* wierd gezonden; ende alzoo men van het toevoer van Krijgs-knechten uyt *Goa* hoorde, wierde goet gevonden de Jachten *Workum*, ende *Popkensburgh* met een Fregat, benoorden *Negombo*, te laten te kruyssen, om op de verwachte Vyands macht te passen.

Brie Raja S aan de Veldt- met be van on verlies verzoe geen tw storm (der zij kennis doen.

Eeni Jachten kruysse noorden Negor om den voer va Goa te letten.

Den 26 wierden eenige Canonschooten gehoort, d'onze waanden dat het een zeyn was van het Fort *Negombo*, waar mede de aankomst van de Portugesche Schepen betekent wierdt; Hier op vertrekt, zonder dralen; den Ed. Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyden*, na de Kerk *Quia de Lobo*, nemende van

daar

daar twee Compagnien Zoldaten, ende twee dito Matrozen, ende zakt met de zelve terſtont na *Montual*, van meyninge zijnde die te doen ſchepen, om den Vyandt in alles (na vermogen) buyten *Columbo* te houden. Den Veldtheer (hoewel zijn verſche wonde hem noch beval t'huys te blijven) vertrok kort daar aan mede derwaarts, alwaar de vier Compagnien gereet vont om in de Schepen te treden; hy oordeelde dat men noch een kleyne tijdt de zake zoude inzien tot nader beſcheydt. Men vondt daar na goet, met de tegenwoordige Officieren, de Jachten de *Mars*, ende *Vliſſingen* af te vaardigen, om by ende ontrent de noordelijke hoek van *Montual*, op des Vyandts Vaar-tuygen de wacht te houden, mits haar mede gevende laſt ende bevel, waar na zy haar te ſchikken hadden.

It Jachje de Romeyn komt uyt Suratta.

Ontrent deze tijdt komt het Jachje de *Romeyn* uyt *Suratta*, zijnde daar getimmert ende opgeleydt, geladen met 16 Laſten Tarruw, voor *Batavia*. Men verſtont uyt de Opperhoofden van het voornoemde Jacht, hoe zeker Portugeſche *Kaffila* ſterk 30 Fregatten, ontrent *Wingurla* door onweder geheel vergaan was, zonder dat men wiſt waar van daan zy quamen, of waar na toe zy wilden. Het ſchieten daar te voren van gemelt was, was by haar gedaan, om met de Jachten *Workum* en *Popkensburgh* te prayen, en te ſpreken.

Twee Gevangen Hollanders ontkomen by de Veldtheer.

Na dat den 29 den Capit. *Barent Cuylenburgh* van zijn bekomen quetzure in den ſtorm was overleden, en na gelegentheydt eerlijk begraven, zoo komen den 1 December in het Leger twee Sargianten, voormaals op *Anguratotte* by de *Portugezen* gevangen, die haar met het vluchten van eenige *Portugezen* van *Manaar*, naar *Tutecorijn* onder de Mooren hadden verſteken, ende na veel zwervens, door de zelve Mooren, naar de plaatze genaamt *Kilikare* gebracht, van waar met onze Vaar-tuygen, ende vervolgens herwaarts gekomen waren: ede ze 2 Perzonen wierden om hare trouwhartigheydt ende liefde tot de *Ed. Compagnie*, weder in haar ouden ſtaat van den Veldtheer herſtelt.

Zoo als de vromigheyt van deze twee dappere mannen zich openbaarde, wierdt het Avondt-licht bezwalkt met een Schelmſtuk, dat de duyſterniſſe bemindt, van eenen God-en eer-vergeten Matroos *Claas Claaſz.*, die door de Barningh ende *Bahia* zwemmende, by den Vyandt (als een trouwloos verrader) overzwom. Even op die tijdt des nachts wiert een Aproche, ofte nader-werk gemaakt, met inzicht, om door goede voort-gangh en de zegen des Heeren, het Bolwerk *S. Joan* te ondermijnen, ende te doen ſpringen, 't welk met yver en alle vlijt wierdt behartight: Men ſchikte het Jachje de *Romeyn* om te bezichtigen, of eenige Portugeſche Vaar-tuygen of grooten Schepen mochte af-komen, daar van in tijdts ons kuntſchap te doen, ende het Jacht *Vliſſingen* wierdt op ontboden, om na de *Malabaarſche* kuſte verzonden te werden, en in plaatze van 't zelve Jacht wiert de *Eraſmus* (om op den Vyant te paſſen) afgevaardight.

Claas Claaſz. Matroos loopt tot den Vyandt over.

Het XXVII. Capittel,

Gebrek in Columbo. Anthonio Amiral de Menezes *op-gebracht. Vervolgh der Belegeringh.*

Gebrek van levens middelen in Columbo.

DEn 7 December verſtont men uyt *Columbo*, dat de Burgers om gebrek van Rijs, ende andere levens middelen, haar meeſt in dienſt van de Koningh begaven, dat na de laatſte ſtorm 70 à 80 van ons volk in de gevankeniſſe waren; dat den Vyandt boven 20 of 25 blanke koppen niet hadden verloren, daar onder twee van de voornaamſte Hopmannen der Burgeren, *Anthonio Barboſo*, ende *Felicio Leeſio* Heer van *Macoene*. De Kanon-ſtukken hadden zy uyt de *Maaght van Enkhuyzen*, aan Landt en in de Stadt gehaalt, die op de by-zonderſte plaatzen van de Sterkte ten toon

gestelt, met verscheyde rodomontados ende zwetzeryen, het volk willende sterk ende moedigh maken; dat zy zeer tot versterkinge arbeydede, zeer stofte van de verhoopte aankomste tot haar ontzet uyt *Goa*; dat noch 700 blanke Perzonen zoo Koninghs Zoldaten, als getrouden hadden.

Anthonio Amiral de Menezes *by d'onze opgebracht en aangehaalt met verscheyde Brieven.*

Den 10 December wiert aan *Montual*, *Anthonio Amiral de Menezes*, doen en namaals Gouverneur van *Jafnapatan*, ende Anno 1658. in het veroveren van *Manaar*, met een Prince stukje, staande op een van onze Boots, door zijn hals getroffen ende gedoot, van d'onze opgebragt, welke van *Manaar* komende, meynde binnen *Columbo* te geraken, het welk hem misslukte; men vondt eenige Brieven by hem, een van de voornaamste was met characters geschreven, die van de Veltheer haast wierde bekent, ende uytgevonden, den Inhoudt in onze tale luyde aldus:

Aan den Generaal Anthonio de Zouza Coutinho.

VOor dat ik eenige wetenschap van 's Vyandts Schepen hadde, hebbe ik aan UEE. over Landt geschreven, echter wete niet hoe het met den Brief-drager afgeloopen is; de drie Pados *zijn binnen* Goa *wel aangekomen, ende de 5 Posten derwaarts gezonden, zijnde de zeste* Anthony d'Abreu, *die binnen deze Sterkte ganschlich niet heeft vertoeft: maar heeft 2 nachten in* Negnapatam *geweest, hy gaat zeer wel van alles voorzien, 't gene tot verlossinge van* Columbo *vereyst werdt; hebbe ook na mijn beste verstant, om volk te krijgen, middelen aangewezen, ende zulks in alle Steden van* India, *gevende voor eerst, 't gene ik bezitte ende in mijn macht hebbe, 't welk van andere quaat-willigh gedaan werdt. Voorts dat boven alle dingen noodigh is, een armade van groote Schepen, ende Vaar-tuygen met riemen, neffens alle het Zee-varende volk, dat in de Stadt te bekomen is, herwaarts te zenden. Tot noch toe hebbe ik geen tijdinge van de Vloot, van de Caap* Comorijn *gehadt, in welkers gezelschap, ik het verzochte toe-voer te gemoet zie; ende ik laat my vastelijk voorstaan, dat UE. last aan het hooft* Comorijn *zy, nevens 3 tijdingen aan't Opperhooft van* Tutecorijn, *Godt gelieve haar tot het Eylant* Manaar *te brengen, als wanneer wy ons ook derwaarts zullen vervoegen, om met den grooten Hopman te spreken, en dan de zake zijn voortgank laten nemen, volgens uwe last, 't welk groote verquikkinge in het beschermen van die plaatze zal geven, gelijk UE. ook in 't byzonder zeght, aan my niet te zullen ontbreken, by aldien daar middelen zijn om te achtervolgen, 't geene ik van harten wensche: want met de Armade ofte Scheeps-macht moet het eerst werden begonnen, als zijnde tegenwoordigh het eenighste middel dat wy hebben, tot dat ons toevoer van volk uyt* Goa *toekome. En of het de Goddelijke genade gelieft de, dat deze Ketters in het Belegh mochte verstroyt werden, en wy alzoo voldoeninge mochte verkrijgen tegens haar geluk, 't welk zy in zoo weynigh dagen hebben gehadt, waar toe haar gelegentheyt (tegens uwe meyninge) gegeven is: want d'uytvallen daar van zijn wel voorgezien, ende geduyt geweest. Voorts is 'er last gegeven, om zoo veel Lont te laten maken, als doenlijk is, ende de eerste* Pado *die derwaarts gaat, zalze mede nemen, de twee andere verblijven alhier tot de naaste reyze, een gewapende, om d'andere te beveyligen, ende te geleyden, en zullen by deze gelegentheyt t'allen tijde, behoorlijke tekenen gegeven werden, wanneer in die Stadt (in bestelde plaatze) 't zelve eerst gedaan werdt, niet meer &c.*

't Kan zijn dat den Hopman van Manaar *(in deze gelegentheyt) tijdinge van de Scheeps-macht bekomen heeft, en UEE. de weet daar van zal gedaan hebben. Godt beware UEE. en verlosse UE. uyt alle gevaar.*

Jafnapatan 11 *November* 1655.

Was getekent:

Anthonio Amiral de Menezes.

Noch

Noch een andere van den zelven inhoudt, luyde aldus:

MEt de Galjoots van September, hebbe U E. onder omme-slagh van Sebaſtiaan Martino *geſchreven, niet denkende zoo quade mare te hooren, gelijk in* Couchin *ende alhier aan 't* Hooft Comorijn *hebbe vernomen, als dat de Stadt tot zoo erbarmelijken ſtaat was gekomen, door quade beſtieringe, 't welk ons over de Kuſte is ter ooren gekomen, verlooren hebbende zulken manhaften en deftigen Hopman, gelijk* Anthonio Mendes d'Aranha *is, met zoo een menighte wakkere Krijgers. Voorts zijn my eenige nieuwe tijdinge voor gekomen, die my veele tranen hebben gekoſt; wy hebben veele moeyte gedaan, om't* Hooft Comorijn *te boven te komen, maar de tegen-winden hebben ons belet, ende ſchoon dit gemiſt heeft, zoo zy U E. echter verzekert, dat de Heere Onder-Koningh de Stadt* Columbo, *met alles datter in* India *is, zal te hulpe komen. Hier werdt gezeght dat* Don Manoel Maſcarenhas *derwaarts zoude komen, ten aanzien van* Jafnapatan *zeer quade maren, wegens deze ouden waren gekomen, doch 't geene wy van Goa't bidden, is, dat deze Stadt tot Sprokkel-maant gelieve te bewaren, den* 11 *November* 1655. *was getekent* Nicolao d'Olivera.

Alle de andere Brieven waren van weynigh belangh, zijnde hy gemelte Portugeeſch (met die in den Brief genoemde Zee-macht) ſterk 15 Fregatten, van *Goa* in October verzeylt, doch aan *'t Hooft van Comorijn* weder te rugge gekeert, ende de Soldaten die daar in waren, te Lande op *Jafnapatan* gekomen, van waar aangenomen hadden, de tijdinge (niet tegenſtaande onſe beſettinge) binnen *Columbo* te brengen, dat binnen *Goa* 6 Galjoenen by de hand waren, waar van eenige tot den Oorlogh alreede uyt-geruſt waren, en waren zy gezint, indien onze Schepen de Bhare van *Goa* mochten komen te bezetten, een uyttocht op de zelve te doen. Deze Brieven wierden aan de *Keyzerlijke Majeſteyt* gezonden.

200 Swarten komen uyt de Stadt op ſtrandt.

Den 12 December quamen 200 Swarten langs de Strand uyt de Stad door de Poorte *Mapane*, op welke terſtont 3 Compagnien werden afgevaardight, om haar den toegank tot de Stadt af te ſnijden, doch d'onze daar ontrent komende, vonden de zelve als in den wedergank, dies zy na de middagh onverrichter zaken weder quamen, van deze Swarten liepen drie aan onze kant over, die voor gaven dat zy aldaar geweeſt waren, om ryzeren-buſſchen te halen, daar zy haar Bolwerken *St. Jan*, *Steven*; en *Philippo*, ook de muuren mede verdubbelde, ende verſterkte; inzonderheydt dat zy de mantelingh tuſſchen *St. Jan* en *Steven*, met een geheele paggeringh van Klappus-ſtammen binnewaart aan, ende met een vaſt werk, ende Canon voorzien hadden, ende afgeſneden, zulks zy (des noots zijnde) de Bolwerken verlatende, daar op haar verblijf konde nemen.

De Beleeringh bevordert.

Op dezen dagh wiert voltoyt een tweede halve Maan-werk: daags daar aan komen 2 Blanken, zijnde Portugezen, over, beveſtigende het voorgaande, en dat zy binnen voor onze Mijnen zeer beducht waren, zijnde *St. Jan*, met 2 *Inſtantias*, onder *Gaſper Figeiro* bewaart, de Poort *Mapane* met 3, ende de andere Bolwerken na gelegentheyt. Men dreef ontrent deze tijdt veel afgeſloofden uyt de Stadt, als een Ballaſt, om ergens haar koſt ende levens-middelen te zoekken, maar de Velt-heer beſloot, dat men de zelve niet zoude ontfangen; maar alleen eenige Blanken, die ons eenige merkelijke kondſchap konden doen van den toeſtandt der Vyandt in de belegerde Stadt.

Portugeeze Overloopers.

Oſchandelijke onbarmhertigheydt.

Toeſtand der Belegerde.

Den 14 dito des morgens 10 of 12 *Manchous* het Lak, ofte Water-poel over varende, om eenige buſſchen rijzeren over te halen (als meermalen geſchied was) wierden door onze Zoldaten een aanſlagh op haar gedaan, doch den Vyand ontdekte

d'onze te vroegh, en nam zijn achter-keer; wy bequamen 3 gequetsten, den Vyand hadde weynigh of geen afbreuk.

Loop-graven en Bateryen vervaardight.

Den 15 dito maakte de Velt-heer een besluyt, met 24 vrywillige Mannen, om in de nakende Loop-graven te arbeyden, elk voor een gulden des daaghs, waar van zes geduurigh, buyten de Swarten, de handen zouden aan't werk slaan, yeder 6¼ etmaal, onder voorwaarde, zy het tot den eynde zouden uytvoeren, en by goede uytval, noch een goede vereeringe te verwachten hebben; nade middagh wierdt een Baterye van 6 stukken afgesteken, ende belast de zelve vaardigh op te maken.

Ongelukkig voorval.

Den 18 dito, is door groote onvoorzichtigheydt een ongelukkige schoot, door zeker Konstapel, op de Baterye van 2 Stukken, na den Vyandt gedaan, niet denkende op het schroot, waar mede gemeynlijk des nachts geladen stondt, om het af te nemen, waar door 7 Swarte Arbeyts-lieden zijn gequetst, en 3 ter neder geschooten. In den avondt bracht men met kracht van volk, ende met een groote vaardigheydt (alles zijnde zeer gevaarlijk) 4 stukken Geschuts op de nieuwe Baterye. Den 19. heeft men van de nieuwe Baterye dapper op de Bolwerken *St. Jan*, ende *Steven* gedondert, ende wierden in den avondt daar noch 2 stukken by gebracht: Zijnde nu met 6 voorzien, ende volkomentlijk op gemaakt. Den 20 wierd een derde halve Maan-werk begonnen, zijnde deze op 2 Roeden na by de Gracht. Des avondts vermisten wy den Portugees *Simon Lopes*, die by den Vyandt als Schelm is overgeloopen.

Drie Swarte Timmerlieden komen over, met bericht van des Stadts gelegentheyt.

Den 26 quamen 3 Swarte Timmerlieden over, die ons veel merkelijke tijdingen brachten, als dat de *Portugezen* de punct *St. Jan* hadden ondergraven, ende op 5 byzondere plaatzen 5 groote vaten met Buskruyt gestelt, die door Bamboezen van boven nederwaarts strekkende, zoude moeten aangestoken werden, zoo wanneer wy andermaal de punct ondernamen te bestormen, hebbende zy in 2 dagen herwaarts, uyt de oorzake van dat Bolwerk, geen Kanon-schooten gedaan, zeggende, dat zelfs daar aan gearbeydt hadde den Generaal *Anthonio de Zouza Coutinhos* zoon, die op de punct *St. Jan*, voor eenige dagen, door d'onze, met een musquet-kogel in't hooft geschooten zijnde, korts daar na was gestorven.

De Velt-heer beraadslaaght, besluyt, Bolwerk St. Jan onder-mynen.

Zijn E. E. droegh, de byzonderste Officieren by den anderen t'zamen geroepen, voor, hoe tot noch (door Godes génade) de Approchien met goede spoet, en zonder merkelijke schade van't volk, wierden gemaakt, dat men nu voortaan, zoo men een gelukkigh eynde wilde te gemoet zien, sterker, ende met alle ernst de zelve moste vervolgen, om den Vyand, die eenigh buyten-werk om en buyten de punct *St. Jan* maakte, geen voordeel over te laten, ende zoo yemandt, om zulks uyt te werken, eenige zwarigheyt hadde, dat de zelve vry zoude uyt spreken. Doch wiert eenstemmigh goet gevonden, met alle yver voort te varen, ende te onderstaan een Mijne onder *St. Jan* te brengen, daar d'Almachtige zijn zegen toe verleene.

Schrijft ernstigh den Keyzer.

Den Velt-heer maakte den 28. de *Dissaves* van *Saffragam*, ende van de *Vier Corlas* bekent, hoe dat beslooten hadde, een Gezant aan den *Keyzer* te zenden, om eenmaal kondschap te bekomen, hoe zijn *Majesteyt* het met ons meende, of genegen was beneden te komen, ofte niet, en dat zy mede daar over aan den *Keyzer* zoude schrijven, als zijnde nu zoo verre gekomen, dat de tijdt, om andermaal een aanval op de Stadt te doen, niet veel langer uytstel vereyste: en by aldien den *Keyzer* noch eenighzins aan onze goede meyninge mochte twijffelen, zy (zoo veel doenlijk was) zijn *Majesteyt* van onze oprechte meyninge mochte verzekeren.

Het

Het XXVIII. Capittel.

Portugezen *werpen steenen uyt een Mortier. Derde halve Maan gemaakt. Gallerye vergeefs aan gebracht. Spion op-gehangen. Brieven van* Choromandel, *met omstandige narichtinge.*

'n Vyant geruykt de Mortier, en wort de eerste maal met steenen.

DEn 28 Decemb. des avondts werdt by de *Portugezen*, uyt een Mortier, met steenen in onze Werken geschoten, 't welk ons vreemt voor quam, want wy meynden, dat zy geen Mortiers hadden, en doen wierdt geoordeelt, dat den overgeloopen *Simon Lopes*, haar het gebruyk van dit werk-tuygh hadde aangewezen: daaghs daar aan wierd den Lieutenant *Johannes Hartman*, namaels Kapiteyn voor *Jafnapatan*, na den Koningh van *Candy*, Keyzer van *Ceylon*, afgezonden met eenige Brieven. Men arbeyden ook aan het derde halve Maantje strandwaards, alwaar een Mortier wierdt geplant, en thans nam het mijnen na de gracht zijn aanvangh.

De derde halve Maan gemaakt.

De elegerde noch redelijk met levens-middel verzien

Immiddels verstond men door een Overlooper, (zijnde een *Chinees*, van *Macao* geboortigh) dat de Vyand, binnen in de Stadt noch van levens-middelen redelijk voorzien was. Men hoorde nader verzekeringe van de doodt van den Zone des Generaals *Coutinho*. Men schreef ook aan den Heere *Laurens Pit*, Gouverneur van de Kuste *Choromandel*, om kruyt ende loot, en dat de Schepen, die op de aankomste van de *Tajouans*-vaarders, van daar na *Batavia* zoude komen te vertrekken, *Gale* in 't voor by gaan zoude aan doen, om ons dienstigh te zijn, indien den Vyandt zijn verwachte toevoer bequam, en anders ons van een deel gevangen *Portugezen*, met wegh voeren, te verlossen.

De Vyant maeckt Palissaden in de Gracht.

Den Vyandt maakte den 8 Januar. eenige Pallissaden in de Gracht; Matroos wierdt gelast, met werpen van Granaten, haar van die moeyte te ontledigen: daaghs daar aan bevond men dat den Vyandt zich zeer versterkte, en wierdt, tot nader ontdekkinge, een Bresse in de Muur van de Gracht gekapt: om dit werk te volbrengen, wierden afgevaardight den Capiteyn *Hendrik Gerritsz.* den *Constapel Major*, den *Lieutenant Ingenieur*, en den *Meester Timmerman*, die bootschapten, dat den Vyandt een Beer van Pallissaden, zeer dicht by den anderen gevoeght, in de voornoemde Gracht hadde gestelt, en dat een Bas-stuk, met de tromp na 't strandt, vaardigh stondt; zijnde te gelooven, dat zy aan de Zee-kant ons meynde te verwachten.

d'Onse kakken een Bresse in des Vyandts Muur.

Men tracht de Galerye met een vereeringh van 100 Rijksdaalders over te brengen.

Hondert Rijksdaalders wierden aan zes wel geharde Timmer-lieden geboden, op aanbiedinge van haar dienst, ende wierdt vast gestelt, in de Name Godes, onder het losse van't Kanon ende Vuurroers, de Gallery over te brengen. Des anderen daeghs na de middagh bracht men een goet getal Musquetten in de Aprochie, yder wierd zijn plaatze aangewezen, op de welke hy vuur te geven hadde, ende gelast haar oogen nergens anders na te keeren. Het liep diep in den avont, eer wy tot door-bikken van de muur konden geraken, want zy was onder aan de voet dicker als in 't midden, dies wierd voor eerst een kleyn gat, dat recht op 's vyants pallissaat-werk uyt quam, gemaakt, waar in veel handt-granaten, en daar toe gereet gemaakte vuur-potten wierden geworpen, en voorts door gebroken zijnde, dreef men den Vyandt uyt de Gracht, en stelde terstont 12 Vuur-roers aan de over-zijde der zelve, om veyliger te konnen arbeyden. Deze dan gedurigh door den Vyandt met grof Kanon van *St. Steven* ende *St. Jan* (de voornaamste Bolwerken) als ook uyt hare gemaakte Sterkte om laagh, met Musquets ende een kleyne Bas-stuk met schroot rouwelijk onthaalt zijnde, mosten uyt de Gracht komen, vertoonde dat het aldaar niet hardelijk was, dies men raadtzaam vondt 't werk een weynigh te staken, zijnde wonderlijk, dat in deze toeval niet meer dan een Timmerman

Het werk moet gestaakt werden.

ende

ende twee Caffers zijn gequetst geworden. Ende alzoo de Galderye het schieten uyt den gemaakten houten Beer van de Vyanden niet konde uytstaan, is goet gevonden het werk noch wat op te houden, en den Vyandt in gedurige alarm te laten, om te minder gevaar te hebben van volk te verliezen.

Den Schout by Nacht *Adriaan Roothaas*, sond den 12 Januarij uyt de Vlöote dry Swarte gevangenen op, met een vaartuygh van *Manaar* komende, voornemens zijnde, eenige Brieven in de Stadt te brengen; men bevond by haar niet anders, dan dit weynige, uytgehaalt uyt de Brief van *Lorenso Barboza*, aan *Don Franciso de Zouza* geschreven, luydende als volght:

Een Portugesche Brief aangehaalt.

D'*Armade van* Cabo Comorijn, *heeft de hooghte niet konnen krijgen, om dat zeer laat is gekomen, en het een onstuymige tijdt was: de gekomen Zoldaten zijn over Landt na* Tutecorijn, *en van daar ter Zee op* Manaar *gekomen. Men heeft alle moeyten aangewend, om groote Schepen en Fregatten herwaarts af te zenden, tot ontzettingh van de Stadt* Columbo, *verhoopende dat U E. acht Galioenen, met eenige Patasjes ende Fregatten, zult bekomen. Alhier loopt gerucht, dat de Galioenen vaardigh gemaekt werden, en het is gewis, dat die hier zullen komen: het verdere aangaande, zal U E. uyt de Brieven van den* Kapit.* Moor, *die aan den Generaal geschreven heeft, verstaan.*

**Het woord* Moor *is zoo veel als Groot-Kapiteyn ofte Hopman.*

De voornoemde gevangen verhaalde mede, hoe dat *Anthonio Amiral*, van *Jafnapatan*, tot versterkinge van *Manaar*, met zes †*Instantias* Zoldaten overkomen was, en dat de geruchten liepen, dat binnen korten tijdt 5 Galioenen en 28 Fregatten, tot ontzet van *Columbo*, van *Goa* zouden af-zakken, op welkers eerste verschijninge, zoude ook omtrent *Manaar* wezen eenige vaartuygen met volk voorzien, ende dat een Scheepken, tot afvaardingh van tijdinge, aldaar klaar lagh.

†*Een* Instantie *bestaat uyt 25 à 30 Krijgers.*

Nu zond den Veld-heer een naakte onderrichtingh aan alle de Schepen, hoe zy haar tegens den aankomenden Vyand ter zee zouden gedragen; als mede een dubbeld' daar van aan de Kruysende Jachten, *Workum*, *Popkensburgh*, *Mars* ende *Erasmus*.

Den V keer zee aan alle Schepen nauwe o derricht ge, wa na zich zeevare volk in staen z gedrage hebben.

Even op deze tijt wierden 30 *Bandaneeze* Krijgers, en zoo veel *Mardijkers*, met haar geweer na boord gestelt; en doen quam een Swart overloopen uyt de Stadt, zeggende, hoe dat de ontvluchte *Manaars*-vaarders, zonder Brieven, naakt aan land waren gekomen, waar van den eenen gewond was, doch wisten geen ander nieuws, als wy alrede uyt onze gevangenen verstaan hadden.

Den 15 Januarij brachten onze *Lascarijns* een *Spion* op, die zy (onder 't voorgeven van Tabak in de Stadt te willen verkoopen) hadden opgevat. Hy wierdt op zijn eygen belijdenisse, dat al twee Maanden verleden voornemens was geweest hem by zijn Moeder ende Maaghschap in de Stadt te begeven; en op de getuygenisse van twee over-gekomen *Cingalezen* en Timmer-lieden, die verklaarden hem, ten tijde der Belegeringe, in de Stadt gezien te te hebben, op de plaatze daar hy vermeynde door te gaan, andere Overloopers tot een voorbeelt, opgehangen. Ende dewijl men, op het aangeven van eenige *Lascarijns*, verstond, dat ontrent de opgerichte galge, eenige *Portugezen* ende *Lascarijns* waren komen nestelen, zoo wierd een Compagnie Zoldaten aldaar geleyt, om de zelve te verdrijven, ende des nachts zoude aldaar goede wacht gehouden werden.

Een S door d' opgehan

Den 19. quamen Brieven van den Heer *Laurens Pit*, doenmaals Gouverneur van *Choromandel*, meldende den toestandt van de zake der Ed. Compagnie aldaar, gevende hope, dat met behouden vaart van de Jachten *Cabbeljauw*, *Zee-Rob*, ende *Patientie*, *Ceylon* met 35000 pont Buspoeder zoude konnen voorzien werden. Daar wierdt in die Brief gemelt, van groote schade by de

Brieve van C roman

Ed.

Ed. Compagnie geleden, zoo van 50 à 60 laſten Rijs, als mede 250 **Ammenams* †*Areek* door 't vier verteert, door verzuym ende quade wacht. Dat verſcheyde Kooplieden, uyt de havenen na *Ceylon* met Rijs ende eetwaren af quamen, zoo dat wy, ende de inwoonders (door Gods genade) buyten beduchtingh bleven.

en Ammenam is een zekere Spe.

†*Areek is een Vrucht die de Indianen kauwen, en zijn dit voor Koopmanſchap van Ceylon na Coromandel gaen.*

De *Zee-Rob* hadde in zijnen balg geladen 270 Blazen, ofte 26822 pont nieu Bus-poeder, 50 pakken *Guinees Lywaat*, 10½ laſten Rijs, makende t'zamen een Ladinge van 23862 gul. 17 ſtuyvers.

Men verſtondt ook hoe dat den Koningh van *Golgonda*, ſtondt, na 't gemeyn gevoelen, ende de oogenſchijnlijke voor-bereydingen, met zijn Veldt-overſte, de Heer *Mirza Mula*, in 't korte in twiſt te geraken, daar hem de gedachte *Mirza Mula* zeer op ſpitſte; hebbende zijn ſterke Forten *Gendecalte*, *Gronconde*, ende *Goeti*, met groote Guarnizoenen bezet ende wel voorzien. Den Veldtoverſte *Chan Channe* was met het *Viziapourſche* Leger ſterk 8000 Ruyters, ende 40000 Voet-knechten, uyt het oude *Carnatiſche* Hof *Velour*, na *Viziapour* vertrokken, doch tot wat eynde, was onzeker.

Nieuwe tijdinge van Coromandel.

Uyt het dubbelt van den Brief van Sr. *Leonard Janſz.* Koopman in *Wingurla*, van den 8 Decemb. ofte Winter-maandt, aan haar Ed. op *Batavia*, verſtondt men wat toeruſtinge binnen *Goa*, tot ontzet van *Columbo*, by de handt wierdt genomen; doch den Onder-koning hadde volkomen kondſchap van de aanzienlijke macht der Nederlanders voor *Columbo*, en aldus ſcheen de toeruſtinge, om voor gemelte plaatze te te willen ontzetten, maar een groot op-geven te zijn: en dat zijn gevoelen was, wanneer de Scheeps-macht al volkomen zoude vaardigh zijn, en men binnen die tijt geen berichtinge bequam van het overgaan van *Columbo*, dat alſdan den Onder-koning zelfs, meer uyt wanhoope als kloekmoedigheyt, zich derwaarts zal begeven, ter oorſake den *Koningh van Portugaal* de beſcherminge van *Columbo*, voor alle andere plaatzen, ten hooghſten beveelde; welk gebodt den Onder-koningh, in 't opſchorten van tijdelijk derwaarts toevoer te zenden, overtreden heeft, alzoo meynde dat zeer vroegh een groote Nederlantſche macht ter Zee de Bhare van *Goa* zoude bezetten. Ook melde hy, dat ongetwijffelt de Zoldaten, die op de Oorloghs-Schepen zoude geſtelt werden, met eede, en na ontfangen van het *Sacrament* zoude verbonden werden, wanneer onmachtig waren in 't ſlaan, *den rooden Haan* (ô onchriſtelijke wreetheydt!) in 't Bus-poeder te ſteken; Doch verhoopte dat de Heere der Heyrſcharen, voor zijn dier-gekochte Gemeynte, in de ſpitze des Oorloghs (bevooren de voornoemde Vloot de *Ceylonze* kuſte zal komen genaken) geſtreden, en *Columbo* in de macht der *Ed. Compagnie* zal gegeven hebben: maar dewijl het wijſheyt is, den Vyandt niet te geringh te achten, zoo zoude hy, van na nader bekomen zekerheydt, den Ed. Heer Directeur Generaal *Gerard Hulft* zoo ras kondſchap doen als mogelijk was, en de Landaart in deze gevaarlijke tijden, tot overbrengen van Brieven, met gelt te bewegen.

Is mede uyt Goa en Wingurla.

De Macht die zy ter Zee uytruſten, beſtondt in

De grootte van 's Vyandts Zee-macht binnen Goa.

2 *Kraken.*
2 Groote *Galioens.*
1 Kleyn *dito.*
2 *Caravels.*
6 *Patachos* ofte Jachten.
20 Oorloghs-Fregats.
24 *ditos*, die van *Sipaveneycx* kuſt ontboden waren.
Noch eenige Galjoots met overloopen, en noch veel kleyne Vaartuygen, genaamt *Singazeel.*

Hy oordeelde dat de boven-gemelde Armade, in 't laatſte van Januarij ofte Lou-maandt, zoude konnen vaardigh zijn; dat 'er ook eenige Jachtjens van *Chaul* ontboden wierden; dat in *Goa* zoude bezettinge genoegh blijven voor de invallen der

Mooren, dat de Vloote met 2000 *Europianen* zoude konnen bemant werden, behalven alle Mysticen en Swarten. Hy verhaalde ook in meer-gemelte Brief, hoe dat eenige dagen voorleden, twee *Engelsche* Schepen waren geankert geweest voor *Goa*, den Onder-koning zoude een groot stuk gelts de Hoofden hebben aengeboden, dat mede na *Ceylon* met hare Bodems wilde steevenen, doch de voornoemde Schepen zijn na de Noord vertrokken.

Den Veldtheer geeft ordre aan de Scheeps-Vloot.

Den 21. van deze Lou-maandt, ontrent twee uuren voor den dagh, met den opgank van de Maan, gaat de Velt-heer na 't Schip *Ter Goes*, en doet by daag Zeyn om den Scheepsraadt by een te roepen. Alle de Schippers komen aan boort. Men doet verdeylinge over de Schepen. Het Jacht *de Schelvis* wordt na *Negumbo* afgezonden, om zijn inhebbende ladingh voor *Gale*, met de Schepen *Amsterdam* ende *Gouts-bloem*, van *Batavia* gekomen, te ontlossen. Men bezorghde ook dat het Jacht *de Haas* wat nader aan de *Bahia* zoude leggen, om op 's Vyants kleyne Vaartuygen, die uyt ofte in mochte komen, te passen.

Den 24 Januarij verscheen het Jacht *Vlissinghe* van *Wingurla*, met berichtinge van den Koopman *Leendert Jansz.*, van den 6 der zelver Maant: Waar uyt vernomen wiert, hoe den Onder-koningh aldaar, in plaatze van toevoer na *Ceylon* te zenden, voorgenomen hadde, in 't laatste van deze Maant, twee *Kraken* na *Portugaal*, ende drie *Patachos* naer *Mosambique* af te vaardigen, ende dat als doen geen gewach wierde gemaakt van de toerustinge der Vloote, tot ontzet van *Columbo*, gelijk uyt dit overgezette Briefken van een Spion blijkt, luydende als volght.

Brief van een Spion, aan d'onze gezonden uyt Goa *na* Wingurla.

Aan mijn Heer den Commandeur der *Hollanders* ontrent *Wingurla*.

T Wee Schepen gaan na Portugaal, *te weten, een genaamt de* Bon Jesu, *van dit Jaar gekomen, voert 65 stukken; en heeft 4 Overloopen, 't andere voert de naam van* onze Lieve Vrouwe van Genade (Nossa Senhora da Graçia) *voerende 62 stukken, van gelijke Overloopen; deze worden tegenwoordigh afgeladen, en zien wy de Armade van de* Caap *ende* Couchin, *om de Caneel te brengen, te gemoet, haar vertrek zal zijn in 't jonghste van de eerste Maand des Jaars, met haar gaan 3 Patachos ofte Jachten na* Mosambique, *die ook geladen werden, een Jachtje gaat na* Macassar, *de* Carvel *die na* China *zoude verzonden worden, is noch niet gereet, ook weet men niet zeker of vertrekken zal, ende zoo zulks al geschiet, zal het eerst met het aanstaande Zaizoen gebeuren.*

Tot noch toe zijn voor Ceylon *geen Volk nochte Schepen bestelt, ook weet men niet zeker, wat derwaarts zal gezonden werden, om dat men meynt, dat haar onderwegen eenigh ongemak van de* Hollanders *mochte over komen; en zoo zy al beraetslaaghden yets te zenden, zal het eerst in 't werk gestelt werden, na het vertrek van de Schepen na* Portugaal. *Den Onder-Koningh was zeer bedroeft met zijn geheelen Raad, om dat de* Hollandtsche *Schepen verscheenen, vreezende dat haar bodems, eer datze in* Portugaal *quamen, veel swarigheydt zoude onderworpen zijn. Den 6* Januarij 1656.

Was getekent,

U E. volherdende Slaaf,

URAGAMI SINAY.

De Hollandtsche Schepen verzeylen na Goa

Op deze nieuwe geruchten, stelt de Veldt-heer, neffens zijn Raadt, vast, de Schepen *Ter Goes*, *Mars*, *'t Wapen van Hollandt*, *Amsterdam*, *Vlissinghe*, ende de *Erasmus*, neffens de Ladingh-schepen *Naarden*, *Zierik-Zee*, *Gouts-bloem*, *de Haas*, op het spoedighste vaardigh te maken, om des anderendaeghs (met Godes hulpe) na de Bhare van *Goa* te verzeylen, ende aldaar de *Tajouansche* Schepen, die met de *Suratsche* en *Persiaansche* vergezelschapt zoude gaan, in te wachten: blijvende als noch tot benauwing van de Stadt, de Jachten

Wor-

Workum, *Popkensburgh*, *de Schelvis*, *Zee-Rob*, en eenige *Fregats* met *Chaloupen*, ende een goet getal Krijgers te Lande.

Het XXIX. Capittel.

Lieutenant Hartman *van den Keyzer begiftight. Spions op-gehangen. Aankomst van verscheyde Schepen. Brieven van den Keyzer en Veldtheer.*

Den Keyzer zend de Brief aen den Vit-heer.

OP deze tijdt zond den Keyzer van *Ceylon* een Brief aan den E. Heer *Hulft*, tot antwoordt op de zijne, door den Lieut. *Hartman* toegebracht, den inhoudt was van weynigh belangh; hy beloofde, dat in 't kort zoude af-zakken by nacht; dat de Grooten van zijn Hof hem de reyze, tot op andere gelegentheydt, hadden afgeraden; dat hy gezint was (niet tegenstaande goede ofte quade uuren) [want deze Heydenen zijn tijdt- en dagh-verkiezers] den Veltheer te spreken; zeyde, verblijdt te zijn, dat niet tegenstaande het afwijken in den storm, wy evenwel vast begraven lagen; hy zoude den voornoemden *Hartman* Donderdaaghs laten vertrekken. Dit geschrift was getekent den 20 van Loumaandt A°. 1656. in *Balane*, Onderstondt *Raja Singa Raju*, Grootmachtighste Keyzer van *Ceylon*.

Lieutenant Hartman met een goude Keten ende een Ringh van den Keyzer begiftight.

Den Lieutenant wierdt begiftight van den Keyzer met een goude Keten, ende een Ringh. Den Keyzer hadde ook door zijn *Dissaves* te vooren verstaan gehadt, dat een van onze Mijnen zoude zijn gesprongen geweest, ende dat de zelve veel van ons volk zoude vernielt hebben, doch was nu blijde, hoorende het tegendeel.

Aankomste der Schepen op Gale, en Columbo uyt Tajouan, ende Malac.

Des morgens den 26 Januar. zond den Opper-koopman van *Gale*, *Joan Kroon*, een Briefken, meldende, dat de Schepen *Patientia* uyt *Bengale*, de *Swarte Bul* ende *Windt-hondt* uyt *Tajouan*, alle over *Masulepatam*, tot den *Persiaanzen* handel, 't Jacht *Vielandt* uyt *Tajouan*, voor *Zuratta* geordonneert, aldaar verscheenen waren: welke Schepen gemelte *Kroon* na *Columbo* verzonden hadde.

Twee Spions opgehangen.

Twee dagen daar aan wierden twee Spions, die gekomen waren om de gelegentheydt van het Leger en der Baterye af te zien, andere ten toon, aan een galge op-gehangen. Op deze zelve tijdt quamen Brieven in 't Leger, geschreven uyt de Stad *Malacca* van den laatsten van Winter-maandt 1655, hoe dat (door Godts zegen) op den 14, 15, en 19 van de zelve Maandt, aldaar waren aangelandt uyt *Tajouan*, de Schepen *Vielandt*, *Swarte Bul*, *Arnemuyden*, ende *d'Angelier*, met een Ladinge, bedragende *ℒ* 1349436 ß 7 ₰ 7, ende na *Bengale* waren de Jachten *Angelier*, *Domburgh*, en *Leeuwin*, (zijnde aldaar met een goet gewichte *Malax* Tin verrijkt geworden) verzonden. De Ladinge van deze Schepen bestaat gemeynlijk in *Japans* Schuytjes Zilver, Staaf-koper, Aluyn, Gout, *Chineeze* Thée, *Formozaanze* Poeyerzuyker, waar by dan komt het Tin van *Malacca*: op *Ceylon* ende *Malabaar* (daar deze Schepen mede aankomen) laden zy Kaneel, Peper, en Cardamom. Deze Schepen blijven een langen tijdt uyt. In Mayo ofte Bloey-maandt vertrekken zy van *Batavia* na *Japan* en *Tajouan*; en komen in Decemb. op *Malacca*, en verlaten *Japan*. Van *Malacca* nemen zy haren wegh voor by den *Nicebaris*, na het Eylandt *Ceylon*, van daar over *Malabaar* na *Zuratta* en *Persia*, en komen in Mayo weder op *Ceylon*, en vertrekken dan met haar Ladinge (in *Zuratta* en *Persia* bekomen) over de Kuste *Choromandel*, daar wederom Lywaat ende geschilderde Kleederen, en andere Koopmanschappen in-nemen, en stevenen dan na *Batavia*, daar zy in Junio of Julio komen te ankeren.

Beschrijvinge van de Vaart der Tajouanze en Japanze Schepen.

Brieven van Malacca komen in 't Leger voor Columbo.

Men verstondt uyt de Brieven van den Heer *Jan Thijssen*, Gouverneur van *Malacca*, en Raadt Extraordinair van *India*, dat den Tin-handel in die quartieren niet wel geslaaght hadde, welke nochtans het byzonderste is, dat *Malacca* voort-brengt.

Wy komen dan wederom tot het Belegerde *Columbo.*

Twee overloopers van Columbo *komen in ons Leger.*

Den laatſten van Lou-maandt, in den avond-ſtont, quamen twee Portugeſche Zoldaten tot ons over, die haar met Lont van het Bolwerk *St. Steven* hadden neder-gelaten; zy verhaalde dat 'er binnen de Stadt ſchaarsheydt van geldt was; dat vele van haar mede-gezellen genegen waren over te komen, maar dat de ſterke wachten haar belet dede; dat 650 blanke koppen tot bewaringe van de Stadt noch getelt wierden, en noch twee Maanden Rijs bevonden; men ſnorkte noch even dapper op de zes Galioenen, die van *Goa*, tot ontzet van *Columbo* zouden komen. Men zach geheele Troepen van Menſchen buyten de Stadt om den hongers noot uyt trekken, doch de zelve wierde van d'onze weder binnen gejaaght, tot een getal van 120. Den 12 van Sprokkel-maandt quamen 500, zoo Mannen als Vrouwen, by het huys van den Veldt-heer, zy wierden langhs het ſtrandt, by het Bolwerk *St. Joan*, te rugge na de Stad gezonden.

Zy vertellen den toeſtant van de Belegerde.

Veel arme Menſchen komen tot ons over, die weder na de Stadt gejaaght werden.

Den Keyzer van *Candy* ſchreef ondertuſſchen aan den Veldt-heer een Brief van deze naarvolgende inhoudt.

Raja Singa Rajou.

Een Brief van den Keyzer aan den Veldtheer.

MYn Keyzerlijke Perzoon van minder Jaren zijnde, heeft (door Godts genade) over zijn Vyanden de overwinninge gehadt in Malvane, *alwaar 't geheele Leger van* Don Conſtantino *hebbe geſlagen, daar na heb ik de Stadt* Columbo *belegert, zijnde gelegert in den tuyn van* Louys Gomes Pinto. *Doen beliefde het Godt my met ziekte te bezoeken, en zoo ras den Onder-koningh daar van de tijdinge bequam, is hy terſtondt in't Leger voor* Columbo *gekomen; my aanzeggende, dat my na mijn Rijk van* Candy *vervoegen zoude, ende mijn Perzoon zijn Koninklijk woordt gehoort hebbende, is met alle vlijt na* Candy *getrokken, latende voor de Stadt verblijven mijnen Broeder* Carnana Singa, *Koningh van* Ouva, *ende neffens hem den Prince* Vigiapala, *die ons Keyzerlijk geſlacht groote ſchande aangedaan heeft, en beyde in gemelte belegh blijvende, is't geſchiedt dat die valſche Portugezen, een groot gedeelte arme Menſchen hebben uyt de Stadt gejaagt, onder welke mede eenige valſche Verraders zijn buyten gekomen, door de welke alle werken zijn in brandt geſteken; dies U E. gelaſte goede wacht te houden, ik indachtige U E. ook om de goede wille, liefde, ende genegentheydt die ik u toedrage, dat deze booze Portugeſche Natie verraders ende valſch zijn, ook zoo zijn in mijn Leger veelderhande Volkeren, dies U E. gelieve zijn Perzoon in acht te nemen, en God de Heere zal U E. voor alle gevaar en ſwarigheden behoeden. Dit dan alzoo (gelijk mijn Keyzerlijk Perzoon wenſcht) geſchiedende, zoo zal voor my een groote en boven-mate vreughde en blijdtſchap gebooren werden. U E. moet weten, dat in dit Keyzer-rijk van* Ceylon *is veelderhande volk, zoo van vreemdelingen als ingeboornen, die vele Koningen gedient, en groote oneenigheden hebben aangericht, en ſware verwoeſtingen in't Landt gebracht: Zoo zijnder ook noch huyden ten dage vele van die Verraders; dierhalven oft gebeurde, dat yemandt van de zelve by U E. zich vervoeghde met een uyterlijke ſchijn van liefde, zoo en gelooft hen niet: Want die valſche Schelmen, zullen om een weynigh gewins (door haar valſch herte dat in haar ſteekt) zoodanige dingen ſpreken, die tot groot onheyl en verderf zouden ſtrekken. De Brieven die van dit Keyzerlijke Hof aan U E. werden geſchreven, zijn ook in een vreemde Tale geſtelt: Dierhalven, zoo U E. daar eenigh gebrek in vind, zoo in't een als het ander, 't welk U E. eenighzints mochte bezwaren, oft te wat bedenkinge geven, zoo gelieve U E. my terſtondt daar van kondſchap te doen, om alle twijffel ende achterdocht wegh te nemen: Want den vrede, die wy voor dezen hebben gemaakt ende beſwooren, zal duuren zoo lange als Sonne ende Mane zullen ſchijnen, gelijk U E. ook in de Zijne verhaalt, datze zal beſtandigh zijn zoo lange*

de

de Werelt duurt. Ik was gezint UE. Brief, van den 8 van Lou-maandt te beantwoorden, maar verſtaande, dat de Kapiteyn van de Guarde door UE. aan dit Keyzerlijke Hof was afgezonden, zoo hebbe ik daar mede wat vertoeft. In voorleden tijden mijn Keyzerlijk Perzoon noch wat jonger van Jaren zijnde, zoo ben met mijn Keyzerlijke Krijgs-macht in Malvane *gelegert geweeſt, ende aangezien het lange geleden is, zoo hebbe ik voorleden Woenſdagh die plaatze bezichtight, bevindende de zelve, daar den* Diſſaves *van de* Vier Corlas *'t Hof maakte, niet goet te zijn, dies ik terſtondt belaſte, dat niet aldaar, maar in de Sterkte van* Reygamwatte, *zoude gemaakt werden. Uyt dezen inzichte, en om dat gemelte* Diſſave *zijn dienſt niet behoorlijk hadde waar genomen, en veel dwaasheden ende bloohertigheydt begaan hadde, hebbe ik den zelven afgezet, ende een ander in zijn plaatze geſtelt, ende eenige dingen, die mijn Keyzerlijke dienſt aangaan, voorvallende, gelieve UE. met hem daar af te handelen. Aangaande 't maken van het Hof, hebbe laſt aan de* Diſſaves *gegeven, en eenige Perzoonen afgezonden, om't zelve op het ſpoedighſte vaardigh te maken, en dan zal ik my terſtondt derwaarts begeven. Onderſtondt*

In 't Leger ende Hof in Guiramibula, *den 14 Februarij 1656.* Raja Singa Rajou, *Groot-machtighſte Keyzer van* Ceylon.

Den Veldt-heer was boven maten verheught, dat de Keyzerlijke *Majeſteyt* het te rugge zenden van de verſtootelingen uyt *Columbo* wel geviel ende behaaghde: daar wierdt op deze tijdt een Brief gezonden aan den Generaal binnen *Columbo*, van dezen inhoudt.

Et Brief van den Veldheer aan den Generaal in Columbo.

TErwijl ik ondervinde, dat UE. Excellentie, met groote wreedheyt d'arme ſwarte Burgerye, na dat van hen alle behoorlijke dienſten hebt getrokken, van honger laat vergaan, ende die bevoorens, om het overkomen tot ons te beletten, met ſcherpe wachten hebt doen bewaren, ende nu tot het overkomen verlof geeft, om daar af ontſlagen te zijn, heb ik gedacht (om mijn gemoet genoegh te doen) UE. te bidden, dat gelieve aan de ſwarte Burgerye bekent te maken, dat in het toekomende de overkomende uyt de Stadt met de doodt zullen geſtraft werden. Dit hebbe ik UE. willen bekendt maken, op dat de barmhertigheydt aan uwe zijde eerſt plaats grijpe. Vorders blijve ik UE. Dienaar

In 't Nederlandts Velt-Leger voor *Columbo* 15 Febr. 1656. *Onderſtondt*

GERARD HULFT.

Den 17 van Sprokkel-maandt quam ter Rede het Jacht de *Zaphier*, van de Kuſte *Choromandel* afgeſteken. Den Schipper bracht een Brief mede van den Heer Gouverneur *Laurens Pit*, van den 29 van Lou-maandt geſchreven in *Paliacatta*, de Ladingh was Rijs ende Bus-poeder, hoewel dat uyt *Tajouan* geen Sulpher na vereyſch gekomen was, dies men onvermogens bleef om den geheelen eyſch te voldoen.

Onaangezien de Waarſchouwinge gedaan aan de ſwarte Burgerye binnen de Stadt, zoo quamen vele tot ons over, daar van een (om andere af te ſchrikken) wijl hy na ſpijze zocht, door een ſtrop, voorwaar zeer ellendig, den honger wierd benomen, en de overige zijn binnen gejaaght; men hoorde doen dat alle dage 15 à 16 van honger ſtierven; de Waterzucht begon ook hardt onder de *Europianen* aan te nemen. Op den 19 quam een half-ſlagh ofte Myſtice Zoldaat over, die ons berichte, hoe dat een vaartuygh zeyl-gereet lagh, om aanſtaande nacht na *Manaar* te vertrekken, daarom den Commandeur *Roothaas* gelaſt wierdt, meer als gemeene wacht daar op te houden. Op den 20 quam den Lieutenant *Joannes Hartman* met een Brief van den Keyzer aan den Veldt-heer, zy luyde, overgezet zijnde, aldus:

Niet tegenſtaande de Waarſchouwinge gedaan binnen Columbo, *komen vele Swarten tot ons over.*

Raja Singa Rajou, &c.

Een Brief van den Keyzer aan den Veldt-heer.

DE Brief die UE. den 8 van Sprokkel-maandt aan dit Keyzerlijke Hof

Hof heeft geschreven, is my den 9 daar aan volgende wel ter handt gestelt: UE. zeght in de zelve, dat met groot verlangen oorlof verwacht, om voor mijn Koninklijk Perzoon te verschijnen, ende met eenen te openbaren de ware vriendschap ende genegentheydt, waar mede de E. Maatschappye tracht in mijn Keyzerlijke dienste tot den eynde te volherden, van den dagh aan dat met de Schepen in mijn Keyzer-rijk aangelandt zijt. Ik hebbe altijt in mijn Keyzerlijk herte gedacht, dat UE. mijn Keyzerlijk Perzoon soud' komen te spreken, ende deze mijnen wensch zal God de Heere my vergunnen, wanneer UE. zich in 't Leger van Raygamwatte *voor my zult vertoonen. UE. zeyde vorders in de Zijne, hoe dat de* Lascarijns *van de* Dissaves *eenige groote mis-slagen begingen; Wanneer mijn Keyzerlijke Perzoon in 't naaste Leger komt, zal als dan andere Kapiteynen met haar volk derwaarts zenden, en die aldaar tot noch toe gelegen zijn, tot my ontbieden; en die gene die eenigh quaat tegen des Koninghs Kroone hebben begaan, zullen na behooren en belangh van zaken gestraft werden, alzoo dit by de Koningen en Monarchen der Wereldt gebruykelijk is. UE. verhaalde ook in den zelven Brief, als dat den 5 dezer Maandt 9 Schepen hadde afgezonden; Godt de Heere verleene UE. t'allen tijden zoodanigen uytval van zaken, als ik van herten wensche: Want mijn Keyzerlijke Perzoon verheugt zich ten hoogste, als verstâ den goeden welstandt en voorspoet der* Hollanderen, *gelijk God de Heere, volgens mijn wensch, haar zal vergunnen. Wanneer mijn Keyzerlijk Perzoon in 't boven-gemelte Leger zal gekomen zijn, zoo verhoope (dat met raadt van UE., en 't gene ik by my voorgenomen hebbe) het in-nemen van de Stadt niet lange zal uytgestelt werden. Wat aangaat die quaat-aardige, die zullen niet alleen voor haar, maar ook voor haar geslachte een andere name bekomen, waar door zy, ende alle haar verwandtschap, geduurigh zullen veracht blijven. Met de komste van UE. Perzoon, wanneer voor my zult verschijnen, zal my inbeelden, dat geheel* Hollandt *voor my staat, ende om dat, volgens onze Wetten, een goede dagh ende uure moet gebruyken, ende verkoozen werden, zoo zal ik dat UE. door een aanzienlijk Perzoon laten aenzeggen.*

Doen ik uyt Candy *vertrokken ben; zoo heeft den Prince mijn Zoon, die Godt de Heere, tot welvaren van mijn oprechte en getrouwe* Hollandt, *heeft laten gebooren werden, af-scheyt van my genomen, ende my verzocht, ik UE. die dingen zoude verhalen:*

In 't Leger in *Guiramibula*, den 18 Febr. 1656. Onderstondt

RAJA SINGA RAJOU.

Lieute
Hartm
met een
tammen
Elepha
van de
Keyzer
schonke

Den meer-gemelte *Hartman* hadde tot een schenkagie van zijn Keyzerlijke Majesteyt een tammen Elephant bekomen, ende zeyde, dat den Keyzer hem in 't heymelijk hadde voor-gedragen, dat de Veldt-heer zijn Zone den Prince, die eere wilde aan-doen, dat tot een teken van onsterffelijke vriendschap, met een kleyn geschenk geliefde te vereeren.

't Was den 21 van Sprokkelmaandt dat des Koninghs *Dissaves* quamen om den Brief aan de Majesteyt te dragen. Zijn E. E. verontschuldighde zich dat de zelve noch niet vaardigh was, uyt oorzake, dat vele dingen van belangh daar in waren te verhandelen, die zoo ter loops niet waren te doen; ondertusschen, dewijl de *Majesteyt* zich vernedert hadde om bedektelijk door den voornoemde *Joannes Hartman* te spreken, van een schenkagie ofte gifte te zenden aan den jongen Prince, zoo verzocht de Veldt-heer aan haar goede raadt, en hoe zich hier in mochte gedragen, en wat wel best dienstigh was zoo een Vorst toe te schikken. Zy antwoorden haar 't zelve onbewust te zijn, doch dat zy daar op nader bedenkinge zoude nemen. Zy ontfangen na-de-middagh de verzegelde Brief aan de *Majesteyt* gezonden, na gewoonelijke maniere, als met lossen van Kanon, &c. Men geeft een geschenk aan yeder Hopman

man van haar een ſtuk Atlas ofte Zijde Stoffe, ende aan twee van haar Mede-makkers een Roode ofte Rouaanze Mutze, by haar voor een groote ſchat geacht, ende in hare tale *Toppi Honday* genaamt, mitſgaders om aan zeker Dienaar van den jongen Prince te behandigen een *Japanſch Schutzel.*

Het XXX. Capittel.

Het Leger door de Vyanden fel beſchooten. Gezanten des Keyzers. Overkomende Swarten te rugge gedreven. Geintercipieerde Brieven. Den Keyzer vereert den Veldt-heer een Eland. Nieuwe Baterye gemaakt.

De Vyand ſchiet zeer ...ev.. met ...zijn-

OP den 22 dezes Maandts donderde den Vyandt met zijn geſchut hevigh van de Bolwerken *St. Steven*, ende *St. Joan*, waar door drie van onze Krijghs-knechten ſwaarlijk getroffen wierden, zoo dat eenige boden van de *Majeſteyt* afgezonden wierden, om den grooten rook, die zy zagen, te vernemen watter gaande was; zy brachten ook tijdinge, dat op deze zelve dagh de *Majeſteyt* op *Reygamwatte* was gekomen, om zijn op-gemaakt Palleys te bezichtigen.

Gezanten des Keyzers in het Leger.

In den avondt, als men bezig was om ſpijs en drank te nuttigen, zoo bequam men tijdinge, dat eenige Afgezanten van de *Majeſteyt*, tot zeker thuyn, een uur van't Leger leggende, gekomen waren, die haar verzoek, door een bode gedaan, van dezen avondt noch den Velt-heer te mogen ſpreken, gaarn werdt toegeſtaan, en voorts een Vaandrich met een deel Zoldaten, om de zelve tot hier te brengen, werden afgezonden, met aandieninge, dat niet qualijk moeſte nemen, dat de eere, die men by daag zulke Lieden gewoon was in't inhalen aan te doen, by nacht (als in een Leger zijnde) niet en konde volgen. Zy gekomen wezende, maakte de mijnen, of zy aan de Veltheer van de *Majeſteyt* eenigh geheym hadde bekent te maken, zeggende, dat den Keyzer de Miſſive oft Brief, aan hem gezonden van den Heer *Hulft*, wel, en met groote aangenaamheydt hadde ontfangen, ende den inhoudt duydelijk begrepen, ende dat zy, om dit zijn E. E. te beduyden, byzonder waren afgevaardight, dat de *Majeſteyt* was tegenwoordigh in *Walewitty*, om het Palleys te bezichtigen, en zoo haaſt het zelve zoude vaardigh wezen, wilde de *Majeſteyt* zijn E. E. ontbieden, daar op zich te verlaten hadde; zeggende mede laſt aan den *Saffragamſche Diſſave* van de *Majeſteyt* te hebben, dat de wegh van hier, tot *Reygamwatte* af, aldaar het Palleys gemaakt was, zoude op-ruymen ende ſchoon maken, zy wilde gaarn den zelven nacht noch by de *Majeſteyt* zijn, doch duyſter zijnde, wiert haar een goede verblijf-plaats aangewezen, ende toe-gezeght; dat op morgen met den dagh na haar gelieven zouden vertrekken.

Verſcheyde Swarten komen over;

Men verſtondt ten zelven dage door den Hopman *Emont Ruyſch*, dat wederom veel Menſchen uyt de Stadt over quamen, men liet het Man-volk, tot omtrent 50 ſtuks, aan *Milagre*, tot nader laſt, men bracht de Vrouwen ende Kinderen by ons herwaarts. De voornoemde uytſtootelingen gekomen zijnde voor het huys van den Veldt-heer, wierden (volgens het voorgaande beſluyt) weder na de Stadt gedreven, onaangezien dat daar eenige onder waren, die uyt het Landt gerooft waren van *Gaſpar Figeiro*, ende binnen *Columbo* gebracht, ter oorzake, zoo men eens aan dat lijntjen begon te trekken, geene daar van oyt zonder maaghſchap zouden wezen, en by gevolgh aan deze kant zouden moeten verblijven, dat in geenen deele geſchieden mochte, als wezende het te rugge zenden jegenwoordigh de geheele zake en middel om eens tot het oogwit te geraken; ende men moet gelooven, dat den Vyandt daar door veel verdriet toekomt, dies men haar met roeden liet geeſſelen langhs de weg, en by 't Bolwerk *S. Jan* in-joeg.

die na de Stadt te rugge gezonden werden, ende met de galge gedreyght zoo weder komen.

Tegens

Tegens den avondt quamen de Mans-perzoonen, uyt de Stadt gekomen, in 't Leger, die door den Hopman *E. Ruysch* aan *Milagre* gelaten waren, daar noch 20 stuks by gekomen zijn; den Veldt-heer liet twee van haar heymelijk voorhouden, dat haar nu de gunste wierde gedaan, van weder na binnen te gaan, maar andermaal wederkeerende, de galge voor haar bereydt stont, daar zy gisslinge op hadden te maken, ten ware zy binnen de Stadt, ontrent onze gewezene, doch als schelmen overgeloopen *Aratches* van *Negumbo*, yets t'onzen voordeel konden uytwerken, tot bemachtinge van het een of 't ander Bolwerk, in welken gevalle zy vry mochten over-komen. Deze naderde mede na de Stadt, met roede slagen vergezelschapt, gelijk ook des avondts, den 24 van Sprokkel-maandt, 150 uytgevluchte met rottinghs te rugge zijn gejaaght.

150 uytgevluchte met rottingslagen te rugge na de Stadt gedreven.

Op den 26 van de voor-gemelte Maandt verscheen den *Dissave* van de *Vier Corles*, voor-gevende die van *Saffragam*, om de wegen en bruggen te herstellen, noch bezig was, vertoonende een *Ola* ofte Brief, die hy van eenige Grooten uyt het Hof hadde bekomen, tot geleyde van 10 Perzoonen, die door gemelte Hof-grooten aldaar boven in de Dorpen waren opgevangen, als Menschen wezende, die zich by wijlen van de troepen, uyt de Stadt gekomen, landwaart in, niet tegenstaande onze wachten, hadden begeven: daar in de Veldtheer ten deele betoonde genoegen te hebben: maar echter hen voorhoudende, dat, indien zy zoo wel haar krachten inspanden ten dienste van de *Majesteyt*, als aan onze zijde gedaan wierdt, geene overloop en zoude geschieden, ende nu ook ongetwijffelt grooter getal uyt het Landt zoude konnen werden opgevangen. Den Veldt-heer bequam ten zelven dage zeker *Ola* van een onzer *Aratches*, aan den *Vidane* van *Pasdun Corle* geschreven, luydende als volght.

Thien Perzoonen by de Cingalezen gevangen, ende ons toegebracht.

HAngedera Lionayde, *Schoonzoon van* Ranatonge Arachie, *wenscht den* Vidaan, *en de drie Hoofden van de drie* Pattos van Pasdun Corle *veel gezontheydt; Op het gezicht van deze, zal U E. zonder eenig uytstel ofte gebrek, in de tijdt van acht dagen uyt alle omleggende Dorpen by malkanderen vergaderen*, 50 Pingues *van Hoenders, Booter, Peper, Gorkes ende Potten, ende met de zelve in gezelschap van alle de Hoofden ofte Majoraals der Dorpen, boven* Auguratotte, *op deze zijde passeren, ende den weg van* Horne *inslaande, naar's* Koninghs Veldt *begeven, omme aldaar voor zijn* Majesteyt, *met behoorlijke onderdanigheydt te verschijnen, en die hier van in gebreke blijft, zal metter tijdt quaden loon daar voor ontfangen, daar U E. vry op verdacht moogt zijn: Want toezegginge van Grooten hier hebbe, zult ook dit niemandt openbaren ofte weten laten dat zulks van my geschiet, ook doen ik zulks niet uyt mijn eygen beweginge, maar aan het Hof komende, zult te kennen geven, dat het door de Schoon-zoon van* Ranatonge Rale, *genaamt* Hangedera Lionayde *beschikt zy.*

Een l... achterh...

Den *Aratche* die de Brief geschreven hadde, wierdt terstondt in hechteniss genomen, en wiert des avonts van den Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde*, ende den Heer Major *Jan van der Laan* onderzocht, hy ontkende zijn eyge handt niet; maar weygerde (niet tegenstaande waarschouwinge op de doodt) te verklaren, uyt wiens naam ofte last hy de zelve, gelijkze vermelde, hadde geschreven, doch bleef halstarrig. Zijn E. E. hielt deze zake voor een ongemeene stoutigheyt, meynende, dat hy dit geenzins uyt zich zelfs geschreven hadde, maar door anderen opgemaakt te zijn die het minst betaamde: want dezen *Cingalees* onder de gehoorzaamheydt van de Ed. *Maatschappye* stond, en een geruymen tijdt Rijs, ende andere weldaden, genooten hadde.

De Veldt-heer veynsde, en hielt zich als of hy terstondt hem den kop wilde

wilde laten af-ſlaan, ende gaf hem in dier voegen den Geweldiger over, hem heymelijk andere en daar tegenſtrijdende laſt gevende, op dat niet, door al te haaſtige uytvoeringe, zoude den wegh benomen werden, om tot den rechten grondt van het voorzeyde feyt en de aanhangers te geraken, dies hy hem in alle ſtilligheyt, zonder yemants weten, in der nacht heeft doen brengen op het Schip *'t Wapen van Hollandt*, ende aldaar in verzekeringe gelaten.

ief aan R. Singa ge.rden.

Op Zondagh den 27 der zelver Maandt, voor de Predicatie, zond de Veldt-heer een Brief aan den Koningh *Raja Singa*, daar in het voorgevallen Feyt van den voornoemde *Arachie* verhaalt wierd; men zond mede aan de *Majeſteyt* de oorſpronkelijke *Ola*. Ten zelven dage na-demiddag quam den *Diſſave van Saffragam* by zijn E. E. hebbende de wegen ende Bruggen, volgens des *Majeſteyts* laſt, behoorlijk toegeſchikt; hem wierdt van den Heere *Gerard Hulft* aangezeyd, dat hy het volk daar toe gebruykt, nu zoude aanleggen tot het hakken en aanbrengen van Palliſſaden, om aan het nieuwe werk, voor de Poorte *Rajuha*, gebruykt te werden, 't welk hy aannam, mede verhalende de oorzaak, waaromme giſteren den *Arachie* hadde aan kant geholpen, 't welk hem wel geviel; hy wierdt mede verzocht om het Scheeps-volk met eenige buffels te voorzien, alzoo zy van wegen de water-ziekte daar toe benoodigt waren, dit nam hy aan te doen, ende vertrok na zijn plaatze.

ier Viſſ. s komen tot ons over.

Men vernam als doen mede dat vier Viſſchers in een *Tony* uyt de Stadt tot ons over quamen, de welken wierden aangezeyt, dat niet en behoefde weder te komen, zoo zy van de galge wilde bevrijdt zijn: maar by aldien de helft, ofte alle de Viſſchers gelijk over quamen, dat dan wel zoude aangehouden ende onthaalt werden.

Een Moorſch Scheepje brenght tij-

Even op deze tijdt quam ter Rhede zeker Moors Scheepje van *Punte Gale*, daar mede een geley-briefken van den Opper-koopman *Jan Kroon* ging, waar in den ſtandt aldaar naaktelijk aangewezen wierdt, ende hoe dat de Dorpen en Landen, onder *Gale* behoorende; ende andere gerechtigheden meer, voor 't aanſtaande Jaar verpacht waren, gezamentlijk ter zomma 15840 Rijksdaalders, onder voorwaarde, dat alle drie Maanden een gerechte vierde-part zouden te betalen hebben: ende dat den Areek, die voorleden Jaar tot 24 *Larijns* yeder *Ammenam* by de *Ed. Maatſchappye* is aangenomen, nu tot 16 *Larijns* zouden hebben te leveren. Daar waren ook noch vijf diergelijke Moorſche Scheepjes met Rijſt aangekomen.

dinge van den ſtant der E. Compagnie in Gale *ende de onderhörige Landen.*

Den laatſten van deze Maandt bevondt men, dat den Vyandt aan de Poorte *Rajuha*, buyten de Muuren, tegen ons arbeyde; men zondt den *Lieutenant Alenbier* met 6 Vuurroers om haar daar van daan te lichten, maar zy wierden te ras ontdekt, dies de Arbeyders na binnen de vlucht namen, en d'onze (na dat den Vyandt op haar eenige Muſquet-ſchooten gedaan hadde) zonder ſchade wederkeerde.

Men bequam doen met het Jacht *Arnemuyden* tijdinge, komende van *Choromandel*, Copye-brieven, zijnde d'eene van die twee, welke met het Jacht de *Cabbeljauw*, van dato den 11 van Sprokkel-maant dezes Jaars, van die plaatze gezonden, doch noch niet verſcheenen, ingeladen hebbende 80 Laſten *Bengaalze* Rijſt, daar by noch 100 Blazen Bus-poeder, en 6 Zoldaten uyt haar Guarnizoen, ende d'andere met *Arnemuyden*, van den 17 des zelven Maandts en Jaars, daar uyt men tot ons leetwezen verſtond, dat onze Brieven in handen van de *Portugezen* op *Tutecorijn* waren vervallen, 't Schip hadde ingeladen 18877 ℔ Buskruyt, 2781 ſtuks ront Scherp, namentlijk 231 van 24, 750 van 18, 1800 van 12 ℔, ook 1500 ſteene kogels van verſcheyde gewighte, noch 10000 ℔ loot, d'overige Scheeps ruymte was met pakken Lijwaet en Kleeden ge-

Scheepen komen van Coromandel.

Haer Ladinge.

vult, met 16 lasten Rijs, ende eenige kleenigheden, bedragende voor *Ceylon* alleen een somma van ℔ 6098.

Doen gingh mede van de Reede t'zeyl het Jacht de *Zee-Rob*, om by ende ontrent de Zuyt-hoek van *Negumbo* te kruysſen voor de tijdt van acht dagen, wanneer 't zelve by beurte van de Schepen voortaan zoude omgaan; men gaf nader last aan de Schepen die op de Reede lagen, om nauwe wacht te houden.

Een Eland van Raja Singa *opgejaaght, en aan de Veltheer vereert.*

Laat in den avondt verscheenen voor den Veldt-heer drie Afgezanten van de *Majesteyt*, met een versch geschooten Eland, op den zelven dagh 's morgens door den Keyzer *Raja Singa* in 't Bosch opgejaaght, 't welk van zijn E. E. met vele hooghdringende reden van dankbaarheydt wierdt aangenomen.

Den Veldt-heer, ende den Heer Gouverneur gaan, op het roeren des trommels, in 't nieuwe Werk van de Poorte *Rajuha*, ende ontmoeten in den wegh 17 *Lascarijns* met twee *Aratches*, alle wakkere gasten, die zoo aanstonts uyt 's Vyandts werk daar gestelt waren by de Poorte *Rajuha*, om de wacht te houden, tot ons geloopen, die, tot nader verhooringe, na zijn E. E. verblijf-plaats wierden gebracht; wanneer zijn E. E. in 't werk quam, vernam men dat den alarm geweest was over 't aankomen van de voornoemde *Lascarijns*, als niet anders van meeninge zijnde, of zoude van haar als vyanden aangetast werden, zy wisten niet bezonders te verhalen, als dat de Stadt noch tot de Maandt Mey was voorzien, ende dat voor deze Maandt, die men April oft Gras-maandt noemt, aan allen was rantzoen gegeven yeder man 25 *Midides*, en dat de geruchten sterk gingen, dat den Generaal alle zijn gelt ende kleynodien hadde gedaan in een *Manchou*, die eergisteren nacht na *Manaar* was vertrokken, evenwel was het voornoemde Vaartuygh van d'onze niet vernomen, 't welk moeyelijk en te beklagen voor d'onze was.

17 Lascarijns *ende* 2 Aratches *komen tot ons over.*

Den 6, 7, 8, en 9 van Herfst-maand wierdt de Poorte *Rajuha* van d'onze sterk genadert, quamen mede twee *Portugesche*, neffens eenige weerbare *Lascarijns*, over, die alle byzonder gehoort wezende, gelijkelijk voor de waarheydt verklaarde, dat de Stadt niet langer als ten eynde van Bloeymaandt konde gehouden werden, de Rijs die zy nu noch overigh hadden, was zeer steenachtig ende vuyl, nat ende bedorven, gelijk de laatste by een schrapinge gemeynlijk valt.

Noch t Portug zen *en* ge Las rijns.

Een nie Baterye *maakt.*

De Veldt-heer gaf doen mede last om op het uyterste Bolwerk *St. Jan* een Baterye van twee Stukken te maken, omme daar mede de Flanken van *St. Steven* reddeloos ende om verre geschoten hebbende, onder des zelfs faveur ende gunste, onze ingestorte ende bedekten wegh tot de Mijne weder uyt te graven, ende langhs de Muur innewaart aan te arbeyden, om gevoechelijk voor eerst meester van de gracht te werden.

Het XXXI. Capittel.

Verscheydene Overloopers met bericht van Columbo. Ysbrant Godskens *in Gezantschap na den Keyzer. Brieven des zelfs aan den Veldt-heer, en van de Belegerden aan den Keyzer.*

OP deze tijt quamen verscheyde *Lascarijns* over, neffens een *Portugees*, die dapper over de snoodheyt van de Rijs klaaghde. Hy verklaarde dat by onze gevangens in de Stadt was geweest, ende het getal tot op 40 hadde bevonden, d'eene lagh ziek ende op het sterven, alle de Amptenaars waren in den storm, of namaals door haar verkregen wonde, gestorven, uytgezondert een Sergiant, die men zeyde dat op *Batavia* getrouwt was; hy waarschouwde ons mede, dat alle de stukken, zoo van *St. Steven*, zoo mede van *St. Philippo* ende *Clergos*, op 't nieuwe Werk, voor de Poorte *Rajuha*, waren afgezien, met voornemen, om aanstaande nacht, zoo wanneer ons volk in 't best van haren arbeyt zouden wezen, daar op te lossen: dies men den Lieutenant *Paulus Menò*, dien de wacht ende

Een over loopen P tugees *v haalt den toestant van onze* 40 *Gevan gens.*

Waarsch ons.

ende het werk aldaar aanbevolen was, aanzeyde zoo lange te wachten, dat haar voor-genome schieten zoude werden gedaan, ende als dan met yver zoude voort-varen.

Des nachts schoot men ongemeen met Canon ende Musquetten, zoo dat ons werk zulken voortgank niet en nam als wy wel wenschten. Nauwelijks was het morgen-root aan den Hemel, of den Veldt-heer rijdt naar de plaatze *Milagre*, en bezigtight het Leger der *Dissaven* van den Koningh, gelijk ook het werk aldaar: men bevont datter was een goede ende sterke pagger, van stammen van Clappus-boomen, strekkende van de Zee-kant tot aan de *Tang*, met drie Hooft-wachten, bezet met 4 Compagnien Krijgers, zoo dat men aldaar voor geen uyt-val bevreest was.

Een van ze Zolda- t loopt na n Keyzer, dt de Ma- teyt om rgiffenis, hy be- mt, ende ar na van st en andt-gelt rdt be- oft.

Men hadde een wijl tijdts een Krijghs-knecht in ons Leger gemist, deze was na de *Majesteyt* gevlucht, ende hadde aldaar verzocht vergiffenis van zijn wel verdiende straffe, 't welk om de *Majesteyts* wille toegestaan wiert, den *Dissave* die dit uyt name van den Keyzer verzocht, boodtschapte mede den Veldt-heer, dat de gezondene druyven hem smakelijk waren geweest ende zeer aangenaam.

Een kleyne onge komt yer.

Het gebeurde op den 13 van Lente-maant, dat een kleyne Jonge van den Vyandt tot ons over quam, den Veldt-heer in 't heymelijk aandienende, dat hy van het Bolwerk *Clergos* was neder-gelaten van eenige *Lascarijns*, die aldaar de wacht hadden, welke van meyninge waren den aanstaande nacht, voor het opkomen van de Maan, tot ons gezamentlijk over te gaan, ofte (zoo het mogelijk was) de meergemelte *Punt* d'onze in te ruymen. Dezen Jonge, na dat hy wat gegeten hadde, ende eenige rotting-slaagen (op zijn verzoek) op de rugge gekreegen, om die van binnen geen nadenkinge te geven, keerde weder na de Stadt.

Omme nu deze gelegentheyt wel waar te nemen, ende het yzer te smeden dewijl het heet was, zoo wierd een Compagnie vers van de Lijf-wachten van den Veldt-heer op een bequame plaatze gestelt. Des 's nachts wierdt zeer hevigh van *St. Steven*, ende van *St. Philip* geschooten, daar door lichtelijk het voornemen zal gestaakt zijn, zoo dat wy onze hoope noch tot morgen-avondt uytstellen: doen quam mede eene *Toepas* over van het Bolwerk *St. Steven*, zeggende: dat gemelde *Punt* maar met 16 man bewaardt wiert, zijnde te gelooven dat zy de andere Bolwerken met meerder volk versterkt hadden, als wetende dat de andere van haar zelfs, tot bewaringe van de Stadt, best bestaan konden, ende wy daar op niet veel voordeels te haalen hadden. Weynigh hier na quamen noch 6 *Lascarijns* alle gewapent, hebbende zich met lont voor de Poorte *Rajuha* neder-gelaten, spreekende alle van haar gelegentheyt, als uyt eene mondt als vooren, doch zeyden twee *Lascarijns* van de zes: dat heden een Brief van den Generaal na den Koningh *Raja Singa* was gezonden, doch met geen volle zekerheyt. Wat hier nu van zy, staat te zijner tijt door zijn *Majesteyt* ons te zullen bekent gemaakt werden.

Een Toe- pas komt over. Zijn berig- tinge.

Den 14 van Lente-maant, maakte den Hopman *Emont Ruysch*, leggende aan *Milagre*, bekent, hoe dat den Corporaal *Hendrik Willemsz. Bogaart*, ende *Pieter van Bruysingen*, Zoldaten, haar vluchtigh na den Vyand in de Stadt, als schelmen hadden begeeven. Waarlijk een verwonderens waardige zaake, wijl hier van alles overvloet, ende aldaar niet dan gebrek was, ja een honger-berg zelfs.

2 Van onze Zoldaten loopen na den Vyandt.

Ten zelven dage des avonts quamen 10 gewapende *Lascarijns* uyt de Stadt tot ons over, ende voor het opkomen van de Maan, wierden 2 Canon stukken, d'eene 24, en d'ander 18 pont yzer schietende, op de nieuwe Batery voor *St. Jan* gebracht, van waar des morgens damp gaven. Zijn *Majesteyt* verzocht

10 Lasca- rijns komen over.

dat yemant van onze voorname Perzonen tot hem mochten afgevaardigt werden, om daar mede yets heymelijks t'onderhandelen, daar toe geoordeelt wiert bequaamst te zijn den Koopman *Ysbrandt Godskens*, geboortigh van *'s Gravenhage*, een dapper ende wakker man, zoo wel met het rapier als de penne, waar van de *E. Maatschappie* veel diensten heeft genooten ende als noch geniet, zijnde mede Directeur ende Bestierder van de Koopmanschappen in *Persia*; hy vertrok dan in't korte na den Keyzer *Raja Singa*.

Den Koopman Ysbrandt Godskens *wordt na* Raja Singa *als Afgezant afgevaardight.*

Ondertusschen quamen eenige *Lascarijns*, met Vrouw ende Kinders over, die weder na de Stadt mosten: men gaf een Jonge in stilheyt een kleyn Briefken, om aan den overgeloopen Hopman *Symon Lopes* te behandigen, luydende: Zoo 't mogelijk ware, hy eenigh oproer onder de Swarten zoude verwekken, dat als dan alle zijne misdaden zouden vergeven zijn, en dat hy (by goet gevolgh) een goede beloninge zoude hebben.

Aan Simon Lopes, *een overgeloopen* Hopman, *wordt een Brief gezonden, om eenige oproer onder de Swarten te verwekken.*

Ontrent de middernacht wierd by d'onze een loozen alarm op de Stadt aangeright, 't welk den Vyand zeer verbaast maakte, met kleppen van Klokken, roeren van Trommel, een schrik aanjaaghde, doch alles was in min dan een half uur in stilte; daaghs daar aan quamen drie Afgezanten van de *Majesteyt* om te vernemen wat het schieten van den voorleden nacht uytgewrocht hadde, ende watter gaande was geweest, waar van zy duydelijk onderricht wierden. Men hoorde ook uyt haar dat den Koopman *Ysbrandt Godskens* noch geen gehoor by den Keyzer hadde verkregen, maar dat hem dit geluk des anderen daaghs stondt te geschieden. Ontrent deze tijdt bequam de Veldt-heer een Brief van *Raja Singa*, Koningh van *Candy*, by welke gevoeght waren twee van den 10 van Lente-maandt, uyt *Columbo* geschreven van *Anthonio de Souza Coutinho*, ende d'andere van eenige vrye Ingezetenen van de Stadt, verzoekende heul ende hulpe van de *Majesteyt*. Den inhoudt was deze, in onze tale overgezet zijnde, zoo van de *Majesteyt*, als van den Generaal van *Columbo*, als de Burgerye der zelver Stede, die van zijn *Majesteyt* luyde aldus:

Loozen alarm aangeregt.

Raja Singa Rajou, &c.

Een Br van de M jesteyt aa den Veldt heer, nes fens twee andere da by gezon den.

DEze weynige Regelen heeft mijn Keyzerlijke Perzoon aan U E. belast af te vaardigen, om dat de tegenwoordige gelegentheydt het zoo mede brenght; eergisteren, zijnde Woensdagh den 15 van Lente-maandt, ben ik uyt mijn Leger van Guiramibula *opgebroken, ende over den wegh van* Walewitty, *op d'andere zijde der Reviere, tot gemelte plaatze komende, hebbe terstondt eenige Grooten van dit Keyzerlijke Hof afgezonden, om U E. mijn komste in't Leger van* Reygamwatte, *bekent te maken, ende met eenen na uwe goede gezontheyt te vernemen, aan welke Grooten met eenen gelast hebbe (aangezien op eenige Brieven, door U E. aan dit Keyzerlijke Hof gezonden, niet en hadde geantwoordt,) U E. aan te dienen, dat een Perzoon van aanzien ende verstant zoude herwaarts zenden, om hem mijn mondelinge antwoordt op gemelte Brieven te geven, ende om dat het in der nacht was, doen mijn Keyzerlijke Perzoon in't Leger van* Reygamwatte *quam, zoo stelde ik 's morgens vroegh last, hoe dat het Heyrleger zich zoude nederslaan, wanneer ook deze nevens-gaande Brieven my gebracht wierden, zijnde den eene van den Generaal, en de andere van de Burgers van* Columbo, *daar uyt U E. zal konnen verstaan wat den inhoudt is.*

In't Hof en Leger in Reygamwatte, *den 17 van Lente-maandt A°. 1656. Was getekent*, Raja Singa Rajou, *Grootmachtighste Keyzer van* Ceylon.

Den Brief van den Generaal luyde aldus:

Brief v den Gene raal van Columbo *aan den Keyzer* Raja Sin Rajou.

Grootmachtighste Keyzer Raja Singa, &c.

IN't beginzel dat onze Vyanden ons deze zoo ongerechtigen Oorlogh hebben

hebben aangedaan, ende noch zijn aandoende, hebbe ik U E. Keyzerlijke Majesteyt *de reden laten weten, waarom ik toevoer verzocht, vertrouwende op uwe grootheydt, dat de zelve my geensins in gebrek zoude laten, om dat het gebruykelijk is, dat groote Keyzeren ende Monarchen minderen van macht beschermen, en hoewel wy door de barmhertigheyt Gods onzes Heeren, deze Stadt beschermt, en tot verscheyden malen den gemeynen Vyandt verstroyt hebben, waar van wy U E.* Keyzerlijke Majesteyt *ook rekenschap hebben gegeven, maar ik geloove, dat deze mijnen Brief genomen ofte verlooren zy, indien de zelve U E.* Keyzerlijke Majesteyt *niet en is ter handt gekomen, doch ik verwondere my over 't nemen niet, alzoo de inwoonderen dezes Eylandts, die uyt de Stadt gaan zonder eenige schult ofte recht, (gelijk gezeght werdt) tot slaven gemaakt werden, en dat men die arme ende ellendige Menschen, zoo onbarmhertigh wederom in de Stadt zend. Deze Stadt is zoo een oudt erfdeel der* Portugezen, *van de voorleden Heeren Koningen, Voor-vaderen van uwe* Keyzerlijke Majesteyt *vereert ende geschonken, die t'allen tijden wel te vreden geweest zijn, om de zelve onder haar beschermínge in haar Rijk te houden; ook zullender geene gelegentheden ontbreken, om U E.* Majesteyt (*indien zich daar van gelieft te laten onderrichten*) *bekent te maken, wat treffelijke diensten de* Portugezen *aan de Koningen ende Koninginnen dezes Eylandts hebben gedaan, ook zullen de zelve in uwe* Keyzerlijke *ende uwer Grooten gedachten noch versch zijn; ook hebben wy U E.* Majesteyt *de minste reden van misnoegen niet gegeven, ende dit is den tijdt, in welke uwe* Majesteyt *deze groote benauwtheden, waar in de Stadt is, kan weeren, voorziende hoe veel te meerder de* Portugezen, *als zijnde oude Vrienden boven de* Hollanders, *die nieu zijn, behoorde by U E.* Majesteyt *geholpen te werden. Hoe U E.* Majesteyt *met de* Hollanders *varen zal, heeft de tijdt geleert, en 't zelve zal in 't toekomende meer openbaar werden, want zy alles om winst doen, die zy tegenwoordigh eenighsints bedekken, zoo lange zy geen Meesters van alles zijn, ende wanneer 't zelve komt te geschieden, dat Godt verhoede, zoo zal uwe* Keyzerlijke Majesteyt, *de waarheyt die ik spreke, te laat gewaar werden. Ik trede hier niet verder in, nadien uwe* Keyzerlijke Majesteyts *hoogh wijs verstandt, en zijner Dienaren niet verborgen is. Godt beware uwe* Keyzerlijke Majesteyt.

Columbo den 10 van Lentemaandt 1656. *Was getekent*

Anthonio de Souza Coutinho.

Den Brief der Burgers luyde aldus:

Seer Hooge ende Groot-machtighste Heere Keyzer *Raja Singa, &c.*

Brief van de voornaamste Burgers van Columbo *aan* Raja Singa *Keyzer van* Ceylon.

OP *de aankomste der* Hollanders *voor deze Stadt, hebben de Amptenaren, die van dat jaar dienst deden, U E.* Keyzerlijke Majesteyt *de weet gedaan, zijnde zulks mede van onzen Generaal geschiet; uwe* Majesteyt *is ook bericht gedaan van den storm, die zy te Lande als te Water gedaan hebben, ende om dat het by dage was, hebben wy haar plaatze gegeven om binnen te komen, en binnen zijnde, hebben zy om haar leven verzocht, 't welk haar vergunt is;* de Hollanders *zeggen zelfs, dat zy* 240 *aan de kant van het Lak ofte Meyr zijn geweest, waar van het grootste deel met hare Vaartuygen in ons gewelt zijn gekomen, ter Zee hebben wy een Schip met* 30 *stukken verovert, ende een ander zeer beschadight; wy spreken noch niet van de dooden die zy op de Schepen, en voorts onder de muuren ende Bolwerken gehadt hebben; naderhandt zijn zy dicht aan de Grachten gekomen ende maakte een Mijne, en den zelven nacht dat zy de Galderye wilden aanbrengen, hebben wy die verbroken ende gewonnen, met groot verlies van's Vyandts volk, ende een van onze Krijghs-knechten is doen gesneuvelt; immiddels hebben wy geen ander gebrek, als de gunste van uwe* Keyzerlijke Majesteyt, *daar na wy hertelijk verlangen ende wen-*

schen, uyt het gene wy in onzen Brief verhalen, zal uwe Majesteyt *onze wille ende genegentheyt verstaan, waar mede wy deze Stadt ende Landen, die ons de Heeren* Keyzeren *van dit Eylandt, ende de Groot-Vaderen van uwe* Keyzerlijke Majesteyt *hebben geschonken, trachten te bewaren, met vertrouwen, dat wy het noch beter zullen maken, verwachtende uwe* Keyzerlijke *gunste ende toegenegentheydt, vertrouwende dat U E.* Majesteyt *zijn oude Vrienden de* Portugezen, *en niet de* Hollanders *zal behulpzaam zijn. God make den stand van uwe* Majesteyt *lange Jaren gelukkigh.*

Columbo den 10 van Lente-maandt 1656. Was getekent

Diego Leitaon de Souza, Schrijver van de Kamer, heeft deze doen schrijven.
Manoel de Fonzeca,
Diego de Souza da Cunha,
Ruy Lopes Coutinho,
Jan Coelho de Castro, en
Bento Fereyro d'Abreu.

Een Swart, zijnde een Arbeydtsman, komt tot ons over met eenigh bericht.

Den 20 van Lente-maandt quam zeker Arbeyder tot ons over, zijnde een Swart die mede in de Gracht gewrocht hadde, ende daar van openinge dede, hy verhaalden ook dat vier *Portugezen*, die in meyningh waren tot ons te komen, waren achterhaalt, ende met de koorde gestraft, dat'er de doodt na gevolght was, dat door ons schieten, gisteren van de nieuwe Batery, op 't Bolwerk *St. Steven*, twee *Canarijns* ende een Constapel doodt geschooten waren, ende noch een gequetst. Aangaande den voorraat van spijs en eet-waren, gaf hy bescheyt gelijk anderen in 't voorgaande.

Den Heere Hulft *gaat met die Swart de muur en gracht bezichtigen, niet zonder levens gevaar.*

Den Veldt-heer gingh met deze Swart na de Gracht, om aanwijsinge te hebben door den zelven, waar de Vyandt in 't werk was, hy neemt een Roer, en begeeft hem op de muur, ende in de gracht ziende, vindt drie blanke *Portugezen* by een, geeft tot tweemaal daar op vuur, daar op zich weder op het spoedigste nederwaarts begaf, zonder welk den Vyandt licht doel zoude hebben geschooten, want in der yl quamen drie Kogels op de zelve plaatze aanwaayen.

Het XXXII. Capittel.

Ysbrandt Godskens *komt van zijn Gezandschap te rugge: rapport van zijn Negotiatie. Brieven in* Columbo *gezonden. Baterye opgerecht. Omstandige tijdingen van* Goa, *en des zelfs toestand.*

Een kle jonge kon tot ons o

DE Zonne en was noch niet gekomen tot het top-punct des Hemels, of zeker kleyne Jonge komt uyt de Stadt in onze werken, daar den Onder-hopman *Paulus Meno* de wacht hadde, hy vraagde na onze Sterkte, zeggende, dat hy daar toe last hadde van den Generaal van *Columbo*. Voornoemde Jonge bevestigde het ophangen van de vier gemelte *Portugezen*, men gaf hem een goede geeselingh, en joegh hem (om zijn jonkheyts wille) na de Stadt. Daags daar aan verstondt men uyt den Heer Major *Jan vander Laan*, hoe den Vyandt een gat door de muur hadde gekapt, dat in ons werk uytquam, ende dat in 't door-breken een Swart van de hare daar by was ter neder geschooten, daar de geene, die de wacht aldaar bevolen was, beter op gepast mosten hebben: want genoeghzame last was gegeven, om zomtijts een Man naukeurigh op des Vyandts breken in de muur te doen letten, ende goede wacht te houden. 's Nachts schoot den Vyandt met een stuk Kanon van *St. Jan* recht op, ende in ons werk, doch dat te verwonderen was, niemandt wierdt gequetst.

Zijn v haal.

Den zant brand Gods komt in't l hebbe verlo vertr zijn steyt krege

Ontrent het neygen van den avondt, zijnde den 23 van Lente-maandt, verscheen den Koopman *Ysbrandt Godskens*, hebbende dien zelven dagh zijn af-scheyt van de *Keyzerlijke Majesteyt* genomen, doende dusdanige verhalinge by geschrifte, als volght: Als dat de mondelinge antwoort, door zijn *Keyzerlijke Majesteyt* aan de E. Heer *Gerard Hulft*, over 5 Brieven aan de hooghgemelte

gemelte *Majesteyt* geschreven, zoodanigh was: Dat de *Majesteyt* geboodt den Veldt-heer bekent te maken, dat op den 16 van Lentemaandt een Brief uyt de Belegerde Stadt *Columbo* hadde ontfangen van de *Portugezen*, waar van in korte den inhoudt zoude verstaan. Dat zijn *Majesteyt* oordeelde dat by ons wel gedaan wierdt, dat men de arme uytstootelingen wederom te rugge na de Stadt zond, als zijnde betamelijk, dat zy eerst barmhertigheydt aan haar eygen volk en vleesch bewezen; en indien zommige dat qualijk namen, als een daat van onbarmhertigheyt, dat men het op de schouderen van de *Majesteyt* zouden leggen, want het uyt zijn last en bevel gedaan was, en dat de meeste dienst daar mede zijn Kroone gedaan wierdt, en dat het de eerste weg ende middel was om de Stadt te bemachtigen. Ende alzoo zijn *Majesteyt* niet voor en hadde om den Veldtheer met yets, tot cieraat van het lichaam, te begiftigen, waar mede hem wel en overvloedigh wist voorzien te zijn, zoo begeerde zijn *Keyzerlijk* Perzoon, dat hem die eere zoude doorgaans aangedaan werden, om voor des *Majesteyts* Directeur Generaal gegroet te werden. Verzocht insgelijks de *Keyzer*, dat de Veldt-heer dat niet qualijk wilde nemen, ter tijt dat de *Dissaves* quamen bericht doen, dat zijn *Majesteyt* op *Reygamwatte* was aangekomen, wanneer een Perzoon tot wegh-wijzer van den Hopman des Lijf-wachts geweygert hadde, aangezien de gebruyken zijnes Rijks niet toe lieten, zonder te vooren kennisse aan zijn *Majesteyt* te doen, yemandt ten Hove te laten verschijnen.

Wat aangingh het verloop van het zaizoen ende *mouzon*, dat hadde de *Majesteyt* wel begrepen, en dat de Zoldaten door het lang te velde leggen, veel ongemakken hadden te lijden, ende niet anders dan moede en af-geslooft mosten werden, waarom ook, na dat zijn E. E. voor hem zoude verscheenen zijn, 't welk binnen drie ofte vier dagen stondt te geschieden, en dan met den anderen in een ernstigh gesprek geweest zijnde, het werk in korte een eynde zoude nemen. Maar alzoo de *Majesteyt* van goeder handt bericht was, dat de Veldt-heer zich dikmaals in gevaar stelde, en dat by verlies van zijn Perzoon, de Paarl van zijn *Majesteyts* ooge zoude verlooren werden, zoo gelaste ende beveelde hy zijn E. E. voortaan zich beter te wachten, gebiedende tot dien eynde hooge ende lage Amptenaren goede zorge ende toezicht over zijn E. E. te nemen, op dat hem geen ongeval overquame.

De Majesteyt verzoekt dat de Velt-heer zich zoo in 't gevaar niet stelle.

Dat zijn E. E. zeyde, de *Majesteyt* niet te derven moeyelijk vallen, van wegen de gewichtige besigheden zijnes machtigen Rijks, met veel Brieven te schrijven, daar op antwoorde de meer-gemelte Hoogh-machtige *Keyzer*, dat het schrijven van zijn E. E. zijn geachtste en zwaarste diensten waren rakende, dierhalven hem niet aangenamer was te doen, als te ontfangen ende te lezen de beminste Letteren van zijn aldergetrouwste Dienaar, die hy oyt zijn leven hadde beleeft, zulks zijn E. E. dat niet meer geliefde te schrijven. Vorders over de onkundigheydt van 't gebieden over zijn *Majesteyts* volk in *Reygam Corle*, door zijn E. E. gedaan, en hadde hy zich niet te verontschuldigen, dewijle dat niet zijne, maar des *Majesteyts* eygen dienaren zijn geweest, dies de *Majesteyt* dat voor wel gedaan, ende in achting neemt. Dat ook de Schrijver van de *Ola* in *Pasdun Corle* gestraft was, is zijn *Majesteyt* aangenaam te verstaan geweest, als zijnde de zulken booze werktuygen, waar uyt groote moeyten zouden ontstaan, ende dierhalven niet ongestraft behoorden te blijven, ende dat zulke valsche Menschen, die noch veel in het Rijk van zijn *Majesteyt* waren, op het strenghste, andere ten voorbeelde, mosten gehandelt werden. Belangende de onderhandelinge met den Heere *Westerwold* gedaan, die hieldt de *Majesteyt* voor vast, bondigh ende goet,

Houdt zich aan het Verbondt met de Heer Adam Westerwold *gemaakt.*

Raja Singa *klaagt over vele onbillikheden der* Generaals *en* Gouverneurs *van onze Natie hem aangedaan.*

goet, maar dat ondertusschen veel *Heeren Generaals* van *India*, ende *Gouverneurs* op dit zijn Keyzerlijk Eylandt waren geweest, die, tegen recht en alle billijkheyt, vele moeyelijke verwerringen hadden veroorzaakt, waar uyt verwijderingh van vriendtschap ontstont, 't welk hem noch in zijn herte zeer dede, roepende Godt tot getuygen tot zijner onschult, die van alles d'oprechte waarheydt bekent is: Maar dat met zijn E. E. als die niet anders dan oprechtelijk zijn Heeren zochte te dienen, ende alrede groote getrouwigheydt aan deze Kroone hadde bewezen, trachte te bekomen zoodanige vaste vriendtschap, dat voor of naar, zoo lange Zon ende Maan staan zal, geen inbreuke zal bevonden werden, waar by ook blijken zoude, dat zijn E. E. alle de voorgaande Heeren zoude overtreffen, ende verre te boven gaan.

De *Majesteyt* verzocht ook van zijn E. E. te verstaan, hoe en op wat wijze, men, na overwinninge van *Columbo*, het Koninkrijke van *Jafnapatan*, ende het Eylandt *Manaar* zoude bemachtigen, ende of niet noodigh was alreede eenige van zijn *Dissaves* derwaarts tot bezettinge te zenden. Van die plaatze waren twee *Olas* ofte Brieven aan de *Majesteyt* gezonden, waar van zijn Ed. zoude in 't korte kondschap hebben.

Den Keyzer *vergunt den Heere* Hulft *tijdt om voor zijn Perzoon te verschijnen.*

Thans stondt de *Majesteyt* toe, dat op Zondagh ofte Donderdagh aanstaande, (na dat het de Veldt-heer wel geviel) zijn tegenwoordigheydt ende verschijninge zoude verwachten, tot welken eynde de Keyzer eenige Grooten zoude af-zenden, om den Heere *Hulft* te vergezelschappen. Op de zelve tijt verscheenen des Koninghs *Dissaves*, neffens eenige Afgezanten van de Hooghmachtige *Majesteyt*, mede brengende twee Brieven, die den Heere *Hulft*, tot antwoordt aan die van *Columbo* hadde beraamt, ende derwaarts gezonden, die den *Keyzer* boven maten wel bevielen, ende de zelve uyt zijnen name, door zijn E. E. onderteykent zijnde, wierden des anderen daaghs in de Stadt gebracht.

Brieven in de St. Columb gezonden

Na verrichtinge van dit werk, bequamen wy tijdinge van *Montual*, hoe aldaar op het strant, van d'overzijde der Reviere, ontrent 400 Koninklijke Zoldaten, onder het oppergezagh van vier Hopmannen, haar vertoonden, zonder nochtans over de vloet te komen, ofte daar toe genegen zijnde, alle nieuws-gierige Menschen, (van de *Majesteyt* oorlof hebbende) die noyt haar leven langh, of Zee of Schepen hadden gezien, om dit alles te aanschouwen, aldaar gekomen. Na dat haar lust verzadight was, verzochten zy wederom verlof om te vertrekken, 't welk haar met alle beleeftheyt wierdt toegestaan.

50 Zo ten van Punteg *na't Le gezonde*

Even op deze tijdt zonden die van *Puntegale*, tot versterkinge van ons Leger, 50 Mannen, immers zoo veel als zy missen konden.

Hoe gezond Brieven haar in Stadt vallen.

Na dat de Brieven, uyt name van den *Keyzer*, in *Columbo* gebracht waren, door des Konings van *Candy Aratches* ende *Lascarijns*, zoo bevondt men, dat zy wel met lossen van Busschen ende Kanon waren ingehaalt; echter na openingh ende lezen van de zelve, waren die van binnen gramstorigh ende zeer gebeten, zeggende, indien de tijden anders waren, dat haar zoo lichtelijk niet zouden hebben laten wederkeeren; zy verzochten dat den Veltheer haar weder-varen volkomentlijk de *Majesteyt*, haren Heere ende *Keyzer*, zoude bekent maken, ende alzoo namen zy haar af-scheyt.

Har weder Leger rontsc

Even op den zelven dagh quam een schrikkelijk ende hart onweder, met Windt ende Regen, Donder ende Blixem ons bestormende, waar door een onzer Schildt-wachten gequetst, ende drie busschen in de Kerk van *Guia de Lobo* (dat aanmerkens waardigh is) aan stukken geslagen zijn. Zoo dat zijn *Majesteyt* den 25 van Lente-maandt, zijnde daaghs daar aan, dede vragen aan den Veltheer, ofte ook dat onweder aan ons Volk, Huyzinge, Leger ofte Werken eenige schade hadden gedaan,

waar

waar op zijn doorluchtige *Majesteyt* kortelijk wierdt geantwoordt ende bekent gemaakt, hoe dat Godt de Heere ons wonderlijk hadde bewaart.

Twee blanke Overloopers

Den 25 van Lente-maant quamen twee blanke *Portugezen* by de Poort *Rajuhà*, over aan onze zijde; men bevondt dat den eenen van *Marsilien* geboortig was, welke by den Vyant in 't overkomen was achterhaalt, ende negen zware wonden hadde bekomen, zoo dat ter nauwer noodt in onze werken geraakte, doch daar was weynigh hoop tot herstellinge der gezontheydt, hy klaaghde van groote ellende, die in de Stadt doorgaans wierdt geleden, den 26. quam hy dezer Wereldt t'overlijden, op welken dagh tot ons quam een Mystice ofte half-slagh, zijnde een Sergeant, de wacht hebbende in het huys van *Sebastiaan Caldero*, zeggende, dat noch twee Zoldaten onder het zelve Vaandel, zoo haast gelegentheyt vonden, mede uyt de Stadt zouden over komen: hy verhaalde, dat men voor de Maandt April rantzoen van Rijs begost uyt te deylen, voor yeder Man een *Parra*; dat de Water-zucht, ende de *Beribery* (zijnde een ziekte in de Beenen en de Knie-schijven, waar door de Menschen onmachtigh zijn om te gaan en staan) zeer de overhandt namen.

De Visschers van d'onderopgebracht.

Korts hier na zondt den Commandeur *Adriaan Roothaas* drie Visschers na het Leger, de welke door onze Roey-vaartuygen, daar toe af-gericht, dicht onder een musquet-schoot van 't Water-kasteel betrapt en onder-vangen wierden, de Matroozen kregen tot haar beloofde loon de zomma van 50 Rijksdaalders voor een *Tony* oft Visschers schuytje, neffens noch 25 van de zelve munte, om haar te meer aan te moedigen: want door de Visschers wierden die van binnen meest gespijst: ondertusschen wierdt den Commandeur aangezeyt, dat zijn Volk niet al te veel in gevaar zoude stellen.

Een nieuwe Batterye opgeworpen.

Thans beraatslaaghde men met Perzoonen die kennis hadden van eenige werken te maken, om noch een Baterye voor 't Bolwerk *St. Jan* op te werpen, om daar mede te onderstaan haar opgemaakte Beer in de Gracht, ende andere vordere werken (waar het doenlijk) reddeloos te schieten, en dan vervolgens de Galderye over de Gracht te krijgen, waar aan dan met yver gearbeydt wierdt. Den *Veldt-heer* hadde wel 4 à 500 *Coelijs* van de *Majesteyt* noodigh gehadt, om meest buyten gevaar te laten werken, ende Pallissaden te hakken: maar den *Dissave* van den *Keyzer* liet dat zijn doove ooren aanhooren, eyndelijk zeyde hy, dat, wanneer den Heere *Hulft* by de *Majesteyt* verscheen, en daar van sprak, dat de zelve hem niet zouden geweygert werden.

Een Portugeesch komt met een vaartuygh over.

Op deze tijdt des nachts quam een blanke *Portugees*, zijnde een vry Koopman, met een vaartuygh uyt de *Bahia* tot ons overzetten, neffens een *Caffer*, zijnde een Trompetter, zy wisten veel van de uyterste armoede ende ellende te zeggen, die in de Stadt wierdt geleden, dat gisteren 130 Lichamen waren begraven, dat, indien de Water-zucht zoo niet en heerschte onder de blanken, dat vele zouden overkomen, die nu haar beenen wan-trouwde.

Den 29. van de zelve Maandt hadde den Vyandt in het werk van den Lieutenant *Paulus Menò*, twee uuren voor den dagh, een sprongh gedaan, doch de arbeydende Swarten, en den Schildt-wacht achterwaarts gaande, waarschoude d'onze, waar op zy, na wisselen van eenige Kogels op den anderen, zonder yemandt van de onze te quetzen, wederom afweken. Vier Afgezanten van den Koningh, quamen om te vernemen wat het schieten des nachts beduydt hadde, daar van zy onderricht wierden; men liet haar ondertusschen de werken zien, en vertoonde de noodtzakelijkheydt van 4 of 500 *Coelijs*. Nu wierden wederom door de Boots-gezellen drie Visschers opgebracht, die als

woor henen, voor haar dapperheydt beloont wierden, gelijk doen mede het Jacht *Popkensburgh*, komende van *Wingurla*, met deze byzondere nieuwe mare aanlande.

Nieuwe tijdingen uyt Goa, door den Koopman en Rezident Leendert Willemze *van* Wingurla *gezonden.*

Men verstondt, voor eerst, dat na 4 à 5 dagen quijnens, den Onderkoningh *Don Rodrigo de Lobo, Conde de Secredo*, neffens zijn byzondere Geheym-schrijver, ende drie gemeyne Perzoonen zijns Huys, door vergift uyt deze Werelt gescheyden waren, edoch van wegen des Koninghs beslooten ordre, wie, by het overlijden van den voornoemden Onder-koningh, in zijn plaatze zoude komen, zoo werdt de sake verduystert, en na twee dagen raadtplegings, is *Manoel Mascarinhas Homem*, eertijdts Gouverneur van *Ceylon*, met meerderheyt van stemmen tot Onder-koningh verkoren, doch de *Fidalgos* ende Edel-lieden, die overstemt waren, hebben haar tragelijk onder zijn regeeringe willen buygen, alzoo dat men dagelijks niet dan oproer (gelijk ook A°. 1652 tegen zijn Perzoon in *Columbo*) te gemoet zagh. Korts na het overlijden van den Onder-koningh, hadde die van *Goa* de *Patachos*, die aldaar tegenwoordigh waren, ende een *Galioen* ende een *Carake* langhzaam met koopmanschappen beginnen te laden; mitsgaders een groote Armade van Oorlogs Fregats, als andere Vaar-tuygen, zeylvaardigh gemaakt, doende aan veele Soldaten, yeder * 20 *Zeraphijns* uyt-deylinge, om haar na *Ceylon* te trekken. Dit diende den Rezident van *Wingurla* d'onze aan, om te beter op hoede te zijn, indien zy op *Ceylon* mochten af-sakken. Hy verhaalde mede, hoe dat 160 Vaar-tuygen, daar onder 16 Fregatten van Oorloge, op den 8 van Sprokkel-maant na de Noort, om eetwaren, als andere koopmanschappen, vertrokken waren, welke *Caffila* 4 of 5 dagen, door strijdige winden, in zijn gezichte hadden gezworven. Drie *Patachos* ofte Jachten waren na *Mozambique* gezeylt, waar van een door lekheydt weder gekeert was naar *Bombassa*, twee naar *Macassar*, na *China* twee Schepen, een *Crake*, een *Galioen*, genaamt *Bon Jezu*, ende *Nossa Senhora de Graçia* den 19 van Sprokkelmaant na *Portugal* vertrokken.

* *Een* Zeraphijn *is na onze rekeninge een Gulden ofte* 20 *Stuyvers.*

Met de voorgenoemde Schepen, zijn deze naarvolgende *Fidalgos* ofte Edel-lieden, om haar misdaden, na *Portugal* geboeyt, verzonden.

Don Bras de Castro, gewezen Gouverneur Generaal.
Don Loys de Zouza.
Don Predo de Castro.
Manoel de Zouzo Cabraer, Meester der Oorloghs-gereetschappen.
Diego de Salvaar, Capiteyn Moor.
Estevaon de Melo, gewezen Gouverneur van *Bassijn.*
Carel Hudzaart, een machtigh Koopman.
Doctor Caldero.
Jeronimo Lobo de Falhetta.

Blijvende noch in *Goas* gevankenisse, als binnen *Bassijn*, wegens het op-werpen van *Don Bras de Castro*, deze naarvolgende Perzoonen.

Don Rodrigo Monzanto, Capiteyn van *Bassijn.*
Den Veadoor de Fazendas, by ons ghenaamt Directeur Generaal, ofte algemeyne Opziender over de koopmanschappen.
Als mede *Leon Corrè*, zittende in *Bassijn.*

Men verstont dat de voornoemde *Crake* en *Galioen*, rijkelijk doch meest door byzondere Kooplieden, waren af-geladen, met veelderhande Kleeden ende Lywaten, nevens Giroffel-nagels, Caneel, Indigo, Peper, Bezoar-steenen, &c. Doch, men konde de algemeyne prijs noch niet wel uyt-rekenen. Eenige van de rijkste Kooplieden van *Goa* waren zeer stilzwijgens, nevens alle hare goederen, met twee voorgenoemde Schepen, buyten kennis van *Goas* Regenten ende Overheden, naar *Portugal* vertrokken.

Twee dagen, eer dat de Jachten

In India gelyckmetige waterichte Vaar-tuygen die niet konnen vergelukken om-slaan, maar onder en bovenwater zeyn, die begaam zijn gemaakt, door een houten zamen gebonden, om brieven over te brengen, die waar-doek voeren aan de kust van de Ryst gebonden. Zy hebben ook Cooper en lande-rijen van dige tijdinge in noodsakelijkheyt over te breengen.

ten *Zierik-Zee* ende *Naarden*, voor *Goas* Bhare quamen, waren vier *Patamars*, nevens een *Portugees*, binnen *Goa* geloopen, alleen om den schralen toestandt van *Columbo*, aldaar bekent te maken, en hoe noodigh de langh-beloofde toevoer was: Doch dewijl de *Portugesche* Zoldaten, en byzonder de *Moorsche* Bootsgezellen (de welke die van *Goa* voor haar Roeyers op haar Vaartuygen gebruyken) een afschrik van *Ceylon* hebben, te meer, dewijl het laat in 't Jaar wierdt, zoo hebben die van *Goa*, zeer behendigh eenige Brieven bekomen van *Don Anthonio de Souza Coutinho*, en gaven zy voor, dat de *Hollanders* waren geslagen, door hulpe van den Keyzer *Raja Singa*: maar dit wilde niet wel aan de man, dies men een andere vondt moste zoeken. Den Gouverneur Generaal ofte Onder-koningh *Manoel Mascarenhas Home*, liet de handt van *Anthonio Souza Coutinho*, na-apen, ende verleyde alzoo de arme Gemeynte, om haar de bovenstaande valsheyt voor waarheydt in te boezemen; en om deze zake meerder glimp en schijn te geven, vertoonde men drie volle dagen groote vreughde-tekenen, met geluydt der Klokken, (die daar niet ontbreken) aansteken van ontelbare Wasch-lichten, ende andere zegepralen: Maar arme vreughde! daar de droefheydt zoo voor de deure stondt, eliendige aanmaninge tot moedigheyt, daarze op zoo een valsche gront steunt! vergeefs 't aansteken van Wasch-lichten, daar zulk een duysterniste was! te vergeefs den Trommel geroert, daar niemant na 't geluyt hoort, en boven alles onmogelijk met onwillige honden hazen te vangen.

Men verstondt ook uyt den voorgemelde Brief van *Wingurla*, hoe dat onze *Zurat*-en *Persiaans*-vaarders, na dat behoorlijk van drinkwater, ende ververzinge, ende andere noodtwendigheden voorzien waren, na dat den Gouverneur aldaar ernstigh hadde verzocht, dat de voornoemde Schepen een dagh zoude vertoeven, ten gevalle en begeerte van zijn Heer *Fettechan*, om zijne inlandtsche Scheepkens, die mede na *Persia* wilde, te vergezelschappen, vertrokken waren. Ondertusschen had men aldaar uyt *Ditsely*, een Moorsche Stadt, gelegen in het gezichte van *Goa*, kondschap, dat de 20 of 30 lang-geruchte Oorloghs-Fregatten, binnen twee dagen tijdts, met eet-waren en volk naar *Ceylon* zouden vertrekken. Maar men vernam daar na, dat het niet anders dan een ydel snorken was. Hy melde mede, dat, na het vertrek van de *Persiaanze* en *Zuratze* Schepen, gedurigh Jachten en Vaartuygen in *Goas* Reviere waren gezonden, ten eynde hy mochte verstaan de gelegentheydt van de gereet-leggende Armade, om niet verrast te werden. Men verstondt meest uyt dien hoek, als dat de voorsz. Fregats alleen na de *Caffila*, die binnen weynige dagen van de Noordt stondt aan te landen, was vertoevende, als wanneer, de daer op varende Inlandtsche Boots-gesellen (sonder 't landt te betreden) tegens haer wille op gemelte Armade sullen gestelt werden, en daar mede nevens de bekomende eetwaren, in 't getal van ontrent 30 Oorloghs Fregats, en eenige geladen Vaar-tuygen met Rijs, gemant met 7 a 800 Blanke koppen, na *Ceylon*, op hope, eenige der zelve binnen *Columbo*, tot haar versterkinge te brengen, zouden vertrekken: maar het gevoelen van het Opper-hooft van *Wingurla* was dat het langh geruchte toevoer tot April zoude uyt-gestelt werden, en wanneer in die tijdt geen zeker bescheydt quam van *Columbos* verovering, dat alsdan niet alleen met 25 ofte 30 Fregatten, maar zelfs met een grooter Armade, van kleynder Vaartuygen, en zoo veel volks, als uyt *Goas* gebiet kan gemist werden, met de harde Noordelijke winden, in die tijdt en zayzoen des tijdts wayende, na *Columbo* zouden af-zakken, om, waar het

Tydinge van Goas toestandt.

mogelijk de ziel-toogende Stadt te gemoet te komen, en te versterken.

Hy verhaalde mede hoe twee Galioenen, en een Carake in *Goas* reviere lagen, een van die was geankert onder *Marmagon*, en na uytterlijken schijn, zoude het van het tegenwoordige mouson ofte zaizoen niet gebruykt worden. Hy schreef mede dat hy het Jachje den *Romeyn*, op een sprongh deed leggen, om soo ras hy vernam, dat het toevoer af zoude komen, d'onze in 't Leger de weet te doen.

Het XXXIII. Capittel.

Brieven van den E. Veldt-heer, *en* Keyzer. *Verscheyden Overloopers. Optocht des* Veldt-heers *na den* Keyzer.

Twee Portugesche *Vaartuygen komen over het* Lacq *ofte Meyr.*

HEt gebeurde den 30 van Lentemaant, dat een goet getal *Portugeezen*, in twee Vaartuygen *Manchous* genaamt, het Meyr ofte *Lacq* over-voeren, ende een alarm by ons werk, ontrent de Poorte *Mapane* maakten, daar by wijlen op den anderen vuur gegeven wiert. Weynigh daar na bequam men tijdinge, hoe eenige van de onze op den Vyandt waren aangevallen, en haar in verwerringh ende aftrek gebracht hadde. Men verstont als doen mede hoe dat zeker Hooft van een Dorp *Vidaan* genaamt, van d'onze was achterhaalt, die uyt gezonden was van den Vyandt, (volgens zijn eygen voorgeven om Façijnen te halen) daar de Guardijn, tusschen *St. Joan* ende *St. Steven*, mede wierdt versterkt, en was ook een onzer Zoldaten in dien storm, door 's Vyandts geschut, ter neder geschoten. Ten zelven dage wierden twee *Tonijs* met vijf Visschers door Matroos op-gebracht, die daar voor, na gewoonte, beloont wierd.

Een Vyandige Cingalaas *van d'onze aangehaalt.*

Als mede vijf Visschers.

Een Brief van de Veldtheer *aan de* Majesteyt *gezonden.*

Even op deze tijt schreef de *Veltheer* aan de *Majesteyt*, bekent makende de nieuwe tijdinge die men van *Goa* hadde aangaande het langhberuchte toe-voer. Omtrent den avont des zelven daaghs komen twee Portugesche blanke Zoldaten, de welke zeyden dat zy door het *Kazematgat* van't Bolwerk *S. Steven*, (alwaar zy, den Schiltwacht listelijk na de Stadt verzonden hebbende, mits dat een van haar beyden de wacht zoo lange zoude waarnemen) by ons waren gekomen, zy wisten ons des Vyandts gelegentheyt te verhalen. Daaghs daar aan quam een *Portugees* Zoldaat uyt de Stadt, wiens gedaante ende holle kaken ende ingevalle wangen, den hongers-noodt der Belegerde genoegzaam vertoonde. Matroos haalde op deze tijt een *Tony* aan, daar in vier Visschers waren, men hadde nu een getal van 15, die alle in't openbaar by trompetstekinge, tot Slaven wierden verkocht, zy golden ruym zoo veel als by de *E. Compagnie* voor het opvangen was vereert ende verschoten.

Twee tugez *komen de Sta ons ove daaghs aan no een.*

Matr brengt Visscher

Den eersten van Gras-maant verscheenen de hooghste koninghlijke *Dissaves* van *Ouva*, met die van de *Vier Corles*, mede brengende een Brief van de *Majesteyt*, zeer çierlijk toe gemaakt, hebbende een gevolgh van ontrent 1000 *Lascarijns*, yder *Instantie* onder zijn Baniere verdeylt, die met meer als gewoone eere wierden ontfangen; den Brief geopent ende overgezet zijnde, was van dezen Inhoudt:

Een I *van de* l jesteyt *çierlijk gemaakt werdt d* Veldth *toegebr*

UE. Brief van den 24 Martij is my op den zelven dagh wel toegebracht; UE. zeght in de zelve, dat tot alle mijne Keyzerlijke *diensten zeer willigh ende genegen zijt, daar over zich mijn* Keyzerlijke *Persoon zeer verheught ende verblijt, ook zoo heeft UE. zulks van de eerste uure aan, dat op dit mijn Lant gekomen zijt, het zelve genoeghzaam getoont. Voorts zeyde UE. dat het overige der zake onverhaalt liet, tot dat in persoon voor mijn* Keyzerlijke Majesteyt *zoude verschijnen. Of nu mijn zeer geliefde ende wel beminde* Directeur Generaal, *tot nu toe zijnde zoo dicht by mijn* Keyzerlijk *Leger, voor my niet en is verscheenen, zoo hebbe my 't zelve niet aangetrokken, ten inzichte*

te UE. altijdt met de liefde die mijn Keyzerlijke *Perſoon UE. toedraagt, ende groote genegentheyt is omringht. Tot geleyde van UE. herwaarts hebbe den* Diſſave van Ouva *en de* Vier Corles *af-gezonden, ende na dat die dan zullen zijn aangekomen, zoo kan UE. van de* Vier *met de* Zeven Corles *ende* Saffragam, *tot opzicht van 't Leger, en het gene vorders mijn* Keyzerlijke *dienſten aangaat, om aldaar te verblijven belaſten, ende een van dien na UE. goetdunken tot UE. gezelſchap mede nemen, doch dat niettemin mijn Leger, met dat van mijne* Hollanders *door goede wachten ende opzicht (gelijk ik UE. en zijn groote kenniſſe toe vertrouwe) wel verzekert blijven. Godt geleyde UE. ende brenge voor mijn* Keyzerlijke *oogen, met zijnen Goddelijken zegen, na welke gewenſchte uure ende dagh en goede komſt, mijn* Keyzerlijke *oogen van vreughde ende blijdtſchap huppelen en ſpringen, en't gene UE. dan voor my zult ſpreken, zal een lieflijk muſijk en ſnaren-ſpel in mijn ooren zijn.*

Was ondertekent

In Reygamwatte *den* 1 *Maart* 1656.

Hier op wierden gedachten genomen om tijt te beramen, om de *Majeſteyt* te bezoeken, en nodige voorbereydingen daar toe te maken, te meer alzoo des Koninghs *Diſſaves* quamen zijn E. E. bekent maken, hoe dat de *Keyzerl. Majeſteyt* volkomen verlof gaf om Woensdagh aanſtaande te mogen verſchijnen, midts dat in zijn E. E. afwezentheyt goede zorge ende wacht zoude gehouden werden; evenwel eer dat den Heer *Hulft* vertrok wierden twee twaalf ponders op de Baterye voor *St. Joan* gebracht, en op die zelve wierde daaghs daar aan een Matroos doodt geſchoten, en dat te verwonderen is, de zelve kogel brak een Zoldaats hoed in ſtukken, zonder hem eenigzins aan het hooft te quetſen. Op dezen dagh quamen 16 gewapende *Laſcarijns* by de punt *S. Steven* over, welke van de *Portugezen* hevigh waren achtervolght, ja zelfs tot hantdadigheyt, want twee van haar gequetſt zijn geworden. Men gebruykte deze Quanten tot het arbeyden van de Baterye van de Poorte *Rajuha*, om haar koſt te verdienen, en te beter te verteeren.

De Diſſaves van den Keyzer *komen de* Veldtheer *nodigen, en vergezelſchappen om voor de* Majeſteyt *te verſchijnen.*

Na de middagh quamen de *Diſſaves* van *Ouva* en de *Vier Corles* met veele plichtigheden en beleeftheden den *Veldtheer* de keure gevende, wie van haar zijn E. E. na de *Majeſteyt* zoude vergezelſchappen. De *Saffragamſe Diſſave* (na veele redenkavelinge) wierd uytgekoren, die belaſt wierdt tegen den aanſtaanden morgen zich tot vertrek vaardigh te houden. Doen wierdt mede een Brief vertoont, waar uyt bleek dat zeven *Canarijns* boven *Negumbo*, door des Koninghs volk, in een *Tony*, uyt *Columbo* komende, waren gevangen geworden.

Optocht van den E. E. Heere Gerard Hulft *na den* Keyzer *van* Ceylon.

Den 4 van Grasmaant, na de middagh, quam tijdinge, hoe dat de *Majeſteyt* aan de paſſe *Welecande*, te paart zittende was gekomen, dies de *Veltheer* terſtont zich vaardigh maakte, om den *Keyzer* te gemoeten, doch zoo als op het vertrek ſtont, komen de *Diſſaves*, zeer verbaaſt te poſt, laſt brengende, dat zijn E. derwaarts niet hadde te gaan, vermits de *Majeſteyt* weder gekeert was, zoo dat de reyze voor die tijt geſtaakt wiert.

Den 5 van deze Maant vertrok de *Veldtheer* na de *Majeſteyt*, met deze navolgende Perſoonen, namentlijk de Kooplieden *Eduard Ooms*, *Yſbrandt Godskens*, den Fiskaal *Lukas vander Duſſen*, den Geheym-ſchrijver *Cornelis Valkenborgh*, ende *Jakob van Rhee*, nevens de Tolken *Jorgien Bloem*, ende *Don Jan de Coſta Sabandaar*, vergezelſchapt met de Koninghlijke *Diſſaves*, ende haar gevolgh, zoo van *Ouva* als *Saffragam*, als mede een Compagnie uytgelezen Vuur-roers, gevoert by den Onderhopman *Joannes Hartman*. Den E. Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyden*, ende den Heer Major *Jan van der Laan*, neffens andere Amptenaren, en den *Diſſave* van de *Vier*

Corles dede zijn E. E. uytgeleyde tot aan de tweede passe van *Nacolegamme*, zijnde de *Majesteyt* doen gelegert aan de Riviere tot *Reygamwatte*.

Eerbewijs van de Majesteyt aan den Veldtheer.

De eerste eerbewijzinge die door des *Majesteyts* Dienaren aan den Hr. *Directeur Generaal* gedaan wiert was deze: Drie kostelijk gezadelde Paarden, die van de Grooten des Hofs zijn E. E. wierden voorgestelt, om na zijn believen te gebruyken, daar op volgden vijf schoone en aanzienlijke getande Elephanten, welkers *Carnakken* ofte Opzienders zijn E. E. vraaghden, waar zijn E. E. geliefden, dat zy zoude na toe gaan; zy kregen tot antwoort, datze haar by de voor-troepen hadden te vervoegen; ondertusschen quamen een goet getal Edelen en Grooten, met haar Krijghs-benden den *Veltheer* begroeten, ende na zijne gezontheyt vragen, die beleefdelijk beantwoort wierden, ende den sleep (achter na volgende) vergroteden; wanneer men aan de *Ammelang* ofte de rust-plaatze van zijn *Majesteyts* Leger genaakte, zoo quamen de byzonderste Grooten des Hofs, zijn E. E. uyt de name des *Ceylonschen Keyzers* verwellekomen, brengende met haar een ontelbaar volk van krijgers ende andere, zoo dragers van *Talpets* ofte Zonne-schermen, Trompetters, Speelders, elf Elephanten, twee schoone Paarden, welkers zadels ende tomen boven maten cierlijk met goud ende gesteenten bezet waren, met welke keur van Hovelingen, door een wel-gestelde rye van Boog- en Roer-schieters, langer dan een vierendeel uurs, na een huys traden, 't welk byzonder tot onthaal van de *Veldtheer* was toe gemaakt; 't was te verwonderen hoe net ende kunstigh alles was toe gemaakt, de Vertrek-plaatzen waren met wit lywaat behangen, de Rust-kamers ongemeen kostelijk met gout laken verciert; men schoot aan d'over zijde der Riviere ontrent des *Konings* Paleys (tot tekenen van vreugde) met sprinkhanen ende bussen meer dan anderhalf uur. Na een uur ofte twee rustens quamen de *Dissaves* van de *Majesteyt* af-gezonden, vragende na des *Veltheers* gezontheyt, te meer alzoo zy bericht waren, dat zijn E. E. met een koortse bevangen was, waarom al van meininge was geweest zich in persoon herwaarts te begeven, doch zijn *Keyzerlijke Majesteyt* de nader berichtinge ontfangen hebbende, van de beterschap zijnes getrouwen *Directeurs*, was ter zijnen plaatse gebleven, doch was met smerte verlangende om nader bericht van zijnen tegenwoordigen staat te hooren ende te verstaan; deze hoofsche reden anders complementen genaamt, wierden met gelijke plichten betaalt, mits dat den *Veldtheer* zich perzoonlijk vertoonde, met betuyginge van groote begeerte, om voor de wijdt-beroemde *Majesteyt* (zoo ras het mogelijk was) om de gewichtigheyt van zijn bezigheden te mogen verschijnen. Den zesten daaghs daar na, wordt met vaartuygen een groot toevoer van spijze ende het uytgelezenste des Landts onze zuite toegezonden.

Den H... Hulft v... trekt om ... de Maje... steyt on... zont wa... ende hy... nootwen... in't Le... wiert v... zocht.

Na de middagh quamen eenige Hof-grooten den *Veldtheer* in't geheym aanzeggen, hoe zijn *Keyzerlijke Majesteyt* dien dagh met een ziekte was bevangen geworden, en dat dier voegen (tot zijn leetwezen) met den *Veltheer* niet konde handelen, waar op zijn E. E. met klaaghlijke redenen antwoorde, vertonende de noodtwendigheydt van zijn aanwezen in het Leger, ten dienste van zijn *Majesteyt*, om alles wel te bestieren, ende dewijl het onzeker was wanneer den *Keyzer* weder tot gezontheyt zoude komen, zoo zoude hy vertrekken met verlof van den *Keyzer*, en nader gelegentheydt af wachten, ende vier Paarden onderwege laten bestellen, om in der yl en te post by zijn *Majesteyt* te verschijnen, wanneer het de zelve zoude gelieven, bedankende ondertusschen de *Majesteyt* voor de heerlijke onthalinge; maar dewijl aan den dienst van zijn doorluchtige *Majest.* meerder

der was gelegen, zoo wierdt hy gedrongen weder na zijn Leger-plaats te vertrekken; dies men den Onderhopman *Joan Hartman* aandiende, zich met zijn Krijgs-knechten vaardigh te maken, om na de *Majesteyt* te vertrekken, gelijk ook des nachts geschiede.

Men verstondt kort daar aan dat de *Majesteyt* in den arm een ader gelaten was, ende met een groote tekenen van droefheydt hadde bewezen, om dat, met dit ongeval, onbequaam ware zijn E. gehoor te vergunnen, doch dede belofte, dewijl wel wiste hoedanigh zijn Persoon in het Leger vereyschte, aanstaande voormiddagh, zoo eenige verlichtinge van zwakheyt verkreegh, ofte tegens den avondt, hem zoude ten Hove ontbieden; ondertusschen was dit Briefken na den *Majestyet* af-gevaardight, luydende aldus:

Brief van n Veldheer aan n Keyzer.

Alderhooghste Keyzer;
't Zijn al drie dagen dat door last ende bevel van uwe Keyzerlijke Majesteyt *te dezer plaatze ben gekomen, zonder voor uwe* Majesteyt *te hebben konnen verschijnen, weshalven op het nedrighste verzoeke, UE.* Keyzerlijke Majesteyt *my gelieve verlof te geven, om na het Leger te mogen keeren, en t'allen tijde, wanneer UE.* Majesteyts *beliefte is, zal ik weder komen, want den last des Legers op mijn halze light. 'k Verhope niet dat UE.* Keyzerlijke Majesteyt *begeeren zoude, dat voor alle mijne getrouwe diensten, UE.* Keyzerlijke Majesteyt *bewezen, (midts eenigh ongeval, dat Godt verhoede, in't Leger geschiede) ik mijn grootste schade en schande behalen zoude.*

Onderstont
Godt beware den Keyzer.
7 April 1656.
UE. *Majest.* ootmoedige Dienaar
Gerard Hulft.

Laat ader vern en of ook e ige koop s om in 't rt voor n Key r te vers inen.

Nu liet de *Veldt-heer* door den Koopman *Ysbrandt Godskens* en den *Sabandaar Don Joan de Costa*, door vertrouwde *Lascarijns*, des *Konings* Wachten, ontrent de wegen na ons Leger strekkende, te bezichtigen, om, indien heden geen rechte kontschap van te mogen ten Hove verschijnen, konde verkrijgen, gelijk niet konde verstaan dat dien dagh toegank tot de *Majesteyt* zoude vergunt werden, te paarde stilzwijgens en te post door te gaan na ons Leger ende Volk.

Dit zoo niet zijnde vertrekt na 't Leger.

Den 8 van Gras-maandt bequam den Heer *Hulft* een Brief van den *Keyzer*, van dezen Inhoudt:

Brief van den Keyzer *aan den* Veldtheer.

DE Persoonen die ik van dit Keyzerlijke *Hof gezonden hebbe, om na UE. gezontheyt te vernemen, zijn zeer verheught geweest, mede brengende UE. Brief, die Vrydaghs ten 4 uuren aan my hebt geschreven, ik verblijde my zeer te hooren dat UE. noch gezont ende fris is, ende tot mijne* Keyzerlijke *diensten genegen; aan d'ander zijde bedroefde ik my (dat daar UE. zoo lange aan't Hof was geweest) my noch niet haddet gesproken. Ik hebbe noyt zulke gedachten gehadt in mijn herte, maar het schijnt dat het d'Almachtige belieft heeft zoodanigh te schikken, en om dat UE. mijn indisspositie en qualijk-varentheydt zal zien, ende met eenen ontfangen, 't gene UE. den* Prince *(van Godt tot beschermínge dezer Onderdanen, verleent) heeft gezonden, en my ter hant gestelt, doen uyt* Candy *ben vertrokken; zoo kan UE. zich gereedt houden om morgen, en zoo ras UE. van my last toe komt, voor my te verschijnen, ende zulks geschiedt zijnde, zal UE. verlof bekomen om weder na het Leger te vertrekken, wanneer met eenen belasten zal dat UE. alles zal mede gegeven werden dat aldaar tot uytwerking van mijn* Keyzerlijk *voornemen noodigh mochte zijn, en zoo als ik tot mijn gezontheydt zal gekomen zijn, is mijn meyninge UE. zelfs met de mijne in't Leger by te komen, dies ik mijnen* Dissave *van* Ouva, *om een plaatze voor my te bereyden, alreede hebbe uytgezonden, niet meer als dat mijn* Keyzerlijke *Persoon blijft Godt*

Inhoudt van den Brief des Keyzers.

den

den Heere, biddende voor uwe gezontheydt. Den 7 April voor den dagh, en was getekent Raja Singa Raju, *Groot-machtighste* Keyzer *van* Ceylon.

Het XXXIV. Capittel.

Den Veltheer *met groote statie ingehaalt. Verschijnt voor de* Majesteyt. *Redenen en zaken tusschen beyden voor-gevallen. Des* Veldtheers *vertrek. Zijn rampspoedigh eynde.*

Toerustinge van des. Majesteyts *volk om den* Veldtheer *in te halen aan de overzijde der Riviere.*

DEs middaghs wanneer de *Veltheer* over tafel zat, zoo wierdt aan de over zijde van de Riviere een ranket gestelt, daar op eenige Hofgrooten volghden met Trompetten, Speellieden, Tamboeren, ende drie van de uytstekenste ende schoonste Paarden van de *Majesteyt* boven maten ende ongemeen verciert met zadels, tomen, halsbanden, welken allen yeder op zijn plaatze geschikt zijnde, zoo quamen eenige byzondere uytstekende Personagien zijn Ed. ten Hove nodigen; zulks zijn Ed. in alle spoet zijn Hooftwachten neffens de geschenken over de Riviere af-vaardighde, waar op in der yl de *Veldtheer* volghde, neffens zijne zuite. Aan de over zijde quamen de *Dissaves* van *Ouva*, *Matule*, ende de Hopman van des *Keyzers* Lijfwacht, en anderen van de voornaamsten des Hofs, zijn Ed. uyt name van de hoogh-gemeldte *Majesteyt*, begroeten ende verwellekomen.

Zijn Ed. Hooft- ende Lijf-wacht trok voor uyt, by welkers voorste Gelederen 15 veroverde Banieren ende Vaandels met de Standaars, tot teken van overwinninge, langhs de aarde gesleept, vervoeght wierden, daar achter volghde des *Majesteyts* Paarden, nevens de Speellieden. Op den wegh stonden vijf getande Elephanten voor, buyten het Hof een ontelbare menigte van Musquettiers, Sprinkhanen, &c. over de brugge in 't Voorhof opende zich de Hooftwacht, en traden met de Grooten na binnen. Achter d'onze wierdt de deure gesloten, en quamen de *Nederlanders* over een groot pleyn, tot een wel toe-geruste Zale, anders *Mandonoe* genaamt, aan welkers west-zijde de *Majesteyt* zeer aanzienlijk op een gestoelte een weynig verhevender als de vloer van de Zale was, zat; eer dat d'onze in de Zale traden, vielen alle de Grooten des Hofs tot driemaal op haren buyk neder ter aarden, d'onze op de knien, tot dat de *Majesteyt* met de handt wenkte. Zijn Throon die met goud laken ende fijne *Alcatijven* Keyzerlijk op-gepronkt was, wierdt met alle beleeftheydt van d'onze genadert, half wegen de Zale viel men wederom op de knien na de Oosterze wijze, wanneer de *Keyzerlijke Majesteyt* van zijnen zetel op stont, ende den *Veldtheer* noch nader dede komen, die de *Majesteyt* aldus aanspreekt:

De Veldheer verschijnt voor de Majesteyt.

Aanspraak van de Veldtheer *aan den* Keyzer.

„ Groot-machtige *Monarch*; met „ over-groot verlangen nadert uwen „ geringsten Dienaar uwen *Keyzer-* „ *lijken* Throon, steunende op uwe „ hoogh doorluchtige bescheydent- „ heydt, ende aangeboren beroem- „ de goedertierentheyt, die my vry- „ moedigh maken zoodanige wijdt- „ beroemde *Keyzer*, op het eerbie- „ dighste aan te spreken, met herte- „ lijk wensch ende ootmoedige bede „ uwe *Keyzerlijke* doorluchtige *Ma-* „ *jesteyt* en den *Prince*, mijn Hee- „ re, van Godt almachtigh tot troost „ ende beschermínge dezer Onder- „ danen, lange Jaren mogen geze- „ gent zijn ende blijven.

„ De verknochte ende vaste ver- „ bintenisse tusschen uwe hoogh-ge- „ achte *Majesteyt*, ende de *Neder-* „ *landtsche* Natie, kome ik vernieu- „ wen, nader verbinden ende beve- „ stigen. De onlusten tusschen uwe „ *Keyzerlijke Majesteyt* ende ons volk „ ontstaan, verzoeke ik dat in der „ eeuwigheydt niet mogen gedacht „ werden, maar dat wy met den an- „ deren in vaste vrede, ende in een „ zoet verbondt, dat zoo lange als „ Zonne ende Mane duurt, moge ver-

„verblijven. Ik bekenne geern dat „tuſſchen uwe *Majeſteyts* Dienaren „ende die van de wijdt-beroemde „*Maatſchappye* verſcheyde misver- „ſtanden zijn gerezen, die nu voor- „namentlijk ten tijde dat wy alle „krachten in-ſpannen, om uyt dit „*Keyzerrijk*, de Vyanden van zijn „*Majeſteyt* ende onzen Staat, met „geheele ſtromen van *Nederlants* en „Chriſten bloedt te vergieten, uyt „te drijven, verhoopen dat volko- „mentlijk zullen wech genomen „worden, ende alle quade gedach- „ten t'eenemaal verdreven zijn, van „meyninge zijnde, van onze rechte „genegentheyt ende onvervalſchte „meyninge noch nader ende over- „vloediger proeven te geven, en wat diergelijke redenen meer uyt zoo een wijze en wel-beſpraakte mont voort quamen, die met de ſlechte verwe van een zwakke veder niet konnen na waarde afgemaalt wer- den.

Vo allen tuſſ n de Mai teyt en d Velt- heer

„De *Majeſteyt* ſcheen ten hoogh- „ſten vernoeght, ende gelaſte zijn „Ed. op te ſtaan, 't welk de *Veltheer* „met voordacht ſtilzwijgens voorby „ging, aanbiedende de *Majeſteyt* „een geſchenk, weynigh, na hy zey- „de, van waarde, nochtans by *Key- „zeren* ende *Monarchen* groot ge- „acht, zijnde eenige Standaren, on- „der welke des *Majeſteyts* Onder- „danen lange Jaren wredelijk waren „gedrukt ende geperſt geweeſt, by- „zonder in de lage Landen. De *Ma- „jeſteyt* ſprak van een geſchenk, dat „zijn Ed. van den jongen *Prince* den „*Veltheer* zoude toe komen, doch „zijn Ed. bedankte ten hooghſten „de *Majeſteyt*, wijzende op het borſt- „juweel dat al vooren hadde tot een „Koninklijke gift ontfangen, als „zijnde een krachtigh teken van on- „verdiende gunſte, doch om niet „eenigermaten afkeerigh te zijn, na- „dert dichter, op begeerte by den „throon van de *Majeſteyt*, tot op „den voetbank, alwaar op een kuſ- „ſen nederknielde, zeggende, hem „nu zoo hoogh verheerlijkt te zijn, „wanneer des *Majeſteyts* gezegende

Geſchenken van de Majeſteyt *aan de* Veltheer *gedaan.*

„handen, die hy met alle eerbiedig-
„heydt aanraakte, gekuſt hadde.
„De *Majeſteyt* nam een goude
„*Gargantinho* ofte hals-cieraat, en
„ſloot de zelve om zijn Ed. hals, ne-
„mende daar-en-boven een gouden
„ring van den voorſte vinger zijnes
„ſlinker hants, begeerende dat zijn
„Ed. een zijner vingeren zoude uyt-
„ſteken, om met die aangedaan te
„werden, tot gedachteniſſe van zijn
„*Keyzerlijke Majeſteyt*; zijn Ed.
„was als verſtomt ende overtuyght
„van zoodanige ongehoorde be-
„leeftheden, ende heerlijke ontha-
„linge: Echter, dewijl het des *Ma-*
„*jeſteyts* wel-gevallen was, om hem
„zoo te begenadigen, ſtak hy de
„groote vinger zijnes ſlinkerhandts
„uyt, zeggende; die door zijn vyan-
„den te zijn mismaakt, ende nu met
„deze verheerlijkinge van de *Maje-*
„*ſteyt* wederom was als onverminkt
„herſtelt, hy den Ring ontfangen
„hebbende, treet achterwaarts tot
„op zeker geſpreydt *Alcatijf*, ver-
„halende de *Majeſteyt*, hoe dat hy
„op dit Eylandt was aangekomen,
„met macht ende volkomen laſt van
„den Heere *Generaal* ende *Raden*
„van *India*, om zijn *Keyzerlijke Ma-*
„*jeſteyt* aan te bieden, of geliefde
„by het oude Verbondt, (ten tijde
„van den Heer *Adam Weſterwoldt*
„getroffen) te verblijven, dan of het
„zelve geliefde vernieuwt te heb-
„ben, wanneer meer genegen was,
Nader geſprek aangaande de verbinteniſſe. „ten welgevallen van zijn *Majeſteyt*,
„daar in te laten vloeyen, verzeke-
„rende de *Keyzerlijke Hoogheydt*,
„dat alles vaſt ende onverbrekelijk
„by d'onze zoude onderhouden
„werden. Zijn *Majeſteyt* antwoor-
„de, hier mede vergenoeght te zijn.

„Hier op dede zijn Ed. een be-
„knopt verhaal van de byzondere
„daden en overwinningen op den
„Vyandt uytgevoert, zijn *Majeſteyt*
„zeyde, van de zelve volkomentlijk
„met verheuginge onderricht te
„zijn: maar zeyde, noch een ge-
„dachteniſſe voor zijn Ed. van den
„Jongen *Prince* te hebben, dies an-
„dermaal tot zijnen Throon zoude
„naderen, 't welk geſchiedende, ont-
„fingh hy een goude Kouſebant, die
„hy zeyde, dat den Jongen *Prince*
„zelf gedragen hadde.

„Thans belaſte men onze Ge-
„ſchenken binnen te laten komen.
„Den Onder-hopman *Hartman*
„treet voor uyt met 15 fluxe en dap-
„pere Krijgers, elk een verovert
„Vaandel langhs d'Aarde ſlepende,
„die in de Gehoor-zale komende,
„de zelve zeer verachtelijk neder-
„werpen, waar boven op een Wit
„Schilt, van den grooten Portugee-
„ſchen Hopman *Anthonio Mendes*
„*d'Aranha*, neder geleyt wierdt, by
„welk Schilt een Moorſchen Hou-
„wer gevoeght wierdt, welkers ge-
„veſt met *Agaat-ſteen*, ende zeer
„çierlijk met Gout ingeleydt was;
„daar op zijn Ed. ziende, het zelve
„den Jongen *Prince* vereerde, om
„daar mede lange Jaren zijn Onder-
„danen te beſchermen, en zijne
„Vyanden, die haar tegen de Kroo-
„ne misgrepen, ja al waar 't (dat
„God niet gehenge) de *Nederlan-*
„*ders* zelfs uyt te roeyen en te ver-
„delgen. De *Majeſteyt* ontfing dit,
„en zettede de voornoemde Hou-
„wer ofte Zabel by zijne Throon.

„Hier volghden de Geſchenken
„uyt Name van de doorluchtige
„*Maatſchappye*, zijn *Majeſt.* vereert.

2 Schoone *Perſiaanze Paarden.*
1 *Turks* Lont-roer.
2 Stel *Perſiaanze* Boogen, ne-
vens geborduurde Pijl-ko-
kers en Pijlen.
1 *Japanze* koſtelijke Rok.
2 Jacht-honden.
2 *Perſiaanze* Schapen.
2 *Viziapourze* Steen-bokken.
1 Stuk Zandel-hout.

„Korts daar na voor den Jongen
„*Prince*,

1 Heerlijk *Perſiaans* Paart.
2 Vyer-roers met zeldzame ge-
trokken Loopen.
1 Silver Fruyt-bekken, daar
in lagen
2 *Perſiaanze* Goude Lakenen.
2 Silvere Doosjes *Chinees* werk.
1 Verken-ſteen, *Pedra de Porco*

ge-

Den V heer met ee goude. ſebant eert.

Mam van v ſchijnin der On nevens geſchen voor d Keyze

Aanſienlycke verſchyningh vanden E.E. Heer Gener:

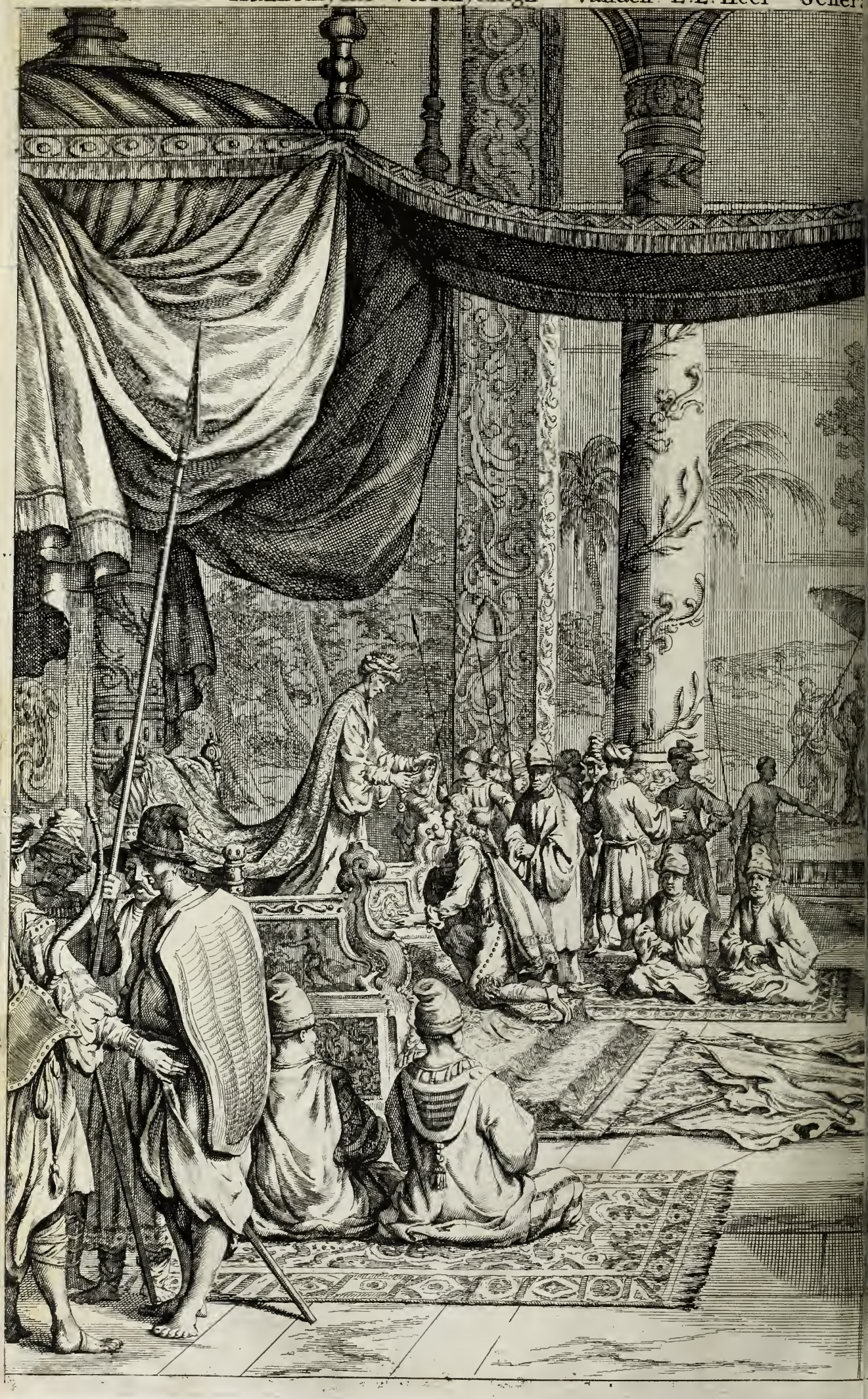

Graerd Hulft, voorden Keyſer van Ceylon, in Candy.

genaamt, neffens een goedt ſtuk Zandel-hout, &c.

„In het over-leveren van deze „Geſchenken dede den Veldt-heer „zijn verontſchuldigingh, dat de „*Majeſteyt* wat lange hadde opge„houden, zijnde 't zelve alleen ge„ſchiet, om den waren dienſt van „den Keyzer uyt te voeren, ende „alzoo den tijdt geen langer verblijf „konde lijden, zeggende, ook drie „zaken te zijn van gewichten, de „*Majeſteyt* voor deze voorgeſtelt, „daar tot noch 't geluk van ant„woordt niet op bekomen hadde: „'t eerſte was van wegen de *Coelijs* „ofte Arbeydes, waar toe die noo„digh waren, zoude, in 't welgeval„len van de *Majeſteyt*, niet open„baar zeggen: maar indien de *Ma„jeſteyt* begeerigh was 't zelve te we„ten, geliefde Sr. *Ysbrandt Godskens*, „Koopman, tot hem te doen nade„ren, wien hy 't zelve alleenlijk be„kendt gemaakt hadde, hier op be„laſt den *Keyzer* zijne Grooten te „vertrekken, en verzocht, dat onze „mede-gebrachte Amptenaren ook „zoude buyten ſtaan, gelijk 't ge„ſchiede, dies zijn Ed. weder nader „by den Throon quam, alwaar door „twee Tolken, *Jorgen Blom*, ende „*Cottemaley*, ontrent een vierde deel „van een uur, met de *Majeſteyt* „ſpreekt, daar op verlof van vertrek „bekomt, en na behoorlijk afſcheyt „genomen te hebben, wierdt met „een groote ſtatie weder na huys ge„bracht, gelijk te voren na het Hof „geleydt was.

den Veldt-heer neemt 't afſcheyt van de Keyſr.

twee Stroopers, Metzellen en Caſpar Figeiro, by den Keyzer gezonden.

Des avonts zond den *Veltheer* met *Jorgen Blom* voor genoemt, 2 Stropers, die langen tijdt met *Caſper Figeiro*, des *Majeſteyts* Onderdanen, hadden helpen plagen, om de zelve voor den *Keyzer* te ſtellen, en daar mede na zijn wel-gevallen te handelen. Hy wierdt op zijn wederkomſte met een kleen gout ketentjen ende een ringh begiftight. De *Majeſteyt* was vermoeyt geweeſt, die hy niet hadde konnen ſpreken, alzoo in een vertrek-kamer was gegaan.

't Was den 9 van Gras-maant dat den *Veltheer* zich te Paard begaf, tegens het aanbreken van het morgenroot, en quam by tijdts met zijn volk tot *Nacclegamme*, over de Paſſe getrokken zijnde: hy wierdt met twee Compagnie Zoldaten, en kort daar aan door den Heer Gouverneur *Adriaen van der Meyde*, ende den Heer Majoor *Jan van der Laan* verwelkomt.

Den Veltheer komt weder in 't Leger.

In het afwezen van zijn Perzoon was de Galderye (zonder eenige Bloetſtortinge) gelukkigh over gebracht, en voorts bevondt men het geheele Leger in goede toeſtandt. Den tienden van deze Maandt, na de middagh, gingh de *Veldt-heer* alomme de werken bezichtigen, ende laat den Hopman *Hendrik Gerritſz.* met een kleyn Leertje, uyt de gracht, op 's Vyandts barm, over klimmen, om alles in der haaſt af te zien, en hoedanigh de werken waren. Men bevondt een werk na de Zee-kant uyt, met twee kleyne ſtukjens ſchietende de Loop-graef langhs; die ontrent ſeven voeten diep was; en over zulks het niet mogelijk, de Mijne zijn gank te doen nemen, zonder in dat pat uyt te komen; echter men vondt goet de muur door te breken, zoo dat een gat aan deze zijde des muurs van de gracht gekapt wierdt, om een ſtukje, 6 pont Yzer ſchietende, daar door te zetten, ende des Vyandts Beer daer mede te verbreken.

Gaat de Werken bezichtigen.

Met den ondergank van de Zon zijn Ed. andermaal in 't werk komende, ende de Arbeyts-lieden byzonderlijk goede moet gevende, vattende by wijlen zelfs het Breek-yzer in de handt, ende alzoo met een dapper voorbeeldt haar voorgaande, beginnen de *Portugezen* zeer hevigh met Vuur-potten, Stinkers, Boſſen, Brandt-hout, met Pek ende Werk t'zamen gevlochten, op de Galderye te werpen, om die in brandt te krijgen; ſulks dat wakker op beginnende te blaken, yeder onzer zijn uyterſte plicht dede om den brandt te bluſſchen, de *Veldt-heer* nam een

Komt des avondts andermaal de Werken bezien.

Onze Galderye raakt in brandt; men doet alle vlijt om den brandt te leſſen.

Den Velt-heer *wordt met een kogel doodelijk getroffen.*

Vork in de handt, begeeft hem buyten, en met het halve lijf bloot, op de Galderye, bezig zijnde om 't vuur af te werpen, doch quam haast weder te rugge, roepende deze nâre woorden, *O God! sta ruym! sta ruym!* den Onder-hopman *Jochem Blok*, (naamaals voor *Manaar* gebleven) nevens den Heer Majoor *Jan van der Laan*, vermerkende zijn bloedt-storten, en hoe dat de doodt op de lippen was, brachten hem met alle spoet uyt de Mijne, en leyden hem neder op een Ledekant, alwaar hy na twee zuchten! zonder een woord meer te spreken, den Geest gaf; hy was getroffen door een ongelukkigh Loot, uyt een Roer ofte *Barquemart* gekomen, ende beneden de rechter schouder, een weynigh voorwaerts, in-gegaan, en onder de rechter arm wederom geloft. Ende zoodanigh was de uytkomste van deze voortreffelijke *Veldt-heer*, noch in de bloem van zijn Jaren; hy was een Heer van goeden Geslachte, van uytstekend' verstant, niet alleen in de Rechten ende Krijgs-zaken, maar ook in de Godgeleertheyt wel ervaren, gelijk ick daar van verscheyde preuven zelfs gezien hebbe, wanneer de eere hadde om met zijn Ed. te spreken, (indien het den Hemel gelieft hadde, hy waar langer Jaren levens waardigh geweest) hy was minzaam ende zeer liefstalligh, spraakzaam, taalkundigh, beleeft, vriendelijk, zeer wel-sprekende; aangaande d'uyterlijke gestalte des Lichaams, was wel gemaakt van Leden, langh, rap en vaardigh, arbeytzaam en voortvarende, en met een woordt gezeydt, natuure ende oeffeninge hadde in Ziele en Lichaam zulken volmaakte Harmonie en over-een-komste in hem gemaakt, als in weynigh Menschen, in dit onvolmaakte dal des Werelts bevonden werdt, maar de wreede doodt verschoont niemandt.

Zijn laatste reden, en zijn doodt.

Beschryvinge van de Perzoon des Velt-heers.

Het XXXV. Capittel.

Des Veldt-heers *doodt* Raja Singa *bekendt gemaakt, die hier over zijne Gezanten na't Leger schikt. Den Heer* Adriaan van der Meyde *komt in des Overleden Heer* Hulfts *plaatze.* Portugeesch Hopman *komt over.*

Men laet Raja *de doodt van den* Velt heer *weten.*

DEs nachts zond men den Tolk *Jurgen Blom* met een Briefken aan de *Majesteyt*, om dit droevigh ongeval zijn *Majesteyt* bekent te maken, en den elfden quamen de *Dissaves* der *Vijf* en *Seven Corlas* 't doode Lichaam bezichtigen. Men vondt in Rade goet, het Lijk, door den Koopman *Tsbrandt Godskens*, en den Onder-hopman *Joannes Hartman*, met 20 Vuur-Roers na *Puntegale*, 18 uuren gaans, te verzenden, gelijk des namiddaghs de Uytvaart, met alle doenlijke eere, ende plichtpleginge, tot in de Kerke *Sebastiaan* geschiede. 's Nachts zondt de *Majesteyt* zijn *Dissave* van *Matule Adigar*, ende andere Hovelingen, om den Heer *Gouverneur* te begroeten met eenige droefheydts-tekenen, over het schielijk sterven van zijn wel-geliefde ende beminde *Directeur Generaal*, vragende in de toegesloote Zale den Heer *Gouverneur*, of deze treffingh door yemandt aan onze zijde, of door eygen ongeluk, dan door de Vyandt, ware gedaan. Men wees haar de plaatze aan daar dit ongeluk geschiet was, welke zy al beevende ende kruypende genaken, van waar een handt vol Aarde ofte Zandt mede nemen, en verzochten, dat aldaar niet met voeten mochte getreden werden.

Het Lijk wordt na Gale *gevoert.*

Gezante van den Keyzer *den Heer* Gouverneur.

Zy bezichtigen de plaatze daar den Velt-heer *geschooten was.*

Men zette het doode Lichaam in een toegemetzelde Kapelle boven de Aarde, tot dat het in 't Jaar 1657. met een heerelijke Uytvaart, ten tijde van den Heer Gouverneur *Van der Meyde*, en mijner wooninge binnen de zelve Stadt *Gale* eerlijk wierdt begraven aan de rechter zijde van de Predik-stoel, daar by, over het graf aan de Wandt zijn Ed. Wapenen, Degen en Spooren, opgehangen wierden.

Des Veldheers *twee derley Begraffenisse.*

In den Jare 1658. wierdt het Lichaam weder op-gegraven, en na *Columbo* vervoert, ende aldaar in een Tombe,

G. Flinck pinx. A. Blooteling Sculp.

DE ED. H^R. GERARD HULFT, EERSTE RAEDT EN DIRECTEUR GENERAEL VAN INDIEN, OPPER BEVELHEBBER OVER DE KRYGS-MACHT SOO TE WATER ALS TE LANDE AFGESONDEN NA CEYLON EN DE KUSTE VAN INDIEN.

De hoofdbevelsheer HULFT, om Lisbons maght te dwingen,
Quam dus Kolumbe, uit last der Maetschappy, bespringen.
De zeestadt zwichte in't ende, en om het hart beknelt
Stont ademloos, en reede op't punt van overgeven.
Als hem een kogel trof, in't opgaen van zyn leven.
Zoo storf die veltheer, staende in't harnas, als een helt.

I. v. Vondel.

Tombe, op de welke een groote Zark is, geleyt, en boven de zelve zijn de Wapenen, als te vooren verhaalt is, opgehangen.

Ter eeren van den Overleden *Veldt-heer* hadde ik A°. 1658. deze korte Regulen bedacht.

HULFT *koſt, door Helden moet, den* Portugeeſch *vernielen,*
Trof d'Hart-ådr van Ceylon, *en 's Koninghs dierſte Pandt.*
Hy deed, voor Neerlandts *macht,* Columbôs *hooghmoet knielen,*
Doch liet, by hare Ziel, zijn leven hier te Landt.

En hier mede laten wy den overleden Heer in de ruſte, dien den Hemel hem toegeëygent heeft, en de Aarde niet langer konde behouden.

Op zijn Graf ſtaan binnen de Kerke van *Columbo*, tegens de muur van 't Choor, in een ſteene Zark, deze twee Vaarzen (tot navolginge van 't gene *t'Amſterdam* in de Oude Kerk op *Heemskerke* gemaakt is) uytgehouwen.

HULFTS *Held, en Mannen moet, trof deze Stadt en Veſten,*
Liet d'eer aan 't Vaderlandt, *maar 't Lijf 't gemeyn ten beſten.*

Hepperſte gezagh komt na doodt van den Heer Gerard Hulft, op den Heer Adriaan van der Meyde, Gouverneur van Ceylon

Na den uytgank van de *Veldt-heer* quam het opperſte gezagh op de ſchouderen van den E.E. Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde* te zakken: gelijk ook onder zijn wijs en voorzichtigh beleyt, neffens zijnen Raadt, in de naarvolgende Blocy-maandt de Stadt verovert is, ende in onze handen gevallen.

E Brief van Vingurla in't Leger gezonden, meldende hoe 2 Fregatten, tot ontſet van Columbo, afgeſonden van Goa.

Den 13 van Gras-maant quam een Brief, geſchreven uyt *Wingurla*, door den Koopman *Leendert Janſz.* den 2 dezer van daar gezonden, waar uyt men vernam, dat tot ontzet van *Columbo*, van *Goas* bhare, onder het opper gezach van *Françiſco de Seixa Cabreira* 22 Fregatten herwaarts waren geſtevent, geladen zijnde met alderhande behoeftigheden, en gemant met 800 *Portugezen*: op welke tijdinge den Gouverneur van boort ontbiet de Opper- en Onder-Bevelhebberen *Adriaan Roothaas* en *Pieter de Bitter*, om over noodtwendige zaken te ſpreken ende te beraatſlaan. Men beſloot, op dat het aanſtaande toevoer niet mochte binnen raken, een entre-prinze ende ſtorm te doen op de punt *S. Steven*, daar toe men zoude gebruyken 4 Hooftofficieren, die haar met noch 80 vrywillige Zoldaten, (onder belofte van 50 Rijksdaalders yder tot een vereeringe te zullen ontfangen) aanboden.

Het Jacht Vliſſingen *ſlaat den Vyandt, en de ſchiet een Fregat in de grondt.*

Des avondts quam ter reede het Jacht *Vliſſingen*, ende kort daar aan den Schipper *Adriaan vander Mart* aan Landt, verhalende, hoe door Godes genade, drie dagen verleden, ontrent *Coulang* en *Commorijns* binnen-hoek, by de *Portugeſche* Armade geweeſt was, en daar onder zoo damp hadde gegeven, dat eene te gronde was gedaalt, waar van ter nauwer noodt 16 *Portugezen*, nevens den Hopman *Simon de Souza*, met eenige Bootsgezellen hadde geborgen, de overige waren uyt zijn gezicht geloopen, en weder in de Bocht gekeert, ofte anders moſten, met de wint die doen waeyden, voor *Columbo* vernomen zijn geweeſt.

Een Portugeſchen Hopman komt tot ons over met vier van zijn dienaren.

Des nachts komt tot ons een *Portugeſchen* Hopman, genaamt *Nicolao de More*, zijnde een der *Fidalgos* ofte Edelen, die *Don Bras de Caſtro* tot *Goa*, in het Gouverno hadde helpen dringen, waar over zedert drie Maanden op de punt *S. Steven* vaſt gezet was, ende nu met vier zijner Dienaren, door 't huis van *Don Françiſco de Rolijn*, (in een kleyn Vaartuygh getreden) uyt zijn gevankeniſſe, zonder letſel tot ons geraakt. Den Heer *Gouverneur* hadde een wijl by zondere t'zamen-ſpraak met hem.

Het Beſtormen van het Bolwerk St. Steven *om redenen voor een tijt uyt-geſtelt.*

Ondertuſſchen vondt men in rade goedt, den ſprongh op het Bolwerk *S. Steven*, daer te vooren gewagh van gemaekt is, (om zeer gewichtige reden) noch wat uyt te ſtellen, ten minſten tot twee ofte drie dagen, evenwel ſteldemen vaſt, om alle nachten vaerdigh te zijn met de ge-

heele Macht, hier of daar den Vyand eenigh voordeel af te zien. Ontrent deze tijt komt den Tolk ende Overzetter *Jurgen Blom* met een Brief van de *Majesteyt*, beklagende de doodt van den Heer *Directeur Generaal*, luydende van woordt tot woordt aldus.

Een Brief van den Keyzer *gezonden, daar in de doodt van den* Veldtheer, *met wonderlijke uytdrukkinge, beklaagt werdt.*

RAja Singa Rajou, *Groot-machtighste Keyzer van* Ceylon, *wensicht den Gouverneur van mijn Keyzerlijke Fortresse* Gale, Adriaan van der Meyde, *vele gezontheydt.*

UE. Brief, geschreven op Maandagh den 10 *van Grasmaant, 's avonts ten* 7 *uuren, is ontrent middernacht in dit mijn* Keyzerlijk *Leger aan-gekomen, ende Dinghsdaghs 's middaghs mijn* Keyzerlijke *Perzoon wel ter handt gestelt: uyt de zelve hebbe ik verstaan, dat den* Directeur Generaal *gestorven was, welkers doodt uytnemende groote droefheydt, ende een diepe smerte in mijn* Keyzerlijke *herte gegeven heeft: Doen gemelte mijn zeer beminde hoogh-geachte* Directeur *hier aan't Hof voor my quam verschijnen, hebbe ik, om de liefde die ik zijn Perzoon was toedragende, hem niet willen bekent maken mijn lichamelijke ongestaltheyt: maar tegenwoordigh (God zy dank) bevinde my van dage tot dage beter, ende aangezien het God Almachtigh gelieft heeft den zelven uyt de Werelt te halen, zoo is dat zijnen Godlijken wille, ende konnen wy God niet anders, dan over zijnen wille danken. Voorts heeft mijn* Keyzerlijke *Perzoon uyt uwen Brief verstaan, als dat UE. E. tegenwoordigh, als eertijts mijn gewezene beminde* Directeur Generaal, *gemachtight zijt. In alle* Keyzerlijke *ende* Koninklijke *Hoven is't gebruykelijk, dat, wanneer eenigh treffelijk Perzoon, en die van den* Monarch *bemindt is, komt te overlijden, dat den anderen, die hem in de Regeeringe volght, voor den* Keyzer *verschijne, om door den zelven niet alleen bevestight, maar ook gezegent te werden. Ende alzoo UE. E. t'allen tijde mijn* Keyzerlijke Perzoon *goet genoegen hebt gegeven, zoo gevalt het my, ende is mijn* Keyzerlijken *wille, dat uwe Perzoon, gelijk eertijts den Heer* Directeur Generaal, *voor my ten Hove verschijne, op dat mijn* Keyzerlijke Perzoon *UE. E. met veel eere ende gunste begiftige: Want UE. tot noch toe my zeer oprecht ende trouw gedient heeft, ende noyt de minste eere daar voor genooten heeft; weshalven UE. E. gelaste, dat, wanneer gezint zijt herwaerts aan te komen, my laat weten, op wat dagh zulks zal geschieden, op dat, door mijn bevel, UE. op de wegh zoodanige eere moge werden aangedaan, als den* Directeur Generaal *geschiet is. Ondertusschen zal UE. E. in't Leger op alles, na vereysch van zaken, goede ordre stellen. Na het schrijven van dezen mijnen* Keyzerlijken Brief, *werdt my geboodschapt, dat voor de* Portugezen, *onze Vyanden, eenigh toevoer stondt te komen, dies ik belaste, dat te Water en te Lande goede zorge gedragen, en wacht gehouden werde, &c. In dit Leger ende Hof in* Reygamwatte, *den* 15 *April* 1656. *Onderstondt* Raja Singa Rajou, *Grootmachtighste* Keyzer *van* Ceylon.

De Majesteyt *verzoekt den Heer* Gouverneur *ten Hove.*

Des nachts quamen tot ons twee Blanken, en dry *Toepassen*, ende elf *Lascarijns* over, bevestigende gezamentlijk de groote noot ende ellende van de Stadt, als mede de Sterfte en Ziekte, die van handt tot handt toenam. Men schoot den 16 van Grasmaand hevigh op de Poorte *Rajuha*: ende de Heer Gouverneur zond nader tijdinge aan de *Majesteyt*, van wegen het geruchte toevoer, gaf mede last aan den Bevelhebber te Water *Adriaan Roothaas*, dat met de Jachten *Vlissinghe*, *Popkensburgh*, en *Leeuwinne*, nevens de *Manchou*, zoude vaardigh zijn, om met den anderen na de over-kust te stevenen, en te onderstaan, de vluchtige Armade ofte Scheeps-macht, of te bezetten, of (waar het mogelijk) te vernielen.

Twee B ken, d Toepas en elf Lascari komen o

Om deze tijt quam een *Portugees* Hopman over, voorgevende, dat van de *Generaal* geaffronteert was; en dat hy

hy zich gaern daar over wilde wreken, gelijk ook 18 *Laſcarijns* en drie *Toepaſſen* herwaarts gevlucht waren. Den Onder-hopman *Didelof van der Beek*, ſchreef van de *Pagger* aan *Mapane*, dat de verhongerde op de vlakte, tuſſchen de Stadt en onze werken, den anderen om 't leven brachten, twee bevruchte Vrouwen hadden de vruchten van hare Buyken gegeten.

Cooten Hager en all de der Sarten.

Den 15 van Gras-maandt bequam den Heer *Gouverneur* een Brief van *Raja Singa*, luydende als volght:

In Brief v. Raja Singa aan de Heer Gouverneur Adaan v. der Myde.

UE. Brief is my een uur na middernacht wel beſtelt, mijn Keyzerlijke Perzoon *heeft uyt de zelve verſtaan, dat UE. E. noch in goede gezontheyt was, en willigh ende bereydt tot mijne* Keyzerlijke *dienſten, daar over zeer ben verheught geworden, doch niet alleen nu, maar ook van die tijdt af, dat UE. E. Perzoon op mijn Land is gekomen: Want UE. E. heeft t'allen ſtonden groote liefde ende toegenegentheyt tot mijn* Keyzerlijke *dienſten betoont, ende nu God de Heere UE. E. in zoodanigen hoogen Ampt heeft geſtelt, zoo blijft UE. E. gehouden ook grooter dienſten met alle genegentheyt te verrichten ende uyt te voeren. UE. vermelt in zijnen Brief van den toevoer onzer Vyanden de* Portugezen, *ende het goede begin, dat mijn trouwhertige* Hollanders, *op het ontmoeten der zelve, gehadt hebben. 'k Hebbe een groot vertrouwen op God, dat wy naar dezen noch dobbele overwinninge zullen behalen. Ik hebbe in mijnen* Keyzerlijken *Brief UE. E. wel indachtigh gemaakt, dat te Water ende te Lande goede wacht zoude gehouden worden; doch dit is niet geſchiet, om UE. E. wijze en goede zorge en Regeeringe eenighzints in twijfel te trekken: maar alleen, om dat zulks mijn* Keyzerlijke Perzoon *toequam. UE. E. zeght verder in de zijne, dat onzer Vyanden Armade ordre gehadt heeft, om recht door na* Columbo *te vertrekken, om dat* Manoel Maſcarenhas Homen, *die nu binnen* Goa *aan't Roer zit, van de opgeworpenen dezer Stadt* Columbo, *vele ſmaatheden ende ongelijken heeft geleden, zoo dunkt my, dat de zelve het langh-gezeyde toevoer niet zal hebben gezonden om de Stadt te ontzetten, maar om van mijn* Hollanders *ingenomen te werden.*

In 't holt ende ſtantie v. de zee.

UE. E. zeght ook, dat eenen Nicolao de Moura, *groot Hopman uyt de Stadt, tot UE. E. is gekomen. Alle die uyt een oprecht herte over-komen, gelieve UE. E. goet te doen, en brenght haar wel en behouden over; de andere nieuwe maren hebben my van herten verblijt. God de Heere zal ons een goet eynde ende uytſlagh van zaken geven.*

Raja Singa *belaſt den Gouverneur dat zorge zal dragen, dat de Juweelen, aan den Heer* Gerard Hulft, Z. G. *geſchonken, zijn Ed. Vrienden ter hand geſtelt werden.*

Dewijl UE. E. in zijnen Brief de name van den Directeur Generaal *gebruykt, zoo ben ik daar over op een nieu zeer bedroeft geweeſt, dewijl ik hem zeer beminde, dierhalven UE. E. gebiede, die Juweelen, welke gemelte Heer* Directeur *van mijn* Keyzerlijk Perzoon *ontfangen heeft, naar zijn Landt, en naaſt-beſtaande Bloetverwanten te zenden, en dit is mijn* Keyzerlijke *wille ende begeerte: Want hier uyt zullen mijne* Hollanders *mijn ongeveynſde en oprechte genegentheyt genoegzaam beſpeuren. Den gemelte* Directeur Generaal *heeft door zijn kleyn geluk, de dienſten die hy in zijn herte hadde, om voor my uyt te voeren, niet konnen van wegen zijn ſchielijke doodt, tot een gewenſcht eynde brengen: maar zijn raadtſlagen ende getrouwe overleggingen zorge, zijn mijn* Keyzerlijke Perzoon *niet onbekent. Nu zoude ik wel gaarn weten, hoedanigh UE. E. de Stadt te veroveren gezint is; of door gewelt van Wapenen, of anders, zoo UE. E. met gewelt de Stadt meynt in te nemen, laat my het zelve een dagh of twee te vooren weten, en dat heymelijck. Ik ben voornemens geweeſt, om het Leger, ende de groote Werken van mijn* Hollanders *eens te bezichtigen: maar mijn ongezontheyt heeft tot noch toe het zelve belet: Doch ik hebbe by my beſlooten, wat nader by UE. te komen op de beſtgelegene Plaatze, en daar gekomen zijnde, zal UE. E. 't zelve laten weten, ende UE. E. dan voor my ontbieden,*

Raja Singa *begeert te weten, hoe men de Stad zal aantaſten.*

den, ende na genoeghzame tzamenspraak, weder verlof tot vertrek geven. Niet meer, &c. Reygamwatte *den* 18 *April* 1656. *Onderstondt* Raja Singa Rajou, *Grootmachtighste* Keyzer *van* Ceylon. *Lager stondt, (Alzoo den Schrijver dit hadde vergeten) Dat den Scheeps-Kapiteyn, die de Overwinningh hadde op den Vyandt bekomen, ende een van hare Fregats in de grondt geboort, en de rest van de zelve, tot mijn grootste* Keyzerlijke *dienst hadde verstroyt, met den Heer* Gouverneur *voor den* Keyzer *mede zoude verschijnen, om van zijne* Majesteyt *gekent te werden. Het Opschrift van de Brief was,* Raja Singa Rajou, *Grootmachtighste* Keyzer *van* Ceylon, *wenscht den* Gouverneur *van mijn* Keyzerlijke *Fortresse* Gale, Adriaan van der Meyde, *vele gezontheyt.*

Raja Singa *begeert den Scheeps-Capiteyn* Adriaan van der Markt *te zien.*

Waarschouwinge aan den Vyandt in Columbo *gedaan.*

Na-de-middag wierdt den Vyand met dit af-schrift gewaarschouwt, dies het gebruyk der Wapenen zoo lange stil stondt, den inhoudt was deze:

A Engezien wy met deze Belegeringe, de Ingezetenen van Columbo, *tot de uyterste noot hebben gebracht, ende U E. E. langh genoegh te vergeefs na het ontzet ende toevoer van* Goa *hebt gewacht, Soo is't dat wy de Stadt andermaal ten dienste van zijne* Keyzerlijke Majesteyt Raja Singa Rajou, *ende de* Ed. Oost-Indische Compagnie *op-eysschen, te meer uwe swakke Armade, die redelijk wel met levensmiddelen, maar weynigh met Zoldaten voorzien is, den* 11. *dezer, door den Gouverneur* Manoel Mascarinhas Homen, (*zijnde den Heere Onderkoningh den* 13. *van Lou-maandt overleden, genaamt* Conde de Secredo) *van* Goa, *recht na* Columbo, *tot uwe hulpe afgezonden, welke Scheepsmacht by d'onze zoo rauw is onthaalt geworden, dat van de zelve Fregatten, door het slaan, eenige zijn gebleven, andere beschadight geworden, en in verwerringe geraakt, dies zy na* Tutecorijn *ende* Manaar *gevlucht zijn: Maar den gevangen Hopman* Simon de Souza, *en andere gelooven vastelijk, dat het meeste volk van de Fregats, vermits zy onze Kruysers voor* Tutecorijn, *ende de* Bahy *qualijk konnen passeren, zonder genomen, of in de gront gejaaght te werden, zullen door-gaan, ende de overige tot* Manaar *konnen immers minder op-komen, van wegen het zaizoen, ende het Mouzon des Jaars. Echter U Ed. mochte hoopen, dat onze Schepen, door het aanstaande Mouzon, haast zoude moeten vertrekken, en genootzaakt zijn deze* Bahia *te verlaten; doch zoo U Ed. het daar op noch halstarrigh wilt laten aenkomen, zoo achten wy ons onschuldigh, dat U E. de veel gebrek hebbende Gemeynte groot gewelt aandoet, en al het hare zult doen verliezen, daar U Ed. nu noch een redelijk Verbondt met ons zoude konnen maken: Maar langer wachtende, behoeve U Ed. zich niet in te beelden, dat eenige gunstige voorwaarden zult bedingen, ofte erlangen. Hier mede bevelen wy (met goed' overlegh) U Ed. in* Godes *hoede.*

In zijn Keyzerlijke Majesteyts *Leger voor* Columbo, *den* 18 *April* 1656.

En was getekent
Adriaan van der Meyde.

Hier op bequam men dit navolgende antwoordt.

Antwo van de Genera Antho de Sou Coutin *op de v gaande Brief.*

DEn anderen Brief van den Ed. Heer Generaal Gerard Hulft, *den voorleden* 9. *van Slacht-maandt, hebbe ik beantwoort, die U Ed. wel zal hebben verstaan, de eygenste antwoorde geve als noch: Want noch den Oorlogh, noch het gebrek van Lijfs onderhoudt, hebben my eenige oorzake gegeven, om in voornemen te veranderen, maar ben genegen de Stadt te beschermen, en te betrachten, na uyterste vermogen, den Dienst van mijn Heere den Koningh. God beware U Ed.*

Columbo 19 *April* 1656.

Was getekent
Anthonio de Souza Coutinho.

Schijnende in allen deelen, dat zy na haren ingebooren aart, noch harder

der en ſwaarder zullen moeten gedwongen werden, dies men terſtont het Canon doet donderen op de Stadt, en Veſtingen.

Het XXXVI. Capittel.

Overloopers. Brieven van Raja Singa. Ysbrandt Godskens *na den Keyzer. Beſluyt om de Stadt te beſpringen, uytgeſtelt. Secours van* Batavia.

7 ven La arijns ko n over.

HEt was den 21. van Gras-maant wanneer 7 *Laſcarijns* tot ons over quamen, 2 van haar gaven voor, hoe dat de Burgers ende de Zoldaten van dien dagh hadden aangegeven, dat met de ſchaarſſe uytgift van den Rijs, haar niet konden behelpen, dies men vergaderinge beleyde, waar in beſlooten wierdt, dat men een Burger ende Zoldaat ¾, ende een *Toepas* ende *Laſcarijn*, (zijnde van de Swarte ſlach) ¼ *medide* ofte mate daags zoude toevoegen. Korts daar aan hoort men uyt een overgeloopen *Portugeeſch*, hoe dat alle de Straten meeſt toe-gepaggert, ende hoe daar in Flanqueer-ſtukken geſtelt waren. Op deze tijdt bequam den Heer *Gouverneur* dezen Brief van *Raja Singa*, luydende aldus:

Raja Singa Rajou, &c.

1 Brief v Raja Si a aen de Heer Gouverne r.

UE. Brief van den 19 April is my wel ter handt geſtelt, uyt de zelve hebbe UE. gezontheyt, ende genegentheyt tot alle mijne Keyzerlijke *dienſten, wel verſtaan, en hier over ben ik hertelijk verblijdt. UE. maakte ook gewach in de zelve, dat den grooten Hopman* Jan van der Laan, *neffens andere hooge Amptenaren, zeer genegen zijn om alle mijne* Keyzerlijke *dienſten uyt te voeren. Voor de komſte van den Heer* Directeur Generaal *zal. gedachteniſſe, hadde ik in mijn* Keyzerlijk *herte voorgenomen, het Leger te bezichtigen: maar wegens mijn qualijkvaren heeft het zelve niet konnen geſchieden, doch met de hulpe ende genade* Godes *is mijn voornemen niet alleen het Leger te bezien, maar ook de dienſten die aldaar uytgewrocht werden tot afbreuk van onzen gemeynen Vyandt. Mijne getrouwe* Hollanders, *die uyt zoo verre Landen zijn gekomen, hebben nu eenige maanden groote armoede ende ellende uytgeſtaan, met uytſtortinge van veel bloets, nu, ik vertrouwe vaſtelijk, dat ik, ende alle mijn* Keyzerlijke *Afkomſte, voortaan noch vele oprechte trouwe dienſten zal genieten, dies het my ook niet ſwaar zal vallen, van zoo verre in't Leger te komen, en met vreughde te aanſchouwen alle de getrouwe dienſten, die voor mijn* Keyzerlijke Majeſteyt *aldaar uytgericht werden. Dat des* Grooten Hopmans, *in dit* Keyzerlijke *hof, niet en is gedacht, is om dat de zelve alle tijt met des* E. Compagnies *dienſten is bezich geweeſt, de Weet-nieten bedriegen haar grootelijks, denkende dat de zake van de* E. Compagnie, *ende van mijn* Keyzerlijke Perzoon *een ander is: maar de geene die wijs en verſtandigh zijn, zullen oordeelen, dat het een ende't zelve is: meer-gemelte Grooten Hopman* Jan van der Laan, *heeft my goede oprechte dienſten gedaan, tzedert dat op mijn Landt is geweeſt: maar nu, ende na dat den Hr.* Directeur Generaal *zal. aan dit* Keyzerlijke *Hof is verſchenen, zoo hebbe, om zijn goet hert ende oprechte dienſten, alle miſmoedigheyt laten varen, en zal den voornoemden Hopman, die zijn bloedt meermalen in mijne dienſten geſtort heeft, ende veel Kogels in't ſlaan van de Vyanden ontfangen, wanneer voor mijne* Keyzerlijke *oogen komt, zien, wat liefde ende toegenegentheyt ik hem toedrage.*

Vorders 't gene UEd. in de zijne, aangaande Maſcarenhas, *aanhaalt, is enkele waarheyt: Want in de geheele Werelt geſchiet zulks, dat de geenen, die haar Opper-hoofden beleedigen, van God den Heere op zoodanige wijze geſtraft werden, waaromme ook voor vaſt ende zeker houde, dat dezen Oorlogh, die wy deze onze Vyanden aandoen, van God zal gezegent werden, ende bekroont met heerlijke overwinninge. UE. zeght verder in de zijne, dat de Juweelen, die ik den* Directeur Generaal *zal. hebbe verleent, van*

hier na Batavia *zal overzenden, om van daar, door getrouwe Persoonen naderhant na* Hollandt *over gemaakt te werden, waar over ik my ten hooghsten hebbe verblijt. Tsedert dat gemelte Heer* Directeur Generaal *hier op mijn Landt is gekomen, heeft den zelven zeer groote dienſten aan mijn Keyzerlijke Perſoon gedaan, weshalven zoo dra den Oorlog zal ten eynde zijn, vermeyn ik met de Schepen, die naar* Hollandt *vertrekken, een Brief aan de* Grooten *en* Heeren Raden *te ſchrijven, en daar in alle de gedane dienſten. 't Gene in Rade is beſloten en goet gevonden, ſtaat my wel aan. Maar U E. die nu de hooghſte bedieninge heeft, komt het toe uyt te werken, 't gene ten beſten dienſte van mijn* Keyzerlijke Majeſteyt *behoort, dies ik ook uwe raadt voor de beſte houde. De maniere ende hoedanigh men de Stadt zoude konnen in-nemen, hebbe ik in mijn Keyzerlijke Rade wel overwogen; maar om dat de tale, waar mede de woorden uyt-gedrukt werden, veele van't geſchrift in een vreemde tonge verſcheelt, zoo ga ik het zelve met ſtilzwijgen voorby. U E. ernſtelijk belaſtende, dat wanneer't gene in Rade goet gevonden is, tracht in't werk te ſtellen, my zulks laat weten, om perſoonlijk my aldaar te doen vinden, ende U E. in alles behulpſaam te zyn. U E. zeght mede, dat het beter was, dat mijn* Keyzerlijke Perzoon *in't Leger quam, wanneer de Stadt verovert zoude zijn: maar wat hebbe ik dan aldaar te zien, als alleenlijk het na-komen van't gene dat in de Vredens-Artijkelen is beſlooten, ende den* Directeur Generaal *zalr. heeft my zijn woordt gegeven, dat hy de Stadt in mijne handen zal leveren. In mijn* Keyzerlijke *Brief, die ik U E. hebbe toe-gezonden, brengh ik U E. in gedachte, dat den Hopman, die de* Portugéſche *Scheeps-macht heeft geſlagen (wanneer voor my komt te verſchijnen) met U E. zult mede brengen: maar U E. heeft in zijn antwoort daar van niets aangeroert, waarom zulks niet is geſchiet, heeft my wat achterdenken veroorzaakt. Dat de* Portugezen *op U E. Brief niet na reden hebben geantwoordt, is een teken dat zy weynigh begrijp hebben: maar in d'antwoorde dieze hebben gegeven, wort by my wel verſtaan, haar roekeloosheyt en ſnorkerye, die wy wel gewent zijn. Ik hebbe zelf in Perzoon bevonden in eenige ſlagen, die met haar gehadt hebbe, dat, wanneer zy minſt van vermogen zijn, dan aldermeeſt komen te roemen ende te ſwetzen. Ik hebbe langh voornemen in mijn* Keyzerlijk *herte gehadt, om aan die van de Stadt te ſchrijven, maar om dat my dunkt, dat zy my met eenige opgeblazentheydt zullen antwoorden, zoo hebbe ik zulks tot noch toe niet gedaan. Niet meer, &c. den 22 van Grasmaant 1656. Onderſtont* Raja Singa Rajou, *Grootmachtighſte* Keyzer *van* Ceylon.

Den by-gevoeghde Brief aan den *Sabandaar* van *Gale*, Don *Joan de Coſta*, luyde als volght:

Een B van Raj Singa a *Don* Jo de Coſt Sabanda

'k *Hebbe van mijn* Hofs-dienaren, *die tot verſcheyde malen met Brieven derwaarts zijn gezonden geweeſt, verſtaan, dat tſedert de komſte van den* Directeur Generaal *zaliger gedachteniſſe, U E. ten vollen my in het bejegenen van zijn Perzoon, heeft voldaan. Ik zoude U E. doen wel met eenigh geſchenk hebben vereert: maar alzoo voor-gemelte Heer zeer ſchielijk quam te vertrekken, zoo heeft het zelve niet konnen geſchieden. Want des Heers vertrek is zoo haaſtigh geweeſt, dat mijn Dienaars, dien de wacht bevoolen was, hem niet eerder, als by* Krayen Thuyn, *hebben konnen by komen: Maar nu, wanneer den Heer* Gouverneur *alhier komt te verſchijnen, zoo zullen de zelve Amptenaren, neffens U E. bedacht werden. U E. heeft gezien hoedanige eere den* Directeur Generaal *alhier van my is aangedaan, weshalven dan, wanneer den Heer* Gouverneur *hier komt, zulks behoort vermeerdert te werden, alzoo mijn* Keyzerlijke Perzoon *veele uytſtekende ende voortreffelijke dienſten van zijn E. E. genooten heeft; U E. kan het zelve zijn Perzoon by gelegentheyt bekent maken. Zoo wanneer van*

dit

dit Hof eenige Brieven ofte Geſchriften aan den Heer Gouverneur *verzonden werden, zoo zult ghy vernemen, of daar in ook fauten bevonden werden, en zulks zijnde, die by den* Gouverneur *ten beſten te beduyden en uyt-leggen: ghy zult ook den Heer* Gouverneur *aandienen, dat wy alhier om een Blaasbalk en Aembeelt verlegen zijn, ende om dat hier dagelijks veel te ſchrijven valt, zoo draaght zorge, dat met eenige Boeken wit Papier moge verzien werden. Kondt my ook met eenigh Porceleyn verzien. Vaart wel. In 't Hof van* Reygamwatte, *den 23. van Grasmaant 1656.*

Den 24 van deze Maant quam een *Toepas* over loopen, genaamt *Lazaro Henrico*, de welke in het belegh van *Caleture* tot ons was over gekomen, en naderhant, niet tegenſtaande het goet onthaal, door den Heer *Directeur Generaal* zal. hem aangedaan, tot den Vyant over geſtapt; hy bracht met zich een Briefken van den Koopman *Manoel Fonçeque de Monijs*, zeer bedenkelijk ingeſtelt, en aan den Heer Major *Jan van der Laan* geſchreven, luydende als volgt:

E Toepas met een Br. aan den Heer Major Jan van der Laan tot ons vergeven.

Mijn Heer Van der Laan;

I nudt van den Br.

UE. geve my geloove in de zaken welke ik in dezen mijnen Brief vermelde, aangaande de gelegentheydt van de Stad. UE. zy gewaarſchouwt op geenderley wijze op het ſtormen zich te bereyden, want het is hier alles zeer afgeſneden, ende vaſt gemaakt, ende met Kanon wel voorzien; daar zijn ook vier Mijnen toegemaakt, die UE. mijn Dienaar zal aanwijzen, de Rijs koſt noch drie Seraphijns, *en is beſwaarlijk te bekomen: maar indien UE. de Stadt wat vroegh wilt bezitten, zoo zend yemandt van* Caleture, *op datter gelooft mach werden, dat zy noch in't leven zijn: Want dit de oorzaak is, dat zy het Landt tot noch toe niet hebben over-gegeven, ende nu gaat mijn Knecht met dit Briefken aan UE. om aan den Heer* Gouverneur *te werden vertoont, hoewel alhier gezegt ende gerucht werdt, dat den* Generaal Hulft *doodt is, zoo geve ik geen geloove daar aan. Voorts bidde UE. om Godes wille, en om onze vriendtſchap, UE. gelieve brenger deze te bergen, en op dat hy zeker zy, te bewaren: want ik ook gezint ben, my by UE. te begeven, doch kan nu tegenwoordigh niet wel, om dat ik geduerig met wacht omheynd ben, echter hoope binnen weynig dagen by UE. te zijn. Niet meer, onze Heere beware UE. Perzoon lange Jaren in't leven. Onderſtondt*

UE. Dienaar en Slaef
Manoel Fonçeque de Monijs.

Om alle verdere onheylen van deze *Toepas* voor te komen, is goet gevonden, dat men hem ſcheep zoude zenden, om middelerwijle te ondervinden wat van deze zake mochte groeyen.

Thans vertrok ook den Koopman *Ysbrandt Godskens*, om de *Keyzerlijke Majeſteyt* tot *Reygamwatte* bekent te maken eenige geheyme ſtukken van belangh, ende om de gezintheydt van den *Keyzer* over 't zelve te verſtaan. Gemelte *Godskens* quam kort weder, vergezelſchapt met de *Diſſaves* van *Saffragam* ende *Vier Corles*, nevens *Curupele Apohami*, doende van zijn verrichtinge aan den Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde* volkomen verhaal, onder andere, dat de *Majeſteyt* in het beſluyt, den 21. van deze Gras-maant, genoegen ſchepte: maar dat liever zagh, dat den Storm tot aanſtaande Zondagh, zijnde den laatſten dagh des Maandts voornoemt, uytgeſtelt wierde, wanneer zelfs in Perzoon de uytvoeringe wilde bywoonen.

Den Koopman Ysbrandt Godskens wordt na de Majeſteyt gezonden, om te ſpreken van eenige gewichtige ſtukken, ende des Keyzers goetvinden daar over.

't Was den 27 van Gras-maandt dat men voor de middagh gezamentlijk goet vondt, den aanſtaande nacht de Stadt te beklimmen, ende met vrywillige te beſpringen, en wel byzonder op de Bolwerken *St. Steven* ende *Clergos*, ende dat wel uytvallende, *St. Philippo* mede met helden moet aan te taſten, dies alle vereyſchte middelen aangewend wierden, ende tegens den avondt yeder op zijn poſt geſtelt is, ende wierdt Godt de Heere vyerighlijk om de over-

Beſluyt om de Stadt te beſpringen; ende op hoedanige wijze.

winninge ende goede uytkomste gebeden. De last die yeder Hooft-Amptenaar schriftelijk wierdt gegeven, om van stip tot stip, op verbeurte van haar Ampt, na te komen, was ten byzonderste deze:

„ De geene die de Bolwerken zul-„ len bespringen, moeten de Ladders „ zelfs aanbrengen, en in alle macht „ haar bevlijtigen, om daar van mee-„ ster te werden ende in te houden. „ Indien wy (door Godes genade) „ meester van het Bolwerk *St. Steven* „ werden, zoo zal het Opper-hooft „ belasten, met steken van het Trom-„ pet, *Wilhelmus van Nassouwen* te „ doen hooren, 't welk tot een vast „ teken zijn zal, dat Godt ons gezegent heeft. Wanneer desen aan-„ val, de welke uyt de Halve Mane, „ tusschen *St. Steven* ende *Joan*, geschieden zal, zoo zullen de Com-„ pagnien van *Joannes Hartman*, „ *Jurgen Gebel*, *Hendrik Gerritsz.* op „ troppen, de laatste gevoert by den „ Vaan-drager *Jacob Becquer*, ende „ haar in die zelve plaatze laten vin-„ den, ende niet nalaten, ziende „ dat het de noot vereyscht, haar „ voorgangers te secunderen ende „ te helpen.

„ In dezen aanval zullen de *Java-„ nen*, *Bandanezen*, nevens *Lasca-„ rijns* ende *Toepassen*, vermengt met „ eenige *Europianen*, over de gracht, „ ende onder het Bolwerk *St. Jan*, „ zien te komen, ende den Vyandt „ met alle macht, trachten uyt zijne „ Werken te verdrijven, waar toe „ zich gereet zullen houden, den „ Onder-hopman, *N. Scherf*, *Arent „ Jansz.*, *N. de Wit*, *N. Chample*, „ ende *Jacob van Driel*; aan de zijde „ van de Poorte *Rajuha*, zal (wan-„ neer men op *St. Steven* stormende „ is) den Heer Majoor *Jan van der „ Laan*, met zijn by hem hebbende „ Krijgs-macht aanvallen. Ende in-„ dien het gebeurde, gelijk wy bid-„ den ende verhoopen, dat Godt „ ons genadigh zy, zoo en zal het „ geen hooge oft lage Amptenaren „ vry staan, eenige Zoldaten verlof „ te geven, haar van haar Vaandel af „ te zonderen, oft in 't minste te ge-„ doogen, dat zy haar na de Stadt „ zouden begeven, te meer, om dat „ wy verzekert zijn, dat des Vyants „ geschut met schroot geladen zijn-„ de, geen kleyne schade onder de „ zelve zoude veroorzaken. Dit bevel was gegeven den 27 van Grasmaandt 1656. En was ondertekent, Uyt last van den Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde*. Lager staande *Jacob van Rhee*, Secretaris.

Hier van deed men den Koningh, zonder eenige uytstel, kondschap. Des avondts in Rade alles niet na wensch, met eenparigheyt over zoo een hooghwichtige zake, uytvallende, maar zoo eenige veranderinge, als mede hevigheyt ende oploopentheyt, van deze en geene zich openbarende, wiert het voorgaande werk opgehangen tot nader gelegentheyt, dies yeder na zijn post en perk vertrok. Na het scheyden van den Raadt, komt aan de zijde van *St. Jan* een *Lascarijn* tot ons over loopen, verhalende, hoe dezen avondt, tot bewaringe van het Bolwerk *St. Steven*, 30 dappere Mannen, *Valiantons* genaamt, en 10 Zoldaten waren gestelt, buyten de gewoonelijke wacht, zoo dat waarschijnelijk was, dat een wegh-gevluchte *Javaan*, van ons voornemen eenige kondschap hebbende, binnen in de Stadt openinge gedaan hadde.

Het b des R om re uyt ge

Op deze tijt bequam men tijdinge van het aankomen der Jachten *Roode Leeuw*, ende *Avenhorn*, neffens de Fluyt *Pellicaan*, van *Batavia* in Lentemaant gezeylt. Den 28 van Grasmaant, des nachts de Lieutenanten *Christoffel Egger*, *Jacob Viry*, *Marten Scholtes*, ende den Vaandrigh *Harman Broer*, de Gracht, ende den opgangh tot het Bolwerk *St. Steven*, wel afgezien hebbende, van meyninge zijnde, die met vrywillige te bestormen, brachten tijdinge, dat alles daar op het nauwste en zorgvuldighste bewaakt en bewaart wierdt, en dat de aarde, mul-zandt zijnde, niet te beklimmen was.

Drie S pen kom van Ba via.

Men vindt d toegang tot het werk St Steven vaarlijk

Den 29 van de zelve Maant quam een

een Brief van den Schipper *Abraham van der Mart*, met het Jachtje de *Leeuwin*, gezeylt zijnde van de *Tutecorijnſche* Eylanden, met zeer heuchelijke tijdinge, meldende, dat den 19 van die loopende Maandt, de *Portugeſche* Scheeps-macht, ontrent *Tritchianadour* ende *Caylpatnam*, ontmoet hadde, zoo dat zy waren genootzaakt, binnen de *Tutecorijnſche* Eylanden haar te verzekeren, alwaar nu door d'onze om-çingelt lagen, gevende gemelte *Van der Mart* goede hoope, dat het uytloopen den Vyand zoude konnen belet werden, indien tijdig met twee ofte drie lichtgaande Jachten voorzien wierdt. Men verſtondt doen uyt de Brieven van den Opper-Koopman *Reynier Serooskerke*, de uytruſtinge der *Portugezen*, ende dat hy verſtaan hadde, dat zy op de Kuſt van *Malabaar* zouden vertoeven, tot tijd en wijlen, dat het Mouſſon ofte Zaizoen zoude verloopen zijn; den Koophandel in onze verblijf-plaats van *Caliculang* toonde zich gewenſcht, dies hy van meyningh was, een groot gewichte Peper in te zamelen, tot dien eynde doende een aanzienlijken eyſch van verſcheyde Waren, voor het aanſtaande Jaar 1657. Van *Batavia* verſtondt men, dat 225 Zoldaten na *Ceylon* verzonden waren, die eerſtdaaghs over Landt van *Gale* na *Columbo* ſtonden te komen, ter zelver ſtonde wierdt een Briefken in Latijn geſchreven, ende van den Sergiant *Severijn Dolander* getekent, over Stadts Grachten gereykt, verzoekende een kort antwoordt daar op te bekomen, den inhoudt was deze:

ijdinge va de Portuſche Zemacht.

5 Kers kon nieu va Batavi

n Br van een ol-lant; San nt (zi le ge-va n in C mbo) in Leger ge den.

SEverijn *wenſcht zijnen voor dezen Vaandrager, gezontheyt, ende hertelijke groete; de gebiedeniſſe door den* Pater *my toegebracht, is my boven maten aangenaam geweeſt. Ik ende mijn Mede-broeders leggen reets half in 't graf, en zijn noch weynige overigh; want van 74 die gevangen genomen waren, blijven noch 10 in't leven, alle gantſch onmachtigh ende ellendigh, daar is onder ons groot gebrek van Broodt, Wijn ende Vleeſch, wy zijn den ondeugende Rijs niet gewent, dies (zoo het mogelijk is) wenſchten wel, dat met het boven-verhaalde, tot onderhoudt des levens, ende herſtellinge van onze ſwakke krachten, mochten voorzien werden, waarom U E. op het ernſtighſte bidde, zullende U E. alle de dagen mijnes levens voor mijn Beſchermer ende helper erkennen. Weet ook dat onze* Cornicularius *de Poorte des doodts zeer is genadert, ende zoo een weynigh Broot ende Wijn hadde, zoude miſſchien bekomen; dies andermaal (om de liefde Godts) voor ons gelieft te zorgen. Zulks geſchiedende, ſtelt het in handen van den voornoemden* Pater, *want hy ons de getrouwſte is. Godt beware U E.*

Onderſtondt

SEVERYN DOLANDER.

Het XXXVII. Capittel.

Schepen na Tutecorijn. Raja Singa *miſnoeght. Gevangenen gewiſſelt. Brieven van den* Keyzer. *Het Bolwerk* St. Joan *beklommen, als ook* St. Steven, *'t welk veel bloets koſt.*

NA dat men in Rade de voorgemelte Brief, ende geſtalteniſſe des Vyandts, ontrent *Tutecorijn* hadde verſtaan, zoo zijn daar na toe afgevaardigt, de naarvolgende Jachten *Mars*, *Zee-Rob*, *Romeyn*, ende de *Leeuwinne*, nevens twee andere Vaartuygen, tot verſterkinge van de andere; en op dat alles wel en voorzichtigh mochte beleyt werden, is den Onder-bevelhebber *Adriaan Roothaas* mede getrokken. Men ſchreef doen ook aan onze arme Gevangenen in *Columbo*, tot antwoordt op hare gezonde Letteren, aldus:

Eenige Schepen naar Tutecorijn *verzonden, tot 't verſtroyen van 's Vyants Zee-macht.*

Een Brief aen onze gevangens in Columbo *geſchreven.*

D'Uwe hebbe door den Pater *wel ontfangen, ende den inhoudt wel verſtaan, nevens den ſlechten toeſtandt, daar tegenwoordigh in zijt; zoo zuur vallen (Godt betert) de vruchten van den Oorlogh, daar in U E. met de noch weynige overige gevangenen, zich moeten trooſten, op dat Godt U E. en onzer allen*

allen Zielen wil genadigh zijn ter zaligheydt. Op U E. ernstigh verzoek, gaet hier nevens een Fleesse Spaansche Wijn, thien versche Brooden, een stuk Vleesch ende Spek, zijnde 't goet ende gelt van binnen aan den Hopman Simon de Souza *'t scheep wel bestelt, die by eenige* Caléturéesche *gevangens wordt bewaart, en dewijl op dezen voormiddag, van beneden het Bolwerk* St. Joan, *uyt de Naam van den* Generaal, *aan onze Schildt-wachten geroepen is, by aldien onze* Gouverneur *voor U E. thienen, genegen was thien daar tegen te lossen, dat hy uwe Perzoonen zoude vry laten, dies wy den Heer Generaal* Anthonio de Souza Coutinho *verzekeringh hebben gedaan, dat zoo haast hy U E. zal ontslagen hebben, wy thien* Caleturéesche *Gevangens binnen zullen behandigen, &c. Den 1. van Bloey-maandt* 1656.

Was getekent

Adriaan van der Meyde.

Den Vyand verzoekt acht Gevangenen tegens acht van d'onze te lossen.

Den tweeden van Bloey-maandt voor-de-middagh sprak den Portugéeschen Hopman *Domingos Coelho*, met onzen Vaandrager *B. Pereginus*, gevende mede een Brief over, waar in de Vyanden, met aanwijzinge van namen, acht van hare Officieren (in *Caleture* gevangen) in verwisselingh verzoeken tegens onze *Sergiant*, en zeven Zoldaten, 't welk haar afgeslagen, ende zeven Krijgs-knechten, ende een Hopman van de Wapenkamer, toegestaan wierden.

Raja Singa *is verstoort over een Brief op een half vel geschreven.*

Thans zondt de *Majesteyt* een Brief te rugge, zijnde (na alles konde uytwijzen) ten hooghsten vergramt, zeggende, noyt zoodanige Brief van de *Hollanders* ontfangen te hebben. Den Brief was in het korte zoodanigh van inhoudt:

U E. Letteren op Maandagh aan de Grooten van het Hof geschreven, zijn ontrent een uure voor Zonnen ondergangh wel aangebracht, het geene daar in stondt, is wel verstaan. Als mede hoe den Majoor Jan van der Laan, *vernemende dat in* Campo Mapane *zeer veel ongeregeltheyt was, en derwaarts komende, gezien hadde, dat aan vele uyt* Columbo, *aldaar onder de Pagger schuylende, kost ende onderhoudt gegeven wierdt, dies belast hadde, onder haar te schieten, en daar van daan te jagen, en dat een* Modliaar Jazondere, *daar aan hant dadig, met hem gevangen genomen hadde, 't welk, aangezien het grootelijks tot mijnen dienst was strekkende, voor zeer wel gedaan achte.*

Den Brief met Curupele Meynde *my toe-gebracht, op een half vel geschreven zijnde, heeft my niet gelust te lezen, veel min te beantwoorden, als zijnde my gantsch onsmakelijk: Want indien datter eenige oploop ofte schielijk ongeval, ofte yets door haastigheydt voorgevallen ware, zoo zoude ik het in de beste meyninge opnemen, en dat om mijn liefde en toegenegentheyt, die ik de* Hollanders, *om haar trouwe diensten, ben toe-dragende: Maar alzoo alle zaken in goeden toestandt zijn, zoo blijve ik grootelijks verwondert, met wat herte* George *dit geschreven heeft, zoo hadde het ook den Heer* Gouverneur *betaamt (onder wiens opsicht ende gezagh alles staat) nader daar op te letten: Het is ook niet over-eenkomende met de wetenschap van een Perzoon die groote Koningen dient: dies U E. den Brief, nevens de Ola, te rugge zende, om die in tegenwoordigheyt van den Heer* Gouverneur *te lezen, ende de mis-slagh na te zien; en zult ghy den inhoudt daar van, van woort tot woort, den Heer* Gouverneur *te verstaan geven. Den 2. van Bloey-maant, zijnde Dingsdag* 1656.

Zoo euvel kropte *Raja* deze gewaande kleynachtinge, en waarlijk, dewijl men weet dat de *Cingalezen*, en *Malabaren* zoo op die Pointyljes staan, mochte daar wel meerder voorzichtigheydt zijn gebruykt geweest.

De Gevangenen komen uyt Columbo swak en machteloos.

Ontrent den avondt zonden de *Portugezen* 8 van onze Gevangens buyten de Stadt, zijnde swak, verhongert ende machteloos, drie konden noch gaan noch staan; zy verklaarden alle in 't gemeyn, dat in den aan-

aanval onder de Hooft-officiers geen ordre was geweest, en dat men, in de Stadt komende, niet wist wat te doen of te laten stont, waar door zy belet waren na het Bolwerk *Clergos* te trekken; want zy naderhant hadden verstaan, dat het zelve niet meer dan met 15 Mannen bezet was, doch op bevel van den Zee-hopman *Jacob Lippens* (daar van zy zeer schrale getuygenisse gaven) wachtende, waren zy in een enge Straat, dicht onder de Gordijn, van vooren en van achteren van den Vyandt bezet ende omçingelt, en zoo onthaalt, dat geen 16 mannen ongequetst bleven, alle de Bandelieren waren met geduurigh losse der busschen, ontledight geworden, niemandt van haar hadde zich tot plunderen begeven, (gelijk te vooren onwaarachtigh verhaalt was) voorts, dat zy in het Pakhuys van *Louys Tavera* hadden gevangen gezeten, en dat zy, gelijk des Koninghs Zoldaten, met een maatken Rijs des daaghs gespijzight waren; dat men, geduurende het Belegh, het vleesch van Elephanten, huyden van Buffels, Honden, Katten, ende Ratten, nevens den Vyand gebruykt hadt. De meeste van onze 74 Gevangenen, waren door gebrek van bequaam voedtzel vergaan, en na oogen-schijn zoude de voornoemde acht het niet lange gemaakt hebben. In 't uytgaan van onze *Nederlanders* uyt de Stadt, was by de Poorte *S. Jan* veel gewapent volk vergadert, uytmakende na giffinge 4 à 500 Mannen, zoo Blanken als Swarten.

Haa verhaal.

Den 4. van Bloeymaandt zond den Keyzer *Raja Singa Rajou* dezen Brief.

Ee Brief aan aja Sing

't Zyn by na drie Jaren geleden, dat den Kapiteyn Joris Hervendonk, *met de vordere Officieren en Zoldaten, tot mijn* Keyzerlijke *dienſten, van beneden zijn gekomen, ende om dat mijn* Keyzerlijk Perzoon *verſtaat, dat den tijdt van eenige, die zy de* Ed. Compagnie *te dienen ſchuldigh waren, uyt is, en dat zy my hier zoo noodig niet zijn, zoo hebbe in mijn* Keyzerlijk *herte voor-genomen, de zelve na mijn Leger af te zenden. Den dienſt die de voornoemde Hopman aan my heeft gedaan, ſtaat uytgedrukt in den Brief, dien hy uyt mijn laſt aan mijn zeer beminde* Directeur Generaal *zaliger gedachteniſſe (wanneer op mijn Landt, ende ontrent de Stadt* Columbo *quam) geſchreven heeft, hy heeft noyt voor of na zoo veel verſtants gehadt, als doen dien Brief ſchreef: maar 't ſchijnt dat het hem doen van Godt wierdt verleent, dies ik voorgenomen hadde, hem op zijn vertrek, neffens andere, vele eere ende gunſt te bewijzen: Maar aangezien den zelven hier wat grof ende beeſtelijk aangegaan heeft, zoo is hy, na verſcheyden malen daar over beſtraft te zijn, van zijn bedieninge berooft, en is* Frans Has *met de zelve verzien, die op die tijdt met Brieven aan mijn* Keyzerlijk Hof *is gekomen, deze alzoo eenige tijdt by onze Vyanden de* Portugezen *is geweest, heeft alle goede manieren van mijn* Hollanders *verlaten, veel ſchelmſtukken geleert ende bedreven, waarom hem zijn dienſt is ontzeyt, waar op ik goet vondt, den zelven* Joris Hervendonk *weder te herſtellen in zijn eerſte ſtaat, om te mogen vertrekken. Mijn* Hollanders *gelieven ook niet te denken, dat deze, die zoo lange aan mijn* Keyzerlijk Hof *gedient heeft, onbeloont, ofte zonder eere zoude wegh gaan: Want die geene die mijn* Keyzerlijke *genegentheydt weet te winnen, zal van my niet onbegiftight vertrekken: Maar die daar na niet en trachten met alle middelen, nochte het zelve willen leeren, moeten weten, dat zy zullen gaan als dezen: de oorzaak waarom meer-gemelte* Frans Has *in* Candy *is verbleven, weet U E. zelve wel: Maar om dat hy een* Hollander *is, zoo is het reden, dat ik hem te zijner tijdt weder zende, 't en luſt my niet U E. te ſchrijven, 't geen van hem te zeggen zoude zijn. Mijn* Diſſaves *zullen U E. dat wel bekent maken, of zoo U E. hier verſchijnt, zal U E. daar van genoeghzaam bericht gedaan werden. Niet meerder. God beware U E. Perzoon.*

In Reygamwatte *den 4. van Bloeymaandt 1656.*

Onderſtondt
Raja Singa Rajou, *Grootmachtighſte* Keyzer *van* Ceylon.

't Is

't Is zeker, dat onder *Joris Hervendonk*, ende *Frans Has*, groote onluſt is ontſtaan, ende wordt 't voorgemelte *Hervendonk* eenparigh toegeſchreven, dat hy met ſlinkze aanbrenginge aan de *Majeſteyt*, veroorzaakt heeft, dat den voorgenoemden *Frans Has*, A°. 1656. noch in *Candy* is gehouden, en miſſchien noyt zijn leven langh wederom by de onze zal komen. Zulken quaat kan twiſt onder Chriſtenen, by Heydenſche Vorſten veroorzaken, die teere en licht-geopende ooren hebben tot nadeelige redenen, en ſware handen in het ſtraffen. Dus was de *Majeſteyt* zeer grammoedigh en aan alle kanten ten hooghſten verſtoort, ende (na zekere berichting) was hy twee oft drie dagen op alle de Grooten des Hofs vertoornt geweeſt, zijn aangezichte van haar onthoudende: Maar den zeſten van deze zelve Maandt ontfingh den Heer *Gouverneur* een Brief van dezen inhoudt, waar uyt men beſpeurde, dat de *Majeſteyt* beter gemoet was.

Raja Singa Rajou, &c.

Een andere Brief van Raja Singa

UE. Brief van den derden dezer, is my Donderdaghs den vierden daar aan volgende, wel toe gebracht: UE. zeyde in de zelve, dat het hem leet was te hooren, den begane inis-ſlag in de te rugge gezonden Brief. Uyt alle Volkeren die vremdelingen zijn, heeft mijn Keyzerlijke Perzoon, *de* Hollanders, *tot vermeerderinge van mijn* Keyzerlijke Perzoons *Faam, Staat, Kroon, en Keyzerrijk, verkooren, en byzonder, om dat zy getrouw ende waarachtigh zijn, weshalven ik haar meer in liefde ende waarde houde, dan mijn eygen Onderzaten; ende wanneer zy eenige de minſte feylen begaan, zoo trekke ik het zelve zeer ter herten, om dat andere vreemde Natien, zoo binnen als buyten mijn Hof zijn: Zoo acht ik het noodigh te zijn, mijn* Hollanders *over de minſte feyl te beriſpen, op dat zy in het toekomende het mogen verbeteren. Dierhalven zoo UE. volbrengt ende nakomt alle't geene tot mijn* Keyzerlijke *dienſten behoort, zoo zal mijn* Perzoon *daar grootelijks over verblijdt zijn: Want mijn geliefden en zeer beminden* Directeur Generaal *zaliger, heeft in die korten tijdt, dat in mijn Keyzerrijk is geweeſt, de zelve volkomentlijk, ende zonder yets daar aan te gebreken, naar-gekomen en volbracht: Doch aangezien hem God de Heere zoo vroegh na zich genomen heeft, zoo hebbe ik zijn Perzoon na zijne verdienſten en waardigheyt niet konnen vereeren, als wel gewenſcht hadde: ende na dien den meer-gemelte* Directeur Generaal *zaliger, de manieren en goede gebruyken, tot beſte van mijnen dienſt, heeft na-gelaten, zoo zal daar geen ſwarigheydt voor u zijn, de zelve na te volgen. Voorts verhaalt UE. dat andermaal geſint waart, een kans op de Stadt* Columbo *te wagen. Mijn* Keyzerlijke Perzoon *heeft zich daar grootelijks over verblijdt. D'oorzaak was, om dat den Vyandt dagelijks verſwakte, ende de Schepen niet langer aldaar konde uytharden, 't welk voor wel getroffen achte: Maar aan d'ander zijde, hebbe mijn ongeſontheyt zeer ter herte getrokken, welke my niet toe laat aldaar in perzoon te verſchijnen, en het gevecht aan te zien, voorts of in den ſtorm eenige verwerringe mochte geſchieden, om met mijn Heyr UE. te hulpe te komen, ende de Stadt met gewapender handt in te nemen: Maar hoedanigh het ook zy, zoo zal ik (met de hulpe Gods) toekomende Zondagh in't Leger zijn: ende zoo UE. kondt goet vinden tot mijn komſte te wachten, zoo kondt het doen: Maar zoo niet, en dat gelegentheyt ziet, de Stadt, zonder quetſingh van onze eere ende faam, te vermeeſteren, zoo achte ik het voor zeer wel gedaan, vaſtelijk vertrouwende, dat met de hulpe van* God *Almachtigh, een goede overwinninge op den Vyandt zult bekomen. UE. zegt in't laatſte van zijn Brief, dat die van de Stadt acht* Hollandtſche *Gevangenen, die van de 74. waren over gebleven, UE. toegezonden hadde, daar tegen acht* Portugezen *verwiſſelt zijnde, ik ben daar in zeer verblijt geweeſt, dat UE. my dat heeft te kennen gegeven, om te verhinderen, dat*

dat niemandt zegge, dat de Hollanders *buyten mijn weten met mijn Vyanden handelen: Maar ik verlange ook om te verſtaan, hoe dat de anderen om hals zijn geraakt, ofte door gebrek van lijfs onderhoudt, of door ſlechte opzicht in hare ziekte, neffens dien, wat voor onderwijzingh het zy, die U E. aan de* Portugezen *heeft gedaan, onder die geene die na de Stadt zijn gezonden, zoo het yets geheyms is, gelieft my 't zelve (na U E. beſt dunkt) bekent te maken. Na het overlijden van mijn* Directeur Generaal, *hebbe geen Trommels in mijn Leger laten roeren: Maar alzoo wat nader by mijn Vyandt ga, zoo behoortmen langs den wegh de Trommels te roeren, en op alderhande Inſtrumenten te ſpeelen, 't welk by U E. komende, ook moet geſchieden: Waar van ik U E. hebbe willen kenniſſe doen. Niet meer. God beware U E. Perzoon. Onderſtondt* Raja Singa Rajou, *Grootmachtighſte* Keyzer *van* Ceylon.

Ra Singa *hit tzede de dit van de Heer Helft geen Trommel laat roeren.*

Na het lezen van deze Brief wiert vaſt geſtelt in Rade, om den 7 van Bloey-maant de Stadt te beſtormen, ontrent 7 ofte 8 uuren in den morgenſtont, ende byzonder een hevigen aanval op het Bolwerk *St. Joan* te doen, dies men den Heere der Heyrſcharen om den zegen badt. 't Was ontrent 7 uuren, den 7 dagh van de 5 Maant des Jaars, dat het beſpringen en aanvallen begon. *Marten Scholtes*, Onderhopman van de *Gaalſche* Vuur-roers, meermaals vermaart in de *Cingaleſche* ende *Malabaarſche* Oorlogen, nu Capiteyn op *Punte Gale*, was de eerſte Helt die het Bolwerk met dappere moede op klaverde, volgende daar op de vordere macht, die ten deele beneden het *Bolwerk* in de Stadt vielen, doch wierden van de Vyanden, die met alle haaſt in de Wapenen waren, met kracht, en een hevigh gevecht (niet zonder verlies van dappere Mannen) te rug gedreven, invoegen wy ons op het gezeyde *Bolwerk* ſchrap moſten zetten, alwaar op dezen bloedigen dag, den Vyandt tot driemalen (met de byſtandt en hulpe Godts) afkeerden.

t Bolwerk St. Joan wordt bekomen d' den Cler-Homan Marten Scholtes.

'onze in e Stadt 'lende, den te ge ge-ght.

Door het geduurigh werpen met Vuur-potten, raakte de Reduyt in brandt, en wierden de vermoeyde, t'elkens door de uytgeruſten verloſt, tot in den avondt, wanneer het geduurigh ſchieten wat ophiel, ende het *Bolwerk* aan de Stadts-zijde met Fazijnen ende Aarde eenighzints afgeſchut ende vry gemaakt wierdt, zijnde door het geweldigh ſchieten van 't Water-kaſteel, *'t Couras* ende *St. Steven*, zeer veel Volks van d'onze geſneuvelt ende gewondt, gelijk hier na zal blijken. In't begin van dezen aanval vervoeghden haar de *Cingaleſche* Krijgers, nevens de *Diſſaves* van *Saffragam*, de *Zeven* ende *Vier Corles*, in de Loop-graven; weynigh daar na zendt de *Majeſteyt* de *Diſſaves* van *Ouva* ende *Matule*, zijnen *Adigar Amracon*, ende *Curupele Apohami*, met een groot getal *Laſcarijns*, die door de menighte alles vervulden, en meer gewoel dan hulp deden; want een *Cingaleeſch* is een heerlijk Zoldaat op een verwonnen Man, en zoud' hem na zijn dood noch wel thien wonden geven, vlammende alleen op den buyt, en wetende met geſchreeuw en getier de Lucht te vervullen, dikmaal meer nadeel dan voordeel doende.

De Cingalezen komen mede in de Loopgraven doen het ſpits was afgebeten.

Na dat alles in ordre wat geſtelt was, quam een *Caffer* uyt de Stadt tot ons over, verhalende, dat onder de drie byzonderſte aanvallen, den *Capiteyn Moor*, nevens des Stadts *Hopman*, ende een groot getal van de uytgelezenſte Mannen gequetſt waren, en ongevaar 40 of 50 geſneuvelt: Des nachts deden d'onze alle vlijt ende arbeydt om haar te verſterken, ende by d'onze geſchiede ontrent ten twee uuren een loozen Alarm. Des morgens wierd, tot onzer aller vreughde, de *Prince Vlagge* op het *Bolwerk* geplant, onder welke Baniere noch vele deftige Helden haar leven lieten: Men ſtondt op dit *Bolwerk* geduurigh in 't uyterſte gevaar; ende zoo oyt een plaatze ofte Vaſtigheydt met mannen Bloedt in *India* is gewonnen, het is deze, die naderhandt (niet zonder reden)

Een Caffer komt over.

Groot gevaar van d'onze op het Bolwerk St. Steven, naderhandt Victoria genaamt.

Victoria is genaamt, en is te gelijk een groote Graf-stede, ende een vermaarde Triumph-burght geworden: Want het dapper heet moet geweest. zijn standt te houden op zoo een hoogte, die van drie byzondere *Bolwerken* geduurigh met sware Kogels begroet wierdt. Men maakte evenwel, op gevaar des doodts, zich met Pallissaden sterk, met Zooden en Aarde-werk, herstelde d'Assaulten, men onderzocht na het Bus-poeder, graafden zes Kamers en drie Metale Bassen uyt d'Aarde. Men bevondt, na nauwkeurige overslagh, dat in dezen storm 290 Gequetsten, ende 80 Zieken, ende 86 Dooden hadden bekomen. Met den Onder-hopman *Joan Maatzuyker* waren 75 Krijgers (tot versterkinge van ons Leger) gekomen; uyt *Candy* 30, blijvende onder den Lieutenant *Didelof* op *Milagre* 66, ende op *Montual* noch 68 Mannen, die in deze bespringinge niet waren gebruykt, blijvende in alles noch overigh 1287 gezonde Koppen; onder de Doden waren de naervolgende Hopmannen, (waardigh dat hare Namen in gedachtenisse, ende tot zegeninge blijve) *Christoffel Egger*, *Jurriaan Gebel*, *Jacob Viry*, *Jacob Scherf*, *Jurriaan Smit*, *Paulus Menò*, *Warnar van der Heyde*; onder de Gequetsten, den Heer Majoor *Jan van der Laan*, by het Oor en by de Schouder van een splinter, Capiteyn *Hendrik Gerritsz. Gluwingh*, op vier plaatzen doodelijk gewondt; *Jacob de With*, die na zijn Legerplaatze gebracht zijnde, met een Kogel van 10 Pont in de dikte zijns Beens getroffen wierdt, van welke wonde is gestorven; *Marten Scholtes* in d'Arm gequetst, *Johannes Cuperius* in beyde Handen, *Jacob Alenbier* in zijn Been, *Paulus Ketelaar* in zijn Handt, *Jan Bartelsz.* in de Buyk, ende *Harman Wynantsz*, &c.

Getal der Gequetsten ende Dooden.

Zelzaam voorval.

Het XXXVIII. Capittel.

Het Kanon van St. Joan *op de Stadt geloost.* Portugezen *bieden Verdragh, en daar over Articulen aan. Conditien haar ingewilligt. Ratificatie van het Verdragh, en uyttocht der* Portugezen.

DEn 10. van Bloey-maandt hadden d'onze zoo veel te wege gebracht, dat zy het Kanon konden gebruyken op het vermeesterde *Bolwerk St. Joan*, dat den Vyandt vry in toom hiel, ende ruymte dede maken. Na-de-middagh wanneer den Heer *Gouverneur*, met den Heer Major *Joan van der Laan*, het veroverde *Bolwerk* quamen bezichtigen, vertoonde zich, op voor-bode van den Trom te roeren, ende de Vredevaan op te steken, den Capiteyn *Manoel Cabreira de Pontes*, overleverende deze weynige Letteren.

D'onze bruyken Canon St. Joa en wort bequaa den Vya tegenw te doen

BY deze gaat den Capiteyn Manoel Cabreira de Pontes, *om van U E. een schriftelijke verzekeringe te verzoeken, om drie voorname Perzoonen uyt de Stadt tot U Ed. te zenden, die te verhandelen hebben met U Ed. gewichtige zaken, en van belangh. Ik zal hier op antwoordt verwachten. God beware U Ed.*

Columbo *den* 10 *Mey* 1656.

Was getekent

Anthonio de Souza Coutinho.

Portu zen tra ten na dragh.

Welk Briefken by den Heer Major *Jan van der Laan* geopent, ende na gelegentheydt des tijdts daar op geantwoordt zijnde, wierdt belooft het zelve aan den Heer *Gouverneur* te zullen bestellen, hem wijders vragende, of een schriftelijk teken, dan alleen zijn woordt tot verzekeringe begeerde, waar op den *Portugéschen* Hopman zeyde, hem des Heers *Majoors* belofte genoegh te zijn, daar op van den anderen scheyde, volgende daar op stilstant van Wapenen.

Ongevaar twee uuren gewacht hebbende, wierdt geroepen, waar dat de Afgezanten bleven, ende dat onze tijt niet toe en liet langer uytstel, waar op zy zeyden, dat na schriftelijk bescheyt waren wachtende, 't welk haar in der yl behandight wierdt: ondertusschen wierdt het duyster, zy verontschuldigden haar, dat

dat het nu laat was geworden, ende geen maniere te zijn, des nachts buyten hare Fortreſſe te blijven, zoo dat zy ſcheyden andermaal, en men de Wapenen wederom aanvaarde.

Daaghs daar aan den 11. quamen de volmachten der *Portugezen* ontrent ten acht uuren in den morgenſtondt, als *Laurenço Fereira de Britto*, gewezen *Capiteyn Moor* van *Punte Gale*, *Hieronymo de Luçena Tavares*, gewezen *Viador das Fazendas* van *Columbo*, ende *Diego Leitaon de Souza*, Geheym-ſchrijver der zelver Stede. Zy leverde in Rade over deze naarvolgende Artijkelen, welke zy verzochten, dat by ons mochten toegeſtaan ende ingewilligt werden.

I.

Dartijkelen die de den Afgezenen uyt Columbo, de Heer Gouverneur en zijn Raat te handt ſtellen, verzende de zelve hem mochten ingewight worden.

DAt wy voor eerſt zullen wachten op ons toevoer ende ontzet, tot den 20 dezer Maandt, 't welk binnen des Stadts Bahia *tot die tijt komende, en van zoo ſterken macht zijnde, dat het Belegh van de Stadt kan doen ruymen, zoo zal al het verhandelde te niet gedaan zijn; ondertuſſchen zal wederzijts ſtilſtant van Wapenen gehouden werden, en geen hoſtiliteyt, ofte de minſte Vyantſchap getoont werden, doch met die voorwaarde, dat geen gemeynſchap nochte tuſſchen-ſpraak zal gehouden werden, dan alleen van gaande ende komende Perzoonen, en daar voor men van beyde zijde Gyzelaars ofte Oſtagiers zal ſtellen.*

II.

In gevalle dat de Stadt over gaat, zoo zullen de Kerken *en* Beelden *met alle eere gehandelt werden. De* Godsdienſtige *Perzoonen, ende* Clergie, *zullen vry ende onverhindert met hen vermogen te nemen, alle* Beelden *die zy zouden mogen willen ende begeeren, nevens de* Reliquien, Heylige Vaten, Zilvere Lampen, *ende* Verçierzels; *voorts alle het geene tot den* Godsdienſt, *en aan de* Kerken *behoort, hier onder ook begrepen zijnde, de roerende Goederen, die elk van haar in zijn bezit heeft.*

III.

De Perzoonen van de Heeren Generaals Anthonio de Souza Coutinho, *ende* Françiſco de Melo de Caſtro, *nevens den Zoon van den Heer* Anthonio de Souza Coutinho, *zullen met alle eere ende beleeftheyt onthaalt werden, ende zullen mogen uyt de Stadt vertrekken, vry met alle hare* roerende Goederen, Gout, Zilver, Ringen, Geſteenten, *nevens alle hun* Dienaren, *ende* Portugéſche Pagies, *inſgelijks haar* Vrye Dienaars, *ende* Slaven *ende* Slavinnen, *ende zoo lange in haar Huyzen blijven woonen, tot dat zy ſcheep zullen gaan, doch onder beſcherminge van den Heer* Generaal *van onzen Staat, en zal de voornoemde Heer, hare Perzoonen (voor haar gelt) met Lijftocht, geduurende de tijt hares verblijfs, als mede met nootwendigheden tot de reyze, voorzien, ook bequame ſchepen verleenen, om hare Perzoonen ende Familien in goede verzekeringe over te voeren, dat de ſchepen ook met bequame Matroozen zullen voorzien wezen, Wapenen, ende Ammunitie van Oorloge, ende al het gene, dat zoo wel tot den Oorlogh, als de Schipvaart mochte van nooden zijn, ende t'allen tijden, wanneer gemelte* Heeren Generaals *mochten gereet zijn, zal zulks mogen geſchieden.*

IV.

Inſgelijks zal mede gehandelt werden met den Hopman van de Stadt, *ende den* Capiteyn Moor *van het Velt, den* Opper-koopman, Sergiant Majoor, *ende het Huys-gezin van den onlanghs overleden* Capiteyn, *en zoo volkomentlijk als zal werden gehandelt met de Perzoonen van de twee* Heeren Generaals.

V.

De Capiteynen van het Voetvolk, *ende de* Gereformeerde, *en alle andere Officieren, zoo wel meerdere als mindere, zullen met haar Kentekenen van Bedieningen, met vliegende Vaandels, ſlaande Trommels, brandende Lonten, Kogels in de mont, ende alle haar Haven, vermogen uyt te trekken, ende nevens dien zal men haar Vaartuygen verleenen, om haar reyze na* India, *ofte de Over-kuſte te doen, en zal den Heer* Gouverneur *van de* Nederlanden, *in deze Geweſte, haar*

zoo lange hier onderhouden met het gelt dat voor den Koningh van Portugaal alhier zal overschieten, en zoo niet, zal alles loopen tot onkosten van de Ed. Compagnie, tot haar overbrengen toe: Ook zal niet toegelaten werden, dat haar te Water of te Lande eenige overlast geschiede.

VI.

Ook zullen den Ovidoor, Rechter, ende andere Amptenaren van de Kamer, den Koopman, ende den Alcalde Moor, ende de Bestierders van 's Koninghs Goederen, de zelve vryheyt ende gunst genieten, die voor den Capiteyn van de Stadt, ende van't Velt geëyscht werd.

VII.

Dat ook de Edelen, Cavalieren, ende voornaamste Burgers van de Stadt, neffens dien de Getrouwde ende Inwoonderen, zal vergunt werden en toegestaan de zelve gunste, dien de Stadt, ende des zelfs Capiteyn toegestaan zal zijn, en by aldien eenige van de zelve zoude mogen genegen zijn, om onder de gehoorzaamheyt van de Nederlandtsche Macht te verblijven, zoo zullen zy haar Huyzen, Goederen, Dorpen, en't geene haar toebehoort, vry en onbeschadight in eygendom behouden, en voorts zal men haar als natuurlijke Nederlanders handelen. Aangaande haar Gods-dienst, zal men haar een Kerke met Priesteren in-ruymen ende toestaan, nevens de Clergie, ende zullen zy vry ende onverhindert hare Gods-dienst mogen oeffenen, en de geene die naderhandt na de over, of te kuste van India zullen willen vertrekken, zal men vergunnen haar roerende ende onroerende Goederen, vry en onverhindert te mogen verkoopen ende vervreemden, haar zullen ook Vaartuygen, ende vry over voeren verleent werden van haar Goederen, gelijk boven vermelt is, behalven de geenen die haar eygen Schepen hebben, die zullen, haar handel op alle plaatzen drijvende, den Tol betalen, gelijk tot nu toe gedaan is: Voorts de Inwoonders die alhier verblijven, zullen zich zoodanigh vermogen te geneeren en behelpen, gelijk boven verhaalt is.

VIII.

Dat de Koop-lieden ende Uytheemsche, zoo wel Blanken als Swarten, die van verscheyde Plaatzen, in deze Stadt, om haar Koophandel te drijven, zijn gekomen, met haar Vaartuygen, roerende Goederen, Gout, Zilver, ende Koopmanschappen, die zy zullen hebben in-gekocht, en wel byzonder, de Caneel van den Koningh ofte de Stadt, zoo wel die aan boort gebracht is, als noch te brengen staat, zullen vermogen mede te nemen, boven dien ook onderhoudt voor haar gelt, ende vrye doorgangh haar zal ingewilligt werden, en by aldien zy Zeevarent Volk mochten gebrek hebben, haar daar van onderstant zal gedaan werden.

IX.

Dat ook de Swarte Inwoonders van deze Stadt, zoo getrouwde als ongetrouwde, als ook d'Uytheemsche, van wat Geslacht zy ook zouden mogen zijn, de zelve Vryheyt zullen vermogen te genieten, die voor de Portugésche Burgeren en getrouwde verzocht werdt.

X.

Dat de Modliaars, Aratches, ende Lascarijns, die tot nu toe den Koning van Portugaal hebben gedient, 't zy dat zy uyt den dienst van de Nederlandtsche Compagnie, of van zijn Majesteyt zijn by ons gekomen, met haar goederen, tot wat Plaatze zy ook genegen mochten zijn, zullen vermogen (zonder eenige verhinderinge) te vertrekken.

XI, en XII.

Dat ook Simon Lopes de Basto, Portugeesch, die een wijle tijts by de Heeren Hollanders gedient heeft, zijn misdaat zal werden vergeven, ende in gezelschap van de Heeren Generaals zal vertrekken, nevens dien zal de andere Hollanderen, die onze Wapenen hebben aangevaardigt, haar schult niet werden toegerekent, maar zullen vry met onze Zoldaten mogen vertrekken.

XIII.

Dat alle Zieken ende Gewonden Krijghs-knechten, ende getrouwde,

wie

wie het ook zoude mogen zijn, in het Zieken-huys zoo lange zullen verblijven, tot dat zy gezont ende genezen zijn, en zal men haar ten laſte der Ed. Compagnie (*indien het van* Koninghs *wegen niet geſchieden kan*) *op de reyze voorzien.*

XIV.

By overgeven van de Stadt, *en wanneer de* Heeren Hollanders *bezit daar van nemen, zal den Heer* Gouverneur *verhoeden, dat aan de Perzoonen van de* Heeren Generaals, *en andere voorname, geen leet, ofte eenigh gewelt, ofte oneere aangedaan werde, zoo zullen ook de Zoldaten, en de Getrouwde, met hare Vrouwen en Kinderen, voor alle moeyelijkheyt bevrijt werden, ende onder de beſcherminge van den Heer* Gouverneur, *zoo binnen als buyten de Stadt, zeker en veyligh verblijven, op dat haar geen overval van des* Koninghs van Candys *Volk geſchiede.*

Was getekent

Anthonio de Souza Coutinho.

Hier op volgde Antwoordt, ende kort beſcheyt, door den *Heer Gouverneur* ende zijnen *Raadt* bekrachtight, in de Name van zijn *Keyzerlijke Majeſteyt* van *Ceylon*, de *Ed. Hoog: Mog: Heeren Staten Generaal der Vrye Vereenighde Nederlanden*, de *Ed. Heeren Bewindthebberen der Geoctroyeerde Ooſt-Indiſche Compagnie*, mitſgaders den *Ed. Heere Gouverneur Generaal Joan Maatzuyker*, ende de *E. E. Heeren Raden van India*, op het voorſtel ende verzoek der byzondere Afgezondenen van de Stadt *Columbo*, die op den 12 van Bloey-maant de voornoemde Sterkte in onze handen zullen hebben te overleveren, mits de naarvolgende voorwaarden.

. tijkelen di de Portu zen *in willight z.*

DAt voor de middagh den opdracht zal geſchieden, ende geen uytſtel zal geleden werden, zijnde de toe-geſtemde Artijkelen deze nader uytgedrukte.

De Kerkelijke Perzoonen *werdt vergunt, en volkomentlijk toegeſtaan, 't geene in den* Tweeden Artijkel *is verzocht, en zal men haar twee bequame plaatzen tot haar aanſtaande Vertrek vergunnen.*

Op het Derde Artijkel *antwoort den Heer* Gouverneur, *dat het niet mogelijk is, de* Heeren Generaals, *by deze gelegentheyt, na* Tutecorijn *ofte* Manaar *te vervoeren: Maar dat met de eerſte voorvallende gelegentheydt naar gemelte Plaatzen zullen werden verzonden, ofte wel na* Couchin, *ende* Wingurla: *Maar indien na de Overkuſte willen gaan, zoo zal zijn E. E. haar binnen* 15 *dagen, met des* Ed. Compagnies *Schepen derwaarts beſtellen: Vergunnende haar voorts haar* Slaven *ende* Slavinnen, *nevens die van zijn Zoon* Chriſtovaan de Souza, *en diens* opvoedelingen, *vertrouwende in hare beleeftheyt, dat de zelve geene andere, buyten de hare, met hen zullen vervoeren; alle hare* Goederen, Gout, Zilver, Ringen, *en* Geſteenten, *werden haar toegeſtaan, met haar te voeren, zullen ook tot haar vertrek in haar Huyzen mogen blijven.*

De Amptenaren *in 't* Vierde Artijkel *vermelt, zullen na haar waarde gehandelt werden, en voor alle leet, ende overlaſt bevrijdt zijn, zullen met haar mogen nemen* Gout, Zilver, Kleedinge, *en* 't geene tot haar Lichaam behoort: *Maar aangaande de* Slaven *ende* Slavinnen, *daar in zal men handelen na de aanzienlijkheyt der Perzoonen, en werdt het geene dat tot het Lichaam behoort, verſtaan,* Slaap-goet, Alcatijven, Bult-zakken, Deekens, *en* Voorhanghzels. *De* Hopmannen *noch in* Commando *en gebiedt zijnde, als de* Gereformeerde, *zullen met haar* Kentekens *vermogen uyt te komen, en na de* Kuſt van Choromandel *vertrekken, haar zal ook vergunt werden, zoo veel* roerende Goederen *mede te nemen, als haar* Slaven, *ofte* vrye Dienaars, *die haar, volgens beleeftheyt en gunſte des* Heer Gouverneur *toegeſtaan zijn, met haar zullen konnen dragen.*

De Zoldaten *zullen met haar* Goetjen, vliegende Vaandels, brandende Lont, Kogels in de Mondt,

en roerende Trommel, *mogen uyt-trekken, en tot het Logement van den* Heer Gouverneur *komen, omme al-daar onder den Standaart haar Wapenen neder te leggen, waar van daan, wel onthaalt zijnde, na* Europa *zullen gebracht werden. De* Getrouwde *en de* Indiſche Kinderen, *zullen na de* Kuſt van Choromandel *over varen, en tot haar vertrek onderhoudt van de* Ed. Compagnie *genieten.*

De Officieren *in't* Zeſte Artijkel *verhaalt, zullen zoodanige gunſt ende vryheydt genieten, als andere gequalificeerde Perzoonen is belooft, en wordt den* Stadts Capiteyn, *en den* Opper-Koopman *daar onder begrepen.*

Die geene die onder de Nederlantſche gehoorzaamheyt *haar begeven, zullen met alle gunſt ende beleeftheydt onthaalt werden, en zullen haar Goederen blijven bezitten in Vrede, maar vertrekkende, zullen de zelve ter goetdunken en de beleeftheyt des Heer* Gouverneur *ſtaan.*

De voornaamſte Burgeren, *ende* getrouwde Portugezen, *met haar* Kinderen, *die op dit Eylandt niet ſtaan te verblijven, zullen, wanneer vertrekken, gelijk andere Officieren gehandelt werden: Maar de* Getrouwde, *ende* Ingeboornen *des Eylandts, zullen ſtaan ter diſcretie en beſcheydenheyt van den* Heer Gouverneur. *Alle* Blanke *ende* Swarte Kooplieden, *ende* Uytheemſche Handelaars *van aanzien, die t'allen tijden haar Koopmanſchappen in deze Stadt hebben verhandelt, zullen na de Over-kuſt vertrekken, ende zoo veel gunſt ende vryheyt als andere Officieren genieten.*

De Modliars, Aratches, *ende* Laſcarijns, *met den aanhangh van dien, zullen begunſtight, ende als ons Volk onthaalt werden.*

Alle Zieken *ende* Gequetſten, *zoo* getrouwde *als* Zoldaten, *die in't Zieken-huys als elders zijn verblijvende, om genezen te werden, zullen tot haar gezontheyt mogen wachten, en't geene zy verzoeken, zal men haar toeſtaan.*

Alle Officieren, Getrouwde, *ende* Zoldaten, Ongetrouwde Vrouwen, *zullen onder de beſcherminge van den* Heer Gouverneur *zeker verblijven, zonder yemandt eenige overlaſt, ofte leet aangedaan te werden.*

Voorts ſtaat den Heer Gouverneur *toe, dat de Schepen ende Vaartuygen, die binnen de tijt, tot den* 30 *Mey, met toevoer voor deze Stadt zullen komen, van het overgaan dezer Stadt gewaarſchouwt werden, ende wegh te zeylen belaſt werden, haar verzekerende tot buyten het gezichte van* Columbo. *Aldus gedaan den* 11. *van Bloeymaand* 1656. *Was getekent*

Adriaan van der Meyde.
Jan van der Laan.
Pieter de Bitter.
Eduard Ooms, *ende*
Ysbrandt Godskens.

Adriaan van der Meyde, Gouverneur *wegens den Staat der* Ed. Ooſt-Indiſche Compagnie, *op het Eylandt* Ceylon, *ende vordere* Leden *des* Achtbaren Raadts, *aangezien de* Heeren Gedeputeerden, *binnen de boven-bepaalden tijt, met de volkomen Reſolutie van den Heer Generaal* Anthonio de Souza Coutinho, *ende zijns* Ed. *verdere* Raden *by ons gekomen zijn, mede brengende de* Capitulatie, *by hare* Ed. *aangenomen: Zoo belooven Wy by dezen, de voor-verhaalde* Artijkelen, *volkomentlijk, en zonder de geringhſte verminderingh, na te komen, ende boven dien haar noch zoodanigh te begunſtigen, als ons doenlijk zal zijn. In teken der Waarheydt, hebben wy boven-gemelte, gezamentlijk met de* Heeren Gedeputeerden, *dezen ondertekent. Aldus gegeven in 't* Nederlandts *Veldt-Leger voor* Columbo, *den* 12. *Mey* 1656. *Was ter eener zijde getekent*

Adriaan van der Meyde.
J. van der Laan, Pieter de Bitter.
Eduard Ooms, Ysbr. Godskens,
ende Joannes Hartman.

Ter andere zijde

Anthonio de Souza Coutinho.
Françiſco de Melo de Caſtro.
Anthonio de Silva.
Gaſper de Ronga Pereira.
Laurenço Fereira de Britto.
Hieronymo de Luçena Tavares,
ende Diego Leitaon de Souza.

Des

*Rificatie der econverderde Ar*kelen.

Des morgens zijnde ontrent 9 uuren, quamen de meer-gemelte *Gedeputeerden* met de aangenomen *Artijkelen* wederom, mede brengende een Brief van beyde de *Generaals*, in faveur en gunſte van den Overlooper *Simon Lopes*, ſchrijvende, dat doch de zelve van zijn wel-verdiende ſtraffe mochte ontlaſt worden. Na dat andermaal de *Artijkelen* getekent waren, ende den Raadt geſcheyden, zoo vertrokken (na gehouden middagh-maal) den Koopman *Ysbrand Godskens*, ende den Secretaris *Jacob van Rhee*, om van beyde de *Portugéſche Generaals*, de Sleutelen der Stadts Poorten af te vorderen, ende aanwijzinge van Oorloghs-gereetſchap ende Eet-waren te bekomen, om alle onheylen van brandt te vermijden, als mede aan te dienen, hoe de uyt-tocht der gewapende, volgens ſlot der *Articulen*, zoude geſchieden.

U-tocht der Portugeſen uyt Columbo.

Den Capiteyn Moor *Anthonio de Melo de Caſtro*, met des Konings Zoldaten, ende 36 *Capiteynen, Reformados* by de *Portugezen* genaamt, onder de Baniere van 14 uytwaayende Vaandels, quamen met volle geweer, ſlaande Trommels, brandende Lonten, ende Kogels in de mondt, voor eerſt, door het ranket van onze meeſte Compagnien, tot aan des Heer *Gouverneurs* huys, alwaar zy haar ontwapenden, ende haar plaatze wiert aangewezen, waar den aanſtaanden nacht zouden ruſten ende verblijven. Voorts volghden vele Burgers, Zieken, ende Gequetſten, ende Kreupelen: Terwijl den uyt-tocht van het volk duurde, wierden de twee *Gecommitteerden*, door den Grooten *Ingenieur*, aan de zijde van het Bolwerk *Rajuha*, tuſſchen *St. Steven* ende *Clergos*, vier Mijnen aangewezen, yeder met drie ofte vier Vaatkens Bus-poeder gevult, dies men daar de Pijpen ontnam, ende de plaatzen met Schildt-wachten bezet wierdt.

Hier op trokken onze Compagnien in de Stadt, waar op den Heer *Gouverneur*, ende den Heer Majoor *Van der Laan*, ende verdere Raadtsperzoonen volghden, aan het ſtrandt ontrent het *Couras*, quamen beyde de *Generaals*, (zijnde zeer oude Mannen) nevens haar gevolgh, den Heer *Gouverneur* met alle beleeftheyt te gemoet, men ſtelde over al ordre, om met onze Krijgs-macht de Sterkte te bewaren, ende de *Laſcarijns* dezer Stadt te ontwapenen. Tegens den avondt wierdt de *Prince Vlagge* op 't *Water-Kaſteel* geplant, ende tot teken van vreughde, het Kanon geloſt. Zijnde alzoo den *Koningh* van *Portugaal* een Stadt af handigh gemaakt, die geen *Europæiſche* Steden in ſterkte behoeft te wijken, die by de 150 Jaren van den Vyandt was beheerſchet. God de Heere, van wien de overwinninge is, zy hier over gedankt ende gelooft in eeuwigheydt. Den 14. des Zondaghs wierdt van de Eerw. Do. *Françiſco Wijngaarts*, eertijts onze waarde Collega op het zelve Eylandt, de Dank-Predicatie gehouden in de Kerke van *St. Françiſco*, nu de *Stadts Kerke* genaamt.

De twee Generaals *komen den Heer* Gouverneur *te gemoet.*

Dank-Predicatie in Columbo *gedaan.*

Het XXXIX. Capittel.

Outheydt en Begin van Columbo. *Aankomſt der* Portugezen, *haar ſtrijden met de* Mooren, *Overwinningen, en Verſterkinge van* Columbo. Raja Singa *miſnoeght.*

DE Stadt *Columbo* is van oudts vermaart geweeſt, leyt op de hooghte van 6, ende ontrent een halve graat benoorden den Evenaar, in een zeer vermakelijke Lantsdouwe, ende by een aangename Reviere, zoo dat de *Portugezen* geen quade keure hebben gedaan, om haar aldaar ter neder te ſlaan. Nu moeten wy een weynigh ſpreken van de wiege ende het eerſte begin, ende de ſtichtinge van deze Stadt. Men hadde aan *Emanuël, Koningh* van *Portugaal* geſchreven, aangaande de zaken van *Ceylon*: Ende om deze by de handt te houden, ende den wankelbaren *Koningh* tot hare zijde te trekken, zoo belaſte *Emanuël*, dat men

Outheydt ende Begin van Columbo.

men een Sterkte zoude opwerpen, ende de zelve met goede wachten ende Zoldaten bewaren, tot welken eynde *Lup' de Britto*, met een goet getal Krijgers ende Arbeyts-lieden na het voornoemde Eylandt is gevaren, ende nam van *Joan de Silva* het Fort over, doch *Zoares* hadde te vooren (na dat *Laurens d'Almeyda*, voor eenige Jaren, met een van de *Koningen* van *Ceylon* een Verbondt hadde gemaakt) met 700 Mannen, ende sterk in de 20 Schepen na *Ceylon* was vertrokken geweest met den Opperste van het Landt van *Columbo*, alzoo daar ontrent de beste Caneel waschte, gehandelt, dies hy de bequaamste plaatze tot aankomste van de Schepen (na veel doorsnuffelen) uytvond, ende oordeelde die met eenen bequaam tot opbouwen van eenige vastigheydt ende verzekertheydt.

De Plaatze vertoonde de gedaante van een Halve Maan, ende gaf een bequame haven voor de Schepen, inzonderheyt de kleyne, ende niet diep-gaande. Men verzocht doen (tot veyligheydt van de Koopmanschappen, ende bevrijdinge van de Mooren) een Vastigheydt te mogen bouwen, niet zoo zeer tot verzekeringe van de *Portugezen*, als wel der Inwoonderen, ende des Koninghs zelfs. Den Koningh was doen een *Bramine*, hy was bevreest voor de macht der *Europæanen*: maar ziende dat den Koningh van *Couchin*, door behulp van de *Portugezen*, in korten tijt tot zulken hoogen staat ende rijkdom gesteygert was, zoo stondt hy het verzoek toe, hoe wel niet zonder groote bekommeringh.

Den Koning *maakt een Verbondt met de* Portugezen.

Doch den Koning bleef niet langh stantvastigh: want de *Saracenen*, vluchtigh van het vaste Landt, hadden op *Ceylon* haar Koopmanschappen aangestelt, deze hebben des *Koninghs* Raats-lieden met geldt omgekocht, als mede den *Koningh* zelfs, hem voorwendende de ellendige slavernye daar in zy stonden te vervallen: de *Mooren* dan beloven den *Koningh* alle bystant, om den *Portugees* te weeren; zoo datmen sterkten opwierp, ende yzere stukken daar op plantede, genoeghzaam tot een teken, dat de eerste vriendtschap gebroken was: weynige *Portugezen* geen quaet vermoeden hebbende, zijn gevangen genomen.

't Welk hy breekt.

Zoares, om zijn werk en Sterkte by der handt te nemen; aan landt gestapt zijnde, zagh buyten zijn verwachtinge een opgemaakte vastigheyt; dies hy eenige af-gezanten zendt, om na deze zake nader te vernemen, en bevint dat de *Mooren* dit schelmstuk gebrouwen hadden; zoo dat *Zoares* zich moeste schrap zetten en tegenweer bieden, en spat met een groote moet, ende dapperheyt zijner by hebbende mannen, tegen de Vyanden aan, (hoewel zy hevigh met pijlen schooten) en komt onder en dicht by haar geschut: eerst hadde het *Zoares* hardt, zoo lange zy van verre schooten met hare flitzen, maar doen men dicht by den anderen quam, wierden de *Saracenen* haast veld-vluchtigh gemaakt, die met kracht over bergh en dal nagejaaght, ende achtervolght wierden; zoo dat *Zoares*, met het steeken des trompets, de zijne te rugge moeste roepen, ende de verstroyde wederom verzamelen. Een groot getal der Vyanden is in dezen strijdt gesneuvelt, ook zijn aan de kant der *Portugezen* vele gequetst geworden, zommige ook gedoodt, onder anderen *N. Patieco*, onlangs van *Malacca* gekomen.

Zoares *slaat de* Mooren *en* Cingalezen.

Groote nederlage aan beyde zijden.

Zoares ruste maar eenen dagh, en begon daaghs daar aan vroegh in den morgenstondt de handt aan 't werk te slaan, en groef een Gracht van de Haven tot in de Zee lopende, zonder dat hem yemant dat belettede: binnen de voornoemde Gracht bouwde hy een Sterkte, en plante het geschut tegens den Vyandt aan, en leyde daar een muur om. Den *Koningh* had berouw van zijn onbedachte daat, zondt Gezanten aan *Zoares*, en bad om vergiffenisse, en vertoonde zich geheel genegen om de oude vriendtschap te vernieuwen: maar

Zoares *maakt een muur om* Columbo.

Den Koningh *bid om vergiffenis aan* Zoares.

COLU
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100
Roeden

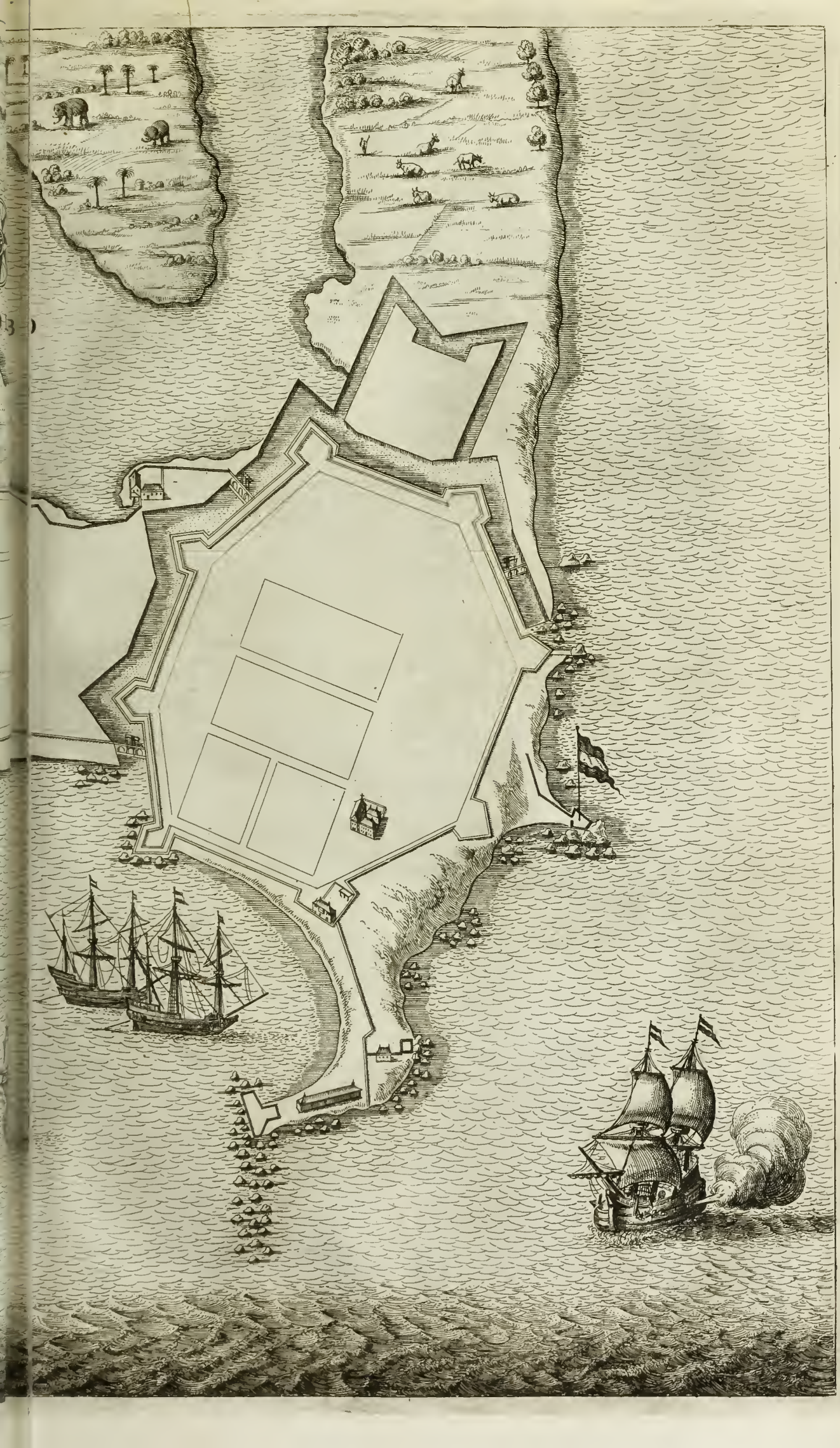

maar *Zoares* hielt hem zeer qualijk, en wilde voor zulke ongelijken voldoeninge hebben, ende dat hy niet genegen was een eenigh verbont met hem aan te gaan, voor en al eer dat den *Koningh* zich over gaf aan *Don Emanuël*, ende hem jaarlijks tol betaalde; dit sloegh de *Koningh* niet af, want hy hadde een schrick van de *Portugéſche* wapenen, dies beſlootmen dat den *Koningh* Jaarlijks aan *Don Emanuël*, zoude betalen 124000 ponden Kaneel, met 12 Ringen, verçiert met de beſte Saphyren ende Robijnen, nevens ſes Elephanten, met zoodanige voorwaarde, dat den Koningh *Emanuël*, hem zoude te Water en te Lande beſchermen tegen alle zijne Vyanden, en niet alleen hem, maar ook alle zijne nazaten; dus wierdt de Vrede getroffen, en *Zoares* yverde dapper aan het maken van zijn Sterkte, gebruykende mede den dienſt der *Cingalezen*, zoo dat het werk in korte voltoyt was. *Zoares* liet hier tot Opper-hooft *Joan de Sylva*, met een ſterk Guarnizoen, en belaſte de ſtrandt en waterkant te beveyligen met vier Schepen, onder het beleyd van *Anthonio Miranda Azevedo*, en quam *Zoares*, na alles wel verricht hebbende, in December binnen *Couchin*, daar hy met groote vreughde wiert ontfangen.

D. Koning *moet alle zaar* Do Emanuël 12000 *bon Caneel* ger.

Lup. de Britto, (daar wy boven van begonden te verhalen) quam in plaatze van *Joan de Sylva*, daar wy terſtondt gewach van maakten, hy bracht Metzelaars en Arbeytſlieden met zich in overvloet, ende verzamelde een groote hoop ſchelpen, en brande daar kalk af, ende bouwde nieuwe ende hechte Muuren, ende maakte de Gracht ſchoon ende diep, ende haalde dezelve wel op. Hier door wierden de *Cingalézen* vertoornt, ziende dat alles tegens haar heyl en welvaren bereyt wierd; ende haar voorzeggen was niet ydel. De *Mooren* vermeerderden niet weynig deze vreze, zeggende in hare Raatsplegingen: dat zy rechte Voorzeggers waren geweeſt, doen zy gepro-

: Britto *bout Muuren aan* Colombo, *en brandt* k.

urmure- *rye der* *ngalé-* *zen en Mo-* *. hier* *er.*

pheteert hadden, dat de komſte der *Portugézen* op *Ceylon*, den ondergank van den *Koningh*, ende van het Eylandt zoude zijn; dat deze Vreemdelingen onder ſchijn van vriendtſchap, den *Koningh* miſleyt hadden, hem cijnsbaar gemaakt, dat zy met een onverzadelijke geldtgierigheyt bezeten waren; dat zy niemant van andere vreemde Volkeren den toegank op het Eylandt vergunde; dat zy niet en zoude nalaten de Inwoonders de huyt van het vleeſch te ſtroopen, ende haar bloedt uyt te zuypen; dat den *Koningh* niet en was te beklagen, om dat hy verachtende den goeden raat van zijn getrouwſte Vrienden, een nieuwe onzekere vriendtſchap voor de oude, ende vaſte hadde verkooren; dat hy het te ſpade zoude gevoelen ende beklagen.

Door zulke brandt-fakkelen en zolpher-priemen, wiert het grauw aangeſteken, dies men alle toevoer van eetwaren den *Portugees* ontrak. Daar na quam men zoo verre, dat men zommige van haar, wat verre van de Sterkte zich begevende, den hals brak. *De Britto* zagh dat in het eerſte wat door de vingeren, maar hy konde zijn Krijghs-knechten niet ſtillen, die dezen hoon ende ſmaatheydt wilden gewroken hebben, dies hy op den middagh op't heetſte van den dach (wanneer men in die Landen meeſt ſlaapt) met 150 rappe gaſten, de Stadt *Columbo*, dicht by zijn Sterkte leggende, in alle vlijt in-neemt. De *Cingalézen*, en de Inwoonders zochten haar heyl in de voeten, ende vluchtede met Vrouw ende Kinderen.

De Britto *neemt Columbo in.*

Belet zijn Volk datze niet rooven noch ſtroopen ofte gewelt aan de Cingalézen *doen.*

De Britto in de Stadt zijnde, heeft de Krijghs-knechten belet alle roverye, ſtroperye, ende ontuchtige handelinge, hy liet alleen de Vrouwen ende Kinderen aan de deuren van de huyzen binden, op dat de *Cingalézen* (hebbende trek na Vrouwen ende Kinderen) wederkomende, zoude zien dat alles in de macht der *Portugézen* hadde geweeſt, ende dat *De Britto*

Hy laat alleen Vrouwen en Kinderen aan de deuren van haar Huyzen vaſt binden.

voornoemt, haar volkomentlijk hadde konnen t'onderbrengen: op dat zy zouden overtuyght worden, dat hy niet anders dan oprechte vriendtschap met haar zochte te onderhouden; evenwel haar niet te veel vertrouwende, (als nu van hare trouwlooſheyt genoeghzame preuve hebbende,) zoo ſtak hy den brandt in de daken van de Huyzen, die de *Portugeſche* Sterkte aldernaaſt waren, en dit dede hy met een groote wijſheyt ende voorzichtigheyt: want de *Barbariſche* menſchen, verlangende na haar Vrouwen ende Kinderen, zijn met alle macht t'zamen gerot en ten oorloge uytgeruſt, en indien zy niet eerſt den brandt van hare daken hadden moeten leſſen, zouden met een dolle moet op de Sterkte der *Portugezen* aangevallen hebben: maar door het bluſſen, ende losbinden van hare Vrouwen ende Kinderen wierden zy verhindert; dit gaf den *Portugees* tijdt om zijn Poorten te ſluyten, en zich nader in poſtuer te ſtellen, tegens den aanval van den Vyandt; hoewel dat in de hinder-troep niet min dan 30 gequetſt wierden.

De Britto ſteekt den brandt in de daken van de huyzen die naaſt de Portugéſche *Vaſtigheyt gelegen waren.*

Ik kan niet oordelen dat *de Britto*, hier wel aangedaan heeft: maar veel eer verbittering verwekt, het gelukte hem ook niet na zijn meyninge: want hier uyt ontſtont een zwaarder Oorlogh, en dede een getal van 20000 t'zamen komen, en een Belegeringe tegens de *Portugezen* maken, en den *Koningh* hadde te meer moedt, (hoewel de zijne dapper afgeſlagen waren) om dat het eynde des Zomers aanſtaande was, en Bloey-maant voor handen ſtont, ende haar te water geen toevoer konde geſchieden, op dat zy zoo benauwt ende benardt zijnde, ende van alle lijfs onderhout verſteken, haar door noodtzakelijkheyt zouden overgeven.

Hier uyt ontſtaat een zwaren Oorlogh.

De Portugezen *werden Belegert.*

Ondertuſſchen ruſtende de *Cingaleſen* niet: maar maakten een dijk met gedurige arbeyt, tot aan de veſtinge der *Portugezen*, en plaaghden haar dagh en nacht met hare pijlen; 't is wel waar datze met de zelve zoo veel quaat niet en konde doen, als den *Luzitaan* met zijn kanon: maar haar getal was te zeer ongelijk, en verre haar overtreffende. De *Cingalezen* hadden ontrent 600 koegels, door de Vyanden op haar geloſt, verzamelt, die zy met kracht hare Vyanden (op de beſte wijze zoo zy konden) wederſchonken, en toezonden.

Meeſt was den *Portugees* in de klem om zijn water te halen, alzoo het zelve buyten haar Sterkte moſte geſchieden, ook zoo wierd den Krijghsman door nacht ende dagh te waken en braken (tegens zulk een menighte) afgemat. Men hadde alleen hoop van ontzet, indien men tot den aanſtaande Zoomer konde uytharden, maar hier van wierden zy ook berooft; want na dat zy met groten arbeydt ende kommer den Winter doorgebracht hadden, zoo quam *Anthonio de Lemos*, tot haar ontzet, alleen met een Galey, ende met niet meer dan 50 Mannen, en die noch met groote moeyte by een verzamelt, alzoo de *Seguera*, met de grootſte macht afwezende was.

Den P gees i nauwt water len.

Krij meyrig ontzet Coud

Ondertuſſchen maakten de *Cingalezen* twee Torens, van Klappusboomen met zooden gevult, op dat zy (terwijl de Grachten van de haren gevult wierden) van boven den Vyandt beter zoude treffen; hier in zach *De Britto* een groot gevaar, dies hy voorneemt een uyt-val op den Vyandt te doen, ende hy *Anthonio de Lemos* dicht aan de ſtrandt laat op korten, belaſt hem met zijn grootſte ſtukken de voornoemde Torens ter neder te werpen. Hy zoude aan d'ander zijde den Vyandt onverwacht met 350 Mannen op 't lijf vallen, ende zoo rauw onthalen als 't doenlijk was, gelijk gelukte, ende den Vyandt door dit Heldenſtuk, en wonderlijke ſtoutheyt ende dapperheyt verſchrikt, wiert in der yl uyt zijn vaſtigheyt verjaeght. Hy overwan beyde de Torens, ende dreef den Vyandt uyt zijne ſtandtplaatze. Hier op ontſtont geen kleyn veldt-geſchrey der *Barbaren*, die alle

De B doet een val met geluk o Cingal zen.

alle te vooren verſtroyt t'ſamen rotten, om met alle macht en geweldt den *Luſitaan* te verdrijven.

Nu waren de *Cingalezen* ende de *Moren* met den anderen vermenght, hebbende 150 Ruyters en 25 Elefanten voor uyt trekkende, met Torens en gewapende Mannen geladen, aan de inwijken hadden zy kruyswijze ſcherpe Snoey-meſſen, om alles, wat haar voor of ter zijden ontmoetede, met de twee-ſnijdende ſcherpte af te ſnijden; dit maakte den *Portugees* in 't eerſte vervaart, maar daar na was het een roede voor haar zelve, want de Elephanten met zware kogels getroffen zijnde, verachtende den haak van hare *Carnakken* ende Regeerders, keerden haar om, en wezen haar Vyanden den rugge, en deden geen kleene nederlage onder de *Cingalezen* ende *Mooren*, want zy konden het kittelen van die yzere ballen op haar huyt niet verdragen. Dus raakte den Vyandt der *Portugezen* met ſchande aan 't wijken, ende deze dagh brak de belegeringe op, en gaf den *Portugees* adem tocht.

Den *Koningh* vervloekte de aanradinge der *Mooren* andermaal, en ſtelde alle verdere hope van belegeringh uyt zijn gedachten. Hy zond Gezanten aan de *Britto*, bad dat zijn dwaasheit hem zoude vergeven werden, en dat met hem mochte verzoent zijn. Zoo zien wy hoe dat t'elkens de *Portugezen* met de Koningen en Vorſten van *Ceylon* in oorloge zijn geweeſt, ende hoe dat zy onder de Grooten des Eylants twiſt en tweedracht hebben geſtookt, om ondertuſſchen haar ooghwit te bereyken, gelijk zelfs *Maffæus* niet verzwijght, in zijn 16 Boek van zijn *Indiſche Geſchiedeniſſe*.

De ...rtugezen hebben d... twiſt aangeſtoken in C...lon.

Wanneer den *Koningh van Cota* drie Zuſters Zoonen hadde dewelken (na de wijze des Landts) de erffeniſſe toequam, deze ziende dat zy door het langh leven van haar Oom aan 't Rijk niet konde vroegh genoegh komen, hebben den *Koningh* gedoodt, en verdeelden het Rijk en de erffeniſſe onder malkanderen; maer (*ut Regna & tedæ ſocium non ferunt*, dat is, *gelijk Koninkrijken ende bedden geen medemakkers lijden*) zoo lagen zy haaſt tegen malkander over hoop, de middelſte wiert van den oudſten *Parea Pandar* genaamt, die op den Troon zat, haaſt van 't leven berooft. De jonghſte *Maduyn* genaamt, die een wijl met zijn Broeder wel over een quam: maar *Maduyn* klaaghde daar na, dat hy na zijn waardigheyt niet ge-eert wiert, als die met het grootſte gevaar zijns levens, eerſt den aanrader ende uytvoerder van zijns Ooms doodt was geweeſt: maer zijn Broeder *Parea Pandar* wapende zich dagelijks tegen de liſten en lagen van *Maduyn*, en ſchreef aan den *Koningh van Portugaal*, en verkreegh zoo veel dat hy zijn Dochters Soone (met uytſluyten van *Maduyn*) tegen de gewoonte, tot na-volger in 't Rijk ende erfgenaam van de Kroon maakte. Hier door *Maduyn* verbittert zijnde, zeght zijn Broeder den openbaren Oorlogh aan, ende belegert *Cota*, ende verwoeſt alles.

Een baarblijkelijk voorbeeldt daar van uyt P. Maffæo *aangehaalt.*

Den *Koningh* op dat hy niet zoude ſchijnen tegens een rover ende oproerigen met Wallen ende Grachten, als wel met wapenen te ſtrijden, ende met kracht, heeft zijn Bende buyten de Stadt gerukt, ende begaf zich op een bequame plaatze; In zijn Leger was een rot *Portugéſche* krijgers, uyt de zelve heeft een, 't zy dat hy onnoſel zijnde ofte van *Maduyn* omgekocht was, den *Koningh* met een loot door-ſchoten. Doen maakte men tot *Koningh Pareas* Dochters Zoon, en zettede hem de Kroone op met alle behoorlijke eeren ende plichten, daar te Lande vereyſt: Maar men twijffelde aan des Kindts jaren, ende vertrouwde zich daar niet op, als mede niet op 't Volk dat licht veranderlijk is, en te meer, om dat men wel wiſt dat *Maduyn* zich niet ſtil zoude houden, dies eyſchte men van *Noronha* nieuwe hulpe, dewelcke zonder te dralen een Vloot uyt ruſt, ende die met 3000 Krijgers mant, ende be-

Noronha *gaat na* Ceylon *met* 3000 *Man.*

geeft zich zelve mede in die tocht: Men gaf dit werk de naam (als *Maffæus* zonder eenige flaterye zeght) dat het was om de rechtvaardige zake van den jongen *Koningh* te beschermen, doch in der waarheyt, 't was om den buydel en schat, die binnen *Columbo* heymelijk begraven was, wech te roven, om zoo de uytgeledighde ende uytgeputte *Financien*, en beurze der *Portugezen* wat te sterken, gelijk hy over de 100000 kroonen aldaar bevondt, en doe mede sleepte.

Bekomt een grooten Buyt van 100000 Kroonen in Columbo.

Ondertusschen *Maduyn* versterkte zich in *Ceta Vaca* met alle kracht, een Stadt zijnde 9 mijlen van *Columbo*, zoo de voornoemde Schrijver vermelt, die *Noronha* verovert met weynigh moeyte, ende in vlamme zet, en trok met vreughde weder na *Goa*. Waar *Maduyn* verder is gebleven, heeft men uyt de Gedenkboeken niet konnen op-zoeken, gelijk ook *Maffæus*, meermalen genoemt, bekent.

Dus hebben wy gezien hoe *Columbo* eerst is gesticht by de *Portugezen*, en ten laatsten A°. 1656. in onze Macht is vervallen. Men bevond in de veroverde Stadt, tusschen de 6 ofte 7 Lasten verdorven Rijs, zoo dat het langh genoegh gewacht en uytgehart was, eenige pakken Caneel, een deel goede ende verdorven Areck, 24 Fregatten, waar van 9 in de grondt gehakt waren, 1500 guldens Contanten in geslagen munte, binnen de Stadt, 33 pakjens Kleedinge, 25 Metale Klokken, in alles lagen op de Bolwerken 60 Metale, en 68 Yzere Stukken, in alles 128, nevens een Mortier en 6 Bassen: Daar wierdt bevonden te zijn 10000 Canon Kogels van alderhande slagh ende gewichte, 6500 ponden goet, ende 1150 verdurve Bus-poeder, een deel Zwavel ende Zalpeter. Nu waren wy wel meester van *Columbo* geworden: Maar *Raja Singa* begon te knorren, ende t'onvreden op ons te zijn, zoekende eenige misnoegen. Hy schreef dan deze Brief.

Raja Singa Rajou, &c.

Raja S
is miss
en schr
een Br

GIsteren ende eergisteren zijn aan dit Keyzerlijke Hof eenige nieuwe maren gebracht, hoe dat de Portugezen, *wegens het overgeven van de Stadt, stonden te handelen, en tzedert is my voorzeker bericht, dat gemelte* Portugezen *haar woordt zullen houden, ende indien dat zoo is, zoo behoorde U E. my 't zelve bekent gemaakt te hebben, dies mijn* Keyzerlijke Perzoon *de nieuwe tijdinge noch geen geloof en geeft: Maar indien het de waarheyt is, zoo gelieve U E. my 't zelve, ende hoedanigh het Verbondt is, dat met haar staat aan te gaan, op het spoedighste bekent te maken. In't leven van mijn zeer beminde* Directeur Generaal *hebbe ik om yets geschreven, 't welk my is belooft, daar aan wilt gedenken. In't Keyzerlijke Hof, te* Reygamwatte *den* 11 *Mey* 1656. *Onderstont* Raja Singa Rajou, *Alder-grootmachtighste* Keyzer *van* Ceylon.

Het XL. Capittel.

Overloopers gestraft. Raja Singa *ontrekt de* Hollanders *alle toevoer. Klagende Brieven des* Keyzers. *Verscheyde* Portugésche *Schepen genomen.* Raja Singa *stroopt en plundert des* Compagnies *Onderzaten.*

NU begon het tijt te werden, om de Overloopers ende Schelmen te straffen met de doodt. Voor eerst most *Simon Lopes*, een gebooren *Portugeesch*, een groote Schelm ende Guyt, die van de *Ed. Maatschappye* een belooninge van 50 guldens ter Maandt genooten hadde, ende kort na onze nederlage in 't stormen, tot den Vyandt overgegaan was, (voor wien de *Portugezen* te vergeefs baden) de trappen van de Leer op-klimmen, ende met de koorde vast gebonden zijnde, daar na afgeworpen, bleef zoo langh hangen, dat hem het over en weer loopen, het maken van een tweede Mortier tot afbreuk van ons volk, en eyndelijk het leven benomen wierdt.

D'Ove
pers m
doodt g
straft,
opgeha

Not
Dezen
mon L
pes ha
de eerst
Mortie
Colum
toegest
waar m
ons Vol
veel sch
leed.

Loon

Loon na verdienſte ontfingh zoo een trouwlooze Fielt; voorts noch twee *Europæanen* om het zelve Feyt, (wiens namen om reden verſwegen werden) gingen den zelven wegh, en wierden opgeknoopt, noch een ander wierdt gegeeſſelt, en met de ſtrop om den hals onder de galge, een geheelen dagh een yeder ten toon geſtelt.

Nu begon men de *Portugezen* over te voeren, men zondt de Papen ende Getrouwde na de Over-kuſt, om door den Heer Gouverneur *Laurens Pit* na *St. Thomé* verzonden te werden. Men bequam ſchrijvens van *Raja Singa*, daar uyt men niet duyſterlijk zagh, dat hy vergramt was. Den Boekhouder *Walraven Thomé* ſchreef van *Montual*, dat hy, op het ontbieden van den Corporaal *Hans Jacob Lambert*, 10 *Mardijkers*, ende een *Sergeant*, na de paſſe *Naccleganme* hadde gezonden, om des Koninghs *Diſſaves* van *Ouva*, ook van de *Zeven-* en *Vier Corles*, die met haar Krijgers daar vergaderde, te ſtutten, 't welk den Heer *Gouverneur*, ende zijnen *Raadt* niet wel geviel; maar voor een groot misverſtandt op-namen, als oordeelende, dat uyt zulken daat, des *Koninghs* miſnoegen te meer zoude aanwaſſen ende gegront werden, waarom den zelven *Corporaal* in alier yl belaſt wierdt, de *Mardijkers* te rugge naar *Montual* te zenden, ende de *Koninghze* willende over komen, geenzints te beletten, maar gewoone Vriendtſchap te bewijzen.

A-ſlagh by 't Corporaal begaan.

Raja Singas wangunſte groeyde van dagh tot dagh. Men bevondt dat den toevoer uyt het Landt ons onthouden wierdt. Men zondt den Sabandaar *Don Joan de Coſta* naar de *Diſſaves* van *Saffragam*, en van de *Zeven-* en *Vier Corles*, welke alle haar verontſchuldighde, zeggende, (hoewel wy beter onderricht waren) het yeder vry te ſtaan haar eetwaren aan de Markt te brengen, en dat niemandt van haar het zelve verhinderde: zy verklaarde mede, (na dien zy geen laſt van het Hof hadden) niet te derven onderſtaan by den Heer *Gouverneur* te komen.

Raja Singa hout den tonner van Spé te rugge.

't Was den 22. van Bloey-maandt dat de Jachten *de Mars*, ende *Leeuwinne*, voor *Columbo* ter Rheede quamen, en korts daar aan trat aan Landt den Onder-bevelhebber *Adriaan Roothaas*, zijnde (op een Briefken van den Opper-koopman *Reynier Serooskerke*, meldende hoe dat tot *Couchin*, een Moors Jachtje, geladen voor 's Konings rekeninge, met alderhande nootdruft naar *Columbo* was geſtevent) opgebroken, blijvende noch tot bezettinge aldaar de Jachten *Vliſſinghe*, *Popkensburgh*, *Zee-Rob*, *de Schelvis*, ende de *Romeyn*, nevens twee andere Vaartuygen, welke door de inwoonders van *Caylpatnam*, voor gelt met noodige ververſſinge voorzien wierden, die ook verlanghde, dat de *E. Compagnie* daar weder quam te handelen. Men takelde ook twee Fregatten toe, om beter aldaar te konnen dienen.

De Jachten Mars, *ende* Leeuwinne *komen ter Rheede voor* Columbo.

Op deze tijdt verſtondt men dat *Cannangere Aratchie*, geweeſt zijnde een trouw Dienaar der *Ed. Compagnie*, hem (tot ons leetwezen) onder de gehoorzaamheydt des *Koninghs* van *Candy* begeven hadde, en dat 90 van onze wegh-geloopen *Maturéſche Laſcarijns*, den wegh van *Angretotte* waren gepaſſeert. Dit waren quade voorſpoken, gelijk in't naarvolgende breeder zal aangewezen werden. *Raja Singa* drongh ondertuſſchen dapper op het overleveren van *Negumbo*, en *Columbo*, zeggende, hem zulks van den Heer *Directeur Generaal Gerard Hulft* zalr. belooft te zijn.

Een Cingalees, *te vooren een trouw Dienaar, loopt tot den* Koningh *over.*

Om deze reden ſchreef *Raja Singa* dezen naarvolgenden Brief.

MYn Keyzerlijke *Perzoon heeft zeer gearbeydt om de* Hollandtſche *Natie op dit mijn Landt te brengen, inſgelijks ook, wanneer* Adam Weſterwolt *met een Vloote Schepen, hier aangelant is, in welke tijdt mijn* Keyzerlijke *Perzoon de ſterkte* Batecalo *gewonnen, ende met de* Hollanders

Raja Singas *Brief, verwijtende de* Hollanders *datze haar belofften niet hielden, hem* Columbo *niet overgevende.*

landers *den Vrede besloten heeft: Maar na dat die gemaakt, beswooren, ende bevestight was, hebben eenige Officieren de zelve niet na-gekomen ende volbracht, als voor eerst den Capiteyn* Burchart Koks, *in de wandelingh* Capiteyn Coque *genaamt, (naderhandt op* Punte Gale *van een Zoldaat doorwondt ende gedoodt) ende den Commissaris* Pieter Kieft, *Gezanten aan mijn Hof komende, zoo hebben zy, uyt kracht van volle macht, de Vrede als vooren bekrachtight ende beswooren: op haar vertrek naar mijn* Keyzerlijke *Fortresse* Gale, *namen zy eenen* Dissave *van my met haar, om den zelven de Landen van* Mature *over te leveren: Maar door vele oneenigheden, door haar aangericht, hebben zy den gemelte* Dissave *aldaar niet laten verblijven, alleenigh om geen dienst aan dit* Keyzerlijke *Hof te doen, dat haar tot groote schade ende verderf strekt. Dit hebbe ik met swaere pijne mijns herte verdragen, ondertusschen zijnde mijn* Keyzerlijke *Perzoon zeer bedroeft ende ontstelt, zoo is mijn zeer beminde* Directeur Generaal *op mijn* Keyzerlijken *bodem gekomen, met zich brengende uyt* Hollandt *zoodanige volle macht, om te doen ende in't werk te stellen alle't gene tot mijn* Keyzerlijke *dienste mochte behooren, ende naar te komen 't gene tot een vaste Vrede behoort, om voort in allen deelen my voldoeninge te bewijzen, mijn mondelingh alhier aansprekende, en verzoekende een vergcteniss van alle voorgaande misnoegen en ingenomentheden, alzoo zijn Perzoon my in alles volkomen vergenoegen zoude geven, zulks my in den Name van den* Prince van Oranjen, *en de* Ed. Compagnie, *vastelijk belooovende, dat men ook de sterkte* Negumbo, *ende de Stadt* Columbo (*wanneer met Godes hulpe zoude gewonnen zijn*) *in mijne* Keyzerlijke *handen zoude geven, en dat maar eenige* Hollanders, *die tot mijn diensten daar noodigh waren, zouden verblijven; daarom hebbe ik mijne* Hollanders *alle hulpe toegezonden, om de Stadt* Columbo *in te nemen: Maar na het innemen van de voorgenoemde Stadt, zoo hebben zy alle hare belofte vergeten, en doen het noch dagelijks. UE. E. kondt (tot nu, ende tot dat den* Prince van Oranje, *en de* Ed. Compagnie *hier van wetenschap doen) zijn gelieffte doen, en 't geen UE. E. aanstaat: Maar die Godt niet en kennen, noch haar woordt houden, zullen te zijner tijdt bevroeden, wat daar van komt; ik weet, dat ik UE. onderwijzende ende bestraffende,* God *op mijn zijde hebbe.*

Voorts schreef *Raja Singa*:

TWee Keyzerlijke Brieven zijn van dit Hof afgevaardigt, UE. heeft in de Nederlantsche *Tale aan* George Blom *geschreven: Maar gantsch geen gewagh gemaakt van die dingen die mijn* Keyzerlijke *diensten raken. Zulke blaeuwe Bloemkens mach UE. schrijven aan dien, die het UE. wel gevalt, maar niet aan mijn* Keyzerlijke *Perzoon: Want komende den* Directeur Generaal *met volmacht uyt* Hollandt, *zal UE. nu zeggen, dat de volmacht, ende authoriteyt is van* Batavia? *Dit geeft my veele nabedenkingen; en die zoodanigh spreekt, hoe kan men zijn woorden gelooven. Dese gaat in't* Neerlants *overgeset; op dat UE. hem recht moge nazien.* George Blomme *zal zoo lange hier verblijven, tot dat ik antwoort hier op bekome, en als dan zal ik hem met mijn* Keyzerlijke *Brief afvaerdigen. Niet meer. Onse Heere, &c.*

Uyt mijn Keyzerlijke Hof Reygamwatte *den 21* May *1656.*

NB. Hier by (alzoo 't in't Nederduytsch is geschreven) wordt het navolgende by gevoeght, 't geene zijn *Majesteyt* in zijn *Keyzerlijke* Brief niet heeft willen stellen.

Heden den 22. van Bloey-maandt heeft my de Majesteyt *laten roepen, ende voor hem komende, bevolen, dat zijn* Keyzerlijke *Brief, die in't* Portugeesch *was geschreven, in't* Nederlandts *zoude overzetten, om die, nevens d'anderen, aan UE. te zenden, die, na datze overgezet was, zijn* Majesteyt *hebbe vertoont, my gevende daar*

Raja S. gas *klach dat men* Rebelle *hem niet toegezon heeft.*

daar op het naarvolgende antwoordt: Hoe dat den Heer Directeur Generaal *zaliger, na dat met zijn Vloote, tot dienſt van zijn* Majeſteyt, *in zijn* Keyzerrijk *was gekomen, door eenige* Keyzerlijke *Brieven was bekent gemaakt, dat eenige wederhoorige, zoo binnen als buyten de Stadt* Columbo *waren, en onder anderen* Gaſpar Figeiro, *die zijn* Majeſteyts *Landen groote ſchaden hadde aangedaan; voorts ook eenige geſchenken, die van den Onder-Koningh van* Goa *gekomen, aan het* Keyzerlijke *Hof te brengen waren, van alle welke den Heer* Directeur Generaal *alleen eenige weynige heeft gezonden. Voorts heeft my zijn* Keyzerlijke Majeſteyt *indachtigh gemaakt, dat UE. E. zoude laten weten, dat, wanneer een Stadt, met hulpe van zijn* Majeſteyt, *quam in te nemen, dat men als dan zoude te werk gaan, volgens geſchrift ende belofte, zonder daar van ter rechter of ſlinker zijde te wijken: Maar dat UE. niet eens gedacht heeft, na het overgaan van* Columbo, *om zijn* Majeſteyts *grootſte* Rebellen *hem toe te zenden, noch ook het geſchenk dat te zenden hadde, uytgenomen twee* Perſiaanſche Katten, *een Scheepje, &c. 't welk door my zijn* Majeſteyt *is behandight, en dat de* Rebellen *niet gekomen zijn, is alhier tot een quaat teken.*

Hier op wierd door den Heer *Gouverneur* op het beleefſte geantwoort, doch *Raja Singa* ruſte niet: maar berſte uyt tegens de *Nederlanders* in groote bitterheyt, ja zelfs in verraadt. Want men wierdt in Rade onderricht, door de Portugezen *Anthonio de Motte*, ende *Manoel Fonſeca de Menijs*, hoe den Keyzer *Raja Singa* haar (wie weet d'andere) in 't geheym hadt doen verzoeken, om haar derwaarts te begeven, beloovende haar zoo veel inkomſte, als zy eertijts in haren bloeyenden ſtaat genooten hadden: om welke ſwarigheden voor te komen, men vaſt ſtelde, geen *Koninghze* Zoldaten meer in de Stadt te laten komen, dan zulke, die met byzondere laſt van de *Majeſteyt*, ofte zijne *Diſſaves*, hier by den Heer *Gouverneur*, of zijnen Raadt, yets te doen hadden. Ondertuſſchen wierden 32 Zoldaten na *Caleture* gezonden, om de paſſen te bewaren, en men ontlaſte zich van een groot gedeelte *Portugezen*, die met een Compagnie Zoldaten na *Gale* gebracht wierden. Men bevondt ook (na het oplezen van de rolle der *Laſcarijns* van *Mature*, dat wel ruym 300 weg-gevlucht waren, gelijk daar na noch meer ſtilſwijgens vertrokken.

Ra Singa *zoekt met de Portugezen aan te winnen.*

Vier Fregatten voor Columbo, *daar van drie genomen werden.*

't Was den 30 van Bloey-maandt des morgens, wanneer van de zijde van *Galkiſſe*, dicht en langhs de wal 4 Fregatten gezien wierden, waarom onze *Prince Vlagge* in-namen, om den Vyandt daar door te verleyden, den *Admiraal* voor uyt zeylende, ſcheen yets te bemerken, ſtak by, en liep om de Noordt, d'andere drie komen binnen ons geſchut gezet, waar terſtondt ons kleyn vaartuygh na toe zenden, ende de Hoofden aan landt lieten halen, de welke verklaarden, dat zy den 22 uyt *Goas* Bhare met 6 Fregatten waren t'zeyl gegaan, en dat twee van de zelve voor *Coulang*, door harde windt oft gebleven, oft elders ingeloopen waren, immers een der zelve was maſteloos geworden. Zy verhaalden ook, hoe een Carveel uyt *Portugaal* binnen *Goas* Revier was ten Anker gekomen. Deze 6 Fregatten waren gemant met 68 Zoldaten, en geladen met alderhande nootdruft, zoo van Oorloge, als tot onderhoudt des levens, of het mochte gebeuren, dat de *Armade* van *Françiſco de Seyxa*, (daar van zy de beſte tijdinge niet en hadden) niet mochte binnen geraakt zijn. In deze ſchaarsheyt van Lijftocht quamen deze Fregatten met hare Laſten ons wel te paſſe.

Noch een Fregat en Jacht bekomen.

Daar na den eerſten van Zomermaandt bequamen d'onze noch een Jachtje, en een Fregat: Men bracht de Hoofden mede aan Landt, die verhaalden hoe de Stadt *Couchin* een goede zomme gelts hadde uyt-gemaakt, om *Columbo* in hare noodt by

te staan. Haar Brieven geopent zijnde, waren van weynigh belangh. De *Portugésche* zaken stonden aldaar met den Koningh wat verwart.

Verraderschen Handel der Cingalezen.

Den *Gouverneur* wierdt voor de waarheyt onderricht, hoe daaghs te vooren, zoo als de *Couchinsche* Vaartuygen het strandt van *Galkisse* langs voeren, des Konings *Dissaves* van *Matule* ende *Ouva*, met witte doeken gewenkt hadde, ende veel arbeydts hadde aangewent om aan boort te komen, hebbende de Visschers 400 *Larijnen* belooft, indien een van beyde quamen te spreken, dat ook twee *Tonijs* ofte Vaartuygen in 't water hadden gezet: Maar datze door de baren niet van de wal konde geraken, 't welk een vuyl werk was, gelijk ook *Raja Singa* veel van onze trouwste dienaars zocht om te zetten, en van den dienst der *Ed. Comp.* af te trekken, gelijk uyt verscheyde staaltjes (indien het noodigh was) zoude konnen vertoont werden, gelijk des Koninghs *Lascarijns* mede in den thuyn, daar des *Compagnies* Buffels en Koe-beesten gestalt waren, ingebroken hadden, en daar schade gedaan hadden.

De klachten over Raja Singas *stroperyen vermeerderen.*

Meer klachten quamen dagelijks ter ooren van den Heer *Gouverneur* ende zijnen Raadt. Den Onderkoopman *Cornelis van der Duyn* schreef aangaande den toestandt van den Lande van *Mature*, vermeldende hoe de *Koninklijke* Zoldaten, ende Opper-hoofden, de Inwoonders op hooge straffe hadden verboden, de minste toevoer ofte gehoorzaamheyt aan onze Natie te bewijzen: Maar haar onder des *Koninghs* gehoorzaamheyt te begeven, haar makende aan alle de grenzen meester, zijnde alreets zoo vermetel geworden, dat met geheele troepen tot *Billigam*, *Mallimande*, ende de *Baigams*, quamen te huys-vesten. Om welke onrechtmatigheden, ende andere onheylen voor te komen, die van *Gale* drie Compagnien, elk van 40 Koppen, hadden afgezonden, met last dat twee van de zelve na de zijde van *Accuras* de wacht zouden houden, om de Inwoonders voor alle overlast te bevrijden, ende by ontmoetinge de *Koninghze* af te wijzen, en aan te zeggen, dat uyt onze Landen (die de *Majesteyt* zoo lange Jaren, om vredigh te bezitten, ons over gelaten hadde) mosten blijven, ten waar dat zy daar toe byzondere last van de *Majesteyt* vertoonden, zy zulks niet hebbende, ende evenwel met gewelt willende voortvaren, zouden als Vyanden afgekeert werden; voorts scheenen de Grooten van het Landt al over lange met den *Koningh* in verbinteniſſe geweest te zijn. Den *Adigar*, die over den wegh van *Angretotte* tot *Mature* was gekomen, hadde ook voorgegeven, daar toe van den Heer *Gouverneur* (op zijn vertrek) belast te zijn, 't welk een tastelijke en vuyle logen was. Wat verder aan die kant te doen was, toonde deze navolgende *Ola*, die overgezet zijnde, aldus luydt:

Byzon blijken van.

CAttepitty Apuhami *is tot* Mallimande *gekomen, heeft van daar een* Ola *gezonden, waar inne zeght, uyt bevel van den Koningh gekomen te zijn, om het Landt van* Mature *voor zijn* Majesteyt *in te nemen, ende te bezitten, verbiedende in't gemeyn alle de Inwoonderen geen toevoer tot de minste en onrijpe vrucht toe, voor gelt, ofte uyt liefde, ofte uyt eenige oorzake, aan de* Hollanders, *ofte aan hare verblijf-plaatzen te brengen. Zeyde verder, dat in voorleden tijden genegen waren hier nederwaarts te komen, gelijk nu wederom gekomen zijn, daarom de Inwoonders tot eere van het Hof, ende den* Dissave *van* Mature *wel zullen doen aan den dienst van de* Majesteyt *te gedenken, 't welk naarkomende, zullen groote gunst ende eere van 't Hof erlangen. Den* Dissave van Saffragam *heeft den* Dissave *van* Mature *gezonden, om UE. in allen deelen behulpzaam te zijn.*

In *Pasdum-Corle* ende *Caleture* stonden de zaken niet beter, de Moeder ende Broeder van *Cotteneynde* hadden zy vervoert aan de passe van *Caleture*, de arme Inwoonders ge-

van-

vankelijk genomen, wat men daar in den zin hadde, blijkt uyt deze overgezette *Ola*.

TUdoculle Mandonna Apohami *doet te weten aan alle* Aratches, Laſcarijns, *ende de grootſte* Majoraals, *ende Overſten van* Caleture, Macoene, Barberijn, *als hen deze* Ola *vertoont werdt, met de* Hollanders *geen geſprek te houden, geen gerechtigheydt van de Dorpen (te vooren haar vergunt) te betalen, ofte in te willigen, ofte eenigh dienſtbaar volk, tot dienſt van de Fortreſſe, te verleenen. Die deze geen geloof zal geven, en den inhoudt niet zal na-volgen, heeft groote ſtraffen te verwachten, daarom komt alle herwaarts by my.*

Aen *Manoel Andrado* (die mede goede dienſten voor *Jafnapatan* gedaan heeft) waar van in het navolgende, wierdt doen mede van zijn Swager een Brief geſchreven, meldende hoe dat 's Koninghs volk op de paſſe *Caleture* was gekomen, en een Slaaf, ende een Vrouw, nevens noch een Inwoonder, hadden gewondt, en hoe hy diende goede acht op zijn *Laſcarijns* te houden. Ontrent *Negumbo* gingh het niet beter. *Raja Singa* hadde den Overſten van *Coquielle*, *Patangatti* genaamt, onder groote belofte van vereeringh en belooningh mede aangeweeſt, zoo dat alles in 't warre-gaarn raakte, en dat men in Rade beſloot, wat men over deze Vyandtſchappen en Struykrooveryen zoude doen.

E Brief oft. la aan een oom geb den.

Men vond aan een zekere Boom, by de Kerk *Guia de Lobo*, een *Ola* hangen, aldus luydende:

DE Stadt Columbo *is nu verovert, en men heeft de* Majeſteyt *belooft die ter handt te ſtellen, 't welk tegens belofte niet geſchiet, dies hier over eenige onluſten ontſtaande, zoo begeeren wy daar van noch ſchult noch deel te hebben, doch wy zijn volkomen verzekert van zijn* Majeſteyts *genegentheyt tot de* Hollandtſche Natie; *dies zoo U L. genegen zijt yemandt tot de* Majeſteyt *af te zenden, 't zelve zal UE. toegeſtaan werden, en daar toe zal vry geleyde vergunt werden.*

Een Brief na Raja Singa *gezonden, daar in vermaant werdt, van zijn ſtrooperyen afſtant te doen.*

Den Heer *Gouverneur* ende zijn Raadt wierdt genoodzaakt, den Koningh *Raja Singa* zijn onrechtmatige ſtukken, ende ſnoode ſtrooperyen, zoo in *Paſdum*, *Walewitty*, als *Gale Corle*, en in den Lande van *Mature* bedreven, door een Brief bekent te maken. De ſchade die zoo wel zijn *Majeſteyt* als de *Ed. Compagnie*, tot verder afbreuk van den *Portugéſchen* Vyandt op *Tutecorijn*, ende de Over-kuſte, by deze ongelegentheydt quam te lijden, wierden hem klaarlijk vertoont, dat daarom, hoe eer hoe liever, alle Vyandtſchap geliefde aan een kant te ſtellen, ende met ons in alle minzaamheydt te leven, ende onze Landen, die wy zoo lange bewoont hadden, in vrede wilde laten bezitten.

Dat *Raja Singa* in 't korte op dezen Brief geliefde te antwoorden, en daar nevens eenige Afgezanten ofte *Diſſaves* te laten af komen, zoo als zijn *Majeſteyt* zoude gelieven, dat de Fortreſſe *Negumbo*, om die af te breken, zoude overgelevert werden, ende om des *Koninghs* gemoet meer ende meer daar toe te bewegen, ende hem de maat vol te meeten, liet den *Gouverneur* den *Keyzer* aanzeggen, dat zijn *Majeſteyt* dan wijders hadde te laten weten, in wat gelegentheyt zijn *Keyzerlijke Perzoon* begeeren zoude, hem meerder voldoeninge zoude doen, en dat hy daar in de *Majeſteyt* gaarn zoude gehoorzamen, indien het niet tot merkelijke ſchade van de *Ed. Compagnie* zoude ſtrekken: Maar ingevalle zijne *Majeſteyt* by zijn onrechtmatigh bedrijf ende overlaſten dagelijks aan de arme Inwoonderen, als onze eygen *Nederlanders*, bleef volherdende, dat in zulken gelegentheydt, voor God ende de gantſche Werelt proteſteerde onſchuldigh te wezen van alle ſwarigheden, onheylen, bloedtſtortingen, die daar door mochten komen te ontſtaan, wordende wy aan onze zijde genoeghzaam tegen ons gemoet geperſt, ende gedwongen zoodanige Gewelden ende Over-

laſten met de Wapenen van God Almachtigh af te weeren. Dezen Brief, om den ontfangh aangenamer te maken, was vergezelſchapt met een zeer ſchoone Valk, ende twee Sperwers, werdende de zelve onder opzicht van zeker *Perſiaanſche* Dienaar, derwaarts gezonden.

Ontrent Caleture *ſtellen 's Koninghs* Laſcarijns *alles in roere.*

Men verſtondt van *Caleture*, dat des Konings *Laſcarijns* alles in roere ſtelden, en hoe dat de Inwoonders, die het niet konden ontvluchten, wegh gevoert wierden, niet nalatende tot aan de Reviere te vervolgen, ende zommige te quetzen. Dat *Cannangere* ende *Pittikeri*, *Aratches*, ontrent *Alikan* lagen, ende belaſt hadden, alle Inwoonders aan de Zee-kant, binnen dry dagen voor haar te verſchijnen, dat 10 *Laſcarijns* ende 42 *Coelijs* van *Caleture* na *Columbo* verzonden, van een deel ſtruyk-roóvers afgezet, ende Landewaarts in vervoert waren. Om alle ſchade voor te komen, zoo vondt men goet, tot bevrijdingh van de Inwoonders, ende byzonder de *Chalias*, ofte Caneel-ſchilders, 200 Zoldaten op *Bentot* te leggen, die onder het gezagh van *Marten Scholtes*, *Pieter Chample*, ende *Joris Hervendonk* derwaarts vertrokken, met laſt, dat den Capiteyn van de *Gale Corle*, met zijn *Laſcarijns*, tot meerder verzekertheyt, zich by haar zoude vervoegen.

Men zendt 200 Zoldaten *na* Bentot, *om de Inwoonders, ende byzonder de Caneel-ſchilders te beſchermen.*

Het XLI. Capittel.

Bede-dagh uyt-geſchreven. Twee Caffers *komen over.* Jurgen Blomme *vlucht behendigh uyt* Candy. *Gevecht. Boſch-loopers geſtraft. Tijdinge der* Portugéſche *Vloot. Mis-ſlagen ontrent het betrappen der zelve. Groot gevoelen van geheel* Indiën, *over* Columbos *ſterkte.* Negumbo *een, en andermaal gewonnen.*

Uytſchrywinge van een Danck- en Bede-dagh.

ONtrent deze tijt wierdt, volgens loffelijk gebruyk (zijnde nu een maant verleden, dat God de Heere ons met *Columbos* overwinninge begenadight hadde) een Biddagh uyt-geſchreven, om den Heere voor zijn byzondere weldaden van herten te bedanken, en voorts om continuatie van zijn zegen te bidden, en afweeringe van alle quaat, openbaar gewelt, en heymelijk verraat, ende om vergiffeniſſe van alle onze miſdaden te erlangen, die ons de minſte gunſte Gods onwaardigh maken. Gelijk men ook gewoon is alle Jaren op den 12 van Bloeymaandt God de Heere voor *Columbos* veroveringe opentlijk te danken.

Raja Singa ſchreef wel een Briefken aan den Heer *Gouverneur*, maar antwoorde niets, 't welk ter zake diende, maar handelde alleen van de gezonde Valk, en den *Perſiaanſche Valkenier*, die de *Majeſteyt* wel aanſtont, en met alle middelen, tot verblijf aldaar zocht te bewegen. Gelijk (ook om de *Majeſteyt* te voldoen) den Heer *Gouverneur* dede, immers dat tot aankomen van de Schepen, die na *Gamron* zouden gaan, wilde in 't Hof verblijven: maar alles te vergeefs. Want men zagh, dat op de aankomſte van de 200 Zoldaten, binnen in 't Landt, groote vreeze onder de *Koninghze* ontſtont, daaren-tegen byzondere vreughde onder onze Inwoonderen, die meer als 1000 Zielen weder tot ons quamen. Ook hadde *Raja Singa* gelaſt, dat zijne *Laſcarijns* alle de *Nederlanders* die zy konden bekomen, by hem zouden brengen, en dat men alle Swarten, *Cingalezen*, Mooren, ende Slaven die ons dienden, Neus ende Ooren zoude afſnijden.

Raj: *woort dat te ke dien*

Raja Singa toonde van dagh tot dagh meer ende meer zijn vyandtſchap ende verbittertheyt; zoo dat men aen alle kanten een wakend oogh moſte hebben, en over al volk na toe zenden: een kleyn uurtje buyten *Negumbo*, wiert een *Duria*, nevens 2 Caneel-ſchilders gevanckelijk wegh gevoert. Ondertuſſchen de weynige *Hollanders* die noch in *Candy* waren, beducht zijnde datze noch lange daar zoude moeten blijven, ſchreven aen den *Hr. Gouverneur*

neur, dat doch den *Persiaan* met de Vogels en Valken, na de *Majesteyt* wilde zenden, dat zy dan wel hope zoude hebben van verlossinge.

Ondertusschen quam op *Columbo* een Gezant, *Chitty Maley* genaamt, mede brengende een Valk, nevens eenige andere schenkagien, om zijn *Keyzerlijke Majesteyt* den grooten Heer te vereeren, boven dien quamen noch van *Choromandel* 6 Valken, met hare Jagers ende Meesters.

Twee Caffe, d'eene een Trompetter d'ander een Tamboer, komen tot ontvan den Koningh overlopen.

Den 20 van Hoymaandt quamen 2 *Caffers* tot ons overloopen, zijnde den eenen 's Koninghs *Trompetter*, ende den anderen *Tamboer* geweest, verhalende, hoe de *Majesteyt* noch in *Reygamwatte* was gelegert: maar eerst daaghs na *Ruanelle* stondt te vertrekken, zijnde den *Dissave* van *Matule* reets voor uyt getrokken, om de wegen schoon te maken. Eenige der *Portugezen* van aanzien, waren van zijn *Majesteyt* met aanzienlijke Dorpen vereert, 't welk onder de Bly-loopers groote jalousie verwekte Onzen Overzetter *Jurgen Blomme* bleef aldaar noch, en zagh weynig kans voor hem om van daar te komen. Aan het Hof swerfden vijf *Nederlanders*, zijnde te gelooven, het onze verloopen Schelmen waren. Wonderlijk echter ontquam voornoemde *Jurgen Blomme*, hy hadde des nachts behendigh een *Tony* verkregen, en zich daar mede op de Reviere begeven, en dreef daar mede uyt *'s Konings* Leger van *Reygamwatte* tot aan *Montual*, latende zijn Huys, daar in gewoon was te vernachten (na dat hy zijn wacht wat vrolijk gemaakt hadde) tot borge.

De Schrijvende Overzetter Jurgen Blomme, vlugt behendigh uyt Candy en komt tot ons over.

Gevecht der Cingalezen tegens d'onze op Himan.

Op den zelven tijt verstondt men dat de *Koninghze* op klare middagh d'onze tot *Hakman* zeer hevigh aangetast, wetende dat *Mr. Rabel*, een dapperen *Cingalees*, getrouw aan onzen Staat, woonachtigh tot *Matura*, daar niet tegenwoordigh was, nevens een Sergeant, ende een goet getal Zoldaten, maar dat de plaatze met 10 Blanken, ende 15 *Lascarijns* bezet ende bewaart was, evenwel schoon de Vyanden ongevaar 100 sterk waren, zoo verweerden d'onze haar dapper, en verdrevenze. Dus ergerden de zaken dagelijks, en stonden niet te beteren, te meer, om dat onze eygen Honden ons beten, ende een groote ontrouwigheydt onder onze aanzienlijkste *Cingalezen* was, zoo dat niet een partye van ons uytgingh, om voordeel op den Vyandt te doen, of zy was verspiet, ende niet eene van haar quam na ons toe, daar ons eenige kennisse van gedaan wiert: Gelijk uyt verscheyde Schriften, by d'onze gevonden, bleek; de *Koninghze* hadden ontrent *Mabelle* vier Zoldaten Vrouwen, ende eenige Inwoonders, mitsgaders den Sergeant *Pieter Jansz. van Dantzik* aan gesnoert, de welke voor de *Dissave* van de 7 *Corles* gebracht zijnde, aangezeght wierden (nademaal nu lange genoegh de *Hollanders* gedient hadden) staat mosten maken de *Majesteyt* nu voor *Slaven*, ende *Slavinnen* te dienen.

Eenige Boschlopers komen het gewas af te snyden, twee worden achterhaalt en koppen afgeslagen.

Den tweeden van Ooghstmaant schreef den Onder-koopman *Laurens Haurwijk* uyt *Caleture*, dat eenige bosch-loopers tot *Boemboele* 't gewas waren komen snijden, en dat *Andrado* van hem was uyt-gezonden met een goet deel *Lascarijns*: maar op haar komste vonden zy niets dan de afgesnede *Nely*: doch in 't wederkeeren ontmoetede zy twee *Spions*, die om haar hertnekkigheyt, datze niet wilde zeggen van wie zy afgevaardight waren, om het gewas af te snijden, een voet korter wierden gemaakt, ende haar hoofden stelde men ten toon op staken by de *Nely*.

Op Zondagh zijnde den 13 van Augustus, quam het Jachtje *Columbo* binne de *Bahia*, zijnde den 11. van *Tutecorijn* gezeylt, waar by den Heer *Gouverneur* een Brief erlanght, getekent van de Scheeps-overigheden, meldende, hoe dat de vyanden den 7 Julij voorleden in den nacht, ende met groote stilte met 15 Fregatten, tusschen de Eylanden ende Riffen langs de wal, ontkomen waren, dat d'onze de zelve wel tot

Tijdinge van de Portugesche Fregatten voor Tutecorijn, die d'onze door de drooghte ontslippen met behulp van des Teuvers ontrouw haar door zijn enghte doortocht gevende na Manaar en Jafnapatan.

Pambanaar vervolght hadden: maar de groote drooghte hadde haar belet te naderen, ende dewijl den Landtregeerder, *Teuver* genaamt, tegens zijn belofte zich na alle oogenschijn hadde doen om-koopen, en haar door-tocht na *Manaar*, ofte *Jafnapatan* vergunt, (gelijk hy licht kan doen en ook verbieden, met het stoppen van het Gat (dat de Vaartuygen door moeten) met groote Klip-steenen, die dan tot twee ofte drie weder opgenomen zijnde, bequame door-tocht geven) zoo waren zy genootzaakt geworden weder na *Tutecorijn* te verzeylen.

Groote misslach van de Hoofden van het Schip de Saphier.

Men hoorde doen de gelukkige aankomst van de Schepen *Amsterdam*, *Avenhoorn*, *Saphier*, *Cabeljauw*, *Worcum*, nevens de Fluyten de *Pelikaan*, *Patientia*, en de *Swarte Bul*, op de Kuste *Chormandel*: maar het was bedroeft dat de Overigheyt van den *Saphier*, recht tegens haar last, door den *Hr. Gouverneur*, en zijnen Raadt op *Ceylon* gegeven, de medegenomen Gevangens inzonderheyt de Zoldaten (die volgens Contract) na *Batavia* mosten verzonden werden, ontrent *Negnapatan* aan Lant gezet hadden, en in plaatze van de Zuyder Komptoiren (volgens ordre aan te loopen) voor by gezeylt waren, zijnde door dit verkeert bestaan, den Vyandt met 80 Mannen versterkt, en daar en boven de *Compagnie* beladen gebleven met Kleeden, en Koopmanschappen die zy lichtelijk hadden konnen in-nemen. Dus ziet men dat den dienst der *Compagnie* menighmaal schandelijk verwaarlooft wert, ende dat aan wel te gebieden, ende trouwelijk te gehoorzamen den welvaart hanght.

Tot groot nadeel van de E. Compagnie.

Men verstondt klaarlijk door de Brieven van den Koopman *Adriaan van Nieulant*, uyt het *Deenze Fort Tranguebare*, dat de Fregatten (daar van te voren gewach was gemaakt, door hulpe van den *Teuver* (door zijne engte) naar *Jafnapatan* waren vertrokken, van waar *Anthony Amaral de Menezes* (namaals in onze aankomst op *Manaar*, van een vier ponder door zijn hals geboort gedoot) eenige Vaartuygen (tonijs genaamt) naar *Negnapatan* hadde gezonden, omme alzoo weder een macht (op het verzoek van den Koningh *Raja Singa*) by den anderen te verzamelen,) met de welke zy ons in deze zeer bekommerlijke tijden, vry veel schade zoude konnen doen, dat Godt verhoede. In alle deze ongelegentheden, liet den *Hr. Gouverneur* niet na het oogh geduyrigh in 't zeyl te houden, gebruykte meermalen den dienst van den *Hr. Joan van der Laan*, met 2 of 300 Mannen, om den Vyandt een vreeze aan te jagen, ende in gestadigh vluchten te houden. Dus rolden de zaken der *Compagnie* een lange wijl, ende heeft *Rajas* onlust alle de tijdt onzer aanwezentheyt, tot op den Jare 1665. geduyrt; en of wel zomtijdts een kleyne schemeringe van hope quam te verschijnen, zoo is evenwel, tot op dezen huydigen dagh, geen gront tusschen ons en *Raja*, ende het is hacchelijk of die by zijn leven te verwachten is: daar nochtans te wenschen was, dat met den anderen in vrede leefden.

Tot noch toe hebben wy van *Columbo* gesproken, ende aldaar wat lange vertoeft. Het zal nu tijdt zijn (om den aandachtigen Lezer niet te lange op eene plaatze op te houden) dat wy de Reviere van *Montual* overvaren, ende een weynigh ontrent en binnen *Negumbo* rusten. Doch eer wy daar van spreken, kan niet overgeslagen werden, het groot gevoelen dat de *Portugézen* hadden van de onwinbaarheyt van haar oogappel der Sterkte *Columbo*, men zwetste op alle plaatzen, dat den *Hollander* zoo oyt dierlijke, byzonder hier een blaeuwe scheen zoude loopen. Den Koningh van *Portugaal*, noch zijnen onder Koningh in *Goa*, zoude oyt gedogen, dat zoo een Moeder der Sterkte, van de Ketters zoude verkracht werden. Byzonder, wanneer men hoorde van onze nederlage in den algemeynen storm. 't Mach my gedenken, ter

Het g... gevoelen ... de Port... gézen ... de onwin... baarheyt ... van Co... lumbo ... Macass... hadden.

zelver

zelver tijdt op *Macaſſar* zijnde, dat eenige *Portugéſche Padres* daar wonende, als mede die uyt *China* gekomen waren, van deze Belegeringe als van een belacchelijke zake ſpraken, die niet anders dan een quaden uytval konde hebben, ja men wilde geheele ende aanzienlijke zommen geldts daar aan verwedden. Byzonder maakte *Françiſco Viero*, groote rodomontados ende ſnorkeryen, (opgeblazen zijnde door de tijdinge van ons eerſte ongeval, hem zekerlijk bericht zijnde) als wezende een Man van groot aanzien, ende een van de voortreffelijkſte Kooplieden in *India*.

Het gevoelen van den Kongh van Macaſſar over het Beleh van Columbo.

Den Koningh van *Celebes*, ende *Macaſſar* (zijnde de Hooft-plaatze van dat Eylandt) had mede een groot gevoelen van de onwinbaarheyt dier plaatze, (gelijk uyt zijne mondt ende zijner Grooten) door de *Portugézen* aangeſtookt gehoort hebbe: maar na drie Maanden verblijfaldaar, en de ſpoedige te rugge keeringe op *Batavia*, (hoewel niet na wenſch getroffen Vrede met de Koningh van *Macaſſar*) die nochtans genoeghzaam in onze handen was, (indien het hooft van deze Ambaſſade, meer na de korte ende klare *Inſtructie* van den Ed. Heer *Generaal* en de E. *Raden* van *India*, als na eygen menſchelijke gevoeligheyt geluyſtert hadde) verſtondtmen haaſt dat *Columbo*, door d'onze vermeeſtert was: waar van de tijdinge op *Batavia*, (met groote toejuychinge des Volks) door *Sr. Pieter de Bitter* zal: gedachteniſſe gebracht wierdt.

Zoo word het ſpreekwoord dagelijks bekrachtight: Hooghmoedt komt voor den val, en *hoogheyt des geeſtes voor de verbrekinge*, Prov. 16. vers 18. Zoodanige dwaaſheyt was in *Babel*, die zy daar na moſt bezuren: hoe licht kan Godt het geklank der Bazuynen doen blazen tegen de vaſte Steden? De Inwoonders van *Columbo* meynden, nevens de Mannen van den Burgh *Zion*, dat de blinden en kreupelen ons van hare Vaſtigheyt zouden afdrijven: maar de rechterhandt des *Heeren* verhooght. Tot een voorbeeldt, dat niemant ſteune dan op zijnen Godt, en op de Rots-ſteen Iſraëls: anders wil Godt zelfs aan de Inwoonders des dals, de Rotze der pleynen, die vertrouwende op hare Sterkte, zeght wie zoude tot ons konnen naderen? *Jer.* 2. 13. Ja al was het dat men zijn neſt maakte in de hooghte, licht kan Godt (die den eenen verhooght, den anderen vernedert) daar van daan ſtoten, en de heerlijkſte ſtellen tot een eeuwigen ſmaat, hoon, en aanfluytinge der Natien. Zoo dat een yder die voor by gaat zegge: Was dit dat vrolijk huppelende Landt? en die Volkrijke Stadt? welkers oudtheyt van lange dagen af is geweeſt, haar eygen voeten hebbenze wech gedragen, om in Vreemdelinghſchap te verkeeren; Godt geve dat dit over ons niet bewaarheyt werde, 't welk te duchten ſtaat, als yder op zijn kracht, en niet op de ſterkte des Alderhooghſten ſteunt. Dus verre waren wy uytgeſtapt: maar niet geheel buyten den wegh. Nu vijf uuren gaans van *Columbo*, tot *Negumbo* langhs het ſtrant gewandelt hebbende, moeten wy aldaar wat verblijven.

Een goede leſſe voor alle hooghmoedige en trotze menſchen.

De Fortreſſe *Negumbo* is vijf uuren gaans gelegen van *Columbo*, leggende noordelijker. Van wien het aldereerſt gebouwt is, kan ik niet zekerlijk ſchrijven, alzoo in de *Portugéſche* Gedenk-boeken, (die by my zijn) niets vinde; het is ook niet te verwonderen, dewijl het maar een gemeyn Fort is, ende byzonder gemaakt tot beveylinge van de Caneel Landen. In 't voorgaande is aangehaalt, hoe door den Heer Admiraal *Adam Weſterwolt*, *Batecalo* is verovert. Na de overwinninge van de voornoemde plaatze, verkreegh den Heer *Anthonio Caan*, in 't Jaar 1639 de Vaſtigheydt van *Trinquenemale*. *Negumbo* wierdt de eerſte maal verovert (voor de *Ooſt-Indiſche Maatſchappye*) van den Heer Directeur Generaal *Philip Lucaſſe*, in 't Jaar 1640. den 9 van Sprokkel-maandt,

gelijk te voren is aangehaalt, dat kort daar na op den 13 van Lentemaant, (stormender handt) de sterke Stadt *Gale*, door den Commandeur *Willem Jacobsz. Koster*, wiert bemachtight, welke met vier van zijn lijf-wachten, door *Rajas* volk schelmachtigh is vermoort.

Voorgenoemde *Koster* was zelfs in *Candy* geweest, ende verkreegh op zijn gantsch billijke verzoeken niets, en wiert maar vruchteloos opgehouden, dies hy door misnoedigheyt ende ongedult de Hof-groten begon te dreygen, (zijnde voorwaar een groote onvoorzichtigheyt ende een teken van weynigh politie,) daar by komende eenige scheltwoorden. Dit alles wiert ten quaatsten by de *Majesteyt* overgedragen, zoo dat gemelte *Koster* haast verlof kreegh om van *Candy* te vertrekken, zonder behoorlijke eerbewijzinge; onderwegen wiert hy van eenige, die hem (quanswijs) na *Batecalo* zoude geleyden, schandelijk vermoort, ende met vele wonden ter neder geleyt.

Commandeur Koster *schandelijk vermoort door* Rajas *volk.*

Een godtlooze belooninge voor zoo grooten dienst! te meer alzoo *Koster* zal: gedachteniste, hem *Raja Trinquenemale*, ende al de Inwoonders, ende de Landen van *Gale* en *Mature*, met de gerechtigheden van dien, inwillighde. *Raja*, indien hy rechte toegenegentheyt tot ons volk in zijn herte gevoert hadde, zoude doen met zijn hulp ons lichtelijk meester van *Columbo* gemaakt hebben: want den Vyandt, hadde tot behoudt van *Gale*, alle zijne macht uytgezet, zijnde de voornoemde Stadt zeer schaars bewaart, met Papen, Burgers, ende weynige Krijghs-knechten, zoo dat den *Portugeesch* nauwelijks de neus buyten de Poorten derfde steken: maar *Raja* dachte dat het beter was, van twee Volkeren aangezocht te werden, als van d'eene der zelver overheert, liet de *Portugezen* den adem scheppen, hebbende zijn vermaak, om beyde deze *Europæische* Volkeren op zijn bodem te zien vechten.

Negumbo wiert (na dat de *Portugezen*

gezen nieuw toevoer uyt *Goa* bekomen hadden) van haar weder uyt onze handen gewrongen. Men benauwde ook *Gale* zelfs, zoo dat de Vyandt dikmaals dicht onder de Stadt quam, ende den Heer *Jan Thijſſen*, zoo nu en dan op den Vyant met eenige Zoldaten uyttrok, om, zoo veel het mogelijk was, haar afbreuk te doen. Ondertuſſchen hadden wy gantſch geen hulpe van *Raja:* maar hy zagh dit ſpel met goede oogen aan, latende alle de beneden Landen in handen van onze Vyanden. Zoo ſchokte de zaken tot den Jare 1644. (ſchoon men *Raja Batecalo*, volgens zijn begeerte, overgaf,) ende de *Portugezen* door den Heer Ambaſſadeur *Pieter Borrel*, genoeghzaam wiert geprezenteert.

In 't begin des Jaars 1644 won den Heer *François Caron*, ſtormender handt (voor de tweede maal) de voorgezeyde Sterkte *Negumbo*, hy verſterkte zeer de plaatze met vier aarde Bolwerken, buyten met zoden omzet, latende daar in tot bezetting ruym 500 Mannen. Edoch den *Portugéſchen Generaal Don Philippo Maſcarenhas* meynde (na 't vertrek van onze Vloot, ende de verdere Krijghſmacht, zoo na *Gale* als elders) de voornoemde Vaſtigheydt andermaal te dwingen: maar de zijne wierden zoo wel afgeſlagen, dat hy met ſchande moſt opbreken, ende na *Columbo* vertrekken, zeer rouwelijk met zijn volk onthaalt zijnde. Ontrent deze tijdt, quam de Heer *Joan Maatzuyker*, nu Gouverneur Generaal van *Neerlandts India*, in *Goa*, ende trof met den Onder-Koningh *Joan de Silva, Telles de Menezes*, Grave van *Aveiras*, een Vrede ende bondigh beſluyt, aangaande de Landtſcheydinge tuſſchen beyde de Natien, op het Eylandt *Ceylon*, het welk A°. 1645 op den zelven bodem wiert in 't werck geſtelt, blijvende daar na den genoemden Heer voor *Gouverneur* op *Punte Gale*, ende de verdre ommeſlagh der *Ed. Compagnie*.

Het XLII. Capittel.

Raja *ſpandt heymelijk met de* Portugezen *aan. Zijn tamme Elephanten aangeſlagen.* Raja *verklaart zich tegens de* Portugezen. Hollanders *verliezen* Angretotte. *Verſterkinge voor de* Portugezen, *en* Nederlanders. *Slagh op* Tiboene. Caleture *verlaten.* Portugezen *te Water en te Lande geſlagen. Veroveringh van* Manaar.

RAja Singa onderwijl miſgunnende de *Ed. Compag.* de *Zeven Corles*, liet zijn Struyk-rovers in de zelve niet weynigh grazeren en plunderen, hier onder ſtookten de *Portugezen* ook byzonderlijk, die by den Heer *Jan Thijſſen*, zoo veel te weegh brachten, datter tegen de *Koninghze* een openbaren Oorlogh afgekondight wiert. Waar naar den Commandeur van *Negumbo*, *Nicolaas Jacobſz. Overſchie*, (namaals tot *Voorburgh* overleden,) boven de Landtpalen der *Compagnie*, des *Koninghs* tamme Elephanten liet ophalen, daar over de *Majeſteyt* niet weynigh ontſtelt was, ja zoo gevoeligh, dat alle zijne macht by een rukte, en zich daar over in alle manieren aan ons Leger en Volk te Lande zocht te wreken in de *Zeven Corles*, die haar niet na behoren queten en zonder noodt overgaven; evenwel zijn met de wederom-komſt van de Ed. Heer *Maatzuyker*, *Negumbo*, *Gale Corla*, en *Mature*, met zijn Landen, nevens de Inwoonderen, wel verzekert, den Caneel geſchilt, wilde Elephanten gevangen, ende de verdere inkomſten des Landts ten beſte der *Compagnie* bevordert; ende zelfs *Raja Singa* geſtilt, die met zijn Volk na boven trok, zonder de buyten-wachten der *Portugezen* eenigh leedt te doen, tot geen duyſter bewijs, dat *Raja*, ende den *Portugeeſch* in een ſtil verbondt ende geſprek met den anderen waren.

Raja *ſpant heymelijk met de* Portugezen *aan.*

's Konings *tamme Elephanten by de* E. Compagnie *aangehaalt.*

Raja *trekt weder na boven.*

Dit bleef zoo ſtaan tot in den Jare 1649. wanneer den Heer *Maatzuyker*, de Gevangens door een goede

goede gezantschap neffens eenige geschenken uyt *Candy* verloste. In 't begin van het Jaar 1650 (na wel bedachte beschikkinge van den Heer *Maatzuyker* voornoemt) trok *Rampot*, volgens zijn eygen verzoek, uyt het Landt van *Gale* en *Mature*, 't welk *Raja* zeer qualijk geviel, hy liet evenwel de zaken zoo heen sloeren, ende wilde daar om het harnas niet aantrekken: edoch met het begin van den Oorlogh tegens de *Portugezen*, in 't laatste van 't Jaar 1652. verklaarde zich *Raja* met ons tegen de *Portugezen*, te meer om dat de *Portugésche* Zoldaten, als eenige voorname Borgers tegens den Heer Generaal *Manoël Mascarenhas Homem* muytineerden, zijn Perzoon vast stellende, alle welke zaken zijn *Majesteyt* daar toe te meer bewogen.

Raja verklaart zich tegens de Portugezen.

Manoël Mascarenhas Homem *van zijn Volk vast gezet in* Columbo.

Deze zamenspanders, haar meeste macht van de boven kant als elders binnen *Columbo* vergadert hebbende, trokken schielijk met 800 Blanken, ende meer gewapende Swarten, na onze *Pagger Angretotte*, die haar naar elf dagen Belegeringh, en de doodt van vele Perzonen, den 8 van Lou-maandt A°. 1653. met 98 *Duytsche*, ende 24 *Javanen*, ende meer *Lascarijns* opgaven, onder voorwaarde van die in redelijkheyt te zullen verlossen, zoo als wy d'onze dien zelve namiddagh, met ruym 300 Mannen, ende eenigh Inlantsch Volk meynden te ontzetten; evenwel stondt het zoo geschapen, dat het ons qualijk zoude gelukt hebben schoon ons Volk haar niet en hadde overgegeven, om dat zy meer dan eens zoo sterk, en in haar voordeel waren, ende d'onze gantsch besloten: indien den *Portugeesch* doen op ons aftrekkent Leger aangevallen hadde, buyten twijffel zoude hy ons een merkkelijke nederlage gegeven hebben: maar Godt (wiens Name daar voor gedankt blijft,) en wilde dat niet gehengen: want met dat *Raja Singa* vernam, dat d'onze op *Angretotte* in noodt waren, zoo dede hy zijn *Dissave* op den Vyandt by *Cottegore* aanvallen, en de buytenwachten tot de passen ontrent *Columbo* verslaan; daar over den *Gouverneur* ende *Capiteyn Moor*, met haar geheele Leger uyt *Reygam*, en *Pasdum-Corle* na *Columbo* ontboden wierden, ende na dat zy de *Koninksche* weer wat van honk gejaaght hadde, zoo leyden zy het op onze buyten-wachten van *Negumbo* aan, en bezetteden de *Vier* en *Zeven Corles*, ofte Provintien: wanneer *Raja Singa* met veel Krijghsvolk, van de *Ouvasche* kant na *Saffragam*, Hooftplaatze van de *Vijf Corles* quam afzakken; 't welk den *Portugéschen Dissave*, met eenige *Compagnien* daar leggende, tot *Gurbeville* deed aftrekken, ende wy den anderen beter konden te hulpe komen, houdende *Gales* en *Matures* Landen geheel onbekommert.

De Hollanders *verliezen* Angretotte.

Het ontzet komt te laat.

Raja *doet een uytval op de* Portugezen.

Het buyt. Leger der Portugezen *word in* Columbo *ontboden.*

Middelerwijl quamen nu op den 10 van Bloey-maant, 12 Fregatten, met eenen Nieuwen Generaal *Françisco de Melo de Castro*, nevens een goet getal Officieren ende Zoldaten, ende andere nootwendigheden van *Goa*, na *Columbo* verzonden, zijnde doen (tot ons ongeluk) door hart weder onze Kruyçers, maar twee etmaal te voren uyt haar bezettinge opgebroken, ende na *Gales* Bahy verzeylt. Dus wierden de *Portugezen* door haar toevoer zeer versterkt, zy waren byzonder bezigh om haar Cancelschilders ende Inwoonders te verzekeren, zonder op ons yets aanmerkens waardigh by der handt te nemen.

12 Fregatten komen van Goa met een Nieuwe Generaal Françisco de Melo de Castro *genaamt.*

Raja Singa gemerkt hebbende dat de *Portugezen*, wederom op nieuws versterkt waren, in den Herfst-maant met eet waren van *Tutecorijn*, Anno 1653. ende dat wy met vier Schepen niet een Zoldaat bequamen, om de gene die lange uytgedient hadden te verlossen, en dat den Gouverneur *Jacob van Kittensteyn*, zijn verlossinge was toegestaan; dat zelfs, in het laatst van October, den Ed. Heer Commissaris *Rijklof van Goens*, met vier Schepen na *Perzia*, en *Zuratte* vertrekkende, over *Ceylon* mede geen ontzet en bracht, vertrok met zijn

De Ed. Compagnie verkrijght een nieuw Krijghsvolk.

Den Gouverneur Jacob Kittensteyn *vertrekt.*

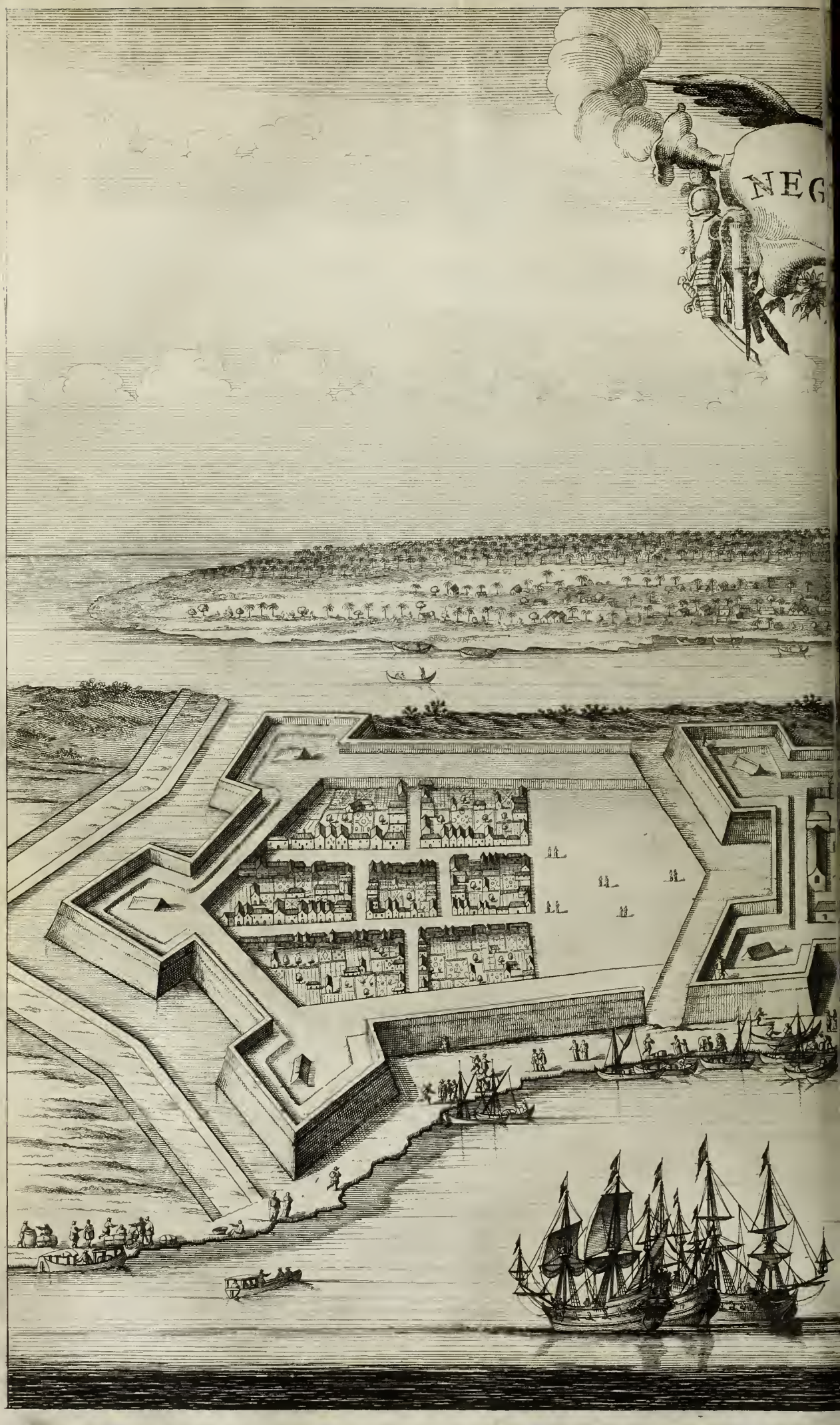
NEG

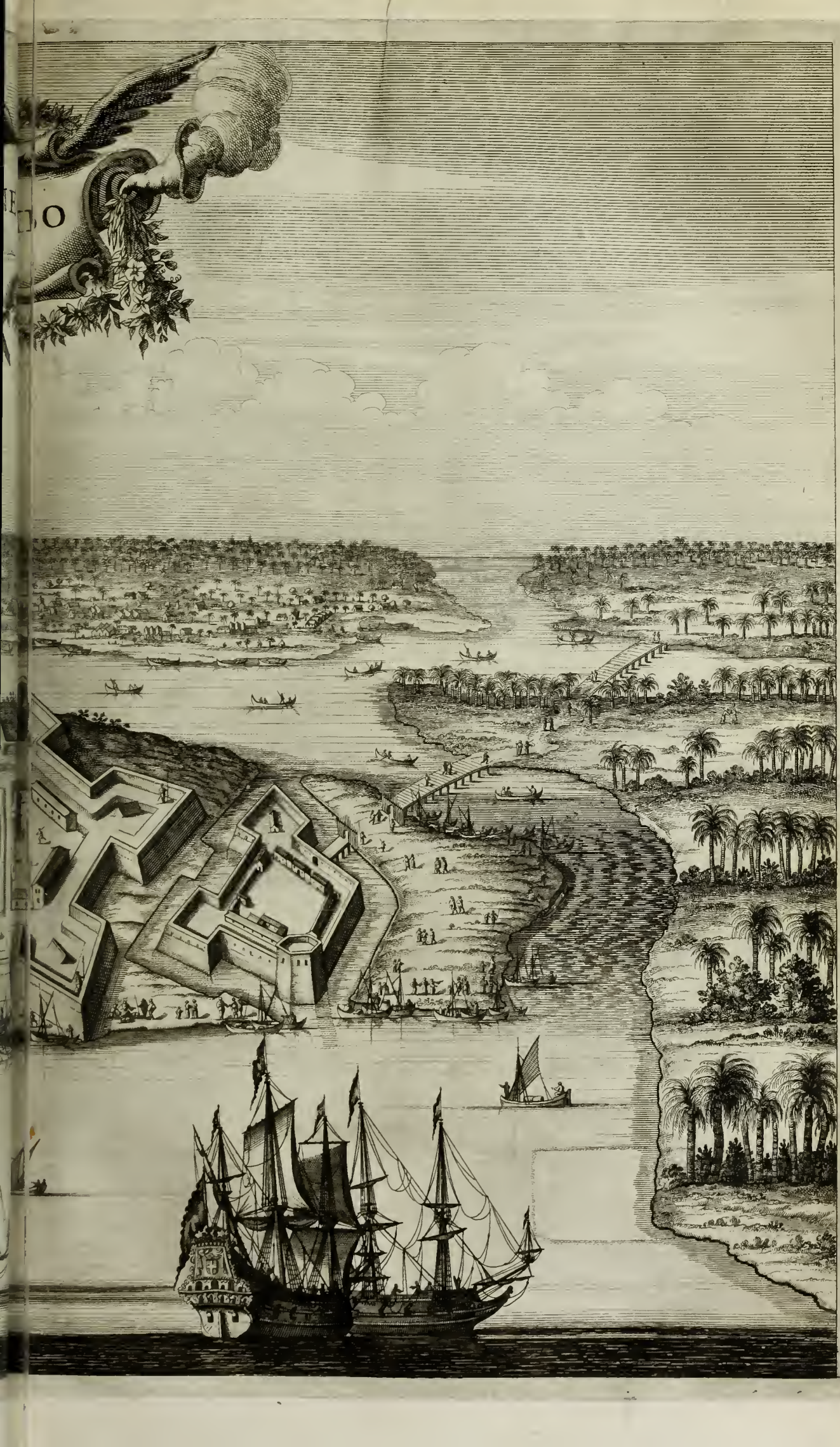

zijn uytgeteert, ende om laagh gebrachte Krijghsmacht, weder van *Caravanella*, door de *Zeven* en *Vier Corles* na *Candy*, ende ruften daar uyt. Hier na quamen de *Portugezen* (nu van *Rajas* volk bevrijt zijnde) haar voor *Negumbo* vertoonen met haar meeste macht, om d'onze uyt te lokken, ende eenigh voordeel op de zelve te bekomen: maar niets byzonders uytrichtende, vertrokken in't eerste van het Jaar 1654. en legerden haar in *Reigam*, ende *Pasdum-Corle*, van waar zy zomtijdts op beesten, ende het gewas gingen roven, waar op den Heer Majoor *Jan van der Laan*, met zijn byhebbende macht opzicht hadde.

zijn pla ze ko de leer A laan va der M de.

Op den 20 van Lente-maant begaf zich den Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde*, van *Gale* na *Caleture*, van waar op den 23 van de zelve Maandt, met al de macht die by een konde verzamelen, het voortrekkende Leger der *Portugezen*, over *Berberin*, *Dodangodde*, en *Tiboen* naspeurde, 't welk hy op den 26 's morgens in haar voordeel slachvaardigh vondt, en na een uur schietens, wat buyten schoots achterwaarts deyzende (om den Vyandt uyt te lokken) doch hy derfde ons niet naderen, nochte zijn goede pas verlaten. Aan haar kant waren vry veel meer gequetsten, ende dooden, dan aan onze zijde: men ruste en at op *Tiboen* met ons Volk, en vertrok weder na *Caleture*, en den Vyandt over de Rivier gevaren zijnde, quam in *Columbo*, ende verliet des *Compagnies* Landeryen.

D Portugeen ver- toen haar v Negumbo.

Hllanders en ortuge- z slaan t ns mal- k deren op Tiboene.

Nu quamen vijf Galjoenen, gemant met 1000 Man, tot versterkinge van den *Portugeesch*, die haar onder de wal vertoonden, zy raakten slaaghs met onze drie Jachten, de *Windthont*, *Renoçer*, ende *Dromedaris*: maar konden niet een van de zelve vermeesteren, hoewel tot *Negumbos* rif aan den anderen waren, van waar de *Portugezen* (door het verlies van haren *Capiteyn Moor*, en veel dooden en gequetsten bekomen te hebben) de stevens na *Columbo* wenden, ende onze Jachten berghden haar onder het geschut van *Negumbo*. Om welke reden den Heer *Gouverneur* weder na *Caleture* vertrok, alwaar den Raadt voorgehouden wiert, wat in deze ongelegentheydt te doen stont; in't kort beslootmen *Caleture* te verlaten, ende *Negumbo* met alle macht bystandt te doen, ende in waarheyt dit was een zeer nodige zake: want anders waren wy niet machtigh geweest, om onze byzondersste Sterkte daar meest aan gelegen was te bewaren, ende onze Krijghsmacht te behouden.

Caleture *van d'onze om gewichtige reden verlaten.*

In't begin van Gras-maandt wiert *Negumbo* (zoo veel doenlijk was) met Volk versterkt: maar den Vyant met meerder Mannen voorzien zijnde als voren, quam van *Galquisse Caleture* weder bezitten, en legerde zich op *Aliçaon*, daar tegens d'onze (na dat de Jachten, en *Negumbo* beter voorzien waren) met 200 Zoldaten, ende 80 *Javanen*, en een goet getal *Lascarijns*, onze langh beheerste Landen, nevens de Caneelschilders, ende Inwoonders van allen overlast (zoo veel in deze onze zwakheyt mogelijk was) bevrijden.

Ontrent deze tijdt, quam den Heer Commissaris *R. van Goens*, weder uyt *Persia*, en *Zuratte*, op *Ceylon*, ende hadde zijn E. 't geluk, dat ontrent *Cabo de Ramos*, de Galjoenen vernielde, en 20 van onze *Angretotsche* Gevangens verloste, dewelke op *Punte Gale* aan Landt bestelt wierden. Dit veroorzaakte dat de *Portugezen* weynigh Volk met haar Fregatten konden afzenden, alzoo door de Vloot van gemelte Heer *van Goens*, vele van de zelve aan stukken ende reddeloos gemaakt waren, ende verbrooken voor *Achiera*. Dus wierdt van wederzijden, nochte van den *Koningh* veel uytgericht, tot dat d'onze haar Leger in Hoymaant versterkten, verkiezende tot haar verzamel-plaatze *Bentotte*, recht over den Vyandt, alleen de Reviere tusschen beyden zijnde. Den *Portugeesch* verloor te-

Den Heer Commissaris R. van Goens *met zyn Vloo'e uyt* Persia *en* Zuratte *komende, krenkt de* Portugésche *naval macht ontrent* Achiera *en* Cabo de Ramos.

gens ons 30 blanke koppen, nevens eenige vaartuygen (*tonijs* genaamt) zoo dat haar de moet wat verkoelde, om in onze Landen te vallen, ende den Caneel ende Areeks-ooghst te stutten, nevens de vanghst der Elephanten, zijnde de voornaamste inkomst voor de *Ed. Compagnie* op het Eylandt.

Nieuw toevoer voor de Hollanders *op* Ceylon.

Den 13 van Herfst-maant, quamen de Jachten *Tortel-duyf*, *Roode Leeuw*, ende *Cabbeljauw*, met noodigh toevoer ende 50 Zoldaten. Den 4 van Winter-maandt, bequamen d'onze met het Jacht 't *Konijn* noch 54 Krijghs-knechten, welke met noch 150 Matroozen, gelicht van vier Schepen, die met den Heer Directeur *Hendrik van Gent* op *Gale* aangekomen waren, om versch water te bekomen, by onze macht op *Bentotte* vervoeght wierden, daar mede wy op den 16 December voor daegh, ruym een half mijl boven beyde de Legers, met in de 20 *Catapanels*, (ofte Inlantsche vaartuygen) 690 sterk zijnde, zoo Officieren, Zoldaten, Matroozen en *Javanen*, als *Cingalezen*, de Revier *Aliçaon* onverhindert over voeren: maar vonden kort daar aan een krachtige tegenstant van 300 uytgelezen blanke *Portugezen*, ettelijke *Toupassen* en *Cingalezen*, zoo dat onze Inlantsche Zoldaten het haze-pat kozen, die wederom by een vergadert zijnde, alle na de strant bestelt wierden; nu dreeven wy ook den Vyandt voort, en bequamen van haar een metalen stuk 1000 pont wegende; den *Portugeesch* weerde zich mannelijk, achterlatende ruym 60 dooden, en veel meer gequetsten, dies hy genootzaakt wierdt zijn Leger van de boven-kant tot *Malvane* ende *Columbo* in te trekken.

De Hollanders *trekken over de Reviere* Aliçaon. *Gevecht met den* Portugeesch

Den Portugeesch *moet zijn Leger van de boven-kant intrekken.*

Den Vyandt ziende dat wy vorder geen aanslagh op *Caleture* maakten (hebbende zijn Zoldaten zold ende goede maande gegeven) trok in Lou-maant 1655. wederom schielijk op-waarts, ende sloegh *Rajas* volk (onder den *Dissave* van de *Vier Corles*) dapper af, gelijk ook met haar aangelande toevoer van *Jafnapatan* ende *Manaar*, nevens veel toegevallen *Lascarijns*, den *Dissave* van de *Zeven Corles* na-joegen, tot by *Candijs* nauwe doortochten, beroovende den Lantman; waar door de *Majesteyt* zoo ontsteken ende vertoornt wiert, dat hy al zijn meeste Krijghs-macht by een verzamelde, ende in Gras-maandt wiert zijn voor-troep van *Gaspar Figeiro*, ontrent *Attapitin* geslagen. Zedert welke tijdt de *Majesteyt* na het Hof trekkende, in rouwe en droef heyt verbleef, ende een lange tijdt pruylde.

Rajas *troep* Gaspa geiro, gen.

Raja *met dr heyt n.* Candy

't Was een byzonderen zegen dat de nieuwe Generaal *Anthonio de Souza Coutinho* (onder wiens Gouverno Ao. 1656. *Columbo* is overgegaan) waar van te voren in 't brede is gesproken, welke Heer (weynigh vreughde te dier plaatze heeft genoten) met 500 Zoldaten, en acht Fregatten, op den 18 van Bloey-maant ontrent *Gale* quam te vervallen, waar op 't Jacht de *Leeuw*, ende 't *Konijn*, zoo vlugh loopende als zy konden, twee Fregatten in haar klaauwen kregen, met al het volk ende den voorraet, en twee aan strandt jaaghden; ook most den Generaal *Coutinho* (uyt vreeze) achterom tot *Ponta das Pedras* zich begeven; zoo dat maar twee of drie Fregatten binnen *Columbôs* Bay geraakten. Den *Generaal* quam met een goet geley van *Jafnapatan* en *Manaar* over *Putelaon*, *Calpentijn*, en de *Zeven Corles*, in Augusto ofte Ooghst-maant in *Columbo*, alwaar korts daar na wiert voorgestelt, ende in zijn Ampt bevestight; terstont bezichtigende met den grooten Hopman *Anthonio Mendes d'Arangie* de Sterkte *Caleture*, latende aldaar 300 kloeke Zoldaten, en veel Swarten, tot bewaringe blijven; makende *Gaspar Figeiro* by de werken te hebben.

De Ho ders ve overen Fregat. en jage twee n. strant.

Den N wen Ger raal An nio de Souza Coutin. kan in lumbo komen, na Pon das Ped en over napatan Lande i Stadt tr ken.

Nu quam den Heer Directeur *Gerard Hulft*, (zal gedachteniss) by zich hebbende den Heer *Jan van der Laan*, in de *Ceylonsche* zaken genoegh ervaren, geenzins te verzuymen

men 't gene tot afbreuk van den Vyandt konde ſtrekken. Men zond twee of drie Jachten van den hoek van 't Hooft *Comorijn* half September, om de Fregatten na *Tutecorijn* van *Columbo*, tot overvoeren van eetwaren gezonden, aan te halen ende te vermeeſteren, ofte binnen d'Eylandekens te bezetten: mitſgaders om de *Portugezen* van *Caleture* te doen ruymen, te meer, alzoo den Vyant wiſt, dat den Heer *Directeur* met een groote aanzienlijke macht quam na het Eylandt afzakken, ende alrede voor *Negumbo* was aangelant, ende getracht hadde den *Portugeeſch* over de Riviere van *Montual* te bezoeken: maar d'Armade der Vyanden beſtaande zoo in 20 Fregatten, als andere Barquen, hebbende alle noodtwendigheden zoo van *Jafnapatan*, als de *Indiaanſche* Kuſten ingeladen, zeylende dicht voor by *Negumbo*, (dewijl onze Schepen op anker lagen) geraakten (tot ons leetwezen) binnen *Columbo*; hier nevens bequam den Heer *Hulſt*, met een Jachje tijding, dat uyt *Portugal* eenen Nieuwen Onder-Koningh, met drie Galjoenen, een Jacht, ende veel volks aangelant was. Hier op ſtelde den voornoemden Heer in Rade voor, die tegen te varen, om dezelve ontrent de *Marmagon*, ofte *d'Agoada* aan te treffen, ofte het aanſtaande toevoer met de Schepen ten anker leggende, in te wachten. Den Heer *Hulſt* verviel met vier Schepen ende een goet getal Zoldaten voor *Berberijn*, daar dezelve den 28 van Herfſt-maandt aanlande, ende haar by het Leger vervoeghde, gelijk kort daar op het innemen ende veroveren van *Caleture* volghde; waar van in 't breede te voren is geſproken.

E Nieuwen Onder-Koningh komt uyt Portugal met veel Volck, drie Galjoenen ende een Jacht.

't Zal tijdt zijn dat wy nu *Negumbo* verlaten, ('t welk wel bewaart wiert met goede wachten; eerſt door den Heer Majoor *Jan van der Laan*, daar na door den Opper-Koopman *Eduart Hauw*,) ende ons na *Manaar* begeven. In den Jare 1661 ben ik te Lande gereyſt van *Jafnapatan*, tot *Columbo*, zijnde een wegh van 49 ofte 50 mijlen, blijvende op reyze zeven dagen. Van *Negumbo* vertrekt men na de Riviere *Chilauw*, over *Cajuel*, ende dan door de Lantſtreken *Madampe*, *Putelaon*, latende het Eylandt *Calpentijn* aan de zijde leggen, voorts over *Aripou*, daar een Chriſten Kerk is, mede t'onzen tijde Gereformeert tot *Manaar*, en dan door de *Wannias*, van de Kerke *Mantotte* tot op *Jafnapatan*; waar van in 't naarvolgende breder zal geſproken werden. In die Reyze merkten wy met malkanderen, dat geen Caneel en waſt dan over de Riviere van *Chilauw*, te weten na *Columbo* toe, 't welk ook de Inwoonders eenparighlijk beveſtighden, want zoo ghy verreyſt van *Negumbo*, over de Riviere van *Chilauw*, zult ghy geen Caneel tot *Jafnapatan*, en boven *Jafnapatan* aantreffen. Alle deze Landen zijn zeer ſchoon en goet, behalven *Calpentijn*, dat wat dor is, byzonder munten uyt de Landen van *Madampe*, indien de zelve bevolkt waren, gelijk in onze tijdt die woeſt lagen, ende de Buffels met geheele troepen t'zamen liepen, zy zouden heerlijke vruchten voortbrengen.

Reyze van Jafnapatan te Lande tot Columbo.

Schoonheyt der Landtſchouwen.

Wy zullen dan ſpreken van het Eylandt *Manaar*, 't welk eertijdts aan het vaſte Landt is gehecht geweeſt: want de drooghte die men *Adams Brugh* noemt, dat niet duyſterlijk uytwijſt, daar aan liggende het Eylandt *Rammana Kojel*, daar een vermaarde en rijke *Pagode* ſtaat, behorende onder den *Teuver*, die aldaar een Sterkte heeft, dewelke in 't gezichte en dicht by de vaſte Kuſt licht. Men kan in het goede mouſſon, door eenige gaten van *Adams Brugh* met kleyne Vaartuygen door varen, gelijk eens gedaan hebbe.

Beſchryvinge van het Eylandt Manaar, *en hoe het zelve* A. 1658. *van de* Hollanders *is overwonnen.*

Het voornoemde Eylandt is van de *Hollanders* verovert, in 't Jaar 1658 onder het beleyd van den Heer *Rijklof van Goens*. Den *Portugeeſch* hadde langhs het ſtrant doorgaans Loopgraven gemaakt, ende hadde al zijn macht beſtaande in niet min-

der dan 1000 Mannen, by een gebracht; zijnde te Water gesterkt met twaalf Fregatten. Men riep de Name Godes yverigh aan, en na rijpe raadtſ-pleginge, om te landen, daar men dacht het voordelijkſte te zijn, liet men de groote Schepen dicht onder de wal korten, en de kleyne insgelijks, om dan eenparighlijk te Landen, gelijk geschiede.

D'onzen hadden in 't Landen vry tegenstant. Den Luytenant *Hendrik van Wel*, (doen Sergeant) was d'eerſte die aan Landt stapte, en met de zijne dapper streedt, de andere kort daar op volgende; ondertusschen wierden de *Portugezen*, die haar volk meynden te ontzetten, van ons Geschut, leggende op de Schepen, met kogels ende schroot geladen, zoo rauw onthaalt en gegroet, datter veel met de neuzen in 't zant stoven, ende een korte Begraffenisse hadden. Het gelukte ons mede zeer wel, dat den Generaal der *Portugezen Anthonio Amiral de Menezes*, met een kogel van een Prince stukje door zijn hals getroffen, gedoot wiert. *Anthonio Mendes d'Arangie*, een dapper Hopman, wiert nevens andere swaarlijk gequetst; wy verloren een Vaandrager, en voor het Landen, (wanneer de Boot van't Jacht *Naarden* van de *Portugezen* genomen wierdt,) den wakkeren Luytenant *N. Blok*; gelijk ook te vooren den *Portugeesch* met zijn Fregatten, voor by onze Vloot passerende, ellendigh gehavent wiert, ende een swaar getal van doden en gequetsten bequam, ende ten laatsten alle de Fregatten hem af handigh gemaakt wierden: Heerlijk queet zich alhier den Heer Majoor *Jan van der Laan*, niet tegenstaande, dat even voor zijn Landen 't Scheep in mijn bywezen een swaren val gedaan hadde, ende vry swaarlijvigh was: evenwel (na ouder gewoonte) brak op de Vyanden met Helden moet in, en jaaghdenze haast op de vlucht, betoonende, gelijk hy in de wandelingh genaamt wiert, in der daat *een schrik der Portugezen* te zijn.

Anthonio Amiral de Menezes, *Generaal der* Portugezen, *doot geschoten.*

Dapper van den Heer M joor Jan der La

Den

Den *Portugeesch* was zoo benauwt dat zich in de Fortresse van *Manaar* niet derfde vertrouwen: maar over de Revier geheel na *Jafnapatan* begaf, latende *Andrea Villoſſa*, alleen met weynigh volk in 't Kasteel *St. George:* indien den swaren regen d'onze niet belet hadde, men zoude een vry grooter nederlage (door het vervolgen) den Vyandt gegeven hebben.

Den 22 van Sprokkel-maandt gaf *Andrea Villoſſa*, het Fort *St. George* op billijke voorwaarden op, en niet zonder reden: want hy van de zijne schandelijk was verlaten, ende niet machtigh om onze kracht van wapenen te wederstaan. Men bequam alhier ontrent 200 Gevangens, zoo Blanken als Swarten: onder deze was een *Caffer*, die op zijn Ampt staande, voorgevende dat hy een *Capiteyn* was, weygerde eenige wapenen te dragen, ende van de aarde (gelijk hem belast was) op te nemen, liever een goet getal rottinghslagen, dan dien hoon willende verdragen, schijnende van een genereuze inborst te zijn.

Den 24. van de voorgemelte Maandt, wiert van my de *Dankzegginge* gedaan opentlijkin de Hooft-Kerke, met een goede toeloop van volk, uyt den Text 1 *Sam.* 7. 7. Dus behaaghde het Godt Almachtigh onze wapenen krachtigh te zegenen, zoo dat hier een yeder van ons mochte zeggen als eertijdts *Cæsar: Veni, vidi, vici.* dat is, *gekomen, gezien, gewonnen.* Wonderlijk was deze Overwinninge: te meer, om dat wy, die op 's Vyandts bodem te Landen hadden, ende haar uyt de voordelige plaatzen te verdrijven, ongelijk swakker waren; in ons landen stont ook anders niet te verwachten als te winnen, ofte de Zee te moeten uytdrinken, of ons beenderen aan Landt te laten. Ik weet niet dat by ons, in de tijdt mijner aanwezentheyt in *India*, zoo grooten Helden-stuk is begaan in de Oorlogen tusschen ons en den *Portugeesch*, byzonder met zoo een gewenschte uytkomste: daar-en-boven zijnde zoo wel aan d'eene, als aan d'andere zijde *Europæanen*, Mannen in de wapenen geoeffent, ende geen blode Swarten.

Indien men eens aanmerkt hoe de hartste quast van ons noch moeste gebroken werden, ende wat werk noch aanstaande was, om aan de Reviere door den Vyant te dringen en te boren, zijnde onze Krijghs-macht niet meer dan in 800 koppen bestaande, hebbende alles mede genomen, dat zich verweren konde, ende latende een deel swakke, ende minst weerbare Mannen in *Columbo*, om reden, dat het groote Schip de *Salamander*, met eenige honderden Zoldaten gemant, nevens Ammunitie van Oorloge, en Vivres, (waar op den Commandeur *Pieter de Bitter*, ende den Capiteyn *Peter Wasch*, nevens den Koopman *Eduard Ooms*, ende den Koopman ende leger Boek-houder *Hendrik Roman*, nevens eenige andere Amptenaren waren beschey-den) zes Maanden zoo hier als daar, en in de *Maldivische* Eylanden, met groote ellende hadden gesworven, en eyndelijk eerst *Columbo* hebbende aangedaan, door last van den Ed. Heer *Adriaan van der Meyde*, (zonder tijdt te verzuymen na *Manaar* wiert verzonden,) aldaar ankerde, doen wy meester van het Eylandt waren, ende na *Jafnapatan* onze weg met het Leger genomen hadden.

Aankomst van het groote Retour-Schip den Salamander, *dat zes Maanden van* Batavia *tot* Manaar *swerfde in groote schaarsheyt van alles.*

Eer wy evenwel van *Manaar* scheyden, moeten wy een weynigh van de gelegentheydt des Eylandts hier in voegen.

Het XLIII. Capittel.

Omstandige Beschrijvinge van Manaar. *Hoe de Christelijke Godts-dienst aldaar geplant is, en noch staat te vorderen. Beschrijvinge van de Landen der* Wannias. *Optocht na* Jafnapatan. *'t Leger trekt over de Reviere. Slaat de* Portugezen. *'t Water-Fort in-genomen.*

Manaar, wort by de Inwoonders ende Vreemdelingen

Waar van Manaar *zijn name heeft.*

alzoo genaamt, om dat *Man*, in de *Malabaarsche* tale betekent *Zand*, ende *Aar*, een *Revier*, beduydende zoo veel als een *Zand-Revier*: want dit moetmen aanmerken, dat op het Eylandt *Ceylon*, niet alleen de *Cingaléesche*, maar ook de *Malabaarsche* sprake gebruykt wert. De eerste boven *Negumbo*, tot *Columbo*, *Caleture*, *Berberin*, *Alican*, *Gale*, *Belligamme*, *Maturé*, *Dondere*, *&c.* Maar al het ander gedeelte dat na de over kuste van *Chormandel*, ende de inbocht zwayt, gebruykt de *Malabaarsche* tale, zijnde te geloven (gelijk meermaals d'Inwoonders van *Jafnapatan* hebbe hooren vertellen) dat die Landtstreeke van de Kust *Chormandel*, is bevolkt geworden in oude tijden, ende aldaar de sprake van haar Vaderlant (zoo nabuerigh aan het Eylandt *Ceylon*) hebben mede gebracht: te meer, geeft haar verhaal waarheyt, nademaal binnen in het Landt, als in *Candy*, *Vintane*, *Ballaney*, *&c.* de *Cingaléesche* tale meest en alleen in swangh gaat.

Op het Eylandt Ceylon *wort niet alleen de* Cingaléesche *maar ook de* Malabaarsche *tale gebruykt.*

Op wat hooghte Manaar *leyt, en hoe veel Kerken daar onder hooren.*

Manaar is gelegen op de hooghte van negen graden benoorden den Evenaar, is langh vijf uuren gaans, ende twee uuren breedt, daar by gerekent zijnde de inlopende zoute Reviere, (gelijk uyt de Landtkaarte kan gezien werden,) want deze loopt tot dichte by de Hooft-Kerke *Carcel.* Voor by het Kasteel loopt een Kanaal, daar kleyne en lichte Jachjes van 3, 4, 5, voet door konnen, om na *Jafnapatan* te zeylen. Het Fort is by onze tijdt merkelijk versterkt, ende met een diepe wijde ende bequame gracht voorzien, ende veel weerbaarder, en defensiver als doen wy het van de *Portugezen* eerst wonnen. Het voornoemde Eylandt bestaat uyt zeven Kerken, onder welke voorname Dorpen zijn: voor eerst, de *Stadts Kerke*, daar na *Tottavaly*, *Carcel*, *Erkelampatti*, *Pieters Kerk*, daar de Visschers wonen, *Peixale*, ende *Tellemanaar*, zijnde het uytterste eynde aan de strandt.

Het Fort van Manaar *by de onze zeer versterkt.*

Dit Eylandt is eertijdts zeer vermaart geweest van wegen de Paarl-Visscherye, gelijk ook de Stadt *Tutecorijn*; (waar van in 't voorgaande is gesproken) ende dewijl een geruymen tijdt daar geen vanghst is geweest (immers in elf ofte twaalf Jaren niet;) zoo is het Eylandt zeer verarmt geworden: maar dat te voren aldaar weelde ende welvaart is geweest, heeft men klaarlijk uyt de prachtige Gebouwen, Kerken, Kloosters, ende byzondere Ornamenten, wel konnen afnemen. In den Jare 1666 (na mijn vertrek) is daar wederom voor d'eerste maal (na dat de *Ed. Compagnie* daar meester is geworden,) een goede Visscherye geweest, gelijk uyt de Brieven van de Vrienden uyt *India* (aan my geschreven) verstaan hebbe, ende nu uyt de overgekomene hoore dat in 't Jaar 1669. andermaal een goede quantiteyt Paarlen voor de *Ed. Compagnie* was geduykt ende bekomen.

Paarl Visscherye op Manaar.

De Inwoonders van dit Eylandt spreken, nevens het *Malabaars*, meest alle *Portugeesch*, en zijn van over vele Jaren tot het Christen geloove gebracht, waarom zy van den Koningh van *Jafnapatan*, sware ende bloedige vervolgingen hebben uytgestaan, zommige der Christenen zijn met de wreedste doodt ende martelizatie gestorven, zoo dat die arme Menschen, en Nieuwlingen in *Christo*, eerst met Water, en kort met Bloedt gedoopt wierden. Vele ontquamen over het vaste Landt, en begaven zich na *Goa*, zijnde een reyze van meer dan 100 Mijlen; onder andere was in dat gezelschap eenen *Koninghlijcken Jongelingh*, de welke aldaar, nevens de gevluchte *Christenen*, onderwijs in de Godts-dienst bequam.

De sprake van de Inwoonders van Manaar.

Martelare van Manaar *om de Christelijk Religie gestorven.*

Zy zijn eerst van *Françisco Xavier* gedoopt ende geleert, gelijk ook de *Parruas*, ende de Inwoonders van het strandt van den hoek van *Comorijn*, tot dit Eylandt toe, gelijk in de Beschrijvinge van de Kuste van *India* zal aangewezen werden, ende de Historien van zijn Leven zoo in de Latijnsche, als Italiaansche, ende Por-

'T EYLA
Pagode
Pelnale
Tellemanar
twee

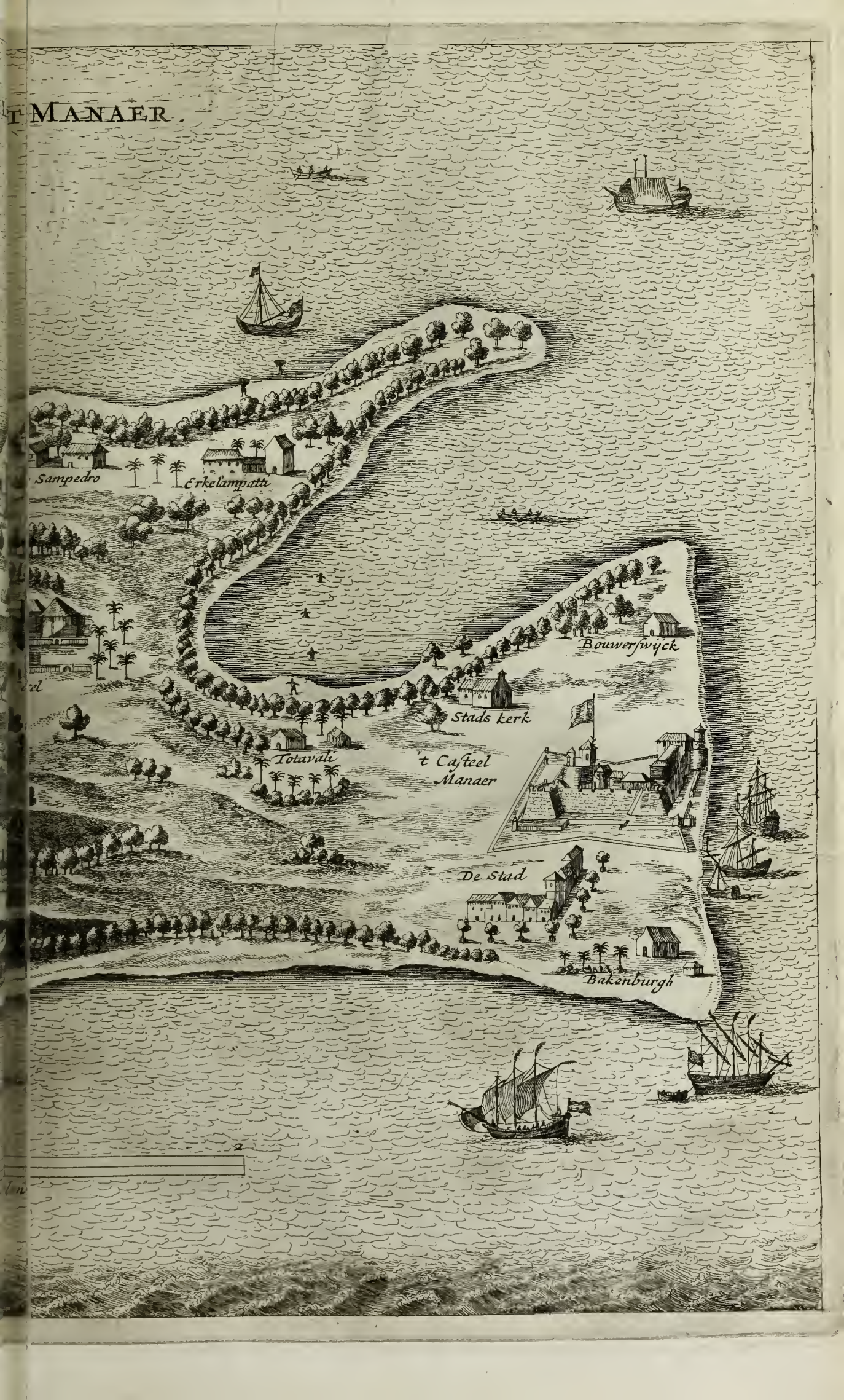
T MANAER.
Sampedro
Erkelampatti
Bouwerswyck
Stads kerk
Totavali
't Casteel Manaer
De Stad
Bakenburgh

ançiſci averii er in't teeren der eydenen Manaar elders.

Portugéſche talen overvloedigh geſchreven, uytwijzen. Voornoemde *Xavier* ſtelde over al Leermeeſters, *Canacappels* genaamt, om het Volk ende de jonge Jeught, de eerſte beginzelen van den Godts-dienſt te leren: als, de Tien Geboden, het Geloove, ende Vader Onze, met een groote ende onverdrietigen arbeyt, te beklagen zijnde dat de Roomſche ydelheden daar onder liepen; naderhant hebben de *Jezuyten*, in die geweſten *Pauliſten* genaamt, om dat zy van den Paus *Paulus* de Derde in *India* gezonden zijn, meeſt aldaar gearbeyt, verre in naarſtigheyt ende beſcheydentheyt, als goede maniere, om de Jeught te leeren, en de oude te trekken, de *Franciſcanen* ende andre ordren overtreffende; ik wil ook niet ontkennen, dat my haar aanleydinge wel aanſtont, en hebbe haar voetſtappen gaarn gevolght in de Reformatie van alle de Kerken en Schoolen van *Manaar* en *Jafnapatan*, voor zoo veel die niet en ſtreden tegen onze Godts-dienſt nochte Leere, maar na het begrijp ende de natuure van de Landaart waren aangeleydt: want dit is ten hooghſten noodigh in een Leeraar, dat hy wete met wien hy te doen heeft, ende dat men zulke tedere aankomende Chriſtenen, niet en kan beſwaren met groote Leer-ſtukken, lange vragen, diepe geheymeniſſen: maar eerſt naaktelijk de waarheydt, ende zoo kort en bondigh als het mogelijk is, by monde en geſchrifte, voordragen; 't welk lichtelijk by de jonge Jeught (inzonderheyt zeer gelukkigh zijnde in die Landen om yets van buyten te leeren, ende haar geheucheniſſe in te drukken,) zal onthouden werden, waar op dan geduurige Catechizatie, ende mondelijke onderwijzinge volgende, in præzentie en tegenwoordigheyt van de Ouderen en der meerderjarige, die dan, hoorende den lof Godts, uyt den mondt der Kinderen, zelfs met ſchaamte aangeprikkelt werden om haar na te volgen, en zoo kan men met trappen tot de volmaaktheydt komen:

oodige bekinge or de Leers die in dia geuden werı.

want de opbouwinge van een Kerk ende Kerken, is geen werk van eenen dagh ofte twee, *Eſdr.* 10. 13. *Paulus* hielt deze voet, dat men eerſt het beginzel der Leere *Chriſti* moſte leggen, en daar na tot de volmaaktheyt voortgaan, ende hy toont wat die beginzelen zijn, den grondt van de Bekeeringe tot Godt, ende den afſtant van onze booze werken, het Geloove in Godt, de Leere der Doopen, d'Oplegginge der Handen, d'Opſtandinge der Dooden, ende het Eeuwigh Oordeel. 't Is ook tot voort-plantinge van den Godts-dienſt noodigh, dat niet alleen alle de Inlandtſche Chriſtenen een kort begrip hebben: maar dat dat zelve blijve, en niet verandert werde; want zoo t'elkens een nieuw aankoment Predikant, een ander Formulier zoude t'zamen ſtellen, dat moſte ten hooghſten tot belaſtinge der arme menſchen, beſwaringe van haar memorie, en niet anders dan tot verwerringe ſtrekken, en ondienſte van de Kerke Godes; daaromme in den aanvank der Reformatie der Kerke, hebbe ik (uyt laſt der Hooge Overigheyt,) de voornaamſte ſtukken van den Godts-dienſt, met vragen en antwoorden t'zamen geſtelt, die daar na niet alleen in alle de Kerken van *Jafnapatan* en *Manaar*: maar ook in de Kerken onder *Gale*, *Columbo*, *Negumbo*, en *Mature* behoorende, zijn ingevoert, en van alle de Predikanten aangenomen; en door goet vinden van den Heer *Generaal*, en de E. *Raden* van *India*, als des Heer *Gouverneurs*, in de voornoemde Landen gelaſt, geleert, ende gebruykt te werden. Gelijk ook blijken kan uyt de Acte van de Algemeyne *Ceylonſche* Kerkelijke Vergaderinge, gehouden binnen *Columbo* 1659. van den 24 February tot den 3 Martij.

Maniere om het Euangelium *voort te planten na den voet* Pauli Hebr. 6. 1.

Men moet de Inlandtſche Chriſtenen een kort, bondig onveranderlijk begrip der Religie ter handt ſtellen, en mondelijk leeren, daar op voortgaan tot de volmaaktheyt.

Dit was een zeer dienſtigh ende noodigh werk, waar van door Godes genade zeer goede vruchten voort quamen. Men heeft gezien wat al quaadt die veranderinge der Leerſtukken, door nieuwe aankomende

Leer-

Alle veranderingen van Catechismen, *ende nieuwe Vraaghstukken zijn zeer schadelijk voor Godts Kerke, 't welk om van oude tijde niet te spreken, met de* Indiaansche *ervarentheyd werd bevestight.*

Leeraars in *Formoza* te wege heeft gebracht, en was beſt geweeſt, dat men op de voetſtappen *D. Roberti Junii*, ende *Georgii Candidy* hadde voortgegaan, en op haar geleyde gronden gebouwt; doch twijffel niet of de Hooge Machten zullen tegen alle nieuwigheden, en veranderinge nu wel waken. Zoo ware het ook nodigh, dat niet alleen deze Vraaghſtukken in de *Portugéſche* tale, die in die geweſten zeer gebruykelijk is, maar ook in de *Malabaarſche* tale, beſchreven ende geleert wierden, gelijk ook geſchiet is, ende (op het verzoek der Eerw. Broederen, van *Columbo*, *Gale*, ende *Negnapatan*,) haar een goet gedeelte van geſchreven exemplaren zijn toegezonden.

'T Is zeker ende gewis, dat het beſte middel om de Godts-dienſt voort te zetten, hier in beſtaat, niet datmen het Volk laat leeren de *Nederlandtſche* tale, maar dat de *Leeraars* hare tale leeren: want het eerſte zoude langhzaam voortgaan, ende zeer koſtelijk vallen, gelijk al mede op andere plaatzen de ervarentheyt geleert heeft; nu is het betamelijker, dat een Man ofte *Leeraar* aanleere de tale van al zijn Volk, dan dat alle het Volk leere de tale van den *Leeraar*. Zoo iſt dan behoorlijk dat de *Leeraars*, gelijk zy met alle beleeftheyt ende vriendelijkheydt moeten ommegaan by hare Overigheden, ook van dezelve in eere gehouden werden.

De Prædikanten *moeten de tale der Inwoonderen leeren, niet de Inwoonders de tale der* Prædikanten.

Manaar *is ſeer Viſchrijk.*

Het voornoemde Eylandt *Manaar*, is zeer overvloedigh van *Viſch*, welke de Inwoonderen niet alleen tot haar eygen onderhout gebruyken, maar ook weten te droogen, ende na andere plaatzen te verzenden, (gelijk ook die van *Columbo* en *Negumbo*.) Men heeft aldaar een ſlach van Viſſchen (die buyten twijffel geen beter naam als van *Zeekalven* kan toegeſchreven werden,) zijnde niet alleen in 't water, maar ook op 't landt levende, waar van de wijfkens melk in hare borſten hebben, ende haar ſubſtantie wel gekookt zijnde, is niet alleen den *Steur* in *Hollant* verre overtreffende: maar zoude den eeter niet anders gelooven of hy hadde goet Kalfs-vleeſch geſmaakt.

Een wonderlijke Viſch op Manaar.

'T Zal tijdt zijn *Manaar* te verlaten, ende de Reviere over te ſtappen tot *Mantotte*. De Revier is niet diep, maar gelijk te voren is gezeght, dat een Kanaal voor by het Kaſteel loopt, zoo kanmen het Kanaal over zijnde, de zelve doorwaden, zonder tot aan de knyen nat te werden, en is ontrent een half uure gaans daar aan te beſteden. Deze Landen worden de *Wannias* genaamt, zijnde onder *Manaar* ende de gehoorzaamheydt der *Ed. Compagnie*, die met de Kerken van *Manaar*, een getal van veerthien uytmaken, ſtaande onder de zorge en het opzicht van den *Leeraar*, op het voornoemde *Eylandt* woonende, die gewoon is alle Maanden bezoekinge over de zelve te doen.

Beſchrivinge van de Landen der Wannias.

De *Wannias* ſtaan wel onder de *Ed. Compagnie*, ende betalen hare Schattinge, ende brengen hare Elephanten op, maar moeten met alle beleeftheyt, ende zachtzinnigheyt gehandelt werden, alzoo zy niet gaarn *Raja* zouden t'onvriendt hebben, nochte qualijk met de *Compagnie* ſtaan.

A°. 1658. in 't begin van de Maant Martius, vertrokken wy (na de veroveringe van *Manaar*, ende nodige bezettinge aldaar gelaten te hebben) door de gemelte Landen na *Jafnapatan*. *Mantotte* heeft zijn aanvangh in 't noorden van de zoute Reviere, by het Dorp *Peringaly*, ſtrekkende zuydwaarts langhs de Zee-ſtrant, tot de Reviere *Aripouture*, alwaar *Mouſilipatto* zijn aanvangh neemt, by het Dorp *Aripou*, ſtrekkende zich voort zuydwaarts tot de Bergen *Condremale*, gelegen tegens den Inham, recht tegens over het Eylandt *Calpentijn*, ſtootende *Mantotte* dwers in 't Landt naar *Setecoulang*, daar van zes Dorpen onder *Manaar*, zes onder *Jafnapatan*, ende vijf onder *Mantotte* behooren.

Beſchrivinge van de Wannias.

Het

Het overige van *Mantotte*, ende *Mouſilipatte*, ſtrekt zich in 't ooſten na het groote Boſch, daar de eyntpalen ſcheyden, hebbende *Mantotte* 64, *Mouſilipatte* 14, en het gedeelte van *Setecoulang* zes Dorpen, makende t'zamen 84, zijnde deze Landen vruchtbaar ende zeer bequaam om Rijs aan te teelen en te winnen, ja zoo overvloedigh, datmen dikmaals hondertfout aan eenen halm bevonden heeft: maar de verwoeſtinge der Elephanten (alzoo 't niet dicht bewoont is) onderworpen.

Het is aanmerkens waardigh (gelijk ook *Joan de Lucena*, in 't Leven van *F. Xavier* verhaalt) dat het aan d'eene zijde van de *Caap Comorijn* Winter is, en aan d'ander zijde Zomer, en dat men in korten tijdt van de Zomer in de Winter, en van de Winter in de Zomer kan komen, dat het zoo oock op *Ceylon* is. Want als in de Landen van *Jafnapatan*, *Wannias*, ende *Manaar* de Winter en den Regen-tijt begint, namentlijck in de Maanden *October*, *November*, ende *December*, zoo neemt de Zomer zijn aanvank, en is de ſchoonſte tijdt, ende in de Maenden *April*, *Mey*, wanneer dan de grootſte drooghte is op *Jafnapatan*, geduurende dikmaals zes, zeven Maanden, zoo valt de ſterkſte Regen op *Columbo*, *Gale*; ende de Landen daar ontrent. In deze Landen, welke laag ende niet berghachtigh zijn, (gelijk het ander gedeelte van *Ceylon*) waayen niet dan twee Winden: maar ontrent *Columbo*, *Gale*, ende andere plaatzen heeft men des nachts de Landt-windt, des daaghs de Zee-windt; gelijk op de kuſte van *India*, *Malabaar*, ende *Choromandel*. Van *April* tot *October* waayt een ſterken Zuyden-windt, met een heldere Lucht ende zonne-ſchijn, en van *November* tot *April* den Noorden-windt: maar in de Maanden *Januarii*, *Februarii*, ende *Martius* is groote ſtilte, ende geweldige hitte, vallende des nachts een grooten ende overvloedigen Dauw, welke voor de gezontheyt ſchadelijk is, dies de

Jafnapatan ende de Wannias hebben maar twee Winden in een Jaar, de Noorden en Zuyden; maar de hooge Landen de Zee ende Landwinden.

V In-

Inwoonders des avonts met den ondergangh van de Zonne haar onder dak begeven. Wonderlijk heeft God de Heere dezen sterken Windt over die Landen geschapen, om de zelven te verkoelen, ende te doorwaeyen, zonder welke het aldaer niet wel hardelijk zoude zijn, van wegen de groote warmte, ende gruwelijke zonne-brandt.

Doortocht van ons Leger van Manaar *na* Jafnapatan.

Wy wandelden met ons Leger door de landen der *Wannias* met alle goede ordre, ende hoewel wy vry benoodight waren van eetwaren, zoo is evenwel de minste overlast aan de Inwoonderen niet gedaan: maar wy behielpen ons met zoodanige matigheyt, dat men yeder Soldaet een geringe mate van een Clappus Dop Rijs uytdeelde; ende dewijl men zach dat het volk door het te lange marcheeren werden t'eenemaal afgemat, indien zy geheel boven de Riviere, over het drooge zoude gewandelt hebben, waartoe lange dagh-reyzen zoude nodigh geweest zijn, welke den Krijghs-man onbequaam tot vechten zoude gemaakt hebben, om den Vyandt, die alle uure te verwachten was, te wederstaan, zoo vont men goet de Riviere over te varen met eenige lichte Scheepkens, zoo veel als wy konde bekomen, zijnde de voornoemde Vloet anderhalf uure wijt.

Overtocht des zelfs door de Riviere.

Waarlijk hier quam de noot aan de man, dewijl onze Vyanden aan de over-zijde van de Riviere ons wachten, wetende dat wy ten hoogste niet meer dan 200 ofte 300 mannen konden voor de eerste maal over brengen, ende dat aan de overzijde van de Riviere een diepen slijk was, gelijk eenige Jaren daar na gezien hebbe; dat van twee Elephanten, over komende aan de zijde van *Jafnapatan* (om haar spijze te zoeken) deze Riviere door-gaande, den eene in de modder bleef steken; ende aldaar van de Inwoonders wierdt gedoodt: want deze Elephanten komen door het water, wanneer de wilde Palmeer Boomen haar vruchten hebben, die zy dan (met hare voeten de wortel aan stukken getrapt hebbende) met haar achterste ter neder vellen, ende als dan haar lust boeten, ende de holle darmen en buyk met het gewasch vullen.

Overt. van onz. Krijghs-macht o. de Rivie. na Jafnapatan.

Het gelukte d'onze wel, ende de eerste Troup lande zonder tegenstant te vernemen, ende stelde haar terstont in postuur. Men verstondt dat den Vyandt daaghs te vooren aldaar was geweest, en dat hy van meyninge was, dat wy buyten om zoude trekken, daar de Rivier ten eynde is, ende drooghs voets konde door gegaan werden. Alle onze macht van volk over de Rivier zijnde, trokken wy voorder, en quamen de Inwoonders des Lants ons met alle beleeftheydt te gemoet, overvloedigh alle levens middelen en vruchten toe brengende. Wy quamen eerst tot aan de Hooft-kerke van de Provintie *Tenmarache*, genaamt *Chavagatzery*, daar wy ons met eten versterkten, en trokken dien zelven dagh met twee Veltstukken tot *Navacouli* (zijnde by de twee uuren gaans van de Stadt ende het Casteel *Jafnapatan*) alwaar des nachts verbleven.

Des morgens wierdt door my het Gebedt gedaan voor al het volk, en wy begaven ons tot aan de Riviere, alwaar wy meynden tegenstant gevonden te hebben: maar niets vernemende, braken den zelven avont door tot dicht onder het Casteel, voor by de Kerke *Sundecouli*, alwaar wy met den *Portugeesch* in gevecht geraakten, en een goet gedeelte van de hare neder velden. Des nachts rustede onze Krijghs-macht in ende omtrent de voorgenoemde Kerke. Daaghs daar na brak men in de Stadt, dewelke wel niet bewalt was, maar met sterke ende vaste Huyzen voorzien, hebbende dikke en zware steenen muuren, (na de gewoone wijze van bouwen der *Portugezen*) men verjaaghde den Vyandt van d'eene straat tot d'andere, en boorden met onze zwaarste metale stukken van muur tot muur, zoo dat wy het Casteel gedurigh nader quamen, ende

Gevecht tusschen o. en de Portugezen.

(na

Moelea Willipatte
Mepatte
W A N N J A
P R O U J
Tsjondecolan
Ponery
Passo Secko of Paleraw
Mulipatto
Poelepolay
Patiarapalli
Warmingoeda
Coeringoetoere
Magommale
Wettile gema
Provin
cia.
Tambamme
Oerouture
Aliancelle
Passod Caetchay
Poeroetton
Ten
ma
S. Iago
Martewa
Waranne
Caetchay
Coedorey
rache
Chavatzery
Tsjembain patti
Illondi Manual
Nagarkoyel
Navacoule
Sundelo
Provincia.
Ambar
Coerette
Waddemara
Calcoulang
Vegampom
Oriens
REGNUM
JAFNAPATNAM,
cum
INSULIS ADJACENTIBUS.

Chette Cou-
lang.
Mantotte
Peringali
Manaers kil
Bakenburg
Manaer
Infula
Bouwers kerck
Stad
Caſteel
Stads kerk
Tottavaly
Carcel
Pagode
Peixale
Tellemanaer
Erkelampat
ti
Pieters kerk
Adams brugh
Hoorn
Enckhuyſen
Delft
Middelburgh
I. Bramines
I. Dona Clara
Is Deſerta
Cabnoni
Colomboture
Alqutti
Velou
Leyden
Olim
Ouratore
Oude Fort
afnapat
nam
Pahvalys
Batecotte
Paneteri
pou
Billegam
Changane
patte
Manipay
REGN.
Oudewil
Mallagam
Provincia.
Cattavelli
Telipole
Tondemanaer
Mayletta
I. Amſterdam
Olim
I. Caradiva
Occidens
Duytſche mylen
Spaenſche mylen
Eng: en Franſche mylen

(na dat den 9 *Martii* aan de Weſt-zijde, de Hooft-kerk der *Jeſuiten*, en 't Klooſter bemachtight hadden) ook den 18 van de zelve Maant aan de Ooſt-zijde de Kerke ende het Klooſter der *Dominicanen* innamen, doende daaghs daar na de 19, de Dankzeggingе tot Godt, uyt Pſalm 20. 7.

Dus dreef men den Vyandt na zijn neſt, ende Godt verleende ons twee Kerken, om op den Sabbath-dagh voor, en na de middagh in beyde quartieren 't volk te onderwijzen: ook goede ende vaſte huyzen om ten tijde der Belegeringe in te woonen, en gaf ons ſtoffe tot ſchuldige dankbaarheyt, om met *Jozua* Cap. 24. 13. te zeggen: *Ik hebbe u een Landt gegeven daar aan ghy niet gearbeydt en hebt, ende Steden die ghy niet gebouwt en hebt, ende ghy woonet in de zelve, en eetet van de Wijngaarden* (want die aldaar overvloedigh waren en noch zijn) *die ghy niet geplant en hebt.* Aldus den Vyandt uyt zijn huyzen gedreven zijnde, was'er geen wijken dan na het *Kaſteel*, daar in zich nevens den *Portugeeſch* veel van het volk des landts begaf, zoo dat zy malkanderen in den wege waren, ende verſtonken.

Nu was het noodigh om *Jafnapatan* eerder te overwinnen, ende meerder te benauwen, ende van toevoer te ontzetten, dat zeker For-

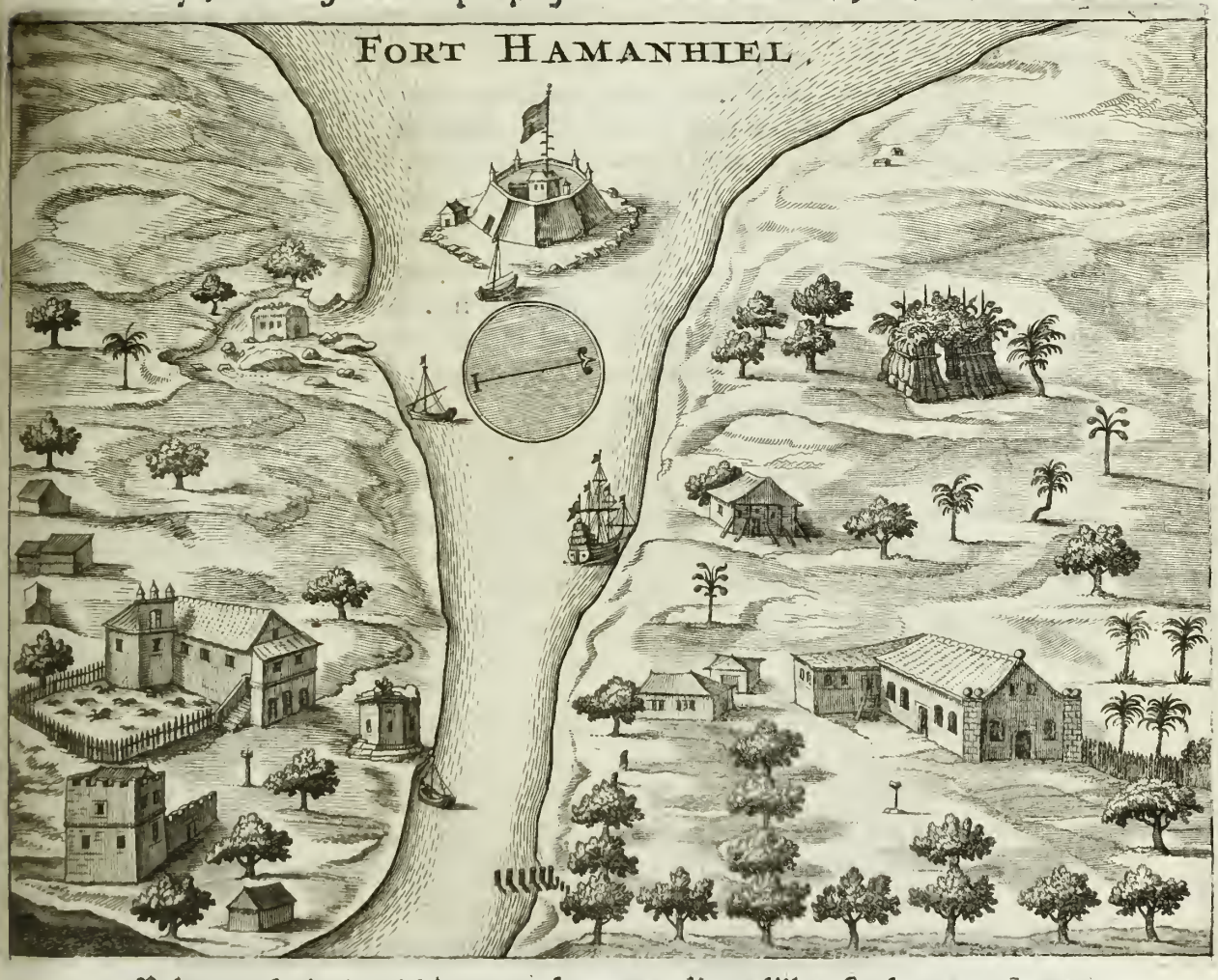

treſſe leggende in 't midden van de Riviere, aan de Mond van de Zee (welke alle uyt- ende in-komende Schepen kan dwingen) van ons eerſt bemachtight wierde. Deze vaſtigheyt heeft *Anthonio Amiral de Menezes* doen bouwen, zijnde de ſleutel van *Jafnapatan*, wenſchelijk zijnde dat aan den hoek van *Calmom* diergelijke ſterkte was; zoo konde geen Vaar-tuygen tegen het *Kaſteel* naken, ofte men konde de zelve na wille dwingen. Men ſchikte dan na het Eyland *Ouratare* een bequame Krijghs-macht om het voornoemde Fort te vermeeſteren, 't welk wel bemant was, onder het gebied van *Hieronimo de Paiva.*

Het Eyland *Ouratare* daar op te vooren een *Portugees* Kaſteel hadde geſtaan, (waar van noch de overblijfſelen te zien zijn) was wel verſt gelegen van het Water-fort, dies men byzonder van het Eyland *Caradiva* 't zelve moſt beſchieten: Maar men konde geen breſſe maken in de Muere uyt oorſake van haar geweldige dikte en de diſtantie der plaatze. Men beſloot de Sterkte met Vaar-tuygen, met Schans-korven, Geſchut ende Borſt-weeringe verzien, te beſpringen, na dat men eerſt deze Brief aan den *Hopman* zond.

Het Fort Cays wordt opgeëyſcht.

DEwijle Godt de Heere alle onze deſſeynen, tot noch genadelijk heeft gelieven te zegenen, ende wy (door zijne Godtlijke hulpe) vaſtſtellen, dat UE. voortaan onmachtigh zult zijn onze wapenen tegen te ſtaan ende af te weeren, dat wy op UE. hebben voorgenomen, zoo hebben wy na Krijghsordre ende Chriſtelijk gebruyk UE. zulks willen bekent maken, om uyt de naam van de Ho: Mo: Heeren Staten Generaal der vrye Vereenighde Nederlanden, *de* Heeren Bewinthebberen der Geoctroyeerde Ooſt-Indiſche Compagnie, *ende den* Ed. Heer Gouverneur Generaal Joan Maatzuyker, *ende de* E. E. Heeren Raden van India, *Deze uwe Fortreſſe van* Cays *op te eyſſchen, gelijk ik de zelve op eyſſche by deze, achtende dat uwe langh betoonde manhaftigheyt ende dapperheyt, voortaan door u gebrek ende onze macht vruchteloos zal wezen. Stelt u dan niet hartnekkigh tegens Godts wille, ende de preuve van ons voornemen, UE. aanbiedende wat men eerlijke Soldaten toelaten kan: maar zoo UE. in tegendeel onze macht wilt beproeven, ende u hartnekkigh daar tegen ſtellen, zoo proteſteeren wy voor* Godt, *ende de gantſche Chriſtenheydt over 't onheyl dat UE. nakende is, zijnde gerezolveert (zoo* Godt *ons d'overwinninge geeft) de ſcherpſte Krijghs-gebruyken aan te ſtellen, nochte geen voorwaarde met UE. te maken. UE. Manlijke dapperheyt is ons tot verwonderingh genoegh gebleken. Zijt dan voorzichtigh in't beraden, en wachten wy binnen drie uuren antwoordt, met den Brenger dezes, ofte die UE. nevens hem gelieven zult te zenden, welke van ons vry geleyde gegeven werdt, op ons woordt ende trouwe. Blijvende op't beſluyt of Vriendt of Vyandt.*

In 't Leger 19 April 1658.

Onderſtondt

Den *Admiraal* ende *Veldt-Overſte* van het *Hollandtſche* Leger te *Water* ende te *Lande*.

DIt Briefken van my in de *Portugéſche* tale overgezet zijnde, wierdt den *Vyandt* toe-geſchikt: maar die dacht (*Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps*) dat is: *Hoe ſchoon kan hy fluyten om ons in't net te krijgen*, gaf dierhalven tot antwoordt, dat de Sterkte den Konink van *Portugaal*, zijn Heer ende Meeſter toe behoorde, voor welke *Majeſteyt*, hy die met zijn laetſte druppel bloets wilde bewaren. Hy en konde niet meer doen als hem *Godt* toeliet, voor dreigen was hy, noch de zijne niet vervaart.

Antwoord van den Hopman van Cays op de op-eyſchinge.

Dit zoo zijnde, moſt men de uyterſte middelen tegens den Vyandt gebruyken: maar Godt de Heere verhoede, dat het op geen Stormen aan quam, 't welk buyten twijffel de *E. Maatſchappye* dier zoude geſtaan, ende zeer hacchelijk geweeſt hebben: Maar den Vyandt onvoorzien van Water, ende ten deelen ook van de vluchtende rijke Vrouwen, die van *Jafnapatan* in tijdts haar na *Nagnapatman* begaven, daar van berooft, moſt zijn Sterkte op geven, want geen Water-putten daar binnen zijn: maar alleen eenige houte Bakken, waar van zommige door de Granaten zijn aan ſtukken geſlagen; doch in onze tijden zijn niet alleen hier, maar ook op *Manaar* groote Water-kelders gemaakt.

Billijke voorwaarde bedongen zy, de Soldaten zouden uyt trekken met haar

1. Commandeurs huys
2. Casteels kerk met een Clooster
3. Capiteyns huys
4. Vaendrichs huys
5. Coopmans huys
6. onder Coopmans huys
7. Predikants huys
8. Siecken-huys
9. Kranck-besoeckers huys
10. Kruyd-huys
11. Timmer-werf
12. Gevangen-huys
13. Hooft-wacht
14. Strand poort
15. Suydoost punt
16. Suyd-west punt
17. Noord-west punt
18. Noord-oost punt

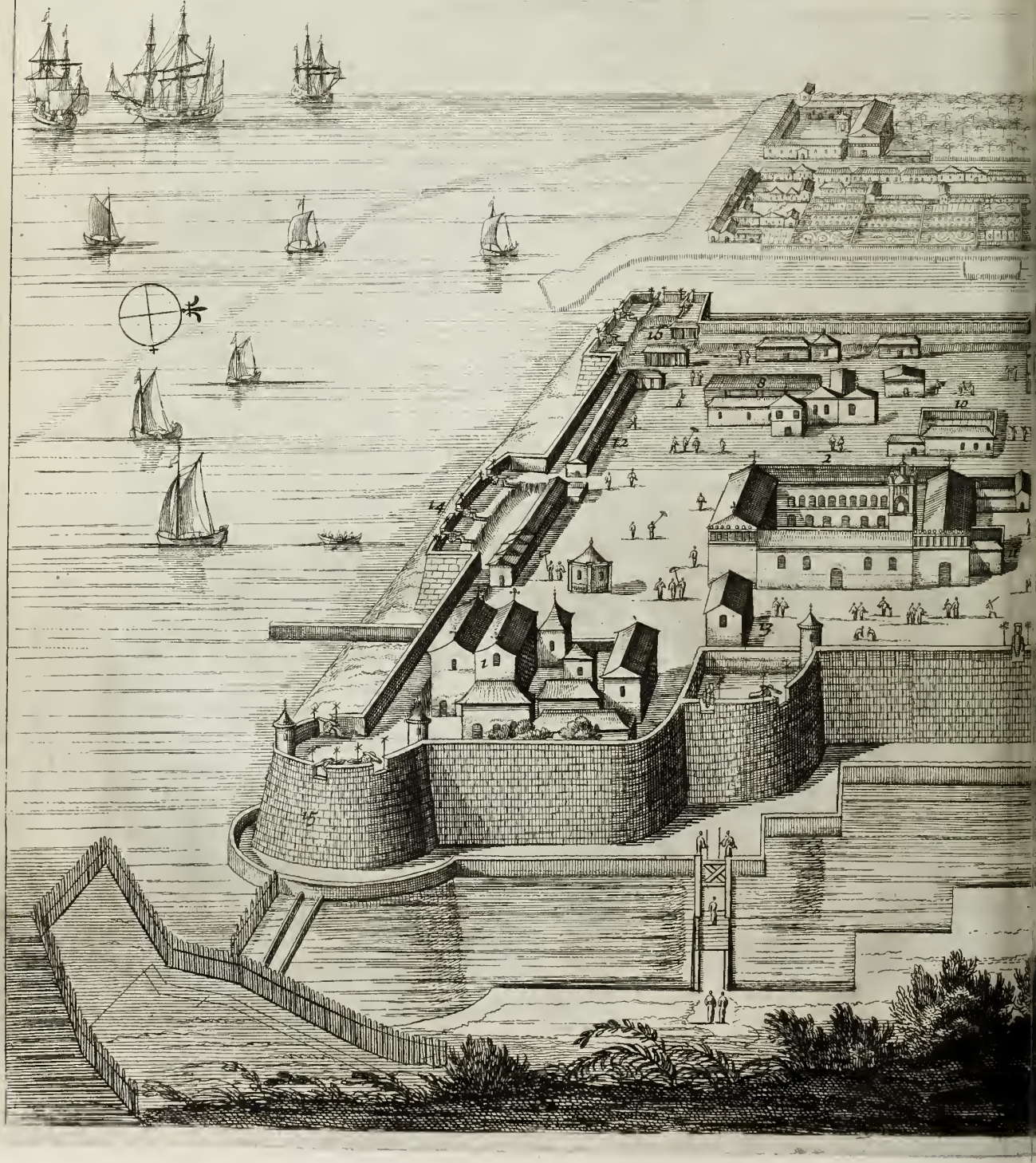

17
9
5
6
18

Het Fort ays moet ch uyt ge- ek van ater over ven.

haar Geweer, brandende Lonten, Kogels in de mont, ende na *Europa* verzonden werden. Den *Hopman* getrouwt zijnde geweeſt, ende Kinderen hebbende, zoude na de Indiſche Kuſte ofte *Chormandel* vervoert werden. Over deze overwinninge wierdt van my de Dankzegginge gedaan, den 28 van Gras-maant, uyt *Pſalm* 46. 8.

en Dank- gginge ar over daan.

In deze Belegeringe vertoonde byzonder haar dapperheyt, den Bevelhebber *Cornelis Rob de Jonge*, (over twee Jaren tot *Amſterdam* overleden) ende den Capiteyn *Petrus Waſch*, (voor *Cochin* namaals gebleven) en den Jonkheer *N. van Rheede*.

Het XLIV. Capittel.

Vervolgh der Belegeringh van Jafnapatan. *Zee-ſlagh voor* Goa. Hollanders *en* Portugezen *veelmalen ſlaaghs*. Jafnapatan *gaat over; op wat* Conditien. Portugezen *by de* Hollanders *gebleven, trachten hun te verraden, 't welk door een* Toepas *uytkomt. Provintien van* Jafnapatan, *en Kerken in de eerſte.*

NU wederom na *Jafnapatan* gewandelt, ende bezien wat aldaar uytgericht wierdt. Men zach dat het *Kaſteel* met ſtormender hant niet was te winnen, zijnde ongemeen hoogh van wallen; met Mijnen was niet uyt te rechten, om dat de gront klipachtigh is, als men een weynigh in d'aarde graaft. Met kracht van't donderen des Kanons was het ook niet te doen, dewijl de muuren die tot driemaals zijn verdubbelt, voor de grootſte en zwaarſte Kanonſchoten niet en vreeſden, ook waren wy ſchaars van Bus-poeder verzien: zoo dat het geraatzaamſt was, de tijdt uyt te wachten, en *Keyzer Karels* Spreuke in't werk te ſtellen, *Yo, y El Tiempo Para Dos outros*, ende den tijdt tot onze hulpe te nemen, en zoo van lankzamer hant den Vyandt uyt te mergelen ende te benauwen. Byzonder matteerden wy den zelve,

afnapa- ns Sterkte de hooge allen.

met het werpen van groote vaſte ſteenen uyt de Mortieren geworpen, gelijk ook met de Vuur-ballen, welke geen kleyne nederlage en ſchaden den Vyandt aanbrachten.

Schade aan den Vyandt gedaan, door onze Mortiers, met het werpen van groote ſteenen.

Den Vyandt zach zich aan allen kanten meer ende meer benauwen, en dat de mont-koſt ende de nodige ſpijze begon te verminderen, dies trachte hy zoo nu en dan met zijn Vaartuygen een Reyze op de *Eylanden* te doen, om daar van daan ververſchinge te bekomen: maar hy verkreegh haaſt tegenſtandt: want d'onze op haar aanvallende, drevenze haaſt te rugge. Hier droegh zich (gelijk in meer voorvallen) dapper de *E. Ysbrandt Godsken*, geboortigh van *'s Gravenhage*, doen Koopman in dienſt van de *E. Compagnie*, nu *Directeur* van de aanzienlijke Koopmanſchappen in *Perſia*, nevens den Manhafte *Barent Clebont*, doen *Luytenant*, nu *Capiteyn* in *Jafnapatan*, welke beyde gequetſt wierden, de eerſte in de mondt, de tweede in de knien. Den *Portugeeſch* roemde, ende wachte zeer op zijn ingebeelde toevoer van *Goa*, niet twijffelende aan haar ontzet: Want hy zond uyt het *Kaſteel* een Briefken met eenen *Toepas*, *Ignatio Feras*, geboortigh van *Trinquenemale*, om het zelve te behandigen aan den *Zeevooght* van de groote ende kleyne Schepen: maar deze Swart quam tot ons over: Men vaardighde doen een goet getal Krijgers af, om (indien eenige tot ontzet mochte komen) het landen te beletten: maar men vernam niemant.

Den Vyandt wil met zijn Vaartuygen na de Eylanden *om ververſſinge, 't welk hem belet wordt*

Een Toepas *met een Brief uyt het* Kaſteel *komt tot ons over.*

In tegendeel verſtondt men hoe den 23 van de Maant *Martius*, den Bevelhebber *Adriaan Roothaas*, tegens de *Portugezen* op de Bhare van *Goa* was ſlaaghs geweeſt, ende een van de grootſte Galjoenen, de *S. Thomas* in vlamme hadde gezet, en voorts die van *Goa* alle hope tot ontzet van *Jafnapatan* was afgeſneden, dewijle veele andere Schepen reddeloos waren gemaakt door ons Kanonneeren. Gelijk Godt de Heere over deze overwinninge gedankt is in zijne *Kerke*, uyt Exod. 15. 9.

Zeeſlagh voor Goa.

De Hollanders *hebben de overhandt, het Galjoen* S. Thomas *raakt in brandt.*

Dankzeginge hier over gehouden.

door my, den 26 van Bloey-maant 1658.

De Hollanders ende Portugezen A. 1658. meermalen slaaghs met malkanderen.

Uyt een Brief van den Eerwaardigen, Hoogh-geleerden D°. *Theodorus Zas*, nu Leeraar op *Malacca*, doenmaals in de Vloote voor *Goa*, ontfing ik verder tijdinge, hoe dat den *Portugeesch* den 20 Januarij, van dat zelve Jaar 1658, met 10 Galjoens ende eenige Fregatten op ons was uytgekomen, waar tegens d'onze tot den avondt waren slaaghs geweest, ende door de nacht van den anderen met weynigh schade geraakt, hoe den 27 ende 29 des zelfde Maants weder aan den anderen geweest zijnde, met weynigh verlies aan beyde zijde gescheyden waren. Den 3 Februarij was de Vyandt op ons uytkomende, onder zijn *Kasteelen* gejaagt. Zijnde in die drie boven gemelte Slagen, door de gantsche Hollandtsche Vloot niet meer als 9 gedoodt ende weynige gequetst. Den Brief was getekent in het Schip de *Phœnix*, kruycende voor de Bhare van *Goa:* 11 Februarij. 1658.

Onderstont

UE. Dienstwillige Vriendt ende Medebroeder

THEODORUS ZAS.

Onze Krijghs-macht hadde *Jafnapatan* niet alleen met Loop-graven ende Batteryen nauw omringt, maar ook zoo benauwt, dat zelfs den Vyandt aan de Rivier zoo benepen was, dat niet een Vaartuygh uyt of in konde, dies hy genootzaakt was, geen hulpe ofte toevoer te gemoet ziende, den 21 Junij aan de Zuyd-Oost-punt met een Vrêvaandel uyt te komen, verzoekende onderhandelinge met ons, gelijk den 22 daaghs daar na geschiede; de *Hooft-artijkelen* waren deze.

Jafnapatan *gaat over.*

Artijkelen *van het* Contract.

Dat de Soldaten zoude uyt trekken met vliegende Vaandels, met Kogels in de mont, met een Kanon-stuk, ende na *Europa* vervoert werden. De Hoofden ende Officieren zoude wel onthaalt, ende na haar Sterkte verzonden werden. De Geestelijkheyt naar de Kuste *Choromandel*; den Vyandt mochte geen Gout, Silver, ofte kostelijkheyt met zich nemen: maar alles den Overwinner laten. De Getrouwde zouden mede vervoert werden, gelijk zy daar na met het meeste gedeelte over *Malacca* na *Batavia* vertrokken.

Den Gouverneur *Joan de Melo*, *Leonardo d'Oliveiro*, *Viador de Fazendas*, *Anthonio Mendes d'Aranha*, trokken uyt het *Kasteel*, nevens andere Hooft-officieren, en alzoo behandighde *Rodrigo Boralho* de Sleutels aan den Heer Majoor *Jan van der Laan*. Den Vyandt was onmachtigh zijn verzochte Geschut te trekken. Twee volle dagen geduerden den uyt-tocht, een groot getal Zoldaten, die haar Wapenen ende Vaandels ter Aarde, voor des *Ed. Compagnies* Standaart neder leyde, zagh men, nevens vele Burgers, (onder de welke zich rekende den geweesen Hopman *Gaspar Figeiro*, de plaagh ende geessel der *Cingalezen*, ende het verderf der *Portugezen* in zijn verlooren slagh op *Paneture*) veel Vrouwen, Kinderen, Swarten, Blanken, gemengde oudt en jongh, 40 à 50 Papen ende Klerken van de ordre der *Françiscanen*, *Jesuiten*, *Dominicanen*, (niet tegenstaande, dat, geduurende deze Belegeringe, in de tijdt van drie Maanden ende een half, meer dan 1600 Menschen gestorven ende gedoodt waren) uyt de Sterkte komen.

De Portugezen trecken uyt het Kasteel Jafnapata twee dagen langh.

Veel volx in de Belegeringe gestorven.

Men zond na *Batavia*, over *Malacca*, den Bevelhebber *Pieter de Bitter*, om aan de Hooge Machten, den Ed. Heer *Generaal Joan Maatzuyker*, nevens de *E. E. Raden van India*, deze blijde tijdinge bekent te maken. Den 23 Junij dede ick de *Dank-Predikatie* uyt *Exod.* 17. 15. gelijk ook alle Jaren deze gewoonte werdt onderhouden. In het veroverde Kasteel lagh alles aan stukken geslagen door het werpen der Granaten, als Steenen uyt de Mortiers, daar was ook een groote stank van binnen, zoo dat het in 't eerste niet wel en was te bewoonen.

Deze Veroveringe werdt den Heer Generaal en Raden van India, door Pieter de Bitter bekent gemaakt.

Hier-

Hierom maakte men haast de putten schoon, bracht alle onreynigheyt buyten, herstelde de *Kerk* ende de Huysen, de getroffen en gebroken muuren, plantte van binnen 2 à 300 Kokos-boomen, brak de Stadts Huyzen met 3000 *Coelijs*, dewijl die te dicht aan de Gracht van het *Kasteel* stonden; en om den Landaart tot zoo een groot getal Arbeyders aan te moedigen, (dewijl des *Koninghs* van *Portugaals* dienst maar in 300 *Coelijs* des daaghs bestont) schaftemen den cijns van den Tabak af. *Sr. Jacob van Rhee*, Opper-koopman, wierdt voor eerst tot *Hooft* gestelt, zijnde een wakker verstandigh ende neerstigh Man, (namaels op *Batavia* overleden.)

Ons Veldt-leger vertrok, kort na deze veroveringe, na de kuste *Choromandel*, om met eene de Stadt *Negnapatan* in ons gewelt te krijgen: maar *Jafnapatan* bleef met weynigh Zoldaten voorzien, daer by komende, dat by na het grootste deel *Portugezen* waren, die haren eedt aan den *Koningh* van *Portugaal* gedaan, vergetende, haar onder de gehoorzaamheyt van de *Ed. Compagnie* begeven hadde, ende dat noch een groot getal gevangen van Oorloge in 't *Kasteel* bewaart wierden.

Deze quamen t'zamen te rotten, en met de Landaart aan te spannen, (zelfs niet zonder kundtschap van *Raja Singa*) haar voornemen was, als ik bezigh was buyten het *Kasteel*, in de Stadt, met prediken in 't *Portugeesch*, alle de Hooft-Officieren, die daar tegenwoordigh waren, te vermoorden, wanneer dan hare mede-makkers in 't *Kasteel* eerst de Hooft-wacht zouden om-brengen, en voorts haar meester van 't *Kasteel* maken. Ende het en ware geen swaare zake voor haar om doen geweest, indien het den *Almachtigen* niet gelieft hadde, hare raadtslagen tot niet te maken.

Het gebeurde dat onder de Predicatie *Don Manoël Andrado*, *Cingalees*, *Hopman* en *Modliaar* in dienst der *Ed. Compagnie*, met een bende van 17 à 18 Mannen, met de welke hy gemeynlijk vergezelschapt was, voor de *Kerk-deur* bleef staan, sonder in te komen, konnende evenwel met de zijne bequamelijk hooren ende verstaan: Hy kreegh, (gelijk daar na van hem gehoort hebbe) een wonderlijke inval, van wegen de *Portugéesche* moortdadigheydt, te meer, om dat hy zagh, dat zy, die ontrent hem waren, zijnde *Portugezen*, geduurigh de handt aan haar geweer, ofte *Cinco-Palmas*, hadden. Evenwel, dewijl *Don Andrado* met zijn volk niet binnen trat, bleven zy ook buyten staan, ende quamen niet in de *Kerk*.

Het Verraad werdt ontdekt door een Toepas.

Deze booze zake bleef noch al eenige dagen verhoolen, tot dat eyndelijk een *Toepas*, den geheelen aanslagh aan *Sr. Jacob van Rhee* openbaarde, die met alle vlijt goede wacht stelde, het *Kasteel* toe-sloot, de vloekverwanten verzekerde, en my in der yl (alzoo in 't Landt, om de Kerke te reformeeren ende visiteeren was) t'huys ontbood, gelijk ook terstondt na den ontfangh van zijnen Brief, my na het *Kasteel* begaf, hoorende terstondt hoe al het verraet (door *Godes* genade) was ontdekt geworden, de Verraders wel nauw bewaert zijnde, om te zijner tijdt na behooren gestraft te werden. Men hadde groote reden om *Godt* te danken voor deze genadige verlossinge, gelijk ik opentlijk den 15 Sept. 1658. in tegenwoordigheyt van onze *Nederlanders* dede uyt *Esther* 9. *verss.* 20, 21, 22, 23, 24.

Hier over werdt God *de* Heere *opentlijck gedanckt.*

Niet lange daar na (als men haar wel hadde onderzocht, ende de waarheydt uyt hare mont gehoort hadde) zijnze veroordeelt om gehangen, onthooft, ende op kruyçen geleght te worden. Het Hooft van deze Godlooze raadts-pleginge was een van *Manaar* geboortigh, nevens eenen *Don Louys*, en noch een *Portugeesch*, deze wierden op Kruyçen gebonden, ende eerst met een bijl voor in de strot geslagen, daar na in de borst, en het herte uytgehaelt, ende in het verraderlijk aangezichte

De Verraders werden met de doodt op verscheyde wijzen gestraft.

gewor-

geworpen. Een *Klerk*, genaamt *Caldero*, zijnde een *Jesuijt*, in *Malacca* gebooren, wierd onthalst. Deze man was door ziekte en swakheyt verhindert geweest met de Geestelijkheyt te vertrekken, en bleef tot zijn ongeluk. Hy was waerlijk te beklagen, want hy van dit schendigh stuk niet en wiste, zijnde alleen een Brief van deze Schelmen aan hem geschreven, daar in zy hem haar voornemen kondt maakten, hem noemende *Padre de suas almas*, ofte *Vader harer Zielen*. Hy verwilighde mede niet in hare Godlooze raadslagh, zijn eyge Landts-lieden te verraden, kost mede van zijn herte niet, dies hy zijn stilswijgen met de doodt moste bezueren. D'anderen tot elf in 't getal wierden opgehangen aan een drydubbelde galge, verkrijgende loon na werken. Kort na deze tijdt wierden de overige gevangene verzonden, om niet meer van dit verraderlijk gebroet geplaagt te werden. De doode Lichamen wierden aan Boomen opgehangen tot spijze der Vogelen, de hoofden van de voornaamste aanstelders van dit grouwelijk beleyd, wierden voor al de voorby-gaande op de Markt op staken gezet.

Een Jesuijtsche Klerk Caldero te beklagen.

Het Koninkrijk Jafnapatan is ontrent 40 Jaar van de Portugezen bezeten.

Het Kasteel *Jafnapatan* is vierkant met hooge ende sterke muuren, gelijk uyt de Prente kan gezien werden, is grooter dan het Kasteel van *Batavia*, is de Hooft-plaatze van het gansche Koninkrijk, 't welk is van de *Portugezen* 40 Jaren bezeten geweest, ende door *Philippo d'Olivero* den *Keyzer* af handigh gemaakt, die de *Cingalezen* sloegh ontrent *Achiavelli*, by de *Groote Pagode*, daar noch van de overblijfzelen te zien zijn, ende een wonderlijke groote ruyme ende wijde Put, diep ronts-om, en in 't midden 24 vademen, voorwaar een wonderlijk werk, alzoo de voornoemde Put door een zware rots-steen is gehouwen (of gelijk de inwoonders willen) van den Donder eerst geopent. Wanneer wy zullen handelen van de Eylanden van *Jafnapatan*, zullen wy

Portugezen winnen Jafnapatan van den Koningh van Candy.

Slagh... Philipp... d'Olive... by Achi... velli, te... Rajas v...

Een wo... derlijke groote e... wijde P... by Achi... velli.

wy diergelijke voorbeelden den *Lezer* vertoonen.

Jafnapatan werdt verdeelt in vier *Provintien*, en is bewoont ende sterk bevolkt, lank zijnde 12 uuren gaans, ende 6 in zijn breette, welke Landtstreken doorgaans met Dorpen en Kerken zijn verçiert. De Dorpen maken een getal uyt van 159, de welke behooren onder 34 Inlandtsche *Kerken*, waar by dan komen de *Nederlandtsche* ende *Portugésche Kerken*. Aan de Noordt-zijde van *Jafnapatan* spoelt den *Grooten Oceaan*, aan de Zuydt-zijde loopt de Reviere, die het zelve als een Eylandt maakt, ende zich in de Zee tweezins ontlast.

D reette end lengte van atnapat.

De *Provintien* zijn dezen, *Belligamme*, *Tenmarache*, *Waddemarache*, en *Patchiarapalle*. De Provintie van *Belligamme* heeft 14 *Kerken*, waar

Jafnapatan heeft vier Provintien.

Kerke van de Hooft-Kerke is *Telipole*, zijnde ruym ende groot, met twee rygen Pylaren wel gebouwt, neffens een aanzienlijk Huys, eertijts van de *Jesuiten* getimmert, met een zeer vermakelijke Thuyn ende Hof, rijke Wijngaarden, en alderley Indiaansche Vruchten, nevens klare Putten, voorzien. In Augusto 1658. is van my eerst de herstelde Godts-dienst (gelijck in alle de onderhoorige *Kerken* van *Jafnapatan* ende *Manaar*) aldaar geleert. Den 12 Januar. 1661. is aldaar de eerste maal des *Heeren H. Avondtmaal* onder de Inlanders gehouden, doen zijnde 12 *Communicanten*. Den 19 April des zelfden Jaars met 15, welk getal op mijn vertrek tot in de 30 was geklommen.

T pole.

formati van alle d nlandtsc ende de o rhoorsg Kerken v Jafnap n.

s eerste H Avondl onder d ndiann gehden.

In 't Jaar 1665, waren daar ontrent de 1000 School-kinderen, waar van 480 alle de *Vragen*, *Catechizatien*, en *Gebeden*, niet alleen wisten op te zeggen, maar bequamelijk daar over reden te geven, toonende, 't geene zy geleert hadden, te verstaan, gelijk tot dien eynde byzonder daar over van den *Predicant* onderzocht wierden. In deze *Kerke* hebbe ik menigmaal een getal van 2000 Toehoorders gehadt.

Voortgang in 't Christendom, en merkelijke aanwasch door Catechizatie.

Wonderlijke Vrage van een Indiaan *op* Telipole.

Alhier quam my eens een wonderlijke Vrage voor van een *Indiaan*, namentlijk, als *Christus* wierdt gedoopt van *Joannes*, of hy doen wiert gedoopt in de Name *des Vaders*, *des Zoons*, ende *des H. Geestes?* en als men hem daar *Ja* op antwoorde, zeyde hy, dat dan *Jesus* in zijn eygen Name was gedoopt, 't welk hy niet wel konde verstaan. Men onderrichte deze Swart, *Michaël Fonzeca* genaamt, en vertoonde hem, dat hier in geen ongerijmtheyt was, alzoo *Jesus*, onzen Heere, niet en was gedoopt voor hem zelven, ofte alleen als *Godt*, ofte als een bloot Mensche, maar als *Middelaar*, hebbende beyde Goddelijke ende Menschelijke Natuure, en tot een solemnele inhuldinge in zijn Ampt, dat ook de *Zoone Godts* niet anders dan in de Name *Godts* konde gedoopt werden: Nu stondt vast dat *Godt* niet alleen is de *Vader*, maar ook de *Zoon*, ende de *H. Geest*; en dat niemandt wierdt gedoopt, dan in de Name van Een die meerder is, gelijk wy in *Godts* Name gedoopt werden; dat het ook zeker was, dat *Jesus* van het zelfde Wezen was met de *Vader*, en de *H. Geest*, ende in *Godt* eygentlijk geen meerder ofte minder wierdt bevonden, wel zijnde de *Vader* de eerste in 't *Godlijke Wezen*: maar ook de *Zoone* zoo wel *Godt* zelve, als de *Vader*, ende de *H. Geest*. Hier mede was hy voldaan. De Inwoonderen zijn doorgaans zeer scherpzinnigh ende vernuftigh, waarom zy menigmaal met wonderlijke Vragen my aan-quamen, als van de *Scheppinge des Werelts*, het eynde des zelfs, ende hoedanigh het zoude wezen, van de *eeuwigheyt der Ziele*, van de *Helle*, ende diergelijke. Men heeft meest ontrent alle de *Kerken* Toonneelen, ende zoo hebben voor deze *Kerke* van *Telipole*, de *Portugéesche Padres Jesuiten* een groot *Theatrum* gemaakt, waar op eenige Geestelijke Historien voor het volk, op heylige dagen, vertoont wierden.

Theatra *ofte Toonneelen, eertijts van de* Roomsche Leeraars *voor de meeste Kerken gemaakt.*

De Kerke Mallagam.

Een half uur gaans licht de Kerke *Mallagam*, zijnde mede van goede kalk ende steen gebouwt, ende staat nevens de *Kerke* een schoon Huys, 't eenemaal op Boogen gemetzelt; met een hooge Trap gaat men na boven. Deze *Kerke* is by de *Portugezen* begonnen, en in onze tijdt voltoyt. Hier was een getal van 400 School-kinderen, 't volk was trager in 't gehoor, als in andere *Kerken*, en quamen nauwelijks tot 600 om onderwezen te werden.

De Kerk Mayletti.

De Kerke *Mayletti* is ruym vijf quartier uur gaans van de Hooft-Kerke *Telipole*. Hier is een aanzienlijke Schoole van 750 Kinderen, die in kenniſſe uytſtekende zijn, hebben ook een verſtandigh *Leer-meester*, die alleen meer werks doet, dan twee *School-Leeraars* op *Telipole*. Hier was doorgaans een gehoor van 15 à 1600 Menschen, zijnde zeer aandachtigh, andere daar in verre overtreffende. De *Kerke* is van goede Coraal-steen, ruym ende wijt. Het Huys is zeer hoogh op getrokken, boven is een plat, loopende tot over het Choor van de Kerk, daar een kostelijk uytzicht te Lande, ende in de groote Zee is, zijnde waarlijk een *Belle videre*, ofte een *Boa vista*; de *Kerke* leght geen half quartier uur van het strandt. Men heeft hier overvloet van schoone Visch, als Tonge, Harder, Vleermuizen, Kreeften, &c. Hier onthoudt zich veel Haas ende Patrijzen.

Yver der Christenen *aldaa*

Vermakelijkheyt v Mayletti.

De Kerk van Achiavelli.

De Kerke van *Achiavelli* is twee uuren gaans van de Hooft-kerke *Telipole*. Zy is hoogh ende wijt, bequaam om een getal van 2000 Menschen te begrijpen, op-gebouwt van Coraal-steen: maar voltoyt ten tijde van ons verblijf aldaar, zijnde 100 Rijxdaald. van eenige Heeren en Vrienden daar toe uyt-gereykt.

Vermakelijkheyt va Achiavell.

Het Dorp is zeer vermakelijk, vol van Geboomte ende groente; men heeft hier een ontelbaar getal Tortel-duyven, die driemaal des daaghs gezamentlijk korren, waar aan men bequamelijk kan weten, wat uure het van den dagh is: hier zijn veel Hazen, Harte-beesten, en Wilde Verkens: maar is deze Plaatze (boven

Mallagam .

Mayletti .

Achiavelli.

Oudewil.

ven d'andere) van de Slange zeer gevaarlijk.

De Inwoonders zijn traagh in't gehoor van *Godts* Woordt, vry noch by-geloovigh, alzoo veel oude *Bramines* alhier haar woon-plaatze hebben. Den Ouden *Bramine Philippo*, heeft wel goede ende grondige kennisse van onze Godts-dienst: maar 't schijnt meer *Historiaal*, dan *apprehensijf* door't Geloove te zijn. Daar woont een geleerden *Bramine*, die langh met my heeft verkeert, (alzoo ik op *Achiavelli* mijn eygen Huys ende Thuyn hadde) welke, na genoeghzaam onderzoek, van my is gedoopt, out zijnde 46 Jaren, deze heeft het Leven ende Lijden *Jesu*, zeer geleert, en met een hooge *Poëtische* stijl, in 't *Latijns Malabaars*, ofte *Hanscret*, geheel van d'andere *Malabaarsche* Letteren onderscheyden, vertaalt. Schoolkinders zijn hier tusschen de 4 à 500, het gewoonlijk gehoor bestaat uyt 7, 8, à 900 Menschen.

Een Bramine Christen geworden zijnde, beschrijft in Vaarzen in't hoogh-Malabaars het Leven ende Lijden Jesu.

De Kerke Ondewil. Een groot uur gaans van *Telipole* light de Kerke *Ondewil*, staande op een vlak velt, met een schoone uytzicht, nevens een groot Huys, met een wel-gemaakte Galderye, alles van steen gebouwt, zijnde geweest de woon-plaatze van een *Françiscaner* Paap. Hier is schoon kley-landt zijnde rootachtig, bequaam tot aanteelen van Rijs, *Naceny*, ende andere eetwaren. Het getal der School-kinderen is 600, zijn redelijk wel onderwezen. Het gehoor is bestaande in 900 ofte 1000 Menschen.

Twee uuren van het *Kasteel* light de Kerke *Batecotte*, met een zeer hoogh ende verheven Huys, met een plat daar op, ende met een grooten Hof verçiert, vol Clappus-boomen geplant, rontom zijn vette en boven maten kostelijke Zaay-landen. De *Kerke* leyt dicht by de Zoute Revier. Het getal der School-kinders is tusschen de 8 à 900. Het volk komt neerstigh tot het gehoor van *Godts* Woordt, tot 2000 sterk. De Plaatze is van Lijftocht overvloedigh, ende wel van Visch voorzien.

De Kerke Batecotte.

De Kerke Paneteri-pou.

Een kleyn half uur van *Batecotte*, is gelegen de Kerke *Paneteripou*, zijnde een net ende kunstig gebouw van Coraal-steen, met een cierlijk ende zeer vermakelijk Huys, staande op Boogen, hebbende een lustige Galderye, ende twee groote Kamers, met een wellustige ende vermakelijke Tuyn, daar by zijnde een schoone Tank oft Water-plaats, daar men het Vee uyt drenkt. Hier is een Schoole van ruym 600 Kinderen, zeer verre toegenomen in de *Christelijke* Godts-dienst, tot verwonderingh, wetende de Paapsche dwalingen van het *Vagevier*, *Misse*, *Aflaten*, en *Oorbiechte*, met goede redenen alreede in mijn tijt tegen te spreken, ende te wederleggen. Den School-meester *Andrée*, nevens zijn Mede-helper, zijn ook zeer yverigh om de jonge Jeught dagelijks te leeren. De Inwoonders komen met een groot getal, gemeynlijk (wanneer van den *Predikant* geleert werdt) tot 12 à 1300 in de Kerke, en overtreffen andere in aandachtigheyt.

Yver ende kennisse van het Volk, ende de Kinderen van Paneteripou.

De Kerke Changane.

Van *Paneteripou* tot de Kerke *Changane*, is een kleyn half uur gaans, zoo dat *Batecotte*, *Changane*, ende *Paneteripou*, op een drie-hoek by na even verre van malkanderen leggen. De Kerke van *Changane*, ende het huys is van Coraal-steenen gebouwt, gelijk *Paneteripou*, zijnde een welgeordineert werk, doch de *Kerke* is wel zoo groot, als mede het Huys, voor aan is een bequaam Pleyn, met een steene muur afgeschooten, ende achter is een zeer aanzienlijke Plantagie van *Kokos*, *Wijngaarden*, *Patatten*, *Bananas*, ende *Portugaalsche Vijge-boomen*.

Lof der Christenen *van* Changane.

De Kerke *Changane* heeft over de 700 Leerlingen, de welke met die van *Paneteripou*, in haer kennisse, boven andere te prijzen zijn. Den School-meester *Ambrosio*, doet alle vlijt ende neerstigheyt om aanwinste te doen, 't welk t'elkens in 't bezoeken der Schoolen den *Predikanten* is gebleken. Het volk komt mede naarstigh te Kerke, ja dikmaals zoo sterk, datze niet alle konnen plaatze hebben.

De Kerk Manipay.

Twee uuren van *Jafnapatan*, ende een uur van *Changane*, is gelegen de Kerke *Manipay*. 't Is niet gelooffelijk, dat in zulken kleynen distantie, zoo grooten onderscheyt van Volk is. Men heeft aldaar 560 Kinderen, die ter Schoolen komen. Het volk is boos-aardigh, meest noch Heydensch en by-geloovigh, traagh tot het gehoor van Godts Woordt: de Kerk is ruym en wijt genoegh voor 2000 Menschen, maar zy komen boven 7 à 800 niet. Het Huys is van Leem gemaakt, ende gedekt met *Atap*, ofte bladeren van Palmeerboomen. Voor de Kerk is een schoone Water-tank, hier heeft van outs mede een Heydensche *Pagode* gestaan. Hier woonen vele van den geslachte *Madapoli*, die mede aanhangers waren van den Verrader *Don Louys*, daar van te vooren is af gesproken.

Het volk aldaar is boos-aardig en vry Heydensch

De Kerke Vanarpone.

De Kerke *Vanarpone* dicht onder het Kasteel *Jafnapatan* staande, daar meest Wasschers woonen: want *Vanar* is in 't *Mallabaars* een Wasscher gezeght. Is kleyn ende zonder Huys, heeft 200 School-kinders, die wel leeren, daar is goet gehoor tot 5 à 600 Menschen.

De Kerk Nalour.

Dicht by *Vanarpone* is de Kerke *Nalour*, zijnde van Leem gemaakt, ende slecht gedekt. Hier heeft mede een Heydensche *Pagode* gestaan. 590 Kinderen komen aldaar om te leeren, zijn maar van redelijken voortgangh, 't volk is traag, ende veel genegen tot het Heydendom, te meer, om dat over eenige Jaren, met honderden *Heydensche Schilders* van de kust *Choromandel*, deze Plaatze is bevolkt geworden, tot groot nadeel van de voortplantinge des *Godts-dienst*, ende weynigh of geen nut van de *E. Maatschappye*, na dien alle de Stoffen van de Kust moeten komen, en de kleeden niet tot haar volmaaktheyt op *Jafnapatan* konnen gebracht werden, uyt oorzake, van gebrek van water, &c.

Heydensche Kleede-schilders *met honderden van* Choromandel *op* Jafnapatan *gekomen, tot ondienst van* Godts *Kerke, en weynigh nut van de* Ed. Compagnie.

Dit Volk is een pest onder het swakke *Christendom*: want zy haar niet ontzien met *Cinza* ofte *Assche*

(zijnde

Paneteripou
Kerck
Kerck huys

Changane
Kerck
Kerck huys

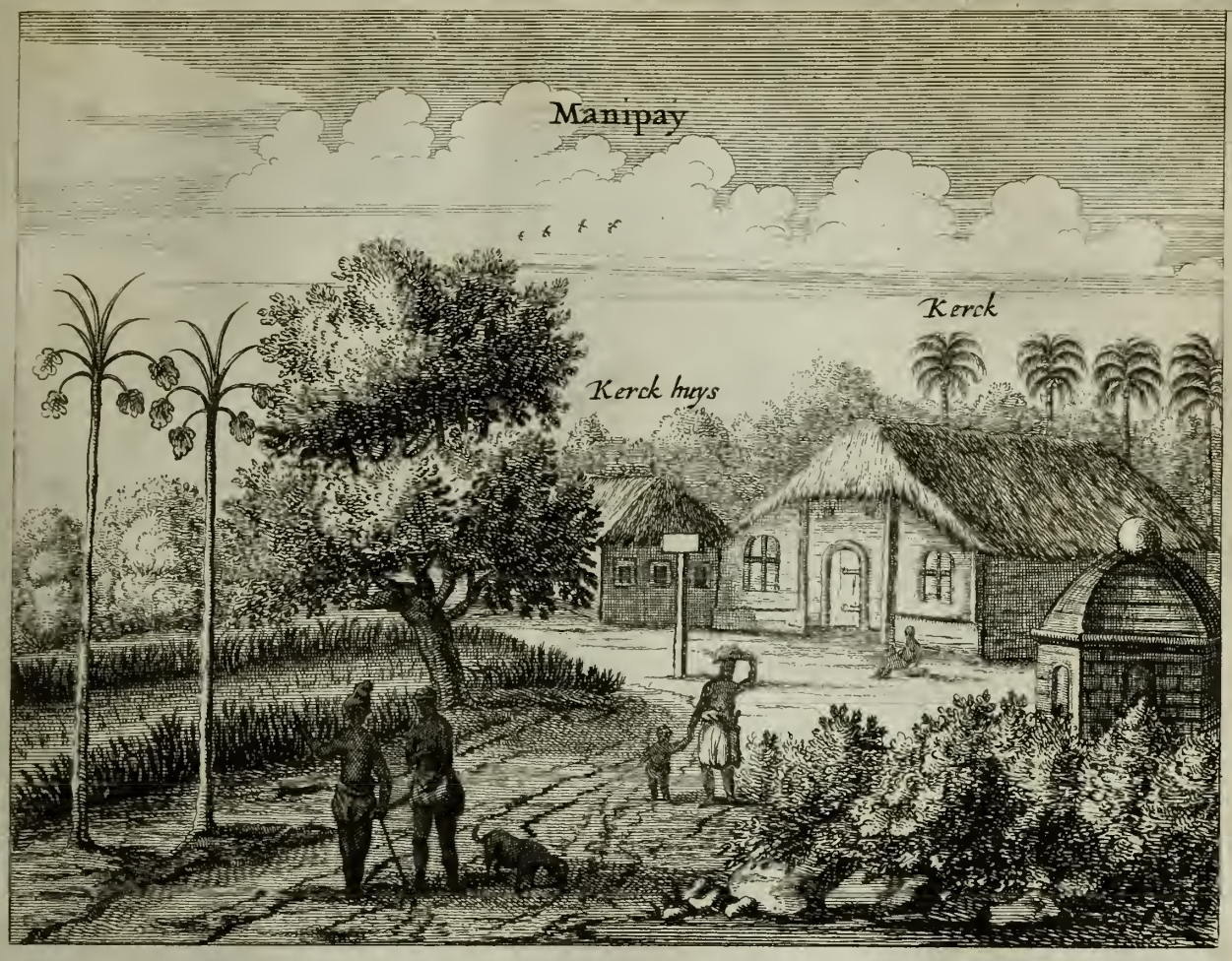
Manipay
Kerck
Kerck huys

Vanarpone
Kerck

(zijnde by haar een Heylighdom) te ſtrijken, haar Afgodiſche *Pater-noſters* te dragen, gelijk menigmaal met droefheydt hebbe moeten zien, ende haar daar van afgemaant, toonende, dat zy niet in haar Afgodiſch, maar in een *Chriſten* lant woonde. En of wel dit niet wert met goede oogen vande Politie aangezien, evenwel behoorde daar in nauwer gewaakt te werden. Gelijk ook tegens den inbreuk der Mooren, die ook openbare Schoolen in onze tijt begonden aan te richten.

Anthony Pavilioen, de eerſte Commandeur op Jafnapatan zijn goede ver tot voortplantinge des waren Gods-dienſt en weeren der Afgodorye.

Ik moet bekennen, dat den Heer *Anthony Pavilioen*, de eerſte *Commandeur* aldaar, in wiens tijdt ik in den Lande van *Jafnapatan* gewoont hebbe, nu zijnde *Raadt Extraordinaar* van *India*, ende een geacht *Gouverneur* op *Choromandel*, tot uytroeyen van deze Afgoderye (op mijn aanklachte ende verzoek) my altijt de handt geboden heeft, zelfs geen zin hebbende in 't overbrengen van de *Heydenſche Schilders* op *Jafnapatan*: maar het ſtaat te duchten, dat deze groote hoop (die door haar woeſte byſlapinge zeer vermenighvuldigen) het Landt ende de Kerke veel ſchade zal doen, byzonder als men haar eenighzints het verbranden van hare dooden, ende yets van de minſte Heydenſche Ceremonien inwilligt.

't Is ook zeer gevaarlijk, dat alzoo een vermenginge van *Chriſten* Vrouwen met *Heydenſche* of Moorſche Mannen, ende *vice verſâ* ſtaat te geſchieden. Of men dan die Luyden met de doodt wil ſtraffen (gelijk wel op het *Eylandt* geſchiet is) zoo is daar mede het quaat niet wegh genomen, en of zulke harde Proceduuren goet zijn, ende na den woorde *Godts*, en of het ſcherpſte recht dikmaals niet is het grootſte onrecht, mach yeder vryelijk oordeelen. Ik meyne dat vele vroome en Godzalige Richters in zulke Raadts-plegingen geen behagen zouden hebben, en dat haar Zielen niet zoude willen komen in zulke Vergaderingen. Het exempel van *Cosbi* en *Simri*, *Num.* 25. is buyten gemeyn, ende en kan van

ons niet na-gevolght werden, buyten dat, die Hoererye geſchiede in zoo een tijt, wanneer het volk Godts weende, ontrent en voor de deure der Tente der Tzamen-komſte, daaren-boven zagh het *Pinehas* zelfs. *Eſdra* was bedroeft over de Heydenſche Huwelijken van het volk Gods, hy dede daar over een Gebedt tot Godt, hy doode het niet: maar hy maakte dat 'er een ſcheydinge was tuſſchen 't heylig en onheylig volk.

De Kerke Sundecouli.

De laatſte *Kerke*, dicht ontrent de Stadt, is *Sundecouli* genaamt, daar de *Civias* ofte *Pallinkijn-dragers*, ende Water-haalders woonen. Het is een bequaam ende wel verçiert gebouw, daar woont een Godloos ongebonden volk, zoo dat het Spreek-woort waar is, *Hoe nader Rome, hoe ſlimmer Chriſten.* Daar zijn 450 School-kinderen, maar zijn niet naarſtigh in 't leeren, loopen meeſt met de Ouders uyt viſſchen. Daar is nauw'lijks een tzamen-komſte van 400 Menſchen, daar nochtans meer dan 1500 behoorden te komen.

Boos volk woont aldaar.

De plaatze is zeer vermakelijk vol van Boomen, daar is een zoet geluyt van vele zingende Vogelkens. Dus verre van de eerſte Provintie *Belligamme*, ende hare onderhoorige *Kerken*, onder welke mede *Copay*, ende *Pontour* begrepen zijn, die tzamen ruym 800 School-kinderen, ende 2000 Toe-hoorders hebben. De Kinderen worden in hare Claſſen en Rijgen doorgaans verdeylt, de meeſt-kundige leeren de gene die minder weten, en dat in zoodanige ordre, dat zelfs die geene, die het *Geloof* ende *Vader onze* weten, Leer-meeſters zijn van die, de welke alleen het *Vader onze* kennen. Onder deze Jongens zijn ook eenige als *Merinhos*, die de af-wezende aanteykenen, by den *Meeſter* ende groote *Merinho* aanklagen ende beklappen.

De Kerk Copay *en* Pontour.

Ordre onder de School-kinderen.

Het XLV. Capittel.

Tweede, derde, en vierde Provintie in Jafnapatan, *en Kerken daar onder gehoorende. Eylanden van* Jafnapatan.

Kopay
De Kerck
Kerck-huys

Navacouli
Kerck-huys
Kerck

Poutour
De Kerck
Kerck-huys

Chavagatzeri
Kerck-huys
De Kerck

patan. *Groot getal der Chriſtenen. Ongemeenen yver des Auteurs, in de bevorderinge der Godts-dienſt.*

De Kerke Navacouli.

DE tweede *Provintie* van *Jafnapatan* is *Tenmarache*, vervattende 5 *Kerken*, met hare onderhoorige Dorpen, de eerſte *Navacouli* genaamt, leggende in een zeer vermakelijke Landt-ſtreke. Hier is groote overvloet van Vee ende Gewaſch des Velts, en onthouden haar in 't geboomte, meenigte van Apen ende Meerkatten, ook in 't Landt alderhande Wildt, ende Water-gevogelte. De Kerke en het Huys zijn maar van Aarde gemaakt, ende met *Atap* gedekt, De Schoole beſtaat uyt 400 Leerlingen, de toehoorders zijn gemeynlijk 7 à 800 ſterk.

De Kerke Chavagatzy.

Een uure gaans van *Navacouli* is de Kerke *Chavagatzery*. Deze Kerke is de grootſte van de geheele Provintie *Tenmarache*, het Huys dat daar nevens ſtaat, is ook hecht en ſterk, met vele vertrekken gebouwt, heeft een ſchoone uytzicht in Zee, achter is een playzanten Hof, met alderleye *Indiaanſche* Vruchten verçiert. De Plaatze is zeer Viſch-rijk, de Inwoonders behelpen haar ten deele met de Landt-bouwerye, en met de Zee-vaart. De Schoole van *Chavagatzery* beſtaat uyt een getal van meer dan 1000 Leerlingen: zoo dat twee Meeſters, ende een Medehelper haar zijn toe-geſchikt. Gemeynlijk als den *Predikant* hier leert, zijn twee- ende derdehalf duyzent Menſchen in de Kerke, zoo dat het, van wegen alle de Adem-tochten, zeer benauwt is.

Groot getal Chriſtenen aldaar.

De Kerke Cathay.

De Kerke *Cathay* is een uure gaans van *Chavagatzery*, door een zandige ende moeyelijke wegh. Onder-wegen zijn veel *Water-tanken*, daar in haar veel wilde Eend-vogels onthouden, die goet van ſmaak zijn. Men heeft hier veel Poel-ſnippen, Reygers, groene *Indiſche* Ravens, Meertynkens, ende alderley kleyn Gevogelte. 't Huys ende de Kerke zijn van aarde gemaakt, ende als de Kerke van *Navacouli*, met *Atap* gedekt.

De

De Schoole heeft 550 Diſcipulen, met een bequame *Meeſter:* tot het gehoor komt een getal van 11 à 1200 Menſchen.

De Kerke Waranni.

Voorts is een moeyelijke ende ſware zandige wegh van *Cathay* tot *Waranni*. Deze Kerke ſtaat in een dicht beplante plaatze, vermakelijk, byzonder des morgens, ende tegens den ondergangh der Zonne: Hier ſtaan ſchoone *Areek*-boomen, overvloedige *Kokos*, ende *Palmeer*-boomen, nevens *Bananas*, *Manges*, ende *Cajou*, ende *Guiavos*-boomen. Men heeft hier de ſchoonſte Water-Limoenen die in *India* te vinden zijn, nevens uytſtekende welriekende Meloenen. De Kerke is ſlecht, en van aarde Muuren, inſgelijks het Huys: maar evenwel met wijde Kamers, ende een ſchoon Voor-huys, met een koele Galderye. 800 School-kinders worden daar bevonden, ende 2500 Toehoorders.

Vermakelijkheyt van Waranni.

Veelderhande Vruchten aldaar.

De Kerke Illondi Matual.

De laatſte Kerke van *Tenmarache* is *Illondi Matual*, waar onder ook behoort het Dorp *Nagar Kojel*, daar eertijts een vermaarde Pagode heeft geſtaan. De *Kerke* is van aarde Muuren, maar het Huys ('t welk men met een verheve trap op gaat) is van ſteen gemetzelt, heeft drie kamers, ende een doorgaande Galderye, met een vermakelijk uytzicht. Hier onthouden haar vele Paauwen, en begint den Elephant in deze Landtſtreke zoo nu en dan zich te laten zien. De tamme Elephanten der *Ed. Compagnie* worden aldaar mede gevoedt, (gelijk die door 't ganſche Landt verdeelt werden) om te beter haar voeder te bekomen. Onder *Illondi Matual* behooren 650 Schoolkinderen, daar is gemeynlijk een gehoor van 11 à 1200 Menſchen.

De Provintie Waddemarache *heeft drie Kerken.*

De derde *Provintie* is *Waddemarache*, die in zich vervat 3 *Kerken*. Deze *Provintie* heeft ſchoone Lantsdouwen, overvloedige Koe-beeſten, Schapen, Geyten, Hoenders, Duyven, Patrijzen, en Veldt-hoenders. Men kan daar een goet Schaap voor 8 à 10 ſtuyvers koopen, 60 Eyeren om 3 ſtuyvers, 4 Hoenders om een

D'eerſte Catavell *Overvloedigheyt van deze Provintie.*

Sanam,

Illondi Matual
Kerck huys
Kerck

Catavelli
Kerk huys
Kerck

Ureputti
Kerck
Kerck mays

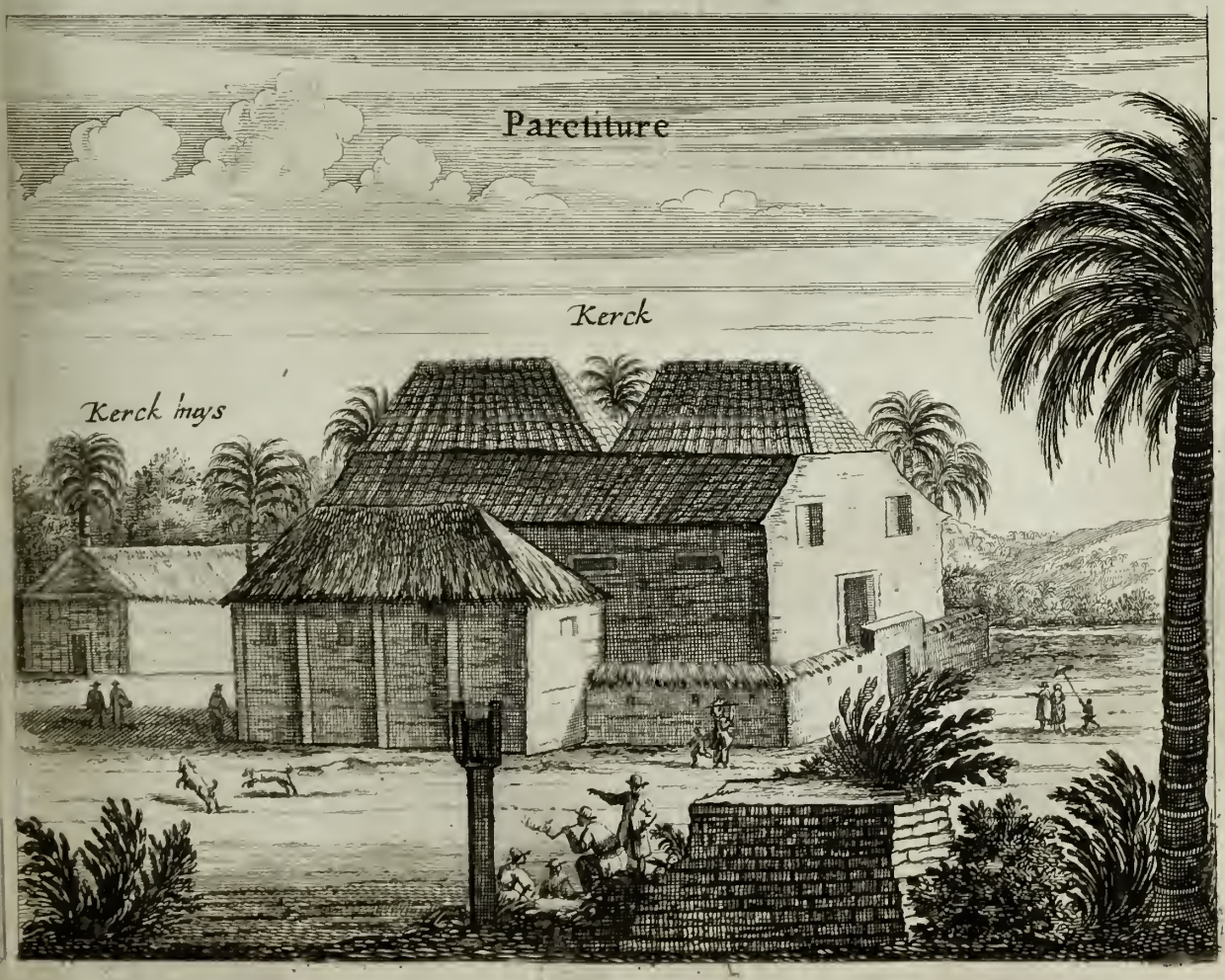
Parciture
Kerck
Kerck mays

Sanam, zijnde 5 ſtuyvers. De eerſte *Kerke* is genaamt *Catavelli*, van goede gebakken ſteen gebouwt, gelijk ook het Huys, hebbende daar-enboven een bequaam Speel-huysken op de hooghte ſtaande, om alle de vlakke Landen over te zien. 600 Kinderen komen daar ter Schoole, en 1000 à 1100 tot het gehoor van Godts Woordt.

De Kerke U Reputti, onder ze woonen vel Dieven.

De tweede *Kerke* is *U Reputti*, alwaar een deel geboefte van Dieven zich onthoudt, zijnde van het Geſlachte der *Nalloas*, het volk is weynigh Godts-dienſtigh. Men bevindt op deze plaatze 690 Scholieren, 8 à 900 Toehoorders. Op d'eene tijdt meer, op d'andere minder. De School-kinderen leeren de eerſte Letteren alhier in 't zandt te ſchrijven, die t'elkens werden uytgewiſt.

De Kerke Paretiture.

De Kerke *Paretiture* is de grootſte ende aanzienlijkſte van ganſch *Waddemarache*. Is by de Portugéſche *Punta das Pedras*, ofte de *Steenhoek* genaamt geweeſt. *Paretiture* is gezeght in de *Malabaarſche* tale *Catoens-haven*, uyt oorzake, dat veel Catoen aan kleyne Boomtjens aldaar waſcht. Onlangs is aan de ſtrand een kleyne vaſtigheyt gemaakt, wanneer wy met *Engelandt* in Oorlogh waren. Ten tijde des Oorloghs tuſſchen Ons en *Portugaal*, hebben de *Hollanders* eens den *Prieſter* met haar gevoert. Gelijk de zelve ook *Manaar* hebben geplundert. Hier ontſtont eenmael een hevigh gevecht tuſſchen Ons, ende den *Portugeeſch*, daar de *Nederlanders* het vry hardt hadden, en bleef onder andere den Schipper en Capiteyn *Jan Hooghzaten*. In de Belegeringe van *Jafnapatan* meynde den *Portugeeſch*, dat alhier zijn Zecours zoude aanlanden.

Een vaſtigheyt in de Engelze Oorlogh op Paretiture gemaakt.

Een gevecht tuſſchen ons ende de Portugezen aldaar voorgevallen.

De Schepen konnen 7 à 8 Maanden (zonder zorge) alhier ten Anker leggen: maar zy moeten t'zeyl gaan voor het Noorder *Mouzon*, want het dan een gevaarlijke lager wal is. Wanneer eenige Schepen in Zee gezien werden, wordt de Vlagge opgehaalt aan een hooge maſt, om te

Gelegentheyt van de Reede aldaar.

waarschouwen. De *Kerke* is een wijl vervallen geweest: maar in mijn tijt wederom op-gebouwt. Voor de *Kerk* staat een grooten *Tamarijn-boom*, daar onder dikmaals (om de groote hitte, ende de benauwtheyt van 't volk te mijden) geleert is. Hier komen zoo nu en dan 3000 Toehoorders, de School-kinderen zijn 1000 sterk.

Een groot getal Christenen te Paretitu

De Provintie Patchiarapalle *en haar gelegentheyt.*

De uyterste *Provintie* is *Patchiarapalle*, welke heeft vier *Kerken*, met hare Schoolen. Deze *Provintie* is zandigh, ongezont, boven maten heet, zonder goet water, de verwoestinge der Elephanten zeer onderworpen. In zekere tijdt des Jaars hebbe ik gezien, dat een wonderlijke Ziekte daar regeerde, de Kinderen swollen aan haar gemacht, hadden Buyken gelijk uytgespannen Trommels, vele worden door deze qualen wech gerukt. Daar zijn ook sware koortzen van Nature, gelijk de *Manaarsche*, die met de Maan haren loop houdt, ende den Mensch haast uyt den Lande der Levendigen weg rukken. De Schurfdigheyt ende de Kinder-pokjens gaan hier ook zeer in swang. De Inwoonders zijn arm, eeten meest ongezonde kost, als gedrooghde Visch, *Pounaten*, *Kelengen*, ende weynigh Rijs, alzoo zy niets vermogende zijn.

De Kerke Poelepolay.

Wonderlijke ziekte in Patchiarapalle.

Deze *Provintie* is vol wilde Palmeer-boomen, waar van de Inwoonders meest leven. Doch daar is niet een Jaar als de Vruchten rijp werden, of men ziet honderden van Boomen door de Elephanten om verre geworpen. Deze *Provintie* stoot naast aan de Grenzen van *Raja Singa*, en is in d'oude tijden zoo nu en dan d'inloop der *Cingalezen* onderworpen geweest. Dit is de reden, waarom het Kerken-huys van *Poelepalle* sterk gemaakt is met schietgaten, na de wijze van een vaste Reduyt, ende voorts omringht met een hooge steene Muur. De Schoole bestaat uyt 300 Scholieren, die wel aan-nemen. De Toe-hoorders zijn niet boven 600. Hier zijn Vrouwen die op Aarde Kruyken (*Callangs*

Deze Provintie is ruine der Elephanten zeer onderworpen.

Getal der Christenen in Poelepolay.

De Kerck Poelepolay
't Huys

De Kerck Tambamme
't Huys

't Huys
De Kerck Mogomma
le.
De Voet
van't Cruys

De Kerck
Mulipatto.
't Huys

Onderlijk spelen van Vrouwen op Aarde Kyken.

langs genaamt) weten te ſpeelen, zy blazen in de zelve, en weten een wonderlijk geluyt te geven onder haar danſſen, hier mede meynen zy, datze den vreemdelingh groote eere aan doen. Deze meer-gemelte *Provintie* levert het beſte *Jager-hout*, waar van goet Span-werk gemaakt werdt, 't welk veel na *Choromandel* ende elders werdt verzonden.

Mogommale.

Ruym twee uuren van *Poelepolay* is gelegen de Kerke *Mogommale*, met een goet ende hecht Huys, geheel ſtaande in het Boſch, daar onthouden haar in de Schoole 450 Diſcipulen, ter Kerke komen 500 Menſchen.

Tambamme.

De Kerke *Tambamme* is de grootſte van deze *Provintie*, ende leyt alderbeſt. 500 School-kinders, ende 900 Toe-hoorders bevindt men daar in de gewoonlijke bezoekinge.

Mulipatto.

Mulipatto is de uyterſte Kerke, een dagh reyzens van *Jafnapatan*, een weynig daar van daan is de *Paſſo Seco*, ofte *Drooge door-gangh*, alwaar de Revier eyndight, ende ons volk in een Pagger de wacht houdt. Het Kerken-huys is mede met Schietgaten gemaakt, de Kerk is zeer ſlecht ende kleyn, alzoo daar niet meer dan 215 School-kinderen, ende 350 Toe-hoorders zijn.

Dus verre van *Jafnapatan*, ende de vier onderhoorige Provintien met hare Kerken: Nu zullen wy overvaren tot de *Eylanden*, welke zes in getalle zijn.

Het Eyland Ourature heeft drie Kerken.

Het eerſte *Eylandt* is *Ourature*, op 't welke drie Kerken ſtaan, namentlijk *Aleputti*, *Welane*, ende *St. Jan*, ofte *Ourature*, welke Kerken 800 School-kinderen met den anderen hebben, ende 2600 Toehoorders. Dit *Eylandt* heeft veeltijts ſware overvloeyinge van Water gehadt in de tijden der *Portugezen*, ende te vooren, zoo dat de Menſchen haar op de Boomen voor des Waters-noodt moſten verbergen. In mijnen tijdt A°. 1658. ontſtondt een ſwaar Onweder, met een Orkaan vermengt, waar door het water zich zoo hoogh verhief, dat het niet alleen dit *Eylandt* overſtroomde op verſcheyde plaatzen: maar met zijn kracht ende gedruys de Water-poort van 't *Kaſteel*, wel ende vaſt geſlooten met een Slot ende Dwars-boom, aan ſtukken ſloegh, ja zelfs over de muuren heen bruyſten, zoo dat men na het ſtillen des Onweders, onder het Poortaal van de Kerk veel Viſch vongh, zijnde over de Guardijn geſlagen. Niet een panne bleef op de daken, de Boomen wierden uyt de Aarde gerukt, daar geſchiede geen kleyne ſchade aan Menſchen ende Vee.

Is ſware Watervloeden onderworpen.

Voorbeelden daar van.

Gelegentheyt van het Eylandt Ourature.

Het *Eylandt* is overvloedigh van alderhande Viſch. 't Heeft meenigte van Harte-beeſten. Hier groeyt zeer goede *Zaye*, waar mede de Schilders de kleeden root verwen, ende een ſchoone grondt leggen, het is een kleyn Wortelken dat in de Aarde groeyt. De Inwoonders maken daar ook goede ende ſmakelijke Booter. Men heeft ook alhier den Kievit, ende zijne Eyeren, nevens den vrolijken Leeuwerk.

Het Eyland Caradiva.

De Revière loopt tuſſchen Ourature ende Caradiva.

Tuſſchen *Ourature* ende *Caradiva* loopt de Reviere, in welkers midden het Fortje *Cays* (nu genaamt *Hammenhiel*) gelegen is, van welkers gelegentheyt, belegeringe ende overwinninge, te vooren is geſproken. Van dit Eylandt werden de Elephanten over een brugge geleyt, ende alzoo te ſcheep gebracht, om na *Choromandel* ende *Bengale* vervoert te werden. Men oordeelt dat de alderbeſte *Zaye* hier waſcht, en dat geen beeter in *India* werdt bevonden. Hier ſtaat een bequame Kerk, ende een goet Huys van ſteen gemaakt: de Kerk zijnde in onze tijt voltoyt, gelijk ook die van *Ourature*, welke van de *Portugezen* was in brandt geſteken. Hier is een Schoole van 490 Kinderen, het gehoor beſtaat gemeynlijk uyt 1000 à 1100 Perzoonen.

Het woeſte en onbewoonde Eylandt.

Als men in Zee ſteekt, ende na het Eylandt *Pongardiva* wil varen, leyt aan de rechter-handt een onbewoont Eylandeken, by de Portugezen *Ilha Deſerta*, ofte *Het woeſte Eylandt*

genaamt, daar is ons volk gewoon haar brandt-hout te kappen. Hier zijn mede veel Slangen, gelijk ook op *Carativa*.

Pongardiva. *Pongardiva* is een groot Eylandt, daar in niet aanmerkens waardigh is: Want het zeer steenachtigh bevonden werdt, als dat het een groote overvloet van Harten, Hazen, ende Paauwen heeft, 't is ook rijk van Visch, ende heeft goede Oesters, maar zijn wat groot, bequamer om te stooven dan rauw te eeten. Ook vindt men hier doorgaans Mannen van uytstekende lenghte, diergelijke ik nergens gezien hebbe in *India*. De Kerke bestaat uyt 800 Toehoorders, en de Schoole heeft 200 Leerlingen.

Lange Mannen in 't Eylandt Pongardiva.

Analativa *eertijts* DoñaClara *genaamt.* Het Eylandt *Analativa* is kleyn, maar Oester-rijk. Daar zijn ontrent 800 volwassen Christenen, 200 Mannen als Vrouwen, ende 200 Schoolkinderen. Daar is een kleyn Kerkje, ende een bequaam huysken. Het is eertijts *Doña Clara* geheten geweest, om dat die, ten tijde der *Portugezen*, *Vrouwe* van dit Eylandt was. Zy was ongemeen dik en groflijvigh, zijnde noch aldaar haar Stoel, daar in zy gewoon was te zitten, daar in twee Mannen met gemak zouden konnen rusten.

Het Eyland Nainativa. *Nainativa* alzoo genaamt, om dat veel Jakhalzen daar huys houden, (van welke by andere gelegentheyt gesproken zal werden) is een zeer kleyn Eylandeken, bewoont van *Bramines*, doch alle Christenen zijnde, een zeer geschikt en wel-levend Volk. De Schoole heeft 70 Kinderen, de Toehoorders konnen het getal van 300 niet uyt-maken. Het Kerkjen is kleyn, zijnde daar by een bequaam huysken om te vernachten.

Van Christen Bramines *bewoont.*

Het Eyland Nindundiva, *anders* Ilha das Vacas *genaamt.* Het Eylandt *Nindundiva*, ofte het *Lange Eylandt*, alzoo genaamt om dat het 5 à 6 mijlen langh is, wiert by de Portugezen *Ilha das Vacas*, ofte *Het Koeyen Eylandt* genaamt, om dat van *Tonday* aldaar veel Beesten wierden aangebracht: Het is bovenmaten Vee-rijk. Men kan daar een goet Koe-beest om 4 Schellingen kopen: maar de Ossen, Stieren ende Koeyen zijn vry kleynder als op het vaste Landt van *Jafnapatan*. Men heeft dikmaals groote sterfte onder de zelve, uyt oorzake, dat het Landt zeer dor ende schraal is, en dat veel vergiftigh kruyt van 't Vee voornoemt wordt gegeten.

Veelheydt van Koebeesten aldaar.

Groote sterfte onder het V

De Inwoonders zijn zeer arm; weten haar met weynig te behelpen. 't Mach my gedenken, dat eens acht dagen aldaar moeste vertoeven, dat ter nauwer noot met mijn Volk aan de kost konde geraken. Het Eyland is niet wel aan te doen, alzoo het zeer klippigh ende vol riffen is, ende kleyne havenkens heeft, die niet dan met bequaam stil weder konnen ingevaren werden, de Zee kletst gevaarlijk tegen de klippen aan, daar gaat een hol water; want daar is een diepte van 5 à 6 vademen. Men kan niet anders dan in de stilte (welke tweemaals in 't veranderen des *Mouzons* is) daar komen. Want met de Zuyde-Windt is het voor de Windt seer qualijk af te komen, en met de Noorde is het een lager wal.

Daar zijn noch eenige Eylandekens, die weynigh of niet bewoont zijn: als *Paletiva*, en *de twee Gebroeders*, nu *Hoorn* ende *Enkhuizen* genaamt, waar van niet waardighs te zeggen is. De *Portugezen* hebben eertijts hier een sterkte gehadt, waar van de Rudera en overblijfzels noch te zien zijn.

Een oud Fortje der Portugezen *op dat Eylandt.*

Het *Eylandt* heeft een groot getal Bokken, in de welke ook *Bezoarsteenen* gevonden werden, maar geenzins van de beste. Van de *Portugezen* zijn eenige Paarden op dit *Eylandt* gebracht, die van tijt tot tijt tot eenige honderden zijn vermeerdert. Zy zijn kleyn maar hart, ende bequaam om op klippige Gronden gebruykt te werden. Men vangtze met strikken, en jaagtze na een Water-poel. Het *Eylandt* heeft ongevaarlijk 900 Inwoonders, daar zijn in de Schoole 170 Kinderen. 't Is aanmerkens waardigh, dat op dit *Eylandt* geen versch water wordt bevonden, dan alleen op een plaatze,

on-

Paardevangst op Jafnapatnam.

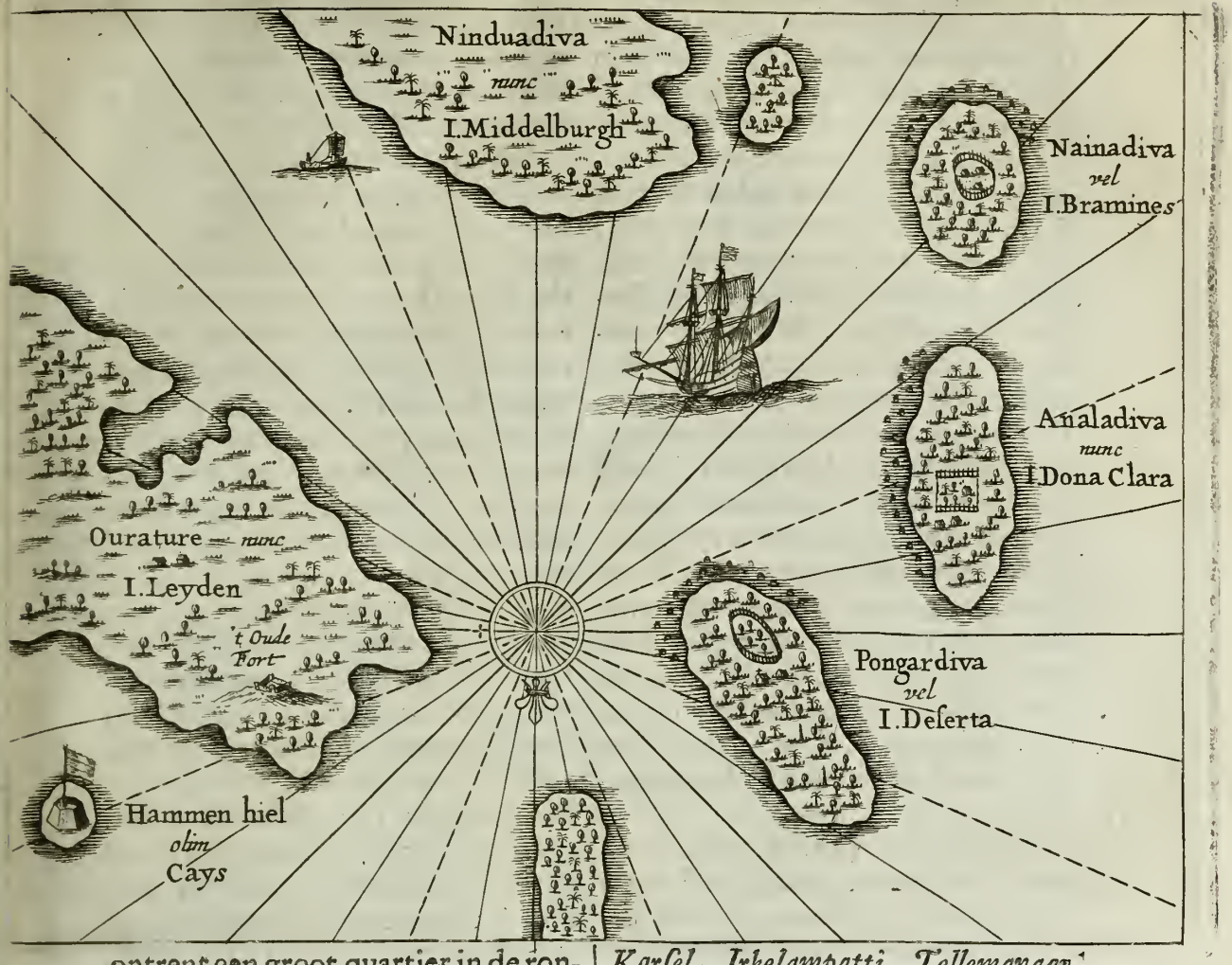

ontrent een groot quartier in de ronte, zijnde t'eenemaal klipachtigh. Deze Klippen (zoo getuygen d'Inwoonders) zijn van den Donder gespleten, ende in elke Put is maar een voet ofte een halve Water; ende is op deze plaatze de Klip heel en gaaf, en een weynigh daar na, hebt ghy wederom een gat, hier drenkt men Menſch en Vee.

Wonderlijke Putten in Klippen, door den Donder gemaakt.

Soo verre dan van het Koninkrijke *Jafnapatan*, ende de onderhoorige *Kerken* ende *Schoolen*. In den Jare 1663. is van My, ende mijn *Collega* D°. *Johannes à Breyl* zalr. in zeker Miſſive aan de Ed. Heer Generaal *Joan Maatzuyker* vertoont, hoe dat 15012 Inlandtſche Schoolkinderen, alleen in *Jafnapatan* waren, (buyten de *Wannias* ende *Manaar*) in welke Kerken ik (in mijn laatſte bezoekinge gedaan A°. 1665. in Martio en April) bevondt zoo in die van *Poenery*, *Polveraincatti*, *Peringale*, *Mantotte*, *Nanatam Aripou*, zijnde de Kerken der *Wannias*, als in *Manaars* Kerken, tot *Totavalli*, *Karſel*, *Irkelampatti*, *Tellemanaar*, *Peixale*, *Stadts Kerke*, ende de *Viſſchers Kerke*, een getal van 1315 School-kinderen. In dezelve *Wannias* wierden doen bevonden bejaarde Chriſtenen tot een getal 4533. In 't Eylandt *Manaar* 3520, behalven 214 Slaven, onlanghs uyt het Heydendom gekomen, waar van het meerendeel al eenige Gebeden hadden aan geleert. Men bevondt in dat zelve Jaar 1663, dat, na nauwkeurigh overzien van alle de Rollen der Kerken (daar te lande *Patolas* genaamt) in het Koninkrijk van *Jafnapatan* 62558 zoo Chriſten Mannen als Vrouwen waren, behalven de aan-leerende Slaven, zijnde 2587, en dat het getal der gedoopte Kinderen, van A°. 1658. tot 1661. in welken tijt ik alleen van Kerk tot Kerk heb moeten ſwerven, tot dat na drie Jaar en zes Maanden ſloovens, my de Eerw. D°. *à Breyl*, in dien Oogſt is toe-gevoeght, eertijts *Predikant* op *Paliacatte*, op de Kuſte *Choromandel*, daar na op *Ma-*

Het getal der bejaarde Chriſtenen, en der Gedoopten, zoo in de Wannias als in Manaar.

Groot getal der Chriſtenen in 't Koninkrijk van Jafnapatan.

lacca, ende later op *Manaar*, en eyndelijk op *Jafnapatan*, welke in zijn t'huys-keeringe, meynende noch wat ruste voor zijn doodt te hebben, na de eeuwige ruste is gegaan. Zijnde zijn ontzielde lichaem op de *Caap de Goede Hoop* begraven, zijnde A°. 1665. ons bygevoeght de Derde, namentlijk de Eerw. D°. *Bartholomæus Heyne*. In die drie voornoemde Jaren en zes Maanden waren in de Kerken van *Jafnapatan* gedoopt 5799 minderjarige Kinderen, buyten 36 meerderjarige, ende die tot haar verstant gekomen waren, ende in die tijt getrouwt 2158 Paar. Daar onder niet gerekent zijnde de gedoopte nochte getrouwde in de Nederduytsche als *Portugésche* Kerken. Op mijn vertrek was het getal der School-kinderen tot een getal van 18000 gesteygert. In 't Jaar 1663. was het getal der gedoopte geklommen tot 12387.

In de Kerken van *Jafnapatan* zijn met *Malabaarze* groote Letters op Tafelen de 10 *Geboden* geschreven, staande aan de rechter ende slinkerhandt het *Vader onze*, ende de *Artijkelen des Christelijken Geloofs*. Des Sondaghs moet het volk voor 10 uuren te Kerken zijn, wanneer na het voorlezen van de 10 *Geboden*, ende het *Geloove*, ende het zingen van een *Psalm*, den *Meester* een *Predicatie* in de *Malabaarze* Tale voorleest, gelijk alle Kerken met een goet getal Predicatien voorzien zijn, namentlijk als de *Predicant* niet prezent is, en dan werdt deze H. Actie (gelijk met den Gebede begonnen was) geslooten.

Hoe het in de Inlandtsche Kerken toegaat in absentie van den Leeraar.

Maar het meeste werk, gelijk my de ervarentheyt geleert heeft, ende de grootste voortplantinge bestaat in het onderwijzen met een levendige stemme, zoo wel der Ouden als der Jongen, waar toe zy haar leerzaam genoegh toonen, en geeft het Catechizeeren een byzondere familiare onderwijzinge, de welke dieper in de gemoederen in-dringht, ende nademaal de *Malabaarze* Tale een moeyelijke sprake is, de welke noyt van onze *Leeraars* zoo volkomentlijk zal konnen aangeleert werden, om daar in te prediken, zoo is het aldergevoechelijkst, zoo veel aan te leeren (dat wel te doen is) dat men het Volk in de noodige stukken harer zaligheydt onderwijze. Doet hier by dat onze *Leeraars* veel swaarder last op haar schouderen hebben, dan de *Roomsche*, die voor eerst weynigh ende zelden prediken, elk haar eygen Kerke hebben, niet genootzaakt zijnde, van d'eene op d'andere te reyzen, zy brengen ook hare *Portugésche* Tale mede, in 't Landt alrede bekent, die onze *Leeraars* eerst met vele moeyten moeten aan-leeren, zonder welke zy voor eerst niet anders als stomme Beelden in 't Landt zijn, om geen meerder redenen op te halen, die niet ontbreken, 't welk dan tot mont-stoppinge van zulken moet dienen, die veel van den arbeydt der *Roomsche* willen roemen, ende t'eenemaal den dienst der *on-Roomsche* verachten, niet eens aanmerkende, dat 40 Dienaars ten tijden der *Papisten* zijn geweest, daar nu twee van onze *Leeraars*, ofte ten hooghsten drie zijn, ende drie Predikatien des Zondaghs, een in de Weken, buyten de continuële Visitatien der Buyten-Kerken moeten gedaan werden.

De Nederlandtsche Leeraars, die haar werk wel bëyveren in India, hebben veel swaarder en lastiger dienst, dan de Roomsche Ministers.

Op mijn vertrek hebbe ik den Inwoonderen nagelaten deze naarvolgende noodige stukken, tot hare onderwijzinge uyt de *Portugésche* Tale, alles in de *Malabaarsche* door *Françiscum de Fonseca*, Ledemaat der Gereformeerde *Christelijke Religie*, na dat de zelve van my waren t'zamen gestelt, ende met hem van woordt tot woordt overleyt.

Nuttigheydt der Catechizatie *onder de Inlandtsche Christenen.*

Het Euangelium Matthæi.

Den korten Catechismus.

Een onderwijzinge voor degene die ten Avondtmaal willen gaan.

Korte Vragen ende Antwoorden over het Nieuwe Testament.

Korte Vragen ende Antwoorden over het Oude Testament, ende de byzonderste zaken daar in begrepen. NB. dit was uyt het *Portugeesch* op mijn ver-

Noodige stukken tot Onderwijzinge ende Leeringe der Kerken van Jafnapatan, *in de* Malabaarsche *Tale uyt de* Portugésche *overgezet.*

trek

trek noch niet geheel over gezet.

Den Zieken-trooſt.

Het Formulier des Doops der minderjarige, als der meerderjarige.

Morgen en Avondt-gebeden, zoo ook voor en na de Predicatien, ook voor en na den Eten.

Een Gebedt om Regen en Vruchtbare Jaren.

Een Dankzegginge tot God over de overwinninge tegens onze Vyanden.

Een Gebedt voor het Heyr-leger, uyttrekkende ten ſtrijde.

Een Gebedt voor de Miſdadigers ter doodt veroordeelt.

Het Formulier van Trouwen, met het Gebedt.

Eenige Pſalmen Davids, na de Malabaarze Rijm-kunſt t'zamen geſtelt, om in de Kerken te zingen.

Eenige Predicatien, als over de Geboorte Jeſu, zijn Lijden en Doodt, zijn Opſtandinge, Hemelvaart, ook over de zendinge des H. Geeſtes, over de Beſnijdeniſſe Jeſu, over de Hiſtorie van de Wijzen uyt het Ooſten, over de Opſtandinge der Dooden, het Laatſte Oordeel, over de Liefde die wy malkanderen ſchuldigh zijn, over Luc. 10. *wie onze Even-naeſten is, over de Vreughde der Engelen in den Hemel, over de Bekeeringe van een Zondaar, over de Vrage der Pharizeen,* Matth. 12. 38. ende diergelijke.

Zijnde overvloedige *Predicatien* in't *Portugeeſch* van my geſchreven, en noch onder my beruſtende: Maar dewijl maar eenen Tolk hadde, die ik konde vertrouwen, ende zeer grondigh in de kenniſſe Godts was ervaren, en die Man nacht en dagh zijn handen vol werks hadde, zoo heeft men in 't vertalen van meer Predicatien zoo niet kunnen voort gaan, als men wel wenſchte. Hoe wel ik in 't gevoelen ben, dat met veel beſwaringe van Schriften dit Volk niet moet benauwt werden, ende dat zy overvloedigh hebben dat ter Zaligheyt noodigh is.'t Welk over een komt met het oordeel van den Ed. wijzen Generaal *Joan Maatzuyker*, in zijn Ed. Brief aan my geſchreven uyt *Batavia*, den 18 September 1662.

et jonge
ijſten-
a aldaar
n met
't Schrift-
t te be-
ſ ren, na
k oordeel
n den
theur;
e het
ſ e werdt
l eſtight
o r een
l ef van
e Ed.
l er Gene-
n t Joan
l aatzuy-
k r 1662.
e 18 Sep-
t mber uyt
l tavia aan
e Au-
teur ge-
t reven.

Luydende aldus:

VOorts is het my geen kleyne vreugt geweeſt, te lezen van de gewenſchte ſtandt der opluykende Kerken in't Landt van Jafnapatan: *Mitſgaders van den loffelijken arbeydt, die by U E. daar toe beſteet werdt. De Heere wil U E. daar in meer en meer verſterken, ende geven dat uwen Godtvruchtigen yver vele vruchten mach voortbrengen, tot grootmakinge van zijnen* H. Naam, *en veler Zielen zaligheyt. Zeer groote quantiteyt Boeken hebben de Kerken ende Schoolen hier te Lande noodigh, waar door veroorzaakt werdt, dat de Petitien niet altijdt voldaan konnen werden, te meer, om dat de zelve Boeken dikmaals zoo ſchendigh verwaarlooſt werden. Verhoope evenwel dat U E. als nu redelijk zult werden voorzien, op dat dat goede werk, door gebrek van dien, niet en mach verachtert werden. Hoewel my late voorſtaan, dat het lezen ende ſchrijven voor dat arme Volk zoo noodigen zake niet en zy, als maar in de noodige Fundamenten der Religie, (in zeer weynige pointen beſtaande) wel geleert ende onderricht werden: Want als het Chriſtendom door het lezen ende ſchrijven zal werden voort-geplant, zoo zal het langzaam by komen, ende de* E. Compagnie *zeer koſtelijk vallen. Tot het zelve heylige Werk hebben wy nu weder drie Predicanten willen af-ſchepen, van de welke twee met de Schepen na de kuſt van* Malabar *zijn gegaan, en komt de derde nu met het Jacht* d'Achilles *over, alle drie jonge Mannen, eerſt uyt het* Vaderlandt *gekomen, ende die conſequentelijk lange Jaren te dienen hebben. Verhoope dat zy met een oprechten yvér zijn gaande, en waar mede dan het* Eylandt Ceylon, *ende de onderhoorige Plaatzen treffelijk voorzien zullen konnen werden. En is op* Negnapatan *nu mede een* Predicant *geplaatſt, gelijk U E. zal verſtaan hebben. Waar mede na vriendelijke groeteniſſe, de beſcherminge des Alderhooghſten bevolen.* Batavia *in't* Kaſteel, *den* 18 *September* 1662.

Onderſtont U E. geaffectioneerde Vriendt

JOAN MAATZUYKER.

Het

Het XLVI. Capittel.

Hoedanigheyt der Inwoonderen van Jafnapatan. Bellales *en hare manieren.* Bramines *en hare Geloofstukken aangewezen, en wederleyt.*

Hoedanigh de Inwoonders van Jafnapatan *zijn.*

MAar 't zal nu noodigh zijn, noch een weynigh te spreken van de Inwoonders van *Jafnapatan*, en dan weder te keeren tot *Batecalo*, ende eyndelijk het geheele Eylandt te verlaten, en elders onzen wegh na toe te banen. Men heeft hier veelderhande Geslachten, gelijk ook op de Kuste *Choromandel*. Het geslachte *Bellale* is een van de voornaamste (byzonder na dat de Christelijke Godts-dienst daar geleert is) anders gaat het Geslachte der *Bramines* voor. De *Bellales* hebben een kleet beneden, van boven de Navel af onder de beenen geslagen, in maniere van een Broek, hebben *Seripous* aan, (zijnde zoolen onder de voet) doorluchtigh met leertjes vast gemaakt, *Haar dracht.*

zijnde de voet boven zoo veel als naakt, om 't sweeten te beletten. Voor op de Buyk hebben zy een *Maddi*, zijnde zoo veel als een zak, bestaande uyt een ingerolt stuk van haar kleet, hier in bergen zy haar Beetel ende Areek. Zy dragen ook gemeynlijk een *Ole* ofte twee by haar, 't welk haar voor Papier dient. Zy hebben aan haar rechter zijde een Koker met een Mes, ende een yzere Penne, boven verzilvert, zijnde de Koker met Zilver beslagen; Nevens de Penne en het Mes, hebben zy een kleyn stukje Staal, daar mede zy haar Messen slijpen ende wetten. Zy hebben doorgaans lange Oor-lellen, die doorboort zijn van jongs af, ende hangen dikmaals tot op de schouders, die zy met goude Oor-hangzels verçieren. Zy onderhouden haar met de Landt-bouwerye, hebben overvloedigh Vee, zoo van Koebeesten, Ploegh-Ossen, Schapen ende Bokken, als Buffels. Zy hebben nette en bequame Wooningen, met schoone Hoven, in welke zy veel Beetel planten: doorgaans vint ghy schoone

De Bellales hebben overvloedigh Vee.

ſchoone Putten, waar mede tweemaal des daaghs de Vruchten in de heeten tijdt, als geen regen valt, moeten bewatert werden.

Haar Ooghſt-tijdt is in Januario ende Februario, want de ſterkſte Regen valt in November en December. Ontrent Water-poelen

Den tijdt van haar Oogſt.

heeft men tweemaal des Jaars Oogſt. 't Is een vermaak om te zien, wanneer zy haar gewas in-zamelen. Zy dorſſchen na de wijze der *Iſraëliten* met hare Oſſen, die ongemuylbant zijn, ende in't ronde omwandelen, en door haar treden, het zaat uyt de halmen doen vallen. Als de *Regen-tijdt* is, valt het water zoo overvloedigh neder, of het met bakken gegooten wierdt, ja in zulke menighte, dat het Velt blank leyt, ende in mijn tijt is gebeurt, dat van de guardijn van het *Kaſteel* een groot deel neder-ſtorte; Deze vochtigheydt valt twee Maanden, en voorts heeft men in acht Maanden dikmaals geen driemaal vroegen of ſpaden Regen. Men moet zelfs de *Kokos-boomen* tot haar zes Jaren bewateren. Als men een halve mans diepte in 't Aartrijk graaft, zoo vind men een klippige grondt, en men kan geen Putten maken, of de ſteenachtige plaatzen moeten met groote moeyten ende koſten door gehakt werden.

De voornoemde *Bellales* maken mede Booter, maar niet op de wijze van *Nederlandt* met een *Karn*. Zy nemen een ſtokje, aan welkers uyterſte een houtje is gemaakt, gelijk een ſterre met verſcheyde punten, dit weten zy tuſſchen bey de handen in de melk zoo te draayen, dat eyndelijk goede Booter te voorſchijn komt: de Kaas kan daar mede wel gemaakt werden, gelijk van de *Nederlandtſche* Vrouwen is gedaan, maar onder de Inwoonders is die niet geacht. Maar groote Liefhebbers zijn zy van Booter, gelijk ook de *Mooren*, ende het geſlachte *Commety*, die by na de Booter als drank gebruyken. Den gerunde Melk *Tayr*, ofte by ons *Zaan* genaamt, is

Hoe de Bellales Boter maken.

De Mooren zijn groote Liefhebbers van Boter, als ook de Bellales.

haar zeer aangenaam, dewijl zy is verkoelende, gebruyken die tot een Medicijne, byzonder in heete Koorzen, ende in de Kinder-pokjes, die daar te Lande veel in ſwangh gaan.

Hoe de Inwoonders met haar Vee handelen.

Het Vee blijft des daaghs zoo wel als des nachts op het Velt: maar tegens den avondt wordt het in een *Coraal* vergadert, des Winters en verzamelt men het niet op ſtal na onze wijzen: maar men onthoudt het Vee van de Zaay-landen, daar de vruchten zich beginnen te vertoonen, en 't wordt onderhouden met Hoy, tot den tijt dat het gewas is in-geöogſt. Zoo yemandts Vee een hegge door-breekt, ofte in yemants Thuyn komt, (na de Wetten des Landts) moet den Eygenaar los-gelt geven.

Wetten tegen het door-booren van de Heggen door het Vee.

Deze *Bellales* zijn wel doorgaans de rijkſte, zy trouwen aan haar Geſlachte, en dat meeſt in 't Voor-Jaar, gelijk eertijdts de *Romeynen* niet dan in Mayo, ende de *Perſianen* mede in 't Voor-Jaar, ende dat in grooten getale, indien zy een goet gewas hebben.

Tijdt wanneer de Bellales *trouwen.*

De *Bellales* zullen om een kleyne zake met den anderen in 't gerichte gaan, malkander zijnde zeer wangunſtigh, in 't kakelen, ſpreken ende kijven is niemandt haar's gelijk. De *Bramines* die in 't Landt van *Jafnapatan*, ofte elders gevonden worden, hebben de grootſte uytwendighſte zedigheydt, die by eenigh Menſch zoude konnen bevonden werden, zijn nuchter, wakker, zuyver, beleeft, van een zeer minzamen ommegangh, matigh in eten en drinken, geen ſterken drank gebruykende, tweemaal des daaghs haar waſſchende, niets proevende dat leven ontfangen heeft, of daar leven uyt kan komen, evenwel zeer welluſtig, en, gelijk de geheele Landaart, luxurieus.

Hoewel zy Chriſtenen zijn, onderhouden zy haar Geſlachte, dragen ook haar koordeken, (waar van gezien kan worden, en na-gelezen *D. Rogerius*, p. 33.) *gelijk op de Kuſt Choromandel, Trouwen niet buyten haar Geſlachte, dies zy meeſt haar onder*

Broe-

Broeders ende Susters Kinderen uythuwelijken, 't welk niet mogelijk is om te weeren, hoewel zy anders Vyanden van Bloet-schande zijn, nademaal zy op de Heerlijkheydt van haar Geslachte staan, hebbende haar Name van *Bramma*. Zommige Geleerden oordeelen, dat zy zelfs van *Abraham* uyt *Ketura* zouden afkomstigh zijn. Welke wegh gezonden zijnde, met hare Kinderen, deze naarvolgende gaven zoude ontfangen hebben, namentlijk, *de kennisse van voorzegginge uyt de Sterren*, ende de *Magia Naturalis*. Van welk gevoelen *Epiphanius* niet vreemt is, te meer, om dat de H. Schrift, *Gen.* 25. *vers.* 6. zeght, *Dat zy Oostwaarts na het Landt van Oosten wierden gezonden.*

Inbeelde Heerlijkheydt van het Geslachte der Bramins.

Het weygeren door Epiphanio bevestigt.

Hoewel deze Lieden de Name van *Christenen* hebben, ende met goede reden van de billijkheyt van *Gods thien Geboden*, ende de *Christen Godts-dienst*, met verwonderinge weten te spreken, zoo is't evenwel, dat zy by hare oude manieren van leven blijven: En als men haar voorhoudt, niet onreyn te zijn voor een *Christen*, en dat die heylige groote Vryheyt (door onzen *Zalighmaker* ons verleent) ons niets verbiet met dankzegginge te genieten, zoo antwoorden zy, dat wel te verstaan: maar dat ook het *Christendom* in geen spijze en drank bestaat, en dat zy van natuuren een weerzin hebben, om yets dat leven ontfangen heeft, te eeten, alzoo zy van kindts-been aan tot zachte spijze gewent zijn, ende haar daar wel by bevoelen, gelijk zy ook doorgaans oude mannen werden.

Rondigh antwoort de Christen Bramins, over 't stuk van middelmatige zaken.

Zy weten van den *Loop der Sterren* te spreken, de *Eclipsen* op te rekenen, de *zeven Sterren* noemen zy *Arramien*, ofte *zes Visschen*: want zy verklaren, dat niet meer als Zes Sterren te zien zijn. Weten alle de *Dwaal-Sterren*, ende de andere voornaamste met eygen namen te noemen, doch dit moet van de verstandighste, en niet van yeder een verstaan werde.

Hier moet yets gezeght werden van de algemeyne Dwalinge der Heydenen, aangaande *de Scheppinge des Werelts, en de Oudtheydt van de zelve*, en de *Verhuyzinge der Zielen*, die niet lichtelijk zelfs uyt de Christenen aldaar zal verbannen werden, (want zoo veel vermach een overleveringe der Vaderen) hoewel byzonder daar van zal gehandelt werden in de zaken van de Gods-dienst. Evenwel zal ik yets verhalen dat my is wedervaren. A°. 1665, leerende in de Kerke van *Paretiture*, ende de meerderjarige, na gedane *Predicatie*, Catechizerende, bevondt ik dat de Inwoonders (na dat wy van de *Scheppinge des Werelts* spraken) rekende dat wy doen het 4864 Jaar hadde van *Kaligam*, 't welk is de laatste Eeuwe: Want gelijk ik haar vertoonde, de eerste Eeuwe te zijn *Creitagam*, de tweede *Treitagam*, de derde *Dwaparugam*, de vierde *Kaligam*, (daar in zy haar verheugen als yemandt wat van haar geheymenisse weet) daar nochtans anderen in't Jaar 1639, op de kuste *Choromandel*, van haar volk staat maakte, dat men niet meer als 4739 Jaren telden, dat veel verschilden.

Dwalinge aangaande den tijdt van des Werelts Scheppinge, met een byzonder bewijs van tegenstrijdigheyt.

Ik vertoonde haar, dat zy met de *Chinezen* wat ruym in Jaren waren, en dat het op honderden by haar niet aan quam, daar op zy begonden te lacchen. Voorts beweesik haar, hoe geen zekerheydt van tijdt, als uyt de *Heylige Bladeren* konde bewezen werden, ende dat van het *Begin des Werelts*, tot dien tijt A°. 1665, niet meer van den aanvangh der Scheppinge (zelfs na de *Joodsche* Rekeninge) dan 5425 Jaren verloopen waren. Aangaande de *Scheppinge der Ziele*, kan ik niet zien dat zy vreemt zijn van de meyninge van den grooten *Rabbi*, dat *alle de Zielen in den Beginne zijn geschapen*, ende bewaart werden om in de Lichamen gezonden te werden: maar daar komt by, dat zy de *Verhuyzinge der Zielen*, (na de oude *Pythagorische* dwalinge) zoeken te beschermen.

De Pythagorische Verhuyzinge der Ziele is niet licht uyt de Gemoederen wech te nemen.

't Mach my gedenken, dat eens een

iange reden, al wandelende, daar van voerde, brengende zoo veel reden van wederlegginge in als doen mogelijk was. Haar tegenwerpinge was deze; *Dat het niet mogelijk was, dat een Kindt Lam, Blindt, Kreupel, Doof, &c. ofte een Monster konde gebooren werden, 't en zy dat een Ziele in dat Kints Lichaam was gekomen, die te vooren swaarlijk hadde gezondight: Want dat Kindt hadde geen zonde gedaan, ende Godt en straffte niemandt, dan om de zonde; zoo was het dan om de zonde van de Ziele die in het Kindt was, te vooren elders gelogeert hebbende.* Ik antwoorde hier op met de woorden onzes *Zalighmakers*, (wanneer zijn Discipelen, ziende den Blindt-geboornen, vraaghden, *Rabbi, wie heeft gezondight, deze, ofte zijne Ouders, dat hy Blindt gebooren is?* Joh. 9. vers. 1.) *Noch deze heeft gezondight, nochte zijne Ouders: maar op dat de werken Godts in hem zouden openbaar werden.* Met eene haar leerende, hoe dat de Discipelen *Christi* van den Zuurdeesem der *Pharizeen* niet vry waren geweest: Te meer, om dat by de *Joden* dit een oude overleveringe is. Ziet *Josephus* l. 18. *Antiquit at.* c. 11. en de *Bello Judaïco* l. 2. c. 8. gelijk by den *Rabbijn Moses Maimonides* te zien is. *Non est mors absque peccato, & non sunt Castigationes absque delicto.* Maar den *Rabbijn*, ende alle *Christenen* moeten weten, dat de oorzake en reden, waarom Godt den Menschе bezoekt, (hoewel zy in de zonde haar grondtslagh heeft) niet altijdt geschiet om de zonde: Maar Godt doet dit dikmaals, 1. op dat de Menschen, als door het vyer (gelijk Metaal) zouden beproeft werden. 2. Ofte op dat hare deughden te helderder zouden blinken. 3. Ofte op dat het schuym, ende den roest harer ongerechtigheyt te meer van haar zoude geweert werden. *Herodes* moet niet vreemt geweest zijn van die *Verhuyzinge der Zielen*, *Matth.* 14. *vers.* 2. Want als hy het geruchte van *Jesus* hoorde, zoo zeyde hy, (door overtuyginge van een quade Conscientie) *Deze is Johannes de Dooper, hy is opgewekt van den dooden, ende daarom werken die krachten in hem.* Zoo zien wy *Matth.* 16. 13. 14. Wanneer *Christus* vraagde *Wie de Menschen zeyden dat hy was*, zommige zeyden *Joannes*, andere *Elias*, andere *Jeremias*, of een van de *Propheten.*

Eerste Tegenwerpinge, voor de Verhuyzinge der Ziele, *beantwoort.*

Dat deze dwalinge diepe voetstappen in 't *Jodendom* heeft na gelaten, is niet te verwonderen. Want *Elias* (gemeynlijk *Levita* genaamt) in zijn Boek *Tisbi*, in het Woordt תשבי zijnde zoo veel als een *omdraayinge*, ofte een *rat*, welk *Jos.* 5. *vers.* 9. een *afwentelinge* of *Gilgal* genaamt werdt, toont datter is een omdraayen, zoo wel der *Ziele* als des *Lichaams.* Voor eerst der *Zielen*: Want de *Cabalisten* oordeelen, dat de *Zielen* een doortocht doen door drie Lichamen, 't welk zy meynen te bewijzen met de woorden van *Job* 33. *vers.* 29. *Siet, dit alles werkt Godt twee ofte driemaal met een Man.* O schandelijk misbruyk der H. Bladeren!

Deze linge is het Joc dom g *weest.* *Werdi wezen* Elias L ta, *en a re* Rab nen.

In de Godts-dienst der Heydenen zullen wy van deze zake breeder spreken, ende hoe diepe wortelen dit vergiftigh kruyt in de herten der meeste Menschen heeft geschooten: Want men houdt voor vast op de *Malabaarze* kuste, dat den *Koningh* ende groote *Zammorin* van *Calechut* lange tijdt een wasscher is geweest in een ander Lichaam, ende dat zijn Ziele (na veel om-swerven) tot de *Koninklijke* waardigheydt is gekomen, ende in plaatze van een Hutte, een Palleys heeft verkregen.

De *Joden* zijn niet vreemt van dit gevoelen: Want zy oordeelen, dat de *Ziele* van *Adam* is gerolt in 't Lichaam van *David*, en datze daar van daan zal gewentelt werden in 't Lichaam van den *Messias*, (die zy ellendige noch te vergeefs verwachten.) Deze arme Blindelingen meynen daar toe noch gelijk te hebben, om dat *Adam* in de Hebreeusche Tale, maar uyt *A D* en *M* bestaande, te kennen geven *Adam, David*

Redenen van zulk dwalinge in't Jodendom.

en

en *Messias*. Dit is niet vreemt: want door *Antiochus* (met inbrengen van zijn *Philosophen*) is de Schoole en Kerke der *Joden* zeer verdorven; zoo dat men ook een *omwentelingh*, niet alleen van de *Zielen*, maar ook een van de *Lichamen*, buyten het *Beloofde Landt* overleden, stelde, die door de holen der Aarden zouden wentelen, tot dat zy quamen ter plaatze daar zy wenschten te wezen.

Het is ook bekendt, dat de voornoemde *Joden* rondt uyt dorsten leeren; *Dat de Zielen der Overtreders zouden verhuyzen in de Lichamen van de Dieren*, eik na zijne zonden, en de grootheyt der zelver. Daar nochtans een redelijke Ziele niet als in zijn eygen woon-plaats kan zijn, welk niet is een Lichaam van een onredelijk Dier, maar van een Mensch, den welken werk-tuygen zijn gegeven, om redelijke uytdrukkingen te geven, ende anderen te doen verstaan. Deze dwaze meyninge strijdt ook tegen de *H. Waarheyt*, die ons leert, dat de Ziele en Geest wederkeert tot Godt, die de zelve heeft gegeven. Ongerijmtheden die uyt de Verhuyzinge der Zielen voort. Ik hebbe menighmaal haar vertoont alle de ongerijmtheden, die uyt deze meyninge voort quamen. Als voor eerst, Wat werkinge een redelijke *Ziele* in het lichaam van een Beest zoude hebben, of die redelijke *Ziele* met dat Beeste Lichaam vereenight wierdt, gelijk onze *Ziele* met het Lichaam? Of dan zoo een Beest boven zijn onredelijke *Ziele*, noch een redelijke ende Menschelijke hadde? Daar-en-boven, of die *Ziele* maar als een Vremdelingh in dat Lichaam, als in een hutte, voor een tijt vernachte? Ende of dat Lichaam, 't welk niet gezondight heeft, rechtvaardigh van Godt konde gestraft werden, met een Ziele daar in te zenden, die zondigh en boos zijnde, in een ander Lichaam te vooren hadde gezondight? Daar-en-boven, dat door deze Leere de geheele Bandt ende ordre der Natuure wierdt gebroken: Want zoo een Ziele van d'afgestorven, verhuyzende in een ander Lichaam, konde het geschieden, dat de Ziele van Vader of Moeder in des Zoons Nakomelingen quame.

Deze dwalinge (gelijk den Hooggeleerden *Vossius* wel aan-merkt) heeft zijn oorspronk uyt de zekere overleveringe van de *Opstandinge der Dooden*, en is dit gevoelen niet alleen onder de *Druidas* in *Vrankrijk* geweest, gelijk *Cæsar* getuyght in zijn zeste Boek; zijnde nochtans dit onderscheyt tusschen de *Druidas* en de *Pythagoristen*, dat de laatsten voor-geven, de *Zielen* van de Menschen zelfs in de Beesten te verhuyzen: Maar de eerste, alleen van den eenen Menschen in den anderen, waar door zy oordeelden, dat de kloekmoedigheyt zeer moste toe-nemen, nademaal de vreeze des Doodts geweken was, na het zeggen van *Lucanus*, lib. 1. *Oudtheydt van die Leere.* *Niet alleen in* Vrankrijk *onder de* Druiden.

Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud urget lethi metus, inde ruendi,
In ferrum mens prona viris animæque capaces
Mortis, & ignavum est redituræ parcere vitæ.

Dat is:

Gelukkig Volk, versterkt door kracht van d'oude Leer,
't Welk voor de swaarste schrik (den Doodt) in't minst' niet vreest:
Maar in de spitze vlieght, vertrouwend' dat de Geest
Haast in een ander Lijf zal komen weder keer.

Zoo wordt van de oude Hooghduytschen van *Appiano* getuyght, datze zeer wildt van zeeden zijn, en dat in haar aanvallen zich vertoont een wonderlijke stouthertigheydt, en dat by haar is de grootste verachtinge van de Doodt, uyt oorzake van haar hoope, die zy hebben, van weder te zullen leven. *Thomas Aviot*, Engels-man, getuygt, dat deze Leere ook in *Virginia* is; zoo ook, na 't zeggen van *Josephus Acosta*, in *Mexico* en *Peru*. Zoo wort van *Guinea* ende *China* ook gezeght, zoo van de *Ægyptenaren*, zoo van de Oude *Maar zelfs in* Duytslandt. *In* Guinea, Virginia, China, *in* Peru *en* Mexico.

Geten. De *Pythagoræi* getuygen van *Athalides*, dat, eer hy *Pythagoras* wierdt, wel drie-maal is gebooren. Want ten tijde van de *Troyaansche* Oorlogen, wierdt hy *Euphorbus*, den Zone van *Panthus*, daar na *Pyrrhus*, naderhandt *Eleus*, en ten laatsten genoemt *Pythagoras*.

Alle de Heydensche Leer-stukken zijn met dezen ouden zuur-deesem bezoetelt.

Alle de Heydensche Leer-stukken zijn met dezen ouden zuur-deesem bezoetelt, gelijk daar na in de Beschrijvinge van de Godts-dienſten, van stuk tot stuk zal aangewezen werden, zoo dat alle de veranderingen van den Heydenschen *Ovidius Naso* daar niet by hebben. Evenwel is het noch meer te verwonderen, dat onder de Joden, *Sadduceen* genaamt, zulk een grove dwalinge is gevonden, welke de *onsterffelijkheyt* der *Zielen* wegh namen; daar zy nochtans de Boeken *Mosis* in alle eere hielden, welke *Gen. 1. vers. 16.* klaarlijk leert; dat des Menschen ziele niet voortgebracht is uyt de krachten der stoffe, als in de onredelijke Dieren: maar van buyten en van Godt is gekomen, ende Geestelijk is, en by haar zelven kan bestaan. Alle andere Heydenen hebben in tegendeel de *onsterffelijkheydt* der *Zielen* staande gehouden, *Hermes*, *Soroaster*, *Chalcidius*, *Epicharmis*, waar van de laatste zeyde, *Si Pius es anima tua non potest mori*, dat is: *Zijt ghy Godzaligh, zóo kan uwe ziele niet sterven.* *Seneca* leert *d'onsterffelijkheydt* der *Zielen* doorgaans. Ende hoewel *Epicurus d'onsterffelijkheyt der Zielen* ontkende, zoo heeft hy nochtans na zijn doodt een Feest tot zijne eere (waar toe hy gelt bestelt hadde) laten aanrichten, gelijk den geleerden *Mornay* getuyght. Ja de Heydenen troosten malkander met de *onsterffelijkheyt der Zielen*, in hare droefheden. *Cicero* in *somnio Scipionis* zegt, *Cognationem inter Deum & animam esse*, dat is: *Dat 'er een na-verwandschap tusschen Godt ende onze Ziele is.* En *Seneca* in een Brief aan *Lucilium* zeght, *Dat de Zielen in den Hemel zijn:* En van den overleden Zoon van *Marcia* zegt hy, *In meliori statu est*, dat is: *Hy is in een beter staat.*

't Is wonder dat de Sadduceen noch grover hebben gedwaalt dan alle de Heydenen die eenparigh de onsterffelijkheyt der ziele hebben voor-gestaan. Gelijk ook de Mahometanen en Persianen.

Schan dat onde Christen Epicure gevonde werden groove Dwaal sten.

De *Turken*, *Persianen*, *Mahomet* in zijn *Alcoran*, stellen alle de *onsterffelijkheyt der Zielen*, zoo dat het te verwonderen is, dat men onder het *Christendom* Menschen vindt van *Epicuri* gevoelen, ook zulke, die de *Vernietinge van de Ziele der Godtloozen verweeren*, ende vast stellen. Ofte, dat andere willen staande houden, de *Ziele* in 't stof te slapen tot den dagh des Oordeels. Daar de *Ziele* nimmer slaapt, zelfs niet in dit leven, of wanneer het Lichaam rust in de nacht: Want de zelve met hare werkinge ende gedachten altijdt bezich is.

Tweede genwerpge.

Zy meynen dat het onmogelijk is, dat de *Zielen* terstondt na den uytgang uyt de *Lichamen* in de grootste volmaaktheyt zouden geraken, en dierhalven, na haar waardye en verdienste moeten, of gestraft, ofte verheerlijkt worden, om daar na tot de grootste trap te komen. Daar nochtans de rechte reden, en de *H. Schrifture*, duydelijk leeren, dat de *onsterffelijke Ziele*, die Godt zelfs in 't binnenste van den Mensch heeft geformeert, niet wederom na de sterffelijke Lichamen, die zy hebben verlaten, maar na Godt keeren.

Het XLVII. Capittel.

Hoe de Bellales *en* Bramines *trouwen. Verscheyde goede Wetten daar omtrent onderhouden. Geslachten, Staten, en Ambachts-lieden van* Jafnapatan. *Beschrijving en verovering van* Trinquenemale.

Hoe de Bellales Bramin trouwen

TE vooren is yets aangeroert van de tijdt, wanneer de *Bellales* trouwen, ende hoe dat de *Bramines* in haar Geslachte, gemeynlijk Nichten en Neven t'zamen komen. Onder zommige der Christenen is noch een quade gewoonte, dat zy (om het Huwelijk vast te maken) den Bruydegom een *Tali* ofte Snoerken om den hals des Bruyts laten binden, (hoewel in mijn tijdt het zoo veel tegen gesproken wierd als doenlijk was) dewijl deze maniere uyt het Hey-

Heydendom zijn oorſpronk hadde: Want gelijk *D. Rogerius* verhaalt, is het een gewoonte op de kuſte *Choromandel*, dat het Houwelijk niet in alles behoorlijk is beveſtight, zoo lange de *Tali* niet is gebonden, ende dat het zelve zonder ſchande niet mach nagelaten werden, gelijk daarom als de Man geſtorven is, die *Tali*, die by haar den Band des Huw'lijks maakt, ook verbrandt werdt. Ziet *Rogerius* pag. 46.

't Is voor een arme Dochter niet wel in dit Landt aan den Man te geraken. Men doet menighmaal een inzamelingh by deze en gene (gelijk in mijn tijdt veel gezien hebbe) om een *Dote* ofte Bruydt-ſchat voor de zelve te bekomen. De Dochters trouwen zeer jong, dikmaals 10 à 11 Jaren oudt zijnde, gelijk ook meermalen geſchiet, datze op haar 13 en 14 Jaren Kinderen komen te baren. Na de wijze des Landts, als (na drie afkondingen der Geboden,) het Huwelijk in de Kerke door den *Leeraar* beveſtight is, wordt ontrent de plaatze daar men de Bruyloft houdt, een *Ramade*, *Pandaal*, ofte *Gehemelte* gemaakt voor de deure, met vier *Pyzang*, ofte Vyge-boomen, ſtaande als Pylaren, ende een Boge daar over, alles zijnde met Bloemen, jonge *Klappus*, ende Granaat-Appelen verçiert. Die van vermogen zijn, geven aanzienlijke Maaltijden, (gelijk zelfs hebbe by gewoont) van Harten-vleeſch, Hazen, Patrijzen, Viſch, alderhande Confituren ende Vruchten. Zonder te vergeten alle vermakelijke Quink-ſlagen, Danſferyen, Gezangen, en Vertooningen. Men vindt onder alle deze vreughde geen ſterken drank, dan alleen, wanneer zy yemandt van de *Nederlandtſche* Natie hebben genoodight, welke zy weten, met Water niet te konnen leven, die dan Spaanſche Wijn moeten mede brengen, ofte zy verzorgen datze daar is. Hoewel de Bruyloft juyſt geen 7 dagen duurt, gelijk eertijts in 't *Oude Teſtament*, *Gen.* 29. *verſ.* 17. *Judic.* 14. *verſ.* 17. Nochtans weten zy eenige dagen, tot 4 à 5 toe, met haar vreugde, eeten en drinken, door te brengen, tot diep in den nacht. Zy worden doorgaans bevonden zeer bezorght te zijn, om haar Dochteren vroegh uyt te Huwelijken, gelijk te vooren is aangeroert, zoo ook hare Zoonen: Want 't ſchijnt dat zy geloven, een menſch geen menſch te zijn, voor dat hy een Vrouwe heeft, ende dat de gene, die niet by tijts zorgen, dat het menſchelijke Geſlachte voort gezet werde, niet veel van een Dootſlager verſcheelt, gelijk *Plato* wil, ende de *Romeynen*, ende die van *Athenen* daar voor gezorght hebben.

Het jongh trouwen der Inwoonderen, onder welke by na niemant ongetrouwt blijft.

Over een komende met het gevoelen van Plato, *welke wilde eertijdts dat die gene die op haar* 35 *jaren niet getrouwt waren, ſtraffbaar zoude zijn.* Furius Camillus, *ende* Poſthumius *op dat zy de Stadt weder bevolken zoude, maakten de wetten de* maritandis ordinibus.

't Is meermaal in mijn tijt gebeurt, dat my Dochters van 8 à 9 Jaren wierden vertoont, om in mijn tegenwoordigheydt Trouw-beloften te doen aan den Bruydegom, in 't byzijn van wederzijdts Vrienden, welke maniere van doen, haar niet wilde inwilligen, alzoo Kinderen, wanneer dat zy tot de Jaren harer kenniſſe gekomen zijn, lichtelijk zouden konnen veranderen, en zoo de wegh gebaant werden, om on-echt, en weerzin daar na in gehuwde Perzoonen te verwekken. Men ziet dat alle deze Inwoonders gemeynlijk voor haar Zoonen Dochters op-zoeken, die jonger zijn als zy: Byzonder zijn zy niet licht genegen met Vrouwen te trouwen, die alreede haar gewoone Maan-ſtonden hebben gehadt, ja op de kuſte *Choromandel*, indien een Dochter van een *Bramine* voor die tijt niet trouwt, niemandt zoude de zelve voor een Vrouwe mogen aannemen.

Quade manieren van de Kinderen te verlooven, eer zy haar verſtant hebben.

Den Hoogh-geleerden *Seldenus* vertoont uyt *Rabbi Moſes Maimonides*, dat de *Joden* niet toe en lieten haar Over-Prieſters te trouwen aan Dochters, die 12, ende een half Jaar oudt waren, maar aan jonger. 't Is ook niet onbekent wat *Moſes* van de tekenen des Maaghdoms ſpreekt, *Deut.* 22. *verſ.* 17. Gelijk noch onder de *Mahumetanen* in *Fez* ende *Maroco* gebruykelijk is. De oude *Romeynen* gaven hare Dochters ook ten Huwelijk uyt, als zy 10, 11, à 12

De wijze en maniere der Joden *in 't trouwen.*

Jaren

Jaren oudt waren. *Sic corpus & indoles pura viro præstantur.*

Te vooren is gezeght, dat een arme Dochter niet licht een Man kan bekomen, zoo valt nu noch yets te zeggen van de *Dote* ende Huwlijksgifte. 't Is de wijze van het Landt, dat men daarom (indien de zelve schaars is) een geheel Huwelijk na laat, doch dit moet ons zoo vreemt niet zijn, nademaal men in *Hollandt* ziet, en elders, hoe nauwen bedingh ende Huw'lijks Voorwaarde dikmaals gemaakt werd, ende meer na goedt, als na deught en Godtzaligheyt, ende een deugtzaam Geslachte gevraaght werdt. Met versterven zonder Kinderen, gaat de *Dote* weder aan des Mans ofte Vrouws Vrienden, zoo als de zelve is in-gebracht. 't Is een zeer prijselijke zake, dat noch Dochters, nochte Jonghmans, in dit Rijke van *Jafnapatan*, oyt zullen onderstaan een Huwelijk aan te gaan, of by den *Leeraar* haar gebooden in te laten schrijven, zonder toe-staan van wederzijdts Ouders. Zijnde dit een rechtmatige ende billijke zake, over-een-komende met de onfeylbare Waarheydt, Practijke van alle Eeuwen, ende de rechte Reden. Ziet *Deuter. 7. vers. 3. Jer. 29. vers. 6. Gen. 24. verss. 1. en 2. Gen. 29. vers. 19. Exod. 22. verss. 16, 17.* byzonder *Num. 30. verss. 2, 3, 4.*

Het Huwelijks goet (als daar geen Kinderen zijn) gaat aan des Mans ofte Vrouws Vrienden.

De Kinderen mogen haar niet verlooven zonder verwilliging van beyde de Ouders.

Ende indien een Zoone niet mach wegh geven dat zijn Vader toe komt, veel minder zijn eygen zelven, zijnde het dierbaarste Pandt zijn's Vaders. *Ambrosius* heeft zelfs uyt de Heydenen al over lange bewezen, dat de toe-stemminge der Ouderen, tot 't voltrekken van een Huwelijk, noodigh ware. *Euripides* verhaalt, hoe *Orestes*, zoekende te trouwen met *Hermonia*, zy hem tot antwoort gaf, dat die zake niet in haar macht stondt, maar in 't goet-vinden van de Vader: zoo heeft eertijts het *Concilium van Lateranen* beslooten, ende *Innocentius* in *decretis*; zoo oordeelt *Basilius*, in sijn Brief aan *Amphilochium*: en wat zijn Huwelijken, zonder toestaan van Ouders of *Momboirs*, anders dan vuyle Hoereryen.

Rechtmatigheyt ende billijkheyt van deze gewoonte, bevestight met de H. Schrifture *en andere redenen.*

Wijselijk hebben ook onlanghs onze Hooge en Souvereyne Machten daar tegen gewaakt, op dat alle schandelijke wegh-voeringe, (tot bedroevinge en uyt-teeringe der Ouderen) en alle diergelijke boosheyt (door dwangh van straffe) mochte gestut werden. De oude Kerke heeft Kinderen, uyt zulke onwettelijke Huwelijken, niet anders als voor *Bastaarden* gehouden. Dus wordt een teugel en breydel aan de domme en onbedachte Jeught gegeven, ende het *Vijfde Gebodt* van *Vader ende Moeder te eeren*, gehandthaaft, welk het eerste genaamt werdt met een belofte nisse. Ja zelfs leert ons de *Heylige Schriftuure*, (op dat de jonge Jeugt niet zoude meynen, datze met ontijdige byslapinge, haar Ouders konden dwingen) dat *Sichems* Vader, na dat *Dina* al verkracht was, *Jacobs* toestemminge verzocht heeft, *Gen. 34. verss. 8, 9.* Ja de oude *Concilien* hebben zelfs beslooten, dat geen wettigh Huwelijk kan getroffen worden, *inter Raptorem & Raptam.*

Het Geslachte der *Chivias*, heeft eertijdts zijn dienst gedaan aan den Koningh van *Jafnapatan*, nu moeten zy voor de voornaamste der *Nederlanders* Water halen, dikmaals 2 à 3 uuren ver, Hout hakken ende aanbrengen, zoo dat haar werk is het werk der *Gibeoniten*, namaals *Nethinim* genaamt, *Jos. 9. 23.* maar haar last is noch zwaarder. Want zy een man ofte vrouw zoo nu en dan met een zware *Pallinkijn* op haar schouders krijgen, die zy dikmaals met haar 10 of 12 man, 10, 20, 30 mijlen moeten dragen: maar zy zijn geheel hovaardigh, alzoo het Hofdienaars zijn; ende zullen niemant op de schouderen torschen dan die van aanzien is. Want die van geringer staat zijn, worden van de gemeyne *Coelijs* gedragen, die over al woonen: maar deze onthouden haar by malkanderen, onder het district van de Kerke *Chundecouli*.

t Verschil Geslachten op Jafnapatan.

De Chivias *zijn Waterhaalders, Hout-kappers ende Pallinkijndragers.*

Het Geslachte der *Parruas*, woont mede in 't Rijk van *Jafnapatan*. maar

Het Geslachte der Parruas

maar geenzins zoo overvloedigh als op *Tutecorijn*, zy behelpen haar met de Zee-vaart, ende inzonderheydt met het duyken van *Chankos* ofte Zeehoorns ende Paarlen. Zy ſpreken meeſt alle goet *Portugeeſch*, ende zijn wel gecivilizeert.

Het Geſlachte der *Chittijs* onderhoudt zich in de handelingh met Lywaten ende andere Koopmanſchappen, zijnde arch ende door-trapt om een ſtuyver te winnen.

Elk Geſlachte trouwt niet alleen onder zijn eygen volk: maar elk Ambacht van de Vader te vooren geoeffent, komt op de Zoon te dalen, die van een Wever is gebooren, blijft een Wever, en alle zijn nakomelingen, die van een Smit afkomſtigh is, blijft een Smit, met alle zijn Deſcendenten.

Het Geſlachte *Carrea* wint de koſt met Viſch te vangen, hebbende groote netten, woonende meeſt aan het ſtrant van *Jafnapatan*, ende aan den Oever van de zoute Rivier. Het Geſlachte der *Mokkuas* zijn mede Viſſchers.

De *Nallouas* zijn door de bank ſwarter dan andere, zy zijn gemeynlijk Slaven van de *Bellales*: Zy tappen de Zuyry van de Boomen (konnen haar wel dronken en vol zuypen) zy ſpitten het Landt om, weyden de Beeſten, bevochtigen de Boomen, zy zijn een vuyl en ontyigh volk, men kanſe van verre rieken, by na als de *Hottentotten* op de *Caap*. Zy dienen voor *Coelijs*, en doen alle ſlaeffchen arbeyt.

De *Parreas* zijn het onedelſte en vuylſte Geſlachte, die den drek, vuyligheyt ende alle onreynigheydt wech nemen, eeten zelfs Muyzen ende Ratten, met een woort een ongeacht en ſtinkend vuyl volk.

Daar is een wonderlijke verachtinge over de minſte geſlachten, ende een boven-mate groot-achtinge van de doorluchtighſte afkomſten, de minſte zullen, wanneer zy voor by haar meerder gaan, met een diepe eerbiedige neyginge ter aarde, haar geringheydt vertoonen. De mannen doorgaans zoo in 't eene als 't ander geſlachte, hebben by haar vrouwen groot ontzach, zullen by de zelve geen ſpijze nuttigen: maar eeten alleen. Het Koeyen-vleeſch werdt by geen van alle de geſlachten gebruykt tot ſpijze, ook werdt geen Koebeeſt dan alleen by de *Nederlanders* gedoot: want by de Inwoonders is de Koe een Heyligheyt, gelijk eertijdts by de *Ægyptenaren*, *Exod.* 8. *verſ.* 26. *Gen.* 43. *verſ.* 32. 't welk naaktelijk vertoont werdt in ons Boek van de Gods-dienſt der *Malabaren* ende *Cingalezen:* hoewel eenige Dieven ende Godlooze Fielten in de Winter-tijdt veel Beeſten ſteelen, die dooden, ende de Vellen verkoopen.

Alle Indiaanſche *Volkeren onthouden haar van Koe beeſten te dooden ofte te eeten.*

De Geſlachten zijn zeer veel ende onderſcheyden. Evenwel zijn byzonder eenige Hooft-ſtammen: uyt welke dan verſcheyde ſpruyten afdalen, als takken van een boom. En dit is zelfs van outs by de Heydenen gebruykelijk geweeſt. Onder de *Ægyptenaaren*, van een verdeylin van vier Hooft-Volkeren, deze waren, de Ἱερεῖς ofte Prieſters, de tweede Μάχιμοι ofte Krijghs-knechten, de derde Τεχνίται ofte Konſtenaars, ende Ambachts-lieden, de laatſten waren Ποιμένες ofte Herders. Gelijk ook onder ons alle Inwoonders bequamelijk in *Edelen*, *Patricios*, *Burgeren*, ende het *gemeyne Volk* konnen verdeylt werden.

Alle de Inwoonderen van *Jafnapatan* zijn met zeer goede natuurlijke gaven van Godt begunſtight, hebben een goet begrijp ende oordeel, als mede geheucheniſſe, zijn alle, behalven de *Nallouas* en *Parreas*, nuchter, reyn en zuyver over haar Lichaam; Zijn gantſch geen Vechters, maar groote Snappers, weten met de tonge wel te ſpeelen. De algemeyne gebrekkelijkheyt onder deze Natie, is d'onkuysheyt. Men heeft vele klachten van de getrouwde Mannen (die dikmaals noch ongehuwt zijnde, by Vrouw-lieden hebben verkeert) naderhandt onbequaam zijn tot de Huwelijks-plichten

De meeſte ſonde onder de Inwoonderen van Jafnapatan beſtaat in onkuysheyt ende Afgoderye.

ten by haar eygen Vrouwen, (gelijk zulke klachten geen eenmaal my zijn voor gekomen) daar zy nochtans genegentheyt genoegh tot de generatie hebben, ende men bevonden heeft, na haar eygen zeggen, datze (behalven haar eygen vrouw) andere konden bekennen.

Onder de oude ende meerder-jarige, gaat noch al vry in zwang Afgoderye, ende Duyvels-dienstigheyt, daar van in onze tijdt al exempelen hebbe gezien, ende hare Boeken op-gehaalt zijnde, waar in zy haar ydele konste leerden, zijn vernietight geworden. De Dagh-verkiesinge vind men ook noch in zommige oude lieden. (Gelijk van deze by-geloovigheyt te vooren yets is gesproken in de Historie van den Koningh van *Candy*, *Raja Singa*.) 't Is kenlijk dat de *Romeynen* en *Grieken* ook haar goede ende quade dagen hebben gehadt. De quade tekenen zijn het niezen van yemant, 't welk zy uyt den huyze gaande, hooren; het geroep van eenige droevige Nacht-vogelen op een huys, by nacht het gezichte, maar byzonder het aanraken van een Bonte-kray in 't vliegen. Onder de *Portugezen* zelfs, heeft men een spreek-woord, uyt het Heydendom gekomen: Ik weet niet wat voor een ongelukkigh aangezichte (*Rosto Mofinho*) ik heden gezien hebbe.

En Dagh-verkiesinge, van welke Augustinus *in* Enchiridio ad Laurentium. c. 79. *ende* Epist. 119. c. 7. *handelt. Daar hy verscheyde voorbeelden by brenght, als van geen Wijngaart te planten, om datze zeyden, 't is een Schrikkel-Jaar; ick zal reyzen zeyde de Heydenen weder, om dat de gestalteniſſe der Sterren, zoo ende zoo is. Alle welke overblijfselen uyt de herten der Christenen uyt-geroeyt moeten werden.*

Op de Kuste *Choromandel* is het in 't gemeyn een goet teken, den *Rooden Sperwer* met een witten ringh om den hals te zien. *Joan van Twist*, in zijn Beschrijvinge van *Guzuratte*, zeght; dat de volkeren daar in 't uytgaan voor goede tekenen houden, wanneer haar een Elephant of Cameel ontmoet, geladen ofte ongeladen, een Paart zonder last beter dan geladen, een Koe ofte Buffel met Water geladen: want ledigh is niet goet, een Bok en Hont met eeten in de mont, een Katte aan de rechter-hant; 't is ook goet zoo yemant haar ontmoet met Vleesch, gestremde Melk ende Boter, ende zoo een Haan voor haar over loopt.

Men heeft onder de oude niet alleen, die op Vogel-geschrey acht nemen (tegen het Gebodt Godts) gelijk eertijdts onder de *Romeynen* zoodanige waren, en Godt die onder zijn volk niet wil lijden, *Deuter.* 18. 10. maar ook zoodanige gezien, die de Zieken gewoon waren, met eenige woorden binnens monts prevelende, met zachte geesselinge op het Lichaam te genezen. Ende met een woort gezeyt, vele by-geloovige Voorzegginge, en Waarzeggerye, vraginge aan den Duyvel om het verloorene te weten, het gene ontbreekt te bekomen, onderzoekinge van toekomende dingen, Guycheleye, uytvindinge van een Dief-stal, door beweginge van een Schaar ende een Wan, en wat diergelijke meer is. Gelijk buyten twijffel alle zulke vuyligheden onder Godts Volk mede geweest zijn, waarom Godt zoo strengh verbiet, en wil dat men zich van deze navolgende zonden zal wachten. 1. Als den dooden te vragen, *Esa.* 8. *vers.* 19. welke booze zake Νεκρομαντεία by de Grieken geheeten werdt, en die zulks doet, wordt in Godts Woordt, een doode vrager דֹּרֵשׁ אֶל חַמֵּתִים genaamt. 2. Waarzeggerye, ende goeder gelukzegginge, gelijk de H. Schrift zoo een mensche, door welke een onreyne geest spreekt שׁאל אוב noemt, ende de Grieken Ἐγγαστρίμυθον. Om dat het Hebreeusche Woordt אוב ende אבות *Job* 32. *vers.* 19. Lederzakken betekent, zoo meynt niet zonder reden den Hoogh-geleerden Heere *Johannes Coccæus*, in *Lexico Hebraïco*, dat deze Waarzeggers zoo genaamt worden, om dat zy als opgeblaze Leder-zakken, van des Duyvels geest bezeten, vervult zijn. Gelijk ook de God-geleerden staande houden, dat deze booze Geesten Mans ende Vrouwen plachten te vervullen, en door de zelve van onder de Oxelen, ofte uyt oneerlijke plaatzen te antwoorden, gelijk wy 1 *Sam.* 28. *vers.* 7. ende *Actor.* 16. *vers.* 16. van zulke waar-zeggende Vrouwen lezen. 3. Besweeringe,

Veel vels-k onder a woonde

Gelijk tydts o de Jode

Actor.

Actor. 19. *verſ.* 15. 4. Duyvelskonſten. Van *Guychelery.* 5. *Vogelgeſchrey*, gelijk ook de Heydenen hebben gehadt haar *Lever-bezichtinge*, *Ezech.* 21. *verſ.* 21. *Dag-verkiezerye*, *Looterye*, *Eſther* 3. *verſ.* 7. en 9. *verſ.* 24. *Hout, en Stok-vragerye*, *Hoſ.* 4. *verſ.* 12. *Voorzegginge uyt de Elementen, Water, Lucht, Vier, Aarde*, uyt *Name-ſpeldinge*, uyt *Lettertzamenvoeginge*, gelijk de *Cabaliſterye* der *Joden*, uyt *handen te bezien*, by de Grieken Χειρομαντία genaamt, uyt *den Loop der Sterren*, en *des Hemels*, uyt *den tijdt der Geboorte*, uyt *Gezichte in Spiegels*, Κατοπτρομαντία genaamt, en wat diergelijke Spokeryen en verleydingen des Duyvels meer is, als door 't bewegen van een Sleutel, het ſpringen van een Ringh op een draat, van welke dingen, indien yemandt nader wil onderricht zijn, die leze den hoogh-beroemden *Caſpar Peucerus*, in zijn Boek, *de variis Divinationum generibus.*

Ifs zijn de onden v. Afgode niet w nigh onder de Chriſten in de Europ ſche Lnden.

't Ware te wenſchen, dat vele van deze vuyligheden en ſchandt-vlekken, zelfs in het midden van het *Chriſtendom*, niet gevonden wierden, die haar behoorden te ſchamen, ziende van *Horatio*, een Heyden, deze dingen zelfs verfoeyt. *Odarum* XIV.

Tu ne quæſieris ſcire nefas, quem mihi, quem tibi finem dii dederint, Leuconoe, nec Babylonios tentabis numeros.

Dat is:

Soekt niet (na Babels wijs) te hooren het beſcheyt,
Van 't geen den Hemel ons, en 't Lot heeft toegeleyt.

Yeder Chriſten dan, moet byzonder wacht op zijn Ziele hebben, dat hy geenzins van den Schepper tot het Schepzel ga, ofte de Schepzelen, woorden, letteren, eenige kracht toe ſchrijve, die zy niet en hebben, 't welk de eerſte wegh is tot de Tooverye, zoo ſpreekt zelf *Heſſelius*, een beroemt Leeraar van *Leuven*: Als yemandt meynt eenige uytwerkinge te doen, door een dingh, in 't welke de natuurlijke kracht niet is, om zoodanigh een effect te voorſchijn te brengen, ende van Godt en zijne heylige Voorſienigheyt zulke daden niet en werden verzocht, dat is bygeloovigheydt, (zoo zijn ſijn eyge woorden.) *Superſtitio vanæ obſervantiæ.*

Vry beter dan zal het zijn, dat

De zucht en wenſch tot God dus ſpreken mogen t'zaam,
Oeffent, door-leeſt en zoekt in 't Boek van 't Eeuwigh Leven,
Of d'Heyl'ge Geeſt ook heeft met Chriſti Bloedt u naam,
In's Vaders Teſtament, als Erfgenaam geſchreven.

In het Koninkrijke van *Jafnapatan* worden alle handtwerken ende Konſten geoeffent. Men heeft Luyden, die byzonder op de Landtrechten afgericht zijn, gelijk ook in den grooten Landt-raadt, die uyt *Nederlanders*, ende *Indianen* beſtaat, een verſtandigh ende kundigh Man van zijn Vaderlijke Rechten zit, nevens drie andere *Modliars*. Daar ontbreken geen *Tertulli*; en Voorſpraken, die dikmaals een harangue van een half uur doen, en dan noch nauwelijks begonnen hebben. Rechts-Geleerden *in* Jafnapatan.

Artzen of *Medicijn-meeſters* heeft men mede niet gebrek, weynigh of geen kenniſſe hebben zy van de *Anatomie*, of ontledinge van de Menſchen, die ook daar niet wel (om de groote hitte) zouden in 't werk konnen geſtelt werden, ten ware dat men de kunſt van den Heere *Louys de Bils* zal. aldaar wiſte, ende verſtondt, om de Lichamen voor ſtank, ende putrefactie te bewaren. Medicijn-Meeſters.

Alle hare geneſingen beſtaan uyt loutere *Empeiria*, ende ondervindinge, gelijk zy groote geſchreven Boeken daar van hebben, die van handt tot handt, van hare Voor-vaderen afgedaalt, tot haar gekomen zijn, waar by zy dan haar eygen onderzoekinge ende uytwerkinge voegen. Alle hare *Purgatien*, 't zy door *Pillen* ofte Dranken, geſchieden, werden t'zamen geſtelt uyt verſche *Haar Konſten t'eenemaal in ondervindinge beſtaande.*

Kruyden, ende indien zy te veel afgank maken, zoo raden zy den Patient een weynigh gewreven Peper, met water bevochtigt, op en ontrent de Navel te doen; ik hebbe zelfs met ervarentheydt dit bevonden te helpen, ende een goet middel te zijn, om de *Tormina Ventris*, ofte *Weedommen des Buyks*, en al te veel stoelgank, te doen op-houden.

Wondt-heelders. *Wondt-heelders* ende *Scheerders* ontbreken geensints in 't Landt van *Jafnapatan*. De *Barbiers* hebben altijt een kleyn Spiegelken by haar, de Scheer-messen zijn vry dikker van rugge als hier te Lande. Als men geschooren werdt, zal niet alleen den Baardt en 't Hair gekort werden, maar ook de Nagelen aan handen ende voeten, ook moet den zelven *Barbier* de Ooren zuyveren ende schoon maken.

Wevers. *Wevers* zijn mede in overvloet in 't Landt voornoemt, deze maken een kuyl in de Aarde, ende zitten met de voeten diep daar in, dat haar hinderste op de Aarde als een bank rust, en voor haar staat het getouw.

Schilders. *Schilders* zijn 'er met hoopen (als te vooren is verhaalt) die eerst de grondt van de Schilderye leggen, daar na met een groote moeyte alderhande Vogelen, ende çierlijke Loof-werken daar op af-malen: deze Kleeden mogen zoo dikmaals als men wil gewassen werden, zonder dat de Schilderye uyt gaat; doch de *Jafnapatanze* geschilderde Kleeden moeten verre wijken voor die van de Kuste, en byzonder voor die van *Masulipatan*.

Kunstige Arbeyts-Lieden *in* Jafnapatan. Voorts heeft men *kunstige Arbeyts-lieden* in *Yvoor*, oft *Elpen-beenen Ebben-hout*, gelijk ook *Gout*- en *Zilver-smeeden*, de welke met weynigh gereetschap in de huyzen der *Nederlanders* komen te werken, zy weten het Gout naukeurig op zijn Caraten te toetzen.

Welke kleyne Dagh-huuren winnen. *Smits*, *Timmer-lieden*, *Metzelaars*, ende alderley Arbeyts-lieden zijn daar zoo wel als in eenige Landen van *Europa*. De meeste winste van een *Timmerman* ofte *Metzelaar* is vijf ofte zes stuyvers des daaghs.

Dus verre van *Jafnapatan*, en wat daar van byzonder is te zeggen. Nu zal het tijt zijn van de uyterste grenzen van *Jafnapatan*, langs het strandt den wegh te nemen na *Trinquenemale*.

Trinquenemale is van den Heer *Anthonio Caan* A°. 1639, die maar een korten tijt op *Ceylon* is geweest, zijnde Raadt van *India*, (gelijk te vooren is verhaalt, wanneer van *Negumbo* is gesproken) verovert, welk Fortje den Heer *Adam Westerwoldt* doen ter tijt genoegh hadde konnen bemachtigen, want geen 50 Zoldaten aldaar in Guarnisoen lagen: maar het scheen dat *Raja Singa* eerst een preuve met des *Ed. Compagnies* besettinge in *Batecalo*, ofte gelijk anderen het noemen *Matecalo*, wilde doen. *Trinquenemale* heeft een uytstekende schoone *Haven*, gelijk uyt de af-tekeninge kan blijken, ja een van de alderbeste ende wijdste van gantsch *Ceylon*, zijnde voor de Winden beter beschut, als de Havens van *Belligamme*, *Gale*, of *Columbo*. *De H. van Trquenemale.*

Deze Plaatze is een geruyme tijdt vande *Nederlanders* verlaten geweest, maar eens en andermaals weder met Paggers ende Sterkten voorzien, voor, ende in den Oorlogh met Ons ende de *Engelsche*, onze Na-buuren, zijnde t'eenemaal een noodig werk, tot nutte van de *Ed. Compagnie*, om een wakent oogh te hebben voor de aankomst' van alle Vreemdelingen, om geen Verbondt met *Raja Singa*, tegens haar, te maken: Daar-enboven, zoo is de Haven al te voordeeligh, dat men die zoude verlaten. 't Is waar, dat deze plaatze (wanneer die in onze tijdt zoude versterkt werden door den Capiteyn *Peter Wasch*) veel volks verslonden heeft: want een wonderlijke Ziekte aldaar grasseerde, waar door de Menschen (gelijk in de openingh van de Herssenen is gezien) een worm kregen, ende als dul, razende, ende uytsinnigh wierden, loopende in het Water ende de Zee, in grooten getale storven, *Groote Ziekte aldaar.*

ſtorven. Men oordeelde, dat door de krachtige hitte des daaghs, ende het graven en delven der Zoldaten, weynigh ſpijze, en dat niet als ziltig, veel nacht-waken, ende de groote koude en dauw des nachts, deze quale was veroorzaakt.

Een Fortje nieuws op gerakt. Naderhandt is het wederom op nieuws bepaggert, gelijk uyt een Brief aan my geſchreven van den Kapiteyn *Pierre du Pon*, van dato den 5 October 1667. uyt het Eyland *Celebes*, dicht by de Stadt *Macaſſer*, blijkt, luydende aldus: „Ik ben „wederom met een macht na *Trin-* „*quenemale* verzeylt, met laſt, om „de gemelte plaatze, ende de Bocht, „voor de *Ed. Compagnie* in poſſeſſie „te nemen, 't welk zeer wel gelukt „is, ende na dat aldaar een bepagge- „ringh met vier puncten gemaakt „hadde, ende alles in ordre gebracht, „en den Landaart tot gehoorzaam- „heydt, ben weder na *Columbo* ver- „trokken.

Van *Trinquenemale* over *Capello* komt men weder tot *Batecalo*, al-

waar ons begin is geweeſt, ende den eerſten aanvangh van des *Ed. Compagnies* (tot noch toe) gezegende Wapenen. En dus hebben wy kortelijk het Eylandt om-gewandelt, ende geſproken van de byzonderſte en aanmerkelijkſte zaken. Indien het Godt zal gelieven, dat wy eenmaal met den Koningh van *Candy* in vrede geraken, (die nu out is, en na uyt de over-komende Vrienden verſta, half ſuffende, ende na den drank wat te begeerigh, hoewel te duchten ſtaat, dat de *Slangh* doodt zijnde, weder een *Baſiliſcus* zal te voorſchijn komen) zoo zullen onze Landts-lieden in de Binnen-landen beter bekent werden. In de laatſte Brieven, van A°. 1668, den 20 December, my toe gezonden van *Tutecorijn*, hebbe ik vernomen (volgens de eygen woorden des Schrijvers) dat een beroerte op *Ceylon* is geweeſt, zoo dat de Legers van *Saffragam*, ende *Mannekewarre*, weder moſten in-getrokken werden, doch dat alles weder in ruſt was: maar dat

De laatſte moeyelijkheyt tuſſchen Raja Singa, *en de* Ed. Compagnie *op* Ceylon.

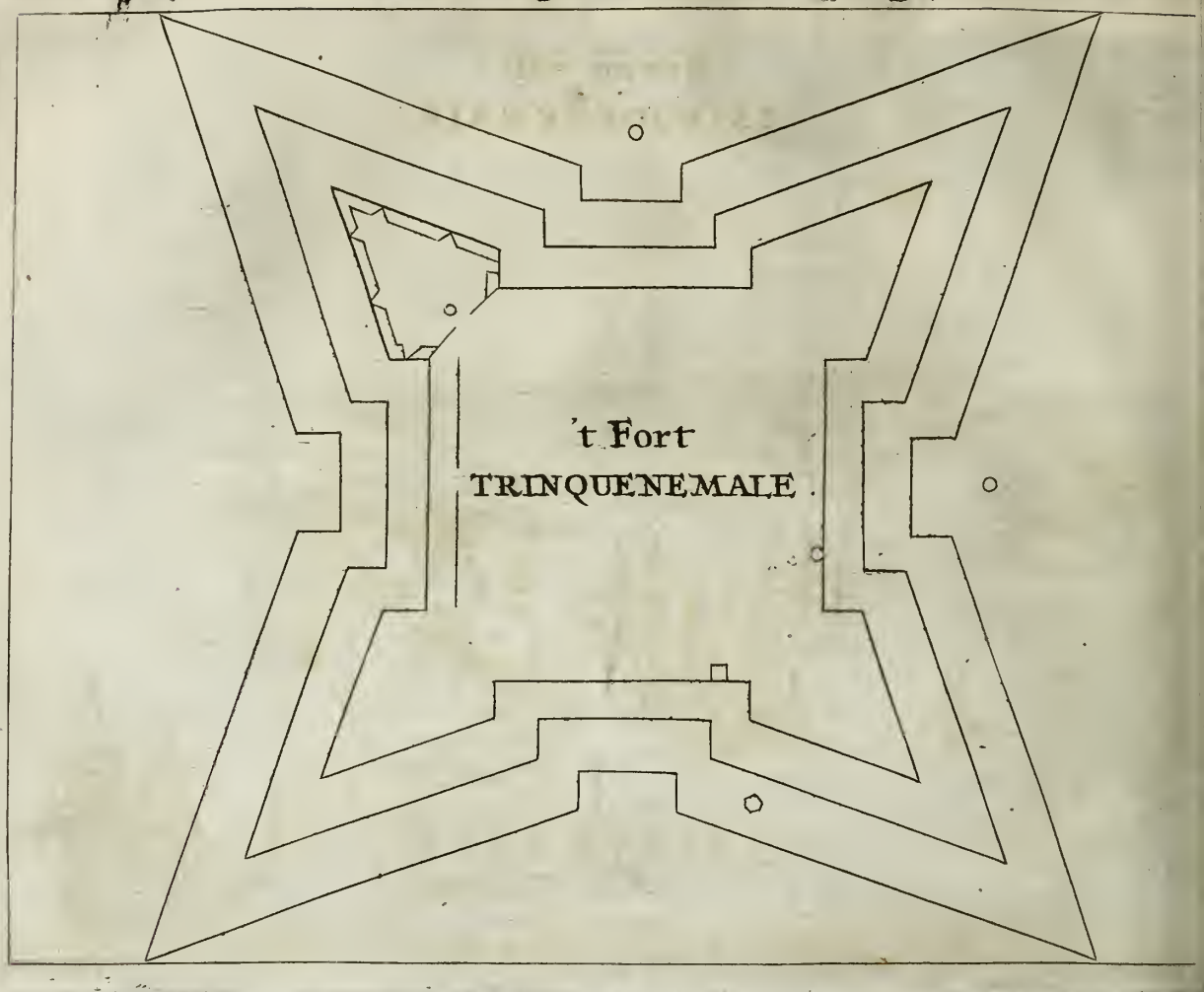

de Legers van nieuws niet wederom waren uytgeleyt. Godt geve, dat het voornoemde *Eylandt* lange in vrede, ende in wel-varentheyt mach zijn, en dat alle de beloofde gedachten eens mogen haar effect hebben, en dat het zelve in ruste en Godtzaligheyt bloeye, en het *Christendom* daar meer en meer mach op-luyken, en dat het vele Jaren blijve, een gezegende Paarl aan de Kroone der *Ed. Maatschappye*.

Het

Het XLVIII. Capittel.

Natuurlijke Hiſtorie van Ceylon. *Pagoden. Klooſters, Monniken. Aart, Dracht, en Huys-houdinge der* Cingalezen.

WY nu het Eylandt *Ceylon*, voor zoo verre het zelve onder het gebiedt, en gehoorzaamheyt der *Nederlanders* ſtaat, van plaats tot plaats om gereyſt hebbende, zullen ons voorts in *Candy*, de Keyzerlijke Hooft-ſtadt, ter neder zetten, om van daar de natuure van het Eyland, en zijne Inwoonderen, wat nader te overzien. *Candy* leyt 30 mijlen van de Zee, en 9 van *Vintane*, zijnde gebouwt langs de Reviere van *Trinquenemale*, 21 mijlen te lande van *Matecalo*, en 9 van de Zee-ſtrandt, alwaar des *Keyzers* Schepen en Galeyen gemaakt werden. Noopende de andere Steden, zullen de zelve, om dat daar van geen pertinente Beſchrijvinge is, onaangeroert laten.

Het gantſche Eylandt door zijn veel koſtelijke *Pagoden*; als in *Vintane*, de voet van de *Pagode* is in't ronde 130 paſſen, zeer hoogh ende wijt, ende boven vergult, in maniere van een Pyramide, doch onder op gaande ovaals-wijze, hebbende boven een vierkante ſpitze. Daar is noch de groote *Pagode*, tuſſchen *Gale* ende *Matecalo* gelegen, zeer groot ende hoogh, de Schepen tot een baak dienende; als mede de *Pagode* van *Trinquenemale*, in de groote hooge *Pagode* ſtaat een figuure van een groot Man, recht over eynde ſtaande, met een bloot Swaart in de handt, ende een opgeheven arm om te ſlaan, waar na toe de *Cingalezen* in haar noot ofte ſiekte loopen, om te offeren, tot welken eynde zy altijt een korf in haar huyzen hebben, daar in vergaderende, 't gene zy den Duyvel op-offeren, ende verzoeken van hem geholpen te werden. Zy gelooven vaſt dat de Werelt niet zal vergaan, zoo lange die *Pagode* ſtaat; op andere plaatzen, bidden vele een Elephants Hooft aan, van hout ofte ſteen gemaakt, om wijsheyt te verkrijgen: Zy verçieren hare Afgoden met Bloemen. Deze hoofden van Elephanten ſtaan alomme aan de wegen, zommige aan Boomen, (gelijk zy vele Duyvels-boomen hebben) of in gemetzelde gaten. Men vindt veeltijts op de wegen, hoopen van ſteen, aarde, ende andere vuyligheden, op welke yeder voor-by-gaande yets werpt. Ik hebbe dicht by *Belligamme* een groote Rotze gezien, daar in een Man, ontrent zes ellen hoogh, diep de lenghte van een arm, ingegraveert ſtondt, welken de *Cingalezen* eeren ende offeren.

Pico de Adam.

Daar is een hoogen Bergh ofte ſpits, die men houdt de hooghſte van *India* te wezen, genaamt *Pico de Adam*, de Inwoonders gelooven, dat aldaar het *Paradijs* geweeſt is, en dat *Adam* aldaar is geſchapen, zeggende, dat aldaar noch *Adams* voetſtappen te vinden zijn, diep in ſteen uytgedrukt. Tot dezen Berg gaan veel *Cingalezen* in Pelgrimagien, om deze voetſtappen te zien, waar van de mate in *Candy* by den Keyzer bewaart werdt: Daar komen dikmaals veel Menſchen honderden van mijlen reyzen, byzonderlijk *Jogues*, om dit gewaande Heylighdom te beſichtigen. Den Bergh is zeer beſwaarlijk te beklimmen, en, gelijk den Jeſuyt *Maffæus* zeght, niet anders als met ketenen van yzer, ende ingeſlagen ſpijkers, te beklaveren. Zommige zeggen, dat aldaar den Kamerlingh van de Koninginne van Mooren-land, *Candace*, geëert werd, welke eenige Hiſtory-ſchrijvers, ende inzonderheyt *Dorothæus*, Biſſchop van *Tyrus*, de welke onder de Regeeringe van *Conſtantinus de Groote*, byzonder in heyligheydt en geleertheyt uytmuntede, willen, dat in *Arabia Felice*, in *Erythreen*, ende *Taprobana*, het *Euangelium Jeſu* zoude geleert hebben.

Klooſters en Monniken in Ceylon.

Daar zijn ook verſcheyde Kloo-ſters in *Ceylon*, als mede veel *Bramines* ende Prieſters, die niets eten dat leven ontfangen heeft, of daar uyt yets levendigh kan voort-komen, als

als Eyeren, &c. zy worden by haar in groote eere gehouden; in zommige Kloosters zijn *Monniken* met geele Kleederen gekleet, en gaan langhs de straten met *Sombreiros*, ofte *Zonne-dekzels*, zy zijn kaal geschooren, men ziet aan haar geen kruynen, gaan met *Pater-nosters* in de handen, altijt lezende, ende binnens mondt preevelende. De Kloosters zijn gemaakt met veel Galeryen, Ommegangen, en Kapellen, waar in veel Figuuren van Mans en Vrouws-perzoonen staan, die zy zeggen, zeer heyligh geleeft te hebben. Zy staan verçiert met Zilvere ofte Vergulde Kleederen, werden nacht en dagh met Lampen ende Was-kaarssen vereert, staande op Autaren, daar groote Kandelaars zijn, die gehouden werden van naakte gesneeden Kinderen. In de Kapellen komen de *Monniken* alle uuren haar gebeden doen, en haar getijden lezen.

Processie der Moniken *in* Ceylon.

Wanneer in Processie langhs de strate gaan, zoo zit den Oppersten *Abdt* op een Elephant, kostelijk gekleet, en heeft een Goude *Sombreiro* boven zijn hooft, met veel gespeel van Hoorns, Trompetten, en geklank van Bellen en Bekkens, en dat geeft alle te zamen een goet accoort, en werdt alzoo gevolght van vele Mans, Vrouwen, ende Dochters. De beste Dochters, eer de Processie uyt-gaat, doen veel wonderlijke Konsten met Dansen, zijn alle met het boven-lijf bloot, de Armen, Ooren en Handen met Gesteenten en Gout verçiert, onder hebben zy Kleeden van verscheyde coleuren, zy doen dagelijks voor haar Afgoden *Sombaja*, plat op der aarde neder vallende, en opstaande, de handen te zamen gevoeght, boven 't hooft opheffende, doen haar gebeden. Wat verder zoude raken de Godts-dienst der *Cingalezen*, zal in 't gemeyn in 't eerste Boek aangeroert zijn: Want zy Heydenen zijn van de *Malabaren*, en Inwoonderen van de kuste *Choromandel* weynigh verschillende, doch zy en zijn zoo superstitieus of bygeloovigh niet: want den *Keyzer* niemandt

mandt tot eenige Godts-dienſt verbindt, latende een yeder na zijn gevoelen leven. Deze Natie is niet halſterrigh, want vele zijn tot de *Roomſche Godts-dienſt* gebracht, bekennende de valsheydt van hare Godts-dienſt: zoo dat door yverige Leeraren, ende goede handthoudinge van de Hooge Machten aldaar, vele Zielen *Jeſu Chriſto* zouden konnen gewonnen werden.

Nature der Cingalézen. Nu zullen wy ſpreken van de Natie zelf. De *Cingalézen* zijn aardig, kunſtigh, ende vernuftigh in alle handtwerken, zoo van Gout, Zilver, Elpen-been, Ebben-hout te werken, als mede in Yſer, ende Wapenen te ſmeeden, ende die met Zilver zeer konſtigh in te leggen, wel beſpraakt, rap te been, in Oorlog ervaren, ende ten ſtrijde wel afgericht, nuchter ende wakker; zy nemen hare voortgangh in den Oorlogh, man na man, met overdwerſſe Spieſſen, alzoo de meeſte doortochten enge zijn, hebben kleyne Trommels, doch groot geluyt gevende, zoo dat men het geklank 5 à 6 uuren in 't geberghte kan hooren, zijn zeer bequaam om een overwonnen Vyandt te matteren, en zelfs na de doodt noch doodelijke ſteken te geven, haar veel te vertrouwen is ongeraden, evenwel, dewijl zy liſtigh zijn, moet men haar niet kleyn achten, waar van zy Vyanden zijn, alzoo zy door de *Portugezen*, ende anderen *Europæiſche* Volkeren te wijs zijn gemaakt.

Zy maken weynigh werk van Bloedt-ſchande: want de Mannen van hare Vrouwen ſcheydende, beveelen haar Broeders de Vrouwen, om in haar afwezen, de manlijke plicht te betoonen; ende is niet alleen op *Gale* zulks voorgevallen, dat een Vrouwe meynde, dat in zulken gelegentheydt haar te kort gedaan wierdt, dat het bevel van haar Man geen uytwerkinge hadde: Maar op *Jafnapatan*, ten tijde mijnes verblijfs aldaar, is een wonderlijke zake geſchiet, doch om de tederheyt van het ſwakke Chriſtendom, ende de weynige bewuſtheydt over deze zonde, zijn de Zondaars alle beyde door mijne voorſprake van den doodt verloſt, mits dat haar den eyſch van Godts Wet wierdt bekent gemaakt, om in het toekomende niet meer op deze wijze te zondigen, ende de andere Landaart daar van kundtſchap wierdt gedaan.

Dracht der Cingalézen. De *Cingalézen* zijn by na van weezen ende manieren als de *Malabaren*, met lange opene ooren, maar van verwe zijn zy zoo ſwart niet, haar kleederen, namentlijk der Mannen, zijn een Wambays ofte *Ropillos*, van Laken ofte Lywaat, onder hebben zy een Linnen kleet door de Beenen door-getrokken, gelijk een Broek, op het Hooft, die van aanzien zijn, een roode Rouänſche Mutze, daar zy groot werk van maken, haar Ooren zijn met Ringen en Geſteenten verçiert, zy hebben aan hare zijden Kridſen, zijnde de hechten ofte Geveſten gemaakt van Zilver, Yvoor ofte Gout. Den gemeenen man loopt meeſt naakt, behalven de Schamelheydt, die zy met een kleet van Lywaat bedekken. De Vrouwen gaan met de Borſten bloot, zijn van lijf ende leden wel geſtelt, zy gebruyken geen uyterlijke çieraat aan haar Hair, maar weten het aan 't uyterſte eynde des Hoofts, in maniere van een Huyve te maken. Om den hals hebben zy Goude oft Zilvere Hals-banden, ook Ringen aan de Vingers, ende teenen van de Voeten.

De zelve *Cingalézen* beminnen het gemak, ende gelijk de *Malabaren*, houden weynigh van werken, zijn welluſtigh, zeer op haar geſlachte roemende. Zijn *Polygamoi*, veel Vrouwen trouwende, na hare macht, gelijk de *Mahometanen*, die in dat Eylandt niet dan al te veel ingewortelt zijn. Zy laten haar Dochters vroegh op haar 10 à 11 Jaren trouwen, gelijk verſcheyde honderden van dien Ouderdom van my in den H. Echten-ſtaat zijn beveſtigt, ende het is onmogelijk die Landaart dat af te raden, alzoo zy van de Maagh-

Zy trouwen haar Dochters vroegh uyt.

dom van hare Bruyden willen verzekert zijn.

Zy verbranden hare Dooden na de wijze der Heydenen. Zy leven wel ende net in hare Huys-houdinge, gebruykende tot hare Servetten en Tafel-lakens, Bladeren van Vyge-boomen, tot Lepels, stukken van gemaakte oude *Kokos-nooten*, drinken uyt *Gorgeletten*, zijnde aarde Kannen met tuyten of Pypen gemaakt, zonder die aan de mondt te zetten, maar na de wijze der Mooren, laten de vochtigheydt in den open mondt vallen: want zy zeer op haar Geslachte staan, gelijk ook de *Malabaren*, ende zouden met niemandt van lage Afkomst willen eten ofte drinken, gelijk ook vele van die Natie zelfs met haar eygen Vrouwen niet en eeten.

Haar Huys-houdinge.

Haar gemeyne Munte bestaat in Silvere *Larijns*, doende 10 stuyvers, een *Fanom* is 5 stuyvers, doch men moet onderscheyt maken tusschen Silvere ende Goude *Fanoms*, een *Pagode* dede eertijts 84 stuyvers: maar nu zoo op *Ceylon*, als de kuste *Choromandel* 6 gulden, 2 *Fanoms* van Gout elk 5 stuyvers, maken een *Larijn*.

Der Cingalezen Munte.

Het XLIX. Capittel.

Ceylons *Vruchtbaarheyt. Pertinente Beschrijvinge van den Caneel, en Slangen-Hout. Gevoelige Boom.*

Het Eyland Ceylon *is zeer vruchtbaar.*

CEylon is zeer vruchtbaar van *Rijs*, ende alderley kostelijke Vruchten, als *Ananassen*, *Coques*, *Jaques*, van de alderbeste *Oranje-Appelen*, *Liemoenen*, *Citroenen*, die zelfs die van *Spanjen* en *Portugaal* te boven gaan: item *Vijge-boomen*, *Cajouwen*, *Druyven*, *Patatten*, *Quiavos*, *Papajen*, en *Granaat-Appelen*. Men kan het geheele Jaar door Druyven hebben, behalven in de drie Winter of Regen-maanden. Daar zijn ook *Zuyker-Rieten*, *Moerbezie-boomen*, alzoo daar nu Jaarlijks een goede quantiteyt *Zijde* wordt vergadert: item *Gengber*, *Peper*, *Cardamom* en *Tabak*: men heeft 'er *wilde Palmeer-boomen*, die *Zuyker* en *Zuyri* voortbrengen, zijnde een aangename Drank: daar zijn *Calabasse-boomen*, *Catoen-boomen*, *Areek-boomen*, *Portugaalsche Vijgen*, alderhande *Manges*, item *Lange Peper*, *Betel*, &c. *Meloenen*, *Pompoenen*, *Water-Liemoenen*, *Ajuyn*, *Look*, ende nu in onze tijden hebben wy daar eerst de *Krop-kool* gelukkigh voort-geteelt, de *Pompelmoes-boomen* geplant, ook *Espargies*, *Wortelen*, *Radijs*, ende andere *Hollandtsche* Aardt-gewassen: maar byzonderlijk wast alleen in dit *Eylandt* de kostelijkste ende fijnste *Caneel*, die *Helena* en de kostelijke Bruydt, daar in zoo veel Jaren aan de *Portugésche* en *Nederlandtsche* kant gekampt is.

Den *Caneel*, die in *Hollandt* zoo geacht is, ende het pont van de zelve tot zoo aanmerkelijke zomme gelts verkocht werdt, valt alleen zuyver op dit *Eylandt*. Zy wordt by de *Cingalezen* genaamt *Cureneo Potto*, en den Boom *Curindo-gas*, waar van zommige van uytnemende grootte zijn, de Bladeren zijn den *Citroen-boom* niet ongelijk, maar een weynig smalder, de Bloessems zijn wit, lieflijk, ende zoet ruykende, waar van een vrucht voort komt, gelijk een kleyne Olijf, wat na het geele trekkende, waar van de Inwoonders Olie maken, van koleur ende kracht, gelijk de *Noten Muscaten*, zeer Medicinaal, en goet om voor vele ziekten te gebruyken, zy hebben den reuk ende smaak van de *Caneel*.

Nette schrijvinge van de Ceylonsche Caneel, en Caneel-boom.

De *Caneel-boom* heeft twee schorssen, van welke de buytenste met een Krom-mes wordt afgepelt, ende als dan werdt de Kaneel-bast, die met een kromme punt van het Mes, eerst in 't ronde, ende alsdan lankwerpigh van den Boom afgesteken, ende op 't Velt in de Zonne te droogen geleyt, die de zelve door hare hitte in malkanderen rolt. Den Boom aldus geschelt zijnde, wast niet verder, maar komen van de vruchten, die van de zelve op de Aarde vallen, nieuwe Boomen voort: het hout van de *Caneel-boom* is goet, zacht

zacht ende wit, 't welk de Inwoonderen veel tot het maken van Huyzen gebruyken. Het is te verwonderen dat deze *Caneel-boomen* niet door geheel *Ceylon*, maar alleen op zommige plaatzen wassen: want in 't geheele Rijke van *Jafnapatan*, of op 't Eylandt *Manaar*, is die niet te vinden, maar aldereerst over de Reviere van *Chilau*, in de Landen van *Negumbo*, ende binnewaarts, ook ontrent *Gale*, &c. Deze Boomen wassen ook niet in ordre by den anderen, maar staan in de Bossche, gelijk met ervarentheydt in 't reyzen van my is bevonden; ook hebbe ik gezien, dat mijn Slaven ofte Dienaars (wanneer op *Gale* den H. Dienst waar nam) onder het brandthout menighmaal *Caneel-hout* in huys hebben gebracht, 't welk op het vier geleyt zijnde, een zeer lieffelijke en wonderlijke reuke gaf.

Het is ook aanmerkens waardigh, dat, daar de *Caneel*, na het oordeel der Artzen ende Medicijn-meesters, ende kundige der natuure, zoo heet is, dat nochtans uyt de wortel van de *Caneel-boom*, niet alleen een welriekend water, als *Campher*, maar den sterkste *Campher* voort komt. Ik hebbe ronde witte ballekens daar van gehadt in mijn bewaringe, die ik van wegen de sterke reuke niet konde verdragen. Van den zelven *Caneel-boom*, als zy groen is, worden vele wateren gedistilleert, zeer gezont en lieffelijk van reuk. De Inwoonders weten van deze Schorsse van den Boom zeer nette Cabinetjes en Comptoirkens te maken. Ik hebbe een onder my berustende, wonderlijk in dikte ende grootte, my, als ik A°. 1665 van *Ceylon* vertrok, van den manhaften en dapperen Capiteyn Major *Pierre du Pon*, tot gedachteniss vereert.

Driederley Caneel *in* India.

Daar is in *India* driederley *Caneel*. 1. De *Caneel Fino*, ofte *Fijne*, by de *Portugezen* genaamt, 't welk is die gene, die van de jonge ofte middelbare Boomen afgesneden werdt. 2. De *Caneel Grosso*, ofte *Groove Caneel*, die van dikker ende ouder Boomen valt. 3. Daar is ook *Caneel de Mato*, ofte *Bosch-Caneel*, die ook op de *Malabaarze* kuste valt, doch wordt weynigh geacht: want als een Bhaar *Caneel* van *Ceylon* gelt 50 à 60 Realen, zoo kan deze *Wilde Caneel* maar 10 à 12 Realen halen. Doch andere Inwoonderen hebbe ik hooren zeggen, dat men deze *Wilde Caneel* zeer wel zoude konnen toestellen, ende daar mede zich wel behelpen. Van deze *Fijne Caneel*, als ook van de *Caneel de Mato*, is de *E. Compagnie* (door Godes zegen) nu meester, gelijk ook van alle de andere Speceryen, als *Noten*, *Foelie*, ende *Nagelen*, behalven de *Peper*, die op vele plaatzen valt.

Het *Slangen-hout* wert aldermeest gevonden in *Ceylon*, is van verwe wit, doch trekkende een weynigh na het geel, zeer hardt zijnde, en bitter in de smaak, is zeer gebruykelijk door gantsch *India*, en byzonder in 't Eylandt *Ceylon*, alzoo het tot vele genezinge dienstigh is. De *Indianen* wrijven het zelve zeer kleyn, en strijken daar mede de Lichamen, om alle uytwendige zeeren ofte schurfdigheyt (daar mede zy dikmaals om de hitte zijn geplaaght) te verdrijven. Een onçe *Slangen-hout* fijn gemalen, met Water ofte Wijn gemenght, ende alzoo in gedronken, is goet tegens de Colijke, heete Koortzen, en veelderhande Ziekten, byzonder tegens de beeten van Slangen, daar het Eylandt zeer vol van is, waar van in het navolgende zal gesproken werden.

Slang hout, Lignu Colyb num.

Hoe Indian *dat get ken.*

De *Cingalezen*, en haar Boecken getuygen, dat de eerste kennisse van het *Slangen-hout* gekomen is, door een Beesken *Quil* ofte *Quirpele* in 't *Portugeesch* genaamt, van de groote by na gelijk een Fret, daar men in *Hollandt* ende elders, de *Conijnen* mede uyt de hoolen haalt, en worden vele in *India* binnen de Huyzen gevonden, zoo om tijdt-verdrijf als om Ratten en Muyzen te vangen; dit Beesken is van Natuuren een Vyandt van Slangen, zoo dat, waar 't ook een Slange ziet, zal daar tegen

Door het Sla gen-ho *in kenn is gekom*

Vech-

Vechten, en gewondt zijnde, geneest het zich zelve met het eeten van *Slangen-hout*, want al ware het noch zoo gewondt, als het maar van dit hout eet, wordt het genezen, gelijk men verhaalt: *Marcellus de Boshouwer* hoogh geacht zijnde in *Ceylon*, van wien te vooren is gesproken, getuyght, dat hy vele van deze Beeskens heeft gezien, welke t'zamen vochten, ende de Slange wierd overwonnen van een van de voornoemde *Quirpele*, die gewondt zijnde, na het Bosch liep, ende quam ontrent een half uure daar na op de zelve plaatze, daar hy zijnen Vyandt overwonnen hadde, zonder eenigh letzel. De wortel van *Slangen-hout* noemen de *Cingalezen Nay Lelli*, en houden de zelve in groote waarde, om de ervarentheyt van de deught, die zy van de zelve hebben, in't genezen van haar ziekte. Wat vorders de *Slangen* aangaat, haar verscheydentheyt ende aart, zal in't naarvolgende vertoont werden.

Onderlijk voorval.

Slangen-hout, by de Cingalezen Nay Lelly genaemt.

Daar is noch een wonderlijke Boom in *Ceylon*, die men *Wortelboom* noemt, die zich geweldigh uytspreyt, ende zijn takken, gelijk touwen van boven, na beneden laat zakken, die dan weder in de aarde inwortelen, ende alzoo met der tijdt een groote rondte beslaan.

Men heeft in *Ceylon* vele *Tamerijnboomen*, die zeer dik ende grof worden, haar vruchten zijn zeer gezont, dienstigh tegen de *Schorbut* ende Water-zucht.

Een Geselige Boom.

Daar is een Vrucht van een Boom die gevoeligh is. Die men te rechte mach noemen; *Kruydtje raakt my niet*, *Herba noli me tangere*, zoo ras men het raakt, zoo springt het, ende beweeght zich. Voorts is *Ceylon* zeer overvloedigh van alderhande Medicinale Kruyden, ende worden meest alle Ziekten met inlandtsche groene Medicijnen genezen, gelijk aldaar ook ervaren Medicijn-meesters zijn, ende het veel veyliger is het Lichaam aldaar te genezen met de Landt-medicijnen, als met onkundige Chirurgijns. Indien hare Purgatien te hardt arbeyden, doen zy een weynigh Peper gestooten, en met vochtigheyt gemenght, op de Navel wrijven, ende alsdan verzacht de werkinge. Kort om, gelijk een Landt zijn Ziekte heeft, zoo ook zijn Genees-middelen en Geneesmeesters, en den Oppersten Heelmeester is daar zoo wel, als alhier.

Het L. Capittel.

Elephanten *zeer overvloedigh op* Ceylon. *Hare schadelijkheydt; verscheyden voorbeelden daar af. Vanghst der zelve. Buffels, Tygers, Beeren. Gevogelte, Visschen. Crocodillen. Zee-verkens.*

HEt Eylandt *Ceylon* heeft overvloedigheydt van alderhande Gedierte, Vogelen, Visschen, ook veel Gesteenten, ende Zee-gewassen. Wy zullen van elk wat spreken.

Het grootste en eerste Hooft-stuk is den *Elephant*, deze zoorte is zeer overvloedigh in 't Landt, zoo dat men niet wel te Lande kan reyzen, of men moet met Zoldaten vergezelschapt zijn, ende met Trommels ofte een Bekken, daar men op slaande, geluyt maakt, waar van zy wegh loopen, aldergevaarlijkst zijn zy des avonts, wanneer zy hongerigh zijn. De *Coelijs*, als zy (den *Pallinkijn* dragende) den *Elephant* zien, zetten het op den loop, ende laten den reyzende Man, na een goet heenkomen zien. 't Is gebeurt ten tijde mijnes verblijfs aldaar, dat zeker *Portugeesch* Gereformeert Predicant Dus. *Johannes Fereira d'Almeyda*, met zijn Huysvrouwe reyste tusschen *Gale*, en *Columbo*, en dat de *Coelijs* den *Elephant* ziende, na gewoonte wegh vluchten, en lieten de Vrouwe alleen in den *Pallinkijn*, den *Eliphant* komt by de *Pallinkijn*, ende (door wonderlijke bewaringe Godts) dede hy de Vrouwe geen quaat, maar sloegh met zijn Tromp op de tente van de *Pallinkijn*, ende trompette eens helder uyt, en daar mede gingh hy zijn oude tret: Maar zoo gelukt het altijdt niet; ik ben eens komen

Overvloedigheydt van Elephanten op Ceylon.

Raar voorval van een Elephant.

reyzen tuſſchen *Manaar* ende *Jafnapatan*, daar dit ſlagh geweldigh graſſeert, ende in de Regen-tijdt de wegen, door haar ſware en diepe voetſtappen onbruykbaar maakt: Het gebeurde korts, na dat wy door zeker plaatze waren vertrokken, daar de *Elephanten* veel quamen drinken, dat een aanzienlijke Swart, een Overſte van de *Elephant*-vangers, aldaar van een *Elephant* doodt geſlagen wierdt. Ik reyſde ook eens op een nacht na *Manaar*, ende door het geluyt, ende het ſchieten van de Zoldaten, zoo nu en dan, zoo brak een *Elephant* in 't loopen een grooten Boom, die recht voor de *Pallinkijn* neder viel, en ons dwars in de wegh lagh. Jaarlijks dooden zy veel Menſchen, ende doen veel ſchade.

Tam-maken der Elephanten, *en hoe zy gevangen werden.*

Op *Mature* is een groote Stal, alwaar de wilde eerſt gevangen *Elephanten* tam gemaakt werden, ende daar na komen de *Mooren* van *Bengale*, ende de kuſte *Choromandel*, om die te koopen. Men vanght ontrent *Mature* de *Elephanten*, met *Coralen*, zijnde vele Boomen in de aarde geſlagen, die in 't eerſte een ruymen ingank geven, maar van langhzamer handt enger worden met Valdeuren, in welke engte de tamme *Elephanten* de Wilde verlokken, en haar in 't net brengen, gelijk in *Hollandt* de Eend-vogels verleydt werden. Men heeft veel moeyten eer deze Beeſten tam zijn geworden, het gebeurt dat zy dikwils vier Maanden ſtaan zonder oyt neder te leggen, moeten tweemaal daaghs na de Reviere om te waſſchen, en dan werden de Wilde *Elephanten* geleydt tuſſchen twee Tammen, die, als hy wederhoorigh is, van de Tamme met de Tanden in zijn Huyt geſtooten werdt, dat hy kreeuwt, zoo leert hy gehoorzaamheydt; 't gebeurt dikmaals, dat de Jonge *Elephanten* de Oude na-loopende, mede in 't *Coraal* gevangen werden, de Jonge zijn zeer ſnood; ik hebbe eens gezien, dat wy by den anderen ſtonden te ſpreken, een van die Gaſten, ſtilſwijgens een Man zoo geweldigh onvoorziens tegens zijn Hinderſte aan-liep, dat weynig feylde, of hy hadde met de Neus in 't zant geraakt. Zy eeten niet dan groente, *Vyge-boomen*, *Kokos-nooten*, ende Boomen, mogen wel *Zuyker* ende *Arak*. Daar is een zekere tijt des Jaars, wanneer de Oude *Elephanten*, aan de zijde van haar Hooft d'Olie ontloopt, in welke zy als dul zijn, en menigmaal haar *Carnak* den hals breken. De *Ceylonſche Elephanten* zijn de beſte en grootſte van *India*, die men zeght, van andere *Elephanten* geëert te werden.

Paarden. *Paarden* (waar van de *Elephanten* groote Vyanden zijn) worden op dit Eylandt van buyten gebracht. De *Portugezen*, gelijk naderhandt zal verhaalt werden, hebben over eenige Jaren op het Eylandt *de Vaca* Paarden gebracht, die zoo hebben aan-geteelt, dat nu in troepen van 60, 70, 80, ja 100 t'zamen loopen.

Buffels. *Buffels* zijn 'er overvloedig, ende ik hebbe in de Landen van *Chilau*, ende *Madampe*, de zelve met 100 in troepen zien loopen, alzoo die Landen doen ontvolkt waren. *Tzerverkens* zijn daar mede, de welke, als zy benauwt zijn, haar Pennen als vlymen zoo ſcherp met kracht uytſchieten. Voorts ontbreken daar geen *Oſſen*, *Koeyen*, ende *Stieren*, als mede *Schapen*, *Bokken*, *Harten*, *Hinden*, *Elanden*, *Verkens*, *Wilde Swijnen*, ende *Hazen*, daar is een groote overvloet van *Patrijzen*, *Kor-Hoenders*, *Paauwen*, ende *Apen*, die den reyzende Man zomtijdts tot lacchen verwekken.

Tygers. Het wildt en verſlindent Gedierte is daar mede, zommige zeggen van *Tygers*, doch ik hebbe die noyt gezien; maar hebbe een ſware Jacht-hondt van de *Portugezen* gehadt, die zy zeyden, dat van de *Tygers* klaauwen in zijn achterſte gequetſt was, gelijk hy zeer diepe tekenen daar van droegh.

Ende Beeren. *Beeren* hebbe ik op *Manaar* ende op *Jafnapatan* gezien. Op *Manaar* wierden 5 à 6 jonge *Beeren* in 't water, in mijn tegenwoordigheyt, verdronken, de inwoonders hadden die

OLYFANTEN VA

VAST OF CEYLON.

die uyt de Landen van *Mantotte* gehaalt, ende men achte het beſt te zijn deze quade Eyeren in de Pan te kloppen, op dat 'er geen quade kuykens meer van zouden komen.

Jc-halze. De *Jakhalzen* zijn gruwelijk na Menſchen vleeſch genegen, dies de Inwoonderen de graven van hare Dooden met ſware ſteenen beleggen, op dat zy daar niet aan komen, de Jacht-honden maken zoo nu en dan loop op haar; maar zy bederven de Honden, ende als zy in noot zijn, laten van haar eenen ſchrikkelijken Pis-ſtank, waar tegen de Honden niet konnen duuren. Het vleeſch van de *Jakhalzen* is Medicinaal tegen *teeringh-ziekte*, gelijk de *Medici* des Landts het zelve in ons huys hebben gebruykt, met goede uytwerkinge. Des avondts maken de *Jakhalzen* een vergaderingh, met een ſchrikkelijk eenparigh geluyt, ſlimmer dan de huylende Honden, inzonderheyt daar een Leger is, ende wat te eeten valt, want zy altijt hongerigh zijn; ja de exempelen hebben voor mijn tijdt geleert, dat een dronken *Caffer* van een *Jakhals* de ſtrot wierdt afgegeten.

Gedaante de Jakhalzen. De *Jakhalzen* zijn van gedaante gelijk een kleyne Vos, meeſt met de ſtaart hem gelijk. Zy worden by de *Malabaren Adivijs* genaamt. Wat *Luypaarden* aangaat, zommige zeggen, dat zy in *Ceylon* zijn: een eenige hebbe ik op het Eylandt gezien. *Eenhoorns* noch *Rhinoceroten*, mijn's wetens, zijnder niet. Dies zal ik van het vier-voetige Gedierte eyndigen, ende my kortelijk tot het Gevogelte begeven.

Vogelte op Ceylon Men heeft op *Ceylon* vele Vogelen, zoo groot als kleyn, die by de Inwoonders hare eygen namen hebben, en met onze Tale zoo niet konnen uytgedrukt worden. *Kraayen* zijn 'er by duyzenden, die des middaghs op de Huyzen een vuyl getier maken: maar zoo ſlim zijn, dat zy niet als door een gebroken gat, of rottingh-venſter, ende dat zeer beſwaarlijk te ſchieten zijn, des avonts vertrekken zy buyten de Steden of Kaſteelen, en gaan in de Boomen ſlapen, en paſſen 's morgens vroegh op, waar dat wat geſchaft wert, want zy geweldigh rookende ſchoorſteenen beminnen, een wonderlijk ſlagh van volk, zoude ik by na zeggen: om met zeker Poët te ſpreken, die de Viſſchen noemt, *Populos pulmone carentes*, een volk zonder Longe; want zy niet alleen wel etende, maar ook wegh-dragende gaſten zijn, en boven dit alles, zoo ſnapachtig, ende kakelachtig, dat 's menſchen ooren tuyten. Zoo yemand van haar makkers een lootje krijght, ende in de ly raakt, 't is niet om uyt te ſpreken, wat een Lijk-ſtatie zy houden, met krijten, kermen, en byzonder, zoo men hem in een Boom op-hanght, waren haar pooten handen, zy zouden hem van de galgh loſſen, al wiſten zy, datze van de juſtitie der Koks ende Slaven, dien zy dikmaals een goet ſtuk vleeſch ontſtoolen hadden, zouden aangehaalt werden, ende den zelven gangh gaan; dus verre van die koddige Dieven, die ons menigmaal de muyze-neſten uyt het hooft hebben gedreven.

Kuyken-dieven. Men heeft op *Ceylon* veel *Kuyken-dieven*, by de *Portugezen Minhotos* genaamt, die dikmaals (zonder verlof) met de jonge Hoenders doorgaan. Daar zijn ook *Nacht-Uylen*, die voor den dage op de Huyzen gaan zitten, ende een naar geluyt geven.

Nacht-Uylen.

Veelderhande kleyn Gevogelte. Men heeft daar *Ganzen*, *Reygers*, daar ontbreken geen *wilde* ende *tamme Eenden*. *Paauwen*, *Duyven*, *Patrijzen*, ende *Tortel-duyven*: *Perokijten* van ſchoone coleuren, *Kievitten*, *Muſſchen*, *Swaluwen*, *Vleder-Muyzen*, kleyn ende groot, *Martijnkens*, *Timmer-mannekens*, daar zijn ook Vogelkens, die zeldzame neſten maken, welke aan de takken van de Boomen hangen, even als een mutze met een lange tip, zeer wonderlijk gemaakt. Daar zijn ook veel wel-zingende Vogelen, die de *Nachtegaal* niet en wijken, als mede *Nachtegalen*, veel *Leeuwerken*, veel *Meeuwen* en *Poel-ſnippen*, item *Vier-vliegen*,

Tamme Kayen, zo op Ceylon als Malabar, en de Kust.

vliegen; *Byen*, *Muggen*, *Kapellen*, *Sprink-hanen*, en *Ceylon* heeft overvloet van *Visschen*, als *Cacap*, *Schollen*, *Scharren*, en *Krabben*, groote *Snoeken*, *Koninghs Visschen*, *Zeyl-Visschen*, *Kreeften*, *Goasche Kabbeljauw*, *Gallioen Visschen*, *Harders*, *d'Orados*, *Sardijns*, groote *Spieringen*, *Vledermuyze-Visch*, *Tongen*, *Oesters*, *Mosselen*, *Garnaat*, *Pampus*, *Korremans*, *Barbaren*, *Bomten*, *Corquados*, *&c.*

Visschen.

Onder de *Amphibia* (Dieren, die zoo te water als te lande leven) is voor eerst den *Kaiman*, ofte *Crocodil*, by de *Portugezen Lagarto* genaamt. Deze *Crocodillen* zijn zeer veel op *Ceylon*, ende doorgaans op de vaste Kuste, op zommige plaatzen worden zy van 18 voeten langh bevonden, en zoo dik als een Oxhooft. Hy heeft vier voeten, gewapent met kromme Nagelen, zijn huyt is bultigh, ende met schubben, is zoo hart op de rugge, dat menighmaal een musquet-schoot kan uytstaan. Best wordt hy onder in de Buyk, ofte in de oogen gedoodt, zijn kleynste kake-been is onbeweechelijk, zijn keele is zeer wijt, ende met scherpe tanden bezet, hy heeft geen wervel-beenderen aan den rugge-graat, zoo dat hy recht uytgaat, zonder zijn lichaam te konnen omdraeyen, dies men van dit gedrochte vervolght zijnde, 't zelve met draayen en swieren, en valsche sprongen, best kan ontgaan. Men zeyt, dat zommige zekere steenen zoeken, die kleyn zijn, en op de wijze van beentjes, die hy in zijn hooft heeft, ende die tot pulver gemaakt hebbende, gebruyken die tegens het Graveel, gelijk ook de beentjes uyt de wreede *Hayen*, tot de zelve genesinge dienstigh zijn.

Crocodillen.

In de Voor-eylanden van *America* (na het schrijven van D°. *Rochefort*) zijn de *Crocodillen*, die in 't zoet water haar onthouden, sterk na de *Muscus* riekende, misschien op dat de menschen door den reuk zouden gewaarschouwt werden. Met verwonderingh hebbe ik dikmaal deze *Crocodillen* op 't water zien leggen, dat men zoude vastelijk gelooft hebben, dat het een oudt stuk houts was: als hy verhongert is, en op een Menschofte Beest loert, zoo sluyt hy zijn oogen ten halven, en drijft zoo tusschen lucht ende water, en wanneer Mensch of Vee komt om te drinken, zoo schiet hy schielijk toe, ende rukt zijn buyt na de grondt. *Vinçent le Blancq* verhaalt, dat een knecht van een Burgermeester van *Alexandrie*, die, meynende dat hy in 't water een stuk houts zagh drijven, van dit booze Dier na de gront wierdt gerukt. Men zeyt, datze wit vet by haar hebben, 't welk d'Artzen voor de Sinkingen gebruyken. Op *Jafnapatan* zijn zy overvloedigh veel. In de Belegeringe van die plaatze A°. 1658, liepen zy menighmaal des nachts de Zoldaten over het lijf, zonder yemandt te beschadigen. Zy zijn aldaar in de Tanken, Poelen, ende Putten, en als het water uyt-drooght, zoo maken zy diepe hoolen in de Aarde, daar in zy haar verbergen. De *Chinezen* eeten kleyne *Crocodillen*, en weten die wel toe te bereyden.

Op het Eylandt *Manaar* zijn veel sware *Zee-verkens*, hebben groote tanden, haar vleesch is goet om te eeten, de Wijfkens hebben Borsten ende Melk, zy loopen ook veel op het Landt, en eeten de groente.

Zee-kens.

Het LI. Capittel.

Slangen *op* Ceylon. Remedien *tegen der zelver beeten. Zeldzame voorval van een Slangen-vanger. Gesteenten. Zee-gewassen.* Amber, *des zelfs onderscheyt, en kenteykenen.*

DE *Slangen* zijn doorgaans op het Eyland, ende zeer gevaarlijk. Men heeft *Zee-Slangen* die 8, 9, 10 ellen langh zijn. Te Lande zijn groote en lange *Slangen*, *Rotte-vangers* genaamt, die haar in de daken onthouden, doch doen de Menschen zelden ofte geen quaat, de aldergiftighste zijn de *Cobres Capellos*, van

Slan

van welkers beeten menigh Menſch in mijn tijt op *Jafnapatan* is geſtorven; zoo haaſt men gebeeten is, moet men op de wonde den *Slangenſteen* leggen, ende die zomtijts met Melk ververſchen. Onze Chirurgijn Mr. *Albert van Lambergen*, ſchrijft aan my, dat hy in den Jare 1666, van een booze *Slange* is gebeeten geweeſt, ende dat hy daar van voor een tijt als blindt wierdt, doch eyndelijk (door Godts genade) is genezen. Een Inwoonder onder de Kerke van *Manipay*, beſigh zijnde om het oude dak van de Kerke af te nemen, trapten onvoorziens op de Olen ofte Bladeren, ende raakte een *Slange*, die hem ſtak, waar van hy kort quam te ſterven. Aan die zelve Kerke hebbe ik eens twee *Slangen* ſien ſpeelen, hebbende de monden t'zamen, ende het lichaam om den anderen gekrult ſtaande, de welke op mijn verzoek, van een Zoldaat, met zijn houwer, beyde gedoodt wierden. De Inwoonders, die noch wat na de Heydenſche Afgoderye luyſteren, hebben niet gaarn dat menze doodt: maar die Chriſtenen zijn, vragen daar niet na.

Remedie voor de Beeten der Slangen.

De *Malabaren* noemen de *Slangen Pambo* ende *Naga*, zy zijn zeer voor de zelve bevreeſt: Zy noemen haar Beeſten ende Kinderen na de *Slange*: Zy ſetten de *Slangen* eeten voor, om haar geen quaat te doen: Een teken, dat deze Heydenſche Menſchen geen vyandtſchap met de *Slange* hebben, zoo lange zy *JESUS* niet en kennen, ende in hem niet gelooven, die den *Slange* het hooft heeft verplettert.

In de Huyzen komen de *Slangen* veel, inzonderheyt in de Regen-tijt: Zy worden veel gevonden daar men Duyven houdt: in mijn wooninge op *Jafnapatan* zijn twee Honden van de *Slangen* doodt gebeeten, wy hebbenze op de trappen, ja op het bedde zelfs bevonden. 't Is gebeurt, dat een *Slange* door het huys ſchoot, ende met zijn ſtaart aan het been van mijn Vrouw raakte, dien ons volk daar na doodt ſloegen.

Daar is een kleynder ſlagh van *Slangen*, by de *Portugezen Vipres* genaamt, zijnde gevlekt, maar zeer fenijnigh en doodelijk. Op *Jafnapatan*, in mijn tijt, lagh een Hoogduytſcher in Guarnizoen, die men in de wandeling, de *Slange-vanger* noemde, deze wierdt van onzen Commandeur *Anthonio Pavilioen*, nu *Extraordinaar Raadt* en *Gouverneur* op de *Kuſte Choromandel*, geroepen, om een groote *Cobre Capel*, die in zijn Kamer was, te grijpen, 't welk hy dede, doende zijn hoet voor zijne oogen, en vatte die met de handt, zonder eenigh letzel daar van te hebben, gelijk hy de zelve meermaal in onze tegenwoordigheyt onbeſchadight handelde, ja die in zijn knapzak in de Hooft-wachte bewaarde, ende als hy gingh ſlapen, by hem neder lagh. Ik was beducht, of dit ook door Duyvelſche Konſte mochte geſchieden, dies ik hem daar over aan ſprak: Maar hy verklaarde, dat alles door natuurlijke middelen geſchiede, ende dat hy met middelen, ende eenige andere dingen, van de venynigheyt der *Slangen* bevrijt was, dat ook een kop, ende het hert van een *Slange* in zijn zak droegh, dies ik daar mede moeſte te vreden zijn, want de geheele geheymeniſſe wilde hy niet openbaren.

Zeldzaam voorval op Ceylon.

De Inwoonders van de Kuſte van *Choromandel*, weten, neffens zommige *Cingalezen* ende *Malabaren*, deze *Slangen* te belezen, zoo dat zy op haar zingen, ſtaan danſſen tot verwonderinge. Als zy yemandt laten ſweeren, doen zy hem de handt in een pot ſteken, daar in een *Slange* is, ende indien den Sweerder niet beſchadight werdt, zoo heeft hy wel geſwooren, maar werdt hy geſteken, zoo verklaart men hem meyneedigh.

Wy willen tot nuttigheyt, behalven de voorgaande genees-middelen, den *Lezer* aan-wijzen noch andere middelen, om de *Slange-beeten* te genezen. Voor eerſt, Het gequetſte deel, zoo veel in de vlamme te houden, als eenighſints lijdelijk of mogelijk is, mits dat eerſt een

Andere middelen tegen de Slange-beeten.

ſterke bindinge geſchiede, om het vergift (zoo veel mogelijk is) het optrekken na het hart te beletten.

Den *Orvietan*, die nu zoo beroemt is, zoude ik alle, die naar *India* varen, op het hooghſte aanraden, en verlange zeer om de uytwerkinge van dien, met de aanſtaande Retourvloote te vernemen. Men gebruykt tot verſterkinge des herten, *Theriaca*, *Mithridaat*, *Confectio d'Alkermes*, *Ægyptiſche Balzem*, als mede van *Peru*, *Wijnruyte*, *Scordium*, *Scorzonera*, *Viperine*, *Angelica*, *Contrahierva*. Men dient met water van *Bernagie*, of van *Bugloſſe*, het gewichte van een Kroon *Longe-poeder*, en van het herte van *Adderen* in te nemen: Voorts alles zal men in-nemen dat het herte verſterkt, ende de geeſten verheugt. De Gequetſte zal alle bloet-verhittende ſpijze mijden, ook van Aderlaten, Purgeeren, en trachten met Bad-ſtooven, ofte andere middelen, de *Poros* ende Sweet-gaten te openen. Een preſente remedie is de verſche Schelle van een *Limoen* ofte *Citroen* op te eeten, nuchter ſpeekzel op de wonde gedaan, is zeer goet. Kan men de *Slangh*, die de beete gedaan heeft, bekomen, zoo moet men hem den Kop vergruyzen, tot dat het als een zalve is geworden, ende als dan op de wonde leggen.

Doch de *Slangen-ſteen*, daar wy te vooren van hebben geſproken, gaat alle de andere middelen te boven, maar daar is groot bedrogh onder. Den oprechten *Slangen-ſteen*, zal in een kop water geworpen zijnde, terſtont in 't zelve bellekens doen opborlen, ende aan het verhemelte van de mondt geleyt zijnde, vaſt en ſterk aan-kleven.

De *Slangen* zijn op *Ceylon* zoo groot niet, als op *Java* ende *Banda*. Het is gebeurt op *Batavia*, dat een *Slange*, die gevangen wierdt, een geheel Harte-beeſt hadde ingeſlikt, van ſwaar gewichte, gelijk de zelve *Slange* voor den *Heer Generaal* gebracht wiert. Op *Banda* hadde een *Slange* een geheele Vrouwe, een Slavinne, in zijnen balgh gehaalt.

Tot

Tot noch toe van de *Slangen*. Voorts heeft *Ceylon* vele booze *kruypende Gedierten*: als *Duyzent-beenen*, by de *Portugezen Millepie* ofte *Centipe* genaamt, zy zijn dikmaals zeven duymen langh, men heeft aldaar schadelijke *Scorpioenen*, gruwelijke *Spinne-koppen*, ende andere diergelijke meer. Daar zijn ook *Padden*, *Schildt-Padden*, *Kikvorschen*, &c.

Gesteenten van Ceylon

Ceylon heeft ook veel *Gesteenten*, als *Zaphieren*, *Robijnen*, *Topazen*, *Spinellen*, *Granaden*, en *Robassen*, men zeit ook, datter binnen in het Landt *Mijnen* zijn *van Gout*, *Zilver*, *Yzer*, ende *Metaal*, en dat de Koningen die niet willen laten uyt-graven, immers, datter *Metalen* groeyen, dat is gelooffelijk, en *Yzer* komt uyt het Landt, daar aan twijffelen wy niet, want wy het zelve gezien hebben, daar is ook veel *Cristal*, &c.

Handel van de Portugesen eertijts in Ceylon.

De *Portugezen* verhandelden eertijts in *Ceylon* deze Waren; alderhande *geverwde Lakenen*, *Fluweelen*, ende *Zijde Stoffen*, *Roode Mutzen*, *Porceleyn*, *Speceryen*, *Amphioen*, *Radix Chinæ*, *Campher*, *Muscus Zandel*, *Agel-hout*, *Loot*, *Koper*, *Tin*, *Spiauter*, *Zalpeter*, *Zulpher*, *Vergulde Spiegels*, *Glaze Flessen*, *geschilderde Doeken van Zuratta*, ende *Choromandel*, ende deze Goederen zijn aldaar noch aangenaam.

Verscheyde Zee-gewassen.

Ceylon heeft ook veel *Zee-gewassen*. Van de *Paarlen* en de *Paarel-Visscherye* is gesproken in de Beschrijvinge van *Tutecorijn*. Men heeft in de Zee ontrent *Ceylon* dikmaals goede stukken kostelijken *Amber* gevonden.

Wat den *Amber* zy, is qualijk te zeggen, of het Zaat zy van de *Walvisschen*, ofte yets anders: Zy wordt by de *Maldivers* genaamt *Panahambar*: *Hippocrates*, *Dioscorides*, noch *Galenus* hebben de zelve niet gekent, het is dan een *Drogue*, den Ouden onbekent, en noch weet men zijn oorspronk niet. *Jan Huygen van Linschoten* verhaalt, dat Anno 1555, by de *Kaap Comorijn*, zoo grooten stuk *Ambers* wierdt gevonden, dat het zelve 30 Quintalen

Amber, in oorspronk onker.

woegh. Zommige meynen, dat het afgehaalde Brokken van de Aarde zijn, andere een pekachtigh Lijm, op de grondt van de Zee voort-geteelt, en door zeer onstuymige beweginge van de grondt, na boven geworpen, immers men vindt het meest na groote stormen: de Vogelkens toonen haar zeer verlieft op den reuk van den *Amber*: men ziet dikmaals in den *Amber*, stukjes van haar bekjes staan, en dien *Amber* is zeer goet, andere getuygen, gelijk als D. *Rochefort*, in zijn natuurlijke Historie van de Voor-eylanden van *America*, dat den *Amber*, als zy eerst versch is, stinkt, en dat zeer geweldigh leelijk, en dat de Vogelen daar na toe loopen, gelijk andere gedierte na de krengen; zijn stank zoude by na zijn, als van verdorve Spek.

Verscheyden Amber.

Daar is *Swarten Amber*, gelijk ontrent het Eylandt *Mauritius* valt, deze is onder de slechtste gerekent; daar is een *Amber* die witter is, en ten laatsten, den *Amber Grijs*, die de beste werdt geoordeelt. Men vindt op zommige plaatzen in *America*, *Gevoysten Amber*, alzoo genaamt, om datze eerst van *Vossen* is ingeslikt, ende daar na weder, zonder te verteeren, uytgeloft, maar verliest yets van zijn goede reuk. De beste *Amber* is Asch-verwig, of als Assche onder Was gemengt. Vele bedriegeryen geschieden met den *Amber*, men vermenght daar onder Hars, Was, Pek, ende Joden-lijm. Daarom is het noodigh, dat men den *Amber* willende beproeven, een warme naalde neme, ende daar mede in de zelve steke, dan zal men haast gewaar werden, of daar geen vuyligheyt in beslooten is, en of de vochtigheyt die daar uyt komt, een goede reuke heeft, by na als van gegomd Was, men kan hem ook in stukken breken. Den goeden *Amber* is kleyn van graan, gelijk het zaat van Water-nooten. Men kan ook een weynigh van een stuk *Amber* nemen, ende het op een heet mes leggen, en dan moet het zoo ras als Was versmelten, ende zoo het mes zeer

Tekenen van goeden Amber.

heet is, zoo moet het gantſchelijk verwaeſſemen, zonder yets overigh te blijven. Van den *Amber* ſchrijven *Scaliger*, *Garcias*, *Monard*, *Ferdinandus Lopes*, *Cluſius*, *Rochefort*, ende andere. Wat kracht zy in de Medicijne heeft, dat laten wy de Meeſters van die kunſte overigh.

Op het Eylandt *Ceylon* is ook veel *Coral*, ja geheele Boomen van *Coral* waſſen in de Zee: Ik hebbe verſcheyde Rottings van *Coral*, uyt de natuure gewaſſen, zeer aangenaam ende net gezien.

Daar groeyen ook vele Hoornen, *Chankos* genaamt, die zeer in *Bengale* getrokken werden, ook alderley ſlagh van Hoorntjes, ende Schelpkens: maar zoo curieus ende wonderlijk niet als in *Amboina*. Men heeft daar ook *Zee-Appelen*, *Zee-ſterren*, ende diergelijke Gewaſſen meer.

Eynde der Beſchrijvinge van CEYLON.

AANHANGSEL.

Belegeringh van *Columbo*, door de *Portugezen* beſchreven.

NA dat onze Beſchrijvinge van *Ceilon* reeds af-gedrukt was, zoo wierd ons zeker nauwkeurig en geloofwaardigh verhaal der Belegering van *Columbo*, in het Portugeeſch van de Belegerde zelf geſchreven, ter handt geſtelt, door den Ed. Heer *Matheus van den Broek*, jonghſt Ordinaris Raad van *India*, en tegenwoordigh Bewindthebber der Ooſt-Indiſche Compagnie, wegens de Stadt *Dordrecht*, op wiens oordeel wy ook het voornoemde verhaal te liever den Nauwkeurigen hebben willen mede deelen, als die wegens zijn aanzienlijke ampten, en bekende devoiren in *Ooſt-Indien*, en de conqueſten van *Braſyl*, omſtandiger kenniſſe van de Portugeſche zaken heeft bekomen; den Lezer hebbe derhalven de gunſte van dien Heer te danken, zijn nieuwsgierigheydt te konnen voldoen, om van deze gedenkwaardige Belegeringh met verſtandt de waarheyt te konnen oordeelen, en op te ſpeuren, beyde in de geſchriften der vrienden en vyanden, een zaak tot grondigh onderſcheyt veeler Hiſtorien vereyſcht en gemiſt. Het voornoemde Geſchrift van woorde tot woorde verduytſcht, luyt aldus:

Waarachtigh verhaal van de Belegeringe van *Columbo*, zoo door den Koning van *Candea Raja Singa*, en de *Hollanders* gedaan, als tot het overgaan van de zelve Sterkte, zijnde Capiteyn Generaal in deze gelegentheydt van het Eylant *Ceylon*, *Antonio de Souza Coutinho*.

In den Maant September (by ons de eerſte van den Herfſt) in't Jaar 1655. zijn op de bhare van *Negumbo* geankert 10 Hollandtſche Schepen, blijvende twee verre in zee buyten. Men dede landen elf Compagnien elk van 80 Man, welke met veel Swarten trokken na den doortocht van *Betal*, maar om de groote plasregen en water-vloeden moſten zy weder keeren na *Negumbo*. Den opperſten Bevelhebber van de macht der *Hollanders*, *Gerard Hulft*, belaſte de zijne met de gene die hy noch in *Negumbo* mochte over hebben, ſcheep te gaan, en met de tien voornoemde Schepen, met de twee andere die noch aangekomen waren, quamen zy voor *Columbo*, in welke tijdt ons toe quamen drie Galjoten met eetwaren van *Cochin*, door *Simon Gomes de Silva*, Hopman in die Stadt, tot onze hulpe toe-gezonden, zijnde deze *Gomes* een getrouw en wakker Dienaar van zijn Majeſteyt. Uyt deze Scheepkens nam onzen Generaal *Coutinho* den Rijſt, om de Sterkte *Caleture* te voorzien, welke t'eenemaal gebrekkelijk was, maar den grooten afloop der wateren belette de het inkomen. Den 22 van de zelve Maant quam ons toevoer van *Tutecorijn*, beſtaande in 23 zeylen, onder de beſtieringe van den grooten Hopman *Nicolaas de Moura*; maar zijn inkomen binnen *Columbo* moet men toe ſchrijven de Kooplieden, om reden, dat zoodanige Waren voor een yder geoorloft waren aan te ſlaan. Den Vyandt liet zes bodems op de Reede van *Columbo*, en vertrok met de reſt na *Caleture*. Onze Capiteyn Generaal gaf laſt aan den grooten Hopman *Caſpar Figueira de Serpe*, dat hy met zijn macht, welke hy hadde gebruykt op de Frontieren, en gevaarlijkſte plaatzen tegens den Koningh van *Candea*, zoude aftrekken. Hy quam binnen *Columbo* den 7 van October ofte Wijnmaant; buyten de Stadt waren doen noch tot alle voorzichtigheyt geordineert den wijdt-beroemden *Diſſave* ofte

Lant-Droſt *Franciſco Antunes*, met zijne troupen na *Mature*, en *Alvares* „ *Rodrigo Boralho* (van welke in de „oorlogen voor *Iafnapatan* is geſpro-„ken) met drie Compagnien, om des Vyandts aanſlagen te ontdekken, welke van den 23 van Herfſt-maant tot den 15 van Wijn-maandt de Sterkte van *Caleture* omringhde en belegerde, hebbende drie Bateryen gemaakt, wel gewapent van Canon ende een Mortier. Onzen Generaal wetende den noodt en toeſtant van deze plaatze, zondt ten eerſten toevoer en alle noodtdruftigheydt, om de arme Belegerde te helpen, daar toe gebruykende den voorgenoemden *Nicolaas de Moura*, niet alleen met zijn Volk, maar ook met een goet getal Swarten, welke den *Diſſave* ofte Landt-Droſt van *Negumbo Manuel Gil*, een groot Dienaar van den Koningh, een dapper Ridder, die voor alle zijn trouwe daden, zoo menighte Jaren bewezen, op het Eylant *Ceylon*, ontfangen heeft tot zijn belooninge veel kogels en wonden; deze willende de Rivier over komen met 12 van zijn Mede-makkers, alzoo daar geen meerder in 't vaartuyg konden, ontmoete van d'andere zijde een troep Schutters, de welke hem deden wijken met de nederlage van eenige, het welk den grooten Hopman ziende, retret dede nemen, en de wijk kiezen, en dat in der yl, tegen de meyninge van den Hopman *Domingos Coëlho de Alla*, welke goet achte dat om hooge na den doortocht van *Paneture* zoude gekomen hebben, om den Vyandt het naderen te beletten. In deze gelegentheyt queet zich dapper *Alvares Rodriges Boralho*, dikmaals doende de weet aan den grooten Capiteyn ofte Hooftman, met eenen laſt verzoekende wat hem verder te doen ſtont, tot dat zy alle zich onder de Stadts muuren begaven.

Onzen Generaal beſloot met zijnen Raadt, *Caleture* met meerder macht te ontzetten; hier toe maakte zich gereet en vaardigh den grooten Hopman *Caſper Figueira*, met alle zijn Soldaten, en gelijk op deze tijt vier Galjoten van den Grave en Onder-Koningh gezonden, aan gekomen waren, zoo maakte men een Leger uit van 600 Mannen, alle *Portugezen*, met een goet getal *Cingalezen*, hebbende den Vyant een macht van 3000 *Europæanen*, veel *Bandanezen*, en een grooten hoop *Cingalezen*, want de geheele macht van *Candea* was tot hare hulpe af-gezakt. Met deze krijghs-macht quam *Caſper Figueira* af den 16 van Wijnmaandt, en nam zijn verblijf des nachts twee mijlen buyten de Stadt, hebbende aldaar tijdinge bekomen, hoe dat den Vyant de paſſe was over gekomen na deze zijde, ſterk drie Compagnien, tegen welke hy zes Compagnien af vaardighde, en ſtelde daar over tot hooft *Domingo Sarmento* en *Franciſco Antunes*, welke des nachts den vyant tegen quamen, en met goede moed tegen de zelve ſtreden, maar met weynigh achterdenken, want zy waanden dat zy met drie Compagnien in gevecht waren, elk ſterk zijnde 80 Mannen, zijnde zoo des Vyants en hare macht gelijk, doch bevonden dat zy haar verre in getale overtreften, welke door d'onze door braken, doodende den meeſten hoop; *Figueira* hadde de reſte by zich, en ſtreed met de zelve onbedachtheyt, niet wetende zijns Vyandts macht, welke beſtont uyt vijf Bataljes, die haar terſtont in twee vleugelen openden, en loſten drie Princen ſtukjes, welke ons Volk in ſchrik en wanorde hielpen. *Figueira* belaſt zijn groote Sargeant *Manoël Cabrira* andermaal met den Vyandt aan te gaan, te meer om dat hy ſcheen de wijk te willen nemen, en buyten ordre te zijn: maar ziende hoe dat de keure van de beſte Krijghs-knechten geſlagen waren, gedoot en gewont ter aarde leggende, de meeſte der nieulingen gevloden, in de boſſchen en op het ſtrant verſtroyt, zonder yets te konnen helpen, of ze gebeden en ſmekingen, of dreygementen of ſlagen en houwen gebruykten, om haar te doen weder kee-

Caſ. Figuei. geſlage met de ne.

De Tangh
De Belegerin
1. 't Logement van
ende Ed: Gove
2. De Kerck Agoa
ment vande H: M
3. Luyt: de Mof
4. Batery van
5. Nosso Senhoro
6. Luytenant K
7. Luyt. Christo
8. S. Sebastiaen
9. Luytenant Alb
10. Papen Huys
11. Mortieren
12. Quartier vande
13. Luyte: de W
14. Baterijen van
15. S. Thomas
16. Baterijen van
17. Capit: Curlen

de voornaeme Stadt Columbo, onder het-
nden Ed: Heer Geeraerd Hulst.

- eer Hulst
- Meyden
- synde 't Loge
- vander Laan
- ickers quart
- ment

18. Luyt: Ketelaers Hurs
19. qartier van Luyt: Gerrit
20. Luyt: Aerts Reduyt
21. Luyt: Schert
22. Cap. Hendrick Gerritsz
23. Brugh over de Tangh
24. quart; van Luyt; Poulus met syn Aproche
25. Onse Galderie, waer in de Heer Hulst is doot geschoten
26. Des Vyants Beer
27. Buyten Reduyt
28. Afsnydingh van ons Volck buyten de Poort Mopane
29. Een droge Gracht

keeren; dies hy zich ziende verlaten, nam de wijk, en trok af, verzamelde en berghde zijn Gequetſten, onder deze was den vailianten en dapperen Hopman *Sebaſtiaan Pereira*, naderhant in de tweede ſtorm gebleven, en *Joſeph Antunes*, en deze twee alleen ontquamen van elf Hooft-mannen. Ook ontquamen *Joan Cordeiro*, *Manoël Fernandes de Miranda*, *Manoël de Santjago Garçia*, Gereformeerde Capitayns, en met deze wierden noch 200 Mannen behouden, welke binnen de Stadt gekomen zijnde, wierd een naar gehuyl en gekrijt van vrouwen en kinderen gehoort, 't welk een groote ontſteltenis verwekte, want men gaf de zake als verloren op, hebbende de meeſte moedt en hoop geſtelt op het Leger dat nu geſlagen was. Men ſloot de Poorten, den Generaal belaſte dat niemandt zich uyt zijn huys zoude begeven, zonder wel gewapent te zijn. Hy dachte goet dat men deze toeſtant aan 't Hof van *Goa* zoude bekent maken. Hier toe boodt *Damiaan Vieira* Jeſuït, zijn dienſt aan, zoo ook *Manoël Saraiva*, getrouwde van *Manaar*, den welken deze laſt wierd opgeleyt: maar hy vertrokken zijnde van *Columbo*, bleef in zijn huys, en zondt de Brieven aan den grooten Hopman *Antonio Amaral de Meneſes* tot *Jafnapatam*. Indien men deze Gezant ſtrengh hadde geſtraft, het zoude tot een goet voorbeelt van anderen geſtrekt hebben. Ondertuſſchen vulde men het Sieken-huys met de Gequetſten, moetende de arme Soldaten van nieuws ſtrijden met d'ellende en droefheyt die zy te lijden hadden, waar van wy nu een weynigh zullen aanraken, op dat men uyt het ſtaaltje 't laken mach kennen, en uyt de klauw den Leeuw. In alle deze rampen toonde zich Broeder *Golſal*, Auguſtiner Monnik, uytſtekende in mededogentheydt en barmhertigheydt omtrent d'Ellendigen en Armen, welke de zelve in 't Sieken-huys met alle naarſtigheyt bediende, daar meer Soldaten verloren gingen, uyt gebrek van noodtwendige hulp-middelen, dan in den ſtrijdt en batalje tegen den Vyandt. Den *Hollander* hadde weynigh of geen verlies van volk, alleen *Jan van der Laan* (een doodelijken vyandt van de Portugeſche naam en natie) was gequetſt aan zijn wange; en gelijk dien Ketter door zijn ervarentheyt kleyn en groot regeerde, zoo volvoerde hy zijn haat tegens onze Soldaten, die in de Boſſchagien en Foreeſten geweken waren, om de eerſte furie en raſernye van den woedenden vyant te ontgaan; alle die hem voor quamen liet hy over de klingh ſpringen, en dat met koelen moede, en te gelijk 20 a 30, zeggende: *Indien hem God het leven der Portugezen in zijn hant hadde gegeven, dat hy ze alle met een ſlagh in de pan wilde hakken.* En om dat den Heer Generaal *Gerard Hulft* meer medelijden hadde, en dit werk hem niet en behaaghde, gaf hy ook quartier aan eenige nieuwlingen, maar dien Ketter, te weten *Jan van der Laan*, rade hem dat af, zeggende, als een Logenaar en Falſaris, dat de *Portugezen* zonder eenige barmhertigheyt alle de *Nederlanders* dooden, die zy in haar geweldt kregen, maar evenwel nam des Generaals barmhertigheydt de overhant, ſchenkende 60 Nieuwlingen *Renois* genaamt, het leven; hier liet het ſterflijk leven, maar niet zijn onſterflijke name, *Franciſco Antunes* die vermaarde Piloot der Boſſchagies van *Ceylon*, welke na zoo veel heerlijke overwinningen zoo een verachte doodt moſt ſterven, die zoo menighmaal uyt de wreede klauwen des zelfs gerukt was, en bequam hy tot zijn Graf-ſtede een dikke en wilde Boſſchagie, die waardigh was een *Mauſolæum*.

Dus wierdt den Vyandt meeſter van 't veldt, en met eenen met deze nederlage, van 't geheele Eylant *Ceylon*, want hier by komende het verlies van *Caleture*, ſtont niet anders geſchapen, dan haaſt *Columbo* te zien verteert door honger, en alderhande

Grooten uw hier er binnen olumbo.

Ontrouwigheyt van Manoël Saraiva.

Veele Gequetſten in 't Sieken-huys.

Dit ſchelden en het hatelijk verhaal ten laſte van den Heer Major van der Laan, alhier van de Portugezen uytgebraakt, verdiende wel met ernſt geſtuyt, ten ware wy zulks des beſcheydenen Lezers oordeel liever hadden willen overlaten, als die uyt de daden van den eenen en den anderen zeer lichtelijk deze zaken zal kunnen decideren, zijnde der Portugezen wreetheyt ende ſaamrovery de geheele Werelt genoeghzaam kennelijk.

Lof der Portugezen aangaande den Directeur Generaal Gerard Hulſt.

't Overgaan van Caleture.

gebrek. Men hadde zich binnen *Caleture* beholpen eenige dagen met het eten van *Cangie*, gemaakt van *Nachani*, zonder een korl Rijs te hebben, (gelijk wy ook vertoont hebben in de beschrijvinge van de belegeringe der zelver Sterkte) tot dat eyndelijk den genereuzen Hopman *Antonio Mendes d'Aranha* geraden vont met de zijne door te breken, en te sterven in 't veldt, ofte met doorbooren van de spitse der Vyanden, in *Columbo* te komen, hier toe met ernstige smekingen de zijne aanradende, welke deze raadt wel inwilligden, als zijnde dappere Mannen van inborst; maar zy de welke geen moed ontviel, bevonden haar zoo zwak en gekrenkt van honger, dat zy op hunne beenen niet staan konden, dies zy eyndelijk goet vonden met den Vyandt te onderhandelen, uyt gaande met haar wapenen, &c. Zoo verloor zijn Majesteyt van Portugal een plaatse van groot belangh, een dapperen Hopman, en wel ervaren in de zaken des Eylandts, met 250 Mannen, de uytgelezenste van *Ceylon*, en dat alleen uyt oorzaak der quade Dienaars, welke haar rijk makende met 's Koninghs goederen, zijn Majesteyts plaatse verlaten, en onbezorght in de weeghschaal laten.

250 Mannen worden in Caleture *bevonden, welke naderhandt in* Gale *bewaart wierden.*

Den 17 van Wijn-maandt trok den Vyant na *Columbo*, tot dicht onder het gezicht van *S. Sebastiaan*, by de Stadt, alwaar den Generaal *Antonio de Souza Coutinho*, en zijn Antecessor of Voorganger *Francisco de Melo de Castro* haar stant-plaatse namen, doende aldaar eenige vastigheyt opwerpen, om te stutten den wederpartijder: maar den Vyant viel zoo vierigh aan op den 18 van de zelve Maant, dat het weynigh feylde, of beyde deze oude Generaals, met noch eenige die by haar waren, zouden in 's Vyandts handen gevallen hebben. Men begaf zich in aller yl in de Stadt, hakten de Brugge ter neder, men arbeyde terstont aan de Bolwerken, hier op quamen veele die noch buyten waren, binnen de Stadts muuren; den Vyandt bracht ondertusschen zoo veele om hals, als hem in handen vervielen; hy zagh zich meester van 't veldt, plante zijn Bateryen, 't welk hem zeer gemakkelijk viel, uyt oorzake van den toevoer van *Raja Singa*, Koningh van *Candea*, welke met 20 a 30000 Menschen van Oorloge hem ten dienste stondt; daar was geen gebrek van *Coelijs* en Gravers. Onze Generaal vergezelschapt met *Francisco de Melo de Castro*, was ondertusschen bezigh om het Kruyt-huys te bezichtigen, en alle de wapenen van Oorloge; den genen die ongewapent waren, te wapenen, zelfs tot de Ouden en School-kinderen toe. Hy stelde hoofden op de Bolwerken, en de verdere Sterkte op *S. Jan*, *Manoël Correa de Barros*, op *S. Sebastiaan*, *Francisco Goriaan de Fialho*, op *Madre de Deos*, *Jan de Paiva de Quintal*, op de *Conceipçaon*, of de H. ontfankenisse *Domingos Peixoto*, op *S. Hieronymus*, *Alphonso Cavalho de Souza*, op *S. Anthonio*, *Manoël Carvalho da Maya*, op *S. Jacob*, *Manoël Nunes*, op *S. Augustijn*, *Luys de Paiva de Quintal*, op *S. Laurens*, *Antonio de Silva*, op het H. Kruys, *Gaspar de Aranja Pereira*, op *S. Francisco Xavier*, *Manoël Caldeira de Brito*, op *Galvoca Domingos Pires*, Gehouwde van *Negnapatan*, tot een Hooft van zijn Medemakkers ende andere Vreemdelingen in de Stadt zijnde; deze alle toonden haar vlijt en dapperheyt in den geheelen tijdt van de belegeringh, om haar posten wel te bewaren. Hier toonde byzonder zijn dapperheyt en getrouwe dienste den Jesuïtschen Vader *Damiaan Vieira*, om in te nemen den Thuyn van *Antonio de Mota*, en eenige sterke huyzen omtrent de plaatse *S. Thome*, om dat de zelve verheven was, doch op die tijdt gelukte het noch niet, maar daaghs daar aan namen d'onze die plaatse in, met eenige Compagnien van *Alvaro Rodrigo Boralho* en *Manoël Caldeira*, geboortigh van *Columbo*, ook quamen twee Compagnien uyt, van gene zijde des Grachts, alleen om den Vyandt het naderen tot

Vlijt v de beleger de.

Reparti en verdey linge der Hooftma nen elk op zijn post

Dapp heyt van den Jezu Damiaan Vieira.

tot de Stadt te beletten, om te veyliger met het ſterk maken voort te gaan; den Vyandt evenwel bezigh zijnde het geſchut te planten, doende alderhande Oorloghs-behoeften uyt de Schepen lichten; men ſterkte het Bolwerk *S. Jan* met maſten, aarde en façynen, men opende een wegh, bedekt zijnde tot aan den boort des Grachts, gaande tot de muren, inſgelijks dede men aan *S. Sebaſtiaan* en *Rajuha*, hier toe liepen alle de Religieuzen, Geeſtelijke ende Wereltlijke, alles uyt de huyzen mede brengende, dat dienſtigh was tot zoo een werk, byzonder *Caſper Figueira de Serpe*, de welke niet alleen hielp, maar daar toe maſten gaf, en houweelen, manden, ſchuppen, en andere werktuygen, de welke zeer wel te paſſe quamen.

D Vyandt kanneert uyt Batery met 12 ſtukken.

Den 20 van Wijn-maant begroete ons den Vyandt met 12 Stukken op drie Bateryen geſtelt, te weten drie van *S. Thomas*, ſpeelende vijf van *Agua de Luphe*, vier van *S. Sebaſtiaan*; op eenen dagh zonden zy ons 800 donder-klooten toe, zoo van 18 als 20, 23 en 28 ponden yzer, en hoewel deze Bateryen veel wreetheden uyt richteden, evenwel veel meer quaat deden de Dienaars van zijn Majeſteyt van binnen, ſlaande valſche Munte, nemende de eetwaren van de Vreemdelingen op rekeninge van den Koningh, en die tot haar eygen voordeel verkoopende, haar rijk makende, en de Vreemdelingen arm en beroyt, en de Stadt beroovende van gewiſſe voorraat. Men vondt doen in de Stadt 1300 Perſoonen nuttigh ende onnuttigh, blank en zwart, te weten 500 die ſoldye hadden ontfangen, onder welke waren getrouwde en ongetrouwde, zwakke Kinderen ende Toepaſſen, 300 getrouwde die geen ſoldye hadden ontfangen, 450 *Laskarijns*, 60 onder de Kooplieden ende *Chittijs* zwart zijnde, de Blanken waren geen 500 ſterk. Den Generaal en de geheele Stad verkoor *Antonio d'Abreu*, getrouwde van *Negnapatan*, om na *Goa* te vertrekken, en den toeſtant en gelegentheit van de Stadt bekent te maken. Hy wierd wel ontfangen, ende bequam meerder hope by den Grave Viceroy ofte Onder-Koning als dachte, welke hadde af-gezonden met een Armade *Manoël de Magalhais Coutinho*, om toe te brengen toevoer van het volk, 't welk *Antonio Amaral de Meneſes* op *Manaar* hadde, ondertuſſchen quam hy niet boven den hoek van *Commorijn*, men zegt dat hy niet en wilde; dus raakte deze toevoer in 't riet, en hier mede verloor men te gelijk *Columbo*. Hy keerde weder na *Goa*, hy vondt den Grave ofte Onder-Koning niet in dien ſtaat, in welke hy hem te voren zagh, denkende dat dit voor een voorbeelt voor andere mochte ſtrekken. Den Grave ſtierf, en met hem veranderde den gantſchen ſtaat, en hy vertrok weder van het Hof.

Alzo de voorgenoemde drie Bateryen 200 paſſen van de muren afgelegen waren, zoo richte den vyant een andere op met alle kracht, tegen het Bolwerk *S. Jan:* maar 100 paſſen af gelegen, daar op drie zware Muur-brekers plantende, en 't zelve wel verſterkende, 't welk ziende *Joan de Roſa*, een *Hollander*, eertijts tot ons over geloopen, na den Vyant wederom vluchte, zijnde den tweeden dagh dat de Batterye tegen ons geſtelt was, verlatende zijn Ampt van Ingenieur, daar hy in der daat niet veel van vergeten hadde, doende evenwel onze Stadt groote afbreuk. De Batteryen deden zulken geweldt op onze oude voorwerken, datze het geen twee dagen konden uyt ſtaan, alle uuren zagh men ontallijke brijzelen, de welke de kogels aan brachten, niet alleen aan de huyzen, maar ook aan de muuren en bolwerken, doch alles wierd met groote moeyte wederom herſtelt: want in dit belegh is de Stadt ten deele twee a drie malen verzorgt en verſterkt geworden, elk niet alleen zijn poſten bewarende in tijde van wederſtant, maar ook in den arbeyt, wanneer het werkens tijdt was.

Joande Roza *loopt over.*

Voorzichtigheyt van den Generaal Coutinho *en de* Melo de Caſtro.

Onzen Generaal *Antonio Coutinho* gingh alles nauw bezien, gevende moedt met woorden en daden, zelfs de handen dikmaals aan 't werk ſlaande, ende zijn eygen wooninge verlatende, behielp zich met een Hutteken omtrent het Bolwerk *Sint Joan*, alwaar men de grootſte kracht der Baterye vernam. Van daar nam hy zijn toegank tot een Pakhuys van de Stadt, van waar hy alle hulpe bewees, gedurende den gantſchen tijt van het belegh, ſlapende gekleedt zijnde en gewapent, zelfs Lont met zijn eygen handen makende, diende voor Koopman, Diſpenſier en Uytdeelder van de eetwaren, welke hy zelfs bekomen hadde, en indien hy die voorzichtigheydt niet en hadde gebruykt, men zoude vry eerder gebrek van levens middelen gehadt hebben, de welke nu onder zijn handen en voorzichtig beleyt aangroeyde. 't Zelve dede mede *Franciſco de Melo de Caſtro*, wel acht nemende op den aanval en aanſlagen der vyanden, en op het verdere werk, zonder zijn wapenen af te leggen, ſlapende met zijn kleederen tot zeven volle Maanden. De dapperheyt en wakkerheydt van deze twee onvermoeyde oude Mannen, moedighde aan 't gene dat de Jaren verteert hadden. Den Hopman van de Stadt *Manoël Marques Gorjaon*, als een anderen Atlas van dit werk, onderſchoorde dit geheel aan alle kanten, gaande nacht en dagh, rondtomme alles onderſchragende, noyt na zijn huys ter ſlaap gaande. Met de zelve wakkerheydt beyverde *Caſper Figueira de Serpe* het werk, zoo ook de Lant-Droſten ofte *Diſſaves* der *Corlen* ofte Provincien en Lant-ſtreken *Joan Coelho de Caſtro* van *Negumbo*, *Manoël Gil*, en *Manoël Seixas*, ende *Joan Banha* van *Mature*, welke onvermoeit arbeydeden zonder in gevaarlijke zaken yets te feylen. De Geeſtelijken namen niet alleen vlijtigh haren dienſt waar, latende het volk by dagh en nacht bieghten, den Hemel als gewelt met haar gebeden en ſmekingen doende, gedurigh aan de deure kloppende, inzonderheyt de eerwaardige Capucyneſche Vaders, hebbende den Heere als by haar opgeſloten, zommige ook de wacht houdende, en acht nemende wat haar wapenen op des Vyandts aanvallen vermochten.

Den Vyandt donderde met groote kracht en gewelt op het Bolwerk *S. Joan*, 't welk noch wel verſterkt was, maar in korten tijdt was het in een grooten aard-hoop verandert, korts daar aan beſchoten zy met alle macht het Hoornwerk van *S. Steven*, en door gevolgh de naaſt gelegenſte die in de voor-ſpitſe ſtonden; doch in der yl namen de Hopmannen met haar by hebbend volk de afgeſchoten brokken wech: onder welke byzonder yverde *Manoël da Veiga*, Hopman van de Mannen welke *Sint Steven* bewaarden; zoo ook *Franciſco Goriaan Fialho*, *Joan Ferraon d'Abreu*, *Gonçal Martinho Pimentel*, *Manoël Carvalho*, met eenige anderen, de welke het werk van de Sterkte *S. Sebaſtiaan* bevorderden; zoo ook *Hieronymo Lucena* op het Bolwerk de *Moeder Godes*, *Madre de Deos*, welke verloſte (uit oorzake van zijn ontfangen bejegeningen en verdere reden) *Luys Tavera da Cunha*, en om dat de muur met haar bemantelingh, welke zich ſtrekte tot *S. Sebaſtiaan*, zeer zwak was, zoo gaf den Generaal die in bewaringe van vier Hopmannen, met de onlanghs gemelte Galjoten van *Goa* gelant: deze verſterkten de zelve zeer met alle voorzichtigheydt, zoo dat de zelve met een banquet voorzien wierdt, van een arm breedte en twee hooghte, en 150 lenghte. Aan dit werk bevlijtighde zich niet weynigh Vader *Damiaan Vieira*, Jeſuït, wanneer een kogel een groot ſtuk van den muur wech nam, welk hem treffende aan het hooft, ter aarde neder wierp, zonder eenigh gevoelen leggende, doch weder tot zijn zelven gekomen zijnde, ſloegh hy de hant andermaal aan 't werk, gelijk hy ook dede alle den tijt gedurende het Belegh, by zich hebbende altijdt een

Des Vya wakkerh

Knecht

Knecht met een Vuur-roer en zijn toebehooren, en zijd-geweer, hy zelfs voor zich behoudende een groote Bacamarte en een Schilt, met de welke hy gemeynlijk zich te vooren in 't velt begaf, de meeſte byſtant in de grootſte tijden van gevaar doende, gelijk noch nader in deze Beſchrijvinge zal blijken, ontdekkende den Vyandt daar hy zich mocht verholen houden, een groot gedeelte der zelver doodende.

Op deze tijdt was den Vyant bezigh met gedurigh ſchieten op het Bolwerk *S. Xavier*, anders het *Couras* genaamt, 't welk den Generaal aan *Manoël Rodrigos Franco*, een out en dapper Hopman, (op dit Eylant en in *India* vermaart) in bewaringh gaf, die het zelfde zoo verſterkte, dat het meer kracht konde uyt ſtaan.

Den 29 van Slacht-maant zondt den Generaal *Gerard Hulft* een Tamboer met een witte Vlagge, en met hem een Gezante een Brief over brengende, onzen Generaal met groote laatdunkentheyt vermanende, de Stadt terſtont over te geven. Men ſtelde d'antwoort uyt tot 's anderen daaghs; den Vyant denkende dat onze uytſtel alleen diende om ons te beter te verſterken, en liet niet na vuur en vlam uyt zijn Canon te braken, tot dat men hem antwoordt gaf, door *Diego de Souza de Caſtro*, ende *Thome Fereiro Leite*, dienende voor Tamboer, om beter kenniſſe van de ſterkte des Vyandts te bekomen; maar die voorzichtiger zijnde, zondt een Luytenant nevens een Hopman, en twee Lijfwachten, om de Brief t'ontfangen, waar in den Generaal te kennen gaf, dat hy de Stadt voor zijn Koningh zoude bewaren, hem geen moedt, noch kruyt, noch loot te ontbreken, en wat vorder tot behoudeniſſe des levens noodigh was; en als d'onze weder quamen, gaven wy dapper vonk van alle kanten op den Vyandt, om te beveſtigen dat ons niet ontbrak, tot betooningh dat wy hem niet wilden ſchuldigh blijven. Dit ſtont den *Hollander* niet wel aan, hy belaſte zijn Batteryen weder te bemantelen, doende ons dagelijks een vereeringe van 800 Canon-ſchooten, daar by komende het over zenden van groote Granaat-appelen zeer wrangh en bitter van ſmaak, in zulken overvloet, datze het getal van 900 overtroffen. In deze dagen bracht den Vyandt te voorſchijn een meeſterſtuk des Duyvels, met ontallijke ſchooten, geladen met dobbel ſcherp, waar mede zy de Veſper vierden van onzen *H. Martinus*, Paus van *Romen*, den 12 van Slacht-maandt, en doen dede den Generaal *Hulft* een algemeyne ſtorm op de Stadt.

Storm der Nederlanders op Columbo te water als te lande.

Des morgens dede zich op drie van de deftighſte Schepen uyt de Vloote, in de Bahie komende, eerſt binnen het Schip de *Maaght van Enkhuyzen*, „'t welk den Schrijver „dezes noemt *civitas*, alzo genaamt „zijnde, zoo hy zeyt, om dat het „vijf Steden zoude te hulpe gekomen zijn, doch dewijl ik dit Schip „wel gekent hebbe, en by na op eene „tijt met ons op *Batavia* aan quam, „moet den Lezer weten dat dit een „feyl is, waar van daan nu deze dwa„lingh komt, kan ik niet wel weten, „te meer om dat de *Portugezen* het „geluk hebben gehadt, en wy het „ongeluk, dat dit Schip in haar han„den is vervallen, ten ware dat yets „achter op de Spiegel geſtaan had„de in't Latijn, dat my niet geheugt, „of dat het mochte zien of ſlaan op „de Stad *Enkhuyzen*, welke in voor„gaande tijden, *Hoorn*, *Alkmaar*, „*Medenblik*, *Purmerent*, *Edam* en „*Monnikendam* de behulpzame hant „zoude aangeboden hebben. Deze „onzekerheydt laten wy met het „Schip drijven; immers hier op was „doenmaals den manhaften Hop„man *N. Schram*, nu in hooger be„dieninge van den Staat. 't Schip hadde de Bloedt-vlagge achter afwayen, het quam dicht onder 't Bolwerk *S. Crus*, ja op een muſquetſchoot en minder, zich ſtellende als in lichte vlamme en vuur, ons een jacht en hagelbuy van kogels toe jagende, latende hooren 't geluyt van

't Schip de Maaght van Enkhuyzen blijft.

Trom-

Trompetten ende Tamboers; maar 't zelve Schip wierd zoo wel ontfangen van *Manoël d'Abreu Godinho* ende *Antonio de Silva*, Hopman op *S. Laurens*, dat zy in minder dan een uure het zelve van touwwerk ontblooten, en al het Wand aan flarzen ſchooten, werpende over boort al het ronthout en maſten met de ſtengen, voorts een groote nederlage doende, zoo dat eenige weynige met de Boot ontquamen, zeer gequetſt zijnde; de twee andere bodems noch verder af zijnde, ziende hoe haar Makker de *Civitas* onthaalt was, en geruſt vernagelt lach aan handen en voeten, binnen de Stadt, zoo dacht het haar geraden daar niet te komen, want het viel daar wat heet, en de voetſtappen van de weynige die weder quamen, verſchrikten haar, hoewel men zeyt tot haar verſchooning datze niet konden binnen komen, „(zo zeyt den *Portugeeſch* 't welk ik „niet t'eenemaal voor onwaar ſchouw) zoo datze die wegh kozen, daar zy van daan quamen, brengende de tijdinge (zo deze Schrijver zegt) van het goede gevolgh van dezen aanſlagh, wel beveſtight door de kogels en wonden, die zy in 't vluchten van ons wech namen, en in haar lichamen verberghden.

Op dien zelven tijdt ſtelde men zich te lande niet weynig in poſtuur. *Joan van der Laan* met zeven Compagnien komt onder het *Acouras*, doende de zijne tot op een ſteek en houw naderen onder d'oogen van zijn Vyant, zommige verloren haar ſtant-plaatſe, en ik kan niet zeker zeggen, of d'andere van d'onze ook zoo niet deden, of immers gedaan zoude hebben, ten ware daar op aan gekomen ware Vader *Antonio Nunes* Jeſuït, welke met het Rapier in de vuyſt de Poort bewaarde, al de menighte met liſtigheyt in dwang houdende, zeggende, dat niet een eenige door de zelve levendigh zoude treden, alzoo hy van beſluyt was haar alle met zijn Stokade (van vijf palmen) 't leven te benemen, ja „'t was zulken Voorvechter, dat den „Schrijver verder getuyght, dat zijn „Medemakker in dezen hem navol„gende, genaamt *Joan Cordeiro*, „twee ſteken of houwen een vluch„telingh toe bracht, en dan noch een „de welke zeyde dat het Bolwerk „*S. Joan* verovert was, zoo dat men „veel eere die twee Helden moet „toe ſchrijven. Nu hier op volghde eenigh toevoer, beleyt by *Caſper Figueira de Serpe*, groot Hopman, waar mede zy alle een nieuwen moed bequamen, en zoo een fieren inborſt, dat zy niet alleen den Vyant weder-ſtant deden, maar ook eenige aanmerkelijke proeven van onſterffelijke lof gaven; zeker Vaandrigh ende Sergeant queten haar dapperlijk: *Manoël d'Almeyda* tot hoogen ouderdom gekomen, ſtreet met zodanigen dapperheydt, dat hy niet af-trok, dan getayſtert zijnde met elf wonden. *Felicio de Seixas* en *Manoël Contreras de Seixas* gaven met lof den geeſt in 't midden van den ſtrijt. *Manoël Guerreiro* (hebbende zijn naam van den Oorlogh) toonde dat hy een Oorloghs man was, deed oneyndelijke ſchooten van zijn Redoute, zonder yemant te verliezen, zijnde een zeer ervaren Schutter. *Joan van der Laan* ziende de nederlage van de zijne, nam de wijk, latende 't velt met Lijken beſtroyt, en beregent of bevochtigt met het Hollantſch bloet. Uyt het huys in't welke *Diego de Souza de Caſtro* het opzicht hadde met zijn byhebbende macht, ontfingh den Vyandt geen merkelijke ſchade, daar nochtans veel hadde konnen gedaan werden, indien daar goede Conſtapels geweeſt waren; tot een bewijs dient dat een Soldaat een Steen-ſtuk van 8pont over laden had met een Cardoes van 24 pont, zoo dat het zelve uyt zijn ruſt-plaats in ſtukken vloog, quetzende een Hopman, ende twee andere af-gedankte, namentlijk *Thome Fereira Leite*, en *Pedro Gonſalves Salgado*. 't Ontbrak aan geen kloekheyt en moedt der Hopmannen en Krijghs-knechten, maar alleen aan de Wiskonſt en Conſta-

pel-

* de Beleginge va Jafnapa am heeft bewy gezien hoe de vyandt deze leſ heeft wegenome

pelſchap. God *geve dat der *Portugezen* oogen mogen geopent werden, dat zy deze kunſte meer in achtingh nemen, die zoo noodtwendig is in d'Oorloge, en datze zulke Menſchen eeren die haar trouw gequeten hebben, niemandt van haar tot den Vyandt gevlucht zijnde, maar alle meeſt zijnde in haar Ampt geſneuvelt.

In Hollaſche Capel duns veel uyt gedaa hadde va de opgeng der Stkte wezende.

Aan de Poorte *Rajuha* was den Generaal *Hulft*, ſtrijdende met 800 dappere Mannen, van meyningh zijnde de muuren te beſpringen met ladders, die zy mede gebracht hadden: in 't over komen van de Brugh ontfingh den Generaal geen kleyne nederlage van het bolwerk *S. Steven* en *S. Sebaſtiaan*; men bewaarde de Poorte *Rajuha* ſterk, daar over naukeurigh de wacht houdende *Alvaro Rodrigo Boralho*, op *S. Sebaſtiaan Antonio de Mota de Oliveira*, op *Madre de Deos*, *Manoël Cabreira de Ponte*, deze drie namen het banquetwerk waar met haar krijghs-macht, en dewijl de *Hollanders* geen kenniſſe van dit voorgenoemde werk hadden, zoo hebben d'onze haar in diſordre en ongemak gebracht, haar aanbrengende een groote nederlage, door gedurige muſquet-ſchooten. Onze Artillerye en werktuygen des Oorloghs deden goede uytwerkingen, en byzondere vrucht, voornamentlijk die beneden ſtonden met bedrieghlijke Poortjes, daar op den Vyandt geen achterdocht hadde, maar de ſchade leerde hem door ervarentheyd. Geen minder ramp bracht den Vyandt aan een Steenſtuk, 't welk de Krijghs-macht geheel in ontſteltenisſe bracht, maar in zijn beſte uytwerkinge zijnde, berſte het; drie-werf beſprongh men, en zoo veel maal geſchiede den afſlagh, tot dat eyndelijk den Generaal *Hulft* riep, Mannen, de Vlagge van den *Prince van Orangie* waayt van de punt *S. Jan* (doch 't was een verzierzel) zoo dat hy in plaatſe van *S. Jago* aan te roepen, *riep *Sante Diabo*, dat is *heylige Duyvel*; hy nam de ladder zelfs in den arm, maar

Deze onrijmde en ſyle laring ('t zy

dit werk hadde geen gevolgh, en dus bezigh zijnde, wierd hy in't dik zijns beens met een kogel getroffen, en na dat hy zijn handen aan de Poort van de Stadt geſlagen hadde, moſt hy de wijk nemen. Aan het Lak ofte Meyr, by de *Portugezen Lagoa* genaamt, ſtreden 240 Mannen, zijnde verdeylt in acht kleyne Barquen, genaamt Chineſche Prauwen, welke zy hadden mede genomen tot dit werk van *Batavia*. *Domingos Coelho d'Alla*, Hopman, begroete haar met vijf Manchouws, met een dappere moedt, kampende voor een tijt, doch hy konde haar het doorbreken niet beletten, zy quamen aan landt. Den Hopman van het Eſquadre ontquam met vier *Hollanders*, welke waren gevlucht in een Prauw, na dat zy de hare door een Canon-ſchoot hadden verloren. Den Hopman der Manchous het ſtaketzel 't welk dicht aan de huyzen van *Maria Telles* was, in-genomen hebbende, met *Sebaſtiaan Caldeira*, en 5 a 6 van zijn Mede-makkers, (want de reſt verlieten hem) met deze bood hy den Vyandt wederſtant, en dede haar een andere wegh kiezen; zoo dede ook den Hollantſchen Capiteyn, en quam in de Stadt, door een gat ofte poorte, zijnde aan 't huys van *Sebaſtiaan Caldeira*, uyt 't welk hy ende *Manoel Rodrigues Franco*, en Vader *Guardiaan de Varo*, *Franciſco Rebello de Palſares*, haar groote ſchade deden, werpende veel vuur-potten en eenige ſchooten op den Vyant doende. Den voornoemden *Guardiaan* wierd tweemaal gequetſt met kogels. De *Hollanders* quamen in een enge ſtrate, waar haar ontfingh *Manoel Fernandes de Miranda*, welke zwaar gequetſt was, vechtende met Rapier en Schilt, tegen alle, tot dat hy afgeſlooft ter aarde viel, veel bloedts ſtortende uyt zijn wonden, en indien *Franciſco de Lemos* hem niet hadde opgenomen in zijn armen, en in zijn huys gebracht, hy zoude daar den geeſt hebben gegeven. Nu nam *Diego Leitaon de Souza* de zaak by de hant, wederſtaande de woedentheyt

uyt onkunde of quaadaardigheyt) den Heer Hulft *h. l.* en zalr: geheugeniſſe, van dezen Autheur toe-gedight, wederſpreekt genoegzaam dien Mans zedigen en godvruchtigen ommegang, behalven dat die taal ook by d'aller-ruigſte Nederlandſche Soldaat niet bedenkelijk is, oyt gebruykt te zijn, die den Duyvel te met wel lichtveerdig gewent is te noemen, maar noyt met den naam van heilig: doch hoedanig de Portugeſen zelf de Duyvelen en hare Beelden uyt een domme ſuperſtitie geeert, en voor de zelve geknielt hebben, is fol. 107. in onze beſchrijvinge van Malabar na te zien.

van den Vyant, loſſende een groote Bacamarte op een hoek van de ſtraat; waarlijk dien Man is onze Stadt veel ſchuldigh: want indien den Vyandt verder hadde door gebroken, zoo zoude de overwinning zeer wiſſelvalligh zijn geweeſt, en de Stadt zoude in gevaar geſtaan hebben. 't Zelve dede mede Vader *Damiaan Vieira*, Jeſuït (meer gemelt) die in deze gelegentheyt met een ander Donderbus of Bacamarte, wel geladen aan quam, en beyde bewaarden zy de ſtraat, tot dat den grooten Sargeant *Antonio de Leaon*, als een Leeuw met eenigh Volk haar te hulpe quam; hier hadde het ſchiet-geweer in toevoer wel te paſſe gekomen, maar men vont daar niet meer dan vier, als namentlijk van *Diego Leitaon de Souza*, en drie van den voornoemden Vader: men eyſchte van den gezeyden Sargeant eenige Soldaten, om de Achter-huyzen of Hoven te bewaren, ende zich omwendende, quam hem den Vyant in 't gemoet, trekkende na de ſtraat, en de Bacamarte twee maal loſſende, geladen zijnde met een hant vol kogels, maakte hy de ſtraat ſchoon, zoo dat zy weder na de enghte moſten, maar niet zonder groot gevaar, want de Bacamarte te heet zijnde, ſprong hem uyt de hant, en ſloegh hem half doodt, maar op ſtaande, ſtreedt hy met Rapier en Schildt, en hielp de weynige die de ſtraat bewaarden, tot dat *Anthonio de Melo de Caſtro* met zijn Compagnie hem by quam, welke na 't wiſſelen van eenige kogels, den Vyant quartier aan bood; zoo behielden 74 haar leven, veele zijnde gequetſt, en om kort te zijn acht bleven eyndelijk in 't leven: maar 't is wel zeker dat veele van haar het eeuwige leven bequamen, zijnde tot ons heyligh Geloove gebracht door de naarſtigheyt van de Vaders de Jeſuyten, byzonder *Damiaan Vieira*, welke zijn Vyanden wel heeft onder d'oogen gezien, maar overwonnen zijnde, heeft getracht te behouden, en woord en eed te volbrengen.

Duſdanigh was d'uytkomſte van zoo een lang gevecht, 't welk 's morgens beginnende, eerſt eyndighde des namiddaghs ten twee uuren, in alle die tijt lieten de twee Generaals *Anthonio de Souza Coutinho*, ende *Franciſco de Melo de Caſtro*, met eenige aanzienlijke Mannen niet na, op de Markt de wacht te houden, ſtellende op alles goede ordre, daar het noodigh was. Den Hopman van de Stadt *Manoel Marques Goriaan*, en ruſte niet, lopende van d'eene plaatze tot d'andere met een onverdrietige en onverwinlijke dapperheydt. Den grooten Capiteyn *Caſpar Figueira de Serpe* hadde d'opzicht op *S. Joan*, waar van daan hy eenig toevoer zondt. Men zagh het veldt beregent met Hollantſch bloet over al geſprenght, het Lac ofte Meer root van verwe, beſpreyt met Lijken, Wapenen, Vaandels, Tamboeren, Ladders en andere roof, waar mede onze Krijghs-knechten haar profijt deden. Den Vyant verloor op dien dagh 1000 Mannen, de beſte en deftighſte Soldaten, veel Amptenaren daar onder zijnde, aan onze zijde ſneuvelden dertig Perſoonen. Den Vyandt om zijn verlies te bedekken, hebbende de zijne by een verzamelt, dede te gelijk loſſen meer dan 1000 muſquetten. Daaghs daar aan gingh Vader *Damiaan Vieira* na buyten, om de dooden te begraven, maar de levende betaalde hem met drie ſchoten, zoo dat hy moſte wijken, maar des nachts beſtelde hy die ter aarde. Onder des Vyants werken zagh men een blauw Vaandel, tot een teken dat zy niet en wilden ſparen, noch aanzien jong of oud, noch hoge noch lage Staats-perſoonen, noch geeſtelijke noch wereltlijke, en deze ordre was haar (zoo zeydt de Schrijver) gegeven, eer zy den ſtorm aanvingen; men haalde noch 30 groote Canons van boort, men ſtelde die ter plaatſe daar zy noodigh waren, men verfriſchten het volk wat, voor zoo veel het doenlijk was, uyt onze voorraat die wy noch hadden: maar dewijl een yder bezigh was om voor zijn zelven te zorgen, zoo quam daar

Afbre der Ho landers *den ſto geſchied*

Deze vatten l werk op nieuw.

weynigh

weynigh voor 't gemeyn te voorſchijn, tot dat 15 dagen voorby zijnde, Vader *Damiaan* met eenige gevangen *Hollanders* (uyt laſt van onzen Generaal) na het Schip gingh, daar wy te vooren van ſpraken, daar hy vont verſcheyde vaten met Wijn, Vleeſch en Spek.

De Portugeſen vinden Vijn, Vleſch en Spek in de Magt van Enkhuyſen.

Den Vyandt bleef ondertuſſchen bezigh met zijn verſterkinge, ende maakte een bedekte wegh, gaande van 't Weſten tot het Ooſten, zijnde 40 paſſen van *S. Joan*, welke als een Redout was, op deze planteden zy zes Stukken, drie tegen 't Bolwerk *S. Joan*, en drie tegen *S. Steven*, daar van daan maakten zy een Loop-graaf, ſtrekkende na de Zee, van 't Noorden na 't Zuyden, wederom met een Redout beſloten; daar op twee Stukken lagen, welke de muur die van 't *Couras* tot *S. Jan* ſtrekt, geweldig ontmantelden, dies den Generaal *Coutinho*, die eenige getrouwde in bewaringe gaf, verſterkende de zelve met een werk, breed zijnde een ellenboogh, en anderhalf hoog. Van de tweede Redout maakte den vyant een bedekte wegh, loopende tot het midden van 't velt; eyndelijk wierpen zy een ander Redout op, waar uyt men konde beſchieten de muur, ſtrekkende van *S. Joan* tot *S. Steven*, welke met aarde-werk en façijnen verſterkt wierd; hier wrochten zelfs de Generaals met haar eygen handen, en al wat helpen konde, maar alzoo het werk meer dan 400 ellebogen langh was, zoo wierd het zelve verdeylt, elk zijn deel waar nemende, om te eerder 't zelve ten eynde te brengen.

Domingos Coelho d'Alla gaf groot voordeel aan de Stadts werken, door het geven en leenen van zijn Manchous en andere vaartuygen, te meer om dat den Vyant het arbeyden wilde beletten, zoo wrochten ook ſterk *Caſpar d'Aranjo Pereira*, *Joan d'Andrade Machado*, *Don Franciſco Roolim*, en veel andere getrouwde, welke ook zelfs toe brachten een goet getal Slaven. 't Zelve deden ook de *Diſſaves*, en met een woord gezeyt, zy arbeyden alle, als boven macht. Den *Hollander* ſtont ondertuſſchen niet ſtil, hy maakte met alle vlijt een Loop-graaf, ſtrekkende van de Redout, met zes Stukken, tot op den Heuvel van *Aqua de Lupe*, wederom openden zy een wegh van de Redout, die op de vlakte was, welke ſluyten zoude met een andere diergelijke op geworpen voor aan *S. Steven*, aan de zijde van het Lak ofte Meyr; aan den Thuyn van *Anthonio de Mota* maakte men een Baterye, welke het Bolwerk van *S. Steven* zoude beuken en verbrijzelen met vier ſtukken Geſchuts; weder maakte men een andere, uyt loopende van de voornoemde Redout, daar zes ſtukken op ſtonden, welke d'andere, die in 't veldt was, toe ſloot, en een andere, welke eyndighde aan de voet van *S. Crus*, welke zoo na aan onze Gracht zijnde, gaf ons veel bedenkens: want tuſſchen ons en de Vyant was alleen de Gracht, en men wierp van d'eene en d'andere zijde met ſteenen. Dit moet ik hier by voegen, datze dikmaals met malkanderen ſpraken. Op deze tijdt leyde *Caſpar Figueira de Serpe* zijn Ampt neder, niet uyt oorzake dat hy de moeyten of gevaar ſchroomde, maar dat hy over de Edelen en Hopmannen niet langer het gezagh wilde voeren: want zommige van haar (niet zijnde van de beſte ſlagh) zeyden, dat zy haar ampt op zoodanige voorwaarden hadden aangenomen, datze den grooten Capiteyn niet zouden gehoorzamen. Alleen bevint men onder de *Portugezen* deze barbariſche wijze, welke byzonder hier niet te paſſe quam, alzoo men hier geen overvloedt van Krijghsmacht hadde, zoo het betamelijk ware dat *Figueira* deze laſt van Hooftman op-geleyt wierd, zoo moſt volgen, dat zy alle, die onder hem geſtelt waren, gehoorzaamden, zoo niet, zoo was het dan geraadzaamſt zoo een bedieninge met eeren af te leggen; kort om, den Generaal middelde deze zake, inwilligende *Figueiras* begeerte, om zommige te vol-

Caſpar Figueira leyt zijn Ampt af.

doen, en *Caſpar Figueira* bleef alleen Hopman in titel, in zijn plaatſe komende *Antonio de Melo de Caſtro*, zijnde Neef van den ouden Generaal *Franciſco de Melo de Caſtro*, welke den tijdt des beleghs zijn poſten wel heeft waargenomen in alle dapperheyt en manhaftigheyt, en zoo was *Caſpar Figueira* ontlaſt, en als af-gedankt, en hield het met *Diego de Souza de Caſtro*.

Men hadde op die tijdt veel vermoeden, dat den Vyandt het Bolwerk *S. Steven* wilden ondermijnen, daarom men hier binnen goet vont een Kat te maken, om tot verzekeringh te dienen, indien den Vyandt met zijn Mijnen eenige voordeelen dede. Men gebruykte den raad hier in van eenen Inboorling van de *Choromandelſche* lantſtreke, zijnde een Koopman; men bouwde weder de Redout, welke na de laatſte ſtorm was af-gebroken, ende maakte een Contra-mijne, door den vondt en kunſt van een ander Koopman, die God hier te lande hadde gebracht, welke over de Wapen-kamer geſtelt was, die van den Vyandt zeer gedreyght wierd. Men had niet eenen Ingenieur, ofte een eenige *Portugeeſch* die zich daar verſtont op zoo een hoogh-geachte kunſte, zelfs niet een onder alle mannen van Oorloge, tot een Portugeſche Timmerman toe, t'eenemaal ook hier van onkundigh; de reden meyn ik te zijn om de gehate naam van Ingenieur, en welke men zoude moeten het gewoone zoldt gegeven hebben: maar ſchoon dat'er Mannen ervaren in Oorlogs-zaken ontbraken, zo meyn ik dat men evenwel zulke wel ſtelde in de boeken van onkoſten, waar mede de Dienaars van zijn Majeſteit haar verrijkten, welke, indien men gehadt hadde in der daat, de Stadt zoude in deze ſtaat niet geraakt zijn; men hadde zoo veel Jaren gehadt om te bemuren en te verſterken, ook de ſtranden van *Galvoca*, zijnde het derde deel van den omtrek des Stadts, welk alleen van naturen ſterk was, hebbende eenige plaatskens daar kleyne Vaartuygen konden komen; dit deel had men zoo ſterk als van Koper konnen maken, nu had men maar 't zelve met Palmeer- ofte Kokos-boomen voorzien, welke in korten tijt verrotten en verdwijnen door de golven; het overige van de Muuren en Bolwerken, welke van ſteen moſten gemaakt zijn geweeſt, waren maar nu alleen van Tayp gemaakt, ofte t'zamen geſtooten Aarde, welke met elke water-vloet zich los maakt, gelijk het nu geſchiedt is van het Sieken-huys af, tot voor aan de Poorte van de plaatſe daar de Jeſuïtſche Vaders haar onthouden, zijnde een groote lenghte. God vergeve het zulke Dienaars, dat dit deel niet alleen bleef onderhavig den felheyt des regens tijt, en andere ongemakken: maar dat hier zulke Affuyten ſtonden die met d'eerſte ſchoot aan ſtukken braken, en ter aarde vielen, zoo dat men moſt gaan bedelen langhs de huizen om balken en planken, die men los maakte van de Solders der hooge Gebouwen, zelfs aan de Kerken, gelijk men aan *S. Domnigo* heeft gezien, om alzoo het gebrek te vervullen, zoo dat men niet behoeft te vragen, welke de redenen zijn van zoo veel plaatſen verloren te hebben.

Een Kat Balvarte Cavaleiro *by de* Portugezen *genaamt.*

Ontrouw van de Miniſters des Konings van Portugaal.

Groote [illegible] *figheyt* [illegible] *nalatig* [illegible] *der* Po[illegible] *gezen.*

Een Chriſten penne kan niet uytdrukken wat al ongelijk en ſmaatheyt de Ketters de heylige Beelden hebben gedaan, welke haar in handen vervielen, alleen zal ik zeker geval vertellen tot een voorbeelt. Zy namen een beelt van den *H. Thomas* den Apoſtel, en het de armen, neus en ooren af-geſneden hebbende, ſtelden zy hem tot een doel van haar kogels, eyndelijk veel ſpijkers hem in't lijf geſlagen hebbende, zetteden zy hem in een Mortier in plaatſe van een Granaat, ſtaken den zelven aan den 16 van Winter-maant; hy viel in onze Gracht, van waar men hem bracht in 't Jeſuïten Convent, door Vader *Damiaan Vieira*, en twee andere af-gedankte Hopmannen *Manoël de Seixas* en *Manoël de Saon Jago Garçia*. De Vaders van *S. Franciſcus*

ciſcus Ordre eygenden deze ſchat haar zelven toe, en in een Proceſſie of Ommegangh brachten zy *S. Thomas* in haar wooninge, ende ſtelden hem op den hoogen Altaar. Pater *Frei Franciſco Sam Matheus* dede een ſchoon Sermoen hier over. Den 20 van Winter-maandt bracht ons den *H. Thomas* een *Portugeeſch* over uyt des Vyants Leger, genaamt *Simon Lopes de Baſto*, geboortigh van *Aveiros*, welke om zekere reden van *Goa* na *Wingurla* was vertrokken, met gedachten om na *Portugal* te verzeylen; deze ziende zijn Broeders in benauwtheydt, latende varen de eere die hy van de *Hollanders* ontfangen hadde, ende een groote zoldye die hy genoot, quam tot ons over. Dezen *Simon Lopes* was ons eenighſt behulp van buyten aangekomen, gelijk wy naderhandt in dit Geſchrift zullen vertoonen.

Den Vyandt voltrok zijn werk van de voet van 't Bolwerk *S. Crus*, tot aan de mondt van onze Gracht, welke zy wilden breken, om een Mijne te maken tegen *S. Joan:* maar d'onze mineerden tegens haar, brekende de Gracht, en ſtelden een goede Borſtweer, om de gene die van binnen waren, voor de kogels en de granaten te bewaren, die als den regen uyt de lucht vielen. Men gaf deze Poſt (genaamt den Dijk van tegenweer) in handen van *Domingos Coelho*, welke de zelve verſterkte, een Beer van Paliſſaden makende, die wel bewarende, met haken en ſpringhanen de Gracht ſchoon makende, malkander zoo veel afbreuk doende als men konde, om den Vyant nader toegangh te beletten, wy met vuur-potten, den Vyant met Granaten, veeltijdts quamen d'onze in de Mijne der *Hollanders*, haar brandende met Vuur-potten, en den voortgangh belettende, gemeynlijk dede dit *Manoël Rodrigos Franco*, en *Manoël de Santjago Garçia* toonde hier menige proeven van dapperheydt, genoegh zijnde om hem een gewichtige Belegeringh toe te vertrouwen. Men gaf hem in opzicht een Compagnie, als mede een aan *Diego de Souza de Caſtro*, om byſtant aan die plaatſe te doen. Van den 10 tot den 11 van Lou-maant, ofte de eerſte des Jaars, brak den Vyandt door twee plaatſen van de Gracht, zijnde d'eene voor aan den Dijk voornoemt, d'andere een weynigh verder af-gelegen, en met twee genoeghzaam ruyme gaten voor Volk en Artillerye. Van deze zijde ſpeelde een Stuk, door 't andere gat wierpen zy een hoop Façijnen, ende eenige balken, manden met ſpijkers, ende andere Inſtrumenten om te arbeyden; zy maakten te gelijk een groote Galderye, om haar te veyliger te doen arbeyden, ende voor een ſchutſel te dienen. Op deze manier van meyningh zijnde het Bolwerk t'ondermijnen, 't welk ziende *Manoël Guerreiro*, die doen buyten mede was met zijn Compagnie, met *Domingos Coelho da Alla*, ende *Manoël de Santjago Garçia*, en *Diego de Souza de Caſtro* vielen aan tegen den Vyandt met zulken kracht, een geruymen tijdt, gedurende den ſtrijt van de vierde des eerſten wacht tot een weynigh voor den dageraat, de kogels ſchenen te regenen op den anderen, en als hagelbuyen te vallen, ende met het aanſteken van de vuurpotten geleken de monden en gaten der Mijnen, poorten en deuren van de baarlijke Helle. Hier op donderde het zwangere en geladen metaal, ende byzonder deed *Don Diego Vaſconcelhos* groote ſchade met zijn Geſchut van *S. Joan.* Den Vyandt den ſterken tegenweer, en de verwonderlijke dapperheydt en couragie van d'onze ziende, nam hy de wijk, met verlies van veel Volks, ende nalatende zijn kunſtwerken aldaar gebracht, deze namen d'onze op, ende brachtenze in de Stadt.

Deze overwinninge koſte ons niet meer dan twee Mannen, en nochtans waſze grooter als men eerſt dachte. Naderhant quam den *Hol-*

lander zoo na onder onze handen niet, maar van verre joegen zy ons een jacht van kogels, ſteenen ende granaten toe, op welke laatſte d'onze niet konden antwoorden: want hoewel binnen de Stadt eene Mortier was, zoo ontbrak het aan yemant die daar mede konde om gaan, tot dat *Simon Lopes de Baſto* de zelve klaar maakte, leerende ook anderen het gebruyk daar van, niet met granaden, want die en waren niet by ons, maar met ſteenen: daar quam een Granaat grooter als een kan ofte pot in de Stadt vallen zonder te breken ende aan ſtukken te ſlaan; deze vattede *Matthias d'Albuquerque*, geboortigh van *Goa*, op, en ſtakze met de brandende lont aan, ende wierpze in de Mijne met een ongemeyne ſtoutigheyt ende onvertzaaghtheyt, zonder eens het groote gevaar te vreezen daar in hy zich ſtak. Deze op-berſtende, wierp alles in de lucht wat hem voor quam, en dat helſche gedrocht dede weynigh quaat in de Stadt, door byzondere gunſt des Hemels: want na dat'er veele in de Stadt vielen, brekende een of twee hooge Huyzen met Solders, zoo zakten zy dan noch wel een ellebooghdiep in d'aarde, ende op-berſtende maakten zy een kuyl, in welke men zes of zeven Menſchen zoude begraven hebben, alles in de ronte opwerpende wat het mede ſleepte.

Onvertzaagtheyt van Matthias d'Albuquerque *van* Goa.

Den 28 van Lou-maant quamen van *Gale* vier Schepen, met de veerthien die in de Bahia lagen, een getal van achthien uyt makende, en ten laatſten noch twee, zijnde in alles twintigh. Ten zelven dage namen de *Pachas* een kop van een *Hollantſche Laſcarijn* wech, men richte een kruys, tot een teken op de *Concepçaon*, zijnde een Redout ofte vaſtigheydt alzoo genaamt, met drie maal loſſen van Canon ende Muſquetten. Hier aan hadde den Generaal, den grooten Hopman de *Diſſaves* ende andere Capiteyns gearbeydt; twee Nieuwlingen van de Compagnie van *Don Rodrigo de Caſtro* waren na den Vyandt gevlucht, gelijk ook eenige anderen uyt de Compagnie van *Manoël de Veiga*. Ook ſtierf met gevoel van groote rouw, niet alleen voor de Vader, maar van allen *Fernaon Martins de Souza*, zoone van den Generaal de *Souza*, deze gaf in zijn jonge Jaren alreede groote hope van het toekomende, hy wierd met een Muſquetkogel op *S. Joan* in't hooft getroffen, waar van hy den geeſt gaf. Ook overleed *Anthonio Barboza Pinheiro*, Capiteyn der wapenen, een Man die veel arbeyt ende moeyte onverdrietigh hadde uyt-geſtaan, niet alleen binnen de Stadt, maar ook buyten in de Legers.

Den vyant plant een kruys op de Concepçaon.

De Soo*zoon va den oud Generaa ſterft.*

Den eerſten van Sprokkel-maant vluchte wederom twee Nieuwlingen uyt de Stadt, uyt *Manoël de Veigas* Compagnie. Den zeſten der zelfder Maant vertrokken 9 Schepen van de *Bahie*, na *Gale* haar loop zettende. In dezen tijt nam de honger geweldigh toe, en groeyden de ellenden dapper aan, over al vielen de Menſchen doodt ter aarde, zoo wel Blanken als Swarten, men konde geen maatken Rijs voor een halve Seraphijn bekomen; de Berbery brak door, ook den Bloed-loop, en Pokjes, en met een woordt de Peſtilentie, den Honger, het Swaart, daar mede wy te ſtrijden hadden, benauwden ons deerlijk: de Menſchen verbranden ende verſmachteden op Straat, van wegen't gebrek des regens, die anders dikmaals op die plaatſe van *Ceylon* valt, zoo dat alles zich ſcheen tegens de arme Belegerde te wapenen, hierom liepen veele wech, andere begaven haar uyt de Stadt, zommige wierp men na buyten, als den 8 van deze Maandt, tot drie hondert in getale, de welke de *Hollanders* den 9 weder na binnen joegen. Den 11 wierp men vijf hondert Menſchen na buyten, maar zy moſten van dien dagh weder binnen komen. Den 17 van deze Maant zagh men veel Galgen, daar de arme uytgedrevene aan hingen buyten de Stadt;

Aant van ho en ellend Colum

Groot hitte.

Veel Su ten werd buyten g jaagt.

Stadt; men kreegh zoo veel dooden dat men geen begraaf-plaatſen hadden, om die ter aarde te brengen. Den 19 dito vluchte twee van onze Soldaten, men kreegh een van de zelve, en knoopten hem op. Den 23 dito quamen weder na de Stadt vijftigh arme Menſchen, zijnde van de twee hondert die uyt gegaan waren. Den 27 des morgens zagh men een Brugh op nieuw gemaakt, bedekt met kley, en van de andere zijde een Loop-graaf: het vuur dat in dit gemaakte werk raakte, was haaſt gedempt, het was uyt *S. Joan* gekomen. Den 29 begonden d'onze een Gracht aan de Poorte *Rajuha* te maken, van 't Bolwerk *Madre de Deos* af tot *S. Sebaſtiaan*, ende den 2 van Lente-maant vertrok den Capiteyn de Guarde met een tony na *Manaar*, om toevoer en hulp te bekomen, de welke van *Portugal* mochte gekomen zijn, want in *Goa* zorghde men nergens minder om dan voor *Ceylon*, want daar ontbraken geen Schepen en *Petachos*, om na *Macaſſar* en *Moſambique* te verzenden, maar voor *Columbo* was'er niets overigh, want den Caneel was voor den Koningh van *Portugal*, maar de Retouren van d'andere plaatſen voor de particulieren, ende het byzonder laat men in *India* altijdt voor 't algemeyn gaan. Ten zelven dage quam een Jacht van *Gale*, en d'onze maakten een begin aan een Kat aan de punt *Madre de Deos*, welke men belaſte te verſterken, maar dit was zonder uytwerkinge, uyt oorzaak van de Baterye die men verwachte van de nieuwe gemaakte vaſtigheyt. Tot den Vyant liepen over twee Soldaten, en negen *Laſcarijns*, den derden zagh men een Trankeringh op het veldt van *Mapane*, zijnde d'eerſte die den vyant aan die zijde maakte. Den 6 vluchte een Nieuwlingh (Santinel zijnde) van de Vaſtigheit, *Dijke* genaamt. Den 7 vluchte een ander van een vaartuygh, in welke waren gegaan eenige *Canarijns*, welke met het vaartuygh of *Ballaon* weder quamen, toonende meerder getrouwigheyt. Den 11 vluchte wederom een uyt de Compagnie van *Alvaro Rodrigo Boralho*, en quamen tot den Vyandt weder thien zeylen. Den 12 zagh men in de morgenſtont eenige hooghte aan de voet van *Sant Crus*, tegen onze Redout, ende de Trankeringh van de Poorte *Rajuha*, uyt-geſtrekt tot het midden van 't veldt, doen was gevlucht een Soldaat van de Compagnie die *Manoël Cabreira* voerde. Den 13 vluchte vier *Pachas*. Den 14 zagh men drie Schepen ende veel Sloepen, die de Stadt in roere zettede, meynende alle dat dit ons toevoer was, maar zy bedrogen ons, op dien dagh quamen twee *Hollanders* ende een Jonge tot ons. Den Vyant verſterkte zijn Baterye tegen het voorwerk van *S. Steven* en *S. Joan*, en den 16 wierpen zy de zijde van 't Bolwerk *S. Steven* om verre, en deden veel ſchade, blijvende alleen eenige Palmeer-houten ſtaan, welke tot verſterkingh geſtelt waren. Den honger hadde nu zoo de overhant genomen, dat een Vyge-boom ende een Papey-boom 50 Pardaus gelde, ende ook waren daar geen kruyden te bekomen, men at wortels uyt d'Aarde, die weynigh van wegen de groote drooghte te bekomen waren. Swarten en Blanken waren zoo ſterk in de Stadt geſtorven, dat de Menſchen op de ſtraten lagen. Den 17 vluchte een *Arache* met twee *Laſcarijns*; voor aan de Poorte van *Rajuha* zagh men 's morgens een Redout op-geworpen tot een nieuwe Baterye, wy ſchoten daar op, en wierpen de hooghten ter neder, met een ſtuk 28 pont yzers ſchietende. Uyt het Noorden quam een Advijs-jacht, ende in den middernacht maakte den Vyant een alarm, waar mede d'onze bekommert wierde, wenſchende dat eenmaal de ſtrijt mochte een eynde nemen. Den 20 ontdekte men vijf Soldaten, die tot den Vyant wilden over loopen; men gaf pardon aan een die de zake ontdekte, d'andere vier hingh men op.

Weynigh die van Goa voor Columbo ſonden.

Den honger groeyt aan.

Veel dooden in Columbo.

Looze alarm van den Vyandt.

Vier Soldaten, die over willen lopen, opgehangen.

Den

Den 21 maakten d'onze een Contra-mijne tegen een Mijne, welke thien voeten van d'andere Mijne was gelegen, d'onze gravende tot zy aan de Palmeer-boomen quamen, welke zy geſtelt hadden om 't vallen van d'aarde te beletten. In de Gracht lieten zich thien *Portugezen* vinden, te weten den grooten Hopman *Simon Lopes de Baſto*, *Manoel Fernandes de Miranda*, *Manoel de Saon Jago Garçia*, Vader *Damiaan Vieira*, en andere, ende het vuur aan een Stuk van ons ſtaande by de Poorte *Rajuha* gegeven zijnde, ſtak veel Cardoezen ende twee volle manden met vuurpotten aan, waar door men alarm ſloegh, ende een yder de wapenen in de handt vattede. Hier ſtierf den dapperen Held *Joan Pereira Corte Real*, een getrouwde van *Negnapatan*, die niet alleen arbeyde als een Soldaat in veele gelegentheden, maar dikmaals het Ampt van Wapen-meeſter waar nam; hier verbrande zoo een Man met dit ongeluk, en gaf zijn geeſt; zijn verlies gevoelde niet alleen zijn Mede-makkers, maar byzonder d'arme Menſchen, dien hy, met al dat hy bezat, mildelijk te hulpe quam. Den 22 en 23 volharde den vyant noch om zijn Sterkte by de Poorte *Rajuha* te voltoyen, en d'onze planteden een ſtuk aan de voet van *S. Steven*, binnen de muur.

Ongeluk van brandt.

Den 24 quamen twee Gezanten af van den Koningh van *Candea*, met een Brief aan den Generaal, en eene aan de Stadt *Columbo*, tot antwoort van den Brief die in 't begin van 't Belegh van ons was geſchreven. Zy quamen in rouwe gekleedt, een manier die den Koningh en zijn Hof is gebruykende, om te kennen te geven de droefheyt die men had over alle de hoon ende ſmaatheydt in de voorgaande Oorlogen zijn Majeſteit aangedaan. Zy wierden ontfangen met alle eer. Den Koningh eyſchte den Stadt in zijn Brief op, belovende de Getrouwde haar Dorpen ende andere Landen genoegh, om van te leven, op dat zy mochten bevrijdt worden van d'ellenden die zy nu leden, daar by doende dat alle deze zwarigheden ende moeyten die zy nu uyt ſtonden, waren ſtraffen Gods van wegen d'ondankbaarheydt, die de *Portugezen* aan den Keyzer, voor alle zijn weldaden hadde bewezen, zonder te hooren zijn Gezanten ende Verbonden die hy haar zoo menighmaal had aangeboden. Dezen Brief gelezen zijnde, onder getekent van den Hollantſchen Generaal *Hulft*, aan welke die eerſt ter handt gekomen was, zoo wandelden de Gezanten wech, op het geluyt van veele Donder-ſlagen, ende 't gezicht der blixemen, en 't vallen van veel regen, 't welk alles tot dien dagh bewaart ſcheen te zijn.

Die van Columbo ontfangen een brief van Raja Singa.

Den 25 vlucht een Nieuwlingh, maar *Alvaro Rodrigo Boralho* doorreegh hem aan het ſtaketzel. Den 26 gingh een Tony heen, om te zien of daar noch geen ontzet quam uyt Zee, of ook in *India*, wel langer na *Columbo* mocht gedacht werden: want daar was geen tijdingh gekomen, dan alleen van de doodt van den Grave Onder-Koningh, door de *Hollanders* ons toe-gebracht, in welke de eenige hoop was van de herſtellinge van dezen ſtaat van *India*, met andere diergelijke die machtigh waren, de tijden, zeden ende dienſten te veranderen; doch de getrouwe *Columbers* waren niettemin van meyninge des Koninghs plaatze tot de noodtzakelijkheydt te bewaren, gelijk zy ook gedaan hebben, tot dat de Stadt verloren wierd, en door gebroken, ende meeſt alle haar leven hadden geſpilt. Men hoorde goet nieuws uyt *Goa*, want daar ſtak men fakkelen en vuuren aan, 'k weet niet of het over het geluk of ongeluk van *Columbo* was, het geluk zoude quanſuys gegront zijn geweeſt, op de nieuwe maren die twee Swarten aanbrachten, Vrienden van de *Hollanders* onze vyanden, welke men met kracht ende geweldt op *Putelaon*, een Lantſtreke op *Ceylon*, hadde

Die v... Columi... zenden e... vaartuy... uyt, om... verneme... na haar... voer.

den vervoert, als of de tijdinge van een gevangen Hollandtſche Scheeps Hopman niet waarachtiger was, beveſtigende het benauwen van *Columbo*, welke (zoo men zeyde) op die tijdt in *Columbo* quam. Den 27 van deze Maant verdween mede een Sargeant van *Manoël Calvo*, van de kant van het Lac ofte Meyr, waar van hem een *Kayman* ofte Krokodil wech nam, latende zijn wapenen en kleederen varen. Op deze tijt gelde een Parra Rijs 25 Seraphijns ofte guldens, ende om dat'er geen plaats meer en was om de Dooden te begraven, wyde men een nieuw Kerkhof.

Den 28 zagh men des morgens wederom een nieuwe Sterkte op-geworpen, dicht by de muur van de Poorte *Rajuha*; doen vluchte een Getrouwde van *Cranganor*, die zich van't Bolwerk *S. Joan* af-liet, uyt oorzaak van den honger, welke zoo groot was, dat geen Honden, Katten noch Ratten, ende andere onnuttige ſpijze, dan met veel gelt te bekomen waren. Den 30 zagh men 's morgens noch een Stuk meer op de Bateryen, welke *S. Steven* beſchoten; deze wierpen ter neder alles wat tuſſchen het Bolwerk *S. Steven* ende *S. Jan* tot vaſtigheyt diende. De Manchous gaven en ontfingen veel ſchooten op, en van de Pagger van *Mapane*. Den 31 vloden twee Soldaten ende een *Laſcarijn*; des morgens zagh men weder eenige hooghten op-geworpen tegens de Redout van't Bolwerk *S. Joan*, in welke vaſtigheydt d'onze een ladder maakten van thien trappen, beneden geſloten met een achter-werk, ende boven met een overdek, ofte *Alçapaon* by de *Portugezen* genaamt. Men begon doen ook te arbeyden aan een Contra-mijne tegens des Vyandts Mijne, twintigh paſſen afgelegen van *S. Joan*. Op dezen dagh ſtierven in't Sieken-huys meer dan vijftigh Menſchen, buyten de gene die op ſtraat ende in huys den geeſt gaven. Het Rantſoen-broot der Soldaten wierd tot een dieren prijs verkocht. Den eerſten April quam een Jachje van den Vyandt op Reede. Den 2 vloden zeven *Laſcarijns*, ende van nu af liepen twintigh ja dertigh op eenen dagh over tot onze weder-partijders. Den 3 liepen dertigh *Laſcarijns* over, ende eenen Nieuwling; doen bequam den vyant twee Jachten, ende daar in een Chirurgijn ofte Wont-heelder. Op die tijt gelde een Parra Rijs 50 Xerafins ofte guldens, en noch konde men die niet bekomen, ten zy men met gout betaalde, zoo verkochtze zelfs den Koopman van den Generaal nochtans zonder zijn weten: want 't is niet gelooflijk dat zoo een vromen en Godvruchtigen Edelman hier in zoude gewillight hebben, evenwel kon hy niet ontgaan een brantmerk, dat hy zoo veel in een Mans handt ſtelde, en vertrouwde een zake van zulken gewichte.

Honden en katten en rat in gebruyck in Columbo.

Ita ſemper inveniuntur mercatores humanarum calamitatum Baſilius. *Wel zeght* Salomon, *die het koorn inhoudt vloekt het volk: maar zegeninge zal zijn over't hoofd des verkoopers*, Prov. cap. 11. 26.

Den 4 van Gras-maandt quam te voorſchijn aan de Poorte *Rajuha* een nieuw werk, ende een hooghte tegens *S. Joan*, met twee ſtukken Geſchuts, verbrekende de Balken welke dienden tot beſchuttinge voor de kogels, ende de ſteenen die de Mortiers uyt wierpen, zoo dat het onmogelijk was te gaan tuſſchen de Sterkte en den Muur van de Gracht. Den Vyant bequam wederom twee Schepen, ende den vijfden vier andere. Den Vyant quam in de Gracht daar zy droogh was, voor zich brengende geheele Bergen met Aarde, om bewaart te zijn voor onze Roers, doch zommige verloren het leven, om dat zy haar niet wel verſcholen en verberghden.

Den 6 begonden d'onze wederom een Contra-mijne, ende den 7 wierp den Vyandt veel Façijnen ende Rijzeren in de drooge Gracht by den Dijk ofte Beer, ende door de geworpen Vuur-potten wierdt een vlamme aangeſteken, welke ongetwijffelt den houten Beer zoude verbrant hebben, indien d'onze metter haaſt den brandt niet geleſcht had-

den, wederom door een groep in de gracht gekomen zijnde, welke dwars van deze zijde tot d'andere ſtrekte, begon den Vyant in de muur van de Gracht te bikken, welke dicht aan de Stadt was: maar een goet Schutter dede hem de wijk nemen, ende een Metzelaar doode veele.

De Vyandt bickt in de muur van de gracht.

Den 8 maakte men weder een contra-mijne, welke te gelijk voor een verdekte wegh ſtrekte, wel gezoldert met Balken, met veel Aarde boven op, om de Vuur-potten te konnen uytſtaan, ende meer andere kunſten van vuurwerken des vyants. Hier waren des nachts en daaghs den grooten Hopman *Antonio de Melo de Caſtro*, ende den grooten Sargeant *Antonio de Leaon*, *Diego de Souza de Caſtro*, den Hopman *Manoël de Sant Jago Garçia*.

Op dezen dagh gaven, in't Sieken-huys alleen, tſeventigh den geeſt, alle meeſt blanke koppen met eenige Swarten; veele bleven onbegraven leggen, en verrotteden aldaar, veele aten Menſchen vleeſch, ende de Moeders haar Kinderen, eer dat andere haar daar mede zouden verzadigen; ende om deze miſdaat zijn ook twee Moeders ter doodt verwezen; de Armen kreten luyts keels tot den Hemel, zommige biddende om barmhertigheydt, andere om ſtraffe over de gene die haar van honger dooden, 's Menſchen herte berſtede, als men zagh de ſtraten, de hoeken, wooningen, ende andere plaatzen, vol van doode Lijken en andere die ziel-tooghden, van wegen den geweldigen ſtorm des hongers.

De Moeders eeten haar Kinderen.

Den 9 wierp *Domingo de Ramos* veel Volks uyt de Stadt, doch de Vyandt dede de zelve keeren, zoo deden wy ook aan onze zijde, zoo dat d'arme Menſchen moſten ſterven, of van onze of des Vyants kogels, of van honger op ſtrant. Op dien dagh arbeyde den Vyandt ſterk in de Gracht, ende wy ook alzoo, en den 10 hebben d'onze des vyants Galderye in brant gezet, welke uyt gebrek van hout niet geheel verbrande: maar Vader *Damiaan Vieira*, *Manoël Guereiro*, ende *Simon Lopes de Baſto* hebben in deze gelegentheit veele den hals gebroken, ende in't gezicht van alle doode *Damiaan Vieira* drie Mannen.

Den 11 zette men een Stuk op den Beer, om des Vyandts werken te breken: maar de *Hollanders* hadden haar Galderye vry gemaakt; een Nieuwling ging over tot den vyant, ende den honger nam dagelijks toe.

Den 12 begon men weder twee Mijnen te maken, met een oneyndelijken arbeyt, ende weynigh uytwerkingh, om dat'er niemandt was die rechte kenniſſe hadde om dit werk te volbrengen. Vier Getrouwde wierden genomen, en genaamt, om op de Redout van *S. Joan* te leggen, zijnde gegaan van andere plaatzen, hoewel dat'er ſchaarsheyt was, daarze zoo noodtzakelijk niet waren: maar hier moſten zy zijn, dewijl deze Poſt den Vyant zoo naburigh was, dat men met twee ſprongen in haar werken konde komen, ende daar om verkoos men trouwe Mannen daar men op ruſten moch ten, te meer om dat de Hoplieden *Diego de Souza de Caſtro*, *Manoël de Sant Jago Garçia*, welke by ſtonden *Don Diego de Vaſconcelhos*, Hopman op *S. Joan*, niet meer dan vijf of zes Soldaten overigh in't leven hadden van haar Compagnien. Deze drie hebben zich dapper uyt geſlooft, en men is die Helden veel ſchuldigh.

Den 13 quamen noch twee Jachten by den Vyandt, en men maakte de Mijne tegen *S. Joan* op met groot geweldt, ondertuſſchen het Canon loſſende. Vader *Damiaan Vieira* doode een wakkeren *Hollander*, die het werk dreef aan de Mijne: want de Mijne nam toe tot daar d'onze ſtonden, de welke den Vyandt begroeten met een wakkere jacht van kogels uyt de Bacamarten geloſt, naderhant vloden twee Soldaten.

Den 18 begonden d'onze een Contra-mijne aan de voet van't Bolwerk *S. Joan*,

S. Joan, aan de zijde van *S. Steven*. Vader *Damiaan Vieira*, *Simon Lopes de Baſto*, ende *Joan Fereira d'Abreu*, namen dit werk waar, in welkers Maatſchappye den grooten Sargeant *Antonio de Leaon*, *Diego de Souza de Caſtro*, ende *Ruy Lopes Coutinho*, wierpen het vuur in de manden, ende andere brandbare ſtoffen die den Vyant in de Gracht hadde.

Op dien dagh quam een Jacht met tijdingh van het aankomen der Armade tot ons ontzet, zijnde Groothopman daar op *Franciſco de Seixas Cabreira* met een-en-twintigh Schepen ende twee Galjoten, met ſpijze en eetwaren, zijnde 't eene voor rekeningh van den Koningh, het andere hadde *Simon de Souza*, een deftigh en yverigh Edelman voor zijn rekeningh mede genomen. Indien de eetwaren waren verdeylt geweeſt aan de Belegerde, ende de gene die met d'Armade quamen, men zoude haaſt gezien hebben dat niet een korrel Rijs zoude hebben over geſchoten, te meer om datze verbonden waren, namentlijk d'Armade aan de Kooplieden, die de eetwaren in 't openbaar gewoon zijn op te veylen. Deze macht was vertrokken van *Goa* den 29 Martij, te laat om vroegh, te vroegh om te laat te komen. Men hoorde dat een Schip komende van *Calecoulang*, hebbende aldaar Peper ingenomen, de Armade in 't gezicht kreegh, ende boorde op d'onze in, welke waren van zins van den hooft-hoek *Comorijn* over te ſteken. Hier was den dapperen Heldt *Simon de Souza* met zijn Galjoot, 't welk na dat zy de maſt met een kogel verloren hadden, doornagelt zijnde, zonk het te gronde, veele ontzwommen, en hy ook met eenige Soldaten, men nam hem in een Boot, ende bracht hem na *Columbo*, ende zoo wierd *Simon de Souza* aan d'onze vertoont, om die van binnen te verzekeren, welk het wedervaren van ons toevoer was, daar men op hoopte. Het Schip keerde zich wederom te ſtrijden, en dede groote ſchade onder de reſt, doende haar loopen na de Bahie van *Tutecorijn*, van waar zy niet konden komen op *Columbo*, dan in de Maant Auguſtus. Hier ſla ik over te verhalen een lange en moeyelijke vertellinge. Wy treden dan over tot een vrolijker voorval.

Zekere tijngh v' zijn la h verwbte Arm'e, beſtnde in 2 'regatten twee Gooten, mr zy w den geſlm.

eze Arle wierd ſtroyt d· Abrahn van d Mart, moet ten d'e na tecorijn ken.

Op deze tijt gebeurde het dat Vader *Damiaan Vieira* des nachts gaande met zijn Medemakkers *Joan Fereira d'Abreu*, *Simon Lopes de Baſto*, om in de Mijne te arbeyden, en eenige andere, by de Portugezen *Reformados* genaamt, om de wacht te houden, den voortocht nam, en den Luytenant *Bras Nunes* met hem, om de Gracht te ontdekken, daar den Vyant in was, en dat elk voor zijn gedeelte. Vader *Damiaan* bleef ſtil ſtaan, ende zijn Medemakkers hem ziende, die zes paſſen achter hem ſtonden, gaven vonk op hem met drie Bacamart-ſchooten, meynende dat het *Hollanders* waren. Hier ſtont den Jeſuït in 't midden van de kogels, zonder eens getroffen te werden. Dit nam men voor een wonder werk aan, te wege gebracht door de vyerige gebeden van Vader *Frey Luys*, Capucijn, aan de welke haar recommandeerde die henen gingen, om eenige helden-daden uyt te richten. *Zelzaam voorval.*

Den 15 vluchte uyt den Tronk of 't Gevangen-huys *Nicolaas de Moura*, gevangen geworden door de toeval van den Grave de *Obidos*; hy nam met zich vijf Perſoonen, half zwart en blank, ook liepen over een Soldaat met een Sargeant.

Men zagh aan de Poorte *Rajuha* omtrent op de diſtantie van tachtigh paſſen, een Baterye met vijf Canons, welke ter neder wierpen een gedeelte van de muur, loopende van *Madre de Deos* tot *S. Sebaſtiaan*, met zodanigen gewelt, dat op eenen dagh 350 kogels daar op loſten.

Den 16 ſloegh men alarm, d'onze waren met een vaart gereedt, en op haar hoede. Twee Nieuwlingen liepen tot den vyant over, en om dat'er nu geen houwers en hakkers waren, *Men ſlaat alarm.*

moſt zelfs van den Generaal af tot de minſte Soldaat aan dit werk een yegelijk de hant ſlaan.

Den 17 zette men noch een Stuk op de Baterye, by de Poorte *Rajuha*, welke alle op den muur beukten zonder ophouden, de zelve ter aarden neder werpende, zonder dat yemant van d'onze de macht hadde om de zelve weder op te bouwen, want wy waren langer onmachtig tot een bondel Facijnen by een te brengen, om de ſchade te verhoeden, door de groote ſlappigheydt die den honger veroorzaakt hadde. Op deze tijdt liep ook over *Manoël Fragoſo*, Gereformeert Capiteyn, die goede dienſt in *India* hadde gedaan, en veele Jaren op 't Eylant *Ceylon*, ende om dat men hem weygerde te geven het ordinair loon, 't welk men aan veele gaf, die het niet verdiende, gingh hy tot den Vyant; hy bequam ook voor zijn eygen gelt geen nodig onderhoudt voor zijn lijf, dies hy uyt wanhoop hier toe verviel: ook gingen noch twee Soldaten over, geboortigh in *India*. Op deze tijt ſtierven zoo veel in 't Hoſpitaal of Sieken-huys, dat de Soldaten by haar Compagnien den geeſt gaven: want niemant die in 't huys quam, keerde weder te rugge, zoo dat zy een ſchrik daar van hadden, dewijl alle noodtwendige middelen daar ontbraken.

Groote ſterfte binnen de Stad.

Nu bequam den Vyant wederom twee Schepen, een Jacht en een Galjoot, en de arme Belegerde bequamen in 7 Maanden niet een Bootje binnen.

Den 18 zonden de *Hollanders* ons een Brief toe, getekent van den Gouverneur van *Gale*, den Heer *Adriaan van der Meyde*, om dat den Generaal doodt was; en om ons vervaart te maken, vertoonde hy ons zijn Krijghs-macht boven de Loop-graven: maar d'onze onvertzaaght beſprongen dien zelven nacht de loopgraaf van de Poort *Rajuha*, met haar vijven, *Alfonſo Correa*, *Joan Ferreira d'Abreu*, *Manoël Pereira Matoſo*, *Ignatio Fernandes*, *Simon Lopes de Baſto*, vergezelſchapt met Vader *Damiaan Vieira*. Doen liep over *Franciſco Aſca*, Gereformeert Hopman.

Den 19 bracht *Diego de Souza de Caſtro* antwoort op de Brief van den Gouverneur: doen liep over den zoon van *Manoël de Souza Bigodes*.

Antw op de B van de Meyd Brief.

Den 20 vluchte noch een Soldaat tot den Vyant, welke men op deze tijt een merkelijke ſchade dede van't Bolwerk *S. Crus*. In 't geheele Belegh had den Vyandt van dien kant een groote Oorlogh gevoert, op de welke den *Hollander* een doodelijken haat ſcheen te hebben, en dat om de ſchade die hy daar van daan geleden hadde door *Gaſper d'Aranjo Pereira*, die aldaar d'opper-wacht hadde; na dat *Manoël d'Abreu Godinho* over gegaan was tot den muur, welke leydt tuſſchen *S. Steven* ende *S. Joan*. Den Hopman van de Stadt belaſte vier oude Buffels te ſlachten, welke in de Karren hadden geloopen, waar mede haar d'arme Belegerde verquikten en vermaakten; men deylde de huyden in ſtukken, welke doen voor lekkernye diende.

Vier B geſlach ſpijze Soldate

Den 21 zagh men by de Poorte *Rajuha* een andere Sterkte, welke uyt gingh van de Baterye, en ſloot de zelve toe tot aan het Meyr. Daar viel doen een Granaat, en ſloegh met quetzuuren vijf Mannen, en byzonder wierdt doodelijk getroffen den Hopman *Manoël Guerreiro*, welke een groot getal *Hollanders* had van 't leven berooft, want hy was een byzonder wis Schutter.

Schade het val van ee Grana veroor zaakt.

Den 22 wierp den Vyant het vuur in onze Contra-mijne, 't welk met alle vlijt bluſchte den dapperen *Joan Ferraon d'Abreu* en *Simon Lopes de Baſto*, onder een ſtof-regen van kogels en granaten. Doen liep een Toepas over, en alzoo daar veel van dat ſlagh waren, zoo was deze evenwel d'eerſte, ende de meeſte zijn met de *Portugezen* geſtorven in groote getrouwigheyt.

Den 23 voeren Vader *Damiaan Vieira* met *Joan d'Abreu*, *Joan Pereira*,

reira, Getrouwde in *S. Thome*, *Simon Lopes de Baſto*, *Manoël Correa*, *Manoël Pereira Matoſo*, *Sebaſtiaan Rodrigues*, *Ignatio Fernandes*, *Joſeph Coelho*, ende *Manoël Fereira Gomes*, vroegh na buyten door 't Meyr, om de Pagger des Vyandts afbreuk te doen; en na dat zy veel ſchoten deden en ontfingen, moſten zy de wijk nemen door 't midden van veele die haar omcingelt hadden.

Den 24 verzeylde een Tony, tot advijs dienende, en den Vyant verſterkte andermaal zijn Baterye tegen de Sterkte van *S. Steven* ende de Poorte *Rahuja*; en dewijl den muur neder geworpen lagh, zoo moſten de huyzen groote ſchade lijden.

Den 25 plante den Vyandt noch twee Stukken ten einde van de loopgraaf, die na *S. Steven* gingh. Doen vlood ook uyt het Gevangen-huys *Raphaël de Torres*, welkers zaken in drie jaren niet zouden af-gedaan zijn geweeſt, dewijl hy niets hadde om te betalen.

Den 26 gingh het ſchieten op de ſterkte *S. Jan* en *Steven*, en *Madre de Deos*, van de Bateryen noch al aan. Op dezen dagh begroef men negen *Portugezen* in een kuyl, en gemeynlijk vijf of zes, om dat'er geen plaats vry was van doode lichamen. Doen haalde een Candil Rijs den prijs op van 2500 Xeraphijns of guldens, en een Candil Tarwe 3400 guldens, en hy achte hem rijk dieze konde bekomen. De Moeders wierpen haar Kinderen op de ſtraten, om datze geen zogh hadden om haar te geven, en de rijkſte Vrouwen verruylden haar Juweelen voor een maatken Rijs, en daar ontbrakender geen die in zulken gelegentheyt die niet verkochten. Maar een doorluchtigh voorbeeldt gaf een Hopman van de Stadt *Manoël Marques Gorjaan*, die wel verdient de naam van eenen *Portugeſchen Alexander*, in den Oorlogh zich onvertzaaght toonende, milt in 't uyt-deylen van 't geen hy hadde in bezittingh, en 't is wel zeker, indien hy den Rijs, die in zijn gewelt was, voor gelt verkocht hadde, hy hadde veel duyzent Cruſaden gewonnen: maar dit alles gaf hy aan het volk van Oorloge, om de plaatſe voor zijn Koninghlijke Majeſteyt te verdedigen. Nu ſloegh men alarm op *Mapane*, by de Poorte *Rajuha*.

Den 27 liep over tot den Vyant een Sargeant van den Hopman *Sant Jago*. Men zagh wederom een andere Loop-graaf van de Baterye by de Poorte *Rajuha* tot *S. Sebaſtiaan*; de Bateryen ruſteden niet een oogenblik: maar Vader *Damiaan Vieira* met zeven Helden ſprongh des nachts in de Loop-graaf, namen met haar de werktuygen, waar mede den Vyant arbeyde. *Simon Lopes de Baſto* liet twee Verſpieders doodt leggen, getroffen door de Bacamarte; zy begaven eyndelijk haar na binnen, onder een dikke wolke van rook en kogels, die den Vyandt op haar zont.

Den 29 quamen twee Verſpieders weder, brengende zekere tijdingh van den doot des Generaals *Hulft*, en van den Bevelhebber der Schepen. Daar quam doen een Jachje met drie Stukken, 't welk den Fiskaal in haalde; 's morgens ten vieren ſloegh men alarm, met gedurigh ſchieten van Canon en Muſquetten, op het geluyt der Trommelen en Trompetten, en andere Inſtrumenten, die men gewoon is in den Oorlogh te gebruyken.

Hy meynt Dirk Ogel, *die onder-Bevelhebber was.*

Het Jachje de Leeuwin met tijding van Schipper Abraham van der Mart; *hoe de reſt van de* Portugeſche *Armade van d'onze in* Tuteco-rijn *beſloten gehouden werd.*

Den 30 gingen buyten de Stadt Vader *Damiaan Vieira*, *Simon Lopes de Baſto*, *Joan Pereira*, Getrouwde van *S. Thome*, *Alphonſo Correa*, *Sebaſtiaan Rodrigos*, en *Joſeph Coelho*, om te ontdekken wat den vyandt in de Gracht dede. Men wiert haar gewaar op de diſtantie van tien paſſen, men zagh daar zeker Oorloghs werk gevlochten, en wel t'zamen geſtelt; d'onze vechtende met de bloote borſt, en de *Hollander* uyt zijn Loopgraven.

Den Vyandt ſlaat alarm.

Den eerſten van Bloey-maant verzocht den vyandt het wiſſelen van zijn Gevangen tegen d'onze. Den 2

gaf men hem antwoort, noemende de Perſonen die zy ons zouden overgeven, en men zont acht Gevangens die van den ſtorm waren over gebleven. Den vyant gaf zoo veel Perſoonen ook van zijn zijde over, en terſtondt wrochten zy met meerder macht aan de Bateryen, en de Mortieren donderden ſchrikkelijk, en wierpen ons ontallijke ſteenen toe.

Den 3 omtrent zeven uuren begaf zich vader *Damiaan Vieira* met *Joan d'Abreu*, en *Simon Lopes de Baſto*, buyten om de Donder-klooten te vergaderen, de welke lagen aan de voet van *S. Steven*, want den vyant namze 's nachts weeh. Andermaal keerde vader *Vieira* en *Simon Lopes* des nachts na buyten, met noch twee andere, om eenigh werk van den vyant ter neder te werpen, maar zy moſten onverrichter zaken keeren. Op dien dagh liepen twee Soldaten over. Den 4 op den middagh ſtoven vader *Vieira*, *Simon Lopes*, *Franciſco Valente dos Campos*, *Antonio Madeiro*, en *Joan Pereira*, Getrouwde van *S. Thome*, *Manoel Pereira Matoſo*, *Alfonſo Correa*, *Manoel Fereira Gomes*, *Manoel Nuguera Freire*, en *Thome Fereira Lete*, buyten uyt, en ſtreden met blooten borſt tegens de Bateryen, die den vyant by na voltoyt hadde tegen het voor-werk van *Sant Steven*, *Sebaſtian* en *Madre de Deos*, zy traden in de zelve, en wierpen de Palmeer-boomen ende Façijnen ter neder; den *Hollander* quam op de onze uyt met een grooten troep, en ten laatſten nam hy de wijk, met verlies van veelen, onder welke ook was een Hopman, welkers uytvaart men vierde met drie maal te loſſen, en de onze bleven Meeſter van de Poſt, en ter neder werpende des vyants werk, ende 't vuur in de Palmeer-boomen, Rijzeren en Façijnen ſtekende, vertrokken zy weder na de Stadt.

Uytval der Portugezen. Den 5 dede een anderen uytval *Ignatio Fernandes*, *Manoel de Santjago Garçia*, *Sebaſtiaan Rodrigues*, *Joan Pereira de Lago*, in 't gezelſchap van Vader *Damiaan Vieira*, die noyt in zulken gelegentheyt in gebrek bleef, en het velt bekennende en ontdekkende, daar den Vyant gezeyt wierde te zijn, zoo keerden zy weder zonder de zelve aan te treffen.

Den 7 's morgens ten zes uuren, zijnde een regen te vooren gevallen, (een wonderlijke zake in deze tijdt) beſtreedt den vyandt de Sterkte van *S. Jan*, op welke was gebiedende den Hopman *Don Diego de Vaſconcelhos*, met twee School-kinderen *Don Conſtantino de Meneſes*, en *Diego Jaques*, beyde minder dan veertien Jaar out, want al de Krijghs-knechten waren begraven, ende in deze twee laatſte Maanden waren in 't Sieken-huys geſtorven over de 400 Menſchen, zo dat wy als verlaten waren, ende ons toevoer in *Tutecorijn* beſloten. In *Goa* was men dertel en weelderigh met ſpeelen, en vuuren aan te ſteken; den vyant klam op 't Bolwerk, doodende den Hopman en de twee Jongelingen, na dat hy als een deftig Edelman een ſchrikkelijke nederlage hadde gegeven, gelijk een Leeuw die o nringht was van een troep *Hollanders*. Men zwayde het Geſchut na de ſtraten van de Stadt, daar mede veele van d'onze doodende, welke aan quamen tot ontzet en hulpe; men ſterkte en bewaarde het tweede Bolwerk wel, waar uyt *Manoel Figeiros* veel *Hollanders* doode, met twee Stukken, welke hy zelfs loſte. Den vyant verſterkte zich, t'zamen roepende een groot getal *Cingalezen*, en ſchietende zeer dicht met Pijlen en Roers, zoo bequam en won den *Hollander* ook het tweede Bolwerk, en terſtont neder dalende aan vier hoeken, gewan hy ook den mont ofte 't begin van de ſtraat, waar hem ontfingh den Hopman van de Stadt *Antonio de Melo de Caſtro*, *Diego de Souza de Caſtro*, vader *Antonio Nunes*, van de Compagnie van *Jeſus*, *Sebaſtiaan Rodrigues*, *Ioan Pereira*, getrouwde van *S. Thome*, *Vincente de Silva*, *Franciſco Valente dos Campos*, *Alfonſo Correa*, *Sebaſtiaan Pereira*, *Ioan Ferraon d'Abreu*, *Anthonio de Ma-*

Marten Scholtes; *noch Capiteyn b.nn.* Gale.

Verder ſtrijt.

Magalhanes, en een nieuwling Vaandrigh van *Alla*; met deze weynige in getale, maar veel in kracht en dapperheyt, wierdt den *Hollander* zijn keel vry benauwt. Den Portugeſchen *Alexander*, *Manoel Marques Gorjaon*, welke na dat hy de ſtraat met zijn bloet gewaſſchen hadde, en met Lijken beſtroyt, ſtreed met een *Hollantſchen* Hopman, welke aan anderen een Reus en Philiſteen geleek, deze dee een ſchoot met een Piſtool, en de kogel ging hem door de borſt, maar hy moſt zijn ſtoutigheydt met de doot bezuren: want hoe dat ook den Hopman van de Stadt gewont was, zoo ſtak hem die met Stokaden, liggende aan zijn voeten, en hy ontſteken in gramſchap, dede den vyant de wijk nemen. Den Hopman zwaar gewont zijnde, verzamelde de zijne by een; de *Hollanders* komen wederom op d'onze aanvallen, het welk zy tot vijf malen doen-maals deden; en zoo menighmaal dede haar den grooten Hopman (*Antonio de Melo de Caſtro* genaamt) met eenige weynige *Portugezen* die by hem waren de wijk nemen, zo dat zy van meyningh zijnde of te winnen of te ſterven, brekende door den vyant, het eerſte Bolwerk wonnen, zijnde d'eerſte die daar op klam *Antonio de Magalhanes*, en terſtont de Caſamat ende het laatſte Bolwerk, welke dan met meerder brant aangeſteken zijnde, met grooter dapperheyt ſtreet: want den *Hollander* buiten het Bolwerk zijnde, diende hem de muur tot een borſtwering en hielt niet een oogenblik op, met ſchrikkelijk ſchieten en klateren der Muſquetten, en 't loſſen van eenige onzer Stukken, die zy nu in haar gewelt hadden, en d'onze antwoorden met twee Stukken van het nieuwe Bolwerk, en met vuur-potten zeer veel in getale, zoo dat men in langen tijt niet als vuur en zagh, en zich niet anders vertoonde als een afbeeldinge van de Helle. Op die tijt hielp niet weynigh den Generaal *Antonio de Souza Coutinho*, en *Franciſco de Melo de Caſtro*, op het Couras van *S. Xavier*, gevende ordre en laſt die het betaamde, doende veel ſchade aan den vyant, het Geſchut zelfs ladende ende loſſende met zijn eygen handen. Hier deden ook goede byſtandt zommige Geeſtelijken *Frei Philippe*, *Frei Pedro de Caſtelbranco* Auguſtiners, de laatſte ten tijde des Beleghs paſte op de alarmen des vyants, met zijn tegenwoordigheyt alle moed inboezemende. Deze ontmoetinge is wel de hevighſte geweeſt, daar men oyt van in Orienten heeft gehoort, als men wel merkt aan alle de omſtandigheden, dat zoo weynigh Sieken, Gequetſten, ende half Doode, niet alleen eenmaal, maar vijf maal zoo een geweldigen aanval hebben uytgeſtaan en gewonnen, vechtende des morgens van zes uuren tot acht in den avont, te meer dat t'elkens de zelve moſten ſtrijden tegen verſch volk, 't welk gedurigh verandert wierd, die vermoeyt waren gingen ruſten, de Gequetſten wierden geheelt, en onze gewonden en af-geſloofden konden niet verpooſt werden, of de wapenen voor een tijdt af-leggen, want zy moſten gedurigh in de ſpitze ſtaan, dewijl'er gene waren om haar te verlichten. Den Vyandt verloor op dien dagh over de vier hondert Menſchen, buiten een groot getal gequetſten ende verbranden. Van onze zijde verloor men ook de bloem der Helden, zommige haar leven latende; andere zoo zwaarlijk gequetſt zijnde, ofte verzenght, dat het onmogelijk was dat zy in langen tijt de wapenen konden gebruyken ofte dragen. Hier bleef den dapperen Helt *Diego de Vaſconcelhos*, en met hem de hope van meerder bevorderinge in Staten en Amten van *India*, ter oorzake zich in deze Belegering zoo deftig gequeten had. Hier ſtierf dien Apoſtel en Gezant Vader *Antonio Nunes*, Jeſuït, een doorluchtig voorbeelt der Geeſtelijken, en een byzondere byſtant op 't Bolwerk *S. Joan*, daar hy zich by dagh en nacht onthiel, het volk

Wonderlijke en onvermoeyde dapperheyt der Portugezen.

vertroostende met Missen, Predicatien en Letanien te doen, waar mede hy gemeynlijk bezigh was, tot dat hy als een Soldaat van kloeken inborst, zijn Post bewarende aan de deure van 't Bolwerk, daar den Vyandt af quam, met een kogel wierd getroffen, ende daar-en-boven noch een grooten houw ontsingh, waar mede hy als doot viel, en voorts door een Granaat om 't leven raakte, latende zijn doot gewroken met het dooden van zommige door zijn Bacamarte. Hier gaven ook den geest (na dat zy wondere stukken hadden uyt-gerecht) de onsterffelijke Mannen *Alfonso Correa*, *Vincente da Silva*, *Francisco Valente de Campos*, *Sebastiaan Pereira*, en den kloeken Almirante *Manoël d'Abreu Godinho*, ook den Nieuwlingh Vaandrigh van *Alla*, van *Baçayn* geboortigh; andere zijn verbrant als *Manoël de Seixas*, geboortigh van *Columbo*, *Antonio Caminha d'Azevedo*, noch een Nieulingh en Opvoedelingh van den Onder-Koningh, *Diego de Souza de Castro* was zwaar gewont, welke met twee kogels getroffen, zich in den strijt begaf, ende een zwaren houw ontfangen hebbende, de wijk nam; *Manoël Caldeira de Britto Vidave* was met een kogel geraakt, zoo ook *Joan Ferraon d'Abreu* met een andere, *Andrè de Seixas*, en *Manoël Nugueira Freire*, *Manoël de Souza*, en *Manoël Salgado*, insgelijks *Lourenço Days*, geboortigh van *Columbo*, had drie kogels in 't lijf, *Ruy Lopes Coutinho*, *Domingos Pires*, Getrouwde van *Negnapatan*, den Luytenant *Arrais*, den Hopman *S. Jago*, *Manoël Correa*, Hopman van *S. Ian*, *Francisco Pereira*, *Simon Lopes de Basto* ende andere waren deerlijk gebrant. De meeste van deze verbranden een Martuaan ofte groote pot met kruyt, 't welk door ons zelfs toe quam, daar in by ongeluk 't vuur geraakte. Hier ontfingh ook twee schooten, doch d'eene gevaarlijker dan d'andere, den eerweerdigen Vader *Frei Paulo*, Predik-heer, aanbrengende vuurpotten voor d'onze, in't midden van 't gesnor der kogels. 't Zelve dede ook den Eerweerdigen Vader *Manoël Velles*, Jesuït, welke wonderlijk verlost wierdt, want twee kogels raakten hem zonder eenige schade. Hy ontquam ook wonderlijk een Donder-kloot, die aan zijn voeten viel by de Poorte *Rajuha*, daar hy bystant dede in den gevaarlijksten tijt in't gezelschap van *Alvaro Rodriges Boralho*. Vader *Damiaan Vieira* met zommige zijne Mede-makkers, deden uyt de Kerk *S. Domingos* veele goede en gewisse schoten, om dat aldaar de *Hollanders* dichtst by der handt waren. Den Generaal stelde in plaatze van den gequetsten Hopman des Stadts, die na drie dagen overleed, *Gasper Aranja Pireira*, Ridder van 't Kruys, en een out Dienaar des Koninghs, van welke de Jaren zoo veel niet konden eyschen, als hy wel geslooft heeft ten tijde dezer belegeringe, zoo wel in't arbeyden aan de werken, als in 't gevaar van den Oorlogh. Deze nieuwen Hopman hielp dapper het weynig over gebleven Volk, 't welk men daar op negen of thien konde schatten; hier mede stelde hy zich in de Kerk *S. Domingo* schrap, zijnde de Frontier van den Vyant. Met even gelijke moed nam den grooten Hopman *Antonio de Melo de Castro* het nieuwe Bolwerk in, en met deze verwisselinge bewaarden zy den doorgangh der Esquadres van de *Hollanders* en *Cingalezen*, d'onze de straten af-zettende, ende besluytende. Den *Hollander* liet zich op die tijdt vinden buyten het oude Bolwerk, zijnde die plaatze bequaam in deze gelegentheyt, om dat het Bolwerk voornoemt, ter neder lagh, dienende hen de muur tot een borst-weeringh; hy hadde veel goet volk, het welk alle uuren aangroeyde met nieuw toevoer, en de macht des Koninghs van *Candea*, welke hem te hulpe quam, in tegendeel bevonden d'onze haar zonder volk, zonder eetwaren, zonder kruyt, en zonder eenige

De doodt van veele dappere Helden, zommige door quetzuren, andere door verbranden.

eenige verweeringe, want al't Volk was gebleven, en dat noch overigh was, lagh gequetſt, ziek, ende van honger verteert, daar waren geen Mannen genoegh om de Sterkte te bewaren, daar was geen ſpijze voor vijfthien dagen in de Stadt, 't kruyt ontbrak mede om noch twee maal 't Geſchut te laden, de Muren ende Bolwerken lagen ter neder geſchooten. Hier moet men wel acht nemen hoe den Raadt van vier-en-dertigh Perſoonen zijn aanvangh nam, van welke derthien zeyden dat het beter ware te ſterven, dan zich over te geven; maar de meeſte aanziende hoe weynigh voordeel zy zijn Majeſteyt daar mede konden aanbrengen, met een doodt die zonder eenige vrucht was, alzo den wederſtant langer onmogelijk was, en zo ook de beſcherminge van de Stadt, negen oordeelden dat het beter ware zich op te geven, en 't leven van de weynige, die noch overigh waren, te behouden, om dat ten dienſte des Koninghs in andere gelegentheydt te mogen bewaren.

Eerſte beraatſlaging.

Den 10 bracht *Manoël Cabreira* een brief aan *Joan van der Laan*, en den 11 antwoorden zy, namentlijk de Vyanden, dat men van de Voorwaarden van't overgeven zouden handelen. De Commiſſariſſen tot deze zake vertrokken, *Lourenco Fereira de Britto*, *Diego Leitaon de Souza*, *Hieronymo de Lucena*, welke eyſchten opſchorzingh der wapenen tot den 25 van Bloey-maant, te meer om dat men tegen die tijdt, die zoo koſtelijk was, het toevoer verwachte: maar zy wel wetende hoe het in de Stadt geſtelt was, gaven tot antwoort dat wy de Stadt den 12 hadden over te leveren, en zoo niet, dat zy verder wilden doorbooren met haar wapenen, en ons alle te gelijk verſlaan. Met deze beraatſlaging maakte men in weynigh uuren de Artikulen van het Verdragh, op welke ik niet gezien hebbe, ende ook om dat zy van wegen de kortheyt des tijdts in zulken gedaante zijn geſtelt, datze de naam van Artikulen niet verdienen, zoo kan ik ook niet zeggen op't nauſte, hoe de Stadt *Columbo* haar heeft op-gegeven, maar zy is verloren om datze haar zelven niet meer konde bewaren.

Als nu deze zake en't beſluyt van den gantſchen handel quam tot de ooren van het Volk, zoo hief zich een erbarmelijk geſchrey op na den Hemel, door de gantſche Stadt, van Vrouwen en Kinderen, dat's Menſchen herte ſcheurde. De Geeſtelijke of immers de voorzichtighſte onder haar verberghden in verholen plaatzen, de beelden en heylige dingen, ontkleden de Altaren en Kerken van haar verçierzelen, om van de Ketters niet ontheylight te werden, gelijk zommige hebben moeten zien, die deze voorzichtigheyt niet hadden gebruykt. Den *Hollander* liet de Bolwerken wel bewaren en verſterken, zoo ook de Couraſſen, en terſtont moſten d'onze buyten komen, om haar wapenen af te leggen, zoo deden tnegentigh Soldaten ende hondert Getrouwde, en dit was het geheele getal, daar by komende in dat zelve Hopmannen, Amptenaren, Gequetſten en Kreupelen, veele droegen haar degen op haar zijde, ende haar Muſquet in de ſlinker hant, in de rechter een ſtok om op te ſteunen. De *Hollanders* ſtonden verzet, ende men kon haar in lange niet wijs maken dat'er geen meerder Volk van wapenen in de Stadt was. Den eenen zag op den anderen, verwondert zijnde over den wederſtant, ende zoo een bloedigen Oorlogh, welke deze weynige hadden uyt-geſtaan, die het meerendeel geſchilderde dooden geleken, eer dan Menſchen. Den *Hollander* trok met thien Compagnien Soldaten de Stadt in, den Gouverneur *Adriaan van der Meyden* ende *Joan van der Laan* zaten te Paarde, ende de *Cingaleſche*, die alleen quamen om haar zakken te vullen, gingen het huys van den Generaal bewaren, van welke men terſtondt eyſchte dat hy *Si-*

190 *Soldaten leggen haar wapenen af, zijnde de geheele reſt der militie van* Columbo.

mon

mon Lopes de Baſto zoude over geven. Hy hadde geen zwarigheydt hierin, ende belaſtede dat men mede een Arache van *Negumbo* haar ter hant zoude ſtellen, ende de *Hollanders* die tot ons over geloopen waren; in 't kort, men knooptenze alle aan de Galgh op, ziende de *Portugezen* met haar Oogen op-gehangen, door de handen der Ketteren, eenen *Simon Lopes de Baſto*, die alleen zulke helden-daden in deze belegeringh heeft te wege gebracht, dat men hem met eeren een beeld mochte op-richten ter eeuwiger gedachteniſſe; fy zo een quade vergeldinge voor zulke trouwe dienſten van dien Portugeſchen Heldt, ende andere ons wel toe-gedane, veroorzaakt door de nalatigheydt van die, welke hem met d'andere, op gevaar des levens, in een Tony mochte gezet hebben, om een goet heen komen te zoeken. De *Hollanders* beleden aan d'eene zijde der *Portugezen* kloekmoedigheydt, waar door zoo weynige Belegerde tot geheele zeven Maanden zoo een Stadt hadden bewaart, zonder eenigh toevoer, waar van zy zelfs mede getuygen waren, aan d'ander zijde gevoelden zy ook wel de ſchade, die zy ten tijde der belegeringe, met verlies van de deftighſte en voortreffelijkſte Hopmannen ende Soldaten geleden hadden, zijnde meer als drie duyzent onder haar geſneuvelt, buyten de gequetſten ende kreupelen, makende een overſlagh van d'omgelden ende onkoſten, waar mede zy veel *Columbos* zoude konnen gemaakt hebben; het verlies dat maakte haar gramſtorigh, maar de kloekheydt ende de manhaftigheydt, ende den ſtaat daar in zy nu waren, dede de galle een weynigh temperen ende matigen.

De onbeſchaamde valsheyt van dit verhaal der plunderinge verdient en roept om aangewezen

Den Gouverneur ende *Joan van der Laan*, als zy nu haar woonplaatzen hadden ingenomen, lieten het Volk heene gaan om te rooven ende te plonderen, tegens het gegeven woord ende eed, gaande in zulken razernye dit werk toe, als Soldaten in zoodanigen toeval gewoon zijn te doen, en byzonder de Ketters zulke ſchant-vlekken. En ſchoon den Gouverneur maar eenen dagh gaf tot het plonderen, zoo ſtrekte *Joan van der Laan* en rekte dien eenen dagh tot vijf uyt, ende om beter te zeggen van den tijdt dat zy in de Stadt quamen, en wy daar uyt trokken. Nu quam een gebodt dat alle onze Soldaten aan boort moſten, en den derden dagh de Getrouwde, en zoo gingen zy na boort, ondertuſſchen roofde men al wederom op ſtrant, en ten derden maal te ſcheep, andere gingen mede na boort, zommige bleven in de Stadt met de twee oude Generaals, om in de Maandt September naar *Goa* te verzeylen. Veele gingen na den Koningh van *Candea*, 't welk een groot getal verzocht, ja het meeſte gedeelte, met veel beloften ende geſchenken. Het kan wel zijn dat het een Goddelijk middel zal zijn om *Ceylon* weder te krijgen, en veele oordeelen het voor een genade Gods, dat op dat Eylant noch een goet getal *Portugezen* zijn gebleven, ende zy zouden verblijdt zijn, indien zy noch ſterker daar waren, op dat het mochte gelukken datze den Koning op maakte tegen de *Hollanders*, twiſt ſtokende, gelijk men zeyt datze nu al gedaan hebben. d'Onze wierden op *Negnapatan* aan landt gezet, daar de eerlijke Burgerye haar met alle liefde ontfingh, de zelve genezende, kleedende ende onderhoudende, tot dat *Antonio Amaral de Meneſes*, Groot-Hopman ende Beſtierder des Rijks van *Jafnapatan*, een trouw Dienaar van den Koningh, haar belaſte betalinge te geven, verzoekende aan *Antonio Mendes d'Aranha*, die een wijl in *Gale* gevangen hadde gezeten, ende naderhandt op *Negnapatan* was gekomen, dat hy met hem na *Iafnapatan* zoude vertrekken, hy zoude zijn Groot-Hopman zijn op *Iafnapatan*, gelijk hy te vooren in *Ceylon* was geweeſt, want hy hadde anders geen Volk genoegh om den

Vyandt

te zijn, wy and het geh verhaal zijn bel laten: het is verre v veroorl vingh t plunder geweeſt, ook een daat om eenige g ringe di rye wel ſtrengeli is gegez

Vyandt 't hooft te bieden, 't welk men alle uuren nu verwachte. *Antonio Mendes d'Aranja* begaf zich te ſcheep met d'andere Hopmannen en Soldaten; veele noch niet genezen zijnde, en geheel ongezont, keerende wederom als getrouwe *Portugezen*, om haar in 't gedrangh der kogels te begeven, ende byzonder den yverigen grooten Hopman, welke hadde konnen ruſt nemen na zoo veel geleden ongemakken. Zy gingen dan met Vrouwen ende Kinderen na een van de gevaarlijkſte plaatſen van het Eylandt *Ceylon*. En dit was het eynde van deze Tragedie, ende het eynde van dit Belegh, onder eenige van de Werelt miſſchien 't zelzaamſte, als men wel gade ſlaat de omſtandigheyt, bewaart zijnde zoo een Stadt met minder dan twee hondert *Portugezen*, Ouden, Kinderen, Sieken, ja Ontzielden, door 't verliezen van twee Legers, in welke dat de hooftkeure der benden is geſneuvelt, tegen de geweldige macht der *Hollanders*, ende den gantſchen hoop der *Cingalezen*, hebbende de Belegeringh ruym zeven Maanden geduurt zonder eenigh toevoer. De Moren ende Heydenen ſtaan verſlagen als zy dit verhaal hooren van de gene die dit alles van de hare hebben bygewoont, en gezien wat'er is gearbeyt. Zoodanigh was de dapperheydt ende getrouwigheydt der Inwoonderen van *Columbo*, wel beveſtight met daden tegen alle haar ongemakken, maar weynigh (gelijk gebleken is) gelukkigh in uytſlagh: een yder moet zich over deze Helden-moed en kloeke daden verwonderen. Zo heeft zijn Majeſteyt verloren een plaatſe, een Rijk driemaal geërft, vry grooter dan *Portugal*, veel rijker ende overvloediger, ende het herte-bladt van de Werelt, geen beter Landtſtreke ziet de Son aan met zijn ſtralen; zoo is verloren het hert van Orienten; ende met het zelve wat van den hooft-hoek van *Comorijn* om de Zuyd is gelegen, het welk nu in de weeghſchaal hanght; zoo is verloren de geheele Armade, welke tot *Ceylons* ontzet zoo verre was gekomen, maar niet tot de Stadt, om dat de Hopmannen het gevaar des Zees duchten. Den Grave zant de eerſte Armade, zy quam niet voorby den hoek *Comorijn*, het toevoer van *Manaar* raakte ook in 't riet.

Den 29 Maart zondt den Grave Onder-Koningh de tweede Armade, welke hy al in Januario belooft hadde in zijne Brieven. Men zeyt dat het was uyt gebrek van gelt, daar nochtans zijn Majeſteyt Schepen en macht genoegh hadde om zoo een plaatze te helpen, die ik geloove dat de zelve gaarn met een groote zomme zoude willen koopen. Een groote hooft-zomme hadde *Nuno Alvares Botelho* in *Moſambique* verteert en geſpilt, ende den Koningh van *Caſtilien* kende zijn doen voor goet. wy hebben een beter Koningh in *Portugal* als die van *Caſtilien*; de Koningen konnen noyt waarzeggen, zy bewaren haar rijkdommen voor Dieven en dieveryen, maar zy en ſparenze niet tot den dienſte des Landts, met een woordt, het toevoer haperde alleen aan *Columbo*, en zoo is geheel *Ceylon* verloren; laatze nu vergeldinge ende belooninge verwachten die wel, en ſtraffen, die qualijk gedaan hebben, en de Stadt in haar noodtzakelijkheyt niet zijn te hulpe gekomen, en laatze geëert en vereert werden die voor den welſtandt der zelve haar bloedt geſtort hebben, volgens het gene hier vertoont ende gezien is. Zoo lange de Majeſteyt niet en zal gelieven te gebieden de Geheym-ſchrijvers, ende andere de goede ordren t'onderhouden, welke haar belaſt zijn, en niet zoodanige voor te ſtellen die haar behagen, zoo zal de zelve noyt de goede konnen beloonen en de quade ſtraffen, dewijlze noyt achter de rechte waarheydt zal komen. Derhalven werdt aan zijn Koninghlijke voeten dit Geſchrift geleyt, getrokken uyt een Dagh-regiſter, gemaakt in

„ *Eenige* „ *ydele en* „ *frivole re-* „ *denen* „ *waarom* „ Columbo „ *niet is* „ *ontzet.*

Ernſtige aanmaninge aan de Majeſteyt van Portugal.

in *Columbo*, ende uyt andere zekere bewijzen, gezien ende nagezien door Geeſtelijke ende Wereltlijke, welke met alle getrouwigheydt dit Belegh hebben bygewoont van het begin tot het

E Y N D E.

Nauwkeurige en waarachtige ontdekking en wederlegginge

Van de

AFGODERYE

Der

OOST-INDISCHE HEYDENEN,

Malabaren, Benjanen, Gentiven, Bramines,

En meeſt alle andere *Ooſt-Indianen*, uyt hun eygen *Devagal* ofte Wet-boek, uyt *Indiën* over gebracht, nevens andere authentijke en originele Hand-ſchriften, t'zamen-ſpraak en bywooninge met hun voornaamſte Prieſters en Wet-Geleerden op-geſpeurt, getrouwelijk aan den dagh gebracht, en grondigh wederleght.

Met de Afbeeldingen hunner Afgoden, na hunne eygene Beelden getekent, en kurieus in koper geſneden.

Door PHILIPPUS BALDÆUS, Dienaar des Godlijken Woords eertijds op *Ceylon*, en nu tot *Geervliet*.

t'AMSTERDAM,
By JOHANNES { JANSSONIUS van WAASBERGE, En van SOMEREN. Anno 1672.
Met Privilegie voor 15 Jaren.

AFGODERYE
Der
OOST-INDISCHE HEYDENEN,
Zijnde
Een ware en nauwkeurige verhandelinge van den Godts-dienſt der Indoſtanſche, Choromandelſche, Malabarſche *en* Ceylonſche Heydenen, *hoe de zelve af-gebeelt en geëert werden.*

EERSTE DEEL.

Het I. Capittel.
Van de algemeene kenniſſe GODS.

HEt is een onfeylbare, onbedrieghlijke en onwankelbare waarheydt, dat al'e Volkeren een kenniſſe Godes, en van de opper-macht aller dingen hebben, welke uyt zich zelven is beſtaande, ende van niemandt af-hangende, ende alles het leven en den adem is gevende, ook niemandts dienſt van noden heeft, en dat alle dingen door dien Godt, haar wezen en welſtant, geduurzaamheydt, begin ende volmaaktheydt hebben; ende of wel zommige Volkeren t'eenemaal ſchijnen zonder Godt en Godts-dienſt te leven, gelijk van de *Chilezen*, *Tapuers*, *Braſilianen*, *Caribanen*, de Inwoonders van *Florida*, *Madagaſcar*, en andere *Amerikaanſche* ende *Afrikaanſche*, inzonderheyt de Inwoonderen van de *Kaap de goede Hope*, getuyght werdt, zoo ſtaat evenwel hier aan te merken, dat dit oordeel door onkundigheyt der lant-talen, en een korte ommegangh met die Landaart is geſproten. Als ik eerſt Anno 1655 aan de voornoemde *Kaap* lande, velde ik het zelve vonnis: maar Anno 1666. aldaar drie Maanden vertoevende, hebbe ik het tegendeel bevonden, ende om veele andere redenen voorby te gaan, zoo moet men weten, dat veel van die Menſchen en Barbariſche Natien heymelijk en by nacht hare Godts-dienſt plegen, niet alleen om de ſtilheydt en de meeſte bequaamheyt, dewijl de groote hitte dan geweken is; maar ook de *Heydenen* hielden vaſt, dat ook de Goden des nachts op Aarde quamen. *Quintilianus Declam. x. omnis religio templorum, omnis religio Lucorum, cum tacuere mortalia & profani procul erravere ſedibus totis, ſolitudine frui & ſuis dicitur exire ſimulachris & ita Venus cum 3. gratiis nocte choreas agebat.* Voſſius *l.* 2. *c.* 1. Dies het (na *Cicerós* getuygeniſſe) onwederſprekelijk waar is, dat alle Menſchen van naturen de kenniſſe Godes in-geboren is, 't welk niet alleen de nature beveſtight, maar ook de H. Schrifture, *Rom.* 1. 19. Ja't is onmogelijk dat een redelijke ziele kan zijn zonder de kenniſſe Godes. Ik laat nu varen alle die doorluchtige en krachtige voetſtappen Godts, die het menſchelijk vernuft in zijne heerlijke werken vint uyt-gedrukt, waar door de onzienlijke dingen Godts, zijn

Alle Menſchen weten eer een Godt is.

't Welk uyt de Nature en de Heylige Schrifture wordt bewezen.

eeuwige kracht ende Godlijkheydt, van de ſcheppinge des Werelts aen, doorzien en verſtaen werden. *Galenus* aanmerkende met aandacht de wonderlijke geſtalteniſſe vande deelen des menſchelijken lichaams, berſte in deze rede uyt, zeggende: *Dat Godt zijne werken meer verçiert hadde, dan door eenige konſt konde bedacht werden.* Arnobius l. 1. *Quis homo eſt cui non ſit ingenitum non affixum, imo ipſis in genitalibus matris non impreſſum non inſitum eſſe regem at Dominum cunctorum quæcunque ſunt moderatorem? ipſa denique hiſcere ſi animantia muta potis eſſent, ſi in linguarum noſtrarum facilitatem ſolvi, clamarent, ut & arbores, Deum ſolum eſſe Dominum cunctorum.*

Beſpotters van de veelheyt der Goden, zelfs by de Heydenen gevonden.

't Is waar dat'er t'allen tijden Godverzakers zijn geweeſt, als *Diagoras*, *Theodorus*, *Cyrenaicus*, *Bion*, *Evemerus*, *Lucianus* en *Epicurus*: maar onder haar zijn zommige geweeſt die wel de naam hadden van Ongoddiſten of Atheïſten, maar in der daat die niet verdient: want zy beſtreden niet den waren God, maar de veelheydt der Goden, gelijk *Socrates* die belachte, en daarom ter doodt wierd veroordeelt, gelijk dat *Diagoras* betoonde in 't verbreken van het beelt van *Herkules*, zeggende: *Et hic erit tibi decimus tertius labor*, ſcherſende verweet hy den God *Herkules*, dat zich zelve weder op te richten, zijn dertiende kloeke daadt zoude zijn. Zoo kan men in een goeden zin de woorden van *Protagoras* ABDERITES nemen, die om de zelve in ballinghſchap wierdt gezonden; zy luyden aldus: Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι εἴθ' εἰσὶν εἴθ' οὐκ εἰσίν. Dat is: *aangaande de Goden hebbe ik niets te weten, of zy zijn, dan of zy niet en zijn*; zoo dat deze Lieden de Godheydt niet beſtreden, maar voor ſtonden: want Πολυθεότης ἐστὶν Ἀθεότης, *Veel Goden te kennen is geen God te kennen*, gelijk d'oude *Athanaſius* ſeer wel zeyde.

Verſcheyde God-verzakers.

Daar zijn ook t'allen tijden aan d'andere zijden Menſchen geweeſt godloos en boos, die met haar werken hebben getoont, dat zy de gedachteniſſe Gods uit haar herte banden. Zoo ſpreekt den Koningh en Prophete *David* van de Godloozen, dat zy in haar herte zeggen, *daar en is geen God*, *Pſal.* 14. 1. En zulke Menſchen zijn (God betert) niet dan al te veel in het midden van het Chriſtendom bevonden, en zulke zijn verſcheyden, zommige God met den monde lochenende, ende het licht der nature uytbluſſchende, andere openbaar godloos, den Heere met hare werken verzakende, andere God de beſtieringe van deze ondermanige dingen ontrekkende; andere God alleen als huurlingen dienende, welke alle 't in-geboren zaad van de kenniſſe Gods verſtikken, en dewijl hare gedachten niet en worden geoeffent, nochte opgewekt in de kenniſſe Godes, zoo verſterft de kenniſſe van d'Opperſte Wijſheydt in haar. 't Is anders zeker dat alle redelijke Schepſelen, ja de Duyvelen zelfs God kennen, *Jak.* 2. 17. Maar de God der Eeuwen heeft wonderlijk de oogen van de Ongeloovigen verduyſtert, op dat haar het ware licht van Gods kenniſſe niet en zoude beſtralen. Arnobius *l.* 1. *Contra gentes. Templa felibus, ſcarabeis & buculis ſublimibus ſunt elata faſtigiis.* In twee byzondere dwalingen zijn zy (door des Sathans arghliſtigheydt) vervallen, eerſt dat zy meer Goden hebben bedacht boven den eenigen waren God; ten anderen hebben zy God niet geëert, gelijk het betaamde, maar verydelt geworden zijnde in hare gedachten en overleggingen, haar onverſtandigh herte zijnde verduyſtert geworden, de heerlijkheyt van den onverderffelijken God veranderende in de gelijkeniſſe eenes beeldts van een verderffelijk Menſche, en van gevogelte, en van viervoetige en kruypende gedierte. Zoo geloofden de *Ægyptenaren*, *Solem eſſe* μόνον οὐρανῷ θεὸν, dat is, *de Zonne is den eenigen Hemelſchen God.* Onder andere redenen van d'Afgoderye ſtelt *Thomas Aquinas* de zwakheydt van 't menſchelijk vernuft, dat boven

De Heyden doo arghliſt heyt des tans ver leyd, he ben twee booshede begaan, Godt nie eerende ket beta de: Ten tweeden Godlijke eere Afg den toe- ſchrijven ja zelfs a Schepzele eerende ven den Schepper Rom. 1.

ven de zienlijke en lichamelijke dingen niet gaat, daarom hebben zy de hemelsche lichamen de Zonne, Mane en Sterren Godlijke eere bewezen, en haar is over gekomen 't gene die geschiedt, die na een Koninghs Hof gaan, en wil den Koningh zien, en meynt dat alle wel-gekleede Hovelingen de Koningh zelve zijn. Te rechte dan noemt den hoogh-geleerden en wijdt-beroemden Heer *Vossius l.* 1. *c.* 4. De *idololatria gentium*, deze godlooshеydt, *geminum flagitium*, *Deum suo honore defraudare*, *& eum non deo dare*; dat is, *een dubbelt schelmstuk God van zijne eere te berooven, en die te geven aan 't gene dat geen God en is.* Want zoo worden de Afgoden in de H. Schrift genaamt 1 *Cor.* 8. 4. *Wy weten dat den Afgod niets en is in de werelt*; en de *Hebreeuwsche* grondt-text noemtze אֱלִילִם, *nietigheden*, *Lev.* 26. 1. zy noemtze ook אֵל אֱלֹהִים *geen Goden*, zy krijgen ook de name by de H. Geest van עַצַּבִּים, *smerten*, om dat men den waren God daar mede smerte aan doet, ende zijne Majesteyt grootelijks vertoornt, *Jer.* 7. 18. *Deut.* 32. 21, 22. Leest van deze booze daat den Propheet *David*, *Psal.* 106. 20. en *Jer.* 2. 11.

De wijste onder de Heydenen hebben maar eenen God gekent.

De wijste evenwel onder de *Heydenen*, gelijk *Lactantius* getuyght, hebben maar eenen waren God gekent: want zeyt hy, *cum jurant eum optant, & cum gratias agunt, non* Jovem *aut* Deos multos, *sed* Deum *nominant*; *adeo ipsa veritas, cogente natura etiam ab invitis pectoribus erumpit*; dat is, *Als zy zweeren, ofte yets wenschen, en als zy danken zoo noemen zy geen* Jupiter *of* veele Goden, *maar* eenen God, *zoo komt de waarheyt zelfs te voorschijn, en berst uyt de onwillige herten, door den dwangh en de kracht van de natuure.*

De Heydenen hebben God veele namen gegeven, om dat zy zijne eygenschappen met een woordt niet konden uytrukken.

'tIs wel waar dat zy dien *God* veele namen hebben gegeven, maar daar mede beduyden zy niet de veelheyt der *Goden*, maar de verscheide krachten en eygenschappen *Gods*. Dit getuygt *Seneka*, den wijzen *Spangiaart l.* 4. de beneficiis *c.* 78. *Quoties voles, tibi licet aliter nunc Authorem rerum nostrarum compellare &* Jovem *illum optimum ac maximum, rite dices &* Tonantem *&* Statorem, *tot ejus appellationes esse possunt, quot munera, hunc &* Liberum Patrem *&* Herculem *&* Mercurium *nostri putant, sic hunc* naturam *voca*, Fatum, Fortunam *omnia ejusdem* Dei *nomina sunt, varie utentis sua potestate. Daar konnen*, zeght hy, *zoo veel namen* Gods *zijn, als daar zijn zijne weldaden.* Dit was het gebedt van *Diana*, datze mochte behouden Αιωνιον παρθενίλω, *een eeuwige maaghdom*, ende πολυνομίλω, *veel namen*, gelijk zy dien ook by de *Heydensche Dichters heeft.* De *Chinezen* eeren onder de name van *Pussæ* drie Godlijke eygenschappen, en schrijven de zelve veele armen toe, als willende vertoonen dat zy de Moeder zy van alle de Goden, gelijk *Cybele* en *Isis* by de *Ægyptenaren* πολύμασθος & πολυβραχίων, dat is, *met veel armen ende borsten* af-gemaalt werdt; ende de Geleerde welke de veelheyt der *Goden* belachten, hebben door de borsten en veel armen niet anders verstaan dan de veelvoudige krachten van de alles goet doende nature. *Vossius l.* 1. *c.* 20. *de origine & progressu idololatriæ.* De *Persianen* hielden de Zonne voor haren God, zy noemden de zelve Μίθρα, van 't woord מִתָּךְ en מִתְרִי, in onze tale *groot* en *grooter*, zoo veel als δυνάστης, *Heere*; hy wierd ook genaamt Τριπλάσιος ofte *drievoudigh*, na zommige meyninge, om dat het licht der zonne drievoudigh was ten tijde van *Hiskia*, 2 *Reg.* 20. *Jes.* 38. 2 *Paral.* 22. ofte, 't welk wel zoo gelooffelijk is, om uyt te drukken de drie hooft-eygenschappen *Gods*, zijn wijsheydt, goetheyt, ende macht. De *Hebreen* noemden de zonne שֶׁמֶשׁ, om dat zy alle zaken dient, *Coccejus in Psalmum* 19.

Maximus schrijft uyt zijne ende aller *Heydenen* naam aan *Augustinus*: *Equidem unum* Deum *esse summum atque magnificum quis tam demens mente captus neget esse verissimum? hujus nos virtutes, per mundanum opus,*

diffuſas, multis vocabulis invocamus quoniam nomen ejus proprium cuncti ignoramus : nam Deus *omnibus religionibus commune nomen eſt, ita fit ut cum ejus quaſi quædam membra carptim variis ſupplicationibus proſequimur, totum colere profecto videamur.* Met welke woorden hy rondelijk verklaart, dat zy daarom *God* veele namen gaven, om zijn menighvuldige werken en krachten, en om dat zy zijn eygen name niet en wiſten. *God* heeft ook zijn eygen name יְהוָה, niemandt dan zijn eygen Volk bekent gemaakt, zeggende *Exod.* 3. 14. *Ik zal zijn die ik zijn zal.* En *Exod.* 6 2. *Met mijnen name* Heere, *ben ik haar niet bekent.* 't Is aanmerkens waardigh dat *Euſebius* verhaalt, *l.* 6. *c.* 3. *Hiſtor. Eccleſ.* van *Attalus*, die den Tyran, welke hem vraaghde hoe de namen van zijn *God* was, antwoorde: *Qui plures ſunt, nominibus diſtinguuntur, qui autem unus eſt non indiget nomine*; dat is, *Daar veele Goden zijn worden zy met namen onderſcheyden, maar die een alleen is heeft geen name van noode.* En ſchoon *God* al veele namen heeft in de heylige Schrifture, zoo beduyden zy maar eene Godlijke kracht. *Hieronymus* in zijn Brief aan *Marcellam*, telt 10 namen *Gods* op uyt de heylige Schrift, als 1 *El*, 2 *Elohim*, 3 *Eloah*, 4 *Sebaoth*, 5 *Heljon*, 6 *Eheieh aſer Ehejeh*, 7 *Adonay*, 8 *Jah*, 9 *Schaddai*, 10 *Jehovah.*

God behoeft geen name dewijl hy van alle onderſcheyden is, evenwel ziet men verſcheyde namen Gods in de heylige Schrift.

De verſtandighſte *Heydenen* hebben *God* en zijn wezen gepooght aldus te beſchrijven, hem noemende *ens entium* (*wezen aller wezen*) *ens primum* (*het eerſte wezen*) ook *primum motorem, & vim motricem* (*d'allereerſte beweger, en bewegelijke macht*) gelijk *Ariſtoteles* ſpreekt; en *Plato* noemt hem *omnium rerum Authorem, & moderatorem, optimum, maximum qui omnia prævidet atque ſuſtentat*; dat is, *De eerſte Fonteyne van alle dingen, en de beſte en grootſte Beſtierder van het Heel-al, die alles voorziet en onderhoudt.* En gelijck *Arnobius l.* 1. *adverſus gentes* ſpreekt: *Prima Deus cauſa eſt locus rerum ac ſpatium fundamentum cunctorum quæcunque ſunt infinitus ingenitus immortalis perpetuus, ſolus, quem nulla deliniat forma corporalis nulla determinat circumſcriptio qualitatis, expers quantitatis, ſine ſitu, motu, habitu de quo nihil dic mortalium potis eſt ſignificatione verborum.*

Hoe de verſtandige Heydenen *God hebben beſchreven.*

Een keerlijke beſchrijvinge van God *uyt* Arnobius.

Dus verre van de veelheyt der *Goden*, in welke ſtoffe wy ons niet breeder hebben willen in laten, niets zijnde onze meyninge yets voor te brengen, dat by veele geleerde deftige en heerlijke Mannen alreede is verhandelt, maar alleen 't gene noch in duyſterniſſe verborgen is, en door onze ervarentheydt is aangemerkt. Nu zullen wy ſpreken van de tweede dwaal-weg der *Heydenen*, namelijk de valſche Gods-dienſt, waar in dat *God* niet recht gedient werd. Het is bekent dat de ware Gods-dienſt gaat tuſſchen twee Klippen, kiezende de middelwegh, d'eene is bygeloovigheyt, d'andere godlooſheyt, en verzuym van *God* ende zijnen dienſt; duyzent en duyzent Zielen lijden ſchipbreuke ontrent deze gevaarlijke rotzen, doch meer ter ſlinker dan ter rechter hant. Hier van getuyght *Clemens Alexandrinus*, zeggende: *Bifariam à religione receditur, vel per* δεισιδαιμονίαν, *in exceſſu, vel per* ἀθεότητα *in defectu.* Dat is; *Men wijkt tweezins van den Gods-dienſt, of door bygeloove in uyt ſporigheyt, of door godlooſheyt in gebrekkelijkheyt.*

Des Autheurs meninge in werk.

Tweede dwael-weg der Heidenen.

Ik zal dan in mijn beſtek blijven, en toonen, gelijk de veelheydt der Goden verdoemelijk is, zoo ook de Gods-dienſt der *Heydenen.* Dat de *Heydenen* geheel geen kenniſſe *Gods* zouden hebben, is te voren ontkent. De *Afgoderye* is dan tweederley, als yemandt Godlijke eere bewezen werdt, die hem niet toe en komt, en ten anderen als een valſche Gods-dienſt begaan werdt, by voorbeeldt, indien men *God* de eere van een Menſch aandoet, en in tegendeel een Menſch de eere van *God.*

Wat Afgoderye is

Gregorius Nazianzenus beſchrijft ons *d'Afgoderye* aldus: Εἰδωλολατρεία ἐστὶν ἡ μεταθεσις τῆς προσκυνήσεως ἀπὸ τὰ πεπιηκότος ἐπὶ τὰ κτίσματα. Dat is:

Afgo-

Afgoderye is een veranderinge van aanbiddinge van den Schepper tot de Schepſelen. Ende een ander zeyde zeer wel: Εἰδωλολατρείας τῶν πάντων Ἔσχατον κακῶν ἐστὶν ἐν τῇ μεταθέσει τῆς προσκυνήσεως ἀπὸ τοῦ ποιήσαντος ἐπὶ τὰ κτίσματα.

Gruwel der Afgoderye

Dezen grontſlagh geleght hebbende, zullen wy tot de Heydenſche Godts-dienſt voort gaan, namentlijk, der Inwoonderen op *Malabar*, *Choromandel*, ende het Eylandt *Ceylon:* want alle de Gods-dienſten met naukeurigheyt en grondt te beſchrijven, is voor een Man onmogelijk. Wy beſluyten dan dit Capittel, om den gruwel der afgoderye aan te wijzen, die de H. Schrifture in 't begin en het laatſte van hare heylige bladeren, ons zeer ernſtelijk af raadt, gelijk den *H. Johannes* ſpreekt, *Joh.* 5. *vers* 21. *Kinderkens, bewaart u van den Afgoden.* De *Joden* getuygen zelf datze om die zonde van *God* zwaarſt zijn geſtraft, en dat haar geen ſtraffe over komt, of daar is een onçe van de zonde des gouden Kalfs in, *Exod.* 32. 4. Zy getuygen ook tot 44 maal deze zonden van *Afgoderye* in het Oude Verbondt verboden te zijn. Van de *Afgoden-dienaars* ſpreekt *Rabbi Moſes Maimon* aldus, ende getuyght, *dat dezè navolgende geen deel hebben in de toekomende Eeuwe, die ontkennen dat* God *is de regeerder van de Werelt. Ten* 2. *Die veel Goden ſtellen. Ten* 3. *Die wel gelooven dat'er een* God *is, maar dat hy een Sterre ofte Planeet is. Ten* 4. *Die ontkennen dat* God *alleen den Schepper van de Werelt is. Ten* 5. *Die de Sterren eeren als Uytleggers tuſſchen* God *en haar.*

Rabbi Moſes Maimonis gevoelen.

Uyt des eerſten Capiels.

Wy gelooven dan, *dat* God *d'Albeſtierder, Schepper, en Onderhouder is van alle dingen, onvermenght, onlichamelijk, en die de volmaaktheyt bezit, zijnde een volkomen onbegrijpelijke wijsheyt,* gelijk hem *Anaxagoras* noemt τὸν νῦν, *het verſtant*, ende Ἀσώματον, *onlichamelijk. Plutarchus* zegt dat hy is νῦς καθαρὸς καὶ Ἀκεραίου Ἐμμεμιγμένου πᾶσι. Dat is: *In alles een onbevlekt verſtant, heerſchende, ende alle dingen zijn heylige kracht uyt deylende.* Niet verder van deze ſtoffe, waar van andere wijdtloopigh hebben geſchreven, die na konnen gezien werden van de Lees-gierige, zoo by de oude als nieuwe Schrijvers.

Schamen moet zich *Vorſtius*, daar een *Heyden* uyt licht der nature wel wiſt dat *God* zonder lichaam was. 't Is een bedriegerye des Duyvels geweeſt! (waar door de *Heydenen*, die alreede *God* vergaten, om dat zy hem met d'oogen niet en zagen) met hulpe van de Heydenſche Prieſters wijs gemaakt wierd (om niet alle Godsdienſtigheyt te laten vervallen) dat de Goden des nachts op der Aarde quamen, en dat zy wel lichamelijk waren, maar ἄθαγτοι *onverderffelijk*, datze met *Nectar* ende *Ambroſia* geſpijſt en gelaaft wierden, dat zy ſubtijle lichamen hadden ἀναίματα zonder bloet, in plaatze van 't zelve hebbende een dunne ſubtijle vocht.

Het II. Capittel.

Verſcheyde Secten der Bramines; *haar gevoelen van de Scheppinge*; *Afgod* Ixora; *en* Quivelinga *vergeleken met den* Priapus, *en wederleght.*

DEn waren *God* moet noodtzakelijk maar een zijn: *Want*, zeyt *Zeno*, *of daar is maar een* God, *of geen* God. Wy willen nu niet ſpreken van het onderſcheyt der in-gebeelde Goden, als der *Philoſophiſche*, *Poëtiſche* en *Burgerlijke:* want of zy wel van die, in 't getal van veele hebben geſproken (gelijk de oude *Heydenen* haar *Deos majorum* en *minorum gentium* hadden) zoo onderſcheyden zy ook hare *populaire Goden* van den eenen natuurlijken *God*, ende *Pythagoras* kende wel veele Goden, maar hy noemde den grooten God, *den Vader der Goden en der Menſchen.* De *Heydenen* hebben ook driederley ſlagh van Goden gehadt, *Numina vel cœleſtia, vel terreſtria & ſubterreſtria.* Kircherus *Chinæ illuſtratæ* 3 *parte p.* 136. Voſſius *l.* 1. & 2. *Animales & naturales Dii.* Zoo ſtaat ons dan te onderzoeken, welken *God* de *Malabaren* Inwoonders van

Zenoos gevoelen of een God, of geen God.

de vaſte kuſte van *India*, beneden en boven de *Caap Comorijn*, als in *Tutecorijn*, *Trevancoor*, *Coilang*, *Caliculang*, *Cochin*, *Cranganor*, *Calechut*, *Cananor*, en de volkeren van *Choromandel*, ende van het Eylant *Ceylon*, (want binnen die palen blijven wy alleen) voor den Opperſten erkennen. 't Is alzoo dat zommige *Wiſtnou* voor den opperſten *God* houden, ende daarom *Wiſtnouwaes* genoemt werden. 't Is ook bekent dat de *Bramines* in 't ſtuk van hare Gods-dienſt niet eenerley gevoelen hebben, maar zesderley zijn, te weten, de *Weiſtnouwas*, *Seiria*, *Smaerta*, *Schaerwaeka*, *Paſenda* en *Tſchectea*, gelijk daar van kan gelezen werden *D. Abrahamus Rogerius*, *l.* 1. *c.* 3. zoo zijn de *Benianen* van *Guzuratte* in 83 *Secten* verdeylt, doch in 't gros beſtaan zy uyt vier Hooft-ſecten.

Verſcheyde Secten der Bramines.

De eerſte genaamt *Cenrawach*, deze mogen noch vyer noch licht gebruyken, drinken geen kout water, uyt vreeze dat eenige dierkens ofte beeſtkens in 't zelve mochte zijn, gaan niet over ſtraat, dan voor al eer zy de ſtraat, met een bezem, die zy altijt by haar hebben, zullen gevaagt hebben, uyt vreeze dat zy yets levendigh mochten doodt treden. Zy gelooven geen *God*, maar houden ſtaande dat alles door de Fortuin geſchiedt.

De tweede Secte is genaamt *Samaraeth*, deze gelooft dat'er een *God* is.

De derde *Biſnou*, welke haar *God Ram* noemt, welke 40 dagen in *Auguſto* naar den anderen vaſten.

De vierde Secte is genaamt *Goegijs*, zy ſlapen des nachts in de Kerken, alzoo zy geen eygen huyzen mogen hebben; zy beſtrijken haar lichaam met aſſche, ende gaan veel naakt, alleen een doek voor haar Schamelheyt hebbende; zy gelooven dat'er een *God* is, die alle dingen heeft geſchapen, en dat hy in alle gedierten, Menſchen en Vee tegenwoordigh is, haren *God* noemen zy *Bruyn*, en dat geen Schepſelen op hem hare oogen konnen houden, van wegen zijn heerlijkheyt, dat hy alles kan breken als hy wil, dat hy Zon, Maan ende Sterren het licht geeft; yemandt in haar geloove ſtervende, gaat recht na *Bruyn* toe, na haar doodt worden zy niet verbrant, gelijk andere, maar begraven. Die haar geloove wil aannemen moet zes Maanden zijn lichaam met koeyemiſt onderhouden, ende alle dagen ¾ ofte een pondt gewichte van deze miſt in zijn ſpijze eten, want de Koe by haar als een Afgod geëert werdt, en de miſt gantſch reyn geacht, zijn zeer bygeloovigh als andere *Heydedenen*, hebben haar goede en quade tekenen. Quade tekenen zijn deze, een ongelade Karre, Buffel, Ezel, een Hondt zonder eten in de mont, een Geytenbok, een Aap, een Goutſmit, Timmerman, Barbier, Snijder, Smit, Katoen-klopper, Veger, een Weduwe, een Dooden, of een van de Begraaffeniſſe komende. Voor goede tekenen achten zy een Elephant haar ontmoetende, Kameel, een Paart zonder laſt, een Koe, Oſſe, en Buffel met water geladen. Doch van alle die Secten kan men by *Texeira*, *Carolinus*, *Joan van Twiſt*, *Rogerius* en andere lezen, waar na toe wy den nieuſchierigen Lezer zenden. *Viſtnou* dan werdt van zommige voor den opperſten *God* gehouden, doch andere, en wel de meeſte ſtellen *Ixora*, waar van wy eerſt zullen ſpreken, daar na ook van *Viſtnou* en *Bramma*.

Wonde gevoele Bramir aangaa de Wer

De *Bramines* hebben een wonderlijk gevoelen van de Scheppinge des Werelts (waar van wy breeder in het toekomende zullen handelen) zy zeggen dat de Werelt kleynder en kleynder werdende, zal tot de gedaante van een droppel waters komen, en dat'er niet zal over blijven dan *Ixoretta*, dat is, *de Godlijkheydt*. Maar daar na zoude zy wederom aanwaſſen en grooter werden, en dat *Ixoretta* als dan een geluyt zoude geven van een ſyllabe *quen*, gelijk het geluyt van een Krekel, ende na dat *Ixoretta* zoo dun zal geworden zijn als een druppel van den dauw, zoo zal zy, rijp wordende, wederomme aangroeyen, ende niet alleen gelijk wer-

werden een moſtaart-zaat, maar ook een Parel, en ten laatſten een Ey, en dat daar in vijf Elementen zouden te voorſchijn komen, ende dit Ey zoude zeven ſchellen hebben in 't ronde gaande, gelijk de ſchellen van den Ajuyn, waar uyt dan het vuur voort berſtende na boven, ende de Lucht een andere gangh nemende, het Ey als dan in twee ongelijke deelen zoude breken, het bovenſte ofte hooghſte deel zoude den Hemel worden, het onderſte, de Aarde; ende om dat dit Ey zeven ſchellen heeft in de ronte, zoo geſchiede het in 't open doen dat'er veertien halve ſchellen bevonden wierden, namentlijk zeven boven, dat zijn de zeven Hemelen, ende zeven beneden, dat zijn de zeven Werelden. O onzinnige ydelheyt! zoude de Werelt uyt een Ey voort komen, daar zy zelfs vaſt ſtellen dat *Bramma* de werelt heeft gemaakt: want zy noemen *God* zelfs in haar benautheyt, in hare tale, *Vanamum pumium-pareitar tambiran.* Dat is: God *Schepper van Hemel en Aarde.* Ja alle *Heydenen* weten dit wel: nu, zeer wel zeght *Cicero*, *De quo omnium natura conſentit id verum eſſe neceſſe eſt.* Dat is: *Daar in, dat aller Menſchen nature toeſtaat, moet noodtzakelijk waar zijn. Ea quæ naturaliter rationi ſunt inſita veriſſima eſſe conſtat. Thom. Aquin.* Doch na deze dwaze en malle ſtellinge zoude de Werelt niet gemaakt of geſchapen, maar uyt-gebroeyt zijn. Is het ook niet een groote dwaaſheydt den Pottebakker met het leem te vermengen? *Lactantius l.* 10. *c.* 3. noemt dit *een razernye.* Nu dit leeren de *Bramines*, als zy voorgeven dat *Ixoretta* in een Ey is verandert, en dat uyt dit Ey de Werelt voort-gekomen is, zoo zal dan *God* te gelijk zijn, en den Schepper en de ſtoffe, daar uyt de Werelt beſtaat, ende na haar voor-geven zoude *God* de Werelt niet ſcheppen, maar eer zich in de Werelt veranderen.

Wederlegginge van haar ongerijmde gevoelen.

Zoo is het mede zeer ongerijmt te zeggen, dat *Ixoretta* of de *Godlijkheyt* af en toe zoude nemen, daar de ware Godheyt de volmaaktheyt bezit, en daarom by de *Grieken* is genaamt Τελειότης: want in *God* is geen veranderinge, of ſchaduwe van omkeeringe, *Jac.* 1.17. *Rom.* 11.29. *Malach.* 3.6. *Jeſ.* 46. 10. Ende zeer wel zeyt *Plutarchus: Eſt Deus ſecundum nullum tempus, in quo nihil prius nihil poſterius.* Dat is: *De Godheyt is niet in der tijt, in hem is geen eerſt noch laatſt.* En *Auguſtinus: Ille Deus eſt qui immutabilis eſt.* Dat is: *Die is* God *alleen die onveranderlijk is.* Dit Ey daar wy te voren van geſproken hebben, in twee deelen geopent zijnde, zoo quam in 't midden van het zelve een gat te voorſchijn, het zelve van onderen tot boven toe doorboorende, ende in 't midden van dat gat quam een draat voor, de welke de 14 Werelden t'zamen vaſt reegh. *Ixoretta* zettede zich in 't opperſte ende het hooghſte van den Hemel, en op die zelve tijdt wierdt op der Aarde gemaakt een Bergh *Calaja* genaamt, en op den top des zelfs vertoonde zich een driehoekige ſtreep, genaamt *Tricona Sacra*, in 't midden van 't zelve wies een ront dinck, genaamt *Quivelinga*, 't welk beduyt de leden der voorteelinge der Mannen, en den driehoek der Vrouwen. Deze *Quivelinga*, zeggen zy, is *Egaſourunam*, dat is, *God zelve*, en de zelve als *Ixoretta.* De reden van dit gevoelen is, om dat zy zien, dat alle dingen, die leven hebben, door voortteelinge van het mannelijk en vrouwelijk geſlachte voortkomen, en dat dierhalven een Manneken is de oorzake aller dingen, en by gevolgh *God* zelve, en daarom eeren zy den *Quivelinga*, die in haar Tempels ſtellende, de zelve met bloemen verçierende. Daar worden onder de *Heydenen* eenige Geeſtelijke gevonden, *Jogys* genaamt, die den *Quivelinga* om hare halzen dragen, gemaakt van hout ofte koper gelijk andere haar Reliquien; en als zy zullen eten, zoo offeren zy het zelve het beſte en het aangenaamſte. Hier van verhaalt ook *D. Rogerius*, ſprekende van de figure *Lingan*, zijnde *membrum virile*

Wat Quivelinga *is.*

rile in muliebri membro; ende onder zoodanige Figure werdt *Ixora* of *Eſware* in de *Pagoden* of Duivels Tempels gedient.

Auguſtinus l. 7. c. 21. de Civitate Dei, verhaalt, dat *in Trietericis Bacchi* (welke om de drie Jaren op den Bergh *Cithere* des nachts gehouden wierden) de onreyne *Phalli* en *Priapi* wierden om gedragen; hy getuyght ook, dat ter eeren van *Liber* ofte *Bacchus*, op de gemeyne wegen van *Italien* zulke Godsdienſten wierden gehouden, met zulke moetwillige ſchandelijkheyt, dat de oneerlijke Beelden van mannelijke ſchaamte geëert zijn, niet in eenige heymelijke plaatze, maar in 't openbaar, en met verheugende booſheydt: want dit vuyle lidt wierdt op een wagen geſtelt, ende alzoo gevoert, eerſt op de gemeyne wegen, door de velden, en daar na voorts tot de Stadt toe, ja in de Stadt *Lavinium*, wierd een geheele Maant aan *Liber* toe-geëygent, in welken tijdt een yder alle vuyle woorden gebruykte, zoo lange tot dat het voornoemde lit op de Markt was gevoert, ende daar na weder op zijn plaatze geſtelt: welk oneerlijk lidt de Moeders der Huys-gezinnen een krans moeſten op zetten, ende zoo moſt een eerlijke Vrouwe (om den *Zaat-godt* te vrient te hebben) doen, dat een Hoere op een Schouburgh zoude geweygert hebben. Zoo hebben de *Grieken Priapum* πολύπορον geheeten. Deze *Zaadt-god* dan is den *Priapus* der *Grieken*, van *Lampſaco*, een Stadt van *Helleſpontus*, geboren, *de qua civitate pulſus propter virilis membri magnitudinem, poſt in numerum Deorum aſſumptus, meruit eſſe numen hortorum, ſed* Voſſius *ex* Iſidoro *corrigit ſervium legitque, de qua nempe civitate pulſus, & propter virilis membri magnitudinem in numerum Deorum receptus &c. non enim clariſſimo viro videtur veriſimile aliquem, quia eſſet æquo membroſior propterea Patria pelli.* Deze *Priapus* is by de *Hebreen* בעל תעך *Baal Phegor* genaamt, alzoo van openen geheeten. Deze *Baal Phegor* is onder de *Heydenen* de Zonne geweeſt, om dat zy alles opent, want met hare naderingh doet zy de groote Baarmoeder der Aarde zich openen, hierom is *Priapus* tot een Bewaarder der Hoven geſtelt. *Hortos Helleſpontiaci ſervat tutela Priapi.*

De Uytleggers op *Auguſtinus* getuygen ook, dat wanneer *Triphon* zijnen Broeder *Oſiris*, Koningh van *Ægypten*, omgebracht hadde, ende zijn Lichaam verdeelt in 24 deelen, ende aan yder der gener die aan het feyt hantdadigh waren, een lidt hadde gegeven. Zoo heeft *Iſis* daar na alle deze ſtukken bekomen (uytgenomen zijn manlijkheydt) die in den *Nijl* was geworpen, ende dewijl dit lidt van haren Man *Oſiris* ontbrack, zoo heeft zy de beeldteniſſe daar van geheylight, ende in groote eere gehouden, gelijk *Nazianzenus* getuyght: zoo zijn ook by de *Grieken* bekent de woorden φαλλόφορος φαλλογωγία, en φάλλικον Ἄσμα, zoo dat hier φάλλος *membrum virile*, ende μυλλος *muliebre* t'zamen is gevoeght. 't Zijn infame en ſchandelijke dingen, evenwel hebben zy buiten twijfel, daar yets byzonders mede willen uitdrukken, om de kracht der voortteelinge Gods byzondere werkinge toe te ſchrijven, hebbende te gelijk hare beeſtachtige geyligheydt (daar in al haar leven en bedenkinge is) alzoo ſchandelijk ten toon geſtelt, zoo dat zelfs de *Heydenen* daar over moeten beſchaamt zijn, gelijk ook *D. Rogerius Pag.* 117 aanwijſt, en 't is zeker (zoo yemandt niet t'eenemaal van alle redelijkheit berooft is) dat hy zal door dit vuyle ſtuk, als ook andere oneerlijke beeldteniſſen van Vrouwen, en ontdekkinge van die leden, die de Nature heeft verborgen, genoegh konnen oordeelen, dat de Leer-meeſter van dit Volk d'onreyne Duyvel en de booſe geeſt is.

De Hiſtory-ſchrijvers getuygen, ende ik hebbe het menighmaal hooren verhalen, dat de *Canarijns* ende anderen, omtrent *Goa* hare Dochters Bruyden zijnde, den vuylen *Pria-*

De B
den der
narijns
Priapo
geoffert
ontmaa
te werd

Priapus op-offeren, om alzoo haar Maaghdom te verliezen, ik zal de Hiſtorie om d'eerbaarheyt in't Latijn verhalen.

Sponſa magno comitatu multaque cum pompa inter plauſus ac ſonos muſicos ducitur ad idolum, quod ænea virga vel ferrea, vel eburnea prominente præditum conſpicitur & ad hanc nudata veſte ſponſa à matre, vel à proximis conſanguineis vehementer impellitur, quod abſque gravi dolore fieri nequit, quare illi qui adſunt cantando & ſaltando toti occupantur, ne ſponſæ flebiles audiantur voces, ſi quæ eſt quæ dolorem immenſum verita, hoc modo virginitate privari recuſat vel effugium quærere videtur, blandis conſanguineorum verbis, ad idolum paulatim deducitur atque ad id à matre tam diu invita quamvis adigitur, donec virginitatem amiſerit, poſtea ſponſa domum redit & ſponſo traditur, qui magni hunc honorem æſtimat, & de labore hoc pro ſe ſuſcepto valde ſibi gratulatur. *Baal Phegor* is deze vuyle *Priapus* geweeſt, by de *Grieken* zoo genaamt, en by de *Hebreen:* deze was ook de Zonne, *Moloch* by *d' Ammoniten &c.* Voſſius *l.2. de origine & progreſſu idololatriæ c.7. ut Græcis* Priapus *ita Orientalibus* Baal Phegor *ſtabat erecto pene oreque ejus membri nudo ac aperto: ad denotandum quemadmodum in animantibus ab ea parte proflueret,* τὸ σπέρμα, *ita ab hoc numine in totam rerum naturam: ejus feſtum vide* Num. *c.25. eademque ſacra putantur quibus præerat* Macha *Regis* Aſæ *Mater,* 1 Reg.15.11. 2 Paral.15.6. Zoo getuygt *Hieronymus* in *Hoſeam,* dat de Iſraëlitiſche vrouwe *Baal Phegor* eerden, *ob obſcæni magnitudinem membri, quem nos* Priapum *poſſumus appellare.* Waar heeft men meer beeſtachtigheyt gehoort, als dat men het alderoneerlijkſte lidt voor zijn God zal houden? Dat zommige Volkeren Zonne, Mane, Sterren hebben aangebeden, is zoo niet te verwonderen: maar hier ziet men datze het gene de natuur verborgen heeft, en zelfs de *Barbariſche* volkeren bedekken, tegen de natuur in't openbaar van hare Tempels eeren.

Uytvlucht der Bramines.

De *Bramines* zullen hier tegen wel eenige uytvlucht maken, maar zeer zober ende ſchraal zeggende, dat *Quivelinga* niet betekent de leden der voortteelinge van *God,* en dat *God* noch lichaam noch leden heeft, en dat zy die Figure die rondt ende zonder forme is, eeren, dat zy daar mede beduyden dat *Quivelinga* zonder leden of lichaam is: maar hier ſparen zy de waarheydt, alzoo haar de naam en gedaante beklapt: want *Quivelinga* wordt t'zamen geſtelt uit het woordt *Linga* ofte *Lingam* ende *quiven,* die op een andere maniere *Ixora* genaamt werd, ende *Lingam* beduyt het lidt der voort-teelinge van een Man. Dit kan men alderbeſt zien in de Figure die de *Jogys* dragen om hare halzen, daar in beyde de leden van Man ende Vrouwe t'zamen gezien werden, en dat in de vuylſte ongeſchiktheyt.

't Is ook zeker, dat de verſtandigſte onder haar, zoo nu en dan aan de *Chriſtenen* zelfs hebben bekent, dat *Quivelinga* hare leere onteerde, en evenwel blijven zy die vuyligheydt aanhangen.

Quivelinga (gelijk gezeght is) is een ront dink, heeft drie ſchellen als een Indiaanſche Vygeboom, de welke zy zeggen dat in drie Goden zijn verandert, *Brama, Viſtnum,* en *Quiven,* van de uyterſte en hartſte zoude *Bramma* gekomen zijn, van de tweede daar aan volgende *Viſtnum,* ende van het zachtſte ende binnenſte *Quiven;* zoo hebben die drie Goden haar begin gehadt (indien anders een God een begin kan hebben) deze drie Goden alzoo te voorſchijn gekomen zijnde, zoo bleef *Quivelinga* noch een kleyn ſchelleken overigh, 't welk met vuur zijnde angeſteken, in aſſche is verandert, en is gevallen in den driehoek, blijvende den ſtam van *Quivelinga* ongeſchonden. *Quivelinga* zijnde een ongevoelige en onbeweeghlijke zake, zoo was het noodigh dat yemant over de zelve de wacht zoude houden, dit wilde noch *Bramma* noch *Viſtnum* doen, zoo nam dan *Quiven* daar over

opzicht, daar van niet gaande, dagelijks bloemen opofferende. *Quivelinga* heeft het geluyt van de ſyllabe *quen*, als wy te vooren van *Ixoretta* hebben verhaalt. Dit bad *Quiven* in die tijdt dat hy de voor-verhaalde wacht hadde, waar door hy onſterffelijk wierd, ende meerder dan zijne Broeders, ende daarom werdt hy den grooten God genaamt, gelijk hare Dichters zingen.

Wie en ziet niet deze ellendige onzinnigheyt, dat yemant door het geluyt van een ſyllabe onſterffelijk zoude worden; dat de Godtheydt moet bewaakt en bewaart werden, en diergelijke ongerijmtheden meer.

De *Bramines* zeggen dat deze drie, *Bramma*, *Viſtnum* en *Ixora* van God geſtelt zijn, om de Werelt te beſtieren, gelijk een Koning zijn Onder-Koningen, elk op zijne plaatze ſtelt. *Ixora* onthoudt zich in *Calaja*, *Viſtnum* in de *Melk-zee*, en *Bramma* in *Sattialogam*, dat is de hooghſte plaatze des Hemels, waar van in het navolgende zal gehandelt werden. Maar hoe konnen deze Goden zijn? de welke niet op alle plaatzen tegenwoordigh zijn, ja zelfs niet en weten wat in de Werelt geſchiedt.

Het III. Capittel.

Geſtalte en afbeeldingh van Ixora; *zijn Vrouwen. Onthouding der* Bramines; *veelerhande geſnedenen.*

De figure ende de geſtalteniſſe van Ixora.

Ixora is van koleur gelijk de Melk wit en glinſterende, hy heeft drie Oogen, twee ordinaire gelijk alle Menſchen, het derde in zijn Voorhooft welke van vuur zijnde, alles wat het ziet, verbrant. Hier ſchijnen de *Heydenen* wat gehoort te hebben, hoe God oogen als vuurvlammen toe-geſchreven werden, *Apoc.* 1. 14. en 19. 12. Immers zy hebben het alziende ooge Gods en zijn kracht willen uyt-drukken.

Grootheyt en lenghte van Ixora.

Hy is zoo hoogh ende langh van lichaam dat'er geen eynde aan is. *Bramma* verlanghde eens zeer om zijn Hooft te zien, vliegende, tot dien eynde, om hooge in de Lucht: maar hy konde zoo hoogh niet komen, dat hy het zelve quam te bezien. *Viſtnum* zijnde den Godt der uytvindingen en veranderingen, dede alles wat mogelijk was, om zijn voeten te bezien, de welke in de aarde als diep begraven waren, daarom veranderde hy zich zelven in een Verken, om te beter met zijn ſnuyt in de Aarde te wroeten, doch evenwel zoo en bequam hy zijnen wenſch niet: want *Ixora* is zoo groot en grof van lichaam, dat *Bategu*, een Slange zoo langh zijnde, datze de zeven Werelden en zeven Zeen omringht, waar van *Ixora* eens een brazelet wilde maken, de zelve Slange veel te kleyn bevondt; zoo dat zeker *Heyden* op een tijdt een *Bramine* dapper uyt lachte, om dat hy *Ixora* in een kamerken ſloot, die veel grooter was als *Bategu*.

Ixora heeft 16 handen, waar in hy deze navolgende dingen heeft, een hert, een keten, een viole, een klokſken, een vaatjen gelijk een porceleyne komme, cabala, dat is *Brammâs* hooft, een drietant, een touw, bijle, vuur, geldt, trommel, een gebede ſnoer, een ſtok, een wiel van yzer, een Slange, en op zijn hooft een tweehoornige Mane. Hy is gekleet met een Tygers huydt, en heeft tot zijn mantel een Elephants huydt, en dekt zich met Slangen in plaatze van kleeden, heeft aan zijn halze een halsbant van het leder van een Dier genaamt *Maudega*, daar aan hangende een kloksken, even gelijk de Koebeeſten, Oſſen en Buffels dragen. *Pan* was by de oude *Heydenen* met een vacht van een Panther-dier (πάρδαλις genaamt by de *Grieken*) bekleet, zoo *Ixora* met een Tygers vel: want beyde deze vachten zijn vol ſprenkelen en vlekken, om te kennen te geven dat de nature haar over al uyt ſpreyt, den Hemel is bekleet en verciert met Sterren, de Zee met Eylanden, en de Aarde met bloemen beſtroyt. Hy heeft drie ketens aan zijn hals, een van verſcheyde Rozen en Bloemen, die zeer ſchoon en lieflijk zijn; de tweede is van de hoof-

Zoo: Pan nature Heyd afgebe met g hoorn den H reyken om de derlijk kracht zelven kent te ken.

Ixora 16 han

Ixora een vi toe-geſc ven, e ſtok, g Pan e fluyt, gne H moniæ Harder. inſigne perii.

hoofden van *Bramma:* want de *Bramines* zeggen, dat *Bramma* alle Jaren ſterft, ende wederom levendigh wordt, ende dat *Ixora*, als hy ſterft, zijn hoofden wech neemt, en daar van een keten maakt, hangende de zelve aan zijn hals. De derde keten is gemaakt van de beenderen van *Chatti* zijn Vrouwe, want hy heeft twee Vrouwen, d'eerſte is genaamt *Grienga*, zijnde de *Goddinne van het Water*, welke zijn vriendinne is, en hy voert die ſteets met zich, heymelijk ende verborgen zijnde, ende onder zijn hayrlokken is haar plaatze; de tweede is *Chatti*, die ook *Parameſceri* genaamt werdt, van de welke gezeght werdt, datze alle Jaren ſterft en wederom levendigh wordt, en zoo dikmaals als zy ſterft neemt hy een van hare doodts-beenderen, en bint die aan zijn hals, en om dat zy nu een-en-twintigh malen is geſtorven, zoo heeft hy daar van een keten aan zijn hals gemaakt; hy heeft ook het koordeken der *Bramines*, en zijn gantſche lichaam is met aſſche beſmeert, en hy alzoo beſmeert en op-gepronkt zijnde, rijt vrolijk door zijn plaatze *Calaja*, dienende voor zijn Paart een Oſſe genaamt *Irixapatan*, de welke de *Heydenen* offerhande doen. Die in zijn gezelſchap zijn werden genaamt *Pudas Pexajos* ende *Pes*. *Pudas* beelt werdt aldus vertoont, een dik, kort en vet Man, zonder baart, groot van buyk, hebbende drie Slangen op zijn hooft, welke met hare ſtaarten na om lage hangen. Zoo werdt ons *Pan* van de *Heydenen* hayrig vertoont, zijn kleet is vol vlekken. *Ixora* is over zijn geheel lijf beſmeert, betekent de krachten Gods op de heele nature en univerſiteyt beſprenght, *magnum per inane coacta, ſemina terrarum animæque maris &c.* Voſſius *l.* 1. idol. *c.* 8. *Pan* wierdt vergezelſchapt met de *Satyres* en *Silenus*, dat is d'ouderdom en jonkheydt. *Omnium enim rerum eſt ætas quædam hilaris & ſaltatrix atque rurſum ætas tarda & bibula.* Verulamius *de ſapientia veterum*. Hy heeft een arm-ringh aan zijn ſlinker

arm, en twee andere ringen aan zijn dyen, welke alle van Slangen zijn gemaakt, heeft ook een Harders ſtok in zijn rechter handt. De *Pes* ende *Pixaros* zijn grooter ende langer, en verſchijnen des nachts met aangeſteken brandende Fakkels.

Bramma wordt gezeght de zaken des werelts te ſcheppen, *Viſtnum* beſtiert de zelve, maar *Ixora* doodtze ende eyndightze. Zoo werden *Pans* zuſters genaamt de *Parcæ*, *Clotho*, *Lacheſis*, en *Atropos*, den draat ſpinnende en af-ſnijdende.

Daar werdt ook van *Ixora* gezegt, dat hy zijn lichaam aan *Parameſceri* anders *Parvati* zoude hebben verdeelt, en dat zy ook zoo wederom aan hem zoude gedaan hebben, waar door hy half Man en Vrouw zoude geworden zijn, gelijk hy ook alzoo van zommige afgebeelt wordt. *Petrus Chryſologus Epiſcopus Ravennæ ſermone 155. ſine textu*, ſpreekt van der *Heydenen* ongerijmtheden aldus: *Eos quos vetuſtas aris, incenſo, victimis, gemmis, auro, argento Deos eſſe mentita eſt, poſteritas turpi cultu homines fuiſſe turpiſſimos judicat, defleamus fratres, & eos qui talia ſunt ſequuti; & nos talia evaſiſſe, cœlitus gaudeamus. Quorum formant adulteria, in ſimulachris; quorum fornicationes imaginibus mandant; quorum titulant inceſta picturis; quorum crudelitates commendant libris; quorum tradunt parricidia ſæculis; quorum impietates perſonant tragœdiis; quorum obſcœna ludunt, hos qua dementia Deos crederent, niſi quia criminum deſiderio, amore ſcelerum poſſidentur, criminum Deos exoptant habere criminoſos.*

Deze en diergelijke ongerijmtheden zijn de geheymen der *Bramines*, die zy aan het volk niet willen openbaren, zijnde vol van tegenſprekingen, en in alles ſtrijdende tegens het overgebleven licht der nature. Wie heeft oyt zulke beeſtachtigheyt gehoort? als dat een God lichamelijk is, en dat hy op eene plaatze zijn wooninge heeft, zijn eygen territorie, daar God over al is, ende in alle plaatzen nergens in of uyt geſloten, gelijk *Auguſtinus* zeght, *Deus eſt circulus cujus centrum ubique, circumferentia nuſquam.* God is immers een gantſch oneyndigh en eenvoudigh wezen, over al zijnde niet door deelen van grootheydt, maar oneyndelijke onmetelijkheydt. De ziele van den Menſche is geheel in alle de deelen van het lichaam, niet door quantiteyt ofte grootheydt, maar door kracht, veel meer de Godheyt door de geheele Werelt, niet alleen in kracht, maar ook in wezen, geheel en in alle plaatzen van de zelve. Nu zoo *Ixora* lichamelijk is, gelijk zy voorgeven, hebbende het hooft in de hooghte, de voeten diep in de aarde, zijn armen aan deze en gene zijde van de Werelt, zoo is hy niet te gelijk op alle plaatzen.

Het is wel te gelooven, dat onder deze duyſterniſſe eenigh licht is verborgen, als namentlijk dat de 16 handen van *Ixora* zijn byzondere kracht en mogentheyt zouden uytbeelden, en de grootte van zijn lichaam zijn onbegrijpelijkheyt en oneyndelijkheyt; maar wie en ziet niet dat de waarheydt zoo ſchandelijk in leugen is verandert.

In God geen ſexe van Man of Vrouw, ofte voortteelinge.

't Is een onbeſchaamde dwaaſheyt, niet alleen God een lichaam toe te ſchrijven, maar ook de ſexe van Man of Vrouwe in God te ſtellen: want (indien God onſterffelijk is) waar toe heeft hy een Vrouwe van noode? niet om Kinderen voort te teelen, want hy heeft geene navolgers in zijne macht. De Dieren beſtaan uyt verſcheyde ſexe, tot bewaringe van haar geſlachte: maar dat kan in God geen plaatze hebben, ten ware dat men zeyde, dat haren God dit uyt vermaak dede, gelijk *D. Rogerius p. 117. c. 2. l. 2.* verhaalt, dat *Ixora* met zijn Vrouwe in groote vreughde was, en dat een *Momſwara* (een grooten Heyligh) quam, om *Ixora* te bezoeken, doch hy quam zeer ontijdigh, en wilde evenwel in gaan, 't welk den Bewaarder van de Poorte weygerde, om rede voornoemt, zoo dat den Heyligh uyt gramſchap

en

en onverduldigheyt zeyde, dat *Ixora* werde als het gene daar hy mede bezigh is; dit hoorde *Ixora*, en zeyde, waarom spreekt ghy alzoo? den Heyligh bad om vergiffenisse, ende zeyde, dat hy zulks uyt toorn ende haastigheyt hadde gedaan, mits hem verzoekende, dat hem deze bede wierdt toe-gestaan, dat die gene de welke de figure *Lingam* (waar van te vooren is gesproken) diende, dat het hem meer zoude baten, dan of hy *Ixora* met handen en voeten afgemaalt, eerde. Op deze wijze dan wordt *Ixora* nu in de Heydensche *Pagoden* geëert. Maar *Seneca* bespot met recht *Jupiter*, gelijk verhaalt *Lactantius l.*1. *c.*16. *Quid ergo est, inquit, quod apud Poëtas salacissimus* Jupiter *desierit liberos habere, pro creare, tollere*, (want zoo spreekt *Seneca in libris moralibus Philosophiæ*) *utrum sexagenarius factus est & illi lex* Papia *fibulam imposuit, an impetravit jus trium liberorum, an tandem illi venit in mentem ab alio expectes alteri quod feceris? & timet ne quis sibi faciat quod ipse* Saturno. Dat is: *Waarom heeft* Jupiter *op gehouden Kinderen voort te teelen, is hy* 60 *Jaar oudt geworden, of heeft hem de wet van* Papias *verboden op te houden? Of had hy het recht bekomen van niet meer dan drie Kinderen te hebben? Of quam hem in de zin*, verwacht, 't gene ghy een ander hebt gedaan, &c.

*Lactantius Firmianus l.*1. *c.*16. *de falsa religione*, wederleyt deze dwaasheyt; zoo luyden zijn eygen woorden: *Nisi forte arbitramur, non generandi causa, sed tantum capiendæ voluptatis, duos esse sexus Deorum, & ea exercere, quæ homunculos, & facere & pati pudet.* Dat is: *Ten zy dat wy meynen dat de Goden, niet uyt genegentheyt van voortteelen, maar alleen uyt vermaak Mannen ende Vrouwen zijn, en dat zy zulke dingen zouden doen, die de Menschen haar schamen te zeggen dat zy doen.* Zoo getuygen de *Bramines*, dat haar God een Vrouwe heeft uyt playzier, ziet *Rogerium cap.* 2. van der *Braminen* Gods-dienst *pag.*116.

Het ander bewijs van *Lactantius* is zoodanigh, indien in God tweederhande sexe is, zoo vermengen zy haar t'zamen, indien zy dat doen zo hebben zy huyzen: want zy hebben (buyten twijffel) eer en schaamte, ende en zijn niet gelijk de onvernuftige Dieren, (ten zy datze met den hontschen *Diogenes* wilden drijven, dat echte byslapinge in 't openbaar zonder schande mogen geschieden) hebben zy Huyzen zoo hebben zy ook Steden, als *Nazo* zeyt:

Plebs habitat diversa locis, à fronte potentes
Cœlicolæ, clarique suos posuere Penates.

De Heydensche Babyloniers *en Toveraars zeyden, dat der Goden wooningen niet by het vleesch en waren* Dan. 2.11. *ziet* Matth.22. 30.

Hebben zy Steden zoo hebbenze ook Akkers, waar uyt volght dat zy zaeyen en maeyen tot onderhoudt hares levens, zoo zijn zy dan sterffelijk, ende geen Goden.

Augustinus sprekende *de bono conjugali*, zeght zeer wel: *Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis, & utrumque non fit sine dilectatione carnali, & quod est luxuria ventris & gutturis illicitus cibus, hoc est in libidine nullam prolem quærere, illicitus concubitus.* Dat is: *Het gene de spijze is tot onderhoudt van den Menschе, dat is de byslapinge tot behoudenisse van het menschelijke geslachte, en noch het eten noch het byslapen geschiedt zonder vreughde of vermakelijkheyt des vleesches, ende het gene de dertelheyt van den buyk is, ende de onbetamelijke eetzucht, dat is in de wellustigheyt (geen Kinderen zoekende voort te teelen) een onbehoorlijke byslapinge*; even gelijk de geyle Hoeren tot verzadinge van hare dertele lusten ende geyligheyt, niet uyt lust om Kinderen voort te teelen, de byslapinge beminnen. Ellendige en nedrige gedachten heeft dit Volk van hare Goden.

Plutarchus getuyght van *Alexander de Groote*, dat hy hebbende gevangen de Dochters van den Koningh *Darius*, de zelve zelden quam te groeten, en als hy dat dede, boogh hy zijn oogen nederwaarts na de aar-

de, want hy vreeſde dat hy door hare ſchoonheyt mochte verrukt werde, want hy noemde de Perſiaanſche Jonkvrouwen *dolores oculorum*, *ween der oogen*; zoo wordt ook by den zelven Autheur *Antigonus* Koningh van *Aſia* geprezen, want hy verzocht zijnde om te zien de ſchoone *Panthea*, het zelve weygerde, om dat zy met haar gezichte zijne regeeringe niet mochte nadeeligh zijn. Maar dezen *Ixora* (na het getuygen der *Bramines*) is zoo genegen tot Vrouwen, dat hy niet alleen zijn lichaam aan zijn Vrouwe *Parameſceri* heeft gegeven, zijnde alzo half Man half Vrouw, maar dat hy ook gedurigh met twee Vrouwen is verzellet, d'eene draagt hy op zijn hooft, d'andere in zijne zijde. Hierom (zeght *Rogerius c.2.* van de Gods-dienſt der *Heidenen*) noemen de *Braminen Ixora Ardhanari* half Vrouw en Man.

Eenige Bramines *die zelfs geen Vrouwen aanzien.*

't Is te verwonderen, dat de *Bramines* deze dingen derven ſtaande houden, daar nochtans onder het Heydendom *Bramines* zijn, *Tirimimpi* genaamt, die geen vleeſchelijke gemeenſchap met vrouwen houden, ja in dat ſtuk zoo gezet en ſtrengh zijn, dat zy de zelve met de oogen niet willen aanſchouwen, en daarom (als zy uytgaan) zoo loopen eenige lieden voor haar, roepende ende van verre doende al het Vrouwvolk uyt de wege gaan. Zoo leeſt men van de *Hierophanten* van *Athenen*, zoodanigh waren de Prieſters van de *Moeder der Goden*, by de *Romeynen*, welke laatſte haar ontmanden als zy Prieſters wierden, en de eerſte bedorven haar nature door vergift ende andere kruyden. Het eerſte zijnde tegens Gods wet, *Lev.* 22.24. het tweede inſgelijks: want het een indirecte doodtſlagh is, ende het is wijzer te willen zijn als zijn Maker. *Chryſoſtomus Homilia* 63 in *Matheum* &c. redeneert aldus over deze zake met zijn gewoonlijke welſpreken heyt: *Maledictioni obnoxius, qui membrum abſcindit, etenim, quæ homicidarum ſunt, talis præſumit, &* Manichæis, *qui detrahunt creaturis, tribuit occaſionem, & eadem, cum gentibus membra detruncantibus, iniqua agit: abſcindere enim membru, dæmoniacæ tentationis eſt. Imo ita concupiſcentia non fit manſuetior, ſed moleſtior.* Dat is: *Hy zy vervloekt, die een lidt af ſnijt: want die zulks doet is een doodtſlager gelijk, en geeft den* Manicheen *en andere reden van haar gevoelen voor te ſtaan, om de Schepzelen te ontmannen, en hy doet de zelve booſheyt die de* Heydenen *deden, de leden die God gegeven heeft, wech nemende: want eenige leden af te ſnijden is een werk des Duyvels, en daar door wordt de begeerlijkheydt niet minder, maar moeylijker gemaakt.* *Verſc geſnede*

De *Joden* maken onderſcheyt tuſſchen geſnedene en geſnedene; zommige noemen zy *Eunuchos ſolis*, die zy ook noemen *Eunuchos à numine factos*, dat is, *die van God geſneden zijn.* d'Andere die van de menſchen zijn geſneden, d'eerſte geven zy de name van סריסים בידישמים, de tweede סריסים אדם, welke maniere van ſnijden ofte lubben men meynt dat eerſt van de *Perſianen* is in 't werk geſtelt, in het Dorp *Spada*, waarom de Gelubde *Spadones* werden genaamt: by deze twee manieren van ſnijden voeght onzen Heylant *Matth.*19.12 noch een derde zoorte, namentlijk der gener die haar zelven hebben geſneden, 't welk niet na de letter is te verſtaan, gelijk zommige meynen, maar gelijk *Chryſoſtomus* wel zeyde, beduyt dit niet anders dan τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἀναίρεσιν, dat is, *de wechneminge van quade gedachten, onthoudinge en kuysheyt*, 't welk met *Paulus* over een komt, 1 *Cor.*7.32,33. Maar de liſtige Satan bedekt dikmaals met uyterlijke ſchijn van heyligheyt veel godlooſheyt, en een yder is de gave van onthoudinge niet gegeven. 't Is wel waar dat by de *Joden* zommige waren, die de welluſten (zoo veel als doenlijk was) den Scheyt-brief gevende, alleen in de overdenkinge des Wets bezigh waren; maar het en is niet onbekent, hoe dat onder haar ook *Pharizeen* zijn geweeſt, *Impingentes* genaamt, die tegens deu-

Ziet Goodw. Hebraic. Antiquit. tum lib. c 10. H ting. the Philol. l. c.1. ſec.5

ren

ren en poſten aan liepen, op dat zy geen Vrouwen ofte jonge Dochters zouden aanſchouwen.

Daar is ook een zoorte van *Bramines*, daar van *D. Rogerius* gewagh maakt, en by zijn Eerw. *Sauſiazijs* genaamt werden, die de Werelt en alle hare vreughde verachten, haar onthoudende van trouwen, van *Betel* te eten, (zijnde een groen bladt met drooge *Areek*, ofte *Jouge* genomen, ende met Kalk t'zamen toegemaakt, by alle *Indianen* voor een delicateſſe gehouden, ende zeer vermaart) van dezen *Betel* en zijn oorſpronk zullen wy in het navolgende handelen. Ziet van deze *Bramines* *D. Rogerium*, hoe dat zy onvaſte woonplaatſen hebben, eenmaal daags ſpijze nuttigen, hoe zy alleen aarde vaten mogen gebruyken, hoe zy van aalmoeſſen moeten leven, als mede hoe dat zy zes hooft-zonden beſtrijden, namentlijk begeerlijkheydt, toorn, gierigheyt, hooghmoet, liefde tot de Werelt, en wraakgierigheyt. *l.2. c.4. open deure tot het Heydendom:* maar de Duyvel gelijk hy zijn Martelaren heeft, zoo ook zijn Dienſtknechten, uyt ingebeelde heiligheyt boven anderen, die alzoo om eere in te leggen by de Werelt, niet en ontzien de alderhardſte ſtrengigheydt aan te nemen, gelijk dat niet alleen by de *Heydenen* en *Joden*, maar ook by de *Moren*, ja zelfs *Chriſtenen* plaatſe heeft. De Menſchen zijn van nature genegen eygenwillige Godsdienſten aan te nemen, men ziet dat onder de *Heydenen*, *Turken*, *Chriſtenen*; en op dat de *Joden* daar toe niet zouden vervallen, heeft Godt een koorde om haar lendenen, ende een breydel in haar mondt geleyt, met de Wet der *Nazireerſchap*, *&c.* ziet *Atterſol* in *Num. 6. Deut. 12. 8.* Wy zullen hier *Hieronymum* eens hooren ſpreken: *Quidam perſuaſione hæretica ſimulant caſtitatem, ut mentiantur religionis veritatem; nullus autem conſequitur regnum cælorum, niſi qui ſe propter* Chriſtum *caſtraverit, aliunde enim habet fontes ſperma, quod in nobis eſt, & præcipue à propoſito incontinenti & mente negligente, & ſi ipſa ſobria fuerit, naturalium motuum nullum eſt nocumentum, nec ita abſciſſio membri comprimit tentationes, & tranquillitatem facit, ut cogitationis frenum.* Dat is: *Zommige door een Ketters gevoelen veynzen te hebben de onthoudinge; maar niemant bekomt het Koninghrijke der Hemelen, dan die zich om* Jeſu Chriſti *wille heeft geſneden: want het zaadt heeft elders zijn oorſpronk van daan, en dat uyt ons, namentlijk uyt onze booze gedachten en beweginge; ende geen onthoudinge, en quade overlegginge, en indien onze ziele wel geſtelt ware, de natuurlijke bewegingen zoude geen ſchade of hinder doen: want niet zoo zeer de afſnijdinge van een lidt of leden, zal de begeerte teugelen en geruſtheyt geven, als wel de beſtendigheyt en goede gezetheydt der gedachten.* Dit komt over een met het gene *Syrach* zeght, *Eccleſ* 30 2. Εὐνῦχος ἐλαμβάνων παρθένον, dat is, *een geſnede die een Maaght omvat en zucht. Notum illud* Pythiæ *in comœdia de* Spadonibus. *At pol ego amatores audieram mulierum eſſe maximos ſed nihil poteſſe.* Zoo dat het al geen gout is dat blinkt: maar God wil in den geeſt heyligh na ziele en lichaam gedient zijn.

Bramines die in ſtrijdt leven.

Eygenwillige Godsdienſt, ſie Carolinum c.14. 1. el, p. 6. en c. p.127, 1: Simonius in zijn geopende Turkdom p. 9. Rogius l.2. c.1.

Het IV. Capittel.

Twiſt tuſſchen Bramma, Viſtnum *en* Ixora, *die twaalf Jaar bedelen moet. Een Kint uyt* Viſtnums *bloet, ſtrijt om het zelve.*

De woonplaatze van Ixora.

IXora heeft zijn woonplaatze op den Bergh *Calaja*, welke geheel van zilver is, zy zeggen datze niet verre is gelegen van den vermaarden Bergh *Mahameru*, aan de zuyd zijde. Het is een overſchoone plaatze, (gelijk zy voorgeven) daar in vindt men alderhande boomen die vruchtdragende zijn, en dat in alle tijden van het Jaar, is gelijk een *Paradijs*, daar zijn alderhande ſlagh van Roozen en Bloemen van de aangenaamſte reuke, ende aan de voet van den Bergh is een koſtelijke Tanque ofte

Wa-

Water-plaatſe, want zy veel van de zelve houden, en daar by een ſchoone lommer met boomen, onder welke de Vogelen met alderhande vederen vliegen, als Pauwen die aldaar danſſen, en andere vogelkens zeer lieffelijk zingende; hier zijn ook boven mate ſchoone Vrouwen, rondtom dezen Bergh zijn veele *Munis*, anders *Rixis* genaamt, levende in het Woût, t'eenemaal van alle menſchelijke ommegank afgezondert, en dagelijks offerhande doende aan haren God. Ende hoewel alle de *Heydenen*, daar van wy in dit Boek ſpreken, zwart zijn, zoo malen zy evenwel deze *Rixis* af in 't blank en met witte verwe, ook met lange witte baarden, en met lange rokken, die van de halzen kruys-gewijze neder dalen op de borſt, deze zijn zeer geeert, ende in hooge achtinge, want haar woorden, zeggen zy, dat krachtigh zijn, zoo wel tot zegenen als vloecken, zoo dat die zy zegenen gezegent zijn, en die zy vloeken, vervloekt zijn. Aan de binnenſte deelen van dezen Bergh woonen veele genaamt *Jecxaquinnera* en *Quendra*, welke van alle ellende bevrijt zijnde, in gedurige contemplatien, optrekkingen, en aanmerkingen zijn, geſtadigh God lovende. Rontom dezen Bergh zijn zeven ladders, daar mede men opwaarts klimt, alwaar een groot vlak velt is, in 't midden van 't zelve is een zilvere Klok, ende een vierkante Tafel, omringht met negen ſteenen, zeer koſtelijk en van verſcheyde verwen; boven op de Tafel ſtaat een Roos van zilver, gelijk diergelijke in de Tanken en Poelen waſſen, en is genaamt *Tamara Pua*; in die Rooze zijn twee Vrouwen zoo blank en wit als een Parel, d'eene is genaamt *Brigaſiri*, d'andere *Taraſiri*, dat is te zeggen, een Vrouwe een mont, een Vrouwe een tonge, om dat zy niet anders doen dan God met monde en tonge, met heerlijke gezangen gedurigh te loven. In 't midden van deze Rooze is den driehoek, daar wy te vooren in het tweede Capittel van gewagh maakten met den *Quivelinga*, en dit, na haar zeggen, is het eeuwige huys Gods.

Dus verre van *Ixoras* plaatſe ende zijn *Paradijs*, waar in wy wederom zien deze ongerijmtheden, datze haren God een lichamelijke plaatſe toe-ſchrijven, en dat hy zich met de Schepſelen zoude vermaken, en zich daar van zoude dienen, tegens de woorden *Pauli*, *Actor.* 17.21,22. *&c.*

't Gebeurde eens dat *Ixora* in zijn *Calaja* vrolijk was, vergezelſchapt met de *Pudas*, *Pee* en *Pixajes*, en ziende dat hy zoo groot van lichaam was, meynde hy dat niemandt hem op de werelt gelijk was, 't welk noch *Bramma*, noch *Viſtnum* konde verdragen, zy dan alle drie vol van hooghmoedt begonden te twiſten over de opperhoofdigheyt. Voorwaar hier geven zy ons een goet bewijs, dat'er maar eenen God kan zijn: want zoo daar veele zijn moeter twiſt zijn, en indien noodtzaaklijk den eenen moet willen dat den anderen wil, zoo en is'er by haar geen vryheydt, maar dwangh. Terwijl zy aldus in dezen ſtrijdt en twiſt waren, *Ixora* daar van een eynde willende hebben, zeyde, wie van u twee mijn grootte en lenghte van voeten en hooft kan zien, die zal de grootſte zijn. *Bramma* deze woorden hoorende, en rijdende op zijnen vogel *Annam* (waar van breeder in het navolgende) door de Lucht, begeerig om *Ixoras* hooft te zien, maar *Viſtnum* bedenkende dat hem lichter was te dalen, dan om hoogh te klimmen, verkoos *Ixoras* voeten te mogen zien, dies hy zich in een Verken veranderde, welk Dier van naturen gewent is in de aarde te wroeten, 't welk noodigh was, alzoo *Ixoras* voeten diep in de aarde ſtaken; ende als *Viſtnum* nu diep in het graven was, ziet zoo ontmoete hem een ſchrikkelijke en gevaarlijke Slange vol van vergift, uyt vreeze van deze keerde hy weder na boven, en beleedt met een groote ſtemme, dat *Ixora* meerder was dan hy: want niemant was bequaam om zijne voe-

Zelt voorv van t tuſſche Ixora, Bramm en Vi num.

ten

ften ofte hooft te zien. Deze Hiſtorie hebben de *Malabaarſche* Dichters aardigh en wijdtloopigh in veerzen beſchreven. *Bramma* met groote kracht na boven vliegende, ontmoetede drie bloemen van *Ixoras* hooft, ende zy vraaghden *Bramma* waar hy na toe wilde, hy antwoorde, dat hy gingh om *Ixoras* hooft te bezien; zy zeyden, *Bramma* maakt u niet te vergeefs moede: want ſchoon dat drie van uwe tijden voor by gingen, van de uure af dat wy van *Ixoras* hooft zijn neder gedaalt, zoo zouden wy tot nu toe niet gekomen zijn om *Ixoras* voeten te zien. *Bramma* dus onderricht zijnde, bad de Bloemen dat zy om zijnent wille by *Ixora* zoude getuygen, ende zeggen, dat hem het hooft drayde, welke leugen hem groot voordeel zoude doen; en als zy hem dat toeſtonden, zijn zy alle by *Ixora* verſchenen, en *Bramma* zeyde dat hem den kop drayde, zoo vraaghde *Ixora* de Bloemen of het alzoo was, daar op zy ja zeyden. *Ixora* vol van gramſchap trok zijn *Chacra*, ofte zijn yzer geweer, en ſloegh *Bramma* een van zijn vier hoofden af, en vervloekte de Bloemen. Van het bloedt dat uyt *Brammas* hooft vloeide, wierd een menſch geboren met 500 hoofden en 1000 handen, genaamt *Sagatracavaxen*. Den dagh op welke *Brammas* hooft wierd af-gehouwen, wordt *Pongalacha* geheeten, ende is als *dies infeſtus*, een ongelukkige dagh, uyt den *Almanach* gedaan, en daar uyt is by haar een ſpreekwoordt geboren, als zy ſpreken van een zake die noyt zal gebeuren, dat het zal geſchieden in *Pongalacha*, dat is, *ad Calendas Græcas*, ofte gelijk wy, als de Kalveren op het ys danſſen. De drie Bloemen zijn van *Ixora* op deze wijze vervloekt, d'eerſte datze op een miſhoop zoude groeyen, ende den kop zoude af-gehouwen werden; de tweede is in een Kraye verandert, etende onreynigheyt; de derde en laatſte in een Koe, op dat zy ſlagen van de Menſchen zoude krijgen. O ydelheyt! de twee laatſte, zegge ik, zijn eer verheerlijkt dan geſtraft geworden, verkrijgende niet alleen een levendige ziele, maar ook een gevoelige. Op dat ik nu niet en ſpreke van de heerlijkheyt van een Koe, die by haar in uytnemende waardye is, gelijk eertijdts by de *Ægyptenaren*: want den Koning van *Trevancor* om een *Bramine* te werden, zoude van een goude Koe voort-gekomen zijn, die hy daar toe hadde laten maken. De *Bramines* zeggen dat *Ixora* met het af-houwen van *Brammas* hooft groote zonde zoude begaan hebben, waarom hy noodigh moeſte boete doen; ende om dat *Brammas* hooft in geen plaatſe konde bewaart werden, nam hy het in zijne handt, en gingh daar mede als een *Jogy* aalmiſſen eyſſchen, en doende boete over zijne begane zonden, welke hem niet en zoude vergeven werden, voor ende al eer het bekkeneel van *Bramma* met aalmiſſen vervult was; het ontbrak aan geen aalmiſſen, want de *Heydenen* daar toe zeer genegen zijn, meynende dat God haar daarom veel goets zal doen. Zoo moet ook noch de gene die een *Bramine* doodt, twaalf Jaar in pelgrimagie gaan, met het bekkeneel van den gedooden *Bramine* in zijn handt. De ſtraffen die de *Joden* over Doodtſlagers hadden, is bekent, namentlijk dat hy drie Jaren als gebannen, in alle Steden zijn zonde moſte belijden. Dus gink dan *Ixora* twaalf Jaren bedelen; zy gaven alle aalmiſſen aan hem, die in het voorſz. Bekkeneel werpende: maar *Ixora* met zijn oogh ſtaande in zijn voorhooft, daar op ziende, dede alles, wat daar in quam, verteeren, ende in ſtoffe ende aſſche veranderen, zoo dat het Bekkeneel ledigh bleef; dus gink hy door een groot gedeelte des werelts, zijn zonden belijdende. Hier gebeurde een zeltzame zake, want hy gink op eenen zekeren dagh aalmiſſe bidden by de *Mumus*, welke met haar ceremonien bezigh waren, hare Vrouwen met lepels vol boter in hare handen quamen buyten, om die aan *Ixora* te geven, welke ziende dat *Ixora*

Vishnum noodt Bramma onnen Ixoras voeten ooch hoe te bezie komen.

Vishnum bekt dat Ixora meerder dan hy.

Bramma wort het hoo afgeſla van Ixora.

't het bloet van Bramas hoo wordt een kindt geboren met 500 hoo len, en 1000 han de

Ixora *moet om het af-houwen van* Brammas *hooft* 12 *Jaar gaan bedelen als een* Jogy *met het bekkeneel van* Bramma *in zijn handt.*

Ixoras *ooge, 't welk in zijn voorhooft ſtaat, verteert alle zijne aalmiſſen.*

De Vrouwen van de Mumis *door den glans van* Ixora *verſchrikt.*

zoo blank en helder ſchijnende was, wierden buyten haar zelven, zoo dat hare lepels uyt haar handen vielen, ende de kleederen van haar lijf. De *Mumis* zulks ziende, en haar Vrouwen naakt bevindende, vol jalourſheyt werdende, wilden den *Jogy Ixora* dooden, een van haar meynde hem te ſlaan met een Bijl, hy in de Lucht vliegende, vatte de Bijl in zijn handt, een ander wilde hem met een Slange quaat doen, die hy ook in zijn handt nam, een ander een Tyger voortbrengende, om hem op te eten, zoo doode hy den Tyger, en hem den huydt afſtropende, maakte van de zelve een *Cabaye* ofte Rok, d'andere brachten een wilden Elephant te voorſchijn, den welke *Ixora*'t zelve leerde, dat hy den Tyger gedaan hadde, ende nam zijn huyd om zich daar mede te dekken, dit is de Bijl, de Slange, den huydt van den Elephant ende Tyger, die *Ixora* met zich voert, als Tropheen en zege-tekenen van zijn overwinninge.

De Mumis *willen* Ixora *dooden, maar te vergeefs.*

Viſtnum *helpt zijn Broeder* Ixora *uyt den noodt.*

Viſtnum wiſtwel in wat ſtaat zijnen Broeder *Ixora* was, ende hem willende helpen, veranderde zich in een ſchoone jonge Dochter, ende verſcheen alzoo aan de *Mumis*, zy hem ziende, wierden als hare Vrouwen, buyten haar zelve ter aarden neder vallende, ende hoewel dat *Ixora* niet en viel, zoo liet hy evenwel van zijn zaadt vallen op der Aarde, 't welk *Viſtnum* met de handt aangreep ende bereyde, waar uyt een Kindt wierdt geboren, 't welk is de boete die *Ixora* dede. In 't uyt-eynde van het twaalfde Jaar was *Ixora* vermoeyt van zoo lange boete en pœnitentie, hy noch uytkomſte noch middel ziende, gink een aalmiſſe eyſſchen van *Viſtnum*, de welke met hem medelijden hebbende, en wetende wat de reden was waarom het voorgezeyde bekkeneel ſteedts ledigh bleef, zoo blinde hy hem het eene Ooge, dat alles verteerde, ende quetſte zich zelve in zijn kleyne vinger, ende liet het bloedt vallen in het bekkeneel, waar mede het zelve terſtondt vervult wierdt, ende daar mede was de zonde van *Ixora* terſtont verzoent, waar van haar Dichters byzonderlijk in hare veerzen roemen, zoo dat in deze *Ixora* aan *Viſtnum* veel dankbaarheydt ſchuldigh is, anders mocht hy noch gaan bedelen. Hier van daan hebben de *Jogys* (een devoot Volk) van *Ixora* haar maniere van bedelen ende aalmiſſen te eyſſchen.

Doch van het bloedt van *Viſtnums* vinger wierdt een Kindt geboren, *Vareu* genaamt, hier uyt ontſtont een groote nieuwe ſtrijdt tuſſchen *Ixora*, *Viſtnum* en *Bramma*, elk pretendeerde en zeyde dat het zijn kint was. *Bramma* gaf voor dat het in zijn bekkeneel geboren was, *Viſtnum* dat het uyt zijn bloedt geſproten was, *Ixora* dat het in zijn handt was voort gekomen, zoo dat, om dit verſchil ter neder te leggen, by geval eenen *Devaindra* quam, zijnde een Koningh van hemelſche Geeſten, de welke de zaken zoo qualijk geſchapen ziende, verzocht aan haar alle drie, dat zy van haar recht wilden afſtaan, dat zy elk op het Kint hadden. Zy overdenkende de moeyten van den voorgaanden Oorlogh, hebben hem zijnen eyſch lichtelijk toegeſtaan. *Devaindra* dan nam het Kindt, en bracht het in de plaatſe *Devalogam*, daar het een groote Boogh-ſchutter wiert, ende de plaatſe bewaarde tegen het geweldt ende de aanſlagen van *Sagatracavagem*, een Man met 500 hoofden en 1000 handen, uyt het bloet van *Brammas* hooft geſproten. Aldus is *Ixora* na gedane boete wederom na zijn *Calaja* vertrokken.

Viſtn *laat bl van z vinger vallen* Bram *bekken daar u werdt Kindt booren.*

Groo *ſtrijt o* Ixora, Bramm *en* Vif num, *dit Ki toe qua*

Devain *maakt vrede t ſchen ha drien.*

Hier zien wy wederom een groote uytzinnigheyt, ende een t'zamenknopinge van ongerijmtheden. God zonden toe te ſchrijven, *Bramma* leugen, welke in een volmaakte zelfſtandigheydt (gelijk Godt is) geen plaatſe kan hebben: want het de nature Godts is het quaadt niet te konnen zien, ofte verdragen, gelijk *David Pſal.* 5. 5. en *Hab.* 1. 13. ons leeren. Godt kan niet zondigen, want Godt is de opperſte goetheydt, de zonde de grootſte booſheyt, welke tegen

Ongerijmtheden van deze vertellingen.

tegen malkander ſtaan. *Ens enim & bonum convertuntur* Thomas Aquinas. *Nobis autem per Chriſtianam fidem perſuaſum eſt non eſſe Deo contrarium, qui ſummum ens eſt, niſi quod omnino non eſt, hoc eſt peccatum* Auguſtin. *& l. 6. c. 10. de civitate* (om te toonen dat het geen onmacht in Godt is, niet te konnen zondigen) *propterea Deus quædam non poteſt, quia omnipotens eſt, facere enim malum infirmitatis non virtutis eſt.* Boëtius *l. 4. de Conſtantia.* Ende om gene andere reden is Godts Zone in de Werelt gekomen, dan om de zonden en de werken des Sathans te verbreken, 1 *Joh. 3. 5.* want al het werk Godts was in den beginne goet. Deze Lieden maken ook geen onderſcheyt tuſſchen het quaat der zonde ende der ſtraffe, welk laatſte quaat *Amos 3. vſ. 6.* ons leert dat van Godt komt. Zy konnen ook niet begrijpen, hoe dat de geſchiedeniſſe van de Zuntvloet, met Godts waarheyt ende gerechtigheyt kan beſtaan, en hoe dat hy het menſchelijke geſlacht door de wateren gedoodt hebbende, zoude konnen ontſchuldigh blijven, daar nochtans den Heydenſche *Plato* (na *Arnobii* getuygeniſſe *l. 1. Adverſus gentes*) de diluvien en verbrandingen des Werelts voor zuyveringen der aarde konde aanzien.

Paulus zal hier op voor ons antwoorden, is Godt onrechtvaardigh als hy toorn over ons brengt, ik ſpreke na den menſche? dat zy verre: hoe zoude hy anders de Werelt oordeelen? *Cyrillus* zeght zeer wel, dat Godt met de Menſchen handelt gelijk de Chirurgijns, zy houwen en zagen de ongezonde leden af, tot gezontheydt van het lichaam, en behoudeniſſe van het geheel.

't Is aanmerkens waardigh, als onder dit Volk eenen Koningh ſterft, zoo binden zy hem handen en voeten, en daar na komen eenige Krijgsknechten, en dreygen hem met ſtokken, meynende dat met die oneere, die hem daar in gedaan wordt, zijn zonden vergeven werden, die hy begaan heeft in 't kaſtijden van zijn Onderdanen, hoewel zy boos ende quaat zijn geweeſt.

Auguſtinus zeyt zeer wel: *Deus malum facit quod non ipſi Deo malum eſt: ſed iis in quos vindicat: nam quod ad Deum attinet bonum facit, quia omne juſtum bonum eſt, & juſta illi eſt vindicta.* Want de ſtraffe van de zonde is een bewijs van Godts rechtvaardigheydt, die volmaakt goet is. De plaatſe *Amos 3. 6.* werdt van *Auguſtino* van 't quaat der ſtraffe verſtaan: *Eſt enim duplex malum, unum quod homo facit alterum quod patitur, ita homo (providentia Dei cuncta moderante) facit quod vult & patitur quod non vult.* Lactantius *de ira Dei* zegt zeer wel: *Quæro ſi quis Pater familias liberis ſuis à ſervo interfectis, uxore occiſa, incenſa domo, ſupplicium à ſervo accerrimum ſumpſerit; utrum clemens & miſericors, an inhumanus & crudeliſſimus eſſe videatur? nonne ejuſmodi facinoribus ignoſcere potius eſt crudelitatis quam pietatis?* Tot noch toe hebben wy geſproken van *Ixora*, zijn begin, gedaante, zijn ſtrijt, en twaalf-jarige Pelgrimagie, nu treden wy over tot zijne Kinderen.

Alle gerechtigheydt Godts is goet.

De Heydenen weten geen onderſcheyt te maken tuſſchen het quaat der zonde ende der ſtraffe.

Godt is niet onrechtvaardigh, ſtraffende de quaadaars.

Het V. Capittel.

Ixoras *Kinderen. Geboorte en gedaante van* Quenavady. *Oorſpronk van den* Sura. Quenavady *gelubd. Strijt tuſſchen hem en* Superbennia. *Zijn woonplaats en vratigheydt. Doodmalen der* Malabaren.

Ixora werden vier Kinderen toegeſchreven, drie Mannekens ende een Wijfken, altemaal zeer ſchoon, ende zoo eenen Godt waardigh, de eene heeft de gedaante van eenen Elephant, genaamt *Quenavady*; de tweede de gedaante van een Aap, de derde heeft zes aangezichten ende twaalf handen, de vierde ſpruyte van *Ixora*, is zijn Dochter een Princeſſe, zoo bruyn als een kool, hebbende Verkens tanden. Eerſt zullen wy van *Quenavady* ſpreken, als zijnde den eerſt-geborene, de tweede is *Egaſourubam*, de derde *Cuexi Quabady*;

Ixora *heeft vier Kinderen.*

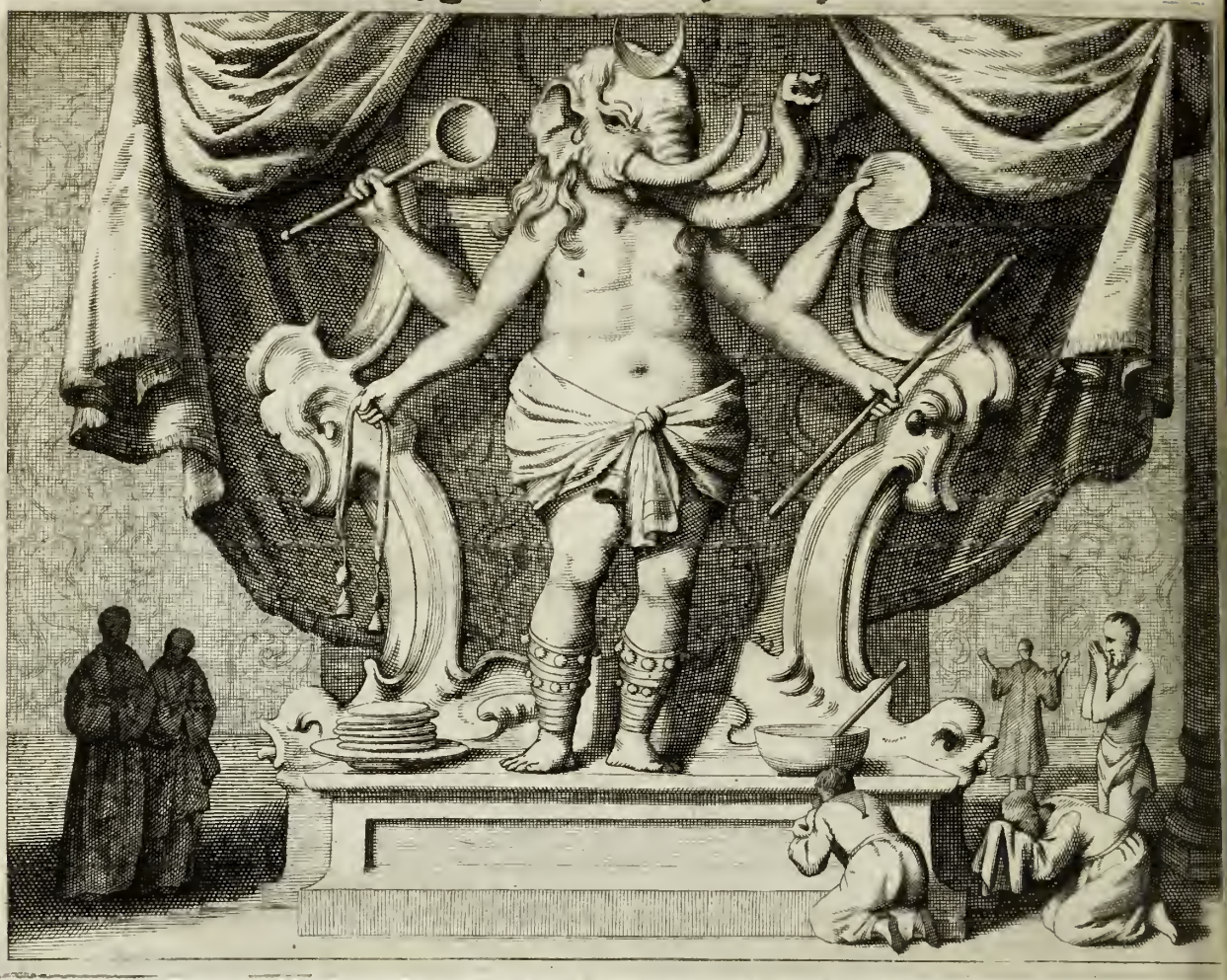

Quenavady heeft een hooft ende aangezicht als een Elephant.

bady; *Cipren Quenavady* is de zone van *Ixora* en *Parameſceri* zijn Huysvrouwe, geboren in het Boſch *Piragu*; dit Kindt heeft een hooft ende aangezicht als een Elephant, ende de reſt van zijn lichaam is gelijk een Menſch; zijn geboorte geſchiede op deze wijze: *Ixora* (na zijne boete) zich in *Calaja* onthoudende, gebeurde het dat zijn vrouwe *Parameſceri* haar Oogen liet gaan naar het Boſch *Piragu*, ende zach aldaar veele Beeſten, den eenen met den anderen ſpeelende, ende onder anderen een Elephant met zijn Wijfken, zy dan *Ixora* roepende, verzocht hem om met haar buyten in het Boſch te gaan ſpeelen. *Ixora* ſtondt dit haar toe, en zy gingen t'zamen buyten in het Boſch, ende in een Elephant verandert zijnde, gink hy eten van een zekere groene vrucht, waar van hy dronken wierdt, ende als dul zijnde met zijn ſnuyt de Boomen omwierp. *Parameſceri* daar mede van gegeten hebbende, wierde inſgelijks als haar Man, zy gaf groote ſchreeuwen, en

Verhaal van Quenavadys geboorte.

een byſter geluyt gelijk de Elephanten doen, zy brak met haar tanden en ſnuyt al wat haar voor quam, werpende zant en ſtoffe op haar lijf, na de wijze der Elephanten, ende na langh loopen door het Boſch, geraakten zy aan malkanderen, het Wijfken wierdt op de zelve plaatſe ende tijdt zwanger, en bracht een Kindt met een hooft en aangezichte van een Elephant ter werelt, gelijk daar van in't breede de *Malabaarſche* Poëten dichten. Na dat dit ſchoone Kindt te voorſchijn was gekomen, zoo wierden zy beyde wederom in haar oude gedaante verandert, ende *Parameſceri* dit nieuwe Kindt ziende, (hoewel het een Monſter was) nam het in haar armen, ende gaf het de borſt, den jongen Elephant trok zoo hard en ſterk, dat de Moeder bange was, dat hy te gelijk met de melk de borſten zoude inzuygen, en zelfs haar geheele lichaam, dies gaf zy het Kindt aan *Ixora* haar Man; zeggende, daar neemt u Kint. *Ixora* nam het in zijne handt-palmen, en

bracht

bracht hem in *Calaja*. *Quenavady* gelijkt eer een Monſter dan een God,

Humano capiti cervicem pictor equinam (plumas
Jungere ſi velis & varias inducere
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne.

Gelijk *Horatii* Monſter hebbende een Vrouwen hooft, een hals van een Paart, een lichaam van een Vogel, en de ſtaart van een Viſch.

Quenavady heeft een hooft, tanden en aangezichte, ende een ſnuyt gelijk een Elephant, met groote Ooren, en de onderſte Lippe in-gevallen, heeft in zijn Aangezichte roode vlekken, heeft lank hayr gelijk zijn Vader, ende een Slange, waar mede hy het zelve bint, ende in zijn Voorhooft een tweehoornige Mane, heeft vier handen behalven zijn ſnuyt, het overige van zijn Lichaam is als een Menſch, maar als goudt blinkende, hy heeft een zeer groote Buyk, de welke hy bint met een roodt kleedt, hy draagt ook het ſnoerken der *Bramines*, aan zijn voeten heeft hy ringen van gout, ende veel bellen lank hayr, &c. Schrikkelijke afbeeldingen hebben deze Menſchen van haar Godt en Goden, gelijk *Vartomannus l. 5. c. 2. navigationum* verhaalt; zoo dat het eer Duyvelen ſchijnen dan Goden, zijnde lankhayrige, gelijk de H. Schrift zoo de Duyvels noemt, *Levit. 17. 7.* in 't *Hebreeuſch* שעירים, 't welk *Aquila* overzet Τελχῖν, en *Ar. Montanus Piloſos*, dat is, *hayrige*. Onze Overzetters gebruyken 't woort van Duyvelen, van 't שער afkomſtigh, 't welk is verſchrikken, ziet 2 *Chron.* 11. 15. *Jeſ.* 34. 14. *Job* 5. 5. Zoo wert ook een Struyk-roover een lankhayrige genaamt; zoo de Bokken, ziet *Maimonides more nebuchim l. 3. c. 47.* Zoo werdt ook de Duyvel שד genaamt, *Deut.* 32. 17. om dat hy een verderver is. Ende niet tegenſtaande dat *Quenavady* zoo grof, groot en zwaar is, zoo gebruykt hy tot zijn Paart een Muys. Zoo weet de Duyvel door zijne arghliſtigheyt den Menſche wech te rukken, van de eene ongerijmtheyt in de andere, ſchrijvende haar Godt wijven toe, welluſt en onbetamelijke dertelheyt, en Monſter-kinderen.

...arder ...rijving- ...an de ...gelijkenisſe ...va Que- ...nady.

Daar wordt mede verhaalt van *Ixora*, dat hy eens *Sury* drinkende, zijnde een nat dat uyt de *Cocos* boomen getapt werd, daar van hy dronken was geworden. Zy verhalen wijders wanneer *Ixora* ende *Parameſceri* haar t'zamen vermenghde, dat een weynigh zaats van *Ixora* op der Aarde viel, 't welk *Parameſceri* dekte; zy wederom na *Calaja* gereyſt zijnde, zoo geſchiede het dat van dat zaat een tak van een Palmeer-boom groeyde. *Ixora* daaghs daar aan in't Boſch gaande, ende dien tak ziende gewaſſen, korte boven in den top daar een gedeelte van, met zijn *Chacrà*, en daar quam een groote overvloet van wijn uyt, die zy *Sura* noemen, hier van nam hy yets in zijn bekken, 't welk hy altijdt met zich draaght; hy bondt dien tak met een bladt, ende wierdt van die vochtigheydt dronken, ende alzoo gink hy vol en zat na zijn plaatſe *Calaja*: *Parameſceri* zijn Huys-vrouwe hier over zeer verwondert zijnde, dat zy haar Man in zulken toeſtant zagh, en de oorzake niet wetende, veynſde haar voor een wijl: maar *Ixora* meermalen na het Boſch gaande, en dronken en beſtoven t'huys komende, zoo nam zy voor hem te verſpieden, om te weten waar hy henen gink; Zy is mede by den tak gekomen, wilde dat nat, 't welk zulken kracht hadde, proeven, ende wierdt mede dronken. *Ixora* keerde zich by geval om, en zach zijn Vrouwe achter hem, dies zeyde hy *Calli*, dat is, *Dief-egge*, ende zy antwoorde hem *Calla*, het welk *Dief* beduyt. Hier van daan komt het dat de *Malabaren* dezen drank *Calla* noemen. *Ixora* by den tak gekomen zijnde, en die in zijn handt nemende, trok die van beneden na boven, en zoo wiert die tak terſtont in een Palmeer-boom verandert, en op deze wijze zou de zelve in de werelt zijn gekomen. Met deze Hiſtorie zouden haar de Dronkaarts zeer wel konnen behelpen.

Een ander verhaal van Ixora.

Oorſprong van den Sura *ofte een nat dat uyt de* Cocos *en* Palmeer *boomen getapt werdt.*

Sura *by de* Malabaren Calla *genaamt.*

Bramines *vyanden van ſterken drank.*

't Is wonder, dat daar de *Bramines* zulke Vyanden zijn van ſterken drank, nochtans haren opperſten Godt dronkenſchap toe ſchrijven, ende dat op verſcheyde tijden; veele van de *Bramines* zijn daar in zoo naukeurigh, dat zy met onzen inkt niet en zouden willen ſchrijven, uyt vreeze of zy van wijn mochte gemaakt zijn.

Den *Samorijn* Koningh van *Calechut*, heeft eens met zijn eygen hant zijn Swager gedoot, om dat hy hem voor zich dronken zach, daar zy anders, gelijk wy meermalen gezien hebben in den *Amphioen* ofte *Opium*, haar dul ende gek genoegh maken. Zoo bracht ook den Koning van *Cochin* eenmaal op een nacht een groote menighte dronken *Nairos* om.

Quenavady *van* Ixora *gelubt, ende om wat reden.*

Voorts getuygen de *Bramines*, dat *Ixora* zijn zoone *Quenavady* gelubdt heeft ende ontmant, en dat uyt deze oorzake, om dat hy met zijn ſnuyt, noch kleyn zijnde, ende wezende op de armen van zijn Moeder, haar ſchaamte hadde aangeraakt, andere zeggen dat hy haar zoude bekent hebben, waar over *Ixora* t'onvreden zijnde, ende met eenen zeer jaloers ende gram, hem van zijne *Teſticulen* berooft heeft: want hy dachte indien hy zoo jonk zijnde, geen eere aan zijn Moeder bewees, wat zoude hy aan zijn Moeyen de Huysvrouwen van *Viſtnum* ende *Bramma* doen? Om deze reden zeggen de *Malabaren* dat de Elephanten geen teſticulen hebben.

Waarom de Elephanten gezeght werden geen Teſticulen *te hebben.*

Dienſt die men Quenavady *aandoet.*

Dezen is dien *Quenavady* aan welke de *Heydenen* offeren, de eerſtelingen van alle hare werken, een Schrijver zal eerſt de name *Quenavady* ſchrijven, en die zal hy hem op dragen, dit doen ook andere Arbeyders en Werk-bazen, elk in het zijne. Om de gunſte van *Quenavady* te bekomen, is nodigh dat men hem offerhande en ceremonien doe, tot de tijdt van twaalf Jaren, en dan zoo beweeght hy zijn eene Oore, gevende te kennen dat het niet genoegh is, zoo dat noch andere twaalf Jaren die ceremonien moeten gepleeght werden, en dan beweeght hy zijn ander Oor, te kennen gevende dat het noch niet genoegh is, zoo dat men noch twaalf Jaar moet aanhouden, ten eynde dan van die twaalf laatſte Jaren zoo doet hy zijn Oogen open, en geeft haar wat zy begeeren.

Strijt ſchen (
navady
Superb
nia, *ah*
den laa
een tan
verlieſt.

Ixora wilde eens onderzoeken wie van zijne Zoonen meerder vaardigheyt hadde, dies nam hy een Vijge, en leyde die op d'Aarde, ende geroepen hebbende zijn zonen *Quenavady* en *Superbennia*, welke laatſte hebbende zes aangezichten ende twaalf handen, op zijn Pauw in plaatſe van een Paart rijdt. Hy zeyde tot zijn Zonen, wie van u beyden eerſt rondtsom *Calaja* rijdt, zal deze Vijge tot zijn prijs ende loon hebben. Maar *Quenavady* met een aangezichte als een Elephant, hebbende een dikke huyd, ende tot zijn Paart een Muys, zach dat hy de kans zoude verliezen, ende zijn Broeder *Superbennia* met den prijs zoude gaan ſtrijken, waarom hy deze woorden gebruykte, het eygen en ware *Calaja* is mijn vader *Ixora*, dies hy een torn rondtsom *Ixora* dede, en de Vijgh wech nam, welke hy op at. *Superbennia* daar na komende, meynende de Vijgh te vinden, vatte *Quenavady* aan, ende in den eerſten aanſlagh brak hy hem een tant. *Ixora* gaf een andere Vijgh aan *Superbennia*, ende maakte alzoo een eynde van deze twiſt. Hy ziende daar na dat deze Tant in geen andere plaatſe konde bewaart werden, ende dat niemant yets daar mede konde uyt-richten dan *Quenavady*, zoo bad hy *Viſtnou*, dat hyze hem wilde geven; *Viſtnou* nam de Tant, en die ingerolt en bedekt hebbende, met de ſchellen en het uytterſte van de Vijgeboom, en voorts *Quenavady* geroepen hebbende, zeyde, mijn Neve neemt deze Vijge. Den Slokop trok de zelve terſtont na zich, ende als hy die wilde ontſchellen, zoo bevondt hy dat het zijn Tant was, dies hy die tot zijne eere bewaarde, ende maakte daar van een penne, die hy vermaakte aan beyde de zijden, om zijn koſtelijke

en

en zeer geleerde veerzen daar mede te schrijven. Dezen strijdt beschrijven de *Malabaarsche* Dichters zeer wijdtloopigh.

Quenavady is altijdt hongerigh, zeer veel etende, ende noyt verzadight, ja al gaaft ghy hem de geheele Werelt, hy zoude de zelve (na haar voorgeven) op eten, hy kan ook op geen andere plaatse wezen, daar hy zich verzadight, dan in de *Zuyker-zee*, want zy zeven Zeen verzieren. Deze *Zuyker-zee* noemen zy *Jexucadhil*, zy is zeer breedt ende wijdt, zy zeggen datze altijt ziedende heet is, in 't midden van deze Zee zoude een Bergh zijn van negen kostelijke steenen, en boven de zelve een heerlijk Pleyn, zeer fris en aangenaam, alwaar den boom *Luola* zoude staan, die boven maten schoon is. Deze plaatze zoude met kostelijke steenen omringht zijn, wezende het zelve een heerlijk ende zeltsaam werk. In 't midden van deze ommeringh is een plaatse van Coral, zeer root, ende zoo fijn als ergens kan gevonden werden, welkers Kamers en Dak van geheel konstige ende kostelijke steenen zijn. Aan de Poorten en ontbreken geen Poortiers, die daar nauwe en naarstige wacht houden; rontsom de zelve plaatse staat een Wacht, van het Heyrleger der *Pudas*, met noch veele anderen, die gedurigh in gedachten ende heylige contemplatien zijn, Godt altoos lovende. Hier by zijn ook veele Vrouwen die zonder ophouden zeer aangenaam en zoetelijk zingen. Rontsom den boom *Luola* staat een Stoel van fijn gout, ende daar op een Tafel van eenen zeer dierbaren steen, genaamt *Bairacalle*, op de welke een zeer glinsterende Muys van goudt staat, ende een Rooze, in welkers bladeren veertien letteren staan geschreven, ende dit is de rust-plaatse van *Quenavady*, welke boven op dien Muys zit. Hy heeft by zich twee schoone Vrouwen, d'eene aan zijn eene, d'andere aan zijn andere zijde, welke gedurigh groote lepels in hare handen hebben, waar mede zy gestadigh Zuyker in zijnen mont geven, deze Zuyker werdt met Honingh gemenght, ende op dat *Quenavady* niet en zoude walgen, altijt een en de zelve spijze etende, zoo zijn aldaar noch veele andere dingen lieflijk om te eten, als Rijs gekookt zijnde, Apen in de Boter gefrikazeert (een slagh als boek-weyte Koekjes) Melk, Boter, Zuyker en Honigh. Daar zijn ook Bergen van Vijgen, Druyven, Cocos ende *Lanhes*, ofte jonge Cocos-nooten, ende alles wat men kan begeeren; ende op dat *Quenavady* ook yets hebbe, waar mede hy zich vermake in zijn gezichte, zoo zijn aldaar kostelijke Roozen ende Bloemen zeer wel riekende, en zoo heerlijk, dat het onuytsprekelijk is. Hier zijn ook alderhande Instrumenten van Musijke, Schalmeyen, Fluyten, Trompetten ende Violen, &c. op welken geluyt eenige Vrouwen zeer aangenaam zingen, andere zijn bezigh met Zandelhout, Muskus, Civet, ende alderley schoon reukwerk, ende met alle kracht smeeren ende bestrijken zy het lichaam van *Quenavady*, offeren hem offerhanden van bloemen, ende van andere lieffelijke dingen, daar in hy zeer groot behagen schept.

Geschapen van Quenavady, en zijn woonplatse.

Zuyker-zee de plaatse van Quenavady

Hy overvult van al.

Wonderlijk is deze onverzadelijkheyt van *Quenavady*, dat, niet tegenstaande hem gedurigh twee Rivieren van Zuyker in den mondt vloeyen, nochtans niet verzadight werdt. Hy is als de Zee, hoewel alle de Rivieren in de zelve loopen, zoo en wort zy niet verzadight; zoo dat deze alvratigheyt van *Quenavady* eer een ellende is dan gelukzaligheyt, want het is een honts honger. *Tantalus* hadde de straffe dat hy dorste in 't midden van den drank, ende de H. Schrift maakt gewagh van die gene de welke zoude eten, maar niet tot verzadinge, &c. *Hagg.* 1. 6. *Mich.* 6. 14.

Quenavady altijdt onverzadelijk.

Lactantius Firmianus zeyde zeer wel, *Voluptas corporis satietatem adfert, & nimia nocet, & processu minuitur ætas*, *l.* 3. *c.* 11. Dat is: *De wellustigheyt des lichaams brengt zatheyt*

heyt aan, en te groot zijnde is zy ſchadelijk, ende met'er tijdt zoo houdt de tijdt des levens op. Het matigh eten en drinken verſterkt de natuurlijke vochtigheyt, ende gelijk een Lampe zonder Olie niet en kan branden, zoo en kan het Lichaam zonder de ſpijze niet beſtaan, maar al te veel Olie doet de Lampe verſmoren, zoo al te veel voedtſel en drank bluſcht de natuurlijke warmte uyt. Maar om dat deze Menſchen haren Buyk tot haren Godt hebben, zoo en is het geen wonder, datze de gelukzaligheydt in goeden eetluſt ſtellen. By deze gelegentheyt moet ik verhalen, hoe deze *Malabaren* de gewoonte hebben, om alle Jaren de gedachteniſſe van hare overlede Vrienden te vieren, ſgevende op dien tijdt veel etens aan verſcheyde Perſoonen, doende veel onkoſten aan een yder na zijn ſtaat ende vermogen, dan werdt yder Perſoon na zijn hoedanigheyt ende ſtant onthaalt.

Jaarfeeſt der Malabaren, ter gedachteniſſe van haar overlede Vrienden.

De Koningen geven de *Bramines*, die in hooge achtinge zijn, te eten, ende onthalen haar zeer wel: want zy voor wijze ende verſtandige werden gehouden, als zijnde Meeſters ende Uytleggers van de Wet ende *Vedam*, waar van in het navolgende. Het onthaal, volgens hare hoogheydt ende uytnementheydt is zeer aanzienlijk, koninghlijk en koſtelijk, ende na het eten wordt gelt uyt gedéelt, d'eene meer d'andere minder, na gelegentheydt en waardigheydt der Perſoonen.

Nu dewijle in *India*, en byzonder op de *Malabaarſche* kuſte veele *Reguli* ofte kleyne Koninghskens zijn, als die van *Trevancor*, *Coylang*, *Caliculang*, *Porca*, *Cochin*, *Cranganor* en *Cananor*, *&c.* zoo en ontbreken zulke Feeſten niet, daar na toe de *Bramines* tot 10, 15, ja 20 mijlen, op paſſende haar begeven, gelijk ik in mijn tijdt gezien hebbe, dan verzadigen zy haar zoo veel als mogelijk is, haar inbeeldende dat in deze ſpijze ende lekkernye haar gelukzaligheydt beſtaat, en dat haar dit van Godt is toegeſtaan van wegen haar goede werken, die zy in haar voorgaande leven (wanneer haar Zielen noch in lichamen van lager ſtaat waren) gedaan hebben. Doch van die verhuyzinge der Zielen zal in't navolgende breder gehandelt werden.

Het is wel waar dat de *Bramines* zeer van hare onthoudinge roemen, en dat zy noch Viſch, noch Vleeſch, noch Eyeren eten, nochte Wijn ofte ſterken drank proeven: maar in het gene dat haar geoorloft is, gaan zy menighmaal zoo verre de mate te buyten, dat de Mage van ſpijze overladen zijnde, dikmaals met ruſpinge over tafel zich omwerpt, zoo dat hare onthoudinge alzoo waar is als hare Godts-dienſt.

Het VI. Capittel.

Verhandeling van Ixoras *andere Kinderen. Den Kokus-noot in een Aaps kop.* Siri Hanuman *een Aap geboren, uyt den doodt opgewekt.* Superbennia *en* Quenavadys *kamp. Zijn vloek over de Maan.*

TOt noch toe hebben wy geſproken van *Quenavady*, zone van *Ixora*, laat ons nu eens ſpreken van andere diergelijke name voerende; den eerſten is *Egaſourubum* ofte *den waren Godt*, ende wordt aldus af-gebeelt met een Elephants hooft ende elf handen. Aen deze mogen de *Bramines* alleen offerhande doen, hoewel dat anderen het zelve ook vermogen, als zy maar op die tijdt haar onthouden van Vleeſch, Viſch, Eyeren ende Wijn.

d'Andere *Quenavady* word *Ceuxi* genaamt, welkers begin duſdanigh is: *Parameſceri* Huysvrouwe van *Ixora*, op een zekere dagh in een *Tanke* ofte Water-plaatſe haar waſſchende, ende haar met Olie beſmeerende, ende met Saffraan reynigende, haar Lichaam met de handen wrijvende, maakte van de vuyligheydt ende het zweet dat van haar Lichaam quam, een gedaante waar uyt in der yl een Menſche te voorſchijn quam. *Ixora* van zijn *Calaja* dat ziende, en vermoedende dat het

een

een Minnaar van zijn Vrouwe was, sloegh hem met zijn wapen *Chacra* den kop af, welke aan de voet van den Bergh *Calaja* neder viel, waar uyt een Kokos-boom quam te wassen, ende daarom zeggen de *Heydenen*, dat den Kokos een gedaante en aangezichte heeft als een Menschе. *Parameſceri* ziende haar Zone doot, ende daar over klagende, gebeurde het dat *Ixora* zich ontschuldighde, zeggende, dat hy niet en wiſte dat het haar Zoon was, ende om haar te vertroosten, zoo sloegh *Ixora* eenen witten Elephant het hooft af, ende zettede het op het doode lichaam, het zelve van den doodt opwekkende, ende gaf het Kindt weder aan zijn moeder *Parameſceri*, welke daar mede wel vergenoeght was. Dezen Elephant heeft een hooft ende twee handen.

Daarom de Kokos-noot gedaante is een Menschen heft heeft.

Wie heeft oyt van diergelijke beuzelingen gehoort? kan ook een Menschе uyt vuyligheydt ende zweet geboren worden? byzonder een volkomen Man, want *Ixora* op hem jaloers was. Ende indien *Parameſceri* uyt het zweet van haar lichaam een Man kan maken, wat voordeel heeft dan *Bramma?* Maar een Leugenaar dient een sterke geheugeniſſe te hebben. Dus ziet men dat God de Heere haar rechtvaardigh een tuymelgeest heeft gegeven, en dat zy in hare gedachten zijn verydelt geworden. 't Is ook aan te merken dat het een schoone God moet zijn, die niet en wist dat deze zijn eyge Wijfs zoone was. Op dat wy nu niet en spreken van de jaloersheyt van den grooten God *Ixora*. *Ixora* heeft noch eenen Zoone genaamt *Siri Hanuman*, gewonnen by zijn vrouwe *Parameſceri*, ende om te weten waarom dit Kindt een Aap is geboren, zoo is dit navolgende aan te merken.

Siri Hanuman, zoone van Ixora een Aap geboorn, ende d'reden waarom.

Ixora een grooten ende vermaarden Danſſer zijnde, sprong menighmaal op de Tooneelen om zijn konst ende veerdigheydt te vertoonen, en dat in de tegenwoordigheydt van de Hemelsche Geesten, ende andere aanzienlijke Persoonen; in het zelve danſſen vermaakt zich ook boven maten zijn Huysvrouwe *Parameſceri*, die haar altijdt na haar Mans genegentheyt weet te schikken; zy is zoo gezwint in het danſſen dat niemandt haars gelijk is; ja daar werdt van haar verhaalt, dat zy op een zekere tijdt danste, in tegenwoordigheyt van de Hemelsche Geesten, en andere voorname Persoonen, haar sprongen, omzwieringen ende omdraeyingen waren zoodanigh, dat hare juweelen ende cieraden van de eene Oore af vallende, van haar met de twee teenen van haren voet, even als met een tangh van achteren weder vast gemaakt wierden, ende dat met zulken behendigheyt, dat niemandt van de Aanschouwers het geloofde. Uyt deze gelegentheyt geloove ik dat de Vrouwen der *Nairos* de gewoonte hebben, van in het openbaar te danſſen op het Feest van zeker *Pagode*, ende in plaatse van de Juweelen te laten vallen, zoo laten zy haar kleetjes, daar zy haar mede dekken en vercieren, ter aarde neder dalen, blijvende alzoo geheel naakt. Maar om weder tot ons oude verhaal te komen, zoo dient aangemerkt dat *Ixora* eens bereyt was, op een Toneel in't openbaar te danſſen, ende terwijl zich de Genoodighde van alle kanten verzamelde, om den Baal ofte dans te zien. *Parameſceri* haar Oogen naar het Bosch wendende, zach daar twee Apen t'zamen teelen, ende daar over zeer te vreden zijnde, verzocht zy aan *Ixora* dat hy haar wilde in dat Bosch gezelschap houden in de gedaante van een Aap; hy stondt haar die bede toe, dies wierden zy beyde in Apen verandert, elk na zijn sexe; zy liepen ende sprongen in dat Bosch, tot dat zy op eenen Bamboes-boom quamen, waar op *Parameſceri* komende, zwanger wierd. Op deze zelfde tijdt waren gekomen om den dans te zien ettelijke honderden van de Hemelsche Geesten, ende by dien den *Jecxa*, *Quinnera* ende *Quendra*, ende het Toneel was zoo vol, dat alleen plaatse voor den Danſſer over bleef.

Ixora en zijn Huysvrouw zeer in het danſſen ervaren.

Hoe dat Siri Hanuman geboorен is als een Aap.

Deze niet komende, gebeurde het dat men hem trachte te zoeken, hier toe aanboodt de Wint als de ſnelſte (van welke naderhant geſproken zal werden, wanneer van de Engelen, Geeſten ende Duyvelen gewagh gemaakt werdt) zijnen dienſt, en by *Ixora* komende, dede hem de bootſchap, waarom hy af-gezonden was. Zy veranderde haar terſtont in haar oude gedaante; *Parameſceri* zwanger zijnde, ende haar ſchamende dat zy een Aap zoude baren, bad den Windt, dat hy het Kindt van haar wilde af-nemen, ende het aan een andere Vrouwe over doen. De Wint gehoorzaamde gaarn, ende bracht het Kindt in den buyk van *Anhema*, een Vrouwe van een der Hemelſcher Geeſten, fluks gingen zy beyde na het Toneel, ende *Ixora* (volgens een yeders verwachtinge) danſte met groote verwonderinge. *Anhema* daar na baarde een jongen Aap, wit als *Ixora* zijn Vader, welke hem alle dagen een byzondere macht gaf, durende t'elkens drie uuren, ende drie quart ofte vierendeel, zoo dat hy op die tijden uytſtekende was in kracht ende mogentheydt. Van dezen lieven Aap werden twee aardige voorvallen verhaalt, de welke hem zoude over gekomen zijn. De eerſte is, dat hy na een wijl geboren te zijn, honger hadde, ende ziende de Zonne, meynde dat het een goede vrucht was om te eten, een zeer grooten ſprongh dede; dus kreegh hy een grooten ſlagh met een yzer Inſtrument van de Zonne ofte *Ixora* aan zijn voorhooft, doch het beſchadigde hem niet, daarom wierdt hy ook *Hanuman* genaamt. Het tweede geval is, dat hy op zekeren tijdt een witten Elephant ontmoetende, genaamt *Acrapadia* van *Devaindra*, Koning van de Hemelſche Geeſten, met hem ſtreed, en *Devaindra* hakte hem ter neder met zijn zweert, en doode hem. *Hanuman* dus doot zijnde, gebeurde het dat zijn Vader de Wint hem onder de Aarde verbergde, alwaar hy een wijle tijdts verblijvende, metgroot verdriet en moeylijkheydt, de Inwoonders van het Landt niet konnende verdragen de onlijdelijke hitte en ſtilte, verzochten aan *Ixora*, dat hy zijn zoone *Hanuman* van den doot opwekken wilde. *Ixora* dit doende, zoo geſchiede het dat de windt wederom als vooren blies. Van de windt ziet *Voſſius l. 3. c. 34. Idololat.* De windt is van veele *Heydenen* voor een God gehouden, gelijk *Herodotus l. 7.* aanwijſt, ende na't Orakel van *Apollo*, doen *Griekenlandt* zoo zwaar gedreyght wierdt met *Xerxes* Vloote moſt men de windt eeren, aan wien het behouden van *Griekenlant* hingh. Die van *Athenen* richtede voor de Wint een Altaar op. De Keyzer *Auguſtus* bouwde in *Vrankrijk* een Tempel voor de Windt. Zoo hebben gedaan de *Phœnices*. De redenen die de *Heydenen* bewogen hebben de Wint als een Godt te eeren, zijn zijn kracht, ſnelheyt, onzichbaarheyt, onzekerheyt van haar oorſpronk en dwarze beweginge.

Siri ... numan ... Ixora ... *den doo* ... *opgewe*

De gegeven macht aan Siri Hanuman *drie uuren ende drie vierendeel op elke dagh duurende.*

Twee wonderlijke voorvallen aan Siri Hanuman *geſchiet.*

Wat verder van de daden van dezen beroemden Aap te zeggen is, zullen wy aanhalen in de Hiſtorie van *Siri Rama*. Dezen Aap is by de *Indianen* zoo vermaart, dat tot zijn eere *Pagoden* ende Tempelen zijn op-gericht, zeer koſtelijk ende heerlijk. De *Portugeſche* Gedenk-boeken verhalen, dat zy Anno 1554 geweeſt zijnde in *Ceylon*, op de hooghſte Bergh *Pico d'Adam* geheeten, de *Pagode* beroovende, een Kofferken vonden, in't welke den Ape-tant was, het Heylighdom der *Heydenen* in *Pegu*, *Ceylon*, *Malabar*, *Bengale*, *Choromandel* en *Biſnagar* woonende, deze Ape-tant met het koſtelijke Kofferken met heerlijke ſteenen toe gemaakt, voerde de *Portugezen* met haar naar *Goa*. De machtighſte Koningen der *Heydenen* boden daar voor aan den Onder-Koning zeven hondert duyzent Dukaten goudts: maar den *Biſſchop* vondt het met reden t'eenemaal ongeraden. Een wonderlijke ende zeer ſchrikkelijke blintheydt! *Parameſceri* is zelfs beſchaamt om Moeder van een Aap te zijn,

Siri H... numan ... *Aap zee vermaar by de* In... dianen.

zijn, en evenwel verandert zy haar in een Aap.. Ziet hier een mengelmoes van ongerijmtheden, voor eerst een Godt ofte Goddinne haar in een onvernuftigh schepsel veranderende; ten tweeden, Godt zich te vermaken met dansen (dat by de *Heydenen* lichtvaardigh wierdt geoordeelt, *nemo enim sat at sobrius*, Cicero.) Veel meer andere Menschen tot zulke ydelheyt te noodigen. Ten derden, een infame geyligheyt van *Parameseeri*, die alle dieren in haar dertele lusten navolght. Deze *Heydenen* droomen niet anders als van zulke ontuchtigheden, ende te gelijk ontdekken zy den aart van haar eygen Wijven, die zy geen kuysheyt toe vertrouwen. Ten vierden, een Kindt ontfangen zijnde in 's Moeders lichaam, door de Wint over te dragen in een ander lichaam.

Goorte en daante van Superbennia.

De derde Zoone van *Ixora* is genaamt *Superbennia*, deze heeft zes aangezichten en twaalf handen. De reden waarom hy in zulken gedaante is geboren, is deze: *Parameseeri* Vrouwe van *Ixora*, haar in een water-plaatse wasschende, gebeurde het dat zes Wevers haar te gemoet quamen, welke ziende de schoonheydt van haar gestalte, quade lusten op haar kregen, ende zy (na het scheen) was daar niet vreemt van, en stont die toe, met deze genegentheyt ende toe-stemminge (zeggen zy) is *Parameseeri* zwanger geworden, ende als zy gevoelde dat zy bevrucht was, bevreest zijnde voor haren Man *Ixora*, zoo spuwde zy op de Aarde, ende met dit speeksel zeyt men dat zy te gelijk het zaadt uyt wierp dat zy ontfangen hadde, waar uyt terstont een Kindt geboren wierd met zes aangezichten en twaalf handen, met de gedaante ende gelijkenisse van de voornoemde Wevers. Deze Wevers ziende zo een schoon kint, brachten het in haar huys, opvoedende het zelve met alle naarstigheit, als haar eygen Zoon, hem leerende alle kunsten ende wetenschappen, zoo dat hy in korten tijdt (door zijn goet verstant dat hy hadde) een zeer geleert Man wierd. Daar na hy op een zekere tijdt voor *Ixora* komende, om te disputeren ende reden te voeren, toonde hy zulken wijsheyt ende verstant, dat *Ixora* hem by zich nam in zijn *Calajal*, ende voor zijnen Zone aannam. Dezen Zone rijd op een Pauw, als wy te vooren hebben verhaalt.

Wie zoude zoo dwaas zijn dat hy zoude gelooven dat een Vrouwe door gedachten zoude konnen bezwangert werden; ten anderen, dat een Kindt uyt speeksel zoude geboren werden; ten derden, hoe is het mogelijk dat een Kint meer dan eenen Vader kan hebben: maar hier ziet men wederom de natuur van dit Volk, en ook haar geyle wellustigheyt, die noyt de Kinderen na haar Vaders rekenen, want die onzeker zijn, maar na de Moeder, waar van in het navolgende breeder zal gesproken werden. Te vooren hebben wy yets gesproken van de *Malabaarsche* Jaar-feesten van *Quenavady*, hier moet ik noch een zeltsaam voorval verhalen, 't welk hem, komende van 't Feest, geschiedt is. *Quenavady* was op zekeren tijt op een Banquet genoot (gelijk wy te vooren Cap. 6. van de jaarlijksche Feesten der *Malabaren* hebben gesproken) ende willende wederomme vertrekken na zijne plaatse de *Zuyker-zee*, zoo wierd het nacht op den wegh, want hy hadde wat lange op de maaltijdt gebleven; 't was Mane-schijn, maar niet zeer klaar, want het was maar de vierde dagh van de nieuwe Mane in *Augusto*, en de Mane werdt in die Landen niet eer als de tweede en derde dagh gezien. *Quenavady* had in zijne eene handt een Zonnescherm ofte *Sombreiro*, alzoo genaamt by de *Portugezen*, om dat het *Sombra* ofte schaduwe voor de Zonne maakt, gelijk de *Chinezen* die op haar schouders dragen, ende die na de Zonne omkeeren, om van zijn hittige brandt en stralen bevrijdt te zijn. In zijn andere hant hadde hy zijn kostelijk boek van Poëzye, en onder zijn arm hadde hy eenige *Cou-*

Wonderlijk voorval Quenavady gebeurt.

ken ofte Apen, in welke hy altijdt groote ſmaak hadde: want hy was niet alleen een etende, maar ook een wech dragende Gaſt, hy wandelde dan alzo henen wel verzadight zijnde, ende zonder eenige zorge ofte quade gedachten, ſtootede hy zijn voet aan een lange ſtok, waar door hy een groote val dede, hem ontvallende zijn Zonne-ſcherm, zijn Boek, en zeer beminde Apen. Het ſchijnt dat *Quenavady* wat zwak van gezicht moet geweeſt zijn, niet ziende de paal daar hy zich aan ſtiet, veel minder konde hy zien dat achter hem was, hy liet hem weynigh aan zijn Zonne-ſcherm ofte Boek gelegen, maar den val van de Apen ofte *Koeken* dede hem meeſt wee: want eer hy op ſtont om zijn Boek en Zonne-ſcherm op te nemen, beet hy eerſt in de Apen.

De Mane den val van *Quenavady*, ende hem dus graag in de Apen ziende bijten, konde haar van lacchen niet onthouden, 't welk *Quenavady* merkende, zeyde in grammen zin, *Die u, ô Mane, voortaan op dezen dagh zal zien, in de Maant Auguſtus, die zal gequetſt werden, ende zijn geſlachte* (ofte Caſte) *zal hy verliezen.* En dit is een zake daar deze *Heydenen* zeer op ſtaan, als in 't navolgende zal aangewezen werden: en dezen vloek uyt geſproken zijnde, gingh *Quenavady* wederom na zijne plaatſe de *Zuyker-zee*, gelijk hare Poëten deze zake zeer konſtigh en wijdtloopigh in haar rijmen verhalen.

De *Heydenen* hebben zulken ſchrik van dezen vloek van *Quenavady*, en ſtellen daar zulken geloove in, dat niemandt ergens zoude derven komen ofte uyt gaan, op den 4 dagh van *Auguſtus*, 't zy kleyn of groot, Koningh ofte Onderdaan, maar begeven haar vroegh in huys, eer dat de Zonne onder is, zelfs tot dat den vijfden dagh van de Mane over is, zoo doen ook alle Werkbazen ende Ambachts-lieden, ende zoo het gebeurde dat yemant op die tijt op den wegh moſte vernachten, zoo dekt hy zijn hooft, aangezichte ende oogen, zich wel wachtende dat hy in geen Poel ofte Water-vliet zie, om de Mane niet te aanſchouwen.

Wonderlijke by-geloovigheydt, daar onze en *St. Thomas Chriſtenen*, ja *Joden* en *Moren* onbeſchadight de Mane aanzien. Zoo veel vermagh een dwalinge van langer hant van de Vaderen af-gedaalt, en de Kinderen in-geſcherpt, op het herte der Menſchen. Och of Godt gave dat zy eer bevreeſt waren voor de ſtraffe die Godt de *Heydenen* dreyght, *Jer.* 10. 26. *Pſal.* 11. 10. en 97. 6.

Het VII. Capittel.

Handelende van de Dochter van Ixora, *en de oorſpronk der Kinder Pokjes. Vreeze en dienſt der* Malabaren *voor deze; hare Pagode* Amadyri *door den Koningh van* Cochin *berooft, zy komt te* Coulang.

DAar was een *Racxada* ofte *Reuze* (gelijk van dat Geſlachte meer zal geſproken werden in 't navolgende) deze was genaamt *Darida*, welke zich twaalf Jaar om *Brammas* wil verhouden had, en bequam van hem veele geſchenken, en groote ſterkte en kracht. *Bramma* vereerde hem een Boek, eenige Brazeletten ofte Armbanden, ende leerde hem eenige gebeden, met welke hy toe nam in kracht, ook vergunde hem *Bramma*, dat hy van niemandt konde gedoot worden. Deze Reuzen zijn niet anders dan booze Duyvelen, gelijk Cap. 11 werdt bewezen; men meynt op *Choromandel*, dat het Kinderen zijn die den *Bramine Kaſſiopa* met *Aditi* zijn Wijf voort-geteelt heeft, gelijk de *Joden* zeggen dat *Lilith* by *Adam* Duyvelen zoude ter Werelt gebracht hebben. *Darida* maakte geen werk van Vrouwen, als zijnde de zelve verre beneden zijn ſterkte, alleenlijk eiſchte hy een onverwinnelijke kracht tegen het mannelijke geſlacht, gelijk hem *Bramma* die toeſtont. *Darida* zich in zulken ſtaat bevindende, zwol op van hooghmoet, makende

Des Reu, Daridas ſtoutheyt in 't uytda gen van Ixora om met hem t vechten, o dat hy va Bramma met groote kracht was begiftight.

geen

geen werk van Menſchen, beſtont zelfs voortaan met Godt te ſtrijden, dies hy op zekeren dagh zich na *Calaja*, de woonplaats van *Ixora* begaf, en tarte hem uyt met veel geroep en getiers, zeggende hy zoude buyten in't velt komen om met hem te vechten. *Horatius Carm. lib.* 1. *Ode* 111.

Audax Japeti *genus ignem fraude*
mala gentibus intulit,
Poſt ignem æthereâ domo ſubductum macies & nova febrium
Terris incubuit cohors; cœlum ipſum
petimus ſtultitia; neque
Per noſtrum patimur ſcelus iracundia Jovem *ponere fulmina.*

Ixora of *Eſwara* zich gedreyght ziende, en wetende dat geen menſch op aarden hem konde dooden, van wegen de krachten hem van *Bramma* verleent, zont in zijn plaatſe een vrouwe *Sorga*, welke hem terſtondt den kop af hieuw, de zelve by *Ixora* brengende, meynde dat alzoo den ſtrijt een eynde zoude nemen; maar *Darida* nam den volgenden dagh zijn wederkeer na *Calaja*, hebbende een nieuw hooft bekomen, en daagde *Ixora* met meerder ſtoutigheydt uyt als de eerſte maal. *Darida* hadde maar eene kop, maar veele in ſchijn en uyterlijk aanzien, welke af-gehouwen zijnde, terſtondt herſtelt wierden, dies *Ixora* zondt vijf *Pagoden* heylige Vrouwen, *Chamundigal* by de *Malabaren* genaamt, welke tegens *Darida* ſtrijdende, t'elkens hem van zijn ſchijn-hoofden beroofde, ende met overwinninge t'huyswaarts quamen: maar hy keerde ſteets weder, en liet niet na *Ixora* uyt te tarten en te beſpotten. *Ixora* zich dus benart ziende, vondt goet met *Viſtnum* raadt te plegen, om te verſtaan wat hem te doen ſtont; terwijl zy bezigh waren, zo quam voort uyt het lichaam van *Viſtnum* een kracht, by de *Malabaren Bixa* genaamt, welke zijn wijk nam in 't lichaam van *Ixora*, ende weder ſprong uyt het vier-oogh dat *Ixora* in zijn voorhooft hadde, en vallende op der aarde, werd het in een Vrou-menſch verandert, namentlijk *Patragali Pagode* Dochter van *Ixora*.

Patragalys wonderlijke gedaante.

Deze *Patragali* heeft acht aangezichten en zeſthien handen, is zoo zwart als een kool, heeft zeer groote oogen, ront zijnde, haar tanden zijn als Verkens tanden, zy draaght tot Juweelen twee Elephanten aan haar ooren, zy bedekt haar met Slangen in plaats van kleederen, haar hayrlokken zijn de ſtaart van een Pauw; in haar handen heeft zy een degen, een drietant, een ſchotel gelijk een groote Porceleyne, noch een vaatken, genaamt by de *Malabaren Capala*, een kromme degen genaamt by die Landaart *Mautegam*, noch een kromme degen geheeten *Carutela*, een pijl om mede te werpen, noch een wapen-tuygh *Cona* gezegt, een kritſe *Jamantrum* genaamt, een koorde, een dregge *Ancuian* geheeten, een Aap met een *Chacra*, welke is een wiel van yzer. Dit vervaarlijk Monſter ter Werelt voort gebracht, ende nu geboren zijnde, gink terſtont henen om den hoon en ſmaat, haar Vader aangedaan, te wreken, zy vocht zeven dagen met *Darida*, en hakte hem zeven maal het hooft af, wel verſtaande niet zijn hooft dat hy in der waarheydt maar in ſchijn hadde; zy dan ziende dat zy haar te vergeefs moede maakte, en dat *Darida* niet te dooden en was voor en al eer hy berooft was van zijn Boek, Aap en Braſeletten, zoo zondt zy *Sorga Pagode* in gedaante van een arme Vrouw, na *Daridas* huys, en zy bad *Darida*, niet verre van zijn huys zijnde, om een aalmiſſe, daar op hy zeyde datze by zijn Vrouwe hadde te gaan, welke haar begeerte zoude voldoen, hier op antwoorde *Sorga*, dat haar van *Daridas* Vrouwe niets zoude werden gegeven; hier op ſprak *Darida* met een eed, zeggende, gaat henen, en zoo u mijn Vrouwe niet geeft 't geen gy eyſcht, zoo begeer ik dat zy 't u geven zal. Met deze belofte gink *Sorga* na het voornoemde huys, verzoekende den Aap, het Boek ende de Braſeletten, ende indien zy haar begeerte niet

Haar gedaante.

Patragaly *vecht tegens* Darida, *om den ſmaat die hy haar Vader* Ixora *gedaan hadde, en hakt hem zeven maal het hooft af.*

wilde toeſtaan, dat haar Man, op de plaatſe daar hy ſtont, belaſt hadde haar te geven wat zy wilde. De Vrouwe dan gaf haar de verzochte zaken, welke *Sorga* wel bewaarde, en brachtze met alle ſpoet tot *Patragali*. Zoo ras deze geſchenken van *Bramma* aan *Darida* vereert, wech gerooft waren, verloor *Darida* al zijn kracht, dies *Patragali* hem voor de laatſte maal op het lijf viel, ende hakte hem zijn waren kop af, en zoo wierd hy gedoodt, en deze ſtrijt had een eynde.

Zy bekomt door Sorga *een Vrouwe* Daridas *geſchenken die hy van* Bramma *ontfangen hadde, zoo dat doen zijn krachten van hem weken, en hy van haar eyndelijk gedoodt wierdt.*

Als nu *Patragali* zulken grooten overwinninge tegen haar Vyant had bekomen, zoo gink zy huppelende en danſſende na *Calaja*; als *Ixora* haar zag, gaf hy een groten ſchreeuw, en riep geweldigh, want hy was bereyt om zich te waſſchen, ende van vreeze ſprongh hy in een *Tanke* of water-plaatſe, en gaf haar daar van daan vleeſch en bloedt te eten; zy hier mede niet te vreden zijnde, zoo zeyde *Ixora*, dat zy haar bekken zoude gereet houden; hy ſneet dan de kleyne vinger van zijn handt af, en vulde de zelve met zijn bloedt; hier mede was *Patragali* noch niet vergenoeght, maar te meer in toorn ontſteken, dies zy haar goude Keten (welke was gemaakt vol kleyne knoopkens gelijk een peper-graan) van haar hals rukte, en die in *Ixoras* aangezichte wierp; hier op zoo quamen terſtont in zijn aangezichte en oogen de Pokjes te voorſchijn, waar over hy verwondert zijnde, zeyde *Baſuri*, dat is, ô grammoedige Vrou, ende biddende, ſchiep hy twee Jongelingen *Birapatrem* en *Quetraquele*, en gafze aan *Patragali*, die doen te vrede was, en *Ixora* buyten gevaar. Maar om zich in toekomende te verhoeden, zoo bequam hy een Vaartuygh van Zandelhout, en belaſte haar daar mede op der aarde te gaan, en daar te verblijven onder de Menſchen, doch onzichtbaar van haar offerhanden en geloften ontfangende, en dat zy de Menſchen zouden vergunnen 't gene zy van haar quamen te bidden. Hoe ongerijmt het nu zy de Kinder-pokjes *Patragali* toe te ſchrijven, welke uyt natuurlijke oorzaken beſtaan, na het gevoelen van de Artzen en Wijsgierigen, kan men met weynigh regulen vertoonen. Waar in beſtaat de gezontheyt? anders dan in een gematighde vermenginge der temperamenten κρᾶσις, by *Hippocrates* Diſcipulen genaamt: daar nu een temperament 't zy melancholia ofte zwarte Galle, ofte overtolligheyt van bloedt, ofte pituita te zeer de overhant neemt, kan de gezontheyt niet blijven volmaakt. *Galenus* noemt de gezontheyt niet t'onrechte Διάθεσιν κατὰ φύσιν ἐνεργείας ποιητικὴν, *naturalem omnium corporis partium conſtitutionem.* Dat is: *Een goede geſtalteniſſe van alle de deelen des lichaams*, en het tegendeel is oorzake van ongezontheyt en ziekte zelfs.

Oorſpronk der Pokjes, Baſuri *by de* Malabaren *genaamt.*

Ovidius zingt aldus van de eerſte hoedanigheden en temperamenten.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus
Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Dat is:

Wanneer de hitt' en kouw te zamen zijn gepaart,
Dan ziet men dat Natuur ſteeds veele Kind'ren baart,
Door vuur en waterſtrijt, door tweedracht en eendracht,
Door warmte en door vocht behoudt natuur haar kracht.

Lactantius l. 2. c. 10. Duo igitur illa principalia inveniuntur, quæ diverſam & contrariam ſibi habent poteſtatem, calor & humor, quæ mirabiliter Deus ad ſuſtentanda & gignenda omnia excogitavit: nam cum Dei virtus ſit in calore & igne niſi ardorem vimque ejus admiſta humoris & frigoris materia temperaſſet, nec naſci quicquam nec cohærere potuiſſet, quin ſtatim conflagratione interiret quicquid eſſe cœpiſſet. Heraclitus *ex igne nata eſſe omnia dixit*

dixit Thales Milesius *ex aqua: uterque vidit aliquid, sed erravit tamen uterque.* Het is zeer waarschijnlijk dunkt my, dat daarom ook (gelijk de *Heidenen*) de afgodische *Joden* den מלה en מלחת, dat is den Koning des Hemels en de Koninginne, Zon en Maan hebben geëert, *Jer.*44. 18. en 7.10. De ziekte onder welke mede de Kinder-pokjes moeten gerekent werden, worden wel van God tot straffe des zondigen Menschе toe gezonden, maar evenwel hebben zy haar natuurlijke oorzaken, 't zy van binnen of van buyten, als lucht, spijze, drank, slapen, waken, rusten en beweginge des lichaams, honger, aftrek en ophoudinge der excrementen, sayzoenen en tijden des Jaars. *Singulis enim anni tempestatibus sui morbi*, zeght *Hippocrates*; winden en venijnige dampen des luchts, gelijk uyt de zelve heete Koortsen en Pestilentien ontstaan konnen, zoo ook bedorven en stinkend water, de lucht infecterende en bezoetelende, en diergelijke, waar van *Hippocrates* 3 *Aphorism.* 15. 17. *& libro de aëre aquis & locis* mach na-gezien werden, doet hier by quade kokinge der Mage, daar uyt rauwigheden ontstaan, overtollige vochtigheden, verdervinge des bloets *Plethora* en *Cacochymia.* Wat warmte en vochtigheyt t'zamen konnen voortbrengen, hebben de oude Wijzen al lange geleert, aanmerkende in de voort-teelinge de warmte, *tanquam Elementum masculinum*, als een *manlijke hooftstoffe*, de vochtigheyt *Elementum fœminum*, als een *vrouwelijke hooftstoffe*; daarom gebruykten zy in 't voltrekken der Huwelijken water en vuur. *Lactantius Firm. l.*2. *c.* 10. Leerlingh van *Arnobius*, die van veele (om de zoetvloeyentheyt zijnes stijls) *Cicero Christianus* werdt genaamt, verhaalt ons deze maniere, zeggende: *Ideoque à veteribus institutum est ut sacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciantur, quod fœtus animantium calore & humore corporentur atque animentur ad vitam.* Daarom ontzeyden ook de Ouden de Misdadigen en Ballingen vuur en water: want men toen noch onbetamelijk oordeelde de quade, om dat zy Menschen waren te dooden, zoo was dan deze ontzegginge zoo veel als een veroordeelingh tot de doodt: want zonder vuur en water kan men niet leven. De *Bramines* zelfs leeren, dat de Planeten ofte Dwaal-sterren veel uytwerken in de gezontheyt ofte ongezontheydt, en dat haar krachten verscheyden ende t'zamen strijdende zijn, dat zommige met den anderen noch in vriendtschap noch in vyandtschap staan, en wanneer zich een Planeet vereenigt met een andere die zijn vriendt is, zoo bekomt hy meerder kracht: dit is de reden, waarom dat de Mane in haar t'zamen-voeginge met de Zonne meer veranderinge verwekt in de zieke ende zwakke lichamen, door zijn kracht bekomen van zijnen vriendt Planeet de Zonne. Zoo weten de *Bramines* ook wel, hoe dat na de gestalteniſſe des luchts, in elke tijdt van 't Jaar verscheyde ziekten voort-brenght, zoo werdt van ons aangemerkt op het Eylant *Ceylon*, en byzonder in 't Koninghrijk *Jafnapatan*, in de Provintie *Pachirapalli*, hoe dat aldaar in de Winter groote Koortsen en opzwellinge der lichamen, door het siltigh en zalpeterigh water ontstaan. Hoe dat dikmaals de sterfte in haar Vee zoo grazeert en heerschet, is haar mede niet onbekent, hoe de zeere Oogen byzonder op *Malabar* de Menschen plagen, voortkomende uyt een bedorven lucht, hoe dikmaals de Visschen (door eenige stank in 't water ontstaan) gelijk als dul en zot aan strant zich begeven, en met duyzenden sterven, gelijk over eenige Jaren in *Amboyna*, en te vooren op *Ceylon* en andere plaatsen meer is geschiedt. Zoo ziet men in de Lente, dat de *Malabaren* meest van de Kinder-pokjes werden aangetast, 't welk buyten twijffel ontstaat van de hitte en verdorven bloet, en van andere quaadtaardige vochtigheden ende vruchten, de welke van het gemeyne

Pragaly 's gensins Oorzake van de Pokjes.

Volk

Natuurlijke oorzake van de Kinderpokjes, en hoe zy meeſt in de Lente komen; het gemeene Volk de ſlechtſte ſpijze genietende, zijn de zelve meeſt onderhevigh.

Volk meeſt genuttight werden, die ook doorgaans meeſt van de Pokjes aangetaſt werden, hierom worden ook de zelve of doodelijk of genezelijk geacht, na dat de vochtigheden venijnigh gevonden werden, zo dat zommige Pokjes licht genezen, daar in tegendeel d'andere in 12 ofte 18 dagen de Menſchen ende Kinderen dooden, gelijk de Artzen en *Comaras* daar te lande door haar ervarentheydt hebben konnen af-zien, of zy doodelijk of genezelijk zijn. De *Heydenen* meynende dat *Patragali* deze ziekte toe ſtiert, verlaten terſtont den Patient. Dit kan de rede zijn waarom een Vrouwen beelt onder de *Heydenen* is, daar een Kint de armen om de hals ſlaat, als hulp zoekende aan deze Afgodinne, zijnde van Menſchen verlaten. Want zy oordeelen de ziekte beſmettelijk en aanklevende te zijn: zy geven dan den patient over aan een van de *Comaras*, zijnde Devotariſſen van *Patragali Pagode*, en geloovende dat *Patragali* de Pokjes veroorzaakt, zy doen dan veele offerhande en ceremonien voor den Zieken, om deze Afgodinne te verzoenen, ſnijden een Haan ofte twee den kop af, welkers bloet op d'Aarde vallende, van de Honden op gelekt werdt; zy maken den Zieken wat *Canſie* gereet, dat is Rijs met water wel gekookt zijnde, den gewoonlijken drank in die geweſten der onpaſſelijke en qualijk geſtelde, nochtans dwingen zy hem niet tot drinken, en zommige ſterven wel door gebrek, ende worden ook wel door de *Comaras* gedoot, als zy zien dat met zijn verhuyzen haar profijt en nuttigheyt kan toe komen, want alle den huysraat erven zy. Dat nu *Patragali* deze ziekte niet verwekt noch wech neemt, blijkt genoegh: aangaande het eerſte, uyt de voor-aangetoge redenen, ende 't laatſte wordt mede uyt haar eygen zeggen wederlegt: want dewijl by haar zommige Pokjes doodelijk werden gehouden, in 12 of 18 dagen de Menſchen wech nemende, zoo en kan *Patragali* dan niet helpen, en haar offerhande te doen is onnodigh; zoo veel te meer als zy niet doodelijk en zijn, want de Zieke zal haaſt genezen. 't Gaat dan vaſt dat deze ziekte, gelijk ook andere, uyt natuurlijke oorzaken beſtaat, en kan de zelve in die Landen door Aderlaten, purgatien, en koele ſpijze te nuttigen, en zwetinge genezen werden, midts dat den zegen des Heeren daar over verwacht werde, welke alleen ſlaat en geneeſt, wondt ende heelt. Maar hoewel deze en andere ziekten uit natuurlijke oorzaken ontſtaan, zoo moetmen ook hooger zien op de hant Godts, *Lev.* 26. 16. *Deut.* 28. 21, 22. 1 *Sam.* 2. 6. *Job* 1. 22. *Hoſ.* 6. 1. *Matth.* 8. 15. *Joh.* 9. 3. Maar Godt ſtraft haar zeer boven andere Volkeren, met deze beſmettelijke ziekte in haar vleeſch, om aan te wijzen haar verdorven vleeſch. Zoo ſloegh Godt *Mirjam Num.* 12. ende *Gehaſi* 2 *Reg.* 5. 27. ende *Uſſia* met melaatſheyt 2 *Chron.* 26. 20. om haar zonden wille. *Iſraël* gink in tot *Baal Peor* ('t zy dan *Camos* of een onreynen *Priapus*, gelijk deze *Heydenen* doen) en zonderde zich af tot die ſchaamte, en wierden gantſch verfoeyelijk na hare boelerye, *facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt*, *Hoſ.* 9. *vſ.* 10. De *Afgoderye* maakt den menſche verfoeylijk, ende gelijk zy alle ſtraffe veroorzaakt, zoo ook ſtraft God de *Heydenen* boven maten met de onreyne ziekte der Pokjes. Den hoogh-geleerden *Coccejus* leght de plaatſe *Hoſeæ* 9. 10. aldus uyt: *Facti ſunt abominationes ſecundum amorem ſuum*, en is aanmerkens waardigh, dat de *Afgoden* werden genaamt שִׁקּוּצִים Βδελύγματα, *verfoeyzelen:* want dieze offeren, werden haar gelijk *Pſalm* 115. 8. het woort in de gront-text כְּאַהֲבָם, (*na hare liefde*) kan ook bequaam uytgeleyt werden, *dewijl zy haar zelven beminden*, namentlijk haar eygen gerechtigheydt, de Vaders des vleeſches, traditien en fabulen, zoo zijn zy verfoeylijk geworden.

Ceremonie en offerhande die de Comaras *doen aan* Patragali, *op dat de Zieke mach genezen werden.*

De Heydenen *verlaten terſtondt de gene die met de Pokjes beſmet zijn.*

Gelijk Patragali *valſch geloofd werd de Pokjes toe te zenden, zoo ook wech te nemen.*

Van de Priapus *ziet cap*

Te voren hebben wy gehoort hoe *Ixora* zijn Dochter *Baſuri* noemde,

zoo

zoo geven de *Malabaren* dezen naam mede aan de Pokjes, die zy ook zeggen te zijn het zweert en de dagge van *Patragali*: daarom, zoo wanneer zy een Zieke aan de Pokjes leggende, zien, zullen zy hem aanbidden, want zy meynen dat *Patragali* in 't midden van hem is, zoo doen zy ook aan het doode lichaam, noemende 't zelve *Pandara*, dat is een *Koninglijke schat*, zy weten ook wel dat God goet is, en niemant quaat doet: maar dat *Patragali*, om datze dit quaadt toebrenght, met Offerhanden moet verzoent werden, hier in de oude *Grieken* navolgende, van welke *Lactantius l.1. c.20* zeght: *Græcos alios Deos colere ne noceant, alios ut prosint. Zommige Goden eerden zy, op dat zy haar geen quaadt zouden doen, andere op dat zy haar voordeeligh mochten zijn.* De *Romeynen* eerden zelfs de Koortse ende verroestheyt; dat ook deze ziekte van *Patragali* niet gezonden wordt, om dat men byzonder tegens haar gezondight heeft, blijkt, om dat veele *Bramines* ende devote *Comaras* van deze ziekte sterven, die nochtans met deze *Afgodinne* in vriendtschap zijn. Veele hebben na haar eygen zeggen grootelijks tegens *Patragali* gezondight, ende nochtans sterven zy van deze ziekte niet. Veele van deze ziekte stervende, zullen opentlijk bekennen, dat haar gewisse haar niet beschuldight van tegens *Patragali* gezondight te hebben. Zy zeggen dat *Patragali* byzonder haar woonplaatse heeft in de *Pagode* van *Cranganor*, welke om de groote toevloeyinge van 't Volk genaamt werdt de *Pagode der Pelgrimagie*; op den dagh van haar Feest werden hier duyzenden van *Sanams* op-geoffert, en hier in bestaat wel den meesten rijkdom van den Koningh van *Cranganor*, en om dat den Koningh van *Cochin* ook begeerde deel te hebben aan deze geschenken, zoo heeft hy zijn Volk op de Rivieren en wegen geleght, om de reyzende Man aan te pakken, en haar gelt te rooven, willende dat zy gaan zouden na zijn *Pagode*, die hy hadde doen stichten in zijn Koningrijke binnen *Palurti*.

Byzondere woonplaatse van Patragali in een Pagode van Cranganor.

Groote stryt van de Pagodi; den Koning van Cochin wil haer deel noch hebben.

Den ouden Koningh van *Cochin* die in groote voorspoet leefde, hadde te vooren met 10000 Krijghsknechten berooft een zeer vermaarde *Pagode*, genaamt *Ammadiri*, wechnemende alle de schatten die daar in waren, daar na spottede hy hier mede, zeggende dat hy die schatten niet hadde wech genomen, maar als Erfgenaam en wettige Zone van de *Pagode* hem hadde toe-geëygent; het scheen dat deze *Dionysium* (Tyran van *Sicilien*) wilde navolgen, de welke (na het verhalen van *Cicero* en *Lactantius*) quam in den Tempel van *Jupiter*, ende hem ziende met een goude mantel bekleet, nam de zelve wech, en dede hem een van laken aan, daar by voegende, *Dat de goude mantel des Somers te zwaar was, en des Winters te kout, maar deze nieuwe was t'allen tijde goet.* Hy trok ook *Æsculapio* zijn gouden baart af, zeggende dat hem die niet voegde, om dat zijn Vader *Apollo* ook zonder baart stont, zoo nam hy ook wech 't gene de Goden in hare handen hadden, oordeelende het een groote dwaasheydt te zijn, dat men dat niet zoude aannemen 't welk zy met de handen als toe reykte, ende wanneer hy een spoedige zee-reyze hadde, zeyde hy tegen zijn byhebbend Volk, die voor Schip-breuke om deze feyten vreesden, *ziet hoe de Goden den Kerkrovers goetgunstig zijn.*

Hoe den Koning van Cochin de rijke Pagode Ammadiri berooft.

Nu zullen wy eens gaan spreken van 't gene (na het zeggen der *Heydenen*) *Patragali* is over gekomen op der aarde, na datze van haren Vader *Ixora* was vertrokken; zy was dan met haar Barke van Sandelhout verzeylt, ende ontmoetede in Zee eenige Visschers en Vangers van Apen, de welke zoo met haar streden, dat zy genootzaakt wierd weder te keeren na *Calaja*, de woonplaats hares Vaders, om hulpe van hem te verzoeken: maar zy vondt hem op een Ledekant leggende slapen, zoo dat zy vertoornt wierd, ende zijn rustplaatse 't onderste boven wierp. Hier

Patragali heeft een stryt in zee met de Apen-vangers.

Keert weder na haar Vader.

uyt is ontſtaan de reden waarom de *Heydenen* haar af-zonderen van een huys, in welke yemant aan de Pokjes zick light, uyt vreeze en eerbiedigheydt die zy *Patragali* zijn toe dragende, meynende dat *Patragali* in den kranken is; zoo dat zy oordeelen het een onbeleeftheyt en onbeſchaamtheyt te zijn, dat men zijn huys zoo na by haar zoude hebben, daarom blijven zy ten minſten zeven huyzen daar van daan. Nu *Ixora* met een diepen ſlaap bevangen zijnde, wierd door het omkeeren van zijn Leger, wakker gemaakt, en van het ongeval zijnes Dochters volkomentlijk onderricht, gaf haar een Aap, in de welke zy haar wooninge voor een tijt nam, en gink weder henen, om met de Apen-vangers te ſtrijden, de welke zy overwan, en havende aan de zuyd-zijde van *Coilang* (een Stadt op *Malabar* gelegen, waar van in 't eerſte Boek is geſproken.) De Koninginne van *Coilang* van hare komſte verwittight, liet haar in haar Hof brengen, en voede haar op als een eigen Dochter twaalf Jaren lang, op welken tijt den Heer van *Couleta*, een Lant gelegen noordwaarts 7 mijlen van *Calechut*, *Patragali* verzocht voor zijn Zoon ten Vrouwe, dies beſloot men het Huwelijk, en hy namze mede na zijn huys, alwaar zy getrouwt zijnde, twaalf Jaar verbleef ſonder eenige gemeenſchap met haar Man te houden, zeggende dat hy niet zoude derven haar genaken, om dat zy een Dochter was van *Ixora*, zonder eenige gemeenſchap. *Patragali* was getrouwt, maar bleef altijt Maaght. *Mendoza* verhaalt dat in *China* een beeldt van een ſchoone Vrouw te zien is met een Kindeken om den hals, of gelijk andere zeggen, op de armen, deze zoude een heylige Dochter van een grooten Koning geweeſt zijn, die een Maaght zijnde, zoude gebaart hebben. Dit willen de Jeſuïten voor *Maria* de *Chriſtenheyt* op-diſſchen: ende andere die maar het *Heydendom* wel doorzien, zullen niet anders dan deze *Patragali* daar van maken, en 't geen *V. le Blank* omtrent 't vrouwe-beeldt van *Calechut* verhaalt is onwaar, immers verdacht.

Komt te landen tot Coilang.

Het VIII. Capittel.

Patragalys *Mans Vader en Moeder lijden ſchip-breuk; zent haar Man uyt om haar voetringen te verkoopen, die zy gaat op zoeken; haar negenderley ontmoetingen op den weg.* Ixoras *andere Kinderen hare opvoeding en ontmoetingen; nader verhaal van* Parameſceri.

DE zake dus ſtaande, gebeurde het dat de Vader en Moeder van haar Man ſich in een Vaartuygh op Zee begaven, om eenige Koopmanſchappen te voeren, nemende met haar alle haar middelen en kleynodien, ook van *Patragali*, ende in de ruimte ontmoetede zy eenige Apenvangers, welke haar beſtrijdende, overwonnen, en de *Champan* in de gront boorden, zoo dat alle de Waren bedorven wierden. *Patragali* nam de goude voet-ringen van haar Moeder tot een huwelijks-gifte vereert, en gaf die aan haren Man, zeggende, gaat henen, en verkoopt de zelve, en komt ſpoedigh weder te huis. Het gebeurde terwijl haar Man op wege was, dat hem een Goutſmit, zijnde een Struykroover van *Pandi* ontmoetede, zeggende, dat hy deze goude Ringen wilde koopen, den Goutſmit verleyde *Patragalys* Man, brengende hem van 't eene huys uyt en 't ander in, tot dat zy eyndelijk te *Pandi* quamen, daar gekomen zijnde, wierdt *Patragalys* Man beſchuldight voor den Koningh van deze goude Ringen geſtolen te hebben: want den ſchelmſchen Smit hadde te vooren de Ringen van de Koninginne van *Pandy* dieffelijk wech genomen; dies men hem, namentlijk de Man van *Patragali* terſtont gevangen nam, ende ſpittede hem aan een wilde Palmeer-boom; deze daat verfoeyde de Vrouwe van de Goutſmit, dies zy handt-gemeen wierdt met haar Man, welke haar doode, en wierp haar doode lichaam voor zeker Put neder. *Patragali* in haar huys zijnde, ende ziende haar

De en Mo van galys. komen ſtrijdt zee m. Apengers, lijden breuke

Man

Patragali zoekt haar Man die zy uyt ezonden had om haar goude voetringen te verkoopen

Man vertoeven met zijn wederkomst zeven dagen langh, gink uyt om hem op te zoeken, waar zy hem mochte vinden. Haar ontmoetede eerst een Duyve, welke zy af vraagde of zy haar Man niet gezien hadde, deze antwoorde dat zy hem hadde zien gaan, maar niet te rugge keeren, wijzende met eene haar aan den wegh die hy gegaan was. *Patragali* vergunde de Duyve (tot betalingh van haar goede onderrichtingh) dat in Sprokkel-maant (wanneer in die Landen de grootste drooghte is) haar geen water zoude feylen, met eenen beschonk zy de Duyve met de helft van 't achterste van haar goude halsbant, aan zijn keele, (de Torteldnyven hebben zoo een ringh aan den hals) of gout daar by doende, dat zy nimmermeer een Silver-smit zoude van nooden hebben. *Patragali* den wegh op gaande, haar van den Duyve aangewezen, quam te gemoet een Vogel met een ringh verciert, deze vraaghde zy ook na haar Man, en gaf het zelve antwoort gelijk te vooren de Duyve; dies zy deze Vogel een Rooze op 't hooft zettede, buyten twijffel is dit geweest het vogelken *Timmerman* by ons genaamt, hebbende in *India* een kuyf op 't hooft, by na als een *Kievit*, alzoo van onze *Nederlanders* geheeten, om dat het met zijn bekje als een Timmerman met een hamer slaat, zoo draaght het ook by de *Portugezen* den naam van *Carpenteiro*.

Haar wederpaaren op de wegh.

Ten derden, ontmoetede *Patragali* op den wegh een *Manges* boom, welke van haar gevraagt zijnde, geen antwoort gaf, hierom vervloekte zy haar, zeggende dat men geen doode lichamen anders dan met haar hout zoude branden, en dat in Zee de Barken van haar stamme gemaakt, zoude verrotten, en dat de Worm aan landt haar op eten zoude.

Ten negenden ley ontsetinge.

Daar na ontmoeten haar ten vierden maal een Koe-beest, haar voorbygaande en slaande met de achterhielen, dies zy 't Koe-beest vervloekte, zeggende, dat zy niet na haar Vader, maar na de Moeder zoude genaamt werden; datze vier speenen zoude hebben, een voor de *Pagode*, een voor den Heer van 't Lant, een voor haar Bezitter of Meester, ende een voor haar Kalf, dat men van haar huydt zoude trommels maken, ende dat zy levendigh en doot zijnde, slagen zoude krijgen, levendigh op haar lichaam, doot op haar huydt.

Ten vijfden ontmoetede zy een *Nairos*, zijnde een *Malabaarsche* Krijghs-knecht, (van welke in't eerste Boek is gesproken) deze maakte bedrieghlijk een kuyl op den wegh, en bedekte die met bladeren en rijzeren, en wierp daar zant op; *Patragali* dan voort gaande, viel in deze gemaakte kuil, dies zy hem vloekte, zeggende, dat hy al zijn leven een Koeye-wachter zoude zijn.

Ten zesten ontmoetede zy een *Naira*, zijnde een jonge Dochter en Maget, zy vraaghde haar of zy haar Man niet gezien hadde, waar op zy beide haar handen t'zamen klappende, zeyde al spottende, dit is wat nieuws, dat de Vrouwen haar Mannen gaan op zoeken, zeyde voorts dat zy haar Man niet en hadde gezien, hier over *Patragali* vertoornt, vloekte haar, zeggende dat zy met een *Nairo* zoude trouwen, die de Koeyen zoude hoeden, welke veertigh dagen in 't Leger zoude gaan en haar verlaten.

Ten zevenden ontmoetede zy een *Jakes* boom, welke van *Patragali* na haar Man gevraaght zijnde, haar takken neder boogh, en daar door quam eenige melk zich uyt te drukken (gelijk die ook t'elkens als men maar een takje van deze boom af-houwt, uyt vloeyt) hier op ontfingh zy van *Patragali* deze zegen, dat haar vruchten by de Koningen en Groote der Aarde zeer zouden geacht zijn, en dat schoon haar stam door ouderdom verrottede, zy evenwel vruchten zoude voort-brengen (gelijk zy ook in der waarheyt doet) dat men van haar hout Tamboeren of Trommels, by de Inwoonders *Tabelijne* genaamt, zoude maken, en

de Beelden in de *Pagoden*, onder welke zy van de Menſchen zoude aangebeden werden.

Daar na ten achtſten ontmoetede zy een *Polia*, een Man van een kleyn en veracht geſlachte, welke zich niet genoegh op den wegh van haar afſchikkende, (zijnde een bewijs van eerbiedigheyt) van haar wierdt vervloekt, dat hy in vijf maanden des Jaars, beginnende van Wijn-maant tot Februarius niet en zoude mogen bezoeken de huyzen van de Grooten ende hooge Geſlachten, hierom zijn de lieden van dit geſlacht (na haar voorgeven) veracht en onreyn, en worden aan andere verkocht en Slaven gemaakt.

Ten negenden en ten laatſten ontmoetede *Patragali* een Man van een zeer geringe en ſlechte afkomſte, een *Parrea*, die groote eerbiedigheyt en *ſumbaja* voor haar maakte. *Patragali* verwonderde haar over de courtoizye van dezen plompen Boer, hem vragende hoe dat hy haar kende, hier op antwoorde de *Parrea*, dat hy acht hadde genomen op de Verkens tanden die zy in haar mont hadde, en de Elephanten die zy aan haar Ooren droegh; hier over zegende zy den *Parrea*, dat hy *Zuri* ofte Wijn uyt den Klappes en Palmeer-boom zoude drinken, (gelijk zy ook rijkelijk doen) en dat hy en zijn Volk vleeſch van doode Koebeeſten zouden eten.

Beuzelingen der Heidenen.

Maar wie zoude konnen gelooven dat zulken zotternyen in gezonde herſſenen plaats hadden, veel minder geloven; het gelijken veel eer eenige ſpreukjes die men in de winterſche avonden den Kinderen zoude vertellen, dan onder Bejaarde te voorſchijn brengen. Zoo zien wy door een rechtvaardigh oordeel, dat de *Heydenen* zijn verydelt geworden in hare gedachten, en hoe haar onverſtandigh herte is verduyſtert geworden, haar uytgevende voor wijzen zijn zy dwaas geworden, *Rom.* 1. *vſ.* 21,22. zoo zijn zy geſlagen met onzinnigheyt, en met blintheyt en verbaaſtheydt des herten, ſlimmer dan

Wonderlijk door Godts rechtvaardigh oordeel verydelt.

de *Joden*, *Deut.* 28. 28. Eyndelijk om deze zotternye te beſluyten, en tot de uytkomſt van deze verzierde geſchiedeniſſe te geraken, zoo is het gebeurt dat *Patragali* wandelende op den wegh van de *Parrea* haar aangewezen, haar Man (geſpit zijnde op een wilde Palmeer-boom) vont, zy hem willende daar van daan nemen, wiſt niet hoe zy het beſt zoude doen, want de wilde Palmeer-boom was zeer hoogh; zy duſdanigh verlegen zijnde, bad eenmaal, door kracht van dit gebedt brak de Palmeer-boom, ende haar doode Man viel in haren ſchoot, zy wies zijn wonden af, reynighde hem, en verwekte hem van den dooden, ende bracht hem na een plaatſe genaamt *Bellapenate*, zijnde gelegen noordwaarts 10 mijlen van *Cranganor*, zy ordineerde dat men hem daar offerhande zoude doen, en dat hy haar noyt zoude mogen aanraken, uyt oorzake dat hy onreyn was geworden, door zoo een ſchandelijke en verachte doot; zy wilde ook met niemant anders trouwen, maar altijt in den maaghdelijken ſtaat verblijven. Dit alzoo beſtelt zijnde, zoo brande *Patragali* van yver, om wrake te nemen over de Doodtſlagers van haar Man, en haar verdere vyanden, dies gink zy haar noodt klagen by haar vader *Ixora*, verkreegh van hem een ſterk heyrleger van *Raxaxos*, Duyvelen, te vooren geweeſt booze Menſchen, deze doen veel quaats in de Werelt, met haar hulpe verwoeſtede zy 't geheele *Paudy* met zijn Landtſtreken, doodende den Koningh en den Fielt, namentlijk de Goutſmit, oorzaak van alle de onheylen haar over gekomen. Van den dooden wekte zy op de Vrouwe van den Goutſmidt, haar macht gevende dat zy een Zone baarde, die zy vergunde dat arbeyden zoude aan de *Pagoden*, en van het tiende deel goudt dat hy aldaar verwrocht, een deel zoude ſteelen, van 't werk des Koninghs 4 van 10, en van 't werk ten dienſte van andere Lieden gedaan, zoude hy zoo veel

wech

wech nemen als hy konde krijgen. In der daat een ſchoone Privilegie voor de Goutſmeden; ik geloove vaſtelijk dat zy daarom onder de *Heydenen* zoo diefachtigh zijn, geen zonde van deze diefſtal makende: want ſchoon ghy in *India* u gout in u eygen huys laat maken, voor u oogen ſmelten, en zy het des avonts u t'elkens in bewaringe geven, zoo zullen zy u evenwel noch wat ontknijpen. Deze geheele Hiſtorie van *Patragali* wierd van de Waſſchers gezongen, en indien men al den aanhangh van deze geſchiedeniſſe hier zoude in voegen, men hadde een dagh 2 a 3 werk om alles te verhalen, dies wy, om tijt te ſparen, hier van af ſcheyden, en laten *Patragali* met haren Man varen, niet eens aanroerende alle die tegenſtrijdigheden in deze Fabel verhaalt, niet te hooren de droevige klachten van haar Man, en nochtans hem van den dooden op te wekken, en zoo zy haar eygen Mans gekerm niet hoorde, hoe zal zy het zuchten der gener die aan de Pokjes krank zijn, konnen hooren. *Ixora* zoude in ſlaap zijn gevallen, en met zijn Ledekant om verre geworpen, ô ydele gedachten en ſlechte overlegginge! Wy hebben te voren geſproken van *Patragalys* Pagode, ſtaande in't Landt van *Cranganor*, maar de *Heydenen* hebben daar noch een Man in geſtelt, gemaakt van marmer-ſteen, zeer langh en groot, de welke (om niet meer in lenghte te groeyen) alle dagen van een *Bramine* met hamer-ſlagen op zijn hooft begroet werd.

Tot noch toe is geſproken van de Kinderen van *Ixora*, die eygentlijk niet meer zijn dan vier in getal, *Quenavady*, *Super Bennia*, *Siri Hanuman* en *Patragali*, doch *Super Bennia* zoude geen natuurlijke Zone zijn, maar een Kint van aanneminge, hebbende zes aangezichten en twaalf handen, van welke te voren is gehandelt. Doch eer wy verder gaan moeten wy de *Heydenen* eens vragen hoe het komt dat *Ixora* twee Vrouwen hebbende *Parameſceri* ende *Quenga Pagode*, geen eene Zone hem gelijk zijnde heeft voort-gebracht? want het is gemeyn onder alle Volkeren, *quod ſimilis generat ſibi ſimilem*, gelijk de *Philoſophen* ſpreken. Dit is niet alleen waar in de onvernuftige Dieren, maar ook in de Menſchen: wat is het dan voor een onmacht in *Ixora*, hebbende twee Vrouwen, altijt by hem zijnde en blijvende, en dewijl God moet volmaakt zijn, dat hy niet een Zone hem in alles gelijk heeft ter werelt gebracht; deze vrage kan men ook by brengen ten aanzien van *Bramma* en *Viſtnum*, welke even als *Ixora* elk twee Vrouwen hebben, en *Devaindra* heeft er vier, nochtans vermeerderen zy niet, noch krijgen eenige Kinderen. Of nu de *Bramines* wilde zeggen dat zy onvruchtbaar zijn, is in zijn eygen gedaante onwaar, want de vruchtbaarheydt is een volmaaktheyt, ende kan de Goden niet ontnomen werden: want hoewel in den grooten God, in welken wy gelooven, geen eygentlijke voort-teelingh is, zoo is nochtans Godt die gene die de Baarmoeder opent, en de kracht der voortteelinge in den Menſch geplant heeft; zoo ſpreekt God zelfs, *Eſai. 66. 9. Zoude ik de Baarmoeder op breken en niet genereren? zeyt de Heere. Zoude ik die generere voortaan toeſluyten? zeyt uwe God.* Zoo nu de *Bramines* niet derven Godt onvruchtbaarheydt toe ſchrijven, laatze dan rondt uyt ſpreken, of in Godt ſexe is van Man en Vrouw, en zoo het zoo is moeten zy Kinderen voortteelen, en zoo zullen de Goden in een oneyndigh getal vermenighvuldigen, gelijk *Lactantius l. 1. c. 16* aanwijſt: want indien de Menſchen die dagelijks ſterven, veel Kinderen in grooten en oneyndelijken getal voort brengen, wat zal men zeggen van de Goden die altijdt leven, en nimmermeer en ſterven? *Recepta enim ſexuum diverſitate non intelligunt conſequens eſſe, ut concipiant, naſcuntur ergo, & quotidie quidem dii novi, nec vincuntur ab hominibus fœcunditate, igitur Deorum innumerabilium plena ſunt omnia nullo*

hier van eygentlyke Zonen.

Hoe dat het zijn kan dat Ixoras *zonen hem niet gelijk zijn, nademaal volgens den regel der natuere gelijk gelijk voort teelt.*

God kan eygentlijk niet voortteelen, en in God is geen ſexe, hoewel alle vruchtbaarheydt van hem komt.

Lactantius *l. 1. c. 16.*

nullo ſcilicet moriente. Duo enim ſexus generandi cauſa ſunt inſtituti: want Man en Vrouw zijn tot voortteelinge van God verordineert, ziet boven c. 2. uyt *Auguſtino*, dit klaarder beveſtight:

Jecxa Prajava was een Koningh van de *Peringales*, hebbende vier Dochters, de outſte was *Parameſceri*, Huysvrouw van *Ixora*, de twee andere *Saroſſodi* en *Gojatris* genaamt, waren Vrouwen van *Bramma*; de vierde was *Pagode Siri*, getrouwt met *Viſtnum*. *Jecxa Prajava* verlanghde zeer om te zien de ſchoonheyt ende heerlijkheyt van zijn Kinderen, dies hy een groote Feeſt aanrichte, ende noodighde *Bramma*, *Viſtnum*, en den God van het Vuur, en de Zonne, op dat zy met haar tegenwoordigheydt zijn Feeſt wilde vereeren. *Viſtnum* vraaghde de Koningh of hy ook *Ixora* zoude noden, die hem daar op antwoorde neen: want hy meynde dat *Ixora* zijn Feeſt weynigh konde vereeren, dewijl hy als een Bedelaar of *Jogy* noch moſt op aarde wandelen, daar na evenwel hem beter bedacht hebbende, noodighde hy *Ixora*, maar op het alderlaatſte, 't welk *Ixora* zeer ſpeet, dies hy beſloot dit Feeſt te ſchande te maken, ende zich over dezen hoon te wreken.

Ziet boven cap. 4. van Ixoras 12 *jarige Pelgrimagie.*

Heel anders verhaalt dit Rogerius, *die ſpreekt van* Parvati *ofte* Parameſceris *miſnoegen, en in't vuur ſpringen.*

Als nu den tijdt des Feeſts gekomen was, liet de Koningh zijn Dochters roepen, *Siri Pagode* quam prachtigh op een wagen aangereden, rijk en koſtelijk verciert, gemaakt van negen dierbare Geſteenten, zy was heerlijk over al blinkende met Geſteenten en Paarlen, vergezelſchapt met een groote ſtoet van Dienaren en Muſijck-ſpeelders; met diergelijke pracht en praal quamen ook te voorſchijn *Saroſſodi* en *Gojatris*, alleen ontbrak nu *Parameſceri*. De drie Suſters hadden haar Vader bekent gemaakt, dat *Parameſceri* ſtont te volgen, zy ſprak met *Ixora*, die haar toeſtont datze gaan zoude, en haar gewaat aantrekken, hy zoude naderhant volgen, ende dewijl haar *Parameſceri* ſpoede, zoo gaf haar *Ixora* zijn Slangen, om haar daar mede te kleeden, en zijn Pauwe-ſtaart ofte Wayer in plaatſe van een pluim op 't hooft, ende belaſte haar dat zy het geheele lichaam met aſſche zoude ſmeeren; hy wierp haar zijn keten van beenderen om den hals, gaf haar den rok gemaakt van een Tygers vel, en om haar wel te dekken, den huyt van een Elephant, hy gaf haar ook in de handt een zak om aalmiſſen mede te eyſſchen, ende zoo ſteeghſe op een Oſſe, en reed na het Feeſt, vergeſelſchapt met veel Trommelſlagers, ende een groot getal van *Pudas* en *Pexaxen*. Zy dus op-gepronkt zijnde, naderde haar Vaders Palleys, zoo quamen haar Suſters en de genoode Gaſten buyten, om haar te verwelkomen; zy meynden dat zy de Vrouwe van *Ixora* zijnde, in groote cieraat ende ſtatie zoude verſchenen hebben, begonden grootelijks over haar wan-geſtalte te lachen, waar over *Parameſceri* achterwaarts ſprongh, en keerde weder na *Calaja*, al ſchreyende en klagende aan *Ixora*, zeggende, *om dat ik met u getrouwt ben, word ik by alle tot ſchimp en ſmaat, mijn Suſters zijn ter Feeſte geweeſt by mijn Vader, gezeten zijnde op uytſtekende en doorluchtige wagenen, rijk geladen met Diamanten en Peerlen, en van den hoofde tot den voeten meer dan Koninghlijk opgetoyt; maar ik de oudtſte van mijn Suſters, en een Vrouwe van* Ixora, *ben tot een ſchimp geworden.* Dus ſchijnt ons *Parameſceri* te klagen, als *Juno* die haar van *Paris* veracht ziende, ende *Venus* de eere van over-groote ſchoonheydt toe-gebracht, dapper gramſtorigh op haren man *Ixora*, als *Juno* op *Jupiter*, ende gelijk daar op den *Trojaanſchen* Oorlogh volghde, zoo hier een verwoeſtinge van het aangeſtelde Feeſt. *Tantæ ne animis cœleſtibus iræ*; hebben dan de Hemelſche Geeſten zulken wrok en toorne? Of laat zich *Ixora* als *Jupiter* door zijn toornigh Wijf (even gelijk met *Juno*) zoo verre tot uytzinnigheyt onder 't jok brengen, om een oploopende vrouw te gehoorzamen,

Parame
ceri *by a*
dere Parv
ti *genaam*
Van dez
Cinza o
H. Aſch
geſproken
werden in
navolgen
wanneer
van de ce
monien d
Heydenen
gewach
maakt
werdt.
Ziet hier
van boven
cap. 2.

Ixoras
paart en
Wahanat
is den oſſe
Irixapatar
genaamt.

Rogeriu
verhaalt
dit geheel
anders c. 2.
van de
Gods-dien-
ſten der
Heydenen,
hy noemt
Vader van
Parvati (d
wy met Pa
rameſceri
wel konnen
vereffenen,
Daetja,
doch hy ge
denkt mede
dat Zon en
Maan op
dat Feeſt o
Jagam ge-
noot waren
zoo dat onz
Hiſtorie zo
veel in ſub
ſtantie nie
verſcheeld;
maar deze
uytlegging
weet ik de
zekerſte te
zijn met
haar om-
ſtandig-
heden.

zoo

zoo zie ik een groote trooſt voor de gene die op Aarde leven, en onder een onverſtandige Vrouwe ſtaan: want zy maar Menſchen, maar *Jupiter* en *Ixora* God zijn, na het gevoelen der *Heydenen*. *Parameſceri* zagh ook alzoo wel als *Juno*, dat, indien zulken boozen daat geen rechtvaardige vergeldinge bequam, dat haar en haar huys den ondergank gedreyght wierd, gelijk *Juno* van de *Trojanen* oordeelde in't ſtuk van *Carthago*, *&c.* Maurus Servius *in lib.* 1. Æneidos *nota fabula eſt de malo aureo quod conjecit diſcordia inter* Junonem, Minervam *&* Venerem *in domo* Pelei, *quando conſecraverunt nuptias illius connubiumque dii.* Jupiter *miſit eas ad* Paridem, *judicaturus ille de forma earum qui* Venerem *præcellere in forma judicavit.*

Progeniem ſed enim Trojano *à ſanguine duci*
Audierat Tyrias *olim quæ verteret arces*
Hinc populum late regem belloque ſuperbum
Venturum excidio Libyæ.

Ik zal de moeyte ſparen, om met mijn hinkende en kreupele duytſche veerſen dit te vertalen, dewijl de bloem en eer van onze Nederlantſche Poëzy en Poëten *Hr. Jooſt van den Vondel*, dat zeer gelukkigh (gelijk in alle zijn diergelijke werken) gedaan heeft; om geen kaarsje by de Zon op te ſteken. *Parameſceri* dan, gelijk *Juno*, ſtak de krop vol ſpijt.

Manet alta mente repoſtum (formæ.
Judicium Paridis *ſpretæque injuria*

Zy port dan haar Man niet weynig aan tot wrake, zy wil hem den Scepter niet uyt de hant wringen, ten waar het daar toe quame, gelijk *Juno* zegt: *Mene incepto deſiſtere victam; zoude ik mijn aangevangen werk als zwak en overwonnen zijnde, moeten verlaten?* Heeft niet *Pallas* een geheele Vloote der *Archiven* (zoo moedight den Vrouwen de wrake aan) daar het licht niet meer dan een Schip is geweeſt, konnen in brand ſteken, dies *Juno* niet minder willende wezen als *Pallas* of *Minerva* (want zy was *& Soror & Conjux*, en Vrouw en Suſter van *Jupiter*) zelfs *Jupiter* den blixem ontrukte, en de *Trojaanſche* Vloot ellendigh verdelghde.

Ipſa Jovis *rapidum jaculata è nubibus ignem,*
Diſjecitque rates evertitque æquora ventis.

Daar nochtans het zenden der Blixemen (volgens het getuygeniſſe der *Heydenen*) *Jupiter*, *Vulcanus* en *Minerva* alleen toekomt.

Maar *Parameſceri* was hier in wijzer als *Juno*, zy dreyghde haar Man niet, zy trat ook niet in zijn ampt: maar ſtookte evenwel zoo veel vuur als zy konde, doch gink niet by *Æolus* gelijk *Juno*, maar bleef by haar Man, die door haar tranen en ernſtige klachten zoo bewogen wierd, dat hy haaſt deze verſmaatheyt wech nam. Hy zond zijn Zoon *Quenavady*, dat hy het Feeſt van zijn vrouws vader *Sexaprajava* zoude te ſchande maken. *Viſtnum* wetende hoe *Quenavady* een grooten Slokop was (gelijk boven is aangewezen) liet voor de inkomſte van het Palleys een goet gedeelte *Couken*, van Rijs gemaakt, hem voorzetten, zoo dat deze vraat verſlingert op zijn Apen, den bootſchap zijns Vaders nevens den gegeven laſt vergat. *Ixora* zagh dat *Quenavady* zoo lange vertoefde, zondt zijn Zoon *Superbennia* (welke my hier als eenen anderen *Mercurius* voorkomt) dat hy hem ten zelven eynde na het meer genoemde Paleys zoude vervoegen. *Viſtnum* wetende dat *Superbennia* niet was met *Couken* te verleyden, maar met geleerde en doortrapte Reden-kavelaars en Diſputanten, zond de zelve hem te gemoet, hier was *Superbennia* zoo bezigh mede, dat hy den geheelen laſt van zijn Vader vergat. *Ixora* ziende dat beyde zijn Zonen achter bleven, zondt zijn Dochter *Patragali*. *Viſtnum* de aankomſte van *Patragali* wetende, liet in't Poortaal ofte den ingank

Deze Couken *werden* Apen *by de* Malabaren *genaamt, ziet boven cap* 9.

gank van't Hof, daar door zy moſte inkomen, een heerlijk banquet aanrichten. *Patragali* verſlingert zijnde op deze aangename toeſtel, vergat ook haar tijdt, en richte even zoo veel uyt als *Superbennia* en *Quenavady*. *Ixora* ziende dat zelfs zijn Dochter niet weder quam, bemerkte dat alle deze dingen door *Viſtnums* arghliſtigheden geſchiede, te meer om dat hy daar zelfs tegenwoordigh was, gink zelfs na zijn Schoonvaars huys; *Viſtnum* wetende dat hy het Palleys genaakte, verklaarde tegen *Jecxa Prajava* zijn Vrouws Vader, dat hy tegens *Ixora* niet en vermocht, dies pakte hy hem wech met zijn Wijf, gelijk ook *Bramma*, blijvende alleen daar in huys; de Zonne en het Vuur, twee genoode Gaſten van aanzien. *Ixora* komende by *Jecxa Prajava* vertoonde byzonder de kleynachtinge hem aangedaan, als op't laatſte genodight zijnde, daar hy de eerſte was, en met eene hoe men zijn vrouwe *Parameſceri* beſchimpt ende beſpot hadde, 't welk onlijdelijk was, dies wierp hy zijn Schoon-vader, hem by't hayr vattende, ter aarde; uyt deze toornigheit quam te voorſchijn een vervaarlijk en ſchrikkelijk Menſch, gewapent met alderley wapentuygh, buyten twijffel den ouden Heydenſchen *Mars*, een Zone van *Jupiter* en *Juno*; deze gewapende Man noemen de *Malabaren Virapatren*, deze ſloeg *Jecxa Prajava* den kop af, en den Heer 't *Vuur*, of den *Vuur-Godt* de hant af, ende brak de tanden van de *Zonne*, die ook op't Feeſt was gebleven na *Viſtnums* ende *Brammas* vertrek, miſſchien tot rechtvaardige ſtraffe, om dat zy niet zoo wel als *Bramma* en *Viſtnum* (daar zy minder waren) vertrokken. Dat *Jecxa*, *Prajava* of *Daetja* een Bokken kop, door voorbidden van de *Dewetas*, van *Ixora* zoude op-gezet zijn, hebbe ik uyt geen *Heydenen* konnen verſtaan, ook niet uyt de *M.S.S.* van de oude *Portugeſche* Papen, die onder de *Heydenen* dertig Jaren geleeft hebben. *Rogerius* voeght hier by, dat de *Maan* ook een ſchop kreegh, waarom zy ook nu vol vlakken is: maar dewijl *D. Rogerius* achter hare Hiſtorien niet heeft konnen komen, ende alles uyt *Padmanaba* heeft, die in mijn tijt geſtorven is, zoo kan wel weſen dat van hem daar by gedaan is.

Zoo bekennen dan deze Heydenen Ixora *meerder te zijn dan* Viſtnum.

Virapatren *by* Rogerius Virepadra *genaamt*, *pag.* 132.

Als men deze dingen met een ooge alleen aanziet, zoude men zeggen, hoe konnen zulke geringe gedachten van God en de Goden de menſchelijke herſſenen innemen en beklimmen: maar zien wy hier yets anders dan de oude dwalingen der geleertſte *Grieken* en *Latijnen* in een andere pot gekookt, en als een verwarmde kool anders geſmoort, en met een vreemde ſauſſe overgoten? Niemandt moet ook meynen dat dit alleen fabulen zijn, neen, zy hebben by de *Heydenen* ook haar verborgentheden (hoewel in verkeerde ſchotelen op-gediſcht) als by voorbeelt in dit verhaal. *Ixora* is de grootſte God, hy wil niet veracht nochte beſpot zijn, zoo weynigh in zijn zelve, als in zijn Kinderen, dienaren, boden, en werken, hy wil eerſt genodight, dat is eerſt geëert werden, of hy komt tot ſtraffe over zijn ſmaders, de mindere Goden en alle heylige Menſchen moeten wijken voor zijn Majeſteyt, of het koſt haar verbrekinge van handen en tanden; het Vuur en de Zonne zoo noodigh tot onderhout der Menſchen, zal de godlooze God-verachters met zijne kracht onttrokken werden. Zoo wilde ik wel dat men deze dingen met een tweede oogh aan zagh, dan zouden de *Chriſtenen* eerſt pit, mergh en reden hebben, om deze dwalende met haar eygen wapenen te keer te gaan, en byzonder is dit noodigh in een Leeraar, die uyt zijn ſchat, hem van God toevertrouwt, oude ende nieuwe dingen moet voort-brengen.

Hoe wen Heydenſ fabulen verdicht len van haar Go en Godin nen moet xien, ind wy daar nuttighey willen er langen, haar zelf met haar eygen zwaart d den en t bekeering zoeken te brenge

Dus wijſt ons de hoogh-begaafde en doorluchtige geleerde Man *Voſſius*, hoe dat de *Heydenen* yets van Godts Woordt gehoort hebbende, die waarheyt in fabulen en beuzelingen hebben verandert, makende van *Adam* haren *Bramma*, van *Tubalcain* *Vulca-*

Vulcanum, van *Naëma*, Zuſter van *Tubalcain*, *Minervam* ofte *Venerem*, *&c.* Maar byzonder heeft ons geleert den wijtberoemden en doorſnuffelenden *Cancelier* van *Engelant*, *Bacon Verulamius* (Koningh *Jacobs* trouſte, hoewel niet altijdt na waarde geachte Raadtsman) een goede wegh, die wy met alle vlijt behoorden na te volgen, in zijn *Novo Organo ſcientiarum:* want anders gaat het ons gelijk *Borgia* zeyde van de *Françoyſen*, wanneer zy in *Italia* quamen, *datze krijt hadden mede gebracht om hare Herbergen te tekenen, maar geen wapenen om door te breken. Vitreum enim vas ut vulpes à ciconia eluſa, lambimus pultem, non attingimus*, zeyde de eere der deftige mannen *Scaliger*, *Wy likken anders met de Vos om den rant van de fles, maar raken de pap niet aan.* Zoo vertoont ons den voornoemden Heere *Franciſcus Bacon*, wat wy uyt de wijſheydt der Ouden hebben te leeren, in zijn Boekje *Sapientia Veterum*, byzonder in 't 6 Capittel ſprekende van den Heydenſchen Godt *Pan*.

TWEEDE DEEL.

Het I. Capittel.

Handelende van den Afgod Viſtnum *en zijne veranderingen, eerſtelijk in een viſch.* Mats *Autaar. Grondige wederleggingh van deze Fabulen. Tweede verandering van* Viſtnum. *Verhaal van de Melk-zee.* Caurams *Autaar.*

Viſtnum is de tweede Godt naaſt *Ixora*, by de *Heydenen* in groote waarde, hy is geboortigh of immers afkomſtigh van *Quevelinga*, waar van te vooren is geſproken. Dezen *Viſtnum* is zwart van verwe, heeft een hooft ende vier handen, zijn ampt is de Werelt te beſtieren, zijn wooninge is in de *Zuyker-zee* (gelijk te vooren is verklaart) daar light hy gedurigh en ſlaapt, en zoo ſlapende regeert hy de Werelt, hy heeft voor zijn Lekekant een vermaarde Slange *Annutan*, welke heeft vijf hoofden, die *Viſtnum* voor hooft-kuſſens dienen, namentlijk twee, en een voor een peuluwe, en twee om zijn handen op te ruſten, want hy wil gemakkelijk leggen; deze Slange *Annatan* wilde eens zien wat macht dat *Viſtnum* hadde, zeggende: *Op mijn vijf hoofden ruſt ghy: maar wat zoudt ghy doen indien ik noch een hooft hadde, wat zoudt ghy daar op leggen?* En zoo ras de Slange dit gezeght hadde, dede hy een zeſde kop groeyen, 't welk *Viſtnum* ziende, dede hem noch een hant aanwaſſen, en leyde die boven het zeſde Slangen-hooft; de Slange liet al weder een andere kop aangroeyen, ende *Viſtnum* een nieuwe hant, zoo dat de hoofden van 't Serpent *Annatan* tot duyzent vermenighvuldighde, inſgelijks *Viſtnums* handen. De *Heydenen* houden de Slangen in groote achtinge, mogende niet zien, dat men de zelve dood, gelijk in de Beſchrijvinge van *Ceylon* is aangewezen. Zy meynen (gelijk *Barthema* na de waarheyt verhaalt) dat de Slangen geeſten Godts zijn, die daarom zoo lichtelijk een Menſche dooden, hierom verſchoont men de Slange, houdze in eere, noemt zijn Kinderen en Koyen daar na, en offert haar, achtende het een geluk een Slange op den wegh te zien, niet tegenſtaande dat zy meer dan onze *Nederlanders* van de Slangen gedoodt werden: een teken dat zy van het Slangen-zaat zijn, en noch niet in 't verbont Godts, alwaar vyandtſchap is geſtelt tuſſchen het vrouwen zaadt en de Slange den Duyvel en zijn boos zaat. Ziet *Burmanni wet en getuygeniſſe* over *Gen.* 3. En *Heideggerum* רשי אבת pag. 86. Zo dat deze *Heydenen* de Slangen in eeren houden, gelijk andere de Duyvel aanbidden, om haar geen quaat te doen. In *Littavia* en *Samogitia* werden ook de Serpenten geëert, zo ook van de *Ægyptenaren*, *Calecuthanen*, en *Boruſſen*. *Ita aſpides* (*tradit* Ælianus) *lib.* 17. *de anim. cap.* 5. Ἰσχυρῶς πιμάσ) *valde coli ex* Philarcho, *Hiſt. lib.* 12. Maar men moet

(F) weten,

weten, dat *Theologia Symbolica* van veele plompe *Heydenen* voor haar ware Godts-dienſt is aangenomen. Van de *Boruſſen* en *Samogiten*, als een God de Slangen eerende, ziet *Cl. Voſſium l.* 4. *c.* 73. alwaar het bewezen werd uyt *Eraſmus ſtella de antiquitatibus Boruſſiæ & Sigiſmundus Baro in commentariis rerum* Muſcoviticarum. *De* Indis, *ſerpentes venerantibus, ſcribit* Maximus Tyrius *diſſertatione* 38.

Herkomſte van het teken eens voets op den borſt van Viſtnum.

De *Heydenen* zeggen verder, dat *Viſtnum* op zijn borſt een teken van een voet heeft ſtaan, hem gegeven door een ſchop ofte ſlagh van *Ricxi Sirwèlſtena*, welke begeerigh zijnde om te weten welke van de drie Goden de grootſte was, in *Calaja* quam, en gaf aan *Ixora* een goede kinnebakſlagh, welke hierom niet wel te vreden zijnde, deed hem in een ſteen veranderen, en dat voor de tijdt van 12 Jaren, welke verſtreken zijnde, keerde hy weder tot zijn eerſte gedaante, en gink na *Bramma*, en gaf hem mede een brave klap om zijn ooren; maar hoewel *Bramma* moeyelijk was, zoo dede hy hem evenwel geen quaat: naderhant gink deze *Ricxi* naar *Viſtnum*, welke hy vondt na zijn gewoonte leggen ſlapen, ende gaf hem een trap op zijn borſt, en zijn voet bleef als vaſt op zijn borſt, zonder de zelve daar af te konnen trekken; aldus ſtont hy dan hondert Jaar met zijn eene voet op de borſt van *Viſtnum*, met d'ander in de *Zuyker-zee*, de woonplaatſe van *Viſtnum*, dies vroegh *Viſtnum* aan deze *Ricxi*, waarom hy daar ſtondt, die hem de geheele Hiſtorie verhaalde.

Viſtnums *Vrouwen.*

Viſtnum heeft twee Vrouwen, namentlijk *Leximi* anders *Laetzemy* en *Siri Pagode*; waar van boven is geſproken. Deze vont *Viſtnum* in de *Melk-zee*, in een rooze van hondert en acht bladeren, en duyzent en acht bladerkens, in den ſchoot van deze Vrouwe leght *Viſtnum* zijn hooft, 't welk zy geſtadigh krauwt, d'andere Vrouwe werd ook *Pumi Divi* genaamt, dat is *Goddinne der Aarde*, in welkers ſchoot hy zijn beenen laat ruſten, die zy ſteeds krauwt; zoo dat deze twee Vrouwen met krauwen en wrijven werk genoegh hebben.

Deze dingen gaan te grof, en toonen deze *Heydenen*, dat al haar vermaak is in de welluſten des vleeſchs, en in luye ledigheyt. Te zeggen dat God ſlaapt ſtrijdt tegen de wijſſte *Heydenen*: want ὅτι δίκαιος ὀφθαλμὸς ὁ τὰ πάντα ὁρῶν. Zy wiſten dat'er een rechtvaardige ooge was, 't welk alle dingen zag; nu de gene die ſlaapt zijn de oogen geſloten, maar God ſlaapt noch ſluymert niet: want de ſlaap is den zwakken nodigh, *Jerem.* 31. 26. niet den God der ſterkte; die ſlaapt gevoelt niet, hy verſtaat niet, hoe kan dan God de Werelt ſlapende regeeren? die een *continuus actus* is: want in den ſlaap zijn de werkingen der ziele, als voor een tijt op gebonden, en wat is de ſlaap anders dan de zuſter van de doodt, *conſanguineus læthi ſopor*, Virgil. ende een levendige afbeeldinge van de doodt.

Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago
Longa quieſcendi tempora fata dabunt. Ovidius.

God kan niet gezegt werden ſlapen d. oneygentlijk.

God werd immers gezeght te zijn שמר, *een Wachter die niet ſlaapt of ſluymert*, daarom zeght *David* met opmerkinge חנה ziet לא יבום ולאוישן: want hoewel in de H. Schrift God ook werdt gezeght te ſlapen en te ontwaken, *Pſalm* 78. 65. *als een helt*, zoo ſchijnt hy zijn Kinderen in haar verdrukkinge als doof en ſlapende te zijn: maar evenwel is hy altijdt wakker, 't welk gebleken heeft zelfs in de verwoeſtinge zijnes volks, hem een heyligh zaat over houdende *Jeſ.* 1. 9. en der vyanden woedende razernye bedwingende. Wy zien in *Davids* woorden, hoe niet alleen den ſlaap, maar de ſluymeringe van Gods oogen geweert werdt. Den ſlaap onderſcheyden ook de *Grieken*, makende onderſcheit tuſſchen ὑπνος en νυσταγμὸς.

Beter deden dan de *Hierogliphyci*

Ægyp-

Ægyptici, welke in een beeldt de wakende God willende vertoonen, ſtelde een Ooge boven op een ſtok niet ſluymerende noch ſlapende, maar wakende: maar deze *Heydenen* leven zoo oneerbaar, om dat zy gelooven dat God haar vuyligheden niet ziet. Vide *Pſalm* 94 *&c.* daar nochtans Godes oogen de wacht houden over de *Heidenen*, *Pſal.* 66. 7.

Hoe de wijze Heydenen Gods altijt waakende kracht hebben ytgebeet.

God wordt in de H. Schrift *Leo* genaamt, een *Leeuw*, op een oneygentlijke wijze: want men zeyt dat dezen Konink der dieren zijn oogen ſluyt als hy waakt, en als hy ſlaapt zoo laat hy de zelve oopen. Hierom zoo hebben de Ouden voor de Tempels een *Leeuw*, als een bewaarder geſtelt, hebbende *Leo* zijn naam ἀπὸ τοῦ λέειν, λᾶν, *à videndo*, gelijk de wijze *Alciatus* in zijn zinrijke *Emblemata*, ofte Zinne-Beelden vertoont, *Emblemat.* 15. By deze komt ons ook in gedachteniſſe, waerom van outs op de Torens en Kerken Weer-hanen zijn geſtelt, gelijk ons d'ervarentheyt leert, namentlijk om de wakkerheyt te kennen te geven, welke een byzondere deucht is van een Biſſchop, Opſiender en Leeraar, en een Wachter te zijn om aan alle kanten uyt te zien, waar van daan de Vyandt mach komen, 't zy uyt het Ooſten, Weſten, Zuyden of Noorden, *Ezai. cap.* 21. 12. *Ezech.* 3. 17. *Hab.* 2. 1. *Ezai.* 62. 6. *Non fuit ſatis in Epiſcopo eſſe vigilantem ſed etiam fortiſſimum Cuſtodem ut habeat conjuctam cum moribus doctrinam qua ſuos inſtituat & hoſtes retundat.* Zoo bewaakt en bewaart den *Leeuw* de deur datter geen Fielen in den Tempel komen, de Haan toont zijn omſichtigheden en nuchter waken. *Inter præſentis vitæ tenebras futuram lucem prænunciat.* Zoo moet ook een Leeraar als de Haan in de duyſterniſſe dezer eeuwe, het toekomende en aanſtaande licht verkondigen.

regorius Homil. quiſ- is populi ſ:culator nitur, bet in o ſtare r vitam, prodeſſe ſſit per ovidem- m.

Tien veranderingen werden *Viſtnum* toegeſchreven, waar van de negen al vervult zijn, de thiende noch te verwachten ſtaat. Van deze thien veranderinge ſchrijft *Athanaſius Kircherus* yets in zijn *China illuſtrata parte* 3. *cap.* 6. zoo veel hy bekent hem tot *Romen* door *Pater Henricus Roth Auguſtiner* verklaart te zijn. *Rogerius* handelt daar ook kortelijk van: maar wy hebben nu voorgenomen daar van eens grondigh en wijtloopiger te ſchrijven, alzoo in deze thien veranderinge de meeſte myſterien der *Heydenen* zoo buyten als binnen de *Ganges* verborgen zijn. Alleenlijk wil ik den Lezer gewaarſchout hebben, dat deze *Heydenen* dikmaals een en de zelve God verſcheyde namen geven, waar aan men zich niet moet ſtooten. Want de *Benjaanſche* ende *Gentijfſche* ſprake van de *Malabaarſche* verſcheelt. Zy kennen voor God *Ixora*, *Bramma* en *Viſtnum*, als verhaalt is; d'andere *Heydenen* noemen *Ixora*, *Mahex* of *Mahadeuw*, *Bramma*, *Bruma*, *Ram*, *Viſtnum*, *Bexuo*, &c. *Bramma* zoude zijn in alle dingen, *Bexuo* zoude de zelve bewaren, *Mahex* zoude die te niete doen, zoo dat de doot en de verdervinge zijn knechten zouden zijn; ziet hier van boven, ſtellende de Philoſophiſche *Heydenen* ende de wijſſte een univerſele wezentheydt van 't hooghſte goet in zich zelve; ten anderen een byzondere en particuliere in alle ſchepſelen zijnde, zoo dat zy geen onderſcheyt maken *inter genus & ſpeciem*, maar dat alle dingen een zijn, en het zelve wezen verſpreyt in alle Creaturen. Men kan hier klaarlijk zien dat deze menſchen yets moeten gehoort hebben van de H. Dryeenigheyt; wanneer zy *Viſtnum*, *Ixora* en *Bramma* voor haar God erkennen, en ook yets van de *menſchwerdinge Jeſu Chriſti:* want deze verſchijninge konnen ook *incarnationes* genaamt werden. Zoo hebben wy te vooren gezien, hoe de *Chinezen* onder den name van *Puſſa*, drie Godlijke eygenſchappen eerden, zoo hebben de *Grieken* de drie *Charites* by *Jupiters* ſtoel geſtelt.

Noodige waarſchouwinge voor den Lezer.

De hedendaaghſche *Joden* die de Dryeenigheydt ontkennen, werden zelfs van haar eygen *Rabbinen* over-

tuyght: want *Rabbi Iſaac* telt in de wezentheyt Gods בכה, כחמה, כתר, dat is, *coronam, ſapientiam, intellectum.* En *Rabbi Iudas Nagi* gevraagt zijnde, *wat en welke de name zoude zijn, welke men in de plaatze van* JEHOVA (welk woord de *Joden* nu niet uyt ſpreken) *in't Feeſt der verzoeninge zoude gebruyken*; antwoorde, אב, בן, רוהקדש, dat is, *Vader, Zoon* en *H. Geeſt.* En *Rabbi Simeon in libro Sohar. Deut. 6. 4. Hoort Iſraël, de Heere uwe God is een eenigh Heere*, verſtaat door יהוה den *Vader*, door אלהים den *Zoone*, door אחך den *heyligen Geeſt.*

Zoo dat men doorgaans ziet by alle volkeren yets gehoort te zijn van deze Dryeenigheyt; miſſchien hebben daar toe ook geſtrekt de *Ideen* van *Plato:* maar hier uyt moet men niet meynen, dat het woord *trinitas* van hem zijn afkomſt heeft, gelijk *Piſecius* den *Sociniaan* ſtaande houd, zeggende, *Trinitatis vocabulum inventum eſt Soroaſtri, Hermetis, Porphyrii, Procli, Pithagoreorum & Platonicorum:* want *Philo Iudeus* erkent in God pluraliteyt en meerderheyt, 't welk hy wel bekent van *Plato* ontfangen te hebben; en 't is gelooflijk dat *Plato* yets van *Moſes* gehoort heeft: maar hoe *Platos* en *Philos* gevoelen van de rechtzinnige leere der Dryeenigheyt verſchillen, heeft ons onlanghs geleert den geleerden en zeer arbeytſamen *Chriſtianus Scotanus in triumphis Sacræ Scripturæ*, een nuttigh en wel doorwrocht werk, *pag.* 200. 205. daar hy de meyninge van den vermaarden *Mornay* (ſtellende dat *Philo Mogon Iohannis* zoude gekent hebben) duydelijk wederleyt.

Wat deze incarnatie ofte aanneminge der lichamen belanght, buyten twijffel hebben ook de *Heydenen* wel verſtaan gehadt, dat God zoo nu en dan lichamelijke gedaante in't Oude Teſtament heeft aangenomen, waar uyt door arghliſtigheyt des Sathans haar verydelende, deze ydele dromen zijn geſmeet, zijnde het de oude gewoonte des Duyvels de heylige Schrift te misbruyken, gelijk hy zoo de *Heydenen* wijs maakte, haar Zoonen ende Dochteren met vuur te verbranden, om dat *Abraham* van God belaſt was zijn Zoone te dooden, *Gen.* 22. daar nochtans God *Jerem.* 7. 31 zeght, dat hy dit branden harer Kinderen niet en hadde geboden, nochte in zijn herte was op-gekomen.

De eerſte veranderinge dan van *Viſtnum*, is geweeſt in eenen viſch, de reden waarom, is dat zeker *Raxiaxa*, anders ook *Adirem* genaamt, de Wet van de minder Goden *Devagal* of *Dewetas* genaamt, geſtolen hadde, en verborgh zich daar mede in de diepte der zee. De voornoemde minder Goden quamen hier over in klachte by *Viſtnum*, in de *Zuyker-zee* woonende; deze veranderde zich in een viſch als een Haye, die de Menſchen doodt en op eet, hy begaf zich in de diepte van de Zee, en kreeg den *Raxiaxa* genaamt *Sereniaxen*, by de *Benjanen* den Reuze *Sankaſoor* geheeten, hem doodende, en bequam daar mede de Wet, begrijpende vier Boeken; hier van ſchrijft *Rogerius* yets *l.* 1. *c.* 5. maar dat het vierde niet meer zoude te vinden zijn, heb ik noyt gehoort, komt ook niet wel over een met het gene pag. 120. werd verhaalt by den zelven Autheur. Het eerſte dan was van de zalige zielen; het tweede van de omzwervende zielen; het derde van de goede werken; het vierde van de quade werken. Deze viſch wordt *Mat* of *Mathia* genaamt, en hier in is wederom een weynig verſchil tuſſchen de *Malabaren* ende de *Benjanen*, die deze viſch *Zeexis* noemen, dat de *Benjanen* verhalen *Bramma* deze Boeken ontſtolen te zijn, de *Malabaren* de *Dewetas*, de *Benjanen* zeggen dat *Bramma* in een viſch zoude zijn verandert, de *Malabaren* duyden het op *Viſtnum*, en zulke verſchillen zullen wy meer vinden, waar over wy den aandachtigen Lezer willen in 't begin gewaarſchouwt hebben. By de *Benjanen* hebben ook deze thien veranderingen de namen

Weynige verandere en verſchil tuſſchen de Benjaanſche en Malabaaſche Godsdienſt.

van

van Altaren, en zoo heeft *Mats* Autaar, zijnde deze eerſte, geduurt 2500 Jaren. Nu moet ik noch hier yets by voegen, 't welk buyten twijffel *Rogerius* is onbekent geweeſt, gelijk hy rondelijk verklaart pag. 120. dat hy tot de geheymeniſſen van deze veranderingen niet heeft konnen geraken; en het is geen wonder, want ik zelfs wonderlijk daar aan gekomen ben.

Zeker geleert *Bramine*, geweeſt zijnde een Prieſter, quam in onze tijdt op *Jafnapatan*, uyt de *Bengaal-*

ſche geweſten, en verbleef daar, dikmaals met my verkeerende, met welke veele byzondere reden hebbe gevoert, ende alle de aantekeninge van *D. Abrahamus Rogerius* ge-examineert; deze is, na lange converſatie met ons, ten laatſten Chriſten geworden, ende gedoopt in de Kerke van *Vanarpone:* van deze hebben wy yets geſproken in ons tweede Boek, handelende van *Ceylon.* Wy dan by gelegentheyt t'zamen van deze veranderinge van *Viſtnum* ſprekende, verklaarde hy dat deze *Vedam* ofte het *Wet-boek* was in een hoorn ofte *Chanke* (een zee-gewas) verborgen, uyt welke het *Viſtnum* gehaalt heeft, en daarom zeggen zy dat in zulke zee-hoorns noch de tekenen van vingeren ſtaan. Hier van daan komt het ook dat zy *Viſtnum* (andere *Bramma*) deze wapenen toe-ſchrijven, in beyde zijn handen zijn *Saccaram* een Sweert, ende *Chanki* zijn hoorn, gelijk uyt de voorgaande Figure kan gezien werden. Dewijle wy zeyden dat in deze thien veranderingen alle de meeſte en byzonderſte geheymen der *Heydenen* ſteken, die zy ook aan niemandt, zoo langh zy in dat geloove blijven, zullen openbaren, moeten wy den Lezer noch yets verders daar van verklaren, eer wy tot de tweede veranderinge zullen komen.

Alle de wonderen, die in deze thien veranderingen zijn geſchiedt, begrijpen de tijdt van vier eeuwen, by de Benjanen *Korteſinge* genaamt, duurende zeventhien hondert ende acht-en-twintigh duyzent Jaar; de tweede *Tretaſinge*, durende twaalf hondert zes-en-tnegentigh duyzent Jaren; de derde *Duaperſinge* durende acht hondert vier-en-tzeſtig duyzent Jaren; de vierde *Kalliſinge* welke zal duren van vier hondert twee-en-dertigh duyzent Jaren, in welke eeuwe wy nu leven; en Anno 1657. waren na haar rekeninge in *Suratta* verloopen van de laatſte eeuwe 4758 Jaren. De *Benjanen* en alle de meeſte *Heydenen*, *Ægyptenaren*, *Chinezen*, en *Japonders*, zijn vry een ander Regiſter houdende als wy, en verſcheelen van ons duyzenden van Jaren, daar nochtans het beſte tijdtbeſtek alleen uyt Gods Woord is te nemen. Evenwel om dat men niet meynen zoude, dat deze *Benjanen* korte Jaren hadden, zoo is nodigh dat wy ook weten, dat zy, zoo wel als wy, haar Jaar in twaalf Maanden afdeylen, zoo dat zy 360 dagen in't Jaar hebben, waarom zy het vierde Jaar van derthien Maanden maken, gevende de derthiende Maant alleen zeſthien dagen; en ſtellen alle deze *Heydenen*, dat na het verloop van vier hondert en twee-en-dertig duyzent Jaar de Werelt wederom van nieuws zal beginnen: want zy gelooven *mundi* παλιγγενεσίαν & ἐγκυκλίαν, waar van nader zal geſproken werden in 't Hooftſtuk van des Werelts ſcheppinge. Dus ſtellen deze *Heydenen* een groot Jaar met *Plato*, die 36000 Jaren vereyſchte, eer de Zonne 360 graden (want zoo veel heeft de *Zodiac*) konde afloopen het eynde van dit groote Jaar, 't welk zy noch vry grooter maken dan *Plato*, ende wel *maximus Annus* mach genaamt werden, gelijk zulks ook gewagh maakt *Ariſtoteles*, *cujus anni hyems finis & initium mundi eſſet*, zoude zijn 't begin van de Werelt. De Ouden hadden *Annum lunarem* van 30 dagen, na den loop der Mane. *Annus ſolſtitialis* was van twaalf Maanden. 3 *Annus magnus* is het Jaar, in welke tijdt alle de Planeten weder op haar plaatſe komen. En dit Jaar zoude (na *Ciceronis Hortenſium*) 12954 Jaren bevatten, dat is twaalf duyzent negen hondert en vier-en-vijftigh Jaren.

Vier Ee wen ſtel ook de ou Heiden de gulde zilvere, pere en y re. Ziet Virgil. Georg. vid. &c.

Intere a magnum Sol circumvolvitur Annum. Virg. l. 3. Ænæid. 33. Ziet ook *Clariſſ.* Voſſium *l.* 2. idololatriæ *cap.* 35 *pag.* 496. hoe der *Ægyptenaren* rekeninge met *Moſis* kan over een gebracht werden, leert ons de zelve hoogh-geachte Heer *lib.* 1. idolol. *cap.* 28. *pag.* 206. *Magnus annus erat* 4 *Julianorum, quo exacto credebatur omnium faciem rerum redituram. Maximus eſt annorum* 1461.

De

De *Heydenen* op de Kuſte noemen deze vier Eeuwen *Critagom*, *Treitagom*, *Dwaparugom*, ende *Kaligom*, en is aanmerkens waardigh, dat de *Heydenen* en *Gentiven* in *Suratta* rekenen dat nu Anno 1670. zijn van de laatſte Eeuwe verloopen 4771 Jaren, en de *Heydenen* op *Choromandel* 4770 Jaar, maar een eenigh Jaar verſchillende. Anno 1665. bevondt ik dat de Inwoonders van *Jafnapatan* het 4864 Jaar van *Kaligom* rekende, 't welk wel hondert Jaar zoude verſcheelen; maar vertoonde haar dat het de *Heydenen* op eenige duyzenden van Jaren aan quam, waarom zy in de Kerke half begonden te lachen. Vorders vertoonde haar, hoe geen zekerheydt der Jaar-rekeninge was te vinden, dan uyt Gods Woort, en dat van 't begin des werelts tot dat Jaar 1665. niet meer zelfs na der *Joden* rekeninge als 5425. Jaren verloopen waren. De rekeninge ook der *Grieken* alle onvaſt zijnde voor de *Olympiaden*. Juſtinus Martyr *in Paræneticо ad* Græcos ἀδὲν περὶ τῶν ὀλυμπιάδων ἀκριβὲς τοῖς Ἕλλησιν ἱστορεῖ. Dat is: *Voor de* Olympiades *is'er niet zeker in de Hiſtorie der* Grieken; welke begonnen Anno mundi 3196. zijnde 't leſte Jaar van den Koningh *Aſaria*, elke *Olympias* de tijdt van vier Jaar begrijpende, ende hebben geduurt tot *Conſtantini Magni* tijden, wanneer 't *Sinodus* tot *Niceen* wierd gehouden, in welkers plaatſe de *Indictien* zijn geſtelt, welke *Indictien* andere tot *Auguſtum Cæſarem* brengen.

Maar om weder te keeren tot de eerſte veranderinge van *Viſtnum*, zo moeten wy eens zien wat de redenen zijn, waarom *Viſtnum* om de Wet weder te krijgen, zich in een Viſch moſte veranderen, daar hy nochtans God is; hier op antwoorde de *Bramines*, dat hy anders niet hadde konnen de ſpoorlooze wateren door-ſnijden, noch op den gront komen: maar indien God over al tegenwoordigh is (gelijk dat de eygenſchap van den waren God is) zoo was dit niet van noode, ofte *Viſtnum* moet den waren God niet zijn. Nu God is over al tegenwoordigh, *Enter præſenter Deus eſt & ubique potenter*, zeght men in de Scholen; dat is door zijn wezen, tegenwoordigheyt en macht is God over al, ziet *Pſal.* 139. *Amos* 9. 3. *Al verborgen ze haar in den gront van de Zee, zoo zal ik van daar een Slange gebieden die zalze bijten. Ja God ziet, kent ende weet alles, ende 't is voor hem tegenwoordigh. Totus in toto circulo omnes generationes conſiderat.* Zoo was dan deze eerſte veranderinge van *Viſtnum* niet noodtzakelijk, zijnde na der *Bramines* gevoelen den waren God: want hy konde dit alles door zijn Godlijke kracht gedaan hebben. Evenwel zien wy hier yet nuttighs, in 't wech nemen van den *Vedam* ofte de vier Boeken, dat namentlijk de Duyvel niet meer en tracht dan het Woord Gods den Menſche te onttrekken, zijnde het eenighſte middel der zaligheydt, zoo laat ik dan den onpartijdigen Lezer oordeelen, of het geen leere der Duyvelen zy, Gods volk het lezen van 't Heyligh Woord te verbieden en te ontzeggen, veel ſchrikkelijker daarom de Menſchen te verbranden, ende ten mutzaarde te veroordeelen, gelijk als *Eraſmus* verhaalt in eenen Brief aan *Carolum Uytenhovium* geſchreven, hoe *Ludovicus Bequinus* Anno 1529. binnen *Parijs* was verbrant, om dat hy geſchreven hadde dat de over-gezette Heylige Schrift van 't gemeyne Volk mochte gelezen werden. *Pius de IV.* ſtelde de Heylige Schrift in 't Regiſter der verboden Boeken.

Nuttigheyt uyt deze fabel.

Dus verre dan van de eerſte veranderinge van *Viſtnum*, en de nodige bedenkinge in de rekeninge van der *Heydenen* tijden. Wy willen dan af-breken, en ſpreken van de tweede veranderinge van *Viſtnum*, in een Schilpadde, om de vallende Werelt te ſtutten en te onderſchragen.

In de *Melk-zee* (want deze ſtellen de *Heydenen* vaſt) vergaderde de 33 getallen der Goden, en 66 getallen der *Adires*, van welke yets te voren is aangeroert, om wech te nemen

ederlegg. e van de eerſte v ndering van Vtnum.

men den *Ambroſiam*, by haar *Amurdam*, by andere *Amortam* genaamt, ook (na dat my van de *Heydenen* is geleert) *Amratam* genaamt. Andere verhalen dat *Viſtnum* ende *Ixora* op een tijdt de goede en quade Geeſten zouden hebben t'zamen geroepen, om uyt te vinden yets van zoodanige kracht, dat de gene de welke het quamen te genieten, niet meer zouden hongeren noch dorſten, noch vermoeytheyt of doodt haar zoude overkomen. Men zoude goet gevonden hebben den Berg *Mahameru* (die *Rogerius Merouwa* noemt) in zee te werpen, ende dat men de zelve als een hout in zee zoude draeyen. Men zoude in plaatſe van een koorde gebruykt hebben de groote Slange *Hatugu*, by de hooghgeleerden *Braminen Seſcha* genaamt, (welk woordt met een verdubbelde tonge tegen het gehemelte de laatſte ſyllabe moet werden uyt-geſproken) Deze Slange is zoo groot, dat hy omringht de zeven Werelden en Zeen. Deze Helden dan beginnende te drayen, maar ziende dat den Bergh onbeweeghlijk bleef, zoo riepen zy tot hulp *Baly*, een vermaarden Aap, waar van daar na in de Hiſtorie van *Siri Rama* zal geſproken werden. *Baly* haar te hulpe komende, geſchiede het dat de voornoemde Bergh draeyde, doen vonden zy een ſchoone vrouwe *Dara* genaamt, welke zy vergunde aan *Baly* voor zijn arbeyt, voorts het werk vervorderende, ziet den Bergh vallende in de Zee, ende geen raadt ziende om den zelven weder op te rechten, zoo eyſcht men hulpe van *Viſtnum*, welke zich in een Schilpadde veranderende, en duykende in Zee, dede den Bergh weder oprichten. Waar mede deze *Heydenen* buyten twijffel willen te kennen geven, dat God de Werelt draagt gelijk *Hebr.* 1. geleert werdt; gelijk de *Heydenen* van *Atlas* fabuleren, welkers zeven zonen zouden zijn de *Plejades* en *Heſperides*. Hier vont *Viſtnum* een ſchoone Vrouwe *Macha Lecxemi*, welke hy nam voor zijn wijf, en gebruykteze voor zijn hooftpeuluwe: want het ſchijnt het Slangen-hooft (daar te voren van is gehandelt, hem wat te hard was) en dewijl deze Bergh een weynigh te hooge was verheven, zoo veranderde zich *Viſtnum* in een Vogel, en vloogh rontsom de zelve, en vernederde die na behooren. De Goden ende de *Adires* gingen voort met haren arbeyt, en nemende den *Ambroſiam*, vonden zy ook het ſnode vergift; deze Goden het vergift niet konnende verdragen, brachten het by *Ixora*; ondertuſſchen verlangde zy na den *Ambroſia*, om die uyt te reyken aan haren opperſten Koning *Deva Indra*, welke heel krank was, zijn name was *Quiera Naram*, om dat zijn geheele lichaam vol manlijke leden was, tot een ſtraffe die hem den grooten *Rixi Quendama*, tot wrake van zijn begaan overſpel, toegezonden hadde: want deze *Deva Indra* willende gemeenſchap hebben met zijn Vrouwe, quam des nachts in *Rixys* huys, in de gedaante van een Haan, en kraeyende, meynde *Rixi* dat het al morgenſtont was, dies hy op ſtont, en gink na zijn water-plaats ofte *Tanke*, om zijn gewoonlijke Godsdienſt en ceremonie te doen; doen hadde *Deva Indra* tijt om met het wijf overſpel te begaan, ziende daar na *Rixi* dat het noch geen dagh wierd, en verſtaande het bedrogh van *Deva Indra*, wierp hem de voornoemde plage op, en veranderde zijn wijf in een ſteen. De Goden dan merkende, dat den *Ambroſia* niet konde uyt de handt der *Adires* bekomen, zoo zeyden zy het aan *Viſtnum*, welke in een *Nymph* verandert zijnde, by de *Adires* quam, en ziende haar aanzitten om te eten, en de Dienaars bereydt om den *Ambroſiam* uyt te deylen, en deze *Adires* zoo een ſchoone *Nymph* ziende, vlamde elk een zeer om deze tot zijn wijf te bekomen. Hier op zeyde zy, dat zy haar het *Amortam* zoude geven, en dat zy alle zouden de mondt open houden, en de oogen toe, en de handen gebonden, dat zy het *Amortam* haar in de mont wilde ſteken, en dat

Dat Godt somtijdts minder Geeſten tot beraatſlaan zoude beroepen, gevoelde Plato.

Van de wonderſchinge der Heyden zal daar geſproken werden.

zy

zy de Bruyt van dien zoude zijn, welke zy laatſt zoude ontbinden ofte de oogen los maken. Dit namen de *Adires* aan, en na dat yder zich na de voorgaande conditie hadde aangeſtelt, nam deze *Nymph* den *Ambroſiam*, en het gebeurde, als zy alle aanzaten, dat onder de Goden ook *Ravahen* een *Adiren*, als de gedaante van een der minder Goden hebbende aangenomen, mede aanzat. *Viſtnum* dan deze *Ambroſia*, *Amortan* ofte *Nectar* uytreykende, quam ook by *Ravahen*, welke zijn mondt geopent hebbende, zijn Varkens tanden vertoonde, waarom ook nu noch de *Adires*, ſchoon zy verſcheyde gedaanten aannemen, noyt haar Varkens tanden af-leggen. *Viſtnum* deze *Adiren* gewaar werdende, gaf hem zoo grooten ſlagh, dat zijn lichaam in twee deelen wierd geopent, blijvende het hooft op deze, en de reſt van 't lichaam op een andere plaatſe, en de zaken dus ſtaande, maakte hy met zijn verſcheyde zwieren ende ſprongen den Goden groote moeylijkheydt, 't welk *Viſtnum* ziende, wierp de ſtukken in de lucht, welke terſtont in twee Planeten veranderde, welke genaamt werden *Rahu* en *Quendaum*; *Rogerius* noemtze *Ragou* en *Ketou*, en heeft deze Hiſtorie uyt den mont van *Padmanaba* maar ten deele konnen verſtaan, dies wy nu een weynigh nader tot de zake moeten komen. *Ragou* dan ofte *Rahu* en *Quendaum* ofte *Ketou* zoude Planeten zijn geworden, deze woorden beduyden in de *Malabaarſche* tale niet anders *quam caput & caudam*, 't hooft ende de ſtaart van den Draak, by de *Aſtronomos* wel bekent, namentlijk *cauda & caput Draconis*, hier in dwalen de *Bramines*, dat de zelve voor Planeten of Dwaal-ſterren werden aangezien, de welke na de oude en hedendaaghſche hemelkundige niet meer dan zeven zijn, en den kop en ſtaart van den Draak zijn geplaatſt in dat gedeelte, 't welk buyten den *Zodiac* ſtrekt, gelijk daar buyten *Stellæ* zijn, *& Boreales & Auſtrales*, in den Draak dan met zijn kop en ſtaart bevint men 31 Sterren na de ſtellinge der Wiskonſtenaren. Zoo werdt den kop en ſtaart in 't Noorder deel buyten den *Zodiac* geſtelt, op die plaatſe daar van daan de Maan van 't Zuyden na 't Noorden, en van 't Noorden na 't Zuiden gaat, als ſnijdende den *lineam Eclypticam*, zijnde den wegh die de Zonne alle Jaren doorwandelt, en de Mane alle Maanden: want als de Mane gaat van 't Zuyden na het Noorden, de plaatſe daar zy de *lineam Eclypticam* ſnijt, wordt genaamt het *Drakenhooft*, ofte *caput Draconis*, en wanneer zy wederkeert van het Noord na het Zuyd, zoo wordt de plaatſe daar zy de voornoemde *lineam* ſnijt, genaamt, de ſtaart van den Draak ofte *cauda Draconis*.

Sterren als Goden geeert.

Hoe dat de Sterren voor Goden zijn gehouden, en de reden waarom, wijſt den hoogh-geleerden Heere *Voſſius l.* 11. *c.* 35. *Idolol.* overvloedig aan. De Menſchen heeft men ook als Sterren vergodet, *ſic Sirius apud* Ægyptios Iſis *eſt*, *ita* Canopus *illuſtris ſtella. Ita* Εν γονασιν *vocant* Sydus, *genibus quod nexa feratur*, by zommige *Hercules*, by andere voor *Orpheus* gehouden. Immers alle de Planeten hebben de namen der Goden, *Oriens & Græci*, *& Romani ſtellas omnes pro Dius habuere*, dit zal de reden zijn waarom *Rogerius* zeght, dat *Padmanaba* verhaalde dat Zon en Maan altijdt in vyantſchap zijn tegen *Ragou* en *Ketou*, en dat wanneer Zon of Maan eclypſeert of verduyſtert werdt, dat zy dan in ſtrijdt met *Ragou* en *Ketou* zijn, of dat Zon en Maan van haar als Slangen ingeſlokt werden, *Rogerius lib.* 1. *cap.* 10. Met den *Ambroſia* hadden dan de minder Goden haaren opperſte van zijn ziekte genezen, en zijn wangeſtalte van over 't geheele Lichaam (tot ſtraf van't overſpel) manlijke leden te hebben, wierdt zoo verandert, dat in der zelver plaatſe zich over al oogen vertoonden.

Nu moeten wy noch yets zeggen van het venijn, dat mede met het

draeyen van den Bergh *Mahameru* te voorſchijn quam, en hoe het daar mede afliep: want de Werelt het zelve niet konnende verdragen, en de minder Goden niet verbergen: want, zeggen de *Heydenen*, het was zoo heet, dat alle plaatſen, die het aanraakte, verbrande, zoo gaf men 't zelve aan *Ixora* over, die het indronk, 't welk *Parameſceri* zijn vrou ziende, wierd bevreeſt, duchtende dat haar Man door 't venijn zoude berſten en ſterven, vatte hem met de eene handt by de keel, op dat hy het venijn niet zoude in zwelgen, ende met d'andere handt ſtopte zy hem den mont, op dat hy het niet zoude overgeven, en zoo de geheele Aarde in brant mochte geraken; ende *Parameſceri* aldus bezig zijnde met bey de handen, bad het gebedeken, *Nila candamtre acxeram*, en door kracht van dit gebedt ſpatte het vergift uyt *Ixoras* oore, en wierd verandert in een Duyvel, genaamt *Canda Carna Pixaxo*; ende om dat *Parameſceri* haar Man *Ixora* wat ſtijf by de krop gevat hadde, zoo ſtonden drie zwarte vinger-tekenen aan den zelven uytgedrukt, daarom wordt *Ixora* genaamt *Nilli Candaon*, dat is *Swarthals* of *Krop* gezeght.

Hoe de Gentiven en Benjanen deze tweede veranderinge verhalen.

Dus kan den Lezer deze Hiſtorie by *Rogerium* een weynig aangeroert, alhier ten vollen vertoont zien: want dit vergift niet is blijven leggen op den krop van *Ixora* (gelijk hy na de vertellingh van *Padmanaba* verhaalt) maar ten oore uyt geborſten; ook quam die ſchoone Vrouwe daar na niet te vooren, maar vry eer als wy op zijn tijdt hebben aangeroert; ook komt deze geheele Hiſtorie nergens dan in deze tweede veranderinge ofte transformatie van *Viſtnum* te pas en op zijn ſnede.

Nu moeten wy eens aanwijzen wat de *Benjanen*, en de *Gentiven*, in *Indoſtan* en *Suratte* van deze zake verhalen, en dat kortelijk, om den Lezer niet langer in deze tweede veranderinge op te houden.

Zy vertellen dan, dat de Zee geweldigh in hooghmoet uytberſtende, deze reden voerde: *Wie is zoo machtigh, ende bezit zulke rijkdommen, als in mijn lazure marmer en verglaaſde zalen ſchuylen? de Maan heeft daar haar wooninge*, Tammarith-*water*, *daar van yemant drinkende, eeuwigh leeft, is in mijne ſchoot: den Elephant met zijn zeven ſlorpen, en het zeven-hoofdige Paart woonen in mijne diepte, zoo ook wit, roodt en zwart Koraal.* Hier over wierd den opperſten God zoo verbolgen, dat hy de Reuzen en den vierhoofdigen God *Bramma* belaſte na de Riviere *Siam Boerwetty*, waar by gelegen was den Bergh *Meeperwat*, zijnde van gout 40000 mijlen hoogh te gaan, in 't middel-punt des werelts, ende dien Bergh in 't midden van de Zee te zetten, ende den Slangh *Signage* daar om te ſlaan, ende de Zee alzoo door kracht te beroeren, dat zy haar ſchatten, daar op zy zoo ſtofte, uyt moſte werpen, 't welk geſchiede met hulp van den opperſten God ende *Bramma*, en der gezeyde Reuzen; dies wierp de Zee deze veertien dingen op, het geldt *Lecſemy* genaamt. Ten tweeden, het onwaardeerlijk Juweel *Conſenchmany* ofte den *Karbonkel*, zulken licht des nachts van zich gevende als de Maan, wanneer zy in haar volle luyſter is. Ten derden den boom *Paertſatig*. Ten vierden *Silxerenpot*, met het water *Sora* genaamt. Ten vijfden, den Doctor *Dannewanter*. Ten zeſten, *Indemademaen*. Ten zevenden, de witte Koe ofte des overvloets, genaamt *Camdoga*. Ten achtſten, het water des eeuwigen levens, *Amarith* genaamt. Ten negenden, den Elephant met zijn zeven ſlorpen *Hiera Wanneſty* geheeten. Ten tienden, de ſchoone Dans-maaght *Remba*. Ten elfden, het zevenhoofdige Paart genaamt *Exmognora*. Ten twaalfden, den boge *Dennok*. Ten dertienden, den hoorn *Chiank*, ende ten laatſten het vergift *Sahar*. Hier na liet de Zee zijn hooghmoet zinken, en den Bergh wierdt zijn plaatſe, als mede de Slange de hare toegewezen, en de ſchatten wierden aan verſcheyde

plaatſen

plaatſen en perſoonen verdeelt; zoo neemt dan deze veranderinge een eynde, welke in zich begrijpt den tijdt van twee duyzent vijf hondert Jaren in de eerſte Eeuwe.

Het II. Capittel.

Viſtnum *in een Verken.* Waras *Autaar. Moraal en ſtichtelijk gebruyk van der* Heydenen *beuzelingen, en conferentie met* Roomſche, Griekſche, *en* Ægyptiſche *Godsdienſt.* Viſtnums *vierde veranderingh in half Menſch en Leeuw.*

EEn *Adiren* genaamt *Renniacxem,* hadde zoo grooten kracht dat hy de geheele Aarde wech nam, en roldeze in malkanderen gelijk een kabel-touw, ende gink met de zelve ſtrijken na de onder-aardſche plaat-

sen *Padalas* genaamt. Op dien tijt sliep den Regeerder des Werelts *Vistnum*, gelijk hem meermalen gebeurt; hy hier van zijnde verwittight, veranderde zich terstont in een Verken, en met zijn snuyt wroetende in d'Aarde, groef hy tot de *Padalas* toe, ende vondt aldaar den Dief, en doode hem, en de Aarde op zijn snuyt en verkens tanden nemende, brachtze na boven op haar oude plaatse; zoo ziet men in de Stadt *Trimottam*, omtrent *Sinzi*, een Pagode, genaamt *Adi Warraha*, alwaar een hooft van een verken staat, dat zommige *Bramines* zeggen van zelfs uyt der Aarde gewassen te zijn, en werdt als *Vistnums* beeldt gehouden, ter gedachteniss van deze derde veranderinge.

Vistnum in Verken veranderd.

De *Benjanen* en *Gentiven* van *Indostan* en *Suratte* verhalen deze geschiedeniss aldus: Het gebeurde, zeggen zy, in de eerste Eeuwe, dat de gantsche werelt zoo bedorven was, dat men geen geloove meer onder de Menschen vondt, zoo dat de duyzent-hoofdige Slange *Signage*, waar op de werelt rust, onmachtigh wierd, om den zondigen last langer te dragen, zoo dat zy haar van de zelve ontrok, daar op tuymelde de geheele werelt met Menschen ende Vee in de grondelooze diepte des zees, en vergingen alle levendige zielen. *Bramma* bad den grooten God, dat hy de werelt weder in 't drooge wilde stellen, en uyt de grondelooze wateren oprichten, die hem verhoorde; dies daalde *Vistnum* neder in deze gedaante, hebbende een hooft als een verken, met twee vreesselijke slagh-tanden, grooter als eenigh Elephant heeft, het lichaam als een wit Mensch met vier armen en handen, zijnde d'eene hant voorzien met een groot vreesselijk zwaart, *Godda* genaamt, in d'andere een boek, voorts een hoorn en een ronde *Tsicker*, in zulke gedaante daalde hy eerst van boven, zijnde niet grooter dan een menschen pink, doch nam zoodanigh in groote toe, dat eer hy beneden quam, zijn gestalte zoo lank en vreesselijk was, dat by aldien de aarde boven de wateren ware verheven geweest, en hy op de zelve gestaan hadde, met het hooft de Sterren zoude aangestooten hebben. Met dit vreesselijk gestel dan dook hy in de diepte, en versloegh den afgrijselijken Reuze *Hirnaks*, zoo dat de geheele Zee roodt van bloet geverft was, en zoo nam *Vistnum* dat grof gestel tot zijn voetbank, en lichte met zijn slaghtanden de werelt uyt de wateren, en riep den Schilpad en den duyzent-hoofdigen Slange *Signage* tot hem, stellende den Schilpad boven de wateren, en op den Schilpad den Slange, en boven op de Slange de werelt, en doen voer hy weder na boven, ende *Bramma* schiep met een woort weder nieuwe Menschen.

De Heydenen zeggen dat de werelt geduurende was een groote Slange, welke op een schilpad rust.

Deze derde veranderinge begrijpt den tijdt van twee duyzent zeven hondert Jaren, in de eerste Eeuwe. Het schijnt dat deze *Heydenen* yets moeten van de Suntvloedt gehoort hebben, en daarom dunkt my dat uyt de Historien der *Benjanen* zoo veel waarachtiger in deze en andere gelegentheden te zijn, als die nader by *Armenia*, *Persia* &c. zijn gelegen: want het is buyten twijffel, dat de waarheyt, die in fabulen en ongerechtigheden, zelfs by de *Benjanen* is onder gehouden, noch vry onzuyverder tot de *Malabaren* en andere Natien is gekomen.

Nodige en stichtelijke bedenkingen over der Heydenen Fabulen.

Dit Hooftstuk konnen wy zo niet voorby gaan, zonder eenige noodige en stichtelijke bedenkingen daar uyt te trekken. Voor eerst tot een grondige wederlegginge van deze verydelde *Heydenen*, leerende dat de Aarde noyt zoude weder te rechte gekomen hebben, ten ware *Vistnum* in een verken was verandert. My gedenkt dat ik gelezen hebbe in een hantschrift van zeker Rooms Priester, die over deze zake in gesprek was met een na-verwant van den grooten *Sammorijn* van *Calechut*, hem vragende waarom dat *Vistnum*, na haar meyninge zijnde *Peria Tambira*, den grooten God, dat werk niet uyt-gericht hadde, zonder zoo

een beeſtelijke gedaante aan te nemen; waar op hy antwoorde, hoe zoude hy anders door de Aarde hebben konnen delven. op zoodanige wijze zullen zy antwoorden aangaande de eerſte en tweede veranderinge, en daar van zijn zy met redenen niet af te brengen, als die de oude *Potaren* ende Hiſtorien van de Voor-vaderen overgelevert, in welken zy gelooven, onwederſprekelijk oordeelen, en die geenzins in twijffel of diſpuyt mogen getrokken werden. Of men nu haar al voorwent, hoe dien Reus (die immers geen God was) de geheele werelt op zijn ſchouderen konde torſen, en na beneden brengen, en of *Viſtnum*, die de groote Godt is, niet meerder kracht hadde, en alles met een woort konde gedaan hebben, zoo kan die redelijkheyt ende die onwederſprekelijkheyt van dat argument by haar geen plaatſe nemen, behalven dat het een ongerijmde zotheydt is te zeggen, de aarde te brengen onder de aarde, zoo wel als de zee onder de zee: want de aarde is ront, ende het centrum en middelpunt is aarde, ende rontsom is't aarde: maar deze Menſchen beelden haar de aarde te zijn als een pannekoek, die doorluchtigh is, en als een mat die men in een kan t'zamen rollen: want dat men haar zwoer dat'er tegenvoeters waren, zy zouden het zoo weynigh gelooven, als eenige goede oude Vaders, en meynen zo daar eenige van haar Broeders woonden, datze die ſteets op den kop zouden rollen, tuimelen en om verre vallen; doet hier by, dat men deze *Heydenen* (gelijk altijt) zoo hier beſt met haar eygen wapenen moet te keer gaan, en vragen of eenen Duyvel macht hadde de geheele werelt wech te dragen, daar het getal van 66 *Adires* ende 33 hemelſche Geeſten den eenen Bergh *Mahameru* ofte *Meruwa* zonder *Baly* en *Brammas* hulpe niet konde omdraeyen, hier ſtaan zy bekayt, en krijgen een ſteek onder de korte ribben: want het is een bewijs-reden κατὰ τὸ βιαῖον, haar vindende met haar eygen zwaart gedoodt. Hier werdt gemelt van eenen Reuze, en wy lezen in de H. Schrift voor de Suntvloet van Reuzen die op aarden waren, welke zommige hebben gemeint uyt Engelen en Menſchen, dat is uyt Godes Zonen en Dochteren voortgebracht te zijn, 't welk niet alleen is gelooft geweeſt van *Heydenen*, maar van ook aanzienlijke Oudtvaders. Deze hadden verſcheyde namen, by ons wel in't gemeyn Reuzen genaamt, maar by de *Hebreen* 1 *Nephilim* הנפלים, 2 *Rephaim*, 3 *Zuzim*, 4 *Gibborim*, 5 *Enakim*, 6 *Lamzumim*, 7 *Elim*. Deze zijn de geweldige die van outs geweeſt zijn, *mannen van namen*, *Gen.* 6.4. Doch zy waren zoo wel voor de tzamen-komſte van de zonen Gods met de Dochteren des Menſchen als daar na. Want zoo zeght de H. Text ונם אחרי כן אשר יבאו בני האלהים אל בנית האדם וילדו להם המה הגברים אשר מעולם אנשי השם:

dat is, *Mannen van namen*. Ik wil bekennen, indien deze dingen niet en ſtonden in de heylige bladeren, dat ik alles, wat van de Reuzen verhaalt werd, voor oude wijven praatjes zoude achten; nu wil ik gaarn anders doen, en door dezen gedooden Reuze verſtaan den Duyvel, die de werelt in al d'eerſte ongevallen heeft gebracht, en door *Bramma*, *Jeſus Chriſtus* weder heeft herſtelt, die de doode menſchen weder een geeſt des levens heeft gegeven, en die een herſtelder is van de nieuwe Werelt, ja een Schepper van de oude, en maker van deze laatſte zalige eeuwe des *N. Teſtaments*, *Hebr.* 1. 2. Δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν; maar wat de Reuzen belanght, daar van zal in't naarvolgende byzonder gehandelt werden.

Het ſchijnt dat alle de *Heydenen* in't gemeyn yets van de Suntvloet hebben gehoort, gelijk daarom ook zommige *Noam* voor der Heydenen *Saturnum* houden, en zijn drie Zoonen *Sem*, *Cham* en *Japhet*, *Jupiter*, *Pluto* en *Neptunus*: want de Ooſterlijke deelen zoude *Jupiter* gelijk als *Sem* zijn toe-gevallen, de Weſterlijke

ke *Cham* ofte *Pluto*; zoo heeft ook de outheyt in *Prometheo Noah* afgebeelt: want zy verhalen dat te zijner tijdt de Riviere den *Nijl* Dijken en Dammen door-geſpoelt hebbende, het meeſte deel van *Ægypten* zoude overloopen hebben, en wel meeſt dat deel daar *Prometheus* over heerſte, en dat zijn Onderdanen meeſt verdronken. Hier is aan te merken dat alle de *Heidenen*, die gehoort hebben van de algemeene Suntvloet, de zelve tot byzondere hebben getrokken die noyt geweeſt zijn: want zy ſteets gewoon zijn alle groote dingen haar Helden toe te ſchrijven, zoo de *Ægyptenaren* de hare, als de *Grieken* de hare; zoo ſchrijft men van het *Diluvium Ogygicum*, 't welk in *Attica* zoude zijn gebeurt, zoo van *Deucalions vloet* in *Theſſalia*; en is in der daat *Prometheus* der *Heydenen*, die de *Pixi Pandoræ* opende, (ziet *Verulamium in ſapientia veterum* 126 *Prometheus*) niet anders als *Noah* geweeſt: want merkt eens de name προμηθεὺς, wat is het anders te zeggen als *die te vooren wijs is*, gelijk Επιμηθεὺς beduyt die gene, de welke *te ſpade en te laat wijs is*; voorzagh niet *Noah* de Suntvloedt? was hy niet van God geleert dat 120 Jaren 't Volk tot bekeeringe wierd gegeven? ende en heeft *Noah* niet het menſchelijk geſlacht gebouwt, gelijk de *Heydenen* van *Prometheus* zeggen? *Prometheus* vrouwe was *Aſia* buyten twijffel *Noahs* egade een *Aſiatiſche* vrouwe: want uyt *Aſia* hebben wy alle onzen oorſpronk. De name van *Noahs* vrouwe wort in de H. Schrift niet uyt-gedrukt; *Prometheus* vrouwe wordt by *Heſiodus* κλυμένη gezeght *quaſi dicas* κλυτὸν *inclytam*, zijnde geen eygen name, maar een bedachte. 't Is waar dat *Prometheus* een zone van *Japetus* of *Japhet* werd genoemt, gelijk wy *audax Japeti genus* van *Horatio* geheeten werden, daar nochtans *Japhet* een zone is van *Noah:* maar dat kan licht gebeuren, dat zoo een ry van eeuwen de naam van Vader en Zoon heeft vermenght; en dus zien wy hoe de *Heydenen* mede wat weten te ſpreken van 't opzwellen der Zee, ende de beroeringe harer diepe en grondelooze Kolken, en hoe de Aarde vol zonde was, de Schilpadde en de groote Slange haar dien zondigen laſt ontrokken, tot dat het geheele gebouw in de Zee neder plofte, en alles met de wateren wierd bedekt, en alle vleeſch vergink, tot dat den grooten God de Aarde weder op haar plaatſe bracht, de Zee dede wijken na haar palen, en de Bergen weder hare kruynen uyt ſtaken, ende nieuwe Menſchen voort quamen.

Wy gaan dan voort tot de vierde veranderinge van *Viſtnum*. Eer ik hier toe komen zal, namentlijk om te ſpreken van de vierde veranderinge van *Viſtnum*, is mijns oordeels nodigh noch yets voor uyt te zenden, behoorende bequaamſt tot de derde voorverhaalde veranderinge. Als de Aarde na de voorgaande ongelegentheyt weder op zijn plaatſe was geſtelt, zoo was de zelve, na wel bezichtigen van *Viſtnum*, een weynigh hooger na de Zuyd dan de Noord, en *Viſtnum* met alle zijn macht dit oneffen niet konde vereffenen, zocht de hulpe aan van eenen *Rixi Agaſſia* (*Rogerius pag.* 200. noemt hem *Agaſtea*) een heyligh Man of Manneken: want hier van werdt verſcheydentlijk gebeuzelt, welke zijn heyligh Boek lagh op dat oneffen deel van de Zuyd, waar door de Werelt aan alle zijden gelijk wierd. 't Gebeurde terwijl deze *Agaſſia* met *Viſtnum* langhs den Oever der Zee gingen, dat de Zee aan *Viſtnum* vraaghde, *wie het was welke met hem wandelde? Viſtnum* antwoorde, *dat het zoo een Heyligh was, die met hem gink, om de Aarde aan de zuyd gelijk te maken*; daarom zeyde de Zee al ſpottende, *wel wat quaat zoude hy my doch konnen doen?* want hier ſcheen hy veracht te werden, dewijl de *Heydenen* hem niet grooter als een duym of een lidt van een vinger maken, dies zy hem na haar trok, hem nat makende met haar baren, dies *Agaſſia* een weinigh water van de Zee in zijn hant-

Hoe de Werelt, na de Zuyd oneffen zijnde, gelijk gemaakt wert.

palm

palm nam, en dronk zoo ſterk, dat hy de geheele Zee in zijn buyk lade; daar na de minder Goden *Dewetas* èn *Rixys*, ziende de Zee uyt-gedrooght en verzijpt, baden *Agaſſia* dat hy zijn toorn wilde laten varen, en de Zee (een zoo nodigen ſchepſel) weder te voorſchijn laten komen. Hier door *Agaſſia* bewogen zijnde, waterde zeer ſterk, en uyt de pis nam de Zee haar oorſpronk; dit is de reden, by deze grove Philoſophen, waarom de Zee zout en ziltigh is; zoo dat andere Natuur-zoekers haar hooft niet meer hebben te breken; *Pythagoras* oordeelde noch beter, namentlijk de Zee te zijn de tranen van *Saturnus*, want de Ouden hem loopende Oogen toe ſchreven, waar van daan het oude vermaarde ſpreekwoort der *Grieken* is Κρονικὰ λήματα, by *Eraſmus* in *Chiliad. Saturniæ Lemæ* genaamt, λῆμα *autem nihil aliud eſt quam lippitudo & humor in oculis concretus, unde lippitudo naſcitur*; of hier door *Agaſſia* en de Zee niet verſtaan werdt de vyandtſchap tuſſchen de Zee en de *Nijl*, *Oſiris* en *Typho* (waar van *Voſſius l. 2. c. 27.*) zoude ik de Geleerde in aandachtige bedenkingen geven, waar op ik nu om kortheyt mijn gedachten zal inteugelen, zoo wil ik ook hier niet op halen al de onzekere reden van de Werelt-wijzen, hoe dat de Zee is zout, en of zy altijt zoo is geweeſt, ende waar van daan haar ziltigheyt ontſtaat, ik laatze hier over twiſten, die haar tijt daar toe konnen beſteden, en na langh overlegh zullen zy miſſchien zoo verre zijn gekomen als ik, zeggende dat ze van God zoo is geſchapen, &c.

Reden der Heydenen waarom de Zee zout en ziltigh is.

Ik wil inſgelijks niet ophalen de ongerijmtheden die deze *Heydenen Viſtnum* toe ſchrijven, dat, daar hy machtigh was de geheele Aarde op te richten, die in de Zee lagh, nu onmachtigh werdt geoordeelt, om de zelve aan de Zuyd gelijk te maken. *Agaſſia* dan met zijn heyligh Boek en Ceremonien de Aarde zoo gelijk gemaakt hebbende, nam zijn afſcheit van *Viſtnum*, en *Viſtnum* om te geruſter te mogen ſlapen, en dat geen Dief de Aarde meer mochte wech nemen, nam de groote vermaarde Slange, en leyde de zelve om de zeven zeen en werelden, en ſtelde acht aanzienlijke Wachters, welke in dit *Malabars* vers uyt-gedrukt zijn, 1 *Indra*, 2 *Vanni*, 3 *Pidurpati*, 4 *Nirurdi*, 5 *Varunna*, 6 *Maril*, 7 *Cubera*, 8 *Ixaneu Purva Dinam Deſxam Cremal.*

De Heidenen door haar eygen tegenſpreken wederleyt.

1. De eerſte *Indra* Koningh van de Hemelſche Geeſten.

2. *Vanni* ofte den God des Vuurs.

3. *Pidurpati* Koningh der booze Geeſten.

4. *Nirurdi* Koningh der booze Geeſten.

5. *Varunna* den God des Waters.

6. *Maril* den God der Winden.

7. *Cubera* den God der Rijkdommen, anders *Baiſſironnem* genaamt.

8. *Ixananam* zoo veel als *Ixora* zelfs, zijnde *Deva Indra* in't Ooſten, en het Vuur na de Zuyd, als de laatſte vier woorden van het tweede *Malabaarſche* vers te kennen geven. Daarom ſtellen de *Heydenen* tot gedachteniſſe van deze zake gemeynlijk acht ſteenen voor en rontsom haar Pagoden ofte Tempels.

Vierde verandering van Viſtnum.

De vierde veranderinge dan van *Viſtnum* geſchiede in *half Menſch*, *half Leeuw*, zoo zeght ook *Rogerius l 2. c. 3. open deure*, p. 121. maar dat hy daar van de reden niet heeft konnen verſtaan, de welke wy nu ook op zijn tijdt te voorſchijn zullen brengen. Het is geſchiedt in de eerſte Eeuwe, dat een Reuze *Hirrenkeſſep*, zoo noemen hem de *Benjanen*, de *Malabaren* geven hem de naam van *Reniacxen*, twaalf Jaar hadde moeten (om *Bramma* wille) verholen zijn, en na die tijdt bad hy *Bramma*, die hem verſcheen, zeggende: *O groote vermogende* Bramma, *doet my de gunſte dat ik een groot en geweldigh Monarch mach zijn op Aarde, en ſchenkt my daar by die gaven, dat ik noyt door Hemel, noch door Aarde, noch door Zon, noch door Maan, noch door Blixem, noch door Weerlicht, noch door Sterren, noch door Cometen, noch door Wol-*

Wolken, noch door Wint, noch door Hagel, noch door Sneeuw, noch door Regen, noch door Vogels, noch door Dieren, noch door Menſchen, noch door Duyvels, noch door Viſſchen, noch door Water, noch door Slangen, noch door Adders, noch door eenigh ander venijn, hoedanigh het mochte wezen, noch door Swaart, noch door Pijlen, noch door eenigh geweer, noch binnen mijn deur, noch buyten mijn huys, noch by dagh, noch by nacht mach omgebracht werden. Dit beloofde hem *Bramma*, doen richtede de Reus hem op, en liet af van *Bramma* langer aan te roepen. Hier na trok hy te velt,

en veroverde menighte van Landen en Steden, zoo dat hy zich de geheele Werelt onderdanigh maakte, en doen liet hy een gebodt uyt gaan, dat men niemandt dan hem alleen zoude aanbidden, en wie bevonden wiert tegen zijn gebodt te zondigen, zoude zonder eenige genade gedoot werden. Na dat dit zommige Jaren geduurt hadde, begonden veele van zijn Onderdanen, byzonder de *Bramines*, haar daar tegen te ſtellen, zeggende: *Wat zal ons eyndelijk van dezen* Reuze *geworden, dat wy hem aanroepen, hy is wel een heerſcher der Aarde, maar niet des Hemels, laten wy ons dan van hem na* Viſtnum *keeren, die ons na onze lichamen, door menighte van verwiſſelingen gezuyvert zijnde, tot hem in den Hemel kan op nemen, dies hy haar ook van dees Tyrans geweldt wilde verloſſen, die haar beloofde dat een Zoone zoude gebaart werden van des Reuzen wijf, die haar zoude verloſſen, en zoo lange moſten zy gedult hebben.*

De Zone van den Reuze wil niet zijns Vaders, maar Viſtnums *name uyt ſpreken.*

Na thien Maanden baarde *Naeckſeu* den Reuze een zoone, dien hy *Prellade* noemde, welke nu vijf Jaren out zijnde geworden, dede hem de Vader leeren lezen en ſchrijven; den Jongen eens ontboden zijnde by den Vader, nam hem de Meeſter by de rechter hant, en zeyde, dat hy zijn Vaders naam zoude uyt ſpreken *Irenia* in't kort, in tegendeel zeght den Jongen *Ary*, 't welk in't kort is *Viſtnums* naam. Den Meeſter hier over ſchrikkende, ſtopte hem met de hant de mont, en zeyde, Jonge zwijght ſtille, en weeſt geen oorzaak van mijn doot; hy ſprak zoo veel te meer *Ary*, *Ary*, de Meeſter beteutert, bracht hem by zijn Vader, zeggende: *Ziet mijn Heer, hoe deze uwen Zoon een andere naam uyt ſpreekt, als ik hem geleert hebbe.* De Vader vraaghde hem de reden af, waarom hy dat dede; den Jongen zeyde, *Uwe name is de rechte name niet, maar d'andere is de rechte waarheyt.* Voorts vraaghde hem zijn Vader, *wat waarheyt was*; hier op antwoorde de Zoon, *de name van* Viſtnum *is waarheyt, welke alle de veerthien Werelden vervult*; wel zeyde hy tot zijn Zone, *en wat profijt hebt ghy met den name van* Viſtnum? de Zoone antwoorde, *en wat voordeel doch met uwen naam te noemen?* den Reuze zeyde, *die mijn name noemt, die geve ik rijkdom, eer, ſtaat, en leven. Wel*, zeyde den Jongen, *kondt ghy leven, en rijkdom geven? Ik kan*, zeyde de Reuze, *het doen op deze uure, ende u ook het leven benemen. Wel*, zeyde de Zoon, *kondt ghy eenige andere zaken geven als die van Godt toegelaten en verordineert is. Ik kan*, zeyde de Reuze, *en zal het terſtont vertoonen.* De Zoon zeyde, *dat zal niet zijn na uwe ordonnantie en beſchikkinge.* De Vader vraaghde, *wat is beſchikkinge en ordonnantie?* De Jonge zeyde, *dat is de eeuwige Godlijke naam van* Viſtnum, *Schepper van alle de veerthien Werelden.* Vorders vraaghde hem den Reus, *en waar is dien naam?* De Zone antwoorde, *in alle zaken boven en beneden in Hemel en op Aarde, en alles vervult* Viſtnums *name.* Zoo vraaghde dan den Reuze, *en is dan de naam van* Viſtnum *ook in deze Pylaar? Ja*, antwoorde den Zoon, *en ook in u en my* Den Reuze zijn toorn niet langer konnende in houden, zeyde, *Jongen, om dat ghy* Viſtnums *name noemt, zal ik u met een ſtok de kop in ſlaan, en zoo ghy mijn name noemt, zult ghy niet ſterven, noch ſlagen ontfangen.* Den Jongen zeyde, *dat zal niet zijn om uws naams wille, maar om dat het van God zoo niet is geordonneert.* Den Reus zeyde, *ik zal maken dat deze ordonnantie terſtont kome*; en dat zeggende, gaf hy hem een ſlagh met zijn gouden ſtok, den Jongen verberghde hem achter een Pilaar, en riep de naam *Viſtnums* aan; den Reuze wende zich tot zijn Zoon, met meerder toornigheyt, en ſloegh op den Pilaar, zoo datze van een berſte, daar uyt ontſtont een vreeſlijk Monſter, zijnde *half Menſch half Leeuw*, noch Vrouw noch Man zijnde, hadde borſten van boven en beneden, was noch Duyvel, noch Vogel, noch

Viſch,

Viſch, noch Slangh, noch Draak, het blies vuur en vlamme ten neusgaten uyt, met een geweldige zwarte rook-damp. De *Benjanen* willen dat den Reuze een gloeyende Pilaar hadde laten oprichten, om daar aan zijn Zone te dooden, hem voorts beſpottende, zeggende: *Laat ons nu eens zien wie u uyt dit gevaar en mijne handen zal verloſſen, zoo zoude de Zoone* Viſtnum *hebben aangeroepen, die de Pilaar dede berſten, en duar uyt zoo een vervaarlijk Monſter te voorſchijn bracht.* Alle de Omſtaanders wierden door dit Gedroght zoo vervaart, datze niet wiſten waar zy haar bergen zouden. Den Reus zelfs wierd bleek van ſchrik, en lilde van anghſt, als een riet van den wint beſtormt. *Viſtnum* hem zelfs nu in deze gedaante verwiſſelt hebbende, gedacht aan 't gene *Bramma* den Reuze belooft hadde, en om die beloften niet te vernietigen, zoo ſchorte hy den Reuze op, en voerde hem onder de Aarde, onder den drempel van zijn huys, daar hy den avontſtont verwachte; zoo haaſt nu de Zon ondergink, reete hy met zijn afgrijſſelijke nagels dit grof geſtelte van een, en trok het vervloekte ingewandt hem uyt den buyk, en hinght zich om den hals, zoo dat den Reuze wierd geſtraft, ende *Brammas* belofte niet verkort, want hy bracht hem niet om of binnen of buyten zijn huys, maar onder zijnen drempel, noch op Aarde, noch in den Hemel, maar onder de Aarde, noch door Vogels, noch door Dieren, noch door Zon, noch door Maan, noch door Regen, noch door Wint, noch door Hagel, noch door Sneeuw, noch door Menſchen, noch door Duyvelen, noch door Slangen, noch door Draken, noch door Viſſchen, of Water, of eenigh venijn ofte eenigh geweer, maar door zulke monſter-nagels als daar noyt voor dezen geſchapen waren. Doen wierd den Zoon van den Reuze in 't rijk van zijn Vader door *Viſtnum* geſtelt, die zijn Moeder na hem nam, en lange Jaren Godvruchtigh regeerde.

Dit alles van *Viſtnum* in drie dagen afgedaan zijnde, ſteegh hy weder na den Hemel, en zoo eyndighde deze vierde verandering in de eerſte Eeuwe *Korteſinge* by de *Benjanen* genaamt, na datze geduurt hadde zeventien maal hondert acht-en-twintigh duyzent Jaren. Ende alhoewel den tijt dezer mirakelen in alles maar zeven duyzent en zeven hondert Jaren en drie dagen komt uyt te maken, zoo moet men verſtaan dat de zeventien hondert twintigh duyzent Jaren en drie hondert twee-en-tſeſtig dagen, zijn voor en tuſſchen beyden de mirakelen, als mede daar na, door gegaan.

Vier noodige en nutte aanmerkingen uyt de voorgaande Fabel.

Men kan hier in aanmerken, hoe dat de menſchen dikmaals groot verſtant en ſterkte van God ontfangen hebbende, de zelve gaven tot ondankbaarheyt aanleggen, en zelfs de verſſenen tegen den Hemel verheffen, en alzoo haar eygen krachten en verſtant, die zy tot Gods eere moeſten beſteden, tot haar eygen verderf aanleggen, zoo quam *Milo Crotoniata* om, door zijn eygen ſterkte, de Reuzen om datze den Hemel wilden beſtormen, wierden ellendig te ſchande. Bekent is de Hiſtorie van *Phaëton* en *Ikarus*. Ten tweeden hebben wy een doorluchtigh voorbeelt van alle Tyrannen, de welke dikmaals ja meeſt tot ſtraffe der Menſchen, in Gods toorn werden gegeven, hoe de Onderdanen dat jok van haren halze zoeken te ſchudden, en daar over aan God klagen, die haar zoo nu en dan verloſt, en in plaatſe van eenen *Rehaboam* (zweerende, dat zijn kleenſte vinger dikker zoude zijn dan zijns Vaders lendenen, 1 *Reg.* 12. 10.) eenen *Abiam* geeft, die *Jeroboam* den godloozen Koning *Iſraëls* overwint, en na hem een vromen *Aſa*, 2 *Chron.* 13. en 14. gelijk na deze godlooze Reuze een vromen Zone quam, die wel regeerde. Zoo ziet men hier ook hoe God met zijn name alles vervult.

Ten derden, zoo zien wy hier een rechtvaardige ſtraffe van de laſteraars Gods en zijn heylige Name,

hoe zy moeten gedoot werden, *Levit.*24.14. en ſchrikkelijk vergaan. Men verhaalt van *Sethon*, Koningh en Prieſter van *Ægypten*, dat hy van *Sanherib* te vergeefs met een fellen Oorlogh gedreyght, zijn Afgod ſmeekte, en zoo veel verkreegh, dat de wapenen van *Sanheribs* Soldaten, en haar geweer van de Muizen wierden op gegeten. Men ſtelde *Sanheribs* beelt in een Tempel met een Muys in zijn handt, met deze opſchrift: Εἰς Ἐμὲ τὸς ὁρῶν Εὐσεβὴς ἔστω, *Herodot. l.*2. dat is, *die my ziet leere Godvruchtigh te zijn.* De H. Schrift leert ons, dat deze godloozen Laſteraar van zijn eygen zoonen *Adramelech* ende *Zarezer* met den zwaarde is verſlagen, 't welk gemeynlijk het eynde der Tyrannen is, 2 *Reg.*19.37.

Ten vierden, zien wy met verwondering, dat dit Kint meer God dan zijn Vader vreeſde, want de Ouders niet verder (als de gewiſſen mogen verdragen) moeten gehoorzaamt zijn, *Deut.*1.36. Zoo ſchrijft *Hieronymus ad Heliodorus*, *Schoon u Neef u om den hals hingh, ſchoon u Moeder met haar neder hangend hayr en verſcheurde kleederen haar borſten die u te zuygen gaven, vertoonde, en ſchoon u Vader hem zelven op den dorpel ter neder wierp om uwen gangh te ſtuyten, zoo gaat voort, treet u Vader, en volght Jeſus Chriſtus.* Hieronym. *Solum pietatis genus eſt in hac re eſſe crudelem.*

Het III. Capittel.

Vijfde veranderingh van Viſtnum *in een* Bramine. *Overvloet ten tijde van* Mavaly. *Eyſch van* Viſtnum *in een* Bramine *verandert.* Praſſarams *Autaar en geboorte. Hy doot zijn moeder* Reneca. Raja Inders *Koe van overvloet.* Praſſarams *oorloghs-daden.*

IN den tijt welke *Mavaly* (by de *Benjanen* en *Gentiven Belragie* genaamt) de Werelt regeerde, waren de Menſchen ledigh en wrochten niet, maar kleeden haar koſtelijk met veele vercierſelen en Juweelen, en al wat noodigh was, zelfs tot overvloet quam haar van den Hemel toe, 't welk *Mavaly* den menſchen kinderen uytreykte, ende aan haar verdeelde; doen waren daar noch geen zekere gezette Huizen voor den Armen, en de *Jogues* en *Bramines*. *Viſtnum* ziende dat onder de Menſchen niets en ontbrak, en dat daarom niemandt den anderen onderworpen was, nam voor zich *Mavaly* te bedriegen, en hem de Werelt te ontroven, en die zoo te regeeren, dat in de zelve voortaan gebrek, honger, dorſt, armoede en ongemak zoude zijn, op dat de Menſchen aan God mochten gedenken, en den eenen zich den anderen onderwerpen. Dies *Viſtnum* de gedaante van een *Bramine* aannam, zijnde arm en elendigh, en verſcheen voor *Mavaly*, welke hem vraaghde wat voor een hy was, en welk de rede van zijn komſte was; hier op antwoorde deze *Bramine*, uyt oorzake dat ik gehoort hebbe van de groote aalmiſſen die ghy dagelijks doet, daarom ben ik alhier verſchenen, verzoekende of ghy my ook een aalmiſſe wilt geven. *Mavaly* zeyde, ik hebbe veele groote Heeren en Koningen gegeven, 't gene zy op my verzochten, en wat zoud ghy van my konnen eyſſchen, 't welk ik u niet en zoude konnen geven? 't zy Koninghrijken, gelt, rijkdommen, en al wat ghy meught begeeren. Den *Bramine* zeyde, geen van alle deze dingen begeer ik, maar ik mochte yet geringhs begeeren, en ghy zoudet zeggen dat het een groote zake was, en yets van gewichte, en mochtet voor geringh achten; dies vraagh ik u, of ghy my kondt geven dat ik zal eyſſchen, en *Mavaly* daar op ja zeggende, bad de *Bramine*, dat hy 't hem met een eedt wilde beveſtigen. *Mavaly* hem een eed willende doen, ſtont de Planeet *Venus* aan zijne hant (ik kan niet anders zien uyt over een brengen van alle mijne Schriften die ik ter hant hebbe, of dit is zijn wijf geweeſt) zeggende: is dat de manier dat men om yemant een aalmis te geven, zal zweeren moeten?

Algemeyn overvloet ten tijde Mavaly, *welke de Menſchen dertel en God-vergetende maakte.*

Maar

Maar *Mavaly* dit niet achtende, zwoer den *Bramine*, die doen zeyde, mijn Heer, Rijken noch Landen begeer ik niet, alleen eysch ik maar drie voeten lants, om my daar op te herbergen, en te bewaren mijn Boek, mijn Zonne-scherm, ende mijn Drink-vat, en dus verzoek ik dat ghy my van u water op de Aarde werpt. Het is de maniere der Heydenen als zy yets wech geven ofte verkoopen, dat zy met een gorgelet een weynigh water op d'Aarde uytstorten, 't welk yemant yets koopende, met de handen ontfanght en drinkt, en met deze Ceremonie wordt de voorige

eygenſchap een ander bezitter opgedragen. Zoo hebben andere Volken andere manieren van eed-zweeren, zoo wilde *Jacob* hebben dat *Joſeph* zijn handt onder zijn heupe zoude leggen, *Gen.*47.29. 24.2. zijnde, *femur* genomen *propartibus generationis in quibus circumciſionis ſignum dabatur. Vide* Rivetum *exercit.*111. *in Geneſin.* *Mavaly* zeyde hem, eyſcht een Koninghrijk, en ik zal het u geven. Den *Bramine* zeyde, als ik een Rijk hadde, zoude ik noodtzakelijk de booſdoenders, dieven, en miſdadigers moeten ſtraffen, 't welk ik niet zoude konnen doen zonder zonde, want ik ben een *Bramine*; my zijn drie voeten lants genoegh, om te bewaren mijn Boek en Sonne-ſcherm met mijn drink-vat. *Mavaly* zeyde daar op, drie voeten landts hem niet genoegh te zijn, neemt ten minſten een huys. Wat zoude ik met een huys doen? zeyde de *Bramine*, want ik heb Wijf noch Kinderen, geeft my maar drie voet lants, en zoo ghy dat niet doet; zult ghy meyneedigh zijn. *Mavaly* ſtopte hier op zijn ooren, zeggende, ik heb noyt meyneedigh geweeſt; wel, zeyde de *Bramine*, werpt dan water op de aarde, en *Mavaly* 't water willende uytſtorten, zoo belaſte hy aan *Venus* water te halen, welke hem andermaal afrade dat hy het water niet zoude uytgieten, op het verzoek van dezen *Bramine*, alzoo hy veel bedrogh en arghliſtigheyt in zijn hert verberghde. Wel zeyde *Mavaly*, wat bedrog kan'er zijn in drie voeten lants, welke hy zelfs zal af-meten? Zy zeyde, ziet toe, u Hoogheyt mach weten dat het *Viſtnum* zelfs is, die komt om u te bedriegen. *Mavaly* zeyde hier op, ik hebbe niet tegen *Viſtnum* gezondight, maar hebbe veele aalmoſſen gegeven, zoo dat'er geen reden is, waarom *Viſtnum* tegen ons zoude gekant zijn. *Venus* hielt voort met veele redenen aan, dat *Mavaly* zich niet zoude laten bedriegen. Hy zeyde, laat dan komen die wil, al was het *Viſtnum* zelfs om my de Werelt te ontnemen, en ſchoon hy my doode, zoo zal ik evenwel niet meyneedigh bevonden werden, en nemende het watervat, zeyde hy den *Bramine*, dat hy zijn handen zoude gereedt houden, 't welk *Venus* ziende, *Mavaly* by de arm vattede, zeggende dat hy geen water zoude uytſtorten, ende *Mavaly* de hant van *Venus* wech ſtootende van hem, zeyde andermaal den *Bramine*, dat hy zijn handen zoude klaar houden, *Venus* veranderde haar, en ſtopte den hals van 't Gorgelet, zoo dat het water daar uyt niet konde loopen. *Mavaly* nam een bieze *Berpapelu* genaamt, en die ſtekende in den hals van de fles, zoo quetſte hy *Venus* ooge, zoo dat zy aan 't eene oogh blint wierd, waarom zy haar *Chueren* noemen. Dus quam het water te voorſchijn, en liep uyt de kruyke, en den *Bramine* dronk daar van, en *Mavaly* zeyde dat hy nu drie voeten landts zoude afmeten waar hy begeerde. *Viſtnum* verlatende de gedaante van den *Bramine*, en komende tot zijn eygen, vervulde met zijn tegenwoordigheit de veertien werelden, en die beginnende met zijn eene voet te meten, zoo nam hy de maat van de geheele Aarde, en zijn andere voet op lichtende, mat hy het geheele Paradijs *Soroa logam* genaamt. *Bramma* ziende de voet van *Viſtnum*, waſchte die, en goot water boven de zelve, welk water na beneden af-dalende, maakte de Rivier de *Ganges*, by de *Indianen* en andere Heydenſche volken zoo hoogh geacht en vermaart, waar van wy *lib.*2. breeder hebben geſproken. *Viſtnum* hebbende alzoo twee voeten lants, zeyde *Mavaly* dat hy nu de derde zoude volmaken, dies hy de onderſte plaatſe *Padalas* afmat, en zoo wierd *Viſtnum* Heer van de gantſche Werelt. De *Gentiven* doen hier by, dat dezen *Bramine*, dien zy *Vanam* een zwarten Dwergh noemen; maar *Rogerius* heet hem *Barmaſari*, dat is een jonge *Bramine*, onder de naam van *Wamara*, *l.*2. *cap.*19. zijn derde tree op *Mavalys* borſt zettede, andere zeggen op zijn hooft, zoo dat hy verzonk in den afgront,

Hoe zy het voor zonden achten miſdadigers te ſtraffen, is l. 1. *c.*4. *aangewezen.*

De Benjanen *getuygen dat dezen* Bramine *of* Vanam *boven alle de* Bramine *in geſwintheyt van leſen en uytlegginge der verborgentheyt uytſtak.*

Viſtnu *werdt H van de g heele We relt.*

gront. *Viſtnum* dit werk aldus beſtelt en af-geleght hebbende, vertrok weder na *Calaya*, brengende zijn Huysvrouw *Parameſceri*, tot een teken van zijne overwinninge, mede het koſtelijk kleynood *Conſenchanany*, ofte een Karbonkel, zijnde van zoodanigen groote, en heerlijk afſchijnſel, dat het geheele *Calaya* daar door verlicht wierd.

Maar terwijl *Viſtnum* met *Parameſceri* vol vreught en welluſt in hun Paradijs leefden, zoo was de ellendige Weduwe van *Mavaly*, *Venus* ten uyterſten bedroeft en geſtoort, en diſputeerde heftigh tegens *Viſtnums* onrechtveerdigheyt, zeggende, wat zal daar eyndelijk onder de Menſchen omgaan, indien de Goden zelf hun getrouwſte Dienaars op deze wijze handelen, zal zich wel yemand aan zijn eed, trouw en beloften houden, waar mede hy ziet dat den opperſten God zelf ſchijnt te ſpotten en te lacchen. Met deze en diergelijke klachten op-bulderende, veranderde zy zich in een Tortelduyf, en ſtorte zelf voor *Parameſceri* haar boezem uyt, die daar af zodanigh beweeght wierd, dat zy ter gedachteniſſe van *Venus* droef heydt alle de Tortel-duyven, die van te voren een zeer lieffelijken zang hadden, voor altijt zoo treurigen geluyt dede ſlaan, gelijk zy thans gewoon zijn. Daar boven gaf zy *Venus* in ſtede van haar eenen *Mavaly*, zoo veel Mannen als zy zoude konnen bekoren. Voorts dat haar Man by *Raja Inder*, Koning der Hemelſche Geeſten, in vreughde zoude leven, maar in een mank lichaam over gaan, en zoo lang hinken achter *Camdoga*, tot hy voor zijn weelde geboet zoude hebben. Doch de *Benjanen* zeggen, dat de Man verzonk na den afgront, en daar Koningh wierd, en dat de Huysvrouw van *Mavaly* dit ziende, bedroeft wierd, en *Viſtnum* vraaghde waarom hy zulks dede? of dit den loon was van alle haars Mans Godvruchtigheyt en Godsdienſtigheyt van haar. Weeſt goets moeds, zeyde *Viſtnum*, ghy zult by uwen *Donoſin*, wel eer u lieve Boeltjen, komen, en een friſſe Jongeling voor een oud af-geſleten Beſtevaar bekomen; ende aldus ſcheyde *Viſtnum* boertende van haar.

Hier zien wy weder een wonderlijk mengel-moes en rapzodie van zeltzame verdichtzelen ende ongerijmtheden, ſtellende in de Goden bedriegerye, geweld, onmacht, en af- en aankomende ſterkten, bewint en heerlijkheden. Zijnde die grove en botte Afgoderye alleen uyt dien hoofde en dezen aanzien genoeghzaam te wederleggen: want in God en is geen af- noch toe-nemen van zijne Majeſteyt, maar alle zijne attributen ofte eigenſchappen zijn onafſcheydelijk van zijn wezen, zonder welke God geen God zoude zijn noch blijven. Ik zwijge de belacchelijkheyt van de ongevoelige ſtoffen ſpraak en reden toe te ſchrijven: en ſchijnen deze *Indianen* hier in wel grover ende plomper Afgoden-dienaars, als wel eer de oude *Grieken* ende *Romeynen*, als die wel de Elementen ende byzondere Geweſten de beſtieringh ende macht van eenige verdichte Goden toe ſchreven, maar geenzins de zaken zelf op de verhaalde wijze in voerden: doch die de dingen zelf met een nauwkeuriger en omzichtiger ooge na ſpeurt, zal lichtelijk bevinden dat den Duyvel (te recht een Aap van God genoemt) al omme den zelfden Dichter en Autheur is, ſchoon hy verſcheydene Comedien ende Fabulen vertoont, en de rolle van de Speelders duyzentmaal verwiſſelt en verandert.

Viſtnum, gelijk gehoort, langh genoegh met *Venus* geſpot hebbende, trooſte haar eyndelijk met deze beloften, dat zy weder zoude by haar Man gebracht werden, en met hem leven; doen voerde *Viſtnum* de Vrouwe by haar Man, dat tot loon van alle zijne groote Offerhanden, die hy gedaan hadde: (want hy hadde nu al 99 *Jagams* gehouden) wierd hy Prince van de nare duyſtere diepte geſtelt, en *Viſtnum* bleef negen dagen

gen (zoo diep vernederde hy hem) Deurwachter van zijn duyſter Rijk; de negen dagen voleynt zijnde, vertrok *Viſtnum* weder na zijn plaatſe; zoo eyndighde deze veranderinge welke duyzent Jaren vervat.

Dus ziet den Lezer ook de reden van de vijfde veranderingh, de welke den nauw-onderzoekenden *Rogerius* niet geheel heeft konnen uyt vinden, maar maakt van dezen grooten Heyligh een Duyvel *Belli* genaamt, 't welk gantſch met de Indiaanſche *Poranen* ende Hiſtorien ſchijnt te ſtrijden, evenwel in zommige dingen over een komt, ziet *Rogerium l.2. c.19. p.203.* en daar ook wat hy verder van het nederdalen van de *Ganges* aangemerkt heeft, en hoe zy is op Aarde gevallen, en de aſſche van 60000 Menſchen heeft levendigh gemaakt, en hoe hy uyt de dyen van een heylige haar loop zoude genomen hebben, na dat zy op *Ixoras* hooft had geweeſt, alle welke Fabulen buyten twijffel daar uyt geſproten zijn, om dat, gelijk niemant de Fonteyn en bron-aders van de *Nijl* en andere Rivieren weet, zoo ook niet van de groote *Ganges*, waarom zy ook een hemelſche Riviere is genaamt, ten zy men wil dat door den Hemel 't Paradijs verſtaan werde.

Mavaly ziende dat *Viſtnum* hem zoo bedrogen hadde, de geheele Werelt hem ontnemende, dede zijn klachte aan hem, zeggende, ghy hebt my mijn Rijk ontnomen, zonder my een plaatſe te laten, daar ik my neder zette. *Viſtnum* zeyde, ghy zijt een groote Aalmoeſſenier geweeſt, een Man van waarheydt, en zonder zonde, dies heb ik beſloten u een Koningh van het Paradijs te maken. *Mavaly* dede hier op *Sumbaja* ofte eerbewijzingh, en zeyde, nu wil ik geen Rijk hebben: want nu heb ik al den luſt en trek van te heerſchen verloren, alleen gevoel ik de ellende van mijn voorige Onderzaten, om dat zy nu voortaan niemant zullen hebben die haar voorzie van alle noodtzakelijkheden, gelijk ik eertijts dede. *Viſtnum* zeyde, de Armen zullen de Rijken ten dienſte ſtaan, en daar van leven, en ik beloove u, zoo de Menſchen zullen arbeyden, dat haar niets zal ontbreken, en ik zal haar handelen gelijk ghy gedaan hebt, en ik zal u Deurwachter van het Paradijs maken, en niemant zal daar in komen zonder uwen wil en goetvinden. *Mavaly* zeyde, als ik in 't Paradijs ben, hoe zal ik dan konnen weten hoe ghy op Aarden met de Menſchen handelt? *Viſtnum* zeyde, een Jaar is een dagh: maar de Menſchen die op Aarden zijn is een dagh een Jaar, daarom in 't Jaar der Menſchen, op den dagh in welk ghy geboren zijt, ſtelt u dan op een plaatſe in den Hemel, waar van daan ghy de Menſchen kondt beoogen, en dan zult ghy zien hoe ik met de Menſchen omga, en hem zweerende dat hy de Menſchen van alle nootdruft zoude voorzien, bracht hy hem na den Hemel, en maakte hem Poortier ofte Deurwachter van den Hemel of het Paradijs. *Viſtnum* dan ordineerde dat 'er driederley ſlagh van Menſchen op Aarde zoude zijn, rijken, armen en middelmatige, en dat d'eene d'andere zoude helpen, en dat de gene die in dit leven wel zouden geleeft hebben, gedenkende aan God, en veel aalmoeſſen doende, na haar doot weder zouden levendigh, edel en rijk werden, en de gene die in dit leven qualijk zoude leven, en geen aalmoeſſen doen, en God vertoornen, weder zoude geboren werden arm ende ſlaven, en op zoodanige wijze weder en weder geboren zijnde, zoude zy moeten betalen den hoon en ſmaatheydt die zy andere hadden aangedaan, en haar ſchulden voldoen tot dat zy rijk en vol van goede werken zijnde, eyndelijk het Paradijs mochten bekomen, in 't welke zy niet zouden mogen in-gaan zonder toeſtemmingh van *Mavaly*. Dit aldus zijnde, om te voldoen den eedt die *Viſtnum* aan *Mavaly* gedaan hadde, heeft hy verordineert (een Feeſt dat de Malabaren *Ona* noemen) in de maant *Auguſtus*, willende dat zoo wel Grooten als Kleynen

Van de verſcheyde geboorte zal onder nader geſproken werden.

nen haar met schoone nieuwe kleederen zullen bekleeden, en dat zy lekkernijen zullen eten, dat zy alle groote blijdschap en vreughde zullen betoonen, welk gebodt zy alle wel onderhouden; en op deze tijdt is men besigh met alderley lustige oeffeninge op alle plaatsen, steden en dorpen: dan maakt men spiegel-gevechten, en recht alderhande vermaak uyt. Dit zy ook genoegh aangaande de Vijfde Veranderinge van *Vistnum*; wy treden dan tot de zeste.

e zeste vande-rijh by Rogerius n genoeg bent.

Rogerius, schrijvende van deze Zeste Veranderinge, zeght en bekent, dat hem de reden van deze verschijninge niet is voorgekomen, ik zal dan kortelijk den Lezer daar van openinge doen. Na voleyndinge van *Vanams* verschijning, daar van wy in 't zeste Hooftstuk hebben gehandelt, is het gebeurt in de tweede Eeuwe, dat eenen *Braman* en *Bramani* t'zamen trouden en woonden by zeker Rivier, *Bewa* genaamt, zy beyde leefden daar te zamen een geruymen tijt gerustelijk en zeer Godvruchtigh: maar de Vrouwe was onvruchtbaar, en baarde noyt Zoon noch Dochter, waarom zy beyde zeer bedroeft waren, om dat het een groote schande is by de *Benjanen* onvruchtbaar te zijn; want, zeggen zy, de zulke zijn niet waardigh datze een mensch eerst op den dagh aanschouwen; zy dan namen voor, om niet. verstmaat nochte gehoont te werden, van daar te vertrekken, begaven haar in een zeer eenzame Woestijne, om daar (buyten alle menschen) Godt te bidden, dat doch haar lichamen wilde opnemen en vruchtbaar maken. Na dat zy langen tijdt door groote eenzame foreesten hadden gaan dwalen, zijn zy eyndelijk in een Bosch gekomen, by een oude heylige gewijde Pagode, waar nevens een groote schaduwrijke boom stondt, hier onder begaven zy haar beyde tot ruste; laat ons, zeyde *Bramani* (dat is de Vrouwe) tegen haar Man, hier Godt ernstigh aanroepen en bidden dat hy ons verhoore, en mijn lichaam ontsluyte tot vruchtbaarheyt. Zy wierpen haar beyde in 't stof ter neder, en baden zeer ootmoedelijk; maar en wierden niet verhoort. Doe zeyde de Vrouwe tot *Braman* haar Man, moogelijk bevalt het Godt niet wel, dat wy ons hier zoo gemakkelijk onder deze schaduwe verstouten hem aan te roepen, 't zal hem licht beter gevallen, dat wy onze lichamen eerst wee en smerten aandoen, en ons alzoo voor hem verootmoedigen; kom dan laat ons deze aangename èn frissche schaduwe verlaten, en in de opene lucht de hitte van de Zonne des daaghs, en de koude des nachts, en wint en regen, en alle ongemakken geduldigh om zijnent wille verdragen, op dat hy ons verhoore, ende my een vruchtbaar lichaam verleene. Na dat zy nu beyde een langen tijt dus strengh en gedurigh in den gebede aanhoudende, volhardt hadden, zagen zy, tot haar leetwezen, dat zy noch onverhoort bleven. Doen zeyde *Bramani* tot haren Man, my lust niet langer te leven, liever wilde ik sterven (als God wilde) dan in deze smaat en verachtinge leven, komt dan, zeyde zy, laat ons het laatste middel ter hant nemen, en met vasten en bidden zoo langh aanhouden, tot dat wy door honger en smerten dit ons ellendigh leven eyndigen, ofte eenmaal verhoort werden. Zy dan begaven haar beyde tot vasten en bidden meer als oyt te vooren, op dat de lijfmoeder van *Bramani* tot vruchtbaarheydt mochte geopent werden. Wanneer zy aldus negen dagen en nachten noch gegeten noch gedronkken hadden, verscheen hun *Vistnum* in een gedaante van een schoon Kindt, haar vragende, wat zy dus vernedert van den Hemel afbaden? zeght het my doch, zeyde hy, doen zeyde zy, ons smeken en bidden in deze vernedering tot *Mahadeuw* ofte *Vistnum*, is alleen om een vruchtbaar lichaam, en dat ik zoo een schoone Zoone, als ghy zijt, eens mochte baren. Waarom antwoorde *Vistnum*, eyscht ghy in dit

ellendigh leven meerder bezwaarnis van Kinders, en niet liever gout, ſilver, ofte groote ſchatten, om uwe dagen, in plaats van kommer en ſmerte, in vrolijkheyt door te brengen? Neen, zeyde *Bramani*, geen ſchatten noch welluſten des levens en konnen my zulke blijdſchap toebrengen, als een Zoon, die zoo volmaakt in leden zoude mogen zijn, als ghy zijt. Doen antwoorde *Viſtnum*, uwe begeerten zullen u toekomen, en u gebeden zijn verhoort, en gelijk ghy daarom driemaal na den anderen hebt gebeden, zoo zult ghy ook driemaal na den anderen

eenen

eenen Zone baren; hier mede verdween *Viſtnum* uyt hare oogen. In 't Oude Teſtament hadden de Vrouwen een byzondere drift tot Kinderen, op dat zy die belofte mochten deelachtigh zijn, waſt en vermenighvuldight, u Zaat zal zijn als de Sterren. Maar in 't Nieuwe Teſtament is dikmaals de onvruchtbaarheyt een zegen, *Luc.* 23: 29. en wordt daar op de geeſtelijke geboorte byzonder gezien, *Eſai.* 66: 8. Dat de vruchtbaarheyt van Godt komt, leeren ons niet alleen de Heydenen; maar ook de Joden, die Godt 4 ſleutels toeſchrijven; 1. Den Sleutel des Regens, *Deut.* 28: 12. 2. Den Sleutel des Voedzels, *Pſalm* 145: 16. 3. Den Sleutel des Grafs, *Ezech.* 37: 12. 4. En der Baarmoeder en Borſten. ziet *Pſal.* 127. Theodoretus *non nuptiæ dant Liberos, ſed qui nuptiis legem dedit, nempe Deus.* De ſtraffe van onvruchtbaarheyt komt van Godt, *Geneſ.* 31: 2. *Geneſ.* 20. 18. en was by de Joden een groote ſmaat. *Cui non ſunt Liberi perinde eſt ac ſi mortuus ſit.* Ja de Joden leeren dat men na tienjarige onvruchtbaarheyt een Vrouw mach laten gaen. Zoo wordt de onvruchtbaarheyt een ſmaat en *opprobrium* genaamt, *Geneſ.* 28: 23. ziet *Eſai.* 4: 1. *Luc.* 1: 25. In tegendeel, *Deut.* 7: 4. De Vrouwen die onvruchtbaar waren, ſcheenen als van Godt gehaat, om datze het heylige Zaat niet voortzettede.

Deze lieden dan door langh vaſten uytgemergelt en verteert zijnde, ſtorven beyde. Den geeſt van *Bramani* wierd verzonden in 't lichaam van de nieuw-gebooren *Reneca*, en *Bramans* ziel in 't lijf van een eerſtgeboorene *Braman*, genaamt *Siamdichemi*, welke tot haar ouderdom gekomen zijnde, met malkanderen trouwden. Deze *Reneca* nu de Huysvrouw zijnde van *Siamdichemi*, hadde een Zuſter die getrouwt was aan den machtigen *Raja Seſtraarſim* met 1000 vreeſſelijke armen.

geeſten v den B man en ijn V w verh zen in a re l men.

Siamdechimi vertrok met zijn *Reneca* na een groot Foreeſt, by de Reviere *Ganges* gelegen, en hoewel nu van lichamen verandert waren, zoo waren zy evenwel in haar voorgaande Godts-plichtigheydt gebleven. *Siamdechimi* bouwde omtrent de Riviere *Ganges* een arme ſtroyen hutte, om hier met de vruchten des veldts, en de boomen in Godtsdienſtigheyt te leven, oeffenende zich met zijn godtvruchtige Huysvrouwe in den gebede, yverigh en vyerigh zonder ophouden, zoo dat zy beyde de gaven van *Viſtnum* verworven, om de dooden weder te doen leven en op te wekken. Hier na quam *Reneca*, (volgens de belofte van *Viſtnum*, in haar voorige lichamen gedaan) bevrucht te werden, en baarde eenen ſchoonen jongen Zoon, die zy *Praſſaram* noemden, deze onderwezen zy in alle godtvruchtige Schriften, zoo dat hy met zijn 12 Jaren zoo verſtandigh was, dat al de verborgen Schriften, die hem zijn Vader voorlas, begreep, en wiſt daar op uytlegginge te doen; zijn Moeder *Reneca* hadde door haar godtvruchtigheyt van *Viſtnum* verkregen een doek die het water konde bevatten, zoo dat het niet doorvloeyde ofte lekte, met welke doek zy dagelijks uyt de Riviere *Ganges* water haalde. 't Geviel op zeker tijdt dat *Reneca*, na haar gewoonte, na de Riviere was gegaan om water, dat zy den machtigen *Raja Seſtraarſim*, met zijn Koninginne hare Zuſter, en het gantſche Hofgezin daar omtrent ter Jaght zagh.

Braman; *nu* Reneca *geworden, baart* Praſſaram.

Zijn kenniſſe.

Reneca wat ter zijden aftrekkende, vraaghde aan een van de Dienaren, wie het was die met zoo een groot gevolgh in 't veldt joegh? de welke haar antwoorde, dat het was den machtigen *Raja Seſtraarſum*, met zijn Koninginne. Zy dit hoorende en ziende, dat zy van haar Zuſter de Koninginne niet aangeſproken ofte geroepen wierd, gingh treurigh omtrent de *Ganges* zitten en klagende, gebruykte zy deſe nare reden: Hoe gelukkigh is mijn Zuſter, en hoe hoogh heeft haar het geluk boven my geſtelt! zy een Ko-

Reneca's *miſmoedigheyt in haar armoede, ziende haar Zuſters heerlijke ſtaat.*

ninginne, ik een armen *Bramans* vrouwe, zy met rijkdommen en eer voorzien, ik met armoede en verdriet overſtolpt; ach, hoe ongelijk gaat het in deze werelt! hoe welluſtigh en vermakelijker brengt den eene boven den andere zijn dagen door. Na dat zy deze klachte gedaan hadde, wilde zy haar doek weder met water vullen, om na gewoonte in haar hutte te brengen: maar ziet, de doek doorvloeyde en konde geen water meer houden; als *Reneca* dit zagh, wierd zy zeer bedroeft en vreeſde t'huys te gaan, dies vertoefde zy tot dat de Zonne byna aan 't ondergaan was. Haar man *Siamdichemi* na haar zeer verlangende, en niet gewoon zijnde dat zijn Huysvrouw zoo lange uytbleef, zagh na haar uyt, haar treurigh voor de deur ziende, vraaghde of zy hem water bracht; die hem met een droevigh gelaat verhaalde alles wat 'er geſchiedt was: doen zeyde *Siamdichemi*, zulks hebbe ik wel gedacht, dat ghy tot ſmaat en verachtinge van mijne godtvruchtigheyt yets gedacht ofte geſproken moet hebben; daerom met een verbolgen gemoedt geboodt hy zijn zoon *Praſſaram*, dat hy zijn moeder met een bijl den kop zoude afhouwen, het welk *Praſſaram* uyt medelijden niet na quam; maar zijn vader met grooten toorn hem zulks andermaal gebiedende, dorſt het gebodt niet langer wederſtreven: maar nam den bijl en hieuw haar tuſſchen hals en nek, dat zy doodt ter aarde nederſtorte; over welke gehoorzaamheyt zijn vader hem zeer prees, en zoo tegens hem in liefde ontſtak, dat hy tot hem zeyde: Mijn zone *Praſſaram*, eyſcht van my wat ghy begeert; want ik hebbe de macht u zulks te geven; doet my dan de gunſte, zeyde hy, en wekt mijn moeder op van den dooden, en dat zal my genoegh zijn; doe nam zijn vader koel verſch gewijdt ſtroomwater, en beſprengende het doode lichaam daar mede, en eenige gebeden geſproken hebbende, quam de geeſt weder in haar, en haar verroerende ſtondt zy op.

Reneca, door Praſſaram haar Zoon, op 't gebodt zijns Vaders, gedoot.

Reneca van den dooden opgewekt, haar redenen die zy tegens haar Man voert.

Doen ſprak *Reneca* tegens haren Man, waar mede heb ik oyt zoo zwaren ſtraf verdient, dat mijn Zoon een moordenaar heeft moeten zijn aan die hem naaſt Godt het leven gegeven heeft? Heb ik my niet gedurigh in uwen dienſt bevlytight, zelfs tot het aldergeringhſte toe? Heb ik niet nacht en dagh mijn ſmeken en gebeden nevens u tot *Viſtnum* gezonden, en alle pœnitentie en boete, ſtrekkende tot godtvruchtigheyt, my gewilligh onderworpen? Heb ik oyt mijn bedde beſmet, of trouwe gebroken? Waar mede heb ik dan zoo zwaren ſtraffe verdient? Met alleen maar by mijn zelfs te overdenkken het onderſcheyt tuſſchen my en mijne Zuſter, hoe rijkelijk zy, en ik arm leve, verdient dat zoo wreeden doot? Dat ik arme zwakke Vrouwe van deze gedachten ben overvallen geworden? Zoo weet ik niet wie zijn leven zal langer konnen behouden. Haar Man deze reden overleggende vervloekte zijn haaſtige toorn, en geboodt de gramſchap dat zy van hem zoude afwijken, en na haar eenzame wooning vertrekken, of hy zoude haar niet alleen van hem; maar ook uyt aller menſchen gemoederen uytroeyen. De razende Nijt wel wetende dat door zijn godtvruchtigheyt hem zulks zoude licht vallen, verliet den *Braman*, en liefde en eenigheyt voeghde haar terſtont in haar plaatze, zoo dat hy *Reneca* weder tot zijn Huysvrouw aannam. Hy ziende zijn Zoon *Praſſaram* aan, die nu zoo verre in de Goddelijke Schriften en Godtsdienſt geoeffent was, mitſgaders in de verborgentheden van de Wet, ſchoon hy niet meer dan 12 Jaren oudt was, en zijn Vader hem niet meer wiſt te onderwijzen, belaſte hem dat hy om te volmaakter onderwezen te werden hem by *Raja Inder* zoude vervoegen, zijnde Koning over de zalige Zielen. Hy volgende zijn Vaders raadt, trok na boven in't Rijk der

Godts-

Godtzaligen om van *Inder* onderwezen te werden. Zoo haast zijn zoon *Praſſarám* van hem vertrokken was, zettede hy hem op der aarde neder, en ſloegh zijn voeten over malkanderen, met een opzet van 12 Jaren daar in te volharden, zonder zich ergens mede te bekommeren, dan *Viſtnum* aan te roepen. Zulke eygenwillige Godtsdienſt is veel onder de Heydenen. A°. 1659. was in *Colombo* een *Jogy*, wiens armen om hoogh gewaſſen waren door devotie.

Praſſaram *wordt na* Raja Inder *gezonden, om meer onderwezen te werden.*

Reneca, ondertuſſchen diende de hem met een ongemeyne vlijt, zoo dat haar liefde alle dagen meer toenam, dat zy, naaſt Godt, in niemant meer behagen, dan in haar Man ſchepte. Eyndelijk is 't gebeurt dat den machtigen *Raja Seſtraarſum*, verzien met 1000 armen, met al zijn suite en gevolgh, makende een geheel heyrleger, tot hem afquam, en hem bezochten. Als zy daar quamen, zat den heyligen Man en ſliep, en was door zoo een diepen ſlaap bevangen, dat al het geruchte van trommelen, 't geblaas van hoornen, en 't gejank der honden niet gehoort hadde, zijn Vrouwe *Reneca* dan nam laeu water, ende beſprenghde haar Mans hooft daar mede, die terſtont daar door ontwaakte. *Raja* den *Braman* groetende, zeyde dat hy veel van zijn Godvruchtigheydt gehoort hadde, was daarom derwaarts gekomen met zijn gevolgh om hem te bezoeken, en by hem te vernachten, en met hem avontmaal te houden. *Siamdichemi* bekommert zijnde waar mede hy zoo veel duyzent Menſchen zoude ſpijzigen, viel hier over in gepeyns, den *Braman* hem bedenkende hoe by *Raja Inder*, *Camdoga*, dat is, de witte Koe, was, welke zoo yemant in zijn huys heeft hem niet zal ontbreken, bad derhalven aan *Inder*, dat hy hem die geliefde toe te zenden voor een kleyne tijt, op dat de luyden mochten bemerken, wat het te zeggen is Godvruchtigh te zijn, en hoe Godvreezende geenes dinghs gebrek hebbe. *Inder* dan verhoorde *Braman*, en zont hem de witte Koe in der yl van boven, nemende zijn loop regel recht door 't zwerk des Hemels, tot des *Bramans* arme hutte, die van hem ontfangen, en met een koordeken vaſt gebonden wierd. Doen het tijt van eten was, zeyde den *Braman* of *Raja* met zijn gevolgh zich gelieffde neder te zetten, hy zoude haar opdiſſen, wat haar geluſte. Den machtigen *Raja* die maar gekomen was om zijn armoede te zien, en de zelve te beſpotten, als geenſins meynende dat hem en zijn volk hier zoude konnen geſchaft werden, wierd met verwonderinge in-genomen, ziende den grooten overvloedt van alles, dies hy ſpots-gewijs zijn Swager verzocht, hy zoude hem eenige Juweelen en Kleynodien vereeren. Den *Braman* zeyde, wat mijn Broeder maar begeert, het zal hem gewerden. Dies ſchonk hy hem zoodanige Juweelen, welkers gelijk hy noyt gezien hadde; doen eyſchte *Raja* kleederen voor hem ende zijn volk, hy na binnen gaande, haalde alles wat zijn Swager begeerde; daar na eyſchte *Raja* voor yder een zomme gelts. *Raja* dit alles ziende, bleef niet alleen dien nacht, maar ook daaghs daar aan; wanneer het nu etens tijt was, ontbrak wederom noch ſpijze noch drank, en yder wierde na zijn luſt toe gereykt, en wat hy begeerde, den derden dagh inſgelijks. Doen konde hem den machtigen *Raja* niet genoegh verwonderen, waar alle deze ſchatten, kleedinge, ſpijze ende drank van daan quam, want het gene hy geſchaft en verſchonken had, bedroegh een onwaardeerlijke zomme en rijkdom, en zijn hutje was niet machtigh de helft te begrijpen, van 't gene alreede wech gegeven was, en nochtans wierd het zelve alleen uyt dat arm huysken gehaalt, waarom *Raja* waande dat zijn hutje een verborgen ſpelonk ofte kuyl mochte hebben, daar alles uyt quam, dies zondt zijn verſpieders uyt om zulks heymelijk te onderzoeken, die ergens door een reete zagen, hoe een kleyn onnozel wit Koe-beesje, dit

Raja Seraarſum *zoekt zyn wager een* Braman.

Groot ontſaal dat den Braman *aan den machtigen* Raja *met al zijn volk doet, hebbende van* Raja Inder *de witte Koe van Overvloet bekomen.*

De de Koe an overloet van Raja Inder *bekomt, waar door hy alles onde opdiſſen.*

alles uyt den mont wierp, dies zy dit *Raja* te kennen gaven.

's Anderen daaghs *Raja* zijn afſcheyt nemende, vraaghde den *Braman* aan *Raja*, of hy hem nu wel voldaan hadde? en of hy noch yets van hem begeerde. Niet anders, zeyde hy, dan de witte Koe die in de hutte is. Den *Braman* wierd hier over zeer bedroeft, en zeyde dat het de zijne niet en was, en dienvolgende het vermogen niet en had om die wech te geven. Hoe! zeyde *Raja*, weygert ghy my nu deze Koe, daar ghy my met zoo veel treffelijke gaven begiftight hebt? Het ander, zeyde den *Braman*, is in mijn vermogen geweeſt, maar dit niet. Hoe! zeyde *Raja*, weet ghy mijn macht en vermogen niet? Dat, ſchoon ghy my dit al weygert, dat ik dezelve terſtondt door mijn macht bekomen kan? Tza mannen, roept hy tot zijn bende, dat hier eenige van de machtighſte komen, en nemen deze *Witte Koe* van den *Braman* mede. Den *Braman* ziende *Camdoga* (deze Koe) zoo wech ſleepen, zeyde: waar gaat ghy? en wat zal ik *Raja Inder* nu zeggen? Hy heeft immers u my toevertrouwt, en laat ghy nu u zelven zoo wech rukken, waar mede zal ik *Raja Inder* te vreden ſtellen? Neemt ghy wraak te gelijk over uwe en mijne vyanden. *Camdoga* hoorende deze woorden, wierd met den armen *Braman* beweeght, nam ongevaar driemaal grooter gedaante aan als hy te vooren hadde, en begon met zijn ſpitze hoornen geweldigh onder *Rajas* volk te ſtooten, zoo dat ettelijke duyzenden, zoo door zijn hoorens als 't vertreden zijner voeten omquamen. Deze moort onder het volk aldus uytgevoert hebbende, liep weder na de wooninge van *Inder*. *Raja* ziende dus veel volks van hem omgebracht, en dat de Koe *Camdoga* buyten zijn macht door de lucht na boven geſtegen was, dacht dat zijn Zwager eenige heymelijke toover-woorden mochte geprevelt hebben, waar door deze Koe dit alles verricht hadde, wierd hierom zoo verbolgen, dat andermaal zeyde: Tza mannen, laat ons alle wederkeeren na de hutte van den vervloekten *Braman*; want ik en trekke niet van hier voor dat ik my aan hem volkomentlijk zal gewroken, en den *Braman* zal omgebracht hebben.

Rajas *ondankbaarheyt door de Koe gewroken.*

Zy terſtont met alle macht hebben de Hutte van den onnoozelen *Braman* overvallen, en voor alle zijne weldaden, dat hy hem en zijn volk drie dagen geſpijſt hadde, en haar met zoo veel giften en gaven beſchonkken, den kop in ſtukken geſlagen, en hem in zijn bloet laten verſmooren. d'Ongelukkige *Reneca* haar lieve Man dus deerlijk omgebracht ziende, en begeerde mede niet langer te leven, waarom zy den ys-kouden romp opnam en bracht hem in haar hutte, leyde die op haar ſchoot, en ſtak de hutte aan brandt, en menghde haars Mans aſſche met de hare.

Siamdechimi *wo vermoort.*

Reneca *verbrant haar zelven met haar dood Man. Hie van daan komt het branden d levendige met de do den*, ziet Rogerius

Camdoga boven komende omtrent de wooninge van *Raja Inder*, ontmoetede *Praſſaram*, die haar vraaghde van waar zy quam, zy vertelde hem al haar wedervaren, en wat zijn Vader en Moeder geſchiet was. Fy, mijn Neve, zeyde *Praſſaram*, zoo ik dit niet tot een-en-twintigh maal wreke, ik zal alle de *Ketterijs* (die zeer godtloos leefden) uytroeyen. *Parſſaram*, met een verbolgen gemoedt, daelde van boven met zijn *Perzy* en booge en pijlen, en onder den troep van *Raja Siſtraarſum* verſloegh hy den *Raja* zelfs met alle zijn byhebbende Lijfwacht, en trok aan alle oorden des Werelts, en bracht alle de *Ketterijs* (die hy vond) om: zoo dat hy zulken ontzach onder dezen godtloozen hoop maakte, dat zy zelfs haar geſlachte verzaakte, uyt vreeze van omgebracht te werden; maar *Praſſaram* wiſt de zelve zoo nauw niet uyt te ziften, of na weynige jaren namen zy al weder aan in menighte, en wierpen haar weder op, zoo dat *Praſſaram* genootzaakt was den ſtrijt tegens haar te hervatten, hy dan verſloeghze (zoo men niet beter en wiſt) alle

Praſſara *doet wrak ſlaat den machtigen* Raja *doot*

Brenght alle de Ke terijs *om.*

voor

voor de tweedemaal ; maar gelijk onkruyt haaſt opſchiet, zoo wieſzen zy ook, en dit gebeurde tot twee-en-twintigh maal toe, zoo dat zy eyndelijk geheel uytgeroeyt wierden.

Viſtnum aan *Praſſarams* Ouders gedenkkende, hoe hy haar te vooren tot driemaal afgevraaght hadde wat zy wenſchten, en niet als om een ſchoon Kint geroepen hadden, wilde haar derhalven noch twee Zoonen ſchenkken als *Praſſaram* was, belaſte derhalven aan *Bramha*, den vierhoofdigen Godt, dat hy beyde de zielen van boven zoude afzenden, te weten: *Siamdechimi* en *Reneca*, in de lichamen van *Ragia d'Aſſerat*, en zijn Huysvrouw *Couzila*, welke onder de *Ketterijs* verſlagen waren, welke *Viſtnum* belooft hadde t'zijner tijdt haar geſlacht noch te zullen verheffen. *Bramha* de Geheymboeken inziende wanneer deze lieden haar tijdt verſtreken was, van boven haar te verluſtigen in 't aanzien van *Viſtnum*, zondt beyde de zielen van boven af ; want de Heydenen gelooven dat door Godts wijze raadt alles geſchikt, niet by geval, en 't geen dat een menſch zal overkomen in zijn harſſenen en handtpalm van *Bramha* is geſchreven. En aldus quam *Renecas* ziele in *Couzilas* lichaam, en in *Rajas* lichaam den geeſt van *Siamdechimi*, van welke *Ram* daar na wierd geboren, die met *Sytha* trouwde (en met dezelve na gewoonte der *Benjanen* de Stadt omreed.) *Praſſaram* ontmoetede *Sytha*, en vraaghde aan de Omſtaanders, wie, en van wat geſlachte deze Bruydegom was ; zy zeyden zijn naam is *Ram*, uyt den geſlachte der *Ketterijs*: *Praſſaram* dit hoorende, dat 'er van dit ſnood geſpuys noch een overigh was, wierd zeer verbolgen, en ſpande zijn booge om *Ram* van zijn Elephant, daar hy op reedt, af te ſchieten. *Ram* ziende dat het op hem aangeleyt was, ſpande ook zijn booge, en wanneer zy dicht by den anderen quamen, loſten de pijlen op malkander, en in de lucht ontmoetede zy den anderen, en raakten tegens een, zoo dat alle de krachten van *Praſſaram* in de pijl van *Ram* vloogh, en *Praſſaram* wierd van zijn macht berooft, zoo dat tuſſchen hem en een gemeyne *Braman* geen onderſcheyt was, en *Ram* nam doen zijn aanvank.

't Gevoelen der Malabaren.

De *Malabaren* noemen deze veranderinge van *Viſtnum* te zijn in *Siri Parexi Rama* ; want zy vertellen dat de *Rixis* in de woeſtijne niet konnende geruſt leven, uyt oorzaak van eenige Koningen die haar ſteeds beſprongen, baden en Offerhande deden aan *Viſtnum*, eyſchende hulpe van hem tegens haar ; dies een groote *Rixi*, met name *Para Jara*, offerende, gebeurde het dat *Viſtnum* zich in de gedaante van een jongh Kindt veranderde, en quam in zijn *Homa*, ofte Offerhande, en dede te gelijk met hem de vereyſchte Ceremonien. Hy riep *Parexi Rama*, dat hy zijn bijl in de handt zoude nemen, met welke hy vier-en-veertigh Koningen doode, die altijdt in 't boſch de *Rixis* beſprongen, en haar Landen hebbende ontnomen, gaf hy die de *Rixis*. Hier na *Siri Parexi Rama*, willende Tempelen bouwen, en geen bequame plaatze vindende om dat de Zee tot aan 't geberghte, *Gatte* genaamt, quam, maakte derhalven eene Ceremonie in zijn *Homan*, hier quam een zeeve ofte liever een wan te voorſchijn, waar mede men de rijs ſchoon maakt, welke hy ſchuddende, de Zee te rugge gink, en hem dunkkende dat het niet genoegh was, beweeghde hy de wan noch eens, en de Zee gink noch meer te rugge, en willende het voor de derdemaal doen, gebeurde het dat *Varrinem*, den Godt des Waters, zich in witte Mieren (*Carreas* genaamt) veranderde, die den Wan aan ſtukken beet, dies *Siri Rama* 108 Tempelen bouwde, daar in ſtellende 108 Steenen, 't welk zijn de Pagoden, welke *d'Indianen* eere bewijzen, en beginnen dichte by *Mangaloor*, en ſtrekken haar uyt tot het eynde van 't Hooft *Comorijn*. Nu zoude het geſchiedt zijn dat de Zee wech geweken zijnde, de Viſſchers aan *Parexi Rama* zouden geklaaght heb-

Den Braan *en* eneca *men werom in dere lichamen.*

Reneca *ert* Ram.

Praſſaram *d* Ram *orſchiet, de pijn raken yde malander, en de kracht n* Praſrams *pijl lieght in* ams *pijl.*

Klachte van de Viſſchers om dat de Zee geweken was, en zy geen middel wiſten om de koſt te winnen, zy worden dan tot Bramines *gemaakt.*

hebben, dat zy nu de koſt niet konden winnen, dat hy haar een middel wilde aanwijzen om te leven. *Parexi Rama* was met hare klachte wel te vreden, dies haar *Parexi Rama* aanzeyde dat zy wacht over deze Tempels zouden houden, en van de inkomſte leven, dies de Viſſchers *Bramines* wierden, en dat zy, om aan haar geſlacht te gedenkken, een draat van een viſch-net aan haar halze zouden hangen, en dat zy Offerhande in die Tempelen zouden doen. Hier van daen is deze oude Ceremonie in 't voltrekken der Huwelijcken, dat de Bruydegom en Bruyt t'zamen met een linnen kleet gaan viſſchen in plaatze van een net. Na dat *Parexi Rama* dit alles hadde verricht, gink hy na de Woeſtijne, en in zijn Ceremonie volhardende, gink daar voorby *Siri Rama*, welke is *Viſtnum*, zelfs een menſch geworden zijnde, en quam om den *Jagan* met zijn Wijf *Sida* te beſchermen. *Parexi Rama* ziende dat *Siri Rama* met een groote pompe aanquam, zeyde (hem zelve wantrouwende) miſſchien is 'er op de werelt een grooter *Rama* dan ik, en willende met hem ſtrijden, ſtelde haar de *Rixis* in 't midden, en verhaalt hebbende den opgank en geboorte van beyde, maakte zy t'zamen vriendtſchap, dies *Parexi Rama* zijn booge gaf aan *Siri Rama*, zeggende dat hy zoude heen gaan, en alle de *Raxajas* dooden, en dat hy de Goden van haar moeyte zoude ontlaſten, en hy begaf zich in de Melk-zee by *Viſtnum*.

De Bramines *dragen altijdt noch een koordeken of dradeken, ziet daar van* Rogerum.

Het IV. Capittel.

Zevende veranderingh van Viſtnum *in* Rama. *Zijn geboorte. Hy wint met ſchieten zijn Bruydt* Sytha. *Schoonheyt van* Lekeman. *Zijn ontmoetingh met* Souppenekia. Rawan *ſchaakt* Sytha. *Doet groote wonderen.* Ram *en* Lekeman *zoeken* Sytha. Hanumans *daden op Ceylon.*

IXora wierd van alle menſchen aangebeden, en inzonderheydt van eenen, genaamt *Rawan*, (dien *Rogerius Rawana* noemt, zijnde by hem een Zoone van den Bramine *Kaſſiopa*) dewelke 300 jaren in gebeden met groote ootmoedigheyt gedurigh aanhiel, en offerde dagelijks 100 Bloemen aan *Ixora*, welke willende *Rawans* trouw beproeven, heymelijk een van de Bloemen wech nam, en zeyde: Waarom dat hem nu minder offerhande dan voor heenen gedaan wierde? *Rawan* van dit bedrogh niet wetende, hertelde zijn Bloemen, en niet meer dan 99 vindende, wierd onverduldigh, en om het getal van 100 te vullen, wilde hy zijn eene oogh uyt het hooft rukken, en daar by voegen; doen ſtutte hem *Ixora*, en greep hem by de hant, zeggende: dat zijn trouw hem nu genoegh gebleken was, en dat hy daarom van hem zoude eyſchen wat hy begeerde, dat hem zulks zoude ingewilligt worden. *Rawan* hier over verblijt, wetende dat de Goden geen dink en berouwt, verzocht dat hy mede gelijk *Ixora* de gantſche werelt mochte regeeren, 't welk hem wierd toegeſtaan. Dit verkregen hebbende, hielt echter gedurigh aan met ſmeken en bidden. *Ixora* zeyde tegen *Rawan* waarom hy zulks dede, en noch dagelijks aanhiel, nademaal zijn begeerten hem waren toegeſtaan, op dat, zeyde hy, ik de gunſte mochte verwerven 10 hoofden te mogen hebben, en 20 armen, op dat ik met die oogen alles nauwkeurigh mach zien, en 20 armen om mijn groot vermogen te beter uyt te voeren, 't welk hem *Ixora* ook toeſtondt, dies nam *Rawan* zijn plaatze in 't landt *Lanka*, dat is op het vermaarde Eylandt *Ceylon*, andere noemen het *Zanka*, en voegen ſommige daar by dat zeven Sterkten aldaar zoude gebouwt zijn van gout, zilver, ſtaal, yzer, en andere mineralen. Na dat hy nu eenige duyzent jaren boven alle Koningen geregeert hadde, wierd hy zeer trots en opgeblazen, zoo dat hy *Ixora* zelfs niet langer en wilde erkennen; maar wilde dat zijn onderzaten hem zouden aanroepen.

Zijn

Zijn onderdanen hem hier in 25 jaren gehoorzamende, begonden ten laatſten verdrietigh te werden, en riepen *Ixora* aan, dat zy wel door *Rawans* geweldigh gebodt geperſt waren hem aan te roepen; maar dat zy niet te min de genegentheyt en 't herte hadden tot *Ixora*, als zijnde den oorſpronk van alles goets, hem derhalven biddende dat hy haar van dezen *Rawan* wilde verloſſen, en hem dooden, op dat zy weder als te vooren hem mochten dienen en aanbidden; deze lieden ondertuſſchen hielden aan met vaſten en bidden drie dagen.

d'Aſſerat *y de Hey-nen ook enaamt*)eſſeratha, *yt welke* Kam *zoude oort geko-en zijn, ndere noe-ven hem*)ecxareda.

Daar was in den Lande *Aſſouthan* een *Ragie*, genaamt *Daſſerat*, andere zeggen *Deſſeratha*, deze Konink hadde drie Vrouwen, waar van d'eene *Couſila* genaamt, ſwanger zijnde, na verloop van tijt een Zone baarde. De *Malabaren* oordeelden dat dezen *Daſſerats* Vrouwen eerſt onvruchtbaar waren. Dit Kindt wierd van den Braman *Wiſſitoe*, *Ram* genaamt, wies op, en nam overmaten toe in wijsheyt en kenniſſe. Zijn tweede Vrouw *Keggy*, (de *Malabaren* zeggen *Kaicta*,) verloſte van een Zoon *Barrat* en *Somettery* of *Somittra*, zijnde de derde Vrouw, baarde *Lekeman* en *Setteroukan*. Men meent onder de Malabaarſche Heydenen dat deze Vrouwen door vier pillen, vier Zoonen zouden gebaart hebben; maar daar zoude abuys zijn begaan geweeſt by *Decxareda*; want in 't noemen van de namen zijner Vrouwen ſprak hy eerſt uyt de naam van de Moeder van *Ravana*, Konink van *Ceylon*, waer uyt *Ravanas* Broeder gebooren zoude zijn.

Viſtnum quam in de werelt onder de gedaante van *Ram*, dezen *Ram* wierd by den *Braman* in alle konſten en wetenſchappen opgevoedt; ondertuſſchen was 'er een *Ragie Sannek* genaamt, in den Lande *Siannak*, die een geweldige ſtijve en groote Booge hadde, daar toe om te gebruyken een groot en wijdt vertrek noodigh was, van hem gebouwt, in 't welke hy alle menſchen daagde om te komen wie maar luſt hadde om den Booge te ſpannen, te gebruyken en te breken, en wie zulks konde doen, zoude zijn Dochter *Sytha* met een groote Bruyloftsſchat bekomen, ook liet hy zulks aan alls *Bramines* en Wijzen kondt maken, of om te zien of miſſchien wijsheydt konde uytvoeren, daar ſterkte over verlegen ſtondt. *Ram* verzocht aan zijn Meeſter, den *Braman*, om te mogen gaan, en zijn krachten te vertoonen, 't welk hem den *Braman* om zijn jonkheyt af rade; evenwel gink hy ten laatſten als een Dienaar van zijn Meeſter, en hoorde *Ragie Sannek* zeggen, wie deze booge kan ſpannen, gebruyken en verbreken, die zal ik mijn Dochter *Sytha* ten wijve geven, benevens veele koſtelijke juweelen, ende die zulks van zins is te doen, ontfange van my deze Betel, en beginne werk. Terſtont tradt den thien-hoofdigen *Rawan* in beſtek, en aanvaarde den Betel, zeggende met vermetelheyt, waar toe hier zoo veel Menſchen by een geroepen, ik, ik alleen ben machtigh den booge te ſpannen en uyt te ſtrekken, en te doen van een ſpringen, en my en niemant anders zal *Sytha* tot een Bruyt zijn; hy ſpande de booge, en willende dezelve uyttrekken om te ſchieten, ontſlipte hem de peeze, en die ſloegh hem den duym aan ſtukken, zoo dat hy in onmacht ter aarde viel, en gaf zulken vreeſſelijken ſlagh, dat de aarde beefde, doen wiſt hy niet waar hem van ſchaamte zoude bergen. Andere *Ragies* bezochten dit ook; maar zy hadden geen ſterkte genoegh, en moſten het werk met ſchande ſtaken. Doen wierd de betel aan de *Bramines* voorgedragen, by dewelke *Ram* was, deze na langh verzoek aan zijn Meeſter verkreegh (met wil of tegenwil) verlof, nam den betel aan, en vervoeghde hem in 't perk, in welkers midden een zeer hooge en ſteyle maſt geſtelt was, en op den top een viſch, onder aan de voet van de maſt een vat met water, om in 't water te zien het

De Malabaren zeggen dat hy een Jagam, *ofte offerhande, hadde aangericht: en om dat de booze Geeſten gaarn die ceremonien ſtoorde, had hy daar toe veele deftige Mannen, en ook* Braminen *geroepen.*

Hoe Ram *aan zijn Huysvrouw* Sytha *komt.*

ſchijnzel van de viſch. *Ram* ſpande de booge, en trof het viſchje zoo, dat de ſtukken beneden quamen, en trok de booge zoo hart datze brak. De nieuwe Bruydt wierd hier over zeer verblijt, en komt na haar Bruydegom, hem een groote ſchootel met juweelen aanbiedende; men wenſchte *Ram* heyl en geluk, men offerde hem gaven, vraaghde na zijn Vader en Moeder, welke ontboden wierden, om de blijdtſchap hares Zoons deelachtigh te zijn, die met haar drie Zoonen afquamen, en heerlijk onthaalt wierden; de drie Zoonen van *Raja Daſſerat* verzelden haar met de drie Dochters van *Raja Sannek*. *Barrat* trouwde *Onnemela*, *Lekeman* trouwde *Sekhy*, en *Setteroukan* nam *Lila* tot zijn Vrou. *Ram* verzocht eyndeljk oorlof om na zijn Vaderlandt te vertrekken, 't welk zijn Schoonvader zeer beſwaarlijk toeſtont, hem aanbiedende zijn Rijk, en al wat hy bezat. *Rams* gelaat wierd als de Zon, en niemant dorſt hem aanzien, en vertrok met zijn Vader en Moeder, en zijn drie getrouwde Broeders met haar Vrouwen; zijn Vader gaf aan *Ram* zijn Rijk over, van meeninge in ſtilheyt godtsdienſtigh te leven. Deze oude Vader van *Ram* een quade duym gekregen hebbende, zoo dat niet konde ruſten, wierd van zijn Vrouwe genezen, dies hy haar beloofde tot dankbaarheyt alles in te willigen wat zy eyſſchen zoude, zy verzocht dat hy *Ram*, *Lekeman*, anders ook *Laatsmana* en *Settrugna* genaamt, en *Setteroukan* haar drie Zoonen 12 jaren buyten landts zouden zenden, en aan haar Zoon *Barrat* (*Baratha*, en *Pareda* by de *Malabaren*) het gezag zoude opdragen. *Barrat* dit gehoort hebbende was t'eenemaal t'onvreden, zeggende: wel met zijn ſtaat vernoeght te zijn; maar *Ram* wilde evenwel zijn Vaders raadt volgen, en vertrok met zijn Huysgezin en beyde Broeders in 't Dorp *Baratpery*, twaalf cos van *Aſonti*, alwaar zy van den anderen ſcheyden. *Ram* liet daar tot gedachteniſſe een paar trippen, zijnde als ſchoenen, welke *Barrat* tot zijn broeders *Rams* wederkomſt zoude eeren, op welke *Barrat* zandel, ſaffraan en bloemen offerde, niet van meeningh zijnde hem in 't gebiedt zijns Broeders te ſtellen.

Ram vertrekt uyt zijn Rijk, woont aan de Ganges met Sytha zijn Vrouw en Lekeman zijn Broeder en trouwe metgezel.

Ram vertrok langs de *Ganges* na *Pouſouwattivan*. *Barrat* niet willende de Regeeringe handthavenen, beloofde aan *Ram* niet eer daar te komen, dan voor hy weder quam. *Ram* een maant op de voorgenoemde plaatze geweeſt zijnde, belaſte aan zijn Broeder wat plankken by een te vergaderen om een hutte op te richten. *Lekeman* gink ondertuſſchen de vruchtboomen dagelijks bezoeken om ſpijze te verſchaffen, hy was een ſchoon Man, zoo dat het gebeurde op zekere dagh, dat boven in de boomen klimmende om vruchten te verzamelen zeker vrouwenſch, *Souppenekhia*, by de Malabaren *Churpanaga* genaamt, zijnde Weduwe van *Vivali*, in dienſt van *Rawan* geſneuvelt, zuſter van *Rawan* (waar van te vooren) daar gekomen zijnde om haar in de *Ganges* te waſſchen, by geval hem in den boom zagh, zeggende: *O Jongelingh, boven alle waardigh om gelieft te zijn, laat my, zoo 't wezen mach, uwe liefde genieten, gedooght niet dat ik ellendigh zoude blijven, zoo uwe liefde my mach gebeuren ben ik de gelukkighſte die daar leeft; zoo niet, gedenkt wie ik ben, mijn liefde zal in haet veranderen, en ghy mooght u dan vaardigh maken om met my te ſtrijden.* *Lekeman* haar aanziende, zeyde: *Wat is ſchoonheyt meer dan een vergankelijke bloem, ik heb mijn liefde eens gezet, en die wil ik trouwlijk bewaren, zoekt u bejagh elders, u ſmeken, liefkoozen, noch lonken konnen my niet betooveren, laat my ruſten en vordert uwen gank. Tegens u te vechten ben ik ongenegen; wat eer is 'er te behalen in een ſtrijdt met een Vrouw?* O, zeyde zy, *Ongelukkige Jongelingh, ghy weet, noch en kent mijn macht niet, daarom vergeef ik het u; doch zoo ik u liefde moet derven, zoo en*

Rawans zuſter verlieft op Lekeman.

kunt

kunt ghy u leven niet behouden; want ik ſcheyde niet van hier voor dat ik van u bemint ben, ofte u leven doe een eynde nemen. *Lekeman* ziende met wien hy te doen hadde, en hoe zijn tijdt verloopen was, op dat zijn Broeder *Ram* niet en zoude wachten met de maaltijdt, zeyde: *Zoete Deerne, ſchoon ik u minde, zoo is'er tuſſchen u en my een groot onderſcheyt; want ghy zijt van 't geſlachte* Raches, *en ik van de ſtamme* Bram-ketterijs, *zoo dat dit verſchil te groot is, miſſchien zoude ik u liefde konnen verdragen, zoo dit gemiddelt konde werden; ghy dan, zoo het ernſt is, gaat en verzoekt zulks by mijn broeder* Ram, *die hier dichte by zijn hutte heeft opgeſlagen, zoo hy my zulks toeſtaat, en ghy my daar van geſchrift brenght, ben ik gezint met u te verzellen.* Zy gink terſtont na de wooninge van *Ram*, die haar kende, en dacht nu de tijdt te zijn den hoon van *Rawan*, hem aangedaan, te wreken; hy zeyde, zoo zijn broeder *Lekeman* het wilde toeſtaan, hy zijn zegel daar aan hingh, en gaf haar een brief mede; maar zy wierde bedrogen: want *Ram* wetende waar in haar krachten gelegen waren, belaſte zijn Broeder haar daar van te berooven, om met een van haar ontſlagen te werden. Zy nam dan haar afſcheyt van *Ram*, gaat na haar gewaande nieuwe Bruydegom, vindt hem bezigh om de geplukte vruchten by een te ſchikken: *Ziet*, zeyde zy, *daar is uwes Broeders toeſtemminge, leeſt het geſchrift, en weygert my nu niet langer uwe liefde.* *Lekeman* las de brief, en verſtont zijns Broeders meyninge, dies veynſt hy hem haar te willen kuſſen, en ſnijt haar de neus en ooren af, waar in haar krachten gelegen waren; zy haar dus miſmaakt bevindende, zeyde: *Ha! ghy ſnoode booſwicht die mijn liefde zoo ſchandelijk beloont, dit feyt en zal niet ongewroken blijven, zoo den Tien-hoofdigen* Rawan *yets vermach*; en zoo meende zy na *Rawans* huys te vertrekken, maar onderwegen ziende haar Neefs huys, (genaamt *Char*, een Overſte over 10000 Ruyters) open, liep zy ter ſluyps daar in, immers zoo zy meende, en verberghde haar onder een ledikant, uyt vreeze van gezien te werden; maar haar Neven haar ziende, vraaghden, wie haar zoo mismaakt hadde; waar op zy, haar met leugens behelpende, zeyde: Ik ben geweeſt om my te vermaken, en te waſſchen aan de riviere *Ganges*, alwaar my eenige Schelmen overvielen, en aldus geſchonden hebben. Haar jonghſte Neef zeer verbolgen, ordineerde in der yl 300 Ruyters haar te wapenen, en met hem te trekken, 't welk ook geſchiede; zy by de wooningh van *Ram* gekomen zijnde, begonden het zelve met alle macht te beſtormen, zoo dat *Lekeman*, zeer verbaaſt zijnde, tegens *Ram* zeyde: wat zullen wy doen? *Ram* zeyde tegens zijn Broeder, houdt u geruſt, ik zal den ſtrijt aanbinden. *Ram* (vermits zijn macht konde niet beſchadight werden) grijpt zijn booge in de vuyſt, deze boogh had de naam van *Diennoekbaanne*, bragt met weynigh moeyte meeſt alle deze Ruyters om, den Voorganger ſneuvelde ook, eenige ontvluchteden, die aan *Char* deze droeve maere van zoo een grooten nederlaagh brachten, dies hy met de reſt van zijn macht, beſtaande in negen duyſent zeven hondert aftrok; maar hem trefte geen meer geluk als zijn Broeder, maar grooter ongeval: want hy wierd van *Ram* met al zijn volk geſlagen. *Souppenekhia* (zoo heete de geſchonde Dochter) van verre dit droevigh gevecht aanziende, teegh op de vlucht, van meeninge tot haar broeder *Rawan* te loopen; zy bedekte met haar handen haar geſchonden aangezicht. Haar Broeder dit ziende, vraaghde haar, hoe zy dus miſhandelt quam? Zy wederom als vooren eenige leugenen te berde brengende, zeyde: Mijn Broeder, u is bekent hoe ik my na de riviere *Ganges* begaf, om my wat te vermaken, ik daar komende, zagh een uytſtekende ſchoone Vrouw die ik zocht te bewegen

Ram *ſlaat* 10000 *Ruyters.*

Lekeman ijdt Rains *ſter, op m ver- ft, neus ooren af.*

Zy zoekt er over rake.

Rawan *haar Broeder inſgelijk.*

om met my te gaan, en die u aan te bieden, maar haar Man en mans Broeder hebben my daarom zoo deerlijk miſmaakt; dit hieuw zy met ſchreyende oogen *Rawan* voor, die zich daarom zeer ontzettede, zeggende daar van te willen wraak nemen, zy zoude hem wijzen waar dit geſchiedt was. Omtrent de wooninge van *Ram* gekomen zijnde, zeyde zy tegen haar Broeder dat hy doch wel op zijn hoede zoude zijn; want eer ik by u quam, ontmoetede ik beyde onze Neven met 10000 Ruyteren die mijn leedt wilden wreken, maar zy zijn beyde met haar volk omgekomen. *Rawan* zeyde, zy zoude maar wel te vreden zijn, voor hem en was geen zorge. *Rawan* verwiſſelde terſtondt zijn gedaante in een Hart met twee hoofden, het eene hooft gebruykende om zich te ſpijzigen, 't andere om allezins toe te zien, om niet verraſt te werden; in die gedaante gink hy zich vermeyden omtrent *Rams* wooninge, alwaar hy van *Sytha*, *Rams* huysvrouw, gezien werd, die een groot vermaak ſchepte in de gladdigheyt van zijn huydt, glimpende als gout, zoo dat zy aan *Ram* verzocht het Hart te willen ſchieten, en haar daar van kleederen te maken; *Ram* zeyde zulks niet te konnen geſchieden zonder gevaar. *Sytha* evenwel aanhoudende, bewoogh eyndelijk *Ram*, dat hy zijn boogh in de hant nam, en zich bereyde om na het Wilt te ſchieten, doch eer hy uyt zijn wooninge trat, ſtelde en ſchreef zijn Vrouw en *Lekeman* drie ſchreven voor, over welke (zoo lange hy uyt was) niet moſte overſchreden, 't welk zy hem beloofde. Hy uyt zijn wooninge tredende, wierdt terſtont van den loozen *Rawan* gezien, die zich met der haaſt aan 't loopen ſtelde, als wel wetende de wiſheyt van *Rams* ſchieten. *Ram* volghde hem na met alle vermogen, en na dat hy drie cos hadde nageloopen, ſchoot met kracht 't Hart in de borſt. *Rawans* geeſt quam terſtont in een lichaam van een *Fakier*, en terwijl

Verandert zich in een Harte-beeſt met twee hoofden.

Sytha *verzoekt* Ram *dat hy het Hart wil ſchieten.*

Schiet het Hart, maar Rawans *ziel verhuyſt in een* Fakier, *andere zeggen* Jogy.

Ram met zijn vanghſt bezigh was, vervoegde deze *Fakier* zich na *Rams* huys, en liet zijn ſtemme hooren als ofzy van boven na beneden quam, zeggende: *O ghy* Lekeman, *Broeder van den machtigen* Ram, *hoe zit ghy hier dus geruſt en onbekommert, fluks op, begeeft u tot hulpe van uwen Broeder* Ram, *die aan alle kanten van zijn Vyanden bezet en beſtreden werd; gedenkt wat hy onlanghs voor u uyt-geſtaan heeft, verloſt hem nu uyt zijnen noodt.* *Sytha* deze ſtemme hoorende, verſchrikte geweldigh, biddende aan *Lekeman*, dat hy haar Man wilde te hulpe komen. *Lekeman* zeyde, *dat doe ik nimmermeer, mijn Broeder die* 10000 *Mannen verwonnen heeft, zal hem zelve nu ook wel redden, en deze ſtemme is maar een bedrieghlijk geluyt, weeſt maar geruſt.* Zy hiel even wel niet op met ſmeken, en beweeghde *Lekeman* ten laatſten te gaan. *Rawan* ziende *Lekeman* gaan, komt voor de deur van *Ram*, in gedaante van een *Fakier*, en eyſcht een aalmiſſe. *Sytha* zeyde datze voor hem geen ſpijze hadde, aangezien zy haar met fruyten van de boomen behielpen, en dat hy die zelfs genoegh konde bekomen. *Rawan* zeer langh aanhoudende, beweeghde *Sytha*, dat zy hem een weynigh van het overſchot van den voorleden dagh toereykte; met dat zy de hant uytſtrekte, vattede hy haar handen, en rukte haar over het voor-geſtelde perk van *Ram* haar voor-geſchreven, daar hy haar belaſt hadde niet over te treden voor zijn wederkomſt. *Wat is dit*, zeyde *Sytha*, *dat ghy my mijn perk doet overtreden. Geen noot*, zeyde *Rawan, ik wil u brengen by het gevecht van uwen Man, op dat ghy zien moogt hoe het zich aldaar toe draaght.* Maar het was bedrogh, hy bracht haar in zijn Lantſchap *Lanka*, dat is in't Eylant *Ceylon*. Onderwege ontmoetede hem op den wegh *Siettank* den Reus, uyt den geſlachte *Raches*, die aan *Rawan* bad, om voedſel, tot verzadingh van zijn honger, vermengende zijn bede met een dreygement, zeggende, zoo ghy mijn bede ontzeght,

Rawan: *loosheyt.*

Rawan *ſteelt* Sytl Rams *W wech, en brenghtſe in* Lanka *ofte* Ceylon.

Hy ontmoe een honger ge Reus.

zeght, zoo zal ik u niet laten gaan. *Rawan* geen ſpijze by zich hebbende, vind een zeer grooten ſteen, vat die op en ſmijt zijn zelve in de dye een groote wonde, zoo dat'er menighte van bloedt quam uytgeloopen, in't welke hy deze ſteen wentelende, terſtont de zelve in vleeſch veranderde, het zelve den Reuze gevende om zijn hongerige buyk daar mede te verzadigen; den Reus at het op, maar het zelve in zijn ingewandt zijnde, veranderde weder in een ſteen, 't welk hem zulke ſwaarte in't lichaam veroorzaakte, dat zich nauwlijks meer verroeren konde:

zulks verricht hebbende, vorderde zijn reyze, quam aan het geberghte, *Reſmok Slerwat*, in de valeye *Kiekkenda*, alwaar zekere Apen met het Hooft van Beyren vandt, welke genaamt wierden *Hanuman*, *Sukkerige*, *Anget*, en *Sianboemt*, het Hooft der Beyren, haar daar over voerende, ontviel *Sytha* een oor-ringh, die van den Aap, *Hanuman*, opgenomen wierd. Komende in 't Landtſchap *Lanka* ofte *Ceylon*, was *Rawan* bevreeſt, dorſte derhalven *Sytha* niet in zijn huyzinge bergen, bracht haar in den Hof onder een boom, geheeten *Siſem*, alwaar hy haar 10 of 12 Reuzen tot bewaringh liet, hy quam haar dagelijks bezoeken, begeerde zy hem ten wijve te willen zijn, hy zoude haar als een ſlaaf ten dienſte ſtaan; maar zy weygerde hem zulks met alle ſtantvaſtigheyt. *Ram* vervoeghde zich ondertuſſchen met zijn vanghſt na zijn huys, en ontmoetede zijn broeder *Lekeman*, en zy quamen t'zamen t'huys. *Ram* zijn lieve *Sytha* niet vindende, wierd zeer bedroeft, en wierp van miſtroofſtigheyt zijn vanghſt ter neder, en vraaghde aan zijn Broeder met ſchreyende oogen, waarom zijn gebodt overtreden hadde, en haar alleen gelaten; hy antwoorde, om dat u Beminde een ſtemme gehoort hebbende datghy in noodt waart, wilde met kracht dat ik u te hulpe zoude komen, hoe zy nu met mijn vertrek is wech gekomen is my onbekent. Zy trokken dan beyde op reys om *Sytha* te bekomen, quamen in een groote ſpelonk, daar zy, na lang dwalen, een Reuze in groote devotie bevonden met *Viſtnum* aan te roepen; dezen Devotaris beyde deze lieden ziende, ontzettede zich, zeggende, Mannen broeders, hoe zijt ghy zonder ſchade door dezen afgrijſſelijke ſpelonk en wilderniſſe alhier gekomen, daar zelfs niet een vogelken, zonder verſlagen en verſlonden te worden, kan genaken. *Ram* zeyde dat den yver om zijn geſtolen Vrouw te zoeken, hem daar toe drongh, en of hy haar niet en hadde vernomen. Den Reus zeyde, dat hy niet anders dan een Reus had door de Lucht zien zwieren, die in't plat van zijn handt een Vrouw hadde zitten, doch of zy die was die hy zochte, wiſt hy niet. *Ram* vraaghde of hy niet wiſte waar na toe zy getrokken waren, hy zeyde dat haar ſtreek hielt na het Lantſchap *Dekendeſa*. *Ram* vertrouwende dat dit zijn Vrouw moſte zijn, zegende den Reus, ende zeyde, wat ghy van *Viſtnum* begeert, zal u gewerden, en is vorder met zijn Broeder voort getrokken, komende aan't Geberghte *Reſmockperwat*, vondt daar de voornoemde Apen met den Beer, waar *Ram* alleen van den Aap *Hanuman* bekent wierd, die hem te voet viel, vraaghde hoe in deze vergelegenen hoek des Werelts dus quam te dwalen. *Ram* zeyde, om mijn geſtoole Huysvrouw te zoeken, en zoo ghy haar gezien hebt, geeft het my te kennen. *Hanuman* antwoorde, ik hebbe niet vernomen als een Reuze, die zijn wegh nam boven door 't zwerk des Luchts, hebbende een Vrouw, zittende in de hant, welke dit Juweel van 't Oor is ontvallen. *Ram* dit ziende, wierd verheught, want hy kende het zelve: maar, zeyde hy, en weet ghy niet waar na toe zy is. Hy zeyde datſe haren wegh na *Ceylon* of *Lanka* namen. Den Aap *Hanuman*, *Ram* en zijn vermogen kennende, wilde hem dienſt bewijzen, verzocht derhalven den Aap *Suckerige*, dat met hem wilde gaan, om *Sytha* op te ſpeuren, hem toezeggende, by aldien zulks gelukkigh geſchiede, dat *Ram* hem zijn Huysvrouwe, die hem van zijn Broeder *Bael* den geweldigen Aap, benevens alle zijne Onderdanen benomen was, weder ter handt zoude ſtellen, ende hem in zijn regeeringe in 't dal *Kiekenda* herſtellen: maar *Suckerige* zeyde, dat zulks voor *Ram* onmogelijk was zijn Broeder *Bael* te dwingen, veel min te temmen ofte te overwinnen: want, zeyde hy, heeft *Bael* den machtigen Reus *Rawan*, eer hem het gebiedt van de Werelt van *Viſtnum*

Sytha werd onder een boom verborgen.

Ram te huys komende, vint zijn Vrouw niet, gaat met zijn Broeder haar zoeken, ontmoeten een devote Reus.

Krijge van de ve eenig onderric

Den A Hanum of Hann man ke Ram, vraaght hy in die hoek van Werelt quam, d doet hem nader a wijzinge de Reuze

num was toe-geſtaan, zoodanigh gedwongen dat hem zeven Maanden met zijn hooft onder zijn okzelen hielt, zonder dat hy 't ontworſtelen kon, heeft hy niet daar-en-boven zo veel Reuzen overwonnen en neder gevelt, my verjaaght, mijn Huysvrouw geſchaakt, en mijn Onderzaten hem onderworpen? Hoe zoude dan mogelijk zijn dat *Ram* een bloot menſche van middelbare geſtalte, *Bael* zoude overwinnen, en my herſtellen? *Hanuman* hielt echter aan, zeggende dat in zijn betrouwen niet bedrogen en zoude zijn, maar ſlechts met hem zich op den wegh zoude begeven, om *Sytha* na te ſpeuren. *Suckerige* of *Suggeriva* zeyde, ten zy ik een zoodanigh teken, dat meer als menſchelijk ſchijnt te zijn, van *Ram* kome te zien, zoo geloof ik in der eeuwigheyt niet: wat teken, zeyde *Lekeman? Suckerige* zeyde, dat hy deze altijdt bewegende boomen met eenen ſchoot doorſchiete. *Lekeman* verzocht dit op zijn Broeder *Ram*, die het toeſtont, belaſtende dat zy alle haar Oogen zouden ſluyten, ondertuſſchen ſchoot *Ram* met eene ſchoot dwers door alle de zeven boomen. *Ram* ziende dat door dit wonder-werk het geloove van den Aap geſterkt was, zeyde tegens hem, dat hy *Bael* zijn Broeder zoude uyt-eyſſchen, om tegens hem te ſtrijden, gelijk hy dede. *Bael* hoorende de uytdagingh van zijn Broeder, om tegen *Ram* te kampen, ſpottede daar mede, zeggende: *Wat Menſche is 'er, of zelfs* Ram, *die met my in 't gevecht derft treden? ik achte hem zoo waardigh niet, dewijl ik zoo veel Reuzen overwonnen hebbe, om my tegens hem te kanten: want met eene ſlagh zoude ik hem verpletteren, dies laat hy hem geruſt houden. Ram* was hierom verſtoort, dies ſpande hy zijn booge en doorſchoot den *Bael*, en bracht alle zijne Onderzaten onder de macht van zijn Broeder *Suckerige*, en gaf hem zijn Huys-vrouwe weder, herſtelde hem in 't gebiedt des Dals *Kieckenda:* Doen verbleef *Ram* met zijn Broeder op het geberghte, en zond *Hanuman* met *Anget*, *Suckerige*, en *Sucking*, Overſte der Apen, van een Dal niet wijt van de Valeye, by de Malabaren *Quicxinta* genaamt, *Kieckenda* gelegen. Zy gingen op *Rams* gebodt uyt, die aan *Hanuman* zijn Ringh mede gaf, zeggende, wanneer hy zijn Vrouw *Sytha* zoude ontmoeten, dat de zelve haar dan wilde vertoonen, 't welk hy aannam, zy toogen dan twee t'zamen, elk zijne wegh heene, zy zochten, maar en vonden *Sytha* niet, eyndelijk zijn zy den anderen op den oever van de Zee ontmoet, beklagende hare vruchtelooze moeyten, en zy zeyden, hoe zullen wy vermaarde Apen voor *Ram* derven verſchijnen, zonder tijdinge van zijn *Sytha* te brengen? zy wierden dan zoo miſtrooſtigh hier over, dat zy haar in 't vuur meynden te verbranden: maar *Hanuman* zeyde, ſchept moedt Broeders, ik wil *Viſtnum* bidden dat hy my krachte geve om over Zee te ſwerven: want ik weet dat *Lanka*, dat is *Ceylon*, eenige hondert mijlen over de Zee gelegen is, in 't welk *Rawan* heerſcht. Ik wil daar na toe vliegen, vermits my de krachten zijn gegeven, om my in zoo een lichaam te verwiſſelen als my behaaght.

De Apen konnen Sytha niet vinden, willen uyt miſtrooſtigheyt haar verbranden, 't welk Hanuman belet, en haar raad en moed geeft.

Na langh vliegen quam *Hanuman* op *Ceylon*, ende ontmoetende 10 Reuzinnen, die *Rawan* in de lucht op de wacht geſtelt hadde; zy vraaghden waar na hy zijn weg nam, en wiert van haar geſtut, en zy zeyden, ten ware dat hy met haer ſtreed, zoo zoude hy niet voor by geraken, *Hanuman* veranderde zich terſtont in een Vliegh, en ontquam alzoo de verwoede Reuzinnen: maar nader den oever van *Lanka* komende, wiert hy geſtut van een geweldigen Reuze, die hem niet wilde voorby laten gaan, zonder met hem te vechten. *Hanuman* ziende dat het niet anders zijn konde, koos de gedaante van een Aap om tegens hem te ſtrijden. Den Reus ziende dat hy hem ſchrap ſtelde, prees zijn couragie, en zeyde, 't geen ghy zoekt zult

Hanuman *vliegt na* Ceylon *over Zee: zijn wedervaren aldaar op 't Eylande.*

Hy hoort waar Sytha *was.*

zult ghy bekomen. Hier op zeyde hy, ik en zoeke niet als mijns Heers *Rams* geſchaakte Vrouwe *Sytha*, die bekomende, heb ik mijn wenſch. Den Reus zeide, die heeft den machtigen *Rawan* wech gevoert, en in een Thuyn onder een *Syſem-boom* laten bewaren. *Hanuman* vorderde door de Lucht zijn reyze, hy viel van vermoeytheydt op het ſtrant in onmacht, en lagh drie vierendeel van den dagh buyten zijn zelve, en had de plaats vergeten, die hem den Reus hadde aangewezen. Dies hy hem verwiſſelde in een Kat, doorſnuffelende alle huyzen, kamers, heymelijkheden, en alle hoeken en verborgen plaatſen van *Ceylon*, maar hy en vondt *Sytha* niet, dies hy zeer verdrietigh zijnde, op *Rawans* huys is geklommen, overpeynzende wat hem den Reus gezeyt hadde, daar na ſprongh hy van *Rawans* huys op de boom daar *Sytha* onder bewaart wierd; hy haar ziende, twijffelde of het *Sytha* was, maar zulks duurde niet langh: want omtrent de middernacht quam *Rawan* op het cierlijkſte opgetoyt, met alle zijn Vrouwen, verzoekende weder *Sytha*, zeggende: O *Sytha*, ſchoonſte onder alle Vrouwen, wanneer zult ghy my te wille zijn? hebt medelijden met my, ik zal u over al mijn ſchatten ſtellen, ja over gantſch *Lanka*, ik en beyde mijn zoonen zullen U E. als Slaven onderdanigh zijn. Al zijn ſmeken was te vergeefs; zwijght, zeyde *Sytha*, ik zal noyt yemant anders dan mijnen *Ram* bekennen, ghy kent ook mijn krachten niet, indien ik wilde ik zoude u ſtaande voet met vuur verteeren. *Rawan* vertrok treurigh wederom na zijn huys; *Hanuman* liet den ringh, die hem van *Ram* gegeven was, in *Sythas* ſchoot vallen, die de zelve terſtont kende, en begon te weenen, zeggende: Voorzeker heeft een van de Reuzen mijnen *Ram* om-gebracht. Doen dacht *Hanuman* het tijdt te zijn, om hem voor *Sytha* te vertoonen, dies daalde hy van den boom af, en wierp hem zelven voor hare voeten neder, zeggende: Staakt uwe droefheyt, haar *Ram* was wel en gezont, en hadde hem om haar te zoeken uyt gezonden. Dat komt in my niet, zeyde *Sytha*, ghy een Aap zijnde, wat gemeynſchap kondt ghy met zo ſchoonen Man als *Ram* is, hebben? zulks is waarachtig, zeyde den Aap, en om alle twijffelinge wech te nemen, heeft my *Ram* deze ringh gegeven, doch ik hebbe geen laſt om u wech te voeren, maar alleen *Ram* beſcheyt te geven. Ach! zeyde *Sytha*, ſpoeyt u dan, en blijft gezegent, op dat ik van deze heylooze *Rawan* mach verloſt zijn; 't is nu als 6 Maanden dat ik ben wech gevoert, ſpoeyt u reys, en als ghy die wel volbracht zult hebben, zal ik u alle wenſchelike zegeningen laten toe komen. *Hanuman* gink hene, maar hy dacht, zoude ik in *Lanka* zijn geweeſt zonder yets roemwaardighs uyt-gericht te hebben; dies keerde hy te rugge, en verzocht aan *Sytha*, dat zy hem een weynigh ſpijze wilde geven, of oorlof om vruchten van de boomen te plukken. Neen, zeyde *Sytha*, zulks mach niet geſchieden, maar ghy moet u behelpen met de vruchten die op de aarde zijn gevallen, anders ſtaat u een ongeluk over te komen; zeer wel, zeyde *Hanuman*, en tredende tot de naaſte vrucht-boom, rukte hy die met wortel en al uyt, en wierpſe daar neder, daar na liep hy tot de andere boomen, en dede inſgelijks aan de zelve, hem alzoo met de gevallen vruchten verzadigende: maar liet de boom, daar *Sytha* onder zat, onbeſchadight, en razeerde den gantſchen Hof, 's morgens zagh den Hovenier hoe de zaken geſtelt waren, en niemandt ziende dan dezen Aap, liep met verbaaſtheydt na *Rawan*, hem te kennen gevende hoe een grooten Aap in zijn Hof gekomen was, en alles verwoeſt lach. *Rawan* geboodt 10000 machtige Reuzen om den Aap om te brengen. *Hanuman* ziende deze op hem aankomen, zettede zich ſchrap, nam een van de grootſte boomen in de vuyſt, de pieken wierden zoo dicht als regen

Syſem-boom, *by de Malabaren* Axogami.

Hy vintze onder den Syſem-boom.

Laat den ringh van Ram *in haar ſchoot vallen.*

Zijn aanſpraak aan Sytha.

Hanum *daden o* Ceylon *hy weck gaat om* Ram *de tijdingh van* Syt *te breng*

Grote nederlage die Hanuman doet aan Rawan en'e Inwoners van Ceylo

gen op hem gevelt, doch zy hinderden hem niet, hy wierp geheele benden met Reuzen ter aarden neder, zoo dat hy haar alle velde. Dit geruchte ter ooren van *Rawan* gekomen zijnde, zent noch eens 25000 Reuzen, die ook alle om quamen. *Rawan* dit hoorende, zont zijn jongste zoon met 12000 Reuzen; hier gingh de strijt heftiger aan als te voren: want *Hanuman* wierd dikmaals op den kop getroffen, dat van de slag zijn nek boogh en zuyselde: maar heymelijk *Ram* gedurigh aanroepende, kreegh nieuwe krachten, zoo dat hy eyndelijk *Rawans* jonghste Zoon versloegh, en alle zijn gezellen ombracht. *Rawan* was mistrootigh over deze daat; zijn Huysvrou *Mandory* zeyde dat hy hem nu zoude gerust houden, en dat hy *Sytha* aan *Ram* zoude weder geven: want zoo hy zich langer tegen *Ram* wilde kanten, zoude hy en zijn oudste Zoon omkomen, en het gantsche Land van *Lanka* gedestrueert werden. Hier op zeyde *Rawan* met een stuurs gelaat, dat zy haar te vreden wilden houden, hy wilde zijn lust en behagen doen, en wilde *Sytha* niet weder geven, dies liet hy door geheel *Ceylon* uyt roepen, dat de aldersterkste zich voor hem zoude vertoonen, om tegens *Hanuman* den Aap te strijden; daar wiert geen sterker gevonden dan zijn oudste Zoon *Indersiet*, die eertijdts tegens *Raja Inder* gestreden en hem overwonnen had, waarom hy hem belaste dat hy een pijl op zijn vyandt zoude af-schieten, en dat eenige heymelijke woorden, hem van *Bramma* geleert, zoude uyt spreken, dan zou de geschoote pijl in een Slangh veranderen, die hem zoo om het lijf zoude weten te wringen, dat als geknevelt en vast gebonden, zonder bewegingh zoude moeten blijven leggen.

Indersiet hier op gemoedight zijnde, trok met een groote menighte Reuzen tegens *Hanuman* op, nu gink den strijt fel en hevigh aan. *Hanuman* wierp met de boomen menighte van Reuzen ter neder, *Indersiet* dit merkende, wilde zijn kunst te werk stellen, zettede een pijl op zijn booge, en mompelende heymelijk de nare spreekwoorden hem van *Bramma* geleert, lost dezelve op *Hanuman*, deze pijl wierd terstont in een slangh verandert; maar te vergeefs: want wat konde tegens *Rams* krachten gelden? Welke *Hanuman* steeds aanriep. Hy verbrak dan de slange. *Indersiet* ziende dat zijn kunst geen kracht en had, vloogh met een vergramt gemoedt door de lucht na de wooningh van den heyligen *Bramma*, vraaghde waarom hy hem zoo bedroogen had, zoo hy zijn leven wilde behouden, hy zoude hem terstont de rechte wegh leeren om zijn vyant te overwinnen. *Bramma* hem in dit gevaar ziende, zeyde, hy zoude wat vertoeven. Hy liep terstont na *Hanuman*, en hem te voet vallende, zeyde: O machtige *Hanuman*, hebt medelijden met my, of ik ben onzeker van mijn leven, laat toe als *Indersiet* zijn pijl op u lost, dat dezelve in een slangh verandere, ghy hebt immers 1000 middelen om hem te ontkomen, doet my zulks om de gunste van uwen meester *Ram*. *Hanuman* medelijden met *Bramma* hebbende, zeyde, gaat, wat ghy begeert zal u geschieden. Terstont gink *Bramma* by *Indersiet*, zeggende dat nu zijn woorden kracht zouden hebben, trekt nu heen machtige *Indersiet*, zeyde hy, uwe vyandt zult ghy in uwe macht krijgen; hy gink na zijn Reuzen en krijghsknechten, couragieerde haar, en dat zy goede moedt zouden scheppen, dat zy nu haar vyanden zouden overwinnen, want hy wist zulks nu zeker, en daar op voort uyt trekkende, zettede zijn pijl op den boge, en schoot op *Hanuman*; de pijl verwisselde terstont in een machtige Slange, die hem zoo om 't lichaam wrongh, dat hy als geknevelt en zonder macht scheen; hier op juyghten de Reuzen, en prezen *Indersiet* ten hooghsten, sloegen met alle macht op *Hanuman*, maar door *Rams* kracht waren de slagen niet

Rawans oudste zoon, Indersiet, lost een pijl op Hanuman, die in een slang verandert, maar hem geensins beschadight.

Hoe Hanuman van een pijl in een slangh verandert, die hem knevelt, geslagen en gedorscht werdt van Rawans volk.

meer quaadt doende dan het raken van pluymen en veeren, zy ſleepten hem voor den thien-hoofdigen *Rawan*, daar zy als dorſchende Boeren op *Hanuman* ſloegen, doch zulks hinderde hem niet. *Rawan* vraaghde door wat macht hy zulks dede, hy zeyde door *Rams* macht, die gy zijn Huysvrouwe *Sytha* hebt wech genomen; zoo ghy met uwe Zoon niet wilt omgebracht zijn, en u geheel Lantſchap verwoeſt zien, zoo haaſt u en geeft *Ram* zijn Huisvrouwe weder, of anders zullen u de gezeyde en gedreyghde ongelukken overvallen. *Rawan* wierd hier op zoo toornigh, dat hy weder 10000 Reuzen heen zont om *Hanuman* te dooden, maar alles was te vergeefs. *Rawan* vraaghde door wat middelen men hem zoude konnen dooden; hier mede, zeyde hy, dat men mijn ſtaart in d'olie ſteke, en bewoele met werk en in brant ſteke, want daar door is mijn kracht alleen wech te nemen; hy dit geloof gevende, ſtelde het in't werk, en bewoelde zijn lange ſtaart, en ſtak den brandt daar in, doen ſprongh hy op, en trok de Slang die hem geknevelt hadde, als een Viſſchers wandt van een, en verſloegh de meeſte hoop van zijn wederſtanders. Hy verteerde alle de koſtelijke huyzen en ſtakſe in brant, zoo dat 't gene zijn handen verſchoonde zijn ſtaart vernielde. Aldus alles verwoeſt zijnde, begaf hy zich na het Hof daar *Sytha* was, en oorlof van haar nemende, wierp zy hem haar armringh toe, tot een bewijs dat hy *Sytha* geſproken hadde, ende dat hy zulks *Ram* zoude vertoonen, en zegt hem met eene, zeyde zy, dat ik hem met verlangen tot mijn verloſſing zal afwachten; gaat dan henen, maar ziet toe dat ghy niet om en ziet, voor dat ghy aan gene zijde des Meyrs gekomen zijt, of anders naakt u ongeluk.

Het ſchaken van een ander mans Vrou heeft altijdt veel rampen veroorzaakt.

't Schijnt of deze Heydenen iets van Simzons *hiſtorie gehoort hebben.*

Hanuman *verbrant* Ceylon.

Hanuman zijn reys vervorderende, quam aan de zee-ſtrant, en wierd door de hitte gewaar, dat de vlamme hem naakte, zagh om, en terſtont verzengde hem de ſnuyt, waar van het noch komt, dat de Apen die zy *Lengoer* noemen, omtrent *Agra* en de Riviere *Ganges*, geheel wit, en met zulke zwarte bakhuyzen zijn. *Hanuman* dit gevoelende, liep in de Zee, en leſchte den brant, maar behiel evenwel zijn zwarte bek; hy begaf hem dan door de lucht, aan gene zijde van de Zee, daar hy zijn Makkers vandt, die blijde waren over zijn ontmoetinge; hy vertelde haar 't geen hem wedervaren was; zy al huppelende en blijde gingen na het geberghte *Reſmokperwat*, daar *Ram* zich onthiel; zy toonden de armring van *Sytha*. *Ram* liet terſtont *Sukkery*, Overſte van het dal *Kiekenda*, roepen, hem aanzeggende dat hy hem met alle de Apen zijn Onderdanen zoude vaardig maken, om met hem te ſtrijden tegen *Rawan*; zy gehoorzaamden terſtont *Rams* gebodt, ende quam met zijn Apen te velde onder 18 Koningen, yder Koningh hebbende onder zich een Regiment van 20000, zoo dat zy 360000 Apen by een hadden. *Ram* met zijn Broeder *Lekeman* en de Hooft-apen die om *Sytha* uyt geweeſt waren, trokken met zoo een machtigh Heyrleger op, komende aan den Oever van de Zee; tegens over *Lanka*, begaf hem *Ram* drie dagen in den gebede zonder eten of drinken, verzoekende dat de Zee hem een padt wilde banen, om met zijn volk door te wandelen.

Hoe de Apen omtrent A zijn.

Hanun *komt by zijn Ma kers, ver telt zijn wederva ren.*

Vermaa optocht de Apen onder Ra *gezagh,* Sytha *w der te ha van* Cey lon.

De bruyzende Golven gaven aan *Ram* geen gehoor, uyt vreeze van *Rawan* te vertoornen, zoo dat *Ram* verbolgen wierdt, ſpannende zijn booge, dreyghde de Zee te doorſchieten, ende zeyde: O ghy trotſe Zee, zoo ghy my geen wegh bereyt, zoo zal ik van ſtonden aan u heen drijven, zoo dat daar men nu u weeldrige golven ziet, zal ik maken dat niet dan zandigh ſtof zal ſpeelen. Doen rolden haar de Baren met ootmoet voor *Ram* neder, ende beraatſlaaghden hoe zy hem op de gevoegelijkſte wijze een wegh zouden banen, haar t'eenemaal wech te pakken zoude te grooten ſchade voor de Viſſchen veroorzaken. Doen zeyde de

Ram *is verlegen i hy met al Apen ove Zee zal k men, bidt derhalven ernſtelijk.*

de Zee, dat een onder zijn grootſte Apen was *Sichem* genaamt, die eertijdts by den Godvruchtigen *Narſy* gedient hadde, en van zijn Heyligheyt begaaft was, dat alle ſteenen die hy in 't water wierp, dreven, dat *Ram* hem zoude belaſten, dat alle de ſteenen, die d'andere menighte van Apen aanvoerde, van hem maar zoude geraakt werden, om alzoo een Brugge te leggen. Dit vondt *Ram* goet, en belaſte dat men ſteenen by een zoude vergaderen van het naaſte geberghte, die alle van *Sichem* wierden aangeraakt, en terſtont de kracht van drijven kregen, zoo dat zy in korten tijdt een Brugge over Zee maakten van hondert mijlen langh, over welke *Ram* met zijn Heyrleger trok, en komende aan den Oever van *Lanka*, liet hy terſtont de trommels roeren, zoo dat de Inwoonders en *Rawan* dit gewaar wierden, wiens Huysvrouw, aan *Rawan* verzocht, dat eens op de hooghte van 't huys wilde komen, om *Rams* machtige Heyrleger te zien. *Ram*, *Rawan* ziende op het dak, ſpande zijn booge, en ſchoot met eene pijl zijn thien Kroonen van zijn thien hoofden. Zijn Huysvrouw *Mandory* dit ziende, dat het nu noch voor hem tijdt was, om van zijn boos voornemen afſtant te doen, zoo hy met zijn oudtſte Zoon en zijn geheele Landt niet wilde te gronde gaan, zeyde dat hy *Sytha* aan *Ram* zoude overgeven: want die u thien Kroonen met een pijl af-licht, wat zoude hem ſchorten dat hy inſgelijks u thien hoofden niet zoude doen. Maar *Rawan* wees haar van de hant, hy hadde *Sytha* daarom niet over gebracht, dat hyze weder zoude geven, hy was getrooſt alles af te wachten. *Ram* zeyde tegen zijn Broeder *Lekeman*, dewijl *Rawans* trotſheyt noch niet wijkt, wy zullen hem de mate vol meten, dies zeyde hy tegen den aanzienlijken Aap *Anget*, gaat na *Rawan*, en bootſchapt hem, (want wy willen een rechtvaardige Oorlogh voeren gelijk ons betaamt) dat hy *Sytha* weder geve, zoo niet, dat hy oorzaak zal zijn van zijn eygen en zijns Landts verderf. *Rawan* hoorende dat deze Gezant zoude komen, riep al zijn Reuzen by een, hy liet ook thien Beelden na zijn gelijkenis oprichten met thien hoofden, en zette zich midden onder die Beelden, ook zat aldaar zijn Broeder *Bebickhem* met een Raatsheer van 't Rijk. *Anget* moedig binnen tredende, zeyde (zonder eenig ontzagh) van welke Teef zijn deze elf monſtreuze Dieren geworpen, en welk is doch den *Rawan*, ik heb begeerte om wat met hem te ſpreken. *Rawan* zeer gramſtorigh zeyde, wie is doch dezen Aap, die my dus ſchelt? wat hindert my dat ik u niet met eenen ſlagh tot ſtof maal. *Anget* zeyde, my luſte wel eens mijn krachten aan u te toonen: maar nadien ik als Gezant aan u gezonden ben, moet ik my te vreden houden met het geen den machtigen *Ram* my belaſt; 't is dan zoo *Rawan*, dat *Ram* met zijn Heyr hier gekomen is, niet om u lant te verderven, maar zijn Huysvrouwe *Sytha* te bekomen, van u vervoert en ontſchaakt; dies zoo ghy u niet wilt ſchuldigh maken aan onnoozel bloet te vergieten, geeftze weder. *Rawan* zeyde zulks niet te willen doen, hy zoude alles af wachten. *Anget* bracht deze boodtſchap aan *Ram:* maar *Rawans* Broeder met vijf van zijn voornaamſte Raatsheeren, overleggende hoe *Rawan* niet machtigh was zulken Heyrleger te wederſtaan, beſloten na *Ram* te gaan, en veranderden haar in Apen, en vielen *Ram* te voet, op hope, dat als alle van zijn geſlachte zoude geſneuvelt zijn, dat hy dan in 't Rijk van zijn Broeder mocht ſuccederen. d'Andere Apen van *Ram* haar voor verſpieders aanziende, vielenze op 't lijf: maar zy verontſchuldighden haar, zeggende, dat zy by *Ram* moeſten wezen om hem te ſpreken, en dat zy haar den wegh wilde wijzen, op dat zijn onſchult mochte blijken. Den ſterken Aap *Hanuman* quam op dit geruchte aan, en gaf deze vreemde Apen zulke geweldige vuyſt-ſlagen, dat zy zuyzelden; ten laatſten

y paſſ-ſt over ams-bgh met z' macht. uat in s' weder-k ſt de s'maarde F'ode Emmana-Pjel bou-n', waar n' in de ſchrij-ng van alabar is broken. rijt van m tegen wan.

Anget den dep wordt a Rawan ezonden net proteſt.

Rawans *Vrienden vallen van hem af, en gaan over na* Ram.

bracht men haar voor *Ram*, wel vaſt geknevelt zijnde, daar zy een voetval deeden, daar de Broeder van *Rawan* zijn Broeders hartnekkigheyt beklaaghde, en hem in *Rams* genade overgaf, en beloofde hem alle trouw. *Ram* dede haar opſtaan, en namze tot zijn Metgezellen aan, en belaſte dat niemant haar meer zoude beledigen. Dit nam *Hanneman* of *Hanuman* zeer qualijk, die tegens *Ram* zeyde, men behoorde deze verraders om te brengen. *Ram* zeyde dat *Hanuman* zoude geruſt zijn, alzoo hy onfeylbaar wiſt dat het trouwhertige mannen waren.

Rawans *hartnekkigheyt.*

Rawan ſtierde 10000 geweldige Reuzen om *Rams* leger op te ſlaan, de Apen kloptenze alle doodt, en aten haar vleeſch op tot een ontbijt; daar na zondt hy onder den Overſte *Braſpet* 15000 Reuzen van aanzien, die zy voor een middaghmaal opnamen; naderhandt zondt *Rawan* twee Veldtoverſten met 30000 Reuzen, den ſtrijdt gingh heevigh aan; maar alle Apen aan *Rams* zijde geſneuvelt, wierden door *Rams* gezichte weder levendigh. Daar na zondt hy noch 30000 Reuzen, die alle ook wierden overwonnen, daar na noch 50000, die den zelven gang gingen. Naderhandt verzocht *Rawans* oudtſte Zoon alleen tegens *Rams* leger te ſtrijden, 't welk de Vader weygerde, eyndelijk verhaalt hebbende zijn krachten hem van *Bramma* verleent, zeyde de Vader, gaat, en neemt 10000 wel-gewapende mannen met u. Hy quam dichte by *Ram*, en belaſte zijn volk als Helden te ſtrijden, en begaf hem in de lucht, en vloogh achter de Zonnewagen, hem achter een van de raderen verbergende; als nu boven het leger van *Ram* gekomen was, loſte hy zijn kunſtige pijl, die in een ſlang veranderde, welke ſlangh zoo veel duyzent ſlangen uytſpoogh, dat niet een van de Apen overſchoot, of hy was gevallen; de Reuzen dit ziende, beelden haar de overwinninge nu volkomentlijk in, en vielen met groote verwoedheyt opde gekn e-

velde Apen aan, en verſloegender veel. *Ram* dit ziende, ontzettede zich, en vraaghde aan *Rawans* Broeder, wat raadt hier toe was; laat, zeyde hy, terſtont den gevleugelden *Garroude* roepen, voor wiens aangezicht alle de Slangen zullen vlieden. *Ram* ſtelde terſtondt maar zijn gedachten in 't werk, en *Garroude* ſtont in der yl voor hem vaardig; de Slangen verdweenen terſtont, en alle de Apen wierden vry en ongebonden, en ſtelden haar dapper te weer als in het voorgaande. *Ram* beraatſlaaghde ondertuſſchen met zijn Veltoverſte, op wat wijze men *Inderſiet*, outſte Zoon van *Rawan*, boven in de lucht zoude ombrengen. *Lekeman* boodt hier toe zijn dienſt aan, dies vattede hy zijn Schildt in de vuyſt, gorde zijn Sweert aan zijn heupe. *Hanuman* nam *Lekeman* op 't lijf, en na affcheyt van *Ram* en zijn Raad genomen te hebben, begaven haar in de Lucht. *Inderſiet* haar ziende, ſchoot heftigh met pijlen, maar *Lekeman* weerdeze met zijn Schilt dapper af, eyndelijk wierp *Inderſiet*, ziende *Lekeman* op hem naderen, pijl en boogh wech, en wilde mede Schilt en Swaart gebruyken; hier verhefte zich een groot gevecht, zoo dat elke ſlagh klonk als een Donderſlagh in de lucht. Eyndelijk bracht *Lekeman* hem een ſlagh tuſſchen hals en nek, dat d'ongelukkige kop van de romp af ſtoof, en voor zijns Vaders voeten neder quam, die zijn doot met nare woorden beklaaghde, zeggende: Ik zal mijn zelve en al mijn Volk (en dat om u ellendige uytgank te wreken) opzetten. Zijn Huysvrouw *Mandory* deze klachten hoorende, quam ook voor den dagh, en ziende het doode hooft van haren ongelukkigen Zoon, wierdt haar moederlijke hert zoo geraakt, dat zy bitter weende, en van miſtrooſtigheyt het hayr uyt haar hooft trok, ſlaande met haar vuyſten op haren borſt, zeggende: O hertnekkige en wrevelmoedige *Rawan*, was het u niet genoegh dat mijn jonghſte Zoone, tot voldoeninge van uwe geyle

Raat d tegen va Rawans *Broeder.*

Rawans *Zoon gedoodt.*

luſten,

luſten, om den hals gebracht wierd, moſt nu noch mijn eenighſte *Inderſiet* dit bitter gericht opgediſcht werden? Staat noch af van u voornemen, geeft *Ram* zijn jonge Vrouwe *Sytha* weder, de Goden willen zulke onkuyſheyt niet ongewroken laten, verſchoont u zelve en u Landt: maar dit alles mocht niet helpen, hy wees haar af, en wilde zijn dapper gemoedt en fiere inborſt door geen tranen week gemaakt hebben; hy wiſte genoeg wat hem te doen ſtont: hy greep dan moedt, en wilde alles wagen, hy roept den machtigen Reuze *Coukeringh* zijnen Broeder. Van *Rogerius* die de Hiſtorie na luyd van *Padmanaba* verhaalt. *Kompacarna* genaamt c. 3. van de Godsdienſt der *Heydenen*. Zoo doen ook noch de *Malabaren*; maar de *Benjanen* noemen hem *Coukering*. Deze ſliep doorgaans 6 maanden achter een, en 6 maanden ſluymerde hy, een eenige dagh is hy maar wakker, om van ſpijze zich te verzadigen, ten eynde het geheele jaar daar op mach teeren, hy ſpreekt hem aan in zijn ſlaap die boven 3 maanden niet geduurt hadde, hy ſtiet hem aan, maakte hem wakker, en zeyde: O *Coukeringh*, mijn Broeder, waakt op tot mijn hulp, of wy werden alle omgebracht. Hy ſchoot hier op ſchielijk uyt zijn ſlaap, vragende met vakerige oogen, wat'er gaande was? *Rawan* zeyde, daar is een machtigh Leger van heylooze Apen, wiens Veldtheer eenen *Ram* is, deze biedt ons een geweldige ſtrijdt aan, mijn beyde Zoonen zijn geſneuvelt, zeven van mijn voornaamſte Krijghsoverſten zijn gevelt, meer dan 200 en 22000 Reuzen en Krijghsknechten zijn gebleven, nu weet ik geen ander middel om haar tegen te ſtaan, als uwe groote kracht, en dat met alle mijn Onderzaten, jongh en out op haar aan te vallen. Den Reuze zeyde, ongelukkige *Rawan*, wat hebtge beſtaan tegens de Godtlijke *Rams* heyrleger aan te gaan? daar hy een rechtvaardige en ghy een onrechtvaardige Oorloge aangaat, ik heb dit alles in mijn ſlaap wel voorzien, ghy zult omkomen, en 't gantſche *Lanka* bederven, u rijk zal aan een ander gegeven werden. Dit ontzettede *Rawan* een weynigh, echter zeyde hy, wat is daar tegens te doen? is het noodtlot zoo, en is het in mijn voorhooft zoo geprent, dat ik door *Ram* aan mijn eynde zal gebracht werden, zoo kan ik het niet ontgaan, ik heb het nu begonnen, ik wilde het gaarn voleyndigen, bewijſt my maar uwe hulpe. Den Reuze zeyde, mijn leven is voor u ten beſten, gebruykt my waar ghy begeert. Volght my, zeyde *Rawan*, hy dan ſpande zijn wagen in, die van thien paar Ezels voort getrokken wierd, en verzach zijn zelve met noodige Krijghs-ruſtinge. *Rawan* liet oudt en jongh, Man en Vrouw, die in *Lanka* waren, tot den optocht roepen: daar quam een ontelbaar getal van Reuzen en alderhande ſlagh van Menſchen by een. Den grooten Reuze reed voor uyt, de ontelbare menighte volghde hem na. *Ram* hadde ondertuſſchen al zijn Apen in ſlagh-orde geſtelt, hy wiſte dat den geweldigen Reuze mede zoude komen, hierom hadde hy eenige duyzent Apen geſtelt, om de hooge toppen der Bergen ter neder te ſtorten, als den Reuze zoude aan komen: maar dit alles was vergeefs: want hy doorſchoot met zijn pijl den Bergh die op hem aan quam rollen, ſchoon den Bergh hondert mijlen groot was. *Ram* vraaghde aan *Bebickhem*, hoe men den Reuze *Coukeringh* beſt zoude ombrengen. Dit kan niet geſchieden, zeyde *Bebickhem*, of ghy moet eerſt drie ſchreden te rugge treden; dat en doe ik niet, zeyde *Ram*, ik ben van het geſlachte *Ketterys*, die niet en mogen wijken, dan op verdoemeniſſe. Het moet evenwel geſchieden, zeyde *Rawans* Broeder, of den Reuze kan niet overwonnen werden: maar ik weet raadt, treedt van uwen wagen, en blijft ghy ſtaan, zonder te wijken, en laat uwe Karos maar drie ſchreden aarzelen. Dit vondt *Ram* goet, ondertuſſchen

jn Vrouw nt hem af n zijn rtnekkig- yt, maar vergeefs.

Rawans *Broeder, den grooten Reus, wert van* Ram *gedoodt.*

dede den Reus een geweldige moort onder de Apen. *Ram* ſchoot den Reuze den kop af, 't welk een ſlagh op aarde gaf, als of een Bergh ware gevallen, uyt welke een gantſche Riviere van zwart bloedt vloot. Den hoofdeloozen romp ſtreed noch al tegens de Apen, zoo dat *Ram* hem verwonderde, dies vraaghde hy *Rawans* Broeder, hoe men deze romp beſt zoude krachteloos maken, laat, zeyde hy, een groot getal Apen een groot blauw kleet op ſpeuren, 't welk in *Indigo* geverft is, en dekt daar mede dezen romp, zoo zal hy terſtondt kout en onbeweeghlijk zijn. Hy zont dan eenige Apen uyt, die dit kleet gingen zoeken, gaande ondertuſſchen den hoofdeloozen romp voort met vechten en ſtrijden: maar 't gingh haar als *Cadmus*, van zijn verſlagen vyanden ſproten wederom anderen: want door het gezicht van *Ram* wierden de dooden weder levendigh. De Apen brachten ondertuſſchen het kleet, men bedekt daar mede het doode lichaam van den Reus, welke daar na zich niet meer en roerde, maar bleef als een onbeweeglijke ſteenrots liggen midden op het velt. *Rawan* dit hoorende, bedroefde hem zeer, begaf zich na den Tempel van de Goddinne *Bowanni*, bereyde een groote kuyl, en vervulde die met verſche boter, zandelhout, bloemen, ende andere welriekende dingen, en offerde alzo de Goddinne. *Rawan* hielt zich yverigh in den gebede, verzoekende krachten van haar te bekomen, waar door hy *Ram* zoude konnen weder-ſtaan; zijn gebeden zouden verhoort zijn geworden, ten ware door tuſſchen komen van den Aap *Hanuman* geweert waren, welke dit gewaar werdende, terſtont een van de verſlagen lichamen der Reuzen genomen heeft, ende wierp het doode lichaam in *Rawans* offer-vuur, zoo dat zijn Offerhande t'eenemaal onreyn en niet behaaghlijk wierd, want zy was als een vuyle ſtank in de neusgaten van de Goddinne, dies *Rawan* hier over vertoornt, nam voor den

Rawans *laatſte offerhande.*

deſperaten te ſpeelen, ende riep het laatſte van zijn Volk by een, uytgenomen zijn Vrouw, hy begeeft zich heftigh tegens de Apen in den ſtrijt; de Apen wierpen geheele Bergen op hem, maar hy ſtuytede die af. *Ram* ſpande zijn booge, ende ſchoot hem negen van de thien hoofden af, doen riep *Ram*, O vermetele *Rawan*, houdet op, het is nu eenmaal bloedt genoegh vergoten, geeft my mijn *Sytha* weder, zoo wil ik noch u wonden heelen, en u verloren hoofden weder geven, en in u Rijk herſtellen, anders zult gy alles verliezen. Neen, zeyde *Rawan* tegen hem, heeft den Hemel beſloten dat ik door u zal om komen, zoo is 't onmogelijk dat te ontgaan, ik heb zoo veel verloren, laat het thiende hooft de negen volgen, ik wil liever ſterven dan *Sytha* weder geven. *Ram* dit niet konnende verdragen, ſchoot hem de laatſte kop af. Daar ſchermutſeerde de twintig armen en de hoofdeloozen romp even als een geſtoorde zwerm van byen door den anderen. *Ram* den Oorlogh willende eyndigen, ſprak eenige heymelijke woorden, en beſprenghde den romp met water, en zy wierd als marmer-ſteen.

Rawan *gedoodt.*

De Reus verſlagen zijnde, en zijn Broeder Rawan *begeeft zich* Rawans *Vrouw onder* Rams *beſchermin ge.*

Mandori de doot van haar Man gehoort hebbende, vervoeghde haar na *Rams* Leger, en wierp haar voor zijn voeten neder met ongevlochten hayr en betraande oogen, en zeyde, Ach Godlijke *Ram*, hebt medelijden met my, ongelukkige Weduwe, hadde *Rawan* mijn raadt gevolght, zoo veel onnozel bloet ware niet vergoten, noch *Lanka* verdorven: maar eylacen, ik ſchrik het te zeggen, hy ſcheen noch na Godt ofte Menſche te vragen; drie dagen na den anderen quam een ongelukkige Raven op het derde quart van den dagh met de kop na het Noordooſten gekeert, luyt en leelijk boven ons huys zitten kraſſen, 't welk een quade voorboode was, en een teken van nederlage; den eenzamen Nacht-uyl gaf ook een naar geluyt: maar alle waarſchouwingh was hem te vergeefs, als ik hem zelfs wilde raden, wees hy

Haar woorden to Ram.

my

my altijdt van de handt af, zoo dat geheel buyten ſchult ben, en vezoeke dat alleen onder uwe vleugelen mach verſchuylen, om van alle leet bevrijt te zijn. *Ram* wierd met mededoogen beweeght, en zeyde, dat hy wel van hare godtvruchtigheyt verzekert was, zy zoude maar wel gemoedt zijn, en buyten alle vreeze; gaat, zeyde *Ram*, zevenmaal door de dampen tot het vuur, in de plaatze, genaamt *Tchie*, dan zult gy gereynight zijn, en als een nieuwe teere maaght werden, en ghy zult *Rawans* Broeder ten Wijve werden, gaat ghy dan derwaarts, en doet dat u belaſt is.

e Vrouw v. Rawan d' vuur ge uyvert, wt Rawis Broeder ten Wive.

Ram herſtelde alles, en wekte de verſlagen Apen weder op, zettede *Bebikhem* in zijn Broeders *Rawans* plaatze, en belaſte *Lanka* weder op te bouwen, en hy liet zijn rooze *Palinkijn* komen, en zeyde dat zy hem by *Sytha* zouden brengen onder den *Syſem-boom*, waar zy zat, die haren beminden man *Ram* ziende, hem dadelijk om den hals viel om hem te kuſſen, vertellende voorts wederzijds wat 'er verder geſchiedt was; *Ram* keerde weder in 't leger, en belaſte zijn Apen, dat zy haar in ordre zouden ſtellen om af te trekken. *Ram* trok voor, de Apen volghden over de brugh van ſteenen; aan geene zijde van de Zee gekomen zijnde, belaſte *Ram* de brugge te breken, en de ſteenen weder op 't landt te brengen. Zy trokken voort, en by het dal *Kiekenda* gekomen zijnde, riep hy *Sukkery*, dat hy zoude gaan ruſten, en met zijn onderdanen aldaar op zijn plaatze blijven, hy dankte hem voor zijn getrouwe dienſten; maar *Sukkery* wilde dankbaarheyt aan *Ram* betoonen, en hem tot zijn plaatze geleyden: het geheele heyrleger dan geleyde *Ram* tot in 't dorp *Baratpoeri*. *Rams* Broeders hem ziende, liep hem met vreughde te gemoet, en omarmden hem. *Ram* viel zijn oude Vader om den hals, zoo dat tranen van blijtſchap in zijn grijzen baart neder rolden, zijn Moeder kon nauwlijks van blijdtſchap ſpreken, men was over al vrolijk, zy begoten malkander met Rooswater en Saffraan, aten Betel &c. *Ram* zegende *Sukkery*, maar *Hanuman* bleef by hem, hy regeerde noch elf Jaar in vrede, en wan twee Zoonen, *Lan* ende *Chus*. Elf Jaren ten eynde zijnde, belaſte *Ram* aan *Hanuman* elders te gaan, en dewijl hy heen gingh, voer *Ram* met al de Inwoonders der Aarde na den Hemel, uytgezondert zijn Zoonen.

im ziet ey vind zijn b inde Sha, en ſi ordre e Ceylc, en nt zijn ej ek.

reughdige blijde thalingh n Ram zijn ndt.

De *Malabaren* verhalen wijdtloopigh, dat *Ram* zijn vrouwe *Sytha* wilde vermoorden uyt jalouzy, maar dat zy haar met een eed gezuyvert heeft, door 't vuur verloſt zijnde: naderhandt wierd hy weder jaloers, om dat *Sytha* op het verzoek van eenige Mevrouwen *Rawans* ſchaduwe op een plank geſchildert hadde, want zy zeyde noyt *Rawan* gezien te hebben. *Sytha* zuyvert haar de tweede maal, ſtekende haar hant in een pot met Slangen vervult, eed doende, en blijvende onbeſchadight.

Loon voor Hanumans trouwe daden.

Hanuman nu *Ram* ziende vertrekken, riep, O Goddelijke *Ram*! waar mede heb ik dit verdient? dat ik niet met u mach opgenomen werden? is dit voor al mijn trouwe dienſten u bewezen? nimmermeer en hadde ik dit gedacht. *Ram* zeyde tegens *Hanuman*, weeſt wel gemoet, ghy en zult nimmermeer ſterven, maar altijt leven, men zal u ter eeren gewijde Pagoden bouwen, ghy zult ook gedurigh de mijne beſchermen, blijft dan gezegent, ende vaart wel. De *Malabaren* verhalen noch hoe dat *Sytha* uyt jaloerſheydt van haar Man *Ram* voor de Elephanten wierdt geworpen, om vertrapt te werden, en hoe den Elephant achterwaarts week, ook hoe zy in 't Boſch ten proye der Tygers en Leeuwen werd gelaten, maar in alles om haar onſchult onbeſchadight blijft.

Dus eyndighde de tweede Eeuwe, die geduurt hadde na der *Benjanen* rekening een milioen twee hondert zes-en-tnegentigh duyzent Jaren, waar van *Ram* twee duyzent Jaren geregeert hadde, en verſchey-

de

de wonderen bedreven. Deze tweede Eeuwe werdt by de *Malabaren Treitagam* genaamt, by de *Benjanen Tretanike.*

Het V. Capittel.

Het achtſte Autaar. Ouders, geboorte, en opvoedingh van Kiſnas. *Zijn wonderlijke verloſſing en wech voeringh.* Ragia Kans *tracht hem op verſcheyde wijzen om te brengen.* Kiſnas *werdt een Herder, en vlucht met de zijne uyt* Goggel.

Deze achtſte verſchijninge heeft de meeſte verborgentheden der Heydenen.

DEze achtſte verſchijninge van *Viſtnum* begrijpt veel dingen, en werd doorgaans onder de Heydenen gezeght de uytſtekenſte te zijn van alle: want *Viſtnum*, zeggen zy, in zijn andere komſte in de Werelt, was alleen bekleet met een gedeelte zijner Godtheydt, maar hier met zijn geheele Godtlijke natuur, zo dat den Hemel ledigh bleef. Met deze verſchijninge neemt de derde Eeuwe haren aanvank, en 't is gebeurt na de uytlegginge der *Benjanen*, dat'er een *Ragie Kans* genaamt, woonde in de Stadt *Mottera*, 25 cos van *Agra* gelegen, by de Riviere *Siemmena.* Deze *Ragie* hadde een jonge Suſter, genaamt *Deuki.* Beneden de zelve ſtroom leght noch een Stadt, ongeveer drie cos aan d'over zijde van de Riviere *Goggel*, alwaar een *Braman* woonachtigh was, genaamt *Waſſendeuw*, zijnde *Braman* der Herderen. Deze *Ragie Kans* ziende dat zijn Suſters *Deukis* tijdt genaakte, om, volgens hare Wet, ten huwelijk uytgegeven te werden, liet door de geheele Stadt om zoeken of'er niet een Jonghman mochte zijn, die haar waardigh was; maar neen, men vond niemand die haar waardig was: dies zond hy na de naaſte Stad *Goggel*, om te vernemen of daar niemandt en was. De Gezant quam weder, en zeyde, een zeer Godvruchtige *Braman*, genaamt *Waſſedeuw*, die hy oordeelde haar waardig te zijn, en zy t'zamen het zelve oordeelende, gevonden te hebben, aan welke hy ook zijn Suſter ten huwlijk gaf; zy zijnde 12 Jaren out, en hy 19 of 20 Jaar, zijnde bequaam om vruchten van zoo een ſtam te komen. Het is gebeurt dat meergemelte *Raja* hem zelven aan zijn Inwoonderen vertoonde, en zijn Suſter *Deuki* liet voor hem komen, en verſtaan hebbende dat'er een ervaren *Braman* gekomen was, liet den ſelven voor hem roepen, en zeyde, *Narret*, want zoo was zijn naam, ziet *Deuki* eens in de handen, en voorzegt my of zy gelukkigh of ongelukkig, arm of rijk, veel of weynig Kinderen zal procreeren, of zy kort dan langh zal leven, gaat ront en ſpreekt onbeveynſt. Deze maniere van handen te bezien, is onder de *Heydenen* zeer gebruykelijk, in de Beſchrijving van *Ceylon, p.* 111. ziet den hoogh-geleerden Heer *Voſſius l.* 2. *idololatr. c.* 47. *Chiromantes etiam manus partes ſingulis ſubjecere Planetis, tuberculum pollicis aut montem* (*ut vocant*) Veneri, *indicis* Jovi, *medii* Saturno, *annularis* Soli, *auricularis* Mercurio, *trianguli ſpatium* Marti, *hypotenar ſive manus percuſſionem* Lunæ. Ziet *C. Peucerum* en *Georgium Raguſæum l.* 2. *c.* 1. *de divinat.* Den *Braman* haar in de handt ziende, zeyde, Heer Koningh, na dat de ſtrepen en linen haar alhier vertoonen, zoo is zulks, dat haar zeven Kinderen ſtaan geboren te werden, namentlijk zes Zoonen en een Dochter, waar van de laatſte u leven, Kroon, Hooft en Rijk zal berooven, en op uwen Setel zal zitten. Dit bedroefde den Koningh boven maten zeer, dat hy van zijn eygen bloet zoude omgebracht werden, dies zeide hy, dat *Deuki* van hem vertrekken zoude, en dat zy niet waardigh was dat men haar aan zag, belaſtende dat men haar nevens haar Man op een Slot zoude bewaren met ſterke wachten, en alle de Vroed-vrouwen wierde bevolen, datze als *Deuki* zoude baren, terſtont de vrucht zouden dooden, gelijk zy ook deden; zoo haaſt en baarde deze ongelukkige niet, of haar vrucht wierd gerooft, en by haar Broeder gebracht, die het nieuwgeboren kindeken by de beenenam, en vergruyſde de herſſen-

pan

pan tegens de ſteenen, bekladdende de zale met breyn ende bloedt, dit pleeghde hy tot zes maal, te weten aan vijf Zoonen en eene Dochter; doen hy hoorde dat *Deuki* voor de zevende maal zwanger was, liet hy haar veel nauwer dan oyt te vooren bewaren, en ſloot haar op in een kamer, met zeven yzere deuren bewaart, hebbende hondert Lijfwachten rontsom haar, ſcherpelijk belaſtende, dat, wanneer zy maar het Kindt hoorden ſchreyen, het hem te kennen zoude gegeven werden, om met die laatſte te handelen als met de zes voorgaande, om zijn

Rijk alzoo te behouden en te beveſtigen. Den verſtandigen Lezer zal hier en doorgaans in deze acht veranderingen zien, dat deze *Heydenen* de Hiſtorie van *J C.* geboorte in den nacht &c onder de Fabulen van *Kiſna* hebben verdonkert. 't Is dan gebeurt in de Maant *Souwanne*, op den dagh *Aethen*, zijnde de achtſte dagh van de donkere Maan, dat haar tijdt van baren genaakte; zy was zeer bedroeft, denkende hoe ook deze hare vrucht deerlijk zoude vermoort werden. 't Geſchiede omtrent middernacht, dat het geweldigh regende, en zy dus midden in deze zware gepeynzen zittende, verloſt zonder pijn van een ſchoone jonge Zoon, wiens gelaat zulken helderen glans hadde als de Maan in haar volheyt; zy was zoo wel verblijt als verwondert over deze geboorte, maar beklaagde haar aanſtaande ongeval: maar *Viſtnum* (wiens Godlijke mogentheyt in dit Kindt was) ſprak en trooſte zijn droeve Moeder, zeggende, dat zy goede moed zoude hebben, hy zoude wel middelen verſchaffen om zijn Ooms moordadige handen te ontgaan, hy zoude haar ook uyt de gevankenis verloſſen, zeyde derhalven tegen zijn Vader, komt ſchort my op, brengt my na *Goggel*, aan gene zijde van de Riviere *Siemmena*, in't huys van den *Braman Nen*, wiens Huysvrouw *Jeſſonda* een Dochter gebaart heeft, verwiſſelt my voor haar, en alles zal gewenſcht af-loopen. *Waſſendeuw* zeyde, hoe waar dat mogelijk u uyt deze zoo nauw beſloten kamer wech te voeren, daar geen mugge of de wint zelfs opening kan vinden. Doen zeyde *Kiſna* (zo was het Kindt genaamt) de deuren zullen voor u wijken, en de Wachters zullen zoo hart ſlapen dat geen van alle u zal gewaar werden; terwijl *Kiſna* noch ſprak, ſprongen de ſloten op, de grendelen wierden los, de zeven yzere deuren openden haar. *Waſſendeuw* dan nam de Jongen op, en bracht hem onverhindert door de Wacht. En nu aan de Riviere *Siemmena*, tegen over de Stadt *Goggel* komende zag *Kiſnas* Vader hoe krachtig vol en ſnel af-lopende de Riviere was, zijnde in 't midden van de regen tijt, ſtont derhalven zeer verlegen. *Kiſna* zeyde tegen de Rivier, dat zy haar van een zoude ſplijten, op dat zijn Vader hem daar door drooghs voets mochte brengen, terſtondt ſcheurde zich de Rivier van een, en daar wierd een droogh padt bereyt, een groote Slange achtervolghde haar, en diende met zijn hooft voor een Zonne-ſcherm, om den regen te ſtutten; (by de *Benjanen* wordt deze Slange genaamt *Sickenaſy*,) tot dicht by des *Bramans* huys, en ging doen zijns weeghs. Hier gekomen zijnde, opende haar de deure van zelfs, zy traden vrymoedig binnen, zy zagen dat den *Braman* met zijn Vrou in een diepen ſlaap lagen, dies hy (zonder dat zy 't gewaar wierden) zijn Zoon verwiſſelde, en nam het Meysken op zijn ſchouderen, en voerde het na zijn gevankeniſſe. De Rivier maakte hem eene bequame doorgank, hy vont alle de Poorten noch open, en de Wachters ſlapende, zoo ras hy de eerſte door gingh, ſloot hy haar van achteren toe, hy gaf zijn Vrouwe dit Meysken over, 't welk terſtont begon te weenen. De Wachters ontwaakt zijnde, openden op dit geluyt de Poorten, en zagen deze twee ongelukkige, en namen het jonge Kint van haar, en brachten het voor *Ragia Kans*, die het ziende, zeyde, wat heeft den zinneloozen *Braman* mogen zeggen, nademaal dit een Meyſken is, evenwel uyt vreeze dat het hem eenigſins mochte hinderen, wilde hy het zelve dooden, en meynende het Kindt tegen de ſteenen aan te kletſen en te vergruyzen, ontſlipte het hem uyt de handen, en vloogh op, zeggende, Ach arme verwoede Bloethondt, wat mooght ghy my trachten om te brengen, ik en ben het niet: maar hy die u van Hooft, Rijk en Kroon zal berooven, en de doot van zijn vijf Broeders en Suſter zal wreken, is binnen de Stadt *Goggel* in goede verzekertheydt. Hier mede vloogh het Kint na de lucht,

Ziet hier verduyſtert de Kindermoort ten tijden Herodes, *en de vlucht na* Egypten.

alwaar

alwaar *Viſtnum* het in den blixem veranderde: want de blixem was te voren niet meer gezien. *Ragie Kans* hier van zeer verſchrikt zijnde, liet zijn Rijks-raden by een roepen, en vraaghde haar wat hier uyt te voorzien was, niemandt wiſt de rechte verklaringe te doen, dies hy treurig wierd en vol gepeynſen. Ondertuſſchen quam hem ter ooren dat'er binnen *Goggel*, by den Godvruchtigen *Braman Nen* een ſchoone Zoon was, wiens gelijke noyt gezien was; hy vreezende of die wel de wreker van zijn Suſters en Broeders doot mochte zijn, gelijk het Meysken hem gezeyt hadde, overleyde vaſt hoe hy deze Jongen aan kant zoude helpen, met openbaar gewelt dorfde hy het niet in 't werk ſtellen, uyt vreeze van oproer onder zijn Onderdanen, byzonder om de Godvruchtigheyt van dat huysgeſin; hy riep derhalven zijn outſte Suſter tot hem, en zeyde: O *Poetena*, zoo ghy my en u leven lief hebt, zoo doet my dit ten dienſte, neemt geſchenken met u, gaat na het huys van den *Braman*, ziet dat ghy het Kindt aan u borſten te zuygen krijght, en beſtrijkt uwe tepels met het krachtighſte venijn, en zoo zult ghy het ombrengen en dooden. Zy nam dit aan te doen, gaat na de Stadt *Goggel* met byzondere preſenten en geſchenken, en komt by de Kraam-vrouw, wenſcht haar veel geluks, en geeft haar groote geſchenken, verzoekt het jonge Kint eens op haar ſchoot te nemen, 't welk haar toe-gereykt werdt, zy bekende dat zy noyt ſchoonder Kint had gezien, en zeyde, het moeyt my niet dat ik de moeyte en de reyze hebbe aangenomen, zy ſpeelde met het Kint, en kuſte het, ten laatſten opent zy haar venijnige borſten om het teere wicht te zuygen: maar wat zal hem het venijn ſchaden, die het krachtighſte venijn *Sahaer* uyt het herte van de Zee wech genomen heeft, en in zijn boezem bewaart? och niet met allen. Hier ſtaat niet te verwachten als dat de gene die dit Kindt willen dooden, haar zelven de doot verhaaſten. Het Kint verteerde niet alleen het venijn, maar ledighde alle de melk-aderen, en te gelijk ook de holle bloet-aderen, zoo dat zy kout en doot ter aarde viel. *Ragie* deze droeve mare hoorende, gink na het Slot, daar zijn Suſter *Deuki* met haar Man was, en zeyde: Waarde Suſter, ik heb tegen *Viſtnum* en u gezondigt, en dat de ſterffelijke Menſchen het noodlot niet en kunnen ontworſtelen zie ik nu wel, gelieft dan het vorige leet niet meer te gedenken, maar vergeef het my, ik ontſla u van deze kerker, gaat waar het u goet dunkt, wilt doch nimmermeer wraakgierigh over my zijn; zy beloofde dat zy het niet zoude wreken van haar zijde, verwachtende wat den Hemel zoude doen. Hy nam haar dan in zijn huys, maar konde evenwel niet geruſt zijn, het Kindt binnen *Goggel* woelt hem nacht en dagh in de herſſenen, hy is ſteets bekommert hoe hy het zelve van kant brenge, hy roept zijn Geheym-raden; en vraaght haar of niemant van haar allen was die eenigh middel daar toe konde bedenken; den Viſir of naaſte aan den Koningh zeyde, hoe dat een machtige *Deyt*, genaamt *Secktaſor*, binnen *Mottera* was, die de gave hadde, dat hy zich in een Os ende in een Akker-kar konde veranderen, dat men die derwaarts zoude zenden, om het Kindt wech te nemen, en met het zelve in de Lucht te vliegen, en het daar te vermoorden; dit vont de Koningh goet, en zont de voornoemde *Secktaſor* daar na toe, om alles wel te verrichten. Hy begaf zich terſtont aan gene zijde van de Rivier *Siemmena*, en de Stadt *Goggel* genakende, veranderde hy zich in een cierlijk Akker-karretje, met twee ſchoone kleyne witte Osjes met vergulde hoorntjes, liep de ſtraten van *Goggel* daar mede op en neder: yder verwonderde zich over de aardigheydt en cierlijkheyt van het Karretje, ten laatſten quam het door de ſtraat, in welke den *Braman Nen* woonde. Nu was'er een van de Buurvrouwen welke *Kiſnas*

Ragie Kans ſoekt Kiſna te doon.

Een tweede liſt van Ragie Kans, om Kiſna om te brengen.

Moeder bezocht, welke dit ſchoon aantrekkelijk Kint op de arm nam, en het Karretje ziende voor de deur ſtaan, zettede zonder achterdocht het Kindt daar op. Hy gevoelende dat hy zijn gewenſchte vracht op hadde, verliet de Aarde, en vloogh met het Kint na de Lucht. De Moeder dit ziende, riep ô *Viſtnum* of *Mahadeuw*, bewaart mijn Kint, bewaart mijn Kint. *Kiſna* boven komende, nam een groote manlijke gedaante aan, en gaf den *Deyt* zulken trap op zijn herte, dat zijn ziel in de lucht verſtoof, en dat grof en zwaar geſtelt plofte op d'Aarde, zoo datze daverde. *Kiſna* nam wederom de gedaante van een Kint aan, en quam met dit zware lichaam, zittende boven op 't zelve, beneden. De Ouders waren verheught datze haar Zoon onbeledight t'huys zagen, zy zeyden, wat zal eyndelijk van dit Kint werden? zoude hem wel een der vergode Autaars haar weder in deze gedaante vertoonen? kom laat ons offerhande doen aan Godt, en dankbaarheydt bewijzen voor onze wederom verkregen Zoon, zy gaven groote aalmiſſen aan den Armen, en offerden rijkelijk. *Raja Kans* ziende dat deze *Deyt* of Reuze omgebracht was, riep andermaal heymelijk zijn Raden, vragende wat hem te doen ſtont: want hy vreeſde dat niemant dan dezen Jongen hem van Hooft, Kroon en Rijk zoude berooven. Ten laatſten zeyde een van de Rijks-raden, daar is den Reuze of *Deyt Turnawent*, deze (zoo hem anders yemant kan ombrengen) zal het zijn, hy heeft de macht van zich in een dwarl-windt te veranderen, deze moet ghy, ô Koningh! derwaarts zenden om uwe laſt uyt te werken. Dit vont den Koning goet, en ſpoedighde hem in der yl af; de dwarlwint rolde over de Rivier *Siemmena* over *Goggel*. *Kiſna* alles wel bewuſt zijnde, zagh den dwarlwint aan komen, zoo als zijn Moeder hem voor de deur de mamme gaf, hy maakte zich terſtondt zoo zwaar, dat zijn Moeder hem niet konde houden, maar zeegh van haar ſchoot af; den wint genaakte het Kindt, nam hem op, en voerde hem in de lucht. De Ouders ziende het Kindt van voor haar oogen verdwijnen, heften een naar geſchrey op; zy baden andermaal tot Godt, en riepen *Mahadeuw* of *Viſtnum* ernſtelijk aan. *Kiſna* boven komende, nam wederom een manlijke gedaante aan, en vattede dezen *Turnawent* by de keele, ende ſtiet hem met zulken kracht de ſtrot in, dat zijn vervloekte ziel ruymen moſte. *Kiſna* nam terſtont zijn oude kintſche wezen weder aan, ende zettede zich op den dooden Reus, die neder vallende, recht voor den *Bramans* deur zulken ſlagh gaf, dat de geheele Stadt *Goggel* daar van ſchuddede, als van een gevaarlijke Aardbevinge; elk quam tot de plaatſe geloopen om dit wonder te bezichtigen; men zeyde, zoude dit *Viſtnum* wel zelve zijn, ofte yemant anders van de Goden? ofte *Praſſaram* welke in deze gedaante zijn neder gedaalt; zommige bewezen hem Godtlijke eere, andere ſpotteden daar mede, den *Braman* wiſt zelf niet wat hy denken zoude; zijn Ouders baden Godt, dat hy doch dit Kint altijt wilde behoeden en bewaren, dede groote aalmiſſe tot dankbaarheit van deze tweede verloſſing. De geruchten van dit Kindt liepen niet alleen door de Stadt *Goggel*, maar het gantſche Landt rondtom. *Kiſna* zat boven op den Reus zeer verdrietigh ſchreyende, dies hem zijn Moeder op nam, en aan de borſt leyde, maar hy wilde niet zwijgen; ten laatſten leyde zy hem in een wiege ofte hanghmat, en zeyde, hy zoude zwijgen, zy wilde hem wat deftighs vertellen; zy hief de geſchiedeniſſe van *Ram* op, wie zijn Ouders waren, en welk zijn bedrijf, hoe hy by den *Braman Wiſwamenter* ter School lagh, hoe door zijn kunſtigh ſchieten met de booge *Sytha* had bekomen, en voort den aenkleve van dien, boven verhaalt. *Kiſna* dit hoorende, vloogh uyt de wiegh, en ſtondt met pijl en boogh in de handt

De derde liſt van Ragie Kans, *om* Kiſna *te dooden, welke mede te vergeefs aangewend werdt.*

Wonderlijk daad van Kiſna, *noch in de Wieg leggende.*

in

in de gedaante van *Ram*, en riep tegen zijn Broeder *Lekeman*, tza op Broeder, laat ons den *Rawan* na jagen, en *Sytha* wederom halen. De Moeder van *Kisna* wierd hier op zoo verbaast, dat stom stondt van verwonderingh, als zy hem in deze gedaante zagh, en wilde hem aanbidden, en zoo ras *Kisna* wederom zijn Kindts gedaante aannam, meynde zy dat het een droom geweest was. Hier na was *Kisna* wel te vreden, en sliep gerust in zijn hanghmat; hy wies op in alle schoonheyt, en groeyde op eenen dagh meer dan andere in vijf dagen. Het gebeurde eens dat zijn Moeder, na de wijze der *Benjanen*, in een groote goude schotel, Rijs, Melk, Achaar ende Moes opdiste, hy zeyde tegen zijn Moeder, ik begeere die spijze niet te eeten, zy zoude de gerichten onder malkanderen wel door mengen, en roeren, dan zoude zy hem aangenaam zijn. De Moeder voldeed zijn verzoek, echter zeyde *Kisna* andermaal, dese spijze lust my niet, ten zy ghy die weder van een scheyt; de Moeder zeyde, dat is geen werk van een sterflijk mensch: maar alleen Gods werk. *Kisna* leyde de handt op de spijze, terstont scheyde zich alles van een. De Moeder dit ziende, sloot alles in haren boezem op, en verwonderde haar ten hooghsten. *Nen*, den Braman der Herderen zijnde, erneerde zich met Vee en Koeyen te houden, welke tzeders *Kisna* komste t'zijnen huyze met groot getal vermenighvuldighden; ja tot negenmaal hondert duyzent toe. 't Gebeurde eens, terwijl *Kisnas* Moeder bezigh was met Boter karnen, dat hy haar om een weynig Boter bad,'t welk zy hem ook gaf: maar hy wilde meer hebben, 't geen zy hem weygerde. De Moeder uyt de Stadt gaande, stak *Kisna* een hoop van den Boter weg, de Moeder t'huys komende, zagh dat alle de Boter wech was, en vraaghde *Kisna* waarze gebleven was? de Katten en Ratten hebbenze gegeten, zeyde hy; waar op zijn Moeder hervatte, dat is onmogelijk, zeght my waar de Boter is; wel ziet, zeyde *Kisna*, zijn mond open doende, of ik de Boter hebbe op-gegeten, en hy spalkte zijn mond zoo wijt op, dat *Kisnas* Moeder in de zelve zagh de geheele Werelt, met alle hare Wateren, Bosschagien, Menschen, Vee, Vogelen, en Visschen, Zonne en Mane ronts om met een blaeuwe Lucht omtrokken. Doen dachte zy dat dit geen menschen Kindt, maar God moeste zijn: maar zoo ras *Kisna* weder zijn Kindsche wezen aan nam, vingh zy weder aan te vragen na de Boter, en een rijsken by geval daar ziende, nam zy van de vloer op, en dreyghde *Kisna* daar mede, zeggende, hy zoude de Boter aanwijzen, hy dit ziende, liep de Stadt uyt, de Moeder hem na, maar zy kon hem niet achtervolgen, hy was vaardiger, eyndelijk bleef hy staan, en dacht wat is'er aan gelegen, of zy my een slagh 2 a 3 geeft? het betaamt my niet haar dus moede te maken. Zy dan gaf hem 3 a 4 slagen, en vraaghde weder na de Boter, hy zeyde dat de Katten en Ratten die hadden opgegeten. Zijn Moeder beter wetende, nam alle de touwen van de negenhondert duyzent Koe-beesten, en wilde die aan een knopen, om hem daar mede vast te binden: maar de knopen en wilde niet houden, hoe dat zy het ook schikte. *Kisna* ziende dat zijn Moeder hier over onverduldigh wiert, liet toe dat de knopen hechten, en dat zy hem daar mede vast bond; zy liet hem zoo een wijltijdts staan, en gingh yets omtrent haar Buuren verrichten. *Kisna* begon bitter te weenen, de Moeder zulks hoorende, quam in huys geloopen, en maakte hem los. 't Gebeurde eens hier na, dat zy om te melken achter in de stal was gegaan, zoo was daar een Koe-beest, gemeenlijk slaande, als hem de melk wierd afgetapt; zy belaste dan dat *Kisna* het Dier met een stok zoude dreygen te slaan, om niet uyt te schoppen, dit dede hy. De Moeder

Hier blijkt datze yets van Simzom hebben geboort.

Een ander bewijs van Kiſnas *godlijke macht.*

bezigh zijnde om de melk uyt de ſpeenen te halen, zagh dat zy haar geele kopere pot, *Kelſia* genaamt, vergeten hadde, om het nat te vangen; dies zat zy zeer verlegen, en was onzeker wat zy doen zoude; *Kiſna* bood wel zijn dienſt aan om de pot te halen: maar daar toe kon zy niet verſtaan, om reden, dat zy zorghde het ongezont voor 't beeſt te zijn, en dat uytſlaande haar mocht ontloopen. *Kiſna* zeyde, weeſt geruſt, Moeder, ik zal de pot wel bekomen, en evenwel hier blijven, dit gezeyt zijnde, reykte hy zoo ver uyt dat hy de melk-pot betaſte, en zijn Moeder gaf, waar over zy haar zeer verwonderde, hy herſtelde zich terſtont in zijn kinderlijk beeldt. Voorts zoo wierd om *Kiſnas* wil niet alleen den *Braman* en zijn vee gezegent, maar ook gantſch *Goggel*, zoo dat de gerucht-ten tot *Ragia Kans* quamen, die aan den Gouverneur belaſte, dat alle de Inwoonders van die plaats ſware tollen en ſchattingen zouden op-gelegt werden, op dat zy haar niet in weelde verheffen, de hoornen tegens de hooge macht zoude op ſteken. Hier in wierd den Koning (na de wijze des Lants) terſtont gehoorzaamt. Men leyde de Inwoonders yzere jokken en zware onverdraaglijke laſten op den halze. De Herders (want de meeſte hoop maakte die uyt) onder de Stedelingen ſpande t'ſamen aan, ende veel van *Kiſna* gehoort en gezien hebbende, beſloten hem daar over te begroeten en aan te ſpreken; zy komende by hem, vraaghde wat hy haar voor raad gaf, of zy zouden blijven met haar vee, dan elders verlichtinge zoeken, dan of zy na de gezegende gras-rijke Valleye van *Perwet* wilde trekken. *Kiſna* zeyde, zy zouden optrekken, hy zoude ook zijn Vader ende Moeder daar toe bewegen; zy verlieten dan alle de Stadt *Goggel* op haar beſtemde tijt. *Kiſna* gingh voor uyt, alle de Herderen volghden hem eenparigh achter na, met al haar vee en have, eyndelijk quamen zy aan 't geberghte *Perwet* of ouden *Perwet*, welkers heerlijke Valleye langhs de Riviere *Siemmena* ſtrekte, voorzien met duyzentderley bloem-rijke boomen, op welke alle zoet-zingende Vogelen ruſten, de Valleyen waren zoo vruchtbaar, dat hoe meer het gretigh ende noyt verzadighde Vee het gras afſchoer, hoe meer het aangroeyde, zoo dat *Kiſna* zelfs over deze welluſtige plaatſe verblijt was. Zy dan met den anderen verkoren een ſchoon Dorp tot haar wooninge, en gaven het de naam van *Brindawink*. *Kiſna* begaf zich mede tot het Vee-hoeden en Herders ampt, hy kleede zich na die wijze met een krans van op-ſtaande pauwe-pluymen, een fijne ſchape-wolle Py, en had een Fluyt om te ſpeelen.

Kiſna *wordt zelf een Herder.*

Ragie Kans *legt zware laſten en tollen op de Herders van* Goggel, *om die met* Kiſna *te onderdrukken.*

De Herders klagen hier over aan Kiſna.

Alle de Inwoonders van Goggel *verlaten haar plaatſe, en begeven haar na* Perwet.

Het VI. Capittel.

Vervolgh der aanſlagen van Ragia Kans *tegen* Kiſna *door eenige Reuzen* Raja Inder *en* Bramha. Kiſna *maakte een Peerl-boom, werdt Koningh der Herders.*

Ragia Kans deze tijdinge gehoort hebbende, was zeer verbolgen over het verlies van zijn ſchattinge, en d'Inwoonders van *Goggel*, hy liet weder aan alle kanten vernemen of niemandt dezen *Kiſna* konde ombrengen, eyndelijk quam een *Deyt* ofte Reuze *Bacaſſar* genaamt, die hem in een Reyger konde veranderen, die op het gebodt van *Ragia* hem herwaarts ſchikte; hy daar komende vat *Kiſna* by het lijf, en vloog met hem in de lucht, zijn Medemakkers liepen en vloden alle (als zy dit zagen) na haar verblijf-plaatſe, en gaven het geſchiede zijn Ouders te kennen, die hier over wederom verſlagen wierden, en Godt voor hem baden. Den Reyger pooghde *Kiſna* in te ſlikken, die al by na in 't midden van de keel was, *Kiſna* beletteде zulks, zich in een vuur-vlamme veranderende, die den ſlokker de ſtrot niet alleen verzenghde, maar ook verbrande, zoo dat *Kiſna* zachjes na beneden daalde, en liet den ſlokop met zijn verzenghde veeren

Vierde aanſlagh van Ragia Kans *om* Kiſna *te vermoorden, die oock tot ydelheyt verdwijnt.*

ren van boven neer tuymelen, zoo dat zijn lijf door de vlam tot aſch en ſtofverteerde. *Kiſna* ziende dat alle zijn Mede-herders vertrokken waren, verzamelde zijn Vee mede by een, en dreef de zelve ter ſtal. De Ouders hem onverzeert ziende te huys komen, waren zeer verheught, gaven aalmiſſen tot teken van ſchuldige dankbaarheydt, yder verwonderde zich over deze geſchiedeniſſe. De geruchten vlogen ſnel na *Ragia Kans* Hof; hy zent een andere Reuze, die aannam *Kiſna* om te brengen, zijn naam was *Wickeraak*, hy komende by *Kiſna*, zijn Vee drijvende, en op de Fluyt ſpeelende, veranderde zich in een Jongen, en gingh hem eerſt vervoegen by *Kiſnas* gezellen, om met die al ſpeelende te worſtelen, op dat hy gelegentheyt mocht bekomen om met *Kiſna* hant gemeyn te werden: maar *Kiſna* wetende waar om hy quam, trad na hem toe, en gaf hem zulken trap op het hart, dat op de zelve plaatſe doot bleef; den avont aangekomen zijnde, dreef met het Vee na de gewoonlijke ruſtplaatſe; yder vertelde het wonder dat op dien dagh geſchiedt was. Den *Ragia Kans* dit alles gehoort hebbende, zent den vervaarlijken Reuze *Agaſor*, wiens Ingewanden niet dan vuur-vlammen zijn, om deze *Kiſna* van't leven te berooven, die hem van de overwinninge genoeghzaam verzekerde: deze gingh zich op den wegh dicht by der Herderen hutte neder leggen, en ſpalkte zijn afgrijſſelijke kaken op, zoo wijt dat zijn kin en zijn bekkeneel verre boven de wolken uyt ſtak, zoo dat men niet anders zien konde of het was de gewoonlijke wegh tot het Dorp daar de Herders woonden, zijn tanden deden haar op als terry-boomen, die een zoete drank van haar geven, zijn keelgat als den ingank ofte poorte van de wooning der Herderen. Des avonts quam *Kiſna* zijn Vee drijvende na ſtee, geen van alle zijn metgezellen merkte dit bedrogh. Den Reuze *Agaſor* merkende datſe binnen zijn tanden waren, ſloot zijn mont toe, terſtont begon zijn inwendig vuur te blaken; hier op vraaghden de Herders waar zy waren, en kreten zeer jammerlijk, ziende haar en haar Vee in zulken vlam; zy vraaghden of zy in de Helle waren, of dat het het Perſiche vuur was, zijnde een altijt gloeyende kloot, voor een God in Perſen gehouden, of wat vlam dit mochte zijn? *Kiſna* zeyde, weeſt onverzaaght, ik zal u uyt alle gevaar redden, hy veranderde zich in een grooter en grover gedaante, zoo dat *Agaſor* hem niet en konde vatten, maar hy berſte van een als een rijpe vijge; doen gingen de Herders met haar Vee al huppelende onbeſchadight den brant uyt, en t'huys zijnde, verhalen zy wat *Kiſna* wederom gedaan hadde. *Ragia Kans* alzoo het geheele Lant van dit wonder-werk vol was, hoorde deze geruchten, dies verzoekt hy den Reuze *Dawanneel*, die zich in verteerende vuurvlamme veranderen konde, om te zien of hy niet meer als d'andere konde verrichten; hy quam dan ter plaatſe daar *Kiſna* met zijn Makkers het Vee hoede, daar ſtelde hy alles in een lichter lay en vlamme, zoo dat niet alleen de boomen, maar 't gras en groente daar van wiert aangevat. De Herders begaven haar op de vlucht, zy liepen na *Kiſna* met haar Vee, die wat bezijden af weyde, zy riepen, O *Kiſna*, help ons, help ons, ô *Kiſna*. *Kiſna* dit ziende, ley zijn roode Herders-ſtaf neder, gort zijn wollige py dicht om zijn middel, en met alle macht peurt hy na zijn vyant, hy greep hem zoo nauw, dat hy al zijn aangeſtoke vuur door zijn mont verteerde; hy weder by zijn Makkers komende, zagen zy dat het vuur al verteert en uytgebluſcht was, ofte verdooft, zoo dat geen ſchade geſchiedt was. Yder prees en verhefte *Kiſna* met zijn wonder werken tot den Hemel toe. *Ragia Kans* quam dit gerucht haaſt ter ooren, die van ſpijt meynde te berſten; hy was zeer bekommert, ende in zijn zware gepeynzen zijnde, quam den

Vde aanſlh van Ragia Kans *op* Kiſna.

Zevende aanſlag van Ragia Kans *op* Kiſna.

Reu-

Reuze *Kaſep* zijn dienſt aanbieden, zeggende: O Koningh, ſtaat op, laat my toe tegen *Kiſna* te ſtrijden: want ik kan my in zulken grooten afgrijſſelijken Ezel veranderen, dat alleen het bloote gezicht yemant den dood en uytterſte vreeze aan jaaght. Gaat, zeyde *Ragia Kans*, ſtelt uwe gaven in 't werk. Hy vond *Kiſna*, hoorende een *Benjaans* Herders liedeken ſpeelen en queelen, vermakende zich ondertuſſchen het weeldrigh Vee in de grazige en geurige lanſdouwen. Den Reuze quam ondertuſſchen in de gedaante van een ſchrikkelijken Ezel, zoo dat al de Herders van vreeze vluchteden zonder ommezien na *Kiſna*, die haar, zoo verbaaſt ziende, zeyde, wat is 'er? Zy gaven hem de zake van den vervaarlijken Ezel te kennen. *Kiſna* leyde zijn Herders pijp neder, en gorde zich aan, kom, zeyde hy, brenght my by dit Monſter, ik zal het tegen gaan; hy den Ezel onder d'oogen ziende, zettede hem ſchrap; den Ezel van gelijken met opgeſperde kaken happende. *Kiſna* ontdook de beet, en ſchoot den Ezel na het achterſte been toe, in meyninge hem daar by te vatten: maar den Ezel gaf hem zulken ſlagh, dat wel tien ſchreden drijvende van der aarde op ſtoof. *Kiſna* ziende dat het zoo niet gaan wilde, vertoonde hem terſtont in grooter gedaante, en vattede hem by 't achterſte been, ſlingerde hem drie vier maal over 't hooft, en ſloeg hem met zulk een kracht ter aarde, dat hy zijn ziele moſt op geven; hier over ſtont yder een verbaaſt; deze geſchiedeniſſe quam *Ragia Kans* ook ter ooren. *Bramha* alle deze dingen wetende, zeyde, ik zal eens neder dalen, om te zien of niet meer dan menſchelijke krachten in dezen *Kiſna* zijn, en of daar niet eenige Godheyt by en is. Hy quam by *Kiſna*, daar hy met zijn Makkers het Vee hoede; *Bramha* een weynigh ter zijde geweken, ſtal al het Vee. De Herders quamen ſchreyende by *Kiſna*, haar noodt klagende. *Kiſna* zeyde tegens de Herders, dat zy goets moeds zouden zijn, en dat zy altezamen haar oogen zouden ſluyten, 't welk zy deden. *Kiſna* dede zoo veel Vee te voorſchijn komen als zy gemiſt hadden, t'eenemaal gelijk het geſtolen. *Bramha* verſcheen voor *Kiſna* een Jaar na deze geſchiedeniſſe, en bracht al het ontroofde Vee weder, biddende om vergiffenis aan *Kiſna*, betoonende dat hy dit alleen gedaan hadde om zijn Godlijke kracht te beproeven. *Kiſna* zeyde tegen *Bramha*, dat hy na boven zoude vertrekken ende waarnemen dat hem bevoolen was, en hy dede het Vee verdwijnen, en behielt het oude dat *Bramha* weder gebracht hadde. 't Gebeurde dat de Herders haar Vee op den middagh na de Riviere *Siemmena* dreven, om te drenken, 't welke na dat het den dorſt verſlagen hadde in de klare ſtroom, alle quam ter neder te vallen en te ſterven. *Kiſna* dit ziende, zeyde, hoe komt deze Rivier nu zoo vergiftight, daar wy ons Vee zoo menighmaal onbeſchadight ingedrenkt hebben. 't Was hem wel bewuſt, hoe dat *Garroude* tegens de vervaarlijke Slangh *Kallinaegh*, die hem in de Wilderniſſe en yſſelijke Spelonke *Rammane Drepek* onthoudt, gevochten hadde, en dat *Garroude* de zelve verjaaghde, wanneer hy weygerde hem aan te bidden. Miſſchien dacht *Kiſna*, zal dat vergiftigh gedroght hier zijn ſchuyl-plaatſe genoomen hebben. Terwijl hy in deze gedachten zat, quamen zijn Metgeſellen al weenende haar nood klagen, zoo *Kiſnas* krachten nu yets vermochten, hy wilde haar te hulpe komen, hy zeyde, weeſt te vreden, Makkers, ik zal de oorzaak van dit quaat haaſt uyt-vinden. *Kiſna* dan klom op een hooge Palmeer-boom, daar boven zijnde, nam hy voort zijn witte vel en zwarte huydt aan, en verdobbelde het getal van zijn Armen, en doen riep hy *Garroude* tot hem, en zeyde, gaat na *Bramha*, en zeght hem, dat hy my die dingen ter handt ſtelt, die ten tijde van

Achtſte aanſlagh tegen Kiſna.

Wonderwerk van Kiſna.

Bramha *ſteelt* Kiſnas *en alle der Herderen vee, om een proeve van zijn Godlijkheyt te nemen.*

van *Couram* uyt de Zee gekarrent zijn, en tot mijn komſte bewaart. *Garroude* vloogh in der yl na *Bramma*, en bracht aan *Kiſna* den *Sianko* ofte recht-gekeerden Kinkhoren, en de groote ſchoone vrouwe *Lekſemy*, en het juweel *Koulenkmany*; dit bekomen hebbende, wapende hy zich in dezer maniere, in d'eene handt nam hy de Kinkhoren, in d'andere een yzer, in de derde een geweer, en in de vierde zeker bloem, en ſprong zoo van boven neder in de Rivier; zijn Makkers dit ziende, meynden dat het een werk van wanhope was, het geruchte liep doorgaans, *Kiſna* had zich in't water geworpen om te verdrinken; zijn Ouders dit hoorende, waren vol droefheyt, en liepen na buyten, en zagen met veele die haar volghden, al't Vee op het velt doot neder liggen, dit vermeerderde de droefheyt, de Moeder van *Kiſna* wilde haar verdrinken in de zelve Rivier, maar haar outſte Zoon ſtuttede haar, en zeyde, *Kiſna* zoude zich wel redden, van welkers krachten men zoo veel proeven gezien hadde, dies liet zy haar gezeggen. *Kiſna* op den gront van de Rivier gekomen zijnde, wierd van de Vrouwe en Onderdanen van de geweldige Slang *Kallinaeg* gezien, welke zeyde, van waar deze Godlijke Jongelingh? wat komt ghy in deze vuyle diepe en ſlibberige gronden uyt-richten? want zoo de groote Slangh u gewaar werd, hy zal u dooden, dies wilt ghy behouden zijn, pakt u van hier. Hy zeyde, zy zoude voor haar zelven zorgen, en hem maar wijzen waar deze Slangh was, want hy was gekomen om haar te ſpreken, zy wilde dit niet doen. *Kiſna* zagh heen en weer, en kreeg eyndelijk de Slangh in't oogh, en liep op hem aan, en ſtiet hem, zeggende, *Kallinaegh* hier van daan, of u genaakt groot ongeval; de Slangh ſchoot uyt den ſlaap, en zwol van booſheyt en venijn, zeggende: Wie is hier zoo vermeten dat hy my gebiedt hier van daan te gaan. Hy *Kiſna* ziende, ſchiet op hem aan, en gaf hem zulken vreeſſelijken ſlagh, dat hy aan't drijven raakte. Hy ſchepte weder moedt, en gaf de Slang vreeſſelijke nepen in de lendenen en omtrent zijn venijnige krop. Het gevecht wierd hoe langer hoe heviger, de Slangh ſchoot ten laatſten toe, en ſlingerde *Kiſna* met zoo menigen keer en kronkel om't lijf, dat hy als vaſt geknevelt ſtont, van meyninge zijnde om zoo *Kiſna* de ziel uyt te perſſen, maar *Kiſna* voorzagh het, en maakte zijn lichaam zoo grof en dik, dat de Slang genootzaakt wierd hem los te laten, ofte zelfs van een geſcheurt te werden, hy bleef *Kiſna* zoo langh om't lijf, dat hem rug en lendenen kraakte, zoo dat hy in onmacht op de gront neder zeegh. *Kiſna* dit ziende, ſprongh hem ſnedigh op den nek, en ſtak hem een priem door zijn neus, en bereed hem gelijk men de Paarden doet, drukte hem met dat grove geſtel zoo, dat gins noch weder konde kruypen, hem vragende of hy wilde vertrekken of niet. Zijn Vrouw en Onderdanen baden dat *Kiſna* hem wilde verſchoonen, zy zouden zoo ver van deze plaatſe ſcheyden, dat men nimmermeer van haar alhier zoude hooren: maar de Slangh nam hier weynigh acht op, hy zocht *Kiſna* te ontworſtelen, maar te vergeefs: want *Kiſna* wierd hoe langer hoe zwaarder, zoo dat de Slangh naulijks zijn aamtocht konde ſcheppen; doen bad hy *Kiſna* dat hem wilde los laten, hy zoude vertrekken met Vrouw ende Onderdanen; zeer wel, zeyde *Kiſna*, u miſdaat is vergeven, en om dat ghy tegen God gekampt hebt, zoo werdt u kracht verdobbelt. *Garroude* zal u ook nimmermeer verdrijven of beledigen, wacht u voortaan van Menſch of Vee te beſchadigen, op dat ghy niet omkomt, verlaat deze Rivier, gaat dan waar't u luſt. De Slangh met zijn Onderdanen bogen zich drie maal voor *Kiſna* neder, en verlieten de *Siammaſche* ſtroomen. *Kiſna* ſteegh uyt de Rivier op't lant, de Herders ſprongen van vreughde op, als zy hem zagen. *Kiſna* nam zijn

Kiſna overwint de groote Slange Kallinaeg *of* Kaliga. *Jeſus Chriſtus heeft de Slange, dat is den Duyvel, de kop verbroken.*

Negende aanſlagh van Inder *aangericht op* Kiſna, *na dat de Herders hem groote eere hebben gedaan.*

oude wezen aan, ende blies op zijn kinkhoren, door welker geluyt de geſtorven Beeſten alle weder levendigh wierden. De Ouders dankten God voor de genade aan *Kiſna* bewezen, deden veel aalmiſſen. Dit baarde zulke liefde tot *Kiſna* en ontzagh, dat out noch jonk van dien dagh wilden eten voor dat zy *Kiſna* gezien hadden. Men beraatſlaaghde eens onder de Herders, wat men *Kiſna* ter eere zoude doen, een uyt den hoop zeyde, *Inder* Koningh des Hemelrijks en gebieder over de gelukzalige zielen, komt eenmaal des Jaars op 't geberghte *Ooden Perwet*, en recht met zijn geloovige een geweldige feeſt aan, wy zijn nu zoo wel aan *Kiſna* en zijn geſlachte verbonden, laat een yder van ons *Kiſna* (na dat hy het zijne toegebracht heeft een Feeſt) maken: zy ſtelden dan zulks in 't werk, en nodighden *Kiſna* op het zelve Geberghte: zy trokken altemaal gelijkerhandt met de gene die noch in *Goggel* waren, na de kruyn van het Geberghte, ende bedreven zulken vreughde en blijtſchap, dat het geklank tot aan den Hemel vloogh, en den Koningh *Inder* ter ooren quam, die hier over verſtoort zijnde, zeyde, wat zal dit zijn? zullen de Boeren en Herderen yemant onder haar zulke Goddelijke eere aan doen, als my maar eenmaal des Jaars van mijn Geloovige geſchiedt? dat zal ik niet dulden, maar liever alles uytroeyen. In deze verbolgentheydt riep hy den Regen tot hem, dat zy (in twaalf oorden verdeelt zijnde) haar op de Stadt en 't velt der Herderen zoude neder ſtorten, en alzoo het Lantſchap verdelgen; terſtont vervoeghde zich alle de water-wolken by een, en ontſloten hare Sluyzen, zoo dat'er zoo veel nats viel, dat Menſchen en Vee zouden geſtorven hebben, ten ware dat al het volk tot *Kiſna* haar toevlucht hadden genomen, zeggende: Machtige *Kiſna*, wat zal ons baten van U E zoo menighmaal verloſt te zijn, zoo wy dezen vloet niet konnen ontkomen, dit is een ſtraffe die gewis ons vanden Hemel over komt, om dat wy in 't drooge mouſſon zijn. *Kiſna* zeyde, weeſt goets moeds, neemt u Vee en Kinderen, trekt op 't Gebergte *Ooden perwet*, en blijft daar zoo lange als den regen duurt, dit deden zy: wanneer zy nu op de hoogte waren, zette *Kiſna* haar alle op zijn pink, en hiefze zeven maal hooger als het water konde komen. Den regen zeven dagen met alle kracht neder geſtort zijnde, zagh dat al haar arbeyt t'eenemaal vruchteloos was, dies hiel zy op, en gingh by *Raja Inder*, zeggende: Hemelſche Koningh, wy hebben nu zeven dagen en zeven nachten onzen wateren uytgeſtort, en ziet al onzen arbeyt is vruchteloos: want daar is een machtiger als wy, die het geheele Geberghte met al 't Volk op zijn pink in de lucht verheft. Doen merkte *Raja Inder* wat'er gaande was, en dat *Kiſnas* tijt gekomen was. Hy wilde na beneden gaan rijden, om zijn onſchult by *Kiſna* te doen; hy quam beneden, en daalde van den Elephant af, en viel *Kiſna* aan de voeten, zeggende: Machtige *Kiſna*, ik werpe my neder in 't ſtof, en bekenne mijn miſdaat, vergeef my dat ik eenigh Schepſel tegens u heb derven misbruyken, ik wiſte niet dat tot uwe eere dit feeſt gehouden was. Hy gaf *Kiſna Camdoga* de Koe van overvloet, die hy aanvaarde, en zeyde, dewijl ghy het onwetende gedaan hebt, zoo is het u vergeven, vertrekt na u Rijk.

Van dezen witte Koe van overvloet is te vooren geſproken.

Na dezen geſchiede het dat *Kiſna* met zijn Vee op de middagh t'huys quam, dat zijn Moeder bezigh was met Paarlen aan malkanderen te rijgen. Hy vraagde haar van wat boom zy die geplukt hadde, zy zeyde zulks noyt gehoort te hebben, dat de Paarlen vruchten van boomen, maar wel van oeſters waren. *Kiſna* nam een van de grootſte der zelve, en zette die in de aarde, terſtont wies daar een boom uyt, dragende uytſtekende Paarlen. De Moeder ſtont over dit gezichte verbaaſt, en prees zijn Godlijke kracht; *Kiſna* dede den boom ter-

Kiſna *maakt een Paarl-boom die koſtelijke Paarlen voortbrenght, die als een* Jonas *wonder boom verdwijnt.*

terstont verdwijnen. Naderhant geschiede 't dat zommige Herders met haar vrouwen haar in 't wandelen door de Bosschagie wat vermaakte, en zeyden, kom laat ons inde Riviere wat ververschen, en wat baden, zy ontkleeden haar alle, en gingen in 't water; Zy wiesschen haar, en zwommen, zommige doken om strijt, eenige peylden de gront; terwijl zy dus bezigh waren, quam *Kisna*, en nam alle haar kleederen op, zonder dat het yemant van de Vrouwen gewaar wierd. *Kisna* klom met de kleederen op een hoogen Palmeer-boom, uyt de Rivier komende, zagh niemant zijn kleederen, waar over zy zeer verwondert waren, maar na de hooghte ziende, zagen zy *Kisna* met den roof, en baden hem dat hy haar kleederen wilde weder geven; hy haar kuysheyt willende toetsen, zeyde, zy zouden onder de boom komen, dan wilde hy haar gewaat toe werpen; neen, zeyden de Vrouwen, dat is voor ons onbetamelijk, onze eerbaarheyt lijd dat niet, doet ons de gunst, en werpt onze kleederen maar van boven neder, daar na wierp hy de Vrouwen haar kleeding toe.

Naderhant gebeurde het dat *Kisna* met de jonge Herderen in 't veldt was, dat hy zeyde, kom Makkers, laat ons een Koningh onder ons maken, en aan yder Ampten uyt deelen. *Kisna* wierd Koningh, een yeder wierd na waarde met een Ampt beschonken. Zoo was'er ook een Godvruchtige *Braman*, die een Offerhande hadde aangericht, om welke te houden, hy veel arme *Bramans* hadde genoot. Deze *Bramans* vrouw bad *Kisna* (zonder weten van haar Man) gedurigh aan, om de wonder-werken die zy steets van hem zagh. *Kisna* zont na die Vrouw twee van zijn Mede-makkers, die hem als Onderdanen ten dienste stonden, haar belastende aan de vrouw te zeggen, dat hy van dezen dagh hadde voorgenomen met zijn metgezellen, vrolijk te zijn, dat zy dierhalve spijze en drank zouden zenden. De afgezondenen binnen komende, deden haar boodschap uyt *Kisnas* naam; maar den *Braman* zeyde, wie is *Kisna*, voor wien ik spijze zoude zenden? ik kenne hem niet, vertrekt, voor u noch hem is hier niets ten beste. Zy gingen dan onverrichter zaken door, en gaven *Kisna* beschey; die haar zeyde, ik heb u niet belast by den Man, maar by de Vrouw te gaan, gaat dan andermaal, en spreekt haar zelfs aan, en ziet of zy u verzoek niet en zal toestaan; zy quamen dan anderwerf in huys, en zeyden de Vrouwe de boodtschap aan; als des *Bramans* vrouw maar *Kisnas* naam hoorde noemen, maakte zy *Salam* of *Sombaja* (dat is gewoonlijke eerbiedigheyt na die wijze des Lants) zy bereide terstont 5 a 6 schotelen etens, en eenigh banket, en toogh zelfs op reyze, en bracht den voorraat by *Kisna*, achtende haar gelukkig te wezen, datze zulke eere mochte genieten, en dat *Kisna* haar geringe dienst niet geliefde te versmaden. *Kisna* zegende haar, zeggende, zoo langh gy op Aarde zijt zult ghy geen gebrek hebben, en na u leven zult gy van lichaam tot lichaam niet verwisselen, ik reynige u van nu af aan, ghy zult recht tot God gaan, en daar altijt blijven. Zy nam dan oorlof en vertrok.

Kisna met zijn Makkers deze Koninghlijke maaltijt gehouden hebbende, is met zijn Vee en Metgezellen na huys gegaan, en onderwegen quamen hem eenige Melk-meiskens te gemoet, tza zeyde *Kisna* tegen haar, ik ben Koningh ingehult, niemant mach hier voorby, of hy moet my tol geven; zommige meynden dat hy zulks uyt boertery zeyde, andere meynden dat het geensins ernst was, meynden voorby te gaan: maar hy zeyde andermaal dat hy tol wilde hebben; zy tegens hem aan dringende, brak *Kisna* met zijn roode staf eenige melk-potten aan stukken. d'Achterste ziende dat het hem ernst was, vloden na zijn Moeders huys, en klaaghden over zijn moetwilligheyt. Zijn Moeder vraaghde waarom hy dat gedaan hadde? hy ontkende het, en zeyde dat het on-

Zoo zeggen de Heydenen een byzondere genade van Kisna te zijn, dat yemant werdt verzekert dat zijn ziele na zijn sterfdagh niet zal in een ander lichaam verhuyzen.

Kisna eyscht tol, en breekt de melk-vaten.

waar was. Zijn moeder de lieden geloof gevende, zeyde dat hem zulks niet en voeghde, dat hy wel *Kiſna*, maar geen *Ragia* was, en als *Ragia Kans* dat ter ooren quam, het zeer qualijk zoude nemen; ik heb dat niet geweten, zeyde *Kiſna*, dat het zelve my ongeoorloft was, nu ik zal haar voortaan onverhindert de wegen laten gebruyken; en wat *Ragia Kans* aangaat, die zal my noyt konnen verhinderen, ſchoon hy dit wiſte, weeſt ghy maar geruſt. Het geſchiede naderhandt in de maant Alſoor, in welke het Nieuwe-Jaar komt, dat de Maan zeer ſchoon ſcheen, dat hy zeyde, komt Makkers, laat ons in 't naaſt-gelegen boſch gaan ſpringen, danſſen en zingen, ik zal mijn dwars-pijpje mede nemen, en een yder 't zijne, men ſpeelde en was vrolijk met alle geneughte. *Kiſna* wilde eyndelijk een liedeken tot dankbaarheyt ſpeelen, en hy queelde zoo lieffelijk, dat niet alleen de Herders verquikte van vreughde, maar al dat vrouwelijk was, wierd uyt de ſlaap gewekt, en tot liefde ontſteken, dies die alle in den nacht daar verſcheenen. *Kiſna* vraaghde wat zy daar quamen maken? of zy geen onheyl en vreeſden dat zy zoo 's nachts door de eenzame boſſchagie quamen loopen. Hoe! zeyden de Vrouwen, ghy door u godlijk geſpel hebt niet alleen den ſlaap uyt onze oogen getrokken; maar ons ook tot uwe liefde vervoert, en vraaght ghy nu wat wy hier doen, of maken? *Kiſna* ſpeelde dan eens weder helder op; zommige vol van verwonderinge bleven ſtokſtil ſtaan met t'zamen-gevoeghde handen, alleen vermaak ſcheppende in zijn aangenaam gelaat; andere ſprongen en huppelden als jonge geyten. Deze vreughde duerde tot drie derde part in de nacht, doen gaf hy de Vrouwen oorlof om te vertrekken, en zegende de zelve; maar hy met de andere Herders verbleef aldaar tot den dageraat aanquam, die haar aanporde tot haar gewoonlijke zorge.

Kiſna maakt 's nachts in 't boſch met zijn Herders pijp zulken zoeten geluyt, dat al de vrouwen ontwaken, en uyt de ſtadt na het boſch loopen.

Het VII. Capittel.

De twee laatſte aanſlagen van Ragia Kans, *die eyndelijk van* Kiſna *gedoodt werdt. Nieuwe lagen tegen* Kiſna; *Waar uyt hy zich zelve redt. Zijn verder wonderdaden.*

Ragia Kans quamen deze geruchten ter ooren, die niet min verbaaſt als verſtoort was, liet zijn Vertrouwer des Rijks roepen, *Panjewello* genaamt, en twee zijner voornaamſte Krijghslieden, Helden van oorloge, *Siannoor* en *Moſtik* genaamt, vraaghde haar of zy geen middel en wiſten hoe men *Kiſna* zoude ombrengen; want, zeyde hy, het is nootzakelijk dat deze *Kiſna* van de handt rake, zoo ik zal Konink blijven; want alles dat men hoort is van *Kiſna*, en alle monden zijn vol van hem, hy derft zelf mijn onderdanen tol afvorderen, en zoo doende zal hy mijn Rijk, en my, en u alle verderven. *Panjewello* zeyde het is zoo Heer Konink; maar met bedrogh hem om te helpen is alles vergeefs, gelijk ons de ervarentheyt geleert heeft: maar daar is noch een machtige Reuze *Kehy* alle anderen in krachten ver overtreffende, deze derft de ſterkſte Helt onder de oogen zien, zijn Majeſteyt belaſte dezelve derwaarts te gaan, hy zal hem buyten twijffel overwinnen, en te ſchande maken. Den *Ragia* vondt dit goet, en zondt hem daar heenen. Hy ontmoete *Kiſna*, en vraaghde waar hy heenen wilde? daar op *Kiſna* antwoorde, waar het my gelieft. tZa zeyde *Kehy*, ik zal u dat wel beletten, zijnde in meeninge zijn zware vuyſten tegen *Kiſna* te gebruyken; maar *Kiſna* vloogh hem aan, hem vattende by de ſtrot, en nijpende hem de gorgel met zulken kracht toe, dat het leven en ziel hem verliet. *Kiſna* was hier mede noch niet te vreden, brak hem de ſtijf-geſlooten kaken op, en ſtak met gewelt in zijn keelgat zijne vuyſten, en rukte hem het vermetel hart ten keele uyt, en wierp het hem in

Thiende aanſlagh van Rag Kans *in 't werkgeſtelt tegen* Kiſna, *do middel va den Reuz* Kehy.

zijn

zijn kinnebakken, en gaf het den ravens te eten, gaande voort zijns weeghs. *Ragia Kans* dit verſtaande, was t'eenemaal radeloos. Naderhant gebeurde het, dat den *Braman Naret* voor den Koningh trat, die hem aldus aanſprak: Machtige Koning *Kans*, ik hebbe lange gezien dat al u wenſch en betrachting is *Kiſna* om te brengen, wilt ghy my gelooven, ik zal u een middel aanwijzen. Den Konink zeyde, geeft het my te kennen. *Naret* zeyde laat *Kiſna* met al zijn aanhang tot een Feeſt genoodt werden, en brengt hem zoo om. *Ragia* vondt dit goet, zondt Gezanten om hem, en de zijne te noodigen; de genoodighde weygerden dit zoo heuſelijk en beleeft als zy konden, en gingen alle na *Kiſna*, en zijn Ouders verzoekende dat hy doch niet zoude vertrekken, alzoo deze maaltijt niet dan quaat en broeyde, 't welk zy beloofden. *Kiſna* hier weynigh op paſſende, zeyde, zy zouden geen vreeze hebben. Hy nam zijn Vader, oudtſte Broeder, en Medemakkers met haar Vrouwen, die hem met ſchreijende oogen baden, hy zoude niet gaan. Doch *Kiſna* gaf haar geen gehoor, en belaſte zijn wagen voort te rijden, eyndelijk door *Goggel* komende, aan de rivier *Siemmena*, tegens over de ſtadt *Motteras*, zeyde *Akeroer*, des Konings Gezant, ziet hier een bequame plaatze om te waſſchen, komt, laat ons in het water dalen: *Kiſna* was te vreden; *Akeroer* in de ſtroom zijnde, dook driemaal (na der *Benjanen* wijze) in't water, en telkens, als zijn hooft onderdook, zagh hy *Kiſna* in zijn Throon en glory zitten, opziende zagh hem ook boven, waarom hy ook bewogen wierd uyt te roepen: *O heylige* Kiſna! *immers gy zijt waarlijk Godt in deze gedaante: want gy zijt overal tegenwoordigh, zoo wel onder als boven de wateren, ghy kondt nergens uytgeſlooten werden, 't welk de Godtheyt eygen is, wilt my mijn ſchult vergeven, dat ik u tot dit Feeſt genoodt hebbe.* Kiſna zeyde, hy wiſt wel dat het zijn ſchult niet was, maar dat hy uyt laſt van zijn Konink zulks hadde gedaan. Deze *Akeroer* hadde aan dezelve zijde van de riviere een ſchoone Speeltuyn, alwaar hy een koſtelijke maaltijt liet bereyden voor *Kiſna*, en zijn Mede gezellen. Als zy nu door ſpijs en drank verquikt waren, gingen zy om de rivier over te varen, een weynigh voortgaande, ontmoetende zy *Ragia Kans* Waſſcher met een pak kleederen op de ſchouderen geladen. Zommige wat ſpeelens gezint zijnde, ſtieten des Waſſchers Medegezellen, en hem op 't lijf. Hier over wierd *Ragias* Waſſcher zeer verbolgen, en ſchelde op *Kiſnas* geſelſchap, en vraaghde wie zy waren die des Koninks Waſſcher durfden aanranden? De Herders klaagden hier over aan *Kiſna*, welke zeyde, zy zouden hem dapper ſlaan en aftouwen. Deze tydinge *Ragia Kans* ter ooren komende, wierd zoo verſtoort en verbolgen, dat in plaatze van een gaſtmaal aan te rechten, zich bereyde om in openbare oorlogh met *Kiſna* te treden. *Kiſna* de rivier overgekomen zijnde met zijn gantſche ſtoet, gebeurde het dat hem een Barbier ontmoete, hem na 's landts gewoonte een ſpiegel vertoonende (want geen Barbier gaat zonder ſpiegel) hy bood zijn dienſt aan *Kiſna*. Hy zagh dat zijn nagelen wat te lang waren, liet die afkorten; want het in die Ooſterſche Landen de manier is dat de Barbiers ook de nagelen aan handen en voeten afſnyden, en de ooren ſchoon maken, en na den Scheerder zijn zaken verricht hadde, zo zegende hem *Kiſna*, en beloofde dat hy geſtorven zijnde, niet wederom in een ander lichaam zoude gaan; maar recht na Godt. Een weynigh in de Stadt gegaan hebbende ontmoete hem een Tuynierſter die gewoon was *Ragia Kans* dagelijks met bloemen te vereeren: Deze viel *Kiſna* te voet, en zeyde: *O Goddelijke Jongelink! noyt quam my heerlijker menſch voor oogen, dies ik u deze bloemen, in plaats van* Ragia Kans, *vereere, dewijl ik my meer aan uwe*

Ifde aanſpr. van Ragia Kans tegens Kiſna, wegens den dr. van de Braman Naret.

Verſcheyde ontmoetinge van Kiſna op den wegh van Motteras.

uwe Godlijkheyt, dan aan zijn Majesteyt verplicht houde, en bidde u dat ghy, en alle uwe Met-gezellen mijn geringe wooninge niet gelieft te versmaden: maar daar in deze nacht uwe ruste te nemen. Dus hingh zy *Kisna* de bloemen om den hals, hy verwilligde dien nacht by de Vrouwe te verblyven, haar Man *Kisna* ziende viel hem mede aan de voeten, en zeyde, my arm Mensche, dat de Godlijke *Kisna* in mijn verachte hutte komt; hy stont dan op, en dienде *Kisna* vlijtigh met al zijn Medemakkers na zijn vermogen, zoo dede ook de Vrouwe. *Kisna* daaghs daar aan vertrekkende, zegende deze Lieden, dat na haar doot de zielen geen verwisseling zouden doen, maar recht na den Hemel gaan, en zeyde hy, ghy zult in u leven de volheyt van alles hebben, en geen gebrek lijden. Een weynig voortgaande ontmoete hy een arme kreupele Vrouw, hebbende een zeer kostelijke specery-pot van Oly, Sandelhout, Saffraan, Agelhout en Civet; zy viel voor zijn voeten neder, en bad hem, hy wilde deze gave aanvaarden. *Kisna* bleef op haar verzoek stille staan, zy maakte met haar vinger een teyken voor zijn voorhooft, en storte de rest over zijn hooft. *Kisna* wilde deze weldaat niet ongeloont laten, maar zeyde, Moeder, wat begeert ghy? niet anders, zeyde zy, dan mijn gezonde leden, om u te dienen. *Kisna* verhoorde haar, zettede zijn voet op haren voet, vattede haar by de handt, en richte haar over eynt, dat zy t'eenemaal genezen wierd; zy bequam ock in plaats van haar out gerimpelt vel een gladde huyt. Zy verzocht dat *Kisna* in haar huys wilde komen. *Kisna* ging met haar, en zagh dat de plaatse voor hem en zijn volk genoegh was, om daar te vernachten. Daaghs daar aan *Kisna* met zijn byhebbende Herderen gaande door de Stadt *Mottera* wandelen, zagh den geweldigen stijven booge, die niemant breken en kon, hy vattede die in zijn hant, en rukte de peze met zulken kracht dat zy in tween brak, waar over alle de lieden boven maten verwondert waren, alzoo de sterkste Reuzen dat niet hadden konnen doen 't geen deze Jongelingh dede.

Kisna breekt binnen Mottera *den grooten booge, dat niemant van de Reuzen konde doen.*

Kisna met zijn gezelschap nieuwsgierigh om alles in de Stadt te doorsnuffelen, quam wat na by de Hovelingen, die daar met gedult haren Koningh verwachten, zoo zeyden deze Hovelingen dat het de Boeren en Herders niet geoorloft was zoo na by 't Hof te komen, en stieten *Kisna* met de zijne wat onbeleeft aan, waar over hy verbolgen wierd, en sloegh thien stuks datze daar hene suyzelden, zoo dat haar zielen terstont na God vlogen: want alle die door *Kisnas* handen omgebracht wierden, genoten die genade. Dit wierd *Ragia Kans* aangezeyt, en ook hoe hy de stale boogh hadde gebroken, en beyde de Hooftmannen met noch acht andere lieden hadde omgebracht, &c. *Ragia* meynde van spijt te bersten, en liet een Elephant met een malie-kleet behangen, daar boven op een Kasteel gemaakt was, daar in twee Mannen met twee stukken Geschuts waren, te voorschijn komen, en belasten den bestierder, dat hy *Kisna*, weder dicht by 't Hof komende, zoude overrijden en vertrappen, en dat men de stukken op hem zoude los branden. Daags daar aan *Kisna* weder met zijn Gezellen 't Hof nakende, had hem terstont den bestierder van den Elephant in't oogh, die op hem aanzettede. *Kisna* zette hem schrap, en stutte den grooten Elephant in 't midden van zijn loop, vatte hem by zijn tanden, hiel hem staande, en zette zijn rechter voet voor den slurp, en rukte hem beyde zijn yvore slagh-tanden uyt den muyl, en wierpze daar henen; hier mede noch niet te vreden zijnde, grijpt hem by de steert, en slingert hem 2 a 3 maal over 't hooft, en wierp hem dat daar henen stoof, zoo dat hy hals en beenen brak, en het bestierf. Dit hoorde *Ragia*, de welke in hevige toorn beyde zijn machtige Krijghs-helden riep *Kansjam door*

Kisna *komt dicht by* Ragia Kans *Hoj verstaat i Hovelinge*

Tweaalfde aanslagh van Rag Kans *op* Kisna.

Aanſlagh gen Kiſ-

jamdoor en *Moſtik*. *O Helden*, zeyde hy, *ghy hebt lange mijn ſpijze geproeft en mijn drank genoten, en u begeerte is u toe gekomen, toont nu eens wat dienſt ghy uwen Koningh doen kund, leght uwe krachten heden aan tegens* Kiſna, *op dat uwe Koning over hem mach zege-prale.* Zy toonden haar bereyt, traden in 't perk, lieten de baſuyne ſlaan, en daaghden *Kiſna* in twee-gevecht uyt. *Kiſna* quam daar ook, alwaar zy dapper met den anderen worſtelden, dikmaals wierpſe *Kiſna* ter aarde, zoo dat het ſtof als rook-damp op ſtoof; dit een vierde van den dagh geduurt hebbende, wierp *Kiſna* d'eene voor d'andere na met zulken kracht tegen d'aarde, dat het bloedt ten neus en monde uyt quam, en zy den geeſt gaven. *Ragia Kans*, terwijl dit gevecht duurde, zagh eens over de muren van zijn Kaſteel, zoo ras hy *Kiſna* zagh, viel hem in of yemant tegen hem zeyde, deze zal u van leven, Throon en Kroon beroven, ging met bedroefteheyt in zijn zetel zitten, en ziet terſtont bekomt hy tijdinge van de nederlage zijner twee dapperſte Helden. Hier op riep hy alarm, en wapen, wapen, komt ghy Helden, en valt gelijkelijk uyt, en doot my dezen trotſen en opgeblazen Geweldenaar, of betracht dat ghy my dezen ſnoden Herder, 't zy levendigh of doot toe brenght. Hier mede raakte alles in rep en roer, yder wapende zich met alderley geweer, en vielen ter Poorten uyt, aandringende op *Kiſna*, die hem deftig weerde: want wat wilde de aardſche Menſchen tegens een in welke de Godlijke kracht was? hy verſloeghze alle.

Ragia Kans *wil* Kiſnas *ouders laten uyt-ſmeeren.*

Ragia Kans liet de Ouders van *Kiſna* voor hem komen, en wilde haar met kopere ſwepen, dat is *Siambokken*, 't welk zeer verachtelijk is, dapper laten af touwen: maar *Kiſna* vermits zijn alwetenheyt, wiſt wat *Ragia Kans* voor hadde, ſprongh over de muren in 't binnenſte van het Palleys, daar *Kans* op zijn troon zat, hy vloogh hem toe, en vatte hem by de kop, en duwde hem met zulken kracht met het hooft nederwaarts, dat hem den nek brak, en gaf hem 3 a 4 zulke geweldige vuyſtſlagen, dat hem de oogen in de kop draeyde, zoo dat hy met breyn en bloet zijn godlooze en wreede ziel uyt braakte. De Soldaten die *Kiſnas* Ouders voor den Koningh gebracht hadden, namen de vlucht, en dede de zelve geen ſchade, maar hielden de zelve vaſt gekluyſtert. *Kiſna* zont terſtont zijn outſte Broeder na den Kerker, en verloſte haar uyt de banden, en ſteldeze voor *Kiſna*, welke haar te voet viel, zeggende: *Waarde Ouders, het bedroeft my zeer, dat het noodt lot u zoo zware laſten om mijnent wil opgeleyt heeft, weeſt nu goets moets het zal nu meeſt geleden zijn* Zijn Ouders kuſten hem van blijdtſchap, alles wat wy (zeyden zy) om uwent wil hebben geleden, is by ons met lijdtzaamheyt verdragen, ja 't is ons vergeten nu wy u maar aanſchouwen.

Kiſna *doet* Ragia Kans.

Kiſna *ſtelt* Ragia Kans *vader in zijn plaatſe.*

Kiſna ſtelde in plaatſe van *Ragie Kans* des zelven Vader genaamt *Ongeſeen*, en na dat op alles goede ordre had beraamt, vertrok met zijn Ouders en Broeder. Eyndelijk begaf hem *Kiſna* ter Schoole by een geleerde *Braman*, en verkoos een arme letter-gezel by zich, genaamt *Sedamnia*, die hem zijn boeken en *Olen* na droegh. Nu zo was een zeker Koopman binnen *Mottera*, een weynigh met *Kiſnas* Moeder in Maaghſchap beſtaande, deze hadde een Dochter *Conta* genaamt, getrouwt aan *Ragia Dandou*, Koningh van *Eſtenapoor*, deze gewan vijf Zonen, en hadde den eerſten van *Ragie Inder*, Koningh van de Hemelſche Geeſten, af gebeden, als mede de tweede van *Bramma*, ook van de wint der derde, en de twee laatſte van een voornaam Helt *Eſſonocomaer*; deze vijf Broeders met haar Moeder vertrokken na *Mottera*, begeerigh om haar Groot-vader te zien, hielden met *Kiſna* groote gemeynſchap, ja zy eerden en baden hem aan. Ondertuſſchen de Vrouwen die in *Goggel* en het Dorp der Herderen woonden, lieten *Kiſna* aanzeggen, dat zy

Kiſna *begeeft zich ter Schoole by een geleerde* Braman.

noch

noch eten, noch drinken wilden, voor en al eer zy zijn aangezichte zagen. Midlerwijle quam tijdingh dat de Vader van deze vijf Broeders ziek wierde, zoo dat zy moſten na het Rijk van *Eſtenapoor* vertrekken. Het geruchte van *Kiſna* quam *Ragia Kans* Swager ter ooren, die hier over zoo vertoornt was, dat zijn Broeder met alle zijn machtige Reuzen en twee dappere Mannen van een Herder was omgebracht, nam dieshalven voor een wrake te doen, die alle Menſchen zoude gedachtig zijn. Hy vergaderde 95000 Ruyters, alle uytgeleze Mannen, en trok daar mede na *Mottera*, en belegerde de Stadt: maar *Kiſna* met de zijne uyt-trekkende, ſloegh het gantſche Leger, en kreegh *Ragia Kans* Swager *Jeraſjanda* zelfs gevangen: maar *Kiſna* wetende wat gaven hy van *Bramma* hadde, dat hy in Godsdienſt volhardende, niet dan na hondert jaren levens zoude ſterven, en dat alsdan door de handen van eenen *Rhijm* zoude omgebracht werden. Hy dan niet willende *Brammas* belofte te niete doen, liet zijn gevangen los, die weder nieuw Volk verworven hebbende, andermaal quam om de Stadt te berennen en te belegeren. *Kiſna* ſloegh zijn Leger weder op, en dat geſchiede tot zeſtien maal, zo dat ten laatſten al zijn volk omgebracht wierd. Hy liep aan alle hoeken des werelts, om nieuw Volk te werven, en vont eyndelijk den Reuze *Saliander*, die met hem trok, en al het Volk dat hy geworven hadde, na *Mottera* wederom, en belegerde de Stadt voor de zeventiende maal. *Kiſnas* huys was zoo gelegen, dat men het uyt het Leger konde zien, en daar van daan ook in't Leger konde komen. *Kiſna* zette zijn Broeder voor de deur van zijn huys, die van den Veldt-overſten gezien wierdt, meynende dat het *Kiſna* zelve was. *Kiſna* den geweldigen Reus ziende, zeyde, trekt gy ook op, en verſlaat dat groote Monſter, zoo verkrijght hy het eeuwigh leven van ſtonden aan, en dat en begeer ik niet, maar dat hy noch in veele lichamen zal verwiſſelen, hierom dient een ander middel uyt gevonden. *Kiſna* dan liep de achter-deur van zijn huys uyt, het welk den Reuze zach, en hem achter volgde. *Kiſna* liep daar op ongevaar vier cos van *Mottera* af, tot dat hy in een Spelonke quam, daar een *Braman* zich onthiel; deze hadde langen tijt *Bramma* aangeroepen, die hem eyndelijk vraaghde wat hy begeerde, en waarom hy hem zoo ernſtigh bad: *Begaaft*, zeyde hy, ô Bramma, *uwen Knecht maar alleen hier mede, dat als ik bezigh ben met u aan te roepen, en zoo van yemant geſtoort werdende, dat die Menſch tot aſſche verbranden mach.* Dit ſtont hem *Bramma* toe, en alle deze dingen wiſt *Kiſna* wel, hierom had hy zijn toevlucht tot dezen *Braman* genomen, komende dan in de Spelonke, wierp hy een kleet over des *Bramans* aangezicht, en verſtak hem achter de zelve. Den Reuze *Kiſna* dicht op de hielen volgende, zagh den *Braman* met dit kleet bedekt, en gaf hem 2 a 3 geweldige kinnebak-ſlagen, zeggende, *dat is u loon, om dat ghy* Kiſna *voor my verbergt. Vertrekt*, zeyde de Braman, *eer dat ik u tot vuur-vlam verteere, en mijn aangezicht ontbloote.* Zoo ras hy het dekſel af trok, ſtondt dat Monſter in vlamme, en verteerde tot aſſche. *Kiſna* begaf zich weer na *Mottera*, en ſloegh het gantſche Leger. Hy nam *Ragia Kans* Swager gevangen, die hy, om de belofte die hem *Bramma* gedaan hadde, los liet. *Kiſna* peynſde ondertuſſchen hoe hy de Burgers van *Mottera* van een zoo langh belegh zoude verloſſen, wijl *Ragias* Swager niet zoude overlijden, dan na hondert Jaar levens, zoo gebeurde het dat de zoon van *Bramma Wiſſuckre* van boven uyt zijn Vaders laſt neder daalde, ende *Kiſna* vraaghde wat hy begeerde, het zoude hem gewerden. *Kiſna* gaf tot antwoort, *bouwt my een Stadt evengelijk* Mottera *is, en na deze verrichtingh brenght my beſcheyt.* Hy volbracht dien nacht het werk, en bouwde op het

Nieuwe lagen na Ragia Kans *doot tegen* Kiſna.

Kiſnas *overwinningh: hy neemt* Ragia Kans *Swager gevangen.*

Kiſna *verſlaat zeſtien maal zijn Leger.*

het gezeyde Eylant even een Stadt als *Mottera*, alleen was de verandering dat d'oude was van steen, deze van gout. Dit wiert *Kisna* trouwelijk gebootschapt. *Kisna* nu liet een zeer diepen slaap vallen beyde over Menschen en Vee, en voerde alle de Inwoonders met *Raja Ongeseen*, en alle het Vee, in deze nieuwe Stadt, die hy *Davarca* noemde, en onderwegen liet hy zijn oude School-makker *Sedamma*, in een Dorp na hem genaamt *Sedammapoer*, en *Kisna* met zijn Broeder ging wederom na *Mottera* toe. Den Reuze *Sialinder* had ondertusschen van alle kanten Volk by een geroepen, en quam weder met een geweldige macht voor *Mottera*, 't welk hy met zijn Ruyterye omringhde, zeggende tegens de zijne dat zy goets moeds zouden zijn, en hem getrouw, op dat zy zijn Broeders ofte Susters Mans doodt mochten wreken, en zijn leet, hy trachte nu *Kisna* om 't leven te brengen. *Kisna* met zijn Broeder vielen op des Koninghs troepen aan, sloegen daar door, en dooden een groote menighte, zy gelieten haar beyde als of zy de vlucht namen, waaromme *Sialinders* volk haar met alle macht achtervolghden: maar *Kisna* met zijn Broeder begaven zich op een zeer hoogen Bergh, en wierden doen onzienlijk in de oogen der Soldaten, en voeren van daar na de Stadt *Davarca*. De Soldaten trokken met *Sialinder* in *Mottera*, die van die tijdt daar bleef ende regeerde. *Kisnas* School-gezel trouwde een Vrouwe, met welke hy gantsch geen geluk hadde, zoo dat zy tot zulken armoede vervielen, dat zy haar kleederen van haar lichaam mosten verkoopen. Deze straffe quam hem over, om dat hy in zijn vorige leven een rijk Man was geweest, en boven maten vrek en gierigh. 't Gebeurde eens dat zijn Vrouw zeer droevigh zagh, als t'eenemaal buyten alle raat, echter zeyde zy tegen haar Man, *Hebt goede moed, zijn wy nu zoo geplaaght met armoede, den Hemel zal het eens verzien, gedenkt aan den volmaakten Kisna, uwe oude getrouwe Metgezel, wat al wonders hy uyt-gericht heeft, reyst ghy eens derwaarts, misschien wat troost hy u geve. Hoe zoude ik tot hem derven komen*, zeyde haar Man, *dewijl ik zoo arm, ontbloot, en naakt ben? Kisna*, zeyde zy, *en veracht de arme, noch haar geringe giften niet, gaat heen, en neemt een hant vol kam (zijnde eenig zaat) mede.* Hy dan liet hem gezeggen, reyst na *Davarca*, komende in de Stadt, begon van anghst te beven. Zoo ras hy het huys van *Kisna* quam te bezien, zoo liep hem *Kisna* te gemoet, viel hem om den hals, en heete hem welkom, nam hem in zijn huys, liet hem wasschen en reynigen, trok hem nieuwe kleederen aan, en zette hem spijze en drank voor. *Kisna* vraaghde hem of hy geen geschenk voor hem bracht: want

Wonder erk van ifna.

Munera crede mihi placant homines Deosque
Placatur donis Jupiter *ipse datis.*

ten andere aat van Kisna.

De geschenken verblijden beyde de Goden en Menschen. *Wat zoude ik arm Menschе geven*, zeyde *Sedamma*, *evenwel ziet daar een onnozele gifte, die my mijn Huysvrouw heeft ter hant gestelt, zeggende een kleyne gifte werd ook van de Goden aangenomen. Kisna* nam dit aan, bracht het in een hoek van de *Cabay*, van een zijner Herderen, en zoo haast dit geschiede, zoo veranderde het huys van *Sedamma* in een kostelijk Gebouw als een Koninghs Palleys. Zijn Vrouw niet wetende hoe dit toe quam, dacht daar na dat dit *Kisnas* bedrijf moste zijn, in alle hoeken waar zy haar keerde vont zy niet dan gout en zilver, en byzonder Ropias, waar over zy haar verblijde, zy verzagh haar terstont van kleeding, Dienaars en Dienstmaaghden, wachtende met groot verlangen na haren Man, die van alle deze dingen niet en wist, want *Kisna* hadde hem niets geopenbaart. Na weynigh dagen vertoeven, gaf hem *Kisna* oorlof om te vertrekken, en zegende hem. *Sedamma* trok droevigh na huys, en zeyde, wat heeft het my gebaet dat

ik nu eenige dagen by *Kiſna* ben geweeſt, en dat ik mijn uytgeteerde ingewandt een weynigh met ſpijze onderhouden hebbe, en wat kleederen heb bekomen; wat gaat my aan met mijn arme Vrouw en Kinderen? 't Zal dan beſt zijn dat ik haar verlaat, en mijn voedſel in een eenzame wilderniſſe ga zoeken, op dat my noyt Menſchen meer aanſchouwen: maar hoe, wat raas ik? zeyde hy, is dan mijn betrouwen op Godt nu t'eenemaal uyt? neen bedaart u, en gaat liever na u Vrouw en wooninge, helpt haar verdriet mede dragen, en lijt het quade met haar, met welke ghy u eertijdts verblijt hebt. Met zulke gedachten zwanger zijnde, gingh hy over het velt, en zijn Dorp genakende, wiſt hy niet wat hy zagh, meynende dat hy door zijn gepeyns een verkeerde wegh was ingeſlagen, doch daar na ziende eenige kentekens, zeyde hy het zelve Dorp te zijn: maar in plaatſe van een ſtroyen hutte zagh hy een Palleys. Doen wiſt hy niet wat hy denken zoude, evenwel dacht hy, dit is de plaatze mijner wooninge, daar ſtont mijn leteer-hegge, of van melkboomen en doornen onder een gemenght, en van dit alles en vinde ik nu niet, en 't geen ik voor dezen niet en zagh, dat zie ik nu. Wel hoe is het? is dit geheele Dorp, tzedert mijn vertrek, omgekeert, of welke is de reden van deze veranderingh? Hy in deze gepeynzen zijnde, zagh zijn Vrouw hem van boven het dak, zondt een van haar Dienſtboden om hem te roepen, dat hy vry en onbeſchroomt zoude toe treden, dat dit zijn eygen Huys en Thuyn was, tſedert zijn vertrek dus verandert; hy niet wetende of hy droomde, dan of hy zekerlijk zagh, trat echter toe, en wierd van zijn Vrouw minlijk onthaalt, als mede van zijn Kinderkens. Hy vraaght wanneer deze veranderingh geſchiedt was, zijn Vrou zeyde hem de tijt en uure, doen bekende hy dat het de zelve ſtont was, wanneer hy aan *Kiſna* een weynigh zaats hadde geſchonken. Zy dan baden *Kiſna* gedurigh aan, en geloofden dat dit zijn regeer-tijt was; zy gaven veel aalmiſſen aan den armen, en leefden vrolijk en geruſt in vrede met malkanderen.

Kiſna verandert Sedammas *den* Bramines *huys in een koſtelijk Palleys.*

Het VIII. Capittel.

Een Koninghs Dochter verlieft op Kiſna, *doet hem zulks weten, wert van hem vervoert.* Kiſna *verloſt* 16000 *Koninghlijke Maagden, geneeſt de Lazarye.*

NA deze gebeurde het dat den *Ragia Bhiemeck*, Koningh van *Poerep*, een Zoone gebaart wierd *Rochemeya* genaamt, en daar na een Dochter *Rochemy* geheten. Deze nu out geworden zijnde, hadde den Koningh de zelve gaarn voor zijn doot uytgehuwlijkt, en wilde haar graagh aen de heylige *Kiſna* ten huwelijk geven, maar om zijn geringe afkomſt dorſt hy zulks niet openbaren, dies hy zeer bekommert was, en riep al zijn Raatsheeren by een, en vertoonde zijn genegentheyt, om zijn Dochter ergens voor zijn doot wel te beſteden, dat zy hem raat wilden geven, wie zo een ſchoone Dochter zoude waardigh zijn. Den zeer geleerden *Braman Naret* verzoght ondertuſſchen eens by de Koningh te mogen komen, de Koningh zijn naam hoorende, zeyde ja: want hy was om zijn geleertheyt by alle Grooten gezien en geacht. Den Koningh hem ziende, trat van zijn Troon af, en zette *Naret* daar op; ondertuſſchen quam 's Konings Dochter door de zale gaan, die *Naret* zagh. Den Koning liet zijn Dochter voor *Naret* komen, en zeyde, zegh my eens verſtandige *Naret*, die uyt neus, oogen en handen kond voorzeggen wat yemant gebeuren zal, zegh my wien deze Deerne ten Vrouwe zal werden; *Naret* haar rechter handt nemende, nam nauw acht op de zamenvoeginge en ſcheydinge der linien; en na dit gedaen was, zeyde hy, gezegent zijt ghy, want ghy zult den heyligen *Kiſna* ten wijve werden, hier over wiert dezen

Rochem *verlieft o* Kiſna.

ouden

aar Broe- r wil dit pt kracht letten, om t Kisna n geringh flachte s.

ouden Koningh boven maten zeer verblijdt, de welke dit alles aan zijn oudtste Zoon openbaarde, welke hy nu zijn regeeringe meest hadde opgedragen; deze wierd hier over zoo verbolgen, zeggende, zal een Herder, een Boer en Hoeder van Bokken, gaan strijken met zoo een overschoone Dochter; dat zal ik noyt gedulden, al most ik mijn leven laten Dit ontstelde den ouden Koningh zeer Nu dit moet men aanmerken, dat deze schoone Dochter des Konings, was de ziele van *Sytha*, *Rams* Vrouwe, daar te voren van is gesproken, zulks was deze Dochter ook bekent, en dat zy voor *Kisna* weder in het leven, en in dit lichaam dat zy nu hadde, afgezonden was: waarom zy den Heyligen *Kisna* ook zeer beminde, en met niemant voornam te trouwen dan met hem: maar haar Broeder wende alle naarstigheyt aan om dat te beletten; hy schreef aan den Reus, Koningh van *Mottera*, dat zoo hy gezint waar zich met zijn Zuster te paren, hy zoude met al zijn macht afkomen, en haar ten wijve nemen, hoewel zijn Vader liever docht haar den Boerschen *Kisna* toe te komen. Den Reuze over deze tijdinge zeer verblijt zijnde, liet veel Elephanten, Kemels, Wagens, Ossen en Paarden toerusten, en alderhande Bazuynen en Schalmeyen, en reysde van *Mottera*: als hy nu op twee dagen reyzen na by de Stadt was gekomen, quam dit geruchte *Rochemy* ter ooren, waar over zy zeer droevig was: want zy niemant dan *Kisna* liefde toedroeg; dies nam zy voor een Brief aan *Kisna* te zenden, 't welk zy dede door een van haar Dienstboden met last, dat zy den eersten *Braman* die haar ontmoete, by haar zoude brengen. Den Brief

Rochemy *schrijft een Brief aan* Kisna.

was van dezen Inhoudt: *Heylige* Kisna, *waardigh van my en al de werelt gelieft te werden: ik die voor genomen hebbe my met niemant dan met u te verzellen, en daar in te volharden, het zy in leven, of in de doodt, ik blijf u eygen: ik en mijn oude Vader zagen niet liever dan die ure: maar mijn Broeder die meer na hoogheyt dan na Godvrugtigheyt ziet, heeft den Reuze van* Mottera *ontboden, om my aan hem ten Huwelijk te geven, en hy is nu op twee dagen reyzens na by de Stad gekomen, ghy dan, wilt daar in voorzien, volgens uwe kracht, want u zijn alle dingen mogelijk.*

U E. altijt blijvende

ROCHEMY.

Verzent die door de kandt van een Braman *na* Davarca.

De Dienstmaagt achtervolgende haren last, bracht den *Braman* by haar, of hy wel moedt hadde om deze dagh den Brief binnen *Davarca* aan *Kisna* te bestellen, hy zeyde ja, alhoe-wel hy wist dat voor hem zulks onmogelijk was, echter op hope van een goede belooninge, beloofde hy zulks te doen. Des Konings Dochter liet een goude schotel met *Ropias* voor haar brengen, die zy den *Braman* toeschoot, zeggende: verzuymt geen tijdt, zoo gy dit te wege brengt en de zelve tijdelijk bestelt ik zal u zoo rijkelijk beloonen, dat nimmermeer zult gebrek lijden. Den *Braman* begaf zich op reyze, wanneer hy ontrent vijf cos geloopen hadde, quam hy by een schaduwrijke boom, en het loopen niet gewent zijnde, was moede, en zette hem tot rusten, een weynigh waters gedronken hebbende, viel hy in slaap. *Kisna* alles bewust zijnde, nam den *Braman* op, en voerde hem binnen *Davarca*; den *Braman* wakker zijnde, zagh dat hy binnen de Stadt was, zagh wel dat zulks door eenige Godlijke macht moste geschiedt zijn, zoo dat hy zich spoeyde om *Kisnas* huys te vinden; daar gekomen zijnde, gaf hy hem de Brief, en viel hem te voet. *Kisna* deze gelezen hebbende, liet zijn wagen spannen, nam pijl en boog met zich, en verwisselde zich in een menschen beelt met vier armen, en zette den *Braman* met hem op de karre, aldus begaven zy zich op reyze. Ondertusschen reed de Broeder van *Rochemy* den Reuze te gemoet, om hem in te halen, deze binnen de Koninghlijke

Den Braman *valt in slaap, en* Kisna *voert hem binnen* Davarca.

Kisna *begeeft zich op reys.*

Stadt gekomen, wierd in 't Koninglijke Palleys onthaalt *Kiſna* quam ondertuſſchen dichte by de Stadt, by een Pagode, daar hy onder een ſchaduw-rijke boom neder zat, zendende den *Braman* by *Rochemy*, om haar aan te zeggen dat *Kiſna* gekomen was: zy daar over verblijt zijnde, gaf den *Braman* zoo veel giften, dat hy al zijn leef dagen genoeg te verteeren had *Rochemys* Broeder was van zins om met den ondergangh der Sonne, na der *Benjanen* wijze, de Stadt met den Bruydegom om te rijden. *Rochemy* overleggende wat middel beſt zoude aanwenden, om deze Koninghlijke Bruydegom te ontſnappen, en haar by hare *Kiſna* te vervoegen; en alzoo zy tot de ouderdom van negen Jaren was gekomen, verzocht aan haar Vader, dat zy noch een maaghdelijke offerhande mochte doen aan de Goddinne *Rohani*, 't welk haar de Vader toeſtont: zy dan nam een ſchootel vol ſchoone Peerlen, en is met twee van haar Dienſtmaaghden na den Tempel getreden, en wierd van haar Bruydegom met haar ouſte Broeder geleyt. Omtrent de Pagode komende, zijnde het Man-volk achter gebleven, en zy met de Dienſtmaaghden in den Tempel gegaan, volbracht haar Offerhande, bad aan de Goddinne, dat haar doch de gunſte wilde bewijzen, datze met *Kiſna* mochte trouwen, daar na gingh zy den Tempel uyt. Maar *Kiſna* die zich dicht by de Pagode gevoeght hadde, vatte toe, en nam haar op De Dienſtmaaghden dit ziende, verſchrikten zeer, ende begonden gelijkelijk te ſchreyen; haar Bruydegom den Koningh dit hoorende, quam met al zijn ſleep aangeloopen, en achtervolghde *Kiſna*, en by hem komende, meynde hem te overvallen, en de Bruydt weder te ontnemen; maar *Kiſna* weerde hem zoo wel, dat met der haaſt eenige duyzenden door zijn pijlen omquamen, zoo dat zy de moedt verloren, en beſchaamt te rugge keerden. *Rochemys* Broeder zeyde tegen den Koninghlijken Bruydegom, ſchoon ghy te rugge keert, zoo zal ik zelfs niet vluchten, maar ik zal *Kiſna* zelfs met deze mijne handen ombrengen, zoude een Bokken-hoeder met eens Koninghs Dochter door gaan? dat zal ik niet dulden. Hy dan nam zijn Sweert en Schilt, en toogh *Kiſna* achter na, by hem gekomen zijnde, hieuw hy zijn houwer op, en meynde *Kiſna* den kop te klieven, maar *Kiſna* trok hem den houwer uyt de handt, waar op *Kiſna* van zijn wagen ſpringende, hem onder de voet wierp, gevende hem 5 a 6 kinnebak-ſlagen, dat hem de oogen in den kop verdraeyde, hy bont hem en ſtak hem onder de karre, gelijk men een boſch hoy doet, en reedt tot by de Stadt *Davarca*. De Inwoonders vernemende *Kiſnas* komſte, liepen hem met baſuynen en pijpen te gemoet. *Rochemy* bad *Kiſna* dat hy haar Broeder wilde los laten, en zijn miſdaat vergeven. *Kiſna* zijn ootmoet en ſchult-bekenteniſſe ziende, liet hem vry henen gaan. Hy trok na de Koninghlijke Stadt, en vertelde zijn wedervaren. *Kiſna* heerlijk toe-gemaakt zijnde, wierd met groote pompe de Stadt van *Davarca* omgeleyt, en men hield een groot Feeſt.

Kiſna *vervoert* Rochemy.

Naderhant geſchiede het dat op zeker plaatſe een ſchoone Tank was, die noyt uyt drooghde, veel Elephanten quamen daar om den dorſt te breken. Het geviel dat een van de ſterkſte dalende in den Tank, van een Krokodil by 't achterſte been wierd gegrepen, den Elephant dat gevoelende, trachte op 't Lant te komen, dan trok den Elephant den Krokodil met het halve lijf boven 't water, dan weder de Krokodil den Elephant geheel onder, zo dat alle d'andere Elephanten gantſch bedrukt ſtonden, ziende dezen ſtrijt, zonder hem te konnen helpen, eyndelijk gingen zy, van wegen den honger, deur. Deze arme Elephant zich ziende van Vrouw en Kinderen verlaten, begon verdrietigh te werden, overdenkende vaſt by hem zelven wat de Werelt was, en alle de Inwoon-

woonders des zelfs, en hoe weynigh men (buyten Godt) op yemandt mocht betrouwen: want niemandt van alle, die my in nood hebben gezien, bekommert zich om my wat ſpijze te brengen, ik hebbe nu al veertien dagen zo beknepen geſtaan zonder yets te eten, zoo dat ik eer een geraamte dan een Elephant gelijk, nu ik dit zie wil ik my van de Wereltaf-zonderen, en alleen tot God gaan. Hy dan bad wel 20 dagen en nachten zonder af te laten, dat hem God uyt de kaken van dien Krokodil wilde verloſſen. Maar hy wiſt niet dat het de tijdt van *Kiſnas* Autaar was, dies bad hy *Viſtnum* alleen. *Kiſna* wetende hoe deze Elephant om zijn verloſſingh met ernſt bad, liet *Garroude* voor hem komen, en liet hem by de Tank brengen, zoo ras den Elephant *Kiſna* zagh, maakte hy Salam ofte eerbiedigheyt, en klaagde erbarmelijk zijn noodt. *Kiſna* wierp met zijn geweer na den Krokodil, en trof hem recht in de nek, zoo dat hem den kop van de romp af viel; den Elephant gevoelende dat hy los was, quam terſtont uyt de Tank op, en wierp zich voor de voeten van *Kiſna* neder, hem bedankende; *Kiſna* zeyde, eyſcht wat ghy begeert, en 't zal u gewerden; alleen dit, zeyde den Elephant, dat ik mach ten Hemel op-genomen werden, en dat mijn ziele niet weder in andere lichamen vertrekke, want ik ben deze Werelt t'eenemaal moede. *Kiſna* nam terſtont den Elephant met hem in een goude Palankijn, en voerde hem na den Hemel; dit gedaan hebbende, liet hem van daar terſtont na *Davarca* door *Garroude* henen voeren.

iſna verſ den Ehant van Krokodil de voet beten.

Na dezen geſchiede het dat *Ragia Boettaenpat* zich met twee Vrouwen verzelde, d'eene geheeten *Somuta*, d'andere *Suriſa*, by d'eerſte gewan hy een Zoon *Droe* genaamt, en by *Suriſa* eenen genaamt *Raſepoeter*; nu gelijk yemandt die twee Vrouwen heeft, d'een meer als d'ander bemint, zoo was het ook gelegen met dezen *Ragia*, die *Suriſa* meeſt beminde. Het geſchiede dat *Somutas* zoon *Droe* vijf Jaren oudt was geworden, dat zy hem op een dagh geeſtigh opſchikten, en by zijn Vader zant, die hem minlijk ontfingh, hem ſtrelende, en op zijn ſchoot zettende; dit wierd *Suriſa* terſtont aangedient, die haar Zoon mede op het cierlijkſte optoyde, en by den Vader zant, zy bleef een weynigh van verre ſtaan: maar de Koningh was zoo bezigh met *Droe* te ſtreelen, dat niet eens op den anderen acht nam, maar liet hem zoo ſtaan. Dit ſpeet *Suriſa* boven maten, trat derhalven met een verbolgen gemoedt toe, en zeyde, zal nu de Zoon van u Slavinne meer in achtinge komen, als het Kint van u beminde Vrouw *Suriſa*, die ghy zoo bemint, dat ghy niet en wilt eten ofte drinken voor dat ghy mijn aangezichte gezien hebt, zulks is voor my niet te lijden, wech dan met deze, en neemt mijn Zoon. Dit ſpeet *Droe* geweldigh, die henen gingh zonder een *Salam* te maken, en verhaalde zijn Moeder wat hoon en ſmaat hem *Suriſa* hadde aangedaan, dies hy voor nam in een wilderniſſe zich te begeven, en daar *Kiſna* zoo langh aan te roepen, tot dat van hem verhoort werd. De Moeder rade hem zulks af, want, zeyde zy, mogelijk zal u een wreede Tyger ofte Luypert om 't leven brengen, hebt medelijden met u en my, en uwe teere Jaren, 't zal miſſchien in korte wel verkeeren. Maar *Droe* niet willende luyſteren na zijn Moeder, is ſtillekens ten huyze uyt getreden, en wanneer hy omtrent twee kos buyten de Stadt getrokken was, ontmoete hem den hoogh-geleerden *Braman Naret*, die hem vraaghde waar hy henen wilde; ik zeyde hy, hoewel noch van jonge Jaren zijnde, ben gezint my in de Werelt van de Werelt af te trekken: want ik beſpeur dat haat en nijt meeſt in zwang gaat, verhalende de geheele zake zoo als zy geſchiedt was, en wat ſmaat hem was aangedaan, hierom meyn ik my in de Boſſchagie te ont-

Een ander orval.

houden; gaat, zeyde *Naret*, want in't korte zult ghy van *Kiſna* verhoort werden. Wanneer hy noch een cos verder was gegaan, quam hy in een groote Wilderniſſe, daar een groote ſchaduw-rijke Mangas-boom ſtont, onder welke hy hem ter neder zette, en hief aan met bidden en ſmeken, zonder yets te nuttigen drie volle dagen en nachten. *Kiſna* met deze Jongelingh medelijden hebbende, verſcheen hem, en vraagde hem, waarom hy zoo ernſtigh bad. *Droe*, *Kiſna* ziende, viel hem te voet, zeggende: O Godlijke *Kiſna*, doet my de gunſt dat de ſmaat en hoon, my van *Suriſa* aangedaan, haar op haar eygen kop mach dalen, en dat zy een Slavinne van mijn lieve Moeder werde, en ik in't Rijk van mijn Vader gebieden mach, en wanneer ik dit leven verlate, dat ik een goede plaatſe na u welbehagen mach bekomen. *Kiſna* zeyde, u bede is verhoort, gaat en keert weder na de Stadt, na uwe Ouders, en *Suriſa* zal een Slavinne van u Moeder werden, en ghy zult u Vaders Rijk en Kroon bezitten, en na u doot zal ik u boven in den Hemel plaatſen, en in de gedaante van een Sterre laten ſchijnen, dat daar alle andere Sterren zullen onder gaan en verduyſteren, ghy nochtans noit in de Zee zult verduyſteren noch onder gaan, maar eeuwigh en altoos van uwe en van uwe Nakomelingen zult gezien werden, en ghy zult alle Schippers en Stuurlieden een vaſte peil verſtrekken om daar na te zeylen. *Droe* neygde zich voor *Kiſna*, en dankte hem voor zijne gunſte: Hy vertrok dan na zijn huys, en zijn Vaders Palleys. Ondertuſſchen was zijn Vader den Koningh zeer droevigh over zijn heymelijke afwezentheyt, zant aan alle kanten Dienaars om hem op te zoeken, maar hy quam zelfs te huys. Zijn Vader ontfingh hem zeer minnelijk, en beminde daar na niemant meer dan zijn Zone die weder gekomen was, en zijn Moeder die hem gebaart hadde, zoo dat *Suriſa* in't toekomende niet meer dan een Slavinne geacht was, en na weynigh jaren gaf hem zijn Vader zijn Kroon en Throon, en hy regeerde zeer gelukkigh en voorſpoedigh, en wierd daar na een doorluchtige Sterre, heden noch onder de *Benjanen* vermaart, *Droe Katara*, zijnde by ons *Stella Polaris* of Noord-ſterre.

Der Heydenen grootſheyt en eerzucht is het begin en het eynde van alle haar betrachtinge.

Droe zo van Rag Boettaen- pat wort Noord-ſte re.

Hier na gebeurde het, dat den machtigen *Ragia Nerkaſeur*, Koning in *Nietskande*, door gewelt van Oorlogh 16000 Koningen hadde t'ondergebracht, die hy alle in ſtrenge gevangeniſſe dede bewaren, en nam alle haar Vrouwen en Dochteren onder zijn gewelt, ſtellende die in een Vrouwen-huys by een. Deze ondergebrachten begaven haar alle in den gebede, en zeyden, ô machtige *Kiſna*, die van uwe kintſheyt zoo machtige krachten hebt vertoont, wilt ons van dezen wreeden Tyran verloſſen, op dat wy altijt zonder vreeze u mogen dienen, verhoort dan ons zuchten en ons kermen. *Kiſna* zeyde by hem zelve, 't werd tijdt dat ik mijn Geloovige verloſſe, want zy hebben nu drie geheele Jaren haar zuchten tot my gezonden, anders mochten zy in wanhope vervallen. Hy riep dan *Garroude* tot hem, ende zeyde, voert my na *Nietskande*, daar gekomen zijnde, zeyde *Kiſna* tegens den Koningh *Nerkaſeur*, dat hy alle de Gevangenen zoude los laten, zoo hy anders zijn eygen leven lief hadde. Den Koning antwoorde, voor wien zoude ik dat doen, kent ghy mijn macht wel, en mijn overwinninge? Pakt u wech, eer dat ik u ook onder brenge. *Kiſna* zeyde, zoo ghy hier tegens ſtrevende zijt, zoo bereyt u volk om tegens my te ſtrijden. Den Koningh riep eenige Soldaten, om deze Snorker het blazen te benemen. *Kiſna* ſpande zijn boogh, en ſtelde hem ſchrap, en alle die op hem aan quamen, velde hy ter neder: Den Koning dit ziende, ſchoot zelfs de wapenen aan, en viel met al zijn Krijghs-knechten te gelijk op *Kiſna* aan. *Kiſna* redde hem dapper met zijn vier armen, en ſloeghſe alle datſe op de plaatſe doot vielen, zoo dat

Een and wonderwe van Kiſn

nie-

niemandt over bleef dan den *Ragia*. Hy bleef zoo moedigh dat hy alleen wilde vechten, maar *Kiſna* zijn zikker ofte geweer neemende, wierp dien den *Ragia* in de nek, dat den kop van den romp af-ſtoof. *Kiſna* liet terſtondt de Gevangenen los, onder welke feſtien duiſent Koninklijke Maagdekens waren, zy vielen *Kiſna* te voet en dankten hem. *Kiſna* zeegende de zelve, en gafze oorlof om naa haar believen te vertrekken: Maar zy zeyden, dat zy niet weder begeerden met hare Ouders te vertrekken, die zoo veel ongeval van Vyanden onderworpen waren: Maar zy wilden haar onder de beſcherminge van *Kiſna* begeeven, en hem tot Wijven zijn, en verzochten derhalven dat zy met hem na *Davarca* mochten verreyzen. *Kiſna* liet een deftigh Vrouwen-huys bouwen, zoo groot dat yeder Vrouw een byzondere Kamer hadde. In't Landſchap *Ammaramo* was een zeer godvruchtige *Ragia*, genaamt *Amarich*, deze was zeer yverigh in den gebede, gaf veel aalmiſſen; het gebeurde eens, dat hy voorgenomen hadde te vaſten, liet derhalven met Trommelen en Tamboeren (na de wijze des Landts,) een Vaſten en Beden-dagh uyt-roepen door zijn gantſche Rijk, zoo dat niemandt (op ſtraffe van de doodt,) eenige ſpijze mochte nuttigen. Deze Koninck met zijn vaſten bezigh zijnde, gebeurde het dat den *Braman Doerwaſſa* by geval voor by reyſde. *Amarich* den Koninck dit verſtaande, gink hem te gemoedt, en bad hem, dat hy niet wilde door-trekken, voor al-eer hy met hem hadde gegeten. En alzoo het heden zijn Vaſtendagh was, dat doch tot 'sanderen daags wilde vertoeven. Den *Braman* liet zich gezeggen. Doen liet de Koninck de voornaamſte *Bramans* zien, wanneer de beſte tijdt zoude zijn om te eeten. Zy opſlaande haar Boekken, gaven tot antwoordt, twee uuren naa Sonnen op-gank; ter beſtemder tijdt zond den Koninck om den *Braman* ter maaltijdt te roepen: Maar de zelve wat vertoevende, gink *Ragia* ondertuſſchen inde Riviere baden, ende nu gereynigt zijnde, zagh hy dat den *Braman* noch niet en quam, zoo dat hy geheel bekommert wierd, want hy wilde de goede uure niet laten voor by loopen. Hy liet vier van de geleertſte *Bramans* by hem komen, haar vragende om raadt, en wat hy beſt doen zoude, zy zeyden dat hy zijn uur niet moſt verzuymen, of zijn vaſten was te vergeefs; maar om dit te middelen, zoude hy een dronk waters doen, en een bladt eten van een Tully-boom, 't welk *Ragia* dede. Den *Braman Doerwaſſa* hadde de gaven dat eenige dingen voorzien konde, zoo dat hy wiſt dat *Ragia* yets genuttight hadde zonder zijn bywezen, des hy met een toornigh gemoedt by hem gink, en vraaghde waarom hy zulks gedaan hadde, of hy met hem ſpotte, en wien hy meynde dat hy gehoont hadde? *Ragia* verontſchuldighde zich, maar ten hielp niet; den *Braman* ten huyze uytgaande, vervloekte hem, en zeyde, van den hoofde tot de voeten zult ghy met etter-buylen en lazarye geplaaght werden, en zoo gink hy zijns weeghs; zoo ras hy de deure uyt was, wierd den Koninck met de voorſeyde plage geſlagen, hy wierd hier over zoo bedroeft, dat hy *Kiſna* vyerigh badt om verloſſing van deze quale; maar 't ſcheen hem *Kiſna* niet en wilde verhooren, zoo dat *Ragia* liever wilde ſterven dan langer leven, beſloot derhalven door 't vuur een eynde van 't zelve te maken. Doen alles gereet was, verſcheen hem *Kiſna*, en vraaghde wat zijn begeerte was; hy zeyde dat hy van zijn onreynigheyt mochte gezuyvert werden, 't welk *Kiſna* dede, veranderde zijn ziekte in een vyerigh radt, dat hy den *Braman* achter na zondt, 't welk hem aanvloogh als of het hem wilde verſlinden, hy trachte het te ontloopen, maar 't was hem altijdt by en omtrent; hy dan, riep aan den heyligen *Ragia Inder*, dat hem doch van dit vervolgende vuur

y verl 16000 *Koninglijk Maagd.*

en ander rk van Iſna.

Kiſna geneeſt Amarich *van zijn Lazarye.*

vuur wilde verloſſen ; maar *Ragia Inder* zeyde dat hy hem daar van niet konde verloſſen ; maar hy moſt gaan tot de gene , van welke hem dit quaat toequam ; hy dan, liep tot *Bramma*, die ook zeyde hem zulks niet mogelijk te zijn , maar gaat tot die in tijdts , die u dit toegezonden heeft. Den *Braman* dan keerde na *Kiſna* , en viel hem te voet , zeggende : O Goddelijke *Kiſna !* ik hebbe in mijnen toorn tegens u gezondight , ik hebbe de ontſchuldige geſtraft , vergeeft my , en verloſt my van dit vuurige radt. *Kiſna* zeyde , dat hy qualijk gedaan hadde , en zijn toorn zoo veel plaats niet moſt geven , noch zoo vermeten niet zijn , dat zijn eer boven *Kiſnas* eere ſtelde , zondight niet meer , u gebedt is verhoort , ghy zijt verloſt. Den *Braman* dankte *Kiſna* , en ging zijns weeghs.

Het IX. Capittel.

Afkomſt en hoedanigheyt van Droepeti. Kiſna *door haar verloſt.* Derſiende *verlieſt zijn Koninghrijk.* Droepeti *van de Zon geſpijſt , gaat met haar Broeders in ballinghſchap. Geeft zich met dezelve ten Hove. Haar wedervaren en daden.*

't GEbeurde in 't Landtſchap *Eſtenapoer* , dat daar was *Ragia Pandouw* , wiens Vrouwe genaamt was *Droendy*. Deze *Ragia* hadde een Broeder die blindt was , geheeten *Denderaas* , en zijn Vrouw *Gendary* ; hy hadde 100 Zoonen , waar van de oudtſte genaamt was *Derſienden* ; nu was in 't Landtſchap *Ranſiaandoes* een Konink , *Droepet* geheeten , hebbende een Dochter , deze was zoo uytnemende ſchoon , dat geen Maaghden van haar tijdt by haar konden halen. Het geſchiede dat *Ragia Pandouw* deze werelt quam te ruymen , nalatende 5 Zoonen , de oudtſte nam de regeeringe van zijn Vader ter handt ; een van dezelve wierd by een vermaarde *Braman* ter ſchool geleyt , om in de Goddelijcke Schriften onderwezen te werden. Het geſchiede ondertuſſchen dat *Ragia Droepet* zeer bekommert was , aan wien hy zijn Dochter *Droepeti* ten Houwelijk zoude uytgeven. Hy zondt Gezanten aan alle omleggende Koningen , en geleerde Braminen , op dat zy in zijn huys zouden verſchijnen om yets goets te beramen. Yder quam op den gezetten dagh , en onder anderen verſcheen daar mede den heyligen *Kiſna*. Den Konink had een groote maaltijdt bereyt , in welke hy de zake van zijn Dochter voordroegh. *Ragia* liet een hoogen Bamboes midden in 't veldt oprechten , waar op hy een yzere ſpil zette , en op dezelve een gedurigh bewegent Visje ; daar by ſtellende een Boogh die niemant konde uytrekken , en is dezelve *povaen* , of geſchiedeniſſe die wy te vooren hebben verhaalt van *Ram* ; onnoodigh derhalven om rediten , of herhalinge te maken , want wy gaarn deze Heydenſche beuzelinge , na waarheyt op 't kortſt willen verhalen , alleen evenwel is dit onderſcheyt dat *Kiſna* zelfs niet dit werk aanvaarde als *Ram:* maar eenen *Braman* genaamt *Aerſſing* , die den Betel van des Koninghs Dochter , op aanraden van *Kiſna* aannam , wien hy ook ſmeekte om hem genadigh te wezen , en gunſtigh in dit werk , op dat zijn pijl wel mochte doelen en treffen. Hy vatte den boog in de vuyſt , en trefte den viſch dat hy neder ſtoof. De Bruyt trat terſtont tot haar Bruydegom , en hingh hem een Paarle-ſnoer om den hals , en yder wenſchte den Bruydegom veel geluks. Het gebeurde eens dat *Droepeti* een Koe zach , gaande over 't velt , achter deze liepen vijf Stieren. Zy dit ziende , zeyde , wat Koe is deze ? *Kamdoga* de Koe van overvloet (waar van te vooren is gehandelt) dit verſtaande , was daar in ten hooghſten gebelght , zeggende , ik zal my hier over wreken , ja zoodanigh , dat vijf Mannen achter u zullen loopen. Den Koningh gaf dan een groot Feeſt voor zijn nieuw gehuwde Dochter , maar den Bruy-

Droepet eens Koonings Dochter ziet achter een Koe vijf Stieren loopen , Kamdoga de Koe van overvloet neemt dat zoo qualijk ; dat zy belooft dat vijf mannen Droepeti zouden achter na loopen.

Bruydegom wilde zijn Bruyt niet bekennen, voor en al eer zy in zijn plaatſe en wooninge gekomen was. De Bruyloft geëyndight zijnde, is yder na huys vertrokken. Den Bruidegom t'huys komende, riep, Moeder ik hebbe wat mede gebracht. Zy zeyde, deelt het beyde uwe Wijven; wel Moeder, zeyde hy, hoe is dat mogelijk, want het is een Vrouw. De Moeder zeyde, 't geen ik eens hebbe geſproken en is niet te wederroepen. *Aerſſing* hier over bedroeft, gaf zulks zijn Broeders te kennen; deze niet willende bloet-ſchande begaan, gaven *Droepeti* zulks te kennen. 't Gebeurde hier na dat *Kiſna Panſpane* met haar Moeder en *Droepeti* binnen *Davarca* nodighde, om met hem vrolijk te zijn. Het geſchiede dat zy in een luſtigh velt zaten, en *Kiſna* begeerigh wierdt om Suykerriet te eten, 't welk hy met een mes ſchilde, en door yver in zijn vinger ſneed; yder liep om een doek te zoeken, om den vinger te verbinden, maar *Droepeti* een goudt kleet hebbende, ſcheurde daar een ſtuk af, en verbandt *Kiſnas* vinger daar mede. *Kiſna* alles bewuſt zijnde, wiſt hoe veel draden in dit lapken waren, namentlijk 999, zeyde tegens *Droepeti*, hier voor zullen u even zoo veel goude kleeden toe komen als hier draden aan zijn. Hier na vertrokken zy van *Kiſna*, zonder te verhalen dat *Droepeti* zoo lange Maget was gebleven. *Kiſna* dit echter wel bewuſt zijnde, liet haar ongemerkt vertrekken. t'Huys komende, begon de Swager van *Droepeti*, genaamt *Senhem*, te morren en knorren, zeggende: Alhoewel *Suſſuſter* het Rijk bezit, zoo komt hem zulks niet toe: want ſchoon *Deuteraes* blint was, en *Pandouw* de regeeringe daarom toegeleyt was, zoo komt evenwel *Suſſuſter* (na het overlijden) de Kroon niet toe, dewijl een Soon van *Pandouw* is, maar 't komt de outſte van de hondert Soonen van *Deuteraes* toe, *Derſienden* genaamt, die ſchoon zijn Vader blint was, de Kroon daarom moſte derven, hy nochtans heeft zijn gezicht zoo wel als yemant, wat reden dan dat men hem de Kroon zoude onthouden, die hem van rechts- en erf-wegen toe komt, laat ons een middel beramen om *Suſſuſter* van zijn Kroon te berooven, en *Derſienden*, diede wettige Erfgenaam is, daar aan helpen. Zy dan wiſten geen beter middel uyt te vinden, dan door 't ſpeelen met de Teerlingen, derhalven begaf zich *Derſiende* tot *Suſſuſter*, en nodighde hem tot ſpeelen. Nu was het zoo, dat *Suſſuſter* zeer van *Kiſna* wierd bemint, en veel weldaden van hem ontfingh, waar door hy zeer opgeblazen wiert, en zeyde by hem zelven, wat is doch *Kiſna*, en al wat hy heeft, by my, die zoo een machtige *Ragie* ben, te vergelijken. *Kiſna* die alles weet en overdenkende, wierd hier over zeer verbolgen, zoo dat hy voor nam alle zijn zegen *Suſſuſter* te ontrekken, en alle ſtraffen hem toe te zenden. *Derſienden* met *Suſſuſter* ſpeelende om ettelijke duyzenden goude Ropias, verloor *Suſſuſter* alle de zelve, zoo dat hy (gelijk het gemeynlijk gaat) om hoe langer hoe meerder ſpeelde, doch *Derſiende* won alles, zoo dat *Suſſuſter* ten laatſten zoo heet wierd, dat zijn lant, middelen en alles wat hy hadde, met ſpeelen verloor. Voor dezen was *Derſienden* eens in 't huys van *Suſſuſter* geweeſt, gelijk zomtijts gebeurde, (nademaal zy malkander in maaghſchap beſtonden) en komende in een Kamer, wiens vloer van glas was, in welke *Droepeti* de Maget zat; hy noyt meer zulken vloer gezien hebbende, meynde dat het water was, dorſt daarom niet toe treden, 't welk *Droepeti* ziende, zeyde, hoe zijn de Soonen de Vader gelijk, en is het geheele geſlacht blint. *Derſiende* was hier over zeer vertoornt, en van die tijdt af nam hy voor, hem by gelegentheyt daar over te wreken. Hy zeyde tegens *Ragia Suſſuſter*, kom ik ſtelle zoo veel gelts tegen *Droepeti*, als ghy zult begeeren, laat ons ſpeelen om haar. Hy zijn Broeders Vrouw op een prijs geſtelt hebbende, won

ſna ſnijt zijn vin-, Droe-ti ver-atſe.

Suſſuſter en Derſiende *ſpeelen met de teerlingen.*

Derſiende *verlieſt alles en zijn Rijk.*

Droepeti *wordt mede verſpeelt.*

hem die mede af. Ten laatſten zeyde *Derſiende*, ik heb u nu alles afgewonnen, nu zet ik alles wat ik gewonnen hebbe, in de weeghſchaal, tegens 12 Jaar ballinghſchap, dat aldus zal toe gaan: By aldien ghy het wint, zal u alles wat ik gewonnen hebbe, wederom eygen zijn: maar zoo het by my gewonnen wert, zult ghy gehouden zijn 12 Jaar als balling buytens lants te zwerven, en zoo ik of mijn Dienaars in die tijdt u hier quamen te betrappen, dat ghy van nieuws weder 12 Jaar zult moeten beginnen. *Suſſuſter* hopende dat hy eens beter geluk zoude aantreffen, nam dit aan: maar't was te vergeefs, zoo dat hy alles quijt was.

Suſſuſter moet twaalf Jaar balling zijn.

Nu begon *Derſienden* aan't verwijt van *Droepeti* te gedenken, lietſe derhalven voor hem en al het volk roepen, en belaſte datmen haar naakt zoude ontkleeden, en haar ſchaamte ontblooten voor alle de Omſtanders. Zy wierd heel weemoedigh, en riep met tranen in de oogen tot *Kiſna: Gy die zoo veel wonderen hebt gedaan, komt my te hulpe, laat my geen dekzel gebreken om mijne eerbaarheyt te bewaren*, U E. *is bewuſt hoe ik geen man hebbe bekent, hoewel mijn bruyloft langh is gehouden geweeſt, om dat ik my tegens* Camdoga *miſgaan hebbe; ghy dan, wilt dezen hoon en ſmaat van my weeren, en gedenkt aan uwe voorgaande milde beloften, en hoe ik zoo gaarn mijn kleederen verſcheurde om uwe wonde te verbinden. Derſienden* vraaghde zijn dienaars waarom zy vertoefden, en niet volbrachten zijnen laſt: zy dan begonden haar werk; maar zoo haaſt en trokken zy haar goude koninklijke Kleet niet af, of terſtont hadde zy weder een ander om, 't welk tot 999 maal duurde. De Omſtaanders zeyden: O *Derſienden*, laat dit beruſten; want dit voorwaar een heylige Vrouw is, mogelijk zoo ghy hier de handen verder aanleght, zal zy in toorn ontſteken, en van *Kiſna* een verſlindend vuur afbidden, dat u, en ons alle tot aſſche verbrande; ghy dan, laat af eer u eenigh ſwaar geval over kome; *Derſienden* liet hem gezeggen.

Droepeti *wort belaſt haar naakt te ontkleeden.*

Kiſna beſchermt haar.

Nu, deze 5 Gebroeders met haar moeder *Sendary* en *Droepeti* gingen heenen om haar in ballinghſchap te begeven. *Droepeti* dacht by haar zelven, als wy nu al op wegh zijn, wat ſpijze zullen wy nuttigen? en waar mede zullen wy ons onderhouden? Zy dan, bad zeer ernſtigh de Zon aan, dat hy haar een middel wilde verſchaffen. De Zon gaf haar alle morgen een pot die vol eten was, en al hadden zy 1000 menſchen te verzadigen gehad, daar waar genoegh geweeſt; maar zy moſt eens des daaghs, als zy verzadight was, de pot ſchoon maken; zy dankte de Zon die haar alle daagh verſche ſpijze opdiſchte. Zy quam eyndelijk in zeker dorp, *Witdounougan* geheeten, ten huyze van eenen *Widoenougarre*, en liet haar moeder *Sendary* aldaar, vermits door haar hooge ouderdom niet verder konde reyzen. Zy gingen zoo verre dwalen tot dat zy eyndelijk in een wilde Boſſchagie quamen, daar in noch Vee, noch Menſchen zich onthielden. Zy quamen, na langh doolen, by een ſchoone Riviere, daar zy haar ter neder zetteden. Langhs deze Rivier quam den geleerden Braman *Derwaſa*, een hooft over 1000 Braminen, die hem alle achtervolghden om zijn uytſtekende godtvruchtigheyt; hy wiſt veele dingen te voorzien, wiſt dat de oudtſte van deze 5 Gebroeders een machtige *Ragia* was geweeſt. By een dan komende, groetede zy den anderen. *Derwaſa* zeyde tegen *Suſſuſter*, ghy machtige *Ragia*, ick hebbe een begeerte om met deze mijn Gebroeders een maaltijdt te doen. *Suſſuſter* zijn grootheyt in zijn Koninklijk gemoedt noch voedende, wilde zulkx niet afſlaan, hoewel weynigh daar toe in voorraat hadde; maar hoopende op de gaven van de Zon, en op de godtvruchtigheyt die den *Braman* hadde, zeyde hy, zy zouden komen; den *Braman* beloofde zulks, en hy met zijn gezelſchap wilden komen, na dat haar

Droepe *wierdt v de Zonne geſpijſt.*

gewaſ-

gewaſſchen hadden. *Suſſuſter* gink by *Droepeti*, en zeyde wat hem wedervaren was, zoo dat hy ziende in de pot, bevondt dat dezelve leedigh was, dies hy geen raat zagh hoe hy zijn gaſten zoude noodigen; hy dan komende tot zijn vier andere Broeders, gaf haar te kennen wat hem geſchiedt was, zeggende, zoo ik nu geen ſpijze verſchafte, zal den *Braman* my en de mijne vloekken, laat ons dan gezamentlijken in den gebede tot *Kiſna* gaan. Zy riepen hem dan vyerighlijk aan, maar het ſcheen te vergeefs. Den tijdt nakende dat den *Braman* quam, moſte zy haar gebedt eyndigen. *Suſſuſter* zeyde tegens zijn Broeders: *Derwaſa*, wanneer met zijn byhebbende *Bramans* hier zal komen, en zien dat voor hem geen ſpijze bereydt is, zal geweldigh toornigh werden, en ons veel ſmadelijke en ſchampere woorden toebrengen, en eyndelijk door 't vuur laten verteeren; wel dan, nademaal ons *Kiſna* niet gelieft te verhooren, laat ons een lijk-vuur bereyden, en voor zijn komſte ons daar in werpen, op dat wy alzoo ons ellendigh leven mogen eyndigen; zoo gezeyt, zoo in 't werk geſtelt: Zy ſtapelen een hoop dorre takken en rijzeren op een, ſteken daar den brandt in; daar mede, zeyde *Droepeti*, zal de vlam genieten dat noyt Man heeft mogen gewerden. En ghy, mijn Vrienden, dat ga u voor, volght my. Nu liep de Maget ſnel na de vuur-vlam, de vijf Broeders volgen na; maar *Kiſna* wederhieltze, zeggende: wat zal dit zijn, wat hebt ghy begeert? *Suſſuſter* zeyde, u ô *Kiſna*, die alles is bekent, kan ook niet verborgen zijn wat ons dezen dagh wedervaren is, en waarom dit lijk-vuur is aangerecht! *Kiſna* zeyde, kom laat het my zien, geeft my u pot die u de Zon heeft vereert. Zy wierd vertoont, *Kiſna* bezaghze van buyten en binnen, tot dat hy ergens aan de kant een korrel rijs vondt, die hy opat, welke tot zulken voedzel in zijn lichaam gedijde, dat geheel daar van verzadight wierd; en gelijk *Kiſna* met zijn Godtheyt alles vervult dat in Hemel en op Aarde is; zoo gebeurde het ook dat hy den Braman *Derwaſa* met zijn 1000 Gezellen vervulde en verzadighde. *Kiſna* zeyde, zy zouden *Derwaſa* met al zijn gezelſchap roepen, zy zonden haar jonghſte Broeder *Naccod* om haar te halen; maar den *Braman* met zijn navolgers bedankten hem, alzoo zy geen honger of trek tot ſpijze hadden; den Bode met dit beſcheyt weder gekeert zijnde, vielen zy alle zes *Kiſna* te voet, en dankte hem van herten. *Kiſna* verdween terſtont, en quam weder in zijn plaatze *Davarca*.

Suſſuſter *met zijn Broeders en* Droepeti *willen haar verbranden*

Deze ongelukkige bleven noch in de wilderniſſe 9 geheele jaren, doen begon het haar te verdrieten, en zy zeyden tegens malkander, laat ons uyt deze Boſſchagie ons weder onder menſchen begeven. Zy ſtelden dan vaſt haar geluk; ten Hove te gaan zoeken by eenen Koning *Weraart*, van den geſlachte *Ketterijs*, regeerende in 't Landtſchap *Meſſedees*, van meyninge zijnde d'eene voor d'andere na hem haren dienſt aan te bieden. *Suſſuſter* quam eerſt voor *Weraart* den Koning, aanbiedende zijnen dienſt; den Koning vraagde hem wie dat hy was, en welk zijn bedrijf? Hy vraaghde of de Koning noyt hadde gehoort van vijf Gebroeders *Panſpendaons*, hy zeyde ja, deze zeyde hy, heb ik eertijdts gedient, met Koninghlijke Hiſtorien voor te lezen, zoo zijn Koninghlijke Majeſteyt my gelieft in zijn dienſt, zoo zal ik den Koningh verhalen, hoe hy zijn gantſche Rijk met ſpeelen verloor, en wat avontuur hem en de zijne is over gekomen. Dit geviel den Koningh wel, en hy belaſte hem in zijn Hof te verblijven. Zijn andere Broeders hem niet ziende weder komen, zeyden, voorzeker heeft hy een goede uure aangetroffen. d'Andere Broeder greep moed, en gingh na den Koningh, preſenterde zijn dienſt, zeggende, ik hebbe eertijts *Suſſuſter* voor Kok gedient, eer hem het quaat geluk uyt

Zy gaan ten Hove dienen.

zijn Lant verdreef; zoo het den Koningh wel gevalt, ik verzoeke alhier den zelven dienſt te mogen bekleeden. Den Koningh zeyde, hy zoude tegens de naaſte maaltijt yets toe maken, hy dan bereyde zulken aangenamen ſpijs, dat den Koningh volkomen zijn vernoegen hadde, en hy voor Koninghs Kok wierd aangenomen. De derde ging mede zien of hem het geluk mochte dienen, deze wiſt deftigh met de boge om te gaan, hy berghde die elders, en ging ledigh tot den Koningh, welke hem vraaghde wie hy was, ik ben een *Braman*, en hebbe eertijts *Suſſuſter* daar voor gedient, en alzoo hy zijn Rijk en Lant heeft moeten verlaten, zoo hebbe ik inſgelijks mede gedaan, en nu zoo biede ik zijn Majeſteyt mijnen dienſt aan; den Koningh hoorende zijn welſprekende tonge, behielt hem in zijn dienſt. De vierde Broeder nam ook zijn afſcheyt, hopende dat hem *Kiſna* ook zoude gunſtigh zijn; hy quam voor den Koningh, maakte zijn *ſalam*, die hem vraaghde wat zijn doen en handelingh was, en waar hy van daan was? Hy antwoorde, ik hebbe, zeyde hy, *Suſſuſter* eertijts voor Palfenier gedient, maar na dat hy zijn Vee en alles verſpeelt heeft, zoo dat zelfs te voet als ballingh heeft moeten achter het Lant loopen, is my de gelegentheyt van rijden, en op ſnelle Paarden te zitten, benomen. Den Koningh geviel zijn reden wel, dies hy hem tot Hooft en Opziender van alle zijn Stallen en Paarden maakte. Hy toonde dankbaarheyt, en begaf zich in zijn dienſt. De vijfde vertrouwende dat het hem als de voorgaande gelukken zoude, nam zijn afſcheyt van zijn zuſter *Droepet*, die alleen over bleef. Hy bied zijn dienſt mede den Koningh aan, die hem vraaghde waar in? Ik was, zeyde hy, eertijts een Schapen-hoeder van den ouden *Panſpendaons* zoon, maar hy hangende (buyten vreeze van Tygers en Wolven) zijn geluk aan 't vallen van de dobbelſteenen, heeft zich zelve en my beroyt gemaakt. Den Koning zeyde daar op, hy zoude zijn Vee hoeden. Ten laatſten quam de Maget *Droepeti*, verzoekende of zy tot Dienſtmaaght mocht by den Koningh aangenomen werden: want, zeyde zy, ik hebbe eertijts aan 't Hof van *Panſpendaon* voor Staat-Juffrouw gedient, en kan een Mevrouwe wel palleeren en optoyen. Dit beviel de Koningh wel, die haar belaſte in 't Vrouwen-huys te brengen, om haar dienſt te doen. Na dat zy nu, alle zes, twee Jaren in dienſt van den Koningh geweeſt waren, wierden zy wel gedaan, en was noch maar een eenigh Jaar van haar ballinghſchap overigh.

Derſiende merkende dat de tijdt genaakte van haar geoorlofde wederkomſt in zijn Rijk, zondt twee ſterke Worſtelaars om tegens de zelve lijf om lijf te vechten. Zy trokken dan henen het gantſche Landt door, en hadden menighte van blohartige *Ragias* overwonnen, en tot verachtinge, haar ſchilderye onder de knyen gebonden. Eyndelijk zeyden zy, laat ons gaan in 't Hof van den Koningh *Weraert*. Den Koning uyt gedaaght zijnde, zand tegens haar zijn Swager, den eenen Worſtelaar kreegh hem by de beenen, en ſloegh hem tegens de aarde, welke met zijn zwart bloet en breyn beklat wierd, zoo dat hy den geeſt gaf. Ten laatſten eyſchten zy den Koningh noch eens; hy willende liever (hoewel van den geſlachte *Kettery* was) bloode zijn, en zijn af-tekening zien onder de knien binden, dan zijn leven verliezen, zant dierhalven om een Schilder, om zich na 't leven te laten af malen. *Suſſuſter* dat hoorende, zeyde, hoe Koningh, dat ware immers u Geſlachte te groote ſchande, dat gedooge *Ram* nimmermeer dat het geſchiede, en alzoo zijn Majeſteyt zijn krachten wantrouwt, dunkt my een middel te zijn om deze hovaardige te temmen en te overwinnen. U E. Kok is een ſterk man, ik heb hem wel voor dezen in 't Hof van *Panſpendaon* zien worſtelen. Den Koningh liet hem roepen, en

Toonen dapper daden.

vraagh-

vraaghde, of hy wel moed hadde te vechten; ja, zeyde hy, als hem maar verlof wierd gegeven. Gaat, zeyde zijn Majesteyt, en den Hemel zy met u. De Worstelaars hem ziende aankomen, beelden haar in dat zy tegens een smeerigen Kok zouden aangaan, echter haar hooghmoedt prikkelde haar aan om deze vermetele Kok by de rest te zenden. Zy vatten malkander aan, en werpen d'een den ander zoo vreeslijk ter aarde, datse onder de voeten der Omstanders beweegde. Den Kok vlieght met een schrikkelijk gewelt den Worstelaar op het lijf, en vlecht hem beyde de handen op de schouderen, even als een hongerige Arent die na een proy slaat, en hielt hem zoo van achteren staande, en zette hem de rechter knie in de lendenen, en trok hem met zulken gewelt achter over dat hem de lendenen kraakte, zoo dat hy als een gerekten Haas daar heen viel, en na weynig spartelens den geest gaf. Dit wierd den Koning aangedient, welke zeyde, voorzeker dit zijn de *Panspendaons*.

Derstende zandt zijn Oom met 200000 Ruyteren, niet om des Koninghs *Weraerts* Hof en Stadt te belegeren, maar alleen het Vee af te drijven. Hy volvoerde zijn last, en nam al het Vee; den Herder met noch eenige ontvlucht zijnde, bracht deze tijdingh aan den Koningh, die de wapenen terstont aan gorde, en 600000 Ruyteren by den anderen hebbende, wilde met gewelt op de Roovers aan: maar zijn Vyanden te veel zijnde en krachtigh, sloegen zijn volk in route, en kregen *Ragia Weraert* zelfs gevangen. Dit maakte een geweldige verslagentheydt, maar byzonder was des Koninghs Zoon bedroeft, de welke zeyde tegens den Kok, ghy die den grooten Worstelaar hebt overwonnen, verlost nu mijn Vader; hy ziende de weenende oogen van den jongen Prince, wierd beroert, zeggende, ik wil dezen dagh betoonen dat ik mijns Koninghs spijze niet te vergeefs hebbe genuttight, ik moet heden den Koningh verlossen, of mijn zieloos lichaam in 't midden op het velt laten. Hier mede stoof hy met een vollen ren ten Hove uyt, en zijn Vyant achter na, den zelve by komende, riep hy, Ghy Roovers, laat den Koningh los, of zijt verzekert dat deze uwe laatste dagh zal zijn. Men lachte met hem, maar hy met zijn geweer zommigen op den kop treffende, dat breyn en bloedt uyt spatte, en doot ter aarde neder vielen, keerden zy haar alle om, en begonden haar te weer te stellen. *Kisna* den Kok gunstigh zijnde, versloegze alle, zoo dat het geheele veldt met Lijken bezaeyt was; hy zeyde tegens zijn byzondere overwonnen Vyant: O Trouwlooze, ik kenne u van oudts, ghy Bedrieger en Stokebrandt, gevoelt nu eens hoe mijn vuystslagen smaken, gaat heen, en brenght deze tijdinge aan uwen Koning *Derstenden*, en past niet weder te keeren, op dat het u niet slimmer als heden verga. Hy bracht zijn Koningh deze tijdinge, die zeer verslagen wierd, zeggende, deze zijn de *Punspendaons*, trekt ghy derwaarts, en neemt 6000 uytgeleze Ruiteren, en doet wrake van deze gelede hoon. Hy liet hem met deze woorden overreden, en trok weder op tegens Koning *Weraert*, en sloeg veele Menschen doot. *Weraert* ziende hoe zijn Vee, en byzonder zijn Herders van goet en haven ontbloot waren, als mede van 't leven, derfde zijn Volk tegens zoo een machtigh heyr van Ruiteren niet uit zenden, zeggende het beter te zijn 't Vee dan het Rijke te verliezen. *Sussuster* verdroot dit zoo geweldigh, dat hy zeide: O Koningh! dit zal een eeuwige schande voor alle uwe Nakomelingen zijn, zoo den Koningh niet en gelieft op te trekken, laat dan u Zoon den jongen Prince met zijn Meester en *Braman* op trekken: want deze weet zeer wel met de booge om te gaan. Dit behaaghde den Koningh, die alle de overgebleven Ruiteren by een liet vergaderen, zijnde in getale niet meer als 200.

Den jongen Prins en den *Braman* gingen op de wagen zitten, en met alle macht dicht by den Vyant genakende, deden zy den wagen ſtil ſtaan. Hy nam zijn pijl en boogh; de Rovers ziende dat zy wierden gevolgt, zetten haar in ſlagh-ordre. Den jongen Prins haar groote macht aanſchouwende, verſchrikte, en wilde de vlucht nemen. Hoe, zeyde den *Braman*, Prins houdt ſtil; dit waar te groote ſchande zoo ſmadelijk te vluchten, dies hy hem op den wagen vaſt bant, en overdekte hem met het wagen-kleet. Zy genaakten ondertuſſchen de Roovers, daar den *Braman* zoo manhaftigh met de zijnen onder vielen als onvertſaagde Leeuwen, zoo dat aan beyde zijden veel dooden neder vielen, doch eyndelijk bleef de overwinningh aan den *Braman*, dieze alle met de zijne ter neder maakte, zoo dat niemant als den Overſten van deze Rovers over bleef, welke van den *Braman* wierdt gevangen, die hem eenige ſlagen gaf, en zeyde, Gaat henen, en brenght deze tijdinge aan uwen Koningh, en wacht u wel van weder te keeren eer dat het u eens het leven koſt, en ghy uwe ongelukkige ziel tegens wil en dank uyt braakt. Den *Braman* met roof verrijkt, zeyde den Prince aan, neemt ghy de eere van deze overwinninge, ik die een *Braman* ben, wil deze niet aanvaarden, dit betaamt beter een Prins dan een *Braman*, hy eergierigh zijnde, nam dit zeer gaarn aan. Zy dan quamen met groote triumph in de Stadt, onder het geluyt van Baſuynen en Trommelen. Den Koningh niet beter wetende of dit was zijn Zoons daat geweeſt, verhovaardighde zich.

Het gebeurde dat den Koningh *Weraart* met een van zijn Edellieden zat en ſpeelde, dat geweldigh van deze daat ronkte, 't welk *Suſſuſter* hoorende, zeer verdroot, dies maar oorzaak zocht om na zijn Rijk te vertrekken, te meer om dat de twaalf Jaren van zijn ballinghſchap om waren, zeggende: Wat mach den Koningh op eens anders daden dus ſnorken en pocchen, dit is des Prins uwes zoons bedrijf niet, maar des *Bramans* daat. Hoe, zeyde den Koningh, en wierp de Dobbelſteenen met zulken kracht tegens het bert aan, dat d'eene *Suſſuſter* aan 't hooft trof tot dat'er bloet uyt quam. *Suſſuſter* met een hevigh gemoedt op ſtaande, zeyde tegens zijn Broeders, kom laat ons heymelijk vertrekken, want wy winnen gelt noch loon, maar dienen alleen om koſt en kleederen, ook hebben wy zulke daden gedaan, dat wy noyt verdient hebben van den Koningh qualijk bejegent te werden, ook zijn de twaalf Jaren onzer ballingſchap ten eynde, laat ons het zelve onze Suſter *Droepeti* bekent maken. Den jongen Prins vernemende dat zy alle waren vertrokken, gingh by zijn Vader, en zeyde, hoe komt den Koningh mijn Vader in zulken toorn ontſteken, het gene *Suſſuſter* gezeyt heeft, is waarachtigh, niet ik, maar den *Braman* heeft de overwinninge bekomen, en my de eere gegeven; ook hebben zy twee malen u Vee uyt de handen uwer Vyanden gereddet, en daar-en-boven den Koning, hy hadde toe te zien wat hy dede, want deze zijn de *Panſpendaons*. Hoe, zey de Koningh, ik die zoo een geringen *Ragia* ben, zoude ik van zoo machtigen Koningh en Prince gedient werden, en mijn Vrouw van zoo een machtigen Princeſſe; op dan wakker met alle macht, en laat Kemelen en Elephanten nevens Paarden, Oſſen en Wagenen gereet maken, op dat ik haar navolge, en my verontſchuldige, en met vrientſchap en geſchenken van haar ſcheyde. Den *Ragia* achterhaalde haar, en wierp hem voor *Suſſuſters* voeten, en zeyde: *O machtige Koningh! ik die niet waardigh en ben u te dienen, vergeeft my dat ik alzoo onwetende geweeſt ben u in mijn dienſt gebruykt hebbende, ik verzoeke trekt met my weder te rugge, en laat ons een vrolijke maaltijt nuttigen, daar na zal ik u van Wagenen, Kemels, Elephanten en Paarden, tot uwe reyze noodigh, voorzien.*

Suſſuſt met zijn Broeders tracht te vertrekke alzoo zijn twaalf-jarige ballingſchap ten eynde was.

Den Koningh haa Suſſuſter weder met groote ſtatie, en hy zijn geſlag werdt bekent.

Suſſu-

Sussuster liet zich gezeggen, keerde met de zijne weder; men hielt een vrolijke maaltijt, en eyndelijk liet hy haar vertrekken met koninghlijke geschenken, en met het gene dat verder tot de reyze nodigh was, en verscheyden zeer vriendelijk. Wanneer zy nu op reyze waren, zoo begaven zy haar alle in den gebede tot *Kisna*, zeggende onder andere *Sussuster*: *O heylige* Kisna! *ik bekenne met hovaardige gedachten tegens u gezondight te hebben, en uwe Godlijkheyt veracht te hebben, daarom ghy die herten kent, hebt my rechtvaardigh gestraft; nu de twaalf Jaren onzer ballinghschap ten eynde zijnde, beloof ik dat voort aan met een nederigh gemoet voor u zal wandelen, doet my en mijne Broeders de gunste, dat wy in ons Rijk weder komen, want zonder uwe hulpe is het onmogelijk.* *Kisna* verheughde zich over zijn berouw, en haar aller ootmoedigheyt; hy verscheen haar, en vraaghde wat zy begeerden; niet dan uwe hulpe, om *Dersiende* van mijn Throon af te helpen, en my daar op te zetten. *Kisna* toonde haar zijn gunst, zeggende 't zelve van hem af te eysschen zoude niet wel voegen, hem zulks af te vragen was ongeraden: maar, zeyde hy, den Dichter ofte Poeet, die ginder staat, zullen wy derwaarts zenden, om u Rijk en Lant af te eysschen. Den Poeet voor *Kisna* gekomen zijnde, wierd van hem belast zulks *Dersiende* aan te zeggen, nademaal de twaalf-jarige ballinghschap ten eynde was, dat hy derhalven den Throon te ruymen hadde. Den Dichter gingh na het Hof, en volvoerde zijn last en bevel. Hoe, zeyde *Dersiende*, ik kan de *Panspendoans* niet, veel min ben ik genegen om harent wille mijn Kroon en Rijk te verlaten, ik ontzie haar noch hare macht niet, en ghy vertrekt terstont uyt mijne oogen, en brenght uwe Meesters, die u af-gezonden hebben, dit verhaal. *Kisna* zeyde, mogelijk heeft de Koningh zich dit gebelght, dat men zoo een geringen Man tot hem gezonden heeft. De *Panspendaons* zeyden, wat zullen wy aanrichten, kom laat ons gelijkelijk den Koningh te voet vallen, en hem bidden dat hy ons verzoek inwillige. Zy deden zulks, en *Kisna* nam aan zelfs mede te gaan.

Sussuster *geeft zich den gebede tot* Kisna.

Die hem verhoort.

Dersiende *wil* Sussuter *zijn Rijk niet weder geven.*

Het X. Capittel.

Kisna *van een* Braman *ontfangen. Gaat na het Hof van* Dersiende, *die tegen* Sussuster *een geweldigen slagh doet, en verdreven werdt.* Droepeti *van vijf Broeders beslapen.* Kisna *bezoekt verscheyde Koningen; straft de booze Herders; eynde van zijn eeuw.*

NU binnen *Estenapoer* woonde een *Braman*, die zijn spijze van de goede lieden most bedelen, deze was genaamt *Widder*, en zijn Vrouw *Prediwette*, zijnde Godtvruchtige lieden, steets bezigh in den gebeden tot *Kisna*; dit was ook *Kisna* wel bekent, en zeyde derhalven by hem zelve, eer ik tot de Machtige dezer werelt ga, is het nodigh dat ik eerst mijn Geloovige bezoek. Hy gingh dan na het arme en bouwvallige hutje van den *Braman*, die hem ziende, terstont aan de voeten viel, zeggende: Hoe komen wy zoo gelukkigh, dat ons de heylige *Kisna* komt bezoeken. De Vrouwe van den *Braman* maakte warm water gereet, om zijn voeten (na de wijze des landts) te wasschen. *Kisna* zeyde, ik ben gezint met u middaghmaal te houden; *Kisna* gingh op een rustbank leggen, geliet zich of hy sliep, en bedekte zijn aangezicht met een doek, door de welke hy alles zach wat deze arme Menschen deden. *Ragia Dersiende* hoorde hoe *Kisna* binnen *Estenapoer* gekomen was, en ten huyze van den *Braman* in 't byzonder, 't welk hem den Koningh zeer belghde, en zeyde met schampere woorden, Vogels van gelijke veeren vliegen gaarn t'samen. Den Koningh liet rondtsom weten, dat niemant (op straffe des levens) op dien dagh eenige spijze ofte gelt aan dien *Braman* zouden geven. De Vrouwe zeyde tegens haar Man,

Den Braman Widder *ontfanght* Kisna.

gaat

gaat zet onze kopere Panne te pant, op dat wy een weynigh ſpijze mogen leenen: maar niemant dorſt hem eenige eetwaren ter hant ſtellen; hy keerde met bedroeftheydt weder na zijn wooninge toe, en vertelde zijn Vrouw hoe hy was gevaren. De Vrouwe trooſte evenwel haar bedroefde Man, zeggende, hy zoude goede moedt houden, *Kiſna* die alles bewuſt is, weet wel dat het niet aan onze wille, maar macht ontbreekt, gaat achter in ons Hofken, plukt daar eenige Moes-kruyden, en wat'er meer voor geoorlofde eetbare ſpijze waſt (want de *Bramines* eten niet alle kruyden, want de breede die roodt is en bloetachtigh, zullen zy niet ſmaken) ik zalze in der yl toe-bereyden, en *Kiſna* voor zetten; hy deed zulks, en zy bereyde de koſt; het was nu tijt om te eten, zoo wekte zy *Kiſna* op, en vraaghde of hy begeerde te eten; hy zeyde ja. De Vrouwe diſchte op dat zy hadde, leyde de ſpijze op een Pyſang-bladt, en bood het *Kiſna* met bevende handen aan. *Kiſna* zeyde, hebt ghy niet anders, ik dacht ghy zoudt eenige Koeken bereyt hebben; zy zeyde, eylacen Godtlijke *Kiſna*, onze armoede heeft niet toe-gelaten meer by te brengen, wy bidden u, verſmaat onze kleynheyt niet, ghy ziet onze bereytwilligheydt. De Huysvrouw van den *Braman* om ziende, zagh in een zeker vertrekje van haar huys alderhande vruchten en confituren ſtaan. Doe viel zy en haar Man *Kiſna* te voet, en ſchreven dit zijn Godlijkheyt toe; deze arme lieden dan geenſins gebrek hebbende, deden een vrolijke maaltijt. Na dezen vraaghde *Kiſna* aan den *Braman*, wat hy begeerde, hy wilde hem het geven. Hy zeyde, niet anders dan een oprecht herte, dat met ware liefde tot u mach genegen zijn, en niets boven u mach beminnen, dat ik altijt in den gebede mach volharden, dat wanneer mijn tijdt zal gekomen zijn, dat ik van lichaam zal moeten verwiſſelen, dat mijne Godvruchtigheydt noyt van my mach ſcheyden. *Kiſna* zeyde, dit werdt u vergunt, en alzoo ghy om geen rijkdom noch wereltſche goederen hebt gebeden, zoo zullen u die nimmermeer ontbreken; terſtont veranderde *Kiſna* dit hutje in een koſtelijk en ſchoon gebouw, en gaf haar gelts genoegh, zoo dat zy noyt meer gebrek hadden.

Kiſna z
gent den
Braman.

Kiſna haar hebbende gezegent, is van haar geſcheyden, en na *Derſiendens* Hof gewandelt; want het was drie uuren voor Zonnen ondergank, in welke tijdt de Koning gewoon was gehoor te geven, na de wijze der Ooſterſche Landen. Yder ziende des *Bramans* arme hutje zoo wonderlijck verandert, en hem geens dinks gebrek hebbende, was verwondert, en zeyde dit zal de tijdt zijn van *Kiſnas* openbaring. *Kiſna* nu komende in 't Hof van den Koningh, zoo waren eenige die *Kiſna* mede aannamen, en in hem geloofden, welke hem met alle eerbiedigheyt ontfingen: maar den Koningh hem dwars over de ſchouderen aanziende, belaſte dat hy hem zoude neder zetten. *Kiſna* nu neder gezeten zijnde, vraaghde hem den Koningh, wanneer hy in zijn Koninghlijke Stadt was gekomen, en waarom niet eerſt zijn Hof, maar zoo een armen Bedelaar begroet hadde. *Kiſna* zeyde, by my gelt noch macht noch rijkdom, het armſte hutje mijner geloovige nederige achte ik meer dan het Palleys van een Koningh, en al zijn pracht en praal. Den Koningh wierd hier over vertoornt, en vraaghde waarom hy ten Hove was verſchenen. Ik, zeyde *Kiſna*, kome hier van wegen de *Panspendaons*, die het Rijk van uwe handen eyſſchen, alzoo haar twaalf Jaren ten eynde zijn, dies ghy van u gebiedt zult moeten af-ſtaan. Den Koningh zeyde, ik kenne haar niet, en ben ook niet gezint dit te doen. Wel, zeyde *Kiſna*, zoo ghy zulks niet wilt doen, zoo vereert haar ten minſten elk met een Dorp, op dat zy hebben waar van zy leven konnen. Hy zeyde, ik wil haar niet een eenige ſtap eygendoms in

Kiſna g
na Derſie
des *Hof.*

mijn

mijn Rijke geve. *Kiſna* zeyde, hebt ghy u Volk, Rijk, en Leven lief, geeft haar het Rijk weder, of 't zal u qualijk gaan. De Koningh zeyde, doet ghy wat ghy kunt, ik ontzie u noch haar. Zeer wel, zeyde *Kiſna*, maakt u dan vaardigh, om in 't Pleyn tegens haar te ſlaan, en brenght daar al u macht by een. *Kiſna* keerde weder by de *Panſpendaons*, en zeyde, zy zouden al haar macht by een vergaderen. *Suſſuſter* ontboot *Weraart* de Koningh, daar hy drie Jaar by gewoont hadde, met al zijn macht, en den machtigen *Ragia Droepet*, Vader van *Droepeti*, zoo dat zy een macht van zeven Koningen by een brachten. Den Koningh *Derſiende* bracht zijn Ruyteren in 't perk. *Kiſna* gingh op den wagen zitten, en mende de Oſſen. Men quam aan de ſlagh, en deze duurde 18 dagen, zoo dat het bloedt tot aan de knien der Paarden quam. Onder de Troepen van *Derſienden* was een dapper Helt genaamt *Caran*, die *Kiſna* gedurigh aanriep, en daarom groote krachten van hem hadde verworven, zoo dat hy op zijn wagen niet te treffen was, dies *Kiſna* wilde dat die nevens hem op den wagen ſat, van de zelve zoude afgaan, en trachte een van zijn raderen aan ſtarſen te ſchieten, zoo zal hy genootzaakt zijn daar af te klimmen. Nu deze *Caran* hadde geen Voerman, maar hadde de garreelen, waar mede hy de Oſſen ſtierde, aan zijn gordel gegeſpt. *Kiſnas* byhebbende Metgeſel *Eerſten*, ſchoot met zulken kracht op zijn wagen-wiel, dat het aan ſtukken vloogh. Hy van den wagen af-ſpringende om het wiel te herſtellen zoo veel hy konde, ſchoot hem *Eerſten* een pijl recht in de borſt boven 't herte, hy op ziende trok de pijl uyt zijn wonde, en zeyde: O *Kiſna!* is dit den loon van mijn Godvruchtigheyt, wie zal, dit hoorende, u meer willen dienen? *Kiſna* zeyde tegens hem, lijt dit geduldigh, dit geſchiedt tot uwen beſte, ik wil niet dat ghy langer in deze verdorve werelt zult blijven, maar zal u met een beter plaatſe boven in den Hemel verheffen. Mijn tijt op de werelt gaat op zijn eynde, en ik wil dat de mijne by my zullen zijn: maar ik moet eerſt de geheele werelt van haar booze werken zuyveren, eer ik van d'Aarde ſcheyde, ghy dan ſterft geruſt. *Caran* tuymelde ter neder, en wierd flaeuw, gaf den geeſt. Eyndelijk na 18 dagen ſtrijdens was niet een Menſch meer overigh. *Derſiende* wierdt mede gedoodt met alle zijn 99 Gebroeders. Koningh *Weraart* en den machtigen *Droepet* lagen mede onder de verſlagenen, zoo dat niemant dan *Kiſna*, de *Panſpendaons* en *Droepeti* over bleven. Zy wierden dan weder in haar Rijk geſtelt, en regeerden over de over-gebleven Onderdanen, die buyten den Oorlogh waren gebleven. Zy bedankten *Kiſna*, en dienden hem alle de dagen hares levens, en *Kiſna* vertrok weder na *Davarca*.

Droepeti en hadde tot dezen dagh noch genen Man bekent, zulken kracht hadde de vloek van de Koe, op dat de vijf Gebroeders met haar geen bloetſchande zouden begaan, echter wilden zy wel een eynde hier van zien, alzoo zy nu t'ſamen weder in 't Rijk en vrede waren; zy was beducht wat middelen hier toe beſt diende aangewendt. Eyntlijk verſcheen haar een *Braman Wiſſumpa* genaamt, die haar dezen raadt gaf: Daar zijn, zeyde hy, 360 dagen in't Jaar, wanneer die door vijf gedeelt werden, zal yder twee maanden twaalf dagen in't Jaar hebben; nu dat u Moeder gezeght heeft, dat zy met haar vijven u hebben moeten, en kan niet weder-roepen werden: maar op dat gy met haar geen bloetſchande en zoudt begaan, zoo zult ghy dit doen: Den Koningh *Suſſuſter* zal u eerſt beſlapen twee Maanden en twaalf dagen, daar na zoo vervolgens van den oudtſten af tot den jonghſten: maar als de tijdt van twee Maanden en twaalf dagen zal verſtreken zijn, zal *Droepeti* door 't vuur gaan tot drie malen toe, welke vlamme haar zoo zal zuyveren, dat zy als een reyne Maget zal zijn,

Suſſuſter ſit tegen Derſiende.

De ſlagh duurt 18 dagen.

Den verwaarden Cauze Caran is in Derſiendes ſlager, deze kon op zijn wagen niet treffen.

Hy wordt gedoodt van zijn wagen eynde.

Suſſuſter wert in zijn Rijk herſtelt.

Droepeti wordt van vijf Gebroeders zonder bloet-ſchande beſlapen.

voor de gene die by haar na beurte zal leggen: want alle de Heydenen hebben gemeynt dat het vuur zuyverde. De Joden reynighden haar vaſt mede door vuur. De zuyveringe der Poëten waren driederley, door vuur, water, en lucht, ziet *Virgil. l.6. Æneid. c.72.*

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ penduntur inanes
Suſpenſæ ad ventos, aliis ſub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni:
Quiſque ſuos patimur manes.

Plato met zijn navolgers meynden, dat alle ſtraffen, die na dit leven wierden geleden, alleen uytzuyverende en afvagende waren. *Aug. l.16. c.21. de civitate Dei*, ſchijnt daar niet vreemt van geweeſt te zijn, en de Papiſten hebben by deze gelegentheyt haar Vagevuur uyt gevonden: maar *Auguſtinus* heeft noyt een Artikel des Geloofs daar van gemaakt, ziet *l.2. c.26. Lib. 21. c.21.* ontkent hy een middel-plaatſe tuſſchen Hemel en Hel.

De voornoemde zuyvering zoude dan voortgaan, op voorwaarde, dat niemant van de Gebroeders hem aan *Droepeti* vermogt te vertoonen in des anderen tijt zijnes by wezens, om niet tegens malkanderen in jaloerſheit ontſteken te werden; en die hier tegen dede, die zoude gehouden zijn achter landt 12 Jaar in ballinghſchap te ſwerven; dit wierdt goet gevonden en in 't werk geſtelt.

Suſſuſter denkende hoe veel bloet om zijnent wil geſpilt was, liet vier aanzienlijke Bramans, *Roegy* genaamt, tot hem roepen, om verzoeninge te doen, en raat te vragen, op dat het onnozel bloet op zijnen kop niet mochte dalen. Zy zeyden, hy zoude een *jagam* aanrichten, een Feeſt van veele ſpeceryen, en ook veel offerhanden en aalmiſſen voor den Armen, en op een Pleyn eenige geleerde *Bramines* laten zitten, om de Godlijke ſchriften voor zijn Huys en Hof te laten lezen, en deze ſpijze en kleederen tot haar onderhout geven. Hy liet dan een groote put graven, welke hy opvulde met Zuyker, Boter, Honigh, Sandelhout, en andere zulke ſtoffen, als mede Melk, Rijs, Betel, wel-riekende Bloemen en Roozen, en liet deze lieffelijke reuk ten Hemel varen, tot een zoenoffer, en bad dat het onnozel bloedt noyt van zijn handen mochte geeyſcht worden; hy dede ook veel aalmiſſen, zijn geheele Pleyn was vol van *Bramans*, om zijn Hof-gezin te onderwijzen. Hier na dede *Suſſuſter* den Koningh een groote maaltijdt bereyden, tot welke hy *Kiſna* hadde doen noodigen, die met zijne tegenwoordigheyt deze maaltijt vereerde. Na dat alles met vreughde geeindigt was, bad hy *Kiſna*, of hy voor zoo veel weldaden van hem genooten, hem eenigen dienſt konde doen. *Kiſna* zeyde ja, neemt een ſpierwit Paard met zwarte ooren, en een geele ſtaart, ſchrijft op een bladt papier met goude letteren, en hanght het voor de Bles dit volgende: *Yder die my zal zien, en veyligh voorby laat trekken, die zal voor my neder buygen, en* Kiſna *aanbidden, dien hy dan zal gunſtigh zijn: maar wie de handen aan my ſlaat, die bereyde zich om tegens my te vechten*; en geeft ghy Koningh my u Broeder *Erſienden* mede: want ik wil door dit middel de goede uyt de quade onderſcheyden, en de Werelt van booze Menſchen zuyveren, want mijn tijdt zal op Aarden haaſt een eynde nemen. De Koningh gehoorzaamde *Kiſna*, en dede na zijn laſt, gaf mede een wagen voor zijn Broeder, en een Leger van Ruyters met hem. *Kiſna* zijn afſcheyt nemende, liet het Paart, zonder geleyt te werden, voortgaan, en hy volgde met zijn Leger achter na.

Kiſna hee een Paar met zwar ooren, en een geele ſtaart, tre daar med door 't ga ſche landt om de We relt van booze Men ſchen te zuyveren.

Dit Paart liep menigh Koningrijk door: maar wie het zag, en het ſchrift las, wierp zich voor de voeten van *Kiſna* neder. Maar doen zy in 't Rijk van *Sinderaas* quamen, die het Paart zelfs quam te zien, ſloeg hy daar aanſtonts de handen aan, en leyde het

in

y komt by oningh indera, die zegent.

in zijn Hof, en bont het vaſt. Deze Koningh hadde veel ſterkte van *Kiſna* ontfangen, dies hy zeyde, laat ik deze Ros voorby gaan, zoo zal *Kiſna* mede niet binnen treden, en zoo ik hem aanhoude, hy zal my uyteyſſchen, om tegens hem te vechten, doch in plaatſe van met hem te ſtrijden, wil ik hem en zijn Leger met geſchenken vereeren. *Kiſna* dit alles wetende, reedt met zijn wagen tot binnen in 't Hof van den Koningh, deze *Kiſna* ziende, zeyde: Heylige *Kiſna*, vergeef my dat ik het Paart hebbe aangehouden, dewijl ik wiſte dat ghy daar op volghde, maar 't is gedaan om uwe tegenwoordigheyt te genieten, ik kan niet ruſten voor dat ik u aangezichte gezien hebbe, ontfanght doch deze gaven van uwen geringen Dienaar. *Kiſna* nam de gifte aan, en verblijde zich dat hy een Godvruchtige Koningh in de verdorve werelt had gevonden, dies hy den Koning zegende, en gingh zijns weeghs. Na dat het Paart los gebonden was, komende by den Koningh *Sudannewa*, welke het Paart mede vaſt hiel, hy viel *Kiſna* te voet, en zeyde: Ik hebbe bevonden wanneer ik u aangeroepen hebbe, dat ik van u wierd verhoort; ik hebbe het Paart aangehouden niet om met u te vechten, maar mijn kracht tegen *Erſiende* te beproeven, van welke ik veel gehoort hebbe. *Kiſna* ſtont hem zijn bede toe; den Koning wierd van *Erſiende* met een pijl in de borſt getroffen; hy ſloegh zijn oogen na den Hemel, en riep: O *Kiſna!* werden uwe Geloovige zo wreedt gehandelt, wie zal langer u willen aanbidden? hy rukte de pijl uyt de borſt, maar het ſtaal bleef in de wonde ſteken, dies zeyde hy, nu zal mijn ziel na een ander lichaam verhuyzen. Neen, zeyde *Kiſna*, ik heb wat beters met u voor, u ziel zal niet verhuyzen, maar terſtondt na den Hemel gaan by alle zalige zielen, om eeuwigh vrolijk te zijn, ghy zijt maar uyt deze booze werelt verloſt, hy ſtierf en *Kiſna* zweegh. Hier van daan trok *Kiſna*, en quam by den

ly komt by oning Sudannewa.

boozen en godloozen Koningh *Anſſalauw*, die het Paart ſtaande hielt, alle zijn macht by een roepende. *Kiſna* viel met zijn geheele benden op dezen godloozen hoop, en ſloeghze alle zoo dat 'er niet een af quam; daar na quam het Paart by den Koningh *Sallauw*, die het zelve mede vatte, en zijn volk mede oproyende om tegens *Kiſna* ſlagh te leveren, maar alles te vergeefs, *Kiſna* ſloeghſe alle inſgelijks. Daar van daan gingh het Paart na *Mottera*, daar het den machtigen *Ragia Jeraſing* den Reus quam te zien, die eertijdts van *Kiſna* achtien maal voor *Mottera* uyt het velt was geſlagen. Deze hadde zijn Stadt rontsom met een hooge muur op getrokken, en quam met zijn macht tegen *Kiſna* aantrekken; hy dan hadde een wapentuygh aan, daar noch pijl, noch zwaart, noch eenigh geweer eenige hinder op dede. Beyde Legers trokken tegens malkanderen, en vielen met zulken gewelt tegens een, dat 'er zoodanig geluyt van door de Lucht klonk, als of het felle donder-ſlagen geweeſt waren, zoo klonken de Schilden en Helmen tegens een. *Kiſna* zeyde, dezen Reuze en zal alzoo niet overweldight werden, ten zy men hem zonder deze ſchoot-vry wapen mach aangaan. De nacht ſcheyde de twee Heyrlegers van een, doen begaf zich *Kiſna* met *Erſiende* over de Stadts muuren, *Kiſna* nam de gedaante van een oude en zeer lange *Braman* aan, zoodanigh een wezen mede *Erſiende* gevende; zy gingen beyde zitten by de Pagode, daar den *Ragia* gewoon was zich te waſſchen, hy deze twee ziende, wilde werk van liefde doen, zeggende: Ghy Godlijke Mannen, eyſcht van my wat ghy begeert, en 't zal u van my gewerden. Ja, zeyde *Kiſna*, dat zijn Koninghlijke woorden, die zoo wel de macht, of immers gewoonte hebben, om haar beloften te achtervolgen als te laten. Den Koningh zeyde, zulks is noyt van my geſchiedt, dies eiſcht onbeſchroomt. *Kiſna* zeyde, of wy u onzen eyſch openbaarden, ghy niet willende ons

Hy komt by een godtlooze Koning.

Komt by de vierde en vijfde Koningh.

Kiſna *ſpringt over de hooge muuren van* Mottera, *neemt de gedaante van een oude lange* Braman *aan.*

die laten toe komen, zouden wy immers tot een ſpot zijn: maar zoo de Koningh my nevens zijn woorden de hant daar op geeft, tot beveſtinge van zijn belofte, zoo zal my alle twijffel zijn benomen. De Koningh gaf de hant. *Kiſna* zeyde doen, onzen eyſch is geen anderen, dan wanneer ghy tegens *Kiſna* te velde komt, uwe ſcheut-vry wapen zult achter laten. Zeer wel, zeyde den Koning (by hem met eene overdenkende dat het *Kiſna*, of een van zijn Gezellen was) dewijl het woord geſproken is zal ik het achtervolgen: maar de gene daar ik zal tegen aan gaan, moet ook zonder boogh of pijl tegens my ſtrijden, want ik hebbe noyt boogh of pijl gehanteert, maar wel geoeffent met worſtelen, en de Gors in de vuiſt; laat komen tegen my die wil, ik zal met gelijke kleeden en geweer my laten vinden. *Kiſna* zeyde niets, maar hy ontquam met *Erſiende* uyt zijn oogen, en verſcheen terſtondt in 't Leger, en vermits *Erſiende* niet dan met de boge gewoon was om te gaan, liet *Kiſna* zijn wagen in ſpannen, en liet met alle haaſt *Erſiendes* Broeder by hem komen, deze wierd met *Ragia* hant-gemeen, zy beyde maakten malkanderen zeer moede, zonder dat d'een den anderen konde overwinnen, want den avondt ſcheyde de Worſtelaars; daaghs daar na ſtreden zy met de Gorſe in de vuyſt, ſloegen malkanderen zo vreeſſelijk, dat men zich verwonderde, dat elke ſlagh geen doot-wonde gaf. Den tweeden avondt ſcheyden de Helden wederom; daaghs daar na, zijnde den derden dag, wierd *Bheym Erſiendes* Broeder zoo moede, dat hy niet meer op zijn beenen ſtaan konde, en daarom dikmaals van den Koningh *Jeraſingh* tegens d'Aarde met kracht wierd geworpen, zoo dat hy in deze woorden uyt-berſte: O *Kiſna*, ſtaat my by, vermeerdert mijn krachten, of ik worde overwonnen. Hy bequam met het gezichte van *Kiſna* wederom nieuwe krachten, ſchoot wederom toe met meer geweldt dan te vooren, kreegh den Koning by de beenen, en rukte hem met zulken kracht van een, dat zijn Ingewant ter aarde neder ſtortede, en hy den geeſt gaf. *Kiſnas* volk dit ziende, viel op de reſt met alle macht, en doodeze alle, dat niet een daar af quam.

Doen trok *Kiſna* na het Hof van den Koningh *Suſſuſter*, die hem te gemoet reed, en in een Hof buyten de Stadt ontfing, doende een heerlijke maaltijt aanrichten; *Erſiende* bereyde een ſchoone keten van bloemen, en hingh die *Kiſna* met eerbiedigheyt om den hals. Dit behaaghde *Kiſna* zoo wel, dat hy tegen *Erſiende* zeyde, hy zoude eyſſchen wat hy begeerde, welke zeyde, ik dank u: want ik ben al mijn leven genoegh aan u verplicht voor uwe weldaden; neen, zeyde *Kiſna*, ik wil u noch een weldaat tot beſluyt doen, want mijn tijdt loopt ten eynde. Wel, zeyde *Erſiende*, geeft my dan een van uwe Vrouwen; gaat, zeyde *Kiſna*, trekt na *Davarca* toe, neemt mijn wagen, gaat in alle kamers, de Vrouw by welke ghy my niet en vindt, grijpt die by de hant, en voertſe heen uyt het Vrouwen-huys. Hy trok dan na *Davarca*, terwijl zy noch vrolijk waren in 't Hof; in 't Vrouwen-huys komende in de eerſte kamer, vondt hy *Kiſna* by zijn Vrouw zitten praten, hy loopt in de naaſte, daar zat *Kiſna* mede, en zoo in de derde, daar zat hy ook, en waar hy quam vondt hy hem over al t'huys, dies hy verbaaſt wierd, en reed weder na den Hof, daar hy *Kiſna* aan de voeten viel, en zeyde: O *Kiſna!* ghy zijt waarlijk God, vergeeft my mijn miſdaat, ghy zijt over al tegenwoordig. Weeſt te vreden, zeyde *Kiſna*, en blijft gezegent, en volhardt in uwe Godtsdienſtigheyt, want mijn tijdt is hier haaſt ten eynde, en zoo vertrok hy na *Davarca*.

Grooten aanwas Herders.

Kiſna ziende dat de Herders in zulken menighte hadden toe genomen, zoo dat zy tot 56 karool gekomen waren, zijnde yeder karool 100 lak, en een lak 100000, zoo dat 56 karool t'ſamen uyt maakte

5600000000

5600000000 Menſchen, welke niet minder in getale waren als in booſheydt aangewaſſen, dies verdroot hem dit, zeggende: Ik meynde dat ik de Werelt nu van alle booſheydt hadde gereinight, maar ik zie zoo veel ongebonde godlooſheyt in mijn Lant, als ergens in de geheele Werelt; wel aan dan, ik wil van dit booze Geſlaehte mede een eynde maken: maar die zelfs door mijn eigen handen om te brengen, ware al te groote ſchande, door anderen, is mede ongeraden; ik wil haar dan malkander laten vernielen, dit ſtelde hy vaſt. Het gebeurde dat een groot Feeſt wierd gehouden, en *Kiſna* was daar mede tegenwoordigh, de werelt was zoo boos, dat zy ten eynde van de maaltijt gewoon waren *Maſſiou* en *Caſſomba*, zijnde koſtelijke bloemen, waar van de uytſtekenſte verwe gemaakt werd, tot een bewijs van verquiſtingh en dertelheyt te ſtroyen en te vertrappen. Lichte Mane zijnde, zeyde een van de weelderige Gaſten, laat ons yets tot vermaak aanrichten, ginder onder den boom zit den vermaarden *Ruchi*, die gezeght werdt wonderlijke dingen voor te zeggen; zy wilde dit gaan beproeven, kleede een van haar in Vrouwe kleeding, en ſtaken hem een korf onder de rokken, als of het een zwangere Vrouw ware geweeſt; zy quamen by *Ruchi*, die gemeenlijk in diepe gepeinſen zat. Zy zeyden dan, voorzeght ons eens wat voor een vrucht zal deze Vrouwe baren? hy opgetrokken van zinnen zijnde, hoorde haar niet, zoo dat zy den heiligen Man op het lijf ſtieten, zeggende: Tſa Suffer, voorzegh ons eens wat deze Vrouw baren zal? hy zeide (haar over dwers aanziende) een yzeren ſtaf, waar mede u allen den kop zal verbroken werden. Dezen Jongelingh voelde terſtont zulken pijn in zijn lijf, dat hy niet duren konde, tot dat hem ten laatſten een geheele ſtaaf Yzer uyt het Lichaam af-ſchoot; zy hier over verwondert, liepen gelijk na *Kiſna*, en vertellen haar wedervaren. Wel, zeide *Kiſna*, om dat quaat dat u gedreyght werdt, voor te komen, gaat na het vlek *Perwaarſpatang*, gelegen aan de Rivier, daar zult ghy zekeren ſteen vinden, ſchuurt den yzeren Staf daar zoo langh mede, tot dat de zelve gruys is geworden, en werpt dat dan in de Rivier, zoo zal u dit yzer niet ombrengen. Zy trekken na de plaatſe, en volghden *Kiſnas* laſt in alles, en wierpen het gruis in de Riviere, die terſtondt vol riet wierd, zoo dicht al waar het een Boſch geweeſt. Zy verhaalden dit alles aan *Kiſna*, welke zeyde dat het wel was.

Algemeyne verdorventyt zoo der Heerders als andere menſchen.

Zy ſpotten met de Godtalige, gelijk als de godtlooze eerſte Werelt en de Sodomiten.

Het gebeurde dat wederom een groot Feeſt was, en de Jongelingen haar wat willende vermaken, namen geneughte langhs de Riviere te ſpeelen, en by geval een van het geſelſchap een rietje (door de wint of by geval aan de kant van de Rivier geraakt) op rapende, ſlaat d'een d'ander daar mede ſpeelsgewijs op het hooft, de geraakte viel doot ter aarde; de Vrienden van de Overleden namen ook een riet, en ſloegen daar den eerſten mede, die ook op d'aarde doot viel, dit ging zoo doorgaans toe, zoo dat alle den godloozen hoop omgebracht wierd door malkanderen, invoegen dat *Ruchis* des *Bramans* zeggen waar wierd. *Kiſna* wetende nu de Werelt gezuivert te zijn van haar godlooſheit, ontboodt de *Panſpendaons* en *Droepeti* met haar Moeder binnen *Davarca*, zeggende, u heb ik met mijn Vrouwe uitverkoren, gaat na het geberghte *Hemaatſiel Perwet*, van daar zult ghy ten Hemel op genomen werden, en ik zal u boven by den opperſten God ontfangen. Zy dan en 16000 Vrouwen van *Kiſna* gingen na't Gebergte, boven inde Sneeuw komende, want het was een groote hooghte, niemant konde, van wegen zijn zwakheydt, door de ſneeuw komen, dan alleen *Suſſuſter*, die om zijn Godvruchtigheyt tot den top genaakte, van waar hy, gelijk ook d'andere, ten Hemel opgenomen wierdt. *Kiſna* zijn laatſte uure gekomen zijnde, gingh uyt

De Heerders brengen malkander om't leven.

Davarca, nemende een handt vol ſtof, werpende het over de gantſche Stadt, zoo dat alle de gulde ſtraten en daken niet dan hoy en ſtroo, ſlijk en drek, hout en ſteen wierde, en zo van de Werelt ſcheydende, wierd hy ten Hemel op genomen. De *Heydenen* getuygen eenparig, dat ſchoon de geheele Zee inkt ware, al de gantſche Aarde papier, ende alle de Inwoonders in hondert duyzent Jaren niet anders deden dan ſchrijven, by nacht en by dagh, zoo waar hen niet mogelijk alle *Kiſnas* wonder-daden by geſchrifte te ſtellen, die hy in de tijt van maar hondert Jaren op Aarden gedaan heeft, in de derde Eeuwe, genaamt *Duaperſinge*, welke acht hondert vier-en-tſeſtigh duyzent Jaren geduurt heeft.

Kiſna vaart met zijn Geloovige ten hemel.

De Heidenen zeggen dat Kiſnas wonderen niet en zijn te beſchrijven, en zoo wordt van J. Chriſtus ook getuygt, 1 Joh: 21. 25. zoo dat buiten twijfel deze Heydenen yet van Jeſu Chriſto gehoort hebben.

Het XI. Capittel.

De negende verſchijningh van Viſtnum, *in de gedaante van* Boudha *ofte* Bodhe. *Thiende en laatſte veranderingh in een vliegend Paard* Kallenkijn. *Afkomſt en geſchiedeniſſen van* Bramma.

BOdhe werdt onder de *Benjanen* gezeght noch Vader noch Moeder te hebben, en onzichbaar te zijn, maar de gene (aan welke hy zich vertoont) aanſchouwen hem met vier armen; hy doet niet anders dan met neder geſlagen oogen, nacht en dagh zonder op-houden, den grootſten God (die de *Benjanen Mahadeuw* noemen) aan te roepen, en wanneer hy alzoo zes-en-twintigh duyzent vier hondert en dertigh Jaren gezeten zal hebben, zonder eenige wonderen te doen, en met geen wereltſche dingen zich bekommerende, zo zal zijn tijt uyt zijn.

In deze tijdt leven wy nu na de rekeningh der *Heydenen* in 't gemeyn. In 't Jaar 1649. maakten de *Benjanen* ſtaat in *Zuratte*, dat van deze Eeuw verloopen waren vier duizent zeven hondert en vijftigh Jaren, zoo dat doen noch reſteerde een-en-twintig duyzent zeshondert en tachtigh Jaren.

Deze veranderinge konnen wy, ſchoon zy weynigh omſtandigheden ſchijnt te hebben, niet zonder eenige aanmerkingen laten voorby gaan. *Bodhe, zeggen de* Heydenen, *noch Vader noch Moeder te hebben;* Hier zien wy klaarlijk, dat zy weder yets van *Chriſto* hebben gehoort, die *Heb. 7.3.* Ἀπάτωρ en Ἀμήτωρ genaamt wert. En is ook aanmerkens waardigh, dat men nergens onder de Heydenſche Schriften kan beſpeuren deze *Bodhes* geboorte en geſlacht-regiſter, zo dat hy hier als Ἀγενεα λόγῳ, zonder geſlacht, als uyt den Hemel vallende, in-gevoert werdt, onzichtbaar en zichtbaar werdt *Bodhe* geſtelt; zoo ook *Jeſus Chriſtus* onzichtbaar, ten aanzien van zijn Godtlijke nature, zichtbaar ten aanzien van de menſchelijke. *Die hem zien aanſchouwen hem met vier armen;* armen beduyden de kracht, gelijk boven is aangewezen. Den ſterken Reuze *Briareus* (zoo genaamt, van wegen zijn kracht, βειαν ἀπὸ τῶ βεῖαν. *Voſſius l. 11. idololat. c. 2.*) ſchrijven de Poëten hondert armen toe. De *Heydenen* zijn gewoon haar Goden veel armen toe te ſchrijven, want βραχίων den arm, wordt by de *Grieken* zoo genaamt ὁτι βραχύτερον ὄϛι ϖ λοίπϖ μέρϖν, om dat zy het ſterkſte deel is van de leden des lichaams; zoo is dan deze *Bodhe* (zommige noemen hem ook *Bhavani*) τετραβραχίων, maar niet τετρακέφαλον, wel met vier armen, maar niet vier-hoofdigh, gelijk *A. Kircherus* aanwijſt in zijn *China Illuſtrata pag.* 158. beter heeft hy getroffen zijn uytleggingh op de tweede incarnatie of veranderingh, alwaar hy verhaalt na *D. Henrici Roths* zeggen, hoe *Ramtzander* de zone van *Bal* (beduydende ſterkte en kracht) met eene Flitſe en eene ſlagh duyzent Menſchen doodende, gekomen zijnde in de werelt, om de zelve van het gewelt der Tyrannen of Reuzen te verloſſen, in 't midden van de nare nacht, doen den Hemel bloemen uytſtortede over 't huys en plaatſe zijner geboorte, en de Lucht met een zoete toon weergalmde,

dat

dat de *Heydenen* met die geſchiedeniſſe hier betoonen, dat zy eenige duyſtere voet-ſtappen van *J. Chriſtus* komſte in de werelt moeten gehadt hebben, te meer om dat *Ramtzander* een Zoone der ſterkte is genaamt. Niemant kan onbekent zijn wat de *Heydenen* van haren *Herkules* en zijn twaalf helden-ſtukken hebben bedacht. De Duyvel die den Menſche altijt verleyt heeft, en noch zoekt te verleyden (*Nam Dæmonis ira premens odiis & fraudibus orbem*) *ſemper, nec damnis hominum ſaturata quieſcit*; beloert meeſt deze zake, dat hy 't herte van den Menſche van God

God tot de ydelheydt en afgoderye trekken; God noemt zich een ſterke Godt אל גבור. Hy wordt in de H. Schrift byzonder van zijn ſterken *arm* gepreſen, *Deut.*7.19. *Dan.*11.3. 2 *Reg.*9.24. *Pſalm* 37.17. *Jer.*32.21. Van *Jeſus Chriſtus* werdt gezeght הרשיע לד זרועד, zijn *arm* heeft hem heyl aangebracht, *Eſai.*59. 16.63.5. ziet ook *Eſai.*40.10. en *Deut.*33.25. werd van eeuwige *armen* geſproken. Zoo ſpreken wy van de Koningen haar macht, dat zy lange *armen* hebben. Zoo noemt *Job* een Man van geweldt, *Job* 22.8. een man van *armen* איש זרוע; zoo zegge ik, heeft de *Satan* en den *Antichriſt* in plaats van den waren God, eenen Afgod in den Tempel gezet, een God der ſterkte valſchelijk genaamt, *Dan.*11. *vſ.*38. den God *Mauzzim*, of den God der ſterkte, by de Heydenen *Jupiter Olympius*, by de hedensdaagſche Roomſche *Jupiter Elicius*. Den nauw doorſnuffelende *A. Kircherus* meynt dat door deze *vier armen* verſtaan werden de vier krachten der vier Elementen of hooft-ſtoffen. Ziet ook verder 't gene den zelven Autheur over *PaſſaHarpacrate* en *Sigalione* aanmerkt in zijn *China Illuſtrat.*

Nacht en dagh aan te roepen.

Dat zelve kan men bequamelijk op *Jeſus Chriſtus* paſſen, die gedurigh in den gebede is geweeſt voor de zaligheydt der Menſchen, *Johan.*17. *Hebr.*5. *Matth.*26 *&c.*

De *Benjanen* getuygen dat *Kallenkijn* is een *wit Paart* boven in den Hemel, ſtaande op drie voeten, houdende het voorſte rechter been op. In 't beginſel van deze veranderingh zouden de *Benjanen* zeer Godvruchtigh zijn, en dienvolgende voorſpoedigh, maar van langhzamer handt zoude zy in 't quaadt toe nemen, en niet dan godlooſheyt plegen, en dit, zeggen zy, zal duren tot vier hondert vijf duyzent vijf hondert tſeventigh Jaren, en dan zal de tijt vervult zijn: want de zonde zullen zoo toe nemen, dat het Paart zijn rechter been, tot ſtraffe der godlooſheden, zal neder zetten, en de Aarde zoo zal door drukken, dat het de Slangh *Signagie* onmogelijk zal zijn de werelt langer te dragen, en den Schiltpad den grooten laſt gevoelende, zal zich in de Zee dompelen, en zijn zware vracht ontduyken, en alle de Inwoonders zullen in de grondelooze diepte vergaan en verſmoren, en zoo zal de laatſte Eeuw zijn eynde nemen, en d'eerſte wederom een aanvangh nemen: want alle de Orientaalſche *Heydenen* ſtellen een παλιγγενεσίαν *Mundi*, ofte een andere en t'elkens nieuwe geboorte van de werelt, en maken alzoo de zelve eeuwigh, gelijk nader zal verhaalt werden in 't navolgende.

In dit laatſte Hooftſtuk der veranderinge zijn veele verborgentheden, die wy niet ongemerkt konnen laten varen.

Een Paart wit en vliegend.

Hier wordt voor eerſt te kennen gegeven, door de *wittigheyt*, zuyverheydt en waardigheydt, door de *vliegentheyt*, wakkerheyt en vaardigheyt, door het *Paart* de ſterkte van der Heydenen Godt *Viſtnum:* want de *wittigheyt* (gelijk door ervarentheydt van de *Heydenen* hebbe gehoort) wordt in de Menſch geprezen, verre boven de zwartigheydt, niet tegenſtaande dat 't meerendeel der *Heydenen*, immers alle de *Malabaren* zwart zijn. Wat de Beeſten belangt, kan den Lezer merken in de beſchrijvinge van de witte Koe van overvloedt, *Camdoga* genaamt, waar van te vooren is geſproken. Hoe nu de Koe by haar een heylighdom is, na de wijze der *Ægyptenaren*, is mede geleert en bewezen, veel te meer dan de witte Koe. By *Virglius Eclog.*2. roemt *Coridon* op zijn Vee,

Nec quid ſim quæis Alexi,
Quam dives pecoris nivei quam lactis abundans.

Als of hy zeyde, ô mijn ſchoone *Alexis*, ben ik by u veracht, weet ghy niet hoe rijk ik van wit Vee ben: want zoo ſpreekt *Coridon*, om *Alexin* tot zijn liefde te trekken: want na 't zeggen van *Maurus Servius*, zijn daar drie koorden die

die de Minnaars gebruyken, om haar banden vaſt te leggen, haar rijkdommen, ſchoonheyt, en zangh-kunſt. Hoe nu de witte Schapen ende de blankſte melk γάλα λεῦκον, meeſt geacht zijn, leert ons *Homerus*, en den zelven *Servius*. *Virgilius* ſtelt ook wit ende zwart tegens malkander, *Quamvis ille niger quamvis tu candidus eſſes*; de blankheydt is altijdt geweeſt een teken van deught ende ſchoonheyt. Dit bewijſt ons de heylige Schrift, *Cant.* 1. 5. Hoe wel men moet bekennen, dat de ware ſchoonheyt niet in de uyterlijke blankheyt beſtaat, maar in de deughden des gemoedts, al was yemandt zwart.

Quid tum ſi fuſcus Amyntas
Et nigræ violæ ſunt & vaccinia nigra

Sic enim Sapphus, Lesbiæ, Phaoni *ſcribit:* (*gavit*
Si mihi difficilis formam natura ne-
Ingenio formæ damna rependo meæ.

Catullus Veronenſis wiſt dit wel uyt te drukken in zijn veerſſen:

Quintia *Formoſa eſt multis, mihi candida, longa*
Recta eſt, hæc ego ſic ſingula confiteor.
Totum illud Formoſa? nego, nam nulla venuſtas
Nulla in tam magna corpore mica ſalis
Lesbia *Formoſa eſt quæ cum pulcherrima tota eſt*
Omnibus una omnes ſurripuit veneres.

Het is al te moyen veers om alleen in 't Latijn te ſpreken, dies word ik gedrongen 't zelve in duyts te doen klappen, zoo gelukkigh en ongelukkigh als het uyt vallen zal.

Quintina *ſchoon in't oog, van veel geacht een Sterre,*
By my nochtans, maar blank recht ende rap van leen;
Is dit nu al haar moy? daar van na by en verre,
De Werelt zoo veel ſtoft, 'k ontken, en 'k zegh alleen
Dat in dat lange lijf, noch zout, noch raat, noch reden,
Oyt plaatze heeft gehadt, maar Lesbia *vermaart,*
Die als een Parel pronkt, en flonkert in haar zeden,
Heeft als de Diamant haar deught en jeught gepaart.

Ziet van de wittigheyt en ſchoonheydt in de Vrouw-luyden den doortrapten Jeſuït *Martinus Delrio* in *Adagiis & N. Teſtam. ad* 1 *caput Cantic. vſ.* 4. in 't Paart is de wittigheyt niet te misprijzen. Van *Turni* Paart zegt *Virgil. l.* 9. *Æneid. Maculis quem* Tracius *albis portat equus.* Hoe hoogh den witten Elephant by den Koningh van *Siam* is geacht, blijkt uyt de Hiſtorie, en uyt *Kircherus, p.* 152. *Chin. illuſt.* hoe den Elephant voor een Godt geëert is. De *Heydenen* leeren ons, om de waardigheyt van het Paart te vertoonen, dat het eerſte Paart van *Neptunus* ter werelt zoude gebracht zijn: *Cui prima frementem Fudit equum magno tellus percuſſa tridenti. Virg. Georg. l.* 1. *vſ.* 13, 14. Het Paart is een zeer wakker Dier, *Virgil. l.* 1. *Æneid. Caput acris equi.* Vaardigh in den Oorlogh. Ziet de heerlijke Beſchrijvinge, *Job* 39. 22, 23, 24, 25, 26, 27. *In 't volle geklank der baſuynen, zeyt het* heah, *en riekt den Krijgh van verre, den donder der Vorſten en het gejuygh, den geharnaſte trekt het te gemoet. Vide* Coccejum *in hunc locum*, zoo zijn zijn woorden: *In deſcriptione equi veluti luxuriat Deus.* daar in aanmerkens waardigh zijnde גבורה zijn groote kracht den Donder, waar mede zijn hals is bekleet, dat is τὸ φρύαγμα, zijnde de brieſchinge en 't bruyzen van het Paart, het blazen van zijn neus-gaten, zijn beroeringe, σεισμὸς als een aardbevinge, zijn wakkerheydt en geweldige aanval רמד, zijn onvertzaaghtheyt נשק ὁπλισμὸς &c. Ziet verder *Zach.* 10. 5. *Hy zal haar ſtellen als het Paart zijner Majeſteyt in den ſtrijt.* Ziet *Bochartum* in *Hieroz.* ende *à Lapide* in *Prov.* 21. 31. en byzonder den noyt volprezen Heer *Voſſius lib.* 3. *idololat. cap.* 6, &c. *Jeſus Chriſtus* werdt ons zelfs beſchreven, rijdende op zijn

wit Paart, *Apoc.* 6. 2. 19. 11. *Jeſus Chriſti* Dienaars werden by Paarden vergeleken. De uytverkoren Kinderen des *N. Teſtaments*, op welkers voorhooft zoo wel als *Exod.* 28. *vſ.* 36. op de goude plate, die op het voorhooft *Aarons* was, de heyligheyt des Heeren zoude ſtaan, ja op de bellen der Paarden zoude de heyligheit des Heeren ſtaan. Ziet *Cl. Coccejum* in *Zachar. cap.* 14. *Jeſus Chriſti* Bruydt zelfs *Cant.* 1. 9. werdt by de Paarden in de wagen van *Pharao* vergeleken. 5. Hier word geſproken van een vliegent paart. *Pegaſus* is by de *Heydenen* vermaart geweeſt, welke vleugelen werden toegeſchreven, en dat hy uyt *Meduſas* bloedt zoude geboren zijn, alzoo genaamt, om dat hy omtrent de Fonteynen by de *Grieken* πήγαν genaamt, voortgebracht is. *Voſſius* bewijſt uyt *Artemidoro l.* 1. *c.* 58. dat een Schip met zijn zeylen een Paart gelijk is: want de Poeet noemt de Schepen Paarden. Ende den zelven Heer *Voſſius* meynt dat *Pegaſus* niet van πηγὴ af komt, maar van πήγω ofte πηγνύω, om dat een Schip uyt veele balken t'zamen is gehecht, en gebonden, en oordeelt dat daarom *Pegaſus* een zoon van *Neptunus* genaamt werdt, om dat wy met de Schepen de Zee bezeylen. Dit Paart van *Neptunus* voort-gebracht zoude *Scyphius* zijn genaamt, zeer over-een komende met ons woordt ſchyf, Schip, doch dit is onzeker. Dit Paart zoude gevonden zijn Anno *mundi* 2626. en uyt *Helikon* vliegende, zeght men dat het een ſteen zoude geopent hebben met de hoorn van zijn voet, welke ſteen daar na *Hippocrene*, dat is Paarde-bron is genaamt, daar na zoude dit Paart in den Hemel zijn gevlogen, en een plaatſe onder het geſtarnte hebbe genomen. Vide *Dictionarium Tetraglotton*, ofte *the Dictionarie of Rider augmentet by the graet induſtrie and paines*; of *Francis Holyoke*, *ſive de ſacra quercu*. Maar *Voſſius* in zijn Boek van de Afgoderye en haar voortgank, meynt, gelijk alreeds gehoort is, dat *Pegaſus* noyt in de werelt is geweeſt: maar dat alleen in de beuzelingen en fabulen der Poëten (συμβολικον) een Schip verſtaan werdt. Dit geeft my te meer geloof, om dat men zeght *Pegaſum* geboortigh te zijn by de Eylanden *Gorgones* genaamt, of dat nu de *Azores*, of de zoute Eylanden zijn van *Cabo Verde*, als *Mercator* meynt, laat ik die gene twiſten, die haar tijdt met zulke giſſinge willen doorbrengen. Zommige meynen dat ook door *Pegaſus* de wolken zoude konnen verſtaan werden, om dat zy als vliegende zijn, immers wy zien dat uyt alle deze aangehaalde redenen, het zoo vreemt niet en is, dat de *Heydenen* voorgeven dat *Viſtnum* in de gedaante van een wit vliegent Paart is verſchenen, om zijn deught, kracht, ſterkte en vaardigheyt te beduyden.

Te vooren is getoont in een Plate hoe de *Heydenen* de werelt op een Slangh en Schilpadde grondtveſten. De door-drukkinge van de voet des Paarts op de werelt, beduyt niet alleen hoe veracht en walgelijk dat de werelt door de zonde is geworden, datze met de voet geſchopt en verdrukt werd: maar ook de rechtvaardige gramſchap Gods over de zondige werelt. De werelt zal in de Zee vergaan en verdrinken. En *Kircherus* voegt hier by, dat alle de *Mahumetanen* dan zouden vergaan. Hier merkt men dat de *Heydenen* alle hebben geweten van de Zuntvloedt: maar dat zy een vercierde herſtellinge en wedergeboorte ſtellen zal onder naakter geleert en wederleydt werden. De *Malabaren* zeggen, dat ten tijde van deze laatſte veranderinge, alle dingen ten arghſten zouden loopen, dat de Menſchen haar geſlachte zouden verliezen, en alles onder malkanderen verwert raken, en dat alleen twee Koningen zouden over blijven, die Godsdienſtigh in den gebede en boete tot *Viſtnum* zouden zijn, namentlijk den Koning van *Vappi*, en den Koningh *Aſari*.

Na dat wy wijdtloopigh van den God *Ixora* en *Viſtnum* hebben geſpro-

ſproken, zoo zal het nu ook tijt zijn om van den laatſten God der Heydenen *Bramma* te handelen; deze heeft zijn oorſpronk van *Quivelinga*, gelijk in 't begin van dit Boek is aangehaalt, als mede wat *Quivelinga* is. *Rogerius* ſpreekt van een kruikebloem, uyt welke *Bramma* zoude voort gekomen zijn: maar den Aantekenaar op *Rogerium* merkt zeer wel aan, dat *Tamara* wat anders noch te zeggen is, en dewijl wy daar van in 't begin wijdtloopigh hebben geſproken, zullen wy daar af nu ſtil zwijgen. *Kircherus* in *China illuſtrata* in de negende Veranderinge van *Viſtnum*, zeght dat Godt, in *lotum*, zijnde een water-plante, zoude verandert zijn, *quia omnia quæ in mundo ſunt humido animantur & conſervantur more* Ægyptiorum. Dat is, *om dat alle dingen door vochtigheyt en gevoedt en bewaart werde, na het zeggen der* Ægyptenaren. Zoo heeft *Thales* gemeynt, dat het water het begin van alles was, gelijk van dat gevoelen de *Stoïci* niet vremt waren, 't welk dan eenighzins tot uytlegginge van *Rogery* zeggen zoude dienen. Maar wy houden vaſt dat *Brammas* beginſel uyt *Quivelinga* is. Het eygen werk van *Bramma* is te ſcheppen; nu dewijl *Bramma* een Schepper by de Heydenen geſtelt werdt van de geheele Werelt, zoo wordt hy ook by de zelve voor het hooft der Engelen en den zone Gods gehouden; zoo dat deze Heydenen ten meerendeele *Bramma* toe ſchrijven 't gene *Jeſus Chriſtus* toe komt, *Coll.* 5. 15. de ware Zoone Gods en te gelijk Menſche. Zy ſchrijven *Bramma* ook een menſchelijke gedaante toe, daar by voegende veel beuzelingen. Men ſchrijft hem vier hoofden toe, en dat hy om zijn hoogmoet van een hooft door *Ixora* is berooft geworden, 't welk de reden is waarom dat nu de *Bramines* den geheelen *Vedam* niet volkomentlijk bezitten, maar miſſen een van deze vier Boeken en byzonder dat daar in van God gehandelt werd. Deze vier Boeken ſpreken van Godt, en van de eerſte oorzaak van alle; het 2. van de Regenten de welke de heerſchappye van alle dingen wert toe geſchreven. Het 3. van alle deughden en zeden. Het 4. van de Ceremonien, Tempelen en Offerhanden. Den *Vedam* ofte het Wet-boek der *Heydenen* heeft vier deelen, *Roggo Vedam*, *Jadura Vedam*, *Sama Vedam*, en *Tarawana Vedam*, by de *Malabaren Icca*, *Icciyxa*, *Saman*, *Adaravan*, geheeten. Ja de *Braminen* zeggen, dat, indien het deel 't welk zy miſſen, noch onder haar was beruſtende, dat zy meerder dan de Koningen der aarde in aanzien zouden zijn, en dat zy door dit verlies veel van haar macht miſſen. Deze *Bramma* ſchrijft men niet alleen de ſcheppinge van de Werelt toe, maar ook het beſtier en onderhout; hier in beter zijnde deze *Heydenen* dan de oude *Peripatetici*, die God wel den Schepper maakte, maar het beſtier van alles de tweede oorzaak toe ſchrijvende; ook beter als de *Stoïci*, die het *fatum* ofte noodtlot beſtierende alles verzierde. Andere verdachten een *fatum Aſtrologicum*, hangende de regeeringe aan de loop der Sterren. Andere dat God wel de Hemelſche dingen, maar niet d'Aardſche beſtierde, als zijnde beneden zijn waardigheyt. *Plinius lib. 7. cap. 2. Non vacat exiguis rebus adeſſe* Jovi. Andere als de *Platonici* geloofden dat God zoo wel in 't gemeyn alles beſtierde gelijk een groot Koningh, maar dat hy de reſt zijn Onder-koningh over liet, Engelen en minder Goden, want zoo hadden de Heydenen haar Lucht-goden, Water-goden, Aardſche en Onderaardſche Goden. *Epicurus* meynde dat God zijn eygen dingen niet waar nam; zoo dat *Cicero*, *Epicuri* God te rechte μονόγραμμον noemt, *l. 2. de natura Dei*. Ziet de *Adagia Eraſmi*, dat is een ledigen en mageren God, van eenen letter en trek niet volkomen af-getekent. Want de heylige Schrift leert ons van *Jeſus Chriſtus* de Zone Gods, dat alles door hem is geſchapen, *Joh.* 1. 2. *Col.* 1. 17. en getuyght *Paulus*, *Hebr.* 1. 2. en by-

Brammas oorſpronk.

Bramma werdt de Scheppinge toe-geſchreven.

Bramma werdt een menſchelijke gedaante toe-geſchreven.

zonder dat hy alles is dragende door het woord zijner macht, Φέρον τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῷ δυνάμεον αὐτοῦ. Ja Hemel en Aarde ſtaat door Gods ordinantie, en alle zijne werken zijn zijne knechten, zoo dat waarachtigh is't gene *Nehemia* zeght *cap.9. Ghy Heere zijt alleen die den Hemel der Hemelen gemaakt hebt, en al haar heyr, en de Aarde, en al wat daar op is, en de Zee en al wat daar in is, en ghy maakt die alle levendigh, en't heyr der Hemelen aanbidt u.* Ziet ook *Pſalm* 104.30. zoo dat *Baſilius* wel zeyde, οὐδὲν ἀπρονόητον οὐδὲ ἠμελημένον παρὰ θεῷ πάντα σκοπὸν ὁ ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν πάρεστι πάσι σκοπίζων ἑκάστῳ τὸ σωτήριον; dat is, *daar is niet onvoorzien in God, niets dat hy verzuymt, zijn noyt ſlapende ooge ziet alle dingen, en geeft yder dat hem nut en dienſtigh is.* En niet ten onrechte ſpreekt *Curtius*, veele Chriſtenen beſchamende, *l. 5. Eludant licet quibus ſorte ac temere humana negotia volvi agitarique perſuaſum eſt, equidem æterna conſtitutione crediderim nexuque cauſarum latentium & multo ante deſtinatarum ſuum quæque ordinem immutabili lege percurrere.* Dat is: *Laatze beſpotten de welke meynen dat alle de menſchelijke zaken op het onzeker zoo heene drijven, 't leyt nochtans by my heel anders, en ik geloof dat door een eyge eeuwige ſtellinge Gods, en een vaſte knoop der verborgen dingen, die te vooren geordonneert zijn, elk zijn ordre door loopt na een onveranderlijke en onfeylbare wet.* Zoo hebben de oude Heydenen Godts onderhoudinge en voorzienigheydt gekent, welke *Jupiter* twee vaten toe ſchreven, waar uyt hy zoet en zuur voort-bracht; zoo doen de hedendaaghſche *Bramines*, alles wat den Menſch 't zy goet of quaat over komt, de directie van *Bramma* toe ſchrijvende, zoo noch de hedendaaghſche *Turken* en *Mahumetanen*, *Hotting. Hiſt. Orient. l. 2. c. 3. Busb. Epiſt. 4. Elmac. Hiſt. Sar. pag.* 205. Zoo deden de *Ægyptiſche* Tovenaars, *Exod.* 8.19. zoo de *Philiſtijnen*, 1 *Sam.* 6.11. Ziet *Pleſſeum* in zijn *Bybel der Nature*, *cap.* 15. En *Juſtus Lipſius*, *Grata tum tantum & nobis commoda ſubmitti cœlitus putas, ne quicquam in hac grandi machina geritur (peccata excipio) cujus non cauſa & origo à prima cauſa eſt.* Dat is: *Den Hemel zent ons niet alleen het goede, maar ook het droevige en quade toe*; gelijk ook *Amos c.* 3.6. *Thren.* 3.38. *Uyt de mont des Alderhooghſten gaat het goede en het quade.* Zelfs ſchrijven de Heydenen *Bramma* toe de bepalinge van tijden en ſtonden, zijnde mede een ware eygenſchap Gods, *Act.* 1.7. alwaar de ſtellinge der tijden Gode toe-geſchreven werd, *Heb.* 12. αἰῶναν ἐποίησε. *Jeſus Chriſtus* heeft de Eeuwe, Werelt en Tijden gemaakt. *Dan.* 2.21. *God verandert alleen de tijden en ſtonden.* Ende zoo is by de Heydenen *Bramma* den God der veranderinge, ja zy zeggen zelfs, dat hy den tijt des levens heeft geſtelt, welk perk den Menſch niet overtreden zal, gelijk als *Job* getuyght, *c.* 14. 5. en *Pſalm* 31.16. *Mijn tijden zijn in uwe handt. Pſal.* 39.6. *Ghy hebt mijn dagen een hand breed geſtelt*, na de wijze der vingeren, die van kleyn op klimmen tot de grootſte en middelſte, en dan weder dale tot de duym, welk kleynder en lager ſtaat dan de kleynſte vinger. Zoo zeght ook *David, vſ.* 5. *Heere maakt my bekent het eynde mijner dagen, en mijn eynde en de mate der zelve.* De *Priſcillianiſten*, *Aſtrologi* en *Mathematici* dwaalden daar in, datze deze bepalinge, de lucht, de ſterren, en andere onder oorzaken toe ſchreven, waar tegens het *Concilium Braccarenſe* heeft gewaakt, en de zoodanige het *Anathema* toegeëygent, als zijnde een Heydens en godloos gevoelen. God ſpot daar mede, *Eſai.* 47.13. zeggende: *Laatze nu op ſtaan die in de Sterren kijken, en na de Mane voorzeggen, en laatze u verloſſen van die dingen die u zullen over komen.* Zoo ſchrijven dan deze Heydenen alle dingen *Brammas* regeeringe toe, zaken van voor- en tegenſpoet, rijkdom en armoede, honger en naaktheydt, gebrek en overvloet, goede en quade Huwelijken,

Bramma *bepaalt de tijden en eeuwen, ja het leven der Menſchen.*

Ziet over de bepalinge van 's menſchen beſluyt. Cl. Riveti *Epiſt. ad* C. Berovicium & Jacobi Crucii *Epiſtolam.*

zegen

zegen en vloeken &c. Uyt *Bramma* zeggen ook de Heydenen, dat alle dingen zijn oorſpronk hebbe, alle de Werelden niet alleen, maar ook de geſlachten der Menſchen. Dat de boven hemelſche werelt (*mundus ſupercœleſtis*) zoude uyt *Brammas* herſſenen of aangezicht voort-gekomen zijn: (want deze Heydenen ſtellen *orbes cœleſtes*, gelijk ook *Ariſtoteles* acht geſtelt heeft) zoo ook de oude Heydenen.

De Werelden en alle geſlachten van Menſchen zeggen de Heydenen uyt Bramma *voort te komen.*

Amiſſum ne crede diem, ſunt altera nobis
Sydera, ſunt orbes alii lumenque videbis
Purius, Elyſioſque *magis mirabere campos.*
Claudian. l. 2. de raptu Proſerpinæ.

En wat de Poëten van de Elyzeeſche velden hebben verdicht, is den Lezer niet onbekent. De tweede Werelt dan van zoodanige nature zoude uyt *Brammas* oogen voort-gekomen zijn. De derde uyt zijn mont. De vierde uyt zijn linker oore. De vijfde uyt zijn tonge en gehemelte. De zeſte uyt zijn hert. De zevenſte uyt zijn buyk. De achtſte uyt zijn manlijkheydt. De negende uyt zijn ſlinker heupe. De thiende uyt zijn knien. De elfde uyt zijn hiel. De twaalfde uyt de teen van zijn rechter voet. De dertiende uyt de bal van zijn ſlinker voet. De veertiende uyt de lucht die rondtom hem was. De *Bramines* zeggen, dat zy voortkomſtigh zijn uyt *Brammas* herſſenen, en dat de Soldaten of *Nairos* uyt *Brammas* voeten zijn geſproten; en de *Exaſtri*, een ſlagh van Koningen, uyt zijn armen; en daarom zeggen de *Bramines*, dat zy meerder zijn dan de Koningen, dewijl zy uyt het hooft van *Bramma* zijn voort-gekomen; zy zijn ook niet gehouden *ſombaye* ofte eerbiedigheydt aan de Koningen te doen, maar mogen by haar neder zitten. Uyt welke Werelden zoude zijn geſproten na de geſtalteniſſe van de deelen des menſches lichaams, eerſt die Menſche die met verſtant en wijſheyt begaaft waren. Ten 2. Die voorzichtigh waren in haar daden. Ten 3. De welſprekende en wel-begaafde van tonge. Ten 4. De looze en doortrapte. Ten 5. De Swelgers ende Braſſers. Ten 6. De doorluchtige en grootmoedige. Ten 7. De vuyle en tot booze zeden genegen Menſchen. Ten 8. De Hoereerders en Welluſtige. Ten 9. De Arbeydtzamen, Kunſtenaren en Hantwerkers. Ten 10. De Boeren en Tuyniers. Ten 11. De *Parreas*, en die met vuyle dingen omgaan, als zijnde uyt *Brammas* hielen voortgekomen. Ten 12. De Dieven, Doodſlagers en Rovers. Ten 13. De onderdrukkers der Armen en nooddruftige. Ten 14. Zodanige Menſchen die met by zondere gaven, ja alle ſlagh van zaken begiftight zijn, van een luchtige geeſt. De Heydenen meynen, dat zy, een Menſche aanſchouwende uyt zijn gedaante, *Phyſionomia*, en aangezichte konnen oordeelen, uyt wat deel van *Bramma* zoo een geboren is. Wat verder van de Werelden en zeven Zeen werd onder de Heydenen gelooft, zal t'zijner tijdt aangewezen werden.

De *Malabaarſche* Heidenen ſchrijven *Bramma* twee wijven toe, *Saroſſody* en *Quiatry*, en dat hy by geen van beyde eenige kinderen heeft gehadt: maar dat *Saroſſody* zijn eygen Dochter zoude geweeſt zijn, die hy ten Wijve hadde genomen, waar uyt een ſpreekwoordt is ontſtaan onder haar, als yemant zijn Dochter ſtreelt, *dat hy niet en doe als* Bramma. *Brammas Wahanam* en Paart is een Vogel by de *Malabaren Annam* genaamt: want de Heidenen zijn gewoon haar Goden een Paart of *Wahanam*; dat is alwaar mede men over wegh komt toe te ſchrijven, gelijk boven is bewezen. Van deze vogel *Annam* zeggen zy, dat hy, als hem melk en water werdt voor geſtelt, t'ſamen gemenght zijnde, dat hy den melk drinkt, en 't water laat ſtaan, zijnde een zinnebeelt van goede menſchen, die het quade van 't goede ſcheyden, en het goede behouden. Veel ongerijmtheden ſpreken deze Heidenen,

Brammas *paart en* Wahanam *is den vogel* Annam.

en inzonderheyt de *Malabaren* van *Bramma*, dat hy na verloop van veele Jaren ſterft, en dan weder levendig word; ook zeggen zy dat *Bramma* eenige andere onder hem heeft, die hy de particuliere zaken heeft bevolen, zijnde daar van d'aanzienlijkſte eenen *Dewendra*, hooft zijnde over alle de hoofden van de acht Werelden, zijnde deze hooger dan de plaatſe die wy bewoonen, ook lager dan den Hemel en *Brammas* plaatſe: want na die Werelden gaan de goede (na haar zeggen) toe, als zy geſtorven zijn. Zy ſchrijven ook andere toe te konnen ſcheppen, maar niet zoodanige volmaakte dingen als *Bramma*, maar alleenlijk eenige dingen die in de Boſſchagie waſſen, als Komkommers, Pompoenen, 't welk een ydel voorgeven is, tegen ſtrijdende de rechte reden en Godts H. Woordt; zoo zeggen zy ook dat *Bramma* om zijn leugen door *Ixora* van een van zijn hoofden is berooft, daar het immers geen God en paſt te liegen; dus ziet men een *ſpiritum vertiginis*, een tuimel-geeſt in deze Menſchen. Wel zeyt *Plato*, *Impotentia eſt mentiri, qui enim non poteſt exequi quod pollicetur ad ſimulandam potentiam mentitur.* Dat is: *Het liegen is onmacht, want die niet kan uytvoeren dat hy belooft, om zijn macht evenwel te veynzen, moet noodtzakelijk liegen.*

Het XII. Capittel.

Handelende van de Scheppinge, gedaante, form en deelen des Werelds, na het gevoelen der oude en nieuwe Heydenſche Geleerden.

VAn de Werelt en haar Scheppinge is in't begin van dit Boek wat aangehaalt: maar hier zullen wy het gehcele gevoelen zoo der *Benjaanſche* als *Malabaarſche* Heydenen eens op halen. Deze ſchrijven dan God de ſcheppinge des Werelts toe, want zy noemen God dikmaals *Vanannum primium Pareitar*; dat is, *Schepper des Hemels en der Aarde*; zo dat zy geenſins met zommige Heydenen, *Plinio*, den Schepper en het Schepſel vermengen, ook niet in *Ariſtotelis* meyninge, zijnde in *Topicis*, dat men zoo wel het eene als het ander van de Werelt kan zeggen, datze eeuwigh en niet eeuwigh is: maar zy ſtellen vaſt met *Thales*, *Plato*, en *Tullio*, dat de Werelt Gods werk is; verre zijn zy ook van *Epicuri* meyninge, dat de Werelt door een hachelijke toe-vloeyinge van veeskens en ſtofkens, *Fortuito atomorum concurſu*, zoude t'zamen gerunt zijn, en gemaakt, ook niet door eenige nootzakelijkheyt, ook zie ik niet dat zy in *Procli* meyninge zijn geweeſt, of noch zijn, de welke meynden dat de Werelt van God was *per emanationem*, zoo dat zy niet in tijdt, maar in nature alleen van God verſchillen zoude. Veel ſchrikkelijke en by na ongelooffelijke dwalingen, zijn altijt omtrent de Scheppinge des werelts ontſtaan. De *Valentinianen* geloofden niet, dat God de Vader, Jeſus Chriſtus Schepper, en Δημιεργὸν was van de werelt: maar yemandt hooger dan de Vader, gelijk *Clemens Alexandrinus l.4.* τρωμάτων aanwijſt. De *Marcioniten* meynden dat het beneden de waardigheyt Gods was, de werelt te ſcheppen: want *J. Martyr* toont ons, dat *Marcio* een grooter God dan den Schepper droomde. *Vide Apologiam Chriſtianam ſecundam pro Chriſtianis.* De *Simonianen* meynden, dat de werelt van de Engelen was geſchapen; zo ook de *Nicolaiten*, *Menandrianen*, *Archontici*, dat de werelt alleen van 7 Engelen was geſchapen, (daar nochtans ſcheppen een werk van oneyndige macht is) meynde *Saturniani*, *Baſilidiani*, dat de werelt van de minder Engelen, en van den Duyvel was gemaakt, zeyden de *Cerinthiani*, *Luciferiani*, *Carpocratiani*, *Valentiniani*, *Manichæi*, *Priſcillianiſtæ*, dat de Schepper der Werelt een booze God was, leerde eertijdts de *Cerdonianen*, *Marcioniten* en *Apelliten*, gelijk *Irenæus*, *Tertullianus*, *Epiphanius*, *Euſebius*, en *Auguſtinus* getuygen. Dat *Bramma* des werelts ſchep-

pinge

pinge werd toe-geſchreven, hebben wy vertoont in't voorgaande Hooftſtuk, doch met een gegeven macht en kracht hem van *Viſtnum* verleent. 't Is waar dat zy meer dan een werelt met *Epicuro* en *Metrodoro* erkennen: maar wat voor werelden zy kennen, is te vooren in't voorgaande Hooftſtuk aangetekent, daar in vry beter zijnde dan *Ariſtoteles*, welke meynden dat Godt na zijn oneyndige macht geen meer werelden zoude hebben konnen ſcheppen, zijn redenen zijn by *Pererium* in't 1 cap. *Geneſis* aangehaalt. Zoo hebben de *Heydenen* ook zeven Zeen bedacht, namentlijk 1. de Water-zee. 2. Melk-zee. 3. Zaan of Toyer-zee. 4. Boter-zee. 5. Zoute-zee. 6. Zuyker-zee. 7. Wijn-zee: Stellende in de Water-zee de Paradijzen, in de Melk-zee de Prieſters en Jogues; in de Zaan-zee de welluſtige; in de Boter-zee de gelukkige die boter tot de bodem hebben, en daar in als haar voeten en gangen waſſchen; in de Zoute-zee de barmhertige; in de Zuyker-zee de gene die gaarn veel aalmiſſen geven; in de Wijn-zee de gene die van alles dobbel overvloet hebben. Evenwel ſchoon dat *Bramma* de ſcheppinge des werelts werdt toe-geſchreven, zoo houden de *Bramines* ſtaande, dat de werelt van een Ey zijn beginzel heeft, zoo dat zy eer uyt-gebroeyt zoude moeten gezeght werden dan geſchapen. Zeer wel zeyt *Lactantius Firmianus l.* 1. *c.* 3. *Si quis dicat idem eſſe figulum & lutum nonne inſanire videbitur? Die wil zeggen dat het kley en den Pottebakker een en't zelve is, ſchijnt die niet uytzinnig te zijn?* En moet niet altijdt de Werk-meeſter van de ſtoffe zijn onderſcheyden? 't Is waar, dat de *Ægyptenaren*, zoo wanneer zy den Schepper van Hemel en Aarde wilden afbeelden, ſchilderden hem een Ey uyt zijn mondt ſpuwende, en dat Ey betekende de werelt, want de oude *Ægyptenaren* meynden dat de werelt de gedaante van een Ey hadde. Andere gaven voor dat den Hemel de ſchaal van't Ey was, en de Aarde de doyer. Zoo de Inwoonders van *Thebis* (ἑρμηνεύει δὲ τὸ ᾠὸν τὸν κόσμον) leggen de werelt uyt een Ey te zijn, zoo vertoont byzonder dit *C. Voſſius, l.* 1. *Idololatriæ, part.* 2. *c.* 5. allegerende *Sanchuniathon*, de oudtſte Schryver, van de zaken van *Phœnicia*. Zoo is *Orphei* en *Platoos* Ey bekent; En *Varro* heeft mede de werelt by een Ey vergeleeken. Dit Ey zoude na het gevoelen der *Perſianen* eerſt *Oromaſdes* gemaakt hebben; maar *Arimanius* quade geeſten hebbende voortgebracht, zouden dit Ey doorboort hebben, en zoo zoude het goede met het quade, en 't quade met het goede zijn vermenght geworden; en hier uyt zoude den onverzoenlijken oorlogh tuſſchen *d'Oromaſden* en *Arimanios* zijn ontſtaan: maar de laatſte zoude eindelijk overwinnen.

In't begin van dit Boek is vertoont hoe dat de Godlijkheydt of *Ixoretta* haar verandert in een Ey, en dat van dat Ey de werelt is voortkomſtigh, zoo dat God te gelijk zoude zijn den Schepper en de ſtoffe, waar uyt de werelt is voort-gekomen, 't welk t'eenemaal ongerijmt is, als wy uyt *Lactantio* hebben aangewezen, en ſchoon dat dit nu al na haar zeggen konde gelden, zoo en zoude men niet konnen zeggen dat God de werelt geſchapen hadde, maar dat hy zich nu in de werelt verandert hadd'. Men kan ook met reden niet ſtaande houden, dat het Ey het zaat van de werelt is, en dat daar uyt de werelt zoude ſpruyten, gelijk van een zaatken een boom: want de werelt is geen dier of plante, maar een *aggregatum cauſarum animatarum & inanimatarum*, gelijk de Philoſophen zeggen. 't Is ook ydelheyt, te willen bewijzen, dat zulken heerlijken grooten gebouw als de werelt is, uyt een kleyn Ey zijn beginzel zoude genomen hebben. Wy beſluyten dan met *Paulo*, door het geloove verſtaan wy dat de werelt door het Woord Gods is toe-bereyt, en dat de dingen die men ziet, niet zijn geworden uyt din-

dingen die gezien werden, *Hebr.* 11. *vſ.* 3. Gelijk als een Ey een zienlijk dingh is, πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ εἰς τὸ μὴ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. Ziet ook *Rom.* 4. *vſ.* 17. te meer weten wy dit door het geloove, om dat wy God erkennen onze genadige goedertieren Schepper, en ook onderhouder, en hoe hy alles heeft geſchapen in het woord λόγῳ, *Joh.* 1. door *J. C.* zijn Zone, *Prov.* 8. de eeuwige wijſheyt Gods: niet als een bloot Inſtrument ofte werktuyg, ofgelijk *Philo Judæus* van de Engelen meynde, datze συνεργοι mede-helpers waren van God in de ſcheppinge, maar als evengelijke God met de Vader en H. Geeſt, dewijl zoo wel den Zoone als den Vader, *Joh.* 1. 3. *Col.* 1. 16, 17. ook de heylige Geeſt de Scheppinge werd toegeſchreven, *Pſalm* 33. 6. *Job* 26. 13. 33. 4. En hoewel de *Heydenen* weten dat God de werelt gemaakt heeft, zoo weten zy dit niet door 't geloove gelijk wy, zoo beſluyten wy ook dat geenzins zoo een heerlijk werk als dat van Hemel en Aarde, by geval is t'zamen gevloeyt, maar wijſſelijk van God uyt niet gemaakt is, en niet *ex materia præexiſtente aut coexiſtente*, gelijk de *Peripatetici* meinden. Ik zegge dan met den grooten *Cicero*, de natura Deo. *Per deſertum aliquod offendis forte aulam regiam mire compoſitam atque ornatam, interrogas quo pacto tanta ibi conſtructa ſit domus? dicitur tibi quod caſu mons quidam cecidit ex cujus ruina fabricata eſt, irrideres illum qui hæc tibi perſuaderet.* Dat is: *Ghy komt door een Foreeſt of Boſch wandelen, en ziet daar een konſtigh en koſtelijk Gebouw, ghy vraaght, hoe komt dit Huys hier in deſe Woeſtijne: Men antwoordt u dat by geval een Bergh is gevallen, uyt welkers overblijfzel zoo een koſtelijk Hof is voort gekomen; zoudt ghy die niet uytlachen, die u zulks wilde wijs maken?* En dit dient dan ook tot montſtoppinge van *Epicurus*, en zijn Godloozen aanhangh. Gelijk het gevoelen der *Braminen* valſch is, dat de Godlijkheyt zich in een Ey zoude verandert hebben, en dat zy zoo dun zoude werden, als een druppel van den dauw, en dan weder aengroeyt; Zoo zeggen zy ook dat het met de werelt en dit Ey zoude zijn: want belangende het eerſte, het ſtrijdt tegen de Godlijkheyt eenige veranderingh of verminderinge onderworpen te zijn. *Nihil enim in Deo mutabile aut prius aut poſterius, ſoluſque eſt qui eodem modo vere eſt, neque factus neque futurus neque ceſſaturus.* Die is die hy zijn zal *Exod.* 3. *vſ.* 14. אהיה אשר אהיה. De A en de Ω *Vere ille eſt qui immutabilis eſt omnis enim mutatio facit non eſſe quod erat: Want alle veranderinge maakt dat een dingh niet en is, dat het te voren was.*

Ten anderen, dat de werelt na datze als een druppel zoude verdunt zijn geworden, weder zoude toenemen en aanwaſſen is ook een Fabel: want Gods Woordt leert ons, datze door 't vyer een eynde zal nemen, 2 *Pet.* 3: 7, 10. Of nu de werelt t'eenemaal zal vernietight werden, dan ofze gezuyvert zijnde, zal blijven tot een eeuwigh bewijs van Gods goetheydt, gelijk zommige Gods-geleerden, en onder andere den voortreffelijken *Calvijn* meynt, dat is onzeker, en het een en 't ander kan zonder dwalinge ſtaande gehouden werden, want dit is puur problematijcq, en niet fondamenteel de gronden des geloofs rakende; immers het aangroeyen en af-nemen van de werelt is ydel en zeer beſpottelijk. De *Stoïci*, gelijk men by *Laërtium* en *Cenſorinum* kan zien, zeyden dat de werelt vervuurde en verwaterde, 't welk genaamt wierd Ἐξαυχμῶσθαι & Ἐξυδατῶσθαι, *vide Euſebium de præparat.* 5, *Euangelii l.* 15. *c.* 19; En hy voeght de reden van haar gevoelen daar by: om dat de werelt, die geen begin heeft, na dat zeggen, ook geen eynde mach toe geſchreven werden. Hierom ſtelden de Heydenen het grootſte Jaar *Annum maximum*, ziet boven. De winter van dat groote Jaar zoude zijn *Mundi* κατακλυσμὸς of de Sundvloedt, ende Ἐκπύρωσις de verbrandinge

dinge. Soo ſtelde *Philo* met de *Stoïci* *Mundum corruptibilem & incorruptibilem*, een verderffelijke en onverderffelijke werelt. En *Baſilius* in *Hexamero orat.* 3. *meminit* ἀναβιώσεως *Mundi* (een weder levinge van de werelt) & Ἐγκυκλίας τῦ κόσμυ, een wederkeer des werelts. *Meminit Marcus Antonius Imperator*, ὁ Σπανὸς παῖς; zoo ſpreekt hy, περὶ τ̃ περιοδικ̃ς παλιγγενεσίας τ̃ κόσμυ, ziet ook *Senecam l.* 3. *vſ.* 30. *natural. quæſtion.* Maar de H. Schrift leert ons tweederley παλιγγενεσίαν *mundi*, door water en vuur, d'eerſte ten tijde *Noah* geſchiet, de tweede zal zijn ten jongſten dage, ἐν τ̃ Συντελείᾳ τ̃ κόσμυ, en deze noemt Gods woort Ἀνάψυσιν καὶ Ἀποκατάστασιν, *Matth.* 19. 28. *Act. cap.* 3. 21. *Act.* 17. 18.

De H. Schrift leert ons dat God alles uyt niet door zijn woort heeft gemaakt: maar de Heydenen, die *Ixora* zoo wel als *Viſtnum* en *Bramma* lichamelijk maken, inzonderheyt de *Malabaren*, meynen dat alle dingen haar beginzel hebben uyt het *membrum virile* van haren Godt, en dewijl dit te groot was, konde hy tot zijn Vrouwe *Chatti* niet genaken, dies hy het affneet tot 18 ſtukken, waar van alderhande wapenen wierde gemaakt; nu zoude uyt het bloeden, door de affnijdinge geſchiet, Zonne, Maan en Sterren zijn voort gekomen, en van eenige druppelen, die op de aarde vielen, bloemen en roozen. Nu ontbrakender noch redelijke en onredelijke dieren, de welke (*ex copula*) van *Ixora* en *Chatti* ter werelt (na haar zeggen) zijn voort gebracht. O gruwelijke, infame, en ſchandelijke gedachten der Heydenen van haren God! de welke ſchamen het licht aan te zien, ja in de ooren te komen, veel minder in 't herte. *Quis hoc non videt digitum diaboli*; Dank zy dan den alderhooghſten God, dat wy met de H. Schrift zeggen en geloven, Godt ſprak en het werde. Beter oordeelde *Plato* en *Mercurius Triſmegiſtus*, gelijk *Cyrillus* verhaalt: *dixit Dominus ſtet terra & appareat Firmamentum, & ſtatim initio formationis terra facta eſt.*

De werelt is ront, daarom hebben de Oude de Inwoonders der zelve verdeelt in *Periſcii*, rontom ſchaduwe gevende; die onder de getemperde *Zona* woonden, waren *Heteroſcii*, een-zy-ſchaduwige; onder de *Zona Torrida*, *Amphiſcii* twee-zy-ſchaduwige: zoo kende zy *Antipodes*, *Periæcos* en *Antecos*, dat is: tegen-voeters, die onder een zelve halve Meridiaan woonen, Zuyd en Noord even ver van de middel-lijn, en die een zelve parallees tegen over malkander, onder een Meridiaan woonen De Werelt hangt aan een niet, volgens de woorden der H. S. בלימה תלה ארץ על Lxx *vertunt* κρεμῶν γ̃ν ἐπ' ὀδένος, D^us. *Fullerus* zeght dit woort van בלם Frænare *Pſal.* 32. 9. teugelen, afkomſtig te zijn. *Quod fræna Deus terram ſuſpendat. Eurip.* zeide dat *Veſta*, dat is de Aarde, zijn plaats in de Lucht hadde καὶ γαῖα μήτηρ ἑστίαν Δ' ὁσοφοὶ βροτοὶ καλοῦσιν ἡμένη ἐν αἰθέρι. Zo ook *Arnobius*, *Terram non nulli Veſtam pronunciant, quod in mundo ſtet ſola, cæteris ejus partibus in mobilitate perpetua conſtitutis.* En *Numa Pompilius*, bouwde een ronde Tempel ter eeren van *Veſta* de Aarde, die ront is.

Maar omtrent dit alles hebben de *Bramines* deze navolgende valſche gevoelens, ſtellende dat de werelt uyt een Ey is voort gekomen, zoo zijn daar op veele ongerijmtheden gevolgt; zy en konnen niet begrijpen, dat de Aarde ront is, maar wel plat; ook niet datze rontom van de lucht en hemel omringht is: maar zy willen dat den hemel zijn palen heeft, en niet wijder gaat als den Horizont of Zicht-eynder, en dat den hemel niet anders is, als de helft van het Ey, zijnde het bovenſte deel, en dat de aarde het tweede halve en benedenſte deel is, waar uyt ook nootzakelijk volght, dat zy den hemel onbeweeghlijk ſtellen, en dat Zonne, Maan en Sterren, die zy een ziele toe eygenen, door den hemel zwieren, als de Viſſchen in de Zee, des daaghs van 't ooſten na het

Zeltzaam en beſpottelijk gevoelen der Braminen aangaande de gedaante des werelts.

weſten, en des nachts van't weſten, (niet onder de aarde, maar langhs den zoom van den Horizont) na het noorden, en van 't noorden weder na 't ooſten; en of men haar al aan zeght, dat, indien dit waar was, dat men dan zelfs den geheelen nacht het licht en de Zonne zoude hebben; zoo antwoorden zy daar op, dat aan de noord-kant een zeer grooten Bergh is, *Mahameru* of *Merua* genaamt (waar van te vooren geſproken is) achter welke dan de Zon, Maan en Starren ſchuylen. Dies zy niet geloven dat d'aarde ook ront is, of dat'er *Antipodes* en tegenvoeters zijn. Zy beuzelen ook, dat de aarde op een Oſſe ſtaat, de welke ruſtende, geſchiet het dat de aarde van den eenen Oſſe-hoorn tot den anderen overgaat, dit zoude de aardt-bevinge veroorzaken. O kinderlijke Philoſophie! en plompe grove onkundigheyt van de ſterrekunſt, en Coſmographie of wereltsbeſchrijvinge: men zoude deze *Braminen* mogen vragen, hoe groot dat die Bergh is, en waarom dat onder de Polen de Zonne een geheele helft van't Jaar zich vertoont, daar niet gewaar wordende den Bergh *Mahameru*, en wederom 6 maanden is daar niet dan duyſterniſſe te vinden: maar ſchoon datze door de bewijzen uyt de *Sphæra* genoegh overtuyght zijn, zoo willen zy van haar oude meyninge geen afſtandt doen. Wat de Oſſe aan gaat, dat is te belachelijk om te wederleggen: want waar op ruſt die Oſſe? Is het niet beter met Godts Woordt geſprooken, dat de Aarde aan een niet hanght, *Job* 26.7. en alleen aan Gods macht, God heeftze op haar grondveſten תכרונד, waar tegen ſtaat Αχαταϛασία, ברד, wiltheyt, woeſtheyt, gegront, in eeuwigheyt zal zy niet wankelen, *Pſalm* 104.5. Hy heeftze gegront op de Zee, en beveſtight op de Rivieren, *Pſalm* 24.2. en 136.6. Behalven dat behoorden de *Bramines* te gedenken, datze te vooren de werelt op een Slangh en Schilpadde hadden gegrondtveſt, *oportet mendacem eſſe memorem.* Beter oordeelden de oude Heydenen, *Stat vi terra ſua vi ſtando* Veſta *vocatur*, Daarom wordt het Aartrijk Veſta genaamt, van Ἑϛία ἑϛάναι, van't ſtaan. Of nu de werelt vaſt ſtaat, dan ofze haar beweeght, ('t welk klaarlijk en onwederſprekelijk by de Wiskonſtige werdt bewezen) laten wy in zijn geheel, en de Diſcipulen van *Ptolomæus* en *Copernicus* hier over twiſten, alleenlijk dit hier by voegende, dat de Lieden de welke de beweginge des Aardtrijks ſtellen, zo onchriſtelijk niet behoorden veroordeelt te werden, als of zy ketterden, en de H. Schrift openbaar tegenſpraken; dewijl het zeker is dat den hoogh geleerden *Calvijn* zegt, *Scripturam ſe continere inter oculorum apparentiam docet è Phyſicis, ſed proprie Phyſicam non docet.* Dat is: *Zy leert ons wel uyt natuurlijke dingen de heylige Schrift, maar zy leert ons niet de geheele natuur-weet.* Die in een Schip vaart in 't gezicht van't lant, zoude hy niet oordeelen zoo wel dat d'aarde voorby gingh als het Schip? En wederom zegt den zelven Autheur: *Rudibus & indoctis aſtrologiæ arcana* David *fruſtra conatus eſſet tradere, itaque ſatis habuit craſſo ſtylo ingratitudinis arguere totum mundum, niſi ex ſolis conſpectu in pietate proficiant.* Dat is: David *zoude te vergeefs getracht hebben de Onkundige den loop des Hemels, en de geheymen der zelve voor te ſchrijven: maar hy toont alleen door een gemeyne ſtijl, dat de Werelt van de grootſte ondankbaarheydt te beſchuldigen is, indien zy niet uyt het aanſchouwen van de Zonne toe-neme in Godzaligheyt des levens.* Daarom zeyt de H Schrift, dat de Zonne als een Bruydegom uyt zijn Slaap-kamer uytgaat: En wederom. Calvin. *non enim argute inter Philoſophos de integro ſolis circuitu diſputat ſed rudiſſimis quibuſque ſe accommodans intra oculorum experientiam ſe continet.* Dat is: David *diſputeert en reden-kavelt niet met ſubtiliteyt van den geheelen loop der Zonne, maar zich na het verſtant van de geringhſte verklarende,*

Men behoort die niet voor Ketters en Verachters van Godts Woordt te houden, die de bewegingе van het Aardtrijk, en het ſtil ſtaan der Zonne vaſt houden: want de H. Schrift heeft nergens het eene of het andere vaſt geſtelt.

Getuygeniſſe van den hooghgeleerden D. Johan Calvin *in deze zake.*

de, blijft zy binnen de palen des gezichts. Want de woorden *Pſal.*19. van het uytgaan als een Bruydegom uyt zijn Slaap-kamer, kan men niet eygentlijk verſtaan; gelijk ook niet de plaatze *Eccleſ.*1.5. Daar de Zonne ons hijgende naa haar plaatze beſchreven werd שׁראפ, want de Zon ruſt noyt, en loopt door het *Hemiſphærium Antipodum*, het onder-aardſche half rondt by nacht, zoo moet dan dit oneygentlijk begrepen worden, zoo dat de Pauzen nu niet zouden doen, dat eertijts een van haar Voorzaten dede, uytbannende een, dewelke de Antipodes of tegenvoeters ſtelde.

Virgilius,

Illic ut perhibent aut intempeſta ſilet nox; (tenebræ,
Semper & obtenta verſantur nocte
Aut redit à nobis Aurora diemque reducit,
Noſque ubi primus equis oriens afflavit anhelis, (veſper.
Illic fera rubens accendit lumina

Ik derve dan zeggen met den hoogh-geleerden *Chriſtianus Schotanus l.*4. *triumphorum S. Scripturæ, c.*5. dat'er niet een eenige plaatſe is in de H. Schrift, de welke beſchrijft en bewijſt de vaſtigheyt en onbeweeghlijkheyt der Aarde, en de beweeghlijkheyt der Sonne, dies ik met dien Heer beſluyte, *Illam litem ſublimiorum animorum prout tempus deciderit; & ſequens ætas, veritati & æſtimationi ſacrarum literarum nihil poſſe adimere; nam relinquit artificibus illam inquiſitionem nihil in hanc aut illam partem determinando.* Dat is: *Deze twiſt na dat de tijdt en ervarentheydt die nederleght, ſtrijdt geenzins tegen de waarheyt en hoogh-achtinge van Gods H. Woort: want dat laat deze zake den Konſtenaren ter onderzoekinge over, daar in niet vaſt determinerende of bepalende.* En dus verre zy genoegh van deze zake geſproken. Te vooren hebben wy eenighſins aangeraakt het gevoelen der *Braminen*, aangaande de veelheydt der werelden, daar in navolgers zijnde van *Epicurus*, en deze meyninge is al out, en heeft al diepe wortelen geſchooten: want *Alexander* in zijn tijdt uyt de *Philoſophen* hoorende, dat'er meer werelden waren dan een, was zeer bedroeft, om dat hy noch geen volkomen Meeſter van eene werelt was, zoo hebben eertijts de *Mathematici* willen ſtaande houden, dat in de holle ſchoot van de Maan een andere werelt en Inwoonders waren; zoo ſtellen dan deze *Bramines* 7 plaatſen in den Hemel, *Purilogam*, *Puerlogam*, *Suorlogam* of *Sorgalogam*, *Maharlogam*, *Quenalogam*, *Devalogam*, en *Brammalogam*. Zoo ſtellen zy ook zeven werelden, welke altemaal Eylanden zijn, en van zeven Zeen omringht werden, d'eerſte zoude genaamt zijn *Quembativa*, en dat is de werelt daar in wy nu leven, omringt van de zoute Zee, &c. in't middelpunt zoude de vermaarde Berg *Mahamerum* van klink klaar gout zijn.

't Is dan zeker dat'er maar eene Aarde en een Zee is, 't welk d'ervarentheydt der Scheepvaarten heeft geleert, hoewel veel deelen miſſchien onbekent zijn, 't welk zeer geloofflijk is. De Sterre-kundige ofte *Aſtronomi* verdeylen de Aarde in vijf deelen, uyt oorzaak van de nakinge of af-wijkinge der Zonnen, en deze noemen zy riemen of zonas.

Daar is maar eene Werelt en eene Zee.

Quinque tenent cœlum zonæ, quarum una coruſco
Semper ſole rubens & torrida ſemper ab igne.

De twee uyterſte riemen onder de Zuyd- en Noord-pool (*Polus Arcticus* en *Antarcticus*) werden de koude riemen *Zonæ frigidæ*, d'andere twee *Zonæ temperatæ*, ofte *middelmatige riemen* genaamt, deylende zoo wel van de koude als hette, gelijk wy zulken klimaat hier bewoonen. De vijfde is de gezenghde hemels-riem (*Zona Torrida*) tuſſchen beyde de zonne-keeren (*Tropicos Cancri & Capricorni*) de Oude hebben verkeert gemeynt, dat de plaatſe onder de *Zona Torrida* gelegen, onbewoont waren, daar d'ervarentheyt leert, dat *Sumatra*, *Makjau*, en andere Eylanden en Landen

Twee reden waarom de Zona Torrida, *ofte verzenghde Hemels riem kan bewoont werden.*

recht onder den Evenaar bewoont, bevolkt en vruchtbaar zijn, doch Godt de Heere heeft de hitte met ſterke verkoelende winden getempert, zonder de welke zy niet zouden te bewoonen zijn; ook heeft God wijſſelijk in die Landen verordineert, dat nacht en dagh even lang zijn, om alzoo de hitte van den dagh met de koude des nachts te temperen, want indien men daar 15, 16, 17 a 18 uuren zonne-ſchijn hadde, als hier in de Somer, 't lant ware niet te bewoonen. De *Braminen* dwalen ook hier in, meynende dat de Aarde hondert duyzent *Joxenas*, van het Noorden tot het Zuyden &c. groot is, daar d'ervarentheyt leert, dat de gantſche Aardtkloot met de Zeen niet meer dan 6300 mijlen begrijpt, en de gantſche Hemel is by d'onze verdeylt in 360 graden. Ons *Hemiſpherium* van den *Horizont* af tot onzen *Zenith* hebbende 90 graden, en van den *Zenith* weder tot den *Horizont* 90 graden, en zoo ook na het beneden *Hemiſpherium*, in alles viermaal 90 graden, dat is 360 uit makende, elke graad by ons gerekent op 15 mijlen, by de *Portugezen* op 17 en een halve mijl, zoo dat 360 graden uyt maken 6300 mijlen. Wy hebben te vooren gehoort dat de *Braminen* niet meer dan zeven Hemelen kennen, nu moeten wy noch een woord ſpreken tot wederleggınge van deze hare onwaarheyt. Het is bekent dat de geheele kloot van de Aarde en Zee rondtom beçingelt is met het Element de Lucht, ende de Lucht is omringht met het vuur het welk hooger is dan de Lucht, en alle de vier Hooftſtoffen zijn van de Hemelen omringht, die elf getelt werden, zeven der Planeten ofte Dwaalſterren, 8. Sphæra. 9. Chriſtallijne Hemel. 10. Eerſte bewegende Hemel, en *Cœlum Empyræum.* 11. Hemel der Hemelen, de woonplaatſe Gods en der zalige zielen. Alle deze Hemelen, behalven de laatſte, worden door de natuur-weet ons bekent uyt haar verſcheyde beweginge, en d'ordre die onder de zelve is, en uyt de Eclypſen en verduyſteringen door de t'zamen-voeginge der Planeten of dwaal-ſterren: want indien de Zon ſtaat in conjunctie met de Maan, zoo zal de Zon verduyſtert werden, waar uyt ook klaar vertoont werdt dat de Maan veel lager ſtaat dan de Zonne: want met haar lichaam beneemt ons de Maan het licht der Zonne. Den eerſten Hemel dan is de plaatſe des Maans, volgens dit veersken:

Cynthia, Mercurius, Venus & Sol, Mars, Jove, Satur
Ordine retrogrado ſibi quiſquis vindicat horam.

Deze Hemel beweeght zich van het Weſten na het Ooſten alle dagh (na de rekeninge der Sterre-kundigen) 3 graden, 3 minuten en 35 ſecunden, en eyndight zijn ommegang in 27 dagen &c. De Mane wordt 39 maal kleynder dan d'Aarde gehouden.

De tweede Hemel is *Mercurij*, zich bewegende van het Weſten na het Ooſten, alle dagen 59 minuten en 8 ſecunden &c. loopt ten eynde in 365 dagen &c. Hy werdt kleynder dan de Werelt gehouden 32000 maal. Men ziet hem zoo veel niet, zijn licht is ſcherp, hy ſtaat als danſſende, 't welk tegenſtrijdigh is d'andere Planeten, hy ſcheyd zich niet verder van de Zonne dan 28 graden en 30 minuten.

De derde Hemel bewaart *Venus*, die even gelijke tijdt met *Mercurius* in haar loop door brenght, zy is ook ongelijk kleynder dan d'Aarde, haar meeſte af-wijkinge van de Zon is 47 graden en 16 minuten.

In den vierden Hemel bewaart de Zon zijn loop in 365 dagen en 5 uuren en 49 minuten volbrengende, zy werdt 166 maal grooter dan de werelt gehouden.

De vijfde Hemel bewaakt *Mars*, die zijn loop voleynt in 321 dagen en omtrent 23 uuren, zich dagelijks 29 minuten en 6 ſecunden bewegende. Deze Planeet is vyerigh, brandende root, daarom is hy genaamt

De Braminen *dwalen zeer in de grootheyt van de Werelt.*

Zenith *is het punt des Hemels boven ons hooft, zijnde een Arabiſch woordt, het tegendeel van* Zenith *zijnde het punt des Hemels recht onder onze voeten is* Nadir, *deze twee punten konnen ook bequamelijk de Poolen des Horizonts genoemt worden.*

Elf Hemelen na de ſtellinge der hedendaagſche Aſtronomi.

Andere zeggen dat hy by na twee Jaren beſteet.

Ἄρης φλογώδης, hy is groter dan d'Aarde, een en een halfmaal en een octaaf.

Den zeſten Hemel bewaart *Jupiter*, zich van't Weſten na't Ooſten bewegende alle dagen 4 minuten en 59 ſecunden, eyndight zijn loop in 11 Jaren, 313 dagen, en 20 uuren; hy word 95 maal grooter dan d'Aarde geſtelt, *vocatur ſplendidus* Jupiter, λαμπρὸς ξεὺς.

Den zevenden Hemel bewaart *Saturnus*, die de koude genaamt werd, ψυχρὸς χρόνος, en zich dagelijks 2 minuten en 35 tertien beweeght, zijn loop voleindigende in 29 Jaren 162 dagen, en 2 uuren: hy wert 91 maal grooter als de Werelt gehouden.

Den achtſten Hemel is den Sterren Hemel *Firmamentum*, daar in zijn de vaſte Sterren, welke getelt werden 1022, behalven drie *in coma Berenices*, en werden in Sterren van zesderley grootte onderſcheyden. Van d'eerſte groote 15, van de tweede 45, van de derde 208, van de vierde 474, van de vijfde 217, van de zeſte 49: wolkachtige (*Nebuloſæ* νεφώδεις,) 5 duyſterachtige, 9 Ἀφώτιστοι genaamt, en zy zijn gelegen in de tekenen van den *Sodiak*. In ♈ *Aries* 13, genaamt Ἀμορφώτοι leelijke, in ♉ *Tauro* 32 ende 11, onder, welke is ook van de eerſte groote *het oogh van den Stier*. De *Pleiadas* welke 7 gezeyt werden, maar 6 zijn, ende *Hyadas* in ♊ *Gemini* 18 en 7, in ♋ *Cancro* 9 en 4, in ♌ *Leone* 27 en 8, doch het herte ende de ſtaart van den Leeuw zijn van de eerſte groote, in ♍ *Virgine* 26 en 6, zijnde van de eerſte groote *Spica Virginis*, in ♎ *Libra* 8 en 9, in ♏ *Scorpio* 21 en 8, 3, in ♐ *Sagittario* 31; in ♑ *Capricorno* 28, in ♒ *Aquario* 42 en 3, is een van de grootſte ſlagh, in den mondt van den zuydelijke Viſch (*Piſcis Auſtrinus*) ἰχθύος νοτικὸς, in *Piſcibus* 34, buyten den *Zodiak* of Hemels-ringh in de kleyne Beer (Κυνόσουρα) 7, in den *grooten Beer* (*Helice*) 27 en 8, in den *Draak* 31, in *Cepheus* 11 en 42, in *Bootes* ofte Ἀρκτόφυλαξ 22, daar ook *d'Arcturus* van de eerſte groote is, In *Corona Boreæ* 8, in *Engonaſi Hercules* 28 en 1, in *Lyra* 10, alwaar het ſnaarken van de *Lier* ook is van de eerſte groote, in de *Swaan* 17 en 2, in *Caſſiopea* 13, in *Perſeus* 26 en 3, in de Voerman *Erichtonius* ofte *Heniochus* 14 en 16; van de eerſte groote *Hirkus* ofte *Capella*, in *Serpentario* 2 en 5, in *Serpente* 18, in de *Pijl* (*Sagitta*) 5, in den *Arendt* 9 en 6, in *Delphino* 10, in *Equuleo* het Paerdeken 20, in *Andromeda* 23, in *Triangulo* ofte Δελτῶτα 40, en deze zijn de noordelijke Sterren.

Vaſte Sterren binnen of buyten den Zodiak, Noordelijke of zuydelijke.

Volgen nu de zuydelijke Sterren en Geſternten; in *Ceto* ofte den *Walviſch* 22, in *Orion* 38, zijnde de rechter ſchouder een Sterre van de eerſte groote, in *Eridano* ofte de *Riviere de Nijl* 34, Daar *Eridanus* is van de eerſte groote, in den *Haas* 12, in den *grooten Hond* (*Canis major*) 18 en 11, daar van de eerſte groote is *Sirius*, in den *kleynen Hond* (*Procyon Anticanis*) 2, daar in *Canis* van de eerſte groote is, in *Argo* ofte het Schip 45, ſtaande aan't Roer de luchtige, en van de eerſte groote *Canopus*, in *Hydra* de *Waterſlangh* 25 en 2, *Cor Hydræ* een klare ſterre in den Kop 7, in den *Raven* 7, in *Centauro* 37, zijnde 4 Sterren, byzonder in de achterſte voeten van den Reus, die het Kruys maken, by de *Spanjaarden* en *Portugeezen* genaamt *El Cruſero*, in den *Wolf* 19, in den *Autaar* 14, 7, in de zuyder Kroone *Corona auſtrina*, anders *Rota Ixionis* 13, in de zuyder Viſch *Piſcis auſtrinus* 11 en 6, hebbende in den mondt de groote Sterre *Fomahant*.

Tycho Brahé, de vermaarde Hemel-meter en *Atlas* onzer eeuwe, (zoo hem de E. *Willem Blaau* te rechte noemt in zijn tweevoudigh onderwijs van de Hemelſche en Aardſche Globen, zoo na de ſtellinge van *Ptolomæus* als *Copernicus*) werd met groote reden gezegt, in de tafelen der vaſte Sterren, die hy in *Denemarken* gezien heeft, wonderlijk de ſtelling der oude verbetert

te hebben, en met een merkelijk getal vermeerdert. Wat het Zuyder Pools deel belangt, 't welk de oude *Grieken*, *Ægyptenaren* en *Tycho Brahé* niet hebben bekent, daar in is *Fredrik Houtman* als een Sterre ons voorlichtende, welke op het Eylant *Sumatra* veel Sterren heeft gemeten, en de zelve in 13 beelteniſſen begrepen, als de *Phœnix*, de *Water-ſlangh*, den *Dorado*, de *Duyve*, de *Vliegh*, de *vliegende Viſch*, de *Camelion*, *'t zuyder Triangel of Drie-hoek*, den *Paradijs-vogel*, de *Pauw*, den *Indiaan*, den *Reyger*, den *Toucan* ofte *Indiſche Aexter*, gelijk nu op de Hemels-kloten gezien werdt. Boven dit zijn noch bekent *Nubes & nubecula*, *via Lactea*, de Melk-wegh, beyde onder een *confuſum lumen* (*vide* Scaliger *in exercitationibus*) om de veelheyt der Sterren genaamt, zich ſtrekkende van den *Voer-* of *Wagen-man* zuydwaarts door *Gemini* of de Tweelingen, den *Grooten Hont*, het Schip *Argo*, voorts door de *Slange-drager*, *Arent*, *Swaan*, *Caſſiopœa*, *Perſeus*, tot weder aan den *Wagenman*; deze Sterren zijn niet zoo wel door ons gezicht te bekennen, als door nieuwe uytgevonden *Inſtrumenta Optica*, ofte Verrekijkers.

De vermaarde Frederik Houtman, *heeft veele Zuyder Sterren uytgevonden, op het Eyland* Sumatra.

Nubes *en* Nubecula *deze heb ik verſcheyden maal gezien, vertoonen haar als twee plekken of wolkjes, niet ongelijk de Melk-weg van koleur, d'eene ontrent driemaal zoo breedt als d'andere, zommige noemen dit* Magalanes *Wolkxkens.*

Men ſchrijft den achtſten Hemel, het Firmament genaamt, waar in de vaſte Sterren zijn, drie bewegingen toe, 1. van 't Ooſten na het weſten; 2. een van 't Weſten na het Ooſten; 3. een bewegingh genaamt *Motus trepidationis aut acceſſus & receſſus*.

Drie bewegingen van den achſten Hemel.

Den negenden Hemel *Cœlum Criſtallinum* genaamt, zoude zijn loop in 49000 Jaren voleynden, uyt makende *Annum maximum Platonis*, waar van te vooren is gewagh gemaakt. Wanneer dat alle Sterren wederom op haar oude ſtant-plaatſen zouden komen; doch deze ſtellinge is zeer onzeker, en baant een open wegh tot de dwalinge der *Heydenen*, te vooren genoegh wederleyt.

Den thienden Hemel genaamt *primum mobile* (het eerſte beweeglijke) voleyndight zijn loop, na 't zeggen der Wiskunſtige, in 24 uuren, bewegende alle d'andere Hemelen, zelfs de plaatſe des vuurs en de lucht, 't welk zy meynen te blijken uyt de Cometen en Staart-ſterren, voortgeteelt uyt eenige heete uytdampinge en waaſſeminge in het bovenſte deel des Luchts.

De elfſte Hemel is de plaatſe der gelukzaligheyt, het Paradijs Gods, 2 *Cor.* 12. 4. Het hemelſche Jeruſalem, ende de Stadt des levendigen Gods, *Hebr.* 12. 22. *Gal.* 4. 26. *Apoc.* 3. 12. en 21. 10 &c. En dus zien wy hoe het verdichte fabulen zijn der *Braminen* en *Benjanen*, al 't gene zy zeggen van haar zeven Hemelen, na gelijkheydt van de zeven ſchellen in een Ey, waar van ook niet vreemt ſchijnen te zijn de *Moren* en *Mahometanen*, als zy de reyze van *Mahomet* na den Hemel beſchrijven, en zijn verſcheyde ontmoetingen en plaatſen boven in de hooghte. Ziet in 't tweede Boek, alwaar kortelijk de Moorſche Gods-dienſt en geloof den Lezer vertoont werd, en hier mede zullen wy deze ſtoffe eyndigen, alleen dit daar noch by doende, dat deze *Heydenen* niet te vreden zijnde met vier Elementen en hooftſtoffen, ook maken van den Hemel een Element, gelijk ook *Ariſtoteles Cœlum vocat* πρῶτον τ στοχεῖον, *C. Voſſius l. 2. c. 51.* om dat het quanſuys een *corpus ſimplex* zoude zijn. Maar waarom dan de Wint niet mede gerekent onder dat getal? deze vijf Elementen houden zy als voor Goden, en geven elk een zijn Paart en *Wahanam*. Deze Elementen zeggen zy zijn in de vermenghde lichamen (*corporibus mixtis*) *munumucoal*, dat is drie en drie quart; de aarde zoude in de lichamen zijn een en een quart, het water een &c. Noch meerder ongerijmtheden zeven Hemelen en Aarden hebbende geſtelt, zoo volgen nu haar zeven *Padallas*, plaatſen onder d'Aarde, zo dat de Roomſche groote kans hebben om deze lieden nevens her Vagevuur een Voorburgh der Vaderen wijs te maken. Deze onderaardſche Werelden noemen zy *Adela*, *Bidala*, *Sudela*, *Talade-*

ladelam, *Sadelam*, *Mahadelam*, en *Padalam*, hier zouden veele Menſchen woonen, maar geen licht hebben als alleen van de Slangen die op haar hoofden koſtelijke ſteenen zouden dragen zeer glinſterende, *credat Judæus apella non ego*. De *Braminen* en *Benjanen* ſtellen vijf Elementen ofte hooft-ſtoffen, welke zy voor Goden houden. De Elementen by de Oude στοιχεία τοῦ κόσμου genaamt, of die nu in 't Latijn van 't woord *alere* komen eertijts *oleo*, laat ik in 't onzeker. *Galenus* noemtze πρῶτα, καὶ ἁπλᾶτα μόρια τῆς φύσεως καὶ μηκέτ' εἰς ἄλλα ἄλλα λυθῆναι δυνάμενα. De deelen die eerſt in de natuur zijn, en de eenvoudighſte de welke in andere niet konnen verſmelten. De *Heydenen* hebben de Elementen Godlijke eere aangedaan, om dat alle dingen uyt de zelve beſtaan. Wy moeten ook weten, dat, als *Ariſtoteles* en eerſt *Plato* den Hemel voor een Element ſtelden, dat zy dat niet deden in aanmerkinge, als of den Hemel mede was een beginſel van de vermenghde lichamen (*corpora mixta*) maar als een deel van de werelt. *Pythagoras* heeft byzonder gelet op het getal van vier Elementen, zoo dat vermaart is de ſpreuke ὁ ἁπλῶς τὰ ὄντα πάντα ἡ τετρὰς ἀεθήτατο στοιχείων ἀριθμῶν, ὁρῶν τὸ ἔτος ἡλικίων συνοικιζομῶν. Dat is dit getal van vier, in de Elementen heeft alles t'zamen gebonden, in getalen, in zayzoenen des Jaars, en in de bepalinge der Eeuwen en tijden der Menſchen, en daarom wierd dat getal van vieren genaamt πηγὴ ἀενάου φύσεως, een Fonteyn van de eeuwige natuur. En hier mede laten wy de werelt varen, en zullen ons tot een andere ſtoffe begeven.

Het XIII. Capittel.

Handelende van de Engelen *hare ſcheppinge, weezen, werkingen en ordeningen.*

DAt daar Engelen en Duyvelen, goede en quade Geeſten zijn, werdt vaſtelijk by de Chriſtenen gelooft en geleert, hoewel (Godt betert) zommige Baſtaart-Chriſtenen, als ook Joden dat ontkennen, en eertijdts hebben ontkent, niet alleen de *Sadduceen*, *Actor.* 23.8. Maar onder de Heydenen *Democritus*, en zommige *Peripatetici*. Wy zullen eerſt handelen van de Engelen, daar na van de Duyvelen, want die zijn niet geſchapen, als onder zal vertoont werden, maar uyt haar eerſten ſtandt vervallen. De *Peripatetici* noemden deze Engelen *intelligentias*; de *Philoſophen* met een gemeyne name van *Dæmones*. *Ariſtoteles* ſtelde deze *intelligentien* tot bewegers van den Hemel. *Pythagoras* heeft eerſt onder de *Heydenen* geleert, dat'er Engelen waren, gelijk uyt *Simplicio in libro de anima*, blijkt *C. Voſſius l.1. de origine & progreſſu idololatr. c.6.* Alle de andere *Heydenen* hebben meeſt *Pythagoræ* meyninge gevolght. En alzoo ook deze *Heydenen* meynen, dat de Duyvelen en ook de Engelen van Menſchen zijn voort-geteelt, moeten wy die meyninge niet alleen als onwaarachtigh wederleggen, maar ook onderzoeken; voor eerſt, hoe de *Heydenen* tot de kenniſſe der Engelen zijn gekomen, en of men de ſcheppinge der Engelen, en wanneer datze geſchapen zijn, uyt Gods Woord wel kan bewijzen. Den hoogh-geleerden Heere *Voſſius* meynt, dat deze leere is πατροπαράδοτος, van handt tot handt van de Vaderen op de Kinderen gedaalt, al van *Noahs* tijden af, en de *Noachidæ* vaſt ſtellende eenige Geeſten die Gode ten dienſte ſtaan, en dat zoo voort elk Volk en Natie van haar eerſte voortzetters der geſlachten deze leere heeft ſtaande gehouden, zoo hebben deze overleveringe van *Loth* ontfangen de *Ammoniten* en *Moabiten*, want hem voerden de Engelen uyt *Sodom*, *Gen.* 19. *vſ.* 16. De *Iſraëliten* van *Agar*, *Gen.* 21.17. Deze waarheydt is onder de *Moabiten* nader beveſtight, ten tijde van *Balac* en *Bileam*, *Num* 22.22. En dus verre van de kenniſſe der Engelen onder de *Heydenen*, de welke door Gods rechtvaardige ſtraffen dik-

I. *Hoe de* Heydenen *kenniſſe hebben gehad van de goede Engelen.*

dikmaals de ontmoetinge der booze Engelen en Geeſten zijn gewaar geworden, gelijk men uyt Gods heylig Woord niet alleen ziet, *Lev.* 17. *vſ.* 7. daar deze Duyvelen שעירים, hayrige Bokken, *Jeſ.* 34. 14. τειχιώντες van *Aquila* genaamt werden, ziet ook *Eſai.* 13. 21. Maar de ervarentheyt leert, dat waar de grootſte blintheyt is in de kenniſſe Gods, dat des Duyvels Rijke daar ſterkſt is als in *China*, daar hy aangebeden werd, en by andere *Heydenen*, zelfs by de onkundigſte Noorder volken, Lappen en Finnen, waar van nader zal gehandelt werden, uyt welk alles overvloedigh blijkt, dat de *Heydenen* kenniſſe van de Engelen hebben gehadt; en ſchoon dat dit niet waar en was, zoo konden evenwel de *Heydenen* uyt het licht der Naturen wel hebben geweten dat'er Engelen waren, uyt aanmerkinge van de ziele en de geeſtelijke nature en het wezen der ziele buyten de aanhangelijkheyt des lichaams.

II. *Of uyt Gen.* 2. 1. *de Scheppinge der* Engelen *kan bewezen werden.*

De tweede vrage is, of men de ſcheppinge der Engelen wel uyt het Boek der ſcheppinge kan bewijzen: want uyt de H. Schrift is dit licht te doen, als *Pſal.* 104 4. *Colloſſ.* 1. 16, &c. daar zienlijke en onzienlijke dingen, Tronen, Heerſchappyen, Overheden en Machten Godts ſcheppinge werden toegeſchreven; dat de ſcheppinge der Engelen uyt *Gen.* 2. 1. kan bewezen werden, dunkt my openbaar te zijn, te meer om dat *David Pſal.* 33 6. die zelve woorden by na gebruykt, *Door het Woord des Heeren zijn de Hemelen gemaakt, en door den Geeſt zijnes mondts al haar heyr.* 't Woord צבאם, is hier aan te merken van het wortel-woordt צבא afkomſtigh zijnde, 't welk beduyt met hoopen t'zamen vergaderen, *turnatim congregare, agminatim ire, Exod.* 38. 8. te hoop komen, *Num.* 4. 23 כלהבא לצבא צבא. De 70 Overzetters hebben dit woordeken *heyrleger* overgezet κόσμῳ, *cieraat*, verſtaande daar mede Zonne, Maan en Sterren, die den Hemel vercieren, welke de H. Schrift ook *heyrlegers des Hemels* noemt, *Deut.* 4. 19. *Actor.* 7. vers 42. en *Jer.* 7. 18. De Mane de Koninginne des Hemels, gelijk de Zonne is de Koningh. Zoo doet ook den geleerden *Cyprianus de Valera* in zijn Spaanſche Bybel, *Gen.* 2. 1. *Y fueron acabados los cielos y la tierra y todo ſu ornamento. P. Fagius* en *Mercerus* leeren ons dat de *Joden* daar door niet alleen Zon, Maan en Sterren, maar ook d'Engelen verſtaan, en de zielen der menſchen, gelijk veele voorname God-geleerden onder ons in't zelve gevoelen zijn; maar ik meyne met den vermaarden *Rivetus*, dat hier bequaam de Engelen konnen verſtaan werden; te meer, om dat *Pſal.* 148. 2. Engelen ende Heyrſcharen een en 't zelve ſchijnen te zijn. Ook leeſt men 1 *Reg.* 22. 19. *Ik zagh den Heere zitten op zijnen Throon, ende al het Hemelſche heyr ſtaande neffens hem tot zijne rechter en ſlinker handt*, צבא השמים. Ziet ook *Luc.* 2 13. een groote menighte der Hemelſcher Heyrſcharen, πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου. Op welken dagh nu de Engelen zijn geſchapen, daar van is geen een gevoelen, zelfs onder de *Joodſche Rabbinen*. Ziet *Manaſſe Ben Iſraël* in zijn *Conciliator*, *pag.* 28. in't Spaanſch tot *Frankfort* gedrukt Anno 1632. Zommige als *Rabbi Moſes Gerudenſis* door אלהים, willende de Engelen verſtaan hebben door שמים, *mundum cœleſtem*, en door ארץ *mundum Elementarem*, de benede werelt. *R. Levi ben Gerſon* verſtaat door het licht de Engelen &c. De Vaders zijn hier ook niet in eens, de *Griekſche* hellen meeſt hier na toe, datze vaſt houden alle der Geeſten wezen voor 's Werelts ſcheppinge geſchiedt te zijn. *Origenes in Geneſin Hom.* 1. in *Jeſ.* 4. zoo ook *Nazianzenus*, *Chryſoſthomus*, *Baſilius*, *Damaſcenus*, en byzonder *Chryſoſthomus Homil.* 22. *in Geneſin.* Ziet *Clariſſ. Voſſium l.* 1. *cap.* 7. *de origin. & progreſſu idololatr. & R. Andr. Rivet. in Gen. c.* 2.

III. *Of de* Engelen *voor de ſcheppinge des werelts zijn geſchapen, en op wat dagh.*

Verſchyde gevoelen van Jooden, Griekſche en Latijnſche Vaders.

De Latijnſche Vaders zijn ook in deze zake noyt in een gevoelen geweeſt. *Ambroſius* in *Hexamero* is mede in de meyninge der *Grieken:* want

daar

daar van daan schijnt niet alleen *Ambrosius*, maar ook *Hilarius* zijn gevoelen genomen te hebben, zoo ook *Hieronymus*; doch naderhant heeft men dit voor ketterye geoordeelt, byzonder onder de Scholastike Leeraars, niet zoo zeer verdoemende de boven-staande Vaders, als die, de welke deze meyninge hard dreven in hare tijden, als blijkt uyt het *Concilium* van *Lateranen Maximum* genaamt, gehouden onder *Innocentius* de III. Anno 1213. Hoewel de *Papisten* malkanderen over d'uytlegginge van dien *Canon* niet en verstaan: zoo vast en ontwijffelijk zijn haar besluyten. Evenwel moet ik dit zeggen (hoewel het beste gevoelen is, dat de Engelen in een van de zes dagen zijn geschapen) zoo zoude ik die niet derven veroordeelen, welke in een andere meyninge waren, te meer, om dat deze zaken de byzondere hooftstukken en gronden van den Godsdienst niet raken, vast stellende met den hoogh-beroemden *Rivetus* (tot navolginge van *Theodoretus*, die ten tijde *Constantini de Groote* geleeft heeft, en onder wien het vermaarde *Concilium van Niceen* is gehouden, Anno 325. genaamt *Prima Synodus OEcumenica*) dat het ter zaligheyt genoegh is dit te weten alles wat'er is; (uytgenomen God Vader, Zoon en H. Geest) de Scheppinge onderworpen te zijn, en dat vast en onbeweeghlijk gestelt zijnde, zoo zal niemandt het woord der waarheyt, en de leere die na de Godzaligheyt is, quetzen, of hy schoon al voorstelde de Engelen voor de scheppinge van zes dagen geschapen te zijn. En in dit gevoelen is ook *Augustijn* geweest, *l.* 11. *van de Stadt Gods*, *cap.* 42. want het geheele stuk leght daar, dat men de Engelen niet met God eeuwigh make, te meer om dat men eertijdts geen genoeghzame redenen heeft in-gebracht, om die anders gevoelde te overtuygen, want men bracht byzonder by de plaatze van *Moses*, *Gen.* 1. 3. Godt zeyde het worde licht; daar men immers weet dat een *argumentum Allegoricum*, of een reden-kaveling van gelijkenissen, daar wat anders met den zin als de woorden werdt verstaan, geen of weinigh stant kan grijpen in zulken gelegentheydt. Ook kan de plaatse *Eccles.* 18. 1. *God heeft alles gelijck geschapen*, de redenen van andere die tegen ons en het gemeyn gevoelen zijn, niet omwerpen: want behalven datse niet en is *Canonijck*, maar *Apocryph*, en noyt van de Joodsche Kerke aangenomen tot zulken eynde, zoo kan daar op kortelijk gezeght werden, dat de Griekssche Text niet zegt, als de gemeine Latijnsche overzettinge, *creavit Deus omnia simul*, dat is, *God heeft alles te gelijk geschapen:* maar Ἔκτισε τὰ πάντα κοινῇ, *creavit omnia communiter. Hy heeft alles gemeyn geschapen.* Zoo heeft ook onze overzettinge; zoo ook de Fransche *Pareillement*, de *Spaansche* zegt alleen *Crio todas las cosas El que bive eternamente.* En *Luther.* Der da aber ewig lebet / alles was der macht / das is volkommen. Zo dat men ziet hoe krank een bewijs dit was, meer dienende om de volmaaktheyt en goetheyt der schepzelen te vertoonen, als juyst dat alles in zes dagen is geschapen. Ook konnen geenzins de plaatzen *Job* 38. *vers* 6. ofte *Job cap.* 40: 14. Daar gezeght werdt (*Waar waart gy eer ik de gronden der aarde leyde, en my alle de Morgensterren preezen, en de Kinderen Gods juichten, en* Behemoth *een beginzel der wegen Gods werdt genaamt,*) iets bewijzen dat d'*Engelen* zijn geschapen, eer de scheppinge des werelts wierd in't werk gestelt: want daar volgt niet anders uyt, als dat in't begin der scheppinge des werelts, de *Engelen* en Sterren God hebben geroemt ende geprezen: want zy waren ook van God gemaakt; en zoo weeten wy, dat de Sterren eerst op den vierden dagh zijn geschapen, *Gen.* 1. Wat *Behemoth* belangt, hy is niet het beginzel van Gods scheppinge: Maar ten aanzien van zijn grootheyt een Hooft-stuk der wegen Gods; gelijk onze overzettinge

't Raakt de gronden des Geloofs, niet of men voorgeeft d'Engelen *in een van de zes dagen geschapen te zijn, dan of zy voor de scheppinge des werelts zijn geschapen.*

heeft, *non Principium creaturarum, ſed præcipuum opus*: Want het woort רשׁית betekent dikmaals het voornaamſte, gelijk *Mercerus* aan merkt. En de *Françoizen* zeggen *C'eſt un chef d'œuvre de Dieu*, op welken dag dan de *Engelen* zouden zijn geſchapen, heeft *Origines* van outs af al onzeker geoordeelt; Ja zommige zijn zoo verre gekomen, datze oordeelden de werelt niet eer geſchapen geweeſt te zijn, dan na den val der *Engelen*. Met een woordt gezeyt, deze queſtie magh geſtelt werden *Inter περιττὰς Ικτήσεις*, dat is onnodige verſchillen. *D. D. Paræus* zeyd zeer wel, dewijl *Auguſtijn* doorgaans hier niet in beſluyt, zoo laaten wy deze zake onbepaalt ſtaan, En *C. Rivetus* maakt een eynde over dit tegenwoordige voorſtel, met den wijzen en hooghberoemden Man *J. S.*

Neſcire velle quæ Magiſter Maximus
Docere non vult, erudita inſcitia eſt.

Van de namen en natuure der Engelen.

Wy gaan dan over, en ſpreeken van de namen en natuure der *Engelen*; om dan te komen tot de wederlegginge, dat d'*Engelen* niet uyt een menſch of menſchen zijn voortgeteelt. Het woordt *Engel*, afkomſtigh van Ἄγγελος ende ἀγγέλλειν beduyt een *Boodtſchapper* ende een *Boodtſchap-brenger*, dies *Angelus nomen eſt officii, non naturæ; Een naam van een ampt, niet van nature*; In de Hebreeuſche Taale wordt een *Engel* מלאך genaamt, van 't woordt לאך afkomſtigh, 't welk ook *boodtſchappen* beduydt. Dat deze *Engelen* een waarachtigh weezen van Godt hebben, is zeker, en dat haar weezen geeſtelijk is, niet vleeſchelijk en zichtbaar: maar geenzins zijn zy eenige goede gedachten ofte inblazingen, gelijk zommige verkeerdelijk waanen: want zy zijn van Godt geſchapen, en beſtaan by haar zelve, en zijn ὑποστάσεις ofte Perzoonen; want haar Perzoneele daden werden toegeſchreven, dewijl zy Wachters, Gezanten, Dienſt-knechten en Booden des Heeren genaamt werden. Ziet *Heb.* 1. 14. πνεύματα λειτουργικά. *Dan.* 9. 10. Daarom hebbenze ook Perzooneele Namen, als *Gabriël*, *Raphaël*, *Michaël*. En *Paulus Rom.* 8. 38. maakt gewagh van *Engelen*, Overheden en Machten. En *Michaël* werdt genaamt een *Archangel* ofte opperſte *Engel*, niet om juyſt der *Thomiſten* Leere te beveſtigen, gelijk ook zoo veele *Scholaſtici* uyt *Dioniſius* (*Pſeudo*) *Areopagita* genaamt, ſtoutelijk negen Choren hebben geſmeet, van haar 3 Triaden, of 9 Choren, 1 *Tzeraphinen*, 2 *Cherubinen*, 3 *Throonen*, 4 *Dominatien*, 5 *Deuchden Virtutes* of krachten, *poteſtates*, 6 *Principatus*, 7 *Engelen*, 8 *Archangels*, 9 *Superiores*. Ziet *Clariſſim. Walleum in locis communib.* 't Is wel waar dat onder de *Engelen* is ordre in Ampten, maar niet in natuure: want zy zijn alle Kinderen Gods *Dan.* 10. 13. *Job* 38. 7. Maar om het valſch gevoelen der *David-joriſten* te wederleggen, welke de *Engelen* maar voor gedachten en toevallen (*Accidentia*) niet zelfſtandigheden houden, zoo ook veele de boze geeſten. Ziet *Calvin. Inſtitut. l.* 1. *cap.* 14. §19. Dit kan ook breeder bewezen werden, als boven eeniger maten is aangehaalt, uyt alle de Perzoneele werkingen, die de zelve werden toegeſchreeven; als God te looven; den menſchen te verſchijnen, Gods Dienſt-knechten te zijn in 't ſtraffen der Godtloozen, 2 *Reg.* 19. 35. in't bewaren der Vroomen, *Pſalm* 91. 11. *Pſalm* 34. Toe-koomende dingen aan te zeggen, *Judic.* 13. *Luc.* 2. 9. &c. Ziet daar van *Polanum Syntagm. Theol. l.* 5. *cap.* 11. Ende *Chriſtophor. Love*, die daar by voeght, datze dikmaals een deel van Godts wille zijn, Volk openbaaren, *Dan.* 9. 22. *Gal.* 3. 19. *Jozeph.* de belle judaico, *l.* 5. *cap.* 12. *Vocem auditam dicit ante Excidium Hieroſolymitanum* (*nempe Angelorum*) μεταβαίνομεν ὀπεύθεν. Dat is: *Dat een ſtemme der Engelen zoude gehoort zijn geweeſt voor Jeruzalems verſtooringe, zeggende: laat ons hier van daan*

Engelen *zijn geſchapene zelfſtandigheden, geen gedachten of toevallen; ziet* 1 Tim. cap. 5. 21. Hebr. 1. 4. en 2. 16.

daan vertrekken. Zy beſtellen Dienſtknechten *Jezu Chriſti*, *Actor.* 16. 9. en roepen de zelve, zy verblijden haar over de bekeeringe der Zondaars, *Luc.* 15. 10. Zy geven trooſt *Dan.* 8. 16. *Gen.* 21. 17. *Luc.* 22. 43. Zy zijn tegenwoordigh in Kerkelijke vergaderinge, 1 *Cor.* 11. 10. Bewaren Godts volk voor aanvechtinge, *Zach.* 3. 1. en zijn als een vyerige muur tegens haar vyanden, *Dan.* 3. *vſ.* 28. 2 *Reg.* 6. 17. paſſen op de Geloovige, niet alleen in 't leven, maar zelfs in de doodt, *Luc.* 16. 22. Zy ſchikken oorloghs-zaken, 2 *Chron.* 32. 21. en Huwelijks-zaken, *Gen.* 24. *vſ.* 7. Zy zullen ook ten jonghſten dage de lichamen der Geloovigen vergaderen, *Mal.* 24. 31. Porren ons aan tot het goede, en geven goede gedachten daar door, *Act.* 8. 26. Of dit nu waar zy dat men van d'Engelen zeght, ὁτι ἐθνῶν προϊστανται, *over Landtſchappen heerſchappye ende opzicht hebben* (gelijk zommige meynen uyt *Dan.* 10. mijns oordeels met een zwak bewijs) zoude ik niet willen voor vaſt ſtellen, maar eer tegenſpreken, gelijk ook de meyninge van *Plato*, *Apulejus*, *Origenes*, *Baſilius*, *Hieronymus*, *Theodoretus*, *Hilarius*, *Chryſoſthomus*, *Thomas Aquinas*, dat yder Menſch zijn eygen Engel zoude hebben, nadien het zelve in de heylige Schrift niet gegront is: want een Menſche verſchijnt wel een geheel heyrleger der Engelen, *Geneſ.* 32. 2. 2 *Reg.* 6. 17. De Joden zijn hier niet van vry geweeſt, *Actor.* 12. 15. *Baſilius in Pſal.* 48. *Hieron. l.* 3. en *Matt.* 18. 10. En zommige van onze Godtgeleerden zijn daar niet vreemt van, als *Zanchius*, ziet hier over *Calvin. l.* 1. *Inſtit. cap.* 14. § 7. De *Platonici* meynden dat de Engelen lichamen hadden, van lucht, van water, van aarde, andere ook hemelſche. *Origenes* meynde, dat de Engelen, die gezondight hadden, in lichamen wierden gezonden, eerſt van de Sterren, en zoo zy haar dan niet en beterden, in lucht-lichamen, en van water en aarde, en dan in Duyvelen, en dat zy dan na lange pœnitentie wederom *Engelen* wierden, 't welk zeer ongerijmt is. Ook konnen de *Engelen* geenzins lichamelijk zijn, *Col.* 1. 16. Want de H. Schrift ontkent, dat zy vleeſch of bloedt zijn, *Eph.* 6. 12. Dit gevoelde ook *Socrates*. In de zelve waerde is ook by my het gevoelen van *Origines* en *Auguſtinus*, dat de *Engelen* de Gebeeden der Geloovigen, tot God zouden overbrengen, *Tobiæ* 12. 12. Zoo ydel en onzeker is ook de meyninge der geener, welke uyt de *Heydenen* ende *Cabaliſten* is verdicht, elke Planeet een *Engel* toeſchrijvende, de Sonne *Raphaël*, de Mane *Gabriël*, &c. Zoo zoude het Noorden bewaart worden van *Gabriël*, het Zuyden van *Nariël*, 't Ooſten van *Michaël*, en 't Weſten van *Raphaël*; zulke grillen heeft *Origines* en zijn gelijke dikmaal geſmeet. De *Angelus incubis & ſuccubis*, *vide Auguſtinum l.* 15. de *Civitate Dei c.* 25; *Engelen* mogen niet aangebeden worden uyt ſchijn van nederigheyt, dat men tot God niet direct derft gaan: want zelfs *Auguſtinus l.* 10. *c.* 42 *Confeſſionum*, brenght ons alleen tot den Middelaar *Jeſus Chriſtus*, en niet tot de *Engelen*. Maar boven al is hier ten hooghſten te verfoeyen, de Ἀγγελολατρεία, ofte θρησκεία τῶν ἀγγέλων veroordeelt by *Paulum*, *Coll.* 2. *vſ.* 18. Zommige meynen dat deze Afgoderye d'eerſte is geweeſt, *Paulus* voeght hier by een verkeerde ταπεινοφροσύνη, nedrigheyt, waar door de Menſchen, na de wijze der *Platonici*, de Engelen als Middelaars ſtelden, om tot God te genaken, 't welk is Jeſus Chriſtus te verachten, en zijn Middelaars-ampt. Nu *Colloſſen* lagh in *Phrygia*, daar deze leere van *Plato* en *Apulejus* in zwangh ging; zoo heeft ook het *Synodus* van *Laodicea*, zijnde de Hooftſtadt van *Phrygia*, tegen den Engelen dienſt gewaakt.

Anno 364. *Canon* 35. ofte na een andere rekeningh 138, en de Engelen Dienaars het *Anathema* toe-gezeit; zoo zijn by *Epiphanio Hæreſi* 60. de Dienaars der Engelen *Angelici* bekent, daar nochtans de eere, die

de Engelen toe komt, niet en is religieus, ook niet borgerlijk, maar *reverentiæ moralis*, van een zeedige eerbiedigheyt, welke driederley geſtelt werden, *Mentis*, des verſtants, daar door wy de uytſtekentheyt van haar natuure betoonen; *voluntatis*, des willes, waar door wy de ampten, zoo een uytſtekende natuure ſchuldigh, bereyt zijn te bewijzen.

Alle de redenen der Ouden waarom zy de Engelen Godlijke eere hebben bewezen, zijn gegrondt op haar heerlijke nature ende ampten, nochtans kennen de Engelen niet alle dingen door haar wezen, want dat is God alleen eygen, dan zoude der Engelen wezen een volmaakte exemplaar, oorzaak van alle dingen, en een beelt, *rerum omnium perfecta imago & cauſa exemplaris*, welke moet oneyndigh zijn, dit komt geen Engelen toe. De derde eerbiedingh is *corporis*, des lichaams, indien zy in zulken gedaante verſchijnen, dat wy ons eerbiedigh buygen: want de Engelen noch Martelaren hebben de Ouden niet geëert met een religieuze en Godsdienſtige eere: want zoo bekende de Kerke van *Smyrna* van ouds, van *Policarpo* geleert, die *Johannes* Diſcipel was, dat zy de Martelaren niet en eerden, οὐκ σέβομεν οὐδὲ προσκυνέμεν ἀλλ Αγαπῶμεν αὐτὸς, wy biddenze niet aan, maar beminnenze. *Euſebius l.4. c.14.* zoo ook *Arnobius* en zijn Leerlingh *Lactantius*, en zoo ook elders zelfs *Origenes in octavo contra Celſum.* Om zekere Godlijkheyt worden zy, namentlijk de Engelen, wel Goden genaamt, maar niet op dat wyze aanbidden zouden. Zoo leert ons ook de heylige Schrift, dat zy zelfs niet willen aangebeden zijn, *Apoc.19.10.* en 22. *vſ.8. Jud.13.16.* Wy moeten en willen gaarn bekennen der Engelen waardigheydt, en hare kenniſſe en verſtandt, welke driederley is, natuurlijk, geopenbaart, en door ervarentheyt, zy hebben niet van nooden de hulpe der zinnen gelijk als wy, maar zy verſtaan haar zelven door haar οὐσία ofte wezentlijkheydt.

Waardigheyt der Engelen in verſtant en willen.

Wat haar verſtant en wetenſchap belanght, zy konnen onze gedachten niet weten, *1 Cor. 2.11.* ten zy de zelve haar geopenbaart zijn; zy konnen ook uyt haar zelven geen toekomende dingen voorzeggen, byzonder niet de *futura contingentia*, of de gebeurlijke gevallige zaken, anders dewijl zy met een hoogh verſtandt begaaft zijn, voorzien zy die dingen wel, welkers oorzaken noodtzakelijk zijn; in haar wille is een groote vaardigheydt om Gods bevelen uyt te voeren, daarom worden de *Cherubim* en *Zeraphim* vleugelen toegeſchreven, *Pſalm* 103. 21. Zoo zijn zy vlugge Dienaren om het welbehagen des Heeren te doen, haar macht *In macht.* is groot, daarom zijn zy ſterke en krachtige Helden genaamt, *Pſalm* 103. *vſ.*20. מלאכיו גבורי כח. Ziet van haar krachten, *2 Reg.19.35. 2 Petr. 2.11. Dan. 3.28.* en *6.23.* zoo hebben nochtans de Engelen geen macht uyt haar zelve als alleen van God, want die is alleen almachtigh, *Apoc. 1.8.* zoo dat zy in macht en verſtant en in nature ons te boven gaan, want zy zijn onverderffelijk, hoewel zy de veranderingh ἀλλόωσις, by de *Grieken* genaamt, onderworpen zijn, welke God alleen niet kan toe-geſchreven werden, *Mal.3.6. Jacob.1. vſ.17.* maar zy en zijn niet ſterffelijk als wy, haar getal is zeer groot, gelijk ons *David*, *Pſal.68.7. Dan.7. vſ.10.* De *Malabaren* en *Braminen* ſtellen verſcheyde getallen der Engelen tot drie maal tien hondert duizent toe, welke in *Devalogam* zoude zijn, welkers opperſte Koningh is *Devaindra:* alle hebben zy wijven, en *Indra* vier te gelijk, als *Panaga*, *Menaga*, *Arempa* en *Vraixi*, daar by zy dan noch de vijfde, namentlijk *Cunti*, voegen, welke een zoone zoude hebben genaamt *Argmine:* maar onder dit geſlachte zouden daar noch eenige van minder zoorte gevonden werden, en zijn deze *Aſpſera* ofte Dans-vrouwe, die voor *Ixora* danſſen; en *Indra* gelijk de dry *Charites* by *Venus* zijn, *Alciat. Emblem.* 162. zy hebben geen Man, zommige

hebben

hebben laſt om ſchatten te bewaren, andere boodtſchappen over te brengen, andere ſpeelen op de Fiole &c. Haar Paradijs en plaatſe is *Sorgalogam*, 't welk is te zeggen een plaatſe van welluſt; hierom verdichten zy vier Paradijzen, als 1. *Salogguiaon*, daar men Gods gezichte heeft. 2. *Samibbiaon* wanneermen dicht by God komt. 3. Als men komt in *Saruppiaon*, en een lichaam heeft dat God gelijkt. 4. *Saggiam* als men God gelijk wordt, en een met hem is, gelijk een droppel water in zee geworpen, met de zee vereenight werdt, en die hier geraken worden niet meer geboren: want alle de Engelen die in *Sorgalogam* zijnde, worden geboren en weder geboren, en worden dikmaals van de Duyvelen beſtreden, welke twee ſlagh-tanden als wilde Verkens hebben, haar veranderende in Honden en Katten, &c.

Deze dingen hebben wy eerſt willen laten voortgaan, om nu te grondiger der *Heyaenen* dwaaſheydt, aangaande der Engelen geboorte, te wederleggen. Veele *Heydenen* zijn in dat gevoelen, dat beyde Engelen en Duyvelen by de *Malabaren Racxades* ende *Adires* genaamt, by de Inwoonders van *Choromandel Raetjasjaes* geheeten, van de Menſchen afkomſtigh zijn. Maar zoo deze ſtellinge waarachtigh is, zoo kan ik niet anders zien, of zy verſtaan door de Duyvelen de zielen der verſtorven Menſchen, of zy moſten met de *Joden* vaſt houden, dat gelijk uyt *Lelith* (*Adam*) Duyvelen zoude voortgeteelt hebben, waar van boven is geſproken, zoo zoude ook den *Braman Kaſſiopa* uyt zijn vrouwe *Aditi* Duyvelen geprocreert hebben, gelijk zy ook verzieren dat hy uyt *Diti* voort-geteelt heeft de Engelen. 't Is zeker, dat ik dies aangaande in de *Malabaarſche* Gods-dienſten niets hebbe gevonden: maar nademaal *Bramma* de ſcheppinge des werelts werdt toe-geſchreven, zoo zoude dit eenige bedenkinge geven, of het wel mochte wezen, dat de *Heydenen* niet vreemt zijn geweeſt van het gevoelen van *Manes*, een *Perſiaan* zijnde, welke op quam Anno Chriſti 274. en leerde dat'er twee eeuwige beginſelen waren, het eene goet en van het goede, het andere quaat en van het quade, τὸ φῶς καὶ σκοτία, licht en duyſterniſſe, waar van daar na zal gehandelt werden, nevens deze gruwelijke dwalinge, ſtrijdende tegens Gods Woordt, die alles zeer goet zeght van God geſchapen te zijn, heeft hy noch andere ſchrikkelijke dwalingen ingevoert tegens de menſchelijke nature *Jeſu Chriſti*, die hy maar een ſpookſel en φαντασίαν, achte het Huwelijk van geen waarde, of vaſtigheyt houdende, en heeft zijn ſchadelijk vergiftigh kruyt der leere in 200 Jaren *Africam*, *Arabiam* en *Ægypten* deerlijk beſchadight. Tegens hem en zijn leere heeft byzonder gewaakt *Auguſtinus* na zijn bekeeringe, als uyt zijn werken blijkt. *Baſilides* was d'eerſte Smeder van dit verderffelijk quaat, welke *Marcion* (*primogenitus Satanæ*, d'eerſtgeboren des Sathans) heeft na-gevolght. Maar veele *Heydenen* meynen ook dat de Duyvelen (gelijk wy daar van zullen ſpreken) zeer zondige Menſchen zijn geweeſt, om hare zonden verwezen, die ook veel moeten lijden. Doch hier van zullen wy in't navolgende Hoofdſtuk handelen.

Het XIV. Capittel.

Van de Duyvelen ofte quade Geeſten, haren toeſtandt, macht en werken.

NA dat wy hebben geſproken van de Engelen, is nu overigh dat wy van de Duyvelen handelen, welke niet anders zijn (na het getuygeniſſe der H. Waarheyt) dan gevallen Engelen, die haar beginzel niet hebben gehouden, 2 *Petr.* 2. *vſ.* 4. *Judæ vſ.* 6. *Joh.* 8. 44. noch in de waarheyt zijn ſtaande gebleven, en zijn onverzoenelijke vyanden met God geworden; zy worden doorgaans onreyne Geeſten en Geeſten der leugenen genaamt. Zommige hebben gemeynt, dat twee

gevallen *Engelen*, *Aza* en *Azaël*, op *Naäma* verlieft zijnde, *Duyvelen* uyt de zelve geteelt hebben, gelijk zommige Outvaders daar van niet vreemt ſchijnen geweeſt te zijn: als *Tertullianus &c.* uyt de qualijk-uytgeleyde plaats *Gen.* 6. 2. Zommige ook onder de oude Heydenen, meynden dat de *Duyvelen* van eeuwigheyt geweeſt waren: Andere datze voor de tijden der Wereldt geſchapen waren. Voor al moet men hier aanmerken, dat God geen Duyvelen, als *Duyvelen* gemaakt heeft: want al zijn werk is recht, en volkomen goet, *Gen.* 1. 31. *Deut.* 32. 4. zoo in zijn doen als beloften: want ook de plaatze *Joh.* 8. *vſ.* 44. daar gezeyt werdt dat den *Duyvel* een menſchen-moorder is van den beginne, en leert ons niet dat hy zoo is geſchapen, maar dat hy al van outs en in den beginne (dewijl *Adam* niet lange ſtaande bleef) den Menſch heeft verleyt. Zoo dat wy ons wel moeten wachten van het ſchadelijk gevoelen van *Manes*, *Plutarchus* en de *Perſianen*, van twee beginzelen, een des goets, een des quaats; 't welk buyten twijfel d'oorzake is, waarom veele in 't Heydendom noch de Duyvelen aanbidden, om haar geen quaat te doen; *Zoroaſter* was ook in dit vervloekt gevoelen, ſtellende *Oromaſden* autheur van 't goede, *Arimanium* van 't quade: De gene welke tegengift tegens dit ſnoode vergift der Ketterye begeeren, leezen *Epiphanium Hæreſi* 66. en *Auguſtinum l.* 21. *contra Fauſtum.* Men moet hier in ook aanmerken, dat daar geen Schepſel in de werelt is, dat als een Schepſel quaat is: want al het quaat is een toeval, ende *privatio debetæ rectitudinis*, als in de booze Engelen &c. Ook zoo zijn de venijnen, ſlangen en andere vergiftige dieren, niet quaat in haar zelven geheel en al, dat men daarom zoude moeten gelooven, datze van een quaat beginzel, of van den Duyvel zouden voortkomen, 't welk dan, na der *Manicheen* dwaaze ſtellinge, God zelfs zoude moeten zijn: maar de venijnen zelfs zijn gedienſtigh en goet.

Nec prodeſt quod non lædere poſſit idem;
Nec lædit quod non commoda certa ferat.

Dat is:

De wijn is zelfs een groot fenijn,
En wijn is goede medecijn.
Het qnaat dat zomtijts quaat aan doet
Doet ook by wijlen 't grootſte goet.

En is het ook niet zeker en gewis, dat ons zelfs uyt de venijnen veel goede dingen, tot gezontmakinge des lichaams, voor komen? zoo ook veel nuttigheyt tot de ziele: want zoo leert men onderzoecken de geheymen der natuure, en het goede van 't quade afſcheyden, onze lijdtzaamheyt oeffenen; hier uyt zien wy wat al gevaar ons leven is onderworpen, en zoo merken wy de rechtvaardige ſtraffe Gods over de zonden, wy leeren ook te vyeriger bidden; en als wy onze oogen ſlaan op de vergiftige ſlangen, waar van wy een afkeer en ſchrik hebben; zien wy Gods waarheyt, dat 'er vyantſchap in eeuwigheyt tuſſchen *Jeſus Chriſtus*, het zaat der Vrouwen, en den Duyvel en zijnen zade geſtelt is, en tuſſchen *Jeſus Chriſti* Kerke, en des Duyvels Rijke, die de God is dezer godlooze werelt, 2 *Cor.* 4. 4. *Joh.* 12. 31. *Eph.* 2. 2. en 6. 12. En waarom draaght ons Gods Woordt de leere van Duyvelen voor? Is het niet, gelijk de wijze Medicijnen en Artzen doen, om een goede Theriaca voor ons te maken, om ons geduurigh tot den ſtrijdt te wapenen, 1 *Petr.* 5. 8. *Eph.* 6. 12. en op onze hoede te zijn, en noyt met hem vrede te houden? 2. Om ons wel te wachten voor de leere der Duyvelen en Antichriſt, 1 *Tim.* 4. 5. *Mal.* 13. *vſ.* 28. 3. Om ons van de zonden af te ſchrikken; en dikmaal gebeurt het dat het ſchaap van de wolf gejaaght, als het ver van 't Stal doolt, in 't zelve vlucht en gejaaght wordt. 4. Om dat wy zouden meer en meer uyt de ſtrikken des Duyvels ontwaken,

Vijf redenen waarom Gods Woordt de leere der Duyvelen voordraaght

ken, 2 *Tim.* 2. 26. en onze zondige natuur en aart zoude leeren. 5. En God te vaſter in vertrouwen en gebeeden aanhangen, biddende dagelijks *Verloſt ons van den Boozen*: want God teugelt haar, en zy zijn aan den bandt van Gods wijze raadt gebonden, en zonder hem konnen zy niet los gelaten werden, of het minſte quaat aan Menſchen of Beeſten doen, *Matth.* 8. 31. *Job.* 2. 1. 1 *Reg.* 22. 10. 2 *Theſſ.* 2. 9, 11. Zoo dat God de Heere alleen omtrent zijn Kinderen de Duyvelen gebruykt, om haar te oeffenen, 2 *Cor.* c. 2. 7. Maar de Godloozen werden van de zelve geregeert, en zy zijn uyt haren vader den Duyvel; doch God zal eens geheel den Satan onder onze voeten verpletteren, en daarom zijn wy het Iſrael Gods, *Gal.* 6. 16.

De *Platonici* ſchreven de Duyvelen *corpora aërea*, lucht-lichamen toe; zoo ook *Apulejus*, *Maximus Tyrius* en *Pſellus*; ziet d'Annotatien op het 6 capittel van het tweede deel *D. Rogerii*. De *Cabaliſten* en *Avicenna*, meynden ook dat de Duyvelen van malkander gegenereert werden. De Heydenen (inzonderheyt op de Landtſtreke van *Choromandel*) meynen dat zommige Duyvelen te voren booze Menſchen zouden geweeſt zijn, welke om haar zonden zijn veroordeelt, door de werelt te zweven en te zwerven; en dat zy grooten honger en dorſt lijden, en datze niet mogen genieten hier op Aarden, dan dat haar van de Menſchen werdt gegeven: waarom datze ook by de Menſchen, onder de gedaante der Menſchen gaan bedelen, en over deze heeft den Prince der Duyvelen, *Birenea*, *Ixoras* zoon, het hooghſte gezagh, en verhindert haar datze niet een graſjen uyt de Aarden konnen trekken, deze zouden de Menſchen geen quaat konnen doen: maar daar werdt by haar noch een ander geſlacht der Duyvelen geſtelt, 't welk de Menſchen wel quaat doet, en ook dikmaels d'Engelen veel moeyten aan doet; zy zouden zijn in de onder-hemelſche werelden, doch niet in de plaatze daar *Bramma* is, ook niet in de Hemel daar God met een lichaam verkeert. De Heydenen ſchrijven haar lelijke ſtinkende lichamen toe, datze mans en wijfs zijn, kinderen teelen, en ſterven; zy voegen daar by dat zy haar woon-plaats hebben op het Eylandt *Andamon*, tuſſchen *Paliacatta* en *Pegu* gelegen, alwaar (gelijk de *Tapoujers* in *Braſil*, zommige der *Alvoerezen* in *Coiram*, en om de Ooſt) groote en wilde Menſchen woonen, zeer barbariſch zijnde, en Menſchen-vreters; zoo als my verhaalt is van den Schipper *Jan Willemſz.* die dikmaals na *Pegu* heeft gevaren, en hem, uyt laſt van den E. Heer Gouverneur *Laurens Pit*, eens nader onderzoek van 't voorſz. Eylandt was opgeleyt, of daar yets, tot voordeel van de E. Maatſchappye, was t'ontdekken: maar hy, en de zijne, wierden van Landt, met een goede jaght pijlen, begroet. De Heydenen, op *Choromandel*, dienen twee voorname Duyvelen, *Ganga* en *Gournata*, *Rog. lib.* 2. c. 15.

Van het verſtandt, weteńſchap en kenniſſe der Duyvelen.

Nu zullen wy noch yets ſpreeken van het verſtant der Duyvelen, en de Spokeryen, als mede van de macht der Duyvelen, en hoe het by komt, dat, zelfs onder de Chriſtenen, noch zommige met den Duyvel of Duyvelen bezeten zijn. Deze booze Geeſten hebben na den val niet t'eenemaal haar verſtant verloren: want de zelve weten dat God rechtvaardigh is, en een wreeker der ongerechtigheyt, en dat God een God is die hem zelven niet verloochenen kan; zy zitteren ook voor zijn Majeſteyt, *Jac.* 2. 19. Zy weten ook de geſchapene dingen, zoo wel die den Menſchen openbaar zijn als verborgen, ook de verholen krachten en verborgentheden der natuure, daar by komende een groote experientie en ervarentheyt van oude Jaren; waarom den Duyvel de oude Slange genaamt werdt, *Apoc.* 20. 2. De liſtige Slange, *Gen. cap.* 3. 6. *Eph.* 6. 11. 2 *Cor.* 11. 1, 2. Hy is loos, ja een duyzendt-konſtenaar,

naar, 2 *Cor.* 11. 14. *Virgilius lib.* 7. *Æneidos* beſchrijft hem aerdigh:

Tu potes unamines armare in prælia cives:
Atque odiis verſare domos, tu verbera tectis,
Funereaſque inferre faces, tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.

Maar de booze Engelen konnen evenwel dingen die noch niet geſchiedt zijn, geenzints voorzeggen: want dat is alleen het werk Gods, *Eſai.* 43: 23. *Verkondight dingen die hier na komen zullen, op dat wy weten dat ghy* Goden *zijt*; ten ware dat men ſprak van zulke dingen, welke vloeyen uyt onbeweeghelijke en vaſte natuurelijke oorzaken, als de verduyſteringe van Zonne en Mane, de t'zamenvoeginge der dwaal-ſterren, aardtbevinge, harde winden, &c. Zy konnen ook weten en bekent maken de komſte der Schepen uyt verre plaatzen, op wat tijdt en wanneer zy daar van daan zijn vertrocken, 't welk wel te vooren is geſchiedt: maar ten aanzien van de Menſchen die woonen ter plaaze daar zy ſtaan te havenen, toekomſtigh; doch dit is maar een giſſelijke voorzegginge, wanneer zy zullen aanlanden, want al de waarheyt daar van hanght aan den zegen Gods, ende een gelukkige aankomſt: maar dewijle hy (namentlijk den Duyvel) de Wereldt om-zweeft, en die door-wandelt, *Job.* 2. 2. zoo is 't geen wonder dat hy veel weet, en ook tijdinge en geruchten kan verſpreyden, eer zy door menſchelijke boden by ons konnen gebracht werden: te meer, om dat hy ook een geeſtelijke booſheyt in de lucht is, *Eph.* 6. 12. Dikmaals wordt ook den Duyvel yets geopenbaart, dat hy kan voorzeggen, 1 *Sam.* 28. 19. gelijk de Duyvel aan *Saul* voorzeyde zijn doodt en ondergang. Anders de voorzegginge des Duyvels (als van *Apollo*) zijn gemeynlijk valſch, als van den Duyvel, *Gen.* 3. 5. Of dubbelzinnigh, 1 *Reg.* 22. 6.

Cræſus halim penetrans magnam ſubvertet opum vim.

Ziet van alle deze dingen *Caſpar. Peucer.* in libro *de Divinationum generibus.* Alle de *Oraculen* der *Sibyllen*, wat zijnze anders, dan duyvelſche bedriegerye? hoe wel *Baronius* meynt, datze van *Jeſus Chriſtus* hebben gepropheteert, daar alle haar vaarzen tot dienſt der Afgoderye zijn gemaakt, en van den Duyvel ingegeven, die een na-aper Gods is; dit bewijſt den hoogh-geleerden *Chriſtianus Schotanus* zeer klaar, zelfs uyt de Heydenen, in zijn *Triumphis S S. lib.* 3. *cap.* 9. met veele voorbeelden; hoe wel *Euſebius* en andere Vaderen voor de *Sibyllen* hebben geſtreden; byzonder ook *Auguſtinus*, *lib.* 10. *de civitate Dei*, *cap.* 27. uyt de woorden van *Virgilius*, welke hy meynt op *Jeſus Chriſtus* te ſlaan:

Of de Sibyllen uyt van Jeſus Chriſtus hebben gepropheteert.

Te Duce ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri
Irrita perpetuâ ſolvent formidine terras.

Maar noch harder *Euſebius* over de woorden *Virgilii*:

Jam nova progenies cœlo demittitur alto
Jam redit & virgo redeunt Saturnia Regna.

Dit alles op *Jeſus Chriſtus* en *Mariam* uytleggende, zeer ongerijmt, ten zy dat men wil zeggen dat *Virgilius* een Propheet zoude geweeſt zijn, aan wien God de toekomſtige geboorte van *Jeſus Chriſtus* zoude geopenbaart hebben. Ik zoude eer gelooven, dat eenige dingen van de *Joden*, die den gelukkigen ſtant van de tijden harer *Meſſias* uytdrukken, tot de ooren der *Heydenen* zijn gekomen, welke met een heerlijke ſtijl daar van ſpreken, gelijk doorgaans blijkt, daar uyt *Virgilius* zijn hooghdraventheit heeft geſmeet, in't minſt niet denkende op *Jeſus Chriſtus*, maar op yemandt anders; zoo ziet men in onze dagen hoe alle de Hiſtorien des *O.* en *N. Teſtaments* met een Poëtiſche ſtijl, en de zelve vaerſſen van *Virgilius*; door eenen *D. Roſæus*

zijn

zijn beſchreven. En met dit mijn oordeel zien ik ten meerendeel over een te komen het wijs gevoelen van den wijt vermaarden *Marcus Zuerius Boxhornius*. Anders de Duyvel kan ook wel de waarheydt ſpreken, door eenen onreynen mont. van *Bileam*, *Num.* 23. *Marc.* 5.7. *Act.* 16.17.

Duyvelen kennen geen gedachten.

Hoewel de kenniſſe der Duyvelen groot is, zoo hebben zy evenwel geen wetenſchap van onze gedachten, want dat is alleen Gods werk, *Jerem.* 17. 10. 1 *Cor.* 2. 11. En den Menſch kan zijn gedachten alleen, nevens God, die alles weet, *Prov.* 16. *vſ.* 2. Dit wil ik niet ontkennen, dat de Duyvel die rontsom ons gaat, 1 *Petr.* 5. 8. wel uyt eenige uyterlijke tekenen, na onze gedachten kan giſſen, maar eygentlijk kan hy die zelfs niet, hy werpt ook wel booze gedachten in, daar de Menſchen kinderen, ja de vroomſte dikmaals voor ſchrikken: waarom ook in deze in't ſtuk van de gevallen der conſcientie nauwkeurigh moet gelet werden, of het quaat uyt ons verdorven vleeſch eerſt voortkomt, dan of het van den Duyvel werdt in-geworpen: want men ziet (God betert) gemeynlijk, dat de Menſchen al de ſchult op den Duyvel werpen. *Petrus Martyr in loc. commun.* toont dat den Menſch had konnen zondigen zonder des Duyvels in-geven, die nochtans niet anders kan doen als aanraden en verleyden, geenzins ons tot zonden dwingen, den welken wy moeten weder ſtaan door 't geloove, 1 *Petr.* 5.9. want hy is onze wederpartyder en Sathan, die ons zoekt te ziften als tarwe, *Luc.* 22.3.

Macht der Duyvelen.

De macht der Duyvelen is groot, daarom werdt hy genaamt den ſterk gewapende, *Luc.* 11.21. Een Leeu, een felle Draak, een Machtige, *Eſai.* 49. 24. *Matth.* 12. 19. *Actor.* 19. 16. *Marc.* 5. 4. nochtans is haar macht niet abſoluyt maar bepaalt, *Apoc.* 12. 13, 14, 15, 16. ja die is overwonnen door *Jeſus Chriſtus*, dat zy Gods kinderen geen quaat konnen doen, of deeren in haar zaligheyt, *Coll.* 2.15. *Joh.* 12.31. *Apoc.* 12. 7, 8, 9. evenwel moet men met de macht des Sathans niet ſpotten, want zy veel quaadt (met toelatinge Gods) konnen doen, als water in bloedt veranderen; hoe dit geſchiedt zy, of alleen in ſchijn en door begochelingh, dan in daat en waarheyt, ziet daar van *C. à Lapide*, *Martin. Delrio*, *l.* 2. *diſputat. Mag. & Rivet. in Exod.* de Viſſchen te doen ſterven, *Exod.* 7. 25. Vorſchen doen op d'aarde komen, *Exod.* 8.7. Schade doen aan 't Vee, *Job* 1. *Actor.* 8.9. De zinnen door tooverye verrukken, *Apoc.* 13.13. 't Vuur van den Hemel doen neder dalen, 2 *Theſ.* 2.9. En met zulke tekenen der leugenen zoude den *Antichriſt* komen, 2 *Theſſ.* 2. *Math.* 24.24. Zoo meynen veele God-geleerden onder ons, dat de Duyvel tempeeſten, orkanen, dwarrel-winden, aardbevingen en ſcheuringen, plas-regen, donder en blixem door Gods wijze toelatinge verwekken kan, immers hy is een Prince des luchts. Maar dat de Duyvel de Zonne zoude konnen ſtutten, als men van de Theſſaliſche Tovenaars zegt, om kort te zijn, zegge ik met de Heer *Andreas Rivetus*, *Poſſunt mala adferre non auferre*. Dat is: *Zy konnen quaat toe brengen, maar niet wech nemen*, komt met *Auguſtinus* gevoelen over een, en nochtans konnen de Duyvelen en de Tovenaars geen ware miraculen doen, want dat komt God alleen toe, *Pſal.* 72. *Exod.* 15. 11. עשה מלא, doende wonder: maar *Auguſtinus* zeyt zeer wel: *Multa ſunt miracula ſtultis, quæ non ſunt miracula ſapientibus*. En *Toletus* den Jeſuyt in 3 *caput Johan. annot.* 2. *Dæmones multa poſſe facere ſupra humanas vires, quæ miracula videantur*. Dat is: *De Duyvel kan veele dingen buyten de menſchelijke krachten doen, de welke miraculen ſchijnen of zijn*: Namentlijk valſche, welke door een verborgen kracht der nature geſchieden; en zoo meynt *Auguſtinus l.* 3. *de trinitate*, dat *Pharaos* Tovenaars hebben gedaan. Ziet *Martyr l. com. c.* 8. *l.* 1. *Polani Syntagma l.* 5. *c.* 12. *Magi edidere miracula falſa, potentia Satanæ & Aſtutia naturali,*

De Duyvel kan de Zonne niet ſtutten, Joſ. 10. 22.

at Deus affligebat Ægyptios vi ſua potentiſſima & agnoſcunt digitum Dei. Oyt en oyt hebben ook des Duyvels Dienaars, om haar booze leere te beveſtigen, valſche miraculen gedaan, als *Mahumet* met zijn Duyve tot zijn oor vliegende, met zijn Kameel, 's nachts tot hem ſprekende; item van het vallen van de halve Mane in zijn handt-ſchoen: want een waarachtigh mirakel is alleen een daat, dewelke door goddelijke kracht te wege wert gebracht, tegen den loop en kracht der nature; ofte *cum aliquid ſit, quod vocatur actio Dei evidens, ad ſenſum univerſæ naturæ creatæ vim excedens*, als *C. Rivetus* ſpreekt in 7 *caput Exod.* zoo merkt ook zeer wel aan den hoogh-geleerden *Martyr*, dat booze Menſchen een verbondt met den Duyvel maken; ziet ook *Eſai.* 28. *vſ.* 15. Zoo heb ik in mijn tijdt verſcheyde Boeken op *Jaffnapatnam*, onder de Heydenen gevonden, en aan den dagh gebracht, daar in de Menſchen een verbondt met den Satan hadden gemaakt, om geenes dinghs, zelfs in de Woeſtijne, gebrek te hebben, maar haar hartenluſt; welke ook naderhandt zijn verbrandt geworden, en zulke Duyvels dienſtknechten, door macht van de H. Overigheydt, uyt den Lande gebannen. Maar wie zou alle de liſten des Duyvels konnen ophalen, waar door hy de Menſchen verlokt en betovert. Van *Cypriano* leeſt men, dat hy, voor zijn bekeeringe, de Maaghden tot zijn vuyle luſten, door Duyvels konſten, wiſt te trekken. Van alderhande bezweeringe en betoveringe kan men lezen, *Emanuël de Valle de Moura*, *Portugeeſch* Godtgeleerde, in folio gedrukt tot *Ebora*, by *Laurens Kraſbeek*, Anno 1620. Want dat ſlagh van Volk verſtaat haar beſt op deze geheymeniſſen; ziet *Mareſii Exorciſtam*, en *Franciſci* Legenden: want men heeft binnen *Salamanca* zelfs in voorgaande tijden, van de θεωρία en γνῶσις profeſſie gedaan, daar God ons leert dat wy geen gemeynſchap met den Duyvel moeten hebben, 1 *Cor.* 10. 21. Voorts konnen de Duyvelen ook de Godzaligen hinderlijk zijn in haar heyligh voornemen, 1 *Theſ.* 2. 18. De geeſt en ziele ontſtellen en verſchrikken, 1 *Sam.* 16. 15. Tot quaat aan porren, 2 *Sam.* 24. 1. 1 *Chron. cap.* 21. 1. *Joh.* 13. 27. *Act.* 5. 3. inzonderheyt werkt de Satan ſterk in de Kinderen der ongehoorzaamheyt, *Eph.* 2. 2. *Act.* 13. 10. *Apoc. cap.* 12. 12. cap. 20. 3. en 8. 10. doch zy en konnen de wille van den Menſche niet buygen na hare wille: want dat is Gods werk; noch ook geen ware wonderen doen; noch ook de loop van Zon, Maan en Sterren verzegelen.

Maar de Duyvelen hebben, door Gods toelatinge, ook maght om Menſchen en Vee te bezitten en te quellen, ziet doorgaans in den Euangelio *Marc.* 5. *Luc.* 8. Dit zal lichtelijk yemant wel vreemt dunken, hoe dat zulks een Chriſten menſche kan over komen; dies wy kortelijk hier eens moeten aan halen de redenen, waarom dat God de Heere deze vreeſſelijke zake in het Chriſtendom toelaat, en of zulke bezetene Menſchen wel konnen zaligh worden. De reden waarom dat God de Heere dit toe laat, zijn deze: 1. Om te toonen in hoe ellendigen, jammerlijken en rampzaligen ſtaat ons de zonde heeft gebracht. 2. Om den Bezetenen te betoonen, van wat een ſchrikkelijk gewelt God zijn ziele heeft verloſt; en op dat de gene die ten tijde *Jeſu Chriſti* bezeten waren, de macht *Chriſti* zoude kennen, *Matth.* 12. 29. 3. Op dat de nature des Satans zoude bekent werden, *Job* 2. 6. 4. En onze zwakheyt tegens hem. 5. Op dat zoodanige vroome bezetenen een baken voor de godloozen zoude zijn, om te weten dat 'er Duyvelen zijn, daar zy anders mede ſpotten. 6. Op dat men Gods nodige bewaringe leere kennen over ons, 2 *Tim.* 4. 8. 2 *Theſſ. cap.* 3. 3. 7. Om medelijden te hebben met de Bezetenen. Maar nu

Waarom God de Heere toe laat dat Chriſten Menſchen van den Duyvel bezeten werden, en of zulke menſchen wel konnen zaligh werden.

moet

moet men weten, of de Duyvel wel het lichaam in heeft en bezit (gelijk wy zulke Menſchen meermalen hebben gezien) dat nochtans daar uyt niet en volght, dat hy de ziel heeft: want ook de Bezetenen konnen zaligh werden, als zy zigh den Satan niet over geven, op *Jeſum Chriſtum* alleen betrouwen, die hem uyt kan werpen, dan zal God den Satan te meer ſchelden en ſlaan, *Matth.* 12. *vſ.* 29. *Zach.* 3: 1, 2, 3. zy gevoelen ook zelfs zoo nu en dan eenige ſtraaltjes van Gods liefde, zy weten dat God de Vroomen dikmaals meeſt laat beſtrijden, om dat zy meeſt tegen den Satan zijn; ziet in *Jeſus Chriſtus* zelfs, ook in *Paulo*, 2 *Cor.* 12. *Zirach.* 3: 1, 2. 't Is aanmerkens-waardigh, dat *D. Burmannus* over *Exod.* 3: 2. aanhaalt, dat, doen *Moſis* den Engel verſcheen, daar in 215 Jaren geen Engel was verſcheenen, zoo langh de *Iſraëliten* in *Ægypten* waren; en zoo merkt *C. Voſſius* wel aan, hoe meerder zonden, hoe meer verſchijninge der Duyvelen.

Of Jeſu Chriſti *Dienaars in* Jeſu Chriſti *naam de Duyvelen nu noch mogen uytwerpen.*

Of nu de Dienaars *Jeſu Chriſti* in den name *Jeſu Chriſti* de Duyvelen mogen uytwerpen: Het is wel waar dat *Marc.* 16: 17. *Jeſus Chriſtus* zijn Diſcipulen die macht heeft gegeven, en wy leezen ook *Luc.* 10: 20. dat haar de Geeſten onderworpen waren: maar wy zien ook *Matth.* 17: 20. dat zy om haar ongeloovigheyt den Duyvel niet hebben konnen uytwerpen, dies het nu gevoeglijkſt is, dat men dat geſlaghte met vaſten en bidden ſoekt te verdrijven, beter dan, met kracht den Satan te verbieden: want indien wy een ſterk geloove hadden, wy konden wel zeggen tot een Bergh word opgeheven, en hy zoude opgeheven werden, en niets zoude ons onmogelijk zijn. Het eenigſte middel om van den Duyvel bevrijd te zijn, is de toevlucht tot *Jeſus Chriſtus* door 't geloove, niet tot *Mariam*, gelijk *Bloſius* wil, na het verhaal van *Borbenſis* in 49 *caput Geneſ.* met deze woorden, *Deus Pater* Catharinæ Senenſi *ſcripſiſſe dicitur*, Mariæ *unigeniti filii mei glorioſæ genetrici à bonitate mea conceſſum eſt, ut peccator quicunque ad eam cum devota veneratione accedat nullo modo à dæmone deripiatur.* Doch alle die exorciſmen en beſweeringen in 't Pauſdom zijn maar een deel aperyen, en zulke hebben ook de Joden gehad, ziet *Joſephum lib.* 8. *Antiquæ hiſtoriæ de exſecrationibus quas* ἐξορκίσεις *vocat*, en *Juſtinus Martyr*, *in diſputat. cum Triphone*, ἤδη μὲν τοι οἱ ἐξ ὑμῶν ἐξορκισταὶ τῇ τέχνῃ ὥσπερ καὶ τὰ ἔθνη χρώμενοι ἐξορκίζουσι καὶ θυμιάμασι καὶ ταῖς δέσμοις χρῶνται. Hy verwijt de Joden dat zijn volk de beſweeringe gebruykte, gelijk de Heydenen met reukwerk en banden. Ziet *Actor.* 19: 13. Zoo deden de zeven Zoonen van *Sceva*, een Joodtſch Overprieſter. Die hier nader beright van begeere leeze *Camerarium in cap.* 12. *Matth.* Onder de Heydenen en byzonder te *Epheſen* zijn vele van die Beſweerders geweeſt; en by *Clemens Alexandrinus lib.* 5. *ſtromat.* kan men lezen van de *Litteræ Epheſiæ*, welke waren eenige tover-boek-ſtaven: deze waren na *Heſychii* getuygeniſſe deze barbariſche letteren Ἄσκι κατάσκι ἄιξ τετραξ Δαμναμενεὺς ἄισιον, waar van het eerſte woort duyſterniſſe, en het tweede licht zoude betekenen, deze letteren droegh men als een Sacrament des Duyvels, zoo dat het niet vreemt is dat *Paulus* aan de *Epheſen cap.* 6. haar wapent tegens de liſtige omleydinge des Satans; wat verder de Paapſche beſweeringe belangt, die heeft den vermaarden *Eraſmus* genoegh ten toon geſtelt, *in Colloquiis* in zijn *ſpectrum*, of *exorciſmus*; En wat is het gene dat men eertijts in de Kerke voor den Doop zeyde, *Abrenuncio*, dan t'eenemaal den Duyvel af te ſweeren. Fy dan, dat zulke vuyligheden onder Chriſtenen gevonden werden. *C. Voſſius lib.* 1. *cap.* 8. *de Progreſſ. Idololat.* wijſt ons ook aan eenige toover-formulieren, uyt *Cælius Aurelianus*, welke de halve-derdendaaghſche koortze zoude genezen, en dat den Patient

een briefken met een draat om zijn hals zoude binden, daar op deze letteren ſtonden, *Abracadabra*, en dat men 's daaghs van achteren af een letter zoude nemen; den voornoemden *Voſſius* meynt, dat dit *Abracadabra*, met *Baſilides*, *Abraxas* overeen zoude komen, en daar van daan zijn getrokken, welke *Abraxas* hy voor zijn grootſte Godt achtede, alleen zijnde *Abraxas* een verçierde naam: maar om dat daar in zijn begrepen 365 dagen, dat is het geheele Jaar.

A	- - - -	1
β	- - -	2
ϱ	- - - -	100
α	- - - -	1
ξ	- - -	60
α	- - - -	1
ϛ	- - -	5

En deze *Abraxas*, 365. zoude na *Hieronymi* giſſinge niet anders zijn dan *Mithra*, dat is de Zon, den God der *Perſianen*, die in zoo veel dagen 't Jaar rond loopt. Of zulke dingen niet en ſmaken na groote ſuperſtitie en bygeloovigheyt, laat ik oordelen den verſtandigen Lezer, en of zulke letteren, woorden, &c. zoo kraghtigh op de phantaſie en inbeeldinge van den Patient werken, gelijk zommige meynen onder de Artzen: als *Paracelſus* in zijn Boek van de Vallende Ziekte. De *Arabiſche Avicenna* en *Algaſel*, na *C. Voſſii* getuygeniſſe, ſchrijven deze zake de *Magia naturalis* toe, en niet eenige onderhandelinge met den Duyvel; dit alleen zegh ik, dat niet gaarn op zulken manier zoude willen genezen zijn, noch ook een ander, indien ik dit verſtond, zoo wilde genezen.

Onderſcheyden ordeningen der Duyvelen.

Nu ſtaat noch yets kortelijk aan te halen of daar ook ordre onder de Duyvelen is, en of daar niet een opperſte is der Duyvelen: wy antwoorden, indien onder de Engelen ordre is, gelijk te vooren is verhaalt, zoo moet ook onder de Duyvelen de zelve zijn: want zy en zijn niet anders dan afgevallen Engelen: maar juyſt negen choren der Duyvelen te ſtellen, gelijk de Papiſten meynen van de Engelen, is maar ydelheyt. Noch ongerijmder is *Bellarmini* gevoelen, dat de Duyvel is geweeſt het hooft der Engelen, uyt de qualijk-uytgeleyde woorden van *Jeſai. cap.* 14: 22. daar van *Lucifers* val wordt geſprooken, waar door niet een Engel of Duyvel, maar de Koningh van Babel werdt verſtaan; maar dat 'er een opperſte en Aartsduyvel is, leert ons de H. Schrift, ſpreekende van *Beelſebub*, *Matth.* 12. *vers* 24. ziet ook *Coloſ.* 2: 15. *Joh.* 14. *vers* 30. 12: 31. en *Matth.* 25: 41. wordt van den Duyvel en zijn Engelen geſprooken.

Oorſprong der Duyveldienſt.

Na dat wy van des Duyvels macht hebben geſprooken, zoo moeten wy ten laatſten nu eens zien hoe dat hier uyt is ontſtaan een ſchrik onder de Heydenen: nu is waar *Primus in orbe Deus fecit timor*, zoo dat door het ſchrikkelijke gewelt des Duyvels, 't welk de Heydenen zagen en vernamen, (zy verleyt zijnde door haar onverſtandigh herte) de Duyvelen hebben aangebeden; ten zy men zegge dat zy de goede Engelen hebben willen eeren, welke dat hebben geweygert. Zoo doen noch hedendaags de *Chineezen*, de Inwoonders van *Calechut*, en de *Malabaren*, nevens de meeſte Heydenen, *Rogerius cap.* 15. *lib.* 2. ziet daar van in 't breede *Ludovicum Vartomannum*, *Patric. Roman. lib.* 5. *navigat. cap.* 11. zulks blijkt ons dat in *Paleſtina* eertijdts den duyvelsdienſt is gebruykkelijk geweeſt, waarom God de Heere zijn Volk voor alle duyvelsdienſt waarſchout, *Deut.* 32: 17. en aanwijſt hoe zy den Duyvelen hebben geoffert (לשדים van het woordt שרד verwoeſten, zoo word de Duyvel ἀπολλύων en *Abbadon* genaamt, *Lev.* 17: 7. zijn de Duyvels, שעירים, dat is, hayrige bokken, *ut Satyres & fauni* genaamt; *Arias Montanus vertit Piloſos*; de 70 *Overſetters* μαθαίοις, de ydelheden; elders in de H. Schrift zijn de Duyvelen afgoden geheeten, *Eſai.* 19: 3. אלים en אלילים *Eſai.* 2: 18. οὐκ ἐστὶν εἴδωλον *1 Cor.* 8:

1 *Cor.* 8: 4. om dat d'Afgoden niet en zijn, ja datze maar een ſmerte zijn voor de ziele, zoo wordenze עצבים *Hoſ.* 4: 17. geheeten. Welke nu de afwijkinge van God, en de eerſte beginſelen der tooveryen zijn, by de *Heydenen* byzonder in zwangh gaande, hebben wy op het eynde van de beſchrijvinge van *Ceylon* vertoont, waar toe wy den Lezer zenden. Wat verder aangaat de ſpokerye, goochelrye, en de bedrieginge van 's Menſchen gezichte, als een Man uyt de lucht te doen vallen in verſcheyde ſtukken, daar na wederom tot malkanderen alle de leden te doen komen, gelijk men zeyt meermaal op *Choromandel* vertoont te zijn, en diergelijke dingen van de zelve natuur, van die zal ik niet ſpreken, maar die luſt heeft zijn tijdt in die zaken te beſteden, leeze *Bodini Dæmonolatriam*, *Delrio* en *Raguſieum*, *D. Sennertum* en *Peucerum*, &c.

Tegenwerpinge uyt Pſal. 58: 5. *beantwoort.*

Alleenlijk zoude dit yemandt in dezen vreemt dunken, hoe dat *David* zegt, *dat den Adder zijn ooren ſtopt, en als doof is, (voor de ſtemme des Beſweerders,) Pſal.* 58: 5. dat uyt die woorden ſchijnt te blijken, dat daar tover-vaarzen en woorden zijn, zoo dat men door gevolgh dit zoo vreemd niet zoude moeten achten, dat door letteren of woorden yemant zoude konnen genezen werden, te meer ſchijnen die woorden *Davids* beveſtight te werden uyt een ander plaatze *S. Scripturæ*, *Eccl.* 10: 11. ziet *Ravanellum in Bibliotheca*, en *Bochartum in Hierozoico in voce Serpens*; welke ons aanwijſt dat *indien de beete voor de beſweeringe is geſchiedt, dat dan geen nuttigheyt is voor de alderwelſpreekenſte Beſweerder*; tot antwoort dient dat in *India* de Slangen (gelijk ook in de Beſchrijvinge van *Ceylon* werd aangehaalt,) op het geluyt van ſingen ſtaan en danſſen, en niemand en beſchadigen voor die tijdt: maar dat dit uyt kracht vande belezinge zoude geſchieden, geloof ik niet: te meer om dat ik alreede te vooren, handelende van de Slangen, hebbe vertoont, dat door natuurlijke middelen de Slange onbeſchadight kan gehandelt werden, zonder eenigh toverwerk; ook meyn ik den zin van *David* te zijn, de hardnekkigheyt van zijn vyanden hier te kennen te geven, gelijk *Jerem.* 8: 17. de onafweerlijkheyt: of daar wordt gealludeert op 't gene dat door Duyvels konſten tegens Godts Wet, *Deut.* 18: 11, 12, &c. geſchiede, gelijk met gelijkeniſſe van een Dief, *Apoc.* 16: 15. Booze Richter, *Luc.* 18. *verſſ.* 1, 2, 3. onrechtvaardige Rentmeeſter, *Luc.* 16. &c. genomen werden, en zoo van *Virgilio* getuyght werdt, *Eccl.* 9.

Frigidus in Pratis Cantando rumpitur anguis.

Of dat zoo wel te geloven is, *David* ſpreekende op een Poëtiſche ſtijl, verſtaat χατὰ μεταφορὰν, door een oneygentlijke maniere van zeggen, door de ſtoppinge der ooren, zoo veel als of de Slange niet wilde hooren de ſtemme des Beleezers, maar die verachte, en dat zijn vyanden zoo weynigh na hem luyſterden als de Slange na de ſtemme des Beleezers, zoo dat al de toover-woorden op haar zoo weynigh gelden, als *Davids* ſmeekingen op zijn vyanden: en noyt zal bewezen werden dat het toover-veers of gezangh eenige kracht op het Serpent of Adder heeft, of oyt gehadt heeft, zoo dat ook geen genezingen door woorden of zyllaben konnen geſchieden, hoewel ik anders wel weete dat de kracht van phantaſie, inbeeldinge, imaginatie en melancholye groot is: maar wat door Duyvels contracten, compacten, en liſtige onderhandelingen kan geſchieden, laat ik de geene onderzoeken die die diepte willen peylen; dat door des Duyvels liſt vele dingen konnen geſchieden, is in 't gemeen buyten twijffel waar, &c. en zoo zullen wy dit Hooftſtuk beſluyten; 't welk wel wat wijder heeft geloopen als d'andere, om dat deze openingen ten hooghſten nodigh waren.

Het XV. Capittel.

Van de Ziele des Menſchen, haar Scheppinge, ſtaat, waardigheyt, en verhuyzinge.

Oorſprong, ſcheppinge, en weezen der ziele.

Dicæarchus apud Ciceronem in prima Tuſculan. meynde dat de Ziele niets was. De Ziele van den Menſch is in der daadt een weezen, doch kan van haar zelven niet zijn: want zoo was zy God: maar zy is van God geſchapen, *Gen.* 2: 7. niet van de Engelen, gelijk *Seleucus* en *Hermias* meynden; ook niet uyt eenige voorgaande ſtoffe: want *God blies in den Menſche een adem des levens*, נשׁמת חיים dat is eygentlijk, een adem des levens, niet alleen begrijpende den adem en het lichamelijke leven des menſchen: maar ook het leven der redelijke ziele, hoewel ook dit woord anders de Beeſten werd toegeſchreven, *Gen.* 7: 15, 22. *Hier door wierd den Menſch tot een levendige Ziele*, 1 *Cor.* 15: 45. ofte een levendigh Perzoon, waarom ook de Chaldeeſche Overzetter deze woorden vertaalt, een ſpreekende geeſt; *Burmannus* over *Geneſ. cap.* 2. רוח ממללא *Rivetus* in *Gen. cap.* 5: 2. Den hooghgeleerden *Rivetus* merkt zeer wel aan uyt het woordt blazen, יתח dat het zoo licht is voor God de ziele te maken, als voor een menſch te ademen, en dat de ziele van buyten is gekomen, en zijn oorſpronk niet heeft, uyt het lichaam. Wat onderſcheyt nu tuſſchen רוח נשׁמה en נחשׁ zy, ofte πνεῦμα ψυχὴ en σῶμα, 1 *Theſſ.* 5: 23. laat ik in 't ontzeker, en de Geleerde daar over twiſten. En zoo ziet men ook dat dikmaals den geheele menſche maar *ziele* werdt genaamt, *Geneſ.* 46: 26. *Actor.* 2: 41. en zoo formeert noch dagelijks God de Heere de *ziele* in des menſchen lichaam, *Zach.* 12. *vſ.* 1. *Job.* 33. *vſ.* 4. Want het is niet gelooffelijk dat de *ziele*, die geeſtelijk is, uyt eenigh lichamelijk zaat zoude voortkomen; zoo is God dan een God der geeſten, alles vleeſches, *Num.* 6: 22. 27: 16. *Hebr.* 12: 9. en een Vader der zelve, *Eccleſ.* 12: 7. *Jeſai.* 42. 5. God geeft de volkeren den adem, en den geeſt, נשׁמה ורוח. Dat God nu de levendige *ziele* in de neusgaten heeft geblazen, beduyt ons, dat, gelijk de *ziele* des menſchen in zijn lichaam is gekomen, door de neusgaten, en in de zelve met den adem het leven zich eerſt van buyten vertoont heeft; alzoo mach men zeggen, dat de *ziele* in den doodt door dat deel uytgaat, niet de redelijke *ziele*: want die heeft geen opzight tot eenige plaatze: maar de dierlijke *ziele*, van welke het lichamelijke leven is. Dus leert de H. Schrift, *zoo lange den adem by my is, het geblaas mijner neuze*, *Job* 27: 3. *Eſai.* 2: 21. waarlijk een groot en wonderbaarlijk werk is het ſcheppen van de *ziele* des menſchen, en wonderlijk is de vereeninge des lichaams en *ziele* tot een menſche, zoo dat in dit ſtuk alleen, de menſch al zijn leven geen tijdt genoegh zoude hebben, om de grootheyt van Gods wijſheyt, en de natuure der *ziele* na te ſpeuren; en blijkt dat den menſch niet t'onrecht μικρόκοσμος een kleine wereld, θαῦμα θαυμάτων een wonder der wonderen is genaamt van de oude Philoſophen. De wonderlijkheyt en de deftigheyt van de ſcheppinge der *ziele* geeft *Moſes* door 't woort יצר te kennen, 't welk eygentlijk formeeren is, gelijk den Pottebakker een vat uyt leem maakt, en formeert, zie *Job* 10. verſ. 9, 10. *Pſalm* 139: 14. Maar den Pottebakker maakt uyt leem maar een leemen vat, God een heerlijk lichaam.

Zommige wijsneuzige menſchen hebben ('t is waar) wel gemeynt dat het beneden de waardigheyt van den menſche was, dat hy uyt de aarde zijn begin hadde, meynende dat uyt een *quinta eſſentia*, ofte een Hemelſche materie en ſtoffe onze lichamen zoude gemaakt en formeert zijn, welke ſtoffe dan zoude zijn als een band om het lichamelijke en onlichamelijcke t'ſamen te binden, het ſterffelijke en het onſterffelijke, het aardſche met het hemel-

hemelſche: Maar dit is ongerijmt, om dat die *quinta eſſentia* van het hemelſche lichaam niet kan geſcheyden, of geſcheurt, en met de hooft-ſtoffen vermengt werden, veel min in t'zamenſtellinge van onze lichamen komen; dit is ook onwaar, om dat de werktuygen der zinnen (*organa ſenſuum*) die de *ziele* gebruykt, niet uyt een hemelſch, maar aardſch lichaam moeſte geformeert werden, behalven dat, zoo zeggen wy met *Galeno*, dat God den menſch zoo, en uyt zulken ſtoffe gemaakt heeft, dat geen *Momus*, noch *Ariſtarchus* daar iets op mach zeggen, of te zeggen heeft. Drie dingen zijn de menſchen bezonder onbekent (ἀγνώεττα ϗ ἄδηττα) *God*, een *Engel*, en de *Ziele* des Menſchen, *Athanaſius in tractatu de definitionibus*. De Heydenen houden doorgaans vaſt dat den Menſch is de uytnemenſte van alle ſchepſelen: maar daar in dwalen zy, dat zy deze uytnementheyt niet in de *ziele*, maar in 't lichaam ſtellen, als eertijts de *Platonici*: want zy meynen dat de *zielen* der menſchen en beeſten een zijn; gelijk nader zal blijken als wy ſpreeken van de verhuyzinge der *zielen*. *Pythagoras* meynde dat'er maar een *ziele* der werelt was, zoo van menſchen als beeſten, en dat dien band waar mede God haar verbonden had, niet zonder onrecht konde gebrooken werden: daarom willen zommige Heydenen niet eeten dat leven heeft ontfangen, daar zy nochtans de planten eeten in welke de *ziele* mede is.

Vreemt gevoelen der tegenwoordige Heydenen aangaande 's menſchen ziele.

Ook is het aanmerkens waardigh dat de tegenwoordige Heydenen daar in het leven der menſchen gelukkiger achten als der beeſten, om dat den menſch een lichaam is gegeven, waar door de *ziele* zijn werkinge kan uytten en aan den dagh brengen; maar zy zullen niet toeſtaan dat den menſch een edelder ſchepzel zy dan een beeſt, of dat hy voortreffelijker *ziele* zoude hebben, en zoo men reeden vraagt, waarom dan de beeſten geen reeden voeren, zoo antwoorden zy: om dat zy geen lichaamen hebben die bequaam zijn om de hoedanigheden van de *ziele* voort te brengen. By voorbeeldt, een ſtom menſch kan zeer wijs zijn, evenwel een bequaam ſpraak-lit ontbreekt hem: yemant kan veel weten en groote kenniſſe hebben, ondertuſſchen kan hy de zelve niet uyten, gelijk ook de kinderen. Evenwel kan ik my niet genoegh verwonderen, dewijl in dit ſtuk de Heydenen de voortreffelijkheyt des lichaams zoo hoogh achten en waardeeren, hoe het wezen kan, dat zy de lichamen der afgeſtorvene geen meerder eere aandoen, of zoo ongeloovigh zijn, datze geen opſtandingh der zelver uyt den dooden erkennen; hoe *Parmenides*, *Empedocles*, en *Democritus* met *Anaxagoras*, in dit gevoelen zijn geweeſt, leezen wy by *Stobæum*, ook *Plato*, by *Plutarchus* de *Placitis Philoſophis lib. 5. cap. 20. Ariſtot. lib. 1. de Anima. Cleanthes* is in dit gevoelen geweeſt als hy der Mieren werk met aandacht bezagh; andere door opmerkinge der Bien; en byzonder van den Elephant zijn zoo verre verrukt geworden, *Ælianus lib. 6. de Animal. cap. 50. 51.*

De waardigheyt van den menſche dan beſtaat niet in de uytterlijke zinnen, ofte het lichamelijke, daar in dikmaals de dieren ons te boven gaan.

Nos Aper auditu præcellit Aranea tactu.
Vultur odoratu Lynx viſu Simia guſtu.

Ziet *Senecam lib. 2. de beneficiis cap. 29.* daar hy zoodanige voor onwaardige waardeerders van Gods gaven acht, dewelke klagen, dat zy de groote van den Elephant niet hebben, de ſnelheyt der Harten, de luchtigheyt en vluchtigheyt der Vogelen, de ſterkte der Stieren, &c. daar wy eer behoorden te bedenken, hoe die groote God ons heeft de wijſheyt gegeven om die ſterke dieren te temmen, en Heeren over de zelve te zijn, ziet *Lactant. lib. 2. de opificio Dei*, en *Gregor. Nyſſen. in ſpeciali libro de Hominis opificio cap. 8.*

cap. 8, 9, 10. *Cicero lib.* 2. *de Natura Deorum.* Dat de *ziele* van God is geſchapen, is genoegh bewezen: de vrage nu is wanneer? De grove dwalinge van *Origenes* werd verworpen, dat alle *zielen* te gelijk zijn geſchapen, voor het lichaam van de menſch, waar van *Plato*, *Auguſtinus*, *de Priſcillianiſten*, en den geleerde *Manaſſe Ben Iſraël*, niet vreemt waren; 't is geloofſelijk en met Gods Woord over een komende, dat *Adams* lichaam eerſt is geformeert, en daar na de *ziele* daar in gegeven, om dat het is als de *forma ſubſtantialis* van den menſche. In dit gevoelen was ook *Chryſoſtomus*, *Homil.* 12, 13. *in Geneſ.* Hoe wel ik gaarn met *Nyſſeno* wil bekennen, dat in 't werk Gods beſwaarlijk voor of na kan geſtelt werden: want een lichaam zonder de *ziele* was een onvolmaakt ſtuk: doch deze tegenwerpinge zoude mede lichtelijk konnen wederleydt werden: want de ſucceſſie in de werken, geeft geen ſucceſſie of tijdt in God, die de *Alpha* en *Omega* is. Hoe zouden wy anders God een Scheppinge van zes dagen konnen toeſchrijven? ziet verder hier van *P. Martyr in Geneſ.* 2. en het vierde Boek *Eſdræ cap* 3. *Averroes* heeft ook ten hooghſten gedwaalt, de welke meynde dat aller menſchen *zielen*, die geweeſt zijn en komen zoude, eene was, 't welk wy ter loops hier aanmerken.

Waardigheyt der ziele.

Daar is (om de waardigheyt van de *ziele* aan te wijzen,) een groote vergelijkkinge tuſſchen onze *ziele* en God, byzonder en voor eerſt in haar weezen, dat zy is geeſtelijk en onlichamelijk, zoo dat vele oude Philoſophen hier in hebben gedwaalt, als *Anaximenes*, *Anaximander*, *Anaxagoras*, *Archilaus*, de welke waande de *ziele* van een luchtige ſubſtantie te zijn; zoo *Tertullianus*, *Apollinaris.*, *Alexandrinus*, *Parmenides*, *Hippaſus*, en *Heraclitus* van een vyerige ſtoffe; *Empedocles* uyt een hemelſche en een luchtſtoffe; *Critias* uyt bloet en vochtigheyt, gelijk den hoogh-geleerden *Voſſius* uyt *Theodoretus* aanwijſt *lib.* 3. *de Prog. Idol. cap.* 40. Andere hebben gemeynt dat de *ziele* niet anders was dan een temperament (κρᾶσις) van 's menſchen lichaam, en als een *quinta eſſentia*, en hier van was *Galenus* niet vreemt. Dat de *ziele* een geeſt genaamt werd, leert ons de Heylige Schrift overvloedigh, en dat moet ons genoegh zijn, *Eccl.* 12. *vers* 7. *Eſai.* 26. 9. *Matth.* 27: 5. *Luc.* 23: 46. *Joh.* 19: 30. *Actor.* 7: 60. 1 *Cor.* 2: 11. 1 *Cor.* 6: 20. 2 *Cor.* 7: 1. *Hebr.* 12: 9. zoo dat wy by deze gelegentheyt verwerpen het ongerijmt gevoelen der geener, welke meynen dat de *ziele* zulk een ſubtijl lichaam zoude zijn, 't welk met de oogen niet konde gezien werden, zoo ſpreekt *Hieronim. in cap.* 10. *Matth.* zoo *Hilarius:* maar 't is vry veyliger te zeggen *animam eſſe* ἀσώματον, dat de *ziele* t'eenemaal onlichamelijk is, en van buyten (θύραθεν ὀπειοκέναι, *Ariſtot.*) in gekomen is, namentlijk van God, ook konnende beſtaan buyten het lichaam.

Maar boven de onlichamelijkheyt moet men de *ziele* ook toeſchrijven d'onſterffelijkheyt: want zy ἀπαθὴς en ἄμικτος onlijdelijk en onvermenght genaamt werd; 't is waar hier in is de *ziele* wel onderſcheyden van God dat zy een beginzel heeft gehadt: maar daar in is zy God gelijk dat zy geen eynde zal nemen. Of de *zielen* een beginzel hebben gehad, dan of zy van eeuwigheyt zijn geweeſt, werd onder de Heydenen zelfs gediſputeert, de meeſte meynden dat zy geen beginzel hadden, om dat zy anders een eynde moeſten hebben, 't welk niet vaſt gaat: want daar is een eeuwigheyt *à parte ante & à parte poſt*, zonder begin zonder eynde, doch daar is ook yets eeuwigh ten aanzien dat het noyt geen eynde zal hebben, 't welk nochtans zijn begin heeft gehad; *Plato* meynde dat zy of voor of met de Scheppinge des werelds zoude geſchapen zijn. *D. Rogerius* van de Godsdienſt der Heydenen *cap.* 7. merkt aan gelijk de waarheyt

De ziele is onſterffelijk dat gelooven zelfs de Heydenen.

is,

is, dat zommige vaſt houden dat de *zielen* van eeuwigheyt zijn geweeſt in God en in zijn wezen begrepen, gelijk al het water van de Rivieren in de Zee is; andere meynen dat zy buyten God geweeſt zijn, en dat zy eer de wereld was, ſliepen; andere meynen ook dat de *zielen* niet en zijn van eeuwigheyt, maar dat zy door den wille Gods geworden zijn, en in 't wezen Gods zijn gebleven, en dat zy na de Scheppinge, of in de beeſten of in de menſchen zijn gezonden. Dit gevoelen meeſt alle de Heydenen, byzonder de *Braminen*, zoo eertijdts de *Druidas* in *Vrankrijk*, de *Ægyptenaren*, *Thraciers*, en de *Oude Hooghduytſchen*, en de meerderheyt der hedendaaghſche Volkeren, gelijk *Ludovicus Crocius lib.* 11. *cap.* 1. *Syntagm. Theologiæ* aanwijſt. En waarlijk hoe kan eenige Godsdienſtigheyt ſtaande blijven, indien der *zielen* onſterffelijkheyt niet vaſt geſtelt werdt; zulks hebben gelooft van outs *Triſmegiſtus*, *Orpheus*, *Muſæus*, *Homerus*, *Pindarus*, *Thales*, *Pythagoras* en *Plato* in veele plaatzen, zoo *Plutarchus*; van *Ariſtoteles* kan men niet veel zekers zeggen, alzoo hy zich zelven zoo nu en dan in dezen tegenſpreekt. De *Stoici* meynden dat de *zielen* zoo lange zouden leven, tot dat de wereldt zoude verbranden: want dan meynden zy dat alles weder tot zijn eerſte beginzel zoude komen, (gelijk wy in de Scheppinge des Werelds boven hebben aangemerkt,) 't welk *Cicero* bewogen heeft te zeggen, dat de *Stoici* der Menſchen *zielen* den Krayen gelijk maakten, de zelve wel een lank, maar geen eeuwigh leven vergunnende, daar de Heylige Schrifture de onſterffelijkheyt der *ziele* klaarlijk leert *Luc.* 20: 36. cap. 23: 43. *Joh.* 10: 18. 17: 3. *Rom.* 6: 23. *Matth.* 10: 28. Om de onſterffelijkheyt der *zielen* aan te merken, is nodigh dat wy acht nemen op *Moſis* woorden, dat de *ziele* iets Goddelijks is, en van God in de neusgaten ingeblazen, zoo datze niet en is ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἐνεργείας, ofte voortgebracht uyt de macht van eenige ſtoffe, en dat in de neusgaten of in 't aangezichte, waar mede God niet duyſterlijk heeft willen te kennen geven, dat de voornaamſte zitplaatſe, throon en ἀκρόπολις der ziele, is in 't hooft van den menſch, waar van daan hy als uyt een verhevene hooghte alle de deelen des lichaams regeert. En dewijl wy hebben aangewezen dat zommige al te geringen gevoelen en gedachten van de ziele hebben gehadt, zoo ſtaat ons nu ook kortelijk te vertoonen, hoe zommige de ziele te hoogh hebben verheven, als of zy God zelve waren, en een deel van God, zoo noemt *Philo Judæus* dikmaals de ziele ἀπόσπασμα τοῦ θεοῦ, een afgeſcheurt ſtuk van God. Zoo deden de *Gnoſtici* en *Manicheen* na *Irenæus* getuigeniſſe, ook de *Priſcillianiſten*; zommige meynden dat God van een onlichaamlijke nature was, dat hy in alle lichamen een forma en hoedanigheyt was, en dit gevoelen ſchrijft *Auguſtinus lib.* 7. *de civitate Dei cap.* 6. *Varroni* toe, en zoo zoude God ook zijn de *anima*, en ziele des werelts, andere meinden dat elk deel van de werelt God was, zoo dat God getreden, geſtoten en geſlagen konde werden, ſtaat dan wel aan te merken dat wel de ziele van God en uyt God is niet κατ' ἀπάρτησιν, door eenige verminderinge van het Godlijk wezen, of door af-deylinge, maar κατ' ἔκτασιν, door uytzendinge, gelijk de Zonne zijn ſtralen doet; 't is dan een effect en uytwerkinge Gods, de inblazinge der ziele, niet God zelfs: *Dicitur inſpiratio non proprie ratione actionis à creatore emanantis, ſed ratione termini, quia illa creatio fuit res ſpiritualis, quæ proprie dicitur ſpiraculum*, zoo zijn de woorden van den hoogh-geleerden Heer *Rivetus*, De ſcheppinge der ziele wordt een inblazinge genaamt, niet eygentlijk van de daat voortkomende van den Schepper, maar ten aanzien van het uyt-eynde, alzoo dat was een ſcheppinge van een geeſtelijke zake, welke daarom een adem

Het weezen der ziele en des zelfs waardigheyt by zommige te hoogh verheven.

des levens werdt genaamt, zo is aanmerkens waardigh, dat d'Aarde niet werdt op zulken wijze gezeght geſchapen te zijn, ook niet de Engelen, om dat de laatſte volkomen ſchepſelen zijn, buyten 't lichaam of lichamen beſtaande. Als dan *Aratus* zegt, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν, *Act.* 17.28. *Wy zijn zijn geſlachte.* Zoo verſtaat niet dat wy uyt Gods ſubſtantie zijn voort-gekomen, maar dat wy zijn werk, ſchepſel en maakſel zijn. 't Is by veelen onzeker, uyt welk Boek *Arati* deze woorden zijn genomen. *Druſius* meynt dat zy in *Phænomenis Arati* ſtaan, 't welk hy uyt *Hieronymo* en *Clemente Alexandrino* bewijſt, zo ook *Seldenus*, En Διὸς ἀρχώμεσθα τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Doorluchtige en dappere Mannen worden by de *Grieken* Διογενεῖς genaamt, *van God geboorne*, zoo zijn wy ook de Godlijke nature deelachtigh, 2 *Petr.* 1. 4. θείας κοινωνοὶ φύσεως, 't welk niet alleen zien kan op de wedergeboorte, maar ook op onze eerſte ſcheppinge, na de gelijkeniſſe en het beeldt Godes in heyligheyt en gerechtigheyt, kan geduydt werden, niet door een inſtortinge van het Godlijk wezen in ons, als *Servetus* meynde. En zoo mach de Ziele, om datze Godlijk is, en van God genaamt werden *Divinæ particula auræ*, niet datze eygentlijk een deel is van de Godlijke nature, maar een byzonder effect en uytwerkinge daar van. Hoe nu de *Heydenen* zijn gekomen tot de kenniſſe van de onſterflijkheydt der zielen, ſtaat met weynige redenen te bewijzen. Voor eerſt latende varen alle de overleveringe der Voorvaderen van outs her, onder de *Chaldeen* van *Abraham*, onder de *Ægyptenaren* van *Moſe*, van *Noah*, onder andere volkeren, en dat byzonder aan te merken, al het geen de *Heydenen* van haar *Campi Elyſii*, de vreughde hier namaals, en de ſtraffe der Godloozen hebben verhaalt, zoo zal ik nu vertoonen dat de *Heydenen* uyt het licht der nature hebben geweten, dat het den goeden moet wel gaan, den quaden qualijk: en dewijl dit altijt niet is in dit leven, hebben zy licht konnen beſluyten, dat de ziele moſte onſterffelijk zijn, 't welk *Dionyſium Halicarnaſſ.* zoo heeft bewogen, dat hy van *Coriolano* ſprekende, zegt: *Indien dat met het lichaam de ziele vergaan, en tot niet gebracht werden, zoo kan ik niet zien hoe dat yemant voortaan zal gelukzaligh konnen geacht werden, de welke geen vrucht uyt de deught rapende, ook om de zelve vergaat.* Voeght hier by de ſchrikken en bevingen der conſcientien in dit leven, als van *Caligula*, op het hooren van den Donder, ja zelfs niet alleen in dit leven, maar ook in de uure des doodts, welke niet alleen de Godloozen ontzet, maar wanhopen doet, de Chriſtenen doet zorgen dat zy wel mogen verſcheyden, en zo ook in 't gemeyn alle Menſchen, een yder na zijn geloof, tot een bewijs van de eeuwigheyt der zielen, en haar zijn na dit leven. Van Keyzer *Adriano* werdt getuygt, die A°. 118 zo begon te regeeren, dat hy op zijn doodbedde zeyde, *Animula, vagula, blandula &c.* Boven deze reden heeft men onder de *Heydenen* de ziele ook genaamt Αὐτοκίνητον, die haar eygen zelven beweeght, die met haar verſtant den Hemel beklimt, d'Aarde en den Afgront door zoekt, nergens met palen kan in-geſloten werden, zoo dat de ziele van tweederley nature is, zoo veel als zy is *actus corporis*, een beweginge des lichaams, en voor zoo veel zy is affcheydelijk en onafhangelik van 't lichaam, op d'eerſte maniere werkt zy in 't lichaam, en op de tweede als onafhangelijk van 't lichaam, en buyten haar werktuygen, en zoo moeſtze immers byzonder eeuwigh geoordeelt werden: want hoewel de ziele nu werkt door het middel van zijn werktuygen die in 't lichaam zijn, zoo oordeelt zy nochtans veel dingen de welke tegen 't oordeel zijn, dat de zinnen uyterlijk anders zoude vatten. Als by voorbeelt, dat de Sterre grooter is dan de Werelt: en gelijk dat plaatſe heeft in 't verſtant, zoo ook in de wille, zo dat men wel te rechte mach zeg gen,

Uyt drie bewijzen.

Hoe de Heydenen d'onſterffelijkheydt der zielen hebben geweten.

zeggen, *mens ſola videt & audit*, het verſtandt ziet alleen en het hoort alleen. Het verſtant en de ziele ſchoon zy ook in 't lichaam is, verheft haar ver boven de zienlijke en tijdelijke dingen, hoe zoude anders in ons gedachten konnen zijn van God en Godlijke zaken: wat zoude men anders zeggen van byzondere inwendige openbaringen, 't zy buyten verrukkinge van zinnen, of met verrukkinge der zelve, van de werkinge der ziel in den droom des nachts &c. Geen kleyn bewijs is ook van de onſterffelijkheyt der ziele, dat alle genereuſe *Heydenen* haar naam en faam de eeuwigheydt hebben willen toeeygenen, als *Horatius* zeght, *Non omnis moriar, multaque pars mei fugiet Libitinam, & exegi monumentum ære perennius*, Horatius *lib.* 3. *Carm. Ode* 30. *Suetonius* getuyght van *Nero*, *Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, ſed inconſulta.* Dat is: *Dat hy een geduurige begeerte hadde tot een onſterffelijke naam, maar dat zy niet wel gegrondt was. Heroſtratus* ſtak den Tempel van *Diana* in brant om altijdt gedacht te werden. *Saluſtius* zeyt, *Omnes qui ſe ſtudent præſtare ſe cæteris animalibus, ſumma ope niti debent, ne vitam ſilentio tranſeant, veluti pecora, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit.* En *Plinius*, *Cum denegetur diu vivere, relinquamus aliquid quo nos vixiſſe teſtemur.* Dat is: *Alle Menſchen die haar boven 't onvernuftigh Vee willen verheffen, moeten trachten dat zy haar leven niet met ſtilzwijgen doorbrengen, en dewijl wy niet lange konnen leven, zoo laat ons yets nalaten waar door de Werelt mach weten dat wy geleeft hebben.* En dus verre ook van den aart en nature der ziele, de welke de *Heydenen* Ἐντελέχειαν noemden, dat is *perfectio*, *volmaaktheyt*, om dat zy is die de *formam ſubſtantialem*, anders λόγῳ μορφὴ *potior pars* ἤ τὸ πῦ Ἔιχμ εἶδῶ. Ἐντελέχεια πρώτη, *H. Barbaro perfectha bia prima*, de volmaaktheydt aan een Menſch geeft, waar door hy een Menſch is, niet een toeval, zoo dat de *Heydenen* in dit ſtuk beter zijn dan veel Baſtaart-Chriſtenen, de Socinianen, zommige Wederdooperen.

Van de verhuyzing der zielen.

Om nu dit Hooftſtuk te beſluyten, dient noch yets gezeyt te werden van de *verhuyzinge der zielen*, welke alle de hedendaaghſche *Heydenen* nu gelooven. Wy hebben daar van yets verhandelt in 't laatſte van de Beſchrijvinge van *Ceylon*, maar daar is noch yets overigh. De *Malabaren* welken dit verhuyzen en weder verhuyzen (om der zonden wille zeggen te geſchieden) zoo langh tot dat de ziele verdienſte hebben bekomen, ofte om in den Hemel ofte de Helle te zijn, ſtellen vaſt dat 'er een Richter is *Chitra Putra* genaamt, de welke wanneer een Menſche op ſterven leght, hem terſtondt veroordeelt na zijn werken die hy gedaan heeft, en in wat voor een lichaam de ziel zal komen, of in een Hont, Kat, Kray, Koe-beeſt, Koningh, Bramine, ende Slange, &c. Want zoo yemandt in zijn leven yemandt beledight heeft, die zal des Beledighdes Slaaf worden, en van hem getrapt werden. Deze valſche meyninge is meeſt gefondeert en gegrondt in haar oude *Poranen* en geſchiedeniſſen; en ook op het zeggen der Kinderen, de welke zouden verhaalt hebben, dat zy te vooren zulke en zoodanige Perſoonen waren geweeſt, verhalende haar geſlacht en name: maar deze bewijzen zijn zeer zwak en beſpottelijk, alzoo wel als de reden waarom men geen Beeſten vleeſch eet, op dat niet lichtelijk yemandt (gelijk *Tertullianus* zeght) Koeyen-vleeſch van zijn Groot-vader mochte eten, *ne forte bubulam quis de aliquo proavo ſuo obſonaret:* want zoo zoude het konnen gebeuren dat de Zoon zijn Vader op at, de Vader by zijn Dochter en Moeder ſliep, die te vooren was geſtorven, de Broeder by zijn Suſter, de Oom by zijn Nicht, een ander by u eygen Vrouw dewijl ghy noch leefde. Deze Beeſten kan de λυκανθρωπία, waar door de Menſchen in Wolven zouden veranderen, niet beveſtigen:

De Heydenen gelooven een μετεμψύχωσις, *ofte verhuizinge der ziele, als eertijts* Pythagoras.

Haar redenen van dit geloof.

want deze is niet anders dan een ongeſteltheyt des lichaams, waar door de fantaſye en imaginatie door overvloedt van zwarte Gal bedorven werdt, waar van men voorbeelden kan zien by *Auguſtin. lib.* 18. *de civitate Dei c.*8. en *C. Voſſium l.*3. *c.*41. Het voorbeeldt van *Nebucadnezar* doet hier ook niet toe, *Dan.* 4. 22. Want den Propheet wijſt ons niet aan hoe hy een wild en onverſtandig Gedierte eygentlijk is geworden: maar hoe de zonde den Menſch wild en woeſt maakt, ſlimmer als het onredelijk gedierte des veldts, ten zy dat men meyne dat hy zich in-gebeelt heeft, dat hy een λυκάνθρωπος was. *Qui miſer in campis mærens errabat* Alexis, *ipſe ſuum cor edens hominum veſtigia vitans.* Het geſelſchap der Menſchen ſchuwende gelijk de melancholijke Menſchen, haar inbeeldende dat zy een beeſt zijn: waarlijk ſtraf genoegh, en hard voor de gene die de zelve oyt beproeft hebben, of beproeven mochten, en zoo zoude *Nebucadnezar* als een beeſt, evenwel geen beeſt zelfs zijnde, gekropen hebben onder den blooten Hemel, en gras hebben geſmaakt, gelijk zommige meynen: maar zeggen deze *Heydenen*, wat zoudt ghy dan zeggen, als zulke kinderen niet alleen zeggen haar voorige name, geſlachte, maar ook tekenen in haar lichamen wijzen, die zy in 't andere leven hebben ontfangen. Hier op mach men met reden antwoorden, dat dit alles Duyvels werk is: want waar vindt men onder de Chriſtenen een eenigh kint dat zulks oyt verhaalt heeft: ook zoo konnen de quetſuren des voorgaanden lichaams de ziele niet raken, dat die een nieuw lichaam een litteken zoude aandoen, en wat zouden daar niet al gequetſte in de werelt weder moeten geboren werden, daar dikmaals op eenen dagh en eene plaatſe duyzenden gewondt en verſlagen werden. Indien deze *verhuyzinge der zielen* waar was, zoo zoude de Werelt haaſt van Menſchen ontbloot zijn: want eyndelijk komen de zielen (na haar zeggen) in den Hemel of Helle, daar zy dan eeuwigh blijven, of zy moſten leeren dat God weder levendige zielen op nieuws maakte, 't welk dan ook plaatſe moſte hebben niet alleen in zommige, maar ook in alle de zielen. De verdere ongerijmtheden zijn in de Beſchrijvinge van *Ceylon* aangewezen, waar toe wy den Lezer zenden, en dit Capittel beſluyten.

Ontleding der λυκανθρωπία, ofte wolfwording.

Wederlegging van het gevoelen van de verhuyſing der zielen.

Het XVI. Capittel.

Van de Pagoden, *haar geſtalte, gebouw, pracht, aanzienlijkheyt, inkomſten en geſchenken. Van de bydienſtige waſſchinge.*

DEze *Heydenen* hebben doorgaans ter eeren van hare Goden Tempelen ofte *Pagoden* gebouwt, d'eene grooter d'andere minder zijnde, gelijk wy in de Beſchrijvinge van *Ceylon* daar van yets hebben aangehaalt. Zy reguleren ofte ſchikken haar niet in het bouwen van hare *Pagoden*, volgens de openbaringe des Geeſtes Gods, gelijk *Conſtantijn* en andere eertijts hebben gedaan, gelijk *Moſes* door Godlijke openbaringe ook een ontwerp van den Tempel gemaakt hadde, die men te *Jeruſalem* zoude bouwen, *Exod.*25: 26,27. Van de outheyt en manieren van het bouwen der Tempelen, kan den nauwkeurigen Lezer zien by *Gyraldum de Dijs, Gent. Syntag.*17. Ook zullen deze *Heydenen* in 't bouwen van haar *Pagoden*, en verkiezen van een plaatſe, niet gebruyken het licht der nature, gelijk men eertijdts de hooghſte en verhevenſte plaatſen en Bergen daar toe verkoor, ook ten tijden der *Joden*, *Jeſ.*2.2. want den Tempel lagh op den Bergh *Moria:* van welk mirakuleus gebouw kan na-gezien werden *Arias Montanus*, in zijn *Fabrica Templi*, *Villalpandus*, *Jacobus Juda Leo & Coccejus* in *Ezechiëlem.* Zoo rookten de Afgodiſten op de Hooghten en Bergen; ende *Salomo* bouwde Hooghten voor *Camos* en *Milcom*, welke *Joſia* verbrak, 2 *Reg.* 23.13.

Hoe en by wat gelegentheyt de Heydenen hare Pagoden *ſtichten.*

23. 13. Ende God wil zijns volks Hooghte verderven, *Levit.* 26. 30. En hy wil dat der *Heydenen* Hooghten van zijn volk zullen verdorven werden: want ook de *Heydenen* haar Duyvelen gewoon waren op de Bergen te offeren, ziet *Seldenum de Dis Syris Synt.* 2. *c.* 7. en *Ezech.* 20. 28, 29. *Num.* 22. 41. Zoo dat alle Altaar buyten de plaatſe, die God tot den Gods-dienſt geordineert hadde במה, ofte Hooghte genaamt werd, 1 *Reg.* 11. 7. en 2 *Reg.* 17. 29. wordt geſproken van בית הבמות huyze der Hoogten: maar zy volgen hier in de Koe een onvernuftigh Dier, om te toonen haar beeſtachtigen aart. Als zy dan een *Pagode* ofte Tempel willen bouwen, zoo zetten zy een plaatſe, rontom met een hegge beſloten, af, en daar in zaeyen zy eenigh kruyt, 't welk nu in zijn bloem ſtaande, zoo jagen zy in dit perk een Koebeeſt van aſch-verwige koleur, die zy *Chencuraly* noemen, ende laten het Beeſt toe na zijn wille te eten, en daar na nemen zy de plaatſe waar daar 't voornoemde Dier des nachts heeft geſlapen, en daar zijn meſt ofte afgang leght (want die is by de *Heydenen* een groot heylighdom) dan maken zy een kuyl zoo diep tot het water toe, en ſtellen daar een marmere pylaar, zoo langh dat hy boven d'aarde uyt komt te ſteken, en daar boven ſtellen zy dan het beeldt van den Afgod, tot welkers eere de *Pagode* zal geſticht werden, zoo het voor *Ixora* is wordt de figure van *Quivelinga* geſtelt, en zoo het is voor *Viſtnum*, zoo ſtelt men daar een beelteniſſe van een Man met vier handen &c. en zo begint men dan ronts om den Tempel te bouwen. Op de *Malabaarſche* Lantſtreke, gelijk ik gezien hebbe, zijn doorgaans deze *Pagoden* gelijk een goede Capelle in 't Pauſdom: maar op *Choromandel* zijn zy veel grooter, ook dikmaals met hooge Torens voorzien, zijnde ook d'eene *Pagode* meer van aanzien en heyliger dan d'andere, ook van meerder of minder inkomſte, van welke inkomſte kan gelezen

Hoe de oude Heydenen eerſt op de Hooghte haar heylighdommen hebben gehadt.

Hoe de tegenwoordige Heydenen haar Pagoden bouw beginnen.

werden *D. Abrahamus Rogerius* in't tweede Boek van de Godsdienſt der *Braminen*, *c.* 8. om niet te zeggen dat overvloedigh aldaar gezeyt is. In de plaatſe daar den Afgod ſtaat, de welke heel duyſter is, brandt gedurigh licht,

Vigilemque ſacraverat ignem
Excubias divum æternas. Virg. *l.* 4. Æneid. Of de *Heydenen* deze maniere niet van de *Joden* ontleent hebben, weet ik niet, immers de Duyvel is een naäper Gods, *Lev.* 6. *vſ.* 12. en 9. 23, 24. ziet *Jud.* 6. *vſ.* 21. 1 *Chron.* 21. 26. 2 *Chron.* 7: 1. 3. 1 *Kon.* 18. 24. 38. *Pſal.* 20. 4. Dit heyligh Vuur is in Gods Woord bekent, dat na 't zeggen der *Joden*, meer dan 905 Jaren geduurt heeft: maar 't werdt met de deſtructie des Tempels neffens de *Urim* en *Thummim*, en den Geeſt der Prophetie vermiſt. 't Kan ook wel zijn, dat de Duyvel Gods Woord misbruykende, 't welk zegt dat God in duyſterniſſe wil woonen, 1 *Reg.* 8. 12. dat niet van een donker gat moet verſtaan werden, gelijk de Afgodiſten haar werken en Godsdienſten doen, *Ezech.* 8. 12. en 9. 9. *Eſai.* 29. *vſ.* 15. gelijk deze *Pagoden* doorgaans moort-gaten zijn: maar van de wolke, ziet 1 *Reg.* 8. 11. want in en door de wolke openbaarde God zijn tegenwoordigheydt, ziet *Exod.* 13. 22. en 14. 19. en 19. 16. en 20. 21. *Num.* 9. 15. deze ellendige Menſchen dus misleydt heeft. Immers wy zien hoe de *Virgines Veſtales* het heyligh Vuur, uyt den Hemel gekomen, moſte bewaren. Ziet *Plutarchum in vita* Numæ & Florum, & Alexand. *ab* Alexandro *Genialium Dier. l.* 5. *c.* 2. Deze *Pagoden* zijn op de *Malabaarſche* kuſte van goede Marmer ofte Arduyn-ſteen, en op de *Choromandelſche* kuſte van geheele Sarken en zware ſteenen zeer net gewrocht, gelijk byzonder de vermaartſte *Pagode* van *Rammanakoil*, die uytermaten groot is, ende van machtige inkomſten, tot de welke alle vreemdelingen toevloeyen, welke ik in mijn tijdt zelfs met verwonderinge hebbe gezien. Voorts zijn

Stoffe en gebouw der Pagoden.

gemeynlijk de *Pagoden* op de *Malabaarſche* Lantſtreke met kopere Platen bedekt, en met eenige vergulde klooten verçiert, buyten en binnen ſtaan veel Figuren en Monſters met veel hoofden en handen omringht met Serpenten. Ronts om de *Pagode* maken zy een muur van ſteen, binnen welke het volk komt, want zy bidden van verre aan, en komen in den Tempel zelfs niet, maar blijven in dat Voorhof, als eertijdts de Heydenen *in atrio Salomonis*; hier zijn ook Voor-poorten die bewaart werden, deze Poorten zijn dikmaals koſtelijk met koper gedekt, en gemaakt van uyt-ſtekende marmerſteenen, daar in gehouwen zijnde Elephanten, Beeren, Leeuwen, Tygers, ende boven op de Voorgevel (*Fronteſpicium*) ſtellen zy aangezichten met ſchrikkelijke oogen en groote Leeuwen of Varkens tanden, zijnde beeldteniſſen van *Patragali*, Dochter van *Ixora*, buyten twijffel tot geen ander eynde, dan om de voorby-gaande en de intredende te verſchrikken, en te dwingen yets te offeren, waar van de *Bramines* leven. Waarlijk zulken Tempel der gruwelen zagh eertijts *Ezechiel c.*8.10. want beeldteniſſen van kruypende Dieren, verfoeyelijke Beeſten, en alle Drek-goden wierden hem vertoont, geheel rondtom aan de wanden gemaalt. Zoo ſprak eertijts *Clemens Alexandrinus* van de *Heydenen* Tempelen, welke van buiten ſchoon bewerkt waren met marmer en lofwerken: maar 't geen men van binnen zagh was een leelijk Dier, of een Serpent, Krokodil, of eenigh ander affchuwelijk beelt; zoo dat wy na 't zeggen van den zelven *Clemens* (Diſcipel van *Panthenus* die Anno 180 bloeyde en daar na) moeten bekennen, dat achter de gordijnen de vuylſte onreynigheyt ſchuylt; van buyten is het werk prachtigh, om dat de *Heydenen* haar Afgoden in meerder eere zouden houden, vvant zy ten hoogſten tot uyterlijke pracht genegen zijn. Over deze plaatſe *Ezech.*8. heeft krachtigh en geleerdelijk geſchreven den zeer arbeytſamen en vermaarden *Coccejus*, die ons toont, hoe dat de gruwelen der *Heydenen*, en byzonder der *Ægyptenaren* in *Judea* zijn door gebroken. Ziet ook zijn Eerw. over *Ezech.*16. en hoe het den grootſten gruwel der *Joden* was, na de Heydenſche wijze zich in den Godtsdienſt na 't Ooſten te buygen, want het Heylige der Heyligen ſtont in 't Weſten, 't welk zo veel was als God het hinderſte te toonen, en de hoogſte ſmaat hem aandoen, *Ezech.*8.17.

Schrikkelijke Kerkgeraden.

Geſchenken en inkomſten der Pagoden.

Aan deze *Pagoden* werden ſchoone vereeringen gedaan, van alle gekochte en verkochte Waren komt een deel voor de zelve, ja alle Waren zijn getaxeert hoe veel zy moeten geven, 't welk D. *A. Rogerius* naukeurigh heeft op getekent, *lib.*2. *cap.*10. waar toe den Lezer verzonden werdt. De Wet der 12 Tafelen gebiedt, dat men zal zorge dragen, dat de Goden aangename Offerhanden werden op-geoffert, zoo wil ook God hebben dat hem niets kreupels of manks zal geoffert werden, *Mal.* 1.8. noch dat onreyn is, *Levit.*22.20. of gebrekkelijk, *Exod.*13. *vſ.*8. Zoo zijn ook van oudts de *Heydenen* mild aan haar Goden geweeſt. *Crœſus* gaf een goude Schilt aan *Minerva*, zeker Koningh vereerde aan *Apollo* een Schip van Cederhout, van buyten met goude platen beſlagen, immers het dierbaarſte hebben de *Heydenen* haar Afgoden geoffert, zelfs haar Kinderen aan den *Moloch*, tot beſchaamt-makinge van veele Chriſtenen, die veeltijts twiſten, en voor den Godsdienſt niet hebben, maar van haar gelt en goet een ſchandelijk Afgod maken. De *Heydenen* willen geenſins met haar *Pagoden* of Tempels geſpot hebben, maar houden die in groote waarde en achtinge, gelijk eertijts ook de Roomſche *Heydenen:* want *Horatius lib.*3. *Carm. Ode* 6. voorzeyt *Romen* zijn val, om datze niet meerder acht op der Goden Tempelen namen, die veel in getale waren. De *Heydenen* niet alleen, maar ook de *Turken* en *Joden* hebben t'allen

Eere die de Heydenen *haar* Pagoden *bewijzen.*

t'allen tijden veel Tempelen en Synagogen gebouwt, in *Cairo* telt men 6800 volkomen en voorname *Mosquiten*, behalven noch alle de gemeyne, t'ſamen een getal van 24000 uyt makende; te *Fes* in *Barbaryen* 700; binnen *Jeruſalem* waren zeer veel *Synagogen*, en niet alleen in de Steden, maar ook in de groote Dorpen en Vlekken, πάντων χτ\ πόλεις ἡ ἀγρὸς μενόντων συνέλυσις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, en te *Cenchren* zijnde een Haven van *Corinthen*, was ook een Kerke of *Synagoge*, van welke *Phœbe* Diakoneſſe was. *H. Grotius* in *Matth.* 9. 35. de *Heydenen* op *Choromandel* bouwen ook dagelijks veele kleyne *Pagodekens*, by en omtrent de plaatſe daar de Dooden verbrandt werden, gelijk ik in mijn tijt op *Negnapatan* gezien hebbe; en in *Bantam* hebben de Rijke en Edelen veele haar eygen Capellen tot haar Gods-dienſt. Van de *Pagoden* van *Pegu* ziet *Caſpar Balbi*, van de *Japonſche Caron* en *Almeyda*, van de *Chineſche*, en byzonder in *Nankijn*, ziet *Fernand Pinto*.

De Heydenen *gaan niet met Schoenen.*

Deze *Heydenen* achten haar *Pagoden* zoo heyligh, datze in de zelve niet met haar *Seripen* ofte Schoenen zullen gaan, gelijk ook niet de *Turken* in haar *Moskijten*, beſchamende veel *Chriſtenen*, die met zulken oneerbiedigheydt in haar Kerken komen, en haren voet niet bewaren als zy in't Huys des Heeren gaan, *Eccl.* c. 4. 17. haar vuyle Schoenen van haat en nijt niet uyt-trekkende &c. noch denkende dat de plaatſe daar zy ſtaan heyligh is, *Joſ.* 5. 15. *Exod.* 3. 5. ja in mijn tijt waren de *Chriſtenen* op *Jafnapatnam* altijdt gewoon, en zo doen zy noch, haar *Seripen* voor de Kerkdeur te laten ſtaan, oordeelende dat men Gods huys die eere wel mach aan doen.

Veel min zal men zien dat de *Heydenen* van haar Tempelen Koopplaatſen of Wandel-plaatſen maken, gelijk (God betert) in't midden van 't Chriſtendom dikmaals geſchiedt, of Pakhuyzen, gelijk zulks al mede met droef heyt en groote argerniſſe van 't zwakke Chriſtendom eerſt uit het *Heydendom* komende, hebbe buiten Landts in mijn tijdt gezien, of liever moeten zien. De *Joden* en byzonder de *Turken* beſchamen hier in veel *Chriſtenen*. *Barton* verhaalt, gelijk ook *Omius* in zijn *Turkdom pag.* 559. aanhaalt, dat in de Kerke van *Sophia* tot *Conſtantinopolen* zulken ſtilte was, als of niemant daar in ware geweeſt, niet tegenſtaande dat den Tempel met 2000 menſchen vervult was. 't Is ook aanmerkens waardigh dat in *Ægypten Iſis* en *Oſiris* beyde haar bekende Afgoden af-gebeeldt waren met den vinger in de mondt, tot bewijs dat men in Tempels ſtil en aandachtigh moſte zijn, en wat moet leeren tot ſtichtinge. Hierom noemen haar de *Turken*, na *Hottingeri* zeggen *lib.* 1. *cap.* 1. *Hiſtoriæ Orientalis*, het volk des Tempels, der verzamelinge, des Boeks, en des Wets. *Numa*, gelijk *Plutarchus* in zijn leven verhaalt, wilde niet dat den Kerkgangh ter loops zoude zijn, maar dat een yder (om zijn God beter te dienen) van zijn gewoonlijke arbeydt zoude ruſten, 't welk hy door Uytroepers aan't Volk bekent maakte.

Maar om te meerder de hooghachtinge der *Pagoden* te beveſtigen, ziet men dat de *Heydenen*, gelijk ook de *Moren* doorgaans Tanken of water-plaatſen voor haar *Pagoden* en *Moskeen* hebben. Zoo ziet men noch de *Joden* eerſt water gebruyken eer zy in haar *Synagogen* komen, en God de Heere hadde in den Tempel de kopere Zee geſtelt tot waſſchinge der Prieſters. Zoo wordt van de *Calechutanen*, van *Linſchoten* getuyght, dat de Prieſter d'ingaande in den Tempel met Wy-water beſprenght, gelijk zulks noch in gebruyk is by de Roomſche Kerke.

of ongewaſſchen in hare Pagoden.

Tot noch toe van de *Pagoden* en Tempelen der *Heydenen* hebbende geſproken, gaan wy tot hare bydienſtige waſſchinge over.

De waſſchinge der *Heydenen* die zy dagelijks gebruyken, zijn niet alleen tot zuyveringe van het lichaam, en verkoelinge voor de groote hitte, maar ook door een ingebeelde heyligh-

ligheyt, die zy meynen dat zoet en zout water 't laatſte tegens den tijdt der Eclipſen heeft, geloovenze vaſt dat het zelve de zonde kan wech nemen, gelijk daar van *l.*1. als gehandelt werd van de *Ganges*, is verhaalt. Van de waſſchinge der *Moren* en *Joden* is ook te vooren geſproken, niet dat zy in der daat en waarheydt een recht gevoelen hebben van de oprechte ziekte en waarachtige onreynigheydt der ziele: maar (God betert) als veele geveynſde in't Chriſtendom, zeggende, houdt u tot u zelve, ende en naakt tot my niet, want ik ben heyliger dan ghy, niet tegenſtaande dat zy haar Swijnen van Afgoden eeren, en zop van gruwelijke zaken in hare vaten is, *Eſai.* 65.4. En dit alles heeft de liſtigheyt van den aardſchen vyandt van de zaligheyt der Menſchen haar in-geblazen, vervullende het herte met een ongemeene waan van grootheyt der geſlachten en uytſtekentheyt boven andere Menſchen van minder hoedanigheyt, die zy meynen dat zelfs maar aan te raken onreynigheydt is, en zonden, geenſins ondertuſſchen werk van liegen, bedriegen, overſpel en hoererye makende. De *Joden* bleven eertijdts nauw gebonden aan haar geſlachten, en elk trouwde in zijn eygen ſtamme, doch dit was yets ceremonieels, en niet altijt plaatſe hebbende, *Deut.*21.11,12. echter is buyten twijffel dat het onderſcheit van geſlachte en afkomſte onder de Menſchen oudt is geweeſt, zoo hielden de Heydenſche *Ægyptenaren* geen gemeenſchap met de vreemde, en de Hoeders van Vee en byzonder Schapen, waren haar een gruwel, *Gen.*46.34. Of dat nu is ter oorzake van *Phœniciaanſche* Schaapherders, die 242 Jaar *Ægypten* wreedt gehandelt hebben, waar van *Scaliger* en *Voſſius* in *Dynaſtius Ægyptiorum* konnen nagezien werden, laat ik in't oordeel van den Lezer. Dat zulk een onderſcheyt om verſcheyde Godsdienſtigheyt gevonden werd, is niet vreemt, als onder de *Samaritanen* en *Joden*, *Joh.*4.9. *Luc.*9.52. *Joh.*8.48. maar 't is meerder te verwonderen, dat onder de gene die van eene godsdienſt zijn, zulken onderſcheyt is, 't welk uyt de groote Duyvels wortel den hoogmoet en trotſheyt des herten ontſtaat, daar nochtans God van eene bloede ons alle gemaakt heeft, *Actor.*17.26. en der geringen vleeſch als ons vleeſch is, en rijke en armen Gods maakſel zijn, *Proverb.*22. 2.

Voorts ſtellen ook deze *Heydenen* na de Paapſche of Roomſe wijze een onderſcheyt tuſſchen doodelijke en vergeeffelijke zonden, waar na zy haar waſſchinge aanrichten. De vergeeffelijke zonden meynen zy quijt te raken door het duyken met de kop om lage in 't water, en onder het zelve andere die onvergeeflijk zijn, en 't lichaam dooden, zijn zoodanige, waar door men zijn leven en geſlachte verlieſt, en onder de Vierſchaar van den Landt-heer ofte Koning geraakt. Haar geboden daar op zy ſtaan, in plaats van de tien geboden van de Wet der Zeden, zijn deze: Voor eerſt dat niemant van minder geſlachte haar aanraken mach, en hoe geringer hoe verder zy van haar moeten af wijken, en is de zelve genootzaakt op den wegh te roepen *Tintela*, dat is, *maakt u niet onreyn*; de Groote laten roepen *po*, *po*, *wech*, *wech*, en zoo het gebeurt dat die van een geringh geſlachte de Groote een weynigh te na komt, zoo worden zy onreyn, en moeten met water gebadet worden. Ten 2. Zoo worden zy onreyn over het aanraken van een doode, men mach ook in 15 dagen de Bloet-verwanten van den Overledenen niet aanraken zonder zonde. Ten 3. Niemandt mach een Kraamvrouwe of haar Kindt aan raken, tot den 14 dagh toe. Ten 4. Geen vloeyende of maandige Vrouwe tot op den 4 dagh. Ten 5. Alle die andere aan raken, de welke door het aanraken van andere onreyn zijn geworden, worden ook onreyn, en begaan vergeeffelijke zonde. Ten 6. Alle de gene welke onreyn zijn geworden, en eer dat zy gewaſſchen of gereynight zijn, Rijſt etende, verlie-

Vergevelijke en onvergevelijke zonden by de Heydenen.

liezen haar geſlachte, en doen een doot-zonde. Ten 7. De Groote mogen geen Rijs eten, welke gekookt is door de handen vande gene die minder van geſlachte zijn, of zy doen een doot-zonde. Ten 8. Zo is 't ook een doot-zonde, dat een man van hoogen geſlachte zig vermenge met een vrou van geringe geſlachte. Ten 9. Is inſgelijks verboden dat al de *Bramines* met malkanderen eten, ſchoon ſy van een geſlachte zijn; zo ook, indien yemant met den rechter hant, daar mee men eet, aan raakte 't lichaam des genes daar hy mede aan zit, om dat die hant, door 't aanroeren van den Rijſt onreyn is, ook mach het vijge-blat, (want dat wort in plaatſe van een tafel-bert gebruykt) daar d'eene zijn rijs op legt, des anderen niet aanroeren onder vergeeflike zonden, en onder 't eten; zoo 't by geval gebeurde, dat een korl Rijs van 't eene blat in't ander viel, zoo is al den Rijs onreyn, zo dat men hem zonder doot-zonde niet kan eten. Ten 10. Zoo ras men heeft de ſpijze genuttight, zoo moet men de bladeren t'ſamen op vergaderen, en de rijs tot een korl toe, die op d'aarde is gevallen, en die werdt op een Heuvel geworpen, om dat den overſchot onreyn is, en de plaatſe daar men heeft ſpijze genuttigt, wert met verſche koemeſt (een byzonder heiligheit) gezuivert, en zo daar een minſte korrelke rijs mochte over gebleven zijn, die't zelve aanraakt, wert onreyn op die plaatſe en deel des lichaams, daar hy 't aan geroert heeft, en is genootzaakt zich te waſſchen; zo oook wanneer yemant zijn vinger in zijn mont heeft geſteken, en zoo 2 Perſonen op den wegh gaan, zijnde d'eene van hooger geſlachte als d'andere, en zy by 't water komen, zo eenig water van den genen die geringer is van geſlachte, komt te geraken op 't lichaam van de gene die edelder is, zoo wordt hy onreyn, en is ſchuldig aan een vergeeflijke zonde, en op ſulke wijze zijn deze arme Menſchen door den ziel-moorder den Duyvel verleyt, opgeblazen zijnde door een ydele wint van hovaardye, welk den hoogh-geleerden Vader *Auguſtinus* niet t'onrecht noemde *Grandem in oculo trabem; een groote balk in d'ooge der ziele;* een quaat den Menſch zoo aangeboren, dat ſy wel met reden het laatſte 't zelve hemde mach genaamt werden, 't welk men niet uit en trekt voor de doot. *Inter enim omnia vitia ſemper eſt prima ſemper eſt ultima*, gelijk zeker Autheur zegt, *dat zy de eerſte en laatſte is onder alle zonden.*

Met koedrek werden onreyne plaatſen geheylight.

De ceremonien die de *Malabaarſe Heydenen* in haar waſſchen gebruyken, zijn deze: Voor eerſt beelden zy haar in, dat den ſteen welke aan de kant van de Tank of water-plaatſe ſtaat, *Bramma* is, en daar zy haar waſſchen is *Viſtnums* plaatſe, de Tank *Ixora*; en zoo gaan zy naakt in de water-plaats, zijnde met een ſtukje kleets, of een bladt 2 a 3 vingeren breedt aan haar naaktheydt bedekt, en ſchrijven met haar vinger in 't water de ſyllabe *om*, en met drie vingers werpen zy boven een weynigh water, haar inbeeldende dat *Ixora*, *Viſtnum* en *Bramma* haar aldaar hebben gewaſſchen, en dan zeggen zy, *Tottum quenca bitten Pava.* Dat is: *In mijn genaken en raken van water, heb ik mijn zonden buyten geworpen*; en zy dan terſtont met beyde de handen het water ſcheydende, zoo duyken zy met den kop om laagh, en daar mede meynen zy dat zy gereynight zijn van alle zonden, die door aanrakinge geſchieden, daar na werpen zy het water met beyde de handen na de acht deelen des Werelts, 't zelve op-offerende aan de acht bewaarders des Werelts, en dan aanroepende *Siri Pagode*, zoo waſſchen zy drie maal hare aangezichten, zeggende, *reynight my*, en daar na werpen zy water na den Hemel, offerende dat de Sonne op, en dan reynigen zy haar handen en voeten, en nemen een weynigh aſſche van koemeſt in haar ſlinker handt-palm, en daar by een weynigh waters gedaan hebbende, zeggen zy, *Sudamaga*, dat is, *wordt reyn*, en haar inbeeldende dat de ſlinker handt is de Aarde, en de rechter den Hemel, en dat de

Hoe de Heydenen haar waſſchen.

palm is de plaatſe der voort-teeling, leggende dan de rechter hant boven de ſlinker, en die wel vaſt toe ſluytende, zeggende, laat daar een eynde van de Werelt zijn, en haar dan inbeeldende dat de laatſte tijt gekomen is, dat alle dingen zullen een eynde hebben. *Ixoretta* haar in een Ey veranderende (waar van boven *lib.1. cap.2.* is gehandelt) en haar een weynigh in deze gedachten houdende, met eenen haar inbeeldende dat haar handen op malkanderen leggende, een Ey zijn, daar na dan de rechter handt op lichtende, zeggen zy den Hemel en Aarde hebben haar van een geſcheyden, zoo dat zy dan haar inbeelden dat dit Ey zich geopent heeft, zijnde het onderſte deel d'Aarde, en bovenſte den Hemel, en ſchrijvende met de voorſte vinger des rechter handts in de aſſche, die zy in de ſlinker handt-palm hebben. Deze twee ſyllaben *ja ra*, welke den ſtrijt beduyt, die 't Vuur en de Lucht in dat Ey gehadt hebben; dit gedaan zijnde, zoo raken zy met haar handen een weynigh beneden den Navel, en op den Navel, en op de krop van de Mage, en boven op de Borſt, en op 't Voorhooft, en op 't Hooft, en op den kruyn des kops, en dan ook de benedenſte leden, zoo ook met de Voor-vingers, de Oogen, Voeten, Ooren en Hielen, en toonende beyde haar Handen als of zy yets wech gaven, gelijk zy zeggen dat men ter rechter en ſlinker handt een Geeſt heeft, even zoo doen zy ook, haar omkeerende aan de acht bewaarders des Werelts, en ten laatſten haar handen als ledigh vertoonende, zoo is het dat zy haar zalven en beſtrijken met de voor-verhaalde aſſche, en dat met drie vingeren van de rechter hant, ter eeren van *Bramma, Viſtnum*, en *Ixora*, en dat op het Voorhooft, Schouderen en Borſt, en aldus werden zy reyn en zuyver van hare zonden, en zoo men haar vraagt waarom zy zoo veel waſſchingen en ceremonien gebruyken, die niet by andere *Heydenen* plaatſe hebben, zoo antwoorden zy, dat daar tweederley Wetten zijn van God te dienen, d'eene *Carma* d'andere *Nhana*, d'eene beſtaande in het inwendige, en de overdenkinge van God, d'andere in ceremonien, en dat *Parexi Rama*, wanneer hy de Zee dede wijken van het *Malabaarſche* landt, 't welk zy te na by quam, belaſte de Inwoonders van die Lantſtreek dat zy byzonder de wet van *Carma* zouden onderhouden, waarom ook *Malabar Carma pumi*, dat is 't landt van *Carma* genaamt werdt. 't Is wonder dat deze Menſchen niet konnen zien, daar zy zelfs zeggen dat een beſmette aan rakende een onbeſmette zake de zelve beſmet, wat zal het dan zijn als een onreynen een reyne Tanke, of haar water maar aan raakt, blijft dan die reyn of onreyn? of het eerſte is waar of 't laatſte, indien het eerſte, zoo zijn haar voorgaande geboden valſch, indien 't tweede, zoo zijn zulke waſſchingen ydel en onnodigh, en zoo ziet men dat zy haar zelven zeer jammerlijk tegen ſpreken. Nu den Propheet *Haggai* leert ons klaarlijk, dat de goede daden en zaken zoo niet aan kleven dan de quade: want ſchoon dat yemandt al heyligh of geheylight vleeſch in de ſlippe zijnes kleedts droegh, en hy raakte met zijn ſlippe aan het broot, aan den wijn, of aan de olie, of aan eenige ſpijze, zal dat ook heylig werden? De Prieſters antwoorden, en zeyden neen. En wederom, indien yemant die onreyn is, van een doot lichaam yets van die heylige dingen aanroert, zal het onreyn worden? En de Prieſters antwoorden, en zeyden ja, het zal onreyn werden. Alzoo is dit Volk, en zoo is deze Natie voor mijn aangezichte, ſpreekt de Heere, en alzoo is al het werk harer handen, en wat zy daar offeren dat is onreyn, *Hagg.* 2. 12, 13, 14, 15. *Calvin. lib.3. Inſtitut. cap.*14. § 7. Is de Tanke een heylighdom by de *Heydenen*, zoo moetze van een onreynen aangeraakt zijnde, onreyn werden, gelijk zy ook gemeynlijk zijn: want 't zijn ſtaande waterplaatſen, geen loopende Rivieren,

't Gevoelen der Heydenen van hare reyninge wederleyt.

zy

zy blijven onreyn, na dat zy gewaſſchen zijn: want zy zijn de gewaſſchen Zeugen gelijk, die ſteets in de wentelinge des ſlijks haar weer vermaken, 2 *Petr.* 2. 22. Een geſlachte gelijk de huychelachtige *Joden*, dat reyn in zijn oogen is, en van zijn drek niet en is gewaſſchen, *Prov.* 30. *vſ.* 12. 't Ware beter dat zy dachten dat den onreynen alle dingen onrein zijn, *Hebr.* 10. 22. *Tit.* 1. 15. en dat de ziele, eerze reyn zal wezen voor God, door *Jeſum Chriſtum* van de doode werken moet gereynight zijn *Hebr.* 9. 4. En zoo was het met de *Joden* gelegen, dat daar zy meynden datſe door die lichamelijke offerhanden haar reynighden, in tegendeel door de zelve verontreynight, en voor God voor onreyn verklaart wierden, *Ezech.* 20. 26. *Hoc eſt documentum, quo præjudicabatur omni* καθαρότητι τ σαρκὸς *quod in ea non eſſet* τελείωσις, Hebr. 10. 6. *quod omnia ſacrificia eſſent inutilia ad expianda peccata & purificandam conſcientiam, & quo præjudicatur omni operi noſtro, quantumvis in ſpeciem bonum ſit, ſi deſit vel fides cordis vel juſtitia J. Chriſti, ſine qua peccatum omnia fœdans, non tollitur*, C. Coccejus *in* Hagg. 2. 13. Dat is: *In de rechtvaardighmakinge des vleeſches, door ceremoniele waſſchinge en offerhande en wort de conſcientie niet gereynight van de doode werken, en die konnen ook niemant volmaken die daar toe dagelijks gingen, want zonder 't geloove en* Jeſu Chriſti *gerechtigheydt is daar geen vergevinge van zonden, noch eenigh goet werk.* De *Heydenen* merken ook hier in niet aan haar tegenſprekinge: want zoo een edele niet mach aanraken een onedelen, noch het zijne, of hy wordt onreyn, zoo moet volgen, dat of de kleyne geſlachten geheel onreyn zijn, en geen vergiffeniſſe voor haar is, of dat reyn en onreyn, hoogh en lage zich in eene Tanke waſſchende, gelijk nochtans moet geſchieden, hoewel zy hier om maken onderſcheyt tuſſchen kleyne en groote water-plaatſen, de laatſte ſtaan zy de geringen des volks, gelijk ook Zee en Rivieren toe, niet de eerſte, dewijl zy ook de vergevinge der zonden van noden hebben, malkanderen geen onreynigheydt aanbrengen, zoo dat dan edel en onedel malkanderen rakende, haar niet verontreynigen, en het zweet van het lichaam des edelen zoo wel als des onedelen, zal de Tanke niet reyn maar onreyn maken, daar-en-boven 't water dat zy in haar mont nemen, en weder in de Tanke uyt werpen, den oly daar mede zy haar kop beſtrijken en beſmeeren, zal die de Tanke ook niet onreyn maken? maar dit Volk zoude ons wel wijs willen maken, dat Paarde-drek (laat het by haar van Koeyen zijn) vijgen waren.

Het XVII. Capittel.

Van de heylige Aſſche daar mede de Heydenen *haar beſtrijken. Verſcheydene Feeſten.*

TEn hooghſten zijn de *Indiaanſche* Heydenen genegen tot de aſſche gemaakt van koeyen-drek, daar mede zy des morgens alle dagen haar beſmeeren, op het voorhooft, de borſt, en de ſchouderen. En in de Koninghlijke Hoven is een Man die 's morgens zeer vroegh deze heilige Aſſche in een vyge-bladt op een open plaatſe leght, zijnde vol van de zelve, en wat bevochtight, op datſe alle haar mogen beſtrijken. Deze aſſche wierd alle morgen ook den Afgod op-geoffert. De *Jogues* hebben gemeynlijk by haar een geheele zak vol van deze aſſche, welke zy de Godsdienſtige uyt deylen, die haar aalmiſſen geven, en zy gaan ſteets beſmeert met aſſche over 't geheel aangezichte en lichaam, en hoe meerder zy beſtreken zijn hoe heyliger dat zy gehouden werden, gelijk ook haren opperſten God *Ixora*, op de zelve wijze is verçiert. De oorzake nu, waarom deze aſſche in zulken hoogen achtinge is, is deze: wy hebben in 't eerſte Deel cap. 2. verhaalt, hoe *Ixora* of *Quiven* tot zijn laſt genomen hadde den *Quivelinga* te

Eerſte reden waarom de aſſche van koe-drek zo geacht is by de Heydenen.

te bewaren, en de aſſche welke zich in de ſchelle verſtroyde, daar mede heylighde zich *Ixora*, en hy wierd onſterffelijk; dit wetende *Viſtnum*, en begeerigh om daar mede deelachtigh aan te zijn, en zulken grooten goet de menſchen mede te ſchenken, waar over hy Beſchut-heer en Regeerder geſtelt was, zoo nam hy een Koe, en gingh daar mede na *Calaja*, *Ixoras* woon-plaatſe, en de Koe had een weynigh van die aſſche ingenomen, *Ixora* dede het beeſt wech gaan, en gaf het een ſlagh met de hant voor de muyl, zoo dat het eenige tanden ontvielen, van welke op d'Aarde gevallen zijnde, groeyde groote Komkommers, Pompoenen, ofte *Abobacas* by de *Portugezen* genaamt, by de *Latinen Cucurbitæ*, en by de *Grieken* κολοκυνθη. *Viſtnum* gingh ondertuſſchen achter zijn beeſt, en hy nam de koe-miſt die haar ontviel, zijnde een uytwerpingh en excrement van de aſſche die zy te vooren hadde op-gegeten; hy brande dezen drek, en maakte daar aſſche van, welke hy aan de Menſchen uyt deilde. Naderhandt wierp de Koe een Stier, die genaamt is *Irixipaten*, welke *Ixora* voor een Paart dient, hierom maken de *Heydenen* zoo veel werks van de koe-drek en de aſſche daar van, dewijl zy daar mede alles reynigen en ontzondigen, zoo dat zy niet vies van dien drek zijn, daar de Boeren hier goet gelt van maken. De Vrouwen die onder de *Heydenen* wat zinnelijk willen zijn, maken 's morgens daar mede hare Huyzen ſchoon, ook na dat zy ſpijze hebben genuttight, ja ook zelfs de Putten en Tanken, zoo dat zy ons willen wijs maken dat vuyligheyt geen vuyligheyt en is, en drek geen drek, en met oorlof, *ſtercus non eſt ſtercus*, zoo dat de koedrek daar alles goet maakt, gelijk alhier de Boter, en waarom niet? zy komen doch beyde van de Koe en van 't gras. Is het dan wonder dat de H. Geeſt hare Afgoden Drek-goden noemt, *Deos ſtercoreos*, *Ezech.* 22. 3. גלולים. Den Koningh van *Calechut*, den grooten *Samorijn* na dat hy alle dagen zijn lichaam heeft gewaſſchen, eer hy gaat onbijten, laat met verſche koe-drek den geheelen wegh ſchoon maken, van zijn waterplaats tot zijn gewoonlijke *Pagode*, die hy terſtondt, na dat hy zich gewaſſchen heeft, bezichtight, en dan gaan voor hem twee Vrouwen, met twee potkens in de hant, met verſche koe-drek met water gemengt, en beſpreyen den wegh voor hem met zulke Roozen, zoo dat de vloer, daar hy over gaat, zeer koſtelijk beſchildert wert, 't is wonder dat hy niet een paar dun-lijvige Koe-beeſten voor hem laat gaan, die den wegh zoo levendigh beſtarſden, zoo zoude hy de verſche geur en reuk ſteets daar van hebben. Als nu den Koningh zal eten, werdt een *Alcatijf* op d'Aarde uytgeſpreyt, en daar gaat hy op zitten, na de wijze der Snijders hier in 't landt op hare tafels: want meeſt alle de Ooſterſche Vorſten en Koningen eten op zulken wijze, dan wordt hem een groote goude Schotel voor geſtelt, daar in vijge-bladeren zijn, en boven op de zelve leght den gekookten Rijs, die aldaar voor broot dient, daar na maakt men alles weder met koe-drek ſchoon; zoo maken deze *Heydenen* veel werks van de Koe: want zy zeggen ook dat tuſſchen beyde zijn hoornen *Quenevady* en *Superbennia* zijn gezeten, in zijn oogen de Zon en Maan, in zijn ooren de twee Vrouwen van *Bramma*, in zijn neuze *Ixora*, in zijn tonge *Viſtnum*, in zijn tanden de geeſten *Deragal* genaamt, in zijn kuyt de *Rixis*, in zijn vier voeten de vier Boeken van den *Vedam*, zijn melk is de *Ambroſia*, *Amartam* genaamt, zijn piſſe is *Tirtam*, of water om de zonden mede af te waſſchen, dies als de Koe wil ſtallen, ontfangen de *Heydenen* de piſſe in haar handen, en drinken daar een weynigh af, met een gedeelte waſſchen zy haar lichaam en aangezichte, zoo dat de piſſe in achtinge is, maar den afgank en drek dat is een *quinta eſſentia* van alle zuyverheydt. Hoort noch tot meerder lof van de Koe,

Maniere van reyninge van den grooten Samorijn.

De Koe grootelijks geacht.

Koe, 't is de Koningen eygen (zeggen de *Mulabaren*) datze protecteurs en behoeders zijn van Koe-beesten, Hoorn-dragers, en *Bramines*, dat is immers geen kleyne zake: en om dit met waarheyt te bekrachtigen, zoo laat den grooten *Samorijn* den Koningh van *Calechut* alle morgen heel vroegh voor zijn kamer, daar hy in slaapt, zes Jongelingen staan, wel met versche koe-drek bestreken, zijnde haar hayr verçiert met versche bloemen, welke de Koe-beesten gaarn eten, en als hy op staat, en zijn ceremonien begint, en de deure op gaat, dan komen zy binnen by den *Samorijn*, die terstont belast, dat zy die bloemen de Koe-beesten zullen geven, gelijk zy ook doen, daarom mogen ook by de *Heydenen* geen Koe-beesten gedoot werden.

Van de Ossen en Stieren maken zy zulken werk niet, hoewel dat de Stier Vader zoude zijn (na haar zeggen) van de Koningen van 't geslachte *Exaltri*, als daar zijn de Koningen van *Cochin*, *Cranganor* en *Cananor &c.* want nademaal eenmaal al het manlijke zaadt van dit geslachte verstorven was, zoo is door een Vrouwe van dat geslachte en een Stier een Kint voort-gekomen, welke daar na de vervalle stam weder op-gericht heeft, een gruwelijk en schandelijk verhaal.

Een andere oorzaak van het eeren van de asschе van de koe-drek.

Zommige andere *Heydenen* onder de *Malabaren* brengen een andere reden voor, waarom de asschе van de koe-drek zoo hoogh geacht is: want zy vertellen hoe dat den *Lingam* van *Ixora*, zijnde zijn *membrum virile*, eer dat hy hem af-sneed en korte, hem om het lijf en 't hooft slingerde, en latende daar van het uyterste eynde vallen, zoo quam daar zaadt van, 't welk in *Ixoras* ooge, staande in zijn voorhooft, dat van vuur is, viel, en dit versmelte in asschе, en hier van daan zoude deze heylige asschе afkomstigh zijn. Deze godlooze verachters van alle kuisheit, en schandelijke hoere-brokken, en hoere-kinders schamen haar niet: want zy hebben eer en schaamte al lange verloren. In *Canara* van *Cananor* tot *Mangalor* en *Barcalor* is een zeker slagh van Mannen, die geroemt worden in heyligheyt, die altijt meest in haar *Pagoden* zijn, en als zy op straat uyt komen, gaan zy geheel naakt, zoo als zy geboren zijn; zy hebben by haar een kloxken, met het welke zy geluyt geven, en terstondt komen de groote en kleyne Vrouwen uyt, tot Prinçessen en Koninginnen toe, welke met een groote devotie (eerder mach men zeggen beestachtigheydt) aanraken tegens de Wet *Mosis*, *Deut.* 25. 7. de schamelheyt van dezen Heyligh. *Et si fuerit ditior illa mulier, appropinquat ad prædictum membrum, & evellit crinem pudendorum quem ligat ad inaurem & gestat instar reliquiarum.*

Van diergelijke vuyligheden hebben wy gesproken *lib.* 1. *cap.* 2. *p* 8, 9. waar na toe wy den Lezer zenden.

Koeyen eertijdts by de oude Ægyptenaren in achtinge gehouden, zoo ook de Ossen.

Hoe dat de Koeyen en byzonder de Kalveren, ook de Ossen, by de *Ægyptenaren* in hooge achtinge zijn geweest, kan men by veele deftige Mannen zien, inzonderheyt *C. Rivetum* in *Exod.* 8. *vs.* 26. over het woordeken תועבה, *abominatio* βδελυγμα een gruwel, *active* niet *passive* genomen, *ita* Junius & Tremellius *quod est abominatio* Ægyptiis *& quod occidi nolunt:* want *Moses* protesteert dat de *Israëliten* in *Ægypten* Gode niet konden op-offeren, dat de *Ægyptenaren* met een gruwelijke godlooshеyt als een God eerden, en niet wilde gedoot hebben, gelijk de kinderen *Israëls* door haar boos herte, en des Duyvels list en toestaan van *Aaron*, in 't afwezen van *Moses*, daar na tot den gruwelijken dienst des Kalfs zijn vervallen, *Exod.* 32. zoo daar na door *Jeroboam* zijn de Kalveren tot *Dan* en *Bethel* geeert, 1 *Regum* 12. 32. Nu is zeker dat door gruwelen (*abominationes*) verstaan werden Afgoden, *Deut.* 32. *vs.* 16. 1 *Reg.* 11. 5. *Mal.* 2. 11. *Esai.* 44 19. Zoo lezen wy *Rom.* 1. 24. dat de *Heydenen* der heerlijkheydt van den onverderffelijken God in een viervoetigh gedierte hebben veran-

dert. En *David* ſpreekt noch klaarder, *Pſal.* 106. 19. Zy maakten een Kalf by *Horeb*, en zy bogen haar voor een gegoten beeldt, en zy veranderde hare eere in de gedaante van een Oſſe die gras eet: en den eerſten Martelaar *Stephanus*, *Actor.* 7. 4. Zy maakten een Kalf in die dagen, en brachten offerhande tot den Afgod, en verheughden haar in de werken harer handen, *Ezech.* 16. *vſ.* 36. ועל כל גלולי תועבותיך: *& omnia ſtercora abominabilia tua*; en gelijk onze Overzetters zeggen, *de Drek-goden uwer gruwelen*, daar d'eerſte vuyligheyt, waar van te vooren, met de laatſte krachtigh werdt te kennen gegeven. Hier mede komt over een *Cl. Coccejus in Lexic. in radice* תעה. Wat nu de aſſche van de koe-drek belanght, meyn ik dat de *Heydenen* hier in yets van de *Joden*, door liſt des Duyvels, ontleent hebben: want wy lezen van de aſſche van de roode Veerze ofte jonge Koe, die de onreyne heyligde tot reynigheyt des vleeſches, *Hebr.* 9. 13. Ὁ σποδὸς Δαμάλεως παυλίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τοῦ σαρκὸς καθαρότητα. En *Num.* 19. leeſt men van de roode Veerze, en het verbranden des zelfs tot aſſche, en werd wel byzonder van God *Moſi* aangezeght, dat in dat Dier geen gebrek moſt zijn, noch geen jok op hem geweeſt hebben. De *Rabinen* en *Jonathans Targum*, na *Ainſworths* getuygeniſſe in *Num.* 19. doen daar by dat de Veerze moeſt drie-jarig zijn, hoe nu alle die dingen op *J. Chriſtus* en zijn bloet hebben gezien, *Eſai.* 52. *vſ.* 15. wijſt ons geleerdelijk en ordentelijk aan den Heere *Franciſcus Burmannus*, over de zelve plaatſe in zijn *Wet en Getuygeniſſe*, en ook hoe dat deze Veerze wiert geſlacht recht tegen over den Tempel en 't Heylighdom, op den Olijf-bergh, in't gezichte des Prieſters, daar *Jeſus Chriſtus* eerſt zijn bloedige zweet op Aarden voor ons heeft laten vallen, *Luc.* 22. 44. Behalven de reyninge en waſſchinge met water, en het gebruyk van deze heylige aſſche, hebben de *Heydenen* ook haar eygen willigen Gods-dienſten, gelijk eertijdts ook *Epiphanius lib.* 3. *contr. Hæreſ.* 344, 345, 346. van de *Ægyptenaren* getuyght. *Quot ſunt in* Ægyptiorum *regione* Saturno *ſacra facientes, qui vinculis ferreis ſe ipſos incluſerunt comamque prolixiſſimam nutrierunt & veſtitum ſordidum ac attritum geſtaverunt, & quotidie naſos ſuos annulo incluſerunt ac perforarunt.* Dat is: *Hoe veele zijnder niet in* Ægypten *Dienaars van* Saturnus, *die haar in yzere banden beſluyten, langh hayr dragen, ſlecht en leelijk gekleet gaan, en dagelijks een ringh in haren neuze dragen.* Van deze eygenwillige Gods-dienſt (by *Paulo*, *Coll.* 2. 23. veroordeelt) hebben wy te voren yets aangehaalt, deze heeft byzonder plaats omtrent de *Jogys* en groote Devotariſſen, die yzere kragen om den halze dragen, haar aan boomen laten vaſt maken om zoo te ſterven, groote yzere ketingen dragen aan hare beenen, gaan op ſcherpe yzere pinnen geſlagen in haar ſchoenen of houte klompen. Zoodanigen *Jogy* is binnen *Columbo* Anno 1657 gezien geweeſt, welkers armen boven zijn hooft uyt devotie gegroeyt waren; zo onthouden haar zommige van den ſlaap, en doen niet anders dan binnens monts prevelen, en diergelijk heeft men onder meer *Heydenen*, als in *Japan* en *China*, en ook onder de *Mahometanen*. Niet alleen meynen de *Heydenen*, dat haar zonden door eygenwillige Godtsdienſten werden vergeven, maar zy ſtellen ook nodigh te zijn het bezichtigen van heylige plaatſen en *Pagoden*, om vergiffeniſſe te bekomen, gelijk zulke dwaaſheydt al mede in't verbaſterde Chriſtendom is in-gebroken: daarom zullen de *Jogys* omtrent heylige plaatſen haar onthouden; hierom werdt de *Pagode* van *Rammanakoiel* dikmaals bezocht, den *Adams* Bergh op het Eylandt *Ceylon*, in *Suratta*, *Davarca*, *Motera*, *Caſi*, *Bengale* en *Ayotia*, twaalf mijlen van *Caſi*, en andere plaatſen meer. Zoo zoeken zy ook vergiffeniſſe der zonden in het doen van goede werken, bouwen van *Pago-*

den

De Heydenen *in hare aſſche hebben yets van de* Joden *ontleent.*

Verſcheyde manieren der Heydenen *om vergevinge der zonden te bekomen, niet alleen door waſſchinge, heilige aſſche, eygenwillige Godsdienſt, bezichtigen van heylige plaatſen, maar ook door goede werken en houden van Feeſten.*

den en ruſt-plaatſen, *Ammalams* genaamt, Graven van Tanken en Putten om Menſchen en Vee te drenken. Noch is daar een maniere onder de *Malabaren*, waar mede men meynt vergevinge der zonden te ontfangen.

Daar is een ſteen welke de *Jogys* dragen, en is zeer geacht, want zy wordt voor een vrucht van den Berg *Mahameru* gehouden, welke op de zijde van den Bergh is gewaſſen achter een loopende Rivier, en werdt genaamt *Talagramma*, en zommige van deze ſteenen hebben goudt binnen in haar, en zoodanigen ſteen werdt genaamt *Jerenia Querpam*, deze in een kruykje of potken gedaan, en een ander potken vol gedaan zijnde met deze vijf dingen, alle van de Koe voort-komende, Boter, Stremmelis, Melk, Pis en Drek, welke zo t'ſamen gemenght genaamt werdt *Panchaviam*, en geworpen zijnde in 't kopken daar den ſteen *Talagramma* in is, ofte *Irena Querpam*, en dan opzeggende het gebedeken *Vedamantiram*, zoo heeft *Panchaviam* zulken kracht, dat die yemandt zijnde te drinken gegeven, hy terſtondt vergiffeniſſe der zonde bekomt, zijn vyanden verſtroyt, en maakt dat zijn vrienden hem weer lief krijgen en beminnen, hy bekomt ook hier mede veel gelt en goet. Dit gebedeken *Vedamantiram* beſtaat uit vijf woorden, en is zeer heyligh en hoogh geacht onder de *Braminen*, het zoude een groote zonde zijn die woorden op ſtraat te gebruyken, en zoo de *Braminen* dat hoorden, zy zouden hare ooren ſtoppen, zy gebruyken dit gebedt ook als zy eten; op de vijf eerſte beten die zy doen, ofte op elke mondt-vullingh. Deze vijf woorden zijn voor de vijf zinnen ingeſtelt, en luyden aldus: *Paneſua, Apaneſua, Vineſua, Udaneſua, Sumana ſua*, het eerſte beduyt de Ziel of Geeſt, het tweede den Aars, daar door de uytwerpſelen paſſeren, het derde het gehoor, het vierde 't gezicht, het vijfde den reuk. Boven deze en diergelijke manieren zoo zijn ook de Feeſten in-geſtelt, om vergiffeniſſe der zonden te bekomen, waar van wy aanſtonts zullen handelen, als mede van verſcheyde Vaſten.

Verſcheyde Feeſten der Heidenen.

De inſtellinge der Feeſten en heylige dagen is zeer out, zoo ons blijkt uit de eerſte inſtellinge van Godt zelfs, en van de Menſchen. God de Heere heeft *Levit.* 23. en *Exod.* 23. drie Jaar-feeſten ingeſtelt, het *Paſcha* ofte Feeſt der ongezuurde brooden, het Pinghſter-feeſt ofte des Oogſts, en het Loof-hutten Feeſt, zoo ook het Feeſt der Trompetten en der verzoeninge, zijnde den laatſten dagh van dat Feeſt de Loof-hutten genaamt, den grooten (*Hoſchanna Rabba*) dagh, *Joh.* 7. 37. en op den achtſten dagh van 't zelve Hooghfeeſt wierdt de laatſte ſectie of verdeyling des Wets gelezen, *Neh.* 8. 19. En men gink met palm-takken zeven maal om den Altaar. De *Heydenſche* Feeſten zijn ook out, *Numa Pompilius* heeft de Feeſten al ingeſtelt, en onderſcheyt gemaakt tuſſchen heylige en onheylige dagen, *faſtos dies nefaſtoſque deſcripſit*, zoo zijn de eyge woorden *Lucii Annæi Flori*, die niet zoo zeer, gelijk veele meynen, is een korte intrekker van de lange verhalinge van *Titus Livius*, van welke hy dikmals verſchilt, (na *Juſti Lipſii* oordeel, *lib.* 2. *Elect. cap.* 5.) als van de geheele Roomſche geſchiedeniſſen. Zoodanige en diergelijke Feeſten hebben de *Heydenen* ingeſtelt, om 't Volk tot Godsdienſtigheyt te verbinden, welke de bant en de zenuwe van den ſtaat is, waar door de gemoederen vereenigt werden, en t'zamen gebonden.

Relligio & Pietas validæ ſunt principis arces,
Nulla tyrannorum vis diuturna fuit.

Hier van heeft de Godsdienſtigheyt de name van religie of verbinteniſſe, welke in der daadt een Suyl en Pylaar is, *Juſtitia quidem legibus armata, præmium item ac pœna, columnæ ſunt Reipublicæ ſed in aëre, niſi baſi religionis, quæ legum eſt vinculum, innitantur*, zeght den ſcherp-

zienden

ziende en zinnige *Didacus Sauvedra Symbolo politico* 24. Dat is: *De gerechtigheyt met goede Wetten gewapent, de ſtraffe des quaats, de beloninge des goeds, zijn wel ſteunzels van den ſtaat, maar als in de Lucht hangende, ten zy de zelve met de vaſte gront der Godsdienſtigheyt onderſteunt en onderſchoort werden, want de Godsdienſt is de bant der Wetten.* Want wat zoude alle uytwendige wetten helpen, indien de zelve door de eeuwige wet der Godsdienſtigheyt niet bekrachtight wierde, en door de overtuyginge des gewiſſe, en de geheugeniſſe, dat'er een hooger is, en zijn Vierſchaar hooger dan der hooge en verhevenen op aarde. Dit wiſt de wijze *Salomon* wel, *Eccl.* 5.7. Ja de Godsdienſt is de ſterkſte zeyl-ſteen, die zelfs het herte van een godloozen *Caligula* kan trekken en doen beven; en daarom hebben zelfs de alderwijſte *Politici* dit wel aangemerkt in't leven van *Numa Pompilius* byzonder de *Italianen* en *Spangiaarden: Sicut enim Acus Nautica in perpetuo motu eſt donec ſeſe firmet ad lucem ſtellæ polaris, ita nobis quiete vivere non licet, donec veneremur in creatum illud Sidus in quo vera requies eſt.* Dat is: *Gelijk de naalde van het Compas zich altijt beweeght, en niet ſtil ſtaat voor en al eer zy de Noort-ſtar ziet, en haar na de zelve draeyt, zoo konnen wy ons niet verzekeren van geruſtheit, voor dat onze zielen aanſchouwen die ongeſchapene hemelſche Leydſtarre, in welk al onze ruſte is. Omnium primum rem ad multitudinem imperitam efficaciſſimam Deorum metum injiciendum eſſe judicarunt*, Livius & Mar. *Hiſtor. Hiſpan. lib.* 6. *cap.* 19. & *lib.* 7. *cap.* 2. Maar Gods-dienſt in't gemeyn is wel een ſtut en een ſteunſel van een Landt byzonder als zy oprecht is: maar verſcheyde Godsdienſten zijn 't verderf van Republijcquen en Koninghrijken. *Hiſpanien* was noyt geruſt zoo lange *Arrii* leere daar in d'overhant hadde, of in zwangh gingh, en als den Koningh *Witericus* die dwaling weder in riep, zoo wierd hy in zijn eygen Palleys ellendig vermoort. En waar in moet de vaſtigheydt van onzen ſtaat noch beſtaan, dan in't houden en onderhouden van den eedt die alle Staatsperſoonen moeten doen, om de herſtelde Gods-dienſt te beſchermen, voort te zetten, en te verdedigen, en alles wat daar tegen ſtrijdende is, tegen te gaan. Zoo heeft ook het zeſte *Concilium* van *Toledo*, onder Paus *Honorius de I.* gehouden, wijſſelijk vaſt geſteld, dat niemandt tot de Koninglijke Kroone zoude komen, ten zy hy eerſt zweerde, dat hy niemandt dan de gene die van die genaamde Catholijke Godsdienſt was, zoude verdragen. Om eene Godsdienſt dan te onderhouden, heeft de outheyt d'algemeyne Feeſten ingeſtelt; deze zijn nu onder de *Heydenen*, zoo oude als jonge, vele geweeſt. Het woordt *Feeſt*, by de *Grieken* ἑορτὴ, na de meyninge van veele, afkomſtigh van ἑορτάζειν, 't welk beduit een heylige zake, doen Feeſt houden, in de *Hebreeuwſche* tale, het woordeken חג, betekenende een beweginge: want het wortel-woord is חגג, 't welk beduyt na *C. Riveti* zeggen, *motum eſſe & commotum atque circum gyratum*; of gelijk *C. D. Coccejus* zeyt een bewegingh in de rondte, gelijk in ronde danſſen geſchiedt, 1 *Sam.* 30.16.

Doch dit woordeken werdt niet alleen genomen voor een beweginge in blijtſchap, maar ook in droefheyt, *Pſal.* 42.5. gelijk *D. Luther* over zet, unter dem Hauffen die da feiren gelijk blijkt. Het Lant *Juda* zal de *Ægyptenaren* tot een ſchrik zijn (לחג) en daarom zien wy dat'er niet alleen Feeſten van God in-geſtelt zijn tot blijdtſchap, als het Paaſch-feeſt en Loof-hutten-feeſt, maar ook tot vernederingh en brekinge des herten, gelijk het Feeſt der Verzoeninge, de Verbodts-dagen en Vaſten-dagen, *Joël* 2. *Eſai.* 5. 8. En zulke Treurdagen mogen de Vorſten en Koningen, ſteunende op de inſtellinge Gods, die het alleen anders toekomt Feeſten te ordonneren, wel belaſte, gelijk *Aſa*, 2 *Chron.* 15.11. ziet van het

Feeſten tot blijdtſchap en droefheit ingeſtelt.

het Feeſt *Purim*, *Eſth.* 9. 27, 29. Zoo ziet men dat in *Schotlant*, *Engelant*, *Geneven*, en andere Koninghrijken is geſchiedt, tot vreughde zoo wel als droefheyt, en vernederinge. Maar moet wel in dezen gelet werden, dat het zy een Feeſt en Feeſten den Heere, niet den Heyligen en den waren, geen valſchen God; het tegendeel zien wy in de *Heydenen*, tot welkers Feeſten wy nu treden. Een van haar voornaamſte is het Feeſt dat ter eeren van *Viſtnum* ofte van *Ixora* geviert werdt, en moet men weten dat eenige Feeſten van de *Malabaren* gehouden werden, die andere *Braminnes* niet onderhouden, eenige niet alleen ter eeren van God, maar ook ter eeren van *Ixoras* Vrouw, 't welk de Vrouwen der *Braminen* houden om een langh leven voor haar Mannen te bekomen, om geen weduwen te werden, en dit Feeſt duurt 9 dagen, begint den 8 *Januarij*. De ceremonien die zy in dat Feeſt gebruyken, ziet by *Rogerium lib.* 2. *Open deure cap.* 12. by de oude *Heydenen*, na *Macrobii* verhaal, *lib.* 3. *Saturnal. cap.* 8. leeſt men dat *Venus* ofte de *Mane* een Feeſt wierdt gehouden, het welk de Mannen vierden, met Vrouwe kleedingh aangedaan zijnde, en de Vrouwen met Mannen gewaat, en dit was het Feeſt der dertele ἑορτὴ ὑβριστικῶν *Plutarch.* De Feeſten die men voor *Ixora* en *Viſtnum* viert, werden *Trenaca* genaamt, de andere *Panduga*. Zoo hebben de *Gentiven*, *Malabaren*, en die van *Choromandel* een Feeſt ter gedachteniſſe van *Viſtnums* geboorte, en veranderinge onder *Kiſnas* naam (daar van *lib.* 2. is geſproken) in de Maant *Auguſtus*, de huyzen werden als dan met groente behangen, en dit Feeſt houden de *Heydenen*, en is by haar als onze gedachteniſſe van *J. Chriſtus* geboorte. Noch vieren de *Heydenen* een Feeſt ter eeren van *Viſtnum*, onder de naam van *Kiſna*, tot gedachteniſſe van de verloſſinge der duyzent Maaghden, welke hy tot Vrouwen aannam, ziet *lib.* 2. van *Kiſnas* Autaar, dit Feeſt begint acht dagen na de volle Maan in *October*. In *September* is ook een Feeſt, ter eeren van *Viſtnums* Vrouwe, die de Inwoonders van *Choromandel Laetſenu* noemen; dit Feeſt werdt van de getrouwde Vrouwen der *Braminen* ook 9 dagen geviert, niet alleen om langh leven van haar Mannen, maar ook rijkdom te bekomen. In *Julio* en *November* hebben de *Heydenen* ook twee Feeſten, en nevens die hebben zy ook heylige dagen, en gelukkige, als wanneer de Son onder de Evenaar is, en na 't Noorden zich begint te keeren, verlatende de Zuyd, en byzonder is den eerſten dagh van elke Maant een goede dagh, gelijk de νεμηνίαι, ofte nieuwe Maanden by de *Joden*, *Coll.* 2. 16. *Num.* 28. 7. *Eſai.* 4. *vſ.* 14. geheyligt wierde met byzondere Offerhanden. Niet alleen hebben deze *Heydenen* Feeſten ter eeren van God en zijn Vrouwen, gelijk doorgaans alderhande ſlag van *Heydenen* veel Feeſten en heylige dagen hebben gehadt, ja de *Perſianen* waren zoo verre gekomen door 't licht der nature, en door overleveringe, datze hielden ἑορτὴν ὄφεων, een Feeſt dat zy noemden het Feeſt van de doodinge der zonden, dootſlaande op dien dagh alle Serpenten en Slangen die zy konden bekomen, tot een teken dat zy kenniſſe van den val des Menſchen en de Erf-zonde hadde, gelijk *Plato* zelfs wiſt te zeggen, dat de ziele haar vlerken hadde verloren, 't welk *Homeri Ate*, *Heſiodi Pyxis* en *Pandoræ* klaarlijk uyt wijzen; en dewijl de Slange, dat is den Duyvel, de Menſch verleydt heeft, zoo heeft te recht *Pherecides* eertijts den Duyvel ὀφιογενὴς genaamt, *van een Slange geboren*: maar deze *Heydenen* hebben ook een Feeſt ter eeren van de Sonne, wanneer de zelve na het Zuyden loopt, hoe nu dit Feeſt geviert werdt, is te zien by *D. Rogerium lib.* 2. *Open deure cap.* 13. dies wy den Lezer om de kortheydt daar na toe zenden. Hoe door de Sonne *Ixora* en *Priapus* verſtaan werdt, hebben wy *lib.* 1. vertoont, zoo dat de Sonne al van oudts onder de *Perſia-*

Verſcheyde Feeſten der Heyd een *in verſcheyde maanden.*

Een Feeſt in Januarij.

Den 8 Feb. *is het Feeſt* Thewera-tre, *als men een geheele nacht en dagh moet vaſten, ziet onder van de Vaſten.*

In Julio *'t Feeſt* Adipanduga.

Feeſten in Auguſto, *ook een in* Novemb. *genaamt* Cartica Panduga.

Feeſt ter eeren van de Zonne.

nen is geëert geweeſt, gelijk ook van andere *Heydenen:* en *Deut.* 4. 19. leert ons *Moſes* zulks, en 17. 3. en ook *Job* 31. 26, 27. Om deze zonde heeft God zijn Volk ook uyt-geroeyt, want zy hadden haar Zonne-beelden en Paarden, 2 *Reg.* 13. 11. en wagenen, en noemden de Sonne den Koning, gelijk de Mane de Koninginne des Hemels. De *Heydenen* zullen ook alle dagen des morgens de Sonne eeren, en als zy haar waſſchen ter eeren van de Sonne, verſcheyde reyzen tot drie maal toe met haar handen water uyt gieten, op dat de Duyvelen tuſſchen de Bergen den opgangh der Sonne niet zouden beletten, zy zullen ook het Jaar beginnen met de nieuwe Maan in *April*, gelijk de *Joden* nu met de Maant *Abib*. De Maant *Abib* wort zo genaamt by de *Hebreen*, van wegen rijp zijn en rijpigheyt. השעורה אביב *hordeum erat cum frumento*, de gerſte was in de are, *Exod.* 9. 31. om dat in warme Landen, gelijk *Judæa* was, dan de vruchten rijp wierden. *Abib* is het in Chaldeeſch *Niſan*, *Niſan* zijnde *Maart*, en ten deele *April*, want *Adar* is *Februarius*, deze moſt de *Joden* een hooft der Maanden zijn in't Kerkelike, want het Borgerlijke Jaar begon in de 7de Maant *Thiſri* genaamt, op den 10 dagh zijnde by ons den 23 *September*, want *Thiſri* begon den 13 *September*, *Levit.* 16. 29. Het Feeſt van den eerſten dagh des Jaars noemen de *Heydenen Samwatſaradi Panduga*, want *Panduga* beduyt een Feeſt, en *Samwatſaran* een Jaar, en *Adi* den eerſten dagh des Maants, want zy hebben ook 12 Maanden, als *Theſtram April*, *Weiwiacam Mey*, *Jeſtam Junius*, *Ajadam Julius*, *Srawanam Auguſtus*, *Badrapadam September*, *Aſwyam October*, *Carticam November*, *Margiſaram December*, *Poujam Januarius*, *Magam Februarius*, *Paelgouwan Martius*. Zy hebben ook na verloop van drie Jaren (dewijl de 12 Maan-maanden niet over een komen met de Sonne-maanden) een Jaar van 13 Maanden, een Schrikkel-jaar, *Annus inter-calaris*, 't welk wy na verloop van 4 Jaren hebben, en de *Joden* haar *Adar* אדר en *Veadar* ואדר, en als het een Schrikkel-jaar is, zoo heeft by ons *Februarius* 29 dagen, gelijk by de *Joden* indien de vruchten later rijp wierden, zy een Schrikkel-jaar maakten, daarom heeft den Joodſchen Raadt om deze drie redenen het Jaar doen verſchrikken, na 't zeggen van haren *Sanhedrin:*

על דברים טעבריז את השבה על חאביב יעל פיות האילנ ועל הת קופה על שבים טהנ טעברין ועל אחד טהנ אין טעבוין ובזטנ שאביב אחד טהנ הכל שטהין

Ob tres res inter-calant Annum, propter Abib, *hoc eſt maturitatem frugum, fructus arboreos & æquinoctium, non ob ſingulas, ſed binas; & cum inter cauſas inter-calandi eſt* Abib *omnes lætamur.* Dat is: *Om drie dingen maken wy een Schrikkel-jaar, om vroege rijpheyt der vruchten en der boomengewas, en het Æquinoctium ofte den Sonne-keer,* תקומה genaamt, welke tweezins is, als de Sonne zijn verſte loop heeft gedaan, na het Noorden of het Zuyden, en dan weder na den Evenaar gaat, ten ware dat men het voor de tijt wil nemen, wanneer de Son onder den Evenaar komt, en na 't Noorden eerſt begint te gaan, het welk wel zoo gelooffelijk is, na de gelegentheyt van 't Joodſche landt, daar de vruchten eerder rijp zijn geweeſt als hier, als leggende op de hooghte van 32 graden benoorden den Evenaar; het Schrikkel-jaar dan was om de vroege vruchten, en het Æquinoctium: maar de byzonderſte ſtoffe van blijdtſchap was de vroege rijpheydt. Boven de benaminge van elke maant en dagh van de weke, hebben de *Heydenen*, inzonderheyt de *Malabaren*, voor elken dagh van elke maant een byzondere naam, zoo dat die Tale zwaar is aan te leeren, als *lib.* 4. aangewezen werdt, zoo ook heeft elk Jaar (gelijk *Rogerius lib. cap.* 15. aanwijſt) tot 60 toe, zijn name altijt het woordeken *Samwatſaram*, daar onder begrepen zijnde, een Jaar beduydende, hoewel daar niet altijdt achter gevoeght

Het Schrikkel-jaar is zoo wel by de Heydenen, *als eertijdts by de* Joden, *en nu by de* Chriſtenen.

voeght wordt, als van *Prabawa* het eerſte, *Pinawa Samawatſaran* het tweede Jaar, daar ſtelt men om kortheyt maar *Bipawa*, tot het 60 Jaar toe, 't welk is *Tſaja*, *Samawatſaran* daar onder verſtaan zijnde, als of men zeyde by ons in het zeſtighſte; zy rekenen met 60 Jaar, gelijk de *Grieken* met de *Olympiaden*, elke *Olympias* zijnde 4 Jaren, de dagen zijn mede na der ouden *Heydenen* ſtijl, na de Dwaal-ſterren of Planeten genaamt, als *Suria* de Son, zoo is Sondagh *Suria Waram*, de Maan werdt *Jendra* geheeten, en *Jendra Waram* is Maandagh. Zy tellen ook 30 uuren in een dagh, gelijk ook de *Gentiven* 60 uuren in een etmaal hebben, welke uuren dan gelukkigh ofte ongelukkigh zijn. Die van verſcheyde andere *Heydenſche Feeſten* gelieft te zien, ſla op *Carolinum cap.* 22. van de *Heydenſche Vier-tijden*, en *Simon Omius* in zijn doorwrochte *Turkſdom*. Wy zullen dan nu voortgaan tot de Vaſten der *Heydenen*.

Het XVIII. Capittel.

Van de vaſten der Heydenen, *des zelfs afkomſte en oorſprongh, ydelheydt wederleght. Maniere van huwelijken en eed-zweeren. Plechtigheden omtrent zieken en dooden.*

NIemant behoeft te meynen dat de *Heydenen* van gebeden en vaſten niet zouden weten, want gelijk zy God driemaal des daags, des morgens, 's middags, eer zy wat gaan ruſten, en des avonts bidden, en haar Afgod offeren, zoo vaſten zy ook verſcheyde malen. Daar is een Vaſten-dagh die zy *Egadexi* noemen, welk woordt in de hooge tale *Samoſcrad* (*Hanſcret* noemtze *Kircherus*) by de *Malabaren*, als by ons *Latijn* geacht, beduyt elf of de elfſte, zoo valt dit Vaſten-feeſt op den elfden dagh van de volle Maan, en den elfden dagh in de nieuwe Maan, en op alle Maanden, zoo dat zy om den 15 dagh een Vaſten hebben: als dan vaſt men, of zoo men niet geheel vaſt, eet men maar eenmaal ten 4 of 5 uuren na de middagh, niet proevende vleeſch, noch vis, noch rijs, ofte eenigh ander dingh, dan alleen vruchten, en erweten of boonen en melk, maar zy nuttigen geen ſterken drank. Dit vaſten heeft een belacchelijken oorſpronk, welke wy alhier moeten verhalen, Zeker boos Jongelingh genegen tot Vrouwen, de welke des avonts gaande na het huys van zijn Snol, de welke aan d'ander zijde van de Riviere woonde, dewijl het zeer laat wiert, en geen vaartuyg had om over te komen, zoo bleef hy aan deze zijde, en hy niets hebbende om te eeten, zo vaſte hy, en deed geen avontmaal, dies hy tegen zijn wille zonder eeten in ſlaap geraakte, en dit geſchiede op den 11 dagh van de volle Maan, en den dagh daar aan des morgens ſtont hy zeer vroegh op, en gingh over de Rivier, en waſchte zijn lichaam, en gingh na 't huys van zijn beminde, in 't opgaan van de Son zagh hy by geval een Kemel, en wierp daar na met een ſteen, zoo raakte hy ondertuſſchen ook eenige bloemen, welken op der aarde vielen, en dit geſchiedt zijnde, quam hy in 't huys van zijn Liefſte, en veele Jaren dit quaadt leven hebbende aangehouden, is hy ten laatſten geſtorven, en voor *Chitraputren* ten oordeel gebracht zijnde, zoo konde men, na langh onderzoek, niet een goet werk vinden dat hy in zijn leven gedaan hadde, als alleen dat hy tegens zijn wil dien avont gevaſt, en daaghs daar aan de bloemen had afgeworpen in 't opgaan van de Son, 't welk zoo veel was als of hy die aan de zelve hadde opgeoffert, dies *Chitraputren* zijn Sententie vellende, veroordeelde hem dat hy na de Helle moſt om zijn quade werken, maar om zijn vaſten op den 11 dagh zoude hy een eenige dagh in 't *Paradijs* zijn; en den Jongelingh vragende in wat *Paradijs*, hy wilde zijn, zoo antwoorde hy, in 't *Paradijs* der vrouwen, aldaar dan gebracht zijnde, en in dien nacht ſlapende met een vrouwe, zat hy op zijn Ledekant, des middernacht ſchreyende,

Eerſte Vaſten der Heidenen, en zijn oorſpronk.

de vrouwe vraaghde hem de oorzake van zijn weenen, hy zeyde, om dat ik zie dat mijn tijt om in 't *Paradijs* te blijven, haaſt zal eyndigen; de vrouwe die hem zeer toe-genegen was, zeyde hem, dat hy zeer vroegh het lichaam zoude waſſchen, en dat hy in 't Portaal na de Dienaars van *Ixora* zoude wachten, welke na het Roozen-boſch zouden gaan, om bloemen voor *Ixora* te plukken, en dat hy met haar zoude hene trekken, en de beſte en geurighſte zoeken, om die aan *Ixora* te ſchenken. Hy dede dan alzoo, gelijk hem de vrouwe hadde aangezeyt, en verſamelde van de beſte bloemen, en gafze aan *Ixora*, welke met de zelve zeer in zijn ſchik en te vreden was, dies hy aan *Chitraputren* vraaghde, wat voor een Jongelingh deze was? en zeggende dat hy in de Helle verdoemt was, zoo beval *Ixora* dat hy met de voornoemde Vrouwe in 't *Paradijs* zoude blijven, om bloemen voor hem op te zoeken, en om dit vaſten heeft den Jongelingh het *Paradijs* bekomen, zoo vaſten de *Heydenen* noch op die voornoemde 11 dagh.

Noodige wederleggingh van het eerſte vaſten, hebbende vijf ongerijmtheden.

Waarlijk deze Hiſtorie is vol van ydelheydt en tegen-ſpraak: want voor eerſt dit vaſten was niet vrywilligh, derhalven gedwongen zijnde, konde het geenſins verdienſtig zijn. Ten 2. Den Jongelingh was een ontuchtigen Sondaar, ſtervende in zijn onkuyſch leven, een vyandt Gods en zijns zelfs, hoe konde hy dan yets met zulk een vaſten verdienen? want dit ſtrijdt tegen *Eſai.* 58. 6. *Eſai.* 1. 14, 15. Ten 3. *Ixora* den opperſten God zoude niet geweten hebben wat voor een Jongelingh dit geweeſt ware, daar hy nochtans by haar voor den opperſten God erkent werdt, welke een herten-kender en proever der nieren is, en niemandt van nooden heeft dat hy hem aan zegge wie dat het is, want hy weet wat den Menſch van binnen is. Ten 4. *Pluto* en den helſchen Rechter werdt *inexorabilis*, *illachrymabilis*, onafbiddelijk, en zijn oordeel onwederroepelijk, by de verſtandighſte *Heydenen* geſtelt, hier zoude het veranderlijk zijn, ook den Rechter, of *Ixora* onrechtvaardigh. *Horatius lib.* 2. *Carminum* Ode 14. *ad* Poſthumum.

Non ſi trecenis quotquot erunt dies
Amice places illachrymabilem
Plutona, *Tauris* - - - - -

Ten 5. Ook zoude men in 't *Paradijs* met Vrouwen verkeeren, en gemeynſchap hebben, 't welk ſtrijdt tegens *Matth.* 22. 30.

Tweede vaſten.

Daar is noch een Vaſten, genaamt *Quiveraſiri*, afkomſtigh van *Quiven*, 't welk *Ixora* is, en *Raſiri* 't welk den nacht betekent, zoo dat het zoo veel, als een nacht-vaſten gezeyt is, en valt in *Februario*, en is geen willigh maar een noodtzakelijk vaſten, want zoo onderſcheyden de *Heydenen* haar vaſten-dagen, en dit wert ſtreng onderhouden zonder eten of drinken een geheele dagh en nacht, ook zonder ſlapen, verhalende de verdichtſelen van haar geſlachten, en gaande rondtsom haar *Pagoden*, en zo zy by geval yets aan raken mochten dat onreyn is, waſſchen zy haar ſteeds, en gaan rondtsom haar Tempel, tot dat het morgen-roodt aan komt, en dan offeren zy aan haren Afgod, en hem eenigh gelt tot aalmiſſe gevende, een yder na zijn vermogen, zoo eten zy, en eyndigen haar vaſten.

De Heydenen onderſcheyden haar vaſten in vrywilligе en noodtzaaklijke.

Oorſpronk van de twede vaſten, op d'eerſte wijze.

Deze Vaſten heeft zijn oorſpronk van een Bos-menſche *Beri* genaamt, welke zeer genegen was tot de Jacht, doodende met zijn boogh en pijlen Verkens, Harten, en alderhande gevogelte, en eenmaal des avonts gaande om op eenige Vogels te paſſen by een Tanke, zoo klam hy op een boom genaamt *Cuola*, welkers bladeren t'eenemaal t'zamen bloemen zijn, om te beter te treffen uyt deze hooghte, en dien geheelen nacht op een goede jacht wachtende, at hy niets, en om niet te ſlapen, en van den boom af te vallen, hielt hy zich bezigh met de bloemen t'zamen te vergaderen, en de zelve werpende na beneden, zoo viel een van deze bloemen in den *Quive-*

linga

linga (daar *lib.* 1. *cap.* 2. van is gehandelt) welke zonder zijn weten onder den boom was, naderhandt des morgens gink *Beri* na zijn huys, en na eenige Jaren ſtervende, wierd hy voor *Chiraputren* gebracht, den Rechter der Dooden, welke zijn leven onderzoekende, bevondt dat al zijn quaat beſtont in 't dooden van wilde beeſten, dies hy het oordeel over hem vellende, hem de Helle waardig achte, en daar gebracht zijnde, door de Dienaars van *Jewen* of *Jamma*, Koningh der Duyvelen, quamen zy *Ixora* te gemoet, welke bericht zijnde van zijn nacht-vaſten op den boom *Cuola*, en zijn offerhande der bloemen in den *Quivelinga* gevallen, hem verloſte uyt de macht der Duyvelen, en in 't *Paradijs* bracht. Dit is de reden waarom de *Heydenen* op die tijt vaſten, om niet in de Helle te komen, maar door vergiffeniſſe der zonden daar van verloſt te zijn. O ſchrikkelijke ketenen der duyſterniſſe, waar mede deze ellendige tot den wille des Sathans geknevelt zijn en gebonden, 2 *Tim.* 2. 26. Men moet zich verwonderen ten hooghſten hoe zulke dikke en drie dobbelde *Ægyptiſche* duyſterheyt in 't herte van een redelijk Menſche kan komen: want voor eerſt is het een valſheydt, dat men geen onredelijke Dieren mach dooden, die God tot ons onderhoudinge heeft gegeven, *Gen.* 9. 3, 4. ende 1 *Cor.* 10. 25. maar hier hangen zy weder aan de oude *Pythagoriſche* dwalingen, van der zielen verhuyzinge, en ſchoon dat het dooden der beeſten voor de zonden ongeoorloft waar geweeſt (ziet van deze zekerheyt of onzekerheyt *Heiddig.* אבות ירשי, *Exercitat.* 4) Zoo heeft nochtans naderhandt uyt oorzaak van de zonde, het Aardtrijk zijn vermogen niet gegeven, diſtelen en doornen, na *Moſis* zeggen voort-gebracht, en als de Sund-vloet het Aardtrijk heeft verdorven, zoo heeft God het ſlachten toe-gelaten. En is ook aanmerkens waardigh, dat kort na de zonden de vachten van doode beeſten, tot kleeding van de eerſte menſchen hebben gedient, zoo dat al ten tijde *Cains* en *Abels* de Offerhande plaats hadde, 't welk zonder dooden en bloedt-ſtorten niet konde toegaan. 2. Wat kan ook zoo een Vaſten verdienen? 't welk door toeval van andere bezigheden werd veroorzaakt, en het vallen van de bloemen in den *Quivelinga*, 't welk t'eenemaal caſueel en toevalligh is, kan mede niet verdienſtigh zijn. 3. 't Is dan mede t'eenemaal valſch, dat men om het dooden van een onredelijk Dier, de Helle zoude waardigh zijn. Andere vertellen dat *Beri* niet derfde af komen, om dat'er een *Tyger* onder den boom lagh, zoo dat hy genootzaakt was den geheelen nacht te vaſten, en zoo veel te minder dan kan dit vaſten verdienſtigh zijn, om dat het niet vrywilligh was, maar gedwongen; en zoo het een Vaſten mach genaamt werden, van den eenen middagh tot den anderen niet te eten, zoo zijn der wel duyzent en duyzent in deze onze Landen die geduurigh vaſten: want veel in een etmaal de gewoonte hebben maar eens te eten. Zy verhalen daar noch by een geheele t'zamen-ſpraak tuſſchen *Beri* en den *Tyger*: want 't zoude geſchiedt zijn, dat *Beri* zeyde tegens den *Tyger*, ghy weet wel dat ik geen drie dagen hier kan vaſten, en ghy kondt wel 40 dagen zonder eten zijn, geeft my oorlof dat ik af kome, en na mijn huys ga, en my ontkleede, en afſcheyt neme van mijn Vrouw, en dan by u kome. Den *Tyger* zeyde, dat doe ik niet, want als ghy af quaamt zoudt ghy my dooden: want doen ghy de Duyve ſchoot, die in een tak bleef hangen, om welke af te halen, ghy op dezen boom zijt geklommen, hebt ghy u boogh en pijl onder den boom gelaten, en als ghy af quaamt, zoudt ghy met u geweer my daar na dooden, en my bedriegen. Doen zeyde *Beri*, ik zweere by *Ixora*, dat ik weder zal komen, doen gaf den *Tyger* hem geloof. *Beri* komt dan af, gaat na zijn huys met zijn wiltbraat, eet wat, en zeght zijn

Wederlegginge daar van, met vertooninge van eenige ongerijmtheden.

Oft men voor de zonden, en ook voor de Sund-vloedt heeft mogen beeſten dooden.

Ander oorſpronk van het gezeyde vaſten.

Uytlegging van het tweede vaſten op een andere wijs.

Vrouw, dat zijn tijt was verſtreken, dat den *Tyger* op hem wachte; de Vrouwe zeyde, ik zal in u plaatſe gaan, want als ik Weduwe was, zoo en zoude ik mijn kinderkens de koſt niet konnen voor winnen; de Kinderen denkende, dat zy licht zoo doende zoude Wezen werden, willen in plaats van Vader en Moeder gaan; terwijl zy aldus twiſten, gaan zy altezamen heen, om van den *Tyger* op-gegeten te werden. *Beri* by den *Tyger* komende, zeyde tegens hem, hier ben ik nu om mijn eed te houden, eet my op; de Vrouwe zeyde, eet my op in plaats van mijn Man, want die kan de Kinders beter onderhouden dan ik; de Kinderen zeyden, laat Vader en Moeder in't leven, en eet ons op. Den *Tyger* was zeer verſet over deze zake en vreemde ontmoetinge, denkende by hem zelven, eet ik deze Man op, zoo doe ik groote zonde, want ik zal de Kinders van haar Vader berooven, eet ik de Vrouw op of de Kinders, zoo doe ik mede een groot quaat, want ik hebbe niet tegen haar; terwijl hy deze dingen overleyde, quam *Ixora*, en wierp een net over haar alle, en trokze in't *Paradijs*. Zoo veel woorden zoo veel ongerijmtheden, wie heeft oyt van een verſtandigen en zoo conſcientieuzen *Tyger* gehoort? Of dat de *Tygers* mede in't *Paradijs* komen, en evenwel gelooven deze *Heydenen*, dat de gene, die op de voorſchreven gezetten tijdt vaſten, datze in den Hemel of *Paradijs* komen.

Grondige wederlegginge van deze reden.

Derde Vaſten, Tirinadira *genaamt, raakt alleen de vrouwen.*

Daar is noch een Vaſten, dat onder de *Heydenen* vermaart is, genaamt *Tirinadira*, hebbende zijn naam van de 27 dagh van de Maan, dan vaſten de Vrouwen alleen. De oorſpronk van dit vaſten is zoodanigh: *Ixora* op zeker tijdt, op den dagh *Tirinadira* doode *Cupido* den God der Minne, deze noemen zy *Canteven*, de vrouwen wierden hierom zoo bedroeft, dat zy haar wilden te zamen verhangen, want zy zagen dat'er voor haar nu niet meer te doen was, zy aten van wegen de droefheyt op dien dagh niet, gelijk zy op dezen dagh niet eten of yets nuttigen, dat van Rijs is gemaakt, zy brengen met vaſten dien tijdt door, welke jaarlijks in de Maandt *December* komt, omtrent op de zelve tijdt als wy de geboorte van *Jeſus Chriſtus* vieren, zoo dat den Afgod der Minne op die tijdt zoude geſtorven zijn, doen den God der Hemelſcher liefde wierd geboren, 't kan wel wezen dat deze *Cupido* der Heydenen *Pan* is, eertijts zoo beweent, ten waar dat men *Pan* voor *Ixora* wilde houden: want van *Pan* leeſt men by de *Heydenen*, gelijk den Ed: Heer *Bacon*, Baron van *Verulam* aanmerkt, in *ſapientia veterum*, dat hy heeft derven *Cupido* uytdagen, en met hem in gevecht komen, waar mede zoude te kennen gegeven werden, na 't gevoelen van dien wijzen Heer, *Quod materia non caret inclinatione & appetitu ad diſſolutionem mundi & recidivationem in illud* Chaos *antiquum niſi prævalida rerum concordia* (*per* Cupidinem *ſignificata*) *malitia ejuſque impetus cohiberetur & in ordinem compelleretur.* Dat is: *De ſtoffe en zoude geen ingeboren trek en luſt tot ontbindinge des Werelts, en wederkeer tot de oude* Chaos *en verwarde klomp ontbreken, ten zy de zelve met een ſterke eendracht der zaken* (*door* Cupido *afgebeelt*) *haar drift ingebonden wierd.* De reden waarom *Ixora* deze *Cupido* ofte *Canteven* doode, ontſtont, uyt jalouſye die *Ixora* op *Cupido* hadde, wegens zijn wijf *Parameſceri*, die hy beminde, en hierom zoude hem *Ixora* met zijn vuur-oogh, ſtaande in zijn voorhooft, verbrant hebben. Doch zommige *Bramines* zeggen, dat *Ixora* een lange tijt met heylige dingen bezigh zijnde geweeſt, *Parameſceri* hadde vergeten, dat zy derhalven *Cupido* had gebeden, dat hy door zijn konſt haar Man weder tot liefde wilde opwekken. Immers *Parameſceri* ſtierf van droefheyt over *Cupidoos* doot, en zy wierd weder geboren aan de voet van den Bergh *Timana*, hierom werdt zy de Dochter van

Strijt van Ixora *tegen* Cupido *den God der Minne.*

Uytlegginge daar op.

van den Bergh *Timana* genaamt, want zy was lange in een hol van dien Bergh, doende boete om *Ixoras* wille. *Ixora* verſcheen haar, en beloofde dat hy voortaan haar wil zoude doen. Zy bad dat hy *Cupido* weder zoude van den dooden opwekken, en dat op zulken wijze, dat hy niet meer de zelve zoude konnen vernietigen: En hier om zeggen zy dat *Cupido* over al is door de ſterke imaginatie van het Mannelijke of Vrouwelijke geſlachte. Hier door kan men wel verſtaan dat de teelluſt in de oude als doodt is: maar zy wort ſteets weer opgewekt in de nakomelingen, zoo dat zy zijn zal, zoo langh de werelt duurt.

Vierde vaſten der Heydenen, Maſaupaſa genaamt.

Daar is noch een vermaart Vaſten onder de *Heydenen*, genaamt *Maſaupaſa*. *Maſa*, beduyd een Maant, en *upada* (in't *Samoſcrad* of hoogh *Malabaars*) een Vaſten, en dit is het alderheylighſte Vaſten. De gene die vaſten zal op den laatſten dagh van October, na dat hy ſich zal hebben gewaſſchen, en een ſchoon kleedt aangedaan, en de Pagode *Viſtnum* toege-eygent, bezichtet, en den volgenden dagh, (zijnde den eerſte van November,) na dat hy heel vroegh heeft opgeſtaan, en een ſchoon kleet aangedaan, gaat hy ront om dien Tempel hondert en een maal, de devootſte duyzent en een maal, en dat moet hy doen alle de dagen van November en December, t'elkens in den ommegang ſtillekens zeggende zonder gehoort te konnen werden, *Naraina Aqua namà*, 't welk de naam van *Viſtnum* beduyd, tot hondert en een maal elke dagh, in alle die tijt niet anders etende als melk en vijgen: in die dagen mogen zy ook geen Vrouwen zien, noch yets anders doen en ſpreken dan van *Viſtnum*, zingende veel liederen tot zijn lof; het jaar daar aan doet hy het zelve, beginnende van den eerſten dagh van December tot den 10 Januarius, 40 geheele dagen vaſtende; en in't derde jaar vaſt hy van den eerſten Januarius tot den 10 Februarius, en alzoo doet hy gedurigh tot 12 jaren toe, welke dan geëyndight zijnde werden die 12 jaren tot een groot getal verdubbelt en gezegent, en dan bekomt de devotaris groote aflaten. Nopende dit rontom den Tempel gaan heeft zijn bedenken of de *Joden* mede niet rontom den Altaar hebben gegaan. *Pſal.* 26 6. hebben wy het woort אפבבה van פבב ront om gaan, *circum-ire*. Of hier van daan niet gekomen zijn de ſuperſtitieuſe omgangen der Choren in 't Pauſdom, en noch onder veele Gereformeerde, tot driemalen in tijden van Begraeffeniſſen: en of nu de gemene lieden zoo na by den Altaar mochten omgaan, als de Prieſters, ſchijnt het tegendeel wel geloofliijk, maar ik laat dit alles in 't oordeel van den Lezer. Den geleerden *Coccejus* leyt het uyt voor een aandachtige en ſerieuze Godsdienſtigheydt, om niet te wijken van des Heeren Altaar, zo de *Engelſche* Overzetters en Uytleggers gedrukt tot *Londen* A°. 1657. by *Evan Tyler*. En dus verre hebben wy gehandelt van de voornaamſte Vaſten der *Heydenen*, ook is my niet bekent dat'er eenige meer zijn, als alleen over den dooden, daar van zal gehandelt worden in de laatſte Ceremonien.

Huwlijken der Bramines hoe aangeſteld.

Aangaande de maniere, en ceremonien van het trouwen, en de polygamie, hier van is wel yets aangeroert in de Beſchrijvinge van *Ceylon*, hoe jong dat de Dochters en Jonghmans trouwen, en hoe de Bruylofts-feeſten werden aangericht, en een yder in zijn geſlachte blijft, en hoe gelijk *Rogerius* verhaalt, geen Huwelijk vaſt en bondig is, voor dat een ſnoerken of een taly aan des Bruyds hals is gebonden: maar hier valt nu noch yets byzonder te verhandelen, eerſt voorby gaande de veelheit der vrouwen, welke de *Bramines* zoo veele mogen trouwen als zy willen, want dit van outs uyt haar gedachtenisboeken of *Poranen* blijkt, ja dat meer is, de voorbeelden van oude, leeren dat de *Braminen* vrouwen uyt vier geſlachten hebben gehadt, gelijk de *Leviten* in alle de Stammen moch-

ten trouwen: maar deze *Braminen* en *Heydenen* zijn in dezen ſlimmer als de *Mahumetanen*, hoewel zy zelfs door 't licht der conſcientie weten het beter te zijn, maar eene vrouwe te hebben, evenwel haar *Vedam* dat niet weygerende, 't welk ook met de eerſte inſtellinge des Huwelijks, en Gods gebodt over een komt, die de *Polygamia* in het N. Teſtament geenzins onder zijn volk zoude willen gedogen, *Mal.*2.14. daar by gebracht zijnde de plaatſe *Deut.*12.8. betoonende dat de ſtaat des N. Teſtaments volmaakter moſte zijn dan des O. Teſtaments, daar de Vaders door de hardigheyt harer herten wat aannamen, *Matth.*19.7,8,9,10, *&c.*

Verſcheyde ceremonien voor het trouwen, in het trouwen, en na 't zelve.

De ceremonien, welke de *Bramines* en de *Heydenen* in't Huwelijken gebruyken, zijn van verſcheyde zoorten, zommige gaan voor 't trouwen, d'andere geſchieden in 't trouwen zelfs, de derde volgen. De eerſte ceremonie is, dat zy gewoon zijn de Sterrekijkers te vragen de *conjunctie* der Planeten, ofte t'zamen-voeginge der Dwaal-ſterren, de goede uure op welke de Bruyt beſt zal trouwen. Ten tweeden, vernemen zy of de Bruydegom mede in de voornoemde *conjunctie* is geboren, en op wat dagh van de Mane. Ten derden, roepen zy een *Bramine* haar Prieſter, welke alle dagen, tot vier toe, voor het voltrekken des Huwelijks offerhande doet, een weynigh Rijs met Boter en Eyeren verbrandende.

Als men nu Bruyt en Bruydegom t'zamen geeft, zoo zijn de *Heydenen* gewoon, voor eerſt een Kaarſſe aan te ſteken, en men zet een weynigh Rijs voor *Quenevady*, dien grooten en al-vratigen Elephant, daar voor henen van is geſproken, op dat hy de Bruyloft niet kome te beroeren, of te ſchande te maken: naderhandt hangt den Bruydegom de Bruyt een ſnoerken ofte een taly, daar wat gout aan hanght, om den hals, het welk dan een teken is datze nu verzeyt en verlooft is, en daarom noemen de *Malabaren* het huwelijk *Quitha*, 't welk te zeggen is een bindinge, gelijk ook in der daat den huwelijken ſtaat niet anders is: dit ſnoerken kan de vrouw breken na de doot van den Man, gelijk zy ook doet, en dat met recht zelfs na het getuygeniſſe van de heylige Waarheyt, *Rom.* 7.1,2. hier op vaſt zy dan 15 dagen. Als nu het Huwelijks-contract vaſt en bondigh gemaakt is, zoo houdt men bruylofts-feeſt, een yegelijk na zijn vermogen; men heeft terſtont geen gemeenſchap des vleeſchs met malkander, maar wacht wel 8 of 10 dagen, tot dat'er een goede t'zamenvoegingh van de dwaal-ſterren is, welke dan geſchiedende, en zy een kleyn gebedt gedaan hebbende, zoo voltrekken zy verder het Huwelijk, ſtaande buyten de kamer, niet ver van de poorte, welke half geſloten is, nevens den Prieſter die mede bidt voor de Getrouwde. Den volgenden dagh nemen zy een kleet, 't welk den Bruydegom en Bruyt elk aan een eynde vat, en gaan zoo in't water viſſchen, en de viſch die zy gevangen hebben, raken zy aan 't hooft met een groote eerbiedigheydt, en die veel viſch vanght, zal (na haar zeggen) veel Kinderen krijgen, maar die geen vanght, zal geen Kinderen bekomen: want zoo worden zy geleert van de Duyvels-konſtenaars en Waarzeggers. De Maaghdom is by de *Bramine* geacht en veracht; geacht, want daarom nemen zy vroegh de jonge Dochters ten huwelijk, om wel van de Maaghdom verzekert te zijn: maar vyanden zijn zy van de maaghdom, dat is als een Dochter niet kan aan de Man geraken, 't welk een groote ſchande en verachtinge is, daarom heb ik dikmaals gezien dat zy veeltijts zullen zoeken by een te rapen en te ſchrapen, eenige aalmiſſen, om daar uyt een dote of huwelijks-goet voor de jonge Dochter te maken, om zoo te konnen trouwen. De Koningen, die geen *Bramines* zijn, hebben niet een waarachtigh huwelijk, want haar vrouwen, die zy bekennen, zijn geen Koninginnen, maar Byzitten des Konings, die zy verwerpen als zy willen, ook

zijn

zijn de Zoonen geen Erfgenamen des Rijks, noch hebben daar deel in, gelijk te vooren ook is aangewezen, maar zy gaan met haar Moeders als ſlaven, van welke men zeyt, *Partus ſequitur ventrem. De vrucht volght den buyk.* Ook hebben die kinderen geen Adel, noch eenige uytnementheydt van haar Vader den Koningh.

De Princeſſen en de Suſters des Koninghs trouwen op deze wijze: Als de tijt van het trouwen is, komt een Prince van een ander Koninghrijk, doch hy vaſt eerſt 15 dagen, en hy mach geenſins met een geringh geſlachte om gaan. De *Nairos* hebben mede geen zeker en vaſt Huwelijk, en haar Vrouwen worden *Paraſceri* genaamt, dat is een Vrouw van veelen, doch eerſt moet de Man haar, de tali die zy om den hals heeft, af doen. De *Braminen* doen ook veel moeyten en koſten om de Koeyen met Stieren te paren, als of zy haar eygen kinderen ten huwelijk gaven.

Drie byzondere manieren van eedzweeren.

De *Heydenen* gebruyken ook de eeden, want als zy zullen zweeren gaan zy by de *Pagode*, zoo moſten de oude *Romeynen* ook zweeren in tegenwoordigheydt van haar Prieſters: want die by *Janus* hadde gezworen zonder toeſtaan en approbatie van de Magiſtraat en tegenwoordigheyt van de Prieſter, wierdt met de doot geſtraft. Zoo doen de *Braminen* op *Choromandel*, een vaſte eed voor de Prieſters en 't Vuur. Zoo hielden die van *Athenen* geen eeden voor krachtigh, ten zy de zelve voor den Altaar gedaan wierden, en die van *Arcadien* zweerden niet als onder hare Offerhande. Deze *Heydenen* dan by de *Pagode* ſtaande om te zweeren, gebruyken deze Ceremonie: Zy ſteken haar drie vingeren, namentlijk de duym, den index ofte wijzer die naaſt den duym ſtaat, en den middel-vinger in een pot met zeer heete boter, dan nemen zy een bladt dat zy in deze ziedende boter ſteken, en daar mede bewinden zy hard de drie voornoemde vingers, na drie dagen verbindt men de vingers in tegenwoordigheydt van den Koning, ofte den Regent des Lants, en zoo zy bevinden dat de vingers zijn beſchadight, werdt den Sweerder hardt geſtraft, maar zoo den Sweerder onbeſchadight blijft, zoo werdt zijn party geſtraft. Een andere manier hebben deze *Heydenen* van zweeren, vry gevaarlijker als de eerſte: want men laat den Sweerder door de Rivier gaan of zwemmen, de welke gelegen is tuſſchen *Cochin* en *Cranganor*, in deze zijn veel Krokodillen, en indien den Sweerder onbeſchadight blijft, zoo heeft hy een oprechten eedt gedaan, anders werdt hy van den Krokodil verſlonden.

In *Canara* belaſten de Koningen van 't Landt in een pot eenige Slangen te doen, daar by doende een Limoen, en den Sweerder moet met zijn handt die daar uyt halen onbeſchadight, of hy zweert vals. Alle deze manieren van eed-zweeringen zijn zeer gevaarlijk voor een Richter, om daar uyt te oordeelen, gelijk ook de twee-vechten ofte duellen, die in Vrankrijk eerſt mede plaatſe hebben gehadt. Deze *Heydenen* zweeren by den opperſten God *Ixora*, by de *Pagode*, daar in veel genaamde Chriſtenen beſchamende, die onnut, onnodigh, en dikmaals valſch zweeren, en dat by de Heyligen, of by Hemel en Aarde, of by de H. Sacramenten, &c. alles tegens de leere *J. Chriſti*: want den eed moet geſchieden, *Jerem.* 4. 2. in gerechtigheyt, in gerichte, en in waarheyt, 1 *Reg.* 18. 10. en zijn een eynde van alle tegen-ſpraak πέρας ἁπάσης ἀντιλογίας, *Hebr.* 6. 6. om de waarheyt te beveſtigen; 2. Om een eynde van geſchillen te maken. 3. Om de Menſchen te verbinden, 2 *Chron.* 15. 15. *Eſd.* 10. 5. Dus kan den Lezer zien hoe de *Heydenen* werk maken van de eeden, hoewel zy verſcheyde manieren hebben, nochtans, alwaar het ook, gelijk de *Formoſanen* doen, met breken van een ſtroyken, gelijk *D. Robertus Junius* eertijdts ver-

vermaart Leeraar aldaar, naderhant tot *Delft* en *Amſterdam*, my wel vertelt heeft, en hier mede zullen wy deſe zaak beſluyten.

Alzoo dit Boek ten eynde loopt, zullen wy nu kortelijk yets verhandelen van de Ceremonien, die de *Heydenen* omtrent haar zieken en dooden aanwenden, en deze zijn driederley. Wat belanght de zieke, men zal hem niet moeyelijk vallen (gelijk men hier gewoon is) met veel bittere en onaangename dranken, latingen des bloets, klyſters ofte purgatien en ſpou-dranken, maar doen haar uyt vaſten voor een goede tijdt, ja somtijdts langer als het wel betaamde. Men doet gebeden voor de Kranken, inzonderheyt denkt men voor een goede verhuyzinge van zijn ziele. De Zieke moet gedurigh aan God gedenken, en zijn naam in de mont hebben, en zoo hy die nu onmachtigh is te noemen, doen het zijn vrienden voor hem, gelijk zy ook aalmiſſen voor hem doen, die met Gods naam in de mont ſterft, meynen veele *Bramines* dat recht na den Hemel gaat. Als nu de *Heydenen* en *Braminen* al eenige medicijnen genieten, zoo zijn de zelve van groene kruyden geprepareert, zacht laxerende, dan eet den Patient wat Saan om te verkoelen, drinkt een weynigh Kanſie ofte Rijs met water gekookt, gebruykt wat Saffraan, Gengber en Look. De tweede Ceremonie raakt den ſtervenden, die nu de doodt op de lippen heeft, zoo doet men ook gebeden, men gebruykt heyligh water zoo men het kan bekomen, gelijk boven is geſproken van de *Ganges*: want zy meynen dat de ſtervende ſchrikkelijke Dienaars van den helſchen Richter voor komen, die hem dikmaals uytermaten verbaaſt maken, zoo dat haar doot al mede een ſtrijt en ἀγωνία is, dies bidden zy ſterk na haar wijze, op dat een Dienaar van *Viſtnum* haar uyt de klauwen van deze booze Geeſten trekke. Van deze helſche Richter is ook te vooren gehandelt: zoo dat ook deze *Heydenen* van een Richter weten, doch deze moet de Duyvel niet zijn, welke wel een aanklager is, *Apoc.* 2. 9. maar God is de Richter, 2 *Cor.* 5. 10. gelijk dat de *Guzuratſe Benjanen* wel weten en bekennen. De derde Ceremonie gaat over de Doode en Overledene, welke na de oude Romeynſche wijze werde gewaſſchen:

Driederley Ceremonien omtrent de zieken en dooden.

De tweede Ceremonie.

De derde Ceremonie.

Tarquinii *corpus bona fœmina lavit & unxit.*

Ziet ook *Servius in l.* 7. Æneidos.

2. Zy beſcheeren ook den baart van de doode. 3. Stoppen den mont met gewreve betel en kalk. 4. Winden hem in een kleetje. 5. Doen de oogen toe, alles na de wijze der *Joden*, de welke daar by deden het dekken des aangezichts. Hoe het verbranden der dooden toe gaat, heeft *D. Abrahamus Rogerius* wijdtloopigh in zijn *OpenDeure, cap.* 20. *p.* 95 beſchreven, en kan het verbranden van den dooden Koningh in *Ceylon* gezien werden in onze Beſchrijvinge van dat Eylandt. Veeler *Heydenen* lichamen werden na de doodt verbrandt, de Vrienden van den Overledenen betoonen ook tekenen van treurigheyt. Andere begraven de zelve buyten haar woonplaatſen en Steden, gelijk eertijts by die van *Athenen*, en by de *Romeynen*, na de Wet der 12 Tafelen, zoo dat zy de lichamen niet op den velde laten verrotten, of van de Honden laten op eeten, maar zware ſteenen op den Grave leggen, op dat de Jakhalzen en 't ongedierte die niet, verſlinden zoude, zoo dat zy niet, gelijk andere Barbariſche volkeren, haar *Canes Sepulchrales* houden, dat is, Honden om de Lijken op te eeten: maar achten het voor een groote oneer dat yemandt van Graf berooft is, gelijk het ook in waarheyt oneer en ſtraffe is, 2 *Chron.* 21. 20. want dat was der Tyrannen ſtraf, Ἄταφα γὰρ οἱ νόμοι τὰ σώματα τῶν τυράννων ὑπερορίζουσι. Zy vaſten ook om des Overleden wille, beſcheeren hayr en kop, en zoo den dooden is van Koninghlijken bloede, zoo moeten alle de Onderzaten haar beſcheeren. De naaſt-beſtaande

van

van den dooden blijven 15 dagen in huys, op de kuſte van *Malabar*, ſlapen op d'Aarde op een mat; zy mogen ook haar Offerhande en Ceremonien niet doen, of in den Tempel gaan. Op den doodt der Overledenen vaſten de *Heydenen*, eten alleen op den middagh wat Rijs, van een Reyne buyten haar huys gekookt, ten zevenſten dage komt een Barbier, de welke 't huys beſprengt, en reynight haar Perſoonen met piſſe van de Koe en zijn melk, en als 15 dagen voorby zijn, zoo zullen de Vrienden van den Overledenen de aſſche van den verbranden dooden, en zijn beenderen in een mandeken verzamelen, en weenende werpen zy 't zelve in de Zee, wel waſſchende en reynigende de plaatſe daar de Overledene verbrandt is, en daar planten zy een Vygeboom; terſtont waſſchen zy haar, en doen ſchoone kleederen aan, maar den Erfgenaam van den Overledenen blijft een geheel Jaar treurigh, zich onthoudende van Vleeſch, Vis, Eyeren, Wijn, en Betel, welk laatſte Vaſten haar hard valt, want zy den Betel niet gaarn miſſen, welke zy zeggen de Mage goet te doen en te verwarmen. Voorts moet den Erfgenaam niet een hayr uyt hooft of baart laten af ſnijden, noch ook tot zijn Vrouwe genaken, alle dagen onderhoudt hy deze ceremonie, hy kookt een weynigh Rijs, en maakt daar van een ront balleken, en leght dat in een vyge-blat uyt-geſpreyt op de aarde, buyten zijn huys, daar na neemt hy een ſtukje van een ander vyge-bladt, en dat toe-vouwende, beelt hy hem in als of dat de perſoon van de Overledene was, die daar komt om dat balleken Rijs te eten, dan zet hy noch een weynigh Rijs met wat Boter voor, en neemt die in beyde handen, en het aangezicht omdraeyende, beeldt hy hem in datze in des Overledenen mont geſteken wordt, en dan ſlaat men in bey de handen, en roept alzoo de Krayen, die met duyzenden op *Malabar* zijn, welke terſtont komen aan vliegen, en nemen het balleken Rijs wech, en eten het op, en voorts 't geen den ingebeelde doode in zijn mont heeft, en dit gedaan zijnde, mach den Erfgenaam wederom eten: maar zoo de Krayen dit zoo wel als het andere niet op eten, is het een quaat teken, en is deze Ceremonie van weynigh of geen nuttigheyt, op 't uyt-eynde van het rouw-jaar maakt den Erfgenaam een groote maaltijt, welke de Inwoonders *Chatta* noemen: maar men gebruikt dan ook geen Vleeſch, Viſch, noch Eyeren, dan nodight men niet de Armen, gelijk het wel betamelijk zoude zijn, maar alleen de Rijke, en zoo doet hy alle Jaar op den dagh in welke de Vriendt des Erfgenaams is geſtorven, alle Jaren latende die ceremonie van het voorzetten van eten voor den dooden &c voort gaan, 't welk een belacchelijke zake is. 't Is kennelijk dat by de *Joden* en alle Volkeren verſcheyde manieren van treuren zijn geweeſt; zoo leeſt men van Klaagh-vrouwen, van klaagh-liederen over *Saul* en *Jonathan*, over *Joſia*; zoo ziet men dat *Jacob* rouwe bedreef over zijn zone *Joſeph*, die hy meynde dat verſcheurt was; zoo *Abraham* over *Sara*; *Iſraël* over *Moſes* en *Aaron*; *Jacob* wierdt van *Joſeph* betreurt, en van de *Ægyptenaren* 70 dagen, en doen men aan den Doorn-boſch quam over de *Jordane*, *Geneſ.* 50. 7. maakte men een rouwe van 7 dagen, zijnde de vermaarde zware rouwe der *Ægyptenaren*. Zoo lezen wy dat *Jeſus* zelfs *Lazari* doot beweent heeft; men kan van andere Volkeren en haar Ceremonien zoo in *Africa*, by *Dapperum*, van de *Moren* en andere Natien na zien verſcheyde andere Schrijvers, maar zulke beſpottelijke manieren vindt men weynigh als by deze *Heydenen*, die wonderlijk door Duyvels liſtigheyt zijn verleyt geworden, en byzonder in't verbranden van de levendige Vrouwen met den dooden Man: want in *Madure*, een Stadt in *Pandi*, daar veel Volks in is, verbranden haar veel Vrouwen met de doode Mannen,

Ceremonien die de bloetverwanten op des Overledenen doodt plegen.

en

en als *Virapi Naigne* Heere van dat Landt quam te ſterven, ſprongen in de kuyl, welke met alle brandtbare ſtoffe, Boter en Oly &c. wel voorzien, onder 't geluyt van Pijpen en Trommelen 300 Vrouwen, welke alle met hem tot aſſche verbranden, zoo dat op dien dagh de geheele nature ſcheen ontaart en verbaſtert te zijn, werdende de droefheydt door de doot van den Heer veroorzaakt, door het barbariſch vernielen van zoo veel Schepzelen drie hondert maal verdubbelt. Dank zy Gode die ons uyt die duyſterniſſe geroepen heeft tot het wonderbaarlijk licht zijner genade, hoe erbarmelijk ſpreken deze Menſchen haar zelven tegen, welke niets willen dooden dat leven ontfangen heeft, tot een Luys en Vloye toe, en andere alle onredelijke Dieren, en geen werk maken zoo veel lichamen en zielen op eenen dagh te dooden. God geve dat zy eenmaal mogen komen tot de erkenteniſſe der waarheyt, en ontwaken mogen uyt de ſtrikken des Sathans, onder welke zy gevangen zijn na zijnen wille, waar toe ook alle trouwe Leeraars moeten arbeyden, en in dezen hebben wy gedaan wat wy konden, verhoopende dat alle Godtzalige Overigheden den Leeraren de behulpzame handt krachtelijk zullen aan-bieden, ende zoo is van ons door Godts genade dit Werk (na dat hy ons uyt langhdurige ziekte heeft verloſt, en weder volkomen gezont gemaakt) gebragt van 't begin tot het

E Y N D E.

Regiſter van *Malabar* en *Choromandel*.

A

Bijſſiner Chriſtenen, hun herkomſt, leerſtukken, ceremonien, &c. 136
Doopen met vuur en water, beſnijden haar kinderen, &c. 137
Achen, tijtel des Koninghs 23
Adams-brugh, een drooghte tuſſchen *Ceylon* en *Tutecorijn* 153
Adams Bergh, gedenkwaardige verhalingh der ſuperſtitieuſe bedevaarden en ceremonien tot dezen Bergh 153, 154
Aden van *Zoliman* ingenomen 67, 68. Den Koningh werd verraderlijk gewurght.
Adriaan Roothaas belegert *Cochin* te water 116
Agaat-ſteen zijn eygenſchap 167
Agra, Hooft- en Hof-plaatze van den grooten *Mogul* 19. Zelzaam voorval aldaar geſchiet 20. Gelegentheyt en ſterkte dezer Stadt 21
Alfonſus Albuquerque, *Portugeeſch* Generaal wint *Goa* met verdragh 71, 72. Houd zijne beloften getrouwelijk, eere van de Inwoonders hem aangedaan 72. Zijn handel in beroerten 73. Aan alle kanten met zwarigheyt bezet, zijn moet in de deerlijke toeſtant der belegeraars, verovert met 300 Mannen twee Kaſteelen 74. Vertrekt van *Goa Ibid.* Belegert en overwint *Goa* andermaal 75 Scheyd Moren en Chriſtenen in *Cochin* 114
Alucan Vooghd van *Mamud* breekt op van *Diu*, verhindert *Zoliman* den toevoer 55
Alvares d'Acunja na *Diu*, ſlaat eenige *Arabiſche* Schepen 65
Amadabath zijn gelegentheyt, ſterkte en handel 2
Amethiſtus zijn naam, gedaante en waardy 166
Amokſpeelders, zoek *Nairos*
Anchediva een Eylandt, zijn gelegentheyt, door den *Portugees* geſterkt 97. Belegert door *Sabaius* 98. De ſterkte afgebroken *Ibid.*
Anthonio Noronha voor *Goa* 72. Sterft aan een quetzure 75
Anthony Saldania overrompelt *Goga* 46
Armeniers Chriſtenen, hun geſlachte, kerkelijke regeringe, deylen de Kinderen 't Avontmaal toe 137

B

Adur Koningh van *Cambaja*, zijn ontſteltenis over *Damans* ondergangh 49. Maakt vrede met de *Portugezen*, zijn groote macht, oorloghsgerecſchap, hy trekt na *Citor*, rampzalige ondergangh van die Stadt, *Badur* tweemaal geſlagen, vlught na *Diu*, zoekt hulp van den *Turk* en *Portugees* 49. Krijght berouw van den *Portugees* te hebben ontboden 50. Bouwt een Sterkte tegen haar, zoekt haar met liſt te overvallen, komt aan *Nonnii* boord en werd verraderlijk omgebracht 51
Baticala waar gelegen, is den *Portugees* chijnsbaar, weygert de contributie, werd gedwongen.
Bazaim door *Nonnius d'Acunha* verovert 47. Gedemolieert 48
Betel een Eylant, door de *Portugezen* verraſt 44. De Overſten verzocken met zak en pak uyt te trekken, werd geweygert, haar wrede en gedenkwaardige wanhoop, werden t'onder gebracht, zeldzame daad van een *Moor* 45. Getal der dooden en gequetſten.
Bezoar-ſteen zijn gedaante, waarde, kracht en proeve 100, 169, 170
Bloet-ſteen zijn naam en krachten 167
Bombaim, Stadt in het *Viſiapourſche* Rijk 70
Brieven van den grooten *Mogul* voor de *Nederlanders* 3 *Joan van Teylingen* aan *Gerardo Pelgrim* en *Pieter Ruttens* 3, 4. &c. *Hollanders* aan den *Mogul*, en zijn antwoort 6 tot 12. *Anthonio van Diemen* aan den onder-Koningh 89. *Joannes Kruyf* aan den Autheur 119. Den Koningh *Don Jean* aan *d'Caſtro* 147. zeker *Hollandtſch* Opper-hooft aan de Ooſt-Indie-vaarders 173 &c.
Brodera Stad in *Hindoſtan* 14
Brotchia hoe en waar gelegen, heeft een voortreffelijke Rivier, heeft eertijts wijdtluftigh gebied gehad 14

C

Alechut zijn gelegentheyt, gebiedt, en grenzen 104. *Portugezen* aldaar ſchandelijk vermoort, en hun Logie verbrant 108
Calecoulang zijne gelegentheyt 143
Caleture zijne gelegentheyt
Camalcan, Velt-overſte van *Hidalcan*, komt voor *Goa*, brenght zijn Ruytery en Voet-volk over de Revier 73
Cambaja, zijn gelegentheydt, grens-palen, koopmanſchappen 2 Beſchrijvingh der Hooftſtadt *Cambaja* *Ibid.*
Cananor, zijn gelegentheyt, beſtieringh en handel &c. 101. Het Kaſteel door wien gebouwt *Ibid.* wert van de *Malabaren* belegert, en waarom, Put van *Cananor* gedempt, tot een Sterkte gemaakt, dapperheydt van den Caſtiliaan *Cuadalajara* 102 Brandt in der *Portugezen* Sterkte, wonderlijke ſpijzingh, grootheyt van het Leger der *Barbaren*, zeker *Malabaar* openbaart de *Portugezen* veel geheymeniſſen, den vyandt afgeſlagen, de Stadt komt in de macht der *Nederlanders*, gelegentheyt der ſterkte 103. Hoe langh van de *Portugezen* bezeten 104
Carcal zijn gelegentheyt 156
Carnatica zijn gelegentheyt en heerſchappy 160
Caſtro Onder-Koningh van *Goa*, komt met ontzet in *Diu* 65. Vernielt de geheele macht der *Mahumetanen*, en drijftze van het Eylandt, doet den Koningh van *Portugaal* de overwinninge en de namen der dapperſte Mannen weten 66
Chengier zijn gelegentheydt, grootheyt, ſterkte, heerlijke gebouwen, treffelijke fonteynen, tanken, luſthoven &c. 157
Cochin zijn beginzel 114. Stant en gelegentheyt, gevaarlijkheyt in de mont der Reviere, ongezontheyt, vermakelijkheyt, overvloet van viſch, gebouwen 115. *Malabaarſch Cochin*, aankomſt der *Hollanders*, hun ſtrijdt met de *Nairos*, zware ſlagh in de Pagode, de Koninginne gevangen 116. *Nederlanders* geſlagen, hun ſchaarsheyt, breken de Belegeringh op 117. De Stadt andermaal belegert, en met verdragh ingenomen 120. Dank-Predikatie aldaar gedaan 121. Des zelfs nootzakelijkheyt 122. Het Contract nauwkeurigh onderhouden, de Stadt tot een beknopte Veſtingh gemaakt, Verbont met de naburige Koningen, hoe langh *Cochin* van de *Portugezen* is bezeten *Ibid.* *Roomſch* Biſſchop binnen *Cochin* aan de *St. Thomas* Chriſtenen 123. Zijn mede gebrachte Bulle 124
Colderon zijn gelegentheyt
Copthi, *Ægyptiſche* Chriſtenen, zijn meeſt Eutychianen 136
Coulang zijn grenzen, de Stadt van wien gebouwt, gezonde lucht en water 143. *Portugeeſch* Domicaner bekeert aldaar veele Heydenen 144. De Stadt door de *Hollanders* gewonnen *Ibid.* Vervaarlijke ſtorm de *Nederlandtſche* Schepen overkomen 145
Cranganor zijn gelegentheyt en ſterkte 111. Van de *Hollanders* belegert, beſtormt, geeft zich op billike voorwaarden op 112. Was eertijts een Aartsbiſdom *Ibid.* Veel *S. Thomas* Chriſtenen, Kerken en Conventen der Jeſuijten, yver der *Roomſche* omtrent deze Chriſtenen, Collegie van *Chanotte*, *Roomſche* Drukkery van Ooſterſche Talen 113
Cyrillus Patriarch van *Konſtantinopolen*, zijn gelijkformigheyt met de Leere *Calvini* 141

D

Dabul zijne gelegentheyt, verſterkt door *Sabajus*, ſlagh voor deze Stadt tuſſchen de *Turken* en *Portugezen*, waar in de laatſte triumpheren 69
Daman, door *Martinus Alphonſus Zoza* vermeeſtert, gelegentheyt van die Stadt 48. Die tot de gront geſlecht wert 48
Decan, zijn eynd-palen 70
Deenſch Fort, zoekt *Trangebar*
Diamanten haar naam, tekenen van hare ſchoonheyt 163. Zoorten, manieren om die te waarderen *Ibid.*
Diu, zijn naam en gelegentheyt 35. *Jazy* een Sarmatier heeft aldaar het opperſte gezagh 36. Zoekt *Jazy*. De Haven van *Diu* door *Franciſcus d'Almeyda* ingenomen 40. *Muſtafa* en *Sophar* met ontzet van *Aden*, monſteringh der geheele bezettingh van *Diu* 45. Wanneer de Stadt door de *Portugezen* is gebouwt 49. Dagen verſterkt, en bezet 50. Het geheele Eylandt door haar verovert 53. Te water en te lande van *Zoliman* belegert, groot gevecht tuſſchen hem en de *Portugezen*, dapperheyt der belegerde Mannen, Vrouwen en Kinderen, krijgen ontzet, en werden wonderlijk verloſt 56 *Mamud* voor *Diu*, doet den mortier gebruyken 61 Die van binnen maken een muur tegen de breſſe 62 *Turken* ſtellen een Vaſt- en Bede-dagh in tot den ſtorm *Ibid.* Die 6 uuren duurde, en van de *Portugezen* mannelijk wert afgeſlagen 63. Een Mijn der *Turken* vernielt 1000 *Portugezen*, gelijk het opſpringen van *S. Thomas* Tooren 300 *Turken*, toevoer van *Goa*, baldadigh morren der Zoldaten tegen *Maſcarenhas* *Ibid.* Byzondere ſtoutigheyt, en aart der *Portugezen*, zachtmoedigheyt van *Maſcarenhas*, zijn treffelijke redenen 64. Quaden uytſlagh van der Zoldaten ongehoorzame hooghmoet 65. *De Caſtro* komt met ontzet *Ibid.* Vernielt de geheele macht der *Mahumethanen*, ſchrikkelijk moorden in de Stadt, en groote buyt 66. Verlies van wederzijds volk 67

E

Emerauden, haar naam, geſtalte, kracht in de medecijne, waardeeringe 165
Eſſaye roode katoen verwe, zijn proeve 160

F

Formoſa of *Tajouan*, door de *Chinezen* overrompelt 119
Franciſcus d'Almeyda verovert *Dabul*, *Diu* en *Panane* 40, 69. Vertrekt na *Cochin* 42. Krijght geſchil met *Albuquerque*, zijn jammerlijke dood 43 Bouwt het Kaſteel by *Cananor* 101
Franciſcus Goveanus ongemene dapperheyt 55
Franciſcus Xavier waar geſtorven, wonderen van een doodt lichaam, binnen *Malacca* gebracht 76 zijn lof by het volk, yver in zijn tocht na *Japan* 77 vertrekt derwaarts, leert het A B C 78. Zijne uytſtekende gaven *Ibid.*

G

Ganges de vermaarde Reviere, zijn oorſprong 186 zijn ſpringh-bron en begin 187. Zijn hoogachtingh by veele Volkeren 188. Superſtitieuſe waſſchingen *Ibid.*
Garzias Noronja komt in ſtede van *Nonnius d'Acunha* met 11 Schepen en 7000 krijgers, het Schip *Pallaca* vermiſt, aanmerkelijk voorval 57. Verdraagt met *Mamud* 58
Georgianen, hun woonplaatzen, herkomſt en naam 135
Goa, Hooftſtadt van *Portugaalſch Indiën*, zijne gelegentheyt, wert van *Albuquerque* gewonnen 71 hernomen van de *Mooren* 72. Belegert door *Albuquerque* 73. En verovert 75. Schrikkelijke nederlaagh der *Mooren* 75. *Goa* wert een Aarts-biſdom, met veele Kerken bebouwt, aanwas van het Chriſtendom aldaar 76. Aanwas des koophandels, volkeren die deze Stadt bewoonen, markt-dagen, zeden der *Portugezen* 79. Hun hooghmoet, nauwe wacht op haar Vrouwen 80 Hoe de Bhare van *Goa* is te bezetten, de E. Compagnie niet genegen om *Goa* te vermeeſteren 83 *Portugeſche* Gezanten in *Goa* treffelijk ingehaalt, haar credentie-brief, ſtaat en ouderdom, hun verſchijning in den Raadt en handeling 84, 85, &c.
Goga, Stadt in *Hindoſtan* 14. Door *Anthony Saldania* overrompelt 46
Granaatſteen, zijn naam, gedaante en kracht 167
Griekſche Chriſtenen in het Ooſten 135

H.

Hartenſteen, hoe en waar hy groeyt, zijn krachten 17, 80
Hendrik Gluwink verraderlijk vermoordt.
Hendrik Meneſes ſlaat 3000 *Malabaren*, verbrandt *Coulette* 110
Hendrik van Rhede neemt de Koninginne van *Cochin* gevangen 116
Hidalcan zoon van *Sabajus* trekt na *Goa*, ſchrik en ontſteltenis in de Stadt, *Mooren*, *Heydenen*, ja *Portugezen* vallen hem toe 73. Zijn ſchrik voor *Albuquerque*.
Hocenus Perziaanſch Overſte, maakt een verbondt met *Jazy*, ſlaat tegen *Laurentius d'Almeyda Portugeeſch* Generaal 38. Zijn Zee-ſlag met *Nonnius*, waar in hy de nederlaagh krijgt en vlucht na *Cambaja* 41
Hyacinthen, haar naam, waardye en kracht 166

I.

Jacob Lety verbrand een *Turkx* Schip 60
Jacobus Sylveira plunderd *Diu* 47. Bereydt zich tegen *Zoliman*, moedight zijn volk aan 55. Verbrant en berooft *Mangalor* 99
Jacobiten, hun herkomſt, woonplaatze en ceremonien 136
Jaſpis, zijn naam, zoorten, krachten en waardy 167
Jazy en Sarmatier, Vorſt van *Diu*, zijn opkomſt 36 maakt een verbont met *Hocenus Perziaanſch* Overſte 37. Komt *Hocenus* te hulp, ontwijkt *d'Almeyda* 38. Slaat met *Hocenus* tegen *Nonnius*, wert t'ondergebracht, en zijn groot Schip verovert 41 Maakt vrede met den *Portugeeſch* 42. Staat haar tegen in het bouwen der Sterkte op *Diu*, zijn geveynſtheyt van den *Portugeeſch* gemerkt, hy ſterkt *Diu*.
Indiën, zijn bepalingh, des Autheurs beſtek in de Beſchrijvingh des zelfs 1
Indigo, waar die valt, hoe gewonnen en verzamelt 170. Tekenen van zijn deught, zoorten 171 proeven 172
Indus de Revier, waarom zoo genaamt 2
Inquiſitie, by wat gelegentheyt in *Indiën* aangeſtelt 115
Joan Lima, *Portugeeſch* Overſte, zijn dapperheyt 109
Joden boosheyt binnen *Cochin* 115
Iſbrant Godskens belegert *Cochin* te water 116

L

Laurenço Tavora, Gouverneur van *Bazaim*, ſlaat het volk van *Mamud* 59
Laurentius d'Almeyda ſlaat *Hocenus* den *Perziaan* 37 Wert tweemaal gequetſt, grootheyt, getal, en Mannen van de Barbariſche Vloot 38. *Jazy* tot hun hulp gekomen, ontwijkt den ſtrijdt, *d'Almeydas* Schip wert lek, en van hem verlaten *Ibid.* Dappere aanſpraak aan zijn volk, wert zwaarlijk ge-

gequetſt, moedight zijne makkers 39. Twee zeldzame Helde-daden *Ibidem*. *d'Almeydas* Schip van de *Mahomethanen* ingenomen *Ibid*. Getal der dooden en gequetſten 40
Laurens de Brito, roemruchtigh *Portugeeſch* Overſte 101
Lupius Zoza, Gouverneur van *Diu* 59

M.

Madraſpatam, zijne gelegentheyt 159
Mahadabath, Stadt in *Hindoſtan* 15
Mahometh, zijn af- en op-komſt 26, 27. Reyſe na den Hemel, en ontmoetingh *Ibid*. Wie eerſt in hem geloofden 28. Ongerijmde Leere des Alkorans *Ibid*. *Mahomethanen* waſſchinge, Sabbath, Kercken, en Religieuſen 29. Hun gevoelen van het jongſte Oordeel, Opſtandinge der Dooden, en Paradijs 30. Hunne gewaande zaligheydt, ſtukken die zy neerſtigh onderhouden, wijn en dobbelſteenen verboden 31. *Mahometanen*, ſterke drijvers der Prædeſtinatie, hun zeden, Huwelijken 32. Ceremonien daar omtrent gebruykelijk 33. Zijn zeer onkuys, echter vyanden van Bloed-ſchande *Ibid*. Hun ſpijze, huyzen, meubelen, kleedingh en begraaffeniſſen 34, 35
Malabar, zijne gelegentheyt en grenzen, door wien geregeert, zayzoenen, vruchten 99. Koopmanſchappen 100. Wonderlijke Wetten aangaande erffeniſſen en ſucceſſie 104
Mamud, wert Koningh van *Cambaja*, Beſtierders zijner minderjarigheyt, verdrijven de *Portugezen* uyt *Diu* 54. Maakt vrede met *Garcias Noronja*, hitſt de omleggende Koningen op tegen den *Portugees* 59. Komt met groote macht voor *Diu* 61
Mangalor, zijne gelegentheyt, door *Sylveira* verbrandt 99
Maroniten, Chriſtenen, hun herkomſt, woonplaatze, leerſtukken, ceremonien, enz. 138
Martome, een *Syrier*, reformeert de *S. Thomas* Chriſtenen 134
Martinus Alphonſus Zoza, vermeeſtert en ſlecht *Daman* 48
Maſcarenhas, *Portugeeſch* Gouverneur, ondekt de liſt van *Sofar*, zend de weerloozen uyt *Diu* 59. Wakkeren aanſpraak tot zijn volk 60. Doet door Swemmers de macht van *Mamud* beſpieden 61. Zijne dapperheyt in den ſtorm van *Mamud* op *Diu* 63 Wert qualijk van de Soldaten bejegent, zijn zachtmoedigheyt 64. Zijn oneenigheyt met *Sampaja* 111
Maſulipatnam, zijn gelegentheyt, ſterkte, grootheyt, gebouwen, Inwoonders, voortreffelike handel enz. 161, 162
Mocha, Stadt in *Arabien*, zijn gelegentheyt en opkomſt 17. Tollen, Caravanen en Pelgrims over *Mocha* 18. Hoe veel deze Stadt den grooten *Turk* jaarlijks opbrenght, anker-geldt *Ibid*.
Mogol, zijn afkomſt, krijgsmacht, Elephanten, feeſten 21. Wert in een gouden ſchaal gewogen, twee andere feeſten 22. Zijn tijtels 23. Spraak, praght, voornaamſte Hovelingen, Schat-kamers 25. Godsdienſt 26

N.

Nairos, *Indiſche* Edelen, dapper van de *Hollanders* geſlagen 116. Wederſtaan hun voor *Coulang* 144. Haar ſtaat, geſlacht, oeffeningh, ſtrijdtbaarheydt en opvoedingh *ibid*. Zijn felle Amok-ſpeelders, dulle krijgers, de grootſte vyanden der Chriſtenen 145
Nayk van *Tanjouwer*, belegert *Nagapatnam* 156 onthaalt de *Hollanders* koninghlijk veertien dagen langh 158. Zijn aart, aanzienlijke handel *ibid*.
Negnapatan, *Nagapatnam*, zijn gelegentheyt, door de *Hollanders* verovert, heete Land-winden, de Kerke door den Autheur gereformeert, Doop en Avondtmaal bedient 155. De Stadt door den *Nayk* belegert 156. Drie *Nayken* in *Carnatica* 160
Nicolao Gonzalvo, *Portugeeſch* Overſte, verſchalkt de *Turken* 66
Nieren-ſteen, zijn eygenſchap en krachten 168
Nizamaluk, Overſte van *Chaul*, handelt den *Portugeeſch* vriendelijk 37
Nonnius d'Acunha trekt na *Diu*, vergadert zijn macht te *Chaul*, komt te *Dabul*, overrompelt het Eyland *Betel* 44. Komt voor *Diu*, wert hard beſchooten, doet weynigh voordeel, zijn groote ſtukken berſten, trekt onverrichter zaken na *Betel* 46. Trekt na *Bazaim*, ſlaat de *Mahomethanen*, overwint *Bazaim*, en bekomt groote buyt 47. Trekt na *Diu*, veynſt zich ziek, *Sultan Badur*, en *Zoza* aan zijn boort, beyde verraderlijk omgebracht, des *Sultans* Dienaar treft met 18 pijlen gelijk getal *Portugezen* 51. Neemt *Sofar* gevangen en onderhout hem eerlijk 53. Zent ontzet na *Diu*, verſchalkt den *Turk* 56. Trekt op reyze na *Portugal* 58
Nonnius Vaſæus Pereira, *Portugeeſch* Overſte ſlaat de Vlooten van *Jazy* en *Hocenus* 41

O.

Ottoman Turks Keyzer, zend een groote Vloot tegen de *Portugezen* 54

P.

Padden-ſteen, zijn gedaante kracht en proeve 169
Paliacatte, zijn gelegentheyt, ſterkte, Reede enz. 159
Panane, zijn gelegentheyt, aankomſt der *Hollanders* 104. Wert door den *Zamorijn* verſterkt, van de *Portugezen* beſtormt, dappere daden in dit gevecht 107. De Kaſteelen afgebroken, dooden en gequetſten
Parruas, Chriſtenen in *Trevancor*, werden door *Xavier* tot het Chriſten geloove gebracht, verdrijven de Mooren, zijn Meeſters in de Paarl-viſſchery 146 Hun verval, yver des Konings van *Portugal* omtrent de Chriſten zake, zijn Brief aan den onder-Koningh tot voorſtant der *Parruas* 147. enz. Hun yver tot de Roomſche ceremonien 150. Vlijt des Autheurs, en *Fereira d'Almeyda*, tot haar bekeeringh *Ibid*. Haar ſuperſtitie omtrent het Paarlduyken 151
Penna, zijn gelegentheyt 160
Percatti of *Porca*, een Koninghrijk, zijn gelegentheyt en beſtieringh, handelingh met de *Nederlanders* 142. *Engelſche* Logie, des Konings ſtaat, oorloghs macht enz. 143
Petapouli, zijn gelegentheyt, Reede, handel, enz. 161
Pierre du Pon, beklimt het Bolwerk van *Cochin*
Pieter Capral, wreekt de moort zijner Lants-luyden binnen *Calechut* 108
Portugezen, haar verwonderlijke dapperheyt 39. Winnen de Haven van *Diu* 40. Slaan de *Barbaren*, hun ſchaarze toeſtant 41. Voeren grooten buyt, en zegetekenen na *Portugal* 42. Maken vrede met *Jazy ibid*. Vermeeſteren geheel *Diu* 53. Werden verdreven 54. Slaan de *Turken* 56. Werden wonderlijk verloſt, haar groote dapperheyt *ibid*. Hun bedorven en zwakken toeſtant in *Indiën* 59. Staan een Storm van 6 uuren manmoedigh tegen 63 Een Mijn doet hunner 100 ſneuvelen *ibid*. Vallen de Heydenen toe voor *Goa* 73. Binnen *Calechut* ſchandelijk vermoort 108. Winnen *Panane ibid*. Werden vermoort in *Coulang* 144
Porto Nuovo, zijn gelegentheyt en handel 157
Proteſt tegen den Grave van *Aveiras* 91

R.

Rammanakoyel, een Eylandt zijn gelegentheyt 153
Rijke Pagode en ſterkte *ibid*.
Ratificatie van het tien-jarigh beſtant op *Batavia* 90

Rhoterik, Dominicaner Monnik, bekeert de Heydenen in *Koulang* 144
Robijnen, haar naam, zoorten, waarderingh 164
Ropia, *Zuratſche* munt, zijn waarde 13
Rumecan, Zoon van *Sofar*, zijn dapperheyt 62, 66 zijn doodt *Ibid.*
Rumopolis, waarom zoo genaamt, en van wie geſtigt 53. Verlaten van *Patieco* 56
Rijklof van Goens, Velt-overſte voor *Cochin*, zijn onvertzaaghtheyt 117. Wert afgeſlagen, breekt de belegeringh op *Ibid.* Zijn voorzichtigh beleyt in den aftocht *Ibid.* Belegert *Cochin* andermaal 120 en bemachtight de Stadt onder verdragh *Ibid.*

S

Sabajus verſterkt *Dabul* 69. Zijn doodt 71
Sampajo, zijn oneenigheyt met *Maſcarenhas* 111
Saphier, zijn naam 165. Verſcheyde zoorten, waardy, &c. 166
Sardonix, zijn naam en waardy 167
Slangenſteen, hoe hy groeyt, zijn eygenſchap, zoorten en krachten 168. Geconterfeyte ſteen *Ibid.*
Sofar van *Noronja* gevangen, en eerlijk onderhouden 53. Hitſt de naburige Koningen tegen de *Portugezen* op, zijn groote geveynſtheyt 59. Die uytbreekt, zijn werken tegen *Diu*, breekt de belegeringh op 60. Doorſchooten 62
Syriſche Chriſtenen 135

T

Teè, hoe en waar die groeyt 182. Maniere om die te zieden, zijn kracht, ſmaak, eygenſchap, zoorten 183. Gebruyk en misbruyk des zelfs, proeve van zijne deught 184
Tegnapatam, zijn gelegentheyt 157
Termapatam, zijn gelegentheyt 101
Teuver, Heer van *Rammanakoyel*, zijn gebiet 153
St. Thomas Chriſtenen, hare menighte in *Cranganor* 112. Roomſch-biſſchop aan hun afgezonden met een bulle binnen *Cochin* 123. Verſcheyde reyzen van *St. Thomas* den Apoſtel 131. Zijn Pilaar op *Koulang*, wonderwerken, martelingh en doodt, kruyce uyt zijn bloet &c. 132. *S. Thomas* Chriſtenen hebben hun geloove niet van den Roomſchen ſtoel, vereeren *Vaſco de Gama* 133 worden zeer verbaſtert, door *Martome* den *Zyrier* herſtelt 134. Werden met de ketterye *Neſtorii* beſmet *Ibid.* Landtſchappen van hun bewoont 135 Hun gevoelen en ceremonien *Ibid.*
Timoia doet grooten dienſt aan de *Portugezen* omtrent *Goa* 71, 72
Tirepoplier, zijn gelegentheyt, ſterkte, Logie der *Nederlanders*, pagode &c. 157
Trangebar, *Deenſche* Sterkte, zijn gelegentheyt en handel 156
Trevancor, waar gelegen, van wie bewoont, zijn door *Xavier* tot *Chriſtus* bekeert 146
Trinilivaes, zijn gelegentheyt 157
Tutecorijn, zijn gelegentheyt, door de *Hollanders* gewonnen 150. Is een onbemuurt Vlek, Opperhoofden aldaar gelegen 151

V

Vaſco de Gama komt in *Calechut*, zijn onthaal en handelingh by den *Zamorijn* 105. Wert belaaght door de *Mooren*, vertrekt heymelijk 106 Bekomt een Brief van den *Zamorijn*, Vreemde ontmoetingh van zijn Volk 107
Verdrag tuſſchen de *Hollanders* en *Portugezen* 93 &c.
Verkensſteen, waar die groeyt, zijn krachten 169
Viſiapour een Koninghrijk, zijn gelegentheyt, heerſchappy, macht van geſchut, revieren en Koninglijk Paleys 70. Den Koningh tracht *Goa* te bezetten 80

W

Wingurla, zijn gelegentheyt 71

Z

Zamorijn Koningh van *Calechut*, helpt die van *Cananor* 102. Geſlagen 103. Zijn handelingh met *Vaſco de Gama* 105, 106. Verſterkt *Panane* 107. Maakt een verbont met de *Hollanders* 108. Belegert de *Portugeſche* Sterkte, kloekheyt van *Don Jan Lima* 109. Maakt vrede met den *Portugeeſch* 110
Zeeſlag tuſſchen *Laurentius d'Almeyda* en *Hocenus* 39 *Nonnius Hocenus* en *Razy* 41
Ziam, tijtel des Koninghs 24
Zoliman van *Peloponeſus*, Overſte van *Ægypten*, trekt met een groote Vloot na *Diu* 54. Zet een gedeelte van zijn Vloot te landt, door de *Portugezen* geſlagen, wijkt na *Madrafuba*, zijn oorloghs-vonden 55. Belegert *Diu* te water en te lande 56 Hard gevecht tuſſchen de *Turken* en *Portugezen*, vlucht der zelver *Ibid.* *Zoliman* voor *Aden* 67 Neemt de Stadt verraderlijk in, doet den Koning op zijn Schip verworgen, des zelfs laatſte dappere reden 69
Zoza, verraderlijk omgebracht 51
Zuratte, zijn gelegentheyt, twiſt van de Dienaars der Ed. Compagnie met de Tollenaars, des *Moguls* firman tot redres der zelve 3. Ordre van den Heer *Joan van Teylingen* 3, 4, 5, 6. Den handel hervat, en tot contentement der *Hollanders* uytgevallen 12. Chom van *Zubali*, de reede voor *Zuratte Ibid* Aanwas van de Stadt door den handel van veelerhande Volkeren 13. En van *Zuratters* op 't roode Meyr, *Achin*, *Tanaſſery*, *Queda* en andere *Ibid.* Conſideratien omtrent den handel 15 Eerſte Chriſten Schip uyt *Zuratta* na *Hollandt Ibid.* tweede, derde, vierde en vijfde 16. Gewichtigheyt van den *Zuratſchen* handel *Ibid.* Hoe en op wat wijze met de Inwoonders om te gaan *Ibid.* Groote vaart, retouren, brand-hout en water zwaarlijk te bekomen 19

Regiſter van CEYLON.

A

Adam Weſterwold bekomt een Brief van *Raja Singa* 49. Slaat de *Portugezen* in de Bhare van *Goa*. 50
Adriaan Rootkaas ſlaat de *Portugeeſche* Vloot in de Bhare van *Goa* 157
Adriaan van der Meyden, komt in ſtede van d'Heer *Hulft* 109
Analativa of *Donna Klara* een Eyland, zijne gelegentheyt 172
Andreas Furtado neemt *Kandy* met verraſſching in, maakt *Don Philippo* Koningh 5
Angretotte door de *Portugezen* ingenomen 144
Anthonio de Zouza Coutinho, *Portugeeſch* Gouverneur van *Columbo*, toont zijne manhaftigheyt omtrent het op-eyſſchen van zijn Sterkte 70, 112. Begint te parlamenteeren 122 Slaat eenige Articulen voor 123 Ratificeert het Contract, en trekt uyt *Columbo* 127. Zijn zorgh en wakkerheyt in de Belegeringh 100
Anthonio Mendes d'Aranha Groot Hopman met den Heer *Hulft* by den *Keyzer* 106. Gequetſt voor *Manaar*

B.

Batecalo door de *Hollanders* belegerd en ingenomen 55. zijne gelegentheyt 56. Gefortificeerd door de *Portugezen* * 2. B
Beligamme Provincie van *Jaffanapatnam* 161. Kerken daar onder gelegen *Ibid.* enz.
Bellales Inwoonders van *Jaffanapatnam*, haar dracht en erneeringh 176. Maniere van dorſſchen, boter maken 177. Haar handelingh met het Vee, wanneer zy trouwen 178. Met wat Ceremonien, haar Bruyloften 183
Bramines hare hoedanigheden 178. Groote inbeeldingh van Geſlacht 179. Dwalingh nopende de ſcheppinge der werelt, in de verhuyzinge der zielen *Ibid* Dit gevoelen wederleght 180 enz. Oudheyt van het zelve *Ibid* Hoe en wanneer en met wat Ceremonien de *Bramines* trouwen 183
Brieven van de *Hoog. Mog. Heeren Staten Generaal* en den Prince *Maurits* aan den Keyzer van *Ceylon* 24, 25. Des Keyzers aan *Karel Reynierſz.* over en weder 46, 47, 49. Van *Adam Weſterwold* aan *Raja Singa* 53. Van *Anthonio de Zouza Coutinho* aan *Gaſpar Figeiro* 65. Van den Keyzer aan den Heer Directeur *Hulft* 69, 74. Van *Anthonio Ammeral de Meneſes*, en andere aan *Anthonio de Zouza Coutinho* 76, 77. Van een Spion uyt *Goa* na *Wingurla* 82. Van den Keyzer aan den Veldheer 83, 84. Van den Veldheer aan de Belegerde 85. Van den Keyzer aan den Veld-heer 86 Des Gouverneurs en voorname Burgers van *Columbo* aan *Raja Singa* 93. Uyt het Leger na *Columbo* 96. Van den Keyzer ende den Heer *Hulft* 100, 102. Van *Raja Singa* aan d'Heer *van der Meyde* 110, 111. Van dito Heer aan den Gouverneur van *Columbo*, en zijn antwoord 112. Van *Raja Singa* aan de Heer *van der Meyde* 113. *Raja Singa* aan *Don Joan d' Acoſta* 114. *Manoël Fonçeque* aan den Heer *van der Laan* 115. *Severijn Dolander* uyt *Columbo*, en antwoord van d'Heer *van der Meyde* 117 *Raja Singa* aan den zelve 118, 119, 120. *Idem* aan de *Hollanders* 133. *Cingalezen* aan de *Hollanders* 136. d'Heer *Maatſuyker* aan den Autheur 175

C.

Caleture zijn gelegentheyt 61. Van de *Hollanders* belegerd ende ingenoomen met verdragh 62, 63. Volk en Overſten daar uyt getrokken, veelerhande krijghs-tuygh daar in bevonden 64. Door des Koninghs *Laſcarijns* belemmert 138. om gewichtige redenen van de *Hollanders* verlaten 145
Candy door de *Portugezen* bemachtigd 5. Verlaten 14. Weder belegerd 43. Overrompeld en verwoeſt.
Caradiva een Eyland zijne gelegentheyt 171
Carel Reynierſz. ontfanght een Brief van *Raja Singa* 47. Zijn Brief aan den Keyzer *Ibid*
Carreas volk op *Jaffanapatnam*, Viſſchers 185
Caſpar Figeiro van de *Hollanders* geſlagen 65, 106. te *Columbo* ſlecht onthaald 67. Slaat *Raja Singas* Voor-troepen 146
Ceylon zijn gelegentheyt, grootheyt, Koninghrijken en Vorſtendommen daar in begrepen, Rivieren, vruchtbaarheyt, enz. fol. 1. Eerſt opgedaan door de *Chinezen*, aankomſt der *Portugezen* 2 *Raja Singa* tegen haar te velde, belegerd *Columbo*, werd afgeſlagen, verjaaght den wettigen Keyzer *Mahadaſcijn* 3. Natuurlijke Hiſtorie van *Ceylon* 191. Pagoden en Klooſters *Ibid.* Zeer hogen Bedevaars-bergh: zoekt *Pico d'Adam*, Kloofters en Monnikken 191. Hare proceſſien 192. Nature, dracht, inborſt en Huwlijken der *Cingalezen* 193. Hare huyshoudingh en munte 194. Vruchtbaarheden van *Ceylon*, beſchrijving van den Kaneel-boom en het ſchillen des zelfs 194. Slangen-hout zijn ſmaak, en kracht, hoe in kenniſſe gekomen 196. Gevoeligen Boom 197. Elephanten overvloedigheyt, zelzaam voorval van een der zelve *Ibid.* Hoe men de zelve tam maakt 198. Paarden, Buffels, Tygers en Beeren *Ibid.* Jakhalzen haar geſtalte en aard 199. Gevogelte, ſlimme Krayen, Kuyken-dieven, Nacht uylen *Ibid.* Viſſchen, Crocodillen, Zee-varkens, Slangen 200 Remedie tegen der zelver beeten 101, 102. Slangen-ſteen zijne werkinge 102. Edele geſteenten, Zee-gewaſſen, amber zijne ſoorte en hoe te kennen 104
Cenuwieraat doorſteekt den Prince van *Ove*, trouwt met *Donna Catharina* 21, 22. Verovert *Walane*, werd daar weder uyt geſlagen 34, 35. Werd ziek 36. Vergaderd zijn Rijks-raad 37. Zend zijne Zoonen na *Kockecorle* 40 Verdelgd een heyr Rebellen 42. Zijn trouw tegen de *Hollanders* 43. Wil met zijn Stief-dochter trouwen *Ibid.* Zijn dood.
Chivias een Geſlacht op *Jaffanapatnam*, zijn Waterhaalders, Hout-kappers, en Palinkijn-dragers 184
Chittijs volk op *Jaffanapatnam*, Koopluyden 185
Cingalezen Inwoonders van *Ceylon* haar flauwhertigheyt 121. Verraderſchen handel 136. Slaan met de *Hollanders* 139. Haar nature en inborſt, dracht, Huwlijken 193. Huyshoudingh en munte 194. Geſlagen van de *Portugezen* * 2. B
Columbo door d'Heer *Hulft* belegerd 66. Batteryen daar voor opgerecht 67. Werd heftig beſchoten 68 Door een Trompetter opge-eyſcht 70. Te Water en te Lande beſtormt, dapperheyt van den Veldheer, Majoor *van der Laan*, *Melchior Schoonenbeek*, en andere Overſten 72. Ongelukkigh ſucces van dezen ſtorm, getal der dooden en gequetſten, de *Maaght van Enkhuyzen* gezonken 73. Vervolg van het belegh; gebrek van leeft-tocht in *Columbo*, benauwde toeſtand der Belegerde 77, 78. *Portugezen* gebruyken een Mortier, maken paliſſaden in de gracht. breſſe in de muur 79. Galdery vruchteloos aangevoert 80. Spion opgehangen *Ibid.* Men brengt tijdingen uyt *Goa*, *Choromandel*, en *Wingurla* 81. Twee Spions opgehangen 83. Overlopers, en geheele Troepen verhongerde komen uyt de Stad 84. *Hollandſch* Leger heftigh door de *Portugezen* beſchooten 87. Groote menighte Swarten komen over en werden te rugh gedreven 88. Viſſchers komen over 89. *Laſcarijns*,

Aratches en *Portugezen* vlugten uyt de Stad 90, 91. Twee *Hollandtſche* Soldaten lopen tot den Vyand over *Ibid.* Loſen alarm 93. Men ſend Brieven in de Stad 96. Hard onweder in het Leger *Ibid.* Verſcheyde *Portugezen* komen over 97. Brieven van den Keyzer en Veld-heer 100. Gewapende *Laſcarijns* komen over 101. Den Veldheer trekt op na den Keyſer *Ibid.* Keert weder. Galdery in de brand 107. Den Veldheer gequetſt, en geſtorven 108 *Adrian van der Meyde* in zijn ſtede 109. *Portugeſchen* Hopman komt over *Ibid.* Grooten honger en elende der *Swarten* in *Columbo* 111. Beſluyt om de Stad te beſtormen, uytgeſtelt 116. Nieuw toevoer en krijgers in het Leger 117. Acht Gevangens gewiſſeld 118. Haar rapport 119. Het Bolwerk *S. Joan* beſprongen 121. *S. Steven* met groot gevaar aangetaſt, veroverd, en behouden, werd *Victoria* genaamt 122. *Portugezen* trachten na verdragh *Ibid.* Articulen by haar voorgeſlagen 123. Inhoud van het toegeſtane verdrag 125. Zijne Ratificatie en uyt-togt der *Portugezen* 127. Oudheyt en begin van *Columbo* 127. Aankomſt der *Portugezen* 128. Slaan de *Mooren Ibid. Zoekt voorts Zoares*, *Lopes de Britto*, groot gevoel van geheel *Indiën* over *Columbos* onwinbaarheyt 141. Reyze te Lande van *Jaffanapatnam* na *Columbo* 147

Contract tuſſchen den *Keyzer* en de *Hollanders* 26, 56. Door die van *Columbo* voorgeſlagen 123. enz. Beſlooten en toegeſtaan 125

D.

Damiaan Vieira een Jeſuijt ſijn dapperheyt 108

Dominicus Corre loopt over, trekt met een Leger na *Gale*, en werd verſlagen 61

Donna Catharina tot Keyzerinne verkoren; werd van *Manaar* gehaalt, hare weygering 9. Zy werd gekroond 10. Hare Prophetiſche voorzeggingе 13. Werd gevangen, trouwt met *Don Jan* 14. Werd krank, hare laatſte handelingen zeer aanmerkelijk 35, 36.

Don Jan werd Keyzer van *Ceylon*, trekt tegen *Raja Singa* te Velde 60. Slaat zijn Leger 7. Trekt op tegen de *Portugezen*, ſlaat haar een en andermaal, krijght de nederlaagh, verlieſt *Walane*, en werd vlugtigh 9. Komt als een Bedelaar in *Kandy*, verdraaght met *Janiere* 11. Slaat de *Portugezen*, neemt *Donna Catharina* gevangen, bemachtigd het geheele Rijk, trouwt met *Donna Catharina* 14. Slaat *Jeronimo d'Oviedo* 13. Doet *Sebald de Weert* ombrengen 20. Werd ziek en ſterft; zijne kinderen, gedaante en eygenſchappen 21

Don Philippo werd Koningh van *Ceylon* 5. Door *Don Joan* omgebracht.

Dood en prachtige uytvaart van den Erf-prince 30, 31, 32

E.

Emanuël Dias verraad de *Portugezen* 17

F.

Francois Caron windt *Negumbo* 14

Franciſcus Xavier trekt na *Indiën*, zijnen yver in het bekeeren der *Heydenen* op *Manaar* 151. Nodige opmerking en leere voor de *Nederlandſche* Predikanten *Ibid.* enz.

G.

Gael Heneraad van *Boſch-houwer* geſlagen, ten Hove ontboden werd vaſt gehouden, te recht geſteld, met 26 Edelluyden ter dood veroordeeld, haar verſchrikkelijk eynde 40, 41

Gale zoekt *Punte gale*

Gerard Hulft Directeur Generaal belegerd en verwind *Caleture* 60, 61. Belegerd *Columbo* 67. Ontfangt een Brief van den Keyzer 69. Geeft ordre om te Water en te Lande te ſtormen 70, 71. Storm werd uytgeſteld en hervat met ongelukkig ſucces, des Veld-heers ongemeene dapperheyt 72. Schrijft ernſtigh aan den Keyzer 78. Geeft ordre aan de Zee-macht 82. Ontfangt Brieven van den Keyzer 83, 84, 86, 100. Trekt op na den Keyzer 101 Eerbewijzing hem aangedaan, wert ingehaald 104. Zijne verhandeling by den Keyzer 105, 106, enz. Keert weder in het Leger, bezichtight de werken 107. Wert gequetſt en ſterft 108. Beſchrijvingh van zijn Perzoon en hoedanigheden, begravenis en af-beeldingh *Ibid.*

H.

Hollanders ontfangen groote eerbewijzinge, trouw, en voorzorge van den Keyſer 49. Slaan de *Portugeſche* Vloot voor *Goa* 50. enz. Veroveren *Puntegale* 59. *Caleture* 63. Geſlagen in den ſtorm op *Columbo* 72. Verliezen *Angretotte* 144. Slagh op *Tiboene* 145. Bekomen nieuw toevoer op *Ceylon* 146. Trekken over de Riviere *Aliçaon*, ſlaan de *Portugezen Ibid.* Veroveren twee Fregatten *Ibid.* Haar ongemene dapperheyt op *Manaar* 149. Trekken over de Reviere na *Jaffanapatnam* en ſlaan de *Portugezen* 154. Slaan hun Vloot op de Bhare van *Goa* 157

I.

Jaffanapatnam door de *Hollanders* belegerd, het Kaſteel ingenomen 155. Vervolg der belegeringh, het *Fort Kays* opge-eyſcht 156. Wordt uyt gebrek van water over-gegeven 157. De Stad gaat over met verdrag, vertrek der *Portugezen* enz. 158. Groote ſtank en vuyligheyt in het Kaſteel 159. *Portugezen* in *Nederlantſchen* dienſt overgegaan trachten hun te verraden, 't welk ondekt wert, de Verraders gevangen en geſtraft *Ibid. Jaffanapatnam* hoe langh van de *Portugezen* bezeten en wanneer gewonnen 160. Slagh van *Philippo d'Olivero* tegen *Rajas* volk, wonderlijke put *Ibid.* Breete en lengte van *Jaffanapatnam*, Provincien daar onder gelegen 161. Kerken in dezelve *Ibid.* enz. 171. Groot getal van Chriſtenen op *Jaffanapatnam* 173 Noodige onderrichtingh tot voortplanting van het Chriſtendom 174. enz. Hoedanigheyt der Inwoonders van *Jaffanapatnam* 176. Zoekt voorts *Bellales.* Verſcheyde Geſlachten op *Jaffanapatnam* 184. Onkuyſcheyt haar eerſte zonde 185. Wichelery, duyvel-konſten 186. Verfoeylijkheyt en wederleggingh van deze *Ibid.* Rechtgeleerden op *Jaffanapatnam*, Medecijn-meeſters 187. Chirurgijns, Wevers, Schilders, enz. 188

Janiere Wandaar werpt zich tot Konink op, ſpand aan met de *Portugezen*, vergaderd een geweldigh Heyr 8. Werdt tot tweemaal geſlagen, krijgt de overhand 9. Verzoekt *Donna Catharina* ten Huwelijk, werdt afgeſlagen en ſmadig bejegend, biet *Don Jan* het Rijk aan 11. Wert door de *Portugezen* verraderlijk omgebracht 12

Jan Tijſſen in bezending na *Kandy* 47

Jeronimo d'Oviedo Portugeeſch Generaal door de *Cingalezen* geſlagen 15

Ilha deſerta onbewoondt Eyland zijne gelegentheyt 171

Ilha das vacas zoekt *Nundindiva*

Joan de Roza loopt over 109

Joan van der Laan Majoor, ſlaat de *Portugezen* op *Paneture* 65. Op *Montual* 66. Zijne dapperheyt in den ongelukkigen ſtorm op *Columbo* 72. Zijne manhaftigheyt in het Beleg van *Manaar* 148

Joris van Spilbergen komt op *Ceylon* 18

Iſbrand Godsken in Gezandſchap na den Keyzer 92. Koomt weder in het Leger, verhaal van zijne verrich-

richtingh 95. 96. Reyſt andermaal na den Keyzer 115
Iurgen Blomme vlught uyt *Kandy* 139

K.

KOningh van *Panua* valt af 33. Komt ten Hove, werdt ter doodt veroordeelt, en onthalſt.

L.

Lopez de Britto omringt *Columbo* met muuren 129. Neemt de *Moorſche* Stad in, verhindert de plunderingh, bindt vrouwen en kinderen aan de deuren 129. Steekt den brand in de daken 130. Werd belegert, krijght ontzet, doet een gelukkige uytval *Ibid.*

M.

Maduijn Koningh van *Cota* aanmerkelijke geſchiedenis 131
Manaar zijne gelegentheyt 147, 150. Werd belegerd en verovert door de *Hollanders* 148, 149. Werd verſterkt 150. Oorſprongh van zijn Naam, hoe veel Kerken daar onder leggen, paarel-viſſchery, ſpraak der Inwoonders, Martelaren om de Chriſtelijke Gods-dienſt 150. Wanneer en door wie aldaar eerſt geplant 151. Overvloet van Vis op *Manaar* 152. groot getal van Chriſtenen 173
Manoël Maſcarenhas homen door zijn volk uyt *Columbo* gezet 144
Manoël Saraiva ongetrouw *Portugeeſch* 107
Marcellus de Boshouwer op *Ceylon* 23. Komt in *Kandy Ibid.* Sluyt een Contract met den Keyzer 26. Houd aan om te vertrekken, werd afgeſlagen, en met groote Ampten voorzien 28. Ruſt een Vloot uyt 35. Slaat *Gael Heneraad* 40. Trekt in Commiſſie na *Holland*, krijght onluſt met de Bewinthebbers, contracteert met *Denemarken*, trekt na *Ceylon*, en ſterft op de Reyze 44. Zijne Middelen geconfiſqueerd 44
Marten Scholtes beſpringht het Bolwerk *S. Ioan* 121

N.

Allouas volk op *Iaffanapatnam*, ſlaven 185
Negumbo Fortreſſe op *Ceylon* zijne gelegentheyt, werd ingenomen door *Philip Lucaſz.* 141. Door de *Portugezen* herwonnen 143. Andermaal door de *Hollanders* verovert *Ibid.*
Noronja gaat te zeyl na *Ceylon* 131. Bekomt grooten buyt in *Columbo* 132
Nundindiva een Eyland, zijne gelegentheyt, zeer rijk van Koe-beeſten, Bokken, enz. 172. Wonderlijke Putten van den donder 185

O.

Urature een Eyland zijne gelegentheyt, is zware Water-vloeden onderworpen 171

P.

Parruas een Geſlacht op *Iaffanapatnam* Peerl-duykers 185
Patchiarapalle Provincie van *Iaffanapatnam* 170 Kerken daar onder gelegen *Ibid.*
Pedro Lopes, *Portugeeſch* Overſte met *Ianiere* tegen *Don Jan*, ſlaat zijn Leger 9. Stelt geld op zijn hooft 10
Pico d'Adam hogen Bedevaarts-berg op *Ceylon* 191
Philips Lucaſz. Directeur Generaal, wint *Negumbo* 141
Philippo Maſcarenhas voor *Negumbo* afgeſlagen 143
Pieter Both op *Ceylon* 23
Pongardiva een Eyland, zijne gelegentheyt, zeer lange Mannen in het zelve 172
Portugezen ontdekken *Ceylon* 2. Bemagtigen *Kandy* 5. Haar gruwelijke moedwil 11. Brengen *Ianiere* om 't leven 12. Verlaten *Kandy*, werden van de *Cingalezen* geſlagen 14. Jammerlijk vermoord 17. Beroven en vermoorden de *Hollanders* op *Cotiarum* 28. Nemen het Prinſdom van *Mingone* 30. Slaan den Keyzer, werpen een Verdragh voor, zonder gevolgh 42. Trekken met een geweldigh Heyr na *Kandy*, werden geſlagen 43. Verdelgen 500. *Kandanezen Ibid.* Bouwen een Sterkte op *Trinquenemale* *2. a.
Prince van *Mingone* zoekt *Marcellus Boshouwer.*
Prince van *Oune* door *Cenuwieraat* omgebracht 22
Punte Gale ſtormenderhand ingenomen 59. Zijne gelegentheyt 61
Pyramide van *Portugeeſche* hoofden.

R.

Raja Singa Adaſcijn belegerd *Columbo*, werd afgeſlagen, verjaaght den Keyzer *Mahadaſcijn*, fol. 3. Doet *Vinne Ladarma* verradelijk ombrengen 4. Verovert *Kandy* 5. Werd door *Don Ian* geſlagen, ſterft wanhopigh 7. Zijn wreedheyt.
Raja Singa Adaſcijn, Zijn Brieven aan den Gouverneur *Karel Reynierſz* 45. Bied den Heer *Hulſt* zijn dienſt aan tot het belegh van *Columbo* 67 Zend Brieven en Gezanten in het Leger 83, 84, 86, 87. Klaagt over de *Hollanders* 96. Doet des Veldheer *Hulſts* dood beklagen 108. Ontrekt de *Hollanders* alle toevoer 133. Zendt een miſnoegenden Brief *Ibid.* Wil met den *Portugeeſch* aanſpannen 135. Zijne ſtroperyen 136. Ontfanght Beklagh-Brieven van de *Hollanders* 137. Zijn antwoord 138. Spand heymelijk met de *Portugezen* aan, zijne Elephanten aangeſlagen 143 Verklaart zich tegen den *Portugeeſch* 144. Doet op de zelve een aanval *Ibid.* Zijne Voor-troepen van *Caſpar Figeiro* geſlagen 146. Moeilijkheyt tuſſchen hem en de *Hollanders.* ! 189
Rijklof van Goens ſlaat de *Portugeſche* Vloot 145. Verovert *Manaar* 147. enz.

S.

Sebaldt de Weert komt op *Ceylon* 18. Krijght geſchil met den Keyzer, zijne onvoorzichtigheyt 19. Werd met zijne Medegezellen omgebracht 20
Simon Corre vlucht na *Columbo.*
Simon Lopez Overloper geſtraft 132
Slagh voor *Goa* 50, enz. Op *Paneture*, op *Montual* 65. voor *Jaffanapatnam* 154. Voor *Goa* 157
Staten Generaal doen bezendingh na *Ceylon* 23

T.

Tenmarache Provincie van *Iaffanapatnam* 167. Kerken daar onder gelegen *Ibid.* enz.
Trinquenemale zijn gelegentheyt, door d'Heer *Anthonio Kaan* verovert 188. Het Fort opgemaakt 189

V.

Vinne La Darma tegen *Raja Singa* te Velde, werd verraderlijk omgebracht 4

W.

Addemarache Provincie van *Jaffanapatnam* 168
Wannias Landen by *Manaar* hare gelegentheyt 152 enz. Groot getal van Chriſtenen 173
Wemmer van Berckem op *Ceylon* 23
Willem Jacobſz. Koſter op *Ceylon* 54. Neemt *Punte Gale* ſtormender-hand in 59. Werd ſchandlijk vermoort 142

Z.

Zoares Portugeeſch Overſte begint den bouw van *Columbo* 168

Regiſter van de Afgoderye der *Ooſt-Indiſche* HEYDENEN.

A.

Ardires Mindergoden vinden den *Amortam* of *Ambroſia*, hun ſtrijd met *Viſtnum* 48,49
Afgoderye, zijn oorſprongh 2. Waar in die beſtaat 4. Des zelfs gruwlijkheyt. *Rabbi Moyſes Maimonides* beſchrijvingh der Afgoden-dienaars 5. Afgoderye der *Malabaren* en *Benjanen* zeer na de zelfde 44
Amortam het Ambroſia der *Indianen*, werd door de *Ardires* gevonden.
Anhema ontfanght door een wind en baard *Hanuman* 26
Annam een Vogel waar op *Bramma* rijd 133
Annatam een vermaarde ſlangh met 5 hoofden, diend *Viſtnum* tot een oorkuſſen 41
Apen hun groote daden op *Ceylon* 78,79, enz.
Apen, *Malabaarſche* koeken 27. 39
Ariſtoteles zijn gevoelen van het wezen Gods 4
Arnobius zijne Heerlijke beſchrijvingh van God 4
Aſſche van koedrek een groot heyligdom by de *Heydenen* 169, 171 enz.

B.

Baal Phegor dezelfde met den *Priapus* 9
Bategu een Slangh die de geheele werelt omringhd 10. Tot een touw gebruykt 48
Biſnou een ſecte der *Bramines* 6
Bramines haar verſcheydene zecten 6, 137 enz. Wonderlijk gevoelen van de wereld en hare ſchepping *Ibid.* Hun dolingh wederleght 7. Hun onthouding van Vrouwen, en ſtreng leven 14, 15 Zijn vyanden van ſtarken drank 22. Haar gulzigheden in geoorlofde dingen *Ibid.* Ceremonien omtrent haar Huwlijken 183
Bramma een Afgod zijn gedaante 12. Strijd met *Ixora*, en nederlaagh, zijn hoofd afgeſlagen, kind met 500 hoofden, en 1000 armen uyt zijn bloed, *Ixora*, moet met zijn bekkeneel bedelen 17. Zijn Huyſvrouwen op het Feeſt van *Jexaprajava* 38. Zijn oorſprongh, afbeelding, en werken 131 tot 134
Brigaſiri heylige Vrouw in *Calaya* 16
Bruyn Afgod der *Goegijs* 6

C.

Calaya vermakelijke woonplaatze van *Ixora* 15,16
Camdoga koe van overvloet, zegend den Bramine *Siam Dichemy* 69. Werd geroofd door *Raja Seſtraarſum* 70. Beſpot van *Droepeti* 112
Canarijns haar Bruyden den *Priapus* opgeofferd 9
Cenrawach een zecte der *Bramines* 6
Ceuxi Quenavady zoon van *Parameſcery* onthoofd door *Ixora* 25
Chacra geweer van *Ixora* 17, 25
Chatty of *Parameſcery* een van *Ixoras* Vrouwen 11
Cipren Quenavedy zoekt *Quenavady*

D.

Darida een Reus zijn uytnemende ſterkte, daagt *Ixora* ten ſtrijde 28. En verwind hem 29 Werd door *Patragaly* onthoofd 30
Derſienden wind met teerlingen het Rijk van *Suſſuſter* 113. Beroofd den Koningh *Weeraart*, zijn Heyr geſlagen 117. Weygerd *Suſſuſter* het Rijk weder te geven 120. Werd vernield 121
Devagal wet der Minder-goden door een Reus geſtolen 44
Devaindra Koningh der Hemelſche Geeſten, bevreedight *Ixora*, *Viſtnum* en *Bramma* 18. Heeft vier Vrouwen die onvruchtbaar zijn 37
Droepeti een Koninghs Dochter hare af-komſt 112
Zy geneeſt den vinger van *Kiſna* 113. Werd verſpeeld *Ibid.* Werd van de Zon geſpijſt, gaat met haar Broeders in ballinghſchap 114. Werd van vijf Broeders beſlapen 121
Duyvelen hun toeſtand, kenniſſe, macht, en onmacht, onderſcheyden ordeningen 149 tot 158

E.

Eeden en bezweeringen der Heydenen 185
Eeuwen der Heydenen 46, 47
Egadexi Vaſtendagh der Heydene 179
Egaſourubum een Afgod 24
Elephanten waarom gezeght geen teſticulen te hebben 22
Engelen hare ſcheppinge, weezen, werkingen, ordeningen, macht enz. 143 tot 149
Eſwara de zelfde met *Ixora* 8

F.

Feeſten der Heydenen ter gedachteniſſe van *Quenavadi* 24. Van *Jexaprajava* 38. Der *Joden* 175,176. Der *Malabaren* en *Gentiven* 177,178

G.

God. Algemeene kenniſſe Gods, uyt de nature, is by alle Volkeren gekend 1. Behoeft eygentlijk geen naam, beſchrijving van het wezen Gods uyt *Arnobius* 4, uyt *Zeno* 5. In hem noch zexe noch voort-teelingh 12, 37. Treffelijke bewijzingh van deze ſtellingh 13. Zijne rechtveerdigheyt in het ſtraffen 19, 37. Hoe hy gezeght werd te ſlapen en te waken 42, 43. Byzondere opmerkingen noopende de Drie-eenigheyt 43,44
Godsdienſt magh niet eygenwilligh, maar uyt Gods woord geſchieden 15
Goegijs een zecte der *Bramines* 6
Gojatris Huyſvrouw van *Bramma* haar verſchijningh op *Jexaprajavas* Feeſt 38
Grienga Goddinne des vuurs een van *Ixoras* Vrouwen 11

H.

Hanuman den Aap zoon van *Parameſcery* zijn geboorte, groote macht, wonderdaden, werd van den dooden opgewekt, zijn hooge achtingh by de *Indianen* 26. Hy trekt op om *Sytha* te zoeken 78. Vlieght na *Ceylon* 79. Vind *Zytha*, laat den ringh van *Ram* in haar ſchoot vallen, zijn aanſpraak, enz. 80. Slaat met duyzenden van *Rawans* volk 81. Zijn verdere daden, hy verbrand *Ceylon* 82. Brenght beſcheyd van zijn verrichtingh, trekt met een groot leger Apen op *Ibid.* Loon voor zijn dappere daden 87
Heydenen hebben kenniſſe Gods, beſpotten der Goden veelheyt 2. Veele kenden maar een eenigh God, gaven de goddelijke eygenſchappen velerley namen 3. Hunne beſchrijvinge van Gods wezen 4. Hun dolinge wegens *Ixora* wederlegt 18,19 Van *Parameſcerijs* kinderen 26. Van *Patragaly* 31, 36. Hunne verdichtzelen tot nuttige leeringh te gebruyken 40, 47, 53, 59, 60. Hunne mildadigheyt en eerbiedigheyt tot haar Pagoden 166

I.

Jexaprajava Koningh der *Peringales*, Vader van *Parameſcery*, *Saroſſodi*, *Gojatris*, en *Siripagode*, recht een Feeſt aan 38. Zijn hoofd door *Virapatren* afgeſlagen, en door *Ixora* een Bokkenhoofd op gezet 40
Jexucadhil zoekt de Zuyker-zee.
Irixapatan een Oſſe daar op *Ixora* rijd 11
Ixora den Afgod zijn geſtalte, grootheyt, lenghte 16 han-

handen en zaken daar in gevat 10. Klederen, Huyſvrouwen, paard, enz. 11. Is half man en half vrouw 12, 14. In ſchandelijde gedaante geeert in de *Pagoden* 13. Vreemde ontmoetingh met *Momſwara Ibid.* Zijn woonplaatze 15. Strijd tuſſchen hem, *Bramma*, en *Viſtnum* 16. Waar in hy verwinnaar blijft, en *Bramma* 't hooft afſlaat, moet gaan bedelen, wonderlijk oogh in zijn voorhoofd 17. Is in nood door de vrouwen der *Mumis*, werd gered door *Viſtnum*, een kind uyt zijn bloed gebooren, ſtrijd daar over, by-geleght door *Devaindra* 18. Zijn kinderen hun geboorte 19, 20, enz. Werd dronken van den Sury 21 Slaat *Ceuxi* 't hoofd af 25. Is een konſtigh Danzer *Ibid.* Zijn ſtrijd met *Darida* 29. Werd door *Viſtnum* en *Patragali* geholpen 29, 30. Wreekt de ſmaat van *Parameſcery* 40

Ixoretta een goddelijkheyt by de Heydenen, zijne werkingh, veranderingh, enz. 7

K.

Kallenkijn een Vliegend Paard waar in *Viſtnum* veranderd 128. Leerzame uytleggingen hier over 129, 130

Kallmaeg, of *Kalega* een wonderlijke Slangh door *Kiſna* overwonnen 97

Kiſna zijn geboorte, opvoedingh, wonderlijke verloſſingh 88. *Ragia Kans* zoekt hem te dooden 90 Twaelfderhande aanſlagen daar toe in het werk geſteld *Ibid.* enz. tot 103. Hy maakt een Peerelboom, werd Koningh der Herders, doet verſcheyde wonderwerken 99. Trekt op na *Mottera*, zijn ontmoetingen op den wegh, komt binnen de Stad, ſlaat de Hovelingen van *Ragie Kans* 102. Dood hem zelf, ſteld zijn Vader in zijn ſtede, begeeft zich ter School 103. Nieuwe lagen tegen hem aangeſteld, daar hy zich door red 104. Vervolgh van zijn wonderdaden 106. Een Koninghs Dochter op hem verliefd 107. Verloſt een Eliphant van den Crocodil 109. Verloſt 16000 Koninghlijke Maagden 111. Geneeſt de Lazarye *Ibid* Werd uyt den nood gered door *Droepeti* 112. Hy door-reyſt de wereld 122. Zijn ontmoetingen 123. enz. Hy verdelgd 5600000000 Herders 125. Maakt een eynde van zijn verſchijning, en vaart met zijn geloovigen ten Hemel 126

L.

Lekeman Broeder van *Ram*, zijn ſchoonheyt 74 Zijn ontmoetingh met *Souppenekhia*, die hy neus en ooren af-ſnijd 75

Leximi, Laatzemy Huyſvrouw van *Viſtnum* 42. Hoe hy haar bekomen heeft 48

M.

Maan gevloekt door *Quenavady* 28

Mahameru een vermaarden Bergh 15. Zeldzaam in Zee geworpen.

Mat een Viſch waar in *Viſtnum* veranderde, zijn Autaar 45. Melk-zee 47. Vergaderingh der Goden in de zelve 48

Maſaupaſa Vaſtendagh der Heydenen 183

Mavaly grooten overvloet t'zijnen tijde 60. *Viſtnum* ontroofd hem de wereld 62. Werd Deur-wachter van het Paradijs 64

Monſwara een Heyligh zijn vreemde ontmoetingh met *Ixora* 13

Mumis of *Rixis* Heyligen in *Calaja* 16. Hun geſtalte *Ibid.* En Gods-dienſt 7. Haar Vrouwen willen *Ixora* dooden 18. De *Mumis* door *Viſtnum* bedrogen *Ibid.*

O.

Ontmanden onder velerhande Volkeren 14

P.

Pagoden en Tempelen der Heydenen, haar geſtalte, gebouw, pracht, inkomſten en geſchenken 164 tot 166

Pan hoe afgebeeld 10

Paradijs van *Ixora*, zoekt *Calaya.*

Parameſceri of *Chatty* een van *Ixoras* Vrouwen 11. Geeft haar lichaam aan *Ixora* over 12. Veranderd in een Elephant, baart *Quenavady* 20. Twiſt met haar man 21. Een kind uyt haar zweet en vuyligheyt 24. Door *Ixora* omgebracht 25. Veranderd in een Aap, baard den vermaarden *Siri Hanuman*, haar konſtigh danzen 25. Baard *Superbennia* 27. Haar vreemd optoyzel, ſmaat en wraakgierigheyt op haar Vaders Feeſt 38, 39

Patragaly Dochter van *Ixora*, haar wonderlijke geboorte, geſtalte, kleedingh, en macht, ſtrijdt met *Darida* 29, Die zy overwint 30. Verwekt de Kinder-pokjens *Ibid.* Dienſt en Pagoden t'harer eere aangeſteld 32, 33. Haar rijke Pagode *Amadiri* door den Koningh van *Cochin* beroofd, haar ſtrijd met de Apen-vangers *Ibid.* Komt te *Coilangh*, haar handelingh aldaar 34. Haar Man, en zijn Ouders ter Zee beroofd *Ibid.* Zoekt hem, haar negenderley ontmoetingh op den wegh 35, 36. Wekt haar Man uyt den dood, blijft geduurigh Maaght, wreekt zich over haar Vyanden 36. Haar zeldzame verſchijningh op haar Vaders Feeſt 38. Ongeneughte en wraakgierigheyt 39

Parraey zoekt *Parameſcery.*

Pokjes der kinderen veroorzaakt door *Patragaly* 30. Valſcheyt van dit gevoelen, en ware oorſprongh der pokjens 31

Praſſeram gebooren door *Reneka* 67. Dood en verwekt zijn Moeder *Ibid.* Werd na *Raja Inder* gezonden 69. Dood *Raja Seſtraarſum* en alle de *Ketterijs* 70. Zijn Booghſchietery met *Ram.*

Priapus vuylen Afgod der Grieken, hoe ge-eerd 8. Bruyden der Canarijns hem opgeofferd 9

Pongalacha dagh van *Bramines* onthoofdingh 10

Pudas, *Pes*, *Pexaios*, Gezelſchap van *Ixora* 11 Hunne verſchijningh 12

Pumidivi Huyſvrouw van *Viſtnum* 42

Q.

Quenavady Zoon van *Ixora*, zijn zeldzame geboorte, en vreeſelijke af-beeldingh 20, 21. Werd van zijn Vader gelubt, dienſt hem aangedaan, zijn ſtrijd met *Superbennia* 22. Zijn eygenſchappen, woond in de Zuyker-zee, vermakelijkheyt dier Plaatze, *Quenavady* altijd onverzadelijk 23. Zeldzame voorvallen hem gebeurt 27 Vloekt de Maan 28. Verzuymt zijn Vaders laſt 39

Quendra Heyligen in *Calaya* 16

Quivelinga, vreemde uytbeeldingh van een Godheyt 7. Zijn geſtalte.

Quiven een Afgod.

Quiveraſiri Vaſtentijd 180

R.

Raja d'Aſſerat zijn kinderen 73

Raja Inder Koningh der zalige zielen, onderwijſt *Praſſeram*, zend de Koe *Camdoga* na een *Bramine.*

Raja Seſtraarſum zijn groote macht en heerlijkheyt 67 bezoekt *Ziamdichemy*, werd wonderlijk onthaald 69 zijne ondankbaarheyt, roofd de Koe *Camdoga* 70 Vermoord *Siamdichemy*, werd door *Praſſeram* omgebracht 70

Ram gebooren door *Reneka* 71, 73. Zijn Altaar 77 Wind zijn Bruyd *Sytha* 73. Trekt met haar na de *Ganges* 74. Slaat 10000 Ruyters 75. Zoekt zijn ontroofde Huyſvrouw 78. Verwind den grooten

grooten Aap *Bally* 79. Trekt op en ſtrijd tegen *Rawan* 83. Slaat zijn Heyr, en dood hem, zijne Zoonen en Broeder 86. Bekomt zijn Huyſvrouw *Sytha* weder 87
Rawan machtigh Koningh van *Ceylon* 72. Doet ſich als een God aanbidden 73. Veranderd ſich in een Hert 76. Werd geſchooten, zijn ziel verhuyſt in een Fakier, zijn loosheyt en bedrogh, ſchaakt *Sytha* en voerdze op *Ceylon* 76. Strijd tegen *Ram* 82. Werd van de zijne verlaten, zijn Zoon gedood 84. Gelijk zijn Broeder 86. Zijn laatſte Offerhande, en dood *Ibid.*
Raxada zoekt Reuzen.
Reneca een Bramani baard *Praſſeram* 76. Haar ontmoetingh met *Raja Seſtraarſum Ibid.* Verachtingh en miſmoedigheyt, werd gedood en opgewekt door *Praſſeram* 68. Verbrand haar zelve met haar dooden Man 70. Haar ziele keerd weder in *Couzila*, zy baard *Ram* 71
Renniacxen ſteeld de aarde, en roldze in een 52. Werd van *Viſtnum* omgebracht.
Rixis zoekt *Munis*.
Rochemy een Koninghs Dochter verlieft op *Kiſna*, werd van hem vervoerd 107

S.

Samorijn van *Calechut* zijn belachelijke wijze van reynigingh 172
Sankaſor, *Sereniaxen* een Reus, ſteelt den *Devagal*, werd gedood door *Viſtnum* 44
Saroſſodi Huyſvrouw van *Bramma* ter Feeſt by haar Vader 38
Souppenekhia verliefd op *Lekeman* 74. Werd van hem neus en ooren afgeſneden 75
Siamdichemy den Bramine, zijn heyligheyt 67 enz. Spijſt zijn Zwager *Raja Seſtraarſum* 69. Werd van hem vermoord 70. Zijn ziel verhuyſt in *Raja d'Aſſerat* 71. *Sytha* Dochter van *Ragia Sannek*, werd de Bruyd van *Ram* 73. Bedroogen en geſchaakt door *Rawan* 76. Op *Ceylon* gebracht, en onder een boom verborgen 78
Signage een duyzendhoofdige Slangh, waar op de wereld ruſt 53
Siry Hanuman zoekt *Hanuman*.
Siri Pagode Huyſvrouw van *Viſtnum*, verſchijnt op haar Vaders Feeſt 38
Slangen hunne hooge achtingh by de Heydenen 41
Sorga Pagode bedrieghd den Reuze *Darida* 30
Sterren tot Goden gemaakt 49. Hunne Hemelen en verſcheydene plaatzen 140, 141 enz.
Zuyker-zee, woonplaatze van *Quenavady*, zijne vermakelijkheyt 23. Woonplaatze van *Viſtnum* 41
Superbennia zoon van *Ixora*, zijn ſtrijd met *Quenavady* 22. Zijn geboorte, gedaante, en opvoedingh 27. Verzuymt zijn Vaders laſt 39
Sury Kokos-drank zijn oorſprongh 21
Suſſuſter verlieft met ſpeelen zijn Koninghrijk, en Suſter *Droepeti* 113. Werd Ballingh en geeft zich ten Hove 114. Zijne en zijn Broeders dappere daden 116 enz. Vertrekt, ſlaat *Derſienden*, en bekomt zijn Rijk weder 119, enz.

T.

Tamara Pua een ſilvere Roos in *Calaya* 16
Taraſiri heylige Vrouw in *Calaya* *Ibid.*
Tirimimpi zecte der *Bramines*, haar onthoudingh van Vrouwen 14
Tirmadira Vaſten-dagh 182

V.

Vareu een Kind uyt het bloed van *Ixora* 18
Vaſten der Heydenen, des zelfs oorſprongh en ydelheyt 179, 180, enz.
Viſtnum God der vindingen 10. Zijn ſtrijd en nederlaagh met *Ixora* 16. Helpt hem, en bedriegt de *Mumis* 18. Verſchalkt *Superbennia* en *Quenavady* 39. Zijn af-komſt, woonplaatze, Hoofdkuſſen 41. Tekens op zijn borſt, zijn Vrouwen en hun gedaante 42. Veranderd in den Viſch *Mat* 44. Dood den Reus *Sankaſor Ibid.* Wederleggingh van deze ongerijmtheden 47. *Viſtnum* in een Schild-padde *Ibid.* Haald den Bergh *Mahameru* uyt de Zee, vind zijn Vrouw *Leximi* 48. Slaat de *Ardires Ibid.* *Benjanen* en *Gentiven* gevoelen van deze veranderingh 50. *Viſtnum* in een Varken 53. *Viſtnum* in een half Menſch en half Leeuw 57. Zijn Autaar *Ibid.* In een *Bramine* 60. Zijn Autaar 61. Ontroofd *Mavaly* de wereld 62. *Viſtnum* in *Praſſeram* 66. Zijn Autaar *Ibid.* In *Ram* 71, 72. Zijn Autaar 77. In *Kiſna* 88. In *Bodhe* 126. Zijn Autaar *Ibid.* In *Kallenkijn* 128

W.

Wahanam Paard van *Bramma* 133
Waras een Varken, waar in *Viſtnum* veranderd; zijn Autaar 52
Waſſchinge der Heydenen, en Ceremonien daar omtrent gepleeght 168, enz.
Weeraart Koningh van *Meſſedees*, ontfanght *Suſſuſter*, en zijn Broeders in dienſt 115. Werd van *Derſienden* beroofd, en door de Broeders verloſt 117
Wereld uyt een Ey voortgebracht 7. Van zijne ſcheppinge, na het gevoelen der Oude en Nieuwe Heydenen 134, enz.
Wet der mindere Goden (*Devagal*) door een Reuze geſtoolen 44

Z.

Zeno zijn gevoelen van de Godheyt 5
Ziele hare ſcheppinge, ſtaat, waardigheyt en verhuyzinge 158 tot 164.

BLAD-WYZER

Voor de

BOEK-BINDERS,

Om de loſſe Figuren na te ſtellen en in te voegen.

In de Kuſt van Malabaar *en* Choromandel.

	Fol.
DE af-beeldingh van den Autheur	1
Kaarte van de Kuſt van Malabar	Ibid.
Amadabat	2
Zuratte	13
Bombaja of Engels Fort	70
Goa	71
Cranganor	111
Couchin in Proſpect	115
—— In Plano	123
Coulang	143
Tutecorijn	150
Kaart van de Kuſt van Choromandel	154
Negnapatan	155
Paliacatta of Geldria	159
Maſulipatan	161
Korte Malabaarſche Spraak-konſt drie bladen	191

In het Eyland Ceylon.

GEnerale Kaarte van Ceylon	1
't Fort Batecalo	55
De Stadt Gale	61
Verſchijninge van de Heer Hulft voor den Keyzer van Ceylon	106
Af-beeltzel van de Heer Hulft	108
Columbo	128
Negumbo	144
't Eylandt van Manaar	150
't Koninghrijk van Jafnapatnam	155
Jafnapatnam	157
Malliagam, Achiavelli, Mayletty en Budewil	162
Paneteripou, Manipoay, Changoane en Vanarpone	164
Kopay, Poutony, Navacouly, en Chavagatze	167
Illondy, Matual, Ureputti, Catavelli en Pariture	168
Poelepolay, Mogommale, Tambamme en Mulipatto	171
Paarde-vanghſt op Jafnapatnam	172
Oliphanten-vanghſt op Ceylon	198
Belegeringh van Columbo	206

In de Afgoderye der Ooſt-Indiſche Heydenen.

KAllenkijns Autaar, of het Vliegende Paart	129

t'AMSTERDAM,

By DANIEL BAKKAMUDE, op't Rokkin, naaſt de drie groene Papegayen, gedrukt.

SPECIAL
FOLIO

64-B
22312

DS
411.1
B2
1683 E
E.2

THE GETTY CENTER
LIBRARY